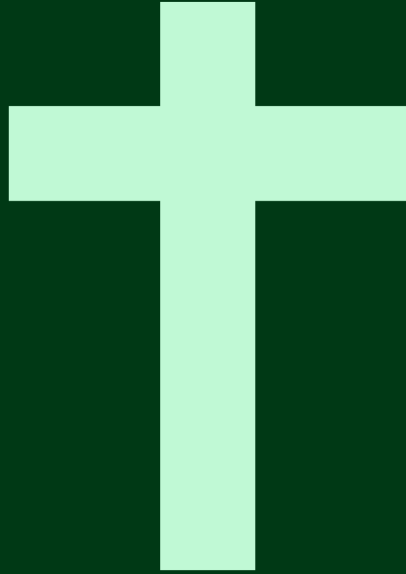

GALA Σευει

Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea

GALA Σευεϊ
Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la Guinée Toma

copyright © 2013 Pioneer Bible Translators

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf

Contents

Zenεze	1
εgezode	63
Leevi	115
Gaalu Σεει	150
Το Σεει Velesiει	203
Zozuwe	250
Tukpogaaaleve Nuiti	281
Lute	313
1 Samiyεle	318
2 Samiyεle	359
Tενε Faalaaliiti	393
Misee	437
Naɟuume	447
A6akuke	452
Sofoni	458
Azee	464
Zakali	467
Malasi	481
Kεεwotiiti	485

Zenzeze Fai Kpein Tɔɔzeizuwe

Sevei gɛ nui: Moize ve.

Sevei nii zu vai ma bɔe ungi: faiti kpein tɔɔzeizuwe.

Sevei nii gɛ ziegi: kona waagila unnaani puulɔɔlu (1 450), é zeeli kona waagila unnaani puugɔ (1 410) ɔɔ, aisa Yesu Kilista va zɔɔɔ.

Zenzeze gɛ ga kpeteaniiti kpein tɔɔzeizuwe ma zɛvei. E la kpelani nɔ ga é geegɔlɔgi ta zooiti kpete vai wo, ta guluiti, ta suaiti, ta nuiti kpete vai. Kɛɛ toɔga nuɔuseiti ta-vaiti tɔɔzei velei wosu, é ti yɔɔzɔu gilibai lɔɔzei velei le.

Gaagɔwesɔ mɔungɛ é li puugɔ maazu gɛlagɛ (11) zu: eteai nii de yɛnvuzu su, da zoo gale é naa ná-fai gaaɔa? Be gɛ é ga nui? Nui losuwe gɛ ga mini eteai zu? Lee vaa zu nuiti ti yɔɔzɔu gilibaiti ti gologolosu? Leeni gɛ a gɛ ga zabui, nii pagai, é lo naama vai va?

Gaazaɔgɛ naati ka ti wosu zaagɔa. Naati ma ka Zenzeze zɛvei gɛlazɔwe ma mɔungɛ gooɔaavotegi veezu, é lo ti va: zunui ta anzanui, GALA ná-kpeteaniiti saama (gaagɔwesɔ mɔungɛ é zeeli felegɔi ɔɔ), ti yɔɔzɔuleve vai ta GALA (gaagɔwesɔ savagɔ), Kayɛn ta Abele ta-vai (gaagɔwesɔ naanigɔ), Nowe ná-foloi, undaavili tona wolai ma ziegi zu (gaagɔwesɔ lɔzita é li taavuuɔgɔi ɔɔ), wooiti supu voloi nuiti ta-zangaso velei lo siegi zu (gaagɔwesɔ puugɔ maazu gɛla (11)).

E zo gaagɔwesɔ puugɔ maazu felegɔi (12) ma, eyesu é li puulɔɔlugɔi (50) zu, ta bosu ti dɛe eɔvelei GALA ge vaa la ga kizogɛ nuɔuseiti pɔ, ta é Izelayeɛ memɛwolai ma mɔungɛ toli ná-botii ma: Abalaame nii é vɛtɛni ná-kidaalevei ta ná-woomenigɛ maavele ma, kɛve sienɔpe su ga lɔɔɔ vagɔ nu, nii nu a vɔkɔɔɔ ma.

Ná-doun zunui Izaake, ta Zakɔbe, nii é ga ná-dounloin naa gɛ (gaagɔwesɔ 25:19--37:1 zu), é daaseigi zɔɔɔni ga: «Izelayeɛ.» Zozefe, nii é ga Zakɔbe ná-doun zunui ta, koizeizu felegɔi ma gɛwolai, naa gɛ faiti kpein saama ve, toɔga é vaani ga Zakɔbe, ta ná-doin zɔiti é vɛe ta-veleyeɔeiti ba, ga ti li, ti zɛi Ezipete yooi zu.

Zenzeze zɛvei gɛ dɛe ga kalagɛ, é vile naa va, nii GALA ge kɛa. E tɔɔzeiwe ga boga ga GALA ka é eteai bɛta, naa gɛ é kulazu kɛɛma ga GALA bɔɔlɔve, kɛɛ nii a kɛ ti pɛ ti gɔlo GALA bɛ.

Sevei gɛ wooi gaaɔelazu ga GALA ná-minazegɛ gooi é boga ga: toɔga yeeye ná-nuɔuseiti ba gɔ. E zo tɔɔzeizu é li gaaɔelazu, GALA ka é ga sevei nii zu vaa biin golai: toɔga bɔɔɔ gɛulazu kɛɛma, é da tukpɔi gaaɔe ve, toɔga losu ná-nuɔuseiti tuɔɔ, é da bɔ ti va, toɔga é ná-nuɔuseiti ta-etea ziei gɛvele bɛtezu. Ma wooɔaavote pagɔi gɛ ga: GALA bɛdɛi gɛ ba ga: nu la tɔun da, é la ná-minazegɛgɛti da, nu ná-deveiti so, ta ná-tɔgɛti.

ETEAI TA NUBUSEI TA-VAI LɔɔZEI VELEI

(1:1--11:32)

Geegɔlɔgi ta zooi bɛte vai

¹ Tɔɔzeizu mɔunpa GALA ge geegɔlɔgi ta zooi bɛtɛni. ² Kɛvele gɛla ge la gɛni zooi va, supakai gɛni de. Kpidii vɛɛni zie wolai gɛ. GALA Zenvui gɛni levetevesu ziei gɛ.

³ GALA ge gɛni ma: «Wozakalagɛ gɛla.» Wozakalagɛ ma ge gɛla. ⁴ GALA ge kaani ga wozakalagɛ vage. GALA ge wozakalagɛ ta kpidii yeeɔaagɔwɛni.

⁵ GALA ge wozakalagi laasei pɛɛni ga foloi, é kpidii laasei pɛɛ ga kuai. Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga folo mɔungi.

⁶ GALA ge ɣeni ma: «Zɔɣɔzu ɣɛ zɛiti ba, é zɛiti zeeɣaagwɛ ta zɛiti.» ⁷ GALA ge zɔɣɔzu ɣɛɛni zɛiti ba, niiti ti bu velei, ta niiti ti maazu velei. Naa ɣɛɛni ɣana nɔ. ⁸ GALA ge zɔɣɔzuve laasei pɛɛni ga geeɣɔlɔgi. Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi velesiɛi.

⁹ GALA ge ɣeni ma: «Zɛiti ti geeɣɔlɔgi wu, naati ti ɣaale ba ada ɣila, ada vɔɔi ɣula keɛma.» Naa ɣɛɛni ɣana nɔ. ¹⁰ GALA ge ma vɔɔi laasei pɛɛni ga zooi. Zɛiti ti ɣaaleai ba, é naati daasei pɛɛ ga kpolodeiti. GALA ge kaani ga naa vage. ¹¹ Naa volu GALA ge ɣeni ma: «Zooi pɔnɔba aniiti kula, eɣevelei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a ɣɛ ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta ɣɛ ga ma zuwui.» Naa ɣɛɛni ɣana nɔ. ¹² Zooi pɔnɔba aniiti kulani, eɣevelei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a ɣɛ ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta ɣɛ ga ma zuwui. GALA ge kaani ga naa vage. ¹³ Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi zavasiɛi.

¹⁴ GALA ge ɣeni ma: «Wozakalagiti ti ɣɛ geezuve geei ɣaave, ti foloi ta kuai yeeɣaagwɛ. Naati ti ɣɛ ga poogiti, é lo siegiti ba, ta foloiti, ta konagiti, ¹⁵ ti ɣɛ ga wozakalagiti geei ɣaave, ti eteai zuɣala.» Naa ɣɛɛni ɣana nɔ. ¹⁶ GALA ge wozakala gola felegɔiti kpeteni, ma wola gelei da zeɪ foloi unda, ma go gelei da zeɪ kuai unda. E somideɣaiti balaa kpeteni. ¹⁷ GALA ge ti zɛɛni geei ɣaave ga ti da eteai zuɣala, ¹⁸ ti zeɪ foloi ta kuai unda, ti wozakalagi ta kpidii yeeɣaagwɛ. GALA ge kaani ga naa vage. ¹⁹ Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi naanisiɛi.

²⁰ GALA ge ɣeni ma: «Ziɛ wu ani vuluiti ti wola mɔin zɛiti bu, wɔniiti ti da ɣove geezuve, zooi maazu.» ²¹ GALA ge kpolode wu zua wolaiti kpeteni, eɣevelei ti-ma ziiti ti la, ta zɛnvu anii ma ziiti kpein, eɣevelei ti-ma ziiti ti la, niiti ti levetevesu zɛiti bu. E wɔniiti kpeteni, eɣevelei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa vage. ²² GALA ge tuya looni ti ve, é ɣɛ ma: «À buɣu, wo mɔin, wo kpolodeiti buulaave, wɔniiti ti mɔin eteai zu.» ²³ Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi lɔlusɛi.

²⁴ GALA ge ɣeni ma: «Zooi fuluaniiti kula, eɣevelei ti-ma ziiti ti la: toganiiti, ta kpokpo ganiiti, ta dɔɔɔ zuaiti, eɣevelei ti ɣilagilagi ti-ma ziiti ti la.» Naa ɣɛɛni ɣana nɔ. ²⁵ GALA ge dɔɔɔ zuaiti kpeteni, eɣevelei ti-ma ziiti ti la, toganiiti eɣevelei ti-ma ziiti ti la, ta kpokpo ganiiti pɛ, eɣevelei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa vage.

²⁶ GALA ge ɣeni ma: «Ade nuɔusei ɔete ga ade-maaniinigi, é ɣɛ ga devaaɣulabai, é zeɪ kaleiti unda, ta wɔniiti, ta toganiiti, ta eteai pɛ, ta aniiti kpein ti ɔokposu zooi ma.»

²⁷ GALA ge nuɔusei ɔeteni ga tɔ ɔɔɣɔi maaniinigi, é kpeteni ga GALA maaniinigi. E zunui ta anzanui ɔeteni.

²⁸ GALA ge tuya looni ti ve, é ɣɛ ti ma: «À buɣu, wo mɔin, wo eteai laave, wo maagolo. A zeɪ kaleiti unda, ta wɔniiti, ta suai kpein é yɛnvuzu zooi ɣa.»

²⁹ GALA ge ɣeni ma: «Wɛɛ, tufai nii ma waai su a ɣɛ ga ma zuwui, zooi ɣa ná pɛ, gè naa vea wo ve, ta gului nii ma waai su a ɣɛ ga ma zuwui, naa ɣa ɣɛ ga wolaamianigi. ³⁰ Gè tufa undui vea ga daamianigi zou ɣa zuaiti pɛ be, ta wɔniiti, ta nii kpein é ɔokposu zooi ma, nii nɔpɛ zɛnvu viilei su.» Naa ɣɛɛni ɣana nɔ.

³¹ GALA ge kaani ga nii kpein é kpetɛai, ti wola vage. Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi lɔzitasɛi.

2

¹ Pele ɔana geegɔlɔgi βete vai βeni la ta zooi, ta ti zu aniiti kpein. ² Foloji ɔfelasiɛi, GALA kpegai ma ga n-botii ɔaabelaa,  looɔoni n-botii p ba, nii  keeni. ³ GALA ge tuya looni foloi ɔfelasiɛi ve,  make ɔɔɔ ve, tɔzei naama voloi  looɔoni,  lo n-botii p ba, aniiti kpete vai zu  keeni.

*Eteai ta nubusei
ti βete veleiyɔɔɔzule vai*

⁴ Geegɔlɔgi ta zooi ti-lɔzeigi ɔa  ga nii, siegi zu ti βeteni la.

Siegi zu ɔɔɔɔ GALAGI zooi ta geegɔlɔgi βeteni la, ⁵ dɔɔ ɔila kpala ge la ɔeni de eteai zu, tufa ɔila kpala ge la ɔeni de vɔnɔni, mazɔɔ ɔɔɔ GALAGI la ɔeni de tona vuuni zooi ma, nu la ɔeni de n negelein,  va da boti ɔe zooi ma. ⁶ Kele ɔumugi ɔeni wuzegezu,  da zooi ma yebe. ⁷ ɔɔɔ GALAGI zooi ma vɔɔi zegeni,  kpete ga zunui,  zenvu viilei vu sokpayegenti su, zunui ɔe ga zenvu su anii.

⁸ Naa volu ɔɔɔ GALAGI kpelei leveni Eden yooi zu, folo ɔulazu velei. E zunui vileni su, nii  kpeteai. ⁹ E gului ma zii kpein pɔnɔni zooi ɔa, ti vetege maanai, ti-ma waaiti nei. Zenvu wului ɔeni lɔni kpelei zaamave, naa veegului va, nii  faa vagoi ta faa ɔni yɔɔzulewete pelei lezu.

¹⁰ Zie wolai ɔeni ɔulazu Eden yooi zu,  da vu kpelei ma. Kulaai ma n va, gaɔwete su ga ma beke naanigo. ¹¹ Ma mɔungi laaseigi ɔeni ga Pison, naa ɔa kakuɔakugai Gavila yooi n p su. Zanugi ɔa da ɔa zooi naa zu, ¹² zanugi nii pagai. Nu ɔa da gulu mana maku neɔni ɔalaa ɔa n, daa ga bedeliwume, ta kɔtu zɔngo baagi, daa ga wɔnikese. ¹³ Felesiei laaseigi ɔeni ga Giyon, naa ɔa kakuɔakugai Kuse yooi n p su. ¹⁴ Savasiei laaseigi ɔeni ga Tigele, naa ɔa  yeizu Asuul laai zu folo ɔulazu velei. Zie wolai naanisiei ɔa  ga Ufelate.

¹⁵ ɔɔɔ GALAGI zunui zegeni,  pile Eden kpelei zu, ga  tii ɔe n, ta  make. ¹⁶ E devei nii veeni zunui ya,  ɔe ma: «Da zoo  guluiti kpein ma waaiti ta mi, niiti ti kpelei zu, ¹⁷ kele nii  faa vagoi ta faa ɔni yɔɔzulewete pelei lezu, mina naama waai ta mi, mazɔɔ voloi da naa ta miina la, da za.»

¹⁸ ɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: « la vani ga zunui ɔila ko ye de. N kpɔba nu vago βetezu be.» ¹⁹ ɔɔɔ GALAGI dɔɔ zuaiti ta wɔniiti kpeteni ga pɔɔi. E vaani ga tiye zunui vɔ,  pete, velei a ti-laaseigiti p la, naa ɔa a ke ti kpein ti daaseigi zɔɔ, nii zunui a p ti va. ²⁰ Zunui daaseigiti pni toganii p ba, ta wɔniiti, ta dɔɔ zuaiti kpein. Kele zunui la ɔeni kpɔba nu vago zɔɔni. ²¹ ɔɔɔ GALAGI niimeni wolai lɔni zunui ɔaazu,  ni. E kaka ɔaegi gila segeni,  ma zuai laaɔulu pogi zu. ²² ɔɔɔ GALAGI anzanui βeteni ga naama ɔaka ɔaegi, nii  segeni,  kula zunui ɔakai zu,  vaani la zunui vɔ.

²³ Zunui ɔeni ma:

«Niizu nii ɔa  ga kaei, nii  ga m ɔaei,
kpusei nii  ga kpusei.

Daaseigi ɔa ve ga anzanui,
mazɔɔ kulave zunui zu.»

²⁴ Naa ɔa  ba, zunui ɔa zefe keeg ta dee va,  ɔili anzai va, ti ɔe ga kpuse ɔila.

²⁵ Zunui ta anzai ti felego ti ɔabei ɔeni de, kele ti la ɔeni unfesu ɔɔɔ ɔaazu.

3

Nui loo vai kotoi zu

¹ Kaalii ɔelegelaga ɔeni de,  leve dɔɔ zuaiti kpein ba, niiti ɔɔɔ GALAGI ti βeteni. E ɔeni anzanui ma: «GALA ge boge nei ga ɔite, ga wo mina guluiti kpein ma waai mi, niiti ti kpelei zu?»

² Anzanui kaalii wooḡaavoteni, é ḡe ma: «Gá zoo gi kpelei zu wuluiti ma waai mi. ³ Kεε nii é ga gului é loni kpelei zaamave, naa ma waai, GALA ge ḡeni ma: «A mina ta mi, wo mina vooḡu ba, naa ḡa a ke wo mina za.» »

⁴ Kaalii ḡeni anzanui ma: «Wo la zaa neḡelein! ⁵ Kεε GALA ge kwεε ga foloi nape wo ta miizu la, wo-ḡaazuveti ta zεḡe ma, wa ḡe eḡe GALA, wa faa vagoi ta faa noi yooḡozuḡwεε.»

⁶ Anzanui kaani ga gului naa ma waaiti pete ga maaneve, ta page ga nu mi, fizoge ga é kelegelegi ve nu ya. E ma waai ta ḡulani, é mi. Naa volu é ta veeni sinigi ya, nii é ḡeni koba, naa balaa ge miini. ⁷ Ti felego ti-ḡaazuveti ti zεḡeni ma. Ti kwεeni ga ti ḡabei ve. Ti kooleḡoole gului ma laaiti daḡani, ti gili boḡo ma.

⁸ Kpoko leileigi, ti ḡooḡo GALAGI lugi menini, é da ziezie kpelei zu. Zunui ta anzai ti looḡuni poun ḡooḡo GALAGI va kpele zu wuluiti saama. ⁹ ḡooḡo GALAGI zunui lolini, é ḡe ma: «Mini ḡa è ná?»

¹⁰ E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Gè è-lugi menige kpelei zu. Dùave, mazolo kabei ve, naa ḡa é kea ge looḡua.» ¹¹ ḡooḡo GALAGI ḡeni ma: «Be ḡa keai è ma, è ḡabei ve? E gulu waai naa ta mia baa, nii ge ḡeni è ma, mina ta mi?»

¹² Zunui gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Anzanui nii è fea zèa, ga gi eteai zie vooḡa, naa ḡa é gulu waai vea zèa, ge ta mi.»

¹³ ḡooḡo GALAGI ḡeni anzanui ma: «Leeni vaa zu è naa ḡeai?» E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Kaalii ḡa é yàava, ge gulu waai ta mi.»

¹⁴ ḡooḡo GALAGI ḡeni kaalii ma:

«Tei è naa ḡea, ge è ḡotoa,
toganiiti kpein ta doḡo zuaiti saama.
Da da bokpo è-ḡogi ma,
è da polo mi, è-zii ma voloi pe su.

¹⁵ Nà kpaai lo wo yooḡozu wa anzanui,
naa ḡa ḡe mavofodai ta donoi ti zooḡozu.
Nōnoi ḡa doḡungi maawana,
doḡun da kooḡo libiligi maawana.»

¹⁶ E ḡeni anzanui ma:

«Nà ta la da-bolo ma, kogi a ḡena è ma,
da bolo pe, da va dointi solo.
E yiima vai ḡa è meen è-zinigi vo pelei,
toḡa zei è unda.»

¹⁷ E ḡeni zunui ma:

«Tei è woiloga è-anzai wooi ma,
è gulu waai mi, nii ge ḡeni è mina mi,
zooi ḡa ḡoto è maavele ma.
Kenì è zuvikei ḡula, è bolo pe,
è va leḡa è-laamianigi zolo, è-zii ma voloi pe su.

¹⁸ Toḡa ḡaingiti pono è laaloḡoma.

Da zooi ḡa lufaiti miizu.

¹⁹ Da è-laamianigi zolo,
kele kenì foḡoi ḡula è-lovalave,
eyesu è ḡale ma zooi wu,
ve è zεḡeni ná.

Mazolo è beteve ga polo,
da ḡale ma polo zu.»

²⁰ Adama anzai laasei pɛɛni ga Eve, * mazɔɔ toɔa é ɔɛni ga nu vuluiti kpein ti-lee. ²¹ Gɔɔɔɔ GALAGI sua ɔɔɔɔi bɛɛni ga seɔɔi Adama ta anzai ve, é too ti ɔɔba.

²² Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Pete, zunui ɔɛa eɔe ade taɔila, faa vaɔɔi ta faa ɔɔi yɔɔɔɔɔɔɔɔ fai zu. Ade pele leve tuɔɔ niina, é mina yeemaale, é va zɛnvu wului ma waai ɔɔula, a va mi, a va ye vulua ɔɔɔɔɔ.» ²³ Gɔɔɔɔ GALAGI zunui ɔɔulani Eden kpelei va, ga é da zɔɔi woli, ve kulaai ná. ²⁴ E Adama bɛai ma, geezueelaiti ti-laaseigi ga seeluɔɔin, é naati toni Eden kpelei zu folo ɔɔulazu velei, ta boɔa zɔɔkɔɔi nii abui ba, é da lati, ti da zɛnvu wului ma velei make.

4

Kayenni ta Aɔele ta-vai

¹ Zunui anzai Eve laani volu, naa kogi zeɔe, é sɔɔɔ ga Kayen, é ɔɛni ma: «Gè zunu zɔɔɔga ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-kpɔbai maavele.» ² Naa volu, é deɔe Aɔele zɔɔɔni. Aɔele ɔɛni ga baala make nui, Kayen ɔe ga tii ɔe nui. ³ Yeeɔeɔɔalari ta laawu, Kayen vaani ga zɔɔi va lɔnɔgi tanigaa, é ke ga vɛɛanii Gɔɔɔɔ GALAGI ve. ⁴ Aɔele balaagi vaani ga ná-baala kpulugi ma yivo mɔungu tanigaa, é ti-ma zuai vasuɔeti kula ga zalaɔai. Gɔɔɔɔ GALAGI yeezeini Aɔele ta ná-vɛɛanii wu ga pagɔ. ⁵ Kele é la ɔɛni yeezeini Kayen ta ná-vɛɛanii wu. Kayen wola yiigaawanani, gaazuɔili.

⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Kayen ma: «Lee vaa zu è yiigaawanaai, è gaazuɔili? ⁷ Gaɔɔalage ga ni da faa vaɔɔi ɔeena, da gaazuve wuzeɔe, kele ni da faa ɔɔi ɔeena, kotoi ɔa laani da-velelave. Ziima vai ɔa ɔe ga é ze è unda, kele dɔun, vɔni ma.»

⁸ Kayen bɔɔni deɔe Aɔele vɔ, tei ti ɔɛni dɔɔɔi zu, Kayen valani Aɔele va, é paa. ⁹ Naa volumna, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Kayen ma: «È-leɔe Aɔele ɔa mini?» E gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Gè la kwɛɛ. Nà ɔa gè ga deɔe make nui baa?» ¹⁰ Naa ɔɛni ma: «Lee ɔa è keai? E-leɔe ma ɔamai bain gooi ɔa zeelizu mà, é zeɔe zɔɔi ma. ¹¹ Niizu è ɔotove zɔɔi ɔa, nii é laalaoga, é è-leɔe ma ɔamai bɔle, è paai. ¹² Siegi zu è boti ɔeɛzu la zɔɔi ma, é la mɔ ná-kulanuma vea è ya. Da ɔe ga pela nu, è da levetevɛ eteai zu.»

¹³ Kayen ɔɛni Gɔɔɔɔ GALAGI ma: «Nà-faa ɔɔi ma bakɔi wola wuiɔe ga gè va zie bu. ¹⁴ Wele, da kpɛɛzu za tii ɔe yooi ma, gè maɔɔooza, gè lɔɔɔu è va. Nà ɔe ga pela nu, gè da levetevɛ eteai zu. Ni nu a kàana, toɔa pàa.»

¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Ba-o! Ni nui ta a Kayen vaana, Kayen nɔnɔi voto ka ɔula naama nui ma, ná zeizu ɔe lɔfela.» Gɔɔɔɔ GALAGI poogi vɛɛni Kayen va ga nu nɔpe ka kaana, é mina paa. ¹⁶ Naa volu, Kayen maɔɔoozani Gɔɔɔɔ GALAGI va, é li, é ze Nɔde yooi zu, Eden folo ɔulazu velei.

Kayen mavofodai

¹⁷ Kayen anzai laani volu, naa kogi zeɔe, é Geenɔke zɔɔɔ. E taai loni, é ná-doun zunui laaseigi vɛɛ ba. ¹⁸ Geenɔke Iilade zɔɔɔni, Iilade Meɔuyayele zɔɔɔ, Meɔuyayele Metusayele zɔɔɔ, Metusayele Leemeke zɔɔɔ.

¹⁹ Leemeke anza felegɔ zeini. Gilagi laaseigi ɔɛni ga Ada, zɔi laaseigi ɔe ga Sila. ²⁰ Ada Yabale zɔɔɔni. Tɔ ɔa é ga naati ti-mɛmɛwolai, niiti ti zeini seɔe ɔotaiti bu, ti da toganiiti make. ²¹ Deɔe laaseigi ɔɛni ga Yubale. Tɔ ɔa é ga naati kpein ti-mɛmɛwolai, niiti ti kɔnigi ɔeinsu, ti da koolei ve. ²² Sila balaagi Tubale-Kayen zɔɔɔni, naa ɔa é ɔɛni ga kɔlu bɔigi ta kɔlu aniiti kpein gain nui. Tubale-Kayen deɔe anzanui ɔɛni ga Naama.

²³ Leemeke ɔɛni anzaiti ma:
«Ada ta Sila, à woilo ɔɔoi ma,

* **3:20** Eve: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «zɛnvu.»

Leemeke anzaiti, à woilo ga pagɔ gòoi ma.
Gè zunui vaani màawana vai zu,
ta zunu loungoi nà-palai vaa zu.

²⁴ Potokulai a gɛna Kayen ma, ná zeizu gɛ lofela,
Leemeke nɔnɔi zeizu gɛ ga puulɔfela (70).»

Sete zɔlɔ fai

²⁵ Adama anzai laani volu mɔnɔ, naa kogi zege, é doun zunu zɔlɔ, é daasei pɛɛ ga Sete, mazɔlɔ é gɛ ma: «GALA ge doun zunu gɛli fea zèa Aɔele votogi zu, nii Kayen paani.»

²⁶ Sete doun zunu zɔlɔni balaa, é daasei pɛɛ ga Enɔse. Názuve gɛ ti tɔzeini la ga Gɔɔgɔ GALAGI valia.

5

E zo Adama mavofodai ma, é li Nowe nɔnɔi vɔ (1 Dɔlɔ Sevei 1:1-4)

¹ Adama mavofodai ma zɛvei gɛ. Siegi zu GALA ge nui bɛteni la, é kɛteni ga GALA baaɣulabai. ² E zunui bɛteni ta anzanui, é tuya looni ti ve, é ti-laasei pɛɛ ga nuɔusei, ti bɛte voloi nɔ.

³ Adama ná-konagi gɛai ma ga ungila puusavagɔ (130), é doun zunu zɔlɔni, nii é gɛni ga baaɣulabai, ta maaniinigi, é daasei pɛɛni ga Sete. ⁴ Sete zɔlɔga voluma, Adama kona undɔsava (800) gɛli kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni. ⁵ Adama zii ma voloi kpein ge gɛni ga kona untaavuugo puusavagɔ (930), naa volu é zaani.

⁶ Sete ná-konagi gɛai ma ga ungila dɔɔlugɔ (105), é Enɔse zɔlɔni. ⁷ Enɔse zɔlɔga voluma, Sete kona undɔsava kona dɔfela (807) gɛli kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni. ⁸ Sete zii ma voloi kpein ge gɛni ga kona untaavuugo puugɔ maazu felegɔ (912), naa volu é zaani.

⁹ Enɔse ná-konagi gɛai ma ga puutaavuugo (90), é Keenan zɔlɔni. ¹⁰ Keenan zɔlɔga voluma, Enɔse kona undɔsava puugɔ maazu lɔɔlugɔ (815) gɛli kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni. ¹¹ Enɔse zii ma voloi kpein ge gɛni ga kona untaavuugo kona dɔɔlugɔ (905), naa volu é zaani.

¹² Keenan ná-konagi gɛai ma ga puulɔfela (70), é Maɣalaleyɛle zɔlɔni. ¹³ Maɣalaleyɛle zɔlɔga voluma, Keenan kona undɔsava puunaanigɔ (840) gɛli kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni. ¹⁴ Keenan zii ma voloi kpein ge gɛni ga kona untaavuugo kona puugɔ (910), naa volu é zaani.

¹⁵ Maɣalaleyɛle ná-konagi gɛai ma ga puulɔzita maazu lɔɔlugɔ (65), é Yeelɛde zɔlɔni. ¹⁶ Yeelɛde zɔlɔga voluma, Maɣalaleyɛle kona undɔsava puusavagɔ (830) gɛli kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni. ¹⁷ Maɣalaleyɛle zii ma voloi kpein ge gɛni ga kona undɔsava untaavuu maazu lɔɔlugɔ (895), naa volu é zaani.

¹⁸ Yeelɛde ná-konagi gɛai ma ga ungila puulɔzita maazu felegɔ (162), é Geenɔke zɔlɔni. ¹⁹ Geenɔke zɔlɔga voluma, Yeelɛde kona undɔsava (800) gɛli kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni. ²⁰ Yeelɛde zii ma voloi kpein ge gɛni ga kona untaavuugo puulɔzita maazu felegɔ (962), naa volu é zaani.

²¹ Geenɔke ná-konagi gɛai ma ga puulɔzita maazu felegɔ (62), é Matuzalɛme zɔlɔni. ²² Matuzalɛme zɔlɔga voluma, Geenɔke kona unsavagɔ (300) gɛli kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni. ²³ Geenɔke zii ma voloi kpein

ge ɣeni ga kona unsavagɔ puulɔzita maazu lɔɔlugɔ (365). ²⁴ Ɔeenɔke ziɛni ga GALA ziimai, ɛ la ɣeni yɛni nɔ, tɔɔzei GALA ge seɣeni.

²⁵ Matuzalɛme nɔ-konagi ɣɛai ma ga unɣila puulɔsava maazu lɔfela (187), ɛ Leemɛke zɔɔɔni. ²⁶ Leemɛke zɔɔɔga vɔluma, Matuzalɛme kona undɔfela puulɔsava maazu felegɔ (782) ɣili kɛɛni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ²⁷ Matuzalɛme zii ma voloi kpein ge ɣeni ga untaavuugo puulɔzita maazu taavuugo (969), naa vɔlu ɛ zaani.

²⁸ Leemɛke nɔ-konagi ɣɛai ma ga unɣila puulɔsava maazu felegɔ (182), ɛ doun zunu ɣila sɔɔɔni. ²⁹ E daasei pɛɛni ga Nowe.* E ɣeni ma: «Nii ɣa ade ɣaanɛɛɛ ada-wotiiti ta ada-bɔɔɔiti kpein faa zu, ɛ zɔɔɔsu zooi va, nii Ɔɔɔɔ GALAGI foovoai.» ³⁰ Nowe zɔɔɔga vɔluma, Leemɛke kona undɔɔlugɔ puutaavuu maazu lɔɔlugɔ (595) ɣili kɛɛni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ³¹ Leemɛke zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona undɔfela puulɔfela maazu lɔfela (777), naa vɔlu ɛ zaani.

³² Nowe nɔ-konagi ɣɛai ma ga undɔɔlugɔ (500), ɛ Sɛme ta Same ta Zafɛteni sɔɔɔni.

6

Nuiti mɔin vai

¹ Siegi zu nuiti ti tɔɔzeini la ga mɔinda zooi ɣa, ti doun anzanuiti sɔɔɔni, ² GALA doun zunuiti ti kaani ga nuiti ti-loun anzanuiti page, ti tanigaani seɣeni, ti ti ɣɛ ga ti-anzaiti, naati saama, niiti ti yimazɛɣeni ga tiye. ³ Nɔzu ɣa Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni ma la: «Nɔ-zɛnvui la yeɣa nuɔusei zu ɣɔ, mazɔɔɔ nui ɣa ga saa ani nɔ, sii ma voloi ɣa ɣɛ ga kona unɣila puufelegɔ (120) nɔ.» ⁴ Kooza nuiti ti ɣeni eteai zu naama ziegiti su. Uele nɔ ɣana ɛ ɣeni la, GALA doun zunuiti pilega vɔluma nuiti ti-loun anzanuiti polu. Naati ti dointi sɔɔɔni ti vɛ, naama nu wolaiti ka ti-lɔɔɔ ɣulani wɔɔwɔɔɔ zu.

⁵ Ɔɔɔɔ GALAGI kaani ga nuɔuseiti ta-vaa nɔi wola wɔɔɔni zooi ɣa, ti-yiimave ma ɣisiɛiti ti ɣeni losu nɔ faa nɔi va folo-o-folo. ⁶ Ɔɔɔɔ GALAGI yiiɣologoloni nuɔusei bɛɛɛ vai zu, ɛ pile zooi ɣa, gola ɣaazuɣilini. ⁷ E ɣeni ma: «Nɔ nuɔusei ma zuwu ɣaalevezu zooi ɣa, nui nii gɛ kpɛɛɛai, naa vɛɛ toganiiti ba, ta kpokpo ganiiti, ta wɔniiti, mazɔɔɔ ziiɣologologɛ ga leeni vaa zu gɛ ti bɛɛɛai.» ⁸ Kɛɛ Nowe zaalai zɔɔɔni Ɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu.

Nowe nɔ-fai

⁹ Nowe mavofodai vɛɛɛ. Nowe ɣeni ga telebo nu ta sɔɛ nu nɔ-siegi zu nuɔuseiti saama. Nowe ɣeni ziezu ga GALA ziimai. ¹⁰ Nowe doun zunu savago zɔɔɔni: Sɛme, ta Same, naa vɛɛ Zafɛte va.

¹¹ Eteai ɣologoloni GALA gaazu, daave ga toomai. ¹² GALA ge eteai vɛɛɛni, ɛ ka ga ɛ ɣologologa, mazɔɔɔ nuɔuseiti kpein ti zie velei ɣologoloni eteai zu.

¹³ GALA ge ɣeni Nowe ma: «Gɛ devea ga gɛ kpɛɛɛanii kpein sii ɣaabelaa, mazɔɔɔ nuiti ti eteai laavega ga toomai. Naa ɣa ɛ ba, nɔ ti undaavilisu zooi ɣa. ¹⁴ Keingi bɛɛɛ ga gulu vagɔi. Da teveleɛ su ga peɛ goiti, ɛ managi zie koozuɛ ta poluɛ. ¹⁵ Weɛ velei da ke la: keingi zakpai ɣa ɣɛ ga mɛɛɛ unɣila puulɔɔlugɔ (150), kogi ɣɛ ga mɛɛɛ vuufelegɔ maazu lɔɔlugɔ (25), ta gaalɔgai ɣɛ ga mɛɛɛ puugɔ maazu lɔɔlugɔ (15). ¹⁶ Da fiile zosuɛ ɣɛ ba maazuɛ kavagi wu, ɛ ɣaku ma, nii tiegɔi a ɣɛ ga mɛɛɛ valisaamai liegɔi. Da daave ɣula kakamave. Da sangasoi lo suɛ, ma velei ɣɛ bɔɔɔ maazu ga savago. ¹⁷ Nɔun nɔ, nɔ vaazu ga zieve golai zooi ɣa, ga ɛ fuluaniiti kpein kologolo, niiti kpein ti zooi ɣa, ti

* **5:29** Nowe: daaseigi nii ti maaɔuɣaai va ta «gaanɛɛɛni.»

undaa ɔa vili. ¹⁸ Kele na na-minazefegi ɔɛɛzu de yɔɔɔzu, da le keingi zu, da-o, è-loun zunuiti-yo, é vee è-anzai ta è-loun anzaiti ba. ¹⁹ Da suai ma zii velefelegi le keingi zu balaa, ga è ti-ma vului make ɔoba. Da ke ga ma zine ɔila ta ma zaa ɔila. ²⁰ Ma zine ta ma zaa, ma zii ɔilagilagi ɔa va è vɔ be, wɔniiti su, toganiiti balaa su, ta aniiti kpein ti bokposu zooi ma, ga ti pe ti yenvui make. ²¹ Da daamianigiti kpein sege, è make ɔoba, naa ɔa a ke é ɔe ga daamianigi è ve ta tiya balaa be.» ²² Naa ɔa Nowe keeni. E naati kpein keeni, nii GALA ge ma levei veeni zea.

7

Nowe lee vai keingi zu ta zieve golai vaa vai

¹ ɔooɔ GALAGI ɔeni Nowe ma: «Le keingi zu, da-o, da-veleyegei-yo, mazɔɔɔ gè è vetege ga telebo nu niima yeeɔɔɔgalai zu nuɔuseiti saama. ² Suai niiti ti padegai, da ma zii ɔilagilagi zege, ma zine lofela, ta ma zaa lofela, kele suai niiti ti ɔɔɔɔai, da naama zii ɔe ga ma zine ta ma zaa nɔ. ³ Wɔniiti balaa, da ma zii ɔilagilagi zege, ma zine lofela, ta ma zaa lofela, naa ɔa a ke è ti-ma zuwui make eteai zu ná pe. ⁴ Mazɔɔɔ é yega ga folo lofela, gè tonai vu eteai zu, folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40) laawu, fuluaniiti kpein gè ti beɔɔai, gè ti-ma zuwu ɔaaleve zooi ɔa.» ⁵ Nowe naa kpein keeni, nii ɔooɔ GALAGI ma levei veeni zea.

⁶ Nowe kona undɔzita (600) zɔɔɔni niina, siegi zu zieve golai vaani la eteai zu. ⁷ Nowe keeni keingi zu ta ná-doun zunuiti, ta anzai, ta ná-doun anzaiti, ga ti ɔizo zieve golai ma. ⁸ Suai niiti saama, ti padegai, ta niiti ti ɔɔɔɔai, naa vee wɔniiti kpein ba, ta suai niiti kpein ti bokposu zooi ma, ⁹ ti kpein ti zeelini Nowe ma keingi vɔ be ga felefelegi, ma zine ɔila ta ma zaa ɔila, eɔvelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya. ¹⁰ Folo lofela voluma, zieve golai eteai maabɔɔleni.

¹¹ Nowe zii ma ɔona undɔzitai (600), ma alu felesiei, ma volo puugɔ maazu lofelasiei (17) ma, naama voloi zooi wu de wolaiti ma deungiti kpein daaleveni, ta geegɔɔɔgi ma vellelveti balaa daalaoni. ¹² Tonai tɔzeini ga vua eteai zu, eyesu folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40). ¹³ Naama voloi bɔɔɔi nɔ ɔa Noweni ti leeni la keingi zu, tɔun be, Same ve, Same ve, ta Zafete, é bɔ anzai va ta ná-doun anza savagɔiti, ¹⁴ naa vee dɔɔɔ zuai ma zii kpein ba, ta toganiiti, ta aniiti kpein ti bokposu zooi ma, é bɔ wɔniiti kpein ba, ta kove ganiiti kpein. ¹⁵ Anii vului ma ziiti kpein, ma zine ma zaa, ti vaani ga felefelegi Nowe vɔ be, ga ti le keingi zu. ¹⁶ Ti ɔilagilagi leeni ma zine ma zaa, ti ma ziiti kevelei, eɔvelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya. Naa volu ɔooɔ GALAGI daaɔfuluni ma.

¹⁷ Zieve golai yeni leezu, é ke ga folo vuunaanigɔ (40) eteai zu. Ziei veni, é keingi wuzege zooi maazu. ¹⁸ Ziei veni, é wola le su eteai zu. Keingi ɔeni ziez zu ziei ɔa. ¹⁹ Ziei ɔeni leezu su nɔ, eyesu é gize ɔaagoozagiti pe maabɔɔle geegɔɔɔgi wu eteai zu ná pe. ²⁰ Ziei leeni gizeiti maazu ga metele lofela ɔeɔɔala, ti pe maalɔɔɔuni. ²¹ Nii kpein é ɔeni ga fuluanii eteai zu, ti pe ti zaani, wɔniiti, toganiiti, dɔɔɔ zuaiti, nii kpein é ɔeni bokposu, ta nuɔusei kpein. ²² Nii kpein é ɔeni yenvuzu zou vɔɔi ma, naa pe ge zaani. ²³ GALA ge fuluanii kpein suwuɔaaleveni zooi ɔa: nuɔusei ta suaiti, naa vee kpokpo ganiiti ta wɔniiti ba. Nowe nɔ ɔa é yeni ná, ta niiti ti ɔeni ba keingi zu.

²⁴ Zievegi yeni eteai zu eyesu folo ungi la folo vuulɔɔlugɔ (150).

8

Nowe ɔula vai keingi zu

¹ GALA ge gizeni Nowe zu, ta dɔbɔ zuaiti pɛ, ta toganiiti ti gɛni ba keingi zu. GALA ge fiilei leveni eteai zu, zievegi tɔozeini ga maa da yei. ² Zooi wu dɛungiti ta geegɔlɔgi ma vɛlɛlaveti daagfuluni, tonai teve. ³ Ziei maa gɛni yeizu vaa, ɛ da zɛgɛ zooi ma, maalɔini folo ungila folo vuulɔɔlugɔ (150) laawu. ⁴ Alu dɔfelasiɛi ma volo puugɔ maazu lɔfelasiɛi (17) ma, keingi loni gizei ma, nii daaseigi ga Alalate. ⁵ Ziei gɛni ba maa da yei, eyesu alugi vuusiɛi. Naama alugi ma volo mɔungɪ, gizeiti tɔungiti ti gɪlani keɛma.

⁶ Folo vuunaanigɔ (40) levegai ma, Nowe fenɛtɛɛi laalaoni, nii ɛ kpɛtɛni keingi va. ⁷ E kalawɔnii vileni, naa gɪla, ɛ da li, ɛ da gɪagale ma, nɔ zeizu gɛ mɔinmɔin. E nɔ maaɔunni, eyesu ziei vɔ zooi gɪ. ⁸ Naa volu ɛ poopogi balaa vile, ga ɛ pɛtɛ, ni ziei maayeida zooi gɪ. ⁹ Keɛ poopogi la gɛni zeizu zɔɔni, ɛ gɪleni ma pɔ bɛ keingi zu, mazɔɔ ziei gɛni zooi ma nɔ pɛ. Nowe yeegɪlani, ɛ so, ɛ tɛ bɔgɔ ma keingi zu. ¹⁰ E folo lɔfela gɪligaa maaɔunni mɔnɔ, naa volu ɛ yeebeni poopogi va, ɛ gɪla keingi zu. ¹¹ Kpɔkɔmave, poopogi gɪleni ma, ɛ va pɔ bɛ. Pɛtɛ, wolive wului gɪalaagi gila ge gɛni dakulugi gɪ. Nowe kwɛɛni naazu ga ziei maalɔida gɛni de niina zooi gɪ. ¹² E folo lɔfela gɪligaa maaɔunni mɔnɔ, naa volu ɛ poopogi vileni. Keɛ naa la mɔ gɛni gɪleni ma volu pɔ bɛ.

¹³ Nowe zii ma gɔna undɔzita maazu gɪlagi (601) ma alu mɔungɪ ma volo mɔungɪ, ziei vɔɔni zooi gɪ. Nowe keingi lakulugi zɛgɛni da. E wɛleni, ɛ ka ga zooi gɪaave vɔɔni niina. ¹⁴ Alugi velesiɛi ma volo vuufelegɔ maazu lɔfelasiɛi (27) ma, zooi vɔɔni niina kpaankpaan.

¹⁵ GALA ge bɔɛni Nowe vɔ, ɛ gɛ ma: ¹⁶ «Gɪla keingi zu, wa ɛ-anzai, wa ɛ-loun zunuiti, ta ɛ-loun anzaiti. ¹⁷ Fuluanii ma zii kpein kula, niiti ti ɛ gɔba: wɔniiti, suaiti, ta kpokpo ganiiti, ti vaza eteai zu, ti buɟu, ti mɔin nɔ.» ¹⁸ Nowe gɪlani keingi zu, ta nɔ-doun zunuiti, ta anzai, ta nɔ-doun anzaiti. ¹⁹ Suai ma zii gɪlagilagi kpein ge gɪlani keingi zu, ani niiti ti bɔkposu, wɔniiti ta nii kpein ɛ vulua eteai zu.

²⁰ Nowe zalaɟa gɪlazuvɛ bɛtɛni Gɔɔgɔ GALAGI vɛ. E ta zɛgɛni suaiti su, niiti ti ɲadegai, ta wɔniiti su, niiti ti ɲadegai, ɛ ti gɛ ga gala zalaɟai, zalaɟa gɪlazuvɛ. ²¹ Gɔɔgɔ GALAGI zalaɟai naama maku nɛɛnɛgi mɛnigai ma, ɛ boni yiimave, ɛ gɛ ma: «Gɛ la mɔ eteai gɔtoa nui maavele ma, anɛɛ balaa nui yiimave ma gɪsiɛiti toge faa ɲɔi va, ɛ lɔzei ma loungo ziegɪ zu ma. Gɛ la mɔ fuluanii kpein koloɟologa, eɟɛvelei gɛ keai la.

²² Ni nɔ eteai gɪ dɛ nɔ,
anii vaza fai ta teve vai,
diegi ta kɔɔɛi,
foɟoi ta samai,
foloi ta kpidii,
naati ti la bega ɲɛgɛɛin.»

9

GALA nɔ-minazɛgɛgi Nowe vɛ

¹ GALA ge tuya looni Nowe vɛ ta nɔ-doun zunuiti, ɛ gɛni ti ma: «À buɟu, wo mɔin, wo eteai laave. ² Fuluaniiti kpein ta lua wo va, ti zasu da bali, ɛ zo suaiti ma ti eteai zu, ɛ li wɔniiti pɔ, ta kpokpo ganiiti, ta kaleiti: ti pɛ feeve wo ya. ³ Gɛ fuluaniiti kpein fea wo vɛ ga daamianigi. Eɟɛvelei gɛ tufa letɛi veai la wo vɛ, gɛ ti pɛ fea wo vɛ gɪana. ⁴ Anɛɛ naa vɛ, à mina suai mi, ma ɲamai va ye su, naa gɪ ɛ ga zɛnvui. ⁵ A suɟwɛɛ balaa ga wo-ma ɲamai gɪ ɛ ga wo-yɛnvui, nɔ maaɟaazaɟabo. Nɔ maaɟaazaɟabo naa ma, nii nɔpɛ a nu ɲamai vu, ɛ gɛni ga suai, baa ɛ gɛni ga nui. Nɔ nui gɪlagilagi gɪazaɟa keɛgɛloin ma ɲamai ma.

⁶ Zɔi a nu ɲama vu,

to balaa nu gili ka ma namai vu,
mazaloo GALA ge nui beteve
ga maaniinigi ghevele.

⁷ Woun wa, a bufu, wo moin etei zu.»

⁸ GALA ge bœni Nowe vo ta ná-doun zunuiti, é gɛ ti ma: ⁹ «Wɛɛ, gè minazegea wo ve, wa wo-mavofodai, ¹⁰ naa vee nii kpein ba é vulua wo goba, waniiti, toganiiti, ta dabo zuaiti, wa niiti kpein wo fulaai keingi zu vœma, ti vaazu yenvuzu etei zu. ¹¹ Gè minazegea wo ve ga: fuluanii pe undaa la mo viliga ga zieve golai, zieve gola la mo gea ná, é va etei gologolo.»

¹² GALA ge gɛni ma mœno: «Nii ga é ga minazegegi ma voogi eyesu go, gè keezu ade yogozu, na-o, wa-o, ta anii kpein ti yenvuzu wo goba. ¹³ Gè ná-kpazamanamanagi zeida tonabiingi zu, toga ge ga minazegegi ma voogi gi yogozu ga etei. ¹⁴ Siegi zu gè tonabiingiti gaalezu ba la, é zele zooi maazu, kpazamanamanagi a gulana keléma tonabiingi zu, ¹⁵ ná gize ná-minazegegi zu, é ade yogozu, na-o, wa-o, ta nii kpein é vulua. Ziei la mo vega, é va fuluanii kpein kologolo. ¹⁶ Kpazamanamanagi ga ge tonabiingi zu, ná wɛɛna ba, ná gize gogog minazegegi zu, nii é gi yogozu ga fuluaniiiti kpein ti etei zu.»

¹⁷ GALA ge gɛni Nowe ma mœno: «Naa ga é ga minazegegi ma voogi, nii gè kea gi yogozu ga fuluaniiiti kpein ti etei zu.»

Nowe ná-doun zunu savagiti ta-vai

¹⁸ Nowe ná-doun zunuiti ti gɛlani keingi zu, ti gɛni ga niiti: Seme, Same, ta Zafete. Kanaan keege gɛni ga Same. ¹⁹ Naati ka ti ga Nowe ná-doun zunu savagiti, ti-mavofodai ga é etei laavegai.

²⁰ Nowe gɛni ga tii gɛɛ nu mœungi, nii é leezen belei leveni. ²¹ E ma looi boleni, naa so, é la ga gabei ná-sege gotai wu. ²² Same, nii é ga Kanaan keege, naa keege gabei gaani, é liini eteave, é bo dieni felego ma. ²³ Seme ta Zafete ti tookaba wolai zegeni, ti pee gooma, ti zie ga volu velei, ti pee ti-gɛɛ ma, kabei loofu. Tei ti voluavega gɛni de, ti la gɛni ti-gɛɛ gabei gaani neglein.

²⁴ Siegi zu Nowe wuunni da, é gula ná-dœzodai zu, é naa menini, nii ná-doun zunu gaabelagi keeni la, ²⁵ é zeba é ge ma: «Kanaan gotove! Toga ge ga keegeleaiti ta-luaiti tœno ma luai!» ²⁶ Naa volu é gɛni ma: «Mamagi ga Gogog GALAGI ve, Seme ná-GALAGI, Kanaan ga ge ga Seme ná-duai! ²⁷ GALA ge Zafete zeizuve maawoolo, é ze Seme ná-sege gotaiti bu, Kanaan ga ge ga ná-duai!»

²⁸ Zieve golai voluma, Nowe keeni ga kona unsavago puuloolugo (350).

²⁹ Nowe zii ma voloi kpein ge gɛni ga kona untaavuugo puuloolugo (950), naa volu é zaani.

10

Ziiti tœzei velei (1 Dolo Sevei 1:5-23)

¹ Zieve golai levega voluma, Nowe ná-doun zunuiti, Seme, Same ta Zafete, ti dointi solœni. Ti-mavofodaiti daaseigiti ti gɛni ga:

² Zafete mavofodaiti ti gɛni ga: Gœmel, Magoge, Madayi, Yavan, Tuɓale, Meesêke, ta Tilase. ³ Gœmel mavofodaiti ti gɛni ga: Asekeenaze, Lifate, ta Tœgaalema. ⁴ Yavan mavofodaiti ti gɛni ga: Elisa, Taalesise, Kitime, ta Dœdanime. ⁵ Ti-mavofodaiti kaa, ti zeini zie zaama yooiti su, ta zielave yooiti. Ti vazage zooiti su, egevelei ta-velयेgeiti, ta ti-laawooiti ta ti-ma ziiti ti la.

⁶ Same mavofodaiti ti gɛni ga: Kuse, Miselayime, Pute, ta Kanaan. ⁷ Kuse mavofodaiti ti gɛni ga: Seba, Gavila, Sabeta, Layema, ta Sabeteeka. Layema mavofodaiti ti gɛni ga: Saba ta Dedan.

⁸ Kuse Nimelode zɔbɔni, naa ɔa é ɔɛni ga zɛbesu nu wola mɔungi zɔoi ɔa. ⁹ E ɔɛni ga doso wola Ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu, naa ɔa é ba, a da wo da ga: «Doso wolai Ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu, eɔɛ Nimelode.» ¹⁰ Ná-masadai ma laa wola mɔungiti ti ɔɛni ga Babeleni ta Elɛke, naa vɛɛ Akade va, ta Kalenee, niiti ti Sineyaal yooi zu. ¹¹ Naama yooi voluma, Nimelode liini Asiili yooi zu, é Ninive laa wolai lo, ta Legɔbɔte-Iil, ta Kala, ¹² naa vɛɛ Leesɛn va, nii é Ninive ta taa wolai Kala ti yɔɔzuvɛ.

¹³ Miselayime mavofodaiti ti ɔɛni ga: Lude nuiti, Aname nuiti, Legabe nuiti, Nafetu nuiti, ¹⁴ Pateluse nuiti, Kaselu nuiti, ta Kafetɔɔl nuiti. (Kaselu nui naati ka Filiseti nuiti kulaai ti zu).

¹⁵ Kanaan ná-doun zunu mɔungi é sɔbɔni, naa ɔa é ɔɛni ga Sidɔn, naa volu gelei ɔɛ ga Ɔete. ¹⁶ Kanaan mavofodaiti ti ɔɛni ga: Yeebuse nuiti, Amɔɔl nuiti, Giilegase nuiti, ¹⁷ Geeve nuiti, Aaleke nuiti, Sine nuiti, ¹⁸ Aalevade nuiti, Semaal nuiti, ta Ɔamate nuiti. Naa voluma Kanaan nuiti ta-velɛyeɔɛiti ti vazani. ¹⁹ Kanaan nuiti ta-you ɔwɛgi liini eyɛsu Sidɔn, Geelaal letema velei, eyɛsu é zeeli Gaza, ta Sɔdome velei, é vɛɛ Ɔomɔɔl velei va, é li Adema ta Sebɔyime, eyɛsu é gaabela Leesa yooi ma. ²⁰ Same mavofodaiti kana, eɔɛvelei ta-velɛyeɔɛiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

²¹ Seme doun zunuiti balaa sɔbɔni, toɔa é ɔɛni ga Ebeel lointi kpein timɛmɛwolai, Zafete nɔnɔ liɛi. ²² Seme mavofodaiti ti ɔɛni ga: Elame, Asuul, Aalepakesade, Lude, ta Alame. ²³ Alame mavofodaiti ti ɔɛni ga: Use, Ɔule, Geetɛɛl, ta Mase. ²⁴ Aalepakesade Seela zɔbɔni, ta Seela Ebeel zɔbɔni. ²⁵ Ebeel zunu loun felegɔ zɔbɔni: Gilagi laaseigi ɔɛni ga Peeleɛge, tɔzei ná-siɛgi zu ɔa zɔoi ɔa nubuseiti zeeɔaɔwɛɛni la, ta keɛɔɔloin laaseigi ɔɛni ga Yɔketan. ²⁶ Yɔketan mavofodaiti ti ɔɛni ga: Alemɔdade, Seeleefe, Ɔasaalemavete, Yeela, ²⁷ Ɔadɔlame, Uzale, Dikela, ²⁸ Wɔbale, Abimayele, Saɔa, ²⁹ Wɔfiil, Ɔavila, ta Yɔbabe. Niima nuiti pɛ ti ɔɛni ga Yɔketan mavofodaiti. ³⁰ Ti zeini Meesa ta Sefaal ɔize yooi yɔɔzɔ, nii é folo ɔulazu velei. ³¹ Seme mavofodaiti kana, eɔɛvelei ta-velɛyeɔɛiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

³² Nowe ná-doun zunuiti ta-velɛyeɔɛiti keveleiti kana, eɔɛvelei ti-mavofodaiti ti la, ti-ma ziiti saama. Tiya ɔa ziiti kpein kulaai ti zu, ti vazagai eteai zu zieve golai levega voluma.

11

Nubusei ɔaka fai Babelɛ

¹ Eteai pɛ ge ɔɛni zii woo ɔilagi wosu, ti ɔɛni bɔɛzu ga woo ɔilagi. ² Ti zɛɔɛni ga folo ɔulazu velei, ti nɛmɛ wola ɔila kaani Sineyaal yooi zu, miná ɔa ti zeini ná. ³ Ti ɔɛni bɔɔɔ ma: «Ade li, ade bilikiiti doɔa, ade ti ɔala abui zu.» Bilikii ɔɛni ti vɛ ga pɛle lo kɔtui, ti da sei ga managi. ⁴ Ti ɔɛni bɔɔɔ ma mɔnɔ: «Ade li, de taai ta lo bɔɔɔ vɛ, ta pɛle ɔaɔɔoozagi nii nɔungi a zeii geei va. Ade bɔɔɔ lɔɔɔ ɔula, naa ɔa a ke ade mina vaza zɔoi ɔa ná pɛ.»

⁵ Ɔoɔɔ GALAGI yeini taai vɛtesu ta pɛle ɔaɔɔoozagi, nii nuiti ti ɔɛni tosu. ⁶ Ɔoɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Wɛɛ, ta ga zii ɔilagi nɔ, woo ɔilagi nɔ ɔa é ti-la. Ni ta tɔzeina ɔani, ani nɔpɛ ge la mɔ pele besaga ti luɔɔ naa ɔɛɛ vai zu, nii a ɔɛ ti ɔisu. ⁷ Ade yei, de li, de ti-laawooi zupu, naa ɔa a ke, ti mina bɔɔɔ laawooiti mɛni.»

⁸ Ɔoɔɔ GALAGI ti zɔvazani, ti maaɔooza ná va, ti li eteai zu ná pɛ. Ti looɔoni taai lo fai va. ⁹ Naa ɔa é keai taai naa laasei pɛai ga Babelɛ,* mazɔlɔ miná ɔa

* **11:9** Babelɛ: daaseigi nii ti maaɔoozagi va ta «faazupui.»

Ḑooḑo GALAGI eteai kpein gooi zupuai ná. Ná ḑa Ḑooḑo GALAGI ti zuvazani ná, ti li eteai zu ná kpein.

*Memewolaiti daaseigiti é zo Seme ma,
é zeeli Aḑalame ma
(1 Dolo Sevei 1:24-27)*

¹⁰ Seme mavofodai ḑaa: Zieve golai lebegai ma, é ḑe ga kona felego, Seme ná-konagi ḑeni ga ungila (100), é Aalepakesade zoloboni. ¹¹ Aalepakesade zoloboga voluma, Seme kona undolugoo (500) ḑili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḑiligaa zoloboni.

¹² Aalepakesade ná-konagi ḑeai ma ga puusavagoo maazu lolugoo (35), é Seela zoloboni. ¹³ Seela zoloboga voluma, Aalepakesade kona unnaanigoo kona savagoo (403) ḑili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḑiligaa zoloboni.

¹⁴ Seela ná-konagi ḑeai ma ga puusavagoo (30), é Eḑeel zoloboni. ¹⁵ Eḑeel zoloboga voluma, Seela kona unnaanigoo kona savagoo (403) ḑili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḑiligaa zoloboni.

¹⁶ Eḑeel ná-konagi ḑeai ma ga puusavagoo maazu naanigoo (34), é Peelege zoloboni. ¹⁷ Peelege zoloboga voluma, Eḑeel kona unnaanigoo puusavagoo (430) ḑili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḑiligaa zoloboni.

¹⁸ Peelege ná-konagi ḑeai ma ga puusavagoo (30), é Leyu zoloboni. ¹⁹ Leyu zoloboga voluma, Peelege kona unfelegoo kona taavuuḑoo (209) ḑili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḑiligaa zoloboni.

²⁰ Leyu ná-konagi ḑeai ma ga puusavagoo maazu felegoo (32), é Seluge zoloboni. ²¹ Seluge zoloboga voluma, Leyu kona unfelegoo kona dofela (207) ḑili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḑiligaa zoloboni.

²² Seluge ná-konagi ḑeai ma ga puusavagoo (30), é Naḑool zoloboni. ²³ Naḑool zoloboga voluma, Seluge kona unfelegoo (200) ḑili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḑiligaa zoloboni.

²⁴ Naḑool ná-konagi ḑeai ma ga puufelegoo maazu taavuuḑoo (29), é Teela zoloboni. ²⁵ Teela zoloboga voluma, Naḑool kona unḑila puugoo maazu taavuuḑoo (119) ḑili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḑiligaa zoloboni.

²⁶ Teela ná-konagi ḑeai ma ga puulofela (70), é Aḑalameni soloboni ta Naḑool ta Ḓalan.

²⁷ Teela mavofodai ḑaa: Teela Aḑalameni soloboni ta Naḑool, ta Ḓalan. Ḓalan Lote zoloboni. ²⁸ Ḓalan zaani keeḑe Teela luḑo, soloo zooli zu, ve ná ga Uul, Kaledde yooli zu. ²⁹ Aḑalame ta Naḑool ti anzaiti seini. Aḑalame anzai laaseigi ḑeni ga Salayi. Naḑool anzai laaseigi ḑe ga Mileka. Mileka ta Yisekani ti-ḑee ḑeni ga Ḓalan. ³⁰ Salayi maaloni, doun la ḑeni be neḑein. ³¹ Teela ná-doun zunui Aḑalame zegeni, ta ná-doun loin Lote, Ḓalan ná-doun zunui, ta Salayi, ná-doin Aḑalame anzai. Ti ḑulani vooḑa Uul va Kaledde yooli zu, ti li Kanaan yooli zu vele. Ti zeelini Ḓalan, ti zeí ná.

³² Teela zii ma voloi kpein ge ḑeni ga kona unfelegoo kona doolugoo (205), naa volu Teela zaani Ḓalan.

AḒALAME NA-FAI

12

(12:1--25:18)

Aḑalame loli fai

¹ Ḑooḑo GALAGI ḑeni Aḑalame ma: «Zeeḑe da-yooli zu, da-wolodai zu, è ḑula è-ḑee velei wu, li zooli naa zu, ve gè ná leezu ga de.

² Ná vaazu zii wola ḑulazu è zu, ná tuya loo è ve, gè è-laaseigi woolo.

Nà tuya loo zɔiti bɛ ga è maavele.

³ Nà tuya loo naati bɛ, niiti ta tuya loo è vɛ, nà naati foovo, niiti ta è voovo, etea vɛɛyɛgɛi kpein ka tuyai zɔɔ è maavele ma.»

⁴ Aɔalame liini, eɣɛvelei Gɔɔgɔ GALAGI boni ma la, Lɔte vilɛni polu. Aɔalame ná-konagi ɣɛni ga puulɔfela maazu lɔɔlugɔ (75), siɛgi zu è ɣulani la Galan taai va. ⁵ Aɔalame anzai Salayi zegeni ta Lɔte, nii é ɣɛni ga deɣe loin, é vɛɛ zeaɣɔligiti kpein ba, ta botiɣe nuiti, é ti zɔɔɔni Galan. Ti wuzegeni, ti li Kanaan yooi zu. Ti zeeliai ma Kanaan yooi zu, ⁶ Aɔalame ná zubizeni, eyɛsu é li adave ná laaseigi ga Sikeme, eyɛsu é zeeli Mɔlee, sene gului vɔ bɛ. Kanaan nuiti ka ti ɣɛni naama yooi zu názu.

⁷ Gɔɔgɔ GALAGI ɣulani keɛma Aɔalame vɛ, é ɣɛ ma: «Nà zooi nii veezu è-mavofodai ya.» Aɔalame zalaɣa ɣulazuve bɛtɛni ná Gɔɔgɔ GALAGI vɛ, nii é ɣulani bɛ keɛma. ⁸ Naa volu, é zegeni ná, é li ga gize yooi zu velei, Beetele folo ɣulazu velei. E ná-seɣe ɣotai loni Beetele folo liizu velei ti yɔɣɔzuve ta Ayi, nii é folo ɣulazu velei. E zalaɣa ɣulazuve bɛtɛni ná Gɔɔgɔ GALAGI vɛ, é woɔfula Gɔɔgɔ GALAGI ma. ⁹ Aɔalame ɣɛni liizu bɛkpe ga lɛkpɛmave nu yeezazu velei.

Aɔalame yeeɣɛɣala go ɣɛɛ vai

Ezipete yooi zu

¹⁰ Pului looni zooi zu, Aɔalame yeini Ezipete ga é lago zeí ná, mazɔɔ pului wola wɔɔɔni zooi zu. ¹¹ Siɛgi zu é ɣɛni vaazu maaɔɔɣazu la Ezipete va, é ɣɛni anzai Salayi ma: «Wɛɛ, gè kwɛɛ da ga anzanui nii pagai. ¹² Siɛgi zu Ezipete nuiti ti è ɣaazu la, ta ɣɛ ma: «Anzai ve!» Ta pàa, ti è ye vulua. ¹³ Da ɣɛ ti ma mu, da ga bàazeelai, naa ɣa a ke ti sò ga pagɔ è maavele ma, zɛnvui ye zèa è-zaalai zu.»

¹⁴ Siɛgi zu Aɔalame zeelini la Ezipete yooi zu, Ezipete nuiti ti kaani ga anzai wola vage. ¹⁵ Falaɣɔn ná-nu wolaiti ti kaai ma, ti maamusɛni Falaɣɔn ɣaazu. Ti liini ga anzanui masagi ná-pɛɛi wu. ¹⁶ E Aɔalame zoni ga pagɔ anzanui maavele ma. Aɔalame togani goiti ta togani wolaiti sɔɔɔni, naa vɛɛ soovalegiti ba, ta botiɣe zunuiti ta botiɣe anzanuiti, ta soovale saaiti ta nɔmɛiti.

¹⁷ Keɛ Gɔɔgɔ GALAGI maanɔɣɔ vaa wolaiti pɛɛni Falaɣɔn ta ná-pɛɛyɛgɛi va, Salayi maavele ma, nii é ga Aɔalame anzai. ¹⁸ Falaɣɔn zɛba é Aɔalame loli, é ɣɛ ma: «Leeni ɣa è keai ga ze? Lee vaa zu è la boni mà ga è-anzai ve? ¹⁹ Lee vaa zu è ɣɛai mà: «Bàazeelai ve?» Naa ɣa é keai gè seɣeai ga ànza. E-anzai ɣaa niina, seɣena, è li!»

²⁰ Falaɣɔn devei veeni ná-nuiti zea ga ti ze ná, é li, ta anzai, é vɛɛ naati kpein ba, ti ɣɛni ga nɔnɔ.

13

Aɔalame ɣale ma vai

Kanaan yooi zu

¹ Aɔalame zegeni Ezipete yooi zu, é lɛ volu Kanaan yooi zu, lɛkpɛmave nu yeezazuve, tɔun be-o, anzai ve-o, ta niiti kpein ti ɣɛni ga nɔnɔ. Lɔte ɣɛni ba.

² Aɔalame wola bɛtɛni, toganiiti su, ta walii, ta zanugi.

³ E yɛni lɛɛzu bɛkpe, é zo lɛkpɛmave nu yeezazuve yooi zu, eyɛsu é li Beetele, vɛ ná-seɣe ɣotai ɣɛni ná mɔunpa, Beetele ta Ayi ti yɔɣɔzuve, ⁴ vɛ é zalaɣa ɣulazuve loni ná mɔunpa. Miná ɣa Aɔalame woɔgulani ná, Gɔɔgɔ GALAGI ma.

Aɔalame ta deɣe loin Lɔte

ti vali fai ma

⁵ Lote, nii é ɣeni Aɓalame maazaasu, baalagiti ti ɣeni zea ɓalaa, naa veɛ boliiti ba, ta nikɛiti, ta seɣe ɣotaiti, ⁶ zooi la ɣeni kula ɣea ti va, ga ti va zeɪ ada ɣila, mazɔɔ ti-yeaɣɔligiti ti wola mɔinni gola, ti la ɓena zoo ti va zeɪ ada ɣila. ⁷ Naa volu ɓalaa, Kanaan nuiti ta Feeleeze nuiti ti ɣeni zeini ma yooi zu naama ziegi zu. Kpɔɛi leveni Aɓalame ná-togani make nuiti zɔɣɔzu ta Lote ná-togani make nuiti.

⁸ Aɓalame ɣeni Lote ma: «Nà è maanɛɛɛɛzu, maagaali mina ɣe de yɔɣɔzu da de, ɓaa ná-togani make nuiti ta dɔnɔiti zɔɣɔzu. Mazɔɔ da ga keɛɣelointi. ⁹ Zooi kpein ka è ɣakala. De ɣaaɣweɛna ma mu, ni da liina ga nu ɣɔvezu velei, ná li ga nu yeezazu velei, ni da liina ga nu yeezazu velei, ná li ga nu ɣɔvezu velei.»

¹⁰ Lote ɣaazuwuzegeni, é wele, é Zuludɛn nɛme wolai ɣa, nii zeɓea ɣeni de negelein. ɢooɣɔ GALAGI ɣeezu é va Sɔɔme ta Gɔmɔɔl ɣologolo, ná ɣeni eɣe ɢooɣɔ GALAGI ná-kpelei, eyɛsu é zeeli Sɔwaal, kulaai ga Ezipete yooi ɣevele.

¹¹ Lote yiimazegeni ga Zuludɛn ma nɛme wolai kpein, é liini ga folo ɣulazu velei. Uele ɣana ti felegɔ ti ɣaaɣweɛni ma la. ¹² Aɓalame zeini Kanaan yooi zu, Lote zeɪ nɛme zu laaiti su, é ná-seɣe ɣotaiti toni Sɔɔme letema velei. ¹³ Sɔɔme nuiti ti wola zupɔuni, ti ɣeni ga kotoba nu wolaiti ɢooɣɔ GALAGI laalɔɣma.

ɢooɣɔ GALAGI ná-minazegɛgi *Aɓalame ve*

¹⁴ ɢooɣɔ GALAGI ɓɛni Aɓalame vɔ, Lote zɛɣea volumna polu, é ɣe ma: «Adave è ná loni, ɣaazuwuzegɛ, é wele, nu ɣɔvezu velei ta nu yeezazu velei, folo ɣulazu velei ta folo liizu velei. ¹⁵ Mazɔɔ, zooi nii kpein è peɛsu, ná vaazu feezu è ve, wa è-mavofodai, eyɛsu ɣɔ. ¹⁶ Nà è-mavofodai ɣe eɣe zooi ma vufiligi, nii nu la zooga é va gaalu, eɣe pelegi nu la zooga la é va zooi ma vufiligi ɣaalu. ¹⁷ Wuzegena ve, è zooi zuɔize, è zie sakpai ta kogi ma, mazɔɔ ná vaazu feezu è ve.»

¹⁸ Aɓalame ná-seɣe ɣotaiti seɣeni, é li, é zeɪ Mamelee ná-sene guluiti bu, Geeɓelɔn ɣobave. E zalaɣa ɣulazuve loni ná ɢooɣɔ GALAGI ve.

14

Aɓalame Lote unɔɔ fai

¹ Naama ziegi zu, Sineyaal masagi Amelafele, ta Elazaal masagi Aliyɔke, ta Elame masagi Kedɔɔl-Lawɔmɛel, ta ɢoyime masagi Tideyale, ² yeeta naati ti kɔɔi veɛni Sɔɔme masagi Beela va ta Gɔmɔɔl masagi Biilesa, ta Adema masagi Sineyaɓe, ta Seɓoyime masagi Seemeyebɛel, ta Beela masagi (taai naa laa ɣa ga ɓalaa Sɔwaal). ³ Naati kpein ti ɣaalɛni ba Sidime nɛme wolai zu, nii maaɓɔlegai za ga Kpoloɣe Wanai. ⁴ Kona puugɔ maazu felegɔ (12) laawu, ti ɣoloa ɣeni de Kedɔɔl-Lawɔmɛel ve, kele kona puugɔ maazu zavasiei (13) ma, ti ɓakani.

⁵ Kona puugɔ maazu naanisiei (14) ma, Kedɔɔl-Lawɔmɛel ta masagiti ti ɣeni polu, ti vaani, ti zobo sɔɔɔ Leefa mavofodaiti ma Asetelɔte-Kaalenayime, ta Zuze mavofodaiti ti ɢame, ta Eme mavofodaiti ti Savee-Kiliyatayime, ⁶ ta ɢooɔ nuiti ti ta-ɣizeiti su Seyiil, eyɛsu é zeeli Palan sene guluiti pɔ be, nii é teɓebai ɣobave. ⁷ Naa volu, ti ɣaleni ma, ti li En-Miseɓate, nii é ga Kadese, ti zobo sɔɔɔni Amaleke nuiti ma, ta-yooi ná pe su, é veɛ Amɔɔl nuiti ba, ti ɣeni zeini ɢasason-Tamaal.

⁸ Názuve ɣa Sɔɔme masagi, ta Gɔmɔɔl masagi, ta Adema masagi, ta Seɓoyime masagi, ta Beela masagi nii é ga Sɔwaal, naati ti kɔɔi ɣevele ɓeteni la ti laalɔɣma Sidime nɛme wolai zu. ⁹ Elame masagi Kedɔɔl-Lawɔmɛel, ta ɢoyime masagi Tideyale, ta Sineyaal masagi Amelafele, ta Elazaal masagi Aliyɔke, ti ɣeni ga masa naanigɔ, dɔɔlugɔi laalɔɣma. ¹⁰ Mana zɛɣei wola mɔinni Sidime

nemei zu, Sɔdɔme masagi ta Gɔmɔɔl vele geleiti ti ɣeni velazu, ti ɗa li, ti ɗa loo zeɣei naati su. Mɔtaiti ti velani, ti li gizei ma. ¹¹ Niiti ti zobogi zɔɔɔni, naati ka ti Sɔdɔme ta Gɔmɔɔl naavoloiti kpein seɣeni, ta daamiani makegaiti, naa volu ti li. ¹² Ti Aɔalame deɣe loin Lɔte ta kɔligiti soni, ti li ga tiye, mazɔɔɔ Lɔte ɣeni zeini Sɔdɔme.

¹³ Pela nu ɣila ge vaani, ɛ daazeeli Eɔulu nui Aɔalame ma, nii ɛ ɣeni zeini Amɔɔl nui Mamelee nɔ-sene guluiti saama. Mamelee ɣeni ga Esekɔleni ta Anɛel ti-ɣɛɛloin, niiti ti minazeɣeni Aɔalame ve. ¹⁴ Aɔalame menigai ma ga deɣe loin zogɛ, ɛ nɔ-botidɛ nu unsavagɔ nu puugɔ maazu lɔsava (318) maagilini, niiti ti zuzeeliai kɔɔɣɔ vai ma, ti zɔɔɔgai nɔ-pɛɛi wu, naati ti vilɛni masagiti polu, eyesu ti zeeli Dan. ¹⁵ E nɔ-botidɛ nuiti balini su, ɛ sili nuiti so kpidii. E zobo sɔɔɔni ti ma, ɛ ye ti volu, ti zeeli Gɔɔa, nii ɛ Damase ɣɔuvezu vele. ¹⁶ E ɣaleni ma ga kɔɔzoganiiiti kpein. E ɣaleni ma balaa ga deɣe loin Lɔte, ta zeagɔligiti, ta anzanuiti balaa, ta kɔɔ luɔiti.

¹⁷ Naa voluma, Aɔalame ɣaleni ma, ɛ zobogi zɔɔɔgai ma Kedɔɔl-Lawɔmɛel ma, ta masagiti ti ɣeni polu. Sɔdɔme masagi ɣulani, ɛ daagomi Savee nemei zu, nii ɛ ga Masa Nemei.

¹⁸ Melekizeedeke, Salɛme masagi vaani ga bului ta dɔɔi. E ɣeni ga GALA nii ɛ Anii-Pɛ-Unda, naa nɔ-zalaɣa ɣula nui. ¹⁹ E tuya looni Aɔalame ve, ɛ ɣɛ ma: «GALA ge tuya loo Aɔalame ve, GALAGI nii ɛ Anii-Pɛ-Unda, ɛ geegɔɔlogi ta zɔɔi ɔɛɛai! ²⁰ Mamagi ɣa GALA be, nii ɛ Anii-Pɛ-Unda, nii ɛ vaa bu, ɛ zobogi zɔɔɔ ɛ zili nuiti ma!» Aɔalame kɔɔzoganiiiti pe ma vuusiei veeni zea.

²¹ Sɔdɔme masagi ɣeni Aɔalame ma: «Nuiti fe zɛa, ɛ naavoloiti ta sɔɔlaiti seɣe ve.»

²² Aɔalame ɣeni Sɔdɔme masagi ma: «Gɛ ɣonaa Gɔɔɣɔ GALAGI ma, nii ɛ Anii-Pɛ-Unda, ɛ geegɔɔlogi ta zɔɔi ɔɛɛai, ²³ nii dɔɔn ɛ ga dɔɔnɔi, gɛ la ani nɔpe seɣea naa va, anɛɛ geze ɣaali ɣilagi ɔaa savala galu ɣilagi, naa ɣa a ke ɛ mina ɣɛ ma: «Gɛ Aɔalame ɣɛɛve ga kpeɛ nu.» ²⁴ Gɛ la ani nɔpe makesu nɔ ɔɔɣɔi bɛ, kɛni niigi zunu loungoiti ti miai, ta zunui naati tɔnɔi, niiti gi ɣɛa siei zu, Anɛel ta Esekɔle ta Mamelee, naati ta tɔnɔ zeɣe.»

15

GALA nɔ-minazeɣegi Aɔalame ta mavofodai ve

¹ Naama vaiti poluma, Gɔɔɣɔ GALAGI ɔɔɛni Aɔalame vɔ segi zu, ɛ ɣɛ ma: «Aɔalame, mina lua neɣelein, nɔ ɣa gɛ ga ɛ make nui, ɗa-ɣulanumai ɣa wɔɔɔ.»

² Aɔalame googaaavoteni, ɛ ɣɛ ma: «Mɔligii, Gɔɔɣɔ GALAGI, lee ɣa ɛ feezu zɛa? Tɔɔzei doun la zɛa, nɔ-pɛɛi wu vogani zeɣe nui ɣa ɛ ga Eliyezɛel, Damase nui.»

³ E ta laani ma mɔnɔ, ɛ ɣɛ ma: «È la mavofoda ɔɛɛni, zɔi sɔɔɔgai nɔ-pɛɛi wu, naa ɣa ɛ ɣɛɛzu ga nɔ-pogani seɣe nui.» ⁴ Gɔɔɣɔ GALAGI ɔɔɛni pɔ, ɛ ɣɛ ma: «Ba-o, naa laade, ɛ va ɣɛ ɣɛɛzu ga ɗa-vogani zeɣe nui, keɛ kɛni zɔi ɛ ɣulazu ɛ ɣoozu, naa ɣa a ɣɛ ga ɗa-vogani zeɣe nui.» ⁵ Naa volu GALA ge ɣulani la eteave nɔ-seɣe ɣɔtai voluve, ɛ ɣɛ ma: «Geegɔɔlogi ɣaave vɛɛ, ɛ somideɣaiti gaalu, ni ɗa zoo ɛ ti ɣaalu.» E ɣeni ma mɔnɔ: «Zekana ɛ-mavofodaiti tieɣɔi a ɣɛ la.» ⁶ Aɔalame laani Gɔɔɣɔ GALAGI la, naa naa leveni be ga telebodai.

⁷ E ɣeni ma: «Nɔ ɣa gɛ ga Gɔɔɣɔ GALAGI, nii ɛ ɛ ɣula Uul taazuve Kaledee yooi zu, gɛ niima yooi ve ɛ ya ga dɔnɔ.» ⁸ Aɔalame googaaavoteni, ɛ ɣɛ ma: «Mɔligii, Gɔɔɣɔ GALAGI, nɔ kwɛɛ ɣale ɣiteɣite ga nɔ sɔɔɔsu?»

⁹ GALA ge ɣeni ma: «Li, ɛ kona savagɔ nike beai zo, ta kona savagɔ woli zaai, ta kona savagɔ vaala sine wolai, ɛ kpɔ kpumagoi va, ta poopogi, ɛ ti ɣula ga zalaɣai.» ¹⁰ Aɔalame naama zuaiti kpein seɣeni, ɛ ti valivali su, ɛ ma zeveiti

gaavote bɔɔɔ ma, ma ɲekpe ga fele, keɛ é la ɣeni wɔniiti balivalini su. ¹¹ Sua mii wɔniiti ti ɣeni vuuzu ti-ma voomaiti ma, keɛ Abalame ti beɛni.

¹² Foloji liizuve, ɲiimɛni wolai leɛni ga Abalame, dualuagi so, kpidi bɔii vee ma. ¹³ Gɔɔɔ GALAGI ɣeni Abalame ma: «Sufwee ga è-mavofodaiti ta ɣe ga seikɔɔma nuiti zooi taɣili su, ta ɣe ná ga duɔiti, ti ti zopele ɲɔu kona unnaanigo (400) laawu. ¹⁴ Keɛ ná zii naa lukpɔɔaaleve, nii ta duɔlai ɣe zeezu, naa volumna, naavolo wolaiti ta ye tiya, ti ɣula zeezu. ¹⁵ Dɔun da, da li è-memewolani pɔ ziileigi zu, è maa ɣa ɣulu, è vɔɔzaɣaga volumna, undaanɛi zu. ¹⁶ E-mavofodai ma yamanii naanisiɛi ɣa va volu ve, mazɔɔ Amɔɔl nuiti ta-vaagaaza golai laa la de zeelini.»

¹⁷ Siɛgi zu foloi liini la, kpidi bɔii veeɛni, digii nii é duului ɣulazu, ta sɔmɔgi é zosu, naati ti leɛni sua ɣaagweaiti zɔɔɔzuve. ¹⁸ Naama yee ná, Gɔɔɔ GALAGI minazɛɣeni Abalame ve, é ɣe ma: «Gè niima yooi kpein fea è-mavofodai ve, é zo Ezipete de wolai ma, é zeeli zie wolai Ufelate ma, ¹⁹ Ken nuiti ta-yooi, Keenize nuiti, Kademɔn nuiti, ²⁰ Gɛte nuiti, Feeleeze nuiti, Leefa mavofodaiti, ²¹ Amɔɔl nuiti, Kanaan nuiti, Giilegase nuiti, ta Yeebuse nuiti.»

16

Agaal ná-fai ta Isemaye le zɔɔɔ fai

¹ Abalame anzai Salayi la ɣeni doun zɔɔɔni be ɲegelein. Keɛ duɔ anzanui ta ɣeni zea, daaseigi ɣeni ga Agaal, é ɣeni ga Ezipete yooi zu nu. ² E ɣeni Abalame ma: «È kaa ga Gɔɔɔ GALAGI la vaani bu ga gè doun zɔɔɔ. Li, è vile ná-duɔ anzanui volu, tanisu ná doun zunu zɔɔɔ ga maavele.» Abalame zieni ga anzai Salayi ná-tene gooi. ³ Abalame anzai Salayi ná-duɔ anzanui, Ezipete nui Agaal zɛɣeni, é fe sinigi Abalame ya ga anza. Abalame zeini niina Kanaan yooi zu, é ke ná ga kona puugo. ⁴ E vilɛni Agaal volu, naa kogi zɛɣe. Siɛgi zu é bɔɔɔ ɣaai ma ga kogi ɣa ma, é ɣeni beɛlɛlala weɛi wosu ná-duɔ deei va.

⁵ Salayi ɣeni Abalame ma: «Poomugi é zeelizu mà, da ɣa è unma ɣasɔ ve. Nà bɔɔɔi ɣa gè ná-duɔ anzanui zɛɣea, gè da è volu, siɛgi zu é kaa la ga kogi ɣa ma, é da beɛlɛlala weɛi wo ga ze. Gɔɔɔ GALAGI ɣe ga tukpɔɔaaleve nui de yɔɔɔzu.» ⁶ Abalame Salayi woɔɣaavoteni, é ɣe ma: «Da-luɔ anzanui ɣa è yeezu. So, eɣevelei neai la è ve.» Salayi zɛba é da sopele ɲɔu, eyɛsu naa vela ba.

⁷ Gɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣelai kaani zieungi ɣɔbave tevebai zu, nii é Suul velei zu. ⁸ E ɣeni ma: «Sali ná-duɔ anzanui Agaal, mini ɣa è zɛɣeai ná, mini ɣa è liizu ná?» E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà velazu ná-duɔ deei Salayi va.» ⁹ Gɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣelai ɣeni ma: «Gale ma da-luɔ deei vɔ be, è bɔɔɔ unmaayei be.» ¹⁰ Gɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣelai ɣeni ma mɔnɔ: «Nà è-mavofodai mɔinzu, toɣa mɔin gola, nu nɔpe ge la zooga é va gaalu.» ¹¹ E ɣeni ma mɔnɔ: «Weɛ, da doun zɔɔɔsu, toɣa ɣe ga zunu loun. Da daasei peɛ ga Isemaye le,* mazɔɔ Gɔɔɔ GALAGI è woomɛnini da-ɣoozuviligi zu. ¹² Toɣa ɣe ga dɔɔɔi zu zoovalegi, toɣa ɣe eɛe pe daalɔɔma, eɛe pe ge ɣe daalɔɔma, toɣa zɛɣe keɛɣelointi pe ba, é zei ye.»

¹³ Agaal bɔɔɔ ɣaazaɣani, é ɣe ma: «Gè GALA bɔɔɔi ɣaave nei baa, nii é nɔn kaazu?» Gɔɔɔ GALAGI nii é bɔɛni tɔun pɔ, é naa laasei peɛni ga Ata-Ele-Lɔyi.† ¹⁴ Naa ɣa é ba, ma ɣɔɔyeɣei laasei peai ga, Laɣayi-Lɔyi ɣɔɔyeɣei,‡ Toɣa Kadɛseni ta Beɛlede zɔɔɔzuve.

* **16:11** Isemaye le: daaseigi nii ti maaɔɣaai va ta «GALA ge mɛnige.» † **16:13** Ata-Ele-Lɔyi: daaseigi nii ti maaɔɣaai va ta «da ga GALAGI nii é kàazu.» ‡ **16:14** Laɣayi-Lɔyi ɣɔɔyeɣei: daaseigi nii ti maaɔɣaai va ta «nii é vulua, é da kà, naa ná-kɔɔyeɣei.»

¹⁵ Agaal doun zunu zɔlɔɔni Aɔalame ve, naa daasei pɛeni ga Isemaye. ¹⁶ Aɔalame nά-konagi ɔeni ga puulɔsava maazu lɔzita (86), siegi zu Agaal Isemaye zɔlɔɔni la be.

17

Minazefegi ma voogi

¹ Aɔalame nά-konagi ɔeai ma ga puutaavuu maazu taavuu (99), ɔoɔɔ GALAGI ɔulani be keɛma, e ɔe ma: «Nά ɔa ge ga GALA Zebei-Pe-Maliɔii. Da-eteai zie gaazu ga pagɔ, zelilomazu mina ɔe e va. ² Nά minazefezu e ve, nά e-mavofodai maizu gola.»

³ Aɔalame maaveeni, e noko zoi ma, GALA ge ɔeni boezu pa, e ɔe ma: ⁴ «Wele, nά-minazefegi ɔaa, ge keezu e ve: da ɔeezu ga zii maɔnmaɔngaa ti-ɔee. ⁵ Za volumna, e la ma loliga ga Aɔalame,* keɛ e-laaseigi ɔa ɔe ga Aɔalaame,† mazɔlɔ nά e ɔeezu ga zii maɔnmaɔngaa ti-ɔee. ⁶ Nά e-mavofodai ɔaawɔlɔ gola, da ɔe ga zii maɔnmaɔn tɔzeizu, masagiti ta ɔula e-mavofodai zu. ⁷ Nά nά-minazefegi zo e letema eyesu ɔɔ, nά ke ɔana nɔ e-mavofodai kpein be. Niima minazefegi maavele ma, nά ɔe ga da-GALAGI, ta e-mavofodai nɔnɔ e zefea volumna nά. ⁸ Nά Kanaan yoi kpein fe e ve, da-o, e-mavofodaiti-yo, ve e nά ga seikɔɔma nui niizu. Toɔa ɔe ga wɔnɔ eyesu ɔɔ. Nά ɔe ga e-mavofodai nά-GALAGI.»

⁹ GALA ge ɔeni Aɔalaame ma maɔnɔ: «Doun, da nά-minazefegiti make, wa e-mavofodaiti kpein. ¹⁰ Nά-minazefegi ɔa e ga nii, nii wa so kpaan ade yɔɔzu, da-o, e-mavofodaiti-yo: zunuiti kpein ti wo zaama, ti lati pelevolu. ¹¹ Walatipelevolui ɔa ɔe ga minazefegi ma voogi ade yɔɔzu. ¹² Zunuiti kpein ta ɔe wo zaama, wa da ti lati pelevolu foloi lɔsavasiei ma, e ɔe ɔana wo-mavofodaiti kpein su, e zɔlɔɔni pelei wu, baa e ɔeyani ga walii, wein e ga duoi, niiti ti la ga e-mavofoda. ¹³ Ti pe, zeeɔaagweezu la ba, ta lati pelevolu, e zɔlɔɔni da-velei wu, baa e ɔeyani ga da-walii, nά-minazefegi ma voogi ɔa ɔe wo-busei ma zuai va. Naa ɔa e ga ɔoɔɔ minazefegi. ¹⁴ Zunui nii e la latini pelevolu kpusei zu, naa be ka leve nά-nubuseiti ba, tɔzei e nά-minazefegi ɔologologa.»

¹⁵ GALA ge ɔeni Aɔalaame ma: «E la ma e-anzai Salayi loliga ga Salayi, keɛ daaseigi ɔa ɔe ga Sala. ¹⁶ Nά tuya loo be, nά doun zunu ve e ya ga toun maavele, nά tuya loozu be, toɔa ɔe ga zii maɔnmaɔngaa ti-lee, nubuseiti ma maɔnmaɔngaa ta-masagiti ta ɔula toun su.»

¹⁷ Aɔalaame maaveeni, e noko zoi ma, e neei wo, e ɔe yiimave: «Doun zunu ɔa zɔlɔ nei zunu va, nii e kona ungila (100) keai na? Ta anzai Sala e kona vuutaavuuɔ (90) ɔeai na, naa ɔa zoo e doun zɔlɔ baa?» ¹⁸ Aɔalaame ɔeni GALA ma: «Nii ge falizu e ma, naa ɔa e ga Isemaye ɔula su, e make ma kpaan.»

¹⁹ GALA ge ɔeni ma: «Ba-o, e-anzai Sala ɔa doun zunu zɔlɔsu e ve, da daasei peɛ ga Izaake. Nά-minazefegi ɔa ɔe ga ɔoɔɔ faa, gi yɔɔzu ga ta, ta gi yɔɔzu ga mavofodaiti. ²⁰ Isemaye letemazu, ge da-vali wooi menige nά-faa zu. Ungo, nά tuya loo be. Toɔa buɔu, nά mavofodai ɔaawɔlɔ gola. Masa puugo maazu felegɔ (12) ɔa ɔula toun su, toɔa ɔe ga zii wola ma memewolai. ²¹ Keɛ nά nά-minazefegi ɔe gi yɔɔzu ga Izaake, doun zunui nii Sala sɔlɔsu e ve, niima yeɔɔɔɔɔ nɔ zu, konagi nii e vaazu.» ²² Siegi zu GALA ge beni la ga boe Aɔalaame bo, e zefeni nά, e li.

²³ Aɔalaame nά-doun zunui Isemaye zefeni, ta nii kpein e zɔlɔɔni nά-pelei wu, ta nii kpein e geyani ga walii, zunuiti kpein nά-pele wu nuiti saama, e ti

* **17:5** Aɔalame: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «ɔeeɔei unfemai be.» † **17:5** Aɔalaame: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «nu maɔnmaɔn keɔe.»

latini pelevolu naama voloi, egevelei GALA ge devei veeni la zea. ²⁴ Abalaame ná-konagi gɛni ga puutaavuu maazu taavuu (99), siegi zu é latini da pelevolu. ²⁵ Ná-doun zunui Isemayele ná-konagi gɛni ga puugo maazu savago (13) niina, siegi zu é latini da pelevolu. ²⁶ Abalaame ta ná-doun zunui Isemayele ti latini pelevolu naama voloi nɔ zu. ²⁷ Zeno gana é gɛni la ga ná-pele wu zunuiti kpein, niiti ti zɔbɔni ná-pele wu, ta weinti ti geyani ga walii, ti pe ti latini pelevolu ta tiye.

18

Izaake zɔbɔ fai laazeeli vai

¹ Gɔɔgɔ GALAGI gɔlani kelema Abalaame ve Mamelee ná-sene guluiti kobave. Abalaame gɛni zeini ná-sege gɔtai laave. Folo kpaai gɛni de. ² E gaazuwuzegeni, é wele. E zunu savagɔti kaani loni, ti lago maagfoozaai ba. E ti gaai ma, é zo ná-sege gɔtai laave, é bizeni, é ti laagomi, é maavɛni, é nɔko zoi ma. ³ E gɛni ti ma: «Màligii, nà è maanɛɛɛzu, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, nii gè zaalai zɔbɔge è gaazu, mina leve, è va maagfooza bà. ⁴ A va bu ga gè va ga ziei tago, wo gɔgɔiti maagba, wo lago loogɔ gulu wolai tei bu. ⁵ Nà liizu, gè va ga bulu go wo vɔ, wo zɛbe zɔbɔ volu, naa volu wa li niina, naa ga a ke wo mina leve gana nɔ pɔ be, nɛi gè ga wa-wotigɛ nui.» Ti googaaivoteni, ti gɛ ma: «Ungo, ke, egevelei è bogai la.»

⁶ Abalaame liini gaamago nɔ ná-sege gɔtai wu, é gɛ Sala ma: «Suvile, è kɔgɔ ganii je savago zege bulu vukɔi zu, è gaayo, è bulu velevɛlegiti kpete.» ⁷ Abalaame bizeni ná-togani bulugi vɔ be, é nike yivoi yɔbugi zege nii pagai, é fe botigɛ nui ta ya, naa suvile ga kpete. ⁸ E nike niimi dei ma wulɔi ta nɔnɔi zegeni, é pee nike yivoi va, ti kevele beteni, é vaa la ti vɔ. E loni ti goba tɔ bɔgɔi, gulu wolai wu, ti gɛai ma laamiizu.

⁹ Naa volu ti gɛni ma: «Mini ga è-anzai Sala ná?» E ti woogaaivoteni, é gɛ ti ma: «Tofa ve sege gɔtai wu.» ¹⁰ Gila ge gɛni ma: «Konagi nii é vaazu, niima yeegefɛgalai zu, nà vaazu volu è vɔ be, è-anzai Sala ga doun zunu zɔbɔ.»

Sala yeni poluve sege gɔtai wu, é niima wootti meni. ¹¹ Abalaame ta Sala ti vɔlɔzafaga gɛni de niina, ti kona mɔinmɔin kula. Sala budeni niina doun zɔbɔ siegi maazu. ¹² Sala jɛi woni gɔozu, é gɛ ma: «Niizu gè vɔlɔzafaga, zini pele wu wɔin ga gɛ mà mɔnɔ baa? Màligii balaa vɔlɔzafaga.»

¹³ Gɔɔgɔ GALAGI gɛni Abalaame ma: «Lee vaa zu Sala jɛi wogai, é da gɛ: <Gaama ve nei baa, ga nà doun zunu zɔbɔsu, nɛigi pɔlɔzafagai na?» ¹⁴ Faa ga ná nei baa, nii Gɔɔgɔ GALAGI la zooga keezu? Konagi nii é vaazu, niima yeegefɛgalai nɔ zu, nà vaazu volu è vɔ be, Sala ga doun zunu zɔbɔ.» ¹⁵ Sala luani, é zɛi wo, é gɛ ma: «Gè la jɛe woni.» Kele Gɔɔgɔ GALAGI gɛni ma: «Ga gɛite, è jɛi woge.»

Abalaame ná-GALA fali vai

Sɔdɔme ve

¹⁶ Zunuiti ti wuzegeni ga ti li, ti wele ga Sɔdɔme vele. Abalaame ti vuuni ga pele, é vali ti ma. ¹⁷ Gɔɔgɔ GALAGI gɛni ma: «Gè la naa lɔgɔzu Abalaame va, nii gè vaazu keezu. ¹⁸ Zii wolai nii zeeгааbaai, tofa gɛezu ga naa memɛwola. Eteai zu zii kpein ka tuyai zɔbɔ maavele ma. ¹⁹ Mazɔbɔ gè yimazegeve la, nii a ke, é devei ve ná-dointi zea, ta mavofodaiti, ga ti Gɔɔgɔ GALAGI yimai gɛ, ti ye sɔledai ta telebodai gɛezu, naa ga a ke gè minazegefɛgiti daazeeli, niiti gè ti woni be.»

²⁰ Gooḡo GALAGI ḡeni Abalaame ma: «Sodome ta Gəmɔl ti maalɔ bee wooi zuwɔlɔa, ta-ḡotoi baagɔa gola. ²¹ Naa ḡa é ba, nà yeizu, ḡe pete, ni ti ḡeeve egvelei ma wooi vaa la, é zeeli mà, baa ni é la ḡana, nà kwεε.»

²² Zunui naati ti liini ga Sodome vele, siegi zu Abalaame ḡeni loni la de Gooḡo GALAGI ḡaazu. ²³ Abalaame maaḡufani ba, é ḡe ma: «Da telebo nui bɔ nu jɔi va, è ti undaavili baa? ²⁴ Tanisu telebo nu vuulɔlugɔ (50) ḡa taai zu, da naati balaa undaavilisu, è la taai zuvaayega telebo nu vuulɔlugɔi (50) maavele ma, ti ti zaama? ²⁵ E la zooga è va naa ḡe! E la telebo nui ta nu jɔi zoga ga ḡevele, è va telebo nui bɔ faa jɔu ḡe nui va, è va ti vaa! E la zooga è va naa ḡe! Dei è eteai kpein tukpɔḡaalevezu, è la telebodai ḡea baa?» ²⁶ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ni nà telebo nu vuulɔlugɔ (50) ḡaana Sodome taazuve, nà taai kpein suvaaye ti maavele ma.»

²⁷ Abalaame kpɔei zegeni volu, é ḡe ma: «Wεε, nà zoosu ḡe bɔe M̀liḡii vɔ, ǹi ḡe ga pɔlɔi nɔ, ta zuvui. ²⁸ Tanisu telebo nu vuulɔlugɔi (50) ḡaagaaavoola ga dɔlugɔ, dɔlugɔ vai zu, da taai kpein suḡologolo baa?» Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ḗè la taai zuḡologologa, ni nà telebo nu vuunaanigɔ maazu lɔlugɔ (45) ḡaana ná.»

²⁹ Abalaame kpɔei zegeni volu m̀nɔ, é ḡe ma: «Tanisu telebo nu vuunaanigɔ (40) nɔ ḡa é ná.» Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ḗè la suḡologologa naama nu vuunaanigɔi (40) maavele ma.»

³⁰ Abalaame ḡeni ma: «M̀liḡii, soma kae è mina yiiḡaawana, tɔzei nà ḡilizu faa ḡilagi va. Tanisu telebo nu vuusavagɔ (30) ḡa é ná.» Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ni nà telebo nu vuusavagɔ (30) ḡaana ná, ḡe la taai zuḡologologa.»

³¹ Abalaame ḡeni ma: «Wεε, nà zoosu ḡe bɔe M̀liḡii vɔ. Tanisu telebo nu vuufelegɔ (20) ḡa é ná.» Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ḗè la taai zuḡologologa nu vuufelegɔi (20) maavele ma.»

³² Abalaame ḡeni ma: «M̀liḡii, soma kae è mina yiiḡaawana, ḡe la mɔ kpɔe ḡili nɔpe bosu, é ḡula nii volu. Tanisu telebo nu puugɔ ḡa ḡe ná.» Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ḗè la Sodome zuḡologologa naama nu puugɔiti maavele ma.» ³³ Siegi zu ti beni la ga yepe ta Abalaame, Gooḡo GALAGI liini. Abalaame balaagi ḡaleni ma seizuve.

19

Sodome ta Gəmɔl ḡologolo fai

¹ Geezuḡeela felegɔiti ti zegeni Sodome kpɔkɔmave. Lote ḡeni zeini Sodome taa zifidave. Siegi zu Lote ti ḡaani la, é wuzegeni, é ti laagɔmi, é maaveeni, é nɔkɔ zɔoi ma. ² E ḡeni ti ma: «Nà wo maanɛnɛzu, m̀liḡiiti, à ḡale ma, wo jɔi nà-pelei wu, ǹi ḡe ga wa-wotigɛ nui. Wa zoo wo wo-ḡɔḡɔiti maagba ná, wo jɔi piin, sobui wo wuzegɛ, wo da li wo-liizu vele.» Ti ḡeni ma: «Ba-o, ḡa jɔizu koi zaamave nɔ.» ³ Kele Lote ḡilini ti ma gola, ti vaani bu, ti li nà-pelei wu. E daamianigi beteni ti ve, é pee bului va, nii leve la su. Ti laamiini.

⁴ Aisa ti va la, Sodome taazuve zu nuiti kpein ti vaani, ti ḡaku pelei ma, zunuiti kpein ti vaani, é zo zunu lounḡoiti ma, é li kewolaiti pɔ, ti pe jɛḡelein ti vaani ná. ⁵ Ti Lote lolini, ti ḡe ma: «Zunuiti ta mini, niiti ti vaai è vɔ be kpidii? Ti ḡula, è va ga tiye gi vɔ, gi bedɛ ḡula ga tiye.»

⁶ Lote ḡulani pelelave, é daagulu ga volu vele. ⁷ E ḡeni ti ma: «Ba, k̀eleaiti, nà wo maanɛnɛzu, à mina faa jɔi ḡe. ⁸ A woilo, d̀un anzanu felegɔiti ti ná, ti la vɔlɔ zunu vaa ḡwεε. Nà vaazu ga naati wo vɔ eteave, wo naa ḡe ga tiye, nii nɛai wo ve. Kele à mina vɔḡḡu zunui niiti ba, tɔzei ti vaave, ti laazuve nà-pelei wu.»

⁹ Ti ɣeni ma: «Zegɛ lɛɛ vɛ!» Ti ɣeni ma mɔnɔ: «Ɖɛi ɛ ga seikɔɣɔma nu nɔ, ɛ vaai, ɔa pɔ ɛ ɣɛ ga tukpɔɣaaleve nu! Be nɔ, nii gi kɛɛzu ga ɔɛ, naa ɣa ɲɔu tɔnɔi va.» Ti Lɔte bakpani ga ɲɔuda, ti maabuɣani kpogi va, ga ti koloɣolo. ¹⁰ Zunu felegɔiti ti ɣeni Lɔte vɔ be, ti soni, ti mɛɛn pɛlei wu, ti pɛlei laaɣulu. ¹¹ Ti yeeziɛni nuiti gaazu, niiti ti ɣeni loni pɛlɛlave, ti ɣaazugole, ɛ zo zunu loungoiti ma, ɛ li kɛwolaiti pɔ, naa ɣa ɛ kɛɛni ti la mɔ ɣeni pɛlɛlave ɣaazu.

¹² Zunu felegɔiti ti ɣeni Lɔte ma: «Begele ɣa ɛ ɛ ya vɛ mɔnɔ? E-nɛkoiti, ɛ-loun zunuiti, ɛ-loun anzanuiti, nii kpein ɛ ga ɔnɔ taazuve vɛ, ti pɛ kula niima adave va. ¹³ Mazɔlɔ ɣa ga va niima laai ɣoloɣolosu, tɔzei maalɔ be woovi wɔlɔve, ɛ zeelizu ɣooɣo GALAGI ma. Naa ɣa ɛ ba, ɣooɣo GALAGI gi levege ga gi taai tɛi koloɣolo.»

¹⁴ Lɔte ɣulani, ɛ li, ɛ bɔɛ naati pɔ, niiti ti nɔ-doun anzanuiti maazoni, ɛ ɣɛ ti ma: «À wuzegɛ, wo ɣula niima adave va, mazɔlɔ ɣooɣo GALAGI ɣana va taai ɣoloɣolosu!» Kɛɛ naati ti naama wooviti kaani ga ɲɛɛvae faa nɔ.

¹⁵ Geelaalao siɛgi zu, geezuɣɛlaiti ti ɣilini Lɔte ma, ti ɔa ɣɛ ma: «Wuzegɛ, ɛ-anzai zegɛ ta ɛ-loun anzanu felegɔiti niiti ti vɛ, naa ɣa a kɛ ɛ undaa mina vili taai nɔ-undaviligi zu.» ¹⁶ Tɛi ɛ ɣeni nɛkɛsu, zunu felegɔiti ti soni zeei va, tɔun be-o, anzai ve-o, ta nɔ-doun anzanu felegɔiti be-o, mazɔlɔ ɣooɣo GALAGI ɣeni pɔ ga ɛ ba ti maazu, ti liini ga tiye, ti ti ye taa voluve. ¹⁷ Ti ɣulaai ma taai va, geezuɣɛlai gila ge ɣeni ma: «Bize, ɛ ɛ-yɛnvui ɣizo! Mina wɛɛ volu, mina lo nɛmɛi zu ada nɔpɛ! Vɛla, ɛ lɛ gizei ma, ni ɔa pɔ ga ɛ undaa mina vili.»

¹⁸ Lɔte ɣeni ma: «Ba-o, mɔliɣii! ¹⁹ Nɛi gɛ ga ɔa-wotigɛ nui, gɛ zaalai zɔlɔge ɛ ɣaazu, ɛ ɣɛvɛ ga nu vago wola bɛ, ɛ zɛnvui ɣizo fai zu. Gɛ la zooga gɛ va vɛla, gɛ va lɛ gizei ma, nɔ ɣɛ gɛ za, undavili. ²⁰ Wɛɛ, taai tɛi tago maabuɣave, ga gɛ bize gɛ zeeli nɔ. Ɖɔive, nɔ zoo gɛ vɛla, gɛ li nɔ, zɛnvui ɣizo! Taai naa la lɔni ba?» ²¹ Geezuɣɛlai ɣeni ma: «Wɛɛ, gɛ vaa naa wu, ga gɛ kɛ ɛ vɛ ga faabɔɣo, gɛ la taai tɔna koloɣologa, nii ɛ nɔ-fai wosu. ²² Suvile, ɛ vɛla, ɛ li nɔ, mazɔlɔ gɛ la zooga gɛ va faa nɔpɛ kɛ, eyɛsu ɛ zeeli nɔ.» Naa ɣa ɛ kɛa, ti taai naa laasei pɛai ga Sɔwaal.*

²³ Folo tɛɛ ziegɛ zu ɣa Lɔte zeelini la Sɔwaal. ²⁴ Nɔzu ɣa ɣooɣo GALAGI timini abui vuuni la Sɔdɔme ta ɣomɔl, eɣɛ tonai, ɛ ɣulazu geezuve. ²⁵ E taai naati koloɣoloni, naa vɛɛ maɣoolii ma nɛmɛi kpein ba, ta ma nuɔuseiti, naa vɛɛ siinziin ganigiti ba. ²⁶ Lɔte anzai wɛɛni ga volu vɛlei, ɛ voteni ga kpolo zifigi.

²⁷ Abalaame wuzegɛni ga sobuzobui, ga ɛ li naama adave, vɛ ɛ ɣeni loni nɔ ɣooɣo GALAGI ɣaazu. ²⁸ E ɣaazuziɛni Sɔdɔme ta ɣomɔl letema vɛlei, ta nɛmɛi maɣoolii ma yooi kpein su, pɛtɛ, ɛ duului ɣaani, ɛ ɔa wuzegɛ zooi ma, eɣɛ abu zulugi ma luului.

²⁹ Siɛgi zu GALA ge nɛmɛ zu laaiti suɣoloɣoloni la, ɛ ɣizɛni Abalaame zu, ɛ Lɔte ɣula faabaagi zaama, nii ɛ taaiti tokani ɔa, vɛ Lɔte ɣeni zeini nɔ.

Lɔte ta nɔ-doun anzanuiti ta-vai

³⁰ Lɔte zegɛni Sɔwaal, ɛ li, ɛ zeɛ gizei ma, ta nɔ-doun anzanu felegɔiti, mazɔlɔ ɛ luani ga ɛ mina ye Sɔwaal. E zeini pugɛ zu ta nɔ-doun anzanu felegɔiti. ³¹ Yeeta, nu ɣite gelei ɣeni loungo gelei ma: «De-ɣɛɛ vɔlɔzaɣaga, zunu la zou yɔɣɔzuve vɛ, nii a vile de volu, eɣɛvɛlei de ɣula de ka la etea. ³² De li, de ɔɔi vu de-ɣɛɛ la. De la koba, naa ɣa a kɛ, de-ɣɛɛ mavofodai ɣɛ nɔ.» ³³ Ti ɔɔi vuuni ti-ɣɛɛ la kpidi naa, nu ɣite gelei liini, ɛ la kɛɛɣɛ ɣoba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzegɛ la.

³⁴ Naa volu zobui, nu ɣitei ɣeni loungo gelei ma: «Wɛɛ, ɔa vɛ kɛɛ ɣoba kpɔkɔ nɔ. De ɔɔi vu ɔa mɔnɔ za kpɔkɔi, ɛ li, ɛ la koba, naa ɣa a kɛ de-ɣɛɛ mavofodai

* **19:22** Sɔwaal: daaseigi nii ti maabuɣaai va ta «ɔɔi.»

ḡe ná.» ³⁵ Ti dɔɔi ʋuuni ti-ḡee la mɔnɔ kpɔkɔi tɔna. Loungo gelei liini, é la koba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzeḡe la.

³⁶ Lɔte ná-doun anzanu felegaiti ti kogi zefeni ti-ḡee va. ³⁷ Nu ḡite gelei doun zunu zɔlɔni, é daasei pɛɛ ga Moabe.† Zaaḡaza toḡa é ga Moabe nuiti ti-mɛmɛwolai. ³⁸ Loungo gelei balaagi doun zunu zɔlɔni, é daasei pɛɛ ga Bene-Ami.‡ Zaaḡaza toḡa é ga Amɔn nuiti ti-mɛmɛwolai.

20

Aɓalaame lii vai Geelaal

Aɓimeeleke ʋɔ bɛ

¹ Aɓalaame zefeni niima yooi zu, é li ga lekɔmavɛ nu yeezazu velei, é zeini Kadɛseni zɔḡɔzuve ta Suul, é lago zeini Geelaal. ² Aɓalaame a la ḡena ɔɔɛa, é lo anzai Sala va, é ḡeni ḡeezu ma: «Toḡa ga baazeelai.» Geelaal masagi Aɓimeeleke Sala zefeni. ³ Naazu, GALA ge ḡulani kelɛma segi zu Aɓimeeleke ʋɛ kpidii, é ḡe ma: «Wɛɛ, da vaazu zaazu, tɔɔzei anzanui naa ná-faa zu, nii é seḡeai, mazɔlɔ zini ka bɛ.»

⁴ Aɓimeeleke la ḡeni de daani ʋolu, é gooḡaavoteni, é ḡe: «Màliḡii, da sɔbalala nuiti paa baa? ⁵ Sinigi ɔḡḡoi lei keai mà: «Baazeelai ve?» Ta anzanui ɔḡḡoi balaa bogɛ ga: «Dii ve?» Gè keɛve kisiɛ vagɔi zu, ta sɔbalalai zu.»

⁶ GALA ge ḡeni ma segi zu: «Gè kwɛɛ gè ḡe è keɛve zii vagɔlai zu, naa ḡa é kea gè pele besagai è luḡḡ ga è mina koto ḡe dàalɔḡoma. Naa ḡa é ba, gè la vaani bu ga è va da ʋolu. ⁷ Niizu zunui nii anzai ve zea, mazɔlɔ toḡa ga GALA goo wo nui. Toḡa maanɛnɛi wo è ʋɛ, da ye vulua. Kele ni è la teveni pɔ, suḡwɛɛ ga da za, da-o, da-nubuseiti-yo.»

⁸ Aɓimeeleke wuzefeni sobuzobui, é ná-botiḡe nu wolaiti toli, é naama vaiti pɛ bo ti ma, ti wola luani. ⁹ Aɓimeeleke Aɓalaame balaa tolini, é ḡe ma: «Lee ḡa è keai ga giye? Kotoi beḡeḡe ḡa gè keai è laalɔḡoma, nà-o, nà-masadai-o, é gi laai kotoi nii zu? E zie velei é lo nɔn ba, nu maa la nɛeni ga é va naa ḡe.»

¹⁰ Aɓimeeleke ḡeni Aɓalaame ma: «Leeni ḡa é ḡea è ḡisu, è niima vai ḡeai?»

¹¹ Aɓalaame gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Gè ḡeni ḡisiɛzu, gè da ḡe ɔḡḡo ma, zefema nɔpɛ ge la ba, ta vaazu pàazu ànzai vai zu, tɔɔzei GALA gaazuluaba ḡila kpalaa ge la niima yooi zu. ¹² Gaama ve, toḡa ga baazeelai, é ga kèe ná-doun anzanui, kele dèe ná-doun anzanu laade. Toḡa ga ànzai. ¹³ Siɛgi zu GALA ge kèeni la ga tevetevɛ nu, gè ḡula kèe ná-pɛɛyɛḡe wu, gè ḡeni Sala ma: «Uɛ nɔpɛ de liizu ná, keni è da màalobo, è da ḡe ti ma: Dii ve.» »

¹⁴ Aɓimeeleke toganii tanigaa zoni baalagiti saama, ta boliiti, ta nikiiti, é ti ve Aɓalaame ya, é pɛɛ botiḡe zunuiti ba, ta botiḡe anzanuiti. E anzai Sala balaa teveni pɔ. ¹⁵ E ḡeni ma: «Nà-zooi laalaogɛ è luḡḡ, zeɛ ʋɛ nɔpɛ ná nɛɛzu è ʋɛ.» ¹⁶ E ḡeni Sala ma: «Gè wali ḡaei waagila (1 000) fea è-liɛ ya, é ḡe ga poogi ga è la ga sɔba nu niima vaiti su, è-maaḡoolii zu nuiti gaazu.»

¹⁷ Aɓalaame GALA falini. GALA ge Aɓimeeleke ḡedɛni, ta anzai, ta ná-botiḡe anzanuiti, ti zooni ti da dointi sɔlɔ ʋolu. ¹⁸ Mazɔlɔ ḡooḡḡ GALAGI Aɓimeeleke ná-pɛɛyɛḡe wu anzanuiti pɛ keeni ga doun zɔlɔtala nuiti, Aɓalaame anzai Sala ná-faa zu.

21

Izaake zɔlɔ fai

¹ ḡooḡḡ GALAGI Sala maawɔingfaani, é naa laazeelini bɛ, nii é minazefeni la. ² Aɓalaame ʋɔlɔzaḡagai ma, anzai Sala kogi zefeni, é doun zunu zɔlɔ bɛ, naa

† **19:37** Moabe: daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «nii kulaai keeḡe zu.» ‡ **19:38** Bene-Ami: daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «detɔi ná-doun zunui.»

ɔɛɛni é zoloo GALA ná-ku logai ma, nii é boni ma. ³ Doun zunui nii Sala sɔɔɔni bɛ, Abalaame daasei pɛɛni ga Izaake.* ⁴ Abalaame ná-doun zunui Izaake latini pɛɛɔɔlu, sɔɔɔ foloi ɔsɔvasiɛi ma, eɔɛvelei GALA ge ma levei veeni la zea. ⁵ Abalaame ná-konagi ɔɛni ga unɔila (100), siɛgi zu ná-doun zunui Izaake zɔɔɔni da.

⁶ Sala ɔɛni ma: «GALA ge zobo fea ga gè ɔɛɛi wo ga koozunɛɛi, nu-o-nu nii a nii mɛnina, naa ɔa ɔa ɔɛɛ nɔ kpaain.» ⁷ E ɔɛni ma: «Bɛ ɔa a la ɔɛ Abalaame ma, Sala ɔa ɔiimi ve dounɔa ya? Tama gè zunu loun zɔɔɔga bɛ pɔɔzaɔa siɛgi zu.»

Abalaame Agaal ta ná-doun zunui Isemayɛleni kpɛɛ vai

⁸ Dounɔi wɔɔɔni, Sala daaɔula ɔiimii va. Abalaame feti wolai ɔulani naama voloi. ⁹ Ezipete anzanui Agaal ná-doun zunui é sɔɔɔni Abalaame va, Sala naa ɔaani, é ɔa ɔɛɛi wo. ¹⁰ Sala ɔɛni Abalaame ma: «Duɔ anzanui nii bɛ ta ná-doun zunui, mazɔɔɔ niima luɔ anzanui ná-doun zunui ti la bɔga poganii ma, ta dɔun zunui Izaake.»

¹¹ Niima wooi wanani Abalaame ma gola, ná-doun zunui maavele ma. ¹² Kɛɛ GALA ge ɔɛni Abalaame ma: «Mina nii wana bɔɔɔ ma ɔa-luɔ anzanui ná-doun zunui vaa zu. Naa pɛ kɛ Sala vɛ, nii é bosu è ma. Mazɔɔɔ Izaake ɔa è-mavofodai a ɔula su. ¹³ Anɛɛ naa vɛ, na ɔa-luɔ anzanui ná-doun zunui ɔɛ ga zii ta mɛmɛwola, mazɔɔɔ tɔ balaa ɔulave è zu.»

¹⁴ Poluma zobui, Abalaame wuzɛɔɛni ga sobuzobui, é bului zeɔɛ ta kɔɔ woolei zii su, é sɛɛ Agaal baki ba, é zunu lounɔi balaa ve zea, é vali ma. E liini, é levetevɛ Beel-Seeba tevebai zu. ¹⁵ Siɛgi zu kɔɔ woolei zu ɔɛi beni da, é zunu lounɔi yɛni laani gulu goi ta wu, ¹⁶ é li, é zɛi tɔ ɔila ɔoozama, ná tago maagoozaai nɔ fɔɛn, mazɔɔɔ é ɔɛni ɔɛɛzu ma: «Gàazu la yɛsu doin va, é va ɔa za.» E zeini tɔ ɔila ɔoozama, é ɔa balakpala, é ɔa wɔɔ.

¹⁷ GALA ge zunu lounɔi wooi mɛnini, GALA ná-geezuɔɛelai yɛni geezuve, é Agaal loli, é ɔɛ ma: «Agaal, leeni ɔa é è ya? Mina lua, mazɔɔɔ vɛ è dounɔi yɛgai ná, GALA ge goomɛniɛ ná. ¹⁸ Wuzɛɔɛ, è zunu lounɔi zeɔɛ, è gaanɛɛɛ. Mazɔɔɔ na zii wola bɛtɛzu ba.» ¹⁹ GALA ge gaazuzɛɔɛni ma, é kɔɔyɛɔɛi ɔa, é li, é kɔɔ woolei laave ga zii, é ta ve zunu lounɔi ya, é bɔɔle.

²⁰ GALA ge ɔɛni zunu lounɔi va, é ɔa wɔɔɔ. E zeini tevebai zu, é ɔɛni ga kilɛ pili nu vagoi. ²¹ E zeini Palan tevebai zu. Dee anzanui ta ɔaiziiɛni bɛ, é sei, naa ɔɛni ga Ezipete yooi zu nu.

Abalaame ná-minazɛɔɛgi Abimeelɛke vɛ

²² Naama ziiɛgi nɔ zu, Abimeelɛke ná-kooɔfulubai Pikɔle vilɛni polu, ti va, ti Abalaame ɔa, é ɔɛ ma: «GALA ka naa pɛ suɔtɛzu, nii è kɛɛzu. ²³ Gona bè niina ga GALA daaseigi, ga è la yàava, baa dɔinti, baa māvofodaiti, kɛɛ ɔa yɛ ɔa-wooɔɔɔladai ɔilagi nɔ volu nɔun bɛ, ta niima yooi nii è lago zeizu su, eɔɛvelei gè ɔɛa la è vɛ.» ²⁴ Abalaame ɔɛni ma: «Gè konai naa woga.» ²⁵ E baazaɔani Abimeelɛke ma kɔɔyɛɔɛi ná-fai zu, nii naa ná-botidɛ nuiti ti seɔɛni ga zeeɔaabaai. ²⁶ Abimeelɛke gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Gè la kwɛɛ bɛ ɔa é naa ɔɛa. Da bɔɔɔi è la ɔɛni naa woni mà, za ɔa gè mɛniga da.» ²⁷ Abalaame baalagi tanigaa zɛɔɛni, ta boliiti, ta nikɛiti, é ti ve Abimeelɛke vɛ, ti felegɔ pɛ ti minazɛɔɛgi ɔɛni bɔɔɔ vɛ. ²⁸ Abalaame baala zivo zaa ɔfela makeni yɛ ma bulugi zu. ²⁹ Abimeelɛke ɔɛni Abalaame ma: «Leeni vaa zu è niima vaala zivo zaa ɔfelaiti makɛgai yɛ?» ³⁰ E gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Yeezei baala zivo zaa ɔfelai niiti bu, gè feezu è ya, naa ɔa ɔɛ bɛ ga zeele wooi ga na ɔa gè niima ɔɔɔyɛɔɛi wɔa.» ³¹ Naa ɔa é ba, ti naama adave laaseigi vɛɛni la ga Beel-Seeba

* **21:3** Izaake: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «toɔa ɔɛɛzu.»

(nii poluue ga «minazegfe koloyegfei»), tɔɔzei miná ɔa ti felegɔ ti minazegfeni ná bɔɔɔ vɛ. ³² Ti minazegfeni bɔɔɔ vɛ Beel-Seeba. Naa voluma Abimeeleke wuzegfeni ta ná-kɔɔɔfuluɔbai Pikɔle, ti ɔale ma Filiseti nuiti ta-yooi zu. ³³ Abalaame gului ta ziinni Beel-Seeba, nii ti ɔeezu ma tamalise, náve ɔa é ɔɔɔɔ GALAGI valini ná, GALA nii é ná eyesu ɔɔ. ³⁴ E lebini zeini Filiseti nuiti ta-yooi zu.

22

Abalaame zuɔɔɔɔ fai

¹ Niima vaiti pɛ poluma, GALA ge Abalaame zuɔɔɔɔni, é ɔe ma: «Abalaame!» Naa goɔɔaavoteni, é ɔe ma: «Nà ɔaa!» ² GALA ge ɔe ma: «È-loun zunu ɔila kpegi Izaake zegfe, nii è neai vɛ, è li Moliya yooi zu, è kula ga gala zalaɔai gizei naa ma, nii ná yeelo ba.»

³ Abalaame wuzegfeni ga sobuzobui, é ná-soovalegi ɔasɔɔfili, é ná-botigfe nu felegɔ zegfeni ta ná-doun zunui Izaake. E kovii valivalini gala zalaɔai vaa ma, é li naama adave, vɛ GALA ge yeeloni ná va. ⁴ Foloji zavasiɛi ma, Abalaame ɔaazuwuzegfeni, é naama adave ɔa ɔoozama. ⁵ E ɔfeni ná-botigfe nuiti ma: «À ye vɛ soovalegi ɔoba. Nà-o, zunu loungoi-o, gá liizu munu, gi nɔkɔ GALA bu, naa voluma gi va wo ɔoba.»

⁶ Abalaame gala zalaɔai ma ɔovii zegfeni, é ná-doun zunui Izaake laale bu, é abui ta boɔai zegfe. Ti felegɔ ti da zie vɔɔma, ti da li. ⁷ Izaake bɔeni keegfe Abalaame vɔ, é ɔe ma: «Kèè!» E goɔɔaavoteni, é ɔe ma: «Nà ɔaa, dɔun zunu.» Izaake ɔe ma: «Abui ta kovii kaa, keke mini ɔa baala zivoi ná, gala zalaɔai vaa zu?» ⁸ Abalaame goɔɔaavoteni, é ɔe ma: «Dɔun zunu, GALA bɔɔɔgoi ɔa va ga baala zivoi, gala zalaɔai vaa zu.» Ti felegɔ ti ɔfeni ziezvɔ vɔɔma, ti da li.

⁹ Ti zeelii ma naama adave, vɛ GALA ge ná leeni, Abalaame zalaɔa ɔulazuvɛ bɛteni, é kovii la maazu ga pagɔ. E ná-doun zunui Izaake yeeiti ta kɔɔiti suɔilini, é da zalaɔa ɔulazuvɛ kovii maazu. ¹⁰ Naa voluma Abalaame boɔai zegfeni ga é ná-doun zunui ɔɔdaaleve. ¹¹ Gaamago nɔ, ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai yeni geezuvɛ, é toli, é ɔe ma: «Abalaame! Abalaame!» E goɔɔaavoteni, é ɔe ma: «Nà ɔa!» ¹² Geezugeelai ɔfeni ma: «Mina yeevɔɔɔɔ zunu loungoi va, è va faa nɔpɛ ke la. Mazɔɔɔ gè kwɛeni niina ga ɔa luazu GALA ba, è la kɔmani ga è-loun zunu ɔila kpegi.» ¹³ Abalaame ɔaazuwuzegfeni, é baala sine wolai ɔa voluue, minɛiti sogai dɔbɔ goi zu, é bata. E baala sine wolai zoni, é kula ga gala zalaɔai ná-doun zunui vɔtogi zu. ¹⁴ Abalaame naama adave laasei pɛeni ga Adɔnayi-Yiileyee (nii poluue ga «ɔɔɔɔ GALAGI nii é nu ɔulazu faa zu»). Naa ɔa é ba, zaagaza ti ɔeezu ná ma: «ɔɔɔɔ GALAGI ná-gizei ma, ɔa ɔula su.»

¹⁵ ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai yeni geezuvɛ, é Abalaame loli ná zeizu velesieɛi, ¹⁶ é ɔe ma: «ɔɔɔɔ GALAGI laawooi ɔaa: ná ɔonazu ná bɔɔɔi ma, tei è naa ɔea, è la kɔmani ga è-loun zunu ɔila kpegi, ¹⁷ ná tuya loozu è vɛ, gè è-mavofodai ɔaawɔɔɔ, egfe pelegi somideɔaiti ti mɔindai la geezuvɛ, ta egfe naɔaegi nii é kpolodei ɔobave. E-mavofodai ɔa zobo sɔɔɔ sili nuiti ma. ¹⁸ Ziiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zɔɔɔ è-mavofodai maavele ma, tɔɔzei è gɔoi zogɛ.»

¹⁹ Abalaame ɔaleni ma ná-botigfe nuiti pɔ pelei, naa volu ti vileni pelei ma, ti da li vɔɔma Beel-Seeba. Miná ɔa Abalaame ɔfeni zeini ná.

²⁰ Naama vaiti pɛ poluma, Abalaame menini ga, Mileka balaagi doun zunua zɔɔɔni keegfeloin Naɔɔɔ vɛ. ²¹ Use ɔa é ga ná-doun mɔungi, naa degeiti ti ɔe ga Buze, ta Kemuwele nii é ga Alame keegfe, ²² Keeseede, ɔazo, Piledase, Yidelafe, ta Betuwele. ²³ Betuwele ɔa é Elebeka zɔɔɔni. Naama loun lɔsavaiti ka Mileka ti zɔɔɔni Abalaame keegfeloin Naɔɔɔ vɛ. ²⁴ Anza ɔiligi nii é la ɔfeni vuluni ga zɔi

ḡevele, nii daaseigi ḡeni ga Leyuma, naa dointi sɔlɔni, ti-laaseigiti ti ḡeni ga: Teeba, Gaḡame, Tagase, ta Maaka.

23

Sala zaa vai

¹ Sala zii ma voloi kpein ge ḡeni ga kona ungila puufele maazu lofela (127).
² E zaani Kiliyate-Aaleba, nii é ga Geebelɔn, Kanaan yooi zu. Abalaame ná-saa vai ḡeeni, é ma wɔlɔi wo. ³ Naa volu Abalaame wuzegeni, é anza ma vooмай ye laani, é li, é bɔe Ḣete nuiti pɔ, ⁴ é ḡe ti ma: «Nà ga weein, gè zeini wo zaama. A maagulu bosu ve zèa, gè ànzai maagulu, nii saai.»

⁵ Ḣete nuiti ti googaaavoteni, ti ḡe ma: ⁶ «Woilo gi-woo ma, màligii. GALA ge è ḡeeve ga nu wola gi zaama. E-anza maagulu gá-gabayegēiti ma vagoi zu. Gi tanape ge la è ḡoma ga ná-kabayegē ve vaa è ya è-anza maagulu vai zu.»

⁷ Abalaame wuzegeni, é maavee zou nuiti be, Ḣete mavofodaiti. ⁸ E bɔe ti vɔ, é ḡe ti ma: «Ni wo vaa bu ga gè ànzai maagulu, à Sɔḡaal ná-doun zunui Efelon maanene bè, ⁹ ga é Makepeela vugi ve zèa, toḡa nɔnɔ ve, nii é ná-kpala kpelamave. E ze zèa ga sɔngɔ ḡitei nɔ wo ḡaazu, naa ḡa a ke é ḡe zèa ga maagulu bosuve.»

¹⁰ Efelon ḡeni zeini Ḣete nuiti saama. E Abalaame woogaaavoteni Ḣete nuiti gaazu, ta niiti kpein ti ḡeni leezu taazu ga sigida velei. ¹¹ E ḡe ma: «Ba-o, màligii, woilo mà! Gè nà-kpalagi vea è ve, ta pugi nii é ná. Gè fea è ve ga faanee, nà-nubuseiti gaazu, ga è è-anza maagulu ná.» ¹² Abalaame maaveeni zou nuiti be. ¹³ E Efelon woogaaavoteni, nii a ke ti pe ti gooi meni, é ḡeni ma: «Woilo de gooi ma, da balaagi. Va bu gè kpalagi zɔngɔi ve è ya. Yeezei bu bè, nà ànzai maagulu ná niina.»

¹⁴ Efelon Abalaame woogaaavoteni, é ḡe ma: ¹⁵ «Màligii, woilo gdoi ma, leeni ḡa a ḡe ga naa de yɔḡɔzu da de, zooi naa vaa zu nii sɔngɔi ga wali ḡae unnaanigo (400)? E-anza maagulu ná.» ¹⁶ Abalaame vaani naa wu, nii Efelon boni, é wali ḡaei ḡaaluni, nii naa boni ma Ḣete nuiti gaazu, é lo wali ḡae unnaanigo (400) va, eḡevelei falibogi laave ḡeni la yaaḡoiti zea.

¹⁷ Zekana Efelon ná-kpalagi é Makepeela, Mamelee letemave, kpalagi ta pugi é ná, guluiti ti kpalagi zu, kwεpelemave maagoolii zu, ¹⁸ naati pe ti ḡeeni niina ga Abalaame nɔnɔ, Ḣete nuiti gaazu, naati kpein gaazu, niiti ti ḡeni leezu taazu ga sigida velei. ¹⁹ Naa volumna Abalaame anza Sala maaguluni Makepeela balagi ma vugi zu, Mamelee letema velei, nii é ga Geebelɔn, Kanaan yooi zu. ²⁰ Kpalagi ta pugi nii é ná, ti ḡeni ga Abalaame nɔnɔ, naa ḡe ga kabamave, é geyani Ḣete nuiti ma.

24

Izaake anza ze vai

¹ Abalaame wola vɔlɔzafaga ḡeni de na, ta Ḣooḡo GALAGI tuya looni be faiti kpein su. ² Abalaame ná-botiḡe zunui lolini, nii pɔlɔzafagai é leve ti pe ba ná-pelei wu. Toḡa é ḡeni zeagoligiti kpein unda, é da make. E ḡeni naa ma: «Yeelo kpala wu, ³ da ḡonazu bè Ḣooḡo GALAGI ḡaazu, geeḡoligi ta zooi ma GALAGI, ga è la anza ḡaiziaa doun zunui ve Kanaan anzalopoiti saama, ve gè zeini ná. ⁴ Kele da liizu nà-zooi zu, nà-bolodai zu, è anza zegē ná doun zunui Izaake ve.»

⁵ Botiḡe zunui googaaavoteni, é ḡe ma: «Tanisu anzanui la kea, é va vile pɔlu, é va va niima yooi tei su, keni mu gè li ga è-loun zunui zooi naa zu, ve è ḡulaai ná baa?» ⁶ Abalaame googaaavoteni, é ḡe ma: «Dama, è mina li ga doun zunui ná. ⁷ Ḣooḡo GALAGI, é ga geeḡoligi ma GALAGI, nii é kula kèe velei wu, ta kèe

ná-zooi va, nii é bɔeni pɔ̀, é ɔonani bè, ga toɔa zooi nii ve màvofodai ya, tɔ bɔɔɔi ɔa ná-geezuɔeelai leve é luɔɔ, è anzaì zeɔe ná doun zunui ve. ⁸ Ni anzanui la pɔ̀, é va vile é volu, ɔa vie naazu konai vaa zu, nii è bogai bè. Kele anee naa ve, mina li ná nɔ ga doun zunui.» ⁹ Botiɔe nui yeei lɔni maliɔii Aɔalaame balai wu, é ɔona be ga toɔa ná-deveiti so.

¹⁰ Botiɔe nui nɔme puugɔ zegeni maliɔii ná-nɔmeiti saama, é liini ga maliɔii yeaɔɔligi ma zii mɔinmɔin. E wuzegeni, é li Meezɔpɔtami, Naɔɔal ná-taazuve. ¹¹ Seeliai ma ná, é nɔmeiti pileni niibiɔa taa voluve zieyegɔi ɔobave, kpɔkɔmave ma ziegi zu, yeeɔeɔgalai zu nii anzanuiti ta ɔa ɔula la, ti li zie zaɔazuve. ¹² Naa volu é ɔeni ma: «Gɔoɔɔ GALAGI, maliɔii Aɔalaame ná-GALAGI, va bu, é ɔa-woogɔeɔɔiladai ɔula keɔema maliɔii Aɔalaame ve za, ga gè ɔomi ga naa, nii gè gaiziezu. ¹³ Nà ɔa, gè loni ve zieungi ɔobave, taa nuiti ti-loun anzanuiti ta vaazu ɔulazu ga ti va ti ziei zaɔa. ¹⁴ Anzalopoi nɔpe gè ɔeezu ma: «Nà è maanenezu, ɔa-ɔe liɔii yei lee, gè bɔɔle,» a googaaɔotena ga: «Bɔɔle, nà zie veezu balaa nɔmeiti zea, ti bɔɔle,» naa ɔe ga naama anzanui, nii è devea ɔa-wotiɔe nui Izaake ve. Nà kwee ga naa maavele ga è ɔa-woogɔeɔɔiladai ɔula keɔema maliɔii ve.»

¹⁵ E ɔeezu é be ga bɔe, Elebeka vaani, ná-zie liɔii zeini kɔma. E ɔeni ga Betuwele ná-doun anzanui, Aɔalaame keeɔeloin Naɔɔal ta anzaì Mileka ti-lounloun. ¹⁶ E ɔeni ga anzalopoi nii gola vani gola, kpea ɔeni de na, zunui nɔpe ge la ɔeni kwee. E yeini zieungi zu, é ná-zie liɔii laave, é le volu.

¹⁷ Botiɔe nui bizeni, é daaɔomi, é ɔe ma: «Nà è maanenezu, ɔa-ɔe liɔii zu ɔei ta ve zèa, gè bɔɔle.» ¹⁸ E googaaɔoteni, é ɔe ma: «Bɔɔle, maliɔii!» E ná-zie liɔii maayeini gaazuvilei zu, é ziei ve zea, é bɔɔle. ¹⁹ Siegi zu é beni la ga ziei ve zea ga é bɔɔle, é ɔeni ma: «Nà vaazu ziei zaɔazu balaa ɔa-nɔmeiti be, eyesu ti bɔɔle gola ga pagɔ.» ²⁰ E ɔaazuvileni, é ná-zie liɔii zuwo toganiiti ta-bɔɔle wosuve, é bizeni zieyegɔi vɔ be mɔnɔ, é ziei zaɔa nɔmeiti kpein be. ²¹ Zunui la ɔeni faa nɔpe boni, é ɔeni nɔ bɔɔɔ ɔaazaɔasu, é ɔa wɔe, ni Gɔoɔɔ GALAGI ɔa ná-siei neezu, baa ni é la neezu.

²² Siegi zu nɔmeiti ti beni la ga bɔɔle, zunui zanu balaɔae gila segeni, nii buɔeɔi a la ɔe ga galamu lɔzita, ta zanu bala felegɔ ti ɔilagilagi wuɔeɔi ga galamu unɔila (100) keɔala maazu ba, é ti veeni zea ga é ti lɔ yeeɔɔdaveiti. ²³ E ɔeni ma: «Be ná-doun anzanu ɔa é ga ɔe? Bo ɔee mà, nà è maanenezu. Gá laazu zɔlɔ nei è-ɔee ná-pelei wu, ga gi ni ná?» ²⁴ Elebeka googaaɔoteni, é ɔe ma: «Nà ga Betuwele ná-doun anzanui, Mileka ta Naɔɔal ti-loun zunui.» ²⁵ E ɔeni ma mɔnɔ: «Suaiti daazuve lufai ta ti-laamianigi ɔa gi vɔ be ga bɔɔla, nu laazuve ɔa ná balaa.»

²⁶ Zunui nɔkɔni Gɔoɔɔ GALAGI wu, ²⁷ é ɔe ma: «Mamagi ɔa Gɔoɔɔ GALAGI ve, maliɔii Aɔalaame ná-GALAGI, nii é la beni ná-nuɔɔɔɔlai va ta ná-woogɔeɔɔiladai maliɔii letegi! Nà-siei nii zu, Gɔoɔɔ GALAGI lia ga ze maliɔii keeɔelointi ta-velei wu.»

²⁸ Anzalopoi bizeni, é li dee vɔ be, é naama vaiti kpein sugula ma. ²⁹ Elebeka ɔei ta ɔeni ná, daaseigi ga Laban. Laban bizeni, é ɔula eteave, é li zunui vɔ be zieungi ɔoba. ³⁰ E balaɔaeɔi ɔaani, ta balaiti baazeelai Elebeka yeeɔɔdaveiti, é naa kpein menini, nii zunui boni ma. E vaani zunui tei pɔ be, nii é ɔeni loni nɔmeiti kobave, zieungi ɔoba. ³¹ E ɔeni ma: «Va, ɔei Gɔoɔɔ GALAGI tuya loai é ve! Lee vaa zu è yesu eteave? Gè pelei wu ɔevele ɔetea, ta adave ve nɔmeiti ta ɔe ná.»

³² Botiɔe nui leeni pelei wu, Laban nɔmeiti daayeini, é suaiti daazuve lufai ta ti-laamianigi ve ti ya, é ziei ve zunui ya ga ti ɔɔɔɔiti maagba ta maaza nuiti. ³³ Naa volu ti daamianigi veeni zea. Kele é ɔeni ma: «Gè la daami wosu pe, keni nà naa wona, nii é bè ga gè bo.» Laban ɔe ma: «Uoluvaawona.»

³⁴ E ɣeni ma: «Nà ga Abalaame ná-botifɛ nui. ³⁵ Ɔooɔɔ GALAGI tuya loove gola màliɣii ve, é ɣea ga zebesu nu. Ɔooɔɔ GALAGI baalagiti feeve zea, boliiti ta nikeiti, walii ta zanugi, botifɛ zunuiti ta botifɛ anzanuiti, nɔmeiti ta soovalegiti. ³⁶ Màliɣii anzai Sala vɔlɔzaɣagai ma, é zunu loun zɔlɔɔge màliɣii ve. E sɔlɔ ganiiti kpein feeve doun zunui naa ya. ³⁷ Màliɣii ɣeni mà: «Gonana, é ɣe mà, è la anzanu zeɣea doun zunui ve Kanaan anzalopoiiti saama, niiti gè zeini ti zaama ta-yooi zu. ³⁸ Kele da liizu kɛe vɛleyeɣei wu, nà-bolodai zu, miná ɣa da anzai zeɣe ná doun zunui ve.» ³⁹ Gè ɣeni màliɣii ma: «Tanisu anzanui la kea, é va vile pòlu.» ⁴⁰ E gòɔɣaavoteni, é ɣe mà: «Ɔooɔɔ GALAGI nii gè ziaa gaazu ga pagɔ, naa ɣa ná-geezuɣeelai vile è volu, toɣa da-ziei nee, da anzai zeɣe doun zunui ve nà-bolodai zu, kɛe vɛleyeɣei wu. ⁴¹ Siegi zu è liizu la nà-bolodai zu, ni ta ɣelena, ti la anzalopo veeni è ya, da vie minazegɛgi vaa zu, è bosu bè.»

⁴² «Sèeliai ma zieungi ma, kɛeve ma: «Ɔooɔɔ GALAGI, màliɣii Abalaame ná-GALAGI, va bu, è nà-siei nee, nii gè ma ɣani. ⁴³ Nà ɣa gè loni zieungi ɣobave, anzalopoi nii é vaazu ga é ziei zaɣa, nii nà ɣe ma é ná-zie liɣii zu dei tago ve zèa, gè bɔle. ⁴⁴ Ni a gòɔɣaavotena ga: Bɔle da bɔɣɔi, nà zoo balaa gè ziei zaɣa da-nɔmeiti be, naama anzalopoi ɣe ga anzanui naa, nii Ɔooɔɔ GALAGI devea màliɣii ná-doun zunui ve.» ⁴⁵ Gè ɣeezu gè be ga bɔe zɔimave, Elebeka ɣanu é vaazu, ná-zie liɣii zeini kɔma, é yei zieungi zu, é ziei zaɣa. Kɛeve ma: «Nà è maanenezu, ziei ve zèa, gè bɔle.» ⁴⁶ E ɣaazuvileve ga é ná-zie liɣii maayei, nii é ɣeni zeini kɔma, é ɣe mà: «Bɔlɛna, nà ziei veezu balaa da-nɔmeiti zea, ti bɔle.» Gè bɔleve, é ta ve nɔmeiti zea, ti bɔle balaa. ⁴⁷ Gè gaazaɣage, gè ɣe ma: «Be ná-doun anzanu ɣa ga de?» E gòɔɣaavotegɛ ga: «Nà ga Betuwele ná-doun anzanui, Naɣɔɔl ta Mileka ti-lounloin.» Gè balaɣaegi lɔve sokpai va, gè balaiti dɔ zeeiti ba. ⁴⁸ Naa voluma, gè maaveve, gè nɔkɔ Ɔooɔɔ GALAGI wu, gè Ɔooɔɔ GALAGI mama, nii é ga màliɣii Abalaame ná-GALAGI, nii é loga tùɣɔ woɔɣɛɣiladai zu, naa ɣa a ke gè màliɣii keɣɣeloin ná-dounloin zeɣe ná-doun zunui ve. ⁴⁹ Niizu, ni wa nuɔɔɣɔlai ɣeezu ta woɔɣɛɣiladai màliɣii ve, à naa wo mà, ni mɔnɔ naa laade, wo naa balaa bo mà, gè li ada ɣili.»

⁵⁰ Laɣan ta Betuwele ti goɔɣaavoteni, ti ɣe ma: «Niima vai zeɣeve Ɔooɔɔ GALAGI vɔ, gi la zooga gi va bɔe é vɔ ga taali ɣili. ⁵¹ Elebeka vete, è é ɣakala, seɣe, è lii la, é ɣe ga è-maliɣii ná-doun zunui anzai, eɣevelei Ɔooɔɔ GALAGI bogai la.»

⁵² Siegi zu Abalaame ná-botifɛ zunui ti-wooititi menini da, é nɔkɔni zooi ma Ɔooɔɔ GALAGI ɣaazu. ⁵³ Botifɛ zunui wali zɔlɔlaiti kulani ta zanu sɔlɔlaiti, ta seɣeiti, é ti ve Elebeka ya, é faanee wolaiti keeni die ve ta dee balaagi. ⁵⁴ Naa voluma, tɔ-o, maaza nuiiti-yo, ti daamii woni, ti bɔle, ti ni ná.

Sobui, siegi zu ti wuzegeni la, botifɛ zunui ɣeni ma: «À yeebe bà niina, gè ɣale ma màliɣii vɔ be.» ⁵⁵ Elebeka die ta deeni ti ɣeni ma: «Bede anzalopoi ye gi va yeɣeɣala laawu, folo puugɔ ɣeɣala, naa volu wa li niina.» ⁵⁶ Kele é ti woɔɣaavoteni, é ɣe ma: «À mina mà volo li, tɔzei Ɔooɔɔ GALAGI nà-siei nea. A yeebe bà, gè li, gè ɣale ma màliɣii vɔ be.» ⁵⁷ Ti ɣeni ma: «Ade anzalopoi lolina, ade gaazaɣa tɔ bɔɣɔi.» ⁵⁸ Ti Elebeka lolini, ti ɣe ma: «Da pɔ wo li, wa zunui nii?» E ti woɔɣaavoteni, é ɣe ma: «Ungo, gá li.»

⁵⁹ Ti vaani bu ga ti-vaazeelai Elebeka li ta anzanui nii é ɣeni sosu, ta Abalaame ná-botifɛ zunui, é vee ná-nuiti ba, ti ɣeni polu. ⁶⁰ Ti tuya looni Elebeka ve, ti ɣe ma:

«Dei è ga gi-vaazeelai, da ɣe ga waawaagiti ti-lee!
E-mavofodai zobo sɔlɔ silijɔɣɔiti ma faan!»

⁶¹ Elebeka wuzegeni ta ná-botigé anzanu loungoiti, ti zeijómèiti kóma, ti vile zunui volu, ti da li. Botigé zunui Elebeka zegeni, é lii la.

⁶² Izaake vaani, é zegé Lagayi-Loyi gólóyegéi vó bε, lekpe mavε nu yeezazuve yooi zu. ⁶³ Kpókómavε ta, Izaake gúlani, é da ziezie dóbó zu, é gáazuwuzegeni, é wεε, é jómèiti kaa, ti da va. ⁶⁴ Elebeka gáazuwuzegeni balaa, é Izaake gá, é zegé jómèi góma, é vile. ⁶⁵ E gèni botigé zunui ma: «Bε gá é ga zunui tεi, é dóbó zu, é vaazu ade laagomisú?» Botigé zunui googáavoteni, é gè ma: «Màligíi ve.» Gaamago nó, é ná-bazai vεeni gáazu. ⁶⁶ Botigé zunui faiti kpein boni Izaake ma, niiti é ti gèni. ⁶⁷ Naa volu, Izaake loni Elebeka lugó, é lii la dee Sala ná-sege gótai wu. E Elebeka zegeni, naa gè ga anzai, é nεeni vε. Pele gána Izaake gaanεeni zólóni da, balaga voluma dee ma.

25

Abalaame zaa vai ta mavofodai é sálóni Ketula va (1 Dóló Sεvεi 1:32-33)

¹ Abalaame anzai ta zegeni mónó, nii daaseigi gèni ga Ketula. ² Dointi é ti zólóni bε ti-laaseigiti ti gèni ga: Zimelan, Yókesan, Medan, Madiyan, Yisebake, ta Sua. ³ Yókesan Sába ta Dedanni sálóni. Dedan mavofodaiti ti gèni ga: Asuul nuiti, Letuse nuiti, ta Leyume nuiti. ⁴ Madiyan mavofodaiti ti gèni ga: Efa, Efεεl, Geenóke, Abida, ta Eledaa. Niima nuiti pε ti gèni ga Ketula mavofodaiti.

⁵ Abalaame yeagólígiti kpein feeni Izaake ya. ⁶ Anza gílígiti niiti ti la gèni vuluni ga zóiti kevele, é vεεaniiti feeni ti-loun zunuiti bε. Keai ma vulua dε, é ti leveni folo gúlazu vele, é ti maagóoza ná-doun zunui Izaake va.

⁷ Abalaame zii ma voloi kpein ge gèni ga kona ungila kona vuulófela maazu lólu (175). ⁸ Abalaame yii looni, é zaani pólózagaga voluma undaanεi zu, é lεbini gola sii zugóoza, naa volu é liini mεmεwolani pó, ti zaai. ⁹ Ná-doun zunuiti Izaake ta Isemayεle ti maagúluni Makepeela vugi zu, Efelon ná-kpalagi zu, Gεte nui Sógfaal ná-doun zunui, Mamelee letemavε. ¹⁰ Naama balagi gá Abalaame geyani Gεte nuiti ma. Miná gá Abalaameni ta anzai Sala ti maagúluni ná. ¹¹ Abalaame zaa voluma, GALA ge tuya looni ná-doun zunui Izaake vε, é gèni zeini Lagayi-Loyi gólóyegéi góbavε.

Isemayεle mavofodai (1 Dóló Sεvεi 1:28-31)

¹² Abalaame ná-doun zunui Isemayεle mavofodai gaa, tó gá Agaal, Ezipete anzanui é ga Sala ná-duó anzanui sálóni Abalaame vε. ¹³ Isemayεle ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, egevelei ti-mavofodaiti ti la: Nebayóte, Isemayεle ná-doun zunu mǎungi, ta Keedaal, Adebeyεle, Mióesame, ¹⁴ Misema, Duma, Masa, ¹⁵ Gádade, Teema, Yetuul, Nafise, ta Keedema. ¹⁶ Isemayεle ná-doun zunuiti ta ti-laaseigiti kana, egevelei ta-gwεpelegiti ta ti vuu veleiti ti la. Kundigí puugó maazu felegóiti (12) kaa, ti gèni ta-nuóusεiti unda. ¹⁷ Isemayεle zii ma voloi kpein ge gèni ga kona ungila puusavagó maazu lófela (137). Zii looni, é za, é li mεmεwolani pó ti zaai. ¹⁸ Isemayεle mavofodaiti ti zeini, é zo Gavila, eysu é zeeli Suul, Ezipete yooi letema vele, nu da gèna lia ga Asiili vele. Ti zegeni ti-gεelointi pε ba, ti zeii yε.

ZAKÓBE NA-FAI

(25:19--36:43)

Izaake mavofodai

¹⁹ A6alaame ná-doun zunui Izaake mavofodai ɣaa: Izaake keɛɛɛ ɣeni ga A6alaame. ²⁰ Izaake ná-konagi ɣeni ga puunaanigo (40), siegi zu é Laban baazeelai Elebeka zefeni la ga anzai, Alame nui Betuwele ná-doun anzanui, nii é Padan-Alame. ²¹ Izaake Ɔooɔɔ GALAGI maaneneni anzai ná-faa zu, mazɔɔ é ɣeni ga doun zɔɔɔtala nu. Ɔooɔɔ GALAGI gooɣaavoteni, anzai Elebeka kogi zefeni. ²² Dointi ti ɣeni zigazu bɔɔɔ va koozu, é ɣeni ma: «Leeni ɣa é ɣeezu ga ze?» E liini, é Ɔooɔɔ GALAGI ɣaazaɣa. ²³ Ɔooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Zii felegɔ ɣa é è ɣoozu, nubuseiti ma zii felegɔ ɣa ɣaagweezu, ta ɣena zɔɔɔga, ti ɣula é ɣoozu. Gilagi zebɛi ɣa wɔɔɔ é leve zɔi va, nu ɣitei ɣa lo loungoi yeezu.»

²⁴ Doun zɔɔɔ foloi zeelii ma, ti kaani ga yoogiti ka ti ɣeni koozu. ²⁵ Ma mɔungi é vaani, maabɔikpɔini, deɣai ɣe ma eɣe sua ɣɔɔ. Ti daaseigi vɛeni ga Ezawu.* ²⁶ Naa voluma, deɣei zɔɔɔni, zeei Ezawu ɣɔɔ libiligi zogai. Ti daaseigi vɛeni ga Zakɔbe.† Kona vuulɔzita (60) ɣa Izaake keeni kpein, ti zɔɔɔ siegi zu.

Ezawu doun mɔun tosuve vɔdi vai Zakɔbe ma

²⁷ Doun zunui felegɔ niiti ti kulasui woni. Ezawu ɣeni ga dosoi zeeletagai, ta dɔɔɔ zie nui, keɛ Zakɔbe ɣeni ga zunui ná-fai ɣaalɛidai, é neeni be ga é ye nɔ seɣe ɣotaiti bu. ²⁸ Izaake Ezawu neeni ve, tɔɔzei dɔɔɔ zuai neeni be. Keɛ Elebeka Zakɔbe neeni ve.

²⁹ Foloi ta, Zakɔbe ɣeai ma tɔɔɔi bɔɔɔzu, Ezawu zefeni dɔɔɔi zu, gola bɔɔɔi. ³⁰ Ezawu ɣeni Zakɔbe ma: «Tɔɔɔ bɔi kpɔɔi nii ta ve zɛa, ɣe mi, mazɔɔɔ kpɔɔɔve gola.» Naa ɣa é keeni ti Edɔme‡ laaseigi vɛeni la Ezawu va. ³¹ Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Da-loun mɔun tosuve vɔdi mà de.» ³² Ezawu ɣeni ma: «Weɛ, ná ga va zaazu ga pului, naama loun mɔun tosuve ɣa leeni ɣe bɛ?» ³³ Zakɔbe ɣeni ma: «Gonana de bɛ.» Ezawu ɣonani be, é ná-doun mɔun tosuve vɔdi Zakɔbe ma. ³⁴ Názu ɣa Zakɔbe bului ta tɔɔɔ bɔɔɔiti feeni la Ezawu ya. E daamii woni, é bɔɔle. Naa volu é wuzefeni, é li. Zekana Ezawu doun mɔun tosuve velevɛeni da.

26

Izaake ta A6imeelɛke ta-vai

¹ Pului taɣili ge looni zoi zu, é ɣula zɔi volu, é looni A6alaame ná-siegi zu. Izaake liini Geelaal, Filiseti nuiti ta-masagi A6imeelɛke vɔ be. ² Ɔooɔɔ GALAGI ɣulani be keɛma, é ɣe ma: «Mina yei Ezipete yooi zu, keɛ ze zoi naa zu, nii ɣe deɛzu ga de. ³ Yeeɣeɣala ɣe niima yooi zu. Ná ye è va, ɣe tuya loo è ve, mazɔɔ ná niima you yɔɔɔzuɔeti kpein feeze è ve, wa è-mavofodai. Ná ná-minazefegi zo kpaan, nii ɣe keeni è-ɣee A6alaame ve. ⁴ Ná è-mavofodai mɔin su, eɣe geeɣɔɔgi ma zomideɣaiti, ná niima you yɔɔɔzuɔeti kpein fe è-mavofodai ya. Eteai zu zii kpein ka tuyai zɔɔ è-mavofodai maavele ma. ⁵ Tɔɔzei A6alaame ɣooi zoni, é ná-deveiti so, ta tenɛgiti ɣe ti woni la, ta ná-tɔgiti.» ⁶ Naa ɣa é keeni, Izaake zeini la Geelaal.

⁷ Siegi zu naama adave nuiti ti ɣeni gaazaɣagi wosu da, é lo anzai va, é ɣeni ɣeezu ti ma: «Bàazeelai ve.» E ɣeni luazu ga a ɣeena anzai ve, náve nuiti ti mina paa Elebeka ná-faa zu, tɔɔzei gola vani. ⁸ Tei ná-sei yeeɣeɣalai zu ɣeni ɣoozazu

* **25:25** Ezawu: daaseigi nii ti maaɔuɣaai va ta «deɣaleɣagi.» † **25:26** Zakɔbe: daaseigi nii ti maaɔuɣaai va ta «libiligi» ɣaa «yaavai ɣe.» ‡ **25:30** Edome: daaseigi nii ti maaɔuɣaai va ta «ma bɔigi.»

náve, foloi ta feni de Filiseti nuiti ta-masagi Abimeeleke weleni fenetelei la, é Izaake fã ta anzai Elebeka, ti da zeevoegi fe. ⁹ Abimeeleke Izaake lolini, é fe ma: «Gaamai zu, è-anzai ve! Lee vaa zu è feni ma: «Bàazeelai ve?» » Izaake goodaavoteni, é fe ma: «Kpòve fana, nii a ke gè mina za maavele zu.» ¹⁰ Abimeeleke feni ma: «Lee fã è keai ga giye? Ná tago nõ fea de nubuseiti saama, zunui tagila ge va la ga è-anzai, è fea vaazu gi feezu ga sòba nuiti.» ¹¹ Abimeeleke niima levei veeni nubuseiti kpein zea ga: «Nu nõpe a faa nõu feena ga zunui tei baa anzai, ta naama nui vaa.»

¹² Izaake tii feni zooi naa zu, é bete, é ma veda ungilagi (100) zòbòni naama fõnagi, mazòbò Gõõgõ GALAGI tuya looni be. ¹³ Zunui nii beteni, é feni liizu nõ ga beta, eyesu é fe ga kpete nu wola. ¹⁴ Togani bulugiti ti feni zea, nikèiti, baalagiti, boliiti, ta botife nu moinmoinngiti. Filiseti nuiti ti feni toloi fulazu la. ¹⁵ Kòbøyegeiti kpein keefe Abalaame ná-botife nuiti ti ti wòni ná-siegi zu, ti naati daaveni ga pòbi. ¹⁶ Abimeeleke feni Izaake ma: «Liina, è zefe gi vò be, mazòbò é yeefaaba, é leve gi va.»

¹⁷ Izaake zefeni ná, é li, é vuuzuve fe ga Geelaal nemèi zu, miná fã é zeini ná. ¹⁸ Izaake zieyefèiti bõni volu ga niine, niiti ti wòni keefe Abalaame ná-siegi zu, niiti Filiseti nuiti ti ti laaveni Abalaame ná-saai voluma. E naama laaseigiti nõ veeni ti va, niiti keefe ti veeni ti va. ¹⁹ Izaake ná-botife nuiti ti ta wòni mònò nemèi zu, ti zieungi fãani ná. ²⁰ Baala make nuiti ti feni Geelaal, ti kpòei veeni Izaake ná-baala make nuiti ba, ti fe ma: «Ziei fã ga gònò!» E zieyefèi laasei pèeni ga Eseke (nii poluve ga «maafaalii»), tòzei ti kpòei veeni ba zieyefèi ná-faa zu. ²¹ Ná-botife nuiti ti zieyefe gili bõni, nii ti sakpeni mònò ná-faa zu, é daasei pèeni ga Sitena (nii poluve ga «sakpegi»). ²² E zefeni miná, é li, é zieyefèi tagili bò, niigi kpòe vaa la feni wuzefeni, é va lo ba. E naa laasei pèeni ga Legòbòte (nii poluve ga «suwòlò»), mazòbò é feni ma: «Niizu, Gõõgõ GALAGI suwòlò gi ve, gi undaa fã nee zooi zu niina.»

²³ E zefeni ná, é le ga Beel-Seeba vele. ²⁴ Gõõgõ GALAGI fulani be kelema naama bidii, é fe ma: «Nà fã gè ga è-fe Abalaame ná-GALAGI. Mina lua, mazòbò nà è va. Nà tuya loozu è ve, gè è-mavofodai moinzu su nà-botife nui Abalaame maavele ma.» ²⁵ Izaake zala fã fulazuve loni náve, é woogula Gõõgõ GALAGI ma. E ná-sege fõtai loni ná balaa. Ná-botife nuiti ti zieyefe gila bõni ná.

²⁶ Abimeeleke vaani pò be, é zefe Geelaal, ta ná-tene bo nui Afuzate, ta Pikòle, nii é feni ga ná-kòõgõ fündigii. ²⁷ Izaake feni ti ma: «Lee vaa zu wo vaazu pò, tama wo da wònzefe, wo da kpè wo vò beti?» ²⁸ Ti goodaavoteni, ti fe ma: «Gá petesu ga Gõõgõ GALAGI fã è va. Naa fã é ba, gi feezu, minazefegi fe ade yòfòzu, gá-o, da-o, ade minazefe bòfò ve. ²⁹ Da fõnazu ga è la faa nõu nõpe kea ga giye, egevelei gi la è zopele nõuni la negelèin, keni faa vagò nõ fã gi kea è ve, gi è yeni ná, è li ziileigi zu. Dei è tuyai zòbògai Gõõgõ GALAGI ya.»

³⁰ Izaake daamii fevele beteni ti ve. Ti laamiini, ti bòle. ³¹ Ti wuzefeni sobuzobui, ti fona bòfò ve. Naa volu Izaake valini ti ma, ti li ziileigi zu.

³² Naama voloi nõ zu, Izaake ná-botife nuiti ti vaani, ti voluvaawo ma, é lo kòbøyegei va, ti feni bòzu, ti fe ma: «Gi ziei faave.» ³³ Izaake daasei pèeni ga Siða (nii poluve ga «minazefegi»). Naa fã é ba, ti taai laasei peai ga Beel-Seeba (nii poluve ga «minazefe kòbøyegei»), eyesu zaafaza.

Ezawu ná-vulu fe vaiti

³⁴ Ezawu ná-konagi feai ma ga puunaanigò (40), é Gete nui Beeli ná-doun anzanui Zudite zefeni ga anza, ta Gete nui Elon ná-doun anzanui Basemate.

³⁵ Ti felegò pe ti feni Izaake ta Elebèkani ziibòlòzu ti fòozu.

27

Tuyai lati fai é gɛ ga Zakɔbe nɔnɔ

¹ Izaake ɣeni vɔlɔzaɣasu, gaazuɔeti maa ɣeni bidizu, é la mɔ ɣeni wozaɣaazu nɛgɛlein. E ná-doun zunu mɔungi Ezawu lolini, é ɣe ma: «Dòun zunu!» Naa gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ɣaa!» ² Izaake ɣeni ma: «Nà ɣaa, gè vɔlɔzaɣaga, gè la zaa volo ɣwɛɛ. ³ Da-losɔ zɔɔlaiti ti ga da-mɛɛn vuu bɔbi, ta da-ɣilɛgiti, ti zegena, è li dɔbɔi zu, è sua ɣaizie bè. ⁴ Daamiani nɛɛɛ kɛtɛ bè, eɣevelei nɛai la bè, è vaa la pɔ, gè mi, naa ɣa a kɛ gè tuya loo è vɛ pɛ, gè va leɣa za.»

⁵ Elebɛka ɣeni naa menisu, nii Izaake ɣeni bosu ná-doun zunui Ezawu ma. Ezawu liini dɔbɔi zu sua ɣaiziezuvɛ, é va vaa la. ⁶ Elebɛka ɣeni ná-doun zunui Zakɔbe ma: «Wɛɛ, gè è-ɣɛ woomɛnigɛ, é da bɔɛ è-liɛ Ezawu vɔ, é ɣe ma: ⁷ «Va bè ga sua, è daamiani nɛɛɛ kɛtɛ bè, nii nà mi, nà tuya loozu è vɛ ɢooɣɔ GALAGI ɣaazu pɛ, gè va leɣa za.» ⁸ Woilo dɛɛ gòoi ma, dòun zunu, nii gè bosu è ma, è naa nɔ ɣe. ⁹ Li bè togani bulugi zaama, è boli yivo vagɔ felegɔ zo, è vaa la, nà ti bɛtɛzu è-ɣɛ vɛ ga daamiani nɛɛɛgi, eɣevelei nɛai la bɛ. ¹⁰ E lii la è-ɣɛ vɔ, é mi, nii a kɛ é tuya loo è vɛ pɛ, é va leɣa za.»

¹¹ Zakɔbe dee woɣaavoteni, é ɣe ma: «Ungo, kɛɛ dɛ Ezawu ɣa ga deɣaleɣa nu, nòun nà, gè la ga naama nu. ¹² Tanisu kèɛ ɣa yeevɛpɛɛ bà, nà ɣe gaazu ga woya nu, náma su, nà foovooi maaloli bɔɣɔ ma, tuyai vɔtogi zu.» ¹³ Dee ɣeni ma: «Dòun zunu, naama voovooi ye ga ze! Woilo nɔ gòoi ma, è li, è va ga tiye pɔ.»

¹⁴ Zakɔbe liini, é ti zegɛ, é va ga tiye dee vɔ. Naa daaɣolii woni, eɣevelei nɛai la kɛɛɣɛ vɛ. ¹⁵ Naa volu, Elebɛka ná-doun zunu mɔungi Ezawu ná-segeiti seɣeni, niiti ti wola vaga ɣeni de, ti ɣeni pɛlei wu, é ti loo ná-doun zunui loungo gelei Zakɔbe ɣɔba. ¹⁶ E zeeiti ta kɔgi maavelevele ga boli yivoi ma ɣɔbiti, tɔzei deɣai la ɣeni náti ma. ¹⁷ Daamiani nɛɛɛgi ta bului niiti é ti bɛtɛni, é naati feeni ná-doun zunui Zakɔbe ya.

¹⁸ Naa liini kɛɛɣɛ vɔ bɛ, é ɣe ma: «Kèɛ!» Izaake ɣe ma: «Nà ɣaa! Bɛ ɣa é ga de, dòun zunu?» ¹⁹ Zakɔbe kɛɛɣɛ woɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ga Ezawu, è-loun zunu mɔungi. Gè naa ɣea, nii è bogai mà. Nà è maanɛɛɛzu, wuzegɛ, è ze, è nà-sua bɛtɛai mi, naa ɣa a kɛ è tuya loo bè.» ²⁰ Izaake ɣeni ná-doun zunui ma: «È kɛvɛ ɣale, dòun zunu, è suai ta zɔbɔgai gaamanɔ?» Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «ɢooɣɔ GALAGI da-ɢALAGI ɣa é vaa la pɔ.»

²¹ Izaake ɣeni Zakɔbe ma: «Maabuɣa lɛɛ bà, dòun zunu, gè yeevɔɔɣu è va, gè ɣe kwɛɛ, ni da ga dòun zunui Ezawu, baa ni é la ga tɔun.» ²² Zakɔbe maaɔɔɣani kɛɛɣɛ Izaake va, naa yeevɛpɛɛ ba, é ɣe ma: «Kpɔɛ vɛlei ɣa ga Zakɔbe bɔɛ vɛlei, kɛɛ zeeiti ta ga Ezawu yeeiti.» ²³ E la ɣeni ɣwɛɛsu ɣaani ba, tɔzei deɣai ɣeni zeeiti ma, eɣɛ diɛ Ezawu yeeiti. E tuya looni bɛ. ²⁴ E gaazaɣani de, é ɣe ma: «Da ɣa nɛi è ga dòun zunui Ezawu baa?» Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà vɛ.»

²⁵ Izaake ɣeni ma: «Dòun zunu, da-zuai ta veena zèa, naa ɣa a kɛ gè mi, gè tuya loo è vɛ.» Zakɔbe feeni zea, é mi, é va pɔ ga dɔɔi balaa, é kpɔle. ²⁶ Naa volu kɛɛɣɛ Izaake ɣeni ma: «Dòun zunu, maaɔɔɣa bà, è nɛɛɛ ga daavɛ komagai.» ²⁷ Zakɔbe maaɔɔɣani ba, è nɛɛɛ ga daavɛ komagai. Izaake ná-segeiti makugi menini. Naa voluma, é tuya looni bɛ, é ɣe ma:

«Ungo, dòun zunui makugi ɣɛvɛ eɣɛ kpalagi makugi,
nii ɢooɣɔ GALAGI tuya loai bɛ.

²⁸ GALA ge geɛɣɔlɔgi ma nɔɔai ve è ya,
ta zɔoi ma ɣulanumai,
é moloji ta dɔɔi ve ga mɔinda.

²⁹ Nuɔuseiti ti ɣolo è vɛ,

ziiti ti boti ɔɛ è vɛ.

E ɔɛ ga è-ɔɛleaiti ti-maliɔii,

è-leelointi ti boti ɔɛ è vɛ.

Zɔi a è voovo, naa ɔa voovo,

zɔi a tuya loo è vɛ, tuya ɔa naa vɛ.»

³⁰ Izaake ɓeni nɔ ga tuya loo Zakɔbe vɛ, Zakɔbe zɛɔezuvɛ nɔ feya kɛɛɔɛ Izaake vɔ bɛ, diɛ Ezawu da unkula, é zɛɔɛ doso zie bosuvɛ. ³¹ Tɔ balaagi é daamiani nɛɛnɛgi ɔɛvele ɓɛteni, é vaa la kɛɛɔɛ vɔ bɛ, é ɔɛ kɛɛɔɛ ma: «Kɛɛ, wuzɛgena, è è-loun zunui ná-suai ta mi, naa ɔa a kɛ è tuya loo bɛ.» ³² Kɛɛɔɛ Izaake ɔɛ ma:

«Bɛ ɔa é ga ɔɛ?» E gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Nà ga è-loun zunu mɔungi Ezawu.» ³³ Izaake ɔɛni wola unga wuulee, é da wola ɓali, é ɔɛ ma: «Bɛ ɔa ga naa ɔɛɔɛmu, nii é suai zogai, é vaa la pɔ? Gè ti pɛ ta miai, è ɔɛɛzu è va, gè tuya loa bɛ. Toɔa tuyai zɔɔɔ.»

³⁴ Siɛgi zu Ezawu kɛɛɔɛ woointi mɛnini da, é ɓainni ga woo wola, é ziiɔaawana ɓeei wola looni, é ɔɛ kɛɛɔɛ ma: «Kɛɛ, tuya loo bɛ, nà balaagi!» ³⁵ Izaake ɔɛni ma: «È-leɔɛi vaa vɛ ga yaavai, é da-luyai zɛɔɛ.» ³⁶ Ezawu ɔɛni ma: «Tɛi daaseigi vɛai ga Zakɔbe, naa ɔa é yàavaai la ná zeizu ɔɛ fele ɓaa? E nà-doun mɔun tosuvɛ zɛɔɛa, é vaa mɔnɔ niizu, é nà-tuyai zɛɔɛ!» E ɔɛni kɛɛɔɛ ma: «È la tuyai ta makɛni bɛ ɓaa?»

³⁷ Izaake ɔɛni Ezawu ma: «Wɛɛ, gè seida ga è-maliɔii, gè kɛɛɔɛlointi kpein kɛa ga ná-botigɛ nuiti, gè moloi ta dɔɔi vea zea. Lee ɔa ɔɛɔɛmu nà zoo gè kɛ è vɛ, dɔun zunu?» ³⁸ Ezawu kɛɛɔɛ woogaaavoteni, é ɔɛ ma: «Naama luya ɔilagi nɔ ɔa é è ya ɓaa, kɛɛ? Nà ɓalaa tuya loo bɛ, kɛɛ!» Ezawu tɔɔzeini ga ɓainga, é da wɔɔɔ.

³⁹ Kɛɛɔɛ Izaake gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Pɛtɛ, è-zeizuvɛ ɔa vala zooi ma ɔɔlanumai ma, ta geegɔɔɔgi ma nɔɔagi ma.» ⁴⁰ Da-woɔa zɔkpɔi ɔa a ɔɛ ga è-ɔɔnɔ gaizie anii, da ɔɛ ga è-ɔɛeloin ná-botigɛ nui, kɛɛ da ɔɛna zieziɛga ɓɔɔɔ yeema, da ná-unbawului ɔaleɔale, è kula ɓɔɔɔ ɔɔba.»

Zakɔbe vela vai

⁴¹ Ezawu Zakɔbe wɔinzeɔɛni, tɔɔzei tuyai va kɛɛɔɛ boni bɛ, é da ɔɛ yiima vɛ: «Kɛɛ zaa voloi maa ɔana ɓuɔa, nà ɔɛɔɛi Zakɔbe vaa naama yeei.» ⁴² Ti Eleɔɛka ná-doun zunu mɔungi Ezawu woointi boni ma. E ná-doun zunui lounɔ gelei Zakɔbe lolini, é ɔɛ ma: «Wɛɛ, è-liɛ Ezawu ɔa ɔɛɛzu é potokulai ɔɛ, é è vaa.»

⁴³ Woilo ɔɔoi ma niizu, dɔun zunu! Wuzɛɔɛ, è vela, è li diɛ Laɓan vɔ bɛ Galan yooi zu. ⁴⁴ E yɛ koba yeɔɔɔɔgala laawu, eyɛsu è-liɛ yiimaalei. ⁴⁵ Siɛgi zu è-liɛ ná-ziiɔaawanai ɓuɔɔzu la è maazu, é yeema naa ma, nii è kɛai la, nà è ɔaagale ma naazu niina. Leeni vaa zu nà vala wo felegɔ ma vɔɔma, folo ɔilagi zu?»

⁴⁶ Eleɔɛka ɔɛni Izaake ma: «Zɛnvui wɔinzeɔɛa mà, ɔɛte ná-doun anzanui niiti ta-vaa zu. Ni Zakɔbe ɓalaa ka zooi niizu anzanui ta zɛɔɛna, zɛnvui ɔa bɛ ga leeni názu?»

28

¹ Izaake Zakɔbe lolini, é tuya loo bɛ, é devei nii ve zea, é ɔɛ ma: «Mina anzanu zɛɔɛ Kanaan anzanu lointi saama. ² Wuzɛɔɛna, è li Padan-Alame è-lee kɛɛɔɛ Betuwele vɔ bɛ, è anza ɔaizie è-ɔɛke Laɓan ná-doun anzanuiti saama, è sei.»

³ GALA Zɛɓei-Pɛ-Maliɔii tuya loo è vɛ, é è ɔɛ ga kpuɔu nu, da ɔa ga nuɓuse mɔinmɔin mɛmɛwola. ⁴ E Aɓalaame ná-tuyai ve è ya, é vɛɛ è-mavofodai va, nii a kɛ zooi è zeini su ga seikɔɔɔma nui, è naa zɔɔɔ, zooi nii GALA ge

feeni Abalaame ya!» ⁵ Izaake Zakabe leveni ga è li Padan-Alame, Alame nui Betuwele ná-doun zunui Laban vò be, Zakabe ta Ezawu ti-lee Elebeka diei.

⁶ Ezawu kaani ga Izaake tuya looni Zakabe ve, é tebe Padan-Alame ga é anza zefé ná. E menini balaa ga keai ma tuya loozu be, é devei nii veeni zea ga: «Mina anza zefé Kanaan anzanu lointi saama.» ⁷ E kwenni balaa ga Zakabe g'oloni keefé ta dee ve, é li Padan-Alame. ⁸ Ezawu gaa'gaani ga Kanaan anzanu lointi maayo ge la g'eni keefé Izaake ve. ⁹ Ezawu liini Abalaame ná-doun zunui Isemayele vò be. E Isemayele ná-doun anzanui Magalate zefeni ga anza, nii é ga Nebayote baazeelai, zóma anzaiti poluma ti g'eni zea.

Zakabe ná-segi, é boni Beetele

¹⁰ Zakabe zefeni Beel-Seeba, é li Galan. ¹¹ E zeelini adave ta, ve é niini ná, mazóó foloi liini niina. E náve g'otui ta zefeni, é da unbu, é niini naama adave. ¹² Ná-segi zu, é kabagi g'aani loni zóoi ma, n'ungi zaidai geei va. Peté, GALA ná-geezugeelaiti ti g'eni leezu, ti da yeei kabagi naa zu. ¹³ Peté, Góogó GALAGI g'eni loni kabagi unsuve, é g'e ma: «Nà ga Góogó GALAGI, è-g'ee Abalaame ná-GALAGI, ta Izaake ná-GALAGI. Zóoi nii è laani ma, nà feezu è ve, wa è-mavofodai. ¹⁴ E-mavofodai g'a g'e ege zóoi ma vufiligi, ná-zóoi zu g'a baagó, é zo folo g'ulazu velei, é li folo liizu velei, é zo nu g'ovezu velei, é li nu yeezazu velei. Eteai ma velayeg'aiti kpein ta tuyai zóó è maavele ma, ta è-mavofodai maavele ma. ¹⁵ Wéle, nà bógó nà è va, nà è make, ve kpein è liizu ná, nà vaazu ga de volu niima yooi zu, mazóó gè la g'elea è va j'eg'elein, eyesu naa kpein daazeeli, nii gè boga è ma.»

¹⁶ Zakabe wuunni, é g'ula ná-niimenii zu, é g'e ma: «Gaamazu Góogó GALAGI g'a niima adave, n'un gè la g'ea sug'wee!» ¹⁷ E luani, é g'e ma: «Ae, niima adave maayikiwe! Ue g'a ná ga GALA ná-pelei, geeg'olgi ma velave ve.» ¹⁸ Zakabe wuzefeni ga sobuzobui, k'otui nii é daani unbu, é naa zefeni, é gaalo ga g'izesui, é guló vu unsuve. ¹⁹ E naama adave laasei p'eni ga Beetele (nii poluve ga «GALA ná-pelei»), kele taai naa laaseigi g'eni ga Luze m'ungi zu. ²⁰ Zakabe minazefeni, é g'e ma: «Ni GALA ka yena bà, é make siei nii zu, gè bosu, ni a daamianigiti ta segeiti feena zèa, ²¹ ta ni nà g'alena ma k'ee velei wu ziileigi zu, Góogó GALAGI g'a g'e ga ná-GALAGI naazu. ²² K'otui nii gè gaalóga g'a g'izesui, naa g'a g'e ga GALA ná-pelei. Nii kpein è feezu zèa, nà naama vuusiei ve è ve.»

29

Zakabe zeeli vai Laban vò be

¹ Zakabe siei lózeini volu, é li folo g'ulazu velei yooi zu. ² E weleni yeeta, é k'oloyeg'ei g'a d'óoi zu, peté, togani bulu seizu savagó g'eni ná, ti da loogó, mazóó naama g'oloyeg'ei g'a togani bulugiti ti g'eni b'óolezu la. K'otu wolai g'a é g'eni ga k'oloyeg'ei lakulugi. ³ Siegi zu togani bulugiti kpein ti bena g'aale ba la ná, ti bena k'otui g'ilikili, ti sege z'eyeg'ei laave, ta la z'iei veena togani bulugiti zea, ti k'otui la daazuve z'eyeg'ei la.

⁴ Zakabe g'eni togani make nuiti ma: «K'eleaiti, mini nu g'a ga woye?» Ti goog'aavoteni, ti g'e ma: «Gá ga Galan nuiti.» ⁵ E g'eni ti ma: «Wo Laban g'wee nei baa, nii é ga Nag'ól ná-doun zunui?» Ti goog'aavoteni, ti g'e ma: «Uun, gi kwee.» ⁶ E g'eni ti ma: «Kedeg'e nei baa?» Ti goog'aavoteni, ti g'e ma: «Kedeg'e, wéle nuu, ná-doun anzanui Lasele va, é vaazu ga togani goiti.» ⁷ Zakabe g'eni ma: «Wéle, foloi w'ólóve de, yeegeg'ala la ga nii, ga nu togani bulugiti gaale ba. A z'iei ve togani goiti zea, naa volu, wo li ga tiye ga ti daami wo.» ⁸ Ti goog'aavoteni, ti g'e ma: «Gi la zooga, k'eni togani bulugi kpein gaa g'a leena ba, názu g'a gá da k'otui g'ilikili da, é zefé z'eyeg'ei laave, gi z'iei ve togani goiti zea.»

⁹ E yeni nɔ bɔezu de ti vɔ, Lasele da unkula ga keɛɛfe ná-togani goiti, mazɔlɔ é ɛeni ga togani make nui. ¹⁰ Siegi zu Zakɔbe keke Laban ná-doun anzanui Lasele ɛani la, ta Laban ná-togani bulugi, é maabuɛani ba, é katui ɛilikili, é sefe zিয়েgei laave, é ziei ve keke Laban ná-togani bulugi ya. ¹¹ Naa volu, Zakɔbe Lasele neɛeni ga daave komagai, é woɔɔɔ, é wɔlɔ. ¹² Zakɔbe boni Lasele ma ga toɔa ga keɛɛfe ná-nu, é ga Elebeka ná-doun zunui. Lasele bizeni, é li, é bo keɛɛfe ma.

¹³ Laban baazeelai ná-doun zunui Zakɔbe vaa vai ma wooi menini nɔ feya, é bizeni, é daaɔomi, é velevele da, é neɛne. E loni tuɔɔ, é lii la ná-pelei wu. Faiti ti zieni, Zakɔbe naati kpein gaalɛni la. ¹⁴ Laban ɛeni ma naazu: «Gaamazu, da ga mavofoda bɔɔbɔɔgi.» Zakɔbe alu gila keeni Laban vɔ be.

Zakɔbe Lea ta Lasele vulu vai

¹⁵ Naa voluma, Laban ɛeni Zakɔbe ma: «Nà-nui ɛa ga de, da yesu boti ɛezu bè ɛana nɔ baa? Nii a ɛe ga è-zalai, naa le ga ze.»

¹⁶ Tama anzanu loun felegɔ ɛeni Laban ya. Ma mɔungi laaseigi ɛeni ga Lea, lounge gelei laaseigi ɛe ga Lasele. ¹⁷ Lea la ɛeni wola vani, keke Lasele wola vaga ɛeni de. ¹⁸ Lasele maayo ge ɛeni Zakɔbe ve. E ɛeni Laban ma: «Nà boti ɛe è ve ga kona dɔfela, è-loun anzanui lounge gelei ná-faa zu.» ¹⁹ Laban ɛeni ma: «Ye pɔ be, neɛve bè ga gè fe è ya, gè va ve liizu feezu zunu ɛili zea.» ²⁰ Uele ɛana Zakɔbe boti ɛeni la kona dɔfela zu Lasele ná-faa zu, keke ti ɛeni gaazu, eɛe foloi tanigaani nɔ, tɔzei maayo ge ɛeni be.

²¹ Naa volu Zakɔbe ɛeni Laban ma: «Ànzai veena zèa, mazɔlɔ nà-botigɛ voloi laazeelia, nà pɔ ga gè vile polu.» ²² Laban náve nuiti kpein gaalɛni ba, ti daamii ɔoozunɛi wo. ²³ Kpɔkɔi zeeliai ma, é ná-doun anzanui Lea zɛɛni, é lii la Zakɔbe vɔ, naa vilɛni polu. ²⁴ Laban botigɛ anzanui Zilepa zɛɛni, é fe ná-doun anzanui Lea ya, ga naa ɛe ga ná-botigɛ anzanui.

²⁵ Ma ɛeelaalaogai ma, Zakɔbe da wɛɛ, é Lea ɛa, é ɛe Laban ma: «Lee ɛa è keai ga ze? Lasele ná-faa ɛa gè boti ɛeai ma è vɔ be. Lee vaa zu è yàavaai?» ²⁶ Laban ɛeni ma: «Naa la da ga ɛeai gi vɔ be pɔlɔmazu, ga è loungei ve zini be, nu ɛitei luɔɔ. ²⁷ A dɔɔɔi ɛaabelaa wa nii, nà zɔi balaa ve è ya, è botii ɛe mɔnɔ pɔ be kona dɔfela ɛiligaa laawu.»

²⁸ Zakɔbe vaani bu, ti dɔɔɔi ɛaabelaa ta Lea. Naa volu Laban ná-doun anzanui Lasele zɛɛni, é fe Zakɔbe ya ga anza. ²⁹ Laban botigɛ anzanui Bileɛa zɛɛni, é fe ná-doun anzanui Lasele ya ga ná-botigɛ anzanui. ³⁰ Zakɔbe Lasele balaa daani volu, nii gola neɛni be, é leve Lea va. E botii ɛe mɔnɔ Laban vɔ be kona dɔfela ɛiligaa laawu.

Zakɔbe ná-dointi sɔlɔ fai

³¹ Tei ɔooɔ GALAGI kaani ga tiba la ɛeni Lea va, é naa ɛe mɔnɔ ga kpuɔu nu, Lasele ma ge ɛeni ga doun zɔlɔtala nu. ³² Lea kogi zɛɛni, é zunu loun zɔlɔ. E daasei pɛeni ga Luɛn,* tɔzei é ɛeni ma: «ɔooɔ GALAGI nà-bɔɔmaayeii vetege, sɔnigi ɛa neɛve niina niizu.» ³³ E kogi zɛɛni mɔnɔ, é zunu loun zɔlɔ, é ɛe ma: «ɔooɔ GALAGI menige ga tiba la bà, é nii balaa fea bè.» E naa laasei pɛeni ga Simiyon.† ³⁴ E kogi zɛɛni mɔnɔ, é zunu loun zɔlɔ, é ɛe ma: «Sɔnigi ɛa ɛili bà niina niizu, mazɔlɔ gè zunu loun savagɔ zɔlɔga be.» Naa ɛa é keeni ti daasei pɛeni ga Leevi.‡ ³⁵ E kogi zɛɛni mɔnɔ, é zunu loun zɔlɔ, é ɛe ma: «Nà ɔooɔ GALAGI lebizu niina niizu.» Naa ɛa é keeni, é daasei pɛeni ga Zuda.§ E benii niina doun zɔlɔga va.

* **29:32** Luɛn: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «à doun zunui vete.» † **29:33** Simiyon: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «menige.» ‡ **29:34** Leevi: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «gilibai.» § **29:35** Zuda: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «lebiyai.»

30

¹ Tei Lasele kaani ga é la doun zólóosu Zakóbe ve, é toloi gfulani ga baazeelai, é da gfe Zakóbe ma: «Dounfa ve bè, ni naa laade, keni gè za!» ² Zakóbe yiiifaawanani Lasele ma, é gfe ma: «Nà gfa gè GALA potogi zu baa, é pele levezu da-loun zólóogi lufo?» ³ Lasele gfeni ma: «Nà-botigfe anzanui Bilefa vete, vilena naa volu, é doun zóló kófo ma, toun maavele ma gè doun zóló, nà balaa.» ⁴ E ná-botigfe anzanui Bilefa zefeni, é fe be ga anza. Zakóbe vileni naa volu. ⁵ Bilefa kogi zefeni, é doun zunu zóló Zakóbe ve. ⁶ Lasele gfeni ma: «GALA ge nà-gaamai vea zèa, é gdoi meniga, nà balaagi, é doun zunu vea bè.» Naa gfa é ba, é daasei pèeni ga Dan.* ⁷ Lasele ná-botigfe anzanui Bilefa kogi zefeni mənə, é doun zunui velesiei zóló Zakóbe ve. ⁸ Lasele gfeni ma: «Gè nepi baaḅaa kəa baaezeelai laaləfo ma, gè zobo sələge.» E daasei pèeni ga Nefetali.†

⁹ Lea kaai ma ga é bega doun zólógi va, é ná-botigfe anzanui Zilepa zefeni, é fe Zakóbe ya ga anza. ¹⁰ Lea ná-botigfe anzanui Zilepa doun zunu zólóni Zakóbe ve. ¹¹ Lea gfeni ma: «Niima undaane gfa lee!» E daasei pèeni ga Gade.‡ ¹² Lea ná-botigfe anzanui Zilepa doun zunui velesiei zólóni Zakóbe ve. ¹³ Lea gfeni ma: «Ga-o, kòozunəa! Uun, anzalopoit ta gfe mà koozunəe nui.» E daasei pèeni ga Aseel.§

¹⁴ Luḅen gfulani moloi é ga beleege, naa leve ziegi zu. Siinziin ganigi daaseigi ga mandelagəlegi, é naati kaani kpalagiti su, é ti zefeni, é va ga tiye dee Lea və. Lasele gfe Lea ma: «Nà è maanənezu ga è è-loun zunui ná-mandelagəlegi* ta ve zèa.» ¹⁵ Naa goofaavoteni, é gfe ma: «Faa go gana nei baa, ga è sinigi zefea, è va li mənə doun zunui ná-ani waaiti sejezu?» Lasele gfeni ma: «Kii baa! Zakóbe gfa la è goba za bidii, è-loun zunui ná-mandelagəlegiti ma vaa zu.»

¹⁶ Kpəkəi Zakóbe gəai ma vaazu, é zefge kpalagave, Lea gfulani, é daafomi, é gfe ma: «Pə be gfa é vaazu ná za bidii, mazóló gè è geyave ga doun zunui ná-mandelagəlegiti, è maazóló fai zu.» E niini pə be naama bidii. ¹⁷ GALA ge Lea woofaavoteni, é kogi zefge, é doun zunui ləlusiei zóló Zakóbe ve. ¹⁸ Lea gfeni ma: «GALA ge nà-kulanumai vea, təzei gè nà-botigfe anzanui veeni sinigi ya.» E daasei pèeni ga Isakaal.† ¹⁹ Lea kogi zefeni mənə, é doun zunui ləzitasiei zóló Zakóbe ve. ²⁰ Lea gfe ma: «GALA ge veḅani vagə vea bè niizu, sinigi gfa vaazu zeizu pə, mazóló gè doun zunu ləzita zólóga be.» E daasei pèeni ga Zabulən.‡ ²¹ Naa volu é doun anzanu zólóni, nii é daasei pèeni ga Dina.

²² GALA ge gitooni Lasele zu, é goofaavote, é ke ga kpuḡu nu. ²³ E kogi zefeni, é doun zunu zólóni, é gfe ma: «GALA ge nà-unfegi zefea mà.» ²⁴ E daasei pèeni ga Zozefe.§ E GALA falini, é da gfe ma: «Gəofə GALAGI doun zunu gila kpə ba bè!»

Zakóbe befe vai toganii zu

²⁵ Siegi zu Lasele Zozefe zólóni da, Zakóbe gfeni Laban ma: «Bena bà, gè gale ma, gè li nà-taazu, nà-zooi zu. ²⁶ Anzaiti feena zèa, ta dōinti, niiti gè botii gfa è ve ti-ma vaa zu, gè va gè li, mazóló è kwəe da bəfoi botii niiti gè ti gfa è ve.» ²⁷ Laban gfeni ma: «Ni da keena, woilo gdo ma. Nà-galagiti ti deuve ga ze ga Gəofə GALAGI tuya loove bè, doun è maavele ma. ²⁸ E-zalai le ga ze, nà feezu è ya.»

* **30:6** Dan: daaseigi nii ti maaḅuḡaai va ta «gaamai ve.» † **30:8** Nefetali: daaseigi nii ti maaḅuḡaai va ta «nepii.» ‡ **30:11** Gade: daaseigi nii ti maaḅuḡaai va ta «undaane.» § **30:13** Aseel: daaseigi nii ti maaḅuḡaai va ta «koozunəe.» * **30:14** mandelagəlegi: Tanigaa ta-gisiei zu, siinziin gani naa gfa da gfe ga zaḅu anzanui kogi zefge. † **30:18** Isakaal: daaseigi nii ti maaḅuḡaai va ta «zunui nii é ga nà-kulanumai.» ‡ **30:20** Zabulən: daaseigi nii ti maaḅuḡaai va ta «sei.» § **30:24** Zozefe: daaseigi nii ti maaḅuḡaai va ta «é ta bə ba.»

²⁹ Zakóbe feni ma: «È kwεε da bógó, egevelei gè botii fεai la è ve, velei da-logani bulugi fεai la zèa. ³⁰ Mazóló nii goi é feni è ya, aisa gè va va è vó bε, naa wola gaaawóló. Góogó GALAGI tuya loa è ve, kaite kògói vile folo ma è vó bε. Niizu, siegi begele fεa nà botii fεε la nà-pélei ve?» ³¹ Laban feni ma: «Leeni fεa nà fe è ya?» Zakóbe googaaavoteni, é fε ma: «È la ani nòpε feezu zèa. Ni da vaana naa wu, nii gè bosu è ma, nà da-logani bulugi fónókula mónó, gè make. ³² Nà ziezú za da-logani bulugi zaama. Gè naati pu yε, toganiiti saama, nii kpein pónεai, ta ti vodapodagai, ta baala zivoi nii kpein teidai, gè ke fεana nò boliiti saama, nii kpein podapodagai ta ti vónεai. Naati ka ta fε ga sàlai. ³³ Nà-ladalai fεa googaaavotegi ve bè lina, siegi zu è vaazu la, è sàlai fεa. Nii kpein é la vóneni, baa é la vodapodani, boliiti su, ta ti la léini baala zivoiti su, naa ta a fεana zèa, naati ti unmauve.» ³⁴ Laban feni ma: «É fε fεana, egevelei è bogai la.»

³⁵ Naama volo ná nò, Laban boli zinεiti puuni yε, niiti ti vóneni ta ti vodapodagai, ta boli zaaiti ti vónεai, ti vodapodagai, niiti kpein kolezu feni ti va, ta niiti kpein ti léidai baala zivoiti su. E naati kalivaani ná-doun zunuiti ma. ³⁶ Naa volu é folo savagó fεfala zie wosu yeni ti yógózu ta Zakóbe, nii é feni Laban ná-togani bulugi mótai fónókulazu, é da make.

³⁷ Gului niiti ti ga pepele ta amande ta pelatanegiti, Zakóbe naati ma beke undui tanigaani teveni, é maagólógi naa tanigaa fεula ma, naa fεa a ke ma gólegi naa tanigaa ti fεula kélema. ³⁸ Naa volu, gulu bekegi niiti é maagólógi fεulani ti ma, é ti zεfeni, é ti vilepile kpóole wosuve, ti fε toganiiti gaazu, ti vaazu bóolezu, niiti ti bósogai, ti da ka, ta vaana bóolezu. ³⁹ Toganii nii kpein kpósogai, ti feni levesu gulu bekegiti kakalave, ti bena yivoiti pu, ti vónεai, baa ti vodapodagai. ⁴⁰ Zakóbe feni togani yivoiti zeeffaagwεεzu, kéle é togani bulugi mótai vuuni, ti da wεle Laban ná-togani bulugi va, niiti ti vónεai, ta nii kpein teidai. Pele fεana Zakóbe ná-togani bulugi vuuni la bógó ma yε, é la ti bóni su ta Laban ná-togani bulugi. ⁴¹ Siεnòpε su toganiiti ti maanεai, ti feni pεepolui wosu da, Zakóbe feni gulu bekegiti pilesu kpóole wosuveti, toganiiti gaazu, nii a ke ti bósogai da leve gulu bekegiti kakalave. ⁴² Siegi zu toganiiti ta la fεanana la, é la feni gulu bekegiti pilesu, naa fεa a ke, niiti ti fεanaai, naati ti fε ga Laban nónóiti, niiti ma ti maanεai, naati ti fε ga Zakóbe nónóiti. ⁴³ Zakóbe ná-kpεtei tanó fεa é feni laazu ma. E togani goiti sólóni ga mǎinda, ta botigε anzanuiti, naa veε botigε zunuiti ba, ta nómεiti, ta soovalegiti.

31

Zakóbe fεale ma vai Kanaan yooi zu

¹ Zakóbe Laban ná-doun zunuiti goomenini, ti da fε ma: «Nii kpein é fεa ga gi-fεε nónó, Zakóbe naati sefεa, gi-fεε fólógi fεa é niima bevei zólógai su.»

² Zakóbe Laban fεazuve veteni, é la mǎ feni fεeni, egevelei é feni la mǎungi zu.

³ Názu fεa Góogó GALAGI feni la Zakóbe ma: «Gale ma è-mεmεwolani ta-yooi zu, da-veleyegéi wu, nà fε è va.»

⁴ Zakóbe Laseleni ta Lea lolini, ga ti va dóbó zu, ve é feni ná, ná-togani bulugi fεoba. ⁵ E feni ti ma: «Nà kaazu ga wo-fεε fεazuve la mǎ ga egevelei é fεa la ndun tetema mǎungi, kéle kée ná-GALAGI yεge ndun ba. ⁶ Wa bógógó wo kwεeni ga gè botii fεeni wo-fεε ve ga sùvikei kpein. ⁷ Kéle wo-fεε yaavai fεeni ga ze, é sàlai valiboni ná zeizu fε puu. GALA ge la feni vaani bu, é va faa nòu fε ga ze. ⁸ Siegi zu é feni fεεzu la mǎ: «Ma vodapodagiti ta fε ga è-zalai,» toganiiti ti bena pu ga ma yivoiti ti vodapodagai. Ta siegi zu a la fεna la mǎ: «Ma vónεgiti

ta gɛ ga è-zalai, toganiiti kpein ti bena sɔlɔga ma yivo vɔnɛgiti. ⁹ GALA ka é wo-gɛɛ ná-togani bulugi ɣulani zea, é fe bè.

¹⁰ «Siɛgi zu toganiiti ti ɣeni vɛɛzu la bɔɣɔ volu, gè ɣaazuwuzegeni, segi zu gè kaani ga boli zineiti ti ɣeni vɛɛzu ma zaaiti polu, ti vɔnɛni, ti vɔdapodagɛ.

¹¹ GALA ná-geezugeelai ɣeni mà segi zu: «Zakɔbe.» Gè gooɣaavoteni, gè ɣe ma: «Nà ɣaa.» ¹² E ɣe mà: «Gaazu wuzegɛ, è wɛɛ, boli zineiti kpein ti vɛɛzu ma zaaiti polu, ti vɔnɛvɛ, ti vɔdapodagɛ, mazɔlɔ gè naa kpein kaa, nii Laban keai ga de. ¹³ Nà ɣa gè ga Beetele GALAGI, vɛ è gulɔi zieni ná kɔtui ma, è gaalɔ ga ɣizɛsui, vɛ è minazegeni ná bè. Niizuvɛ wuzegena, ɣula niima yooi va, è ɣale ma è zɔlɔ zooi zu.»

¹⁴ Lasele ta Lea ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Leeni ɣa é gi vɛ mɔnɔ ga ɣɔnɔ baa pogani gi-gɛɛ ná-pelei wu? ¹⁵ E la gi zoni nɔ egɛ wɛɛn anzanuiti baa? Tɔɔzei é gi vɔdia, é gi-zɔngɔi mi. ¹⁶ Naavoloi kpein GALA ge kulaai gi-gɛɛ ya, ta ga ɣɔnɔ gá gi-lointi. Degɛmu, niizu, naa kpein ke, nii GALA ge boga è ma.»

¹⁷ Zakɔbe wuzegeni, é ná-dointi ta anzaiti tɛ, é ti zɛi ɲɔmɛiti kɔma. ¹⁸ E liini ga ná-togani bulugi kpein, ta kɔligiti é ti zɔlɔni, togani bulugi é ɣeni zea, é ti zɔlɔni Padan-Alame. E wuzegeni, é li keɛɣɛ Izaake vɔ bɛ, Kanaan yooi zu.

¹⁹ Názuve ɣa Laban liini la ná-baalagiti maaleɣaiti tevezu. Lasele keɛɣɛ ná-pele wu zaleiti unmani. ²⁰ Zekana Zakɔbe Alame nui Laban yaavani la, é la faa nɔpɛ boni ma, é da vɛla. ²¹ E vɛlani ga naa kpein, nii é ɣeni ga nɔnɔ. E liini, é zɛ wolai Ufelate buɛ, naa volu é leteni Galaade ɣize yooi vɔ pelei ma.

Laban ta Zakɔbe ti yɔɣɔzubɛtɛ vai

²² Foloji zavasiɛi ma ti daazeelini Laban ma ga Zakɔbe vɛla. ²³ E pele wu nuiti segeni, ti vile Zakɔbe volu, folo lɔfela laawu ti da zɛ. Ti kɔɣɔzumɛɛnni Galaade ɣize yooi zu. ²⁴ Kele GALA ge ɣulani keɛma kpidiɛi segi zu Alame nui Laban vɛ, é ɣe ma: «Dama, mina bɔɛ Zakɔbe vɔ ga ɲɔuda.»

²⁵ Laban zeelini Zakɔbe ma. Zakɔbe ná-sege ɣotai loni gize yooi zu. Laban vɛɛ ná-pele wu nuiti ba, ti tɔnɔi loni balaa Galaade ɣize yooi zu. ²⁶ Laban ɣeni Zakɔbe ma naazu: «Lee ɣa è keai? Lee vaa zu è yàavaai, è liizu ga dɔun anzanuiti, egɛ ta ɣe ga duɔiti, ti zogai kɔɔi zu? ²⁷ Leeni vaa zu è vɛlaai dɔɔɣuzu, è nɔun yaava, è la tɔoni ɣisu lago pa? Nà la ɔɛ è va, è li koozunɛi zu, guye woiti saama, ta tamadegiti, ta kɔnigiti gooiti. ²⁸ E la zɛni ná, gè va dɔunlointi ta dɔun anzanuiti nɛɛɛ ga daavɛ komagai! ɣimalala vaa ɣa è keai niima gelei zu. ²⁹ Zobogi ɣa bè, gè faa ɲɔu ɣe ga woye, kele wo-gɛɛ ná-GALAGI ɣeni mà wogi bidii: «Dama, mina bɔɛ Zakɔbe vɔ ga ɲɔuda.» ³⁰ Niizu è lia niina, tɔɔzei è-gɛɛ vɛlei ɣa wɔin ɣea è ma, kele lee vaa zu è nà-galagiti unmaai?»

³¹ Zakɔbe Laban wooɣaavoteni, é ɣe ma: «Dualuagi ɣa é ɣeni sù, gè da ɣisɛ ga tanisu da vaazu è-loun anzanuiti kulazu zèa ga zeeɣaabaai! ³² Kele nui nɔpɛgi è vaazu da-ɣalagiti kaazu zea, naa la mɔ zɛnvui ta woga! Adaveti pɛ feɣɛɛfeɣɛɛ da-vɛɛ wu nuiti gaazu, è naa zɛɣɛ, nii é ga dɔnɔi.» Zakɔbe la ɣeni suɣwɛɛ ga Lasele ti unmani.

³³ Laban lɛni Zakɔbe ná-sege ɣotai wu, ta Lea ná-sege ɣotai, ta botigɛ anzanu felegoiti ta-zɛɣɛ ɣotai wu, é la ani nɔpɛ kaani. E ɣulani Lea vɔ bɛ, é lɛ Lasele ná-sege ɣotai wu. ³⁴ Lasele pele wu zaleiti segeni, é ti la ɲɔmɛi ná-kpɔkpɔgi wu, é zɛi maazu. Laban wɛɛni sege ɣotai kpein bu, é la ani nɔpɛ kaani. ³⁵ Lasele ɣeni keɛɣɛ ma: «Màliɣii, mina yiiɣaawana, ni gè la zooni gè va wuzegɛ dɔun è ɣakala, mazɔlɔ nii a da ɣe ga anzanuiti pɔlɔmazu, naa ɣa é bà.» E pele wu zaleiti gaizieni, é la ti ɣaani ɲɛgelein.

³⁶ Zakɔbe yiiɣaawanani, é kpɔɛi laale Laban wu. E ɣeni ma: «Nama ba vai bɛgele ɣa gè keai, nà-kotoi ɣa ga bɛgele, è vilesu pɔlu ga zeliloma wolai nii ma

zii? ³⁷ Siigi zu è nà-kasaiti kpein fegefefegefeleni la, leeni ga è kaai ga da-vele wu zoolai? Dee lee nà-pele wu nuiti ta da-vele wu nuiti gaazu, ti ge ga de zuvaa wo nui. ³⁸ Wele kona vuufelego (20) ga gè keeni è vo be, da-vaala saaiti ta da-woli zaaiti ta go ge la zefeni ma, gè la da-logani bulugi ma vaala sinaiti ta miini. ³⁹ Gè la vaani è vo ga togani, nii suaa ti baliai ga, naama vai fenina no bà. Nii ta la unma zèa, foloi baa kpidii, è feni naama songoi gulazu zèa. ⁴⁰ Diegi feni zeizu mà, é da kpòlo foloi, kòlei feni vaazu mà kpidii, niimèni nòpe gè la feni bosu. ⁴¹ Kona vuufelego (20) ga gè keai da-velei wu, gè botii feni è ve ga kona puugo maazu naanigo (14) è-loun anzanu felegoiti ta-vaa zu, gè ke da-logani bulugi make fai zu ga kona dozita, è sàlai valiboni ná zeizu ge puu. ⁴² Ni kèe ná-GALAGI la feni vaani, é va lo bè, Abalaame ná-GALAGI nii Izaake luazu ba, è bena zè fana, gè gale ma ga zeajakai. Kele GALA ge nà-kpòbi gani, ta nà-botii gevelei, é zaamazu logi wo de yogozu, wogi bidii.»

⁴³ Lañan Zakobe woogaaivoteni, é ge ma: «Anzanu lointi ta ga nòun doun anzanuiti, doin niiti ta ga nòun dointi, niima logani bulugi ga ga nà-togani bulugi, nii kpein è kaazu, naa ga ga nòno. Leeni ga nà zoo gè ke za doun anzanuiti be, ta ti-lointi, ti ti zòlòogai? ⁴⁴ Niizu de minazefegi wo bogo ve, nà-o, da-o, naa ge ga zeelei de yogozu de felego.»

⁴⁵ Zakobe kotu gila sefeni, é gaalo. ⁴⁶ Zakobe feni ná-pele wu nuiti ma: «À kotuiti zeeve.» Ti kotuiti gaaleeni ba, ti ma zigigi lo. Ti daamii woni náve, kotu zigigi gobave. ⁴⁷ Lañan daasei peeni ga Yegaal-Sagaduta, Zakobe ma ge daasei peeni ga Galeede.* ⁴⁸ Lañan feni ma: «Niima gotu zigigi gea ga zeelei de yogozu za.» Naa ga é ba, ti daaseigi veeni ga Galeede. ⁴⁹ Ta da toli balaa ga Misepa,† tòzei Lañan feni ma: «Gòogò GALAGI da wele de ma, nà-o, da-o, siigi zu de gaazuzefezu la bogo va de felego. ⁵⁰ Ni da doun anzanuiti sopele nòuna, ni da anza giligaa zefena mònò, nu laade é va ge lòozu de yogozu, kele dama, GALA ka é fèezu de yogozu ga zeelei.» ⁵¹ Lañan feni Zakobe ma: «Wele kotu zigigi va ta kotu gaalògai, niiti gè ti logai de yogozu. ⁵² Kotu zigigi nii ta kotu gaalògai nii ta ga zeeleiti, ga eyesu pe gè la budèa ti maazu, gè va li è vo pelei, gè va faa nou ge ga de, ta eyesu pe è la budèa ti maazu, è va va pò pelei, è va faa nou ge ga ze. ⁵³ Abalaame ta Naqòal ta-GALAGI, ti-geé ná-GALAGI ge ga tukpògaaleve nui de yogozu.» Zakobe fonani GALAGI naa ma, nii Izaake feni luazu ba.

⁵⁴ Naa volu Zakobe zalañai gulani gizei ma, é keefeleaiti toli ga ti daamii wo. Ti laamiini, ti ni gizei ma.

32

¹ Lañan wuzefeni ga sobuzobui, é ná-dounlointi ta ná-doun anzanuiti neene, é tuya loo ti ve. Naa volu é gale ma, é li zeizuve.

Zakobe gevele bete vai ga ti gomi ta Ezawu

² Zakobe vileni pelei zu, é da li. GALA ná-geezugeelaiti ti vaani, ti daagomi. ³ Zakobe ti gani ma, é feni ma: «GALA ná-kòlañai ga!» E naama adave laasei peeni ga Mañanayime (nii poluve ga «kòlañai felego»).

⁴ Zakobe keelaiti teveni lufo die Ezawu ma, Seyiil yooi zu, Edome govii zu. ⁵ E devei nii veeni ti ya, é ge ti ma: «Wele nii ga wa bo màliqii Ezawu ma: «Pele ga da-wotigè nui Zakobe bòezu la: Gè zeini Lañan vo be, zège ná eyesu niizu zeeli. ⁶ Nikèiti ta zèa, ta soovalegiti, ta baalagiti, ta botigè zunuiti, ta botigè

* **31:47** Alame wooi zu, Yegaal-Sagaduta voluve ga ga «zeele woo gotu zigigi,» egevelei é la ga Galeede Ebulu wooi zu. † **31:49** Misepa: daaseigi ti maabuñai va ta «gwelèma wosuve.»

anzanuiti. Gè keelaiti tevege ga ti naama wooi laazeeli è ma, màligii, naa ga a ke gè zaalai zòlò è gaaazu.» »

⁷ Keelaiti ti galeni ma Zakobe vò be, ti gè ma: «Gi liive è-liè Ezawu vò be, ta vaazu è laagomisu, ta zunu unnaanigò (400).» ⁸ Zakobe wola luani, zii da zoole. Nuiti ti gèni polu, é naati balini su ga seizu felegò, é vee baalagiti ba, ta nikeiti, ta jòmèiti. ⁹ E gèni ma: «Ni Ezawu a vaana, é seizu gilagi zo, zoi é yesu ná, naa ga zoo é vela.»

¹⁰ Naa voluma Zakobe maanènei woni, é gè ma: «Kèè Abalaame ná-GALAGI, ta kèè Izaake ná-GALAGI, Goojò GALAGI, dèi è gèni mà: «Galena ma da-yooi zu, da-veleyegèi wu, nà faa vago gèvele betezu è ve.» ¹¹ Gè la kulani su, gè va nubòglai kpein sòlò, ta woodègiladai kpein nii è kea nùn tetema, nèi gè ga da-wotigè nui, mazòlò kèai ma Zuluden tci kpudèzu, nà-tukpò nò ga é gèni zèa, kèe niizu, nà niina nubuse vèbe zeizu felegò unda. ¹² Nà è maanènezù, kizo, è kùla dè Ezawu ya. Mazòlò nà luazu ga é mina va, é va pàa, gá doun deèiti ta dointi. ¹³ Da ma, è gèni mà: «Nà faa vago gèvele betezu è ve, gè è-mavofodai gè egè kpolodèi goba jaagaegi, é wola moin su, nu la zooga é va gaalu.» »

¹⁴ Naama adave tona ka Zakobe jini ná. Nii é vaani la ga kòligi, é naa ta zègèni ba ga bòjò maazoloogi, é teve dè Ezawu vò: ¹⁵ boli zaa unfelegò (200) ta boli zine vuufelegò (20), baala saa unfelegò (200) ta baala sine wola vuufelegò (20), ¹⁶ jòmè zaa vuusavagò (30), é vee ti-yivoiti ba, ti gèni jiniimii bòlezu, nìkè zaa vuunaanigò (30) ta nìkè zine puugò (10), soovale saa vuufelegò (30) ta soovale sine puugò (10). ¹⁷ E ti galivaani ná-botigè nuiti ma, togani bulugi yeejaagwèa gèni de su kpekpe. E gèni ná-botigè nuiti ma: «À leve tujò, wo zòjòzu gè togani bulugi gilagilagi va.» ¹⁸ E niima levei veeni ma mounji ya, ga: «Siègi zu dè Ezawu wo laagomisu da, é wo gaaaza ga: «Da ga be ná-nu? Mini ga è liizu ná?» A gèna ma: «Be nònò ga ga togani bulugi, nii é è gakala?» ¹⁹ da googaaavote ga: «Da-wotigè nui Zakobe nònò ve, é tevege màligii Ezawu ma ga sabai. Wèlè tò bòjògoi va, é vaazu gi volu velei.» »

²⁰ Naama leve gilagi nò ga é feeni felesiei ya, ta savasiei, ta naati kpein niiti ti vilèni togani bulugiti polu, é gè ti ma: «Dele gana wa bòe la Ezawu vò, siègi zu wa gòmina da. ²¹ Wa gèezu ma balaa: «Wèlè, da-wotigè nui Zakobe va, é vaazu gi volu velei.» » Mazòlò é gèni gèezu ma: «Nà ziileizu ga bòjò maazooloo gani, nii é liizu tujò, naa volu nà gaazuve vete niina, tanisu toga yeezei bù ga pagò.» ²² Bòjò maazooloo ganiiti ti liini tujò velei, tò bòjò jini kotai wu naama bidii. ²³ E wuzègèni naama bidii nò, é li ga anza felegòiti, ta botigè anzanu felegòiti, ta ná-doun puugò maazu gilagiti (11), é bude zie wolai Yaòke maalevesuve. ²⁴ E ti zègèni, é ti bude zie wolai maazu, nii kpein é gèni ga nònò, é naa pe kpudèni.

Zakobe ná-jepi gò vai

²⁵ Zakobe gila ko yèni ná. Ti kòni naazu ta zunui ta, eyesu geelaalao. ²⁶ Zunui kaai ma ga é la zizu Zakobe wu, é dogani kpala gaei losuve kpoji gaei va. Kpala gaei zieni su kpoji gaei losuve, siègi zu ti gèni jepii gòzu la. ²⁷ Zunui gèni Zakobe ma: «Bena bà, gè li, mazòlò woza gana gála.» Zakobe googaaavoteni, é gè ma: «Gè la besu è va pe, è va li, ni è la tuya looni bè.» ²⁸ Zunui gèni ma: «È-laaseigi gá ga lee?» E googaaavoteni, é gè ma: «Zakobe.» ²⁹ Zunui gèni ma mònò: «È-laaseigi la mò ga Zakobe, kèe toga na ga Izelayele,* mazòlò è jepii gò GALA daalògòma, ta nuiti, è pile sòlòga.» ³⁰ Zakobe gaaza gani, é gè ma: «Nà è maanènezù, è-laaseigi lè ga ze.» E googaaavoteni ga: «Leeni vaa zu è dàaseigi maagaaza gabosu?» E tuya looni be návè nò.

* **32:29** Izelayele: daaseigi nii ti maaòugaai va ta «toja jepii gòzu GALA daalògòma.»

³¹ Zakóbe naama adave laasei pɛɛni ga Penuwele,† mazóló é ɣeni ma: «Gè GALA kaave ga ɣaazuni ta ɣaazu, zènvui ɣizo.» ³² Foloji leeni niina, siegi zu é ɣeni levesu la Penuwele va. Zakóbe ɣeni lekpuzu, é da yei balai ma fifi. ³³ Naa ɣa é ba, zaagaza, Izelayele nuiti ti la da ga sua natai mia, nii é kpalai zu, é leezu kpoɣi ɣaei lodazuve, mazóló Zakóbe loɣani natai va, é kpala ɣaei lodazuve.

33

Zakóbe ta diɛ Ezawu ti yɔɣɔzubete vai

¹ Zakóbe ɣaazuwuzegeni, é wɛɛ, é Ezawu ɣa, é da va, zunu unnaanigo (400) polu. E dointi gaagwɛɛni Leani zɔɣɔzu ta Lasele ta botiɣe anzanu felegoiti. ² E botiɣe anzanuiti ta ti-lointi toni velelave ti untuɣɔ, naa volu Lea ta ná-dointi, gaabelasu ɣe ga Lasele ta Zozefe. ³ Tɔ bɔɣɔi leveni ti luɣɔ velei, é nɔkɔni zooi ma ná zeizu ɣe lofela, eyɛsu é zeeli diɛ Ezawu ɣobave. ⁴ Ezawu bizeni, é daagomi, é velevele ga kɔgi, é nɛɛɛ. Ti felegɔ ti tɔzeini ga wɔlɔa. ⁵ Naa volu, Ezawu ɣaazuwuzegeni, é anzanuiti ka ta dointi, é ɣe ma: «Beni kanu ti è yeema loni munu?» Zakóbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Dointi kana, niiti GALA ge ti veai ná-zaalai zu da-wotiɣe nui ya.» ⁶ Botiɣe anzanuiti ti maaɣugani, tiya-o, ti-lointiyo, ti nɔkɔ. ⁷ Lea ta ná-dointi ti maaɣugani balaa, ti nɔkɔ. Naa volu Zozefe ta Lasele ti maaɣugani, ti nɔkɔ.

⁸ Ezawu ɣeni ma: «Leeni ɣa è kɛɛzu ga nuuma vɛbɛiti, gi ɣomigai ga tiye?» Zakóbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè è zabave, naa ɣa a kɛ, gè zaalai zóló màliɣii è ɣaazu.» ⁹ Ezawu ɣe ma: «Anii vooovave zèa, kèeloun, dɔnɔi kpein make.» ¹⁰ Zakóbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Ba-o, ná è maanɛɛɛzu, ni gè zaalai zólóge è ɣaazu, ná-soloo ganii zo. Mazóló gwèlɛve è-ɣaazuve va, eɣevelei nu a wɛɛ la GALA gaazuve va, tama è yeezeive bù ga pagɔ. ¹¹ Degɛmu, ná-soloo ganii zo, nii feai è vɛ, tɔzei GALA ge zaalaiti daavege bɛ, gè la valani ani nɔpe ma.» E ɣilini Ezawu ma, eyɛsu naa yeezei bu.

¹² Ezawu ɣe ma: «Ade liina, ade vilena pelei zu. Ná liizu è luɣɔ.» ¹³ Zakóbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Màliɣii kwɛɛ ga doungoiti ta-vai baave, ta togani yivoiti ti niimii bɔlezu. Ni nu a bɔina ti la, folo ɣila su ga ti zie vai, togani bulugi kpein undaa ɣa vili. ¹⁴ Màliɣii lo velela nɔun tuɣɔ, nɛi gè ga ná-botiɣe nui. Nɔun ná, ná vilɛsu ti volu, gi da li vaa, é zoloo togani bulugi ná-siei ma, nii é kàkala, ta é zoloo doungoiti ta-ziei ma, eyɛsu gè zeeli màliɣii vɔ bɛ Seyiil.» ¹⁵ Ezawu ɣe ma: «Nà pɔ tɔun gè ná-nubuseiti gilazuve ye è va.» Zakóbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Lee vaa zu naa a ɣe? Gè zaalai zóló nɔ màliɣii ɣaazu!»

¹⁶ Naama volo ná nɔ, Ezawu ɣaleni ma ga Seyiil vele. ¹⁷ Kɛɛ Zakóbe liini Sukɔte, é pelɛi loni bɔɣɔ vɛ, é kotaiti to ná-togani bulugiti bɛ. Naa ɣa é ba, adave ná laasei peai la ga Sukɔte (nii poluve ga «kotaiti»).

¹⁸ Zakóbe zeɣeai ma Padan-Alame, é zeelini ga pagɔ Sikeme taazuve, Kanaan yooi zu. E zeini taa loave. ¹⁹ Vɛ é ná-seɣe ɣotai loni ná, é naama you buɣai ɣeyani Sikeme kɛɛɣe ɣamɔl ná-doun zunuiti ma, ga wali ɣae ungila (100). ²⁰ Miná ɣa é zalaɣa ɣulazuve bɛɛɛni ná, nii é daasei pɛɛni ga Èle-Èlɔɣee-Izelayele (nii poluve ga «GALA ka ga Izelayele ná-GALAGI»).

34

Kpɔɛ wola leve vai, é lo Dina va

† 32:31 Penuwele: daaseigi nii ti maaɣugaai va ta «GALA gaazuve.»

¹ Yeeta, Lea ná-doun anzanui Dina, nii é sɔ́ɔni Zakɔ́be va, naa ɔ́a é ɔ́lani zooi zu anzanu lointi peɛ fai ma. ² Zou ɔ́undigii Geeve nui ɔ́amɔ́l ná-doun zunui Sikeme kaani, é vala ba, é ma bea zeɛ. ³ E ɔ́ilini Zakɔ́be ná-doun anzanui Dina va ga zii pe. Anzalopoi neeni be, é beeni naa vo ga é kigi lati. ⁴ Sikeme ɔ́eni keeɛɛ ɔ́amɔ́l ma: «Anzalopoi nii ɔ́aizie bè ga anza.»

⁵ Zakɔ́be menigai ma ga é baagfulave ná-doun anzanui Dina ma, tei ná-doun zunuiti ti ɔ́eni dɔ́ɔi zu ga ná-togani bulugi, é maagɛni kpɔ, eyesu ti va. ⁶ Sikeme keeɛɛ ɔ́amɔ́l liini, é be Zakɔ́be vo. ⁷ Naa laa yɔ́ɔzu, Zakɔ́be ná-doun zunuiti ti vaani, ti zeɛ dɔ́ɔi zu. Ti menigai ma, ti yiiɔ́aawanani, ti yiiɔ́ula, tɔ́zei Sikeme kɔ́ɔba vai ɔ́eeni Izelayele nuiti saama, daa vai zu ga Zakɔ́be ná-doun anzanui, nii maa la neeni ga é va ɔ́e. ⁸ ɔ́amɔ́l beeni ti vo, é ɔ́e ti ma: «Wo-loun anzanui wola neevɛ dɔ́un zunui Sikeme ve, ná wo maaneɛɛzu ga wo fe be niina ga anza. ⁹ A ɔ́ili gi va vulu vai zu, wo da wo-loun anzanuiti fe gi ve, wo da ɔ́ɔni seɛ. ¹⁰ Wa zeɛ gi zaama, zooi laa ɔ́a lao wo luɔ́ ga wo zeɛ ná, wo wa-wotii ɔ́e su, wo ná tanigaa ɔ́eya ɔ́ɔ ve.»

¹¹ Sikeme ɔ́eni anzanu loungoi keeɛɛ ta dieni ma: «À niima vaabɔ́ɔi ɔ́e bè, ná naa ve wo ya, nii wa bona ga gè fe. ¹² A kákala la ga vulu anii, nii bɔ́ɔai, ta faabɔ́ɔ ani mɔ́inmɔ́in, ná naa ve, nii wa bo mà, keɛ à va bu ga anzalopoi ɔ́e ga anza.»

¹³ Zakɔ́be ná-doun zunuiti ti Sikeme ta keeɛɛ ɔ́amɔ́l woɔ́aavoteni ga keleele, tɔ́zei é baagfulani ti-vaazeelai Dina ma. ¹⁴ Ti ɔ́eni ti ma: «Faa ɔ́ana, nii gi la zooga gi va ke, ga gi gi-vaazeelai ve zunu ve, nii é la latini pelevolu, mazɔ́ɔ toɔa ɔ́e ga baagfulama vaa gi ve. ¹⁵ Gá va niima vai wu, keɛ keni wa ɔ́ena ga gi ɔ́evele, ga wo zaama zunuiti kpein ti lati pelevolu. ¹⁶ Naazu, gá gi-loun anzanuiti fe wo ya, gi wo-loun anzanuiti seɛ ve, gá zeɛ wo zaama, ade ɔ́e ga nuɔ́use ɔ́ila. ¹⁷ Keɛ ni wo la vaani tatipelevolu vai wu, gi bogai, gá gi-vaazeelai zeɛ, gi li.»

¹⁸ ɔ́amɔ́l ta Sikeme ti yeezeini naama woiti bu, ti boni. ¹⁹ Zunu loungoi la ɔ́eni suɔ́oozani, é naama vai ɔ́e, nii ti boni, mazɔ́ɔ é ɔ́eni Zakɔ́be ná-doun anzanui vo. Toɔa ti ɔ́eni woilosu goo ma gola keeɛɛ velei wu. ²⁰ ɔ́amɔ́l ta ná-doun zunui Sikeme ti liini taa zigɔ́dave, ti be ɔ́ani ta-laazu nuiti pɔ, ²¹ ti ɔ́e ma: «Nui niiti ta ga ziilei bea ade letegi, de va bu, ti zeɛ zooi zu, ti da suɔ́ani ɔ́aizie, wele zooi zuwɔ́ɔve ta-vaa zu, naati kpein nɔ. Da ti-loun anzanuiti sei, de dɔ́ni fe ti ya. ²² Keɛ zunui naati ti la vaa bu, ti va zeɛ ade zaama, de va ɔ́e ga nuɔ́use ɔ́ila, keni ade zaama zunui kpein ge lati pelevolu, eɔ́evelei tiya ɔ́ɔi ti la, ti latigai da pelevolu. ²³ Ta-logani bulugiti, ti-yeaɔ́ligiti ta ta-loganiiti kpein ti la ɔ́ea ga dɔ́nɔ baa? Ade yeezei nɔ ta-levei wu, nii a ke ti ye ade va.» ²⁴ Niiti kpein ti ɔ́eni taa zigɔ́dave, ti ɔ́amɔ́l ta ná-doun zunui Sikeme wooi meni, ti yeezeini ti-wooi wu. Taazuve zunuiti kpein ti latini pelevolu.

²⁵ Foloi zavasiei ma, siegi zu ti ɔ́eni tabai zu la, Zakɔ́be ná-doun zunu felegɔ́iti Simiyɔ́n ta Leevi, Dina dieiti, ti ta-woɔa zɔ́kpɔiti seɛni, ti loo taai zu, ve ziileigi ɔ́eni ná, ti zunuiti kpein paa. ²⁶ Ti ɔ́amɔ́l ta Sikemeni balaa paani ga boɔa zɔ́kpɔi, ti le, ti Dina ɔ́ula Sikeme ná-pelei wu, ti ɔ́ula ná va. ²⁷ Zakɔ́be ná-doun zunui zɔ́iti ti vaani, ti nu voomaiti zeaɔ́ligiti seɛ, ti taazuve zɔ́laiti seɛ, tɔ́zei ti baagfulani ti-vaazeelai ma. ²⁸ Ti togani goiti ta ma wolaiti seɛni, é ve soovalegiti ba, nii kpein nɔ é ɔ́eni taazuve, ta balaɔ́aiti su. ²⁹ Ti liini ga ta-naavoloiti kpein, ta ti-lointi, ta ti-anzaiti, ta nii kpein é ɔ́eni peleititi bu, ti naati kpein seɛni.

³⁰ Zakɔ́be ɔ́eni naazu Simiyɔ́n ta Leevi ma: «Wa kpɔ́ɔzu, wo màayoseɛ zooi zu nuɔ́useiti be, niiti ti ga Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti. Nuɔ́use go nɔ ɔ́a

é zèa, ta vaazu gaaεεzu ba dàalɔ́ɔma, ti kɔ́ɔi vεε bà, ti kòlogolo, nà-o, nà-pɛleyeɣei-yo.» ³¹ Ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Lee vaa zu gá gi-vaazeelai ye ná, ti so eɣe kologolo anzanu?»

35

*Zakɔ́be zεɣe vai Sikeme,
é le Beetele*

¹ GALA ge ɣeni Zakɔ́be ma: «Wuzεɣe, è le Beetele, è zεi ná. Da zalaɣa ɣulazuve ta βete ná GALAGI vε, nii é ɣulani è vε kelema, siegi zu è ɣeni velazu la è-lie Ezawu va.» ² Zakɔ́be ɣeni ná-pɛleyeɣe wu nuiti ma, ta niiti kpein ti ɣeni ba: «À kɔ́ɔɣɔ ganigiti kula bɔɣɔ zaama, wo bɔɣɔ ɲade, wo wa-zεɣeiti maavalibo. ³ Ada wuzεɣezu, ade le Beetele. Nà zalaɣa ɣulazuve βetezu GALA be náve, nii é gòɔɣaavoteni, siegi zu gè ɣeni la kpalai zu, é ɣeni bà nà-siei zu, kèai ma pelei zu, gè da li.» ⁴ Ti kɔ́ɔɣɔ ganigiti kpein feeni Zakɔ́be ya, niiti ti ɣeni ti ya, ta goizu anigiti ti ɣeni ti woizu. Zakɔ́be zεɣei wɔ́ɔni, é ti vu su, é pɔ́lɔi vu ti ma sene gului wu, Sikeme ɣɔ́bave. ⁵ Naa voluma, ti zεɣeni ná, ti li. GALA ge dualuagi lɔ́ɔni ná maaɣoolii zu laaiti nuβuseiti su, nu nɔ́pe ge la mɔ́ ɣeni Zakɔ́be ná-doun zunuiti saɣalaboni.

⁶ Zakɔ́be zeelini Luze, taai nii é Kanaan yooi zu, naa ɣa é ga Beetele, ta ná-siepoluiti kpein. ⁷ E zalaɣa ɣulazuve βeteni ná, é naama adave laasei pɛeni ga Ele-Beetele (nii poluve ga «Beetele GALAGI»), mazɔ́lɔ́ miná ɣa GALA ge ɣulani be ná kelema, siegi zu é ɣeni velazu la die Ezawu va.

⁸ Deeβola, anzanui nii é ɣeni ga Eleβeka zo nui, naa zaani. Ti maaɣuluni Beetele, sene gului wu. Ti ná laasei pɛeni ga: «Gɔ́lɔ wo sene gului.»

⁹ GALA ge ɣulani mɔ́nɔ́ kelema Zakɔ́be vε, siegi zu é vaani la, é zεɣe Padan-Alame, é tuya loo be. ¹⁰ GALA ge ɣeni ma: «È-laaseigi ɣa ga Zakɔ́be, kele è la mɔ́ loli ga Zakɔ́be laaseigi, è-laaseigi ɣa ɣe ga Izelayele.» E daasei pɛeni ga Izelayele. ¹¹ GALA ge ɣeni ma: «Nà ga GALA Zεbei-Pε-Maliɣii. Buɣu, è ɣaawɔ́lɔ́, ziiti ta zii mɔ́inmɔ́in ka ɣula è zu, masagaa ta ɣula è ɣoozu. ¹² Zooi naa gè feeni Abalaame vε ta Izaake, nà naa veezu è vε, wa è-mavofodai.»

¹³ Naa volu GALA ge wuzεɣeni, é zεɣe koba, naama adave vε é ɣeni bɔ́εzu pɔ́ ná. ¹⁴ Zakɔ́be kɔ́tui ɣaalɔ́ni, vε GALA ge bɔ́eni pɔ́ ná, é puya zalaɣai vuuni maazu, ta é gulɔ́i vu ma. ¹⁵ Zakɔ́be naama adave laasei pɛeni ga Beetele, vε GALA ge bɔ́eni pɔ́ ná.

*Benzamen zɔ́lɔ́ fai
ta Lasele zaa vai*

¹⁶ Zakɔ́be ta ná-nuiti ti zεɣeni Beetele. Aisa ti va zeeli Efelata, ti lago maaɣoozaa ɣeni de de ná va, eyesu Lasele da doin zɔ́lɔ́. Ná-doun zɔ́lɔ́ fai baani. ¹⁷ Doun zɔ́lɔ́ koozuwanai ma ziegi zu, maavie bo anzanui ɣeni ma: «Mina lua, è doun zunu zɔ́lɔ́ga mɔ́nɔ́.» ¹⁸ Kele zii loozuve, é va za, é daasei pɛeni ga Bene-Wɔ́ni (nii poluve ga «màanɔ́ɣɔ loun zunui»), kele keeɣe daasei pɛeni ga Benzamen (nii poluve ga «zeezazu loun zunui»). ¹⁹ Lasele zaani, ti maaɣulu Efelata pelei zu, naa ɣa é ga Beteleyeme. ²⁰ Zakɔ́be kɔ́tu zigigi loni ná-kabai ma ga ɣizesui. Zaaɣaza ta ɣεεzu ma, «Lasele ná-kabama ɣizesu ɣɔ́tui.»

²¹ Izelayele wuzεɣeni, é li, é ná-seɣe ɣotai lo Mighedale-Edεel volu vele. ²² Siegi zu Izelayele ɣeni zeini la naama yooi zu, Luβen liini, é la ga Bileɣa, keeɣe anza ɣiligi nii é la ɣeni vuluni ga zɔ́i ɣevele. Izelayele ma wooi menini.

Zakɔ́be ná-doun zunuiti tieɣɔ́i ɣeni ga puugɔ́ maazu fele (12). ²³ Lea ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Luβen, Zakɔ́be ná-doun zunu mɔ́ungi, ta Simiyɔ́n, Leevi, Zuda, Isakaal, ta Zaβulɔ́n. ²⁴ Lasele ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Zozεfe ta

Benjamin. ²⁵ Lasele ná-botigé anzanui Bilega ná-doun zunuiti ti gēni ga: Dan ta Nefetali. ²⁶ Lea ná-botigé anzanui Zilepa ná-doun zunuiti ti gēni ga: Gade ta Aseel. Zakóbe ná-doun zunuiti kana, é ti zólóoni Padan-Alame.

Izaake zaa vai

²⁷ Zakóbe galeni ma, é va keegé Izaake vó be, Mamelee, nii é ga Kiliyate-Aaleba, daasei peai ga Geebelon, ve Abalaameni ta Izaake ti seikóǵomai gēni ná. ²⁸ Izaake zii ma voloi kpein ge gēni ga kona ungila kona vuulósava (180). ²⁹ Naa volu zii looni, é za, é li memewolani pó ti zaai. E vólózagani, sii zuǵooza. Ná-doun zunui Ezawuni ta Zakóbe gá ti maaǵuluni.

36

Ezawu mavofodai

(1 Dólo Sevei 1:34-37)

¹ Ezawu nii é ga Edóme mavofodai gá. ² Ezawu anzanu savagó zegēni, é sei, Kanaan anzanu lóinti saama: Ada, Elon Gēte nui ná-doun anzanui, Wóǵolíbama, Ana ná-doun anzanui, Síbeyon Geeve nui ná-dounloin, ³ Basemate, Isemayele ná-doun anzanui, Nebayóte baazeelai. ⁴ Ada Elifaze zólóoni Ezawu ve, Basemate Leyuwele zóló be. ⁵ Wóǵolíbama Yeyuse zóló, ta Yalame, ta Kóla. Ezawu ná-doun zunuiti kana, é ti zólóoni Kanaan yooi zu.

⁶ Ezawu anzaiti seǵeni, ta ná-doun zunuiti, ta ná-doun anzanuiti, ta ná-pele wu nuiti kpein, ta ná-togani bulugiti, ta ná-toganii kpein, naavoloi kpein é sólóoni Kanaan yooi zu, é li, é zeí zou gīli su, é maaǵooza defei Zakóbe va. ⁷ Tózei naavoloi wola gáawólóni, ti la bena zoo zeizu vóoma ada gīla, ta zooi zu, ve ti seikóǵomai gēni ná, naa la mó bena kula gē ti va, tózei ta-logani bulugiti faa va. ⁸ Zekana Ezawu zeini la Seyiil gize yooi zu. Ezawu gá é ga Edóme.

⁹ Ezawu mavofodai ná-fai gaa: Edóme nuiti ti-memewolai, é gēni Seyiil gize yooi zu. ¹⁰ Ezawu ná-doun zunuiti ti gēni ga: Elifaze, Ezawu anzai Ada ná-doun zunui, Leyuwele, Ezawu anzai Basemate ná-doun zunui. ¹¹ Elifaze ná-doun zunuiti ti gēni ga: Teeman, Wómaal, Sefo, Gayetame, ta Kenaze. ¹² Ezawu ná-doun zunui Elifaze anza gīligi gēni ga Timena, nii é la gēni vuluni ga zóí gēvele, naa doun zunui zólóoni be ga Amaleke. Ezawu anzai Ada ná-dounlointi kana. ¹³ Leyuwele ná-doun zunuiti ti gēni ga: Naǵate, Zeela, Sama, ta Miza. Ezawu anzai Basemate ná-dounlointi kana. ¹⁴ Ezawu anzai Wóǵolíbama, é ga Ana ná-doun anzanui, Síbeyon ná-dounloin, naa gá é Yeyuse zólóoni be, ta Yalame, ta Kóla.

¹⁵ Bolodama gūndigīiti kaa, ti gūlani Ezawu ná-doun zunuiti saama. Ezawu ná-doun mǵungi Elifaze, ná-doun zunuiti ti gēni ga: kundigīi Teeman, kundigīi Wómaal, kundigīi Sefo, kundigīi Kenaze, ¹⁶ kundigīi Kóla, kundigīi Gayetame, ta kundigīi Amaleke. Elifaze nǵnǵ ma wolodama gūndigīiti kana Edóme yooi zu. Ada ná-dounlointi kana. ¹⁷ Ezawu ná-doun zunui Leyuwele ná-doun zunuiti ti gēni ga: kundigīi Naǵate, kundigīi Zeela, kundigīi Sama ta kundigīi Miza. Leyuwele nǵnǵ ma wolodama gūndigīiti kana Edóme yooi zu. Ezawu anzai Basemate ná-dounlointi kana. ¹⁸ Ezawu anzai Wóǵolíbama ná-doun zunuiti ti gēni ga: kundigīi Yeyuse, kundigīi Yalame, ta kundigīi Kóla. Ana ná-doun anzanui Wóǵolíbama, Ezawu anzai nǵnǵ ma wolodama gūndigīiti kana. ¹⁹ Ezawu nii é ga Edóme ná-doun zunuiti kana, ta ma wolodama gūndigīiti.

Góal nui Seyiil mavofodaiti

(1 Dólo Sevei 1:38-42)

²⁰ Gool nui Seyiil mavofodaiti kaa, ti gɛni ga sei nu mɔungiti zooi zu: Lotan, Sɔbale, Sibeyon, Ana, ²¹ Dison, Eseel, ta Disan. Naati ka ti ga Gool nuiti ta-wolodama gundigɛiti, Seyiil nɔ-doun zunuiti, Edome yooi zu. ²² Lotan mavofodaiti ti gɛni ga: Goli ta Geemame. Lotan baazeelai laaseigi gɛni ga: Timena. ²³ Sɔbale mavofodaiti ti gɛni ga: Alevan, Managate, Ebale, Sefo ta Wɔname. ²⁴ Sibeyon nɔ-doun zunuiti ti gɛni ga: Aya ta Ana. Ana tɛi ka ɛ zɛungɛ gɛani tevebai zu, nii kpadiyai, siɛgi zu ɛ gɛni daamianigi veezu la keɛgɛ nɔ-soovalegiti zea, ɛ da ti make. ²⁵ Ana nɔ-dointi ti gɛni ga: nɔ-doun zunui Dison ta nɔ-doun anzanui Wɔgɔlibama. ²⁶ Dison nɔ-doun zunuiti ti gɛni ga: Gɛmedan, Eseban, Yitelan ta Kelan. ²⁷ Eseel nɔ-doun zunuiti ti gɛni ga: Bilegan, Zaavan ta Akan. ²⁸ Disan nɔ-doun zunuiti ti gɛni ga: Use ta Alan. ²⁹ Gool nuiti ta-wolodama gundigɛiti ti gɛni ga: kundigɛi Lotan, kundigɛi Sɔbale, kundigɛi Sibeyon, kundigɛi Ana, ³⁰ kundigɛi Dison, kundigɛi Eseel ta kundigɛi Disan. Tiya ga ti gɛni ga Gool nuiti ta-wolodama gundigɛiti Seyiil yooi zu.

Edome masagiti

(1 Dɔb Sɛvɛi 1:43-54)

³¹ Masagiti daaseigiti kaa, niiti ti masadai gɛɛni Edome yooi unda, aisa masa ge va zeɛ Izelayɛle unda. ³² Beyool nɔ-doun zunui Beela masadai gɛɛni Edome unda, nɔ-taai laaseigi gɛni ga Dinaɔa. ³³ Beela zaai ma, Bɔsela nui Zeela nɔ-doun zunui Yɔɔaɔe masadai gɛɛni potogi zu. ³⁴ Yɔɔaɔe zaai ma, Teeman nuiti ta-you zu nui Gusame masadai gɛɛni potogi zu. ³⁵ Gusame zaai ma, Bedade nɔ-doun zunui Gadade masadai gɛɛni potogi zu. Toun ka ɛ vɔnini Madiyan nuiti ma Moaɔe yooi zu. Nɔ-taai laaseigi gɛni ga Avite. ³⁶ Gadade zaai ma, Maseleeka nui Samela masadai gɛɛni potogi zu. ³⁷ Samela zaai ma, Sayile masadai gɛɛni potogi zu. E gɛni ga Legɔbɔte taa wolai zunu, zɛ wolai laave. ³⁸ Sayile zaai ma, Akeɔol nɔ-doun zunui Baale-Ganan masadai gɛɛni potogi zu. ³⁹ Akeɔol nɔ-doun zunui Baale-Ganan zaai ma, Gadaal masadai gɛɛni potogi zu. Nɔ-taai laaseigi gɛni ga Pau. Anzai laaseigi gɛni ga Megetabeyɛle, Mateleede nɔ-doun anzanui, ɛ ga Meezaɔaɔe nɔ-dounloin.

⁴⁰ Ezawu nɔ-bolodama gundigɛiti daaseigiti kaa, egevelei ti-zeizuveti ti la, ta egevelei ti-laaseigiti ti la: Timena, Aleva, Yeteete, ⁴¹ Wɔgɔlibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenaze, Teeman, Miɔesaal, ⁴³ Magediyɛle, ta Iilame. Edome gundigɛiti kana, egevelei ti-zeizuveti ti la, zooi zu nii ti sɔlɔni. Ezawu ga ɛ ga Edome memɛwolai.

ZOZɛFE NA-FAI

37

(37:1--50:26)

Zozɛfe nɔ-segiti

¹ Zakɔɔe zeini Kanaan yooi zu, ve keɛgɛ seikɔɔmai gɛni nɔ. ² Zakɔɔe nɔ-pɛleyeɔe nɔ-fai vete. Zozɛfe kona puugɔ maazu lofela (17) gɛlaai ma, ti gɛni togani bulugi makesu ta dieni keɛgɛ anzai Bilega nɔ-doun zunuiti ta Zilepa nɔ-doun zunuiti. Zozɛfe gɛni ti maalɔzu, ɛ da ti zɛ vele jɔiti bo ti-gɛɛ ma. ³ Zozɛfe nɛɛni Izelayɛle ve, ɛ leve zɔma lointi ba, mazɔɔ ɛ naa zɔlɔni pɔlɔzaɔa siɛgi zu. E seɔe vɔne papa feeni be. ⁴ Dieni ti kaani ga nɛve ti-gɛɛ ve, ɛ leve ti kpein ba. Ti wɔnzegeni, ti la gɛni zoosu ti va bɔe pɔ ga nɛnɛgi.

⁵ Zozɛfe segi ta woni, ɛ da li, ɛ sugula dieni ma, naati ti wɔnzegeni mɔno volu. ⁶ E gɛni ti ma: «À woilo segi naa ma, nii gɛ bogai! ⁷ Gɛ ade gɛani, de da moloɔ gɛli ba kpalagave. Nɔ-molo gɛlii wuzegeni, ɛ lo, wɔnɔ ma molo gɛliiti ti goolini ma, ti da nɔkɔ bu.» ⁸ Dieni ti gɛni ma: «Da kaazu ga da gɛɛzu ga masagi,

è zei gi unda, è da gi leve?» Ti wainzegeni mənə səsε, ná-segiti ta daawooiti maavele ma.

⁹ E segi taḡili boni mənə, nii é suḡulani dieni ma. E ḡeni ti ma: «Gè segi ta woge mənə. Gè foloi ḡaani, ta alugi, ta somideḡa puuḡo maazu ḡilagiti (11), ti vaani, ti nəkə bù kəkəlavε.» ¹⁰ E suḡulani keεḡε ta dieni ma, naa zeli lo ma, é ḡε ma: «Segi naa voluve ḡa ga lee, nii è bogai? Da kaazu ga nà-o, è-lee-o, gá è-lieni, gi kpein gá vaazu, gi nəkə è wu?» ¹¹ Dieni ti ḡeni toloi ḡulazu la, keεḡε naama vaiti makeni ḡigi zu.

Zozefe vədi vai

¹² Zozefe dieni ti liini Sikeme lugiti su vele, ga ti ti-ḡεε ná-togani bulugi make. ¹³ Izelayele ḡeni Zozefe ma: «Nà pə gè è leve è-lieni pə be, ti togani bulugi makesuve Sikeme.» E gooḡaavoteni, é ḡε ma: «Kεε, nà ḡaa.» ¹⁴ Izelayele ḡeni ma: «Li, è è-lieni petε, ni ti ḡedεḡε, ta ni faa nəpe ge la toganiiti ba, è ḡale ma, è va ga ti-maawoo vagəi pə.» E Zozefe leveni ḡana, é zεḡe ḡeebelən nemεi zu, é li Sikeme vele zəli.

¹⁵ Ti ḡomini ta zunui ta, é da dieni ḡaizie dəbəi zu. E gaazaḡani, é ḡε ma: «Leeni ḡa è ḡaiziezu?» ¹⁶ Zozefe gooḡaavoteni, é ḡε ma: «Nà dieni ḡaiziezu. Nà è maanεnεzu, ná le ga ze, ve dieni ti togani bulugi makesu ná.» ¹⁷ Zunui ḡeni ma: «Ti zεḡεve, ti li, təzei gè menini, ti da ḡε: «Ade li Dətan.» » Zozefe vileni dieni kəḡə vogi va, é da li, é ti ḡa Dətan.

¹⁸ Ti kaai ma ḡoozama, keεzu é maabuḡa ti va, ti yaavai ḡilini ma ga ti paa. ¹⁹ Ti ḡeni bəḡə ma: «Se bo nui vεε, é vaazu. ²⁰ A va, ade paa, de pili zεḡezaḡai taḡila su. Ada ḡε ma nə sua vilεi ta ḡa é sogai, da petε naazu velegi ná-segiti ti vaazu ḡεεzu la.»

²¹ Siεgi zu Luβen naa menini la, é Zozefe maaloboni, é ḡeni pə, é kula ti ya. E ḡeni ti ma: «Ade mina zεnvui ḡula zea.» ²² Luβen ḡeni ti ma mənə: «À mina jamai vu! A seḡe, wo pili zεḡezaḡai nii zu, é tevebai zu, keε à mina yeeloo ma.» E ḡeni ḡisiezu ga é kizo, nii a ke é gaḡale ma, é li keεḡε və be.

²³ Siεgi zu Zozefe zeelini la dieni pə be, ti ná-seḡe vənεgi ḡulani ma. ²⁴ Ti soni, ti seḡe, ti pili zεḡezaḡai bogi zu, nii suḡakai ḡeni de, zie nəpe ge la ḡeni su.

²⁵ Ti zeini naa volumna, ti da daamii wo. Ti ḡaazuwuzegeni, ti wele, ti Isemayele nuiti ma vεbei ḡa, ti da va, ti zεḡe Galaade, ta-ḡəmeiti kasəḡiliai ga gulu mana maku nεnεgi ma aniiti, ti ḡeni liizu ga tiye Ezipete yooi zu. ²⁶ Ná nə, Zuda ḡe keεḡεleaiti ma: «Lee ḡulanuma ḡa da sələ, da de-leḡei vaana, de ma jamai ləḡə? ²⁷ Ade li, de pədi Isemayele nuiti ma, de mina yeevəḡḡu ba, mazələ de-leḡei ḡa ga de-ma jamai ta!» Keεḡεleaiti ti woiloni goo ma. ²⁸ Yaḡoiti ti ḡeni zεḡezu Madiyan, naati tevesuve, ti Zozefe mεenni, ti tε, ti kula zεḡezaḡai zu, ti pədini Isemayele nuiti ma ga wali ḡae vuufelegə (20), naati ti lii la Ezipete yooi zu.

²⁹ Siεgi zu Luβen vaani la volu zεḡezaḡai laave, Zozefe la mə ḡeni su. E ḡəba zεḡeiti balini ga, iḡə ge leve. ³⁰ E ḡaleni ma keεḡεleaiti pə be, é ḡε ti ma: «Doungoi la mə ná! Leeni ḡa nà ke?» ³¹ Ti Zozefe ná-seḡei zεḡeni, ti boli zinei ḡədaave, ti də ma jamai wu. ³² Ti ná-seḡe vənεgi leveni ti-ḡεε ma, ti ḡε ma: «Wele nii ḡa gi kaai! Petε, ni è-loun zunui ná-seḡei laade.» ³³ Zakəbe kwεeni, é ḡε ma: «Dəun zunui ná-seḡei ve! Sua vilεi ta sogai! Zozefe valivalia ga!» ³⁴ Zakəbe ná-seḡeiti balini ga, é zaamaḡili ga saa wələ wo seḡei, é folo məinməin keeni ná-doun zunui ná-saa wəbi ḡa. ³⁵ Ná-doun zunuiti ta ná-doun anzanuiti kpein ti vaani gaanεnεzu, keε é la ḡeni yeezeini gaanεnε nəpe bu. E ḡeni ḡεεzu ti ma: «Nà yeεsu wələzu, yeεsu gè yei doun zunui və be ḡəvealaazu!» E ḡeni ba nə, é da wələ ná-doun zunui zaa vai zu.

³⁶ Madiyan nuiti ti Zozefe ʋodini Ezipete yooi zu Pɔtifaal ma, Falagɔn ná-kundiɣi zeidai ta, masagi make nuiti ta-ɣundiɣii.

38

Zuda ta Tamaal ta-vai

¹ Naama zięgi zu, Zuda zęfeni keęɣeleaiti ba, ę li, ę zęi Adulame zunui ta ʋe, nii daaseigi ęfeni ga Giila. ² Náʋe Zuda Kanaan anzalopoi ta ęaani, nii keęɣe laaseigi ęfeni ga Sua. E seęfeni ga anza, ę ʋile polu. ³ E kogi zęfeni, ę doun zunu zɔlɔ ʋe. E daasei pęeni ga ęel. ⁴ E kogi zęfeni mɔnɔ, ę doun zunu zɔlɔ, ę daasei pęe ga Wɔnan. ⁵ E doun zunui zava siei zɔlɔni ʋolu, ę daasei pęe ga Seela. Zuda ęfeni Keziębe siegi zu anzai sɔlɔni da.

⁶ Zuda anzanui ta zęfeni ná-doun zunu mɔungi ęel ʋe, daaseigi ęfeni ga Tamaal. ⁷ ęel ęfeni ga nu ɲɔu ęoogɔ GALAGI ęaazu. ęoogɔ GALAGI paani. ⁸ Zuda ęfeni naazu Wɔnan ma: «Li, ę ʋile ę-lię anzai ʋolu, ę-nimɔɣai ʋe, sei, ę pɔnɔ to ę-lię ʋa.» ⁹ Keę Wɔnan kwęeni ga naama lointi ti la ęęezu ga tɔun nɔnɔ. Naa ęa ę ba, a la ęena ęeđe a die anzai ma, ę ęfeni gaabelazu ga ę ma đei ʋu zooi ma, nii a ke ę mina mavofoda zɔlɔ die ʋe. ¹⁰ Nii ę ęfeni keęzu, naa wola ɲɔni ęoogɔ GALAGI ęaazu, naa tɔ ęalaa paani. ¹¹ Zuda ęfeni naazu ná-doun anzai Tamaal ma: «Yena ga poanzai ę-ęe ʋelei wu, eyesu dɔun zunui Seela wɔlɔ.» E ęfeni ęezu ęana ga Seela mina za ga dieni kevele. Tamaal liini, ę zęi keęɣe ʋelei wu.

¹² Suęoozani folo mɔinmɔingaa ti leve naa ma, Sua ná-doun anzanui, ę ga Zuda anzai, naa zaani. Siegi zu Zuda ná-ɣɔlɔ wo foloiti ti leveni da, ę leeni ga Timena ʋele ta ęɔlai Giila, Adulame nui, ná-baalagiti maaleęa levezu ʋe. ¹³ Ti ęfeni Tamaal ma: «Weę, ę-ęe mɔin ęa leezu Timena, ná-baalagiti maaleęa levezu ʋe.» ¹⁴ E ná-poanza zęęeiti puuni, ę seęe veleveleni ęoɣ ma, ę ęoɣ ęaazumaalɔɣu, ę le, ę zęi Enayime nu leezu ʋe Timena ʋelei zu. Mazɔlɔ ę pęeni ga Seela wɔlɔni niina, keę ti la ęfeni feeni naa ya ga anzai.

¹⁵ Zuda Tamaal ęaani ga koloęolo anzanui ta ʋe, mazɔlɔ ę ęaazu ʋe maalɔɣuni. ¹⁶ E maabuęani ba pele ęobave, ę ęe ma: «Va bu, ęe la ga đe.» Mazɔlɔ ę la ęfeni kwęeni ga ná-doun anzai ʋe. Naa ęfeni ma: «Leeni ęa đa fe zęa, đa ʋilena pɔlu?» ¹⁷ E gooęaavoteni, ę ęe ma: «Nà boli yi ʋo ęila teve ę ma, ę ęula ná-togani ęulugi zu.» Naa ęfeni ma: «Zęe ęa bu, keę đa kɔunma ve zęa, eyesu ę teve.» ¹⁸ E gooęaavoteni, ę ęe ma: «Leeni ęa ná fe ę ya ga kɔunmai?» E ęfeni ma: «Nii đa đa yeevoze da aniiti ba, naa ve zęa, ta đa-ęalui, ę ʋe đa-lukpɔi ʋa.» Naa ʋolu ę ʋileni polu, naa kogi zęfeni. ¹⁹ E wuzęfeni, ę li, ę ná-seęe ʋu, nii ę ęaazumaalɔɣuni la, ę ná-poanza zęęeiti seęeni.

²⁰ Zuda boli yi ʋoi leveni ęɔlai Adulame nui ʋɔ ga ę lii la, ę kɔunma aniiti kula anzanui ya. Keę ę la ęfeni anzanui ęaani mɔnɔ. ²¹ E náʋe nuiti gaazaęani, ę ęe ti ma: «Mini ęa koloęolo anzanui ná, nii ę ęfeni losu pele ęobave Enayime?» Ti gooęaavoteni, ti ęe ma: «Koloęolo anzanu la đe niima ada yɔɣzu ʋe.» ²² E ęaleni ma, ę li, ę ęe Zuda ma: «Gę la kaani, náʋe nuiti ti ęe ʋe mą: «Koloęolo anzanu la đe ná yɔɣzu ʋe ęe ęein.» » ²³ Zuda ęfeni ma naazu: «É make naa ʋa, nii ę zea, de mina ęoɣ lɔ ęeęfulasu zu. Weę, nɔun ęe boli yi ʋoi nii levega pɔ, keę ę la kaani.»

²⁴ Alu savagɔ ęeęala leveęai ma, ti ʋaani, ti ęe Zuda ma: «È-loun anzai Tamaal koloęologi ęe, tɔ ʋɔlɔ kogi ęa ma, koloęologi maavele ma.» Zuda ęe ma: «A ęula la, ę ęala.» ²⁵ Ti ęeai ma ęulazu la eteave, ę nu leveni keę mɔin ma, ę bo ma ga: «Zunui nii po ge ga niima ęɔligiti, naa ęa ná-kogi mą. Nà ę maanęe ęe zu, ti ʋete đe, ęe ęa nɔnɔ ga anii, nii nu a đa yeevoze da aniiti ba, ta ęalui, ta tukpɔi niiti?» ²⁶ Zuda ti ęaai ma, ę ti ęweeni, ę ęe ma: «Tɔun sɔleęe, ę leve nɔun ba, ę

naa ɣeeve, tɔɔzei ba ga, gè la vaani bu, é va zeì dòn zunui Seela ve.» E la mɔ ɣeni keeni, é va laa la.

²⁷ Ná-doun zɔɔ siɛgi zeeliai ma, ti kaani ga yoogiti ka ti ɣeni koozu. ²⁸ Doun zɔɔ yeeɣɛɣalai zeeliai ma be, gilagi yeei ɣulani keɛma. Maavie bo anzanui soni, é geze bɔigi ɣili zeei va, é ɣe ma: «Niima gelei ɣa é ɣulazu mɔunpa.» ²⁹ Kele é yeei lɔɣuni mɔnɔ, bɔɔlai ɣula etea mɔunpa. Maavie bo anzanui ɣeni ma: «È ɣulave ga zeeɣaabaai!» Ti daasei pɛeni ga Peelɛse (nii poluve ga «kulazuve»). ³⁰ Naa voluma bɔɔlai zɔɔni, nii geze bɔigi ɣilini zeei va. Ti naa laasei pɛeni ga Zeela.*

39

Zozefe ɣee vai Pɔtifaal vɔ be

¹ Ti yeini ga Zozefe Ezipete yooi zu. Ezipete nui Pɔtifaal, masagi Falaɣɔn make nuiti ta-ɣundiɣii, naa ɣa é Zozefe ɣeyani Isemayeɛle nuiti ma. ² ɢooɣɔ GALAGI ɣeni Zozefe va, naa maavele ma, é ɣeni undaanɛi zɔɔsu naa kpein su, nii é bena ke. E ɣeni maligii Ezipete nui ná-pelei wu. ³ Naa peteni ga ɢooɣɔ GALAGI ɣa tɔun ba, nii nɔpɛgi é ɣeni keezu, ɢooɣɔ GALAGI ɣeni naa beɛzu zeema. ⁴ Zozefe zaalai zɔɔni maligii ɣaazu, é dɔni ná-botii zu, é sei ná-pelei unda. Nii kpein é ɣeni zea, é naati kalivaani ma. ⁵ E zo naama voloi ma, Pɔtifaal seidai ma ná-pelei unda, ta nii kpein é ɣeni zea, ɢooɣɔ GALAGI tuya looni Ezipete nui Pɔtifaal ná-pelei ve, Zozefe maavele ma. ɢooɣɔ GALAGI ná-tuyai ɣeni zeaɣɔligiti kpein ba, é ɣeni ga pelei wu, ɔaa kpalagaveti. ⁶ Niiti kpein ti ɣeni ga zeaɣɔli, é ti yeni Zozefe yeezu, é la mɔ ɣeni faa ɣili keezu, keni é ná-daamianigi zeɣe nɔ.

Zozefe ɣeni ga zaalamai gola vagai. ⁷ Naama vaiti pɛe poluma, Zozefe maligii anzai ɣaazuɣulani ba, é ɣe ma: «Laa ga ze.» ⁸ E ɣeleni, é ɣe maligii anzai ma: «Pelei wu vai leve ga kɔɣɔ felegɔ, mɔligii la faa nɔpɛ kwɛɛ ta zu, é ti pe zeɣe zèe zu. ⁹ E la wɔɔlɔni nɔun ba niima velei wu, é la tɔ seini faa nɔpɛ ma, keni da nɔ, tɔɔzei da ga anzai. Nà naama vaa nɔu wolai ɣeezu ɣale, gè koto zeɣe GALA daalɔɣma?» ¹⁰ Folo-o-folo é ɣeni bɔizu Zozefe la, é da faa ɣilagi nɔ wo ma, keɛ naa la ɣeni woilosu ta ma, é ɣeleni ná-dakoba vai va, ga a va vile polu.

¹¹ Foloji ta, Zozefe vaani, é le pelei wu, ga é ná-botii ɣe. Nu nɔpɛ ge la ɣeni ná, pelei wu nuiti su. ¹² E soni ná-segei va, é ɣe ma: «Laa ga ze!» Zozefe ná-segei yeni zea, é vela, é ɣula etea velei. ¹³ Siɛgi zu é kaani la ga naa ná-segei yeɣa zea, é vela, é li ga etea velei, ¹⁴ é ná-pele wu nuiti tolini, é ɣe ti ma: «Siniɣi vaa ga Ebulu nui ade vɔ, é da ɔaaɣula ade ma. Paave pɔ, é ɣe é la ga ze, keni kpàingai. ¹⁵ Siɛgi zu é kaai la ga gè woɣula ga kpeei, é ná-segei yeɣe vuuni kɔbave, é vela, é li ga etea velei.»

¹⁶ E Zozefe ná-segei yeni ɣobave, eyɛsu sinigi vaa pelei wu. ¹⁷ E faa ɣilagi nɔ woni ma, é ɣe ma: «Ebulu nui é ga duɔi, nii è vaai la ade vɔ, paave pɔ ga é ɔaaɣula mà. ¹⁸ Kele tei gè woɣulaai ga kpeei, é ná-segei yeɣe kɔbave, é vela, é li ga etea velei.» ¹⁹ Kpegai ma ga anzai ɔɔe woɔiti meni, é da ɣe ma: «Welɛna, naa ɣa da-luɔi kea,» Zozefe maligii wola yiɣaawanani. ²⁰ E Zozefe zoni, é pili kasoi ɣa, ve masagi ná-kasoɣa nuiti ti makeni ná. Miná ɣa Zozefe ɣeni ná kasoi ɣa.

Zozefe ɣee vai kasoi ɣa

²¹ ɢooɣɔ GALAGI ɣeni Zozefe va, é woɣeɣiladai ɣe be, nii a ke naa zaalai zɔɔ kaso ɣundiɣii ya. ²² Kaso ɣundiɣii kasoga nui zɔiti kpein kalivaani Zozefe ma.

* **38:30** Zeela: daaseigi nii ti maaɣuɣaai va ta «ma ɔoi sɔsɔgi é volozu.»

Faa nɔpɛ ge la ɣeni ɣɛɛzu tɔun polu. ²³ Kaso ɣundiɣii la mɔ ɣeni wɛɛzu naama vai tanɔpɛ ma, nii ɛ ɣeni ɣɛɛzu Zozefe yeezu, mazɔɔ Gooɣɔ GALAGI ɣeni ba. E vaani bu, naa pɛ subɛtɛ, nii ɛ ɣeni kɛɛzu.

40

Falaɣɔn nɔ-botigɛ ɣundiɣi felegɔiti ta-zegiti

¹ Naama vaiti poluma, Ezipete masagi Falaɣɔn nɔ-kpɔɛɔɔle gani wotigɛ nuiti ta-ɣundiɣii ta nɔ-daaɣoli wotigɛ nuiti ta-ɣundiɣii ti baagɔni ti-maliɣii, Ezipete masagi ma. ² Falaɣɔn yiiɣulani niima ɣundiɣi felegɔiti daalɔɣɔma, kpɔɛɔɔle gani wotigɛ nuiti ta-ɣundiɣii ta daaɣoli wotigɛ nuiti ta-ɣundiɣii. ³ E ti vilini kasoi ɣa, masagi make nuiti ta-ɣundiɣii nɔ-pɛɛi wu, vɛ Zozefe makega ɣeni de nɔ. ⁴ Naa ti ɣalivaani Zozefe ma, ga ɛ da wɛɛ ti ma. Ti yeedɛɣalai ta ɣɛɛni kasoi ɣa sɛ.

⁵ Kpidii ta, Ezipete masagi nɔ-kpɔɛɔɔle gani ɣundiɣii ta nɔ-daaɣoli ɣundiɣii, ti ɣeni kasoi ɣa, ti felegɔ pɛ ti segi woni, ɛsɛni ta nɔnɔ ma zegi, poluvɛ ɣeni ti ɣilagilagi va. ⁶ Naa vɔluma zobui, Zozefe vaai ma ti vɔ bɛ, ɛ wɛɛni ti va, ti pɛ ti ɣaazugɣilii. ⁷ E Falaɣɔn nɔ-botigɛ ɣundiɣiiti gaazaɣani, ti ɣeni tɔun ba maliɣii nɔ-pɛɛi wu kasoi ɣa, ɛ ɣɛ ti ma: «Lee vaa zu za wo-ɣaazuvɛti nɔudai?» ⁸ Ti googaaɔvoteni, ti ɣɛ ma: «Gi segi wogɛ, keɛ nu nɔpɛ ge la nɔ, nii a poluvɛ wo gi ma.» Zozefe ɣeni ti ma: «GALA tɛi a zoo ɛ segiti poluvɛti bo ba? A wa-zegiti suɣula lɛɛ mɔ.»

⁹ Kpɔɛɔɔle gani ɣundiɣii laalɔɔni nɔ-segi zu, ɛ suɣula Zozefe ma, ɛ ɣɛ ma: «Nɔ-segi zu, wɛɛ, ansaɣɔ tɔkulugi ɣeni kɔkalavɛ. ¹⁰ Ansaɣɔ tɔkulugi naama beke savagɔ ɣeni ba. Siɛgi zu ɛ leteni la, ma vɔvai ɣulani, ta ma ɣɔpɔgiti ti leezen bɔigi vɛ. ¹¹ Falaɣɔn nɔ-kpɔɛɔle wɔwɔi ɣeni zɛa zoni, gɛ leezɛinti seɣeni, gɛ ti luba Falaɣɔn nɔ-kpɔɛɔle wɔwɔi zu, gɛ kpɔɛɔle wɔwɔi vɛ Falaɣɔn ya.»

¹² Zozefe ɣeni tɔun ma: «Poluvɛ ɣaa: ma beke savagɔiti ta ga folo savagɔiti. ¹³ Folo savagɔ a levena, Falaɣɔn ɣa dɔungi wuzegɛ, ɛ ɛ ɣaaɣale ma da-wotii zu. Da nɔ-kpɔɛɔle wɔwɔi zeizu zeezaamavɛ, eɣɛvelei ɛ ɣeni kɛɛzu la, siɛgi zu ɛ ɣeni la ga nɔ-kpɔɛɔle ganiiti ma ɣundiɣii. ¹⁴ Keɛ nɔ ɛ maanɛɛɛzu, ɣize sù, siɛgi zu ɛ undaanɛɛzu la, nuɔɔɣɔla ɣɛ bɛ, ɛ nɔ-faa vago wo Falaɣɔn ma, nii a ke ɛ kɔla niima ɣasoi ɣa. ¹⁵ Mazɔɔ ti kɔlavɛ Ebulu nuiti ta-yooi zu ga zeeɣaaɔbaai, vɛ balaagi gɛ la faa nɔ nɔpɛ kɛɛni, nii nɔ vili kasogɔ ma vaa zu.»

¹⁶ Siɛgi zu daaɣoli wotigɛ nuiti ta-ɣundiɣii kaani la ga Zozefe segi vɔlu vago wogɛ, ɛ ɣeni ma: «Nɔ balaa gɛ segi ta wogɛ, bulu bɔɔ savagɔ ɣeni zeini unma. ¹⁷ Kpɔɔgi nii gaagoozaa ɣeni de, daamianigi ma zii kpein ge ɣeni su Falaɣɔn vɛ, keɛ wɔniiti ti ɣeni miizu kpɔɔgi zu, ɛ zeini unma.»

¹⁸ Zozefe googaaɔvoteni, ɛ ɣɛ ma: «Poluvɛ ɣaa: kpɔɔ savagɔiti ta ga folo savagɔiti. ¹⁹ Folo savagɔ a levena, Falaɣɔn ɣa dɔungi leve ɛ va, ɛ ɛ zɛɛ gului va, wɔniiti ta ɛ-ma zuai mi.»

²⁰ Foloji zavasiɛi ma, Falaɣɔn zɔɔ fai ma ɣoozunɛ yei, ɛ daamii nɛɛɛ wɔlai bɛtɛni, ɛ fe nɔ-botigɛ nuiti kpein bɛ. Nɔ-botigɛ nuiti gaazu, ɛ kpɔɛɔɔle gani wotigɛ nuiti ta-ɣundiɣii ɣulani, ta daaɣoli wotigɛ nuiti ta-ɣundiɣii. ²¹ E kpɔɛɔɔle gani ɣundiɣii vilɛni mɔnɔ nɔ-botii ma, ɛ da kpɔɛɔle wɔwɔi zeɛ Falaɣɔn yeezaama. ²² Keɛ ɛ daaɣoli wotigɛ nuiti ta-ɣundiɣii zɛɛni gului va. Faiti pɛ ti vilɛni su, eɣɛvelei nɔ Zozefe ta-zegiti poluvɛti boni la. ²³ Keɛ kpɔɛɔɔle gani wotigɛ nuiti ta-ɣundiɣii la ɣeni ɣizeɛni Zozefe zu, ɛ yeemani ma.

41

Masagi Falaɣɔn nɔ-segiti

¹ Kona felego levegai ma, Falaḡon segi ta woni. Pɛtɛ: é ḡeni zie wolai Nile ḡobave. ² E nike zaa lɔfela ḡaani, ti wola vagai, ti lɔṭai. Ti læni, ti ḡula zie wolai wu, ti da daamii wo tufa lɛtɛi zu, zie ḡobave. ³ Nike zaa lɔfela ḡiligaa ti ḡulani zie wolai wu zɔiti poluma, ti ḡudai, ti ḡana, ti lo ti ḡobave, zie wolai laave. ⁴ Nike zaaiti ti ḡudai ta ti ḡanaai, naati ti nike zaa lɔfelaiti miini, niiti ti vagai, ti lɔṭai. Falaḡon wuunni.

⁵ E niini volu, é segi velesɛi wo. E wɛlɛni, é anii ḡɔpɔ dɔfela ḡa, ti ḡɛzɛai, ti vagai, ti vɔnɔgai ma lɔkulu gilagi va. ⁶ Naa voluma, ani ḡɔpɔ dɔfela ḡiligaa ti vɔnɔni zɔiti poluma, ti booveai, ti vooloai ga folo ḡulazu vele viilei. ⁷ Ani ḡɔpɔgiti ti booveai, naati ti ani ḡɔpɔ dɔfela vagɔiti kpɔleni, niiti ti ḡɛzɛai, ti laavegai. Falaḡon wuunni, é gaḡa ga é ḡɛa segi zu.

⁸ Sobui, Falaḡon ḡeni unga wuulee, é Ezipete molikulagiti ta ma ḡima nuiti kpein tolini, é segiti sugula ti ma. Kɛlɛ nu nɔpɛ ge la ḡeni zooni, é va ti voluwo Falaḡon ma. ⁹ Kpɔleḡɔle gani wotiḡe ḡundigii kpɔɛi zegeni, é ḡe Falaḡon ma: «Kigi loa nà-faḡaazagi zu za. ¹⁰ Yeeta ḡeni de, Falaḡon yiḡaawanani ná-botigɛ nuiti ma, é nɔn pilini kasoi ḡa masagi make nuiti ta-ḡundigii ná-pɛlei wu, ná-o, daḡoli wotiḡe nuiti ta-ḡundigii-yo. ¹¹ Kpidi ḡilagi zu, gi felego pɛ gi segiti boni, poluve ḡeni ti va. ¹² Eḡulu zunu loungoi ta ḡeni gi va náve, masagi make nuiti ta-ḡundigii ná-duɔi, gi gá-zegiti sugulani ma, é ɛsɛ nɔnɔ voluwoni ma. ¹³ Ti pɛ ti vilɛni su nɔ, eḡevelei é polu woni gi ma la. Falaḡon pɛlɛni volu ná-botii ma, é daḡoli wotiḡe nuiti ta-ḡundigii zɛlɛ gului va.»

Zozefe Falaḡon ná-segiti poluve wo fai

¹⁴ Falaḡon Zozefe lolini, ti kulani kasoi ḡa ga gaazuvilei. E nɔungi woni, é ná-seḡeiti maavalibo, é li Falaḡon vɔ be. ¹⁵ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «Gè se bogɛ, nu nɔpɛ ge la zooni poluve wosu, kɛlɛ gè mɛnigɛ ga da da segi voluve wo, ni nu a sugulana è ma.» ¹⁶ Zozefe Falaḡon woḡaavoteni, é ḡe ma: «Nà laade, kɛlɛ GALA ka a goḡaavote pagɔi ve Falaḡon ya.»

¹⁷ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «Nà-segi zu, gè ḡeni lɔni zie wolai Nile laave. ¹⁸ Gè nike lɔfela ḡaani, ti lɔṭai, ti wola vagai. Ti læni, ti ḡula zie wolai wu, ti da daamii wo tufa lɛtɛi zu zie ḡobave. ¹⁹ Naa volu, nike zaa lɔfela ḡiligaa ti ḡulani, ti lɛ zɔiti polu vele, ti ḡanaai, ti wola ḡudai, ti-ḡɔlɔgi ḡulaai ti ma, gè la de ti ḡɛḡala ḡaani ḡai zu Ezipete yooi kpein su. ²⁰ Nike zaaiti ti ḡɔlɔgi ḡulaai ti ma, ti wola ḡudai, naati ti nike zaa lɔfela mɔungiti miini, niiti ti lɔṭa ḡeni de. ²¹ Ti ti ḡɔleni, ti yei ti ḡoozu, nu la vɔlɔ kwɛɛga ga ti lɔve ti ḡoozu. Nike zaa ḡanaiti ti ḡouni nɔ, eḡevelei ti ḡeni la mɔunpa. Eysu gè wun. ²² Naa volu zegi mɔnɔ, ani ḡɔpɔ dɔfela ti laavegai, ti vagai, naati ti vɔnɔni ma lɔkulu gilagi va. ²³ Naa voluma, ani ḡɔpɔ dɔfela ḡiligaa ti vɔnɔni zɔiti poluma, ti booveai, ti zunakai, ti vooloai ga folo ḡulazu vele viilei. ²⁴ Ani ḡɔpɔgiti ti booveai, naati ti ani ḡɔpɔ dɔfela vagɔiti kpɔleni. Gè sugulaa molikulagiti ma, kɛlɛ nu nɔpɛ ge la poluve woni mà.»

²⁵ Zozefe ḡeni Falaḡon ma: «Segi bogai è ve, toḡa ga faa ḡila nɔ. Nii GALA ge vaazu kɛɛzu, naa ḡana é kula kɛlɛma Falaḡon ve. ²⁶ Nike zaa lɔfela vagɔiti ta ga kona dɔfelaiti, ani ḡɔpɔ dɔfela vagɔiti ta ga kona dɔfelaiti. Se gila kpegi nɔ ve. ²⁷ Nike zaa lɔfelaiti ti ḡanaai, ti ḡudai, ti ma mɔungiti poluma, naati ta ga kona dɔfela balaa, ta ani ḡɔpɔ dɔfelaiti ti zunakaiti, ti vooloai ga folo ḡulazu vele viilei, ta ḡɛɛzu ga kona dɔfela vului. ²⁸ Eḡevelei nɔ gè boga da Falaḡon ma, nii GALA ge vaazu kɛɛzu, naa ḡa é kulaa kɛlɛma Falaḡon ve. ²⁹ Pɛtɛ, kona dɔfela laawu, daamianigi wola ḡa mɔin Ezipete yooi kpein su. ³⁰ Pului ma ḡona dɔfelai ḡa va naati poluma, nu ḡa yeema anii mɔin ziegi naa ma Ezipete

yooi zu. Pului ɔa zooi ɔolooɔo. ³¹ Pului naa é vaazu, toɔa ɔoi, nu ɔi ge la mo loa su vɔɔ ga ni daamiani ge voovani zooi zu. ³² Ni Falaɔɔn segi ɔaa, ná zeizu ɔe fele, naa ɔa ga faa ve deveai niina GALA be, é vaazu ɔeezu ga suvile.

³³ «Falaɔɔn faa ɔila keena niizu, wele vaa ga ɔima nui ta, nii kelegelegai, è sege, è sei Ezipete yooi unda. ³⁴ Keni Falaɔɔn ani make nuiti sei zooi zu, ga ti Ezipete moloi zeizu loolusi zefe ba, ani moin ɔona dofelaiti ma ziegiti zu. ³⁵ Kona pagoti su ti vaazu zeelizu, ti naama laamianigiti kpein gaale ba, Falaɔɔn ná-devei wu, ti moloiti gaale ba taaiti su, molo makesuveti, ti da wele ti ma. ³⁶ Daamianigi naati ta ɔe vuuni ná zooi ve, pulu ɔona dofelaiti be, ti vaazu Ezipete yooi zu, naa ɔa a ke nubuseiti ti mina za ga pului zooi zu.»

Zozefe ze vai ga kundifi wolai

Ezipete yooi unda

³⁷ Naama woiti ti wola neeni Falaɔɔn ta ná-botife nu wolaiti kpein be. ³⁸ Falaɔɔn ɔeni ti ma: «Ada zoo nu ɔili soɔsu nei ɔaa ga nii ɔevele, nii GALA Zenvui a ɔe zeini su?» ³⁹ Falaɔɔn ɔeni Zozefe ma: «Tei GALA ge niima vaiti dea ga de, nu nɔpe ge la ná nii a ɔegefele, é ɔe ga ɔima nu ɔalaa ga è ɔevele. ⁴⁰ Da ɔa è ɔeezu ná-peleyeɔe unda, ná-nubuseiti kpein ta ɔolo da-ɔogiti be. Ná ɔoɔi nɔ ɔa tevegai è va, ta gè ɔe è maazu ga masa kpokpɔgi maavele.» ⁴¹ Falaɔɔn ɔeni Zozefe ma: «Wele, gè è zeida Ezipete yooi kpein unda, devei ɔa da nɔ è ya.»

⁴² Falaɔɔn ná-masa balaɔaegi ɔulani yee va, é do Zozefe yeei va. E segei looni kɔba, nii é ga geze vagoi. E zanu kɔbu ansai vilini kɔbu. ⁴³ E teeni ná-wotoloi velesi zu. Tevesuve, ti da zeze kakala velei, ti da ɔe: «À vile niibiga!» Zekana Falaɔɔn Zozefe zeini la Ezipete yooi kpein unda. ⁴⁴ Falaɔɔn ɔeni moɔo Zozefe ma: «Ná ɔa gè ga Falaɔɔn! Ni da laade, nu nɔpe ge la yeevua faa wu Ezipete yooi kpein su.» ⁴⁵ Falaɔɔn Zozefe laasei peeni ga Safenate-Payeneya. E Azenate zegeni, é fe zea ga anza, galagi daa ga Won, naa ná-zalaɔa ɔula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui. Zozefe liini, é levetove, é wele Ezipete yooi ná kpein su.

⁴⁶ Zozefe ná-konagi ɔeni niina ga puusavago (30), siegi zu é liini la, é lo Ezipete masagi Falaɔɔn ɔaazu. Segeai ma Falaɔɔn vɔ be, é Ezipete yooi kpein subizeni. ⁴⁷ Kona dofelaiti daawu, niiti daamianigiti ti beteni su, zooi ba loɔgi veeni ga poovamai. ⁴⁸ Zozefe kona dofelai ma laamianigiti kpein gaaleeni ba Ezipete yooi zu, é daamianigiti maaɔni, é pu taaiti su. E naa vuuni taai ɔilagilagi ɔoozuve, nii é ga maɔoolii zu yooi ná-daamianigiti. ⁴⁹ Zozefe moloi ɔaaleeni ba, gola moin ege kpolodei ma ɔaɔaegi. Naama vooovamai maavele ma, ti loogoni gaalu fai va, tozei nu la mo ɔeni zoosu é va gaalu, tiegi latevega ɔeni de.

Zozefe ná-dointi ta-vai

⁵⁰ Pulu ɔona moɔnɔpigi yeelugo, Won ná-zalaɔa ɔula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui Azenate zunu loun felego zɔɔni Zozefe ve. ⁵¹ Zozefe doun moɔngi laasei peeni ga Manasee,* mazɔɔ é ɔeni ma: «GALA ge zèema ná-kpɔɔiti kpein ma, ta kèe ná-peleyeɔe kpein ma.» ⁵² E felesiei laasei peeni ga Efelayime.† E ɔeni ma: «Mazɔɔ GALA ge kèa ga kpuɔu nu, zooi naa zu, ve gè ziiɔɔi zɔɔni ná.»

Pului

⁵³ Kona dofelai niiti aniiti ti wola beteni su Ezipete yooi zu, naati ti leveni. ⁵⁴ Kona dofelai vului ti tozeini ga vaa, egevelei Zozefe boni la. Pului looni zooi kpein su, kele daamianigi ɔeni Ezipete yooi pe su. ⁵⁵ Siegi zu pului a la Ezipete yooi kpein sona da, nubuseiti ti bena kpeei loo Falaɔɔn woizu ga ti daamianigi

* **41:51** Manasee: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «é nu yeemazu.» † **41:52** Efelayime: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «kpuɔui.»

zóló. Falagón g̃eni Ezipete nui kpein ma: «À li Zozefe vó bε, nii é bosu wo ma, wo naa g̃ε.» ⁵⁶ Pului looni zooi kpein su. Zozefe daamiani makεsuveti kpein daalaoni, é da moloi vódi Ezipete nuiti ma. Pului g̃eni liizu ga bóida Ezipete yooi zu. ⁵⁷ Nui g̃eni zεgezu zooi kpein su, ti da va Ezipete, Zozefe vó bε, ga ti moloi g̃eya, mazóló pului wola bóini zooi kpein su.

42

Zozefe kεεg̃eleaiti ti vaa laa mǎungi Ezipete yooi zu

¹ Zakóbe kaai ma ga moloi g̃a Ezipete yooi zu, é g̃eni ná-doun zunuiti ma: «Lee vaa zu wo wεεzu bógó va wo g̃ilagilagi? ² Gè mεnigε ga moloi g̃a Ezipete yooi zu. A yei, wo ta g̃eya ná ade vε, nii a kε ade yε vulua, ade mina za.»

³ Zozefe kεεg̃eloun puugóiti ti yeini Ezipete yooi zu molo g̃eyazuve. ⁴ Zakóbe la g̃eni Zozefe deg̃ei Benzamεn vileni ti volu, é g̃eni luazu ga faa j̃ou mina g̃ε la. ⁵ Izelayele ná-doun zunuiti ti g̃eni zóiti saama, niiti ti yeini molo g̃eyazuve, mazóló pului bóini Kanaan yooi zu.

Zozefe kεεg̃eleaiti polufula vai

⁶ Zozefe g̃a é g̃eni devei wosu zooi zu ná kpein. Tó g̃a é g̃eni moloi vódi zu nubusei kpein ma. Zozefe kεεg̃eleaiti ti vaani, ti nókó bu, ti unpilε zooi ma. ⁷ Zozefe kεεg̃eleaiti kaani. E ti g̃wεeni, kelε é bógó g̃εeni, eg̃ε é la ti g̃wεε. E la g̃eni bóeni ti vó fón, é g̃eni ti ma: «Mini g̃a wo zεgeai ná?» Ti goog̃aavoteni, ti g̃ε ma: «Gá zεgezu Kanaan yooi zu, gi vaave daamiani geyazu.»

⁸ Zozefe kεεg̃eleaiti kwεeni, kelε tiya mu ti la g̃eni toun kwεeni. ⁹ Zozefe g̃igi looni segiti su, é boni, é vile ti va. E g̃eni ti ma: «Wa ga nenεgiti! Wo vaave ga wo zooi ná-zobotalazuveti sumó.» ¹⁰ Ti goog̃aavoteni, ti g̃ε ma: «Ba-o, mǎlig̃ii, g̃ei gi ga da-wotig̃ε nuiti, gi vaave nó ga gi molo g̃eya. ¹¹ Gi kpein gá nó ga zunu g̃ila kpegi ná-doun zunuiti, gá ga sòbelama nuiti, da-wotig̃ε nuiti gi la ga nenεgaa nó.» ¹² E g̃eni ti ma: «Kpele-o, wo vaave zooi ná-zobotalazuveti sumósu nó.»

¹³ Ti goog̃aavoteni, ti g̃ε ma: «Da-wotig̃ε nuiti gá ga kεεg̃eloun puugó maazu felegó (12), zunu g̃ila kpegi ná-doun zunuiti Kanaan yooi zu. Loungo gelei, naa yεge gi-g̃εε vó bε za, gila ge g̃eni ná, naa la mǎ vulua.» ¹⁴ Zozefe g̃eni ti ma: «Naa mu ka gè bosu wo ma, gè g̃ε, wa ga nenεgiti. ¹⁵ Wεε, velegi gè vaazu wo volufulazu la. Nà g̃onazu Falagón ma, nii é vulua, wo la g̃ulazuve jεgelein, ni wo-legei la vaani vε. ¹⁶ Wo zaama, à gila teve, é li, é va ga wo-legei. Wa ma, wo yε kasoi g̃a eyεsu wo bœ woiti polufula, nà kwεε ni gaamai g̃a wo bosu. Ni naa laade, gè g̃onaa Falagón ma, nii é vulua, wa ga nenεgiti.» ¹⁷ E ti kpein dóni vóoma kasoi g̃a folo savago laawu.

¹⁸ Foloi zavasiεi ma, Zozefe g̃eni ti ma: «Nòun nà luazu GALA ba. Nii gè bosu wo ma, à naa g̃ε, wa zenvui wo. ¹⁹ Ni wa ga sòbelama nuiti, wo-g̃εloin ta yε kasoi g̃a, vε wo ná, woun, wo li ga moloi, wo wa-vεleyegeiti kónókula la, ²⁰ naa volu wo va pò ga wo-legei, naa g̃a a kε wa-bóεiti polufula, wo mina za.» Ti yeezini naa wu, ti naa g̃ε.

²¹ Ti g̃eni g̃εεzu bógó ma: «Ungo, ade g̃εεve ga sòba nu de-legei letegi, mazóló de ná-ziizoolεi g̃aani, siεgi zu é g̃eni de maanεnεzu la, de la g̃eni woiloni ma jεgelein! Naa g̃a é kea niima maanógó vai zeelia ade ma la.» ²² Luβen kp̃εi zεg̃eni, é g̃ε ti ma: «Gè la g̃eni bosu wo ma baa, ga: «A mina jama g̃ula gaazu vaa g̃ε ga doungoi nii?» Kelε wo la g̃eni woiloni gò ma jεgelein. Ma jama g̃a niizu maag̃aaza g̃a ge wosu de ma.» ²³ Ti la g̃eni sug̃wεε ga Zozefe g̃a gaag̃aazu, mazóló é bεna daawooleve nui g̃ε ti yógózu.

²⁴ Zozefe maaḡoozani ti va, é li, é lo, é da wɔɔ. E vaani volu, é bɔɔ ti vɔ, é Simiyɔn ḡulani ti zaama, é gili ti ḡaazu. ²⁵ Zozefe deveni ga ti ta-bɔɔiti daave ga moloji, ti ɛɛ ná-walii la ná-bɔɔi zu, ti daamiani fe ti ya, ta mi pelei zu. Naa ḡa ti kɛɛni. ²⁶ Ti ta-zoovalegiti kasḡilini ga moloji, ti li.

²⁷ Ti taḡila ge ná-molo bɔɔi laalaoni ga é daamianigi ve ná-soovalegi ya, ve ti niini ná, é wɛɛni, é ná-walii ḡa ná-bɔɔi laave. ²⁸ E ḡeni kɛɛḡeleaiti ma: «Ná-walii ḡaḡalege ma volu, wɛɛ lɛ ba ná-bɔɔi zu!» Ti ḡoozuwilini, ti da lua, ti da ḡe bɔɔḡ ma: «Leeni ḡa GALA ge kea ga adeye?»

²⁹ Ti zeelini ti-ḡɛɛ Zakɔbe vɔ be, Kanaan yooi zu. Ti naa kpein suḡulani ma, nii é ḡeni ga tiye. ³⁰ Ti ḡeni ma: «Zunui nii é ga zooi maliḡii, kɔɔve gi vɔ ga nɔuda, é gi zogɛ, eḡe gá ḡe ga nɛnɛgiti. ³¹ Gi ḡɛɛve ma: «Gá ga sɔbelama nuiti, gi la ga nɛnɛgaa. ³² Gá ga kɛɛḡeloun puugɔ maazu felegɔ (12), gi pɛɛ ga kɛɛḡei ma. Gilagi la mɔ ná, doungo gelei ḡa gi-ḡɛɛ vɔ be za, Kanaan yooi zu.» ³³ Zunui naa é ga zooi maliḡii, kɛɛve gi ma: «Pɛɛ velei ná kwɛɛ da ga wa ga sɔbelama nuiti. A wo-ḡɛɛloun gila ze kɔba. A daamianigi zeḡe wa-veleyeḡeiti faa ma. Tɔzei pului bɔɔve. ³⁴ A li, wo va ga wo-leḡei pɔ. Ná kwɛɛ ga naa maavele ga wo la ga nɛnɛgaa, kɛɛ wa ga sɔbelama nuiti. Ná wo-ḡɛɛloun ve wo ya, wa zoo wo ziezi zooi zu, maaḡili la ḡea wo ma.» »

³⁵ Siɛgi zu ti ta-bɔɔiti suwoni da, ɛɛ ná-wali buun ge ḡeni laani ná-bɔɔi zu. Tiya-o, ti-ḡɛɛ-o, ti wɛɛni, ti ta-wali buungi ḡa, eyɛsu ti da lua. ³⁶ Ti-ḡɛɛ Zakɔbe ḡeni ti ma: «Wa bálasu dɔinti ma! Zozefe la mɔ ná, Simiyɔn la mɔ ná mɔnɔ, wa ga Benzamɛn zeḡe mɔnɔ, wo lii la! Ná nɔ ḡa naa kpein ge yɛsu ga ze.»

³⁷ Lubɛn ḡeni kɛɛḡe ma: «Da dɔun zunui felegɔiti paa, ni gɛ la ḡaleni ma è vɔ ga Benzamɛn. Kaliva mà, ná ḡale ma la, gɛ vaa la è vɔ.» ³⁸ Zakɔbe ḡeni ma: «Ba-o! Wo la lia vɔɔma pɛ wa dɔun zunui, mazɔɔɔ diɛ zunui zaa, tɔ ḡila kpe nɔ ḡa é zèa niina. Ni faa nɔu a maazɔɔɔna siɛi zu, wo la vaazu bosu, wa nɔundeḡa ḡolegiti zeizu ḡvɛalaazu soolei zu.»

43

Zakɔbe vaa vai Benzamɛn lii vai wu

¹ Pului ḡeni liizu ga wola bɔɔida zooi zu. ² Siɛgi zu ti beni la ga moloji mi, nii ti zeḡeni la Ezipete yooi zu, Zakɔbe ḡeni ná-doun zunuiti ma: «À ḡale ma, wo li, wo daamianigi tago ḡeya ade vɛ.»

³ Zuda gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Zunui naa boni, é maaḡakpa, ga: «Wo la mɔ ḡaazulaa gáazuve ma, kɛni wo-leḡei a ye ná wo volu, wo va.» ⁴ Ni da yeebena gi-leḡei va, gi li vɔɔma, gá li naazu Ezipete yooi zu, gi daamianigiti geya è vɛ. ⁵ Kɛɛ ni è la pɔ, è va teve, gi la kea, gi va yei pɛ, mazɔɔɔ zunui naa ḡɛɛve gi ma: «Wo la mɔ ḡaazulaa gáazuve ma, kɛni wo-leḡei a ye ná wo volu, wo va.» »

⁶ Izelayeḡe ḡeni ma: «Lee vaa nɔu mu kana wo keai ga ze, wa ḡena lia ḡɛɛzu zunui naa ma, wo-ḡɛɛloun taḡili kana mɔnɔ?» ⁷ Ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Zunui naa gi ḡaazaḡage ga feḡelefeḡeleḡe gá-vaiti ma, ta gá-veleyeḡe vaiti, é ḡe ma: «Wo-ḡɛɛ ḡa de vulua baa? Kɛɛḡeloun ḡili ka wo vɛ?» Gá ma, gi gooḡaavotegi veeni naati pɛ su, gá la zoo ḡale gi kwɛɛ ga toḡa ḡe gi ma: «A li, wo va ga wo-leḡe zunui?» »

⁸ Zuda ḡeni kɛɛḡe Izelayeḡe ma: «Doungoi ye ná, é li pɔ, naa ḡa a ke, gi wuzeḡe, gi li, ada zoo de zɛnvui wo, ade mina za, da-o, gi-lointi-yo, giya-o. ⁹ Ná ḡa gɛ ga zeelagai, ga ná baazu tɔun maazu, da maaḡaazaḡabo mà, ni gɛ la vaani la volu è vɔ, gɛ va pile è ḡakala si, gɛ ḡe è ya ga sɔba nu eyɛsu ḡɔ. ¹⁰ Ni gi la ḡeni lɛbini eyɛsu niizu zeeli, é ga gi zie ná zeizu ḡe ḡeḡala fele.»

¹¹ Ti-ḡee Izelayeḡe ḡeni ti ma: «Tei é ḡea ḡana, à nii ḡeena mu. A zooi ma zólóḡ gani vagoiti seḡena, wo ti vu wa-bólóiti su, wo lii la ga sabaliḡvai zunui naa vó, guló maku neeneḡgi tago, ta kóin gulói tago, ta gulu mana maku neeneḡgi, ta miilegi, ta gulu waai ma ḡezeiti, niiti ti ga pisetasegiti ta amandegiti. ¹² A walii ma veeḡda felegóḡi zeḡe, wo ḡale ma ga walii ti daani wa-bólóiti daave, tanisu kaka faa nó ḡeni de. ¹³ A wo-lege zunui zeḡe, wo wuzeḡe, wo ḡale ma zunui naa vó be. ¹⁴ GALA Zebei-Pe-Maliḡii zaalai ve wo ya zunui naa ḡaazu, é va bu, é yeebe wo-ḡeeloin zóḡi va, ta Benzamen, ga ti ḡale ma wo vó. Nónun ná, ni ná valasu dóinti ma, ḡe vóla ti ma!» ¹⁵ Ti sabaliḡvai zeḡeni, ti walii ma veeḡda felegóḡi seḡe ya, ti li ga Benzamen balaa. Ti yeini Ezipete yooi zu, ti li, ti bógóḡ le ga Zozefe.

Zozefe keeḡeleaiti suzo fai ga pagó

¹⁶ Zozefe weleni, é Benzamen ḡa ti va, é ḡe ná-naavolo unda nui ma: «Nui niiti te ná-pelei wu, suai ta vaa, é kpete, é daamii ḡevele beḡe, mazólóḡ niima nuiti ta vaazu laamiizu pò be folo gaalóḡai ma.» ¹⁷ Zunui naama vaiti kpein keeni, niiti Zozefe deveni ti ma, é liini ga numaiti Zozefe ná-pelei wu. ¹⁸ Ti luani siegi zu ti liini ga tiye la Zozefe ná-pelei wu, ti ḡeni ma: «Walii vaa ve, é ḡeni ada-bólóiti su zóizu. Naa ḡa ti liizu ga adeye ma, ti vala ade va ga maabaai, ti de ḡe ga duóiti, ti da-zoovalegiti seḡe.» ¹⁹ Ti maabuḡaai ma Zozefe ná-naavolo unda nui va, ti bóeni pò nu leezuḡe pelelavé. ²⁰ Ti ḡeni ma: «Gi maavaaye, máliḡii! Gi vaa ná zeizu ḡe ḡila, ga gi daamianigiti geya. ²¹ Siegi zu gi zeelii ma ve maaneeni ga gi ni ná kpidi, gi ḡá-bólóiti daalaoni, ese ge weleni, é ná-walii ḡa ná-bólóḡi laave, é ḡeni nó kpein ga walii naa lieḡóḡi, gi pódii looni la. Gi vaave la volu. ²² Gi vaave balaa ga wali ḡiligaa, ga gi daamianigiti geya. Gi la kwee be ḡa é ḡá-walii laani ḡá-bólóiti su.»

²³ Naavolo unda nui ti woḡaavoteni, é ḡe ma: «À yiilei, wo mina lua! Wa-GALAGI ve, wo-ḡee ná-GALAGI, nii é naavoloi laani wa-bólóiti su. Wa-walii zeelini zèa.» Naa volu é yeebeni Simiyón va, é lii la ti vó. ²⁴ E ti leeni Zozefe ná-pelei wu, é va ga ziei ti vó, ti ḡóḡóiti maagba. E daamianigi veeni balaa ta-zoovalegiti zea. ²⁵ Ti ḡeni sabaliḡvaiti kevele beḡezu, ti da Zozefe maabóun, é ḡeezu é va folo gaalóḡai ma, mazólóḡ é woni ti ma ga ta daami wosu vóoma ta tiye.

²⁶ Siegi zu Zozefe vaani la ná-pelei wu, ti sabaliḡvai veeni zea, nii é yeini ti ya, ti vaa la, ti nókóni bu zooi ma. ²⁷ E ti ḡaazaḡani velei ti ḡevelei la, é ḡe ti ma: «Wo-ḡee ma vólózaḡagi, nii wo ná-fai woni, keḡeḡe? Toḡa de vulua?» ²⁸ Ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Da-wotigé nui gi-ḡee ḡeḡeḡe, toḡa de vulua.» Ti maaveeni, ti nókó bu. ²⁹ Zozefe weleni, é Benzamen ḡa, nii é ḡeni ga deḡei, dee ná-doun zunui. E gaazaḡagi woni, é ḡe ma: «Wo-lege zunui ḡaabelagi ḡaa, nii wo ná-fai woni mà?» E ḡeni naa ma: «GALA ge é ḡaazumaawóingá, dóun zunui!» ³⁰ Zozefe ḡulani ga suvile, mazólóḡ deḡei ḡaa vai zu be, naa keeni wuulee, góló wóin soni. E leeni daa velei wu, é wóló. ³¹ Naa volu é ḡaazuḡe gbani, é ḡula ná. E ḡaabaani é bógóḡ zuzo, é ḡeni ma: «À va ga daamianigi.»

³² Ti Zozefe nónóḡi veeni zea ye, keeḡeleaiti tónóḡi ḡe ye, Ezipete nuiti ti ḡeni laamiizu pò be, naati balaa tónóḡi veeni ti ya ye, mazólóḡ Ezipete nuiti ti la ḡeni kea, ti va laami vóoma ta Ebulu nuiti, ti ḡaazu kózóba va ḡeni ga naa. ³³ Zozefe keeḡeleaiti ti zeini gaazu ga ti zólóḡ peleí, é zo ma móungi ma, é li ma ḡaabelagi vó. Ti ḡeni welezu bógóḡ va, ti laavóai, ti ḡilagilagi. ³⁴ Zozefe daamianigiti teveni ti vó, niiti ti ḡeni ná-tabalii ḡa. Benzamen ḡeni sólóosu, ná zeizu ḡe lólu, é leve zóiti ba. Ti bóleni, ti ḡoozune ta tiye.

44

Unma vai ye fai ga Benzamen

¹ Zozefe devei nii veeni ná-naavolo unda nui ya, é gɛ ma: «Niima zunuiti ta-bɔɔɔiti daave ga daamianigiti, eɣevelei ta zie bu la, è ese ná-wali la ná-bɔɔɔi la. ² Nà-kpɔɔle wɔwɔi, nii é ga walii, da naa la loungo gelei ná-bɔɔɔi la, è pɛɛ ná-molo zɔngɔi va.» Pɛɛ ungi Zozefe ná-deveiti keeni.

³ Sobui, geelaalaogai ma, ti yeebeni nui niiti ba ta ta-zoovalegiti, ti li. ⁴ Ti gɔlaai ma taai va, ti maa la ɣeni de ɣoozani, Zozefe ɣeni ná-naavolo unda nui ma: «Wuzegɛ, li, è vile nui niiti polu. Siegi zu è ti ɣɔɣɔzu meensu da, da gɛ ti ma: «Lee vaa zu wo faa vagɔi zuloozu ga faa ɲɔi? ⁵ Leeni vaa zu wo mɔliɣii ná-kpɔɔle wɔwɔi unmaai, nii a da bɔɔle su, é da sege, é adɔi bɛɛ la velela vele vai zu? Faa ɲɔu wola ɣana wo keai ga ná.»

⁶ Pɛɛ ungi ti ɣɔɣɔzumɛenni, é bɔɛ ti vɔ, eɣevelei nɔ maliɣii boni la ma. ⁷ Ti gooɣaavoteni, ti gɛ ma: «Leeni vaa zu mɔliɣii bɔɛzu ɣana ga naama zii? Da-wotigɛ nuiti ti la de naama ɣisie nɔpɛ boni ga ti naa ɣeɣala vaa ɲɔu gɛ! ⁸ Walii gi kaani gá-bɔɔɔiti daave, gi vaave ga naa volu è vɔ, gi zegɛ la Kanaan yooi zu. Lee vaa zu gá li mɔnɔ walii baa mu zanu unmazu è-maliɣii ná-pelei wu. ⁹ Da-wotigɛ nuiti gi zaama, zɔi nɔpɛ kpɔɔle wɔwɔi ɣulazu zeevo su, naama nui ɣa za, giya bɔɣɔi gá gɛ ga mɔliɣii ná-duɔiti!» ¹⁰ Pɛɛ ungi ɣeni ti ma: «Naa zolooga eɣevelei wo bogai la. Zɔi nɔpɛ a ɣula zeevo su, naama nui ɣa gɛ ga nà-duɔi, naazu wɔun, wa gɛ ga sɔbalala nuiti.»

¹¹ Eɛ ge ɣaazuvileni, é ná-bɔɔɔi vile zooi ma, é daalao. ¹² Pɛɛ ungi ta-bɔɔɔiti suveeleni, é tɔɔzeini ti-ma bakologi va, é gaabela ti-ma loungoi ma. Kpɔɔle wɔwɔi ɣaani Benzamen ná-bɔɔɔi zu. ¹³ Ti ta-zegɛiti balini ga, eɛ ge ná-soovale kasɔɣili volu, ti ɣale ma taazu.

¹⁴ Zuda ta keeɣeleaiti ti zeelini Zozefe ná-pelei wu, naa ɣeni de ná-pelei wu, ti nɔkɔni bu zooi ma. ¹⁵ Zozefe ɣeni ti ma: «Leeni vaa ɣa wo keai ga nii? Wo la kwɛɛni baa, ga zunui eɣevelei gè la, gè ungaiziei wo, é lo velela vele vaiti ba?»

¹⁶ Zuda gooɣaavoteni, é gɛ ma: «Lee ɣa gá bo mɔliɣii ma? Gá bɔɛ ɣale? Gá bɔɣɔ maalobo ɣale? GALA ge da-wotigɛ nuiti ta-vaagaaazagi ɣula keɛma. Giya ɣaa, gi ɣea ga mɔliɣii ná-duɔiti, giya-o, zɔi kpɔɔle wɔwɔi ɣaai zea-o.» ¹⁷ Keɛ Zozefe ɣeni ma: «Gè ɣizo naa ma, gè va naa ɣeɣala vaa gɛ! Nui nii kpɔɔle wɔwɔi ɣaai zea, naa ɣa a gɛ ga nà-duɔi. Keɛ wɔun, à li wo-gɛɛ vɔ ziileigi zu.»

¹⁸ Zuda maabuɣani Zozefe va, é gɛ ma: «Mɔliɣii, soma, è va bu da-wotigɛ nui bɔɛ è vɔ, naa mina gɛ ga da-yiiɣaawana vaa wola da-wotigɛ zunui laalɔɣɔma, mazɔɔ è ɣeeve eɣɛ Falagɔn. ¹⁹ Mɔunpa, mɔliɣii da-wotigɛ nuiti gaazaɣani, é gɛ gi ma: «Keeɣɛ ɣa wo ve nei, baa wo-gɛɛloin taɣili?» ²⁰ Gi mɔliɣii woogaaavote ga, gi-gɛɛ ma vɔɔzaɣagi ɣa ná, ta gi-lege zunu ɣilagi, nii é sɔɔɔgai pɔɔzaɣagai ma, naa diei zaa. Nii ɣila kpe ka zegai dee ya, keeɣɛ gola neai ve. ²¹ E ɣeni da-wotigɛ nuiti gi ma: «A li, wo vaa la pɔ, gè ka ga ɣaazuve nà bɔɣɔi.» ²² Gi mɔliɣii woogaaavoteni ga, zunu loungoi la zooga é va zegɛ keeɣɛ va, nii naa laade, keeɣɛ ɣa za. ²³ E ɣeni da-wotigɛ nuiti gi ma: «Ni wo-legei la yeni wo volu, wo va va, wo la mɔ ɣaazulaa gaaazuve ma pɛ.» ²⁴ Siegi zu gi leai ma la mɔ volu da-wotigɛ nui gi-gɛɛ vɔ bɛ, gi mɔliɣii woɔiti boni ma.

²⁵ «Siegi zu gi-gɛɛ ɣeni ma la: «A ɣale ma, wo li, wo daamianigi ta ɣeya ade ve,» ²⁶ gi gooɣaavoteni, gi gɛ ma: «Gi la zooga ɣalesu ma ná, keeni ni gi-lege zunui ɣa gi va, gá yei naazu, mazɔɔ ni gi-lege zunui la gi va, gi la zooga gi va ɣaazula zunui naa ɣaazuve ma.» ²⁷ Da-wotigɛ nui gi-gɛɛ ɣeni gi ma: «Wo kwɛɛni ga ànzai Lasele doun zunu felegɔ zɔɔɔni bè. ²⁸ Gilagi ɣulani zèa, nà ɣisiezu ga, ɣiteɣitegi zu, dɔɔɔ zuai ta ɣa é soni, é balivali ga, tɔɔzei gè la mɔ ɣeni kaani eyesu zaagaza.

²⁹ Wa niima gelei zefena mənə, wo lii la, wo maaḡooza la bà, faa ɲəu a ɣeena la, wa nɔ̀undeḡa ɣolegi yeizu ɣəvealaazu soolei zu.»

³⁰ «Niizu, ni nà ɣalena ma da-wotigɛ nui kɛɛ vɔ bɛ, zunu loungoi la yɛni gi volu, gi va li, ta nii ti ɣiliai bɔḡɔ va, ³¹ toḡa za. Da-wotigɛ nuiti gá ɣɛ ga sɔba nuiti, ni gá da-wotigɛ nui gi-ɣeɛ nɔ̀undeḡa ɣolegi yeina ɣəvealaazu soolei zu. ³² E bude naa maazu, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, gè yeelaani doungoi ná-fai ɣa. Gè ɣɛni kɛɛ ma: «Ni gè la vaani la volu è vɔ, nà ɣɛ ga sɔba nu è letema eyesu ɣɔ.»

³³ «Màliḡii, nà è maanɛɛɛzu, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, nà yɛ zunu loungoi vɔtogi zu, gè ɣɛ ga màliḡii ná-duɔi, zunu loungoiti ti li ta dieni. ³⁴ Nà zoo lɛɛzu ɣale kɛɛ vɔ bɛ, ni zunu loungoi la liini pòlu? Ee! Gè mina nimizai ɣa, nii é vaazu zeelizu kɛɛ ma!»

45

Zozefe bɔḡɔ lɛɛ vai ga kɛɛɣeleaiti

¹ Zozefe la mɔ ɣɛni ziɛni ná wu, é va bɔḡɔ zuzo naati kpein gaazu, ti ɣɛni loni maaḡoolii zu. E wooḡulani, é ɣɛ ma: «À nuiti kpein kula!» Nu nɔ̀pɛ ge la ɣɛni yɛni Zozefe ɣoba, siegi zu é ɣɛni bɔḡɔ lɛɛzu la ga kɛɛɣeleaiti. ² E wola wooḡulani ga ɣɔbi, eyesu Ezipete nuiti ti mɛni, ma wooi zeelini Falaḡɔn ná-pɛleyeḡei ma.

³ Zozefe ɣɛni kɛɛɣeleaiti ma: «Nà ga Zozefe! Kɛɛ ɣa nei de vulua?» Kɛɛ kɛɛɣeleaiti ti la ɣɛni zooni ti va tɔun gooḡaavote, mazɔlɔ ti ɣɛni luazu ba, ti zasu da bali gaazu. ⁴ Zozefe ɣɛni kɛɛɣeleaiti ma: «Nà wo maanɛɛɛzu, à maaḡuḡa bà.» Ti maaḡuḡani ba. E ɣɛni ti ma: «Nà ɣa gè ga Zozefe, wo-ɣɛɛloin, nii wo pɔdini, ti vaa la Ezipete yooi zu. ⁵ Niizu, naa mina ɣɛ wo vɛ ga ziiḡɔlɔ vaa, naa mina wo yiiḡaawana ga tɛi wo pɔdini. Pàavɛ vɛ, nu yɛnvui make vai ɣa é kea GALA ge tɛvɛ vɛ wo luḡɔ. ⁶ Mazɔlɔ kona felegɔ ɣaa na, pului loai zooi zu, kona dɔɔlugɔ ɣa de ná volu, wozawoli la ɣɛa, baa molo leve vaa. ⁷ GALA ge tɛvɛge wɔun wo luḡɔ, nii a ke wo yɛ vulua zooi ɣa, wo-yɛnvui make, naa ɣɛ ga kpɔba vaa wola. ⁸ Naa ɣa é ba, wa laade, wo va tɛvɛ vɛ, keɛ GALA be. E sɛivɛ ga Falaḡɔn kɛɛɣɛ, é kè ga ná-pɛlei maliḡii, é kɛɛvɛ ga Ezipete yooi kpein ma ɣundiḡi wolai.

⁹ «À ɣale ma fala, wo li kɛɛ ɣoba. Wa ɣɛ ma: «E-loun zunui Zozefe ɣa é niima wooi laazeelizu è ma: «GALA ge sɛida ga Ezipete yooi kpein maliḡii. Suvilɛ, è va pò be! ¹⁰ Da vaazu zeizu ɣɔsɛn yooi zu, è ɣɛ kɔbavɛ, da-o, è-loun zunuiti-yo, è lounlointi-yo, wa da-vaalagiti, ta da-nikeiti, é vɛɛ nii kpein ba, é ga è-ɣɔligiti. ¹¹ Miná ɣa nà è-maavai pɛ ke ná, naa ɣa a ke è la vala ga ani nɔ̀pɛ ma, da-o, da-vɛleyeḡei-yo, ta nii kpein é ga dɔnɔi, mazɔlɔ kona dɔɔlugɔ vului ɣa de vaazu.»

¹² «Wa bɔḡɔi wo kaa ga ɣaazuve, dɛḡei Benzamɛn balaa kaa ga ɣaazuve, ga nà bɔḡɔgoi ɣa gè bɔɛzu wo vɔ. ¹³ Gaazu unfegi kpein é bè Ezipete yooi zu, à li, wo naa zuḡula kɛɛ ma, nii kpein wo kaa ga ɣaazu, wo naa wo ma. A suvilɛ, wo vaa ga kɛɛ vɛ.»

¹⁴ Naa volu, é yeevilini deḡe zunui Benzamɛn ɣɔgi zu, é wɔlɔ. Benzamɛn yɛni kɔgi va, é da wɔlɔ. ¹⁵ E kɛɛɣeleaiti kpein nɛɛɛni balaa, é da wɔlɔ. Naa voluma, kɛɛɣeleaiti ti yɛpɛni tɔun pɔ.

Falaḡɔn Zakɔbe loli fai Ezipete yooi zu

¹⁶ Zozefe kɛɛɣeleaiti paa vai ma wooi vazani Falaḡɔn ná-pɛlei wu. Naa nɛɛni Falaḡɔn vɛ ta ná-botigɛ nu wolaiti. ¹⁷ Falaḡɔn ɣɛni Zozefe ma: «Gɛ è-ɣɛɛleaiti ma: «A wa-loganiiti kasɔḡili, wo li Kanaan yooi zu, ¹⁸ wo wo-ɣɛɛ zɛḡe ta wa-vɛleyeḡe wu nuḡuseiti, naa volu wo ɣale ma, wo va pò bɛ. Nà zooi vasuvɛti fe wo ya Ezipete yooi zu. Wa zooi ná-kulanuma vɔḡɔiti sɔlɔ, wo mi.» ¹⁹ Da devei

nii ve ti ya, è gɛ ti ma: «A wotoloiti sege Ezipete yooi zu, wo-lointi be ta wo-anzaiti. Wa wo-gɛɛ balaa sege, wo va. ²⁰ Wo-yii mina gologolo wo-gɔligiti faa zu, mazɔɔ anii vagoiti ti Ezipete yooi zu, naati ta gɛ ga wɔnɔ.» »

²¹ Izelayele ná-dointi ti keeni gɔana nɔ. Zozefe wotoloiti feeni ti ya, egevelei Falagɔn ná-devei gɛni la. E daamianigiti feeni ti ya balaa, nii ta mi pelei zu. ²² E sege niinei veeni ti gɔlagilagi ya. E wali gae unsavago (300) veeni Benzamen ya, ta sege niine lɔlugɔ. ²³ E soovale sine puugɔ leveni keegɛ ma, ti gasɔgɔliai ga Ezipete anii vapagiti, ta soovale saa puugɔ ti gasɔgɔliai ga moloi, ta bului, ta daamianigiti keegɛ ná-sie vai zu. ²⁴ Naa volu, é yeebeni keegɛleaiti ba, ti li, é gɛ ti ma: «À mina bɔe pelei zu.»

²⁵ Ti galeni ma, ti zefe Ezipete yooi zu, ti le Kanaan yooi zu ti-gɛɛ Zakɔbe vɔ be. ²⁶ Ti gɛni ma: «Zozefe gɔ de vulua, toga é Ezipete yooi kpein unda.» Kele Zakɔbe gaaleini nɔ tɔn, mazɔɔ é la gɛni laani ti la. ²⁷ Ti wooyi kpein daazeelini ma, niiti Zozefe ti woni ti ma. Zakɔbe wotoloiti kaani, niiti Zozefe ti leveni sege vai zu. Názu gɔ ti-gɛɛ Zakɔbe yiileini la bɔgɔ ma. ²⁸ Izelayele gɛni ma: «É zolooga! Doun zunui Zozefe gɔ de vulua! Nà liizu, gè pɛte, aisa gè va za.»

46

Zakɔbe yei vai Ezipete yooi zu

¹ Izelayele vileni pelei zu, é da li, é vɛɛ naati kpein ba, ti gɛni ga nɔnɔi. Siegi zu é zeelini la Beel-Seeba, é zalaɣaiti kulani keegɛ Izaake ná-GALAGI vɛ. ² GALA ge bɔeni Izelayele vɔ kulakelɛmaiti su kpidii naa. E tolini, é gɛ ma: «Zakɔbe! Zakɔbe!» Izelayele googaaivoteni, é gɛni ma: «Nà gaa!» ³ GALA ge gɛni ma: «Nà ga GALA, è-gɛɛ ná-GALAGI. Mina lua é lii vai zu Ezipete yooi zu, mazɔɔ náve gɔ gè è gɛɛzu ná ga zii wola. ⁴ Nà bɔgɔi gɔ gè yesu è va, de yei Ezipete yooi zu, nà bɔgɔi nɔ gɔ mɔnɔ gè vaazu lɛɛzu ga de, gè è gɔla náve. Da zaana, Zozefe gɔ é vaazu è-gaazuveti pɛɛzu ma ga tɔ bɔgɔi zeei.»

⁵ Zakɔbe zegeni Beel-Seeba. Izelayele ná-doun zunuiti ti ti-gɛɛ Zakɔbe zegeni, ta ti-lointi, ta ti-anzaiti, ti ti le wotoloiti su, niiti Falagɔn ti leveni ga ti ti zefe ti zu. ⁶ Ti ta-logani bulugiti segeni balaa, ta ti-yeagɔligiti kpein, ti ti zɔɔni Kanaan yooi zu. Pele gɔana Zakɔbe zeelini la Ezipete yooi zu, é vɛɛ ná-pɛleyegei kpein ba. ⁷ E liini ga ná-pɛleyegei kpein Ezipete yooi zu: ná-doun zunuiti, ta naati ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti, ta ná-doun anzanuiti.

Zakɔbe ná-pɛleyegei, nii é yeini Ezipete yooi zu

⁸ Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, niiti ti yeini Ezipete yooi zu, Zakɔbe ta ná-doun zunuiti.

Zakɔbe ná-doun zunu mɔungi, é sɔɔni, daaseigi gɛni ga Lubɛn. ⁹ Lubɛn ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Geenoke, Palu, Geselon, ta Kaalemi.

¹⁰ Simiyɔn ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Yemuwele, Yamin, Wɔgade, Yakin, Sɔgaal, ta Sayile, nii é ga Kanaan anzanui ná-doun zunui.

¹¹ Leevi ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Geleson, Kegate, ta Melali.

¹² Zuda ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Eel, Wɔnan, Seela, Peelese, ta Zeela. Kele Eel ta Wɔnanni ti zaani Kanaan yooi zu. Peelese nɔnɔ ma loun zunuiti ti gɛni ga: Geselon ta Gamule.

¹³ Isakaal ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Tɔla, Puva, Yɔbe, ta Simelon.

¹⁴ Zabalɔn ná-doun zunuiti ti gɛni ga: Seelɛde, Elon, ta Yaaleyɛle.

¹⁵ Zunu lointi kana Lea ti zɔɔni Zakɔbe vɛ Padan-Alame, é vɛɛ ti-loun anzanui Dina va. Ti-vofodaiti pɛ ti gɛni ga nu vuusava maazu sava (33).

¹⁶ Gade ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Sifiyon, Ɔagi, Suni, Esebon, Eli, Alɔdi, ta Aleeli.

¹⁷ Aseel ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Yimena, Yiseva, Yisevi, Belia, ta ti-vaazeelai Seela. Belia ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Ɔeebeel ta Malekiyele.

¹⁸ Zakɔbe mavofodaiti kana ti yɔɔɔzu ta Zilepa, botiɣe anzanui nii Laɓan feeni ná-doun anzanui Lea ya. Ti pe ti ɣeni ga nu puugo maazu lɔzita (16).

¹⁹ Zakɔbe anzai Lasɛle ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Zozefe ta Benzamen.

²⁰ Won ná-zalaɣa ɣula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui Azenate doun felego zɔlɔni Zozefe ve Ezipete yooi zu: Manasee ta Efelayime.

²¹ Benzamen ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Beela, Beekɛel, Asebele, Geela, Naaman, Eyi, Lɔse, Mupime, Ɔupime, ta Aalede.

²² Zakɔbe mavofodaiti kana ti yɔɔɔzu ta Lasɛle. Ti pe ti ɣeni ga nu puugo maazu naani (14).

²³ Dan ná-doun zunui ɣeni ga: Ɔusime.

²⁴ Nefetali ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Yaaseyele, Guni, Yeeseel, ta Sileeme.

²⁵ Zakɔbe mavofodaiti kana ti yɔɔɔzu ta Bileɣa, botiɣe anzanui Laɓan feeni ná-doun anzanui Lasɛle ya. Ti pe ti ɣeni ga nu lɔfela.

²⁶ Nuiti ti yeni Zakɔbe va, ti va Ezipete yooi zu, ti ɣulaai tɔun su, ti kpein kpɔga ɣeni ga nu vuulɔzita maazu lɔzita (66), Zakɔbe ná-doun zunuiti ti-anzaiti ti la naama ɣaalugi zu. ²⁷ Zozefe ná-doun zunuiti ti zɔlɔni Ezipete yooi zu: nu felego. Zakɔbe ná-peleyeɣei ma nuɓusei lieɣi é yeini Ezipete yooi zu, é ɣeni ga nu vuulɔfela (70).

Zakɔbe zeizu ɣula vai

Gɔsen yooi zu

²⁸ Zakɔbe Zuda leveni luɣɔ velei Zozefe va be, é bo ma ga é daaɣomi Gɔsen. Ti zeeliai ma Gɔsen yooi zu, ²⁹ Zozefe ná-wotoloi ɣevele beɣeni, é le su, é li Gɔsen, keeɣe Izelayele laaɣomis. E kaai ma nɔ feya, é vele ga kɔgi, é lebi wɔlɔzu zeei naa ɣɔgi va. ³⁰ Izelayele ɣeni Zozefe ma: «Nà zoo zaazu niina, tɔzei gè è-ɣaazuve ɣaa, da de vulua!»

³¹ Zozefe ɣeni keeɣeleaiti ma, ta keeɣe ná-peleyeɣei: «Nà liizu, gè Falaɣɔn loo ɣisu, gè ɣe ma: «Kèeleaiti ta kèe veleyeɣei, niiti ti ɣea Kanaan yooi zu, ti va, ti zeelia mà. ³² Niima nuiti ta ga togani make nuiti, mazɔlɔ togani lo nuiti be, ti vaave ga ta-vaalagiti, ta ta-woliiti, ta ta-nikeiti, ta nii kpein é ga ti-ɣɔligiti.»

³³ Siɛgi zu Falaɣɔn a wo lolina da, é ɣe wo ma: «Begele ɣa wa da ke?» ³⁴ wa gooɣaavote ga: «Da-wotiɣe nuiti gá ga togani lo nuiti, é tɔzei gi-ma loungo yeei ma, eyesu niizu, giya-o, gi-memɛwolani-yo.» Naa ɣevele ma, toɣa vaazu bu, wo ze Gɔsen yooi zu, mazɔlɔ togani lo nuiti belezeɣeve Ezipete nuiti be.»

47

Lebiyai Zakɔbe ná-peleyeɣei sɔlɔni

¹ Zozefe liini, é Falaɣɔn loo ɣisu, é ɣe ma: «Kèe ta kèeleaiti ti vaa, ti zeɣe Kanaan yooi zu, é veɛ ta-logani wolaiti ta ma goiti ba, ta nii kpein é ga tɔni. Peɣe, ti lia Gɔsen yooi zu.» ² E nu lɔɔlugo zɛɣeni keeɣeleaiti su, é li, é ti le ga Falaɣɔn. ³ Falaɣɔn Zozefe keeɣeleaiti gaazaɣani, é ɣe ti ma: «Wa-wotii ɣa ga begele?» Ti Falaɣɔn wooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Da-wotiɣe nuiti gá ga togani lo nuiti, eɣevelei gi-memɛwolani ti ɣeni la.» ⁴ Ti ɣeni mɔnɔ Falaɣɔn ma: «Gi vaave lago zeizu zooi zu, tɔzei daamiani ge la mɔ da-wotiɣe nuiti ta-logani bulugiti zea, mazɔlɔ pului wola ɔɔve Kanaan yooi zu. Va bu, da-wotiɣe zunuiti gi ze Gɔsen yooi zu.»

⁵ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «È-ḡe ta è-ḡe eleaiti paave è ḡoba. ⁶ Ezipete yooi ḡa è yeema. E-ḡe ta è-ḡe eleaiti sei zoi vasuve. Ti ze Gosen yooi zu. Ni è kwεε ga sabelama zunua ta ti zaama, ti ze nà-togani bulugiti unda.»

⁷ Zozefe vaani ga keεḡe Zakabe, é dεε ga Falaḡon. Zakabe tuya looni Falaḡon ve. ⁸ Falaḡon ḡeni Zakabe ma: «È-zii ma voloi ma ḡonagiti ti ḡea ga dielego?» ⁹ Zakabe Falaḡon woḡaavoteni, é ḡe ma: «Sii ma voloi ma ḡonagiti ti ḡeai sieziēgi zu, ta ga kona ungila puusava (130). Sii ma voloi ma ḡonagiti ti la moinni, ti ḡouve, ti la zeelini ḡegelein mēmewolani ti-zii ma voloi ma ḡonagiti su, tōnō ma zieziε voloiti.» ¹⁰ Zakabe tuya looni mōnō Falaḡon ve, é zeḡe naa vō be, é li.

¹¹ Zozefe keεḡe ta keεḡe eleaiti seizu ḡulani, é naa ta veeni ti ya ga tōnō Ezipete yooi zu, zoi vasuve, Lamesese yooi zu, eḡevelei Falaḡon ma levei veeni la zea. ¹² Zozefe keεḡe ta keεḡe eleaiti kōnōkulani, é ti laazōbo, ta keεḡe ná-peleyeḡei kpein, eḡevelei dointi tieḡi ḡeni la.

Zozefe ná-botii ḡevelei pului ma ziegi zu

¹³ Daamiani ge la mō ḡeni zoi zu ná kpein, mazōlō pului wola bōini. Nuḡuseiti ti ḡanani, Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, pului maavele ma. ¹⁴ Zozefe walii kpein gaaleeni ba, é kula Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi, moloi volu vele zu ti ḡeni geyazu. E naama walii leeni Falaḡon ná-pelei wu. ¹⁵ Siegi zu walii beni da Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, Ezipete nuiti ti vaani Zozefe vō be, ti ḡe ma: «Daamianigi ve gi ya! Keni nō gi za è ḡaazu, tōzei walii bega?» ¹⁶ Zozefe ḡeni ma: «Ni wali la mō ná, à wa-loganiiti fe, nà daamianigi ve wo ya wa-loganiiti potogi zu.» ¹⁷ Ti ḡeni vaazu ga ta-loganiiti Zozefe vō. Zozefe daamianigi veeni ti ya, ta-zooiti potogi zu, ta ta-nikeiti, ta ta-vaalagiti, ta ta-woliiti, ta ta-zoovalegiti. E daamianigi veeni ti ya ḡana naama ḡonagi, ta-loganiiti kpein potogi zu.

¹⁸ Siegi zu naama ḡonagi leveni da, ti vaani pō be poluma ḡonagi, ti ḡe ma: «Gi la dōḡfuzu ḡegelein mālīḡii va ga walii bega gi ya, ta gi vaa ga togani bulugi mālīḡii vō, naa bega, é yega gi ma nō ga gi vaa ga gi-buseiti ta gá-yooiti, gi fe mālīḡii ya. ¹⁹ Lee vaa zu gá li zaazu è ḡaazu, giya-o, gá-yooiti-yo? Gi veena gá-yooiti ba, è gi ḡeya daamianigi vōtogiti su, gá ḡe ga Falaḡon ná-duḡiti, giya-o, gá-yooiti-yo. Nii balaa gá faza, naa ve gi ya, naa ḡa a ke gi ye vulua, gi mina za, gá-yooiti gaa ḡakai mina ye.»

²⁰ Zozefe Ezipete yooi kpein geyani Falaḡon ve, mazōlō Ezipete nuiti ti ta-balagiti pōdini, ti ḡilagilagi, tōzei pului bōini ti la. Zoi ḡeni ga Falaḡon vōgi. ²¹ E nuḡuseiti gaaleeni ba, é ti vū taa wolaiti su Ezipete ḡwεpelemaḡeti, é zo zōla vele, é li zōla vele. ²² Kele é la ḡeni zalaḡa ḡula nuiti ta-yooi ḡeyani, tōzei Falaḡon tō seini zalaḡa ḡula nuiti ta-vaa zu. Ti-ḡōnōgi ḡeni ga nii Falaḡon ḡeni feezu ti ya. Naa ḡa é ba, ti la ḡeni ta-yooiti pōdini ḡegelein.

²³ Zozefe ḡeni nuḡuseiti ma: «Gè wo ḡeyave za Falaḡon ve, wo vεε wa-yooiti ba. Ani zuwui vete, wa zoo wo faza, wo boli wa-yooiti ba. ²⁴ Molo leve ziegi zu, wa seizu lōlusiei ve Falaḡon ya, seizu naanisei zōiti ti ḡe ga wōnō, é ḡe ga kpalagiti ba zuwui, é wo ḡōnōkula wa wo-lointi, ta niiti kpein ti wa-veleyeḡeiti bu.» ²⁵ Ti ḡeni ma: «Da ḡa è gi-yenvui yega gi ya, mazōlō gi zaalai zōlōḡe mālīḡii è ḡaazu, gá ḡe ga Falaḡon ná-duḡiti.» ²⁶ Zozefe naa ḡeeni ga tōgi Ezipete yooi kpein su, naa yeḡe ma zaḡaza, Ezipete yooiti ma zōlō ganii zeizu lōlusiei ḡa ga Falaḡon nōnō. Keni nō zalaḡa ḡula nuiti ta-yooiti ka ti la ga Falaḡon nōnō.

Zakabe zii ma ḡona gaabelagiti

²⁷ Izelayele nuiti ti zeini Ezipete yooi zu, Gosen yooi zu. Ti bɔɔɔ zɔɔɔni, ti buɔɔ, ti wola ɔaawɔɔɔ. ²⁸ Zakɔbe kona puugɔ maazu lafela ɔeni Ezipete yooi zu. Zakɔbe zii ma voloi kpein ge ɔeni ga kona ungiɔ puunaani maazu lafela (147).

²⁹ Siɛgi zu saa voloi maabuɔani la, ɛ nɔ-doun zunui Zozefe lolini, ɛ ɔe ma: «Ni da va bu, ɛ faabɔɔɔ ɔe bɛ, nɔ ɛ maanɛɛɛzu, yeei lo kpɔlai wu, ɛ minazeɔe bɛ, ɛ nɛɛɛi ɔula keɛma bɛ, ta woɔɔɔɔɔɔɔɔ, ga ɛ la maɔɔɔɔɔ Ezipete yooi zu. ³⁰ Siɛgi zu gɛ liizu la mɛmɛwolani pɔ, ti zaai, da kula Ezipete yooi va, ɛ li ga ze, ɛ maɔɔɔɔ ta-ɔabayeɔe zu.» Zozefe gooɔaavoteni, ɛ ɔe ma: «Nɔ ke ɔana, eɔeɔeɔe ɛ bogai la.» ³¹ Izelayele ɔeni ma: «Gona bɛ.» Zozefe ɔonani bɛ. Naa volu Izelayele nɔkɔni nɔ-betei unbuave.

48

Zakɔbe tuya loo vai Zozefe nɔ-doun zunu felegɔiti bɛ

¹ Naama vaiti poluma, ti vaani, ti ɔe Zozefe ma: «Wɛɛ, ɛ-ɔe ɔa zeeɛzu.» E nɔ-doun zunu felegɔiti seɔeni ya, Manasee ta Efelayime. ² Ti liini, ti daazeeli Zakɔbe ma ga: «È-loun zunui Zozefe ɔa vaazu ɛ vɔ bɛ.» Izelayele zuvikɛiti kpein gaalɛni ba, ɛ wuzɛɔe, ɛ ze nɔ-betei zu. ³ Zakɔbe ɔeni Zozefe ma: «GALA Zɛɛɛi-Pɛ-Maliɔii ɔulani bɛ keɛma Luze, Kanaan yooi zu, ɛ tuya looni bɛ. ⁴ E ɔeni mɔ: «Nɔ ɛ ɔeɛzu ga kpuɔɔ nu, gɛ ɛ ɔaawɔɔɔ, gɛ ɛ ɔe ga zii mɔinmɔin. Nɔ niima yooi ve ɛ-mavofodai vɛ, doun da zɛɔena nɔ, toɔa ɔe ɔɔ ga ɛ-mavofodai nɔnɔ.» ⁵ Doun zunu felegɔiti ti zɔɔɔgai ɛ vɛ Ezipete yooi zu, aisa gɛ va va ɛ vɔ bɛ, Efelayime ta Manasee, naati ta ɔe ga nɔnɔiti, eɔeɔeɔe nɔ Lubɛn ta Simiyɔnni ti la zɛa. ⁶ Keɛ, dointi ɛ ti zɔɔɔga niiti poluma, naati ta ɔe ga dɔnɔiti. Ta tɔnɔ ma voganii zɔɔɔ ti-lieni ta-yooi zu. ⁷ Mazɔɔɔ gɛ ɔeni ɔalesu ma, gɛ da zɛɔe Padan-Alame, Lasele zaani pelei zu kɔbave, Kanaan yooi zu, nɔ maa la ɔeni ɔoozani gola Efelata va. Minɔ ɔa gɛ maɔɔɔɔluni nɔ, Efelata pelei zu.» (Efelata ɛ lolisu balaa ga Beteleyɛme.)

⁸ Izelayele wɛɛni Zozefe nɔ-doun zunuiti ba, ɛ ɔe ma: «Bɛni ka ga niiti?» ⁹ Zozefe keɛɔe woɔaavoteni, ɛ ɔe ma: «Doun zunuiti kana, GALA ge ti vea zɛa vɛ.» Izelayele ɔeni ma: «Nɔ ɛ maanɛɛɛzu, ti maabuɔa lɛɛ bɔ, ga gɛ tuya loo ti vɛ.»

¹⁰ Izelayele ɔaazuɔeti maabidini pɔɔzaɔagi maavele ma, ɛ la mɔ ɔeni wozɔaazu fɔɔn. Zozefe ti zɛɔeni, ɛ ti maabuɔa ba. Izelayele laavɛɛni ti-ɔomagavɛti, ɛ ti nɛɛɛ. ¹¹ Izelayele ɔeni Zozefe ma: «Gɛ la ɔeni ɔisizɛzu ga nɔ ɛ-ɔaazuɔe ɔa volu mɔnɔ, keɛ wɛɛ, GALA ge vaa bu vɔɔ gɛ ɔaazula ɛ-lointi ma.»

¹² Zozefe nɔ-doun felegɔiti kulani keɛɔe niibiiti zɔɔɔzu, ɛ nɔkɔ zooi ma. ¹³ Naa voluma Zozefe ti felegɔe pɛ seɔeni, ɛ Efelayime zoni ga zeezai, ɛ naa lo Izelayele ɔvɛɛzu velei, ɛ Manasee zo ga ɔvɛi, ɛ naa lo ga Izelayele yeezazu velei, ɛ ti maabuɔa ba. ¹⁴ Keɛ Izelayele zeezai maalenɛ, ɛ pɛɛ Efelayime unma, nii ɛ ɔeni ga loungoi, ɛ ɔvɛɛzu velei yeei wuzɛɔe, ɛ pɛɛ Manasee unma. E zeeiti gaavolani ba, anɛɛ ni Manasee ɔa ɛ ɔeni ga doun mɔungi.

¹⁵ E tuya looni Zozefe vɛ, ɛ ɔe ma:
«GALAGI niigi kɛɛ Abalaame ta kɛɛ Izaake ti zieni gaazu,
GALAGI nii togai tɔɔɔ sɛi ma voloi pɛ su eyɛsu za,
¹⁶ geezuɔeɛlai nii ɛ kizoga faa nɔi kpein ma,
naa tuya loo niima zunu loungoiti bɛ.
Ti da ti loli ga dɔaseigi, ta kɛɛni daaseigi, Abalaame ta Izaake,
ti wola ɔaawɔɔɔ zooi zu nɔ pɛ.»

¹⁷ Zozefe kaani ga keede ga yeezai laazu Efelayime unma, naa la geni neeni be. E keede yeei zoni ga e sege Efelayime unma, e lii la Manasee unma velei.

¹⁸ Zozefe geni keede ma: «Mina ke gana kee, mazolo nii ma gelei ga e ga doun mounji. E-yeezai la nounji ma.»

¹⁹ Keede geleni, e ge ma: «Ge kwee, doun zunu, ge sugwee. To balaagi toja vaazu geezu ga nubuse mainmain, gaawolo. Kee dege zunui ga wolozu, e leve toun ba, mavofodaiti ta ge ga zii wola.» ²⁰ Naama volo na, e tuya looni ti felego ve, e ge ma: «Izelayele nubuseiti ta wo-laaseigi wo ta-luyai zu, ti ge ma: <GALA ge e ge ga Efelayime ta Manasee gevele.> » Zekana e Efelayime leveni da Manasee luglo.

²¹ Izelayele geni Zozefe ma: «Saa yeei gana va zeelizu, wele GALA ka geezu wo va, toja wo gaafale ma, e li ga woye, wo-memewolani ta-yooi zu. ²² Noun na, na Sikeme yooi zegezu, ge da donoi ma, e leve e-geelointi toni va, nii ge kulani Amool nuiti zea, ga na-boja zokpoi, ta na-kilegi.»

49

*Zakobe tuya loo vai
na-doun zunu puugo maazu felegaiti (12) be*

¹ Zakobe na-doun zunuiti tolini, e ge ti ma: «A gaale ba, ge faiti bo wo ma, niiti ti vaazu geezu ga woye velela velei.»

² A gaale ba, wo woilo ma ga paglo, Zakobe na-doun zunuiti!
A woilo wo-gee Izelayele wooi ma!

³ Luben, da ga e ga doun mounji,
na-zebai ta suvikai ma mounjiti,
e-losuve woloai ti pe ba,
e-zebai woloai ti pe ba.

⁴ E yeejaabaai ege zivegi,
e la mo nu gitela losuve zologa,
mazolo e leve e-gee laa veti zu,
e na-betei golvu e lee vai zu na.

⁵ Simiyon ta Leevi ta ga keegeelointi,
ta-woja zokpaiti ta ga tooma aniiti.

⁶ Zii mina vove ta-yaava vai va neglein,
na-kisie mina gili ta-gaalebai va!
Mazolo ti nu vaani ta-yiifulagi zu,
ti nikaiti kagvulu nataiti teveni ta-unsunoi zu.

⁷ Ta-yiifulagi gotove, mazolo gola novu,
ta-yiibadii gotove!
Na ti gaafwe Zakobe nonaiti saama,
na ti vaza Izelayele zaama.

⁸ Zuda, da ga e-geelointi ti vaazu e maamusezu.
E-yeei ga ge e zili nuiti ko poluve.

E-gee na-doun zunuiti ta ge nokosu e wu.

⁹ Zuda, doun zunu, da ga zala zine goi,
nii e zegezu paa wosuve!

E niibiiti pee su, e ve, ege zalai,
ege zala zaai, be ga a zoo e buzege peezuve?

¹⁰ Kundigilai ma lukpoi la fulaa Zuda velayegei va pe,

anɛɛ tɔgi maazuɓaa nui ná-poogi la ɗulaa kɔɗɔ yɔɗɔzuɓeti,
eyɛsu nii tukpɔi ga nɔnɔ naama nui va,
nuiti ti ɗolo bɛ.

11 Toɗa ná-soovalegi ɗili leezen lɔkulugi va,
é ná-soovale saai ma yivoi ɗili ma lɔkulu pagɔi va.
Toɗa ná-segei gba dɔɔ ɗei wu,
é ná-sege maazu zegei gba leezɛin ma jamai wu.

12 Gaazuɗɛzɛiti kpɔiɓe su ga dɔɔi,
nɔnɔi niigaiti koleɓe.

13 Zaɓulɔn ɗa zeɪ Kpoloɗe Wolai ɗobave yooiti su,
toɗa zeɪ zɛlavɛ, batoiti tosuɓe,
ná-zou ɗwɛpelemavɛti ta zeeli Sidɔn yooi ɓɔ pelei.

14 Isakaal ɗa ga soovale sinɛi suɓaai,
é laani togani make zasa felegɔiti zɔɗɔzuɓe.

15 E ɗa ka ga ná-dooɗo bosuɓe vage,
zooi wola vage.
E ɗa ɓili kasɔi wu,
é ɗa ɓɔɗɔ lɔ duɓlai ma wotii zu.

16 Dan ɗa ná-nuɓusɛiti tukpɔɗaaleɓe,
eɗe Izelayele ná-bolodai gila.

17 Dan ɗa ɗɛɛzu pelei zu ga kaalii,
é ɗe ga pɛɛɗaalii pele goi zu,
é sooi ni kɔɗɔ libiligi va,
soo ɗɔma nui loo daazei.

18 Ee, Ɔooɗɔ GALAGI, kɪtoge ɗa-ɗizo fai va!

19 Toosu nuiti ta va Gade laalɔɗɔma,
kele toɗa wuzegɛ, é laale ti wu, é ti zigɔ ga ɗɔɗɔi.

20 Aseel ná-zooi zu ɗa daamianigi a ɗe ná ga ɓɔɓɓa.
Toɗa masa daamiani pagɔi kpein kula.

21 Nɛfetali ɗa ga dopai, é ɓɔɗɔ yeema, é ɗa vili,
é ɗa zivo vagɔiti pu.

22 Zozeɓe ɗa ga gwaa wulu vagɔi ma ɓɔnɔbai,
gwaa wulu vagɔi ma ɓɔnɔbai, é zɛɛngi ɗobave.
Ma bekegiti buzegeɓe, ti zele sigɗi maazu.

23 Ti ɓaagoge ma, ti kilɛgiti pili ma.
Kile pili nuiti ti ɗeni ga tɔun sili nuiti.

24 Kele é ná-kilɛgi zoge kpaan tɔ ɓɔɗɔi,
zeɛti suloge ga Zakɔbe ná-Zɛɓɛ-Su-GALAGI yeeiti,
nii é ga Izelayele make nui ta ná-fasai.

25 E-ɗɛɛ ná-GALAGI zaalai zu, nii é ga ɗa-ɓɔba nui,
GALA Zɛɓɛi-Pɛ-Maliɗii, nii a tuya loo è ɓe,
ɗa tuyaiti ɓɔɓɔ, ti zegezu maazuɓe geeɗɔlɔgi zu,
ta tuyaiti ti ɗulazu zɛ ɓomave zooi wu,
ta doun mɔinmɔingiti ta togani ɓulugiti.

26 E-ḡεε ná-tuyaiti zeeḡaaḡaave,
ti leve sòlò nui ti tònòiti ba,
eyesu é zeeli ḡòḡḡ gizeiti kwεgi.
Tuyai naati ti yei Zozεfe unma,
é yei, é la keεḡelointi ta-ḡundigfi losaamaave!

27 Benzamen ḡa ga zuluḡui, nii é anii valizu ga,
sobui é ná-ani zogai mi,
kpòkòì, é kòzozoganii ḡaaḡwe.

28 Naati kpein ka ti ga Izelayele ná-boloda puugò maazu felegòiti (12), pele ḡana ti-ḡεε naama ḡòḡiti boni la ti ma, é da tuya loo ti ve. E tuya looni ti ve, εεε gilagilagi ta nònò ma luyai.

Zakòbe zaa vai

29 Naa volu é nii ma levei veeni ti ya ga: «Nà ga va liizu kèeni pò, ti zaaì. Wa màaḡulu mèmewolani kobave, pugì zu, é Ḣete nui Efelon ná-kpalagi zu, 30 Makepeela ḡalagi ma vugi zu, Mamelee ḡobave, Kanaan yooi zu. Kpalagi naa ḡa Abalaame geyani Ḣete nui Efelon ma, é ḡε be ga màaḡulu bosuve. 31 Nà nò ḡa ti Abalaame ta anzai Sala màaḡuluni ná. Nà nò ḡa ti Izaake ta anzai Eleḡeka màaḡuluni ná. Nà nò ḡa gè Lea màaḡuluni ná. 32 Kpalagi ta pugì é ḡeni su, ti ḡeyaa ḡeni de Ḣete nui ma.»

33 Siεgi zu Zakòbe ḡeni da ga deveiti fe ná-doun zunuiti zea, é laani volu betei zu, zii looni, é za, é li mèmewolani pò ti zaaì.

50

Zakòbe màaḡulu vai

1 Zozεfe ḡizini keεḡe ḡaazuve ma. E wòlòni ma, é neene ga daave komagai. 2 Naa volu Zozεfe devei veeni ḡòḡòtòlòiti zea, niiti ti ḡeni ga ná-botigε nui ti, ga ti keεḡe ḡevele ḡete fòon. Ḣòḡòtòlòiti ti Izelayele ma vooi vòoni, ti da gulo maku neeneḡi ḡòfò ma. 3 Keni ta la ke ga folo vuunaanigò (40), yeεḡeḡalalì naa ḡa maaneeni, é ḡε, poomai da vò, gulòì da ḡòfò ma. Ezipete nui ti ná-wòlòì woni folo vuulòfela (70) laawu.

4 Siεgi zu saa wòlòì ma voloiti ti leveni da, Zozεfe liini, é ḡòε Falaḡòn ná-koizuve nui ti pò, é ḡε ti ma: «Ni wa va bu, wo faaḡòḡḡ ḡε bè, nà wo maaneenezu ga wo li, wo niima wooiti bo Falaḡòn ma: 5 «Kèε ḡeni gè ḡona be, é ḡeni mà: Nà ga va zaazu. Da màaḡulu kabayεḡei zu, nii gè ḡòoni Kanaan yooi zu. Nà pò gè le ná, gè kèε màaḡulu, naa volu, nà ḡalesu ma, gè va.» 6 Falaḡòn goḡḡaavoteni, é ḡε ma: «Le, è è-ḡεε màaḡulu, eḡevelei è ḡonani la toun be.»

7 Zozεfe leeni ga é keεḡe màaḡulu, Falaḡòn ná-botigε nui ti kpein ti vileni polu, ta ná-koizu ḡewolaiti, ta Ezipete yooi zu ḡewolaiti kpein, 8 ta Zozεfe ná-peleyeḡei kpein, keεḡeleaiti, ta keεḡe ná-peleyeḡei, dounḡoiti nò ḡa ti ti yei Ḣòsen yooi zu, é veε ta-logani goiti ta ma wolaiti ba. 9 Wotoloiti ta soo nui ti ti ḡeni Zozεfe volu ḡalaagi, naa ḡa é keeni bebei wola laaḡaḡoni. 10 Ti zeelini Atade molo loḡazuve, nii é zie wòlòì Zuluden volu velei, ti ma màaḡulu bo fai wòlòì, ti maawui. Zozεfe keεḡe leḡini, é ke ga folo lòfela, é da keεḡe zaa wòlòì wo. 11 Kanaan nui ti ḡeni zeini zooi zu, ti ḡidaani saa vai naa ḡevelei wu, nii é ḡeeni Atade molo loḡazuve, ti ḡeni ma: «Saa wòlò ḡiin ka ga nii kpaai

Ezipete nuiti ma.» Naa ɔa é ba, ti naama molo loɔazuve laasei peeni ga Aɔele-Miselayime.* Aɔave ná ɔa zie wolai Zuluden volu velei. ¹² Uele ɔana Zakɔbe ná-doun zunuiti ti ti-ɔee ná-deveiti keeni la. ¹³ Ná-doun zunuiti ti liini la Kanaan yooi zu, ti maagfuluni Makepeela balagi ma uugi zu, nii Aɔalaame geyani ɔete nui Efelon ma, ga é ɔe ga nɔnɔ ma maagfulu bosuve, Mamelee ɔobave. ¹⁴ Zozefe begai ma ga keeɔe maagfulu, é ɔaleni ma Ezipete, ta keeɔeleaiti, ta niiti kpein ti leeni vɔɔma keeɔe maagfuluzuve.

Ineingei ɔee vai
Zozefe keeɔeleaiti ba

¹⁵ Zozefe keeɔeleaiti ti kaai ma ga ti-ɔee zaa, ti ɔeni ma: «Ni sei Zozefe a ɔena, é ɔe ga ade zili nu, faa ɔoi kpein de keeni la, é ti votokula ade ma!» ¹⁶ Ti keela wooi leveni Zozefe ma, ti ɔe ma: «Aisa è-ɔee va za, é niima levei veeni, é ɔe ma: ¹⁷ «Wa ɔɔe Zozefe vɔ ɔani ga: Nà è maanenezu, è-ɔeleaiti ta-ɔamaba vai zuvaaye, ta ta-ɔotoi, mazɔɔ ti faa ɔoi ɔeeve ga de.» Gá è maanenezu, è-ɔee ná-GALAGI ná-botige nuiti gá-ɔotoi zuvaaye niizu!» Zozefe wɔlɔni, siegi zu ti ɔeni pɔ la ɔana. ¹⁸ Keeɔelointi ti vaani tiya ɔɔɔi, ti la kɔɔwu, ti ɔe ma: «Giya ɔaa, gá ga da-wotige nuiti.» ¹⁹ Zozefe ɔeni ti ma: «À mina lua, nà ɔa gè GALA potogi zu baa? ²⁰ Wo ɔisieni ga wo faa ɔou ɔe ga ze, kee GALA ge naa valiboni, é ke ga faa vago, ga naa laazeeli, nii é ɔeezu za, naa ɔa a ke nubuse mɔinmɔin zenvui ɔizo. ²¹ Niizu, deɔemu à mina mɔ lua, nà wo-maavaiti pe keezu, ta wo-lointi tɔni.» E ti ɔaaneneeni, kpɔe velei ma ti vɔ ga pagɔ.

Zozefe zaa vai

²² Zozefe zeini Ezipete, ta ná-peleyegei. E yeni vulua, ná-konagi ɔe ga ungila puugɔ (110). ²³ Zozefe Efelayime mavofodaiti kaani, eyesu é zavagi ɔa. Manasee ná-doun zunui Makiil ná-doun zunuiti ti zɔlɔni balaa kɔɔ ma. ²⁴ Zozefe ɔeni keeɔeleaiti ma: «Nà ga va zaazu. Kee GALA ka vaazu wo ɔulazu niima yooi tei su, é li ga woye mɔnɔ zooi naa zu, nii é ma minazefegi woni, é ma ɔona wo Aɔalaame ve, ta Izaake, ta Zakɔbe.» ²⁵ Zozefe ɔeni Izelayele lointi ma: «Keeni wo ɔona, GALA ka vaazu wo maalobosu, zefema nɔpe ge la ba, wa le ga mà ɔaeiti, wo ti maagfoza ve va.» ²⁶ Zozefe ná-konagi ɔeai ma ga ungila puugɔ (110), é zaani. Ti ma vooi vɔni, ti ɔa gulɔ maku neenegei ɔofɔ ma, ti da pooma ɔesui zu Ezipete yooi zu.

* **50:11** Aɔele-Miselayime: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «Ezipete nuiti ta-zaa wɔlɔ vai.»

Egezode

Sevei nii laaseigi ɔa ga: Egezode

Poluwe ɔa ga: Gula

Toɔa Izelayele nuiti kula vai wosu Ezipete yooi va, ve ti ɔeni ná Zozefe nɔnɔ ma ziegi zu, ti yeni ná, GALA ge tuya loo ti ve, ti wola buɔu. Kεε masa niine ɔili ge zeini Ezipete nuiti unda, nii é la ɔeni faa nɔpe kwεε, é va vile Zozefe va. E tɔozeini ga ti bɔba, é ti zo ga duɔiti.

Gaagwesu 20:2 zu, nii é Egezode zεvei zaamave, GALA ge bogε Izelayele nuiti ma, é ɔe ti ma: «Nà ɔa gè ga è-Maliɔii, ɔa-GALAGI, nà ɔa gè è ɔula Ezipete yooi va, ve è ɔeni ná duɔlai zu.»

Wooi naati ti puuzu felegɔi zu, ta Egezode zεvei ma bɔε ungi ɔulazu keɔema, ta suvaa ɔiin golai, ga GALA ka é ga: Ná-nuɔuseiti unmoɔ GALAGI.

Naa volu, ma puuzu ɔilagi nɔ ɔa é ga: «Tɔ puugɔiti» ma lɔozeigi, GALA ná-nεεbei maavele ma, é Izelayele nuiti unmoɔga, toɔa pɔ niina ga naati ti ta-nεεbei ɔula keɔema tɔun be, ga ti ɔa ná-tɔgiti so.

Izelayele nuiti ti begai ma ga zeizu zɔlɔɔ ga pagɔ Ezipete yooi zu, ti buɔuni, ti ɔe ga nuɔuse mɔinmɔin kona mɔinmɔin daawu, (Zenεze 45:17 é li 20; ta 47:11), keɔe ti bɔɔɔ veteni ga ti lɔa duɔlai zu Ezipete masa niinei yeezu.

GALA ge la ɔeni yeni nɔ weɔzu Izelayele nuiti ba ta-bɔlɔi zu, ti ɔeni su, é va be ti ɔulazu su.

E yiimazεɔeni ga ti taɔila, daa ga: Moize, ga é ɔe ga ta-lotuɔɔi, naa volu GALA ge ti maaloboni ná zeizu ɔe mɔinmɔin ga ná-zεεɔaabaai.

E bɔini Ezipete nuiti da, eyesu Izelayele nuiti ti ɔula ti ya duɔlai zu, ti bɔɔɔ yeemalai zɔlɔɔ, ti li ta-yooi zu (1:1--15:21).

GALA kpegai ma ga lo ti luɔɔ, é ti make, eyesu ti be ga Sinayi gizei ma leveba wolai maazuɔude, (15:22--18:27). GALA ge Izelayele ɔeeni ga ná-nuɔusei, naama minazεɔegi maavele ma, é keeni Izelayele ve Sinayi gizei ma, ta ná-tɔgiti é dεeni ga tiye (19:1--24:18).

Eyesu Moize ɔa kalagiti sɔlɔɔ, niiti ti losu GALA seizu ɔadegai ma zeɔe veɔei lo fai va, (25:1--31:18) Izelayele nuiti ti liini mɔnɔ GALA baagɔlaba beɔezu bɔɔɔ ve, ti zanugi beɔe ga nike yivoi ɔevelei, naa ɔa é vaani ga GALA ná-ziiɔaawana wolai ti laalɔɔma (32:1--34:35).

Sevei ɔa wooi ɔaabelazu ga GALA seizu ɔadegai ma zeɔe veɔei lo fai, ve GALA a ɔa va, é ɔula keɔema ti ve ná (35:1--40:38).

GALA GE IZELAYELE NUITI KULA VAI EZIPE TE YOOI VA

(1:1--15:21)

*Izelayele nuiti dɔɔ vai duɔlai zu
Ezipete yooi zu*

¹ Izelayele ná-doun zunuiti kaa, ti yeni Zakɔbe volu, ti va Ezipete yooi zu, εε ta ná-peɔeyεɔei: ² Luben, Simiyon, Leevi ta Zuda, ³ Isakaal, Zabulon ta Benzaɔen, ⁴ Dan, Nεfetali, Gade ta Aseel. ⁵ Zakɔbe mavofodaiti tieɔi ɔeni ga nu vuulɔfela (70). Zozefe ɔeni niina Ezipete yooi zu.

⁶ Zozefe zaani, keεɔeleaiti kpein balaa, ta ti-ma ɔεɔalamaiti kpein. ⁷ Izelayele nuiti ti buɔuni, ti mɔin, ti ɔaawɔlɔ, ti ɔa ɔe nɔ ga zobobe nuiti. Zooi zulaaveni ga tiye.

⁸ Masa niine zeini Ezipete yooi unda, nii é la gfeni Zozefe gwεε. ⁹ E gfeni ná-nubuseiti ma: «À wεε, Izelayele nubuseiti ti mǎinda de va, ti-zεbei wǎǎlǎ dǎnǎi va. ¹⁰ Ade li, de bǎǎǎ lε ga da ga kelegele nuiti ta-vaa zu. De pele besa ta-buǎu vai luǎǎ, mazǎǎǎ ni kǎǎ a vaana, ti mina bǎ de wǎinzeǎe nuiti ba, ti va de zakpe, ti va gfula zooi va naa volu.»

¹¹ Názu gǎ ti gwεεma nuiti seini la Izelayele nuiti unda, ti da ti bǎǎǎ ga boti baagiti, ti gfeni feezu ti ya ga maaǎaai. Pele gǎna ti taa wolaiti toni da Falaǎǎǎ vε, niiti ti ga Pitǎme ta Lamesεse, anii makεsuβeti. ¹² Kele tǎun ta la gǎna ti bǎǎǎzu, ti maa bena mǎin nǎ, ti gǎa da wǎǎǎ, eyεsu Ezipete nuiti ti ti wǎinzeǎe. ¹³ Ezipete nuiti ti Izelayele nuiti gola zopele jǎuni, ti vεε ti unga ga duǎla baǎaǎaagi. ¹⁴ Ti eteai baani ti ma ga boti baǎaǎaagiti ti gfeni kεεzu, pǎǎǎ gǎaayǎ faiti, biliki loǎa vaiti, ta kpalaga wotiiti kpein, nii nǎ da gǎ ma wotii kpein, ti ti pε daani ti unma ga maaǎaai.

¹⁵ Ezipete masagi bǎeni Eǎulu nuiti ta-maavie bo anzanuiti pǎ, gilagi laa-seigi gfeni ga, Sifela, zǎi gǎ ga Pua, ¹⁶ é gǎ ti ma: «Siεgi zu wo maaviegi wosu da Eǎulu anzanuiti pǎ bε, ni zunu loun vε, à naa vaa. Ni anzanu loun vε, à naa ye ná, é ye vulua.»

¹⁷ Kele maavie bo anzanuiti ti gfeni luazu GALA ba, ti la gfeni kεeni, eǎevelei Ezipete masagi boni la, ti gfeni doun zunuiti zεsu vulua. ¹⁸ Ezipete masagi maavie bo anzanuiti tolini, é gǎ ti ma: «Lee vaa zu wo naa gǎεzu, wo da doun zunuiti zε vulua?» ¹⁹ Maavie bo anzanuiti ti Falaǎǎǎ woǎǎaavoteni, ti gǎ ma: «Eǎulu nuiti ti-anzaiti ti la ga Ezipete anzanuiti kεvele, ti zuloge, ta doin zǎǎǎsu pε, maavie bo anzanui mu ge va zeeli ná.»

²⁰ GALA ge tuya looni maavie bo anzanuiti bε. Nubuseiti maamǎinni, ti-zεbei wǎǎǎ. ²¹ Tei maavie bo anzanuiti ti luani GALA ba, GALA ge timavofodai gǎawǎǎǎ. ²² Názu gǎ Falaǎǎǎ niima levei veeni la ná-nubusei kpein zea ga: «Zunu lointi kpein ta zǎǎǎ, wa naati pili ya zie wolai Nile wu, kele anzanu lointi kpein wa naati zε vulua.»

2

Moize zǎǎǎ fai ta ná-doungo ziegi

¹ Leevi ná-pεleyeǎe wu zunui ta liini, é anzanui ta zeǎe ná-bolodai zu, é sei ga anza. ² Naama anzanui kogi zeǎeni, é doun zunu zǎǎǎ. E kaani ga doungoï vage, é seǎeni, é dǎǎǎ alu savagǎ laawu. ³ Tei é la mǎ gfeni zooga é va dǎǎǎ, é tεmu bǎǎǎǎ zeǎeni, é managi zie ba. Naa volu é doungoï zeǎeni, é da su, é li, é sei seeligiti saama zie wolai Nile gǎbavε. ⁴ Doungoï diε anzanui liini, é lo gǎozama tago, nii a ke é kwεε, nii é vaazu gǎεzu la.

⁵ Falaǎǎǎ ná-doun anzanui yeini zie wolai Nile vǎ pelei ga é maagba, ta ná-botigε anzanuiti, ti gfeni zieziεsu zie wolai Nile laavε. E wεleni, é tεmu bǎǎǎǎ gǎ seeligiti saama, é ná-botigε anzanui leveni ga é li, é seǎe. ⁶ E daalaoni, é doungoï gǎ laani su. Zunu loungoï gfeni de, é da wǎǎǎ. Naa maawǎin soni, é gǎ ma: «Eǎulu nuiti ti-loin ta gǎa.»

⁷ Doungoï diε anzanui gfeni Falaǎǎǎ ná-doun anzanui ma: «Nà zoo nεi gè li, gè doun gfulasu anzanui ta loli è vε, Eǎulu anzanuiti saama, naa gǎ a ke é da jiiimii ve doungoï nii ya è vε?» ⁸ Falaǎǎǎ ná-doun anzanui goǎǎaavoteni, é gǎ ma: «Li!» Anzanu loungoï liini, é doungoï dee loli. ⁹ Falaǎǎǎ ná-doun anzanui gfeni ma: «Li bè ga doungoï nii, è da jiiimii ve zea, nà vaazu è zalazu.» Anzanui

doungoi zegeni, é kula su. ¹⁰ Siegi zu doungoi wɔɔlɔni la, é liini la Falaɔɔn ná-doun anzanui ɔɔ. Naa segeni, é ke ga ná-doun zunu. E daasei pɛeni ga Moize,* mazɔɔ é ɔeni ma: «Gè kulavɛ ziei ɔa.»

*Moize vela vai,
é li Madiyan*

¹¹ Naama ziegi zu, Moize wɔɔlbai ma, é liini ná-nubuseiti pɔ be, é wɛleni, é naati ta-woti baagiti pɛte. E Ezipete nui ta ɔani, é da keɛɔɛloin Ebulu nui ta loɔa. ¹² E wɛleni ɔoba, é kaai ma ga nu nɔpe ge la ɔeni ná, é Ezipete zunui zoni, é paa, é dɔɔɔɔ naɔaegi zu. ¹³ E ɔulani naa voluma zobui, pɛte, Ebulu zunu felegɔ ɔeni ná, ti da kɔ. Zoi é la ɔeni veeni, é ɔeni naa ma: «Lee vaa zu è è-ɔɛloin loɔazu?» ¹⁴ E gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Be ɔa é è zeida ga kundigii ta tukpɔɔaaleve nui gi unda? Da ɔisiezɔ ga è pàa, eɔevelei è Ezipete nui vaani la?» Moize luani, é ɔe bɔɔɔ ma: «Gaamazu fai nii ɔwɛɛge na.» ¹⁵ Falaɔɔn naa menini, nii é ɔeni, é ɔeni pɔ ga é Moize vaa.

Kele Moize velani Falaɔɔn va, é li poun, é zei Madiyan yooi zu. Keai ma zieyegɛi ta ɔobave, ¹⁶ anzanu loun lofela ti vaani zie zaɔazuve. Ti ɔeni ga Madiyan zalaɔa ɔula nui ná-doun anzanuiti. Ti toganiiti ta-bɔɔle wosuɛti daaveni, ti ti-ɔɛɛ ná-togani bulugiti kɔ. ¹⁷ Kele togani make nuiti ti vaani, ti ti bɛ. Moize wuzegɛni, é ti maalobo, é ta-logani bulugiti kɔ. ¹⁸ Siegi zu ti ɔaleni ma la ti-ɔɛɛ Leyuwele ɔɔ be, naa ti ɔaazagani, é ɔe ti ma: «Lee vaa zu wo vaai fala za?» ¹⁹ Ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Ezipete zunui ta ɔa é gi maalobogai, é gi ɔula togani make nuiti zea, é ziei zaɔave vɔɔ gi ve, é togani bulugi ɔɔ.» ²⁰ E ɔeni ná-doun anzanuiti ma: «Mini ɔa é ná? Lee vaa zu wo zunui naa yegai mu? A tolina, é daamianigi ta mi.»

²¹ Moize yeezeini bu ga é zei zunui naa ɔɔ be, naa ma ge ná-doun anzanui Seefɔla zeɔe, é fe be ga anza. ²² E doun zunu zɔɔɔni. Moize daasei pɛeni ga Geelesome (nii poluve ga «seikɔɔɔmai»), mazɔɔ é ɔeni ma: «Nà ga seikɔɔɔma nui, gè zeini zou ɔili su.»

*GALA ge Izelaye nuiti
kpain gooi meni fai*

²³ Suɔoozaai ma, Ezipete masagi zaani. Izelaye nubuseiti ti ɔeni balasu nɔ de duɔlai zu, ti ɔeni kpeei loozu. Kpeei ti ɔeni toozu duɔlai zu, naa zeelini GALA ma. ²⁴ GALA ge ti bala gooi menini. GALA ge ɔizeni ná-minazegɛi zu, é boni Abalaame ve, ta Izaake, naa veɛ Zakɔbe va. ²⁵ GALA ge wɛleni Izelaye nubuseiti ba, ti maawɔin so.

3

Moize loli fai GALA be

¹ Moize ɔeni nekoi Zeetelo ná-togani bulugi makesu, nii é ɔeni ga zalaɔa ɔula nui Madiyan yooi zu. E liini ga togani bulugi teɔebai volu velei, eyɛsu é li GALA ná-gizeɛi ma, ɔɔɔɔbe. ² ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezugeelai ɔulani be kelɛma abuzogi zaama, kpɔvɔ goi zaamave. Moize wɛleni, pɛte, abui soni kpɔvɔ goi va ná kpein, kele kpɔvɔ goi la ɔeni ɔalazu neɔeɔin. ³ Moize ɔeni ma: «Nà latisu, gè li, gè niima laavɔ vaa wolai ɔa, lee vaa zu kpɔvɔ goi la ɔalazu neɔeɔin.» ⁴ ɔɔɔɔ GALAGI kaani ga toɔa na lati ga é ná ɔa. GALA ge yɛni kpɔvɔ goi zaamave, é toli, é ɔe ma: «Moize! Moize!» E gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Nà ɔaa!» ⁵ GALA ge ɔeni ma: «Mina maabuɔa ve va, da-zavalagiti kula ɔɔɔa, mazɔɔ adave ve è loni ná, zou ve gè maɔɔɔ veai ba.» ⁶ E ɔeni ma volu: «Nà ɔa gè ga

* 2:10 Moize: daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «kula.»

è-ḡεε ná-GALAGI, ta è-mεmεwolani Abalaame, Izaake, ta Zakóbe ta-GALAGI.» Moize ḡaazuve lóḡfuni, mazóbo é ḡeni luazu ga é mina wele GALA ba.

⁷ Ḡóḡḡ GALAGI ḡeni ma: «Gè nà-nubuseiti ta-bóloi ḡaa Ezipete yooi zu, gè ta-ḡee wooi meniga, ti toozu ta-welema nuiti zea, gè ta-bóloi ḡwee. ⁸ Gè vaa ga gè ti unmo, gè ti ḡula Ezipete nuiti zea, gè le ga tiye zou vagó zu, suwóobai, ve nónoi ta kóin gulóí uóovaai ná, zooi nii Kanaan nuiti ti zeini su, ta Ḡete nuiti, ta Amóol nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Ḡeeve nuiti, ta Yeeḡuse nuiti. ⁹ Niizu Izelayele nubuseiti ta-ḡee wooiti ti zeelia mà, gè nimizai ḡa, nii Ezipete nuiti ti seizu ti ma. ¹⁰ Naa ḡa é ba, nà è levesu Falaḡón uó be, è nà-nubusei Izelayele nuiti kula Ezipete yooi va.»

¹¹ Moize ḡeni GALA ma: «Be ḡa é ga ze, gè liizu Falaḡón uó be, ga gè Izelayele nubuseiti kula Ezipete yooi va?» ¹² GALA ge ḡeni ma: «Nà ḡe è va, wele nii é ḡεεzu ga poogi ga nà ḡa gè è levesu: Siḡi zu dá nubuseiti kulana la Ezipete yooi va, wa náko bù gizei nii ma.»

¹³ Moize ḡeni GALA ma: «Nà liizu Izelayele nubuseiti pó be, gè ḡe ti ma: <Wo-mεmεwolani ta-GALAGI tèvege wo uó be.> Kele ni ta ḡaazaḡana ga <daasei ka lee?> Nà ti woḡaaavote ḡale?»

¹⁴ GALA ge ḡeni Moize ma: «Nà ga naa, nii é ná.» E ḡeni ma móno: «Pele ḡa dá Izelayele nuiti goḡaaavote da: <Zóí é lolisu ga: Nà ná, naa ḡa é tèvegai wo uó be.> » ¹⁵ GALA ge ḡeni Moize ma móno: «Da bóe ḡani Izelayele nuiti pó: <Ḡóḡḡ GALAGI, é ga wo-mεmεwolani Abalaame, Izaake, ta Zakóbe ta-GALAGI ḡa é tèvegai wo uó be.> Dàaseigi ḡana eyesu ḡó, pele ḡana gè pó ga ti dá woḡula mà la, yeeḡḡalaiti pe su. ¹⁶ Li, è Izelayele ḡewolaiti gaale ba, è ḡe ti ma: <Ḡóḡḡ GALAGI, wo-mεmεwolani ta-GALAGI ḡula ve bè kelema, nii é ga Abalaame ná-GALAGI, ta Izaake, ta Zakóbe. E ḡe ma: Gè wele wo ma, gè naa ḡaa gaamazu, nii ti daazu wo ma Ezipete yooi zu. ¹⁷ Gè devea ga nà vaazu leezu ga woye, gè wo ḡula Ezipete yooi va, ve wo ná kpóloi zu, gè li ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, ta Ḡete nuiti, ta Amóol nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Ḡeeve nuiti, ta Yeeḡuse nuiti, ve nónoi ta kóin gulóí uóovaai ná.> ¹⁸ Ta woilo è-woo ma. Da-o, Izelayele ḡewolaiti-yo, wa li Ezipete masagi uó be, wo ḡe ma: <Ḡóḡḡ GALAGI, Eḡulu nuiti ta-GALAGI vaave gi uó. Va bu niizu, gi folo savagó zie wo tevebai zu, ga gi li, gi zalaḡaiti kula Ḡóḡḡ GALAGI ve, é ga ḡá-GALAGI.> ¹⁹ Gè kwεeni ga Ezipete masagi la vaazu yeeḡesu wo va, wo va li, ni naa la ḡεeni ga zeemaḡai. ²⁰ Nà yeemaalesu, gè Ezipete yooi loḡa ga maabele vai ma ziiti kpein, gè vaazu keezu ti zaama. Naa uoluma, toḡa vaazu yeeḡesu wo va, wo li. ²¹ Nà fai ta ḡe, nii a ke niima nubuseiti ti ḡaazu unfe sóbo Ezipete nuiti gaazu. Siḡi zu wo vaazu liizu la, wo la lia ga yeapaka neḡelein. ²² Izelayele anzanui ḡilagilagi ḡa wali anipakaiti, ta zanu anipakaiti, ta seḡeiti fali seiḡóḡó ma, ta naama anzanui ma, nii é ná-pelei wu, wo wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti maḡili la. Wa ti ḡula Ezipete nuiti zea, wo ti maavo.»

4

GALA ge ná-zεbei ḡula vai kelema

Moize ve

¹ Moize goḡaaavoteni, é ḡe ma: «Ti la vaazu laazu dà, ti la woiloga ḡóoi ma. Kele ta vaazu ḡεεzu mà: <Ḡóḡḡ GALAGI la ḡulani è ve kelema.> » ² Ḡóḡḡ GALAGI ḡeni ma: «Lee ḡa é zoni è ya?» E goḡaaavoteni, é ḡe ma: «Tukpóí ve.» ³ Ḡóḡḡ GALAGI ḡeni ma: «Pili ya zooi ma.» E pilini ya zooi ma, naa latini, é ḡe ga kaalii. Moize velani ba. ⁴ Ḡóḡḡ GALAGI ḡeni Moize ma: «Yeemaale, è so wóḡngi va.» E yeemaaleni, é so, naa latini, é ḡe volu ga tukpóí zea.

⁵ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Da naa ḡe, naa ḡa a ke, ti la da ga Gooḡo GALAGI, timemewolani ta-GALAGI ḡulave kelema è ve, nii é ga Abalaame, Izaake, ta Zakobe ta-GALAGI.»

⁶ Gooḡo GALAGI ḡeni ma mōno: «Yeeve è-ḡakai zu.» E yeei veeni ḡakai zu. Naa volu é seḡeni ná, peḡe, geei ḡulani zeei maave pe, koleai egḡe kobe kolegi.

⁷ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Yeei ve volu è-ḡakai zu.» E yeei veeni volu kakai zu. Naa volu é yeei zegeni ḡakai zu, é latini, é ḡe volu ga kōlogi ḡevelei. ⁸ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ni ti la laani è la, ti la ḡisōlōni poogi ma mōungi ma, ta la poogi velesiei la. ⁹ Ni balaa ti la laani poo felegōi naati da, ti la woiloni è-wooi ma, da zie wolai Nile ma dei ta zegḡe, è pu ya zooi ma. Ziei è vaazu seḡezu zie wolai Nile ḡa, naa ḡa lati, é ḡe ga jamai zooi ma.»

¹⁰ Moize ḡeni Gooḡo GALAGI ma: «Ee, Māligii, gè la ga zunui nii daaḡōbai, naa ma ge la tōzeini bà wogi, baa veleina, anee voloi naa è tōzeida la ga bōea pō, nèi gè ga da-wotiḡe nui, mazōlō daave ta nèi ti ḡilive.» ¹¹ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Be ḡa é nu vului laave beḡea? Be ḡa a da nui ḡe ga boboi, baa goizubōlo nu, baa é ke ga wozāḡaa nu, baa gaazugole nu? Nà nō laade baa, nèi gè ga Gooḡo GALAGI? ¹² Liina degḡemu ḡani, nà bōḡoi ḡa gè ḡeezu è va, da ḡena bōea, nii è vaazu bosu, nà è ḡala ga naa.» ¹³ Moize ḡeni ma: «Ee, Māligii, nu ḡili teve, nii è pō è teve.»

¹⁴ Gooḡo GALAGI yiiḡaawanani Moize ma, é ḡe ma: «È-lie Aalōn, Leevi nui, ḡa ná. Gè kwēe ga daaḡōlōve. Wele tō bōḡogo va, é vaazu è laaḡomisu. Siegi zu é è ḡaazu la, gola ḡoozu ḡa nee, ga ziimave pe. ¹⁵ Da bōe pō, è woiti pu da. Nōun nà, nà ḡe wo va, wa ḡena bōea, nà wo ḡala ga naa, nii wa ke. ¹⁶ Tōḡa bōe è ve nubuseiti pō, é ḡe ga è-laave, dōun da ḡe GALA tosuve tōun be. ¹⁷ Tukpōi nii zegḡe ya, nii è vaazu poogiti keezu la.»

Moize ḡale fai ma Ezipete yooi zu

¹⁸ Moize ḡaleni ma, é li nekoi Zeetelo vō be, é ḡeni naa ma: «Nà pō gè li kēleaiti pō be, niiti ti Ezipete yooi zu, gè peḡe ni ta de vulua.» Zeetelo ḡeni ma: «Li ziileigi zu.»

¹⁹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma Madiyan yooi zu: «ḡale ma, è li Ezipete yooi zu, mazōlō niiti kpein ti ḡea pō ti è vaa, naati ti zaa.» ²⁰ Moize anzai ta ná-doun zunui seḡeni, é ti ze soovale sinei ḡōma, ti pele zo, ti da li Ezipete yooi zu. Moize GALA ná-tukpōi zegeni ya.

²¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Da ḡalena ma Ezipete yooi zu, keni è maabēle vaiti kpein ke Falaḡōn ḡaazu, nii gè ma zobogi veai è ya. Nōun nà, nà vaazu kigi baazu, é la vaazu yeebesu nubuseiti ba, ti va li. ²² Da ḡeezu Falaḡōn ma: «Gooḡo GALAGI wooi ḡaa: Izelayele ḡa ga dōun zunui mōungi. ²³ Gè bo è ma: Be dōun zunui va, é li, é boti ḡe bē. Ni è la ḡe keeni, è va be ba, é va li, nà è-loun zunui mōungi undaavili.» »

²⁴ Siegi zu Moize ḡeni siei ma la, é ḡulani adave ta, ve é niini ná, Gooḡo GALAGI daaḡomini, é ḡeni pō ga é paa. ²⁵ Seefōla dodo ḡōtui zegeni, é ná-doun zunui ná-zunu anii ma ḡōlō yōkpōgi levega, é fōḡu Moize kōligi va, é ḡe ma: «Da bē ga zinigi gè sōlōḡai ga jamai.» ²⁶ Gooḡo GALAGI zeni ná. Nāzu ḡa anzanui ḡeni ma la: «Zinigi sōlōḡai ga jamai,» tatipelevolui maavele ma.

²⁷ Gooḡo GALAGI ḡeni Aalōn ma: «Li tevbai zu, è Moize laaḡomi.» Aalōn liini, é Moize laaḡomini GALA ná-gizei ma, é neene. ²⁸ Moize wooi kpein deeni ga Aalōn, nii Gooḡo GALAGI teveni pō, ta poogiti kpein é deveni ga é ke. ²⁹ Moize ta Aalōn ti liini, ti Izelayele ḡewolaiti kpein gaale ba. ³⁰ Aalōn voluvaawoni ga naama vaiti kpein, niiti Gooḡo GALAGI ti woni Moize ma.

E poogiti keeni nubuseiti gaazu. ³¹ Nubuseiti ti laani da. Ti kwεεgai ma ga Gooḡo GALAGI vaave Izelayele nuiti pɔ, ga é wεε ti ma, é ta-maanḡḡoi ḡa, ti bḡḡomaayeini, ti nḡkḡ bu.

5

Moize ta Aalḡn ti lii laa mḡungi Falaḡḡn vḡ bε

¹ Naama vaiti tevegai ma, Moize ta Aalḡn ti liini Falaḡḡn vḡ bε, ti ḡε ma: «Gooḡo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ḡaa: <Be ná-nubuseiti ba, ti li, ti fetii ḡula tevebai zu dáaseigi lebi vaa ma.>» ² Falaḡḡn ti wooḡaavoteni, é ḡε ti ma: «Bε ḡa é ga Gooḡo GALAGI, ga gè ḡolo bε, gè bε Izelayele nuiti ba, ti li? Gè la Gooḡo GALAGI ḡwεε, gè la yeebega Izelayele nuiti ba pε, ti va li.» ³ Ti ḡeni ma: «Ebulu nuiti ta-GALAGI ḡulaḡe kelema gi vε. Va bu gi folo savagḡ zie wo tevebai zu, gi li, gi zalaḡaiti kula gá-GALAGI, Gooḡo GALAGI vε, naa ḡa a ke, é mina va seebε wola vεεzu gi va, baa a va kḡḡ vεε gi va.» ⁴ Ezipete masagi ḡeni ti ma: «Moize ta Aalḡn, leeni vaa zu wo nubuseiti seḡezu ta-wotiiti ma? A ḡale ma, wo wa-wotiiti ke.» ⁵ Falaḡḡn ḡeni ma: «Niizu, niima nubuseiti ti mḡinda zoi zu, wa ta-wotiiti suḡoloḡolosu!»

Falaḡḡn ta bḡ fai Izelayele nuiti ta-wotii va

⁶ Naama voloi nḡ, Falaḡḡn niima levei veeni nubuseiti ta-wεlema nuiti zea, ta ta-wotiḡε ḡundigḡiiti, é ḡε ti ma: ⁷ «À mina mḡ tufa ve nubuseiti zea, eḡevelei é ḡea ḡεεzu la mḡungi zu, ga ti va bilikii loḡa, ti ḡa li niina, tiya bḡḡoi ti ḡa tufai yεvε. ⁸ Anεε naa vε, bilikii lieḡoi ti ḡea doḡazu mḡungi zu, wa naa nḡ la ti ḡakala. A mina ta ḡula naa la ga tago balaa, mazḡḡḡ ta ga dḡḡvε nuiti, naa ḡa é keεzu, ti kpeei loozu, ti ḡa ḡε: <Be gi va, gi li, gi zalaḡaiti kula gá-GALAGI vε.>» ⁹ A nui niiti kasḡḡili ga botii, ti-un ka yε naa ma, ti mina woilo zεε bḡεzḡḡulaiti ma.»

¹⁰ Nubuseiti ta-wεlema nuiti, ta ta-wotiḡε ḡundigḡiiti ti liini, ti ḡε nubuseiti ma: «Falaḡḡn wooi ḡaa: <Gè la mḡ tufa veezu wo ya. ¹¹ Wa bḡḡoi, à li, wo tufai ḡaizie bḡḡo vε, vε nḡpε wa ka ná. Anεε naa vε, tanḡpε ge la ḡulazu wa-wotii la.>» ¹² Nubuseiti ti vazani Ezipete yooi zu ná pε, ti ḡa tufa unkpulugiti zεvε tufai vḡtogi zu. ¹³ Ta-wεlema nuiti ti ḡeni bḡizu ti la, ti ḡa ḡε: «À wa-volo ḡila kuḡui bε, eḡε nḡ siegi zu tufai ḡeni la wo ya.» ¹⁴ Ti ḡeni Izelayele nuiti ta-wotiḡε ḡundigḡiiti doḡazu, niiti Falaḡḡn ná-gwεlema nuiti ti ti zeini ti unda. Ti ḡeni ḡεεzu ti ma: «Lee vaa zu wo la beni ga wogi ta za bilikii lieḡoi loḡa, daai wo ḡakala, eḡevelei é laani la wo ḡakala mḡungi zu?»

¹⁵ Izelayele nuiti ta-wotiḡε ḡundigḡiiti ti liini, ti baazaḡa Falaḡḡn ma, ti ḡε ma: «Lee vaa zu è gi zosu ḡani, ḡei gi ga ḡa-wotiḡε nuiti? ¹⁶ Ti la mḡ tufa veezu gi ya, ḡei gi ga ḡa-wotiḡε nuiti, ti ḡa ḡε gi ma: <A bilikiiti doḡa!> Gei gi ga ḡa-wotiḡε nuiti, ta gi loḡazu, tama ḡa-nubuseiti ka ti faaḡaazagi ḡeai.» ¹⁷ Falaḡḡn ti wooḡaavoteni, é ḡε ma: «Wa ga dḡḡvε nuiti, dḡḡvε nu wolaiti! Naa ḡa é keεzu, wo ḡεεzu ma: <Be gi va, gi li, gi zalaḡaiti kula Gooḡo GALAGI vε.>» ¹⁸ Niizu, à li, wa-woti ḡεεzuvε, nu la mḡ tufa veezu wo ya jεḡeḡein, keḡe wa bilikii lieḡoi nḡ ve, nii wo ḡeni feezu.»

¹⁹ Izelayele nuiti ta-wotiḡε ḡundigḡiiti ti kaani ga ta ti maanḡḡozu nḡ seḡε, ti ḡa ḡε ma: «Wo la tanḡpε kulazu bilikii lieḡoi la, nii é veezu folo-o-folo.» ²⁰ Ti ḡulazuvε Falaḡḡn vḡ bε, ti zeelini Moize ta Aalḡn vḡ bε, naati ti ḡeni ti maabḡunsu. ²¹ Ti ḡeni ti ma: «Gooḡo GALAGI ḡa wo ḡaazu, toḡa wo lukpḡḡaaleve! Wo gi maayogi zeḡea Falaḡḡn ta ná-botiḡε nuiti bε. Wo boḡa zḡkpḡi laa ti-yeezaamvε, ga ti gi vaa la.»

²² Moize ɣaleni ma Ɔooɣɔ GALAGI ʋɔ bɛ, é ɣɛ ma: «Màliɣii, lee vaa zu é faa nɔi ɣɛa ga niima nubuseiti? Lee vaa zu è tèvegai? ²³ Kaipa gè liini Falaɣɔn ʋɔ bɛ, gè bɔɛ pɔ è-laaseigi zu, toɣa faa nɔi ɣɛɛzu nɔ ga niima nubuseiti, da ma, è la da-nubuseiti unmooni pɛ, è va ti ɣula zea.»

6

GALA ge Izelayele nuiti unmooni fai laazeeli vai

¹ Ɔooɣɔ GALAGI ɣɛni Moize ma: «Da vaazu petesu niizu, nii gè vaazu keɛzu ga Falaɣɔn. Nà-zeeɣaaba wola maavele ɣa é vaazu besu la Izelayele nuiti ba, ti li, toɣa ti bɛɛzu, é ti ɣula ná-zooi va.»

² GALA ge bɔɛni mooni Moize ʋɔ, é ɣɛ ma: «Nòun nà, nà ga Ɔooɣɔ GALAGI. ³ Gè ɣulani keɛma Abalaame ʋɛ, ta Izaake, ta Zakɔbe, ga GALA Zɛbei-Pɛ-Maliɣii, keɛ gè la ɣɛni bɔɣɔ lɛɛni ga tiye ga dàaseigi ɣa ga Ɔooɣɔ GALAGI. ⁴ Gè minazegɛni ti ʋɛ, ga nà Kanaan yooi veezu ti ʋɛ, zooi naa, nii ti su ga seikɔɣɔma nuiti. ⁵ Nòun nà, gè Izelayele nuiti kpala gooi mɛnigɛ, niiti ti ga Ezipete nuiti ta-luɔiti. Gè ɣizegɛ nà-minazegɛgi zu. ⁶ Naa ɣa é ba, ɣɛ Izelayele nuiti ma: «Nà ga Ɔooɣɔ GALAGI, nà wo viesu, gè wo ɣula boti baagi laawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma. Nà wo unmoosu, wo ɣula duɔlai zu, nii wo su ti ya. Nà wo unmoosu ga nà-zeeɣaabaai, naa ɣa ɣɛ ga tukpɔɣaaleve wola ti laalɔɣɔma. ⁷ Nà wo zegezu, wo ɣɛ ga nà-nubuseiti, nà ɣɛ ga wa-ƆALAGI. Wa suɣwɛɛ ga nà ɣa gè ga Ɔooɣɔ GALAGI, wa-ƆALAGI, nii é wo unmoosu, é wo ɣula boti baagiti daawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma. ⁸ Nà lɛɛzu ga woye zooi naa zu, nii gè ma ɣonai woni ga nà fe Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakɔbe. Nòun nà, nà feezu wo ya, é ɣɛ ga wɔnɔ. Nà Ɔooɣɔ GALAGI ʋɛ.» »

⁹ Moize naama woiti boni Izelayele nuiti ma, keɛ naati ti la ɣɛni woiloni goo ma, mazɔlɔ ti ɣɛni iɲoteve wola zu, duɔla baaba golai maavele ma, nii ti ɣɛni su.

¹⁰ Ɔooɣɔ GALAGI bɔɛni Moize ʋɔ, é ɣɛ ma: ¹¹ «Li, è bɔɛ Falaɣɔn ʋɔ, Ezipete masagi, é be Izelayele nuiti ba, ti li, ti ɣula ná-zooi va.» ¹² Moize Ɔooɣɔ GALAGI woɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Izelayele nuiti ti la woiloni gɔoi ma. Falaɣɔn ɣa zoo ɣale woilosu gɔo ma, nɛi kpɔɛla baai?»

¹³ Ɔooɣɔ GALAGI bɔɛni Moize ta Aalɔn ʋɔ, é deveiti fe ti ya, é ʋile Izelayele nuiti ba ta Ezipete masagi Falaɣɔn, Izelayele nuiti kula vai zu Ezipete yooi va.

Moize ta Aalɔn ti-mɛmɛwolaiti

¹⁴ Izelayele nuiti ta-ʋɛɛyɛɣɛiti ma ɣundigɛiti ti ɣɛni ga: Izelayele ná-doun zunu mɔungi é zɔlɔni, daa ga Luβɛn. Naa ná-doun zunuiti ti ɣɛni ga: Geenɔke, Palu, Ɔeselon, ta Kaalemi. Luβɛn nɔnɔ ma ʋɛɛyɛɣɛiti kana.

¹⁵ Simiyɔn ná-doun zunuiti ti ɣɛni ga: Yemuwɛle, Yamin, Wɔɣade, Yakin, Sɔɣaal, ta Sayile, Kanaan anzanui ná-doun zunui. Simiyɔn ná-pɛɛyɛɣɛiti kana.

¹⁶ Leevi ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eɣɛvelei ti-mavofodaiti ti la: Geeleson, Keɣate, ta Melali. Leevi zii ma ɣonagiti ti ɣɛni ga kona ungila puusavagɔ maazu lɔfela (137). ¹⁷ Geeleson ná-doun zunuiti ti ɣɛni ga: Liβeni ta Simeyi, ta ta-ʋɛɛyɛɣɛiti. ¹⁸ Keɣate ná-doun zunuiti ti ɣɛni ga: Amelame, Yiseɣaal, Geeβelɔn, ta Uzিয়েle. Keɣate zii ma ɣonagiti ti ɣɛni ga kona ungila puusavagɔ maazu savagɔ (133). ¹⁹ Melali ná-doun zunuiti ti ɣɛni ga: Maali ta Musi. Naati ka ti ga Leevi ná-pɛɛyɛɣɛiti, eɣɛvelei ti-mavofodaiti ti la.

²⁰ Amelame nazai Yɔkeeβɛde zeini ga anza, naa doun zunuiti sɔlɔni bɛ: Aalɔn ta Moize. Amelame zii ma voloi kpein ge ɣɛni ga kona ungila puusavagɔ

maazu lofela (137). ²¹ Yiseḡaal ná-doun zunuiti ti ḡeni ga: Kólee, Neefεge, ta Zikeli. ²² Uziyele ná-doun zunuiti ti ḡeni ga: Mikayεle, Elesafan, ta Siteli.

²³ Aalón Naason baazeelai Eliseeḡa zeini ga anza, nii é ga Aminadaḡe ná-doun anzanui, naa doun zunuiti sáḡoni be: Nadaḡe, Aḡiyu, Elezaal, ta Itamaal.

²⁴ Kólee ná-doun zunuiti ti ḡeni ga: Asiil, Elekana, ta Aḡiazafe. Kólee ná-doun zunuiti ta-veleyeḡeiti kana.

²⁵ Aalón ná-doun zunui Elezaal, Putiyεle ná-doun anzanui zeini ga anza, naa doun zunu zḡḡoni be, é daasei pεeni ga Finease. Naati ka ti ga Leevi lointi ta-veleyeḡeiti ma ḡundigḡiiti, eḡevelei ta-veleyeḡeiti ti la.

²⁶ Aalón ta Moize naati ka Ḣooḡḡ GALAGI ḡeni ti ma: «À li, wo Izelayεle nuiti kula Ezipete yooi va, wo ti ze i kpasu ga pagḡ.» ²⁷ Moize ta Aalón ḡa ti liini, ti ḡe Ezipete masagi Falaḡón vḡ, ga ti Izelayεle nuiti kula Ezipete yooi va.

Ḣooḡḡ GALAGI ná-minazeḡeḡi niine vai Moize ve

²⁸ Siεḡi zu Ḣooḡḡ GALAGI ḡeni la Moize vḡ, Ezipete yooi zu, ²⁹ é ḡeni ma: «Nà ga Ḣooḡḡ GALAGI. Li, è ḡe Ezipete masagi Falaḡón vḡ, naama vaiti kpein bo ma, nii ḡe bosu è ma.» ³⁰ Kele Moize Ḣooḡḡ GALAGI woḡaavoteni, é ḡe ma: «Nḡun nà ḡa kpḡela ḡaai, Falaḡón ḡa woilo ḡale ḡḡo ma?»

7

¹ Ḣooḡḡ GALAGI ḡeni Moize ma: «Wele, nà è losu GALA tosuve Falaḡón ve, è- lie Aalón ḡe ga è laavaawo nui. ² Dḡun, ḡa naati kpein bo, nii ḡe vaazu è levezu ma. E-lie Aalón ḡa lati, é ti wo volu Falaḡón ma, ga é ḡe Izelayεle nuiti ba, ti ḡula ná-zooi va. ³ Nà ma, nḡun, nà Falaḡón ḡiḡi ḡaazu, nà nà-poogiti ta nà-laavḡḡ vaiti ke, ná zeizu ḡe mḡinmḡin Ezipete yooi zu. ⁴ Kele Falaḡón la vaazu woilosu wo-wooi ma. Názuve, nà yeeveezu Ezipete yooi ma, ḡe nà-nu ḡulugiti kula Ezipete yooi va, nà-nubuseiti ti ga Izelayεle nuiti, ga tukpḡḡaaleve wolai maavele. ⁵ Ezipete nuiti ta vaazu kwεesu naazu ga, nà ga Ḣooḡḡ GALAGI, siεḡi zu ḡe vaazu yeemaalesu da Ezipete yooi maazu, ḡe Izelayεle nuiti kula ti zaama.»

⁶ Moize ta Aalón ti naa ḡεeni, eḡevelei nḡ kpein Ḣooḡḡ GALAGI devei veeni la ti ya. ⁷ Moize ná-konagi ḡeni niina ga puulḡsava (80), Aalón ná-konagi ḡe ga puulḡsava maazu savagḡ (83), siεḡi zu ti liini la, ti ḡe Falaḡón vḡ.

Aalón ná-tukpḡi lati fai, é ḡe ga kaalii

⁸ Ḣooḡḡ GALAGI ḡeni Moize ta Aalón ma: ⁹ «Ni Falaḡón a ḡeena wo vḡ, é ḡe wo ma: «A laavḡḡ vaa ḡila ke,» ḡa ḡe Aalón ma: «Da-lukpḡi zeḡe, è pili Falaḡón ḡakala zooi ma.» Toḡa ḡe ga kaalii.» ¹⁰ Moize ta Aalón ti liini Falaḡón vḡ be, ti naa ḡεeni, nii Ḣooḡḡ GALAGI valini la ti ma. Aalón ná-tukpḡi vilini zooi ma Falaḡón ḡakala ta ná-botiḡe nu wolaiti, naa latini, é ḡe ga kaalii. ¹¹ Kele Falaḡón molikulagiti tolini, ta zoḡḡiti. Tiya ḡalaa, ti naa ḡeḡalai ḡεeni ga ta-zoḡḡolaiti maavele. ¹² Ti kpein ti ta-lukpḡiti pilini zooi ma, naati ti latini, ti ḡe ga kaaliiti. Kele Aalón ná-tukpḡi ta-lukpḡiti kpḡleni. ¹³ Falaḡón ḡiḡi ḡaani, é la ḡeni woiloni Moizeni ta Aalón wooi ma pe, eḡevelei nḡ Ḣooḡḡ GALAGI boni la.

Maanḡḡ mḡungi: Zie lati fai, é ḡe ga namai

¹⁴ Ḣooḡḡ GALAGI ḡeni Moize ma: «Falaḡón ḡiḡi ḡaa, é la keezu, é va ḡe nubuseiti ba, ti va li. ¹⁵ Li Falaḡón vḡ be sobui nḡ, toḡa ḡulazu, é ḡa li zie wolai Nile laave. Tukpḡi zo ya, nii é latini, é ḡe ga kaalii. ¹⁶ Da ḡεezu Falaḡón ma:

«Goođo GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI, tèvege è vò be ga gè bo è ma ga è be ná-nubuseiti ba, ti li, naa gá a ke ti dèbi tevebai zu. Kéle doun, zaağza é la de keeni. ¹⁷ Goođo GALAGI wooi gaa: Da vaazu kwεεsu nii maavele ma, ga toğa ga Goođo GALAGI. Nà vaazu zie wolai Nile loğazu ga tukpɔi é zoni zèa, toğa vaazu latisu, é gε ga namai. ¹⁸ Kaleiti kpein ti zie wolai Nile wu, ta za, zie wolai Nile makugi gá gúla, Ezipete nuiti ta gaaaba wafuun ga ti zie wolai Nile ta bóle.» »
¹⁹ Goođo GALAGI gɛni Moize ma: «Gε Aalɔn ma: «Da-lukpɔi zεge, è yeemaale Ezipete nuiti ta-dɛiti ma: ta-dε wolaiti, ta-ma bekegiti, ta-boigiti, ta ta-dε yege goiti. Ta gε ga namai, namai gá gε Ezipete yooi kpein su, gulu anijakaiti su ta kɔtu anijakaiti.» »

²⁰ Moize ta Aalɔn ti naa gɛeni, nii Goođo GALAGI valini la ti ma. E tukpɔi wuzegeni, é zie wolai Nile loğa Falağɔn gaaazu, ta ná-botigε nu wolaiti gaazu, Nile dɛi kpein ge latini ga namai. ²¹ Kaleiti ti zaani zie wolai Nile wu. Zie wolai Nile makugi gúlan, Ezipete nuiti ti la mɔ gɛni zoosu ti va zie wolai Nile bóle. Namai gɛni Ezipete yooi kpein su. ²² Kéle Ezipete molikulagiti ti naa gεğalái gɛeni ga ta-zoğolaiti maavele. Falağɔn gıgi baani, é la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, egevelei nɔ Goođo GALAGI boni la. ²³ Falağɔn gɔleni ma, é li ná-masa pɛlei wu, é la vɔlɔ gıɔlɔni niima vai ma negelein.

²⁴ Ezipete nuiti kpein ti zεgeiti bɔni zie wolai Nile maagoolii zu, ga ti kpɔledε zɔlɔ, mazɔlɔ ti la gɛni zoosu ti va zie wolai Nile ta bóle. ²⁵ Goođo GALAGI zie wolai Nile gologologai ma, é keeni su ga folo lɔfela.

Maanəđoi velesi: *Zɔlɔgiti ti zooi maabɔle fai*

²⁶ Goođo GALAGI gɛni Moize ma: «Li Falağɔn vò be, è gε ma: «Goođo GALAGI wooi gaa: Be ná-nubuseiti ba, ti li, naa gá a ke ti dèbi. ²⁷ Ni è la gε keeni, è va be ti va, ti va li, nà vaazu da-yooi kpein suğologolosu ga zɔlɔgiti. ²⁸ Zie wolai Nile wuulaa gá ve ga zɔlɔgiti, ta gúla bu, ti le da-masa pɛlei wu, ti lɔ è laa vɛlei wu, ta da-vetei zu, ti le da-wotigε nuiti ta-vɛleiti bu, ta da-nubuseiti pɔ beti, ta vu da-bulu mɔ zεgeiti su, ta da-bulu vukɔ gaaɔ anijakaiti su. ²⁹ Zɔlɔgiti ta le wo ma, wa da-nubuseiti, ta da-wotigε nuiti kpein.» »

8

¹ Goođo GALAGI gɛni Moize ma: «Gε Aalɔn ma: «Yeemaale ga da-lukpɔi zie wolaiti ma, ta ma bekegiti, ta kpoigiti, zɔlɔgiti ti le Ezipete yooi gá.» » ² Aalɔn yeemaalen, Ezipete dɛiti ma. Zɔlɔgiti ti leeni, ti Ezipete yooi maabɔle. ³ Kéle molikulagiti ti naa gεğalái gɛeni ga ta-zoğolaiti maavele. Ti zɔlɔgiti puuni balaagi Ezipete yooi gá.

⁴ Falağɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, é gε ti ma: «À Goođo GALAGI maanεne, naa gá a ke é zɔlɔgiti maagooza gi va ga ná-nubuseiti. Nà besu wa-nubuseiti ba, ti li, ti zalağaiti kula Goođo GALAGI vε.» ⁵ Moize gɛni Falağɔn ma: «Masagi, va bu da bɔđoi è kui le ga ze, yei gè vaazu Goođo GALAGI maanεnezu la è vε, wa da-wotigε nuiti, ta da-nubuseiti, nii a ke é zɔlɔgiti maagooza è va, ta da-vɛleiti? Tağila kpala ge la yege ná, keni zie wolai Nile nɔ wu.» ⁶ Falağɔn googaavoteni, é gε ma: «Lina nɔ.» Moize gɛni ma: «Toğa gε gana, egevelei è faliai la, naa gá a ke, è kwεε ga gala kili ge la gúlan ga Goođo GALAGI, gá-GALAGI. ⁷ Zɔlɔgiti ta maagooza è va, ta da-vɛleiti, ta da-wotigε nuiti, ta da-nubuseiti, tağila kpala ge la yege ná, keni zie wolai Nile nɔ wu.»

⁸ Moize ta Aalɔn ti zεgeni Falağɔn vò be, Moize woogúlani Goođo GALAGI ma, zɔlɔgiti ta-vaa zu, niiti é ti leveni Falağɔn laalɔğma. ⁹ Goođo GALAGI naa gɛeni, nii Moize falini ma. Zɔlɔgiti ti zaani pɛleiti bu, ta koizuveti, ta dɔbɔiti su.

¹⁰ Ti ti gaaɛeni ba kpifɔkpifɔ, makugi ɔeni ɔulazu zooi zu ná pɛ. ¹¹ Keɛ Falaɔɔn kaai ma ga faiti ti zolooga, é bɔɔɔ ɔikpaani, é la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, eɔeɛvelei ɔɔɔɔ GALAGI bogai la.

Maanɔɔɔi zavasiei:
Sosoligiti

¹² ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Gɛ Aalɔn ma: <Da-lukpɔi maale, è zooi ma vufiligi loɔa. Toɔa latisu ga sosoligiti Ezipete yooi zu ná kpein.> » ¹³ Zekana ti keeni la. Aalɔn yeemaaleni ga ná-tukpɔi, é zooi ma vufiligi loɔa la. E ɔeni ga sosoligiti, é vu nuiti ma, ta suaiti. Zooi ma vufiligi kpein ge ɔeni ga sosoligiti, Ezipete yooi kpein su. ¹⁴ Molikulagiti ti ta-zoɔolaiti kpein keeni, ga ti va sosoligiti kula, keɛ ti la ɔeni zooni. Sosoligiti ti vuuni nuiti ma ta suaiti. ¹⁵ Názu ɔa molikulagiti ti ɔeni la Falaɔɔn ma: «GALA bɔɔɔi yee voɔi ve!» Keɛ Falaɔɔn ɔigi baani, é la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, eɔeɛvelei ɔɔɔɔ GALAGI bogai la.

Maanɔɔɔi naanisiei:
Deɔiti puu vai

¹⁶ ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Wuzeɔe ga sobuzobui, è li, è lo Falaɔɔn ɔakala, siegi zu é ɔulazu la ga é li ziauve, da ɔe ma: <ɔɔɔɔ GALAGI wooi gaa: Be ná-nubuseiti ba, ti li, naa ɔa a ke ti dɛbi. ¹⁷ Ni è la beni ná-nubuseiti ba, ti va li, ná vaazu è laalɔɔma ga deɔiti ti laabadiiai, wa da-wotiɔe nuiti, ta da-nubuseiti, naa veɛ da-veɛiti ba. Ezipete nuiti ta-veɛiti buulaa ɔa ve ga deɔiti, ta zooi balaa laa ɔa ve. ¹⁸ Keɛ naama volo ná, ná zeeɔaɔɔwɛɛzu ɔe ɔɔɔɔn yooi va, ve ná-nubuseiti ti zeini ná, deɔiti ti la ɔea miná neɔeɛin, naa ɔa a ke è kwɛɛ ga ná ga ɔɔɔɔ GALAGI, ná naama yooi zu. ¹⁹ Ná zeeɔaɔɔwɛɛzu ɔɛɛzu ná-nubuseiti ta da-nubuseiti ba. Laavɔɔ vai ma voogi naa ɔa ɔula keɛma lina.> » ²⁰ ɔɔɔɔ GALAGI keeni ɔana. Deɔiti ti laabadiiai, naati ma bulugi vaani Falaɔɔn ná-masa peɛi wu, ta ná-botiɔe nuiti ta-veɛiti bu, ta Ezipete yooi kpein su. Zooi ɔoloɔoloni deɔiti zea.

²¹ Falaɔɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, é ɔe ti ma: «À li, wo zalaɔaiti kula wa-ɔALAGI ve zooi zu.» ²² Moize gooɔaavoteni, é ɔe ma: «É la zolooni lagooni pa ga é ɔe ɔana, mazɔɔɔ gá vaazu zalaɔaiti kulazu ɔɔɔɔ GALAGI ve, gá-ɔALAGI, ti ga kɔzɔba aniiti Ezipete nuiti be. Ni gá zalaɔaiti kulana Ezipete nuiti gaazu, ti ga kɔzɔba aniiti ti ve, ti la gi zɔa ga kɔtui baa? ²³ Gá folo savago zie wosu teɛebai zu, gi zalaɔaiti kula ɔɔɔɔ GALAGI ve, gá-ɔALAGI, eɔeɛvelei é bogai la gi ma.» ²⁴ Falaɔɔn ɔe ma: «Nɔun ná, ná yeebesu wo va, wo li teɛebai zu, wo zalaɔaiti kula ɔɔɔɔ GALAGI ve, wa-ɔALAGI. Keɛ wa ɔena lia, à mina maɔɔooza. A maanɛɛɛni wo bɛ.» ²⁵ Moize gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Peɛ, ná ga ɔula è vɔ be, ná ɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛzu è ve. Lina, deɔiti ta maɔɔooza Falaɔɔn va, ta ná-botiɔe nuiti, ta ná-nubuseiti, keɛ Falaɔɔn mina ye gi yaavazu, é va be yeebesu nubuseiti ba, ti va li, ti va zalaɔaiti kula ɔɔɔɔ GALAGI ve.» ²⁶ Moize ɔulani Falaɔɔn vɔ be, é ɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛ. ²⁷ ɔɔɔɔ GALAGI keeni eɔeɛvelei Moize falini la ma, deɔiti ti maɔɔoozani Falaɔɔn va, ta ná-botiɔe nuiti, ta ná-nubuseiti. Gila kpalaa ge la ɔeni yeni ná. ²⁸ Keɛ niizu mɔnɔ, Falaɔɔn bɔɔɔ ɔigi baani, é la yeebeni nubuseiti ba, ti va li.

9

Maanɔɔɔi laɔlusiei:
Dɔɔ zeeɛi veɛ vai suaiti ba

¹ Góogó GALAGI gfeni Moize ma: «Li Falaḡon ʋə bε, è gε ma: «Góogó GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi gaa: 'Be nà-nubuseiti ba, ti li, naa gá a ke ti dèbi. ² Ni è la gε κενι, è va be ti va, ti va li, da ti zona, ³ Góogó GALAGI yeei gá gε da-loganiiti daalḡoma, niiti ti dóbɔiti su, sooiti, ta soovalegiti, ta nɔmɛiti, ta nikɛiti, ta baalagiti, ta boliiti. Toḡa gε ga dɔfɔi, é wola nɔu. ⁴ Kεε Góogó GALAGI gá zeeḡaagwεεzu gε Izelayele ná-toganiiti ba ta Ezipete nuiti ta-loganiiti. Niiti ti ga Izelayele nuiti tɔnɔi, gila kpalaa ge la zaa ti va.» » ⁵ Góogó GALAGI kui levea ba, é gε: «Lina, Góogó GALAGI gá naa gε zooi zu.»

⁶ Góogó GALAGI κενι gana nɔ, poluma voloi. Ezipete nuiti ta-loganiiti kpein ti zaani, kεε sua gila kpalaa ge la gfeni zaani Izelayele nuiti ta-loganiiti su. ⁷ Falaḡon keelai leveni ga ti gaazaḡagiti bo, petε, Izelayele ná-toganiiti gila kpalaa ge la gfeni zaani. Falaḡon ḡigi baani, é la gfeni beni Izelayele nuiti ba, ti va li.

Maanḡɔi lɔzitasiei:
Divologiti ti lo fai
nuiti ta suaiti ba

⁸ Góogó GALAGI gfeni Moize ta Aalɔn ma: «À yeelaave ga diḡi losuʋε ma yuʋui, Moize fobe geezu ʋelei Falaḡon gaaazu. ⁹ Toḡa gε ga fufiligi, é ʋεε Ezipete yooi pε ma, é gε ga divologi, é lo nuiti ta suaiti ba, é ḡula ti ma, Ezipete yooi zu ná pε.» ¹⁰ Ti fuului ma yuʋui zegeni, ti li, ti lo Falaḡon ḡakala. Moize fobeni geezu ʋelei, é gfeni ga divologiti, κεai ga kula ma anii nuiti ta suaiti ma. ¹¹ Molikulagiti ti la gfeni zooni ti va va Moize ḡakala, tɔzei divologiti ba, mazɔɔ divologiti ti gfeni molikulagiti ba, eḡεʋelei é gfeni la Ezipete nuiti kpein ba. ¹² Góogó GALAGI Falaḡon ḡigi baani, Falaḡon la gfeni woiloni Moizeni ta Aalɔn wooi ma, eḡεʋelei Góogó GALAGI bogai la Moize ma.

Maanḡɔi lɔfelasiei:
Sakɔtuiti puu vai

¹³ Góogó GALAGI gfeni Moize ma: «Wuzegε ga sobuzobui, è li, è lo Falaḡon ḡakala. Da gεεzu ma: «Góogó GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi gaa: 'Be nà-nubuseiti ba, ti li, naa gá a ke ti dèbi. ¹⁴ Mazɔɔ niizu, nà ʋaazu ga maanḡɔ vaiti kpein da bɔḡɔi è laalḡoma, ta da-wotigε nuiti daalḡoma, ta da-nubuseiti daalḡoma, naa gá a ke, è kwεε ga kεḡala nɔpε ge la ná eteai zu ná kpein. ¹⁵ Ni gè yeemaaleni, gè è loḡa ga saai, da-o, da-nubuseiti-yo, é ga wo nεεεa etea. ¹⁶ Kεε gè è yεgε vulua, naa gá a ke, è nà-zεbei gá, ta ti dàaseigi wo eteai zu ná pε. ¹⁷ Da ba, è da pele besa nà-nubuseiti dii vai luḡɔ. ¹⁸ Naa gá é ba, lina, niima lɛlei ma, nà sakɔtui ʋuuzu zeeḡaaba, nii κεḡala nɔpε ge la de gfeni Ezipete yooi zu, é zo naa βετε volo ma, eyesu niizu. ¹⁹ Degεmu, da-loganiiti makesu βεtena ga pagɔ, ta nii kpein é ga dɔnɔ, é è ya eteave. Sakɔtui gá ʋaazu ʋuuzu nuiti kpein ma ta suaiti, niiti ti ʋaazu yesu eteave, ti la lɔḡuni pelɛiti bu, naati ta za.» »

²⁰ Falaḡon ná-botigε nuiti saama, niiti ti luani Góogó GALAGI laawooi va, naati ti ta-wotigε nuiti ta ta-loganiiti tεeni pelɛiti bu ga gaazuvilei. ²¹ Kεε niiti ti la gfeni Góogó GALAGI laawooi lɔni yiima, ti va ke gaaazu ma ga faa, naati ti ta-wotigε nuiti ta ta-loganiiti zeni eteave.

²² Góogó GALAGI gfeni Moize ma: «Yeemaale geeḡɔlɔgi ʋə pelei, sakɔtui ʋu Ezipete yooi kpein su nuiti ma, ta suaiti, ta tufaiti kpein dóbɔiti su, Ezipete yooi zu.» ²³ Moize ná-tukpɔi leteni geeḡɔlɔgi ʋə pelei. Góogó GALAGI tona kpunε tugi leveni, ta sakɔtui, geebadɛi yeini eteai zu. Góogó GALAGI sakɔtui ʋuuni Ezipete yooi zu. ²⁴ Sakɔtui ʋuuni, mainmain gfeni saḡazu, geebadɛi da loo sakɔtuiti saama, gola yeeḡaabaani, κεḡala la de gfeni Ezipete yooi zu, kaipa

é ǵeeni ga ɓoǵo you. ²⁵ Sakɓtui ɓuuni, é zeelini Ezipete yooi kpein ma ga ɲaɗa, nii kpein é ǵeni eteave, é zo nuiti ma, é zeeli suaiti ma. Sakɓtui ɓuuni tufaiti kpein ma dɓɓɓiti su, é guluiti suǵologoloni dɓɓɓiti su. ²⁶ Keni nɔ ve Izelayele nuiti ti ǵeni ná, Gɔsen yooi zu, miná ǵa sakɓtui la ǵeni zeelini ná.

²⁷ Falaǵɓn Moizeni ta Aalɓn lolini, é ǵe ti ma: «Gè kotoi ǵea niizu. Ǵooǵo GALAGI ǵa sɔlegai, nà-o, nà-nubuseiti-yo, gi la veeni. ²⁸ A Ǵooǵo GALAGI maanenena, nii a ke tona kpune tugi mina mɔ ǵula, ta sakɓtui mina mɔ ɓu. Nà besu wo va, wo li, nu la mɔ yeeviliga wo zu mɔnɔ.» ²⁹ Moize ǵeni ma: «Sięgi zu gè ǵulazu la taai va, nà zeeiti teezu Ǵooǵo GALAGI ma. Tona kpune tugi maa ǵa leve, ta sakɓtui, naa ǵa a ke è kwee ga Ǵooǵo GALAGI ǵa po ge ga eteai. ³⁰ Kele gè kwee ga da-o, da-wotigę nuiti-yo, wo la de luazu Ǵooǵo GALAGI va.»

³¹ (Gezei ta wɔlezegi ti ǵologoloni, tɔzei wɔlezegi ǵulaa ǵeni de su ga niine, gezei vaa ǵeni de ga niine. ³² Belegi ta epotelegi ti la ǵeni ǵologoloni, tɔzei ti nekege.)

³³ Moize ǵulani Falaǵɓn ɓɔ be, é li taa voluue, é yeeiti teeini Ǵooǵo GALAGI ma, tona kpune gooi ta sakɓtuiti maaleveni, tonai la mɔ ǵeni ɓuuni zooi ma. ³⁴ Falaǵɓn kaai ma ga tonai, ta sakɓtui, ta tona kpune gooitii maalevea, é ǵeni nɔ ba, é da kotoi ǵe, é ɓoǵo ǵigi baani, tɔ-o, ná-botigę nuiti-yo. ³⁵ Falaǵɓn ǵigi baani, é la ǵeni beni Izelayele nuiti ba, ti va li, egvelei nɔ Ǵooǵo GALAGI puuni la Moize la, é bo.

10

Maanɔǵi ɓsavasi: *Kotogiti puu vai*

¹ Ǵooǵo GALAGI ǵeni Moize ma: «Li Falaǵɓn ɓɔ be, mazɔɔ nà ǵa gè kigi baai, ta ná-botigę nuiti zii, nii a ke gè nà-poogiti kula kelema ti zaama. ² Toǵa balaa ga è suǵula è-lointi ma, ta ti-lointi, pelei gè Ezipete nuiti sogai da, ta poogi ma ziiti gè ti ǵulaa kelema ti zaama. Wa kwee naa maavele ma ga nà ga Ǵooǵo GALAGI.»

³ Moize ta Aalɓn ti liini Falaǵɓn ɓɔ be, ti ǵe ma: «Ǵooǵo GALAGI, Ebulu nuiti ta-ǴALAGI wooi ǵaa: «Da yesu ǵelezu eyesu sięgi begele zu, ga è la ɓoǵo unmaayeida bę? Be nà-nubuseiti ba, ti li, naa ǵa a ke ti dębi. ⁴ Mazɔɔ ni è la ǵe keeni, è va be nà-nubuseiti ba, ti va li, wele, nà vaazu lina ga kotogiti da-yooi zu. ⁵ Ta zooi maabɔle, nu la zooga é va zooi ǵa, ti anii mɔtaiti mi nii é ná, nii sakɓtui zęgai wo ya, guluiti kpein ti betezu wo ve dɓɓɓiti su, ta naati kpein miizu. ⁶ Ta da-veleiti buulaave, ta da-wotigę nuiti kpein ta-veleiti, ta Ezipete nuiti kpein ta-veleiti. E-ǵeeni, ta è-ǵeeni ti-ǵeeni ti la ǵeni naa ǵeǵala ǵaani, kaipa ti ǵulani, ti da yenvu zooi nii zu, eyesu niima voloi.» » Moize voluaveni, é ǵula Falaǵɓn ɓɔ be.

⁷ Falaǵɓn ná-botigę nuiti ti ǵeni ma: «Zunui nii ǵa ǵeezu ga balii ǵale ade ve, eyesu się kpegele zu? Bena nui niiti ba, ti li, ti Ǵooǵo GALAGI lebi, ta-ǴALAGI. E la de suǵwee baa ga Ezipete undaa ǵana vili?» ⁸ Ti vaani volu ga Moize ta Aalɓn Falaǵɓn ɓɔ be, naa ǵe ti ma: «À li, wo Ǵooǵo GALAGI lebi. Kele beni ka ti liizu?» ⁹ Moize gooǵaavoteni, é ǵe ma: «Gá liizu ga gá-nu niineiti ta gá-nu ɓɔɓiti, gá liizu ga gi-loun zunuiti ta gi-loun anzanuiti, é ve gá-logani goiti ta ma wolaiti ba, mazɔɔ keni gi fetii ǵula Ǵooǵo GALAGI lebi vaa ma.» ¹⁰ Falaǵɓn ǵeni ti ma: «Ǵooǵo GALAGI ye wo va, ni nà bena wo va, wo li, wa-o, wo lointi-yo! A dama ga ɓoǵo, tɔzei maanɔǵi ǵa wo ǵaiziezu! ¹¹ Kele é la ǵeezu ǵana! Zunuiti à li, wo Ǵooǵo GALAGI lebi, mazɔɔ naa ǵa wo maǵaazaǵaboni!» Ti ti beeni Falaǵɓn ɓɔ be.

¹² Góogó GALAGI ɣeni Moize ma: «Yeei maale Ezipete yooi maazu, nii a ke kotogiti ti va, ti vu Ezipete yooi zu, ti zooi ɣa lufaiti kpein mi, nii kpein sakɔtui zɛgai.» ¹³ Moize ná-tukpɔi maaleni Ezipete yooi maazu, Góogó GALAGI vaani ga folo ɣulazu vele viilei zooi zu, naama voloi pɛ ta ma bidii pɛ. Sobui, folo ɣulazu viilei vaani ga kotogiti. ¹⁴ Kotogiti ti leeni Ezipete yooi kpein ga, ti vuuni Ezipete yooi ɣa adave pɛ, naa wola bɔini, é leve mɔungi va, koto ge la de mɔinni ɣana, keɣala la mɔ ɣea velela velei eyesu ɣɔ. ¹⁵ Ti zooi maave kpein seɣeni, zooi maaɓidini. Ti tufai kpein miini zooi ɣa, ta gulu waaiti kpein, nii kpein sakɔtui zeni ná. Daa undu ɣila kpalaa ge la ɣeni yeni guluiti ga, anee tufaiti balaa dɔbɔiti su, Ezipete yooi kpein su.

¹⁶ Falaɣɔn Moizeni ta Aalɔn lolini ga gaazuvilei, é ɣe ti ma: «Gè koto ɣea Góogó GALAGI laalɔɣɔma, wa-GALAGI, ta wo laalɔɣɔma. ¹⁷ Kele ná-kotoi zuvaaye na, niima gelei nɔ zu. Góogó GALAGI maanene bɛ, wa-GALAGI, nii a ke é saa maanɔɣɔi nii maagooza bà niizu.» ¹⁸ Moize ɣulani Falaɣɔn va bɛ, é Góogó GALAGI maanene. ¹⁹ Góogó GALAGI vaani ga folo liizu vele viilei, gola yeeɣaabaai, é li ga kotogiti, é ti vili Seeli Kpolodei wu. Kotogi gila kpalaa ge la ɣeni yeni Ezipete yooi ná tanɔpɛ. ²⁰ Kele Góogó GALAGI Falaɣɔn ɣigi baani, Falaɣɔn la ɣeni beni Izelayele nuiti ba, ti va li.

Maanɔɣɔi laavuusi:

Kpidii veɛ vai Ezipete yooi ma

²¹ Góogó GALAGI ɣeni Moize ma: «Yeei maale geeɣɔlɔgi va pelei, kpidii veɛ Ezipete yooi zu, kpidii nu yeei a vɔɔɣu ba.» ²² Moize yeei maaleni geeɣɔlɔgi va pelei, kpidii veɛni Ezipete yooi zu ná pɛ, nii gola ɣaagiligai, naa ɣeɛni folo savagɔ laawu. ²³ Nu la ɣeni bɔɔla ɣaazu, nu nɔpɛ ge la ɣeni zɛɣeni zeizuve folo savagɔ laawu. Kele wozakalagi ɣeni adaveti pɛ, ve Izelayele nuiti ti ɣeni náti.

²⁴ Falaɣɔn Moize lolini, é ɣe ma: «À li, wo Góogó GALAGI lebi. Wo-lointi ta zoo ti vile wo volu, keni wa-logani goiti ta ma wolaiti nɔ ɣa wa ti ye ve.» ²⁵ Moize goɔɣaavoteni, é ɣe ma: «Keni è gá-loganiiti ze gi ya, nii a ke gi zalaɣaiti ta gala zalaɣaiti kula Góogó GALAGI ve. ²⁶ Gá liizu ga gá-logani bulugiti, ma voloka gila kpalaa ge la yeɣa, mazɔlɔ toɣa gi ta zɛɣezu, gi Góogó GALAGI lebi la, gá-GALAGI. Eyesi gi zeeli ná, gi la kwɛɛ, nii lieɣi gá kula ga zalaɣai Góogó GALAGI lebi vai ma.» ²⁷ Kele Góogó GALAGI Falaɣɔn ɣigi baani, Falaɣɔn la ɣeni keeni, é va be ti va, ti va li.

²⁸ Falaɣɔn ɣeni Moize ma: «Gula pò be! Dama ga bɔɣɔ, è va gàazuve ɣa mɔnɔ, mazɔlɔ voloi da gàazuve vete da, da za.» ²⁹ Moize ɣeni ma: «È boga! Gè la mɔ è-ɣaazuve ɣaa pɛ.»

11

Maanɔɣɔ ɣaabelagi ma wooi wo fai

¹ Góogó GALAGI ɣeni Moize ma: «Nà vaazu ga maanɔɣɔ ɣaabelagi Falaɣɔn va ta Ezipete yooi. Naa a ɣeena, toɣa besu wo va, wo ɣula ve va. Siegi zu é besu la wo va ga wo li, toɣa wo be ve tete. ² Bɔɛ nubuseiti pɔ ga, zunui ɣilagilagi ta anzanui ɣilagilagi wali anɔpakaiti ta zanu anɔpakaiti fali seɣiɔɣɔi ma.» ³ Góogó GALAGI keeni ɣana, eyesu nubuseiti ti ɣaazu unfe sɔlɔ Ezipete nuiti gaazu, Moize bɔɣɔi ɣeni ga nui nii unfemai ɣeni veezu bɛ gola Ezipete yooi zu, Falaɣɔn ná-botigɛ nuiti zea, ta nubuseiti pɛ.

⁴ Moize ɣeni: «Góogó GALAGI wooi ɣaa: «Kua zaamai ma yeeɣɛɣalal, ná vaazu, gè leve Ezipete yooi zu. ⁵ Doun zunu mɔungi kpein ka za Ezipete yooi

zu, Falaḡon é zeini masa kpɔkpɔgi ḡa, é zo naa ná-doun zunu mɔngi ma, eyesu é zeeli botiḡe anzanui ná-doun zunu mɔngi ma, nii é moloi zigazu, eyesu é zeeli toganiiti ti-yivo zine mɔngiti kpein ma. ⁶ Kpee wola ḡa loo Ezipete yooi kpein su, nii keḡala la de ḡeeni kaipa, ta keḡala la mɔ ḡea pe. ⁷ Kele Izelayele nuiti pɔ be, nu la ḡite balaa gile bɔzɔ woomeniga nu ma, baa mu sua ma, naa ḡa a ke wo kwee ga Ḣooḡo GALAGI zɔḡɔzu ḡeeve Ezipete va ta Izelayele. ⁸ Naazu, da-wotiḡe nuiti kpein ta va, ti nɔkɔ bɔ, ti ḡe ma: «Ḣula ve va, wa nuḡuseiti pe, niiti ti é volu!» Naa voluma ná ḡula, ḡe li.» Moize ḡulani Falaḡon vɔ be ga ziiḡaawana wolai.

⁹ Ḣooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Falaḡon la woiloga wo-woo ma, naa ḡa a ke ḡe ná-maaḡele vaiti ke ga mɔinda Ezipete yooi zu.» ¹⁰ Moize ta Aalɔn ti naama maaḡele vaiti kpein keeni Falaḡon ḡaazu, kele Ḣooḡo GALAGI Falaḡon ḡigi baani, é la beni Izelayele nuiti ba, ti va li, ti va ḡula ná-zooi va.

12

Pake fetii lɔzei velei

¹ Ḣooḡo GALAGI ḡeni Moize ta Aalɔn ma, Ezipete yooi zu: ² «Niima alugi ḡa ḡe wo ve ga alugiti ma mɔngi, toḡa ḡeezu wo ve ga konagi ma alu mɔngi. ³ A ḡe Izelayele vebai ma: «Niima alugi ma volo puugɔi ma, peleyeḡe ḡila baala zivo ḡila, baa koi ḡila baala zivo ḡila, naa ḡa wa kula. ⁴ Ni peleyeḡei loive baala zivoi ma, wa seḡe ti ve ta kobave gelei, eḡevelei nuiti tieḡoi la, wa baala zivoi naa ḡaafwe ga nii nu ḡilagilagi a zoo é mi. ⁵ Toḡa ḡe ga baala zivoi, nii neevuzu la ba, é ga ma zinei, é kona gila kulaai. Wa zoo wo baala zivoi baa boli yivoi zeḡe. ⁶ Wa make, wo da pete eyesu alugi ma volo puugɔ maazu naanisiei (14), Izelayele vebai kpein ka ti ḡɔdaaleve kpɔkɔi. ⁷ Wa ma namai zo, wo ta zie daamasagiti ma, maazuve ta kobave felegɔiti, ve a mi ná. ⁸ Naama bidii nɔ, wa ma zuai mi, mɔgai abui ḡa. Wa mi ta bului nii leve la su, ta tufa wanaiti. ⁹ A mina ma undu mi, baa wo va gili ziei wu, kele toḡa mɔ abui ḡa, nɔngi ve ma beḡaiti ba ta koozu aniiti. ¹⁰ A mina tanɔpe ze ná sobu va zeeli. Ni ta a yena ná sobui zeeli, wa naa ḡala. ¹¹ Wele velei wa mi la: saamaḡiligi ḡa ḡe wo zaama, wa-zavalagiti ti ḡe wo-ḡɔḡɔiti ga, wa-lukpɔi ḡe zoni wo ya. Wa mi ga gaazuvile. Ḣooḡo GALAGI ná-Pakegi ve. ¹² Naama bidii, ná ziezu Ezipete yooi zu, ḡe Ezipete yooi zu loun zunu mɔngiti kpein paa, é zo nuiti ma, é li toganiiti pɔ. Nà Ezipete yooi ná-galagiti kpein tukpɔḡaaleve. Nà ga Ḣooḡo GALAGI. ¹³ Namai ḡa ḡe ga poogi wo ve peleitima, ve wa ḡe ná. Nà namai ḡaana, nà buḡe wo maazu, maanɔḡo la zeelia wo ma, nii a wo ḡologolo, sieḡi zu ḡe vaazu Ezipete yooi loḡazu la.

Bului nii leve la su, naama vetii

¹⁴ «Naama voloi ḡa ḡe wo ve ga ḡizesui, wa ma ḡoozuneei wo Ḣooḡo GALAGI lebi vaa ma, é ḡe ga ḡooḡo tɔgi, wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁵ Folo lofela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. Folo mɔngi ma, wa levei ḡula wa-veleitima bu tete, mazɔlɔ, nu nɔpe a bului miina, nii levei su, é zo folo mɔngi ma, é li folo lofelasiei vɔ, naa be ka leve Izelayele va. ¹⁶ Folo mɔngi, wa gaaleba padegai wo, dofelasiei wa gaaleba padegai wo. Nu nɔpe ge la boti nɔpe kea naama voloitima su. Wa zoo nɔ wo nu ḡilagilagi ná-daamianigi be. ¹⁷ Bului nii leve la su, wa naama veti voloi make, mazɔlɔ naama voloi bɔḡoi nɔ ḡa ḡe wa-nu bulugiti kulazu la Ezipete yooi va, wa naama voloi make, é ḡe ga ḡooḡo tɔgi, wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁸ Alugi ma mɔngi, ma volo puugɔ maazu naanisiei (14) ma bɔkɔi, wa buluiti mi nii leve la su, eyesu folo vuufelegɔ maazu

g̃ilasiei (21) ma b̃ok̃oi. ¹⁹ Folo l̃ofela laawu, l̃eve ñope ge mina g̃a wa-vel̃eiti bu, maz̃ol̃oo nu ñope a bulu miina l̃evei su, naa be ka leve Izelaye le ṽeb̃ei va, é g̃eni ga seik̃og̃oma nu b̃aa zou loun. ²⁰ A mina bulu mi nii l̃evei su. Adaṽeti k̃pein wo zeini náti, wa buluiti mi nii l̃eve la su.» »

*Maanog̃oi vuusiei:
Doun m̃aungiti saa vai*

²¹ Moize Izelaye le g̃ewolaiti k̃pein tolini, é g̃e ti ma: «À li, wo togani goi zege wa-vel̃eyeg̃eiti be, wo paa Pakegi vaa zu. ²² Wa g̃iz̃ope tufa b̃if̃ogi zege, wo d̃o j̃amai wu, nii é g̃eezu kokoi zu, wa kokoi zu j̃amai zie daamasagiti ma, maazuve ta kobave feleg̃oiti. Wo tañope ge mina g̃ula ná-p̃el̃ei wu eỹesu sobui zeeli. ²³ Siegi zu G̃ooog̃o GALAGI vaazu z̃iezu la Ezipete yooi zu, ga é paai wo, a j̃amai g̃aana daamasagiti ma, maazuve ta kobave feleg̃oiti, G̃ooog̃o GALAGI g̃a b̃ude kpogi maazuve, é la b̃ega faa zug̃olog̃olo geezug̃el̃ei va, é va le wa-vel̃eiti bu, é va wo vaa.

²⁴ «Wa niima vai make k̃paan b̃og̃o ve ta wo-lointi be eg̃e t̃ogi eỹesu g̃o. ²⁵ Siegi zu wo l̃eezu la z̃ooi naa zu, nii G̃ooog̃o GALAGI feezu wo ve, eg̃evelei ná-minazeg̃egi la, wa make niima vai ma. ²⁶ Siegi zu wo-lointi ta g̃ena la wo ma: «Niima vai volu ve g̃a wo ve ga b̃egele?», ²⁷ wa goog̃aavotegi ve, wo g̃e ma: «Pakegi ma zala g̃ai ve, G̃ooog̃o GALAGI l̃ebi vai ma, nii é b̃ud̃eni Izelaye le nuiti ta-vel̃eiti maazu Ezipete yooi zu, siegi zu é Ezipete nuiti paani la, é ada-vel̃eiti make.» » Nubuseiti ti maayeini, ti ñok̃o. ²⁸ Izelaye le nuiti ti liini, ti naa g̃e, eg̃evelei G̃ooog̃o GALAGI ma levei veeni la Moize ta Aal̃on ya.

²⁹ Kua zaamai, G̃ooog̃o GALAGI doun zunu m̃aungiti k̃pein paani Ezipete yooi zu, é zo Ezipete masagi Fala g̃on ná-doun zunu m̃aungi ma, é li kaso g̃a nui ṽo, naa ná-doun zunu m̃aungi, ta toganiiti ti-ỹivo zine m̃aungiti k̃pein. ³⁰ Fala g̃on wuzeg̃eni k̃pidii, t̃o ve, ná-botig̃e nuiti k̃pein be, ta Ezipete nuiti k̃pein. Kpee wolaiti ti looni Ezipete yooi zu ná k̃pein, maz̃ol̃oo p̃ele g̃ila k̃palaa ge la g̃eni ná, ve nu la zaani ná.

³¹ Naama b̃idii ño zu, Fala g̃on Moizeni ta Aal̃on lolini, é g̃e ti ma: «À wuzeg̃e, wo g̃ula ná-nubuseiti saama, wa Izelaye le nuiti. A li, wo G̃ooog̃o GALAGI l̃ebi, eg̃evelei wo boni la. ³² A wa-logani goiti sege, ta wa-logani wolaiti, eg̃evelei wo boni la. A li, à tuya loo ná balaa b̃e.» ³³ Ezipete nuiti ti g̃eni b̃oizu nubuseiti da, ti balani ga ti g̃ula z̃ooi va, maz̃ol̃oo ti g̃eni g̃eezu ma: «Gi k̃pein gi undaa g̃ana ṽili.»

³⁴ Nubuseiti ti liini ga ta-bulu vuk̃o g̃aayog̃ai, nii é la g̃eni de bokoloni. Ti bulu vuk̃o g̃aayog̃o anijakaiti maaveleveleni ta-zeg̃eiti su, ti ti la g̃omaṽeti. ³⁵ Izelaye le nuiti ti naa g̃eeni, nii Moize boni ti ma: ti wali anijakaiti falini Ezipete nuiti ma, ta zanu anijakaiti, ta segeiti. ³⁶ G̃ooog̃o GALAGI keeni g̃ana eỹesu nubuseiti ti g̃aazu unfe sol̃oo Ezipete nuiti gaazu: nii ti falini ti ma, ti naa veeni ti ya. Ti naati kulani Ezipete nuiti zea, ti ti maavo.

*Izelaye le nuiti kula vai
Ezipete yooi va*

³⁷ Izelaye le nuiti ti zeg̃eni Lamese se, ti li Suk̃ote. Zunuiti ti g̃eni z̃iezu g̃og̃oa, naati ti g̃eni ga nu waaund̃ozita (600 000) g̃eg̃ala, doungoiti ta anzanuiti ti la naama g̃aalugi zu. ³⁸ Nui ma zii laalitaaligi k̃pein ge vil̃eni ti volu, toganii wola m̃oinni ti ya, ma goiti ta ma wolaiti. ³⁹ Ti bulu vel̃eveleg̃eiti m̃oni, nii l̃eve la su, ga bulu vuk̃o g̃aayog̃ai, ti zeg̃eni la Ezipete yooi zu, é la g̃eni bokoloni, maz̃ol̃oo ti ti b̃eeni Ezipete yooi zu, ti la b̃ena neke, ta ti la g̃eni zooga daamiani k̃pet̃ezu b̃og̃o ve, nii ta mi velela velei.

Ezipete yooi va, duola velei wu. ¹⁵ Tei Falaɔn ɔeni ɔelezu ga kikpaai, ga e mina be ade va, de va li, ɔoɔɔ GALAGI doun zunu maungi kpein paani Ezipete yooi zu, e zo nuiti ti-loun zunu maungiti ma, e li suaiti ti-ma yibo zine maungiti pa. Naa ɔa e keezu, ade ma zine maungiti kpein kulazu la ga zalaɔai ɔoɔɔ GALAGI ve, ta de doun zunu maungiti kpein unmaasu la. ¹⁶ Toɔa ɔe eɔe poogi wo-yeei va, ta wo-lovalave, mazaloo ɔoɔɔ GALAGI ade ɔulani Ezipete yooi va ga na-zeeɔaabaai.»

*Seeli Kpolodei maazuɔude vai
Izelayele nuiti be*

¹⁷ Siɔgi zu Falaɔn beni la nuɔuseiti ba ga ti li, GALA ge la ɔeni liini ga tiye Filiseti nuiti ta-yooi zu vele, anee ni naa wola maabuɔani, mazaloo GALA ge ɔeni ɔeezu ma: «Nuɔuseiti ti ino ka leve, ti ɔale ma Ezipete yooi zu, ta ɔena kooi ɔaa.» ¹⁸ Kele GALA ge ti ɔaɔgaleni ma, e li ga tiye ga tevebai zu velei, Seeli Kpolodei vo pelei. Izelayele nuiti ti ɔulani Ezipete yooi va, ti ɔasɔɔliiai ga pagoo.

¹⁹ Moize Zozefe ma ɔaeiti seɔeni ya, mazaloo Zozefe ɔeni Izelayele na-doun zunuiti ma: «A ɔonana, wo ɔe, GALA ka vaazu ɔosu wo va, wa le ga ma ɔaeiti ya, wo ti maɔooza ve va.»

²⁰ Ti zeɔeni Sukote, ti li, ti vu Etame tevebai laave. ²¹ ɔoɔɔ GALAGI ɔeni liizu ti luɔo foloi tonabiingi zu, e lo ti luɔo pelei zu, ta kpidi e lo ti luɔo ga abuzogi, e ti maɔgala, naa ɔa a ke ti zie folo veɔ kpidi va. ²² Tonabiingi la ɔeni zeɔezu nuɔuseiti tuɔo foloi laawu, abuzogi balaa la ɔeni zeɔezu ti luɔo kpidi laawu.

14

*Falaɔn na-kooɔbeiti pile fai
Izelayele nuiti polu*

¹ ɔoɔɔ GALAGI ɔeni Moize vo, e ɔe ma: ² «Boe Izelayele nuiti pa ga ti ɔale ma, ti vu Pi-ɔaɔilote ɔakalave, Migeɔle ta kpolodei ti yaɔozuve, Baale-Sefon letemave. Naama adave letemave ɔa wa vu na, kpolodei ɔobave. ³ Falaɔn ɔa vaazu ɔeezu ma: «Izelayele nuiti ti loa ya zooi zu, tevebai ti maaɔolega.» ⁴ Na Falaɔn ɔigi baazu, toɔa vaazu vilesu ti volu, kele na vaazu lebiyai zaloozu ga Falaɔn ta na-kooɔbeiti maavele. Ezipete nuiti ta kwee ga na ga ɔoɔɔ GALAGI.» Izelayele nuiti ti keeni ɔana no.

⁵ E woni Ezipete masagi ma ga Izelayele nuɔuseiti ti vela. Nazu ɔa Falaɔn na-kisiei ta na-botife nuiti ta-ɔisiei latini la, e lo nuɔuseiti ta-vai va. Ti ɔeni ma: «Leeni ɔa ade keai, ga de be fai Izelayele nuɔuseiti ba, ti li, da-wotiiti ti la mo ɔea?» ⁶ Falaɔn na-wotoloi ɔevele beteni, e na-kooɔbeiti vile volu. ⁷ E wotolo biin gola undozita (600) zeɔeni ta Ezipete wotoloi kpein, kooɔo nuiti ti ɔeni ti zu ga nu zavasavagi. ⁸ ɔoɔɔ GALAGI Ezipete masagi Falaɔn ɔigi baani, Falaɔn vile Izelayele nuiti polu. Izelayele nuiti ti ɔulani ga zebai. ⁹ Ezipete nuiti ti vileni ti volu, sooti kpein, ta Falaɔn na-wotoloi, ta na-soo bize zalavusuiti, ta na-kooɔo, ti zeelini ti ma, nazu ti vuuni kpolodei ɔobave, Pi-ɔaɔilote vele, Baale-Sefon letemave.

¹⁰ Falaɔn ɔeni maabuɔazu ti va. Izelayele nuiti ti ɔaazuwuzegeni, wele Ezipete nuiti ba, ti vaazu ti volu velei. Izelayele nuiti ti wola luani, ti kpee looni, ti woɔɔula ɔoɔɔ GALAGI ma. ¹¹ Ti ɔeni Moize ma: «Kabayeɔea ti la Ezipete yooi zu baa, e vaazu ga giye ga gi za tevebai zu? Lee ɔa e keai ga giye, e ɔulazu ga giye Ezipete yooi va? ¹² Naa laade gi bena bo e ma Ezipete yooi zu baa ga: «Gi ye na, gi botii ɔe Ezipete nuiti be?» Mazaloo fizoge gi ma ga gi botii ɔe Ezipete nuiti be, e leve gi zaa vai va tevebai zu.» ¹³ Moize nuɔuseiti gooɔaavoteni, e ɔe ti ma: «A mina lua. A ye zeini ve, wo wele, velei ɔoɔɔ

GALAGI vaazu wo g̃izosu la za. Mazɔlɔ Ezipete nuiti wo ti g̃aazu za, wo la mɔ ti g̃aa eyesu pɛ. ¹⁴ G̃ooɔɔ GALAGI g̃a kɔɔi g̃ɔ wo vɛ. Wɔun, à ná lei tɔɔn.»

¹⁵ G̃ooɔɔ GALAGI g̃ɛni Moize ma: «Lee vaa zu è woɔɔfulazu mà ga kpeei? Bɔɛ Izelayele nuiti pɔ, ga ti d̃a nɔ li. ¹⁶ D̃oun, d̃a-lukpɔi wuzeg̃e, yeemaale kpolod̃ei ma, è bali su. Izelayele nuiti ta lɔɔzu kpolod̃ei zaamaue ga g̃ɔɔɔba vɔɔi. ¹⁷ Ñɔun ña, ña vaazu Ezipete nuiti kigi baazu, ga ti vilɛ ti volu. Ña vaazu lɛbiyai zɔlɔɔsu Falaɔɔn ta ná-kɔɔbɔgi ná-faa zu, ta ná-wotoloiti, ta ná-soo bize zalavusuiti. ¹⁸ Ezipete nuiti ta kwɛɛ ga ña ga G̃ooɔɔ GALAGI, siɛgi zu Falaɔɔn ta ná-wotoloiti ta ná-soo bize zalavusuiti, ta ña-lɛbiyai g̃ulana la kelɛma.»

¹⁹ GALA ná-geezugeelai nii é g̃ɛni liizu Izelayele vɛbɛi luɔɔ, naa leveni ga ti volu vɛlei. Tonaɔiingi zeg̃eni balaa ti g̃akala vɛlei, é li, é lo ti volu vɛlei. ²⁰ E loni Ezipete nuiti ta-vɛbɛi ta Izelayele nuiti ta-vɛbɛi ti zɔɔɔzuvɛ. Tonaɔiingi g̃ɛni ga kpidi b̃ɔii gilazu vɛlei vɛ, ta é d̃a wozag̃ala kpidii zu zɔla vɛlei vɛ. Ti la g̃ɛni maaɔufani b̃ɔɔɔ va jɛgelein kpidii.

²¹ Názu g̃a Moize yeemaaleni la kpolod̃ei ma, G̃ooɔɔ GALAGI kpolod̃ei g̃aaɔaleni ma kpidii jɛgelein ga folo g̃ulazu vɛle viilei, nii gola yeeg̃aaɔbaai. E kpolod̃ei vɔɔni, ziei vali su. ²² Izelayele nuiti ti lɔɔni kpolod̃ei zaamaue ga ti-g̃ɔɔɔba vɔai. Ziei g̃aalɛeni ba, é g̃e ga sig̃igi ti-yeezazuvɛ ta ti-g̃ɔvɛzuvɛ. ²³ Ezipete nuiti ti vilɛni ti volu kpolod̃ei zaamaue ga Falaɔɔn ná-sooiti kpein, ta ná-wotoloiti, naa vɛɛ ná-soo bize zalavusuiti ba. ²⁴ Ma g̃eelaalaosuvɛ sobui, G̃ooɔɔ GALAGI yɛni abuzogi ta tonaɔiingi letemaue, é wɛleni Ezipete nuiti ma bulugi va, é Ezipete nu bulugiti kɛ wuulee. ²⁵ E ta-wotoloiti kɔɔɔiti kulani ba, ti zie vai baa. Ezipete nuiti ti g̃ɛni ma naazu: «Ade vɛla Izelayele nuiti ba, mazɔlɔ G̃ooɔɔ GALAGI g̃a kɔɔi g̃ɔɔzu ti vɛ de laalɔɔma.»

²⁶ G̃ooɔɔ GALAGI g̃ɛni Moize ma: «Yeei maale kpolod̃ei ma, ziei g̃a g̃aaɔalesu ma Ezipete nuiti ma, ta ta-wotoloiti, ta ta-zoo bize nuiti.» ²⁷ Moize yeemaaleni kpolod̃ei ma. Sobui zeelizuvɛ, kpolod̃ei vaani daazuvɛ volu. Ezipete nuiti ti bizeni maaɔufazuvɛ ti va, kelɛ G̃ooɔɔ GALAGI Ezipete nuiti tooni kpolod̃ei zaamaue. ²⁸ Ziei g̃aaɔaleni ma, é wotoloiti maaɔɔle, ta soo bize zalavusuiti, ta Falaɔɔn ná-kɔɔbɔgi kpein. Niiti ti lɔɔni kpolod̃ei zaamaue Izelayele nuiti polu vɛlei, gila kpalaa ge la g̃ɛni g̃ulani. ²⁹ Kelɛ Izelayele nuiti ti zieni ga g̃ɔɔɔba vɔɔiti kpolod̃ei zaamaue. Ziei g̃aalɛeni ba eɔe sig̃igi, ti-yeezazuvɛ ta ti-g̃ɔvɛzuvɛ.

³⁰ Naama voloi G̃ooɔɔ GALAGI Izelayele g̃izoni, é kula Ezipete nuiti zea. Izelayele Ezipete nuiti ma vooɔmaiti kaani laani kpolod̃ei laave. ³¹ Izelayele G̃ooɔɔ GALAGI ná-zeeɔaaɔbaai g̃aani, é kɛeni Ezipete nuiti daalɔɔma. Nubuseiti ti luani G̃ooɔɔ GALAGI va. Ti g̃idaaleveni G̃ooɔɔ GALAGI ma, ta ná-botig̃e nui Moize.

15

Unmɔɔ guyei

¹ Názuuvɛ, Moize ta Izelayele nuiti ti niima wuyei looni G̃ooɔɔ GALAGI vɛ, ti g̃e ma:

«Ña guyei loozu G̃ooɔɔ GALAGI vɛ, mazɔlɔ é ná-fɔnifaamai g̃ulavɛ kelɛma, é sooi ta kpize nui viliga kpolod̃ei wu.

² G̃ooɔɔ GALAGI g̃a ga s̃uvikɛi ta ña-maamuse wuyeyiti ma ungi, toɔa é ga ña-kizogi.

Toɔa ga ña-GALAGI, ña b̃ɔɔlɔ.

Toɔa ga k̃ɛɛ ná-GALAGI, ña maamusezu.

³ G̃ooɔɔ GALAGI g̃a ga k̃ɔɔɔfulubai.

Daaseigi g̃a ga G̃ooɔɔ GALAGI.

⁴ E Falaḡɔn ná-wotoloiti ta ná-kəɔbɔgi viliga kpolodei wu, ná-kəɔḡfuluḡa ḡezɛiti maaḡɔlega Seeli Kpolodei wu.

⁵ Zie lakpatakpagiti ti ti maaḡɔleni, ti yeini ziei ɔmaveti eḡe kətui.

⁶ Ee, Ḡooḡɔ GALAGI, è-yeetzai maayikiye ga suvikɛi. Ee, Ḡooḡɔ GALAGI, è-yeetzai ḡa é è zili nui ḡaayɔni.

⁷ Ee, è ḡaazu unfegi wəɔɔvɛ!

Da naati tokasu, niiti ti wuzegɛzu è laalɔḡma, da yeebesu da-yiiḡaawana wolai va, é ti ḡala eḡe kpakui.

⁸ Ziei ma zidḡigiti ti loni ga è-zokpa zu viileiti maavele.

Ziei ḡaalɛɛni ba eḡe sigigi, paliiti ti baani kpe kpolodei zaamave.

⁹ Sili nui ḡeni ḡeezu ma: «Nà vile ti volu, gè ti zo.

Nà ta-naavoloi ḡaagwɛ, gè ta mi.

Nà boḡa zəkpɔi mɛɛn, gè yeei vɛɛ ti ma.»

¹⁰ E laavuuvuuni, kpolodei ti maaḡɔleni.

Ti ḡeni loozu eḡe kena kpui ziei wu, ti wola yeeḡaabaai.

¹¹ Ee, Ḡooḡɔ GALAGI, ɔɛ ḡa é ga è ḡevele galagiti saama?

Be ḡa é ga è ḡevele, maayikiai ḡadedai zu,

ḡaazu unfegi be, maamusɛi zoloogai ma,

é laavɔɔ vaiti keɛzu?

¹² E yeezai maalenɛi nɔ,

zooi gi ɔɛɛ nuiti kpɔle.

¹³ Nuɔuseiti é ti unmɔɔni, è loni naati tuḡɔ ga da-wooḡɛḡiladai,

da losu ti luḡɔ ga è-zuvikɛi, è li ga tiye è-zeizu ḡadegai.

¹⁴ Nuɔuseiti ti mɛnini, ti zɔbali,

dualuagi Filiseti nuiti soga.

¹⁵ Edɔme ḡundiḡiiti sasu ḡa balizu,

sasubalii Moabe ḡooḡfuluḡaiti soni,

Kanaan zei wo nuiti dɔtɔzulevea.

¹⁶ Maalua vai ta dualuagiti ta zeeli ti ma.

E-yeelokoi ná-bɔɔɔi maavele ma, ta ḡeezu ga ɔɔɔoiti eḡe kətui,

ee, Ḡooḡɔ GALAGI, eyɛsu da-nuɔuseiti ti leve,

da-nuɔuseiti è ti ḡeyaai.

¹⁷ Da liizu ga tiye, è ti zei da-ḡizeɛi ma,

ee, Ḡooḡɔ GALAGI, adave è ná ɔɛɛa ga è-zeizuve,

ee, Malidii, seizu ḡadegai, nii è-yeeti ti kpɛɛni.

¹⁸ Ḡooḡɔ GALAGI ḡa masadai ḡeezu eyɛsu ḡɔ.»

¹⁹ Mazɔɔɔ Falaḡɔn ná-sooiti, ta ná-wotoloiti ta ná-soo ɔize zalavusuiti ti lɔɔni kpolodei zaamave. Ḡooḡɔ GALAGI kpolodei ḡaagale ma ti ma, keɛ Izelayɛle nuiti ti zieni ga ḡoḡɔa vɔɔi kpolodei zaamave.

²⁰ Miliyame é ga GALA goo wo anzanui, Aalɔn baazeelai, tamadegi zegeni. Anzanuiti kpein ti vilɛni polu ga tamadegiti, ti da kuai wo. ²¹ Miliyame ḡeni guyei laazosu, é da ḡe ma:

«À guyei loo Ḡooḡɔ GALAGI vɛ, mazɔɔɔ é ná-bɔɔɔlai ḡula keɛma, é sooɛ ta kpize nui viliga kpolodei wu.»

IZELAYɛLE NUITI TA-ZIɛI TEUEBAI ZU

(15:22--18:27)

Mala dei vɔ be

²² Moize liini ga Izelayele nuiti, ti zefę Seeli Kpolođei vɔ be. Ti Suul tevebai zu velei zefęni, ti zieni tevebai zu ga folo savago, ti la đęni zie đaani jęgęlein.

²³ Ti zeelini Mala, kele ti la đęni zooni, ti va Mala đei ta bɔle, tɔzei ę wanani. Naa đa ę keeni, naama laaseigi veeni ba ga Mala (nii poluve ga «wanave»).

²⁴ Nuɔuseiti ti zelii loni Moize ma, ti đę ma: «Leeni đa gá kpɔle?» ²⁵ Moize woođulani Goođo GALAGI ma. Goođo GALAGI gului ta leeni la. E ma buđai ta vilini ziei wu, ziei neeni.

Miná đa Goođo GALAGI tɔgiti ta deveiti feeni ná-nuɔuseiti zea ná. Miná đa ę ti voluđulani ná. ²⁶ E đęni ma: «Ni wa woilona gɔo ma ga pagɔ, nęi gę ga Goođo GALAGI wa-GALAGI, ni wa naa đęena, nii sɔlegai gaaazu, ni wa woilona nà-deveiti ma, ta ni wa nà-tɔgiti kpein sona, gę la seebeiti tađila kpalaa pęa wo va, nii gę peeni Ezipete nuiti ba, mazɔɔ nà ga Goođo GALAGI, nii ę wo đędesu.»

²⁷ Ti zeelini Elime, ve zieun puugo maazu felegɔ (12) đęni ná, ta dɔo wulu vuulɔfela (70). Ti vuuni miná zielave.

16

Manegi ta kakalogiti

¹ Izelayele vebei kpein ge zefęni Elime, ti li, ti zeeli Sin tevebai zu, nii ę Elime ta Sinayi ti yɔđɔzuve, folo puugo maazu lɔlusiei (15) ma, alugi velesiei ma, ti đulaai ma Ezipete yooi va. ² Izelayele vebei kpein ge zelii loni Moize ta Aalɔn ma tevebai zu. ³ Izelayele nuiti ti đęni ti ma: «Leeni vaa zu gi la zaani Goođo GALAGI yeezu Ezipete yooi zu, siegi zu gi đęni la sua liđiiti koba, siegi zu gi đęni la bului miizu, gi yiđo kpe? Kele wo vaave ga giye tevebai niizu ga wo bebei nii kpein paa ga pului.»

⁴ Goođo GALAGI đęni Moize ma: «Nà vaazu bului vuuzu, ę zefę geezuve. Nuɔuseiti ta vaazu đulazu, ti da zeve folo-o-folo nii liegi a kula đę, naa đa a ke gę ti voluđula, gę pete ni ta zie ga nà-tɔgi, baa ni ti la ziaa la. ⁵ Folo lɔzitasiei, siegi zu ti naa đevele betezu la, nii ti vaazu la, nii ta da zeve folo-o-folo, tođa đę ga ná zeizu felegɔi.»

⁶ Moize ta Aalɔn ti đęni Izelayele nuiti ma: «Za kpɔkɔi, wa vaazu kwęesu ga Goođo GALAGI đa ę wo đula Ezipete yooi va. ⁷ Sobu, wa Goođo GALAGI ná-lebiyai đa, tɔzei ę wa-yelilomaiti menige, wo keai Goođo GALAGI laalɔđoma. Mazɔɔ gá ga leeni, wo zelii losu gi ma?» ⁸ Moize đęni ma: «Goođo GALAGI đa suai veezu wo ya za kpɔkɔi, wo mi, sobui ę bului ve wo ya, wo mi, wo yiđo. Goođo GALAGI zelilomaiti menige, wo ti đęai daalɔđoma, mazɔɔ gá ga begele? Giya lei wa-yelilomaiti ti va đę đęezu gi laalɔđoma, Goođo GALAGI đa ti đęezu daalɔđoma.»

⁹ Moize đęni Aalɔn ma: «Bo Izelayele vebei ma, ga ti maađuđa Goođo GALAGI va, mazɔɔ ę ta-yelilomaiti menige.» ¹⁰ Siegi zu Aalɔn đęni bɔezu la Izelayele vebei kpein pɔ, ti đaaɔoteni ga tevebai vɔ pelei, pete, Goođo GALAGI ná-lebiyai đulani kelema tonabiingi zu.

¹¹ Goođo GALAGI bɔeni Moize vɔ, ę đę ma: ¹² «Gę Izelayele nuiti ta-yelilomaiti menige. Gę ti ma: «Kpɔkɔi wa suai miizu, sobui wa yiđo ga bului, wa vaazu kwęesu ga nà ga Goođo GALAGI, wa-GALAGI.» »

¹³ Kpɔkɔi, wɔniiti ti vaani, ti-ma zii đęai eđę kakalogi, ti ti-vuuzuve maabidi. Sobui, nɔdagi đęni veeni ti-vuuzuve maagoolii zu. ¹⁴ Siegi zu naama nɔdagi jęeleni la, ani goi ta đęni tevebai zu eđę ani waa, eđę kobe kolegi ma buun goiti, ę zooi ma. ¹⁵ Izelayele nuiti ti weleni ba, ti đę bɔđo ma ti đilagilagi: «Leeni đa ga nii?» Mazɔɔ ti la đęni kwęę, nii ę đęni de. Moize đęni ti ma: «Bului ve Goođo GALAGI fea wo ya ga daamianigi. ¹⁶ Pete nii Goođo GALAGI deveai: Ese

gilagilagi naa yeve, nii a zoloo ga ná-daamianigi, kɔɔɔ ganiɩ ɲe gila nu ɣila, eɣevelei wa-nuiti tieɔi la. Eɛe ge ta zeɣe naati be, niiti ti ná-seɣe ɣotai wu.»

¹⁷ Izelayele nuiti ti keeni ɣana. Tanigaa ti zeveni ga gola, tanigaa ma ti zevu ga tago. ¹⁸ Ti ɣeni kɔɔɔsu kɔɔɔ gani zu, zɔi é ɣeni zevu zu ga moinda, é la ɣeni vuuvazu naa ya, zɔi ma é ɣeni tago nɔ yevezu, naa la ɣeni valasu. Eɛe ge ɣeni zevu zu, é zoloo nɔ ná-daamianigi ma.

¹⁹ Moize ɣeni ti ma: «Nu nɔpe ge mina ta ye ná, é va yesu sobui.» ²⁰ Nui tanigaani ti la ɣeni woiloni Moize woo ma, ti ta yeni ná eyesu sobui. Kele koegiti ti vuuni su, naa makugi ɣulani. Moize yiɣaawanani naama nuiti ma.

²¹ Sobu ɣilagila, eɛe ge ɣeni naa yevezu, nii a zoloo ga ná-daamianigi. Siegi zu foloi ma liegi a la vaana la, gaa ɣeni wuunsu.

²² Foloi lɔzitasiei, ti ɣeni daamianigi zeizu felegɔi yevezu, wɔmɛel zu felegɔ nu ɣila. Bebei ma ɣundiɣiiti kpein ti vaani, ti suɣula Moize ma. ²³ Moize ɣeni ti ma: «Naa ɣa ɣooɣɔ GALAGI bogai, lina ɣa ga dooɣo folo ɲadegai ɣooɣɔ GALAGI ve. A naa mɔ, nii é wo ya ga wo mɔ. A naa bɔbɔ, nii é wo ya ga wo kpɔbɔ, mɔtai nii kpein é yesu, wo naa make eyesu sobu.» ²⁴ Ti zeni ná eyesu sobui, eɣevelei Moize devei veeni la. Naa maku ge la ɣeni ɣulani, ta koegaa ti la ɣeni vuuni su ɲeɣelein. ²⁵ Moize ɣeni ma: «À mi za, mazɔlɔ dooɣo foloi ve ɣooɣɔ GALAGI ve. Za, wo la ta ɣaa adave tanɔpe eteave. ²⁶ Folo lɔzita laawu, wa ɣe zevu zu, kele foloi lɔfelasiei ɣa ga dooɣo foloi, ta la ɣea ná, naama yeei.»

²⁷ Foloi lɔfelasiei ma, nubusei tanigaani ti ɣulani ga ti ta yeve, kele ti la ɣeni ta ɣaani. ²⁸ Názu ɣa ɣooɣɔ GALAGI ɣeni la Moize ma: «Eyesu sie kpegele zu ɣa wo yesu ɣelezu la ná-deveiti ta ná-tɔgiti so fai va? ²⁹ A kwɛɛ ga ɣooɣɔ GALAGI dooɣo foloi veeve wo ya, naa ɣa é ba, folo lɔzitasiei ma, toɣa folo felegɔ laamianigi veezu wo ya. Eɛe ge ye zeizuve, nu mina zege zeizuve folo lɔfelasiei ma.» ³⁰ Nubuseiti ti dooɣo foloi maɲeeni, ti looɣo folo lɔfelasiei ma.

³¹ Izelayele veleyeɣei naama laamianigi laaseigi veeni ga manegi. E ɣulani ga kɔliandelegi ma ɣaei, é ɣoleni, é nee ga gatoi ɣevelei, nii kɔin gulɔi ba.

³² Moize ɣeni ma: «Wele nii ɣooɣɔ GALAGI devea: A kɔɔɔ ganiɩ zu ɣila make manegi zu, wo-mavofodaiti be, lina ɣa lina, naa ɣa a ke ti bului ɣa, nii gè feeni wo ya, wo mi tevbai zu, siegi zu wo ɣulani la Ezipete yooi va.» ³³ Moize ɣeni Aalɔn ma: «Diɣii zeɣe, é kɔɔɔ ganiɩ ɲe gila pu su manegi zu, è sei ɣooɣɔ GALAGI ɣaazu, naa ɣa a ke é make wo-mavofodaiti be lina ɣa lina.» ³⁴ Eɣevelei devei la, ɣooɣɔ GALAGI feeni Moize ya, Aalɔn seini zeele woo zevu ma ɣesui ɣakalave, naa ɣa a ke, é make. ³⁵ Izelayele nuiti ti manegi miini kona vuunaanigɔ (40) laawu, eyesu ti zeeli zooi naa zu, ve nua ti ɣeni zeini ná. Ti manegi miini, eyesu ti zeeli Kanaan yooi ɣwɛgi ma.

³⁶ (Nu ɣilagilagi ɣɔnɔgi ɣeni ga kɔɔɔ ganiɩ zu ɣila. Kɔɔɔ ganiɩ nii daaseigi ga wɔmɛelegi, naa ɣa ga eɣa ma ɣaagwɛsu puugɔi.)

17

Ziei ɣula vai ɣooɣɔ vasai va (Gaalu Sevei 20:1-13)

¹ Izelayele vebei kpein ge zɛɣeni Sin tevbai zu, eɣevelei ɣooɣɔ GALAGI ná-devei ɣeni la, é vile ta-zie vai va, ti liini, ti vu Lefidime. Ue nubuseiti ti la ɣeni zie zɔlɔni ná, ti va bɔɔle. ² Názu ɣa nubuseiti ti wuzɛɣeni la Moize laalɔɣɔma. Ti ɣe ma: «À ziei ve gi ya, gi bɔɔle.» Moize ti woɣaavoteni, é ɣe ti ma: «Leeni vaa zu wo wuzɛɣezu dàalɔɣɔma? Leeni vaa zu wo ɣooɣɔ GALAGI zuɣɔɣɔsu?»

³ Nubuseiti ti ɣeni ná, kpɔɔle wɔin ɣa bɔi ti la, ti ɣa zeli lo Moize ma. Ti ɣeni ɣeɛzu ma: «Lee vaa zu è gi ɣulaai Ezipete yooi va, ga è gi vaa ga kpɔɔle wɔin,

giya-o, gi-lointi-yo, ta gá-loganiiti-yo?» ⁴ Moize woogfulani Góogó GALAGI ma, é gɛ ma: «Leeni gá ná kɛ, é lo niima nuɓuseiti ba? Ná tago nɔ ɓe, ti ɓa ti sòo ga kɔtui.»

⁵ Góogó GALAGI gɛni Moize ma: «Leɓe nuɓuseiti kakala ɓelei, è Izelayele gɛwolai tanigaani sege, ɗa-lukpɔi ɓalaa sege, nii è zie wolai Nile loɗani la, è li luɗo ɓelei. ⁶ Wɛɛ, ná liizu, gè lo è luɗo Góoleɓe gɔtui ma, ɗa kɔtui loɗa, ziei gá gɗula ba, nuɓuseiti ta ɓóole.» Zekana Moize kɛeni la, Izelayele gɛwolaiti gaazu. ⁷ E naama adaɓe laasei pɛeni ga Masa ta Meeliɓa (niiti ti-voluveti ga «suɗóogógi» ta «maagfaalii»), tóozei Izelayele nuiti ti maagfaalii gɛeni ná, ti Góogó GALAGI zuɗóogó, ti ɗa gɛ ma: «Góogó GALAGI gá ade zaama nei, ɓaa é la ná?»

Izelayele nuiti ti pile sɔlɔ fai

Amaleke nuiti ma

⁸ Amaleke nuiti ti ɓaani, ti kóoi ɓee Izelayele nuiti ba Lefidime. ⁹ Moize gɛni Zozuwe ma: «Yiimazege ga zunui tanigaa ade ɓe, wo li, wo vala Amaleke nuiti ba. Lina, ná liizu, gè lo gize unmaɓe, GALA ná-tukpɔi zoni zèa.» ¹⁰ Zozuwe naa gɛeni, nii Moize boni ma, ga é Amaleke zakpe. Moize ɓee Aalɔn ɓa, ta Gɗuul ti lɛeni gizei unmaɓe. ¹¹ Siɛgi zu Moize a la yeei wuzegena la, Izelayele gɛni pile sɔlɔsu, keɛ siɛgi zu a la yeei yeina la, Amaleke gɛni pile sɔlɔsu. ¹² Tei Moize yeeiti suɓɔlɔni, ti kɔtui zegeni, ti da bu, é ze maazu. Aalɔn ta Gɗuul ti zeeiti soni, gilagi lo kakamaɓe, zɔi lo zóola ɓelei, zeeiti maalegai yɛni de kpaan eyɛsu foloi da. ¹³ Zozuwe pile sɔlɔni Amaleke ma ta ná-nuɓuseiti, ga boɗa zɔkpɔ gaaligi.

¹⁴ Góogó GALAGI gɛni Moize ma: «Niima vaiti seɓe seɓei zu, é gɛ ga gɗizesu vaa, è bo Zozuwe ma ga, ná Amaleke ma zuwui gaaleɓezu geegɔlɔgi wu, nu la mo gɗisiaa ti zu.»

¹⁵ Moize zalaɗa gɗulazuɓe ta lɔni, é daasei pɛeni ga: «Góogó GALAGI gá ga ná-ɗalapoi.» ¹⁶ E gɛni ma: «Tóozei nui ta yeei wuzegɛa Góogó GALAGI ná-masa kpɔkpɔgi laalɔɗoma, Góogó GALAGI ná-kóoi gá gɛ Amaleke laalɔɗoma, yeeɗɛɗalaiti pɛ su.»

18

Moize nekoi Zeetelo ná-daalima vai

¹ Moize nekoi Zeetelo, Madiyan zalaɗa gɗula nui, naa kpein menini, nii GALA ge kɛeni Moize ɓe ta ná-nuɓusei Izelayele nuiti, naa gá é gɛni ga Góogó GALAGI Izelayele nuiti kula vai Ezipete ɓa. ² Moize nekoi Zeetelo Moize anzai Seefɔla zegeni, nii Moize yeeɓeni ba, é li keɛgɛ ɓo ɓe volu, ³ ta ná-doun zunu felegɔiti ɓalaa, gilagi laaseigi gɛni ga Gɛɛlesome (nii poluɓe ga «seikɔɗɔmai»), mazɔlɔ Moize gɛni ma: «Ná ga seikɔɗɔma nui, gè zeini zou gɗili su.» ⁴ Zɔi laaseigi gɛni ga Eliyezɛɛl (nii poluɓe ga «ná-GALAGI ɓɔge ɓà»), mazɔlɔ é gɛni ma: «Kɛɛ ná-GALAGI ɓɔge ɓà, é ùnmɔɔ, é kùla Falaɗɔn ná-boɗa zɔkpɔi ya.»

⁵ Moize nekoi Zeetelo liini teɓebai zu ga Moize ná-doun zunuiti ta anzai, ɓe é gɛni ɓuuni ná, GALA ná-gizei goba. ⁶ E wooleɓeni Moize ma, é gɛ ma: «Nɔn nà, è-nekoi Zeetelo, pàaɓe è ɓo ɓe, ga è-anzai, é ɓee ná-doun zunu felegɔiti ba.»

⁷ Moize gɗulani é nekoi laaɗomi, é nɔkɔ bu, é neɛne ga daaɓe komagai. Ti ɓoɗo gaazagani ta-gɛɗyayiti ma vaa ma, naa volu ti lɛeni Moize ná-sege gɔtai wu.

⁸ Moize naa kpein suɗulani nekoi ma, nii Góogó GALAGI kɛeni ga Falaɗɔn ta Ezipete yooi Izelayele ná-faa zu, kpɔlɔiti kpein ti zeelini ti ma pelei zu, ta ɓelei Góogó GALAGI ti gɗulani la ti zu. ⁹ Zeetelo gɔozunɛeni faa ɓagɔi kpein ma vaa zu Góogó GALAGI kɛeni Izelayele nuiti ɓe, ta egɛɓelei é ti unmoɔni la, é ti gɗula Ezipete nuiti zea. ¹⁰ Zeetelo gɛni ma: «Mamagi gá Góogó GALAGI ɓe, nii é

wo g̃ula Ezipete nuiti zea, ta Falaḡɔn ya, nii é nuḡuseiti kula Ezipete nuiti tazobogi ya! ¹¹ Gè kwεεga niizu ga G̃ooḡɔ GALAGI w̃ɔɔɔɔ, é leve galagiti kpein ba, é naa g̃ulani kelεma, siεgi zu Ezipete nuiti ti ḡeni gaazumaaṽɔɔ vaiti kεεzu la ga Izelayεle nuiti.» ¹² Moize nεkoi Zeetelo gala zalaḡai ta zalaḡaiti kulani GALA bε. Aalɔn ta Izelayεle ḡεwolaiti kpein ti naama laamii woni ṽɔɔma ta Moize nεkoi, GALA gaazu.

¹³ Poluma zobui, Moize zeini ga é nuḡuseiti ta-lukp̃ɔiti gaaleve. Nuḡuseiti ti loni Moize ḡakala, é zo sobui ma, eyεsu kp̃ɔk̃ɔi zeeli. ¹⁴ Nii kpein Moize kεeni nuḡuseiti bε, nεkoi naa ḡaani, é ḡe ma: «Lee ḡa è kεεzu niima nuḡuseiti bε? Lee vaa zu è zeizu ḡa ḡila, nuḡuseiti kpein ti loni è ḡakala, é zo sobui ma, eyεsu kp̃ɔk̃ɔi zeeli?» ¹⁵ Moize nεkoi woḡaavoteni, é ḡe ma: «Toḡa ga nuḡuseiti ka ti vaazu p̃ɔ ga ti GALA gaazaḡa. ¹⁶ Siεgi zu fai ta ḡεεzu la ti ya, ta vaazu p̃ɔ, gè tukp̃ɔi ḡaaleve ti ỹḡɔzu, gè GALA ná-deveiti ta ná-t̃ḡiti dεε.»

¹⁷ Moize nεkoi ḡeni ma: «Nii è kεεzu, naa la ṽani. ¹⁸ Da b̃ɔḡɔ suvik̃ei besu fala, ta niima nuḡusei balaa é è va, mazɔɔ fai nii wuive è-zεbei ma. Da ḡila è la zooga è va kε. ¹⁹ Niizu, woilona ḡooi ma, nà è lenεsu, GALA ge ḡe è va! ḡe ga nuḡuseiti gaazuve GALA koba, ḡa b̃ɔḡɔi è li ga nuḡuseiti ta-vaiti GALA p̃ɔ. ²⁰ Deveiti ta t̃ḡiti gaale ga tiye, pelei ε ga tiye, nii maañai ti vilε ba, ta kεεwotii nii maañai ti kε. ²¹ Yiimazeḡe ga s̃ɔbelama zunuiti nuḡuseiti kpein saama, ti luazu GALA ba, zunuiti ti ḡiliai gaamai va, ti lobεanii w̃ɔinzeḡezu, è ti zeḡe, è ti ze i nuḡuseiti unda ga nu waagilagila kundig̃iiti, nu ungilagila kundig̃iiti, nu ṽuul̃ɔɔlud̃ɔɔlu kundig̃iiti, ta nu ṽuupuu kundig̃iiti. ²² Ti ḡa nuḡuseiti talukp̃ɔi ḡaaleve sieñɔpe, ti va ga faa biingiti è ṽɔ, tiya b̃ɔḡɔiti ti faa goiti ma lukp̃ɔi ḡaaleve. Ta ḡula ḡa-ḡas̃ɔi ma, wo seḡe ṽɔɔma. ²³ Ni ḡa naa ḡεena, GALA ge deveiti fe è ya, ḡa zoo è z̃ie bu ga pag̃ɔ, niima nuḡuseiti kpein ta zeeli ziileigi zu ti ṽɔ bε.»

²⁴ Moize woiloni nεkoi wooi ma, é naa kpein kεeni, nii naa boni ma. ²⁵ Moize yiimazeḡe ga s̃ɔbelama zunuiti, Izelayεle nuiti kpein saama, é ti ze i nuḡuseiti unda ga nu waagilagila kundig̃iiti, nu ungilagila kundig̃iiti, nu ṽuul̃ɔɔlud̃ɔɔlu kundig̃iiti, ta nu ṽuupuu kundig̃iiti. ²⁶ Ti ḡeni nuḡuseiti talukp̃ɔiti gaalevezu sieñɔpe, ti ḡeni vaazu ga faa biin golaiti Moize ṽɔ bε, tiya b̃ɔḡɔi ti b̃ena fai m̃ɔt̃aiti ma lukp̃ɔi ḡaaleve.

²⁷ Moize b̃eni nεkoi va, é li, naa liini ná-zooi zu.

GALA NA-MINAZEG̃EGI IZELAYεLE NUITI Bε

19

(19:1-24:18)

Izelayεle zeeli vai

Sinayi gizei ṽɔ bε tevebai zu

¹ Alugi zavasiεi ma, ti ḡula ṽoluma Ezipete yooi va, Izelayεle nuiti ti zeelini Sinayi tevebai zu naama voloi. ² Ti zeḡeni Lefidime, ti liini, ti zeeli Sinayi tevebai zu, ti ṽuuni tevebai zu. Izelayεle ṽuuni miná, gizei ḡakalave.

³ Moize lεeni GALA p̃ɔ pelei, G̃ooḡɔ GALAGI tolini gizei unmave, é ḡe ma: «Wεε, nii ḡa ḡa bo Zak̃ɔbe ná-p̃εleyeḡei ma, è daazeeli Izelayεle nuiti ma. ⁴ «Wa b̃ɔḡɔgoi wo naa ḡaani, nii gè kεeni ga Ezipete nuiti, gè wo zeḡeni koḡe ḡovegiti su, gè va ga woye p̃ɔ pelei. ⁵ Niizu, ni wa woilona ḡooi ma, ni wa makεna nà-minazeg̃egi ma, wa ḡe ga ñɔñɔ ḡiteḡiteḡiti, nuḡuseiti kpein saama. Anεε ni eteai kpein ka ga ñɔñɔ, ⁶ w̃ɔun wa, wa ḡe b̃è ga zalaḡa ḡula zii, nii padegai.» Woiti kana ḡa ti wo Izelayεle nuiti ma.»

⁷ Moize liini, é nuḅuseiti ta-ḡewolaiti toli, é wooi nii kpein daani ti ʋe, eḡeʋelei Ḡooḡo GALAGI devei veeni la zea. ⁸ Nuḅuseiti kpein ti zolooni faa ḡila ma, ti ḡe ma: «Gá naa kpein ke, nii Ḡooḡo GALAGI bogai.» Moize nuḅuseiti gooi laazeelini Ḡooḡo GALAGI ma. ⁹ Ḡooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Wele, nà ʋaazu è ʋo tonabiin gaaḡiligi zu, naa ḡa a ke, siḡi zu ḡè bəezu la è ʋo, nuḅuseiti ti meni, ti la è la ḡo.» Moize nuḅuseiti gooi laazeelini Ḡooḡo GALAGI ma.

GALA kula vai kelema Sinayi gizei ma

¹⁰ Ḡooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Li nuḅuseiti pə be, è ti nade za ta lina, ti ta-zegēiti gba. ¹¹ Ti ḡeʋele beṡeai ḡele foloi zavasiei ma, mazələə foloi zavasiei ma, Ḡooḡo GALAGI ḡa ʋaazu yeizu nuḅuseiti kpein gaazu, Sinayi gizei ma. ¹² Da nuḅuseiti kwesuuve leʋe ba gizei maagoolii zu, è ḡe ma: «A dama, wo mina le gizei ma, wo mina ʋəḡḡu dakəlogaʋe ʋa. Nu nəpe a ʋəḡḡuna gizei ʋa, ta naama nui ʋaa. ¹³ Nu la yeeʋəḡua ba, kele toḡa zəḡ ga kətui, ʋaa ti bə ga məeinti, é ḡeni ga sua, ʋaa nu, é la yeḡa vulua neḡelein.» Siḡi zu baala sine minēi ma ʋuʋugi a ʋeena la, tanigaa ta le gizei ma názu.»

¹⁴ Moize yeini nuḅuseiti pə pelei, é zegē gizei ma, é nuḅuseiti nadeni. Naati ti ta-zegēiti gbani. ¹⁵ E ḡeni nuḅuseiti ma: «À ḡeʋele beṡe folo savagə laawu. A mina maabuḡa anzanu ḡila kpala ba.»

¹⁶ Foloi zavasiei, ma zobui, tonai kpuneni, mainmainti ti da saḡa, ta tonabiin gaaḡiligai ḡeni gizei ma, puʋu gooi wola ḡulani. Nuḅuseiti kpein ti ḡeni zeini ti-ʋuuzuuve, ti təzeini ga sasubalii, dualuagi maʋele ma. ¹⁷ Moize nuḅuseiti kulani ti-ʋuuzuuve, ti GALA daaḡomi. Ti liini, ti lo gizei ḡəḡaʋe. ¹⁸ Sinayi gizei kpein ge ḡeni ga duulu letele, təzei Ḡooḡo GALAGI yeini ná, abui zaama. Naama luului ḡeni ḡulazu eḡe abu zulugi zu luului, gizei kpein ge ḡeni balizu ga zeeḡaabaai. ¹⁹ Puʋu gooi ḡeni leezu, tugi da zizi. Moize ḡeni bəezu, GALA ge ḡeni gooḡaavotesu ga woo wola. ²⁰ Zekana Ḡooḡo GALAGI yeini la Sinayi gizei ma, gize losaamaʋe. Moize leeni ná.

²¹ Ḡooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Yei, è nuḅuseiti kweteʋe, ta mina bude, é ʋa ʋa Ḡooḡo GALAGI ʋo pelei, faazuʋeewo faa ma, ma məinməin undaa mina ʋa ʋilisuu ti zaama. ²² Zalaḡa ḡula nuiti bəḡoi ti maabuḡazu Ḡooḡo GALAGI ʋa, ti bəḡo nade, Ḡooḡo GALAGI mina ʋa ta zegēzu ti ʋa.» ²³ Moize ḡeni Ḡooḡo GALAGI ma: «Nuḅuseiti ti la zooga ti ʋa le Sinayi gizei ma, mazələə è gi lenegē ga gi kwēgi la gizei maagoolii zu, maḡneei ʋee ba.» ²⁴ Ḡooḡo GALAGI ḡeni ma: «Li, è yei, da leezu ʋolu wa Aalə. Kele zalaḡa ḡula nuiti ta nuḅuseiti ti mina bude neḡelein, ti ʋa le Ḡooḡo GALAGI ʋo be, nii a ke saa mina ʋa loozu ti zaama.» ²⁵ Moize yeini nuḅuseiti pə be, é bəe ti ʋo.

20

GALA nd-tə puugəiti (Tə Seʋei Velesiei 5:6-21)

¹ GALA ge niima woiti kpein boni, é ḡe ma: ² Nà ga Ḡooḡo GALAGI, da-GALAGI, nii é è ḡulani Ezipete yooi ʋa, duəla ʋelei wu.

³ Gala kiligaa ti mina ḡe è ʋe nəun polu.

⁴ Mina ani maaniini saḡa bəḡo ʋe neḡelein, ta ani nəpe baagulaba, niiti ti geegəlogi zu, ʋaa niiti ti zoi ma, ʋaa niiti ti zieiti bu zoi wu. ⁵ Mina nəko ti wu neḡelein, mina ti lebi neḡelein, mazələə nà, Ḡooḡo GALAGI, da-GALAGI, nà ga GALAGI toloai, nii a da ḡeeḡeiti ta-ʋaa nəi ʋotokula ti-lointi ma, eyesu é zeeli yamanii zavasiei ta naanisiei ma, niiti ti məayoseḡezu ʋe. ⁶ Kele nà da

woodegĩladai gɛ, eyesu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati bɛ, niiti ti nɛɛzu vɛ, ta ti nà-deveiti sosu.

⁷ Mina Gɔogɔ GALAGI, da-GALAGI laaseigi wo fuun jɛgɛlein, mazɔɔ Gɔogɔ GALAGI ɔa naama nui leve ga sɔba nu, nii é daaseigi wosu fuun.

⁸ Gize doogɔ foloi zu, è maɲɛ. ⁹ Da botii gɛ folo lɔzitai zu, è da-wotii kpein kɛ. ¹⁰ Kele folo lɔfelasiei ɔa ga Gɔogɔ GALAGI, da-GALAGI, ná-dooɔo foloi. Mina boti nɔpɛ kɛ ma, da-o, è-loun zunuiti-yo, è-loun anzanuiti-yo, da-wotigɛ zunuiti-yo, da-wotigɛ anzanuiti-yo, da-logania-o, ta wɛɛinti niiti ti zeini è ɔɔɔma. ¹¹ Mazɔɔ folo lɔzita laawu Gɔogɔ GALAGI geeɔɔlogi bɛtɛni, ta zooli, ta kpoloɔei, ta ti zu aniiti kpein, é loogoni foloi lɔfelasiei ma. Naa ɔa é ba, Gɔogɔ GALAGI tuya looni doogɔ foloi ma, é make bɔɔɔ vɛ.

¹² E-gɛɛ lɛbi ta è-lee, naa ɔa a kɛ è-zii ma voloiti sugooza, naama yooi zu nii Gɔogɔ GALAGI, da-GALAGI feezu è vɛ.

¹³ Mina nu vaa jɛgɛlein.

¹⁴ Mina wɛɛnzie bo jɛgɛlein.

¹⁵ Mina unma wo jɛgɛlein.

¹⁶ Mina zɛɛ zeele woo wo jɛgɛlein è-zeijnɔɔɔi laalɔɔma.

¹⁷ Mina ɔaazuɔula jɛgɛlein è-zeijnɔɔɔi ná-pelei va. Mina ɔaazuɔula jɛgɛlein è-zeijnɔɔɔi anzai va, ɔaa ná-botigɛ zunui, ɔaa ná-botigɛ anzanui, ɔaa ná-nikei, ɔaa ná-soovalegi, ɔaa ani nɔpɛ é ga è-zeijnɔɔɔi nɔnɔ.

Moize, GALA daa vaa wo nui

(Tɔ Sɛvɛi Velesiei 5:23-33)

¹⁸ Nuɔuseiti kpein ti tona kpunɛ tugiti mɛnini, ti mainmainti kaa, ti puɔugi wooi mɛni, ti gizei ɔa abuzogi ba. Nuɔuseiti ti naati kaai ma, ti zasubalini, ti lo ɔoozama. ¹⁹ Ti ɔɛni Moize ma: «Da bɔɔɔi è da bɔɛ gi vɔ, gá woilo ma, kele GALA ge mina bɔɛ gi vɔ, gá va za.» ²⁰ Moize ɔɛni nuɔuseiti ma: «À mina lua, mazɔɔ GALA paave ga é wo voluɔula, naa ɔa a kɛ, wo lua ba, wo mina koto gɛ.» ²¹ Nuɔuseiti ti ɔɛni loni ɔoozama. Kele Moize maabuɔani tonabiingi va, vɛ GALA ge ɔɛni ná.

Tɔgi é lo zalaɔa ɔulazuve va

²² Gɔogɔ GALAGI ɔɛni Moize ma: Uele ɔa da bɔɛ la Izelayele nuiti pɔ: Wo pɛtɛge ga zɛge geeɔɔlogi zu, gè bɔɛ wo vɔ. ²³ A mina galagaa bɛtɛ bɔɔɔ vɛ ga walii ɔaa zanugiti, wo va ti vokɔɔɔ mɔ. A mina naa ta gɛ bɔɔɔ vɛ jɛgɛlein. ²⁴ Wa zalaɔa ɔulazuve lo bè ga pɔɔi, nii wa gala zalaɔaiti ta ziilei zalaɔaiti kula maazu, ga wa-vaalagiti ta wa-nikeiti. Uɛ nɔpɛ gè ɔulazu ná keɛma, ná va wo vɔ bɛ, ga gè tuya loo wo vɛ. ²⁵ Ni wa zalaɔa ɔulazuve lona bè ga kɔtui, à mina to ga kɔtu zaɔaai, mazɔɔ wa wa-zɔɔlaiti pɛɛna kɔtui va, wa kɔzɔ. ²⁶ A mina nà-zalaɔa ɔulazuve lo, wo va nu lɛɛzuve bɛtɛ ba, nu a ɔɛna lɛa ga, kabei mina ɔula keɛma.

21

Tɔgiti é lo duɔiti ba

Ebulu nuiti saama

(Leevi Nuiti 25:39-46;

Tɔ Sɛvɛi Velesiei 15:12-18)

¹ Tɔgiti pɛtɛ, da dɛɛ ga tiye: ² Ni wa Ebulu nui ta ɔɛyana ga duɔi, toɔa botii gɛ kona dɔzita laawu, kele dɔfelasiei, toɔa ɔula, é wɔɔɔyai zɔɔɔ, é mina ani nɔpɛ sala. ³ Ni to ɔila ka é vaani, to ɔila ka a li, ni anza ɔɛɛve zea, ta li ta anzai. ⁴ Ni maliɔii ɔa é anzai veeni zea, é doun zunuiti ta doun anzanuiti sɔɔɔ, anzanui ta ná-dointi ta gɛ ga maliɔii nɔnɔ, to ɔila ka a li názu. ⁵ Ni duɔi a ɔɛna ma: «Maliɔii nɛɛve bè, ta ànzai ta dointi balaa, gè la pɔ gè va gɛ bɔɔɔ yeema,» ⁶ naazu

maliǵii ǵa lii la GALA kakala, é maaɓuǵa peɓelave va, ɓaa daamasagi va. Maliǵii ǵa goii wɔ ga kɔlu ǵaazobagi. Duɔi ǵa ye ná-botii zu ǵɔ.

⁷ Siɛgi zu zunui ta a ná-doun anzanui ɔɔdina la, ga é ǵe ga duɔi, é la ǵula duɔlai zu, eǵevelei zunuiti ta ǵula la. ⁸ Ni wɔin a zegena maliǵii ma, nii é ǵea deveni ga é seǵe ga anza, toǵa ze ná, nu ǵili ge unmoɔ, keɓe zobo ge la ǵea zea ga é va pɔdi zii ǵili ma, a naa ǵena é ǵea ga yaava nu anzanui letema. ⁹ Ni a devena ga é fulu ná-doun zunui ve, toǵa ke be, eǵevelei soloogai la anzanu louti ma. ¹⁰ Ni a anza ǵili seǵena, é la ta ǵula ma moungi ná-daamianigi la, ta ná-seǵei, ta é la ǵelea naa ná-dakobai va. ¹¹ Ni é la ǵe naama vaa savagoiti keeni be, toǵa zoo é li, é mina ani nɔpe sala.

*Tɔgiti é lo doǵa vai
ta nu maawana vaiti ba*

¹² Zoi nɔpe a nu loǵana, é za, ta naama nui vaa. ¹³ Ni é la woya ɓeteni tuǵɔ, ni GALA ge kea é ǵe zea ga tevezea vaa, na ada ɓetezu wo ve, ve a vela, é li, é loɔǵu ná. ¹⁴ Keɓe siɛgi zu nu a gaaǵilina la ma, é wuzegɛ seɓnoǵɔi laaloǵoma, é keɓegɛle ɓɔi ǵe ga é paa, anɛ ni diive, é loɔǵu ná-zalaǵa ǵulazuve, wa kula naa va, wo paa.

¹⁵ Zoi nɔpe a keɓegɛ loǵa, ɓaa dee, ta naama nui vaa.

¹⁶ Zoi nɔpe a nuɓuse unma, é pɔdi, ɓaa é make ya, ta naama nui vaa.

¹⁷ Zoi nɔpe é keɓegɛ ɓaa dee ǵotozu, ta naama nui vaa.

¹⁸ Siɛgi zu nua ti ɓɛezu la, gila ge seɓnoǵɔi zɔɔ ga kɔtui, ɓaa é doǵa ga zeebuin, ni é la ǵeni ga saa vaa, keɓe naa ma ge la ga seeɓei, ¹⁹ ni toǵa zoo é ná-tukpɔi zegɛ, é ziezie eteave, zoi é doǵai wogai, faa la mo ǵea naa va, keɓe ná-botii koloǵologai ma, toǵa naa zala, é lati, é naa zale, eyesu é ǵede.

²⁰ Siɛgi zu zunui ta ná-duɔi loǵazu la ga tukpɔi, zunu ɓaa anzanu, eyesu duɔi za zea, ta potokula ma.

²¹ Ni a yena vulua folo ǵila, ɓaa felegɔ, ti la potokulaa ma, mazalɔɔ ná-walii ve.

²² Ni zunua ta ɓɛena, ti zifa anzanui ta va kogi ma, é doin zɔlɔɔ, faaɓa kili ge la sɔlɔɔni, ta alamanii zala nii anza zinigi deezu, ta sala faawo bo nuiti kakala.

²³ Keɓe ni faaɓa ka ǵulana su, zenvui voto ka ǵe ga zenvui, ²⁴ nu ǵaazuǵezɛgi voto ka ǵe ga nu ǵaazuǵezɛgi, nu ɓiiga voto ka ǵe ga nu ɓiiga, nu yeei voto ka ǵe ga nu yeei, nu ǵɔǵɔi voto ka ǵe ga nu ǵɔǵɔi, ²⁵ abu valai voto ka ǵe ga abu valai, maawanai voto ka ǵe ga maawanai, maabologi voto ka ǵe ga maabologi.

²⁶ Ni zunui ta a ná-duɔi loǵana gaazuǵezɛgi gilagi va, é ǵeni ga zunu ɓaa anzanu, é naa vala gaazuǵezɛgi ma, toǵa yeebe ba, é li, é ǵula duɔlai zu, gaazuǵezɛgi zalai ǵana. ²⁷ Ni a ná-duɔi ɓiigai ǵila kulana da, é ǵeni ga zunu ɓaa anzanu, toǵa yeebe ba, é li, é ǵula duɔlai zu, ɓiigai zalai ǵana.

²⁸ Ni niki a nu zifana ga minei, zunu ɓaa anzanu, naa za, niki ǵa zɔɔ ga kɔtui, nu mina ma zuai mi pa. Nike nui la mo faa zɔlɔɔga. ²⁹ Keɓe ni kaite, niki ǵeeve ba, é da nuiti siǵa ga minei, ti da niki nui lene, é la welezu ma, siɛgi zu a zunu ɓaa anzanu vaana la, niki ǵa zɔɔ ga kɔtui, é za. Ta niki nui balaagi vaa. ³⁰ Ni ta zenvui unmoɔ salai levena ma, toǵa naa kpein sala, nii a leve ma.

³¹ Siɛgi zu niki a zunu loun ɓaa anzanu loun zifana la, naama loǵi no ǵa a zie.

³² Keɓe siɛgi zu niki a duɔi zifana la, zunu ɓaa anzanu, wali ǵae vuusavago (30) ǵa a zo duɔ keɓegɛi ya, niki ǵa zɔɔ ga kɔtui.

Tɔgiti é lo nu ǵɔligiti ba

³³ Ni zunui ta a zieyegɛi laalaogai yena de, ɓaa ni zunui ta a zieyegɛi ta woɔna, é la daaǵuluni, niki loo su, ɓaa soovalegi, ³⁴ zieyegɛi nui ǵa toǵanii lieɓi ma walii zala keɓe nui ma, sua voomai ǵa ǵe ga tɔun nɔnɔ.

³⁵ Ni nui ta ná-nike zine a nui taḡili ná-nike zine zigana ga minciti, naa za, ta nike zinei v̄odi, nii é vulua, ti walii ḡaaḡwe va, ti lati, ti nike v̄oomai balaa gaḡwe va. ³⁶ Kεε ni kwεεge ga nikei é taḡili paai, keεve sigai wosu, ma nui la weleni ma ηεgelein, ma nui ḡa potogi leve ga nikei n̄o, nike v̄oomai ḡe ga n̄on̄o.

³⁷ Ni nui ta a nike ḡaa baala unmana, ni a k̄odaalevena, ḡaa é p̄odi, toḡa nike zine l̄oluḡo ve nike ḡilagi v̄otogi zu, ta baala naaniḡo baalagi v̄otogi zu.

22

¹ Ni unma nui a zona unma wosuve ga maaḡaai, nu doḡa, é za, ti la ḡea ga s̄oba nu ηεgelein, t̄oun tetema saa vai zu. ² Kεε ni foloi a t̄ena, ta ḡe ga s̄oba nu t̄oun tetemazu paa vai zu.

Unma nui kpein ka naa v̄otogi ve, nii é unmaai. Ni ani la zea, ta p̄odi ná-unma vai zu. ³ Ni nii é unmaai, nikei ḡaa soovalegi, ḡaa baalagi, naa ḡa de vulua zea, toḡa naa v̄otogi ve ga ma v̄eḡdai.

⁴ Ni zunui ta a faa zuḡoloḡolo keena kpalagi ta zu, ḡaa kpelei ta zu, é be ná-toganiiti ba, ti daami wo seijn̄oḡi ná-kpalagi zu, toḡa ma vaa zu βetei ḡe ga ná-kpalagi zu ani v̄aḡo, ḡaa ná-leezen belei zu ani v̄aḡo.

⁵ Ni abui a levena, é so d̄ob̄o va, moloi nii daa ga belee, é so naama ḡilii va, ḡaa nii é ma ḡaḡai ḡa, ḡaa é kpalagi ḡala, z̄oi é abui loga, naa ḡa naama vai βete ga é potogi ve.

⁶ Ni nui ta a walii ḡaa ani ḡiligaa ḡalivaana nui ta ma ga é make, ni ta ti unmana naa ná-pelei wu, unma nui ḡa ma v̄eḡdai ḡaaḡale ma, ni ta sona. ⁷ Ni unma nui la zoni, pele nui ḡa lo GALA gaazu, é deε ga é la yeezeelini seijn̄oḡi ḡoligi ma. ⁸ Maaḡaali vaa kpein, é lo nike vaa va, ḡaa soovale faa, ḡaa baala faa, ḡaa seḡe vaa, ḡaa tooya ani vaa, nii nu a ḡe ma: «Nii ve,» naama nu zeizu feleḡoiti ta-vai laa ḡa zeeli GALA ma. Z̄oi GALA ka peelalana, naa ḡa seijn̄oḡi n̄on̄o ḡaaḡale ma ga ma v̄eḡdai.

⁹ Ni nui ta a soovale, ḡaa nikei, ḡaa baalagi, ḡaa togani n̄ope feena nui ta ya ga é make ba, suai zeba é za, ḡaa nata ḡale ba, ḡaa é ηεεε, nu n̄ope ge la kaani, ¹⁰ konai ḡa wo ḡ̄oḡ̄o GALAGI laaseigi zu ti feleḡo ȳoḡ̄ozu, z̄oi é suai makegai, naa ḡa bo ga é la yeeveeni seijn̄oḡi ḡoligi va. Togani nui ḡa yeezei konai naa wu, z̄oi la ani n̄ope gaḡalega ma ηεgelein. ¹¹ Kεε ni suai unmauve p̄o be, toḡa potogi ve ma nu ya. ¹² Ni suai valivalive ga, toḡa deε, é ḡe ga zeele wooi, é la m̄o naa v̄oto fea, nii balivaliai ga.

¹³ Ni nui ta a togani ziingaona seijn̄oḡi ma, nata ḡale suai naa va, ḡaa é za, ma nui ḡaazu la ná, toḡa potogi ve. ¹⁴ Ni ma nui ḡa ná, poto ge la vea. Ni suai zala vaa ḡεεve de, sala z̄onḡo ḡa kula ḡe.

Pelei nu a GALA debi la ta nubus̄iti

¹⁵ Ni zunui ta a anzalopo beai ta neenesona, nii maa la de zoni, é la koba, toḡa fulu naavoloi ḡula, é seḡe ga anza. ¹⁶ Ni doun keεḡei a ḡelena, é va fe zea, nii anzalopoiti ta ḡa vulu la, toḡa naa lieḡo zala ga walii.

¹⁷ A mina m̄ota anzanui ye ná, é va ye vulua.

¹⁸ Nu-o-nu a la ga suai, ta naama nui vaa.

¹⁹ Z̄oi a zalaḡaa ḡula gala kiligaa ve, é ḡula ḡ̄oḡ̄o GALAGI ḡila kpe polu, naa undaa ḡa vili.

²⁰ A mina seik̄oḡ̄oma nui zo pele n̄ou ηεgelein, wo va suziḡa, maz̄ol̄o wo ḡeni ga seik̄oḡ̄oma nuiti Ezipete yooi zu.

²¹ A mina poanzai ḡaa podoin ȳiib̄ol̄o vaa ḡe ηεgelein. ²² Ni wa ti ȳiib̄ol̄ona, ti woḡula m̄a ga kpeei, n̄a ti ḡain gooi meni. ²³ N̄a wola ȳiiḡaawana wo

laalɔɔma, nà wo vaa ga kɔɔi, wo-anzaiti ta ɔɛ ga poanzaiti, ta wo-lointi ti ɔɛ ga podointi.

²⁴ Ni wa wali ɔɔye vɛɛna nà-nuɔuseiti ta ma, mɔnɛ nui é wo vɔ bɛ, à mina ɔɛ bɛ eɔɛ kuye vɛɛ nu, wo mina talama maaloli ma ɲɛɔɛɛin. ²⁵ Ni wa wo-zeiɲɔɔɔi ná-segei zɛɛna ga kpɔunmai, wa fe zea, aisa foloi va li. ²⁶ Mazɔɔɔ ná-sege ɔɔilagi vɛ, é pɛɛzu ɔɔɔɔ ma. Ni naa a ɔɔulana zea, lee ɔɔa a pɛɛ ɔɔɔɔ ma? A woɔɔulana mà ga kpeei, nà gooi mɛni, mazɔɔɔ nà da nu maawɔinɔa.

²⁷ A mina GALA koto, wo mina woo ɲɔu wo wa-nuɔuseiti ta-ɔɔundigii ma.

²⁸ Wo maanɛvɛ, wo va bè ga wa-molo levea mɔungiti, wo kɛ ga zalaɔai, ta wa-leezɛn dɛ mɔungiti.

Wa wo-loun zunu mɔungi ve zèa. ²⁹ Zekana wa kɛ la wa-logani wolai ta wa-logani goiti ta-vaa zu. Ma mɔungi ɔɔa yɛ dee va folo lɔfela zu. Foloi lɔsavasiɛi, wa fe zèa.

³⁰ Wa ɔɛ bè ga nu ɲadegaiti. A mina sua mi, nii balivaliai ga dɔɔɔi zu. Wa naa vili ya gileiti bu.

23

Tɔɔi é lo telebodai ɔɛ vai va

¹ A mina tiɔɛ woo vaza. A mina ɔɔ nu ɲɔu va, wo va zɛɛ zeele woo wo. ² A mina vile bebei volu ga wo va faa ɲɔu ɔɛ. Ni wo loligɛ ga wo zeele wooi ve, à mina lo naati polu, niiti ti mɔindai, wo va telebodai maave. ³ A mina lo mɔnɛ nui volu ná-faawogi zu.

⁴ Ni wa ɔɔmina ga wo zili nui ná-nikei ɔɔa ná-soovalegi toai ya, kɛni wo vaa la pɔ. ⁵ Nui é wo wɔnzɛɔɔɔɔ, wa ná-soovalegi ɔɔaana, toai ná-kasɔi wu, wa ma, wa inɛinɛsu ga daayei vai, wa vɛɛ ba, wo daayei.

⁶ A mina mɔnɛ nui ná-gaamai maave ná-tukpɔi zu. ⁷ Kɛni wo betevɛ zɛɛ ɔɔɔ wo fai va. A mina sɔbalala nui vaa ta telebo nui. Mazɔɔɔ gè la sɔba nui vɛtega eɔɛ telebo nui. ⁸ A mina lobɛani zo, mazɔɔɔ lobɛaniiti ta da naati gaazugole, niiti ti ɔɔazuzɛɔɔai ma, ta ti telebo nuiti kpɔɛ wooiti maave.

⁹ A mina seikɔɔɔma nui maanɔɔɔ. Wo kwɛɛni wa ɔɔɔɔi nii seikɔɔɔma nui a da suzo, mazɔɔɔ wo ɔɔni ga seikɔɔɔma nuiti Ezipete yooi zu.

Tɔɔiti é lo konagiti ba ta dooɔo foloi

¹⁰ Kona dɔzita laawu, wa ani zuwui vaza wa-yooi ma, wo ba lɔnɔgi zɔɔɔ. ¹¹ Kɛɛ wa yeebe ba, wo zɛ ɔɔana nɔ, kona dɔfelasiɛi, é naa ɔɛ dooɔogɔi zu. Mɔnɛ nuiti ti wa-nuɔuseiti saama, naati ti naa mi, nii ta ka, ta dɔɔɔ zuaiti ti naa mi, nii é yɛsu. Wa kɛ ɔɔana ga wa-leezɛn belei, ta wa-wolive wuluiti.

¹² Folo lɔzita laawu, wa wa-wotii ɔɛ. Kɛɛ folo lɔfelasiɛi, wa looɔo, naa ɔɔa kɛ wa-wotiɔɛ nikeiti ta wa-zoovalegiti ti looɔo, ta wa-luɔiti ta seikɔɔɔma nuiti ti lago looɔo.

¹³ A naa kpein so, nii gè bogai wo ma. A mina gala kiligaa laasei bo ɲɛɔɛɛin, nu mina ta mɛni ɲɛɔɛɛin, é va ɔɔula wo-laave.

Konagi zu vɛti wola savagɔiti

(Egezode 34:18-26;

Tɔɔ Sɛvɛi Velesiɛi 16:1-17)

¹⁴ Ná zeizu ɔɔa ɔɛ sava konagi zu, wo da fetiiti kula dàaseigi lebi vai zu. ¹⁵ Bului nii levɛ la su, wa naama vɛtii makɛ. Folo lɔfela laawu, naama ziɛgi deveai molo ɔɔulasu alugi ma, wa bului mi, nii levɛ la su, eɔɔvelei gè ma levei veai la wo ya, mazɔɔɔ naama alugi ma ɔɔa wo ɔɔulani la Ezipete yooi va. Nu

nɔpɛ ge mina ɔ̄gula kelɛma ḡaazu ga yeɔ̄naka. ¹⁶ Wa molo m̄əə vetii make, wa-wotii zul̄n̄ə m̄əungiti, nii wa faza kpalagavɛ. Wa molo leve vetii make kona ɔ̄aabelagi zu, siɛgi zu wo besu la ga wa-wotii zul̄n̄əgi ɔ̄aale ba. ¹⁷ Ná zeizu ɔ̄a ɔ̄ɛ sava konagi zu, zunuiti kpein ti ɔ̄gula kelɛma ḡaazu, n̄ɛi ḡɛ ga wo-Maliɔ̄ii Ɔ̄oɔɔ̄ GALAGI.

¹⁸ Bului nii levei su, à mina naa b̄ə suai va, wo va kula ga n̄ə-zalaɔ̄gai. A mina n̄ə-fetii ma zalaɔ̄gai ma wul̄ɔi make kpidii laawu, é va yesu sobu va zeeli. ¹⁹ Wa va ga wa-yooi va l̄n̄ə m̄əungiti Ɔ̄oɔɔ̄ GALAGI, wa-GALAGI ná-pelei wu.

A mina boli yivoi ɔ̄ili ga dee ná-niimi ɔ̄ɛi.

Kanaan yooi z̄əɔ̄ fai ma minazefegi

²⁰ N̄əun n̄ə, n̄ə geezuɔ̄eelai ta levesu wo luɔ̄ɔ, é wo make pelei zu, é wo laazeeli naama adavɛ, ḡɛ ná b̄ɛɛai. ²¹ A dama, wo b̄əɔ̄ɔ zo gaazu, wo ɔ̄olo gooi vɛ. A mina ziīb̄əɔ vaa ɔ̄ɛ, t̄əzei é la wa-ɔ̄fotoiti suvaayɛga, maz̄əɔ̄ d̄əaseigi ɔ̄a t̄əun ba. ²² Kelɛ ni wa ɔ̄olona gooi vɛ, ta ni wa naa kpein kɛɛna, nii ḡɛ bosu wo ma, n̄ə ɔ̄ɛ ga wo zili nuiti sili nui, ta wo maayoseɔ̄ɛ nuiti maayoseɔ̄ɛ nui.

²³ N̄ə-geezuɔ̄eelai ɔ̄a lo wo luɔ̄ɔ, é li ga woye Am̄əɔɔl nuiti p̄ə bɛ, ta Ɔ̄ete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, ta n̄ə ti-ma zuwui ɔ̄aaleve. ²⁴ A mina n̄ək̄ə ta-ɔ̄alagiti bu, wo mina ti lɛbi. A mina v̄ok̄əɔ̄ naama nuɔ̄useiti ma ti zie velei zu. Kelɛ wa ti ɔ̄oloɔ̄olo, wo ta-zale ɔ̄ə ɔ̄ətuuti kpezefele. ²⁵ Wa d̄əbi, n̄ɛi ḡɛ ga Ɔ̄oɔɔ̄ GALAGI wa-GALAGI. N̄ə tuya loo wa-laamianigi ma, ta wa-b̄əɔ̄le ɔ̄ɛi. N̄ə seeb̄ɛi ɔ̄gula wo zaama, ḡɛ maaḡooza wo va. ²⁶ Anzanu la ɔ̄ɛa wa-yooi zu, nii kogi a zefɛ ma, b̄aa doun z̄əɔ̄tala anzanu. N̄ə wo-zii ma ɔ̄onagi zuɔ̄ooza.

²⁷ Aisa wo va zeeli, n̄ə dualuagi v̄u zoi zu nuiti su. N̄ə nuɔ̄useiti kpein daavili, ḡɛ ti zefɛ pelei zu wo luɔ̄ɔ, niiti wa zeeli ti v̄ə bɛ. N̄ə wo zili nuiti kpein kpe, ti v̄ela wo va. ²⁸ N̄ə kaogiti tevesu wo luɔ̄ɔ, ta Geeve nuiti kpe, ta Kanaan nuiti, ta Ɔ̄ete nuiti, ti maaḡooza wo va. ²⁹ Ḡɛ la vaazu ti b̄ɛɛzu kona gila su, ti va maaḡooza wo va, naa ɔ̄a a kɛ, zoi zu, ɔ̄akai mina ye, d̄əb̄ə zuaiti ti mina m̄əin wo laalɔ̄ɔma. ³⁰ N̄ə ti b̄ɛɛzu vaavaa, ti maaḡooza wo va, eyesu wo ɔ̄a wola m̄əin, wo zoo wo zoi z̄əɔ̄ ga w̄əɔ̄.

³¹ N̄ə wa-ɔ̄wɛpelemav̄ɛti daazu, é zo Seeli Kpoloɔ̄ɛi ma, é zeeli Kpoloɔ̄ɛ Wolai ma, ta é zo tevbai ma, é zeeli zie wolai ma. Maz̄əɔ̄ n̄ə zoi ɔ̄a nuiti d̄əəzu wo yeezu, wa ti b̄ɛ luɔ̄ɔ. ³² A mina minazefɛ ke ȳəɔ̄zu wa tiye, b̄aa wa ta-ɔ̄alagiti. ³³ Ti mina ze wa-yooi zu, naa ɔ̄a a kɛ ti mina wo l̄ə kotoi zu d̄əalɔ̄ɔma, maz̄əɔ̄ wa ta-ɔ̄alagiti d̄əbi, naa ɔ̄a ɔ̄ɛ ga balii wo vɛ.

24

Minazefegi ma woolaamai

¹ GALA ge ɔ̄ɛni Moize ma: «Lɛ Ɔ̄oɔɔ̄ GALAGI v̄ə bɛ, ɔ̄a b̄əɔ̄i wa Aal̄n, ta Nadaɔ̄ɛ ta Abiyu, ta Izelayɛle ɔ̄ɛwola v̄əɔ v̄uul̄ɔfela (70), wo ye ɔ̄oozama, wo n̄ək̄ə. ² Da ɔ̄ila kpe n̄ə ɔ̄a ɔ̄a maabuɔ̄a Ɔ̄oɔɔ̄ GALAGI va. Z̄əiti ti mina maabuɔ̄a ba, nuɔ̄useiti ti mina ye é volu, ti va lɛ.» ³ Moize vaani, é Ɔ̄oɔɔ̄ GALAGI woiti kpein bo nuɔ̄useiti ma, ta t̄əgiti kpein. Nuɔ̄useiti kpein ti gooɔ̄aav̄otegi veeni ga woo ɔ̄ila, ti ɔ̄ɛ ma: «Gá naa kpein kɛ, nii Ɔ̄oɔɔ̄ GALAGI boga.» ⁴ Moize Ɔ̄oɔɔ̄ GALAGI woiti kpein sev̄eni. Naa volu é wuzefeni ga sobuzobui, é zalaɔ̄a ɔ̄ulazuv̄ɛ lo gizei ɔ̄əɔ̄av̄ɛ, é k̄ətu puuḡə maazu feleḡəiti (12) pileni ga ɔ̄izɛsui Izelayɛle ná-boloda puuḡə maazu feleḡəiti (12) faa zu. ⁵ E Izelayɛle zinipoiti teveni, ga ti gala zalaɔ̄aiti kula Ɔ̄oɔɔ̄ GALAGI vɛ, ta ti n̄ikɛ zinɛiti

kula ga ziilei zalaɗaiti. ⁶ Moize namai ma lukpegi zefeni, é pu kokoiti su, é ma lukpegi zoi zefeni, é pili zalaɗa ɗulazuwe ma. ⁷ E minazefegi ma zewei zefeni, é kala nubuseiti gaazu. Ti ɗeni ma: «Gá naa kpein ke, nii Gooɗo GALAGI boga, gá ɗolo gooitɪ be.» ⁸ Moize namai zefeni, é faza nubuseiti ma, é ɗe: «Nii ɗa é ga namai nii é minazefegi maaɓakpasu, nii Gooɗo GALAGI kea wo yooɗzu, eɗevelei niima boeiti kpein ti la.»

*Moize lee vai
Sinayi gizei ma*

⁹ Moizeni ti leeni gizei ma ta Aalɔn, ta Nadaɓe, ta Aɓiyu, é we Izelayele ɗewola ɔɔɔ ɔuulɔfela (70) wa. ¹⁰ Ti Izelayele ná-GALAGI ɗaani, koɗɔiti bu ɗeai eɗe koɗu nii daaseigi ga safiilegi, kpiiniai eɗe geegɔlɔgi. ¹¹ Gooɗo GALAGI la ɗeni faa ɗu nɔpe keeni ga Izelayele nu biingiti. Ti GALA kaani, naa volu ti daamii woni, ti boole.

¹² Gooɗo GALAGI ɗeni Moize ma: «Le pò be gizei ma, è ye ná. Nà koɗu ɗokologiti feezu è ya: togi ta deveiti gè ti zewei Izelayele nuiti be, ti ɗala fai zu.» ¹³ Moize wuzefeni, ta Zozuwe, nii é ga ná-botigɛ nui, Moize leeni GALA ná-gizei ma. ¹⁴ E ɗeni kewolaiti ma: «À gi maaɓoun we, eyesu gi ɗale ma volu wo ɔɔ be. Wele, Aalɔn ta Guul ta yesu wo wa we, ni faaɗaagɗulaba a ɗena ta ya, toɗa bo ti ma.» ¹⁵ Moize leeni gizei ma, tonabiingi weeni gizei ma. ¹⁶ Gooɗo GALAGI ná-lebiyai yeini, é we Sinayi gizei ma, tonabiingi weeni ma folo lozita laawu. Foloi lofelasiɛi, Gooɗo GALAGI Moize lolini tonabiingi zaama. ¹⁷ Gooɗo GALAGI ná-lebiyai ɗevelei ɗeni Izelayele nuiti gaazu, eɗe abuzogi gize unma. ¹⁸ Moize looni tonabiingi zaama, é le gizei ma. Moize keeni gizei ma ga folo ɔuunaanigɔ (40) ta kpidi ɔuunaanigɔ (40).

**GALA NA-SEGE VELE NADEGAI
LO FAI
MA LEVEITI**

25

(25:1--31:18)

*Sege vele nadegai
ma vebaniiti
(Egezode 35:4-9)*

¹ Gooɗo GALAGI boeni Moize ɔɔ, é ɗe ma: ² Bo Izelayele nuiti ma, ti wa pò ga vebaniiti. Wa so, é ɗula nui kpein zea, nii faanee ɗigi bè. ³ Wele vebanii wa, nii wa so, é ɗula ti ya: zanugi, ta walii, ta kolu boigi, ⁴ ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sɔsɔgi, ta geze vagoi kpaliai, ta boli leɗai, ⁵ ta baala sine ɗolɔiti, ti loai ga ma boigi, ta nuni ɗolɔiti, ta akasia wului, ⁶ ta fitina wulɔi, ta tufa maku neenɛgiti ti ga siema wulo nadegai ta ani maku neenɛgi we, ⁷ ta koɗu zongɔ baagi nii daaseigi ga wonikese, ta koɗu zongɔ baa kiligiti zalaɗa ɗula zefei ma vaa zu, ta ma ɗakazu zefei. ⁸ Ta seizu nadegai lo bè, nà ze ti zaama. ⁹ Wa ti kpein ke ga sege vele nadegai ɗazavi pelei, é ɗe ga soɔlai kpein kazavi pelei, nii gè vaazu ɗeezu ga ɗe.

*Kesui
(Egezode 37:1-9)*

¹⁰ Ta kesui beɗe ga akasia wului. Sakpai ɗa ɗe ga meteɗe ɗila taata, kogi ɗe ga meteɗe ɗaagwesui, ta soɗigai ɗe ga meteɗe ɗaagwesui. ¹¹ Da zanu kitei zie koozuwe ta poluwe, è daabegi ɗe ga zanugi, é ɗaku ma. ¹² Da zanugi ɗaawun, è bala naanigaiti kpete be, è ti vili goizu naanigaiti ba, bala felegɔ gilazu velei ta bala felegɔ zoɔla velei. ¹³ Da gulu zoɓkoiti kpete ga akasia wului, è zanugi zie

ti ma. ¹⁴ Da gulu zokpɔiti dɔ balaiti su, kesui ɣakamaveti, ti kesui va, kesui da zeɣe ga tiye. ¹⁵ Gulu zokpɔiti ta ye kesui ná-balaiti su, ti mina ɣula ná. ¹⁶ Zeele woo zɛvɛi gè feezu è ya, da da kesui zu. ¹⁷ Da kesui lakulugi bɛte ga zanu kitei. Sakpai ɣa ɣe ga mɛteɛ ɣila taata, kogi ɣa ɣe ga mɛteɛ ɣaagwesui. ¹⁸ Geezuɣeela felegɔiti ti laaseigi ga seelubɛin, da naati kpɛte ga zanu doɣai, è ti vilɛ kesui lakulugi laabe felegɔiti ga. ¹⁹ Da seelubɛin gila kpɛte daabegi ɣilazuve ɣa, seelubɛin gila daabegi zɔɔla velei ɣa. Da seelubɛin felegɔiti ta kesui lakulugi bɛte ga ani ɣila nɔ. ²⁰ Seelubɛinti ta ti-ɣovɛgiti suvie maazuve, ti kesui lakulugi maalɔɔɣu ga ti-ɣovɛgiti, ta ɣaavote bɔɣɔ ma. Seelubɛinti ta ɣaavote kesui lakulugi ma. ²¹ Zeele woo zɛvɛi gè feezu è ya, da da kesui zu. Da kesui laaɣulu. ²² Miná ɣa ná ɣe ɣulazu ná keɛma è ve, kesui lakulugi maazuve seelubɛin felegɔiti zɔɣzuvɛ. Ná ɣa gè vaazu bɔezu ná è vɔ, é lo ná-deveiti kpɛin ba, Izelaye nuii faa zu.

*Bului nii feai GALA bɛ,
naa ma labalii
(Egezode 37:10-16)*

²³ Da tabalii bɛte ga akasia wului. Sakpai ɣa ɣe ga mɛteɛ ɣila, kogi ɣe ga mɛteɛ lukpɛgi, sɔligɔi ɣe ga mɛteɛ ɣaagwesui. ²⁴ Da zanu kitei zie ma, è daabegi bɛte ga zanugi, é ɣaku ma. ²⁵ Da kakamaveti kpɛte ga nu yeave lieɣɔi ɣeɣala, è naa laabegi balaa kpɛte ga zanugi, é ɣaku ma. ²⁶ Da zanu bala naanigɔiti to goizu naanigɔiti ba, ti ɣe kɔɣɔ naanigɔiti tetegi. ²⁷ Balaiti ta ɣe kakamaveti ba, gulu zokpɔiti ta lo ti zu, tabalii zeɣe vai zu. ²⁸ Da gulu zokpɔiti kpɛte ga akasia wului, è zanugi zie ti ma, ti ɣe ga tabalii zeɣe aniiti. ²⁹ Da digiiti kpɛte, ta tazaiti, puya zalaɣai vaa zu, naa vɛɛ ziawɔiti ta kokoiti ba. Da ti ɣe ga zanu kitei. ³⁰ Da buluiti da tabalii ɣa, niiti ti veai bè, ti ɣe ná gàazu yeenɔpɛ.

*Fitina zeizuve
(Egezode 37:17-24)*

³¹ Da fitina zeii anii bɛte ga zanu kitei doɣaai. Ti pɛ ti ɣe ga ani ɣila: kɔɣɔi, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɣili zɔɔlaiti ti ɣulaai ga gulu vuai. ³² Fitina zeii anii ma beke dɔzitaiti ta ɣula kakamaveti, ma beke savagɔ ɣa ɣɛɛzu kakamave gilazuve, ta ma beke savagɔ ɣe kakamave zɔɔla velei. ³³ Maaɣili zɔɔlai ɣa ɣe sava ma beke dɔzitari ɣilagilagi pɛ ba, ti ɣulaai ga amandegi ma vuai. ³⁴ Maaɣili zɔɔla naanigɔ ɣa ɣe fitina zeii anii ma wului va, ti ɣulaai ga amandegi ma vuai. ³⁵ Maaɣili zɔɔlai gila ka ɣe ma beke felefelegiti todazuve. ³⁶ Fitina zeii anii ɣa ɣe ga zanu kitei doɣaai. Baalobazuvɛti pɛ ti ɣe ga ani ɣila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɣili zɔɔlaiti. ³⁷ Da ná-fitina lɔfelaiti kpɛte, ti zeizu maazuve, nii a ke é da wozaɣala gaazu. ³⁸ Ná-salava zo sɔɔlaiti ta ná-salava zeɣe anipakaiti, ta ɣe ga zanu kitei. ³⁹ Da kilo vuusavagɔ (30) zeɣe zanu kitei zu, è kpɛte ga fitina zeii anii ta ma zɔɔlaiti kpɛin. ⁴⁰ Dama, è ke ga naama ɣazavigi nɔ, nii é lɛeni ga de gizei ma.

26

*Seɣe vɛɛ nadegai ma landaiti
ta ma vɛɛmazɛɣeiti
(Egezode 36:8-19)*

¹ Da seɣe vɛɛ nadegai bɛte ga tanda puugɔ, ga geze vagoi kpaliai, ta geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi. Da suvu ga seelubɛinti ma votoi. ² Tanda ɣilagi zakpai ɣa ɣe ga mɛteɛ puugɔ maazu naanigɔ (14), kogi ɣe ga mɛteɛ felegɔ. Kɔɣɔgi ɣa ɣe ga ani ɣila nɔ tandaiti kpɛin faa zu. ³ Tanda lɔɔlugɔiti ta zeii bɔɣɔ la, zɔ lɔɔlugɔiti balaa ta zeii bɔɣɔ la. ⁴ Da galu biiniiti giliɣili tandai ma bɔsu

məungi laamave. Da ke ɣana nɔ ga tandai ma bɔsu velesiei laamave. ⁵ Da galu vuulɔlugɔ (50) ɣiligili tandai ma bɔsu məungi laamave va, ɛ galu vuulɔlugɔ (50) ɣiligili tandai ma bɔsu velesiei laamave va. Naama ɣaluiti ta zoloo bɔɣɔ ma ga felefele. ⁶ Da zanu kala puulɔlugɔ (50) bɛte, ɛ tandai ma bɔsui giligili bɔɣɔ va ga tiye. Seɣe vele nadegai ɣa ɣe ga ani ɣila kpe nɔ.

⁷ Da boli leɣa landa puugɔ maazu ɣila (11) kpɛte, ti vɛɛ seɣe vele nadegai ɣɔma. ⁸ Tanda ɣilagi zakpai ɣa ɣe ga mɛtele puugɔ maazu lɔlugɔ (15), kogi ɣe ga mɛtele felegɔ. Kɔɣɔgi ɣa ɣe ga ani ɣila nɔ tanda puugɔ maazu ɣilagiti (11) bɛ. ⁹ Da tanda lɔlugɔiti giligili bɔɣɔ va, ta ɛ zɔ lɔzitaiti giligili bɔɣɔ va. Da tandai lɔzitasiei vɛɛ su fele seɣe vele laave. ¹⁰ Da galu vuulɔlugɔ (50) ɣiligili tandai ma bɔsu məungi laamave, ɛ galu vuulɔlugɔ (50) balaa giligili tandai ma bɔsu velesiei laamave. ¹¹ Da kɔlu bɔi kala puulɔlugɔ (50) bɛte, ɛ kalagiti dɔ galuiti unsu. Da tanda ma bɔsui sei bɔɣɔ la ɣana, ti ɣe ga ani ɣila nɔ. ¹² Seɣe vele ma landaiti ta vaazu voovalu ma ga ta tukpe, naa ɣa yei, ɛ vu ga seɣe vele nadegai volu vele. ¹³ Mɛtele ɣaaɣwɛsui ɛ yesu kakamave gilazu vele, ta mɛtele ɣaaɣwɛsui ɛ yesu zɔla vele, niiti ti yesu volu seɣe vele zakpai ma, naati ka ti yeizu seɣe vele nadegai ɣakama felegɔiti, ti vɛɛ ma. ¹⁴ Da baala sine ɣɔlɔiti kpɛte ga pɛɛmaseɣei, toai ga ma bɔigi, seɣe vele vaa zu, ɛ nuni ɣɔlɔiti ma vɛɛmaseɣei vɛɛ maazu.

*Seɣe vele nadegai
ma bɛɛgiti*

(Egezode 36:20-38)

¹⁵ Da kpɛɛgiti kpɛte seɣe vele nadegai vɛ ga akasia wulu zɛvɛiti, ti lɔbado seɣe vele zuzo fai zu. ¹⁶ Kpɛɛgi zɔligɔi ɣa ɣe ga mɛtele lɔlugɔ, kogi ɣe ga mɛtele ɣaaɣwɛsui. ¹⁷ Kpɛɛgi ɣilagilagi pɛ kpadɔzuvɛ ɣaa ɣa zoba ma wulu zɛvɛ felegɔi va. Zekana ɛ ke la seɣe vele nadegai ma bɛɛgiti kpein ba. ¹⁸ Da kpɛɛ vuufelegɔ (20) bɛte seɣe vele nadegai vɛ, ti ɣɛɛzu nu yeezazu vele. ¹⁹ Da dabu vuunaanigɔiti (40) kpɛte ga walii, ti va la kpɛɛ vuufelegɔiti (20) gilagilagi wu, kpadɔzu felegɔiti bɛ. ²⁰ Da kpɛɛ vuufelegɔ (20) bɛte balaa seɣe vele nadegai vɛ, nu ɣɔvɛzu vele. ²¹ Da dabu vuunaanigɔiti (40) kpɛte balaa ga walii, ti va la kpɛɛ vuufelegɔiti (20) gilagilagi wu, kpadɔzu felegɔiti bɛ. ²² Da kpɛɛ dɔzita bɛte seɣe vele nadegai bɔgave, folo liizu vele. ²³ Da kpɛɛ felegɔ bɛte seɣe vele nadegai ma zoko felegɔiti bɛ, ti kpogave. ²⁴ Ta ɣili kpɛɛgi zɔiti ba, ɛ zo buuve, ɛ zeeli bala məungi ma ungate. Vele ɣana a ɣe la ga ti felegɔ, ti vilɛgai soko felegɔiti su. ²⁵ Kpɛɛ dɔsava ɣa naazu, ɛ ɣɛɛzu seɣe vele nadegai bɔgave, ɛ vɛɛ ta-labu puugɔ maazu lɔzitaiti (16) ba, ti bɛɛai ga walii, kpɛɛ gila dabu felegɔ.

²⁶ Da gulu zɔkpɔ lɔlugɔ bɛte kpɛɛgiti bɛ ga akasia wului, ti besa seɣe vele nadegai ɣakamave ɣilagi, ²⁷ ta gulu zɔkpɔ lɔlugɔ seɣe vele nadegai ɣakamave zɔla vele ma bɛɛgiti bɛ, ta gulu zɔkpɔ lɔlugɔ seɣe vele nadegai bɔgave ma bɛɛgiti bɛ, folo liizu vele. ²⁸ Zaamazu wulu zɔkpɔi ɣa kpɛɛgiti maaleve, ɛ zo kwɛgi ma, ɛ li zɔla vele. ²⁹ Da zanugi zie kpɛɛgiti ma. Da ta-valaiti kpɛte ga zanugi, ga gulu zɔkpɔiti ti lɔ ti zu. Da zanugi zie naama wulu zɔkpɔiti ma. ³⁰ Da seɣe vele nadegai lo, eɣevelei ma ɣazavigi lɛeni la ga de gizei ma.

*Seɣe vele nadegai
ma zɛɣe zuɣooza golai*

³¹ Da seɣe zuɣooza golai bɛte ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vagoi kpaliai. Da suvu ga seelubeinti ma votoi. ³² Toɣa zɛle ga zanu kalagiti ti tɔkpala naanigɔiti ba, ti bɛɛai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma, ti badɔai dabu naanigɔiti ma, niiti ti bɛɛai ga walii. ³³ Da seɣe zuɣooza golai zɛle kalagiti buuve. Seɣe zuɣooza golai ɣoozu vele, miná ɣa ɛ zeele woo ɣesui

le ná. Sege zufoosa golai ga ge wo ve ga ada nadegai ta ada nadega wolai ti yeejaagwεεzuvε. ³⁴ Da zeele woo gesui laafulu, ada nadega wolai vε be. ³⁵ Da tabalii vile sege zufoosa golai fakalave, sege vele nadegai wu, lekpehave nu gvεzuvε. Fitina zeii anii ge tabalii letemave, lekpehave nu yeezazuvε.

³⁶ Da sege zufoosa golai taḡili kpetε sege vele laave ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sɔsɔgi, ta geze vagai kpaliai, ε ge ga sege zuvuai. ³⁷ Toḡa zεε ga zanu kalagiti ti takpala loolugaiti ba, ti betεai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma. Da kolu boigi ḡaawun, ε ge ti ve ga ta-labu loolugaiti.

27

Zalaḡa ḡulazuvε (Egezoode 38:1-7)

¹ Da zalaḡa ḡulazuvε betε ga akasia wului. Sakpai ḡa ge ga metεε felego ta tukpe (2,5), kogi ge ga metεε felego ta tukpe (2,5). Zalaḡa ḡulazuvε ḡa ge ga seki naanigi, soligai ge ga metεε ḡila ta tukpe (1,5). ² Da mineiti kpetε goizu naanigaiti ba, ma mineiti ta bo ba, ti ge ga ani ḡila no. Da kolu boigi zεε ti ma. ³ Da anijakaiti kpetε zuvuui zo fai zu, ta peluiti, ta kokoiti, ta sua zoo mite wolaiti, ta abu zeḡe aniiti. Da soolai naati kpein kpetε ga kolu boigi. ⁴ Da kolu veleai betε ga kolu boigi zalaḡa ḡulazuvε. Da kolu boi balaiti to kolu veleai va, goizu naanigaiti su. ⁵ Da pile zalaḡa ḡulazuvε lakolḡave wu, ε zo buuve, eyesu ε zeeli zalaḡa ḡulazuvε zoligai zaamave. ⁶ Da gulu zokpaiti kpetε zalaḡa ḡulazuvε ve, ga akasia wului, ε kolu boigi zεε ti ma. ⁷ Gulu zokpaiti ta lo balaiti su. Gulu zokpaiti naati ta ge zalaḡa ḡulazuvε ḡakama felegaiti, siegi zu a ḡena va zeḡezu la. ⁸ Da zalaḡa ḡulazuvε betε ga gulu zεveiti, zeḡei ge koozu. Toḡa ge eḡevelei ε leeni la ga de gizei ma.

Sege vele nadegai *ma goizuvε* (Egezoode 38:9-20)

⁹ Da sege vele nadegai ma goizuvε betε. Lekpehave nu yeezazuvε, maazasa ga seḡei ε ga geze vagai kpaliai. Sasai zakpai ge ga metεε vuuloolugo (50) naama ḡakama moongi. ¹⁰ Takpala vuufelegaiti (20) ta lo dabu vuufelegaiti (20) ga, ti betεai ga kolu boigi. Takpalaiti ma ḡalagiti ta ti zεε koluiti ta ge ga walii. ¹¹ Lekpehave nu gvεzuvε, sasai zakpai ḡa ge miná balaa ga metεε vuuloolugo (50), naa ge ga seḡei, ta takpala vuufelegaiti (20), ta ta-labu vuufelegaiti (20), ti ga kolu boigi. Takpalaiti ma ḡalagiti ta ti zεε koluiti ta ge ga walii. ¹² Folo liizu vele, sasai ḡogi ḡa ge ga metεε vuufelego maazu loolugo (25), naa ge ga seḡei, ta ta-lokpala puugo ta ta-labu puugaiti. ¹³ Folo ḡulazu vele, sasai ḡogi ḡa ge ga metεε vuufelego maazu loolugo (25). ¹⁴ Nu leezuvε ḡobave ḡilazuvε, sasai ḡa ge ga metεε lofela ta tukpe (7,5), naa ge ga seḡei, ta takpala savago, ta ta-labu savagaiti. ¹⁵ Nu leezuvε ḡobave zoola vele, sasai ḡa ge miná ga metεε lofela ta tukpe (7,5), naa ge ga seḡei, ta takpala savago, ta ta-labu savagaiti. ¹⁶ Sasai laave vaa zu, sege zufoosa golai ḡa ge ga metεε puugo, ε ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sɔsɔgi, ta geze vagai kpaliai, suvuai, ta takpala naanigo, ta ta-labu naanigaiti. ¹⁷ Sasai ma lokpala ma ḡalagiti ta ti zεε koluiti kpein ta ge ga walii. Ta-labuiti kpein ta ge ga kolu boigi. ¹⁸ Sasai zakpai ḡa ge ga metεε vuuloolugo (50), kogi ge ga vuufelego maazu loolugo (25), soligai ge ga metεε felego ta tukpe (2,5). Seḡeiti ta ge ga geze vagai kpaliai, ta dabuiti ta ge ga kolu boigi. ¹⁹ Soolai kpein deveai sege vele nadegai ma wotii vaa ma, ta suzo koluiti kpein, ta sasai zuzo koluiti kpein ta ge ga kolu boigi.

*Deveiti é lo seizu ñadegai
ná-fitinaiti ba*

(Leevi Nuiti 24:1-4)

²⁰ Da devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va è vò ga wolive wulo vagoi, kpɛtɛai fitinai vaa zu, naa ɔa a ke wo yeeye fitinaiti ba, yeenɔpe ti mina za. ²¹ GALA daagomi seɔe vɛlei wu, seɔe zuɔooza golai ɔakalavɛ, nii é zeele woo ɔesui ɔakalavɛ. Miná ɔa Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta sei ná, fitinaiti ti zo, é zo kpɔkɔi ma, eyesu geelaalao, ɔooɔo GALAGI ɔaazu. Toɔa ga ɔooɔo tɔgi Izelayele nuiti ti-mavofodaiti kpein bɛ, ti maanɛai, ti so.

28

Zalaɔa ɔula zeɔeiti

(Egezode 39:1-7)

¹ Da è-liɛ Aalɔn maabuɔa ɔooɔo va, ta ná-doun zunuiti, ti zeɔe Izelayele nuiti saama, ga è ti ve bè, ná-boti vai zu, é ga zalaɔa ɔula vai, Aalɔn ta ná-doun zunuiti, Nadaɔe ta Aɔiyu, ta Elezaal ta Itamaal. ² Da zalaɔa ɔula zeɔeiti kpɛtɛ è-liɛ Aalɔn vɛ, ti ɔe ga tosuve ta ná-lɛbiyai ma vooɔi. ³ Da ɔoe naati kpein pɔ, ti ga ñɛliɔi nuiti, niiti gè ti laavegai ga ɔima yɛnvui, ta Aalɔn ná-seɔeiti kpɛtɛ, naa ɔa a ke é ve bè, é ná-zalaɔa ɔula wotii ɔe. ⁴ Wele seɔeiti ba, ta ti bɛtɛ: kakazu zeɔe ɔila, zalaɔa ɔula zeɔe ɔila, tookɔba wola ɔila, seɔewuzeɔe ɔila nii suvuai, ɔooɔo ɔila, ta saamaɔili ɔila. Ta zalaɔa ɔula zeɔe ñadegaiti kpɛtɛ è-liɛ Aalɔn ta ná-doun zunuiti bɛ, naa ɔa a ke ti ná-zalaɔa ɔula wotii ɔe. ⁵ Ta zanugi zeɔe ta geze ɔiinii, ta ma ɔooɔo, ta ma ɔoi sɔsɔgi, ta geze vagoi kpaliai.

Zalaɔa ɔula zeɔei

⁶ Ta zalaɔa ɔula zeɔei bɛtɛ ga geze ɔiinii, ta ma ɔooɔo, ta ma ɔoi sɔsɔgi, ta geze vagoi kpaliai. Ta suvu ga zanu galui. ⁷ Ta kpakiga zeɔe felegoiti kpɛtɛ, ti zeɔe zalaɔa ɔula zeɔei ɔaaɔelasu felegoiti da. ⁸ Zalaɔa ɔula zeɔei ma lokoɔi ɔa bɛtɛ ga ma zii nɔ. Toɔa ɔe ga zanugi, ta geze ɔiinii, ta ma ɔooɔo, ta ma ɔoi sɔsɔgi, ta geze vagoi kpaliai. Ta ɔe ga ani ɔila ta zalaɔa ɔula zeɔei.

⁹ Kɔtu zɔngɔ ɔaagi nii daaseigi ga wɔnikese, ɔa naa felego zeɔe, è Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti seve ti ma, ¹⁰ ti-laasei ɔozita ɔa zeve kɔtu ɔilagi ma, zɔoma laasei ɔozitaiti ti ɔe kɔtui velesiei ma, eɔevelei ti zɔlɔo pelei la. ¹¹ Da Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti seve kɔtu felegoiti ma, eɔevelei nu a ɔa kɔtui zaɔa la, eɔe zeevɔzeba aniiti. Da ti ɔata ti-lɔozuveti ba, ti ga zanugi. ¹² Da ti ɔili zalaɔa ɔula zeɔei ma ɔakiga zeɔeiti ba, ti ɔe ga Izelayele ná-doun zunuiti ta-ɔizesui, nii Aalɔn seɔezu ɔaki felegoiti ga, ga ti-laaseigi ɔooɔo GALAGI ɔaazu. ¹³ Da ɔoozuveti felego bɛtɛ ga zanugi. ¹⁴ Da zanu galu felegoiti fele, è ti lo ɔoozuveti ba.

Kakazu zeɔei

(Egezode 39:8-21)

¹⁵ Da kakazu zeɔei bɛtɛ, nii deveiti ti zeɔezu la, ga geze ɔiinii, ta ma ɔooɔo, ta ma ɔoi sɔsɔgi, ta geze vagoi kpaliai. Da suvu ga zanu galui, ga zalaɔa ɔula zeɔei ɔevelei. ¹⁶ Kakazu zeɔei ɔa vɛɛ su fele, é ɔe ga seki naanigi. Sakpai ɔe ga zeelo ɔila, kogi ɔe ga zeelo ɔila. ¹⁷ Da kɔtu zɔngɔ ɔaagiti ñekpe ba, ma ñekpe naanigoi zu: ma ñekpe mɔungi zu, saaledoane ɔila, tɔpaze ɔila, ta emelode ɔila, ¹⁸ ma ñekpei velesiei zu, gelenate ɔila, safil ɔila, ta diama ɔila, ¹⁹ ma ñekpei zavasiei zu, wɔpale ɔila, agate ɔila, ta ameeisete ɔila, ²⁰ ma ñekpei naanisiei zu, kelizɔlite ɔila, wɔnikese ɔila, ta zasepe ɔila. Naama ɔotu zɔngɔ ɔaagiti ta ɔata ti-lɔozuveti ba, ti ga zanugi. ²¹ Da Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti seve kɔtu puugɔ maazu felegoiti (12) ma, eɔevelei nu a ɔa kɔtui

zafa la, ege zeevozeba aniiti. Boloda puugo maazu felegoiti (12) daaseigiti ta ge ti ma, kotu gila, gila daasei, kotu gila, gila daasei. ²² Da zanu galuiti to kakazu zegei va, ti veleai ga zanu kitei. ²³ Da zanu balagae felegoiti kpete, e ti lo kakazu zegei woizu felegoiti ba. ²⁴ Da zanu galu felegoiti to balagae felegoiti ba, kakazu zegei woizu felegoiti. ²⁵ Da zanu galu felegoiti sokpaiti to doozuveti felego va, niiti ti giliai zalaqa gula zegei ma bakiga zege felegoiti ba, nii a ke kakazu zegei ye velelave. ²⁶ Da zanu balagae felego bete mone, e ti lo kakazu zegei woizu felego zaiti ba, koozu vele, na veezu zalaqa gula zegei ma. ²⁷ Da zanu balagae felego giligaa bete, e ti lo zalaqa gula zegei ma bakiga zege felegoiti ba, buuve, velela vele, ti-lodazuve jobave, zalaqa gula zegei ma lokoi maazu. ²⁸ Kakazu zegei na-balagaeigiti ta gili zalaqa gula zegei na-balagaeigiti ba, ga galu biinii, naa ga a ke, kakazu zegei ge zalaqa gula zegei ma lokoi maazu, ti yeedaa mina gwe ta zalaqa gula zegei.

²⁹ Siegi zu Aalon leezu la ada nadegai, Izelayele na-doun zunuiti daaseigi ga ge ziilave, seveai kakazu zegei ma, nii deveiti ti zegezu la, ga e ma gizesui make yeenope Goofo GALAGI gaazu. ³⁰ Anii niiti ti-laaseigi ga wuulimegi ta tumimegi, naati pu kakazu zegei zu, nii deveiti ti zegezu la, ti geezu Aalon yiilave, siegi zu e leezu la Goofo GALAGI gaazu. Ule gana Aalon a pee la yiilave yeenope, nii a ke e ge Goofo GALAGI yiima vai gwee, e lo Izelayele nuiti ba.

Zalaqa gula zegei zaiti (Egezode 39:22-31)

³¹ Da zalaqa gula zegei ma lookaba wolai ge ga geze biinii, ³² da koteve zaamavue, nungi da lo na, e daafale e gaku ma ga sege veleai tagili, naa ga a ke e mina vali ga. ³³ Gului nii daa ga gelenadegi, da naama waai ma votoi gili daamave, e gaku ma ga geze biinii, ta ma bogi, ta ma bai sosogi, zanu tala koiti ti ge ti yodozuveti, ³⁴ zanu tala ko gila, gelenade gila, zanu tala ko gila, gelenade gila, naa gaku tookaba wolai laamave ma. ³⁵ Aalon ga bogi maagili la, e da botii ge, tala koiti gooi ga ge menisu, siegi zu e leezu la ada nadegai, Goofo GALAGI gaazu, ta siegi zu e gulazu la na, e la zaa nazu.

³⁶ Da zanu kitei ma zeevozeba anii maazaqa la. ³⁷ Da gili boologi va ga galu biinii, kakala vele. ³⁸ Toqa ge Aalon lovalave yeenope, siegi zu e losu la gazu, nei ge ga Goofo GALAGI. Naa maavele ma, na yeezei Izelayele nuiti ta-vebeani nadegaiti bu, anee ni ta faafaazagiti keezu, ta gena ti vea zea.

³⁹ Segewuzegei ta boologi bete ga geze vagai, e saamafigili bete, e suvu.

⁴⁰ Da segewuzegeiti kpete Aalon na-doun zunuiti be, e saamafigigiti kpete ti ve, e boogiti kpete ti ve, ti ge ga ti-losuve ta ta-leyiyai ma voogi. ⁴¹ Da e-lee Aalon ta na-doun zunuiti maagili la. Da gulai zie ti ma, e ti ve be, e ti nade, naa ga a ke ti na-zalaqa gula wotii ge. ⁴² Da vele kpufigi bete ti ve ga gezei, e ti-maapakaiti doogu, toqa zo ti-zaamave, e yei ti-balaiti ma. ⁴³ Aalon ta na-doun zunuiti ta ti le bogi ma, siegi zu ti leezu la GALA daafomi sege vele wu, baa siegi zu ti maabufazu la zalaqa gulazuve va, ti va botii ge ada nadegai, naazu ti la gea ga saba nua neglein, ta ti la zaa. Naa ga ge ga gofo togi Aalon ve ta mavofodaiti kpein be.

29

Zalaqa gula nuiti fee vai GALA be (Leevi nuiti 8:1-36)

¹ Wελε, nii ɔa ke, Aalɔn ta nά-dointi fee vai zu bε, naa ɔa a ke ti nά-zalaɔa ɔula wotii ɔe. Nike zine bokpa gila seɔe, ta baala sine felego, neevuzu mina ɔe ti va, ² ta bului nii leve la su, ta bulu velevelegiti leve la su, gaayogai ga gulɔi, ta bulu leveiti, leve la su, gulɔi vuai ma, e ti beɔe ga bulu vuko vagɔi. ³ Da ti vu kpɔlo gila su, e va ga tiye kpɔlogi naa zu, e ti le, ɔa ɔena nika zinei ta baala sine felegɔiti kulaa ga zalaɔai. ⁴ Da li ga Aalɔn ta nά-doun zunuiti GALA daagomi seɔe velei laave, e ti maagba ga ziei. ⁵ Da seɔeiti seɔe, e Aalɔn maagili ga seɔewuzeɔei, ta tookɔba wolai, ta zalaɔa ɔula zeɔei, ta kakazu zeɔei, e saamaɔili ga zalaɔa ɔula zeɔei ma lokoi. ⁶ Da bɔɔlogi lo nɔungi va, e zanu seve goi ɔili kakalave, nii e ga fee vai ma voogi GALA be. ⁷ E siema wulo padegai zeɔe, e ta vu nɔungi zu, e ta zie ma. ⁸ Da va ga nά-doun zunuiti, e ti maagili ga seɔewuzeɔeiti. ⁹ Da ti zaamaɔili ga saamaɔiligiti, e bɔɔlogiti do tɔungiti ba. Ta nά-zalaɔa ɔula wotii ɔe, tɔgi ɔana eyesu ɔo. Da Aalɔn ta nά-doun zunuiti fe bε.

¹⁰ Da va ga nika zine bokpaga GALA daagomi seɔe velei ɔakalave, Aalɔn ta nά-doun zunuiti ti-yeeti pe nika zinei unmave. ¹¹ Da nika zinei ɔodaaleve ɔooɔo GALAGI ɔaazu, GALA daagomi seɔe velei laave. ¹² Da nika zinei ma jamai zeɔe, e ta zie zalaɔa ɔulazuve ma mineiti ma ga e-yebeɔai. Da jamai motai vu ya zalaɔa ɔulazuve ɔoɔoave. ¹³ Da ma wuloi kpein seɔe, nii felevelegai koozu zɔolaiti ma, ta ma mooin vasuve, ta ma loɔo felegɔiti ma, ta gulɔi e ti maave negelein, ɔa naa ɔala zalaɔa ɔulazuve. ¹⁴ Kele ɔa nika zinei motai ɔala wo-vuuzuve voluve: ma zuai, ta ma ɔolɔi, naa veɔ ma booiti ba. Toɔa ga koto gba zalaɔai.

¹⁵ Da baala sinei taɔila seɔe, Aalɔn ta nά-doun zunuiti ta yeeti pe baala sinei unmave. ¹⁶ Da baala sinei ɔodaaleve, e ma jamai zeɔe, e pili zalaɔa ɔulazuve ma, e ɔaku ma kpoloo. ¹⁷ Da baala sinei leveleve, e kpulukpulu, e koozu zɔolaiti ta koɔiti gba, e ti la kpulukpulugai ta ma ungi ma. ¹⁸ Da baala sinei pe gala zalaɔa ɔulazuve. Toɔa ga gala zalaɔai ɔooɔo GALAGI ve, zalaɔai ve, nii abui galazu, makugi neai ɔooɔo GALAGI ve.

¹⁹ Da zɔoma vaala sinei zeɔe. Aalɔn ta nά-doun zunuiti ta yeeti pe baala sinei unmave. ²⁰ Da baala sinei ɔodaaleve, e ma jamai ta zeɔe, e sie Aalɔn yeezazu vele woi yɔkpɔgi ma, ta nά-doun zunuiti zeezazu vele woi yɔkpɔgiti ma, ta ti-yeezazu yeezinekpotogiti ma, ta ti-yeezazu ɔoɔozinekpotogiti ma. Da jamai motai vili zalaɔa ɔulazuve ma, e ɔaku ma kpoloo. ²¹ Da jamai ta zeɔe, nii a ɔe zalaɔa ɔulazuve, ta siema wulo padegai ta, e ti vaza Aalɔn ta nά-seɔeiti ma, naa veɔ nά-doun zunuiti ta ta-zeɔeiti ba. Pele ɔana ɔa Aalɔnni fe la bε, ta nά-seɔeiti, naa veɔ nά-doun zunuiti ta ta-zeɔeiti ba.

²² Da baala sinei ma wuloi zeɔe, ta ma woongi, ta ma wuloi felevelegai koozu zɔolaiti ma, ta ma mooin vasuve, ta ma loɔo felegɔiti, ta ma wuloi felevelegai ti ma, ta zeezazu balai, mazɔbo toɔa ga ti zeɔi vai ma vaala sinei. ²³ Bului leve la su, naama bɔlogi, nii seidai ɔooɔo GALAGI ɔakala, ɔa bulu ɔila seɔe naama bɔlogi zu, ta bulu velevele gila gulɔi ba, ta bulu leveve ɔila. ²⁴ Da ti kpein pu Aalɔn ta nά-doun zunuiti zeezu, ti ti lateɔe vai ma voogi ɔe ɔooɔo GALAGI ɔaazu. ²⁵ Naa voluma, ɔa ti ɔula niina ti ya, e ti ɔala zalaɔa ɔulazuve, gala zalaɔai maazu. Toɔa ga zalaɔai, nii abui galazu, makugi neai ɔooɔo GALAGI ve.

²⁶ Da Aalɔn zeɔi vai ma vaala sinei ma ɔekegi zeɔe, e dateɔe vai ma voogi ɔe ɔooɔo GALAGI ɔaazu. Naa ɔa ɔe ga donɔi. ²⁷ Da ti zeɔi vai ma vaala sinei ma ɔekegi zeɔe ba ta ma balai, niiti ti ɔula ga dateɔe vai ma voogi, ti zeɔe ba Aalɔn ve ta nά-doun zunuiti. ²⁸ Ta ɔe ga Aalɔn ta nά-doun zunuiti tɔno, naa ɔa ɔe ga ɔooɔo tɔgi, nii Izelayele nuiti ta so, mazɔbo vebeanii ɔana seɔeai ba Izelayele nuiti ta-yiilei zalaɔaiti su. Naa ɔa ɔe ga ɔooɔo GALAGI nɔno.

²⁹ Aalɔn a zaana, ná-zalaɗa ɗula zegeiti ta ɗe ga ná-doun zunuiti tɔnɔ, ta ti loo ɗɔba, siɛgi zu ti gulo ɗadegai ziezu la ti ma, ti zeɪ vai zu. ³⁰ Ná-doun zunuiti su, nii a ɗe potogi zu, zalaɗa ɗula vai zu, naa ɗa too ɗɔba folo lofela laawu, siɛgi zu é ɗeezu lee zu la GALA daagomi sege velei wu, ga é botii ɗe ada ɗadegai.

³¹ Da ti zeɪ vai ma vaala sinei zege, è ma zuai ɗili ada ɗadegai ta. ³² Baala sinei ma zuai ta bului a ɗe kpɔlɔgi zu, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti mi, GALA daagomi sege velei laave. ³³ Nii keai ga koto gba anii, ta naa mi ɗana, naa ɗa a ke ti ve bè, ta ti ti zeɪ. Nu ɗili nɔpe ge la ta mia, mazɔlɔ ti ɗadegɛ. ³⁴ Ni ti zeɪ vai ma zalaɗa zuai ɓaa ma bului ta ɗa yena ná eyesu sobui, nu la mɔ mia negelein, mazɔlɔ ti ɗadegɛ. Nii é yesu, ɗa naa ɗala.

³⁵ Da zie ga deveiti kpein, gè ti vea è ya Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta-vaa zu. Da folo lofela ɗe ti zeɪ vai zu. ³⁶ Folo-o-folo, ɗa nika zine ɗila kula ga zalaɗai koto gba vai zu. Da zalaɗa ɗulazuve ɗade ga naama ɗoto gba vai, è gulo zie ma ga é ɗade. ³⁷ Folo lofela laawu, ɗa koto gba vaiti ke zalaɗa ɗulazuve, é ɗade, zalaɗa ɗulazuve wola ɗa ɗade. Nii kpein a vɔɔɗu zalaɗa ɗulazuve va, naa ɗa ɗade.

*Gala zalaɗai,
nii a ɗe ɗulazu folo-o-folo
(Gaalu Seveɪ 28:1-8)*

³⁸ Folo-o-folo, ɗa ɗa kona gila baala sine felegɔ ɗula ga zalaɗai zalaɗa ɗulazuve. ³⁹ Da baala zivoi ɗilagi ɗula ga zalaɗai sobui, è zɔɔma vaala zivoi ɗula ga zalaɗai kpɔkɔi. ⁴⁰ Da baala zivo mɔungi ɗula ga zalaɗai, è pee bulu vuko vagɔi kilo savagɔ va, gaayɔgai ga wolive wulo vagɔi ma litele ɗila ta tukpe (1,5), naa veɛ ɗɔɔi litele ɗila ta tukpe (1,5) ba. ⁴¹ Da baala zivoi velesiɛi ɗula ga zalaɗai kpɔkɔi, è pee vebeani ɗila ba, ta puya zalaɗai, egevelei sobu gelei la. Zalaɗai ve, nii abui galazu, makugi neai ɓooɗɔ GALAGI ve. ⁴² Toɗa ɗe ga gala zalaɗai, wo-mavofodaiti kpein ta ɗe kulazu folo-o-folo, gaazu, nèi gè ga ɓooɗɔ GALAGI, GALA daagomi sege velei laave, miná ɗa ná ɗe ɗulazu ná keɛma wo ve, gè ɗa ɓɔɛ è ɔɔ. ⁴³ Miná ɗa ná ɗe ɗulazu ná keɛma Izelayele nuiti be, naama adave ɗa ɗade ga ná-ɛbiyai. ⁴⁴ Ná GALA daagomi sege velei ta zalaɗa ɗulazuve ɗade. Ná Aalɔn ta ná-doun zunuiti ɗade, ti ɗa ná-zalaɗa ɗula wotii ɗe. ⁴⁵ Ná zeɪ Izelayele nuiti saama, gè ɗe ga ta-GALAGI. ⁴⁶ Ta kwɛɛ ga ná ga ɓooɗɔ GALAGI, ta-GALAGI, nii é ti ɗulani Ezipete yooi va, ná zeɪ ti zaama. Ná ga ɓooɗɔ GALAGI, ta-GALAGI.

30

*Ani maku neɛneɛgiti
ma zalaɗa ɗulazuve
(Egezode 37:25-28)*

¹ Da zalaɗa ɗulazuve gila kpete ani maku neɛneɛgiti gala vai zu. Da kpete ga akasia wului. ² Toɗa ɗe ga seki naanigi, sakpai ɗe ga meteɛle valisui, kogi ɗe ga meteɛle valisui, soligɔi ɗe ga meteɛle ɗila. Ma mineiti ti ɗeezu ba, ta ɗe ga ani ɗila. ³ Da zanu kitei zie ma, gaave, ta kakamaveti, é ɗaku ma, ta ma mineiti ma ná pe. Da daabegi ɓete ga zanugi, é ɗaku ná pe ma. ⁴ Da zanu bala felegɔ lo ba daabegi wuve, kakama felegɔiti, gulu zɔkpɔiti ti ɗa lo ti zu, sege vai zu. ⁵ Da gulu zɔkpɔiti kpete ga akasia wului, è zanugi zie ti ma. ⁶ Da zalaɗa ɗulazuve lo sege zuɗooza golai ɗakalave, nii é zeele woo ɗesui ɗakalave, kesui lakulugi ɗaazu letemave, nii é zeele woo zɛveɪ maazuve, ve ná ɗe ɗulazu keɛma ná è ve. ⁷ Miná ɗa Aalɔn a ɗa ani maku neɛneɛgiti gala ná. Toɗa ɗe ta ɗalazu sobu-o-sobu, siɛgi zu a ɗe fitinaiti kevele ɓetezu la. ⁸ Aalɔn ɗa ɗe ta ɗalazu kpɔkɔi, siɛgi zu a ɗe fitinaiti kevele ɓetezu la. Ani maku neɛneɛgi ve, a ɗe ɗalazu yeenɔpe ɓooɗɔ GALAGI ɗaazu, wo-mavofodaiti kpein su. ⁹ A mina ani maku neɛneɛ ma zii ɗili

kula ga zalaḡa, zalaḡa ḡulazuve, anee gala zalaḡa ḡili be, ɓaa vebɛani ḡili. A mina puya zalaḡa ḡila kpala pu ya ná. ¹⁰ Aalɔn ḡa ɗa koto gba vaiti ke zalaḡa ḡulazuve mineiti maazu, naa ḡe ḡila kona-o-kona. Toḡa ke ga koto gba zuai ma namai, naa ḡe ḡila kona-o-kona, wo-mavofodaiti kpein su. Zalaḡa ḡulazuve naa ḡa ḡe ga faa ḡadega wola Ḣooḡo GALAGI ḡaazu.

Seizu ḡadegai ma mulu ḡula vai

¹¹ Ḣooḡo GALAGI ɓɛni Moize va, é ḡe ma: ¹² «Siɛgi zu è Izelayele nuiti gaalusu da, ti ḡilagilagi ta ɓoḡo unmao ganii zala Ḣooḡo GALAGI ma, naa ḡa ḡe gaalugi ma ziegi zu, naa ḡa a ke maanoḡo mina zeeli wo ma. ¹³ Niiti kpein ti ḡaalusu, naati ta vaazu wali ḡaei galamu lɔzita veezu, eḡevelei seizu ḡadegai ma wali ḡaei la. Naa ḡe ga vebɛanii, é zeḡe ba Ḣooḡo GALAGI ve. ¹⁴ Nu-o-nu é ḡeezu gaalugi zu, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, naa ḡa vebɛanii zala, nii é veezu Ḣooḡo GALAGI ve. ¹⁵ Naavolo nui la salaa, é va vuova ma, maɛe nui balaa la salaa, é va yei bu. Vebɛani ve, é veezu Ḣooḡo GALAGI ve, ga ti ɓoḡo unmao. ¹⁶ Da unmao walii ḡula Izelayele nuiti zea, è do GALA daaḡomi seḡe velei ma wotii zu. Toḡa ḡe ga kizesu vaa Izelayele nuiti be Ḣooḡo GALAGI ḡaazu, nuɓuseiti unmao fai zu.»

Maagba anɪnakai (Egezode 38:8)

¹⁷ Ḣooḡo GALAGI ɓɛni Moize va, é ḡe ma: ¹⁸ «Da maagba anɪnakai ɓete ga kɔlu ɓoḡi, ná-seiga anii balaa ḡa ḡe ga kɔlu ɓoḡi, maagba vaiti su. Da pile GALA daaḡomi seḡe velei ta zalaḡa ḡulazuve ti yooḡozuve, è ziei vu su. ¹⁹ Naa ḡa Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta ḡe yeeiti ta ḡoḡoiti maagbazu la. ²⁰ Siɛgi zu ti leezu la GALA daaḡomi seḡe velei wu, ta ɓoḡo maagba ga naama dei, naa ḡa a ke ti mina za, ta siɛgi zu ti maabuḡazu la zalaḡa ḡulazuve va, ga ti botii ḡe, ti zalaḡaiti gala ga abui Ḣooḡo GALAGI ve. ²¹ Ta ti-yeeiti ta ti-ḡoḡoiti maagba, naa ḡa a ke ti mina za. Naa ḡa ḡe ga ḡooḡo toḡi, Aalɔn ve ta ná-doun zunuiti, ta ti-mavofodaiti kpein be.»

Gulɔ ḡadegai ta ma maku neɛɛɛ kelei

²² Ḣooḡo GALAGI ɓɛni Moize va, é ḡe ma: ²³ «Da ani maku neɛɛɛ papagiti seḡe: miile gulɔ maku neɛɛɛgi kilo lɔzita, ta sinamome maku neɛɛɛgi kilo savago, ta seeli maku neɛɛɛgi kilo savago, ²⁴ ta kasegi kilo lɔzita, eḡevelei seizu ḡadegai ma ḡoḡoiti la, ta wolive wulɔi litele lɔzita. ²⁵ Da naa ḡe ga siema wulɔ ḡadegai, eḡevelei gulɔ maku neɛɛɛ kpete nui a ɗa kpete la. Naa ḡa é ḡeezu ga siema wulɔ ḡadegai.

²⁶ «Naa ḡa ɗa ta zie GALA daaḡomi seḡe velei ma, ta zeele woo ḡesui, ²⁷ ta tabalii ta ná-sɔlaiti, ta fitina zeii anii, ta ná-sɔlaiti, ta ani maku neɛɛɛgiti ma zalaḡa ḡulazuve, ²⁸ ta è sie gala zalaḡaiti kulazuve ta ná-sɔlaiti kpein ma, ta maagba anɪnakai, é vee ná-seiga anii va. ²⁹ Da niima aniiti kpein fe bè, ti wola ḡa ḡade, nii kpein a vooḡu ti va, naa ḡa ḡade. ³⁰ Da gulɔ ḡadegai zie Aalɔn ta ná-doun zunuiti ma, è ti ve bè, naa ḡa a ke ti ná-zalaḡa ḡula wotii ḡe.

³¹ «Da ɓee Izelayele nuiti po, è ḡe ti ma: «Naa ḡa ḡe bè ga siema wulɔ ḡadegai, wo-mavofodaiti kpein su. ³² Nu mina ta zie ɓusei ma, neḡelein. A mina ma zii ɓete ga kevele. Nadegɛ, wa ɗa pete ga ḡade ganii. ³³ Nu-o-nu a ma zii ɓetena, ɓaa é ta zie nu ḡili ma, é la ga zalaḡa ḡula nu, naa ɓe ka leve ná-nuɓuseiti ba.» »

Ani maku neɛɛɛgi

³⁴ Góogó GALAGI gɛni Moize ma: «Ani maku nɛɛnɛgi naati sege, ti gɛ tie: setaketegi, ta wɔnikesegi, ta galebanumegi, ta gulu mana maku nɛɛnɛgi. ³⁵ Da naa gɛ ga ani maku nɛɛnɛgi, supuai, egevelei gulɔ maku nɛɛnɛ kpete nui a da kpete la, kpoloi gɛ ba. Toɔa gɛ ga ma gɛitei, é nade. ³⁶ Da ke ga ma vukɔi, é sei zeele woo gɛsui gɛakalave, GALA daagɔmi sege velei wu, ve ná gɛ gɛlazu kelema ná é ve. Toɔa gɛ wo ve ga anii gola nadegai. ³⁷ A mina ani maku nɛɛnɛ kpete bɔɔ ve negelɛin ga nii gɛvele, siema vaa zu. Wa pɛte ga ani ve nadegai, makɛgai Góogó GALAGI gɛla kpe nɔ ve. ³⁸ Nu nɔpe a naa gɛgala betena, ga é da maku, naa be ka leve ná-nubuseiti ba.»

31

*Sege vele nadegai
ma nɛɛliɔi nuiti*

(Egezode 35:30--36:1)

¹ Góogó GALAGI bɛni Moize vɔ, é gɛ ma: ² «Wɛɛ, gɛ yiimazegeve ga Besaleyɛle, nii é ga Uli ná-doun zunui, Guul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu. ³ Gɛ daavege ga GALA Zenvui, ta gɛmalai, ta kelegelegi, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu, ⁴ é zoo faiti kazavisu, é zanugi betɛ, ta walii, ta kɔlu bɔigi, ⁵ é kɔtu zɔngɔ baagiti saɔa, é ti nekpe ti-lɔzuveti, é gului zaɔa, é botii ma zii kpein ke. ⁶ Gɛ kpɔba nu veve ba, nii é ga Wɔgɔliyaɔe, Ayizamake ná-doun zunui, é gɛla Dan ná-bolodai zu. Gɛ kelegelegi uvuve naati kpein ziimave, niiti ti zoogai faa la, ga ti naa kpein ke, nii gɛ é leveai ma, ⁷ é zo GALA daagɔmi sege velei ma, é li zeele woo gɛsui vɔ, ta dakulugi, ta sege velei ma zɔɔlaiti kpein, ⁸ ta tabalii ta ná-sɔlaiti, ta fitinai zeii anii é ga zanu kitei, ta ná-sɔlaiti kpein, ta ani maku nɛɛnɛgiti ma zalaɔa gɛlazuve, ⁹ ta gala zalaɔaiti kulazuve ta ná-sɔlaiti kpein, ta maagba anɔnakai ta ná-seiga anii, ¹⁰ ta botigɛ zɛgeiti, niiti ti ga zalaɔa gɛla nui Aalɔn ná-zalaɔa gɛla zɛgeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zɛgeiti zalaɔa gɛlazuve ma woti vai ma, ¹¹ ta siema wulɔ nadegai, ta ada nadegai ma ani maku nɛɛnɛgi. Ta naa kpein ke, egevelei gɛ deveai la.»

Dooɔo foloi

¹² Góogó GALAGI bɛni Moize vɔ, é gɛ ma: ¹³ «Bɛ Izelayɛle nuiti pɔ, é gɛ ti ma: «Wa ná-dooɔo foloiti maɔne, mazɔɔ naa gɛ a gɛ nɔn ná, ta wa, ade yɔgɔzu, wo-mavofodaiti kpein saama, é gɛ ga poogi, nii nu a kwɛɛ la ga ná ga Góogó GALAGI, nii é wo nadesu. ¹⁴ Wa dooɔo foloi maɔne, mazɔɔ toɔa gɛ wo ve ga faa nadegai. Zɔi a kɔzɔna, ta naama nui vaa. Nu nɔpe a boti gɛena naama voloi ma, naa be ka leve ná-nubuseiti ba, é gɛla ti zaama. ¹⁵ Folo lɔzita laawu, nu gɛ boti gɛ, keɛ foloi lɔfelasiɛi gɛ gɛ ga dooɔo foloi, feai Góogó GALAGI ve. Zɔi nɔpe a boti gɛena dooɔo foloi, ta naama nui vaa. ¹⁶ Izelayɛle nuiti ta dooɔo foloi maɔne, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, é gɛ ga gɔogɔ minazegegi. ¹⁷ Toɔa gɛ ga poogi, ná-o, Izelayɛle nuiti-yo, gi yɔgɔzu, eyɛsu gɔ, mazɔɔ folo lɔzita laawu, Góogó GALAGI geeɔogɔ ta zɔoi beteni. Folo lɔfelasiɛi é beni ná-botii va, é loogɔ.» »

Tɔgi ma gɛtu gɔkologiti

¹⁸ Siɛgi zu Góogó GALAGI beni la ga bɛ Moize vɔ Sinayi gizei ma, é zeele woo gɔkolo felegɔiti feeni zea, kɔtu gɔkologiti, GALA ge sevei gɛai ti ma ga tɔ bɔɔi zeebeɔai.

**MINAZEGE GI GÓLOGOLO FAI
TA NIINE VAI**

32

(32:1--34:35)

*Nike yivoi maaniinigi bete vai
ga zanugi*

(Tɔ Sevei Velesiɛi 9:6-29)

¹ Nuɓuseiti ti kaai ma ga Moize lebiga, é la yeini, é va zeɓe gizei ma fala, ti ɗaaleeni ba Aalɔn maagoolii zu, ti ɗe ma: «Wuzegena, è galagiti kpete gi ve, ti lo gi luɗɔ, mazɔɔ Moize nii, zunui tei é gi ɗulaai Ezipete yooi va, gi la kwɛɛ nii keai la.» ² Aalɔn ɗeni ti ma: «À zanu goizu anigiti kula wo-anzaiti goizuveti, ta wo-loun zunuiti goizuveti, ta wo-loun anzanuiti goizuveti, wo va ga tiye pɔ.» ³ Nuɓuseiti kpein ti zanu goizu anigiti kulani woizuveti, ti va ga tiye Aalɔn vɔ. ⁴ E yeezeini zanugi wu, ti feeni zea. E gaawuunni, é pu zanu kpete ɗokologi zu, é kpete ga nike yivoi maaniinigi. Naa volu, ti ɗeni ma: «Izelayele nuiti, à wele wa-ɗalagi va, é wo ɗulaai Ezipete yooi va.» ⁵ Siɛgi zu Aalɔn miná ɗaani la, é zalaɗa ɗulazuve ta beteni nike yivoi maaniinigi ve. E woogulani, é ɗe ma: «Feti wola ɗa ɗe ga lina ɗooɗɔ GALAGI lebi vai ma!» ⁶ Ma ɗeelaalaogai ma, ti wuzegeni ga sobuzobui, ti gala zalaɗaiti ta ziilei zalaɗaiti kula. Nuɓuseiti ti zeini, ti daamii ta kpɔlei wo. Naa volu, ti wuzegeni, ti da ɗaɗo.

⁷ ɗooɗɔ GALAGI ɗeni Moize ma: «Yei, è li, mazɔɔ da-nuɓuseiti, è ti ɗulani Ezipete yooi va, ti ɓoɗɔ ɗɔzɔa. ⁸ Ti zeɓea gaamago nɔ naama velei va, nii gè deai ga tiye. Ti nike yivoi maaniinigi bete ɓoɗɔ ve, ga zanu gaawuungai, ti nɔkɔ bu, ti zalaɗaiti kula be, ti ɗeni ma: «Izelayele nuiti, à wele wa-ɗalagi va, é wo ɗulaai Ezipete yooi va.» ⁹ ɗooɗɔ GALAGI ɗeni Moize ma: «Nà kaazu ga niima nuɓuseiti ta ga nuɓuseiti ti zuvɔai. ¹⁰ Niizu, zè deɛ ná! Nà-ziiɗaawanai ɗa vaazu ti laalɔɗoma, nà ti-ma zuwui ɗaalevezu, kele nà è ɗeezu ga zii wola.»

¹¹ Moize ná-GALAGI maaneneni, ɗooɗɔ GALAGI, é ɗe ma: «Ee, ɗooɗɔ GALAGI, lee vaa zu da yiiɗaawanai vaazu da-nuɓuseiti daalɔɗoma, niiti è ti ɗulaai Ezipete yooi va, ga da-zɛbe wolai, ta zeeɗaabaai? ¹² Ni da naa ɗeena, Ezipete nuiti ta ɗe ma: «Ti maanɔɗo vai ɗa é ti ɗulaai ma, ga é ti vaa gizeiti su, é ti-ma zuwu ɗaaleve eteai zu.» Da-yiiɗaawana wolai ye ná, è mina faa ɗu ɗe ga da-nuɓuseiti. ¹³ ɗize Abalaame zu, ta Izaake, ta Izelayele, da-wotigɛ nuiti, niiti è ɗonani ɓoɗɔ ma ti ve ga: «Nà wo-mavofodai mɔin eɗe geegɔlɔgi ma zomideɗaiti, zoi nii kpein gè ɓɔezu ná-faa zu, ga nà fe wo-mavofodai ya, ta sɔɔ, é ye ti ya ɗo.» ¹⁴ ɗooɗɔ GALAGI zegeni faa ɗo volu, nii é ɗeni pɔ é ke ga ná-nuɓuseiti.

Moize ná-ziiɗaawanai

¹⁵ Moize yeini, é zeɓe gizei ma, zeele woo ɗokolo felegɔiti ti zoni zea, sevei ɗeeni ti-ɗakama felegɔiti, ti zeveni zɔɔla vele ta zɔɔla vele. ¹⁶ GALA ka é kokologiti kpeteni, GALA ná-seve ɗeai ɗa é ɗeni ti ma, pɔneai kokologiti ma.

¹⁷ Zozuwe nuɓuseiti gooi menini, ti da zɔngɔ, é ɗe Moize ma: «Kɔɔ bee wooi ɗa nuiti puuzuve.» ¹⁸ E gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Pile sɔɔɔ nua ta-bee woo laade, pile sɔɔɔtala nua ta-bee woo laade, guye woo ɗa gè menisu.»

¹⁹ Tei é ɗeni maabuɗazu ti-vuuzuve va, é nike yivoi ɗaani, nuiti ti ɗeni kuai wosu. Moize wola yiiɗaawanani. E kɔtu ɗokologiti pilini zoi ma, é ti wolowolo gize ɗɔɗaave. ²⁰ E nike yivoi zegeni, nii ti kpeteni, é gala. E fukɔni, é ke ga fufiligi, é ma vukɔi vaza ziei ɗa, é to Izelayele nuiti da, ti kpɔle.

²¹ Moize ɗeni Aalɔn ma: «Leeni ɗa nuɓuseiti ti keai ga de, è ti yegai ná, ti niima ɗoto wolai ɗe?» ²² Aalɔn gooɗaavoteni ga: «Màliɗii, ná-ziiɗaawanai mina wɔɔɔ. Da ɓoɗɔ è niima nuɓuseiti kwɛɛ, faa ɗo ɗa ti polu. ²³ Ti ɗeni ma: «Galagiti kpete gi ve, ti lo gi luɗɔ, mazɔɔ Moize nii, zunui tei é gi ɗulaai Ezipete yooi va, gi la kwɛɛ nii keai la.» ²⁴ Gè ɗeni ti ma: «Niiti zanugi ti ya, ti kula ɓoɗɔ ma.» Ti feeni zèa, gè pilini abui zu, niima nike yivoi ɗulani su.»

²⁵ Moize peteni ga nubuseiti ti looni faazupui zu, Aalon ti yeni faazupui naa zu, eyesu ti bođo lo ti maayosege nuiti ta-nejefulasui zu. ²⁶ Moize loni ti-vuuzuve ma velelavu, é ge ti ma: «À va pò, wòiti wo ga Góogó GALAGI nònòiti!» Leevi ná-bolodamaiti kpein ti gaałeni ba koba. ²⁷ E ge ni ti ma: «Góogó GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi gaa: «Wo gilagilagi ná-bođa zòkpò la goba, à leveteevè nuiti puuzuve, wo lati naa ma, é zo zóoma velelavu, é li zóola velel, ese gilagilagi keefeloun vaa, baa bóolai, baa ná-nui.» » ²⁸ Leevi nuiti ti keeni, egevelei Moize boni la, zunu waasavago (3 000) gefgala ga é zaani nubuseiti saama naama voloi. ²⁹ Moize ge ni ma: «Za, wo vea Góogó GALAGI ve, mazóló wo gilagilagi la ineeneni ná-doun zunui baa keefeloin gula vai zu ga zalađai, nii a ke é tuyai yei wo ma za voloi.»

Moize ná-GALA maaneneni

³⁰ Poluma zobui, Moize ge ni nubuseiti ma: «Wo koto wola geeve. Nà vaazu leezu niizu Góogó GALAGI vò be. Tanisu nà wa-đotoi ma zuvaayegi zóló.»

³¹ Moize galeni ma Góogó GALAGI vò be, é ge ma: «Ee! Niima nubuseiti ti koto wola geeve. Ti zanugi beteeve bođo ve ga galagi. ³² Soma kae, è ta-đotoi zuvaaye! Ni naa laade, nà è maanenenu, dàaseigi gaaava, é gula da-zevèi zu, è keai.» ³³ Góogó GALAGI ge ni Moize ma: «Zò é kotoi geai dàalóđoma, naa ga nà dàaseigi gaaava, é gula nà-sevei zu. ³⁴ Li niizuve, è li ga nubuseiti, ve gè ná leeni ga de. Wele, nà-geezugeelai ga lo è luđo. Kele nà-potokula voloi, ta ta-đotoiti suboloi gómó.» ³⁵ Góogó GALAGI nubuseiti dođani, tózei nike yivoi va, nii ti ge ni Aalon ma, é kpete ti ve.

33

Sié wuzefé vai volu

¹ Góogó GALAGI ge ni Moize ma: «Li, zefé ve, da-o, nubuseiti-yo, niiti è ti gula Ezipete yooi va. Le zooli vò pelei, nii gè ma minazegeni ga nà feezu Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakóbe, gè ge ma: «Nà feezu è-mavofodai ya.» ² Nà geezugeelai ta levesu è luđo, nà Kanaan nuiti kpeezu è luđo, ta Amól nuiti, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ³ Le naama yooi zu, ve nònó ta kòin guloi vòovaai ná. Kele ade la leezu vóoma, gè mina wo undaavili pelei zu, mazóló wa ga suvóo nubuseiti.»

⁴ Siégi zu nubuseiti ti naama bóe jòiti menini da, ti gaałeni. Nu nòpe ge la ge ni bođo maafilini ga ná-sóola vago. ⁵ Góogó GALAGI ge ni Moize ma: «Gé Izelayele nuiti ma: «Wa ga nubuseiti ti zuvóai. Ni gè leeni wo zaama yeegefala go laawu, nà la wo undaavili. Niizu, à wa-maafili zóola vagoiti kula bođo ma, nà pete, nii gè vaazu keezu wo ve.» » ⁶ Izelayele nuiti ti maagozaai ma Góolebe gizei va, ti la mó ge ni ta-maafili zóola vagoiti toozu goba.

GALA daafomi sege velel

⁷ Ta la ti-vuuzuve betena, Moize bena sege vele padegai zefé, é to ti-vuuzuve voluve, tago maagoza. E daasei peeni ga GALA daafomi sege velel. Nu-o-nu nii é ge ni pò ga é Góogó GALAGI gaaazađa, naa ge ni gularu, é li GALA daafomi sege velel vò pelei, nii é ge ni ti-vuuzuve volu velel. ⁸ Siégi zu Moize ge ni liizu la sege vele padegai wu, nubusei kpein ge ge ni wuzefezu, ese ge ge ni losu ná-sege velel laave, é gaazulo Moize va, eyesu é le sege vele padegai wu. ⁹ Siégi zu Moize ge ni leezu la sege vele padegai wu, tonabiingi ge ni yeizu, é lo sege vele padegai laave, Góogó GALAGI ge ni bóezu Moize vò. ¹⁰ Nubusei kpein ge ge ni tonabiingi gaazu, é da lo sege vele padegai laave, naazu nubusei kpein ge bena wuzefé, é ye ná-sege velel laave, é nòkó GALA bu. ¹¹ Góogó GALAGI ge ni bóezu Moize vò

ɟaazuni ta ɟaazu, eɟevelei nu a da ɓɔe la ɓɔɔla uɔ. Naa volu Moize ɓena ɟale ma ti-vuuzuve, keɛe ná-botigɛ zunu loungoi Zozuwe, Nun ná-doun zunui la ɟeni zeɟezu seɟe veɛe naɟegai ɟoozu velei.

Ɔooɟɔ GALAGI ɟula vai keɛema

Moize ve

¹² Moize ɟeni Ɔooɟɔ GALAGI ma: «Wɛɛe, è ɟeeve mà: «Lo niima nuɓuseiti tuɟɔ, è ɛ ga tiye,» da ma, è la naama nui ɛeni ga ze, nii gá li, é màaza! Anɛɛ naa ve, è ɟeni mà: «Gè è ɟwɛɛ ga è-laaseigi, è zaalai zɔɔɔge gàazu.» ¹³ Niizu, ni gè zaalai zɔɔɔge è ɟaazu, da-veleiti dɛena ga ze, naazu nà è ɟwɛɛ, gè zaalai zɔɔ è ɟaazu mɔnɔ. Wɛɛe, zii tɛi ka ga da-nuɓusei.» ¹⁴ Ɔooɟɔ GALAGI gooɟaavoteni, é ɟe ma: «Nà losu è luɟɔ, nà ɓɔɟɔi. Nà dooɟɔ feezu è ve.»

¹⁵ Moize ɟeni ma: «Ni da ɓɔɟɔi è la losu gi luɟɔ, mina gi zeɟe ve. ¹⁶ Toɟa ɟwɛɛ ɟale ga gaama, ga gè zaalai zɔɔɔge è ɟaazu, nɔun nà-o, da-nuɓuseiti-yo? Siɛgi zu laade, ade ziezu la uɔɔma, ta siɛgi zu nà-o, da-nuɓuseiti-yo, zɔɟɔzu ɟeezu la gi va ga nuɓuseiti kpein ti eteai zu?» ¹⁷ Ɔooɟɔ GALAGI ɟeni Moize ma: «Nà naa ɟe, nii è maɟaazaɟaboga mà, mazɔɔ è zaalai zɔɔɔge gàazu, gè è ɟwɛɛ ga è-laaseigi.»

¹⁸ Moize ɟeni ma: «Soma kae, è da-ɛbiyai ɛ ga ze!» ¹⁹ Ɔooɟɔ GALAGI gooɟaavoteni, é ɟe ma: «Nà levesu è ɟakalave, gè nà-padai kpein dɛɛ ga de, gè dàaseigi ɛ ga de, nii é ga Ɔooɟɔ GALAGI. Nà zaalai la naa ma, nii gè pɔ gè zaalai la ma. Nà maawɔɔɟai ɟe naa ve, nii gè pɔ gè maawɔɔɟai ɟe be.» ²⁰ E ɟeni ma mɔnɔ: «È la zooga è va gàazuve ɟa, mazɔɔ nui la zooga kàazu, é va ye vulua.»

²¹ Ɔooɟɔ GALAGI ɟe ma: «Wɛɛe adave ta va, kɔbave, da lo fasai ma. ²² Siɛgi zu nà-ɛbiyai levesu da, nà è ɓɔzu fasa yeɟei ta zu, gè è maalɔɟu ga zèei, eyesu gè leve. ²³ Naa volu, nà yee ɟaɟale ma niina, da pòlu velei ɟa, keɛe gàazuve la zooga ɟaazu.»

34

Tɔgi ma ɟokolo niineiti saɟa vai

(Tɔ Sevei Velesiei 10:1-5)

¹ Ɔooɟɔ GALAGI ɟeni Moize ma: «Kɔtu ɟokolo felegɔ zaɟa ga ma mɔungiti kevele. Nà wooiti sevezu naama ɟotu ɟokologiti ma, wooi niiti ti ɟeni ma mɔungiti ma, niiti è ti wolowoloni. ² Sobuzobui, ɟevele ɓete, sobui nɔ, è ɛ Sinayi gizei ma, da losu náve kàkala, gizei unmave. ³ Nu nɔpe ge mina vile è volu, wo va ɛ. Nu nɔpe ge mina ɓɔɟɔ ɛ gizei ma ná tanɔpe. Toganii ma go ɓaa ma wola mina ɓalaa daami wo gizei ma, ma lugi zu kpein.»

⁴ Moize kɔtu ɟokolo felegɔi zaɟani, eɟevelei ma mɔungiti ti ɟeni la. Moize wuzɛɟeni sobuzobui, é ɛ Sinayi gizei ma, eɟevelei Ɔooɟɔ GALAGI devei veeni la zea, é kɔtu ɟokolo felegɔiti seɟeni ya.

⁵ Ɔooɟɔ GALAGI yeini tonabiingi zu, é lo ná kobave, é Ɔooɟɔ GALAGI laaseigi ɛeni. ⁶ Ɔooɟɔ GALAGI leveni kakalave, é woogulani, é ɟe: «Ɔooɟɔ GALAGI, Ɔooɟɔ GALAGI, maawɔɔɟa GALAGI, nii é zaalai veezu, zii la ɟula fala, kɛɛɛai nuɓɔɟɔlai ta woogɛɟiladai zu, ⁷ é woogɛɟiladai ɟeezu, eyesu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, é faa ɲɔi zuvaayesu, ta tɔ kologologiti, ta kotoi, keɛe é la sɔba nui zoga ga sɔbalala nu, a da ɟeeɟeiti ta-vaa ɲɔi votokula ti-lointi ma, ta ti-lounlonti ma, eyesu é zeeli yamani zavasiei ta naanisisiei ma.»

⁸ Moize zuvileni ga maavea zoi ma, é nɔkɔ. ⁹ E ɟeni ma: «Màliɟii, ni gè zaalai zɔɔɔge è ɟaazu, ɟe gi zaama. Anɛɛ ni suvɔɔ nuɓuseiti be, gá-vaa ɲɔiti suvaaye, ta gá-ɟotoiti, gi zeɟe, è gi ɟe ga dɔnɔ.»

Ḑooḑo GALAGI ná-minazeḑegi
(Egeẓode 23:14-19;
Tɔ Sevei Velesiei 10:1-5;
16:1-17)

¹⁰ Ḑooḑo GALAGI gooḑaavoteni, é ḑe ma: «Nà bɔḑo nà minazeḑegi ḑeezu wo ve. Nà laavɔɔ vaiti keezu da-nubuseiti kpein gaazu, niiti ti ta la de ḑeeni eteai zu ná tanɔpe, ziiti kpein saama. Nubuseiti kpein wo zeini ti zaama, ta Ḑooḑo GALAGI ná-keewotii ḑa, keewotii nii maaluaai, nii nà ke ga è maavele.

¹¹ «À dama ga devei gè feezu wo ya za. Nà vaazu Amɔɔl nuiti kpeezu wo luḑo, ta Kanaan nuiti, ta Ḑete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Ḑeeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ¹² A dama, wo mina minazeḑe ke zooli zu nubuseiti be, ve wo vaazu zeizu ná, naa ḑa a ke, ti mina ḑe ga balii wo zaama. ¹³ Kele, keni wo ta-zalaḑa ḑulazuḑeti golo, wo ta-zale ḑoo ḑotuiti kpezeḑele, wo ta-zale ḑoo wuluiti tebe ga. ¹⁴ A mina nɔkɔ gala kili bu, mazɔɔ nà, nèi gè ga Ḑooḑo GALAGI, dàaseigi ḑa ga «nii toloai.» Nà ga tolo ḐALAGI.

¹⁵ «À mina minazeḑe ke zooli zu nubuseiti be, naa ḑa a ke, ta koloḑologi ḑeena ta ta-ḑalagiti, ti ti ḑo ga zalaḑaiti, ti mina wo loli, wo va ta mi. ¹⁶ A mina ti-loun anzanuiti seḑe wo-loun zunuiti be, ti-loun anzanuiti ta koloḑologi ḑeena ta ta-ḑalagiti, ti mina wo-loun zunuiti maaléle ga ti va da naa ta ḑe.

¹⁷ «À mina kɔlui ḑaawun, wo va kpete bɔḑo ve ga galagi.

¹⁸ «Bului nii leve la su, wa naama vetii make, folo lofela laawu, molo ḑulasu ziegi ma yeḑeḑalai zu, teveai ba, wa buluiti mi nii leve la su, eḑevelei gè devei veeni la wo ya, mazɔɔ molo ḑulasu alugi ma ḑa wo ḑulani la Ezipete yooi zu.

¹⁹ «Doun mɔungi kpein ka ga nɔnɔ, anee toganii ma yivo mɔungi ma zinei, é ḑeni ga nike yivo, baa baala zivo. ²⁰ Wa soovale zivo mɔungi unmoɔ ga baala zivoi. Ni wo la unmoɔni, wa kɔtɔḑave wolo. Wa zunu loun mɔungi kpein unmoɔ. Nu nɔpe ge mina ḑula kelema gàazu ga yeapaka.

²¹ «Wa botii ḑe folo lozita laawu, wo looḑo folo lofelasiei, anee wozawoli ta molo leve ziegi zu ve.

²² «Wa dɔḑɔiti ma vetii ḑula, ga moloi é ga beleegi ma mɔɔ mɔungi, ta molo leve vetii konagi a bena. ²³ Ná zeizu ḑa ḑe sava konagi zu, zunuiti kpein ti ḑula kelema Maligii ḑaazu, Ḑooḑo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI. ²⁴ Mazɔɔ nà ziiti kpeezu wo luḑo, nà wa-ḑwɛpelemaveti bɔɔɔzu. Nu nɔpe gaazu la ḑulaa wa-yooi va, siegi zu wo leezu la ga wo ḑula kelema Ḑooḑo GALAGI, wa-ḐALAGI ḑaazu, ná zeizu ḑa ḑe sava konagi zu.

²⁵ «Bului nii levei su, à mina naa bɔ suai va, wo va kula ga nà-zalaḑai. A mina Pakegi ná-fetii ma zalaḑai make kpidii laawu, é va yesu sobu va zeeli.

²⁶ «Wa va ga wa-yooi va lɔnɔ mɔungiti Ḑooḑo GALAGI wa-ḐALAGI ná-pelei wu. «À mina boli yivoi ḑili ga dee ná-jiimi dei.»

²⁷ Ḑooḑo GALAGI ḑeni Moize ma: «Wooi niiti seve, mazɔɔ minazeḑegi gè keezu è ve, ta Izelayele ve, toḑa zoloosu niima woiti ma.» ²⁸ Moize keeni Ḑooḑo GALAGI ḑoba náve ga folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40). E la daami woni, ta é la zie bɔleni. E minazeḑe gooiti seveni kokologiti ma, ti ga tɔ puugɔi ma woiti.

Moize ḑaazuve volo vai

²⁹ Moize yeini, é zeḑe Sinayi gizei ma, zeele woo ḑokolo felegɔiti ti ḑeni zea, zeizuve é zeḑe gizei ma. E la ḑeni kwee ga gaazuve ḑeni volozu, tɔɔzei ti yeḑeni ta Ḑooḑo GALAGI. ³⁰ Aalɔn ta Izelayele nuiti kpein ti weleni Moize va, pɛte, gaazuve ḑeni volozu, ti ḑeni luazu ga ti va maabuḑa ba. ³¹ Moize ti lolini. Aalɔn ta beḑeiti ta-ḑundigɔiti kpein ti vaani pɔ be, é bɔeni ti vɔ. ³² Naa volumna,

Izelayele nuiti kpein ti maaɓufani ba. E deveiti kpein feeni ti ya, niiti é ti zolɔɔni Gooɔɔ GALAGI ya, Sinayi gizei ma. ³³ Siegi zu Moize beni la ga bɔe ti ɔɔ, é segei vɛeni ɔaazu. ³⁴ Siegi zu Moize a la ɔena lea la Gooɔɔ GALAGI ɔɔ bɛ, ga é bɔe pɔ, é ɔeni segei ɔulazu ɔaazu, eyesu é ɔula. Siegi zu a la ɔulana la, é ɔeni naa wosu Izelayele nuiti ma, nii é ga devei é veeni zea. ³⁵ Izelayele nuiti ti ɔeni wɛɛzu Moize ɔaazuɔe, ti kaani ga gaazuɔe ɔeni volozu, Moize ɔeni segei vɛɛzu ɔaazu volu, eyesu é le, é bɔe Gooɔɔ GALAGI ɔɔ.

GALA NA-SEGE VELE NADEGAI LO FAI

35

(35:1--40:38)

Deveiti é lo dooɔo foloi va

¹ Moize Izelayele vɛbei kpein tolini, é ɔe ti ma: «À pɛɛ, faiti Gooɔɔ GALAGI ti leveai ga ti ɔe: ² Folo lɔzita laawu, nu ɔa boti ɔe, keɛ folo lɔfelasiɛi ɔa ɔe ga dooɔo foloi, feai Gooɔɔ GALAGI vɛ. Zɔi nɔpɛ a boti ɔeɛna naama voloi, ta naama nui vaa. ³ A mina abu ɔaazo dooɔo foloi, wo-zeizuɔe tanɔpɛ.»

*Sege vele nadegai
ma vɛɛaniiti
(Egezode 25:1-9)*

⁴ Moize bɔeni Izelayele vɛbei kpein pɔ, é ɔe ti ma: «Wɛɛ, nii ɔa Gooɔɔ GALAGI deveai: ⁵ A vɛɛanii zege wo-ɔɔligiti ba, Gooɔɔ GALAGI vɛ. Nu nɔpɛ faanɛɛ ɔigi bɛ, naa ɔa va ga vɛɛanii nii Gooɔɔ GALAGI vɛ: zanugi, ta walii, ta kɔlu bɔigi, ⁶ ta geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vagoi kpaliai, ta boli legai, ⁷ ta baala sine ɔɔlɔiti, ti loai ga ma bɔigi, ta nuni ɔɔlɔiti, ta akasia wului, ⁸ ta fitina wulɔi, ta tufa maku nɛɛɛgiti ti ga siema wulɔ nadegai, ta ani maku nɛɛɛgi vɛ, ⁹ ta kɔtu zɔngɔ baagi nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ baa kiligiti zalaɔa ɔula zegei ma vaa zu, ta ma ɔakazu zegei.

*Sege vele nadegai
ma zɔɔlaiti
(Egezode 39:32-43)*

¹⁰ «Wo zaama, niiti kpein ti zoogai faa la, nɛɛligi vai zu, ti va, ti naa ɔe, nii Gooɔɔ GALAGI deveai: ¹¹ sege vele nadegai, ta ná-sege vɛɛi, ta ma vɛɛmazedɛi, ta ma ɔalagiti, ta ma bɛɛgiti, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-tɔkpalaiti, ta ná-dabuiti, ¹² ta kesui ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta dakulugi, ta sege zuɔooza golai, ¹³ ta taɔalii, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ta buluiti ti veai GALA bɛ, ¹⁴ ta fitina zeii anii, ta ná-sɔɔlaiti, ta ná-fitinaiti, ta gulɔi fitinai vaa zu, ¹⁵ ta ani maku nɛɛɛgiti ma zalaɔa ɔulazuɔe, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta siema wulɔ nadegai ta ani maku nɛɛɛgi, ta pɛɛlavɛ ma zege zuɔooza golai, nu lɛɛzuɔe sege vele nadegai wu, ¹⁶ ta gala zalaɔaiti kulazuɔe, ta kɔlu vɛɛai é ga kɔlu bɔigi, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ta maagba aninakai ta ná-seiga anii, ¹⁷ ta kooi ma zasai ma zegeiti, ma lɔkpalaiti, ta ma labuiti, ta sasai laavɛ ma zege zuɔooza golai, ¹⁸ ta sege vele nadegai zuzo kɔluiti, ta kooi ma zasai zuzo kɔluiti, ta ta-ɔaluiti, ¹⁹ ta zalaɔa ɔula zegeiti ada nadegai vaa ma, zalaɔa ɔula nui Aalɔn ná-segeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zegeiti zalaɔa ɔulazuɔe ma wotiiti faa zu.»

Izelayele nuiti ta-vɛɛaniiti

²⁰ Izelayele vɛbei kpein ge zɛɛni Moize ɔɔ bɛ. ²¹ Niiti kpein é bɛɛni ti yiima, faanɛɛ ɔigi ɔeni ti vɛ, ti vaani ga vɛɛanii Gooɔɔ GALAGI vɛ, GALA daaɔomi sege vɛɛi ma wotii ma vaa zu, ná-botii kpein faa zu, ta zalaɔa ɔula zegeiti faa zu.

22 Zunuiti ti vaani, anzanuiti balaa, nu-o-nu nii faanɛɛ ɣigi a la ɣɛ bɛ, naati ti ɣɛni vaazu ga kɔbu aniiti, goizu anigiti, balaɣaegiti, ta balaiti, ta zanu ganiiti ma zii kpein. ɛɛ ge zanu vɛɛaniii veeni Ɔooɣɔ GALAGI vɛ. 23 Niiti kpein seɣeiti ti ɣɛni ti ya, geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sɔsɔgi, ta geze vagɔi, ta boli leɣai, ta baala sinɛ ɣɔlɔiti toai ga ma boigi, ta nuni ɣɔlɔiti, ti vaani ga tiye. 24 Niiti kpein walii ta kɔlu boigi ma vɛɛaniii ɣɛni ti ya, naati ti vaani ga tiye Ɔooɣɔ GALAGI vɔ. Niiti kpein akasia wului ɣɛni ti ya, a zoo bɛɛɛzu ma vaa ma, ti vaani ga tiye. 25 Anzanui niiti kpein ti zooni faa la, naati ti gezei balini ga yeei, ti vaani ga gezei nii ti kpalini, geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai. 26 Anzanui niiti kpein ti-yii ɣɛvele bɛɛni ga pagɔ, ti zoogai faa la, naati ti boli leɣai balini. 27 Nubuseiti ta-ɣundiɣiiti ti vaani ga kɔtu zɔngɔ baagi, nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ baa kiligiti, zalaɣa ɣula zɛɣei ma vaa zu, ta ma ɣakazu zɛɣei. 28 Ti vaani ga tufa maku nɛɛnɛgiti ta gulɔi, fitinai ná-fai zu, ta siɛma wulɔ ɲadegai ta ani maku nɛɛnɛgiti kpɛɛ vai zu. 29 Izelayɛle nuiti kpein, zunuiti ta anzanuiti, niiti faanɛɛ ɣigi ɣɛni ti vɛ, ga ti va ga ani Ɔooɣɔ GALAGI vɔ, ná-botiiti faa zu é ma levei veeni Moize ya, naati ti vaani ga vɛɛaniiti Ɔooɣɔ GALAGI vɔ.

*Seɣe vɛɛ ɲadegai
ma ɲɛliɣi nuiti
(Egezode 31:1-11)*

30 Moize ɣɛni Izelayɛle nuiti ma: «À wɛɛ, Ɔooɣɔ GALAGI yeeloge Bɛsaleyɛle va, nii é ga Uli ná-doun zunui, Ɔuul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu. 31 GALA ge daavege ga GALA Zenvui, ta ɣimalai, ta keleɣeɣe, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu: 32 é zoo faiti kazavisu, é zanugi bɛɛ, ta walii, ta kɔlu boigi, 33 é kɔtu zɔngɔ baagiti saɣa, é ti ɲɛkpe ti-lɔɔzuɛti, é gului zaɣa, ta é ɲɛliɣi wotii ma zii kpein kɛ. 34 E kalagi ma vɛɛaniii veevɛ bɛ, zekana balaa é keai la Wɔɣɔliyaɛ vɛ, Ayizamake ná-doun zunui, Dan ná-bolodai zu. 35 E ti laavege ga ɣimalai, ga ti botii ma ziiti kpein kɛ, nii é ɣɛni ga ɲɛliɣi vai, ta faa niine laaɣula vai, ta seɣe zuu vai ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai, ta seɣe vɛɛ vai. Ti zoogai ɲɛliɣi vai ma zii kpein da, ta faa niine laaɣula vai ma zii kpein.

36

1 «Bɛsaleyɛle ta Wɔɣɔliyaɛ, ta zunuiti kpein ti zooni faa la, niiti Ɔooɣɔ GALAGI ɣimalai ta keleɣeɣe vuuni ti-yiimaɛ, ti zoo ti botii ɣɛ, eɣɛvelei seizu ɲadegai naama wotii kpein ga ɣɛ la, ti lɔni botii zu, eɣɛvelei Ɔooɣɔ GALAGI ma levei veeni la.»

2 Moize Bɛsaleyɛle ta Wɔɣɔliyaɛ lolini, ta zunuiti kpein ɣigi ɣɛni ti ma, niiti Ɔooɣɔ GALAGI keleɣeɣe vuuni ti-yiimaɛ, niiti kpein ti-ɣigiti kevele bɛɛni ga ti ɣɔlo botiiti kɛɛ vai zu. 3 Ti vɛɛaniiti kpein seɣeni Moize ɣaazu, niiti Izelayɛle nuiti ti daani ɣisu, ti vaa la, naa ɣa a kɛ, seizu ɲadegai ma wotii ɣɛ. Sobu-o-sobu, nuiti ti ɣɛni vaazu ga vɛɛaniiti Moize vɔ bɛ mɔnɔ. 4 Názu ɣa ɲɛliɣi nuiti kpein ti ɣɛni seizu ɲadegai ma wotii ɣɛɛzu, ti ɣilagilagi ti botiiti zeni ná la, niiti ti ɣɛni ti ɣɛɛzu, 5 ti vaani, ti ɣɛ Moize ma: «Nubuseiti ta wola vaazu la, é vuova botiiti kɛɛ vai ma, nii Ɔooɣɔ GALAGI deveai ga é ɣɛ.» 6 Moize devei woni ga ti sezei wo ti-vuuzuɛ, ga: «Nu nɔpɛ, zunu baa anzanu, ta mina mɔ vɛɛani ɣɛvele bɛɛ seizu ɲadegai vaa zu.» Zekana ti pele leveni la nubuseiti tuɣɔ, ti va va ga ta. 7 Sɔlaiti ti ti bɛɛni, ti kula ɣɛni, é vuova botii kpein ma, é ɣɛni ɣɛɛzu.

*Sege vele nadegai
ma landaiti
ta ma vεεmazedgeiti kpεε vai
(Egezode 26:1-14)*

⁸ Zunuiti saama, niiti kpein ti zoogai faa la, nεεliɔi vai zu, ti sege vele nadegai βεteni ga tanda puugɔ, ga geze vagɔi kpaliai, ta geze βiinii, ta ma βɔigi, ta ma βɔi sɔsɔgi. Ti suvuni ga seelubeinti ma votoi. ⁹ Tanda ɔilagi zakpai ɔeni ga metεε puugɔ maazu naanigɔ (14), kogi ɔε ga metεε felegɔ. Kɔɔɔgi ɔeni ga ani ɔila nɔ tandaiti kpein faa zu. ¹⁰ Ti tanda lɔlugɔiti seini βɔɔ la, ti zɔ lɔlugɔiti balaa sei βɔɔ la. ¹¹ Ti galu βiiniiti giliɔilini tandai ma βɔsu mɔungi laamave. Ti keeni ɔana nɔ ga tandai ma βɔsu velesiei laamave. ¹² Ti galu vuulɔlugɔ (50) ɔiliɔilini tandai ma βɔsu mɔungi laamave va, ti galu vuulɔlugɔ (50) ɔiliɔili tandai ma βɔsu velesiei laamave va. Naama ɔaluiti ti zolooni βɔɔ ma ga felefele. ¹³ Ti zanu kala puulɔlugɔ (50) βεteni, ti tandai ma βɔsuiti giliɔili βɔɔ va ga tiye. Sege vele nadegai ɔeni ga ani ɔila kpe nɔ.

¹⁴ Ti boli leɔa landa puugɔ maazu ɔila (11) kpεteni, ti ti vεε sege vele nadegai ɔɔma. ¹⁵ Tanda ɔilagi zakpai ɔeni ga metεε puugɔ maazu lɔlugɔ (15), kogi ɔε ga metεε felegɔ. Kɔɔɔgi ɔeni ga ani ɔila nɔ tanda puugɔ maazu ɔilagiti (11) βε. ¹⁶ Ti tanda lɔlugɔiti giliɔilini βɔɔ va, ta ti zɔ lɔzitaiti giliɔili βɔɔ va. ¹⁷ Ti galu vuulɔlugɔ (50) ɔiliɔilini tandai ma βɔsu mɔungi laamave, ti galu vuulɔlugɔ (50) balaa giliɔili tandai ma βɔsu velesiei laamave. ¹⁸ Ti kɔlu βɔi kala puulɔlugɔ (50) βεteni, naa ɔa a ke tandai ma βɔsuiti ti zei da ga tiye, ti ɔε ga ani ɔila nɔ. ¹⁹ Ti baala sine ɔɔlɔiti kpεteni ga pεεmazedgei, toai ga ma βɔigi, sege vele vε, ti nuni ɔɔlɔiti ma vεεmazedgei vεε maazu.

*Sege vele nadegai
ma βεdeɔgiti kpεε vai
(Egezode 26:15-37)*

²⁰ Ti kpεdeɔgiti kpεteni sege vele nadegai vε ga akasia wulu zεvεiti. Ti lɔβadɔni sege vele zuzo fai zu. ²¹ Kpεdeɔgi zɔligɔi ɔeni ga metεε lɔlugɔ, kogi ɔε ga metεε ɔaafwεsui. ²² Kpεdeɔgi ɔilagilagi pε kpadɔzuvε ɔaazobani ma wulu zεvε felegɔi va. Zekana ti keeni la sege vele nadegai ma βεdeɔgiti kpein ba. ²³ Ti kpεde vuufelegɔ (20) βεteni sege vele nadegai vε, ti ɔeni nu yeezazu vele. ²⁴ Ti dabu vuunaanigɔiti (40) kpεteni ga walii, ti va la kpεde vuufelegɔiti (20) gilagilagi wu, kpadɔzu felegɔiti βε. ²⁵ Ti kpεde vuufelegɔ (20) βεteni balaa sege vele nadegai vε, nu ɔvεzu vele. ²⁶ Ti dabu vuunaanigɔiti (40) kpεteni balaa ga walii, ti va la kpεde vuufelegɔiti (20) gilagilagi wu, kpadɔzu felegɔiti βε. ²⁷ Ti kpεde dɔzita βεteni sege vele nadegai βogave, folo liizu vele. ²⁸ Ti kpεde felegɔ βεteni sege vele nadegai ma zoko felegɔiti βε, ti kpogave. ²⁹ Ti ɔilini kpεdeɔgi zɔiti ba, ε zo buuvε, ε zeeli bala mɔungi ma ungate. Vele ɔana ε ɔeni la ga ti felegɔ, ti vilɔgai soko felegɔiti su. ³⁰ Kpεde dɔsava ɔa naazu, ε ɔeni sege vele nadegai βogave, ε vεε ta-labu puugɔ maazu lɔzitaiti (16) ba, ti βεtai ga walii, kpεde gila dabu felegɔ.

³¹ Ti gulu zɔkpɔ lɔlugɔ βεteni kpεdeɔgiti βε ga akasia wului, ti besa sege vele nadegai ɔakamave ɔilagi, ³² ta gulu zɔkpɔ lɔlugɔ sege vele nadegai ɔakamave zɔɔla vele ma βεdeɔgiti βε, ta gulu zɔkpɔ lɔlugɔ sege vele nadegai βogave ma βεdeɔgiti βε, folo liizu vele. ³³ Ti zaamazu wulu zɔkpɔi βεteni, ga ε kpεdeɔgiti maaleve, ε zo kwεgi ma, ε li zɔɔla vele. ³⁴ Ti zanugi ziɔni kpεdeɔgiti ma. Ti ta-valaiti kpεteni ga zanugi, ga gulu zɔkpɔiti ti da lɔ ti zu. Ti zanugi ziɔni naama wulu zɔkpɔiti ma.

³⁵ Ti sege zuḡooza golai βeteni ga geze biinii, ta ma βoigi, ta ma βoi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai. Ti suvuni ga seelubeinti ma votoi. ³⁶ Ti akasia wulu lɔkpala naanigɔ βeteni be, ti zanugi zie ti ma. Zanu kalagiti ti ḡeni ti va. Ti walii ḡaawuunni, ti kpete ga ma labu naanigɔiti. ³⁷ Ti sege zuḡooza golai taḡili kpeteni sege velel laave, ga geze biinii, ta ma βoigi, ta ma βoi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai, e ḡeni ga sege zuvuai. ³⁸ Ti ná-tɔkpala lɔlugɔiti ta ta-ḡalagiti kpeteni. Ti zanugi ziēni ti-unsuveti ma, ta ti ti zele kɔluiti kpete ga zanugi. Ta-labu lɔlugɔi ḡeni ga kɔlu βoigi.

37

Kesui βete vai (Egezode 25:10-22)

¹ Besaleyete kesui βeteni ga akasia wului. Sakpai ḡeni ga metele ḡila taata, kogi ḡe ga metele ḡaagwesui, sɔligo ḡe ga metele ḡaagwesui. ² E zanu kitei ziēni koozube ta polube, e dakɔlogi ḡe ga zanugi, e ḡaku ma. ³ E zanugi ḡaawuunni, e bala naanigɔiti kpete be. E ti vilini goizu naanigɔiti ba, bala felegɔ gilazu velel ta bala felegɔ zɔla velel. ⁴ E gulu zɔkpɔiti kpeteni ga akasia wului, e zanugi zie ti ma. ⁵ E gulu zɔkpɔiti dɔni balaiti su, kesui ḡakamaveti, kesui zefē vai zu. ⁶ E kesui lakulugi βeteni ga zanu kitei. Sakpai ḡeni ga metele ḡila taata, kogi ḡe ga metele ḡaagwesui. ⁷ E seelubein felegɔiti kpeteni ga zanu doḡai, kesui lakulugi laabe felegɔiti ga. ⁸ Seelubein gilagi ḡeni daabegi gilazube ḡa, seelubein gilagi ḡe daabegi zɔla velel ḡa. E seelubein felegɔiti ta kesui lakulugi βeteni ga ani ḡila nɔ. ⁹ Seelubeinti ti ti-ḡovegiti suvieni maazube, ti kesui lakulugi maalɔḡu ga ti-ḡovegiti, ti ḡaavote βoḡo ma. Seelubeinti ti ḡaavoteni kesui lakulugi ma.

Tabalii βete vai (Egezode 25:23-30)

¹⁰ E tabalii βeteni ga akasia wului. Sakpai ḡeni ga metele ḡila, kogi ḡe ga metele lukpegi, sɔligo ḡe ga metele ḡaagwesui. ¹¹ E zanu kitei ziēni ma, e daabegi βete ga zanugi, e ḡaku ma. ¹² E kakamaveti kpete ga nu yeave liegoi ḡeḡala, e naa laabegi βete balaa ga zanugi, e ḡaku ma. ¹³ E zanugi ḡaawuunni, e ke ga balaiti tabalii ve. E ti loni goizu naanigɔiti ba, kɔḡo naanigɔiti tetegi. ¹⁴ Balaiti ti ḡeni kakamaveti ba, gulu zɔkpɔiti ti lɔni ti zu, tabalii zefē vai zu. ¹⁵ E gulu zɔkpɔiti kpeteni ga akasia wului, e zanugi ziēni ti ma, ti ḡe ga tabalii zefē aniiti. ¹⁶ E anipakaiti kpeteni ga nu da ti ze tabalii ḡa: diḡiiti, ta tazaiti, puya zalaḡai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawɔiti. E ti βeteni ga zanu kitei.

Fitina zei anii βete vai (Egezode 25:31-40)

¹⁷ E fitina zei anii βeteni ga zanu kitei doḡaai. Ti pe ti ḡeni ga ani ḡila: kɔḡo, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maḡili zɔlaiti ti ḡulaai ga gulu vuai. ¹⁸ Fitina zei anii ma beke dɔzitaiti ti ḡulani kakamaveti, ma beke savago ḡeni kakamave gilazube, ta ma beke savago ḡe kakamave zɔla velel. ¹⁹ Maḡili zɔlai ḡeni sava ma beke dɔzitari ḡilagilagi pe ba, ti ḡulaai ga amandegi ma vuai. ²⁰ Maḡili zɔla naanigɔ ḡeni fitina zei anii ma wului va, ti ḡulaai ga amandegi ma vuai. ²¹ Maḡili zɔlai gila ge ḡeni ma beke felefelegiti todazube. ²² Fitina zei anii ḡeni ga zanu kitei doḡaai. Baalobazubeti pe ti ḡeni ga ani ḡila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maḡili zɔlaiti. ²³ E ná-fitina lɔfelaiti kpeteni, ta ná-salava zo sɔlaiti, ta ná-salava zefē anipakaiti, ti pe ti ga zanu kitei. ²⁴ Kilo vuusavago (30) ḡa e seḡeni zanu kitei zu, fitina zei anii, ta ma zɔlaiti kpein kpete vai zu.

*Ani maku nɛɛnɛgi
ma zalaɗa ɗulazuwe ɓete vai
(Egezode 30:1-5)*

²⁵ E ani maku nɛɛnɛgiti ma zalaɗa ɗulazuwe ɓeteni ga akasia wului. E ɗeni ga seki naanigi, sakpai ɗe ga metele valisui, kogi ɗe ga metele valisui, sɔligɔi ɗe ga metele ɗila. Ma minɛiti ti ɗeni ba, ti ɗe ga ani ɗila. ²⁶ E zanu kitei ziɛni gaawe, ta kakamaɓeti, ɛ kaku ma, ta ma minɛiti ma. E daabegi ɓeteni ga zanugi, ɛ kaku ma. ²⁷ E zanu bala felego lɔni ba, daabegi wuwe, kakama felegoiti, gulu zɔkpɔiti ti da lo ti zu, seɗe vai zu. ²⁸ E gulu zɔkpɔiti kɓeteni ga akasia wului, ɛ zanugi ziɛ ti ma.

*Siema wulɔi ɓete vai
(Egezode 30:22-38)*

²⁹ E siema wulɔi ɓadegai ɓeteni, ta ani maku nɛɛnɛgiti, eɗevelei gulɔ maku nɛɛnɛ kɓete nui a da kɓete la.

38

*Gala zalaɗaiti kulazuwe ɓete vai
(Egezode 27:1-8)*

¹ E gala zalaɗaiti kulazuwe ɓeteni ga akasia wului. Sakpai ɗeni ga metele felego ta tukpe (2,5), kogi ɗe ga metele felego ta tukpe (2,5). E ɗeni ga seki naanigi, sɔligɔi ɗe ga metele ɗila ta tukpe (1,5). ² E minɛiti kɓeteni goizu naanigoiti ba, ma minɛiti ti bo ba, ti ɗe ga ani ɗila no. E kɔlu boigi ziɛni ti ma. ³ E zalaɗa ɗulazuwe ma zɔlaiti kɓein kɓeteni: zuu zo aninakai, ta peluiti, ta kokoiti, ta sua zɔ mite wolaiti, ta abu zeɗe aniiti. E sɔlai naati kɓein kɓeteni ga kɔlu boigi. ⁴ E kɔlu veleai ɓeteni ga kɔlu boigi zalaɗa ɗulazuwe. E pileni zalaɗa ɗulazuwe lakolɔgawe wu, ɛ zo buuwe, eyesu ɛ zeeli zalaɗa ɗulazuwe zɔligoiti zaamaɓe. ⁵ E kɔlu boi balaiti kɓeteni, ɛ ti lo kɔlu veleai va, goizu naanigoiti su, gulu zɔkpɔiti ti va da lo su. ⁶ E gulu zɔkpɔiti kɓeteni ga akasia wului, ɛ kɔlu boigi ziɛ ti ma. ⁷ E gulu zɔkpɔiti dooni balaiti su, zalaɗa ɗulazuwe ɗakamaɓeti, ti ɗe ga seɗe aniiti. E zalaɗa ɗulazuwe ɓeteni ga gulu zɛveiti, ɛ zeɗe ɗe koozu.

*Maagba aninakai ɓete vai
(Egezode 30:17-21)*

⁸ Anzanuiti niiti ti ɗeni botii ɗeezu GALA daaɗomi seɗe vele laawe, naati ti vaani ga ta-ɗolu boi petegiti. Naati ka ɛ ti ɓeteni ga maagba aninakai, ɛ ɗeni ga kɔlu boigi. Na-seiga anii balaa ɗeni ga kɔlu boigi.

*Seɗe vele ɓadegai
ma goizuwɛ ɓete vai
(Egezode 27:9-19)*

⁹ E koizuwɛ ɓeteni. Nu yeezazu vele, seɗe ɛ ga geze vagɔi kpaliai ɗa ɛ ɗeni na ga sasai. Sasai zakpai ɗeni ga metele uuulegɔ (50). ¹⁰ Tokpala uuulegɔiti (20) ti looni dabu uuulegɔiti (20) ga, ti ga kɔlu boigi. Tokpalaiti ma ɗalagiti ta ti zele koluiti ti ɗeni ga walii. ¹¹ Lekpemaɓe nu ɗovezuwe, sasai zakpai ɗeni miná balaa ga metele uuulegɔ (50), naa ɗe ga seɗe, ta tokpala uuulegɔ (20), ta ta-labu uuulegɔiti (20), ti ga kɔlu boigi. Tokpalaiti ma ɗalagiti ta ti zele koluiti ti ɗeni ga walii. ¹² Folo liizu vele, sasai ɗogi ɗeni ga metele uuulegɔ maazu loolugɔ (25), naa ɗe ga seɗe, ta ta-lokpala puugoiti ta ta-labu puugoiti. Tokpalaiti ma ɗalagiti ta ti zele koluiti ti ɗeni ga walii. ¹³ Folo ɗulazu vele, sasai ɗogi ɗeni ga metele uuulegɔ maazu loolugɔ (25). ¹⁴ Nu leezuwe ɗobaɓe ɗilazuwe, sasai ɗeni ga metele lofela ta tukpe (7,5), naa ɗe ga seɗe, ta tokpala savago, ta ta-labu savagoiti. ¹⁵ Nu leezuwe ɗobaɓe zɔla vele, sasai ɗeni miná ga metele lofela

ta tukpe (7,5), ta tɔkpala savagɔ, ta ta-labu savagɔiti. ¹⁶ Segei niiti kpein ti ɔeni ga sasai, naati ti ɔeni ga geze vagɔi kpaliai. ¹⁷ Tɔkpalaiti ma labuiti ti ɔeni ga kɔlu bɔigi. Tɔkpalaiti ma ɔalagiti, ta ti zeɛ kɔluiti ti ɔeni ga walii, ta walii ɔeni vɛɛni ti-unsuveti ma.

¹⁸ Sasai laave ma zege zuɔooza golai zuvua ɔeni de ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai. Sakpai ɔeni ga metɛɛ puugɔ. Sɔligɔi ɔeni ga metɛɛ felegɔ ta tukpe (2,5), eɔevelei sasai ma zegei la. ¹⁹ Sasai laave ma lɔkpala naanigɔiti ma labu naanigɔiti ti ɔeni ga kɔlu bɔigi. Tɔkpalaiti ma ɔalagiti, ta ti zeɛ kɔluiti ti ɔeni ga walii, ta walii ɔeni vɛɛni ti-unsuveti ma. ²⁰ Sege vɛɛɛ nadegai zuzo kɔluiti kpein, ta sasai zuzo kɔluiti kpein ti ɔeni ga kɔlu bɔigi.

Sege vɛɛɛ nadegai lo ganiiti gaalu fai

²¹ Sege vɛɛɛ nadegai lo ganiiti ma ɔaalugi vɛɛɛ, sege vɛɛɛi nii zeele woo ɔesui ɔeni bu, ɛ loni Moize nɔ-devei wu, ga Leevi nuiti ta-ɔaabaai, Itamaal nɔ-totugɔlai zu, zalaɔa ɔula nui Aalɔn nɔ-doun zunui. ²² Uli nɔ-doun zunui Besaleyɛɛ, Guul nɔ-dounloin, Zuda nɔ-bolodai zu, ɛ naa kpein keɛni, nii Gɔoɔɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya. ²³ Wɔɔɔliyaɔe, naa ɔeni polu, ɛ ga Ayizamake nɔ-doun zunui, Dan nɔ-bolodai zu, nii ɛ ɔeni ga jɛɛliɔi nui, faa niine laaɔula nui, ta sege zuvu nui ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai.

²⁴ Zanugi lieɔi nii ɛ lɔni seizu nadegai ma wotiiti kpein su, ɛ ɔeni ga kilo waagila (1 000) keɔala, eɔevelei seizu nadegai ma ɔɔɔɔgi la. ²⁵ Nuɔuseiti ti ɔaaluni, naati ta-walii ɔeni ga kilo waasavagɔ unnaani puunaanigɔ (3 440) ɔeɔala, eɔevelei seizu nadegai ma ɔɔɔɔgi la. ²⁶ Nu ɔilagilagi ɔeni wali ɔaei ma vali saamai veezu, eɔevelei seizu nadegai ma wali ɔaei la. Zunu ɔilagilagi naa ɔeɛni, niiti kpein ti ɔaaluni, ɛ zo kona vuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, naa ɔa ɛ ɔeni ga zunu waaundɔzita maazu savagɔ undɔɔlu puulɔɔlugɔ (603 550). ²⁷ Walii kilo waasavagɔ unnaani puufelegɔ (3 420), naa ɔa gaawuunni, ɛ ɔe ga seizu nadegai ma labuiti, ta sege zuɔooza golai ma labuiti. Dabuiti ti bɛɛɛai ga walii nii, naati ti ɔeni ga ungi (100). ²⁸ Walii kilo vuufelegɔi (20) mɔtai zɔiti, naati ka ɛ ti ɔaawuunni. E kalagiti ta seɛ kɔluiti kpeteni la tɔkpalaiti bɛ, ta ɛ ti-unsuveti pɛɛ la. ²⁹ Kɔlu bɔigi ɛ ɔeni ga vɛɛɛanii, ɛ ɔeni ga kilo waafelegɔ unnaanigɔ puufeɛ maazu ɔila (2 421) keɔala. ³⁰ Ti GALA daaɔomi sege vɛɛɛi laave ma labuiti kpeteni ga naama ɔɔlu bɔigi, ta zalaɔa ɔulazuve, ta nɔ-kɔlu vɛɛɛai, ta zalaɔa ɔulazuve nɔ-sɔɔlaiti kpein, ³¹ ta koi ma zasai ma labuiti kpein, ta sasai laave ma labuiti, ta sege vɛɛɛ nadegai zuzo kɔluiti kpein, ta sasai zuzo kɔluiti.

39

Zalaɔa ɔula zegeiti kpetɛ vai (Egezode 28:1-14)

¹ Gezei niiti ti loai ga ma biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, naa ɔa ti kpeteni ga zalaɔa ɔula wotii ɔe zegeiti ada nadegai ma vaa ma. Ti ti bɛɛni ga zalaɔa ɔula zege nadegaiti Aalɔn vɛ, eɔevelei Gɔoɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

² Ti zalaɔa ɔula zegei bɛɛni ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai. Ti suvuni ga zanu galui. ³ Ti zanugi ma sepeɔgiti sumaaɛni, ti teveleve eɔe galui, ti gezei zuvu ga zanu galui, geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai. ⁴ Ti kpakiga zegeiti kpeteni ba, ti zeini zalaɔa ɔula zegei ɔaabelasu felegɔiti da. ⁵ Ti zalaɔa ɔula zegei ma lokoi bɛɛni ga ma

zii nɔ, eɣevelei Ɔooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. E ɣeni ga zanugi, ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi soɔɔgi, ta geze vagoi kpaliai. Ti ɣeni ga ani gila ta zalaɣa gɔla zeɣei. ⁶ Ti kotu zongɔ baa felegɔiti kpatani ti-ɔɔzuɔeti ba, ti ga zanugi, kotui nii daaseigi ga wonikese, niiti Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti ti zeveni ti ma, eɣevelei nu a da kotui zaɣa la, eɣe zeevozeba anii. ⁷ Ti ti gilini zalaɣa gɔla zeɣei ma bakiga zeɣe felegɔiti ba, ti ɣe ga Izelayele ná-doun zunuiti ta-ɣizesui, eɣevelei Ɔooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Kakazu zeɣei beɛɛ vai
(Egezode 28:15-30)

⁸ Ti kakazu zeɣei beɛɛni ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi soɔɔgi, ta geze vagoi kpaliai. Ti suvuni ga zanu galui, ga zalaɣa gɔla zeɣei ɣevelei. ⁹ Kakazu zeɣei veeni su fele, é ɣe ga seki naanigi. Sakpai ɣeni ga zeelo gila, kogi ɣe ga zeelo gila. ¹⁰ Ti kotu zongɔ baagiti nekpeɛni ba, ma nekpeɛ naanigoi zu: ma nekpeɛ mɔungɔ zu, saaledoane gila, tɔpaze gila, ta emelode gila, ¹¹ ma nekpeɛi velesiɛi zu, gelenate gila, safiil gila, ta diama gila, ¹² ma nekpeɛi zavasiei zu, wɔpale gila, agate gila, ta ameeɛsete gila, ¹³ ma nekpeɛi naanisiɛi zu, kelizɔlite gila, wonikese gila, ta zasepe gila. Niima ɣotu zongɔ baagiti ti batani ti-ɔɔzuɔeti ba, ti ga zanugi. ¹⁴ Ti Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti seveni kotu puugɔ maazu felegɔiti (12) ma, eɣevelei nu a da kotui zaɣa la, eɣe zeevozeba aniiti. Boloda puugɔ maazu felegɔiti (12) daaseigiti ti ɣeni ti ma, kotu gila, gila daasei, kotu gila, gila daasei.

¹⁵ Ti zanu galu felegɔiti toni kakazu zeɣei va, ti veɛai ga zanu kitei. ¹⁶ Ti zanu doɔzuɔe felegɔiti kpeteni ta zanu balaɣae felegɔiti. Ti balaɣae felegɔiti toni kakazu zeɣei woizu felegɔiti ba. ¹⁷ Ti zanu galu felegɔiti toni balaɣae felegɔiti ba, kakazu zeɣei woizu felegɔiti. ¹⁸ Ti zanu galu felegɔiti sokpaiti toni doɔzuɔeti felegɔ va, niiti ti giliai zalaɣa gɔla zeɣei ma bakiga zeɣe felegɔiti ba, nii a ke kakazu zeɣei ye velelaɔe. ¹⁹ Ti zanu balaɣae felegɔi beɛɛni mɔnɔ, ti ti lo kakazu zeɣei woizu felegɔi zɔiti ba, koozu velei, ná veɛzu zalaɣa gɔla zeɣei ma. ²⁰ Ti zanu balaɣae felegɔ gili kpeteni, ti ti lo zalaɣa gɔla zeɣei ma bakiga zeɣe felegɔiti ba, buuɔe, velela velei, ti-lodazuɔe ɣobauɔe, zalaɣa gɔla zeɣei ma lokoi maazu. ²¹ Ti kakazu zeɣei ná-balaɣaegiti gilini zalaɣa gɔla zeɣei ná-balaɣaegiti ba, ga galu biinii, naa ɣa a ke kakazu zeɣei ɣe zalaɣa gɔla zeɣei ma lokoi maazu, ti yeeɣaa mina ɣwe ta zalaɣa gɔla zeɣei. E ɣeɛni, eɣevelei Ɔooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Zalaɣa gɔla zeɣei zɔiti kpeɛ vai
(Egezode 28:31-43)

²² Ti zalaɣa gɔla zeɣei ma lookɔba wolai beɛɛni, feɛai neɣelein nɔ ga geze biinii. ²³ Tookɔba wolai naa ɣɔ tevezuɔe ɣeni saamaɔe, daaɣaleai é ɣaku ma ga seɣei taɣili, naa ɣa a ke é mina vali ga. ²⁴ Gului nii daa ga gelenadegi, naama waai ma votoi ɣa ti gilini tookɔba wolai laamaɔe, ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi soɔɔgi, ta geze vagoi kpaliai. ²⁵ Ti zanu kitei ma lala koiti kpeteni, ti ti gili gelenadegiti zɔɣɔzuɔeti, é ɣaku tookɔba wolai laamaɔe, gelenadegiti zɔɣɔzuɔeti, ²⁶ tala ko gila, gelenade gila, tala ko gila, gelenade gila, é ɣaku tookɔba wolai laamaɔe ma, botii ma vaa zu, eɣevelei Ɔooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²⁷ Ti seɣewuzegɛiti kpeteni Aalɔn ta ná-doun zunuiti be, ga geze vagoi, ²⁸ ta boɔɔgiti ga geze vagoi, ta veɛ kpuɣagiti ga geze vagoi kpaliai, ²⁹ ta saamaɣiligiti ga geze vagoi kpaliai, é ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi soɔɔgi, suvuai. Ti naa pe kpeteni, eɣevelei Ɔooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁰ Ti zanu kitei ma zεve goi βεteni masa bɔɔlɔ ɲadegai va, ti seveni ga: «Feai Gɔɔɔɔ GALAGI ve.» Seveai egevelei nu a da zeevozeba anii maazaɣa la. ³¹ Ti galu βiinii lo ba, nii a ke ti gili bɔɔlɔgi va, maazuve, egevelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

*Sege vele ɲadegai
ma wotii be fai
(Egezode 35:10-19)*

³² Uele ɣana sege vele ɲadegai ma wotii kpein ge βeni la, GALA daaɣomi sege velei. Izelayele nuiti ti naa kpein keeni, nii Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya, ti keeni ɣana nɔ. ³³ Ti vaani ga sege vele ɲadegai Moize vɔ: ná-sege velei, ta ná-sɔɔlaiti kpein, kalagiti, kpedegiti, gulu zɔkpɔiti, tɔkpalaiti, ta dabuiti, ³⁴ ta baala sine ɣɔlɔi ma veemazegefi toai ga ma bɔigi, ta nuni ɣɔlɔiti ma veemazegefi, ta sege zuɣooza golai, ³⁵ ta zeele woo ɣesui ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta dakulugi, ³⁶ ta taɓalii, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ta buluiti ti veai GALA be, ³⁷ ta fitina zeii anii é ga zanu kitei, ta ná-fitinaiti, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ta fitinai ná-gulɔi, ³⁸ ta zalaɣa ɣulazuve nii zanugi zieni maave, ta siema wulɔ ɲadegai, ta ani maku neenegei, ta sege zuɣooza golai é nu leezuve sege velei wu, ³⁹ ta zalaɣa ɣulazuve é ga kɔlu bɔigi, ta kɔlu veleai é ga kɔlu bɔigi, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ta maagba anɲakakai ta ná-seiga anii, ⁴⁰ ta koi ma zasai ma zefeiti, ta ma lɔkpalaiti, ta ma labuiti, ta sasai laave ma zefe zuɣooza golai, ta ná-galuiti, ta ná-suzo kɔluiti, ta sege vele ɲadegai wu wotiɣe zɔɔlaiti kpein, GALA daaɣomi sege velei vaa zu, ⁴¹ ta zalaɣa ɣula zefeiti ada ɲadegai vaa ma, zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-segeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zefeiti zalaɣa ɣulazuve ma wotiiti faa zu.

⁴² Izelayele nuiti ti naama wotiiti kpein keeni, é zoloo ma, egevelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ⁴³ Moize botii kpein feɣefeɣefeleni. E kaani ga ti keeve, egevelei Gɔɔɔɔ GALAGI deveni la. Názu ɣa Moize tuya looni la ti ve.

40

*Sege vele ɲadegai lo fai
ta fee vai GALA be*

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɣe ma: ² «Alu mɔungi ma volo mɔungi, da sege vele ɲadegai lo, GALA daaɣomi sege velei. ³ Da zeele woo ɣesui zeii bu, é maalɔɔɣu ga sege zuɣooza golai. ⁴ Da va ga taɓalii, é ná-sɔɔlaiti sei ga. Da va ga fitina zeii anii, é fitinaiti kevele βete. ⁵ Da ani maku neenegei ma zalaɣa ɣulazuve vile, nii zanugi zieni maave, zeele woo ɣesui ɣakalave. Da sege zuɣooza golai zele nu leezuve sege vele ɲadegai wu. ⁶ Da gala zalaɣaiti kulazuve vile sege vele ɲadegai ɣakalave, GALA daaɣomi sege velei. ⁷ Da maagba anɲakakai zeii GALA daaɣomi sege vele ta zalaɣa ɣulazuve ti yɔɔɔzuve, é ziei vu su. ⁸ Da koi ma zasai lo, é maagooli ná pe, é sege zuɣooza golai zele sasai laave.

⁹ «Da siema wulɔ ɲadegai zefe, é ta zie sege vele ɲadegai ma, ta nii kpein a ɣe ná, é ti nade, ta ná-anɲakaiti kpein. Toɣa nade. ¹⁰ Da gulo ɲadegai zie gala zalaɣaiti kulazuve ma, ta ná-sɔɔlaiti. Da zalaɣa ɣulazuve ve bè, naa ɣa a ke, zalaɣa ɣulazuve wola nade. ¹¹ Da gulo ɲadegai zie maagba anɲakakai ma, é veé ná-seiga anii va, é nade.

¹² «Da Aalɔn ta ná-doun zunuiti maabuɣa nu leezuve va, GALA daaɣomi sege vele ɣakalave, é ti maagba ga ziei. ¹³ Da Aalɔn maagili ga zalaɣa ɣula zefeiti. Da gulo ɲadegai zie ma, é fe bè, é zalaɣa ɣula losuve ma wotii ɣe bè. ¹⁴ Da va ga ná-doun zunuiti, é sefewuzefei loo ti ɣɔba. ¹⁵ Da gulo ɲadegai zie ti ma, egevelei é gulɔi ziezulu la ti-ɣee ma, naa ɣa a ke ti ná-zalaɣa ɣula wotii ɣe.

Guloi a ziena ti ma, naa maavele ma, zalaḡa ḡula vai ma losuue ḡa ḡe ti ya, ti-mavofodaiti kpein su.»

¹⁶ Moize naa kpein keeni, nii Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni zea. Zekana é keeni la. ¹⁷ Konagi velesiei ma alu mɔungi ma volo mɔungi ḡa seḡe vele ḡadegai loni la. ¹⁸ Moize seḡe vele ḡadegai loni, é ma labuiti kpete, é ma beḡegiti pile, é gulu zɔkpɔiti dɔ ti zu, é tɔkpalaiti to. ¹⁹ E tandai zuvieni, é pɛe seḡe vele ḡadegai ma. E pɛemazegfei veeni maazu, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni la zea. ²⁰ E zeele woo ḡokolo felegɔi zegeni, é ti la kesui zu. E gulu zɔkpɔiti dɔni kesui ma valaiti su. E kesui lakulugi zeini kesui la. ²¹ E liini ga kesui seḡe vele ḡadegai wu. E seḡe zuḡooza golai zelɛni, nii a ke é zeele woo ḡesui maalɔḡu, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni la zea. ²² E tabalii vilɛni GALA daaḡomi seḡe vele wu, nu ḡuuezu vele, seḡe zuḡooza golai ḡakalave. ²³ E buluiti puuni ga ga pagɔ Ḣooḡo GALAGI ḡaazu, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni la zea.

²⁴ E fitina zei anii vilɛni GALA daaḡomi seḡe vele wu, nu yeezazu vele, tabalii letemave. ²⁵ E ma vitinaiti kevele beḡeni, Ḣooḡo GALAGI ḡaazu, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni la zea. ²⁶ E zalaḡa ḡulazuue vilɛni, nii zanugi zieni maave, GALA daaḡomi seḡe vele wu, seḡe zuḡooza golai ḡakalave. ²⁷ E ani maku neɛɛgiti galani ga, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni la zea.

²⁸ E seḡe zuḡooza golai zelɛni nu leezuue seḡe vele ḡadegai wu. ²⁹ E gala zalaḡaiti kulazuue vilɛni seḡe vele ḡadegai ḡakalave, GALA daaḡomi seḡe vele. E gala zalaḡai ḡulani ná ta vebɛaniiti, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni la zea.

³⁰ E maagba anipakai zeini GALA daaḡomi seḡe vele ta zalaḡa ḡulazuue ti yɔḡzuue. E ziei vuuni su maagba vaiti su. ³¹ Moize ta Aalɔnni, ta ná-doun zunuiti, ti ḡɔḡiti ta ti-yeeiti maagbani náve. ³² Ta la ḡena lea GALA daaḡomi seḡe vele wu, baa ti va maaḡuḡa zalaḡa ḡulazuue va, ti ḡeni bɔḡo maagbazu, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³³ E koi ma zasai loni seḡe vele ḡadegai ta zalaḡa ḡulazuue maagoolii zu, é seḡe zuḡooza golai zele sasai laave. Zekana Moize beni da ga botii ḡe.

Ḣooḡo GALAGI ná-lebiyai (*Galu Sevei 9:15-23*)

³⁴ Tonaḡiingi veeni GALA daaḡomi seḡe vele ma, Ḣooḡo GALAGI ná-lebiyai seḡe vele ḡadegai wuulaaveni. ³⁵ Moize la mɔ ḡeni zoosu é va le GALA daaḡomi seḡe vele wu, mazɔɔ tonaḡiingi ḡeni veeni ma, Ḣooḡo GALAGI ná-lebiyai ḡeni nɔ seḡe vele ḡadegai laavesu ḡo. ³⁶ Siḡi zu tonaḡiingi ḡeni wuzegɛzu la, é zeḡe seḡe vele ḡadegai maazu, názu ḡa Izelaye nuiti ti beɛna siɛi wo da, ti zeḡe ti-vuuzuve. ³⁷ Ni tonaḡiingi la de wuzegeni maazu, ti la ḡeni liizu, eyesu voloi a la wuzegena la. ³⁸ Mazɔɔ Ḣooḡo GALAGI ná-tonaḡiingi ḡeni seḡe vele ḡadegai maazu foloi, kele kpidii, abui ḡeni zosu tonaḡiingi zu, Izelaye nuiti kpein ti ḡeni kaazu kpezekele. Zekana é ḡeni ḡeɛzu la ta-zie yeḡeḡalai kpein su.

Leevi Nuiti Ta-Zευει

Puuzu mɔungi ɔa dεεzu ga GALA ka yesu GALA daagfomi sege vεlei wu, ε Moize loli, ε bɔε pɔ. Σευει naati kpein su, GALA ka tɔgiti ta deveiti ma mɔinmɔin feezu Moize ya, Izelayele nuiti ta-vaa zu, minazεfεgi ɔε ba ga zɔi nɔpe a zie ga tiye toɔa zεnvui wo (18:5, bogε Wɔl. 10:5).

Ti pε su, GALA ka Izelayele nuiti kalasu ga vεlei ta faaɔaazagiti maala la, ti nεε GALA bε, ti bɔ faa ma, nii a ɔε sege vεlei ɔε ga komi bosuve ɔiteɔitegi.

Kenii niiti ti zalaɔaiti kulazu, ti ke εgevelei deveiti ti la (1:1--7:38).

Unfemai ve zalaɔa ɔula nuiti bε, ti luva vεlei ɔε ga lεbiya vaa (8:1--10:20).

Ni toɔa zoo ɔεεzu, nubusei ɔilagilagi betεve kpusei zu ɔɔzɔba vaiti ba (11:1--16:34).

Ta zεnvu zuɔfologologi, ta kala ɔɔiti kpein (17:1--27:34).

Nade GALAGI, nεεbe GALAGI, zεnvu su GALAGI, ɔa pɔ ε nά-nubuseiti pɔɔpeε nά-ɔadedai va (19:2), naa ɔa a ke ti li ga zεnvu vai ta nεεbe vai, ti daazeeli.

Naama ɔisiei zu, ε devei nii woni Izelayele nuiti ma, nii Yesu balaagi ma vaa wolai looni nuiti kisu ga: «Wo ɔilagilagi maanεεve ε seiɔɔɔi nεε ve, εɔε tɔ bɔɔɔi» (19:18, Mat. 22:39).

Tɔgi naati ta ɔulazu niima yeeɔεɔalai zu zεve ɔala nuiti filiba, keε toɔa kidaaleve nuiti toozu ɔisu folo-o-folo, ε maabakpa, ga woiti kpein ta nεεbe bɔfaamai GALA pɔ, toɔa ga zεnvu su vai nii nubusei bεdei ba.

TɔGITI E UILE ZALAGAITI BA

(1:1--7:38)

Gala zalaɔaiti

¹ ɔɔɔɔ GALAGI Moize lolini, ε bɔε pɔ GALA daagfomi sege vεlei wu, ε ɔε ma:
² «Bɔε Izelayele nuiti pɔ, ε ɔε ti ma: Siegi zu nui ta vebeanii veezu la ɔɔɔɔ GALAGI ve, toɔa sege toganii ma wolaiti baa ma goiti saama. ³ Ni nά-vebeanii ɔa ga togani wolai, ε ga gala zalaɔai, toɔa ma zinei ta ve, nεεvuzu mina ɔε ba. Toɔa kula GALA daagfomi sege vεlei laave, ga ɔɔɔɔ GALAGI daazo. ⁴ Toɔa yeevεε gala zalaɔa loganii unmauve, naa ɔa nεε ɔɔɔɔ GALAGI ve, ga ε ɔε tɔun bε ga koto gba vai. ⁵ Toɔa nike zinei ɔɔdaaleve ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. Zalaɔa ɔula nuiti, Aalɔn nά-doun zunuiti, ta ma ɔamai lε ga ɔɔɔɔ GALAGI, ti pili zalaɔa ɔulazuve ma, ε ɔaku ma kpoloo, ε GALA daagfomi sege vεlei laave. ⁶ Toɔa gala zalaɔa loganii ɔɔbɔ, ε teveleve, ε kpulukpulu. ⁷ Zalaɔa ɔula nui Aalɔn nά-doun zunuiti ta abui la zalaɔa ɔulazuve, ti kovii vu abui ɔa. ⁸ Zalaɔa ɔula nuiti, Aalɔn nά-doun zunuiti, ta ma bulukpulugiti, ta ma ungi, ta ma wulɔiti da kovii maazu, zalaɔa ɔulazuve abui ɔa. ⁹ Toɔa koozu zɔɔlaiti ta kɔɔɔiti gba ga ziei. Zalaɔa ɔula nui ɔa ti kpein gala zalaɔa ɔulazuve. Gala zalaɔai ve, nii abui galazu, makugi nεai ɔɔɔɔ GALAGI ve.

¹⁰ «Ni nά-vebeanii a ɔena ga gala zalaɔai, ε ga togani goi, baala zivoiti baa boli yivoiti, toɔa ma zinei ɔula ga zalaɔai, nεεvuzu mina ɔε ba. ¹¹ Toɔa kɔdaaleve zalaɔa ɔulazuve ɔvεzuve, ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. Zalaɔa ɔula nuiti, Aalɔn nά-doun zunuiti, ta ma ɔamai vili zalaɔa ɔulazuve ma, ε ɔaku ma kpoloo. ¹² Toɔa teveleve, ε kpulukpulu, ta ma ungi, ta ma wulɔi. Zalaɔa ɔula nui ɔa ti la kovii maazu, puai abui ɔa, zalaɔa ɔulazuve. ¹³ Toɔa koozu zɔɔlaiti, ta ma ɔɔɔɔiti gba ga ziei. Zalaɔa ɔula nui ɔa ti kpein kula ga zalaɔai, ε gala, zalaɔa ɔulazuve. Gala zalaɔai ve, nii abui galazu, makugi nεai ɔɔɔɔ GALAGI ve.

¹⁴ «Ni ná-vebeanii Góogó GALAGI ve, a gëna ga gala zalağai, é ga wónii, toğa va ga kpumagoi ɓaa poopó kpokpági. ¹⁵ Zalağa gùla nui gá va ga wónii zalağa gùlazuve. Toğa nɔungi volo ba, é gala, zalağa gùlazuve. Toğa ma jamai leda zalağa gùlazuve laamave. ¹⁶ Toğa ma gɔzɔgi ta su aniiti kula su, é ti vili ya zalağa gùlazuve gɔbave, folo gùlazu velei, zuvu vilisuve. ¹⁷ Toğa wóni laavali kovegiti zɔgɔzuve, keɛ é mina teve su. Zalağa gùla nui gá wóni gála zalağa gùlazuve, kovii maazu, puai abui gá. Gala zalağai ve, nii abui galazu, makugi neai Góogó GALAGI ve.

2

Vebeaniiti ti ga ma vukɔi

¹ «Sięgi zu nui ta vebeani veezu la Góogó GALAGI ve, ná-vebeanii gá gë ga ani vukɔ vagoi. Toğa gulɔi vu ma, é ani maku neęęgi ɓɔ ba. ² Toğa vaa la zalağa gùla nuiti pɔ, Aalɔn ná-doun zunuiti. Zalağa gùla nui gá zeeęe gila sege ani vukɔi zu, nii gulɔi vuai ma, é ɓɔ ani maku neęęgi kpein ba, é gala, zalağa gùlazuve ga gizesui. Zalağai ve, nii abui galazu, makugi neai Góogó GALAGI ve. ³ Nii é yesu vebeanii volu, naa gá gë ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔnɔ. Toğa ga anii jadega wola zalağa aniiti saama, ti gálazu abui gá, Góogó GALAGI ve.

⁴ «Ni vebeani ve, nii é mɔsu fuului zu, é gë ga bulu velevelegiti leve la su, é kpete ga bulu vukɔ vagoi, gaayɔgai ga gulɔi, ɓaa bulu leeveti leve la su, gulɔi vuai ma.

⁵ «Ni vebeani ve, nii é gëesu kɔlui maazu, toğa gë ga bulu vukɔ vagoi leve la su, gaayɔgai ga gulɔi. ⁶ Toğa galeğale, é bulukpulu, gulɔi vu maazu. Toğa ga vebeanii.

⁷ «Ni vebeani ve, nii é gëesu kɔlu ligii ma, toğa gë ga bulu vukɔ vagoi, gaayɔgai ga gulɔi.

⁸ «Ta va ga vebeanii Góogó GALAGI vɔ, nii kpeteai ga naama aniiti. Toğa ve zalağa gùla nui ya, é vaa la zalağa gùlazuve. ⁹ Nii maanai, é gùla ga gizesui, zalağa gùla nui naa zege ba, é gala, zalağa gùlazuve. Zalağai ve, nii abui galazu, makugi neai Góogó GALAGI ve. ¹⁰ Nii é yesu vebeanii volu, naa gá gë ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔnɔ. Toğa ga anii jadega wola zalağa aniiti saama, ti gálazu abui gá, Góogó GALAGI ve.

¹¹ «Vebeanii tanɔpe wo gëezu feezu Góogó GALAGI ve, ta la ɓetea ga levei, mazɔɔ wo la ani nɔpe gala, nii levei a gë su, ɓaa kɔin gulɔi, vebeaniiti saama, ti gálazu abui gá, Góogó GALAGI ve. ¹² Wa zoo wo ta gùla Góogó GALAGI ve, ga zooi va lɔnɔ mɔungiti ma vebeanii, keɛ é mina gála zalağa gùlazuve, ege vebeanii makugi neai.

¹³ «Wa kpoloi vu wa-vebeaniiti kpein ba. Kpoloi mina vala wa-vebeanii zu, wa-GALAGI ná-minazegęgi ma voogi ve. Keni kpoloi vu wa-vebeaniiti kpein ba.

¹⁴ «Ni wa zooi va lɔnɔ mɔungiti ma vebeanii veena Góogó GALAGI ve, wa ani gɔpɔ niņeiti gee de, naa volu wo ti wolowolo, ma vukɔi gùla. ¹⁵ Wa gulɔi vu ma, ta ani maku neęęgi. Vebeani ve. ¹⁶ Zalağa gùla nui gá ma vukɔi gùlazuve gála, ta gulɔi, é vee ani maku neęęgi kpein ba, é gë ga gizesui. Zalağai ve, nii abui galazu, Góogó GALAGI ve.

3

Ziilei zalağaiti

¹ «Ni nui ta ná-vebeanii a gëna ga ziilei zalağai, ni toğa ga togani wolai, toğa ma zinei ɓaa ma zaai gùla, neevuzu mina gë ba, Góogó GALAGI gaazu. ² Toğa yeevee zalağa loganii unmave, é kɔdaaleve GALA daağomi sege velei laave.

Zalaḡa ḡula nuiti, Aalɔn ná-doun zunuiti, ta ma ḡamai vili zalaḡa ḡulazuve ma, é ḡaku ma kpoloo. ³ Naama yiilei zalaḡai zu, nii a kula ba ga zalaḡai, é ḡalazu abui ḡa, ḡooḡo GALAGI ve, naa ḡa é ga: ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ⁴ ta ma lɔḡo felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, a kula ma lɔḡiti kobave. ⁵ Aalɔn ná-doun zunuiti ta naa vee gala zalaḡai va, nii a ḡe kovii maazu, ti gala zalaḡa ḡulazuve. Zalaḡai ve, nii abui galazu, makugi neai ḡooḡo GALAGI ve.

⁶ «Ni toḡa ziilei zalaḡai ḡulazu ḡooḡo GALAGI ve, ga togani goi ta, toḡa ma zinei ba ma zaai ḡula, neevuzu mina ḡe ba. ⁷ Ni baala zivoi ḡa a kula ga zalaḡai, toḡa vaa la ḡooḡo GALAGI ḡaazu. ⁸ Toḡa yeevee zalaḡa loganii unmauve, é kɔdaaleve GALA daaḡomi seḡe veei laave. Aalɔn ná-doun zunuiti ta ma ḡamai vili zalaḡa ḡulazuve ma, é ḡaku ma kpoloo. ⁹ Naama yiilei zalaḡai zu, nii a kula ba ga zalaḡai, é ḡalazu abui ḡa, ḡooḡo GALAGI ve, naa ḡa é ga: ma wulɔi, ta wɔngi kpein, a kula saamalɔkaei va, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ¹⁰ ta ma lɔḡo felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, a kula ma lɔḡiti kobave. ¹¹ Zalaḡa ḡula nui ḡa naa ḡala zalaḡa ḡulazuve. Daamiani zalaḡai ve, nii abui galazu, ḡooḡo GALAGI ve.

¹² «Ni ná-vebeanii a ḡena ga bolii, toḡa kula ḡooḡo GALAGI ḡaazu. ¹³ Toḡa yeevee zalaḡa loganii unmauve, é kɔdaaleve GALA daaḡomi seḡe veei laave. Aalɔn ná-doun zunuiti ta ma ḡamai vili zalaḡa ḡulazuve ma, é ḡaku ma kpoloo. ¹⁴ Nii a kula ba ga zalaḡai, é ḡalazu abui ḡa, ḡooḡo GALAGI ḡaazu, naa ḡa é ga: ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ¹⁵ ta ma lɔḡo felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, a kula ma lɔḡiti kobave. ¹⁶ Zalaḡa ḡula nui ḡa naa ḡala zalaḡa ḡulazuve. Daamiani zalaḡai ve, nii abui galazu, makugi neai. Ma wulɔi kpein ka ga ḡooḡo GALAGI nɔnɔi.

¹⁷ «Nii ḡa ga ḡooḡo tɔgi wo-mavofodaiti kpein be, ve nɔpe wa zei ná: Wo la sua wulɔi ta ḡamai mia pe.»

4

Koto gba zalaḡaiti

¹ ḡooḡo GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ḡe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, è ḡe ti ma: Siɛgi zu nui ta kotoi ḡeezu la, é la keeni ga gaagilimai, ḡooḡo GALAGI ná-devei ta laalɔḡoma, é fai ta ḡe, nii maa la neeni ga é va ḡe, ³ ni zalaḡa ḡula nui ve, gulo ḡadegai ziaai ma, é nuɔuseiti ke ga sɔba nu, ná-kotoi é keai naa maavele ma, toḡa nike zine bokpagi ḡula ga zalaḡai, nii neevuzu la ba, ḡooḡo GALAGI ve, é ḡe ga koto gba zalaḡai. ⁴ Toḡa va ga nike zinei GALA daaḡomi seḡe veei laave, ḡooḡo GALAGI ḡaazu, é yeevee nike zinei unmauve, é kɔdaaleve ḡooḡo GALAGI ḡaazu. ⁵ Zalaḡa ḡula nui gulɔi ziaai ma, naa ḡa nike zinei ma ḡamai ta zeḡe, é lii la GALA daaḡomi seḡe veei wu, ⁶ toḡa yeebefai lɔ ḡamai wu, é ḡamai vaza daa ḡe lɔfela, seizu ḡadegai ma zeḡe zuḡooza golai letemave, ḡooḡo GALAGI ḡaazu. ⁷ Zalaḡa ḡula nui ḡa ḡamai ta zie ani maku neeneḡiti ma zalaḡa ḡulazuve ma minɛiti ma, nii é ḡooḡo GALAGI ḡaazu, GALA daaḡomi seḡe veei wu. Toḡa nike zinei ma ḡamai mɔtai vu ya gala zalaḡaiti kulazuve ḡḡḡave, nii é GALA daaḡomi seḡe veei laave. ⁸ Toḡa koto gba nike zinei ma wulɔi kpein kula: ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ⁹ ta ma lɔḡo felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, a kula ma lɔḡiti kobave. ¹⁰ Zalaḡa ḡula nui ḡa tobazuve naati kula, eḡevelei ti ḡulazu la ziilei zalaḡa nike zinei va, é ti ḡala, gala zalaḡaiti kulazuve.

11 Kele nike zinei ma gɔlɔi, ta ma zuai kpein, ɛ vee nɔungi va, ta kɔɔiti, ta ma ɔoozu zɔɔlaiti, ta ma ɔooiti, 12 woo zuɔuɔa su, nii kpein zegai voluzu nike zinei va, toɔa li ga naa ti-vuuzuve voluve, ada padegai ta, zuvu vilisuve, ɛ gala abui ɔa, kovii maazu. Toɔa gala zuvu vilisuve.

13 «Ni Izelayele vebɛi kpein ka ɛ kotoi ɔea, ti la gaagilini ma, ti la sugweeni, ti naa ɔe ɔooɔ GALAGI nɔ-tɔgi taɔila daalɔɔma, fai nii ti maa la neeni ga ti va ke neglein, ti ɔooɔ ɔe ɔana ga sɔba nu, 14 kotoi ti keai, naa a ɔulana kele zu, beɛi ɔa nike zine ɔokpa gila kula ga koto gba zalaɔai, ta vaa la GALA daagomi seɔe vɛlei laave. 15 Izelayele ɔewolaiti ta yeevee nike zinei unmave, ti kɔdaaleve ɔooɔ GALAGI ɔaazu. 16 Zalaɔa ɔula nui nii gulɔi ziaai ma, naa ɔa li ga nike zinei ma ɔamai ta GALA daagomi seɔe vɛlei wu, 17 toɔa yeebeɔai lɔ ɔamai wu, ɛ faza, nɔ zeizu ɔe lɔfela ɔooɔ GALAGI ɔaazu, seɔe zuɔooza golai letemave. 18 Toɔa ɔamai ta zie zalaɔa ɔulazuve ma minɛiti su, nii ɛ ɔooɔ GALAGI ɔaazu GALA daagomi seɔe vɛlei wu, ta toɔa ɔamai mɔtai vu ya gala zalaɔaiti kulazuve ɔɔɔave, nii ɛ GALA daagomi seɔe vɛlei laave. 19 Toɔa nike zinei ma wulɔi kpein kula, ɛ gala, zalaɔa ɔulazuve. 20 Toɔa nike zinei naa ɔe, eɔevelei nɔ koto gba nike zinei ɔeezu la. Toɔa ke ɔana nɔ. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la ti ve, suvaa ɔa ye ti ve. 21 Toɔa li ga nike zinei ti-vuuzuve voluve, ɛ gala, eɔevelei ɛ nike zine mɔungi ɔalani la. Koto gba zalaɔai ɔana beɛi nɔ-faa zu.

22 «Siɛgi zu kundigii ta a kotoi ɔeena la, ɛ la gaagilini ma, ɛ ke nɔ-GALAGI, ɔooɔ GALAGI nɔ-devei ta laalɔɔma, ɛ fai ta ɔe, nii maa la neeni ga ɛ va ɔe, ɛ ɔooɔ ɔe ɔana ga sɔba nu, 23 a nɔ-kotoi ɔweena, nii ɛ keai, toɔa boli zinei ɔula ga zalaɔai, nii neevuzu la ba. 24 Toɔa yeevee boli zinei unmave, ɛ kɔdaaleve, gala zalaɔa loganiiti kɔdaalevezuve, ɔooɔ GALAGI ɔaazu. Koto gba zalaɔai ve. 25 Zalaɔa ɔula nui ɔa koto gba zalaɔai ma ɔamai ta zeɔe ga yeebeɔai, ɛ ta zie gala zalaɔaiti kulazuve ma minɛiti ma, toɔa ɔamai mɔtai vu ya gala zalaɔaiti kulazuve ɔɔɔave. 26 Toɔa ma wulɔi kpein gala zalaɔa ɔulazuve, eɔevelei ziilei zalaɔai ma wulɔi la. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la kundigii naa ve, nɔ-kotoi vaa zu, suvaa ɔa ye be.

27 «Ni nui ta ve, nuɔuseiti saama, ɛ kotoi ɔeai, ɛ la gaagilini ma, ɛ naa ɔe ɔooɔ GALAGI nɔ-tɔgiti ta laalɔɔma, ɛ fai ta ɔe, nii maa la neeni ga ɛ va ɔe neglein, ɛ ɔooɔ ɔe ga sɔba nu ɔana, 28 a nɔ-kotoi ɔweena, ɛ keai, toɔa boli zaai ɔula ga zalaɔai, nii neevuzu la ba, kotoi vaa zu nii ɛ keai. 29 Toɔa yeevee koto gba loganii unmave, ɛ kɔdaaleve, gala zalaɔa loganiiti kɔdaalevezuve. 30 Zalaɔa ɔula nui ɔa suai ma ɔamai ta zeɔe ga yeebeɔai, ɛ ta zie gala zalaɔaiti kulazuve ma minɛiti ma, ɛ ɔamai mɔtai vu ya zalaɔa ɔulazuve ɔɔɔave. 31 Toɔa ma wulɔi kpein kula, eɔevelei ziilei zalaɔai ma wulɔi ɔulazu la, ɛ gala, zalaɔa ɔulazuve, toɔa ɔe ga ani maku neenɛgi ɔooɔ GALAGI ve. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la be, suvaa ɔa ye be.

32 «Ni sɔba nui a vaana ga baalagi ga koto gba zalaɔai, toɔa ɔe ga ma zaai, nii neevuzu la ba. 33 Toɔa yeevee koto gba zalaɔa loganii unmave, ɛ kɔdaaleve, gala zalaɔa loganiiti kɔdaalevezuve. 34 Zalaɔa ɔula nui ɔa suai ma ɔamai ta zeɔe ga yeebeɔai, ɛ ta zie gala zalaɔaiti kulazuve ma minɛiti ma, ɛ ɔamai mɔtai vu ya zalaɔa ɔulazuve ɔɔɔave. 35 Zalaɔa ɔula nui ɔa ma wulɔi kpein kula, eɔevelei ziilei zalaɔa vaala gulɔi ɔulazu la, ɛ gala, zalaɔa ɔulazuve, naa vee gala zalaɔai zɔiti ba, ti ɔalazu ɔooɔ GALAGI ve. Zekana zalaɔa ɔula nui a koto gba vai ɔe la zunui naa ve, nɔ-kotoi vaa zu ɛ keai, suvaa ɔa ye be.

5

Kotoi niiti ti zuvaayesu

ga koto gba zalaɗai

¹ «Ni nui ta a faa ɗaana, ɓaa é faa meni, naa volu é toligi meni ga zeeleiti ti va, keɓe é la keeni, nii é kwee, é va naama zeele wooi wo, ná-faaɗaaza golai ma ɗasɔi ɗa la unma.

² «Siɓgi zu nui ta vooɗfuzu la kooɓa anii ta va, é la suɗwee, kooɓa zuai ta ma vooɓai, é ɗeni ga dooɓo zua, ɓaa toganii ta, ɓaa kpokpo ganii, to ɓooɗi ɗa ɗoo, é ɗe ga soɓa nu.

³ «Ni a vooɗfuna nui ta ma zii noɓe ba, kooɓai, nii a zoo to ɓalaa kooɓu, a suɗweena no feya, toɗa ɗe ga soɓa nu názu.

⁴ «Ni nui ta a ɓoena soleyai zu, é ɗona ga toɗa faa no ɗeezu ɓaa faa vagoi, é la ɗidaani bu, a suɗweena no feya, toɗa ɗe ga soɓa nu názu.

⁵ «Deɗemu, zoi é ɗeezu ga soɓa nu niima vaiti gila su, toɗa la zo ga ga ná-kotoi. ⁶ Naa voluma ná-kotoi vaa zu é keai, toɗa va ga baala saa ɗila ɓaa boli zaa ɗila, é ɗe ga koto gba zalaɗai, faazuɓete vai zu ɓooɗo GALAGI letema. Zekana zalaɗa ɗula nui a koto gba vai ɗe la be, ná-kotoi vaa zu.

Bala nuiti ta-zalaɗai

⁷ «Ni ani la nu ya, a baala saai zoloo da, ɓaa boli zaai, ná-kotoi vaa zu é keai, toɗa va ga kpumago felego, ɓaa poopo kpokpa felego, faazuɓete vai zu ɓooɗo GALAGI letema. Gilagi ɗe ga koto gba zalaɗai, zoi ɗe ga gala zalaɗai. ⁸ Toɗa va ga tiye zalaɗa ɗula nui vo, naa ɗa naa ɗula ga zalaɗai moonpa, nii maaneai é ɗe ga koto gba zalaɗai. Zalaɗa ɗula nui ɗa kooi vee ga, keɓe é mina noongi ɗula ga. ⁹ Toɗa ma namai ta vaza zalaɗa ɗulazuve laamave, é namai motai leda zalaɗa ɗulazuve ɗooɓave. Koto gba zalaɗai ve. ¹⁰ Toɗa zooɓa woni ɗe ga gala zalaɗai, eɗevelei deveai la togi zu. Zekana zalaɗa ɗula nui a koto gba vai ɗe la zunui naa ve, ná-kotoi vaa zu é keai, suvaa ɗa ye be.

¹¹ «Ni ani la nu ya, nii a kpumago felego zoloo da, ɓaa poopo kpokpa felego, toɗa va ga veɓanii ná-kotoi ma vaa zu, ga kilo savago bulu vuko vagoi zu. E mina gulo vu ma negelein, ta é mina ani maku neene pee ba ɓalaa, mazoloo toɗa ga koto gba zalaɗai. ¹² Toɗa vaa la zalaɗa ɗula nui vo. Zalaɗa ɗula nui ɗa zeeɓe gila seɗe ga ɗizesui, é gala, zalaɗa ɗulazuve, naa vee zalaɗai zoi ba, ti ɗalazu ɓooɗo GALAGI ve. Koto gba zalaɗai ve. ¹³ Zekana zalaɗa ɗula nui a koto gba vai ɗe la zunui naa ve, ná-kotoi vaa zu é keai, é lo naama vaiti taɗila ba, suvaa ɗa ye be. Nii a ye voluzu, naa ɗa ɗe ga zalaɗa ɗula nui nono, eɗevelei a da ɗe la ga veɓanii ma zalaɗai.»

Faazuɓete zalaɗai

¹⁴ ɓooɗo GALAGI ɓoeni Moize vo, é ɗe ma: ¹⁵ «Siɓgi zu nui ta ɗeezu la ga ladalala nu, é kotoi ɗe, é la gaagilini ma, é make aniiti ba ɓooɗo ve, niiti ti veai ɓooɗo GALAGI ve, toɗa baala sinei zeɗe, nii neevuzu la ba, é kula ga faazuɓete zalaɗai ɓooɗo GALAGI ve, ná-kotoi vaa zu, eɗevelei soɓoɗi la, é lo seizu naɗegai ma wali vaiti kevelei va. Faazuɓete zalaɗai ve. ¹⁶ Toɗa fe zalaɗa ɗula nui ya, é pee anii ná zeizu loolugoi ɗilazuve va, nii feai GALA be. Zekana zalaɗa ɗula nui a koto gba vai ɗe la be ga baala sinei, nii kulaai ga faazuɓete zalaɗai, suvaa ɗa ye be.

¹⁷ «Ni nui ta a koto ɗeena, é la suɗwee, é naa ɗe ɓooɗo GALAGI ná-devei gila daalooɗoma, fai niiti maa la neeni, ti va ɗe negelein, toɗa ɓooɗo ɗe ga soɓa nu, ná-faaɗaaza golai ma ɗasɔi ɗa la unma. ¹⁸ Toɗa va ga baala sinei, nii neevuzu la ba, é fe zalaɗa ɗula nu ya, ga faazuɓete zalaɗai, é seɗe toгани bulugi zaama, eɗevelei soɓoɗi la. Zekana zalaɗa ɗula nui a koto gba vai ɗe la be, ná-kotoi vaa zu é keai, é la suɗwee, suvaa ɗa ye be. ¹⁹ Faazuɓete zalaɗai ve, zunui naa ɓooɗo ɗeeni ɗiteɗite su ga soɓa nu ɓooɗo GALAGI letemazu.»

²⁰ Góogó GALAGI bɔeni Moize vɔ, é gɛ ma: ²¹ «Siégi zu nui ta koto gɛɛzu la, é gɛ ga ladalala nu Góogó GALAGI letemazu, é zɛɛi wo seipɔgɔi ma, kaliva ma vaa zu, anii é kalivaai ma ga é make, anii unmaai, baa ta gɔlaai su ga yaavai, ²² baa é laamaɔa ga tooya anii gaa vai, baa é zɛɛ gɔnai wo, é lo kotoi tanɔpɛ ba, nubusei a zoo kɛɛzu, ²³ siégi zu a kotoi gɛɛna la gana, é bɔgɔ gɛ ga sɔba nu, anii nii é unma, baa é ta gɔla su ga yaavai, toɔa naa votogi ve, baa anii é galivaani ma, baa anii toai ya, é ka, ²⁴ baa anii-yo-anii nii é zɛɛ gɔnai wosu, é lo ba. Toɔa gaavɔnigai ve, é seizu lɔɔlusiei gɔlazuve gɔla pɛɛ ba, é teve anii kɛɛ nui vɔ, naama voloi nɔ ma, yeei é ná-faa zubete zalaɔai gɔlazu la. ²⁵ Toɔa va zalaɔa gɔla nui vɔ ga ná-faa zubete zalaɔai, ná-kotoi vaa zu, Góogó GALAGI gaaazu, ga baala sinei nii nɛɛvuzu la ba, é gɔla togani bulugi zu, eɔevelei sɔngɔi la. ²⁶ Zekana zalaɔa gɔla nui a koto gba vai gɛ la be Góogó GALAGI gaaazu, suvaa gɔ ya be, é gɛni ga faagaaazagi ma zii nɔpɛ, é bɔgɔ gɛai su ga sɔba nu.»

6

Gala zalaɔaiti ta vɛɛaniiti ma lɔgiti

¹ Góogó GALAGI bɔeni Moize vɔ, é gɛ ma: ² «Niima levei ve Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, è gɛ ti ma: Gala zalaɔai ma lɔgi gaa: Gala zalaɔai gɔ ya zalaɔa gɔlazuve ma lutui zu, kpidii negelein eyesu sobui, zalaɔa gɔlazuve ma abui gɔ ya yɛ sosu. ³ Sobui, zalaɔa gɔla nui gɔ ná-segei loo gɔba, é vɛɛ kpuɔagi le bɔgɔ ma, niiti ti ga gezei. Toɔa zuvui gɔla, nii abui kulaai gala zalaɔai galazuve, toɔa sei zalaɔa gɔlazuve gɔba. ⁴ Naa voluma toɔa ná-segeiti pu, é taɔiligaa loo, ga é li ga zuvui ti-vuuzuve voluve, ada naɔdegai ta zu. ⁵ Abui gɔ ya yɛ sosu zalaɔa gɔlazuve, é mina za negelein. Sobu-o-sobu, zalaɔa gɔla nui gɔ abui lo kovii va, é gala zalaɔai bɛte, é ziilei zalaɔaiti ma wulɔi gɔla. ⁶ Abui gɔ ya yɛ sosu gɔ zalaɔa gɔlazuve, é mina za.

⁷ «Veɛanii ma lɔgi gaa: Aalɔn ná-doun zunuiti ta kula Góogó GALAGI gaaazu, zalaɔa gɔlazuve gɔkalave. ⁸ Zalaɔa gɔla nui gɔ zeeɛ gila sege ani vukɔi zu, nii gulɔi vuai ma, é pɛɛ ani maku nɛɛnɛgi kpein ba. Toɔa naa gɔla zalaɔa gɔlazuve ga gɔzesui, makugi nɛai Góogó GALAGI ve. ⁹ Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta veɛanii mɔtai mi. Ta mi ada naɔdegai ta, GALA daagɔmi sege vɛɛi ma gɔizuve, keɛ leve mina gɛ ba. ¹⁰ Nu mina leve vu ma, é va mɔ da. Tɔnɔi gana gɛ feai ti ve ná-veɛaniiti su, ti gɔlazu abui gɔ. Ani ve gola naɔdegai, eɔe koto gba zalaɔai baa faazubete zalaɔai. ¹¹ Zunui kpein ka ta mi, Aalɔn ná-doun zunuiti saama. Tɔgi gana wo-mavofodaiti kpein be eyesu gɔ, é lo veɛaniiti ba, ti gɔlazu Góogó GALAGI ve. Nu-o-nu a vɔɔɔu ba, naa gɔ naɔde.»

¹² Góogó GALAGI bɔeni Moize vɔ, é gɛ ma: ¹³ «Wɛɛ veɛanii va, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta fe Góogó GALAGI ve, foloi ta gulɔ naɔdegai ziɛna la ti ma: kilo savagɔ bulu vukɔ vɔgɔi zu, gɔlazuve sobui, gɔlazuve kpɔkɔi, eɔe folo-o-folo veɛanii. ¹⁴ Bulu vukɔi gɔ gaaɔ ga gulɔi, é la gee kɔlui maazu. Da geegai ta teveleveai gɔla ga zalaɔai, makugi nɛai Góogó GALAGI ve. ¹⁵ Zalaɔa gɔla nui niigi, Aalɔn ná-doun zunuiti saama, gulɔ naɔdegai a ziɛ ma ga é zeɛ potogi zu, naa balaa gɔ veɛanii naa gɔla. Góogó tɔgi ve. Toɔa gɔla negelein Góogó GALAGI gaaazu. ¹⁶ Zalaɔa gɔla nui ná-zalaɔai kpein ka gɔla negelein, tanɔpɛ ge la mia.»

Koto gba zalaɔai

¹⁷ Góogó GALAGI bɔeni Moize vɔ, é gɛ ma: ¹⁸ «Bɔɛ Aalɔn vɔ ta ná-doun zunuiti, è gɛ ti ma: Koto gba zalaɔai ma lɔgi vete. Adave gala zalaɔai gɔdaalevezu ná, miná gɔ koto gba zalaɔa zuai gɔdaalevezu ná, Góogó GALAGI gaaazu. Ani ve

gola nadegai. ¹⁹ Zalaḡa ḡula nui é koto gba zalaḡai ḡulazu, naa ḡa mi. Toḡa mi ada nadegai ta, GALA daaḡomi seḡe velei ma ḡoizuve. ²⁰ Nu-o-nu a vooḡu ma zuai va, naa ḡa nade. Ni ma namai a vazana seḡe ma, ve fazagai ná ma, miná ḡa gba ada nadegai ta. ²¹ Pólo liḡii a ḡili su, naa ḡa wolo. Ni kolu boi diḡii ḡa a ḡili su, su ḡa bale, é gba ziei wu. ²² Zunui kpein é ga zalaḡa ḡula nui, naa pe ka ta mi. Ani ve gola nadegai. ²³ Kele nu la zalaḡa zua nape mia, nii ma namai a va GALA daaḡomi seḡe velei wu, ga koto gba vai va ḡe ada nadegai. Ma zuai ḡa gála.

7

Faazuβete zalaḡai

¹ «Wele faazuβete zalaḡa logi va: Ani ve gola nadegai. ² Adave ti gala zalaḡai ḡodaalevezu ná, miná ḡa faazuβete zalaḡa zuai ḡodaalevezu ná. Ma namai ḡa vili zalaḡa ḡulazuve ma, é ḡaku ma kpoloo. ³ Ta ma wulbi kpein kula: ma wooḡi, ta ma wulbi felevelegai koozu zoolaiti ma, ⁴ ta ma loḡo felegoiti, ta ma wulbi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalokaeiti ma, ta ma mooin vasuve, a kula ma loḡoiti kobave. ⁵ Zalaḡa ḡula nui ḡa naa ḡala zalaḡa ḡulazuve. Faazuβete zalaḡai ve, nii abui galazu, ḡooḡo GALAGI ve. ⁶ Zunuiti kpein ti wo zaama ga zalaḡa ḡula nuiti, naati ta ta mi, é mi ada nadegai ta. Ani ve gola nadegai.

⁷ «Toḡa ḡe ḡana faazuβete zalaḡai vaa zu, eḡevelei no é la koto gba zalaḡai vaa zu. Toḡi naa ḡa ga faa ḡila no zalaḡa felegoi naati faa zu, ma zuai ḡa ḡe ga zalaḡa ḡula nui nono, nii é kotoi gbazu. ⁸ Zalaḡa ḡula nui é vaazu gala zalaḡai ḡulazu, nui ta ve, nonoi ḡa ḡe ga gala zalaḡai ma ḡologi, nii é kulaai ga zalaḡai. ⁹ Veβanii kpein moḡai fuului zu, baa anii ḡee kolu liḡii ma, baa anii ḡee kolui maazu, naa ḡa ḡe ga zalaḡa ḡula nui nono, nii é kulaai. ¹⁰ Veβanii kpein gaayogai ga guloi, baa ma vooi, naa ḡa ḡe ga Aalon ná-doun zunuiti kpein tono, ti ḡilagilagi pe.

Ziilei zalaḡai

¹¹ «Ziilei zalaḡai ma logi vete, nii nu a kula ḡooḡo GALAGI ve: ¹² Ni nui ta a ziilei zalaḡai ḡulana ga mama fee zalaḡai, toḡa kula ga bulu velevelegiti leve la su, gaayogai ga guloi, é veε bulu levei va, nii leve la su, guloi vuai ma, ta bulu velevelegiti, kpeteai ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi. ¹³ Toḡa bului ḡula balaa, nii levei su, é peε ná-ziilei zalaḡai va, mama fee vai zu. ¹⁴ Veβanii ḡilagilagi tago ḡa ḡula ma ḡooḡo GALAGI ve. Naa volu ta ḡe ga zalaḡa ḡula nui nono, nii é ziilei zalaḡai ma namai viliai. ¹⁵ Ziilei zalaḡa zuai ḡa mi, naama voloi no é ḡulazu la mama fee vai zu. Nu mina tanape ze sobu va zeeli.

¹⁶ «Ni nui ta a zalaḡa ḡulana minazeḡe daazeeli vaa zu, baa veβanii vaa zu é daai ḡisu, ma zuai ḡa mi, naama voloi no é kulazu la, nii a ye voluzu, naa ḡa mi poluma zobui. ¹⁷ Nii é yesu ga zalaḡa zuai motai foloi zavasiei, naa ḡa ḡala. ¹⁸ Ni nu a naama yiilei zalaḡa zuai ta miina foloi zavasiei, zalaḡai laa la mo zoga, é la faa vaa naa ma, nii é kula. Toḡa ḡe ga anii kozoai, nu-o-nu a ta miina, ná-faagaaaza golai ma ḡasoi ḡa la unma.

¹⁹ «Ma zuai foḡuui kozoaba anii ta va, nu mina naa mi neḡein. Ma zuai ḡa ḡala.

«Nui niiti kpein ti la ḡozoni toḡi letemazu, naati ta zoo ti ziilei zalaḡa zuai ta mi. ²⁰ Kele nui nii kozoai toḡi letemazu, naa a ziilei zalaḡa zuai ta miina, é ga ḡooḡo GALAGI nonoi, naama nui be ka leve ná-nubuseiti ba. ²¹ Zoi a vooḡuna anii ta va, nii kozoai, nubusei kozoai, baa suai kozoai, baa ani nape é ga kozoaba anii, é ziilei zalaḡa zuai mi, é ga ḡooḡo GALAGI nonoi, naama nui be ka leve ná-nubuseiti ba.»

*Təgi é lo sua wuləi
ta ɲamai mii vai va*

²² Góogó GALAGI bəeni Moize və, é gɛ ma: ²³ «Bəe Izelayele nuiti pə, è gɛ ti ma: A mina nɪkɛ, ɓaa baala, ɓaa boli wuləi mi ɲegɛlɛin. ²⁴ Suai saai bəogó vɛ, ɓaa dəbó zuai ta paai, naama wuləi ɟa zoo é gɛ ga wo-maavai ta gɛɛ anii nɔ, kɛlɛ wo la mia ɲegɛlɛin. ²⁵ Zəi a suai ma wuləi ta mi, é ɟulazu ga zalaɟai, é ɟalazu abui ɟa Góogó GALAGI vɛ, naama nui ɓe ka leve ná-nuɓuseiti ba. ²⁶ Uɛ nəpɛ wa gɛ ná, à mina ɲamai mi, wəonii nənəi, ɓaa suai nənəi. ²⁷ Zəi nəpɛ a ɲamai mi, ma zii nəpɛ, naama nui ɓe ka leve ná-nuɓuseiti ba.»

Zalaɟa ɟula nuiti ti-laamiizuvɛ

²⁸ Góogó GALAGI bəeni Moize və, é gɛ ma: ²⁹ «Bəe Izelayele nuiti pə, è gɛ ti ma: Zəi a ná-ziilei zalaɟai ɟula Góogó GALAGI vɛ, toɟa Góogó GALAGI nənəi zeɟe ba. ³⁰ Zalaɟai nii maanɛai é ɟala abui ɟa, Góogó GALAGI ɟaazu, toɟa va ga naa bəogó vɛ, ma wuləi, ta ma ɟekegi, é ti lateɟɛ vai ma vooɟi gɛ Góogó GALAGI ɟaazu. ³¹ Zalaɟa ɟula nui ɟa ma wuləi ɟala zalaɟa ɟulazuvɛ. Ma ɟekegi ɟa gɛ ga Aalən ta ná-doun zunuiti tənə. ³² Wa-yiilei zalaɟaiti ka, wa ma yeezazu ɓalai ve zalaɟa ɟula nui ya. ³³ Aalən ná-doun zunuiti su, zəi a ziilei zalaɟai ma ɲamai ta ma wuləi ɟulana, naa ɟa ma yeezazu ɓalai zəbə, é gɛ ga nənə. ³⁴ Mazəbə ziilei zalaɟaiti su, nii Izelayele nuiti ti kulazu, ma ɟekegi ta ma ɓalai niiti ta ɟa ɟula ga dateɟɛ vai ma vooɟi, nə ti zeɟe, gè ti ve zalaɟa ɟula nui Aalən ya ta ná-doun zunuiti zea, ga ɟoogó təgi Izelayele nuiti ta so.»

³⁵ Daamiizuvɛ ɟana, Aalən ta ná-doun zunuiti ti səbəsə, zalaɟaiti su ti ɟalaai abui ɟa, Góogó GALAGI vɛ, é zo naama voloi ma, yeei ti lɛɛzu la ga ti zalaɟa ɟula wotii gɛ. ³⁶ Naa ɟa Góogó GALAGI Izelayele nuiti devezu la, ga é ve ti ya, é zo naama voloi ma, yeei gulə ɲadegai ziaa la ti ma. Toɟa gɛ ga ɟoogó təgi ti-mavofodaiti kpein bɛ.

³⁷ Gala zalaɟai ma ləgiti kana, ta veɓanii, ta koto gba zalaɟai, ta faazubɛte zalaɟai, ta nu zɛi vai ma zalaɟai, ta ziilei zalaɟai. ³⁸ Góogó GALAGI ma leveiti feeni Moize ya, Sinayi gizei ma, voloi é devei veeni la Izelayele nuiti zea, ga ti ta-veɓanii ve Góogó GALAGI vɛ Sinayi tevebai zu.

**ZALAGA ɟULA NU MɔUNGITI
FEE VAI GALA Bɛ**

8

(8:1--10:20)

*Aalən ta ná-doun zunuiti
fee vai GALA bɛ
(Egezəde 29:1-37)*

¹ Góogó GALAGI bəeni Moize və, é gɛ ma: ² «Aalən zeɟe ta ná-doun zunuiti vəəma, ta zalaɟa ɟula zeɟeiti, ta siema wulə ɲadegai, ta koto gba nɪkɛ zinɛi, ta baala sinɛ felegəiti, ta ɓului lɛvɛ la su, naama ɓəlogi. ³ Bɛbɛi kpein toli GALA daagomi seɟe vɛlɛi laavɛ.» ⁴ Moize naa ɟɛɛni, nii Góogó GALAGI deveni ga é kɛ. E bɛbɛi ɟaalɛni ba GALA daagomi seɟe vɛlɛi laavɛ.

⁵ Moize ɟɛni bɛbɛi ma: «À pɛtɛ, nii Góogó GALAGI deveai ga é gɛ.» ⁶ Moize vaani ga Aalən ta ná-doun zunuiti, é ti maagba ga zisi. ⁷ E seɟewuzɛɟe looni Aalən ɟəba, é saamaɟili ga saamaɟiligi. E tookəba wolai looni kəba, é zalaɟa ɟula zeɟe loo maazu, é gili ga zalaɟa ɟula zeɟe ma lokoi. ⁸ E kakazu zeɟe vilini kəbu, é wuulimegi ta tumimegi vu kakazu zeɟe zu. ⁹ E bəlogi ləoni

nɔungi va, é zanu seve goi ɣili kakalave, nii é ga fee vai ma voogi GALA be, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

¹⁰ Moize siema wulo padegai zegeni, é sie sege vele padegai ma, ta aniiti kpein ti ɣeni ná, vele ɣana é ti veeni la GALA be. ¹¹ E faza daa ɣeɛni lofela zalaɣa ɣulazuve ma. E guloi zieni zalaɣa ɣulazuve ma, ta ná-sɔlaiti kpein, ta maagba anijakai ta ná-seiga anii, naa ɣa a ke é ti ve GALA be. ¹² E siema wulo padegai vuuni Aalɔn nɔungi zu, é ta zie ma, nii a ke é fe GALA be. ¹³ Moize vaani ga Aalɔn ná-doun zunuiti, é ti maagɣili ga segewuzegeiti, é ti zaamaɣili ga saamaɣiligiti, é boɔlogiti do ti unba, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

¹⁴ E vaani ga koto gba nike zinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeiti peeni koto gba nike zinei unmave. ¹⁵ Moize kɔdaaleveni, é namai zege, é ta zie ga yeebegai zalaɣa ɣulazuve ma mineiti ma, é zalaɣa ɣulazuve nade. E namai mɔtai vuuni ya, zalaɣa ɣulazuve ɣɔɣɔave, é nade ga koto gba vai da ɣe ná. ¹⁶ E ma wuloi kpein segeni, nii felevelegai koozu zɔlaiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, ta ma loɔo felegɔiti, é bo ti-ma wulɔiti ba, é naa ɣalani zalaɣa ɣulazuve. ¹⁷ Kele é nike zinei mɔtai ɣalani ti-vuuzuve voluve, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea: ma zuai, ta ma ɣɔlɔi, naa ve ma booiti ba.

¹⁸ E vaani ga gala zalaɣai ma vaala sinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeiti peeni baala sinei unmave. ¹⁹ Moize kɔdaaleveni, é ma namai vili zalaɣa ɣulazuve ma, é ɣaku ma kpoloo. ²⁰ E baala sinei leveleveni, é kpulukpulu. E ma ungi ɣalani, ta ma bulukpulgiti, naa ve ma wuloi va. ²¹ E koozu zɔlaiti gbani ga ziei, ta kɔɔiti. E baala sinei pe galani zalaɣa ɣulazuve. Gala zalaɣai ɣeni de, zalaɣai nii abui galaai, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ve, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²² E vaani ga zɔma vaala sinei, ti ze vai ma vaala sinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeiti peeni baala sinei unmave. ²³ Moize baala sinei ɣɔdaaleveni, é ma namai ta zege, é sie Aalɔn yeezazu vele woi yɔkpɔgi ma, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, ta zeezazu ɣɔɣɔzine kpotogi ma. ²⁴ E vaani ga Aalɔn ná-doun zunuiti, é namai zie ti-yeezazu vele woi yɔkpɔgiti ma, ta ti-yeezazu yeezine kpotogiti, ta ti-yeezazu ɣɔɣɔzine kpotogiti. E namai mɔtai vilini zalaɣa ɣulazuve ma, é ɣaku ma kpoloo. ²⁵ E ma wuloi zegeni, ta ma wɔngi, ta ma wuloi kpein felevelegai koozu zɔlaiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, ta ma loɔo felegɔiti, é bo ti-ma wuloi va, ta zeezazu balai. ²⁶ Bului leve la su, naama boɔlogi, nii seidai Gooɔɔ GALAGI ɣakala, é bulu ɣila segeni naama boɔlogi zu, ta bulu velebele gila guloi ba, ta bulu leve ɣila, é ti vuuni zalaɣa zuai ma wuloi ma, ta ma yeezazu balai ma. ²⁷ E naama aniiti kpein puuni Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea waa, ga ti ti lateɣe vai ma voogi ɣe Gooɔɔ GALAGI ɣaazu. ²⁸ Naa volu, Moize ti ɣulani ti ya, é ti ɣala, zalaɣa ɣulazuve, gala zalaɣai maazu. Ti ze vai ma zalaɣai ɣeni de, zalaɣai nii abui galaai, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ve.

²⁹ Moize ti ze vai ma vaala sinei ma ɣekegi zegeni, é dateɣe vai ma voogi ɣe Gooɔɔ GALAGI ɣaazu. Moize nɔnɔi ɣeni ga naa, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

³⁰ Moize siema wulo padegai ta zegeni, ta namai ta, nii é ɣeni zalaɣa ɣulazuve. E ti vaza Aalɔn ta ná-segeiti ma, naa ve Aalɔn ná-doun zunuiti ta ta-zegeiti ba. E Aalɔn veeni GALA be, ta ná-segeiti, naa ve ná-doun zunuiti ta ta-zegeiti ba.

³¹ Moize ɣeni Aalɔn ta ná-doun zunuiti ma: «À suai ɣili GALA daagomi sege vele laave. Miná ɣa wa mi ná, é ve bului va, nii é wo ze vai ma boɔlogi zu, egevelei gè deveni la, gè ɣe ma: «Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta mi.» ³² Suai ta bului mɔtai é yesu, wa naa ɣala. ³³ Wa ye GALA daagomi sege vele laave eyesu

folo ɓɓfela, wo mina zegɛ ná, eyesu wo zeɪ voloi liegɔi laazeeli, mazɔɓɔ folo ɓɓfela ɗa é ɗɛɛzu ga wo zeɪ voloi. ³⁴ Nii keai za, Ɔooɗɔ GALAGI deveve ga naa ɗɛ wo ve ga koto gba vai. ³⁵ Wa yesu deɗemu GALA daagomi sege velei laave folo ɓɓfela, folo veɛ kpidi va, wa Ɔooɗɔ GALAGI ná-deveiti so, naa ɗa a ke wo mina za, mazɔɓɔ naa ɗa ma levei veeni zèa.» ³⁶ Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti naama vaiti kpein keeni, nii Ɔooɗɔ GALAGI ma levei veeni ga Moize maavele.

9

Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti ɓɔ vai botii zu

¹ Foloi ɓsavasiɛi ma, Moize Aalɔn ta ná-doun zunuiti tolini, ta Izelayele ɗɛwolaiti, ² é ɗɛ Aalɔn ma: «Nikɛ yivo zine ɗila sege koto gba zalaɗa vai zu, ta baala sine ɗila gala zalaɗa vai zu, neevuzu mina ɗɛ tanɔpe ba, è ti lo Ɔooɗɔ GALAGI ɗaazu. ³ Da ɓɔɛ Izelayele nuiti pɔ, è ɗɛ ti ma: «A boli zine ɗila sege koto gba zalaɗai vaa zu, ta nika yivo ɗila, ta baala zivo ɗila, kona gila keleiti, neevuzu mina ɗɛ ti va, gala zalaɗai vaa zu, ⁴ ta nika zine ɗila, ta baala sine ɗila ziilei zalaɗai vaa zu, naa ɗa a ke, ti ɗula ga zalaɗai Ɔooɗɔ GALAGI ɗaazu, ta veɓeani, nii é ga ani vukɔi, gaayɔgai ga gulɔi. Mazɔɓɔ za Ɔooɗɔ GALAGI ɗa ɗulazu kelema wo ve.» »

⁵ Nii Moize deveni, ti vaani ga naa GALA daagomi sege velei laave. Bebei kpein ge maabuɗani ná va, ti lo Ɔooɗɔ GALAGI ɗaazu. ⁶ Moize ɗeni ma: «Wa naa ɗɛ, nii Ɔooɗɔ GALAGI deveai, Ɔooɗɔ GALAGI ná-ɓbiyai ɗa vaazu ɗulazu kelema wo ve.» ⁷ Moize ɗeni Aalɔn ma: «Maabuɗa zalaɗa ɗulazuve va. Da-ɗotoi gba zalaɗai ɗula, ta da-ɗala zalaɗai, è koto gba vai ɗɛ ɓɔɗɔ ve, ta nuɓuseiti be. Nuɓuseiti ta-veɓeani ɗula, è koto gba vai ɗɛ ti ve, eɗevelei Ɔooɗɔ GALAGI deveni la.»

⁸ Aalɔn maabuɗani zalaɗa ɗulazuve va, é nika yivoi ɗɔdaaleve tɔ ɓɔɗɔi ná-kotoi gba vai zu. ⁹ Aalɔn ná-doun zunuiti ti namai veeni zea. E yeebeɗai ɓɔni namai wu, é ta zie zalaɗa ɗulazuve ma minɛiti ma. E namai mɔtai vuuni ya zalaɗa ɗulazuve ɗɔɗɔave. ¹⁰ E ma wulɔi ɗalani zalaɗa ɗulazuve, ta ma ɓɔɗiti, ta koto gba zalaɗa zuai ma mɔɔin vasuve, eɗevelei Ɔooɗɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ¹¹ Kele é ma zuai ta ma ɗɔɓɔgi ɗalani abui ɗa, ti-vuuzuve voluve.

¹² Aalɔn gala zalaɗa loganii ɗɔdaaleveni. Ná-doun zunuiti ti namai veeni zea, é pili zalaɗa ɗulazuve ma, é ɗaku ma kpoloo. ¹³ Ti gala zalaɗai veeni zea, teveleveai, é bulukpulu, é veɛ ma ungi va, é ti ɗala zalaɗa ɗulazuve. ¹⁴ E koozu zɔɔlaiti ta ɓɔɗiti gbani, é ti ɗala zalaɗa ɗulazuve, gala zalaɗai maazu.

¹⁵ Naa volu, é nuɓuseiti ta-zalaɗai ɗulani. E boli zinei zegeni nuɓuseiti ta-ɗoto gba zalaɗai, é kɔdaaleve, é kula koto gba vai zu, eɗevelei zalaɗa zua mɔungi ɗeni la. ¹⁶ E gala zalaɗai ɗulani, eɗevelei deveai la tɔgi zu. ¹⁷ E veɓeani ɗulani, é zeepe gila sege su, é naa ɗala zalaɗa ɗulazuve. Naa la ɓɔni gala zalaɗai va, nii kulaai sobui.

¹⁸ E nika zinei ɗɔdaaleveni, ta baala sinei ga ziilei zalaɗai, nuɓuseiti faa zu. Aalɔn ná-doun zunuiti ti namai veeni zea, é pili zalaɗa ɗulazuve ma, é ɗaku ma kpoloo. ¹⁹ Ti nika zinei ta baala sinei ma wulɔi veeni zea: ma wɔngi, ta ma wulɔi é koozu zɔɔlaiti maavelevelegai, ta ma ɓɔɗiti, ta ma mɔɔin vasuve. ²⁰ Ti ma wulɔi puuni ma ɗekegiti su, é ma wulɔi ɗala zalaɗa ɗulazuve. ²¹ Aalɔn ma ɗekegiti ta zeezazu ɓalai zegeni, é ti lateɗɛ vai ma voogi ɗɛ Ɔooɗɔ GALAGI ɗaazu, eɗevelei Moize ma levei veeni la.

²² Aalɔn yeeti tɛni geezu nuɓuseiti pɔ pelei, é tuya loo ti ve. Kpegai ma ga koto gba zalaɗai ɗula, ta gala zalaɗai, naa veɛ ziilei zalaɗai va, é zegeni zalaɗa

gʻulazuuε, ε yei. ²³ Moize ta Aalɔn ti lɛeni GALA daagʻomi sege ulei wu. Siegi zu ti gʻulani la nά, ti tuya looni nuβuseiti be. Gʻooɔɔ GALAGI nά-lebiyai gʻulani kelema nuβuseiti kpein be. ²⁴ Abui gʻulani Gʻooɔɔ GALAGI uβ be, ε gala zalaɔai gʻala, ta ma wulɔiti, niiti ti gʻeni zalaɔa gʻulazuuε. Nuβuseiti kpein ti kaani. Ti kpeiti tooni ga koozunεei, ti nɔkɔ.

10

Aalɔn nά-doun zunu felegɔiti saa vai

¹ Aalɔn nά-doun zunuiti Nadaβe ta Aβiyu ti ta-ani maku neεne gala ligiiti segeni, ti abulekaiti pu ti zu, ti ani maku neεnεgi uβ maazu. Naazu ti uani ga abu gʻiligi Gʻooɔɔ GALAGI gʻaazu, niigi GALA ge la gʻeni ma leve veeni. ² Gaamago nɔ, abui gʻulani Gʻooɔɔ GALAGI uβ be, ε ti gʻala. Ti zaani Gʻooɔɔ GALAGI gʻakala.

³ Moize gʻeni Aalɔn ma: «Naa gʻa Gʻooɔɔ GALAGI boni, siegi zu ε gʻeni la: «Niiti ti maabuɔazu bā, keɔni ti unfe nά-ɔadedaɔ ma. Nά lebiyai zɔlɔ nuβuseiti kpein gaazu.» » Aalɔn maagʻeni kpɔ.

⁴ Moize Mikayele lolini ta Elesafan, Uziyεle nά-doun zunuiti, nii ε ga Aalɔn keεge keεgeloɔn, ε gʻe ti ma: «À maabuɔa bā, wo wo-gʻεeloɔnti sege, wo li ga tiye ade-uuzuuε uoluuε, wo ti maagʻooza seizu ɔadegaɔ uα.» ⁵ Ti maabuɔani ba, ti ti zege ta-zεgʻewuzegeiti su, ti li ga tiye ti-uuzuuε uoluuε, εgʻevelei Moize boni la.

⁶ Moize gʻeni Aalɔn ma, ta Elezaal, ta Itamaal, Aalɔn nά-doun zunuiti: «À mina wɔundεgʻaiti ze yaɔaba, wo mina wa-zεgeiti bali ga, saa wɔlɔ vai zu, naa gʻa a ke, wo mina za, wo uα GALA nά-ziiɔaawanai maaloli bebei kpein ma. A wo-gʻεeloɔnti Izelayεle uεleyεgeiti kpein ze nά, ti wɔlɔ naati ta-vaa zu, niiti Gʻooɔɔ GALAGI ti gʻalaai ga abui, nii ε gaazogai. ⁷ A mina zege GALA daagʻomi sege ulei lauve, naa gʻa a ke wo mina za, mazɔlɔ Gʻooɔɔ GALAGI nά-siema wulo ɔadegaɔ gʻa wo ma.» Ti naa gʻεeni, nii Moize bogai.

Devei tanigaani, ε lo zalaɔa gʻula nuiti ba

⁸ Gʻooɔɔ GALAGI bɔeni Aalɔn uβ, ε gʻe ma: ⁹ «Mina dɔɔ bɔle, baa kpɔlebɔle ani nɔpe, nii a nu gʻaazulati, da-o, ε-loun zunuiti-yo, siegi zu wa gʻe lεezu la GALA daagʻomi sege ulei wu, naa gʻa a ke wo mina za. Naa gʻa gʻe ga gʻooɔɔ tɔgi wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁰ Mazɔlɔ keɔni wo zoo zεegaagʻwεεzu gʻwεεsu ani ɔadegaɔ ta ɔadetaɔa gelei uα, ta nii kɔzɔai ta nii ε la gʻɔzɔni. ¹¹ A Izelayεle nuiti kala ga tɔgi kpein, nii Gʻooɔɔ GALAGI feeni ti ya ga Moize maavele.»

¹² Moize gʻeni Aalɔn ma, ta doun zunu felegɔiti ti yeɔni zea, Elezaal ta Itamaal: «À veβeaniɔi mɔtai zege, nii ε la gʻalani abui gʻa Gʻooɔɔ GALAGI gʻaazu. A mi zalaɔa gʻulazuuε gʻobave, leve mina gʻe ba, mazɔlɔ ani ve ɔadegaɔ. ¹³ Wa mi ada ɔadegaɔ ta, naa gʻa ε ga wo-laamiizuε, wa ε-loun zunuiti, zalaɔa aniiti saama, ti gʻalazu abui gʻa Gʻooɔɔ GALAGI gʻaazu, mazɔlɔ devei gʻa naa, ε veeni zεa. ¹⁴ Ma gʻekegi ta ma balai niiti ti gʻula ga datege vai ma uoogi, wa naati mi ada ɔadegaɔ ta, da-o, ε-loun zunuiti-yo, ta ε-loun anzanuiti ti ε uβ be, mazɔlɔ ti veeε wo uε, ga ε leve dɔun ε uε, wa ε-loun zunuiti, Izelayεle nuiti ta-yiilei zalaɔaiti su. ¹⁵ E gʻula gulɔiti polu, ti maanεai ti gʻala, Izelayεle nuiti ta uα ga ma gʻekegi ta ma balai. Ti gʻulaai ma ga datege vai ma uoogi, ta gʻe ga dɔnɔ, wa ε-loun zunuiti, ti ε uα, gʻooɔɔ tɔgi gʻa gʻe ga nά, εgʻevelei Gʻooɔɔ GALAGI deveni la.»

¹⁶ Moize koto gba woli zinei gʻaizieni, kele galaa gʻeni de niina. E yiigʻaawanani naazu Elezaal ma, ta Itamaal, Aalɔn nά-doun zunuiti ti yeɔni

ná, é gɛ ma: ¹⁷ «Leeni vaa zu wo la koto gba zalaɗa zuai miini ada ɲadegai ta? Toɗa ga anii gola ɲadegai, Gooɗo GALAGI feai wo ɔɛ, naa ɗa a ke wo bebeɪ ná-faaɗaazagi zeɗe, naa ɗa a ke wo ná-kotoi gba be Gooɗo GALAGI ɗaazu. ¹⁸ Wele, wo la liini ga zalaɗa zuai ma ɲamai seizu ɲadegai ɗoozuɔɛ. Wo maaneeni, wo zalaɗai ma zuai mi ada ɲadegai ta, eɗevelei gè ma levei veai la.» ¹⁹ Aalɔn ɗeni Moize ma: «Wele, ti ta-ɗoto gba zalaɗai ɗulaa za, ta ta-ɗala zalaɗai Gooɗo GALAGI ɗaazu. E sugweeni so, nii keai ga ze. Ni za gè ɗea koto gba zalaɗai miini, naa a la ɗe ga faa ɔaɗo Gooɗo GALAGI ɗaazu ɓaa?» ²⁰ Moize naama woiti menini, é yeezei ti wu.

KƆZƆBA VAI TA NADE FAITI

11

(11:1–16:34)

*Sua ɲadegaiti
ta kɔzɔba geleiti*

(Tɔ Sevei Velesiɛi 14:3-21)

¹ Gooɗo GALAGI ɓɛni Moize ɔɔ ta Aalɔn, é gɛ ti ma: ² «À ɓɔɛ Izelayele nuiti ɓɔ, wo ɗe ti ma: Suaiti kpein saama, niiti ti eteai zu, wele niiti ka wa zoo wo ti mi. ³ Wa zoo wo suai ma zii pe mi, nii polokagi ɗaavaliai, é miizu, é ɗa te ɔolu. ⁴ Kele niiti wo la ti mia, anee ni ti-ɔolokagi ɗaavalivɛ, ɓaa ti miizu, ti ɗa te ɔolu, naati ta ga niiti: ɲamei, anee ni toɗa miizu, é ɗa te ɔolu, kele polokagi ɗaa la ɔalini. Wa deve ga kɔzɔɔɛ. ⁵ Fasa wolii ɓalaa, a miizu, é ɗa te ɔolu, kele polokagi ɗaa la ɔalini, wa deve ga kɔzɔɔɛ. ⁶ Zabeɪ ɓalaa, a miizu, é ɗa te ɔolu, kele polokagi ɗaa la ɔalini, wa deve ga kɔzɔɔɛ. ⁷ Boigi ɓalaa, polokagi ɗaavalivɛ, kele é la miizu, é ɔa ɗa te ɔolu, wa deve ga kɔzɔɔɛ. ⁸ A mina ti-ma zuai ta mi, wo mina ɔɔɗu ti-ma ɔoomai ta ɔa. Wa ti leve ga ti ɗɔzɔɔɛ.

⁹ «Zie wu zuaiti kpein su, wele niiti ka wa zoo wo ti mi: niiti ma woekegi ti ɔa, ta maɗalai ti ma, ti zieiti bu, é ɗeni ga kpolodeiti ɓaa zie wolaiti. ¹⁰ Kele wa naati deve ga ti ɗɔzɔɔɛ, niiti kpein ma woeke ge la ti ɔa, ɓaa maɗala la ti ma, ti kpein saama, ti yenvuzu zie wu, é ɗeni ga kpolodeiti ɓaa zie wolaiti. ¹¹ Wa ti leve ga ti ɗɔzɔɔɛ. A mina ti-ma zuai ta mi, wa ti-ma ɔoomai leve ga ti ɗɔzɔɔɛ. ¹² Wa naati kpein deve ga ti ɗɔzɔɔɛ wo ɗaazu, niiti ti zieiti bu, ma woeke ge la ti ɔa, maɗala la ti ma.

¹³ «Wɔniiti saama, wele niiti ka wa ti leve ga ti ɗɔzɔɔɛ, nu la ti mia: ɗuai ma zii pe, koɗei ma zii pe, ¹⁴ seevei ma zii pe, ¹⁵ kalawɔnii ma zii pe, ¹⁶ sizigoɪ ma zii pe, buungi ma zii pe, ¹⁷ kpolode laaɔɛ wɔnii ma zii tanigaa, ¹⁸ zie wɔnii ma zii tanigaa, ¹⁹ ta zɛgbɛlutugi, ta ɗevɛi.

²⁰ «Fuluani goi kpein kovegi ba, é ɗa zie ɗɔɗɔiti ga, wa naati deve ga ti ɗɔzɔɔɛ wo ɗaazu. ²¹ Kele fuluaniiti kpein saama, ti ɗovesu, ti ɗa zie ɗɔɗɔiti ga, wa zoo wo naati mi, niiti ti-ɓefaiti ti ti-ɗɔɗɔzapalagiti maazuɔɛ, ti ɗa ɔili zooi ma. ²² Peɗe nii wa zoo wo mi: kotogi ta kpazinegi, ta ti-ma ziiti. ²³ Wa fuluani zoiti deve ga ti ɗɔzɔɔɛ, niiti ti ɗovesu, ta kɔɗɔi ti ɔa.

²⁴ «Suai tanigaa ta ná, ta zoo ti wo ɗɔzɔ, nu-o-nu a ɔɔɗu ti-ma ɔoomai ta ɔa, naa ɗa ɗɔzɔ eyɛsu kpɔkɔi zeeli. ²⁵ Nu-o-nu a ti-ma ɔoomai ta zeɗe, keɪni é ná-seɗeiti gba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyɛsu kpɔkɔi. ²⁶ Wa suai naa kpein deve ga kɔzɔɔɛ, nii polokagi ba kele kɔɗɔi ɗaa la ɔalini, ɓaa é la miizu, é ɔa ɗa te. Nu-o-nu a ɔɔɗu ta ɔa, toɗa ɗɔzɔ. ²⁷ Wa naati kpein deve ga ti ɗɔzɔɔɛ, niiti ti-ɗɔɗɔi naani, ti ziezu ti-ɗɔɗɔzapalagiti ga. Nu-o-nu a ɔɔɗu ti-ma ɔoomai ta ɔa, toɗa ɗɔzɔ eyɛsu

kpəkɔi zeeli. ²⁸ Nu-o-nu a ti-ma uoomai ta zefɛ, kɛni ɛ nɔ-segeiti gba. Kɔzɔai ɔa ye de, eyɛsu kpəkɔi. Wa ti leve ga ti ɔɔzɔve.

²⁹ «Pɛtɛ, sua goiti saama, ti bokposu zooi ma, niiti wa ti leve ga ti ɔɔzɔve, naati ta ga: inɛgi ma zii pɛ, ³⁰ ta zeegoi, ta kooloi ma zii pɛ. ³¹ Wa ti leve ga ti ɔɔzɔve, sua goiti saama. Nu-o-nu a vɔɔɔɔ ti-ma uoomai ta va, toɔa ɔɔzɔ eyɛsu kpəkɔi zeeli. ³² Sɔɔla kpein, ti-ma uoomai ta a vɔɔɔɔ ba, naa ɔa ɔɔzɔ: gulu anijakai, baa segei, baa kɔlɔ, baa bɔlɔ, baa anijaka kpein nu a bɛdɛ ɔula su. Kɛni ɛ gba ga ziei, kɛlɛ kɔzɔai ɔa ye de eyɛsu kpəkɔi zeeli, naa volu toɔa ɔade niina. ³³ Ni ti-ma uoomai a loona pɔlɔ ligii zu, su anii ɔa ɔɔzɔ, wa anijakai naa wolo. ³⁴ Daamiani kpein a ɔɛ ga nu mi, ni pɔlɔ ligii naa zu dɛi ta a uuna ma, naa ɔa ɔɔzɔ. Ni ti-ma uoomai a loona anijakai nɔpɛ su, kpɔɔle ani kpein, nii a ɔɛ su, naa ɔa ɔɔzɔ. ³⁵ Sɔɔla kpein, ti-ma uoomai ta a vɔɔɔɔ ba, naa ɔa ɔɔzɔ. Ni a ɔɛna ga fuului baa abu laazuveti, wa ti ɔologolo. Ti ɔɔzɔve, wa ti leve ga ti ɔɔzɔve. ³⁶ Ni a ɔɛna ga zieuŋgi baa zie makesuveti, naati ti la ɔɔzɔa, ti ɔadegai ɔa ye de, kɛlɛ zɔi nɔpɛ a vɔɔɔɔ ti-ma uoomai ta va, naa ɔa ɔɔzɔ. ³⁷ Ti-ma uoomai ta a loona ani zuwu ma, nii ɛ vazasu, naa ɔadegai ɔa ye de. ³⁸ Kɛlɛ ni nu a ziei uuna ani zuwui ma, ta ti-ma uoomai ta loo ani zuwui naa ma, wa deve ga kɔzɔve.

³⁹ «Suaiti ti ɔɛɛzu wo vɛ ga daamianigi, naa ta a zaana, zɔi a vɔɔɔɔ ma uoomai va, toɔa ɔɔzɔ eyɛsu kpəkɔi zeeli. ⁴⁰ Zɔi a ma zua uoomai ta mi, kɛni ɛ nɔ-segeiti gba. Kɔzɔai ɔa ye de, eyɛsu kpəkɔi. Zɔi a ma uoomai zefɛ, kɛni ɛ nɔ-segeiti gba. Kɔzɔai ɔa ye de, eyɛsu kpəkɔi.

⁴¹ «Wa sua goi naati kpein deve ga ti ɔɔzɔve, niiti ti bokposu zooi ma. Nu mina ta mi ɔɛɛlɛin. ⁴² A mina sua goi naa tanɔpɛ mi ɔɛɛlɛin, niiti ti bokposu zooi ma, anɛɛ niiti ti bokposu ɔogi ma, anɛɛ niiti ti zieu zu ɔɔɔɔ naanigɔiti ga, baa ɔɔɔɔ mɔinmɔingiti ga, mazɔlɔ wa ti leve ga ti ɔɔzɔve. ⁴³ A mina bɔɔɔ ɔɔzɔ ga naama zuaiti ti bokposu. A mina bɔɔɔ ɔɛ ga ɔadetala nu ga ti maavele. ⁴⁴ Mazɔlɔ nɔ ga ɔɔɔɔ GALAGI, wa-ɔALAGI. A bɔɔɔ ɔade, wa ɔade, mazɔlɔ nɔn ɔadegɛ. A mina bɔɔɔ ɔɔzɔ ga naama zua goiti, ti bokposu zooi ma. ⁴⁵ Mazɔlɔ nɔ ga ɔɔɔɔ GALAGI, nii ɛ wo ɔula Ezipete yooi va, ga gɛ ɔɛ ga wa-ɔALAGI. A ɔade, mazɔlɔ nɔn ɔadegɛ.»

⁴⁶ Tɔgi ɔana, ɛ vile suaiti ta-vai va, ta wɔniiti, ta fuluaniiti kpein ti vulua, ti yenvuzu zieu ti bu, ta fuluaniiti ti bokposu zooi ma, ⁴⁷ naa ɔa a kɛ wo zɔɔɔzu ɔwɛɛ ani ɔadegaiti ba, ta niiti ti ɔɔzɔai, suai nu a mi, ta suai nu la mia.

12

Anzanui a doin zɔlɔna, naa ɔade fai

¹ ɔɔɔɔ GALAGI bɔɛni Moize uɔ, ɛ ɔɛ ma: ² «Bɔɛ Izelayɛle nuiti pɔ, ɛ ɔɛ ti ma: Siɛgi zu anzanui a kogi zɛɔena la, ɛ doun zunu zɔlɔ, toɔa ɔɔzɔ folo lɔfela laawu. Toɔa ɔɔzɔ eɔɛ nɔ-alu kaa zieu ma yeɔɔɔɔɔ. ³ Foloji lɔsavasiɛi ma, dounɔi ɔa lati pɛlɛvolu. ⁴ Toɔa ye de mɔnɔ bɔɔɔ ɔadesu folo uususavagɔ maazu savagɔ (33) laawu, nɔ-ɔama vaa zu, ɛ mina vɔɔɔɔ ani ɔadega ɔila kpalaa ba, ɛ mina li seizu ɔadegai, eyɛsu nɔ-ɔade foloiti daazeeli.

⁵ «Ni a anzanu loun zɔlɔna, kɔzɔai ɔa ye de dɔɔɔɔ felegɔ laawu, eɔɛ nɔ-alu kaa zieu ma yeɔɔɔɔɔ. Toɔa ye bɔɔɔ ɔadesu folo uulɔzita maazu lɔzita (66) laawu.

⁶ «Siɛgi zu nɔ-ɔade foloiti daazeelizu la, zunu loin nɔ-faa zu, baa anzanu loin nɔ-faa zu, toɔa va ga kona ɔila baala zivoi zalaɔa ɔula nui uɔ, GALA daagomi sege vɛlɛi laave, ga ɛ kɛ ga gala zalaɔai, ta poopɔ kpokpa ɔila, baa kpumago ɔila, ɛ kɛ ga koto gba zalaɔai. ⁷ Zalaɔa ɔula nui ɔa ti ɔula ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, ɛ koto gba vai ɔɛ bɛ. Toɔa ɔade naama ɔama ɔula ba vai ma

keai la. Tōgi ɣana anzanui ná-faa zu, nii é zunu loin zɔ́bɔ́su, ɓaa anzanu loin.
⁸ Ni ani la nu ya, a baala zivoi zɔ́bɔ́ da, toɣa kpumago felegɔ zeɣe, ɓaa poopo
 kpokpa felegɔ, gilagi ɣa ɣe ga gala zalaɣai, zɔ́i ɣe ga koto gba zalaɣai. Zalaɣa
 ɣula nui ɣa koto gba vai ɣe be, toɣa nade.»

13

Tōgiti é lo kulama zeeɓeiti ba

¹ Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɓɔeni Moize ta Aalɔn ɔɔ, é ɣe ti ma: ² «Siɛgi zu nui ta ɣɔ́lɔgi
 maaɓokolosu da, ɓaa pɔovoɣulɔi ɣe ma, ɓaa geɣeɣeɣe, nii é ɣeezu ga kulama
 zeeɓei kɔ́lɔgi ma, ta lii la zalaɣa ɣula nui Aalɔn ɔɔ, ɓaa ná-doun zunui taɣila
 pɔ. ³ Zalaɣa ɣula nui ɣa seeɓei ɣevele ɔete, nii kulaai kɔ́lɔgi ma. Ni ma leɣai
 ɣoleve su, é yei, suɣooza kɔ́lɔgi ɔa, toɣa ga kulama zeeɓei ma zii ta. Zalaɣa ɣula
 nui ɣa kevele ɔete, é deɛ ga nui naa ɣɔ́zɔve. ⁴ Ni ani ɣolekolegi é kɔ́lɔgi ma, é
 la yeini, su ɔa ɣooza kɔ́lɔgi ɔa, ma leɣai la ɣoleni, zalaɣa ɣula nui ɣa naama
 nui le pelei wu, é daaɣulu ma, é ye ná folo ɓofela laawu. ⁵ Zalaɣa ɣula nui ɣa
 kevele ɔete foloi ɓofelasiei ma. Ni seeɓei la ɣe liini luɣɔma, ta é la vazani kɔ́lɔgi
 ma, zalaɣa ɣula nui ɣa te pelei wu mɔ́nɔ ná zeizu velesiei, é daaɣulu ma folo
 ɓofela laawu. ⁶ Zalaɣa ɣula nui ɣa kevele ɔete, ná zeizu velesiei foloi ɓofelasiei
 ma. Ni tago zuzasaga, é la vazani kɔ́lɔgi ma, zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga nui
 naa nadege, pɔovoɣulɔi ve. Toɣa ná-segeiti gba, toɣa nade. ⁷ Kele ni pɔovoɣulɔi a
 vazana kɔ́lɔgi ma, é ɓɔɣɔ lea voluma ga zalaɣa ɣula nui, naa deɛ ga nadege, toɣa
 ɓɔɣɔ le ga zalaɣa ɣula nui ná zeizu velesiei. ⁸ Naa ɣa kevele ɔete. Ni pɔovoɣulɔi
 vazage kɔ́lɔgi ma, zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga kɔ́zɔve. Kulama zeeɓei ma zii ta ve.

⁹ «Siɛgi zu kulama zeeɓei ma zii ta ɣeezu la nui ta ɔa, ta lii la zalaɣa ɣula
 nui ɔɔ. ¹⁰ Naa ɣa kevele ɔete. Ni kɔ́lɔgi maaɓokologe, é ɣole, ta maaɓokolosuve
 ma leɣai ɣole, ta ma zua letegi bokolo su, ¹¹ kulama zeeɓei ve é naama nui
 ɣɔ́lɔgi wu. Zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga kɔ́zɔve, é la tea pele wu, é ɔa daaɣulu ma,
 mazɔ́ɔ kɔ́zɔve. ¹² Ni kulama zeeɓei a ɣulana ma, é kɔ́lɔgi maazeɣe, é zo nɔ́ungi
 ma, eyesu é zeeli kɔ́ɔiti ma, ɔeti zalaɣa ɣula nui ɣaazulosu naati ba, ¹³ naa ɣa
 kevele ɔete. Ni a kaana ga kulama zeeɓei kɔ́lɔgi maave pe segea, toɣa deɛ ga nui
 nii seeɓei ba, nadege, tɔ́zei maave ɣolea negelein, nadege. ¹⁴ Kele voloi ta ma
 zua letegi ɣaa la toun ba, toɣa ɣɔ́zɔ. ¹⁵ Zalaɣa ɣula nui ɣa kevele ɔete. Ni a ma
 zua letegi ɣaana, toɣa deɛ ga kɔ́zɔve. Ma zua letegi ɣɔ́zɔve, kulama zeeɓei ma zii
 ta ve. ¹⁶ Ni ma zua letegi a valibona, é ɣole, toɣa li zalaɣa ɣula nui ɔɔ be. ¹⁷ Naa
 ɣa kevele ɔete. Ni kɔ́lɔgi maagolea, zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga nui nii seeɓei ba,
 nadege.

¹⁸ «Siɛgi zu divologi losu la nui ta ɔa, divologi zeɣe ba, é ɣede, ¹⁹ ve divologi
 ɣeni ná, ani ɓudɔ ɣole ga ɣulana ná, ɓaa ani ɣolegi maaɓoikpɔigai, naama nui
 ɣa ɓɔɣɔ le ga zalaɣa ɣula nui. ²⁰ Zalaɣa ɣula nui ɣa kevele ɔete. Ni seeɓei yeive,
 suɣooza kɔ́lɔgi ɔa, ta ma leɣai ɣole, zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga kɔ́zɔve. Kulama
 zeeɓei ma zii ta ve, nii kulaai divologi zu. ²¹ Kele ni zalaɣa ɣula nui a kaana ga
 seeɓei zuzasage, é la yeini, su ɔa ɣooza kɔ́lɔgi ɔa, ma leɣai ɔa ɣole, toɣa nui naa
 le pelei wu, é daaɣulu ma folo ɓofela laawu. ²² Ni seeɓei a vazana kɔ́lɔgi ma,
 zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga kɔ́zɔve. Kulama zeeɓei ma zii ta ve. ²³ Kele ni seeɓei
 a yena ada ɣilagi nɔ́, é la vazani maave, toɣa ga divologi ma vilii. Zalaɣa ɣula
 nui ɣa deɛ ga nadege.

²⁴ «Siɛgi zu abui nui ta maagalazu la, geɣeɣe kolegi ɣula galazuve ɔogi zu,
 ɓaa koleai maaɓoikpɔi, ²⁵ zalaɣa ɣula nui ɣa kevele ɔete. Ni ma leɣai a ɣolena
 geɣeɣeɣe zu, é yei suɣooza kɔ́lɔgi ɔa, kulama zeeɓei ve, nii kulaai gala vilii zu.
 Zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga nui naa ɣɔ́zɔve. Kulama zeeɓei ma zii ta ve. ²⁶ Kele
 ni zalaɣa ɣula nui a kaana ga seeɓei zuzasage, é la yeini, su ɔa ɣooza kɔ́lɔgi

va, ma leŋai va ɣole, toŋa nui naa le pelei wu, é daaɣfulu ma folo lofela laawu. ²⁷ Zalaɣa ɣula nui ɣa kevele vete foloi lofelasiei ma. Ni seebei vazaga kolɔgi ma, zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga kɔzɔve. Kulama zeebei ma zii ta ve. ²⁸ Kele ni seebei a yena ada ɣilagi nɔ, é la vazani kolɔgi ma, suzasaga, gala vilii maaɔokologi nɔ ve, zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga ɲadegɛ, mazɔlɔɔ gala vilii ve.

²⁹ «Siɛgi zu seebei ɣeezu la zunui ta ɓaa anzanui ta nɔungi zu, ɓaa nekpei va, ³⁰ zalaɣa ɣula nui ɣa seebei ɣevele vete. Ni zeive, suɣooza kolɔgi va, ma leŋai ma ɔɔikpɔigi ɣa su, pelevɛɛgai, zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga nui naa ɣɔzɔve. Geleɣɛɛgi ve, kulama zeebei ma zii ta ve é nɔungi zu, ɓaa é nekpei va. ³¹ Ni zalaɣa ɣula nui a kaana ga seebei la yeini, su va ɣooza kolɔgi va, ma leŋa vago la ná, toŋa te pelei wu, é daaɣfulu ma folo lofela laawu. ³² Zalaɣa ɣula nui ɣa seebei ɣevele vete foloi lofelasiei ma. Ni ma leŋai ma ɔɔikpɔi ge la su ɲegelein, seebei la vazani ma, é va yei, su va ɣooza kolɔgi va, ³³ zɔi seebei ma, naa ɣa nɔungi wo ta kpelei, kele é la miná woga, ve seebei ná. Zalaɣa ɣula nui ɣa te pelei wu mɔnɔ ná zeizu velesiei, é daaɣfulu ma folo lofela laawu. ³⁴ Zalaɣa ɣula nui ɣa seebei ɣevele vete foloi lofelasiei ma. Ni seebei la vazani ma, é va yei, su va ɣooza kolɔgi va, zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga ɲadegɛ. Toŋa ná-segeiti gba, toŋa ɲade. ³⁵ Kele ni seebei a vazana kolɔgi ma, deai voluma ga ɲadegɛ, ³⁶ zalaɣa ɣula nui ɣa kevele vete. Ni seebei vazage kolɔgi ma, zalaɣa ɣula nui la mɔ wɛɛa ga ma leŋa ɔɔikpɔi faa, kɔzɔve. ³⁷ Ni seebei la liini luɣɔma gaazu, ma leŋa vagoiti ti vɔnɔga, seebei ɣedɛga, é ɲadega. Zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga ɲadegɛ.

³⁸ «Siɛgi zu geleɣɛɛ kolegiti ti ɣulazu la zunui ta ɓaa anzanui ta maave, ³⁹ zalaɣa ɣula nui ɣa kevele vete. Ni geleɣɛɛgi ɣaaɣolekolege, seebei ve, é la ɲuni, nui naa ɲadegɛ.

⁴⁰ «Siɛgi zu zunui ta ɣeezu ná la, undɛɣa la unma, toŋa ga kpaana nui, ɲadegɛ. ⁴¹ Ni undɛɣa la unma tosaamave, é va tovala velei, kpaana nui ve kakala velei, ɲadegɛ. ⁴² Kele ni seebei koleai maaɔɔikpɔi naa ɣa kpaanagi zu, kakala velei ɓaa polu velei, kulama zeebei ɣana, kulaai kpaanagi zu. ⁴³ Zalaɣa ɣula nui ɣa kevele vete. Ni seebei bokologe, é ɣole, maaɔɔikpɔi kpaanagi zu, polu velei ɓaa kakala velei, kulaai ga kulama zeebei kolɔgi ma, ⁴⁴ kulama zeebei ma zii ta ve, kɔzɔve. Zalaɣa ɣula nui ɣa deɛ ga kɔzɔve. Nɔungi zu ɣa seebei ná.

⁴⁵ «Seebe nui ɣa ná-segei vali ga, é too ɣɔba, é nɔundɛɣaiti ze yaɣaba, é daave maalɔɔɣu, é da kpeei loo, é da ɣe: «Kɔzɔve! Kɔzɔve!» ⁴⁶ Eyɛsu seebei be ba, toŋa ye kɔzɔyai zu. Tɔzei kɔzɔve, tɔ ɣila ka a zeɪ ye, seizuve ɣa ɣe ga ti-vuuzuve voluve.

Fuinfuingiti maaɣili zɔlɔiti ma

⁴⁷ «Siɛgi zu fuinfuingi vogi a ɣena la segei zu, baala deɣa zɛgei zu, ɓaa geze zɛgei zu, ⁴⁸ ɓaa fele zɛgei zu, ɓaa kolɔ zɛgei ta va, ɓaa kolɔ zɔlɔi tanɔpe ba, ⁴⁹ ni fuinfuingi vogi a ɔiinkpiinna ɓaa é ɔɔikpɔi segei zu, ɓaa kolɔi zu, fuinfuingi ve, maanɛai é le ga zalaɣa ɣula nui. ⁵⁰ Zalaɣa ɣula nui ɣa kevele vete. Toŋa naama anii le pelei wu, é daaɣfulu ma folo lofela laawu. ⁵¹ Toŋa kevele vete foloi lofelasiei ma. Ni fuinfuingi vogi a vazana segei zu, ɓaa kolɔi ma, toŋa ga fuinfuingi, é sumiizu, anii naa ɣɔzɔve. ⁵² Toŋa segei ɣala, ɓaa kolɔi, niigi fuinfuingi vogi ba, mazɔlɔɔ fuinfuingi ve, é sumiizu. Toŋa ɣala.

⁵³ «Kele ni zalaɣa ɣula nui a kaana ga fuinfuingi vogi la vazani segei zu, ɓaa kolɔi, ⁵⁴ zalaɣa ɣula nui ɣa devei ve ga ti naa gba, nii fuinfuingi veai ba. Toŋa te pelei wu, é daaɣfulu ma ná zeizu velesiei folo lofela laawu. ⁵⁵ Zalaɣa ɣula nui ɣa fuinfuingi naa vete, anii naa gbaai voluma. Ni fuinfuingi vogi la zɛɣeni ɣevele ma, anɛɛ ni é la vazani, anii naa ɣɔzɔve. Toŋa ɣala, anɛɛ ni fuinfuingi ɣa gaazu

vagɔi ɔaa gaazu nɔi ma. ⁵⁶ Ni a kaana ga fuinfuingi vɔgi ɔaazasaga, anii naa gbaai voluma, toɔa nɔ leve seɔei va, ɔaa kɔlɔi. ⁵⁷ Ni fuinfuingi vɔgi a ɔulana mɔnɔ keɔema seɔei ma, ɔaa kɔlɔi, fuinfuingi ve, ɛ sumiizu. Nii fuinfuingi veai ba, naa ɔa ɔala. ⁵⁸ Seɔei ɔaa kɔlɔi nii gbaai, fuinfuingi vɔgi zeɔe ba, naa ɔa gba volu nɔ zeizu velesiei, toɔa nade.»

⁵⁹ Tɔgi ɔana, ɛ vile ani nɔpe ba, nii maave vuinfuinsu, ɛ ɔeni ga baala deɔa zeɔei, ɔaa geze zeɔei, ɔaa feɔe zeɔei, ɔaa kɔlɔ zeɔei, ɔaa kɔlɔ zɔlɔi tanɔpe, pelegi a ɔwee da ni nadege, ɔaa ni kɔzɔve.

14

Tɔgi ɛ lo kulama zeebei ma nade fai va

¹ ɔoɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize vɔ, ɛ ɔe ma: ² «Weɔe pelegi tɔgi a ɔe la, ɛ vile kulama zeebe nui va, nɔ-nade folo vaa zu. Ta vaa la zalaɔa ɔula nui vɔ. ³ Toɔa ɔula ti-vuuzuve va, ɛ kulama zeebe nui ɔevele vetɛ. Ni kulama zeebe nui ɔedɛga, ⁴ zalaɔa ɔula nui ɔa devei ve ga ti wɔni felegɔ zeɔe, ti vulua, ti nadeɔai, ta seɔele gulu buɔai, ta geze ɔai sɔsɔgi, ta ɔizɔpe tufa biɔgi, nɔ-nade fai zu. ⁵ Toɔa devei ve ga ti wɔnii gila kɔdaaleve pɔlɔ liɔii maazu, daaveɔai ga zieuŋgi zu ɔei. ⁶ Toɔa wɔni vului zeɔe, ta seɔele gulu buɔai, ta geze ɔai sɔsɔgi, ta ɔizɔpe tufa biɔgi, ɛ ti lɔ wɔnii ɔdaaleveai ma nɔmai wu. ⁷ Toɔa faza daa ɔe lofela naa ma, nii kulama zeebei ɔea ma, maanɛai ga ɛ nade. Naa volu toɔa deɔ ga nadege, ɛ yeebe wɔni vului va, ɛ li dɔɔi zu.

⁸ «Zɔi ɛ ɔoɔɔ nadesu, naa ɔa nɔ-seɔeiti gba, ɛ ɔoɔɔ maaleɔai kpein bo, a maagbana ziei wu, toɔa nade. Naa volu toɔa zoo ɛ le ti-vuuzuve, keɔe ɛ la zeida nɔ-seɔe ɔotai wu, eyesu folo lofela leve. ⁹ Folo lofelasiei, toɔa maaleɔai kpein bo mɔnɔ, nɔungu ta kpelei, ta gaazu ɔo poluɔeti. Toɔa nɔ-seɔeiti gba, ɛ busei maagba ga ziei, toɔa nade niina.

¹⁰ «Folo loɔavasiei, toɔa baala zivo zine felegɔiti seɔe, niiti neevuzu la ti va, ta kona gila baala saai, nii neevuzu la ba, ta bulu vukɔ vagɔi kilo taavuuɔ, nii gaayɔgai ga gulɔi, ta gulɔi litɛle ɔaagwesui, ɛ ɔe ga veɔanii. ¹¹ Zalaɔa ɔula nui nii ɛ nade fai ɔeezu, naa ɔa zunui ɔula keɔema, nii ɛ ɔoɔɔ nadesu, ta naama aniiti kpein ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu, GALA daaɔomi seɔe veɔei laave. ¹² Zalaɔa ɔula nui ɔa baala zivo zineiti gila seɔe, ɛ kula ga faazuɔete zalaɔai, ɛ veɔe gulɔi litɛle ɔaagwesui va. Toɔa ti lateɔe vai ma vooɔi ɔe ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu. ¹³ Toɔa baala zivoi ɔdaaleve, ve ta ɔa koto gba zalaɔa zuaiti kɔdaaleve nɔ, ta gala zalaɔaiti, ada nadeɔai ta, mazɔlɔ faazuɔete zalaɔai ma zuai ɔa ga zalaɔa ɔula nui nɔnɔ, eɔevelei koto gba zalaɔai ma zuai la, ani ve gola nadeɔai. ¹⁴ Zalaɔa ɔula nui ɔa faazuɔete zalaɔa zuai ma nɔmai ta zeɔe, ɛ sie naa yeezazu woi yɔkpɔgi ma, nii ɛ ɔoɔɔ nadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa veɔe zeezazu ɔoɔzine kpotogi va. ¹⁵ Toɔa gulɔi ta zeɔe, ɛ pu ɔovezu yeei ɔa. ¹⁶ Toɔa yeebeɔai lɔ gulɔi wu, nii ɛ kovezu yeei ɔa, ɛ gulɔi vaza daa ɔe lofela ga yeebeɔai ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu. ¹⁷ Toɔa gulɔi ta zeɔe, nii ɛ kovezu yeei ɔa, ɛ sie naa yeezazu woi yɔkpɔgi ma, nii ɛ ɔoɔɔ nadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa veɔe zeezazu ɔoɔzine kpotogi va, ve faazuɔete zalaɔa zuai ma nɔmai ziaai nɔ. ¹⁸ Zalaɔa ɔula nui ɔa gulɔi mɔtai zeɔe, zeɔai zea, ɛ sie naa nɔungu ma, nii ɛ ɔoɔɔ nadesu, naa ɔa a ke ɛ koto gba vai ɔe tɔun be ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu. ¹⁹ Naa voluma, toɔa koto gba zalaɔai ɔula, ɛ koto gba vai ɔe naa ve, nii ɛ ɔoɔɔ nadesu nɔ-kɔzɔba vai ma. Naa volu toɔa gala zalaɔa loganii ɔdaaleve. ²⁰ Toɔa gala zalaɔai ta veɔanii ɔula zalaɔa ɔulazuve. Toɔa koto gba vai ɔe zunui naa ve, naa ɔa nade.

*Nadedai é lo bala nui va,
nii kulama zeebei ba*

²¹ «Ni toġa ga bala nui, ná-səbəgiti ti la kula ġea su, toġa baala zivo zine ġila nə zeġe, nii a ġula ga faazuβete zalaġai, é dateġe vai ma voogi ġe, koto gba vai ġe la toun be. Toġa bulu vukə vagoi kilo savago zeġe, gaayogai ga guləi, ta guləi litelē ġaagwəsui, é ġe ga veβanii. ²² Toġa kpumago felegə zeġe balaa, baa poopə kpokpa felegə, eġevelei ná-səbəgiti ti la. Gilagi ġe ga koto gba zalaġai, zoi ġe ga gala zalaġai. ²³ Folo ləsavasiē, toġa va ga naama aniiti kpein zalaġa ġula nui və, GALA daagomi seġe vlei laave, Ġooġə GALAGI ġaazu, ná-ɲade fai zu. ²⁴ Zalaġa ġula nui ġa faazuβete zalaġai ma vaala zivoi zeġe ta guləi. Toġa ti lateġe vai ma voogi ġe Ġooġə GALAGI ġaazu. ²⁵ Toġa faazuβete zalaġai ma vaala zivoi ġədaaleve. Zalaġa ġula nui ġa faazuβete zalaġa zuai ma ɲamai ta zeġe, é siē naa yeezazu woi yəkpəgi ma, nii é bəġə ɲadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa vee zeezazu ġəġəzine kpotogi va. ²⁶ Toġa guləi ta vu ġəvəzu yeei ġa. ²⁷ Toġa yeebeġai lə guləi ġa, nii é kəvəzu yeei ġa, é guləi vaza daa ġe ləfela ga yeebeġai Ġooġə GALAGI ġaazu. ²⁸ Toġa guləi ta zeġe, nii é kəvəzu yeei ġa, é siē naa yeezazu woi yəkpəgi ma, nii é bəġə ɲadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa vee zeezazu ġəġəzine kpotogi va, ve faazuβete zalaġa zuai ma ɲamai ziaai ná. ²⁹ Zalaġa ġula nui ġa guləi mətai zeġe, zegai zea, é siē naa nəungi ma, nii é bəġə ɲadesu, naa ġa a ke é koto gba vai ġe toun be Ġooġə GALAGI ġaazu. ³⁰ Naa volu toġa kpumagoiti gila kula ga zalaġai, baa poopə kpokpagiti gila, nii é zooga é sələ, ³¹ gilagi ġa ġe ga koto gba zalaġai, zoi ġe ga gala zalaġai, é vee veβanii va. Zalaġa ġula nui ġa koto gba vai ġe Ġooġə GALAGI ġaazu, naama nui ve, nii é bəġə ɲadesu.»

³² Nadedai ma ləgi ġana, naama nui vaa zu, nii kulama zeebei ba, tama sələgiti ti la kula ġea su.

Fuinfuin pelei ɲade fai

³³ Ġooġə GALAGI bəeni Moize və ta Aalən, é ġe ti ma: ³⁴ «Siēgi zu wo ləzu la Kanaan yooi zu, nii ġe feezu wo ya ga wənə, ni ná fuinfuingi vee na pelei ta va, zoi zu wo sələsu, ³⁵ zoi nənə ga pelei, naa ġa li, é daazeeli zalaġa ġula nui ma, é ġe ma: «Nə fuinfuingi vogi vətəsu nə-pelei va.» ³⁶ Aisa zalaġa ġula nui va lə, é va ná ġevele vete, toġa devei ve ga ti pelei zuwo, naa ġa a ke, bu anii pe ge mina leve ga ti ġəzəve. Naa volumna zalaġa ġula nui ġa lə pelei wu, é ná ġevele vete.

³⁷ «Toġa fuinfuingi vogi ġevele vete. Ni a kaana ga naa vogi ġa pelei va ga zeġezefegiti subeingai, baa ti maabəikpəigai, ti wəai pelei zu suġooza, ³⁸ toġa ġula pelei wu, é lo daave, é daagulu, é ke ga folo ləfela. ³⁹ Zalaġa ġula nui ġa ġale ma ná, foloi ləfelasiē ma. Ni a kaana ga fuinfuingi vogi vazage pelei ma, ⁴⁰ toġa deve ga ti kətui naati kula ná, niiti ti vuinfuingai, ti ti vili ya ti-vuuzuve voluve, ada ġəzəai ta. ⁴¹ Toġa pelei ġoozuve kpein fəin, fufiligi kpein ti kpalesu, ta naa vili ya ti-vuuzuve voluve, ada ġəzəai ta. ⁴² Ta kətuiti maaleve ga ma niine ġiligaa, ti pəbi zeġe, ti pelei zie.

⁴³ «Ni fuinfuingi vogi a ġaagalena ma, é ġula pelei ġoozuve ma, kətuiti kulaa volumna ná, maavəin, ta pelei zie volu, ⁴⁴ zalaġa ġula nui ġa ġale ma ná volu. Ni a kaana ga fuinfuingi vogi vazage pelei ġoozuve, fuinfuingi ve, é sumiizu. Pelei ġəzəve. ⁴⁵ Ta pelei wolo, ti ma ġətuiti seġe, ta guluiti, ta siē vələiti kpein, ti li ga tiye ti-vuuzuve voluve, ada ġəzəai ta. ⁴⁶ Zoi a lə pelei wu, siēgi kpein su daagulgai la, naa ġa ġəzə eyesu kpəkəi. ⁴⁷ Zoi a ġe laani pelei naa wu, naa ġa ná-seġeiti gba. Zoi a laamiina pelei naa wu, naa balaa ġa ná-seġeiti gba.

⁴⁸ «Ni zalaġa ġula nui nii é ġalegai ma pelei wu, naa a kaana ga fuinfuingi vogi la vazani, pelei ziaa volumna, toġa dēe ga pelei ɲadegē, mazələ fuinfuingi

bege. ⁴⁹ Pɛlei nade fai zu, toɗa wɔni felegɔ zɛɛ, ta sɛdele gulu buɗai, ta geze ɓai sɔsɔgi ta ɗizɔpe tufa ɓifɔgi. ⁵⁰ Toɗa wɔni gila kɔdaaleve pɔlɔ liɗii maazu, daavegai ga zieungi zu ɗɛi. ⁵¹ Toɗa sɛdele gulu buɗai zɛɛ, ta ɗizɔpe tufa ɓifɔgi, ta geze ɓai sɔsɔgi, ta wɔni vului, ɛ ti lɔ wɔni ɗɔdaaleveai ma namai wu, ɛ faza daa ɗɛ lɔfela pɛlei wu. ⁵² Zekana a pɛlei nade da, ga wɔnii ma namai, ɛ vɛɛ zieungi zu ɗɛi va, ta wɔni vului, naa vɛɛ sɛdele gulu buɗai ta ɗizɔpe tufa ɓifɔgi va, ta geze ɓai sɔsɔgi. ⁵³ Toɗa yeebe wɔni vului va, ɛ li ti-vuuzuve voluve, dɔɓɔi zu. Zekana a koto gba vai ɗɛ la pɛlei vɛ. Pɛlei ɗa nade.»

⁵⁴ Tɔgi ɗana kulama zeebei kpein faa zu, ta geɛɗɛɗɛ faiti, ⁵⁵ ta fuinfuingi ɛ ɗulazu seɛteiti su, ɓaa pɛleiti ma, ⁵⁶ ta ada ɓokolo ba vaiti, ta pɔvɔɗulɔiti, ta gɛɛɗɛɗɛgiti, ⁵⁷ ɛ kalagi wo, siɛgi zu anii ɗɔzɔai la, ta siɛgi zu nadegai la. Tɔgi ɗana kulama zeebei vaa zu.

15

Zunui ná-ɗadetala vai

¹ Ɔɔɔɗɔ GALAGI ɓɔeni Moize ta Aalɔn vɔ, ɛ ɗɛ ti ma: ² «À ɓɔɛ Izelayele nuiti pɔ, wo ɗɛ ti ma: Zunu nɔpɛ kalɔna kolegi ba, kɔzɔvɛ naa maavele ma. ³ Ná-kalɔna kolegi maavele ɗa kɔzɔai la, ɛ ɗɛni ɗulazu kpusei va, ɓaa suzo pa de, kɔzɔvɛ. ⁴ Bete nɔpɛ a la su, naa ɗɔzɔvɛ, ta ani nɔpɛ a zɛi ma, naa ɗa ɗɔzɔ. ⁵ Zɔi a vɔɔɗu ná-betei va, kɛni naa ná-seɛteiti gba, ɛ maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ⁶ Zɔi a zeina ani ma, niigi ɛ ɗɛa zeini ma, kɛni naa ná-seɛteiti gba, ɛ maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ⁷ Zɔi a vɔɔɗu kpusei va, kɛni naa ná-seɛteiti gba, ɛ maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ⁸ A laaɗɛi vuuna nu ma, nii ɗadegai, kɛni naa ná-seɛteiti gba, ɛ maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ⁹ Seima ani nɔpɛ a zɛi ma togani ɗɔma, naa ɗa ɗɔzɔ. ¹⁰ Zɔi a vɔɔɗu ani nɔpɛ ba, nii ɛ ɗɛa tɔun bu, naa ɗɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. Zɔi a naama anii ta zɛɛna, kɛni ɛ ná-seɛteiti gba, ɛ maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ¹¹ Nu-o-nu nii kalɔna kolegi ba, ɛ la yeagbani, a vɔɔɗuna nu va, kɛni naama nui ná-seɛteiti gba, ɛ maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ¹² Pɔlɔ liɗii kpein tɔun ka vɔɔɗuna ba, kɛni naa wolo, gulu anijakai kpein ka gba zɛi wu.

¹³ «Siɛgi zu ná-kalɔna kolegi a ɓena la, toɗa folo lɔfela ɗaalu ná-ɗade fai zu, ɛ ná-seɛteiti gba, ɛ maagba ga zieungi zu ɗɛi. Naa volu toɗa nade. ¹⁴ Folo lɔsavasiei ma, toɗa kpumago felegɔ zɛɛ, ɓaa pɔpɔ kpokpa felegɔ, ɛ li Ɔɔɔɗɔ GALAGI ɗakala, GALA daaɗɔmi seɛ vɛɛi laaɓɛ, ɛ ti ve zalaɗa ɗula nui ya. ¹⁵ Naa ɗa gilagi ɗɛ ga koto gba zalaɗai, ɛ zɔi ɗɛ ga gala zalaɗai, ɛ koto gba vai ɗɛ tɔun bɛ Ɔɔɔɗɔ GALAGI ɗaazu, ná-kalɔna kolegi vaa zu.

¹⁶ «Zunui nii maagɔlogɔlosu, kɛni ɛ ɓusei kpein gba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ¹⁷ Seɛteiti kpein, ta kɔlɔi kpein a vu ti ma, naati ta gba zɛi wu. Ti ɗɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi.

¹⁸ «Ni zunui ta anzanui ta laana, ta maagba ti ɗilagilagi. Ti ɗɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi.

Anzanui ná-ɗadetala vai

¹⁹ «Anzanui nii namai ɗulazu ba, tɔzei ná-alugi ɗa ɛ kaazu, toɗa ye ná-ɗadetalai zu folo lɔfela laawu. Nu-o-nu a vɔɔɗu ba, naa ɗɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ²⁰ Bete nɔpɛ a la su ná-ɗadetala zɛi zu, naa ɗa ɗɔzɔ. Ani nɔpɛ a zɛi ma, naa ɗa ɗɔzɔ. ²¹ Nu-o-nu nii a vɔɔɗu ná-betei va, kɛni naa ná-seɛteiti gba, ɛ maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ²² Nu-o-nu nii a vɔɔɗu anii ta va, nii ɛ ɗɛa zeini ma, kɛni naa ná-seɛteiti gba, ɛ maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyesu kpɔkɔi. ²³ Ni anii ɗa betei ɗa, ɓaa vɛ seidai ná, zɔi a vɔɔɗu ba, kɔzɔai ɗa ye de, eyesu

kpəkəi. ²⁴ Ni zunu a laana ga anzanui naa, ná-kəzəi vɛa tɔun ba. Kəzəi gɛ yɛ de, folo lɔfela laawu. Bete nɔpɛ a la su, naa gɛ gɔzɔ.

²⁵ «Anzanui nii jama a yɛ gɔlazu ba folo mɔinmɔin daawu, ɛ gɔla ná-alu kaa yeedɛgɛla zoloogaiti polu, ɔaa jama lɛbi gɔlazu ba, ɛ leve pɔlɔmai va, kəzəi gɛ yɛ de, ná-jama vu ziɛgi kpein su, eɣɛvelei nɔ ná-alu kaa yeedɛgɛlai la. ²⁶ Bete nɔpɛ a la su, naama jama gɔla ziɛgi laawu, naa gɛ gɔzɔ eɣɛ ná-alu kaa vetei, ani nɔpɛ nii a zeina ma, naa gɛ gɔzɔ, eɣɛ ná-alu kaa ziɛgi zu nɔ. ²⁷ Nu-o-nu a vɔɔɣu ba, naa gɛ gɔzɔ, keni ɛ ná-segeiti gba, ɛ maagba. Kəzəi gɛ yɛ de, eyɛsu kpəkəi.

²⁸ «Siɛgi zu ɛ jadesu la ná-jama vui ma, toɣa folo jaaalu ga dɔfela. Naati poluma, toɣa jade. ²⁹ Foloi lɔsavasiɛi ma, toɣa kpumago felegɔ zɛɣɛ, ɔaa poopu kpokpa felegɔ, ɛ li ga tiye zalaɣa gɔla nui vɔ, GALA daagomi seɣɛ vɛlɛi laavɛ. ³⁰ Zalaɣa gɔla nui gɛ gilagi gɔla ga koto gba zalaɣai, ɛ zɔi gɛ ga gala zalaɣai. Zalaɣa gɔla nui gɛ koto gba vai gɛ bɛ Gɔɔɣɔ GALAGI gɛazu, jama vui ma vaa zu, nii ɛ gɛa kəzɔzu.

³¹ «Wa Izelayɛle nuiti maagooza faiti kpein ba, ta ti gɔzɔ, naa gɛ a kɛ ti mina za ta-gɔzɔ vaiti su, ni ta ná-sege vɛlɛ jadegai gɔzɔna, nii ɛ ti zaama.»

³² Tɔgi gana naama zunui vɛ, nii kalajɔ kolegi ba, ɔaa maagologologai, ɛ gɔzɔ, ³³ ɔaa anzanui, nii kəzəi ga ná-alu kaa jama, ɔaa zunui, ɔaa anzanui, nii jama gɔlazu ba, ɔaa zunui, nii ɛ laazu anzanui gɔba, kəzəi.

16

Tɔgi ɛ lo koto gba vai va konagi zu

¹ Gɔɔɣɔ GALAGI ɔɛni Moize vɔ, Aalɔn ná-doun zunu felegɔiti saa voluma, niiti ti ɔɔɣɔ lɛni ga Gɔɔɣɔ GALAGI. ² Gɔɔɣɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Bɔɛ è-liɛ Aalɔn vɔ, naa gɛ a kɛ, ɛ mina da lɛ yeenɔpɛ ada jadega wolai, seɣɛ zuɣooza golai voluvɛ, kesui lakulugi gɛkalavɛ, nii ɛ minazɛɣɛ kesui la, naa gɛ a kɛ ɛ mina za, mazɔlɔ ná gɔlazu kɛlɛma tonaɔiingi zu kesui lakulugi maazuvɛ.

³ «Pɛtɛ vɛlegi Aalɔn a zoo lɛzu la ada jadega wolai: Toɣa niki zine bokpa gila seɣɛ ga koto gba zalaɣai, ta baala sine gila ga gala zalaɣai. ⁴ Toɣa seɣewuzɛɣɛ jadegai loo gɔba, ɛ ga gezei, ɛ ma vɛlɛ kpuɣagi lɛ ɔɔɣɔ ma, ɛ zaamaɣili ga geze zaamaɣiligi, ɛ ma wɔlɔgi lɔ unba. Zalaɣa gɔla zɛɣɛiti kana, niiti a ɔɔɣɔ maɣili ga tiye, ɛ maagba voluma. ⁵ Toɣa boli zine felegɔ gɔla Izelayɛle vɛbɛi ya ga koto gba zalaɣai, ta baala sine gila ga gala zalaɣai.

⁶ «Aalɔn gɛ koto gba vai gɛ ga ná-niki zinei, toɣa ná-kotoi gba ta ná-pɛleyɛɣɛi. ⁷ Toɣa boli zine felegɔiti seɣɛ, ɛ va ga tiye Gɔɔɣɔ GALAGI gɛkala, GALA daagomi seɣɛ vɛlɛi laavɛ. ⁸ Aalɔn gɛ kpakutoomai gɛ ga boli zine felegɔiti, gilagi gɛ ga Gɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi, gilagi gɛ ga nii kotoi yɛsu da, ɛ lii la. ⁹ Aalɔn gɛ boli zinei maabuga va, niigi kpakui loozu ma Gɔɔɣɔ GALAGI vɛ, ɛ naa gɔla ga koto gba zalaɣai. ¹⁰ Boli zinei niigi kpakui loozu ma, ga kotoi yɛ da, ɛ lii la, naa ma vului gɛ vilɛ Gɔɔɣɔ GALAGI gɛkala, naa gɛ a kɛ, ɛ koto gba vai gɛ, ta yeebe ba, ɛ li tevbai zu, kotoi yɛ da.

¹¹ «Aalɔn gɛ koto gba vai gɛ ga ná-niki zinei. Toɣa koto gba vai gɛ tɔ ɔɔɣɔ vɛ, ta ná-pɛleyɛɣɛi. Toɣa ná-koto gba niki zinei gɔdaaleve. ¹² Toɣa ani maku nɛnɛ gala liɣii ta zɛɣɛ, daavegai ga abulekaiti, seɣɛai zalaɣa gɔlazuvɛ Gɔɔɣɔ GALAGI gɛazu, ta ɛ zeeɣɛ felegɔ zɛɣɛ ani maku nɛnɛgi ma vukɔi zu. Toɣa li ga naama aniiti seɣɛ zuɣooza golai voluvɛ. ¹³ Toɣa ani maku nɛnɛgi vu abui gɛ Gɔɔɣɔ GALAGI gɛazu, naa gɛ a kɛ ani maku nɛnɛgi ma luului kesui lakulugi maalɔɣu, nii ɛ zeele woo gɛsu maazu, naazu ɛ la mɔ za pɛ. ¹⁴ Toɣa niki zinei

ma namai zege, é faza ga yeebefai kesui lakulugi fakala velei, folo gulazu velei, é namai vaza ga yeebefai, ná zeizu ge lófela, kesui lakulugi fakala velei.

¹⁵ Toğa koto gba woli zinei gɔdaaleve nubuseiti be, é li ga ma namai sege zuɔooza golai volu velei. Velei nɔ é keai la ga nike zinei ma namai, zekana nɔ a kee la ga naa ma namai, toğa faza kesui lakulugi ma ta kakala velei.

¹⁶ «Dele gana a koto gba vai ge la ada nadege wolai ve Izelayele nuiti ta-gɔzɔba vaiti faa zu, ta ta-lɔ kologogiti kpein maavele zu, ti kotoi geai ga ti maavele. Toğa ke gana nɔ GALA daagomi sege velei ve, mazɔlɔ toğa kɔzɔba nubuseiti saama. ¹⁷ Nu nɔpe ge la ye ga GALA daagomi sege velei wu, siegi zu é leezu la ga é koto gba vai ge ada nadege wolai, eyesu é gula ná. Toğa koto gba vai ge to bɔɔi ve, ta ná-peleyegei, ta Izelayele vebei kpein be.

¹⁸ «A gena gɔlaa, toğa li zalaɔa gulazuve, nii é Gooɔ GALAGI fakala, é koto gba vai ge, zalaɔa gulazuve ve, é nike zinei ta boli zinei ma namai zege, é sie zalaɔa gulazuve mineiti ma, maagoolii pe su. ¹⁹ Toğa namai vaza ga zeebefai, ná zeizu ge lófela, zalaɔa gulazuve ma. Toğa kole, é nade, Izelayele nuiti ta-gɔzɔba vaiti faa zu.

²⁰ «Siegi zu é besu da ga koto gba vai ge ada nadege wolai ve, ta GALA daagomi sege velei ve, ta zalaɔa gulazuve ve, toğa boli zinei ma vului maabuɔa va. ²¹ Aalɔn ga yee felegoiti pee boli zinei ma vului unmave, é la zɔ ga maazu ga Izelayele nuiti ta-vaa nɔiti kpein, ta ta-lɔ kologogiti kpein, niiti ti kotoi gea ga ti maavele. Toğa ti la boli zinei unma, naa volu, é kpe, é li tevebai zu, zunu gɔla ge bɔ ba, nii kevele betei. ²² Ta-vaa nɔiti ta ye boli zinei va, ti kpe, é li tevebai zu, é li zoi naa zu, ve ná nakai.

²³ «Aalɔn ga le GALA daagomi sege velei wu, é geze zegeiti kula, niiti é gea ti looni teezuve ada nadege wolai. Toğa ti la ná. ²⁴ Toğa maagba ada nadege ta, é ná-segeiti sege volu. Naa volu toğa gula, é ná-gala zalaɔai gula, ta nubuseiti ta-gala zalaɔai, é koto gba vai ge bɔɔi ve, ta nubuseiti be. ²⁵ Toğa koto gba zuai ma wulɔi gɔla zalaɔa gulazuve.

²⁶ «Zɔi a bolii be, nii kotoi yegai da, naa ga ná-segeiti gba, é maagba, naa voluma toğa le niina ti-vuuzuve. ²⁷ Koto gba zalaɔai ma nike zinei ta koto gba woli zinei niiti ti ti-ma namai zegeai, ti vaa la ada nadege wolai koto gba vai zu, ta li ga tiye ti-vuuzuve voluve, ti ma gɔlɔiti gala abui ga, ta ma zuai, ta ma booiti. ²⁸ Zɔi a gala, naa ga ná-segeiti gba, é maagba. Naa volu toğa le niina ti-vuuzuve.

²⁹ «Nii ga ge wo ve ga gɔoɔ tɔgi, alugi lófelasiei ma volo puugɔi ma, wa zugi zo, wo la boti nɔpe kea, é geni ga zou loun, baa weein nii é ga seikɔɔma nui wo zaama. ³⁰ Mazɔlɔ naama volo ná, ta koto gba vai ge wo ve, naa ga a ke wo nade. Wa nade wa-gotoiti kpein faa zu, Gooɔ GALAGI gaazu. ³¹ Toğa ge wo ve ga dooɔ folo wolai, wa zugi zo. Toğa ge wo ve ga gɔoɔ tɔgi.

³² «Koto gba vai ga ge zalaɔa gula nui ya, nii gulɔi ziaai ma, feai bè ga é vile keege votogi zu zalaɔa gula vai zu. Toğa bɔɔi maagili ga zalaɔa gula zegeiti, ti ga gezei. ³³ Toğa koto gba vai ge ada nadege wolai ve, ta GALA daagomi sege velei ve, ta zalaɔa gulazuve ve. Toğa koto gba vai ge balaa zalaɔa gula nuiti be, ta nubuseiti kpein be.

³⁴ Toğa ge wo ve ga gɔoɔ tɔgi, koto gba vai ga ge, naa ge gɔla kona-o-kona, Izelayele nuiti ta-gotoiti kpein faa zu.»

Naa geni, nii Gooɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya.

IZELAYELE NUITI TA-NADEDAI

17

(17:1--27:34)

Zalaḡa ḡulazu ḡila kpegi

¹ Ḡooḡo GALAGI b̄eni Moize v̄o, é ḡe ma: ² «B̄e Aal̄n v̄o, ta ná-doun zunuiti, ta Izelaye nui ti kpein, è ḡe ti ma: W̄e, nii ḡa Ḡooḡo GALAGI deveai:

³ «Ni Izelaye nui ta a niki b̄a baalagi, b̄a bolii ḡdaalevena ga zalaḡai ti-vuuzuv̄e, b̄a ti-vuuzuv̄e voluv̄e, ⁴ é la liini la GALA daaḡomi seḡe v̄e laa v̄e, é va ke ga v̄e anii Ḡooḡo GALAGI v̄e ná-seḡe v̄e na degai ḡakalav̄e, naama nui ḡa ḡe ga s̄ba nu, t̄o z̄e é na mai v̄ua. Kpe ka leve ná-nubuseiti ba, é ḡula ti zaama. ⁵ Naa ḡa a ke, Izelaye nui ti mina m̄o ta-zalaḡa aniiti kula d̄o b̄oiti su, kele ti da va ga tiye zalaḡa ḡula nui v̄o, Ḡooḡo GALAGI ḡakala GALA daaḡomi seḡe v̄e laa v̄e, é ti ḡula ga zalaḡai Ḡooḡo GALAGI v̄e, ga ziilei zalaḡaiti. ⁶ Zalaḡa ḡula nui ḡa ma na mai v̄aza Ḡooḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuv̄e ma, GALA daaḡomi seḡe v̄e laa v̄e, é ma wul̄i ḡala, nii makugi a ne Ḡooḡo GALAGI v̄e. ⁷ Ti la m̄o ta-zalaḡaiti kulaa z̄e ḡalagiti b̄e, niiti ti-vaaḡulabaiti ti ga boli zin̄eiti, niiti ti ḡe b̄o ḡo z̄o zu ga tiye. Toḡa ḡe ga ḡooḡo t̄gi ti v̄e, ta ti-mavofodaiti kpein.

⁸ «Da ḡe ti ma m̄o n̄o: Ni Izelaye nui ta, b̄a seik̄oḡma nui ta, é ti zaama, a gala zalaḡai ḡulana, b̄a zalaḡai taḡili, ⁹ é la liini la GALA daaḡomi seḡe v̄e laa v̄e, é va kula ga zalaḡai Ḡooḡo GALAGI v̄e, naama nui b̄e ka leve ná-nubuseiti ba.

T̄gi é lo na mai mi vai va

¹⁰ «Ni Izelaye nui ta, b̄a seik̄oḡma nui ta, é ti zaama, a na mai ma zii tan̄o pe miina, na voluave naama nui va, nii é na mai miizu, na naama nui b̄e v̄e b̄alaa ná-nubuseiti ba, é ḡula ti zaama. ¹¹ Maz̄o b̄o na mai ḡa é ga kpe anii kpein z̄envui. Ḡe f̄e v̄e wo ya, ga wo koto gba vai ḡe la zalaḡa ḡulazuv̄e, wo-ȳenvuiti faa zu, maz̄o b̄o t̄e é ga z̄envui ma v̄oogi, naa maavele ḡa na mai a kotoi gba la. ¹² Naa ḡa é ba, ḡe boḡe Izelaye nui ta ma ga, nu na pe ge mina na mai mi wo zaama, an̄e seik̄oḡma nui v̄e, é mina na mai mi. ¹³ Ni Izelaye nui ta, b̄a seik̄oḡma nui ta, é ti zaama, a sua zona d̄o b̄o z̄e su, b̄a w̄onii, nii nu a mi, toḡa ma na mai v̄u z̄o i ma, é fufilegi v̄u gaazu. ¹⁴ Maz̄o b̄o kpe anii kpein, ni na toḡa vulua, z̄envui ḡa ma na mai zu. Naa ḡa é ba, ḡe boḡe Izelaye nui ta ma ga, wo la kpu sei tan̄o pe ma na mai mia, maz̄o b̄o kpe anii kpein z̄envui ḡa ná-na mai zu, nu na pe a ta miina, naa b̄e ka leve Izelaye nubuseiti ba.

¹⁵ «Nu na pe, é ḡeni zou loun zu, b̄a seik̄oḡma nui ta su, a sua miina saai b̄o ḡo v̄e, b̄a balivaliai ga, toḡa ná-seḡeiti gba, é maagba. K̄o z̄o ai ḡa ye de, eyesu k̄o k̄o i. Naa volu, toḡa na de. ¹⁶ Ni é la ná-seḡeiti gbani, é va maagba, ná-faaḡaaza golai ma ḡas̄o i ḡa la unma.»

18

Daa koba vai ma maḡe i tanigaani

¹ Ḡooḡo GALAGI b̄eni Moize v̄o, é ḡe ma: ² «B̄e Izelaye nui ta p̄o, è ḡe ti ma: Na ga Ḡooḡo GALAGI, wa-ḠALAGI. ³ A mina naa ḡe, nii é ḡe zu Ezipete yooi zu, v̄e wo ḡeni zeini ná. A mina naa ḡe, nii é ḡe zu Kanaan yooi zu, v̄e ḡe liizu ga woye ná. A mina v̄ile ta-l̄giti polu. ⁴ A ḡolo ná-deveiti b̄e, wo make ná-t̄giti ma, wo v̄ile ti volu. Na ga Ḡooḡo GALAGI, wa-ḠALAGI. ⁵ A ḡolo ná-t̄giti b̄e, ta ná-deveiti, nui nii a z̄ena ga tiye, naa ḡa z̄envui wo naa maavele ma. Na ga Ḡooḡo GALAGI.

⁶ «Wo tan̄o pe ge mina la ga anzanu, ta nii ti logai b̄o ḡo va. Na ga Ḡooḡo GALAGI.

⁷ «Mina la è-lee ḡoba. Toḡa ḡe ga è-ḡe unfe faa. Toḡa ḡe b̄alaa ga è-lee unfe faa, maz̄o b̄o è-lee v̄e.

- 8 «Mina la è-ǵεε anzai taǵili koba. Toǵa ǵε ga è-ǵεε unfe faa.
- 9 «Mina la è-vaazeelai ǵoba, è-ǵεε ná-doun anzanui ve, ǵaa è-lee ná-doun anzanui, anεε ni kulave su peleyeǵei taǵili bu.
- 10 «Mina la ga è-loun zunui ná-doun anzanui, ǵaa è-loun anzanui ná-doun anzanui, mazǵǵǵ da-unfe faa ve, da ǵǵǵǵi.
- 11 «Mina la ga è-ǵεε anzai taǵili ná-doun anzanui. Toǵa ga è-ǵεε ná-doun anzanui. Toǵa ga è-vaazeelai.
- 12 «Mina la ga è-ǵεε vaazeelai. Toǵa ga è-ǵεε ná-nu ǵiteǵiteǵi.
- 13 «Mina la ga è-lee die ǵaa deǵe anzanu, mazǵǵǵ è-lee ná-nu ǵiteǵiteǵi ve.
- 14 «Mina la ga è-ǵεε die ǵaa deǵe zunui anzai, mazǵǵǵ toǵa ga è-lee.
- 15 «Mina la ga è-loun anzai. Toǵa ǵε ga è-loin unfe faa.
- 16 «Mina la ga è-ǵεεloin anzai. Toǵa ǵε ga è-ǵεεloin unfe faa.
- 17 «Mina la ga anzanui, ta ná-doun anzanui. E la ná-doun zunui ná-doun anzanui zeǵea, ǵaa ná-doun anzanui nǵnǵ ma loun anzanui, mazǵǵǵ ta ga ná-nu ǵiteǵiteǵiti, naa ǵa ga faa nǵu wola.
- 18 «Ni è-anzai ǵa de vulua, mina die ǵaa deǵe anzanui ta zeǵe ga è-anza. Da toloi ǵǵ ti yǵǵǵu.
- 19 «Mina la ga anzanui ná-alu kaa zιεǵi zu, nii é tǵun kǵzǵu.
- 20 «Mina la ga è-zeiǵǵǵǵi anzai, da ǵǵǵǵ ǵǵzǵ la.
- 21 «Mina è-loin tanǵpe kula ga zalaǵa, é va ǵala kǵǵǵǵ ganigi ve daa ga Mǵǵke, deǵi vaa ma, é la da-GALAGI ǵǵǵǵ ǵolǵǵǵǵǵǵ. Nà ga ǵǵǵǵ GALAGI.
- 22 «Mina la ga zunu, eǵvelei nu a laa la ga anzanui. Naa ǵa ga kǵzǵba vaa.
- 23 «Mina la ga sua, é va ǵǵǵǵ ǵǵzǵ. Anzanu mina la sua ǵoba. Baǵǵulama vaa ve.
- 24 «À mina ǵǵǵǵ ǵǵzǵ ga naama zιε velei tanǵpe, mazǵǵǵ ziiti ǵè ti ǵεεzu wo luǵǵ, naati ti ǵǵǵǵ ǵǵzǵve ga naama zιε veleiti kpein. ²⁵ Zooi kpein ge ǵǵzǵa, ǵè ti maǵǵolo ta-vaǵǵaaza golaiti faa zu, zooi unpiliga ga ná-nuǵuseiti.
- 26 «Wǵun wa, wa ǵolo nà-tǵgiti be, ta nà-deveiti, wo mina naama ǵǵzǵba vai tanǵpe ke, é ǵeni ga zou loun, ǵaa seikǵǵǵma nui, nii é wo zaama. ²⁷ Mazǵǵǵ kǵzǵba vaiti kpein kana, zooi zu nuǵuseiti ti ǵeni keεzu, niiti ti ǵeni zeini zooi ǵa mǵungi wo luǵǵ, zooi ǵǵzǵa. ²⁸ Naa a ǵεena, zooi la mǵ unpiliga ga woye, tǵzei wa-ǵǵzǵba vaiti ba, eǵvelei é unpilini la ga ziiti, ti ǵeni wǵun wo luǵǵ náve. ²⁹ Mazǵǵǵ niiti kpein ti vaazu naa ǵεǵala ǵǵzǵba vaiti ta ǵεεzu, ti ǵe ka leve ta-nuǵuseiti ba, ti ǵula ti zaama.
- 30 «Wa ǵolo nà-deveiti be, naa ǵa a ke, wo la mǵ naama vaa nǵu wolaiti tanǵpe kea, nii é ǵeni ǵεεzu wo luǵǵ, wo la ǵǵǵǵ ǵǵzǵa ga naa ta. Nà ga ǵǵǵǵ GALAGI, wa-GALAGI.»

19

A nade, mazǵǵǵ nǵdeǵe

- 1 ǵǵǵǵ GALAGI ǵǵeni Moize vǵ, é ǵε ma: ² «Bǵε Izelayεle veǵei kpein pǵ, é ǵε ti ma: A nade, mazǵǵǵ nǵdeǵe, nà, ǵǵǵǵ GALAGI, wa-GALAGI.
- 3 «εεε gilagilagi ǵa unfe dee ta keεǵe ma, é nà-dooǵo foloiti maǵpe. Nà ga ǵǵǵǵ GALAGI, wa-GALAGI.
- 4 «À mina ǵaavote kǵǵǵǵ ganigiti ma. A mina galagaa ǵεte ǵǵǵǵ ve ga kǵlu ǵaawuungi. Nà ga ǵǵǵǵ GALAGI, wa-GALAGI.
- 5 «Siεǵi zu wa ziilei zalaǵai ǵulana la ǵǵǵǵ GALAGI ve, wa ke, nii a ke é daazo.
- 6 Ma zuai ǵa mi foloi wo kulazu la ga zalaǵai, ǵaa poluma zobui. Nii é yesu ná eyεsu foloi zavasiεi, naa ǵa ǵala. ⁷ Foloi zavasiεi, ni nu a ta miina, toǵa ǵε ga anii kǵzǵai, zalaǵai laa la mǵ zoga. ⁸ Zǵi a ta miina, ná-faǵǵaaza golai ma ǵasǵi

ɔa la unma, mazɔɔ toɔa naa ɔɔzɔzu, nii feai Ɔɔɔɔ GALAGI ʋɛ, naama nui ɔɛ ka leve nà-nubuseiti ba.

⁹ «Siɛgi zu wo moloi levezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelamave ye ná, wo mina ná leve, wo mina ɔale ma posuyɛvei ma. ¹⁰ A mina ani ɔɔɔgiti kula balaa, niiti ti yeɔai wa-leezen belei zu. A mina ma waaiti zɛve, niiti ti loozu. Wa naa ye ná bala nuiti be, ta seikɔɔma nuiti. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.

¹¹ «À mina unma wo. A mina zɛɛ wo, ɔaa wo va woya ɔete, wo ɔilagilagi wo-zeiɔɔɔi laalɔɔma. ¹² A mina zɛɛ ɔona wo dàaseigi zu, mazɔɔ wa wa-ƆALAGI lɔɔi ɔologolo. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI.

¹³ «À mina wo-zeiɔɔɔi maanɔɔ vaa ɔɛ, wo mina unma wo. A mina ɔata nu ná-sala wali ma, é va yesu poluma zobui. ¹⁴ A mina goizubɔɔ nui ɔoto, wo mina ani nɔpe kpesa gaazuɔole nui luɔɔ, nii a ɔɔɔziɔa ba, keɛ wa ɔɛ ga GALA gaazuluaba nu. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI.

¹⁵ «À mina telebotala vaa nɔpe ke tukpɔɔfaaleveiti su. A mina topolu ɔɛ bala nui ɔaa nu wolai ʋɛ. Keɛ wa wo-zeiɔɔɔi lukpɔɔfaaleve ga soledai. ¹⁶ A mina lɔɔi ɔɔ vaa ʋɛɛ wa-nubuseiti ta va. A mina zɛɛ zeele woo wo wo-zeiɔɔɔi laalɔɔma, a ɔɛ ga saa zabu. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI.

¹⁷ «À mina wo-ɔɛloin wainzeɔ wo-yiimave. A dama, wa ɔena zeli loga wo-ɔɛloin ma, wo mina koto la ɔɔɔ unma tɔun ná-faa zu. ¹⁸ A mina nɔno ʋotokula vaa ɔɛ, wo mina faa zeii yiima wa-nubuseiti ta laalɔɔma. Wa wo-zeiɔɔɔi nɛɛ ʋɛ, eɔɛ wa ɔɔɔi. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI.

¹⁹ «Wa ɔolo nà-deveiti be. A mina sua ma zii felegɔ ʋu ɔɔɔ ma, ti va peɛpolu wo. A mina ani zuwu zii felegɔ woli wa-ɔalagi va. A mina seɔe loo ɔɔba feɛai ga gezei ma zii felegɔ.

²⁰ «Siɛgi zu zunui ta a laana ga duɔ anzanui ta, nii maazogai zunui ɔili be, é la unmaɔni, é la ɔɔɔ yeema, ta faa zuɔologologi ɔete, keɛ ti la ti vaa, mazɔɔ anzanui naa la ɔɔɔ yeema. ²¹ Zunui ɔa va ga baala sine ɔila, Ɔɔɔɔ GALAGI ʋɔ, ga ná-faa zuɔete zalaɔai GALA daaɔomi seɔe ʋelei laave. ²² Zalaɔa ɔula nui ɔa koto gba vai ɔɛ tɔun be, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔakala, ná-kotoi vaa zu é keai, é ke ga baala sinei, é kulazu ga faazuɔete zalaɔai, kotoi naa é keai, suvaa ɔa ye be.

²³ «Siɛgi zu wo liizu la zooi ná zu, wa ɔena ga gwaa wului ma zii pe siin, wa ti-ma waaiti pete kona savagɔ laawu ga ti ɔɔzɔve, à mina ta mi negelein. ²⁴ Konagi naanisiei ma, wa ti-ma waaiti kpein fe Ɔɔɔɔ GALAGI ná-maamuse vaa zu. ²⁵ Konagi lɔɔlusiei ma, wa zoo wo ma waaiti ta mi. Ni wa naa ɔɛena, wa-ɔulanumai ɔa li ga wɔɔɔa. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.

²⁶ «À mina sua nɔpe mi, nii ɔamai su. A mina ɔɔɔ lɔ zogɔ vaa zu, ta ungaizie vaa nɔpe. ²⁷ A mina wɔungiti buuwo, wo mina wo-ɔakalagiti bo. ²⁸ A mina wɛn dɔ wo-ɔɔlɔgi ma ɔɔve ʋɛ, wo mina ɔɔlɔpale lɔ ɔɔɔ ma. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI.

²⁹ «À mina wo-loun anzanui ɔaazu unfe seɔe ga wo va dɔ kologologi zu, galagi tanɔpe deɔi vaa ma, naa ɔa a ke zooi zu nubuseiti ti mina lɔ kologologi zu, ná zulaa a va ve ga kɔzɔba vai. ³⁰ Wa nà-dooɔo foloiti maape, wo unfe seizu ɔadegai ma. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI.

³¹ «À mina li, wo va ɔɔve laawooleve nuiti gaazaɔa, ɔaa niiti ɔɔveiti ti velela vele vaiti bosu ti ma. A mina ti ɔaizie, wo mina ɔɔɔ ɔɔzɔ ga tiye. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.

³² «Wa wuzɛɔe un kolegiti kpein be, wo kewola ʋɔɔi leɔi. Wa lua wa-ƆALAGI va. Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI.

³³ «Ni seikɔɔma nui ta a vaana wo zaama wa-yooi zu, à mina suziɔa. ³⁴ Wa seikɔɔma nui zo ga pagɔ, eɔɛ pelegi wo zou loin zosu da. Wa nɛɛ ʋɛ eɔɛ

wa bɔɔɔi. Mazɔlɔ wo ɔeni ga seikɔɔma nuiti Ezipete yooi zu. Nà ga Ɔoɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.

³⁵ «À mina telebotala vaa ɔe, tukpɔɔfaaleveiti su, anee kɔɔɔgiti su, ɔaa aniiti sɔligɔiti su, ɔaa aniiti buɔegiti su. ³⁶ Keni wa-ɔɔɔ ganiiti ti zɔle, bui velei zoloo. Nà ga Ɔoɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI, nii é wo ɔulani Ezipete yooi va. ³⁷ Wa nà-deveiti kpein so, ta nà-tɔgiti, wo ti make, wo zie ga tiye. Nà ga Ɔoɔɔ GALAGI.»

20

Kotoiti ma zalai

¹ Ɔoɔɔ GALAGI ɔeni Moize vɔ, é ɔe ma: ² «Ɔe Izelayele nuiti ma: Nu-o-nu é ɔeni Izelayele nuiti saama, ɔaa seikɔɔma nu, nii a ná-doin ta ɔulana ga zalaɔa salei ve, daa ga Mɔlɔke, ta naama nui vaa. Zooi zu nuɔuseiti ta sɔ ga kɔtui, é za. ³ Nɔun nà vɔluave naama nui va, gè kpeteve ná-nuɔuseiti ba, tɔzei ba é ná-doin ta levege salei Mɔlɔke vɔ, é seizu ɔadegai ɔɔzɔve, é dàasei ɔadegai ɔolɔɔlo. ⁴ Ni Izelayele nuiti ta gilina ba, ti ɔaazuvee ma naama nui letegi, nii é ná-doin ta levegai salei Mɔlɔke vɔ, ni ti la paani, ⁵ nɔun, nà vɔluave ma nui va, ta ná-peleyeɔei, nà kpeteve ná-nuɔuseiti ba, é vee naati kpein ba, niiti ti kɔɔɔ gani kɔɔ vai ɔeezu, eɔevelei é keezu la salei Mɔlɔke ve.

⁶ «Ni nui ta a liina, é ɔve laawooleve nuiti gaazaɔa, ɔaa niiti ɔvɔeiti ti velela vele vaiti bosu ti ma, nii é ga kɔɔɔ gani kɔɔ vai ma zii, nà vɔluave naama nui va, gè kpeteve ná-nuɔuseiti ba. ⁷ A ɔɔɔ ɔade, wa ɔade, mazɔlɔ nà ga Ɔoɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI. ⁸ A nà-deveiti make, wo zie ga tiye. Nà ga Ɔoɔɔ GALAGI, nii é wo ɔadesu.

⁹ «Zoi nɔpe é keeɔe ɔaa dee ɔotozu, ta naama nui vaa, tɔzei é keeɔe ɔaa dee ɔotoa, ma ɔamai ɔa la tɔ ɔɔɔ unma.

¹⁰ «Siegi zu zunui ta a weenzié bona la ga seinoɔɔi ta anza, wa weenzié nuiti felegɔ pe paa.

¹¹ «Ni zunui ta a laana ga keeɔe anzai, é keeɔe ɔaazu unfe segea, wa naama zunui ta naama anzanuiti paa. Ti-ma ɔamai ɔa la ti unma. ¹² Ni zunui ta a laana ga ná-doun anzai, wa ti felegɔi pe paa. Ti unfetala vai ɔea, ti-ma ɔamai ɔa la ti unma.

¹³ «Ni zunui ta a laana ga zunui ta, ti kɔzɔba vai ɔea, wa ti vaa. Ti-ma ɔamai ɔa la ti unma.

¹⁴ «Ni zunui ta a anzanui ta dee zefena, é ti felegɔ ze ga anza, naa ɔa ga faa ɔou wola. Ta ti savagɔ ɔala, naa ɔa a ke faa ɔou wolai naa mina ye wo zaama.

¹⁵ «Ni zunui ta a laana ga suai, wa zunui naa vaa, wo suai ɔalaa paa. ¹⁶ Ni anzanui ta a maabugana suai ta va, é la koba, wa anzanui vaa, wo suai vaa. Ta ti pe paa, ti-ma ɔamai ɔa la ti unma.

¹⁷ «Ni zunui ta a ná-seelai zeina ga anza, keeɔe ná-doun anzanui, ɔaa dee ná-doun anzanui, é naa unfega, ta é ɔɔɔ unfega. Unfetala vaa wola ɔana, ti ɔe ka leve ta-nuɔuseiti ba, naa ɔa ɔe ta-nuiti pe gaazu. Zunui naa é ná-seelai unfegai, ná-faaɔaaza golai ma ɔasɔi ɔa la unma.

¹⁸ «Ni zunui ta a laana ga anzanui ta, é ná-alugi ɔaai, ti felegɔ pe ti ɔe ka leve ta-nuɔuseiti ba, mazɔlɔ ti ná-alugi ma ɔamai ɔaa.

¹⁹ «À mina la ga wo-lee die ɔaa dege anzanui ta, ɔaa wo-ɔee ná-seelai ta. Ni zunui ta a laana ga ná-nu ɔiteɔitegi ta, ta-vaagaaza golai ma ɔasɔi ɔa la ti unma.

²⁰ «Zunui ta a laana ga keeɔe die ɔaa dege zunui ta anza, é zunui naa ɔaazu unfe segea. Ti felegɔ ta ta-ɔotoi ma ɔasɔi zege, ta za ɔana nɔ, ti la doun zɔlɔga.

²¹ «Ni zunui ta a keeloin anzai zeina, kɔzɔba vaa ɔana, é keeɔeloin unfega, ti la doun zɔlɔga.

22 «Wa make nà-deveiti ma, ta nà-təgiti, wo ti zo kpaan, naa ɔa a ke zooli ve gè vaazu liizu ga woye ná, ga wo zeí ná, é la unpiliga ga woye. 23 A mina zie ga zii naati ta-luvai, niiti gè vaazu ti beezu wo luɔ, mazɔɔ ti naama ɔewotiiti kpein keevɛ, naa velezeɔe bɛ. 24 Gè boga wo ma: Wa ɔa wo ta-yooi zɔɔsu, nà feezu wo ve ga wɔnɔ, zooli ve, ve nɔnɔi ta kɔin gulɔi voovaai ná. Nà ga ɔooɔ GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo yeeɔaafwea, wa zɔɔma ziiti. 25 Wa zɔɔzu ɔe kɔzɔba zuaiti ta sua padegaiti ba, ta kɔzɔba wɔniiti ta wɔni padegaiti ba, naa ɔa a ke wo mina bɔɔ ɔe ga kɔzɔba vea, ga suaiti, ɔaa wɔniiti, ɔaa ga naati kpein, niiti ti bokposu zooli ma. Gè ti yeeɔaafwea, ta suai zɔiti, nii a ke wo kwɛɛ ga ti ɔzɔɔɛ.

26 «À jade nɔn bɛ, mazɔɔ jadeɔe, nɔn nà, ɔooɔ GALAGI, gè wo yeeɔaafweevɛ wa zɔɔma ziiti, naa ɔa a ke, wo ɔe ga nɔnɔiti.

27 «Zunui ɔaa anzanui nii é ga ɔve laawooleve nui, ɔaa nii ɔvɛiti ti velela vele vaiti bosu ma, wa sɔ ga kɔtui, é za. Ma jamai ɔa la unma.»

21

Deveiti é lo zalaɔa ɔula nuiti ba

1 ɔooɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Bɔe zalaɔa ɔula nuiti pɔ, Aalɔn ná-doun zunuiti, è ɔe ti ma: Zalaɔa ɔula nui la bɔɔ ɔzɔa ná-nubuseiti saama ɔve maavele ma. 2 E ɔula ná-nu ɔiteɔitegiti polu, dee, ɔaa keeɔe, ɔaa ná-doun zunui, ɔaa ná-doun anzanui, ɔaa keeɔeloin, 3 ɔaa ná-seelai, nii é la de zeini zunu ve. Toɔa zoo é bɔɔ ɔzɔa ná-seelai naa ve, tɔzei naa ɔa ná-peleyeɔei wu, é la de leeni zunu ɔili ná-pele wu. 4 Toɔa ga kundigii ná-nubuseiti saama, é la bɔɔ ɔzɔa, é va lɔɔi ɔoloɔolo.

5 «Ni saa ɔa lona zalaɔa ɔula nuiti ma, ti la kpaana pea tɔungi zu, ti la bakalagiti boga, ti la pɔɔpale la bɔɔ ma. 6 Ta jade ta-GALAGI ve, ti mina ta-GALAGI lɔɔi ɔoloɔolo, mazɔɔ ta zalaɔaiti kulazu ɔooɔ GALAGI ve, ná-daamianigi ve é ɔalazu abui ɔa. Ti maanɛve, ti jade. 7 Ti la koloɔolo anzanu zeida, ɔaa nii tɔɔi ɔoloɔologai. Ti la anzanu zeida, nii sinigi ɔleai ba, mazɔɔ zalaɔa ɔula nui jadeɔe ná-GALAGI ve. 8 Wa pete ga jade nu, mazɔɔ toɔa é daamianigi ɔulazu ga zalaɔai wa-GALAGI ve. Toɔa ɔe ga jade nu wo ve, mazɔɔ nɔn jadeɔe, nɛi gè ga ɔooɔ GALAGI, nii é wo nadesu. 9 Ni zalaɔa ɔula nui ná-doun anzanui a lɔɔi ɔoloɔolona ga é la koloɔologi zu, toɔa keeɔe lɔɔi ɔoloɔolosu, ta gala, é za.

10 «Zalaɔa ɔula nui nii kundigilai zea, keeɔelointi maazu, nii gulɔ padegai ziaai ma, ta nii zalaɔa ɔula zeɔeiti toai kɔba, é la nɔundɔaiti zega yaɔaba, ta é la ná-seɔeiti balia ga. 11 E la lia pooma ɔoba, é la bɔɔ ɔzɔa, anɛ ni keeɔe a zaana, ɔaa dee. 12 E la ɔula seizu padegai va, naa ɔa a ke é mina seizu padegai ɔzɔ, mazɔɔ feeve bɛ ga nà-siema wulɔ padegai maavele. Nà ga ɔooɔ GALAGI.

13 «Zalaɔa ɔula nui naa mina anzanu zeí, nii é zunu vaa ɔwee. 14 E la poanza zeida, ɔaa anzanui nii sinigi ɔleai ba, ɔaa koloɔolo anzanu, ɔaa nii tɔɔi ɔoloɔologai, kee anzanui a ɔe seizu, keni é ɔe ga ná-bolodai zu anzalopo beai, é la de zunu vaa ɔwee. 15 Zalaɔa ɔula nui naa la mavofodai lɔɔi ɔoloɔologa ná-bolodai zaama, mazɔɔ nà ga ɔooɔ GALAGI, nii é tɔn nadesu.»

16 ɔooɔ GALAGI ɔeni Moize vɔ, é ɔe ma: 17 «Bɔe Aalɔn vɔ, è ɔe ma: E-mavofodai zu zunui tanɔpe, nii neevuzu ba, naa mina maabufa ga é ná-GALAGI ná-daamianigi ɔula ga zalaɔai. 18 Zunui tanɔpe, nii neevuzu a ɔe ba, naa la maabufaa ná va: gaazugole nu, ɔaa meɔele nu, ɔaa nii sokpai maavegai, ɔaa baalobazuve ta zeɔeai kevele ma, 19 ɔaa zunui ta, nii kɔɔi ɔleai, ɔaa

zeei, ²⁰ 6aa zunui ta, nii gɔgɔi polu, 6aa é ga kutui, 6aa gaazu wana nu, 6aa dɔgɔi ma, 6aa kulama zeebei ba, 6aa nii pɔlɔgɛzɛgɛfain woloai. ²¹ Zalaɣa ɣula nui Aalɔn mavofodai zu, zunui tanɔpe nii nɛɛvuzu ba, naa mina maabuɣa ga é va zalaɣaiti kula, ti ɣalazu abui ɣa. Tei nɛɛvuzuve ba, é mina maabuɣa, é va ná-GALAGI ná-daamianigi ɣula ga zalaɣai. ²² Toɣa zoo é ná-GALAGI ná-daamianigi ta mi, aniiti ti wola ɲadegai, ta ani ɲadegaiti. ²³ Kele é la lia seɣe zuɣooza golai vɔ pelei, ta é la maabuɣaa zalaɣa ɣulazuve va, mazɔlɔ nɛɛvuzuve ɣa ba. E la nà-ada ɲadegai ɣɔzɔa ta ma zɔlɔaiti, mazɔlɔ nà ga Ɔooɣɔ GALAGI, nii é ti ɲadesu.»

²⁴ Moize naama woosti daazeelini Aalɔn ma ta ná-doun zunuiti, é vɛɛ Izelayele nuiti kpein ba.

22

Maɣɛɛi é lo zalaɣa aniiti fai va

¹ Ɔooɣɔ GALAGI ɔɔeni Moize vɔ, é ɣɛ ma: ² «Aalɔn ta ná-doun zunuiti kala ga fai niiti ta ti maɣɛ, é lo veɛani ɲadegaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti ɣulazu bɛ, naa ɣa a ke ti mina dàasei ɲadegai ɣoloɣolo. Nà ga Ɔooɣɔ GALAGI.

³ «Ɔɛ ti ma: Wo-mavofodaiti saama, zunu nɔpe kɔzɔai a ye de, é maabuɣa veɛani ɲadegaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti veezu bɛ, naama nui ɣa ɔɛ, é zeɣe gàazu. Nà ga Ɔooɣɔ GALAGI. ⁴ Nu-o-nu Aalɔn mavofodai zu, kulama zeebei a ɣɛ ba, 6aa kalɔna kolegi, naa la veɛani ɲadegaiti ta mia, eyɛsu é ɔɛ ga ɲade. Zekana é la ga zɔi a vɔɔɣuna nui ta va, kɔzɔai ga poomai, 6aa é ɔɔɣɔ maɣoɣoɣogai. ⁵ Zɔi a vɔɔɣuna kpokpo ganii ta va, é kɔzɔi maazɔlɔ, 6aa nu vului ta, nii kɔzɔba anii ma zii tanɔpe a vɛɛna ba, é ɣɔzɔ ga naa, ⁶ zɔi a vɔɔɣuna ta va, naa ɣa ye kɔzɔyai zu eyɛsu kpɔkɔi, é la veɛani ɲadegaiti ta mia, keni é maagba. ⁷ Foloi a ɔɛna ga da, toɣa ɲade, naa vɔlu toɣa zoo niina é veɛani ɲadegaiti ta mi, mazɔlɔ ná-daamianigi vɛ. ⁸ E la sua vɔoma mia, 6aa nii balivaliai ga, nii a ke é mina ɔɔɣɔ ɣɔzɔ ga naa. Nà ga Ɔooɣɔ GALAGI.

⁹ «Zalaɣa ɣula nuiti ta nà-deveiti make, naa ɣa a ke ti mina koloɣolo, koto va la ti unma, ti mina va zaazu. Nà ga Ɔooɣɔ GALAGI, nii é ti ɲadesu.

¹⁰ «Izelayele nu nɔpe ge mina veɛani ɲadegai ta mi, ni é la ga zalaɣa ɣula nu. Anɛɛ zalaɣa ɣula nui ma wɛɛin ta ná-botigɛ nui, ti la veɛani ɲadegai ta mia. ¹¹ Kele duɔi nii zalaɣa ɣula nui geyaai, naa ɣa zoo é ta mi, ta nii balaagi sɔlɔɔgai ná-pelei wu, ta ná-daamianigi ta mi. ¹² Zalaɣa ɣula nui ná-doun anzanui, sinigi la ga zalaɣa ɣula nu, naa la naa ta mia, nii seɣeai veɛani ɲadegaiti ba. ¹³ Kele zalaɣa ɣula nui ná-doun anzanui, nii é ga poanzai, 6aa nii sinigi ɣɛɛai ba, é la doun zɔlɔni, ta nii é vaazu ɣalesu ma, é ye keɛɣɛ ná-pelei wu, eɣɛvelei é ɣɛni ná la, ná-nu niinelai zu, naa ɣa zoo é keɛɣɛ ná-daamianigiti ta mi. Nu nɔpe ge la ta mia, ni é la ga zalaɣa ɣula nu.

¹⁴ «Ni nui ta a veɛani ɲadegai miina, ki ge la ba, toɣa veɛanii lieɣi naa ve zalaɣa ɣula nui ya, é ta vɛɛ ba ga gaɔfwɛsu lɔlɔgɔi zeizu ɣilagi. ¹⁵ Zalaɣa ɣula nuiti ti mina Izelayele nuiti ta-veɛani ɲadegaiti kɔzɔ, nii naati ti seɣezu ba Ɔooɣɔ GALAGI vɛ. ¹⁶ Ni naati ta ta-veɛani ɲadegaiti miina, ta ta-vaɔɣaaza golai la ɔɔɣɔ unma, ti ɣɛ ga sɔba nuiti, mazɔlɔ nà ga Ɔooɣɔ GALAGI, nii é ti ɲadesu.»

Suai niiti ta zoo ɣulazu ga zalaɣai

¹⁷ Ɔooɣɔ GALAGI ɔɔeni Moize vɔ, é ɣɛ ma: ¹⁸ «Ɔɔɛ Aalɔn ta ná-doun zunuiti pɔ, naa vɛɛ Izelayele nuiti kpein ba, é ɣɛ ti ma: Nu kpein é ga Izelayele nu, 6aa ti ga seikɔɣɔma nu Izelayele yooi zu, niiti ta gala zalaɣai ɣula Ɔooɣɔ GALAGI

ve, minazeđe daazeeli vaa zu, 6aa vebeanii vaa zu ti daai ǵisu, ¹⁹ nii a ke daazo, tođa va ga togani zine ǵila, nii neevuzu la ba, é kula nikiiti saama, 6aa baalagiti, 6aa boliiti. ²⁰ A mina ani nɔpe kula ga zalađai, nii neevuzu a ǵe ba, mazɔɔ daa la zoga wo ve. ²¹ Ni zunui ta a toganii ma wolai 6aa ma goi ta ǵulana ga ziilei zalađai, é ǵeni ga minazeđe daazeeli vai, 6aa é ǵeni ga vebeanii nii é daai ǵisu, neevuzu mina ǵe zalađa anii va, naa ǵa a ke daazo. Neevuzu nɔpe ge mina ǵe ba. ²² A mina sua nɔpe kula ga zalađai Ǵoođo GALAGI ve, nii gaazuǵoleai, 6aa maaleǵefegai, 6aa koliiti ti ba, 6aa kavai ǵulaai ma, 6aa geleǵeleǵi ǵulaai ma. A mina naa ǵala zalađa ǵulazuve Ǵoođo GALAGI ve. ²³ Nike zinei 6aa baala zivoi nii baalobazuve ta ǵoozaai, 6aa ta buǵa, wa zoo wo naa ǵula ga zalađai 6aa vebeanii, nii wo daai ǵisu, kele naa ǵefala zuai ma zalađai la daazoga minazeđe daazeeli vaa zu. ²⁴ A mina sua ǵula ga zalađai Ǵoođo GALAGI ve, nii pɔlǵezefain woloai, 6aa kulaai su, 6aa teveai ga. A mina naa ta ǵe ga zalađa wa-yooi zu. ²⁵ A mina suai naa ma zii tanɔpe geya ween ma, wo va kula wa-ǴALAGI ve ga zalađai. Mazɔɔ ti maaleǵefegge, neevuzuve ǵa ba, daa la zoga wo ve.»

²⁶ Ǵoođo GALAGI 6ɔeni Moize vɔ, é ǵe ma: ²⁷ «Siigi zu niki a zɔɔna da, 6aa baalagi, 6aa bolii, tođa ye ma leei va, é ke ga folo lɔfela. E zo folo lɔsavasiie ma, eyesu zɔɔma voloiti, a ǵulana ga zalađai, nii abui galazu Ǵoođo GALAGI ve, daa ǵa zo. ²⁸ A mina togani leei ta ma yivoi vaa vɔɔma folo ǵila nɔ. ²⁹ Wa ǵena mama fee zalađai ǵulaa Ǵoođo GALAGI ve, wa kula vele bete, nii a ke daazo. ³⁰ Wa ti pe mi ma voloi nɔ ma, wo la ta ye ga ná, é va yesu sobui va zeeli. Nà ga Ǵoođo GALAGI.

³¹ «Wa nà-deveiti so, wo zie ga tiye. Nà ga Ǵoođo GALAGI.

³² «À mina dàasei ɲadegai ǵoloođolo, nà-ɲadedai ǵa maamusei zɔɔ Izelayele nuiti saama. Nòun nà Ǵoođo GALAGI, nii é wo ɲadesu, ³³ nèi gè wo ǵulaai Ezipete yooi va, ga gè ǵe ga wa-ǴALAGI. Nà ga Ǵoođo GALAGI.»

23

Feti voloiti

¹ Ǵoođo GALAGI 6ɔeni Moize vɔ, é ǵe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, è ǵe ti ma: Feti voloi ǵa ga niiti, wo maaneai wo ti ǵula, ti ga nà-feti voloiti. Naati ma vaa zu, wa nuɓuseiti toli, ti gaaleba ɲadegai wo.

³ «Ese ka ná-boti ǵe folo lɔzita laawu, kele foloi lɔfelasiie ǵa ga doođo foloi, gaaleba ɲadegai ǵa wo ma. Wo la boti nɔpe kea naama voloi. Doođo foloi ǵa ǵe de Ǵoođo GALAGI lebi vai ma, ve nɔpe wa zeí ná.

⁴ «Wele Ǵoođo GALAGI ná-feti volo ǵiligi tanigaa va, niiti wo maaneai wo nuɓuseiti toli ma, ti gaaleba ɲadegai wo naama ǵuiti ma, ti logai.

Pakegi ta bului leve la su, naati ma vetii (Gaalu Sevei 28:16-25)

⁵ «Alu mɔungi ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma 6okɔi, kpidii a veena, naa ǵa é ga Ǵoođo GALAGI ná-Pakegi. ⁶ Alugi naa ma volo puugo maazu lɔɔlusiei (15), naa ǵa ǵe ga bului nii leve la su, naa ma vetii, Ǵoođo GALAGI lebi vai ma. Folo lɔfela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. ⁷ Folo mɔungi, wa gaaleba ɲadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eǵevelei wa da ke la. ⁸ Folo lɔfela laawu, wa zalađai ǵula, nii abui galazu, Ǵoođo GALAGI ve. Folo lɔfelasiie ma, wa nuɓuseiti toli, wo gaaleba ɲadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eǵevelei wa da ke la.»

*Zooi va lɔnɔ mɔungiti
ma vetii*

⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, ɛ ɔe ma: ¹⁰ «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɔe ti ma: Siegi zu wo vaazu lɔzu la zooi zu, nii gɛ feezu wo ya, wa moloi levea, wa va ga ma ɔili ɔila, zalaɔa ɔula nui vɔ, wa-molo levea mɔungi zu. ¹¹ Dooɔo foloi vɔluma zobui, zalaɔa ɔula nui ɔa molo ɔilii lateɔe vai ma vooɔi ɔe, Gɔɔɔo GALAGI ɔakala, naa ɔa a ke daazo wo ve. ¹² Voloi wo vaazu molo ɔilii lateɔe vai ma vooɔi ɔeezu la, wa kona gila baala sinei zo, nii neevuzu la ba, wo kula ga gala zalaɔai Gɔɔɔo GALAGI ve. ¹³ Wa bulu vukɔ vagoi kilo lɔzita veɛ ba, gaayɔgai ga gulɔi, eɔe vebeanii galaai abui ɔa, makugi neai Gɔɔɔo GALAGI ve, ta puya zalaɔai litɛɛ ɔila ta tukpe (1,5) dɔoi zu. ¹⁴ Aisa naama voloi va zeeli, wo vaazu ma ga vebeanii wa-GALAGI vɔ, à mina bulu mi, baa ani ɔɔpɔ geega, baa molo niinei. Naa ɔa ga ɔooɔo tɔgi wo-mavofodaiti kpein be, ve nɔpe wa zeí ná.

*Pantekote voloi
(Gaalɔ Sevei 28:26-31)*

¹⁵ «Wa dɔooɔi ɔaalu ga dɔfela, ɛ zo dooɔo foloi vɔluma voloi ma, yeei wo vaazu la ga molo ɔili, wo dateɔe mà. ¹⁶ E zo dooɔo foloi ma voloi ma, wa folo vɔulɔɔlugɔ (50) ɔaalu, wo molo niinei ma vebeanii ɔili kevele beɛe Gɔɔɔo GALAGI ve. ¹⁷ Wa va ga bulu felegɔ, wo zeɔe la wo-zeizuve, wo ti lateɔe, ti ɔilagilagi ɔa beɛe ga bulu vukɔ vagoi kilo lɔzita, ti mɔ ga levei. Naati ta ga zooi va lɔnɔ mɔungiti Gɔɔɔo GALAGI ve. ¹⁸ Bului naati poluma, wa kona gila baala zivo lɔfela ɔula ga zalaɔai, neevuzu mina ɔe ti va, ta nike zine bokpa gila ta baala sine felegɔ, ti ɔula ga gala zalaɔai, ɛ veɛ ta-vebeanii va, ta ta-vuya zalaɔai. Zalaɔai ve, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔo GALAGI ve. ¹⁹ Wa boli zinei ɔula ga koto gba zalaɔai, ta kona gila baala sine felegɔ, wo kula ga ziilei zalaɔai. ²⁰ Zalaɔa ɔula nui ɔa ti lateɔe vai ma vooɔi ɔe, Gɔɔɔo GALAGI ɔakala, ɛ veɛ zooi va lɔnɔ mɔungiti ma bului va, ɛ veɛ baala zivo felegɔiti ba. Ta zeɔe, ti ve Gɔɔɔo GALAGI ve, ti ɔe ga zalaɔa ɔula nui nɔnɔi. ²¹ Naama voloi nɔ, wa nuɔuseiti toli, ti gaaleba ɔadegai wo. Wo la boti nɔpe kea, eɔevelei wa ɔa ke la. Naa ɔa ɔe ga ɔooɔo tɔgi wo-mavofodaiti kpein be, ve nɔpe wa zeí ná.

²² «Siegi zu wo moloi levezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelamaue ye ná, wo mina ná leve, wo mina ɔale ma posuyeei ma. Wa naa ye ná bala nuiti be, ta seikɔɔoma nuiti. Nà ga Gɔɔɔo GALAGI, wa-GALAGI.»

*Puvu fee vetii
(Gaalɔ Sevei 29:1-6)*

²³ Gɔɔɔo GALAGI bɔeni Moize vɔ, ɛ ɔe ma: ²⁴ «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɔe ti ma: Alugi lɔfelasiei ma volo mɔungi ma, toɔa ɔe ga dooɔo folo wola wo ve, wo ɔitoo sù, wa puugiti fe, wo gaaleba ɔadegai wo. ²⁵ Wo la boti nɔpe kea, eɔevelei wa ɔa ke la. Wa zalaɔai ɔula, nii abui galazu, Gɔɔɔo GALAGI ve.»

*Koto gba voloi
(Gaalɔ Sevei 29:7-11)*

²⁶ Gɔɔɔo GALAGI bɔeni Moize vɔ, ɛ ɔe ma: ²⁷ «Alugi lɔfelasiei ma volo puugiti ma, naa ɔa ɔe ga koto gba voloi. Wa gaaleba ɔadegai wo, wo zugi zo, wo zalaɔai ɔula, nii abui galazu, Gɔɔɔo GALAGI ve. ²⁸ Wo la boti nɔpe kea naama voloi, mazɔɔo koto gba voloi ve, yeei koto gba vai maaneai ɛ ɔe la wo ve, Gɔɔɔo GALAGI ɔaazu, wa-GALAGI. ²⁹ Nu-o-nu nii ɛ la zugi zoni naama voloi, naa be ka leve ná-nuɔuseiti ba. ³⁰ Nu nɔpe a boti ɔeeɛna naama voloi, nà undaavili ná-nuɔuseiti saama. ³¹ Wo la boti nɔpe kea. Naa ɔa ɔe ga ɔooɔo tɔgi wo-mavofodaiti kpein be, ve nɔpe wo zeizu ná. ³² Toɔa ɔe wo ve ga dooɔo folo

wolai, wa zugi zo. E zo alugi ma voloi laavuusi ei ma 6akoi ma, e li poluma zobui ma 6akoi va, keni wo loogfo.»

Kota lo fetii

(Gaalu Sevei 29:12-39)

³³ Goofo GALAGI 6oeni Moize va, e fe ma: ³⁴ «Bae Izelayele nuiti pa, e fe ti ma: Ma alugi lbfelasi ei na ma volo puugo maazu l6alusiei (15) ma, naa ga fe ga kota vetii Goofo GALAGI ve, folo lbfela laawu. ³⁵ Folo m6ungi, gaaleba padegai ga wo. Wo la boti nape kea, egevelei wa da ke la. ³⁶ Folo lbfela laawu, folo-fofolo wa gala zalaagai gila kula, Goofo GALAGI ve. Foloji l6avasiei, wa gaaleba padegai wo, wo gala zalaagaiti kula Goofo GALAGI ve. Toaga fe ga gaaleba padegai GALA debi vai ma. Wo la boti nape kea, egevelei wa da ke la.

³⁷ «Feti voloiti kana, Goofo GALAGI l6bi vai ma, niiti wo maanai wo nubuseiti toli ti ma, ti gaaleba padegai wo. Ti zalaagaiti kula, ti galazu abui ga, ta vebeaniiti, ta zalaagaiti, ta puya zalaagaiti, e zoloo foloi gilagilagi ma leveiti ma. ³⁸ Wa Goofo GALAGI na-doofo foloiti maane, wo ti la wa-vebeaniiti maazu, ta wa-minazefegiti, ta wa-vebeaniiti kpein wo ti laa gisu, niiti wo ti veezu Goofo GALAGI ve.

³⁹ «Alu d6felasi ei ma volo puugo maazu l6alusiei (15) ma, siegi zu wo zooi zu ani waaiti kulazu la, wa fetii gula Goofo GALAGI l6bi vai ma. Wa naa fe folo lbfela laawu. Folo m6ungi ga fe ga doogofi, d6avasiei balaa fe ga doogofi. ⁴⁰ Folo m6ungi, wa gulu vagoti ma waai zefe, ta doo laagiti, ta gulu bekegiti, ti gaabiiliai, ta ziela gulu bekegiti. Wa goozune Goofo GALAGI gaazu, wa-GALAGI, wo naa fe folo lbfela laawu. ⁴¹ Kona-o-kona wa fetii naa gula Goofo GALAGI l6bi vai ma, folo lbfela laawu. Toaga ga googfo t6gi wo-mavofodaiti kpein be. Wa fe kulazu alu d6felasi ei ma. ⁴² Wa ze kotaiti bu folo lbfela laawu. Izelayele yooi zu, zou lointi kpein ta ze kotaiti bu, ⁴³ naa ga a ke, wo-mavofodaiti ti kwee ga ge Izelayele nuiti seini kotaiti bu, ge ti gulaai ma Ezipete yooi va. Na ga Goofo GALAGI, wa-GALAGI.»

⁴⁴ Uele gana Moize kalagiti feeni la Izelayele nuiti zea, e vile Goofo GALAGI na-feti voloiti ba.

24

Deveiti

e lo seizu padegai na-fitinaiti ba

(Egezode 27:20-21)

¹ Goofo GALAGI 6oeni Moize va, e fe ma: ² «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va e va ga wolive wulo vagoi, kpetei fitinai vaa zu, naa ga a ke wo yeeye fitinaiti ba, yeenape ti mina za. ³ GALA daagomi sege velei wu, sege zufoza golai gakalave, nii e zeele woo gesui gakalave, minaa ga Aalon a sei na, fitinaiti ti so, e zo k6akoi ma, eyesu geelaalao, Goofo GALAGI gaazu. Toaga ga googfo t6gi, wo-mavofodaiti kpein be. ⁴ Toaga fitinaiti kevele bete, fitina ze anii ga, e ga zanu kitei, ti da zo yeenape Goofo GALAGI gaazu.

Bului e feni veezu GALA be

⁵ «Da bulu vuk6 vagoi zefe, e bulu puugo maazu felego (12) bete, bului gilagilagi ga fe ga kilo l6zita. ⁶ Da ti gevele bete zanu kitei ma labalii ga, Goofo GALAGI gaazu, ga seizu felego. ⁷ Da ani maku neene kitei ta vu seizu gilagilagi ma. Naa volu da ani maku neene kitei gala Goofo GALAGI gaazu, bului votogi zu, ege gizesui. ⁸ Doofo foloi gilagilagi, ta da bului naati kevele bete yeenape Goofo GALAGI gaazu. Toaga ga minazefegi e yesu naa go, Izelayele nuiti ta-vaa

zu. ⁹ Bului naati ta ǵe ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔnɔ, ta ti mi ada ɲadegai ta, mazɔlɔɔ toǵa ǵe ti ve ga vebɛani ɲadega wolai, naati saama, niiti ti ǵalazu, Ǵooǵɔ GALAGI ǵaazu. Toǵa ga ǵooǵɔ tɔgi.»

*Woo ɲɔu wo nuiti
ta nu vaa nuiti so pelei*

¹⁰ Yeeta, Izelayele anzanu ǵila ta Ezipete zunu ǵila, ti-loun zunui vaani Izelayele nuiti saama. Kpɔɛi leveni ti-uuuzuve, Izelayele anzanui naa ná-doun zunui ta Izelayele zunui ta ti yɔǵɔzu. ¹¹ Izelayele anzanui naa ná-doun zunui woo ɲɔiti boni GALA daalɔǵɔma, é koto. Ti vaani la Moize vɔ. Dee laaseigi ǵeni ga Selɔmite, Diɓeli ná-doun anzanui, Dan ná-bolodai zu. ¹² Ti makɛni ga pagɔ, eyesu deve zɔlɔ Ǵooǵɔ GALAGI ya.

¹³ Ǵooǵɔ GALAGI ɓɔɛni Moize vɔ, é ǵe ma: ¹⁴ «À woo ɲɔu wo nui ǵula wo-uuuzuve va. Niiti kpein ti gooi mɛnigai, naati ti yeeiti pɛɛ unma, naa vɔluma bɛɓei kpein ge sɔ ga kɔtui, é za. ¹⁵ Da ɓɔɛ Izelayele nuiti pɔ ga, nu-o-nu a ná-GALAGI ǵotona, naama nui ǵa ná-kotoi ma ǵasɔi zɛǵe. ¹⁶ Zɔi nɔpɛ a woo ɲɔu wona Ǵooǵɔ GALAGI laaseigi laalɔǵɔma, ta naama nui vaa, bɛɓei kpein ka sɔ ga kɔtui, é za, é ǵeni ga seikɔǵɔma nu ɓaa zou loun, tɔɔzei é woo ɲɔi woga GALA daaseigi laalɔǵɔma.

¹⁷ «Zɔi a nu vaana, ta naama nui vaa. ¹⁸ Zɔi a sua vaana, toǵa potogi ve ga suai ta. Zenvui voto ka ǵe ga zenvui. ¹⁹ Ni nui ta a seipɔǵɔi maawanana, toǵa ǵe la, eǵevelei tɔ ɓɔǵɔi é kea la ga zɔi. ²⁰ Nii a nu ǵaei ǵale, naama nui ǵaei ǵa ǵale, nu ǵaazugezɛgi voto ka ǵe ga nu ǵaazugezɛgi, nu niiga voto ka ǵe ga nu niiga. Ta naama maawanai ǵeǵalai ǵe ga naa, nii é kea ga zɔi. ²¹ Zɔi a sua vaana, toǵa potogi ve. Kele zɔi a nu vaana, ta naama nui vaa.

²² «Tɔ gilagi nɔ ǵa seidai wo ma, seikɔǵɔma nu vɛɛ zou loun va, mazɔlɔɔ nà ga Ǵooǵɔ GALAGI, wa-ǴALAGI.»

²³ Moize ɓɔɛni Izelayele nuiti pɔ. Ti woo ɲɔu wo nui ǵulani ti-uuuzuve va, ti sɔ ga kɔtuiti, é za. Izelayele nuiti ti kɛɛni ǵana, eǵevelei Ǵooǵɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

25

*Zooi ná-dooǵɔ konagi
(Tɔ Sevei Velesiei 15:1-11)*

¹ Ǵooǵɔ GALAGI ɓɔɛni Moize vɔ Sinayi gizei ma, é ǵe ma: ² «Bɔɛ Izelayele nuiti pɔ, é ǵe ti ma: Siɛgi zu wo vaazu leezu la zooi naa zu, gè feezu wo ve, wa da zooi ye ná, é da looǵɔ yeedeǵalai tanigaa zu, naa ǵa ǵe Ǵooǵɔ GALAGI ná-lebiyai vaa ma. ³ Kona dɔzita laawu, wa wa-ani zuwui vaza wa-ɓalagiti su. Kona dɔzita laawu, wa wa-leezen beleiti subete ga pagɔ, wo gaawaai ǵula. ⁴ Kele kona dɓfelasiei, dooǵɔgi ǵa ve zooi ya, dooǵɔgi ǵa ǵe Ǵooǵɔ GALAGI lebi vai ma. Wo la ani zuwu vazaga wa-ɓalagiti ba. Wo la wa-leezen beleiti subetea. ⁵ Wo la molo ǵɔǵɔvɔlu levea, wo mina leezen ǵula kpelei zu, nii su la ɓeteni. Naa ǵa ǵe ga dooǵɔgi ɲeǵelein zooi ve. ⁶ Zooi ná-dooǵɔgi zaala zu, wa ǵɔnɔgi zɔlɔɔ, wɔun wa, wa-wotigɛ zunuiti, ta wa-wotigɛ anzanuiti, ta nui nii wo salazu folo-o-folo, ta wɛɛn é zeini wo ǵɔǵɔma, ⁷ ta wa-loganiiti, ta suaiti ti wa-yooi zu, zooi va lɔnɔgi kpein ka ǵe ga daamianigi.

Bɔǵɔyeemai ta unmoɔ konagi

⁸ «Wa dooǵɔ kona dɓfela ǵaalu, kona dɓfela zeizu lɓfela, naa ǵa é ga kona uuunaanigɔ maazu taavuugɔ (49). ⁹ Alu dɓfelasiei ma voloi uuusiei ma, wa puuugi ve, gooǵula, koto gba voloi, wa puuugi ve wa-yooi kpein su. ¹⁰ Wa kona

vuuloolusiei (50) naa leve ga kona padegai, wo bodoyeemai laazeeli zoi zu ze wo nuiti kpein ma. Toɔa ɔe wo ve ga bodoyeema ɔonagi, ese gilagilagi na-zoi ɔa ɔaɔale ma pɔ, ta ese ka ɔale ma na-peleyeɔei wu. ¹¹ Kona vuuloolusiei (50) ɔa ɔe wo ve ga bodoyeema ɔonagi: wo la ani zuwu vazaga, wo mina molo ɔɔɔvolu leve, wo mina leezen ɔula kpelei zu, nii su la ɔeteni. ¹² Mazoloo bodoyeema ɔonagi ve. Wa deve ga padegɛ. Anii niiti ti vonosu bodɔ ve kpalagi zu, wa naati mi.

¹³ «Bodoyeema ɔonagi naa zu, ese gilagilagi na-zoi ɔa ɔaɔale ma pɔ. ¹⁴ Ni wa zou vɔdina, ɔaa wo geya Izelayele nui ta ma, a mina tooma vaa ɔe. ¹⁵ Wa zou vɔdi zɔngɔi ɔaa geya zɔngɔi ɔweteve, e tozei bodoyeema ɔona gaabelagi ma, konagi lieɔi tevegai, ta molo levei lieɔi a ɔe, aisa bodoyeema ɔonagi va zeeli. ¹⁶ Konagi ta a ɔena laa ta ma, wa sɔngɔi ta la ma, konagi ma ge la ɔe de mɔinni, wo ta ɔula sɔngɔi la. Mazoloo molo leve laa lieɔi ɔa, e pɔdizu wo ma. ¹⁷ Wo tanɔpe ge mina loo sejnɔɔi ma. Wa lua wa-GALAGI va, mazoloo na ga ɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI.

¹⁸ «A na-tɔgiti so, ta na-deveiti, wo ti make, wo zie ga tiye, wa ze zoi zu ziileigi zu. ¹⁹ Zoi ɔa na-kulanumaiti fe, wa daami wo, wo yiɔo, wo ze ziileigi zu. ²⁰ Ni wa ɔena ma: «Leeni ɔa ga mi konagi lofelasiei, mazoloo gi la tii ɔeeni, gi la vaazu ani zuwu ma lonɔ kulazu?» ²¹ Na, na-tuyai loo wo ve, konagi lozitasiei, nii a kona savago molo levei lieɔi ve wo ya. ²² Wa tii ɔe konagi losavasiei ma, ta wa molo vɔlɔmai mi, eyesu molo levea niinei zeeli, wa ɔe ma vɔlɔmai miizu.

Poganiiti unmo fai

²³ «Zoi la vɔdia, e va yesu ɔo, mazoloo zoi ɔa ga nonɔ, wa pɔ be ga weinti, eɔe nuiti ti vaai zeizu zoi zu yeeɔeɔala go laawu. ²⁴ Zoi zu na kpein, ve wo vaazu zeizu na, e ɔe ga wonɔ, wa tɔgi ze, e zobogi veezu ese pe be ga e na-zoi unmo.

²⁵ «Ni Izelayele nui ta a ɔena zeapakalai zu, e na-zoi ta vɔdi, nii maanei ga e lo unmo fai ɔa, e ga na-nu ɔiteɔitegi, naa ɔa va, e naa unmo, nii keeloin pɔdia. ²⁶ Ni nui ta ɔa na, nu la zea, maanei ga e lo unmo fai ɔa be, ni a ani zolɔna bodɔ ve, nii a na-unmo fai ɔe la, ²⁷ toɔa tozei ga konagiti gaaluga, e zo pɔdi voloi ma, e naa vɔtogi ve, nii e laazu maazu geya nui ve, na-zoi ɔaɔale ma pɔ. ²⁸ Ni e la ani zolɔni, a potogi leve da, zoi ɔa ye geya nui yeezu, eyesu bodoyeema ɔonagi zeeli. Toɔa ɔaɔale ma, e ɔe zeezu, e ɔe ga nonɔ nazu.

²⁹ «Ni nui ta a daa vɔlei vɔdina taai ta zu, maalatigai ga sigigi, toɔa zoo e unmo kona gila daawu, e zo pɔdi voloi ma. Na-unmo fai ɔa lebisu ga kona gila na. ³⁰ Kele pelei naa togai taai ta zu, maalatigai ga sigigi, ni naa la unmoni kona gilagi ɔeezu e pile da, toɔa ɔe ga geya nui nonɔ niina eyesu ɔo, ta nonɔ mavofodai, ti la mo tevega, anee bodoyeema ɔonagi a zeelina. ³¹ Peleiti ti taaiti su, sigi ge la ti ma, naati ta leve, eɔevelei zoi ma loɔiti ti la. Pɔdi nui ɔa zoo e unmo, ni naa laade pelei ɔa leve ma nui vɔ bodoyeema ɔonagi.

³² «Nii e ga Leevi nuiti ta-veleiti ta-vai, niiti ti ta-laaiti su, Leevi nuiti ta zoo ti unmo fai ɔe eyesu ɔo. ³³ Zoi a pelei ta ɔeyana Leevi nu ma taai zu, toɔa ɔula pelei naa wu, pɔdiai ma, bodoyeema ɔonagi ma. Mazoloo Leevi nuiti ta-veleiti ta-laaiti su, ta ga ta-voganii Izelayele nuiti saama. ³⁴ Kpalagiti ti ta-laaiti maadoolii zu, naati maa la neeni, ti va vɔdi, mazoloo tiya ɔa ta-voganii ve eyesu ɔo.

Tɔgi e lo bala nuiti maafuyeiti ba

³⁵ «Ni Izelayele nui ta a ɔena ga zeapaka nu wo ɔoba, aniiti balagai zea, wa yeezei bu, eɔevelei wo keezu la weinti ɔaa seikɔɔma nuiti be, naa ɔa a ke e

zenvui wo wo goba. ³⁶ A mina talama maaloli ma, baa kulanumai, wa lua wa-GALAGI va, wo-gfeloin zenvui wo wo goba. ³⁷ A mina kuye vee ga wa-walii, wo va ta la ma. Wo la wa-laamianigi vea zea ga lodagi, wo va ta la ma. ³⁸ Na ga Goofo GALAGI, wa-GALAGI, nii e wo gula Ezipete yooi va, ga e Kanaan yooi ve wo ya, naa ga a ke ge ga wa-GALAGI.

Togi e lo
nubuseiti unmo fai va
(Egezode 21:2-6;
To Sevei Velesi 15:12-18)

³⁹ «Ni Izelayele nui ta a gena ga zeajaka nu wo goba, e bado vadi wo ma, a mina duola wotii la unma. ⁴⁰ To ga ge wo v b e, ege nui e botii geezu, wo da sala, e ge ege seikadoma yegefala go no zu. To ga ye wa-wotii laawu eyesu badoyeema gonagi zeeli. ⁴¹ To ga zega nazu wo v b e, to-o, na-dointi-yo, e gale ma na-bolodai zu, keege voganii zaama. ⁴² Mazoloo na-botige nuiti be, ge ti gulaai Ezipete yooi va, ti la vadia, egevelei duoti ta vadi la. ⁴³ E la zeida unda ga maaba, kee wa lua wa-GALAGI va.

⁴⁴ «Ziiti ti wo-maagoolii zu, naati saama ga wa duo zunui baa duo anzanui zefena, ti ge ga wono, tiya ga wa duoti geya ti zu. ⁴⁵ Niiti ti vaai zeizu wo zaama, yegefala go laawu, wa zoo wo naati geya, ta ti-mavofodaiti. Ta ge ga wono. ⁴⁶ Wa ti ye na, wa zefena na, ti ge ga pogani wo-loun zunuiti be, ti ge ga tano. Wa zoo wo ti make, ti ge ga duoti eyesu go. Kee wo-gfelointi tetemazu, ti ga Izelayele nuiti, wo tanape ge mina ze kegefeloinga unga ga maaba.

⁴⁷ «Ni ween baa seikadoma nu, a gena ga kpete nui, Izelayele nui ta ge ga zeajaka nu koba, ni a bado vadin ween naa ma, baa seikadoma nui naa ma, baa ween na-bolodai zu nui ta ma, ⁴⁸ unmoogi ma zobogi maaneve e ge be, ane ni e bega ga bado vadi. Kegefeloinga ta ga zoo e unmo. ⁴⁹ Kege die baa dege zunui ta, baa naa na-doun zunui ta, baa na-nu gitegitegi ta, e na-bolodai zu, naa ga zoo e unmo. Baa ni saloo gani ga na, nii zeelaai ma, to ga bado unmo. ⁵⁰ Ta geya nui ta konagi gaalu, e zo poti voloi ma, e zeeli badoyeema gonagi ma. Unmo salai ga leve, e zoloo nui na-folo gila wotige zalai ma, naa ga gaalusu, e zoloo konagi liego ma. ⁵¹ Ni konagi wola moine de, na-unmo fai zu, to ga letemave ma walii gula, nii zunui naa geyai la. ⁵² Ni kona moine ge la mo yen, eyesu badoyeema gonagi zeeli, to ga gaalugi ge, e letemave ma walii gaagale ma, na-unmo fai zu, e zoloo naama gonagiti ma. ⁵³ To ga ge maligii v b e ege botige nu, e da zalai zega konagi laawu. Naa la zeida unda, e va sopele jou ga maaba. ⁵⁴ Ni e la unmoni ga naama velei tanape, to ga ye na, eyesu badoyeema gonagi zeeli, e ge bado yeema, to-o, dointi-yo. ⁵⁵ Mazoloo Izelayele nuiti ta ga botige nuiti be, tozei ge ti gulani Ezipete yooi va. Na ga Goofo GALAGI, wa-GALAGI.»

26

Tuyaiti
(To Sevei Velesi 7:12-24;
28:1-14)

¹ «A mina koofo ganigiti kpete bado ve. A mina vololiba vile, baa sale go go. A mina kotui tanape safa, wo va da noko bu wa-yooi zu, mazoloo na ga Goofo GALAGI, wa-GALAGI.

² «Wa na-doofo foloiti maape, wo unfe seizu padegai ma. Na ga Goofo GALAGI.

³ «Ni wa ziena ga nà-deveiti, wo ɔlo nà-tɔgiti be, ni wa ti zona, ⁴ nà tonaiti fe wo ya ma yeedɛɛfalai ma, zooi ɔa ná-kulanumaiti fe, guluiti ta waa. ⁵ Wa ye ɔo moloi loɔazu, eyesu dɔɔ bete yeedɛɛfalai zeeli, wo ye ɔo dɔɔ bete vai ɔeezu, eyesu ani zuwu vaza yeedɛɛfalai zeeli. Wa daamianigi zɔlɔɔ ga mɔinda, wo zeii ga pagɔ ziiɛigi zu, wa-yooi zu. ⁶ Nà ziiɛigi lɔ zooi zu, wa niimenii wo, faa nɔpe ge la wo bɔlɔa. Nà sua vilɛiti kpein kula wa-yooi va, kɔɔ la ɔa wa-yooi zu. ⁷ Wa vile wo zili nuiti polu, wo zobo sɔlɔɔ ti ma ga wa-woɔa zɔkpɔi, ti loo. ⁸ Wo zaama, nu lɔɔlugɔ ɔa pile sɔlɔɔ nu unɔila (100) ma, ta nu unɔila (100) ka nu waapuugɔ (10 000) be. Wa-woɔa zɔkpɔi ɔa ɔe wo zili nuiti toozu bu. ⁹ Nà yeeyɛ wo va, gè wo ɔe ga kpuɔu nu, wo wola mɔin. Nà nà-minazefegi make kpaan wo ve. ¹⁰ Wa molo vɔlɔmai mi, wo mɔtai likpi vɔlɔ, nii a ke wo ma niinei vuuzu zɔlɔɔ. ¹¹ Nà sèizuve bete wo zaama, gè la mɔ ɔeɛa wo va pe. ¹² Nà zie wo zaama, gè ɔe ga wa-GALAGI, wo ɔe ga nà-nubuseiti. ¹³ Nà ga ɔoɔɔ GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo ɔulani Ezipete yooi va, é wo ɔula duɔlai zu. Gè wa-unbawuluiti galeɔaleni, wo zie unbuzefei zu.

Foovooiti

(Tɔ Sevei Velesiɛi 28:15-68)

¹⁴ «Keɛ ni wo la woiloni ɔo ma, wo va zie ga devei niiti kpein, ¹⁵ ni wa nà-deveiti wɔnzefena, wo ɔeɛ nà-tɔgiti ba, wo la zieni ga nà-deveiti kpein, wo nà-minazefegi ɔoɔoɔo, ¹⁶ à weɛ velegi gè vaazu wo zosu da: Nà ziiɔlɔi lɔ wo zaama, kɔsɔ kolegi ta kɔlɔkpadimai da wo zo, ti da wo-ɔaazuɔeti maaɔidi, ta da ɔula wo-zii la. Wa wa-ani zuwuiti faza fuun nɔ, mazɔlɔɔ wo zili nuiti ta wamolo leveaiti seɔe. ¹⁷ Nà ɔale ma wo laalɔɔma, wo-ɔoɔɔɔɔɔti ta zobo sɔlɔɔ wo ma. Niiti ti wo wɔnzefezu, naati ta zeii wo unda. Wa vela, anɛɛ ni nu la vileni wo volu, é va da wo be.

¹⁸ «Ni naa pe poluma, wo la woiloni ɔo ma, nà wo maɔɔo ná zeizu ɔe ɔofela wa-ɔotoiti faa zu. ¹⁹ Nà wa-wasogi ma zɛbeii ɔoɔoɔolosu, geezuve ɔa ɔaa wo ma eɔe kɔlui, wa-yooi ɔe eɔe kɔlu bɔigi. ²⁰ Wo-zuvikei ɔa be, é ɔula wo ya fuun, wa-yooi la mɔ ná-kulanumaiti fea, zooi ɔa wuluiti ti la mɔ waa.

²¹ «Ni wa ɔelena, wo la keeni, wo va woilo ɔo ma, nà wo loɔa ná zeizu ɔe ɔofela, eɔevelei wa-ɔotoiti ti la. ²² Nà dɔɔɔ zuaiti teve wo laalɔɔma, ti wo-lointi paa, ti wa-loganiiti suwuɔaaleve, ti wo maalɔi, wa-veleiti ta vaazu ɔeezu ga tevebaiti.

²³ «Ni, anɛɛ naa ve, wo la vaani bu, gè va wo maɔɔo, wa sàkpena, ²⁴ nà ɔalaa, nà wo zakpe, gè wo loɔa ná zeizu ɔe ɔofela mɔnɔ, wa-ɔotoiti faa zu. ²⁵ Nà kɔɔiti teve wo laalɔɔma, tɔzei wo minazefegi ɔoɔoɔoɔo. Wa ɔaalɛna ba wa-laaiti su, gè dɔfɔ zeebeii lɔ wo zaama, wa lɔ wo zili nuiti zeezu. ²⁶ Siegi zu gè wo valasu la wo-ɔoɔɔɔ ma, anzanu puugɔ ɔa bului mɔ fuulu ɔila su, ti va la wo vɔ, gaa a ɔweɛna, wa daami wo, wo la yiɔoa.

²⁷ «Ni, anɛɛ naa ve, wo la woiloni ɔo ma, wa sàkpena, ²⁸ nà ɔalaa, nà wo zakpe ga ziiɔaawanai, gè wo loɔa ná zeizu ɔe ɔofela mɔnɔ, wa-ɔotoiti faa zu. ²⁹ Wa wo-loun zunuiti ma zuaiti mi, wo wo-loun anzanuiti ma zuaiti mi. ³⁰ Nà wa-zalaɔa ɔula adaveti koloɔo, ta wa-ani maku neɛnɛgiti ma zalaɔa ɔulazuɔeti, gè wo-ma vuomaiti pu wa-ɔoɔɔɔ ganigiti ma vuomaiti ma, nà ɔeɛ wo va. ³¹ Nà wa-laaiti ke ga tevebai, gè wa-ada ɔadegaiti faza, wa-zalaɔa maku neɛnɛgiti ti la mɔ ziiɛida. ³² Nà bɔɔɔi, nà zooi zuɔoɔoɔo, wo zili nuiti ti vaai, ti zeii ná, naati koozu ɔa vili, ti laavɔ. ³³ Nà wo vaza ziiiti saama, gè vile wo volu ga boɔa zɔkpɔi. Wa-yooi zu ɔa ɔoɔoɔo, wa-laaiti ta ɔe ga tevebai.

³⁴ «Naazu zooi ɔa dooɔo sɔlɔɔ, siegi kpein é keɛzu gaalei zu, wa ɔeezu wo zili nuiti ta-yooi zu. Zooi ɔa looɔo názu. ³⁵ Siegi kpein é keɛzu gaalei zu, toɔa dooɔoɔi zɔlɔɔ, nii é la ɔea sɔlɔɔsu wa-looɔo konagiti su, siegi zu wo zeini la ná.

³⁶ «Wo zaama, niiti ti g̃εεzu zeini ti zili nuiti ta-yooiti su, nà ti-yiiti daave ga dualuagi. Daai é niikpisu, naa lugi g̃a ti maalua. Ta vela, egevelei nu a da vela la sili nui ná-boḡa zəkpəi va. Ta loo, anεε ni nu la vileni ti volu. ³⁷ Ta bunεsu bəḡo ma, egevelei nu a g̃ε la boḡa zəkpəi g̃akala, anεε ni nu la vileni ti volu. Wo la ungaləga wo zili nuiti kakala. ³⁸ Wo undaa g̃a vili zii ḡiligiti saama. Wo zili nuiti ta-yooi g̃a wo maabili. ³⁹ Niiti ta ye vulua wo zaama, naati ta bəḡo undaavili ti zili nuiti ta-yooi zu, ta-vaag̃aaza golaiti ta ti-mεmεwolani ta-vaag̃aaza golaiti faa zu.

*G̃ooḡo GALAGI g̃a
ná-minazefegi makε kpaan*

⁴⁰ «Ta la zə ga, ga ta-vaag̃aaza golaiti, ta ti-mεmεwolani ta-vaag̃aaza golaiti, é lo wooveledaiti ba, ti ti g̃εeni ga ze, ta sakpegi ti bogai ga ze, ⁴¹ naa g̃a é kea gè ti zakpeni, gè li ga tiye ti zili nuiti ta-yooi zu. Ni ta bəḡomaayeina, ta ti ta-vaag̃aaza golai ma ḡuyei zala, ⁴² nà ḡize ná-minazefegi zu, gi yəḡozu gá ti-mεmεwolani, Zakəbe, Izaake, ta Abalaame, nà ḡize balaa zoi zu. ⁴³ Mazələ ta ḡula zoi va, naa g̃a dooḡo sələ názu, siεgi zu é gaalei zu la, ti maag̃oozaai ba. Ta ta-vaag̃aaza golai ma ḡuyei zala, təzei ti ḡeleni ná-deveiti ta ná-təgiti ba. ⁴⁴ Kele siεgi zu ti g̃εεzu la, ti zili nuiti ta-yooi zu, gè la ḡelea ti va neḡelein, gè la ti-ma zuwu ḡaalevea, gè la ná-minazefegi ḡoloḡologa ti letemazu, mazələ nà ga G̃ooḡo GALAGI, ta-GALAGI. ⁴⁵ Nà ḡizesu ná-minazefε məungi zu ti-mεmεwolani tetemazu, niiti gè ti ḡulani la Ezipete yooi va, ziiti gaazu, ga gè g̃ε ga ta-GALAGI. Nà ga G̃ooḡo GALAGI.»

⁴⁶ Kalagiti kana, ta deveiti, ta təgiti, niiti G̃ooḡo GALAGI ti zeini, ti yəḡozu ta Izelayele nuiti, Sinayi gizei ma ga Moize maavele.

27

Minazefε daazeeli zəngəi

¹ G̃ooḡo GALAGI bəeni Moize və, é g̃ε ma: ² «Bəε Izelayele nuiti pə, è g̃ε ti ma: Ni nui ta a minazefena ga é nui ta g̃ε ga G̃ooḡo GALAGI nənə, toḡa ná-minazefegi laazeeli ga səngəi, ³ a lona zunui ta va, nii é kona vuufelegə (20) zələga, eyesu é zeeli kona vuuləzita (60) ma, səngəi g̃a g̃ε ga wali ḡaei vuuləlugə (50), é zoloo seizu ḡadegai ma walii ma. ⁴ Ni anzanu ve, səngəi g̃a g̃ε ga wali ḡae vuusavagə (30). ⁵ Zunu loungoi, é zo kona dələlugə ma, é li kona vuufelegə (20) və, səngəi g̃a g̃ε ga wali ḡae vuufelegə (20), anzanu loungoi ma zəngəi g̃a g̃ε ga wali ḡae puugə. ⁶ E zo alu gila ma, é li kona dələlugə və, zunu loungoi ma zəngəi g̃a g̃ε ga wali ḡae lələlugə, anzanu loungoi ma zəngəi g̃a g̃ε ga wali ḡae savagə. ⁷ E zo kona vuuləzita (60) ma, é le zeemaazu, zunui ma zəngəi g̃a g̃ε ga wali ḡae puugə maazu lələlugə (15), ta anzanui ma zəngəi g̃a g̃ε ga wali ḡae puugə. ⁸ Ni zəi é minazefegi ḡeai, naa g̃a ga zeəḡaka nu, é la zooga é va səngəi zala, toḡa va ga zəi nii é kalivaai, é deε ga zalaḡa ḡula nui. Naa g̃a deve, é soloo ná-sələḡi g̃εvelei ma.

⁹ «Ni nu a minazefena ga é suai ta ve G̃ooḡo GALAGI vε, nii a zoo ḡulazu ga zalaḡa, naa veevε G̃ooḡo GALAGI vε. ¹⁰ Nu la maavaliboga, nu la ma vəḡəi votogi ḡea ga ma ḡəi, baa ma ḡəi votogi ḡε ga ma vəḡəi. Ni nu a suai votogi ḡeena ga taḡili, ti felegə ta ve G̃ooḡo GALAGI vε.

¹¹ «Ni nu a minazefena ga é sua ḡəzəai ta ve G̃ooḡo GALAGI vε, nii é la zooga ḡulazu ga zalaḡa, toḡa le ga zalaḡa ḡula nui, ¹² naa g̃a səngəi leve, é zoloo pa pelei baa ḡəu velei ma, ná-devei g̃a ta yeezei bu. ¹³ Ni fee nui g̃a pə é unməə, toḡa ta la ma ga dələlugəi zeizu ḡilagi.

¹⁴ «Ni nui ta wainve ga é ná-pelei ve Góogó GALAGI ve, é ke ga nǎnǎ, zalağa ğula nui ğa sǎngǎi leve, é zoloo ná-pagi baa ná-ǎi ma, ta yeezei naa wu, sǎngǎi nǎpe é devezu. ¹⁵ Ni zǎi nii é feai, toğa pǎ é unmǎǎ, toğa sǎngǎi ma ğaağwesu lǎlugǎi ğilazuve la sǎngǎi ma, naa ğa ğe ga nǎnǎ volu ga niine.

¹⁶ «Ni nui ta a ná-kpalagi veena Góogó GALAGI ve, sǎngǎi lieğǎi ğa ğwee, é zoloo ani zuwui lieğǎi ma, nii a vaza ba, wali ğae vuulǎlugǎ (50) moloi é ga wǎlezegi naama ğilo unsavagǎ (300). ¹⁷ Ni a ná-kpalagi veena bǎğyeema ğonagi lǎzeigi, ta va sǎngǎi lieğǎi wu. ¹⁸ Ni toğa ná-kpalagi ve bǎğyeema ğonagi a levena, zalağa ğula nui ğa sǎngǎi ğaalu, é zoloo konagi lieğǎi ma, nii zegai ná, eyesu bǎğyeema ğonagi zǎi zeeli, ta ta ğula sǎngǎi lieğǎi la. ¹⁹ Ni kpala nui ğa pǎ é ná-kpalagi unmǎǎ, toğa sǎngǎi ma ğaağwesu lǎlugǎi ğilazuve ve ba, eğevelei zalağa ğula nui a ğida la sǎngǎi lieğǎi wu, toğa kpalagi zefe volu. ²⁰ Ni é la kpalagi unmǎǎni, é vǎdi zunui tağili ma, zobo ge la mǎ ná, é va unmǎǎ, ²¹ bǎğyeema ğonagi a zeelina, kpalagi naa ğa ğe ga Góogó GALAGI nǎnǎ, é ğe ga zalağa ğula nui nǎnǎ, eğe kpalagi nii feai Góogó GALAGI ve eyesu ğǎ.

²² «Ni nui ta a kpalagi veena Góogó GALAGI ve, nii é geyaa, é la veeni ná-poganiiti ba, ²³ zalağa ğula nui ğa ğida sǎngǎi lieğǎi wu, é zoloo konagi lieğǎi ma, a ye ná, eyesu bǎğyeema ğonagi zǎi zeeli. Zou vee nui ğa naama walii lieğǎi zala, naama voloi nǎ yeei deveai la, mazǎlǎ kpalagi veeve Góogó GALAGI ve. ²⁴ Kele bǎğyeema ğonagi ma, kpalagi ğa ğaağale ma naa ma, nii é ğeyani ma, nii zoi bǎğǎi ğea zea ga poganii.

²⁵ «Sǎngǎi kpein ka wo é zoloo seizu ǎadegai ma walii ma, nii ma ğae ğilagi wuǎegi ga galamu puugǎi.

²⁶ «Nu nǎpe ge la zooga é va ná-togani ma yibo mǎungi ve Góogó GALAGI ve, mazǎlǎ ma mǎungi kpein ka niina ga Góogó GALAGI nǎnǎi, é ğeni ga togani goiti baa ma wolaiti ti-ma yivoiti. ²⁷ Ni toğa ğe ga sua ğǎzǎi ta, é la ğulaa ga zalağa, toğa unmǎǎ, eğevelei sǎngǎi la, é sǎngǎi ma ğaağwesu lǎlugǎi ğilazuve zefe, é pee ba. Ni é la unmǎǎni, toğa vǎdi, eğevelei sǎngǎi la.

²⁸ «Naa voluma, nii kpein nu a kona Góogó GALAGI ma, kǎligaa zaama ti ga nǎnǎi, naa la zooga vǎdizu, baa é va unmǎǎ, é ğeni ga nu vului, baa toganii, baa kpalagi é ga zeağligi. Nii kpein a ğona Góogó GALAGI ma, naa ğa ğe ga nǎnǎ ta anii gola ǎadegai. ²⁹ Anee ni nubusei ve a kona, nu la zooga é va unmǎǎ, ta naama nui vaa.

³⁰ «Zoi ná-puusiiti, é ğeni ga zoi va lǎngiti, baa guluiti gaawaaiti, ta ga Góogó GALAGI nǎnǎ, ani ve feai Góogó GALAGI ve. ³¹ Ni nui ta ğa pǎ é ná-puusiiti ma anii ta unmǎǎ, toğa sǎngǎi ma ğaağwesu lǎlugǎi ğilazuve zefe, é pee ba. ³² Puusie vai, nii é vilesu nikiiti ba, ta baalagiti, ta boliiti, toganii a levena puu, tukpǎi wu, puusie ğa ve Góogó GALAGI ve. ³³ Togani nui la zooga é va ziimazefe ke, ma vǎğǎi ta ma ǎi zu. Nu la ta maavaliboga ga tağili. Ni nu a ta votogi ğeena ga tağili, ti felegǎ ta ğe ga ani ǎadegai, ti la zooga unmǎǎsu.»

³⁴ Deveiti kana Góogó GALAGI ti veeni Moize ya, Izelayele nuiti ta vaa ma, Sinayi gizei ma.

Gaalu Sevei

Sevei nii laaseigi veuve ga gaalu sevei, tɔzei toɟa Izelayele nuiti gaalu fai wosu ná zeizu mɔin. Izelayele nuiti kpegai ma ga tɔgiti kpein sɔlɔ, GALA ge feeni ti ya Sinayi gizei ma, ti ɟeni ɟevele ɔtezu ga ti vile pelei zu, nii é liizu zooi zu, nii GALA ge ma minazefeni Izelayele nuiti be (1:1--10:10). Ta-ziei ɟa de liizu ga tiye Kadese-Baalenea, nu lɔzuve ɔɟɔi zooi ná zu.

Kele ti luani ga ti lee vai zooi ná zu, keni mu naazu ti kona vuunaanigo (40) ɟe tevbai zu, ti ɟale ma, ti li volu ga lekpema velei nu yeezazuve, nii a ke ti Moabe yooi maazɔlɔ gaabelasu, ti kaku sie ɟoozagiti bo, kpolodei vɔ pelei folo ɟulazu velei (10:11--21:35).

Gaagwesu ɟaabelagiti ta faiti ma ziiti deezu, niiti ti bogi zeidai Moabe yooi va. Miná ɟa Izelayele a zoo é lɔ ga ná velei Kanaan yooi zu (22:1--36:13).

Sevei nii ɟa vilesu Egezode ta Leevi nuiti ta-zevai ti polu, é GALA ná-nubuseiti kevelei le, ta-nubuselai zu, ve lada vai ta ineine faiti ti ná, ta ipɔdɔi ta ipɔvevi, ta bɔlɔi ta unmaayei. Toɟa GALA ná-woogefiladai leezu balaa, nii é la latiga, é va ɟe ga ma ɲɔu, ná-nubuseiti tetema, woogefiladai nii é la ná-to kpaangi ta ná-telebodai zefea ma.

Moize ɟa tosuve ná baai Maligii ta ná-nubuseiti zɔɟɔzu, GALA ná-faiti maaɔakpa fai, toɟa ga naama ɟelai, ta nii neebe ɟilibalai su, toɟa losu tɔun kakala balaa, é ɟe ga maalobo nui, nii é la ɔlɔa woovele nubuseiti ta-vaa zu.

IZELAYELE NUITI KEAI MA SINAYI TEVBAI ZU

(1:1--10:10)

Izelayele nuiti gaalu faa mɔungi

¹ Gɔogɔ GALAGI ɔɔeni Moize vɔ Sinayi tevbai zu, GALA daagomi sege velei wu, alugi velesiei ma volo mɔungi ma, ti ɟulaai ma Ezipete yooi va, ma ɟonagi velesiei. E ɟeni ma: ² «À Izelayele nubuseiti kpein gaalu, eɟevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɟeiti, wo zunuiti kpein gaalu, ³ é zo kona vuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, nii dɔin seeliai kɔɟɔ vai ma Izelayele nuiti saama. Wa Aalɔn, wa ti ɟaalu ga kɔuvevi ɟevelei.

⁴ «Zunu ɟilagila ka ɟe wo va, é ɟula bolodai ɟilagilagi zu, zunui nii a ɟe ga peleyeɟe ɟundiɟii. ⁵ Wele zunuiti daaseigiti ba, niiti ta ɔ wo va:

¹ Luβen vɔ be, Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui,

⁶ Simiyɔn vɔ be, Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui,

⁷ Zuda vɔ be, Naason, Aminadaɔe ná-doun zunui,

⁸ Isakaal vɔ be, Netaneyele, Suaal ná-doun zunui,

⁹ Zabulɔn vɔ be, Eliabe, Geelon ná-doun zunui,

¹⁰ Zozefe ná-doun zunuiti pɔ be,

Efelayime vɔ be, Elisama, Amiyude ná-doun zunui,

Manasee vɔ be, Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui,

¹¹ Benzamen vɔ be, Aβidan, Gideyɔni ná-doun zunui,

¹² Dan vɔ be, Ayiyezee, Amisadayi ná-doun zunui,

¹³ Asee, Pagiyele, Wɔkelan ná-doun zunui,

¹⁴ Gade vɔ be, Eliazafe, Deyuwele ná-doun zunui,

¹⁵ Nefetali vɔ be, Ayila, Enan ná-doun zunui.»

¹⁶ Naati ka ti ɟeni ga nubuseiti gaazuve, ti ti lolini. Ti ɟeni ga ta-wolodamaiti ta-lotuɟiiti. Tiya ɟa ti ɟeni balaa ga Izelayele ɟɔɔɔgi ma ɟundiɟiiti.

¹⁷ Moize ta Aalɔn ti zunui niiti kpɔni ɔɔɔɔ va, niiti ziimazefegi ɔɔni ga tiye ga ti-laaseigiti. ¹⁸ Ti nuɔuseiti pɛ gaalɛni ba, alugi velesiei ma volo mɔungi ma. Ti Izelayɛle nuiti kpein gaaluni, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti. Ti zunuiti daaseigiti seɔeni ga gilagila, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, ¹⁹ eɔɔvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Zekana Moize ta-gaalugi woni da Sinayi tevebai zu.

²⁰ Luɔɛn, Izelayɛle nɔ-doun zunu mɔungi, mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ²¹ Luɔɛn nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuunaani maazu ɔzita undɔɔlugɔ (46 500).

²² Simiyɔn mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ²³ Simiyɔn nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuulɔɔlu maazu taavuu unsavagɔ (59 300).

²⁴ Gade mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ²⁵ Gade nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuunaani maazu ɔɔlu undɔzita puulɔɔlu (45 650).

²⁶ Zuda mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ²⁷ Zuda nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuulɔɔfela maazu naani undɔzita (74 600).

²⁸ Isakaal mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ²⁹ Isakaal nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuulɔɔlu maazu naani unnaani (54 400).

³⁰ Zaɔulɔn mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ³¹ Zaɔulɔn nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuulɔɔlu maazu ɔɔfela unnaani (57 400).

³² Zozɛfe nɔ-doun zunui Efelayime mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ³³ Efelayime nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuunaani undɔɔlu (40 500).

³⁴ Manasee mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ³⁵ Manasee nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuusava maazu fele unfelegɔ (32 200).

³⁶ Benzamɛn mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ³⁷ Benzamɛn nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuusava maazu ɔɔlu unnaanigɔ (35 400).

³⁸ Dan mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmave. ³⁹ Dan nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɔɔni ga zunu waavuulɔzita maazu fele undɔfela (62 700).

⁴⁰ Aseɛl mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɔɔvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyefɛiti, ɛ zo kona vuufɛlegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu,

niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaɔɛ. ⁴¹ Aseɛl ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waavuunaani maazu ɣila undɔɔlugɔ (41 500).

⁴² Nɛfetali mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velɛyɛɣeiti, é zo kona vuufelegɔ (20) ma, é ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaɔɛ. ⁴³ Nɛfetali ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waavuulɔɔlu maazu sava unnaanigɔ (53 400).

⁴⁴ Naati tieɣɔi ɣa Moizeni ta Aalɔn ti gaaluni. Zunu puugɔ maazu felegɔiti (12) niiti ti ɣeni ga Izelayele woloda ɣundiɣiiti, naati ti ɔni ti va. ⁴⁵ Izelayele nuiti saama, niiti kpein ti ti ɣaaluni, eɣɛvelei ta-velɛyɛɣeiti ti la, é zo kona vuufelegɔ (20) ma, é ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmaɔɛ, ⁴⁶ ti ɣeni ga zunu waaundɔzita zunu waasavagɔ undɔɔlu puulɔɔlu (603 550).

Leevi nuiti ta-vai

⁴⁷ Leevi nuiti ta-wolodai zu, ti-ɣɛɛ velɛyɛɣeiti bu, ti ɣaa la ɣeni luni ti zaama. ⁴⁸ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ɔɔ, é ɣɛ ma: ⁴⁹ «Mina Leevi nuiti ta-wolodamaiti gaalu, mina ti ɣaalu Izelayele nuiti saama ɣɛɣɛɛɛɛɛ. ⁵⁰ Seɣe vele ɣadegai, nii zeele woo ɣesui bu, naa ma wotii ve Leevi nuiti zea, ta ma zɔɔlaiti kpein, ta nii kpein é ga naama vai. Ta seɣe vele zɛɣe, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ti ná-botii ɣɛ, ti vu seɣe vele ɣadegai maɣoolii zu. ⁵¹ Siɛgi zu seɣe vele ɣadegai a ɣena zɛɣea la losuɔɛ, é va li ada ɣili, Leevi nuiti ta kulakula ba, ti to ɔolu ga niine, ɔɛ ta ɣɛ zeizu ná. Zoi nɔɔɛ a maabufana ná va, nii é la ga Leevi ná-bolodai zu nui ta, ta naama nui ɔaa. ⁵² Izelayele nuiti ta vu ti-ɔuuzuuɛ ti ɣilagilagi, ná-bolodai ná-poogi ɣobave. ⁵³ Keɛ Leevi nuiti ta vu seɣe vele ɣadegai maɣoolii zu, nii zeele woo ɣesui bu, naa ɣa a ke ná-ziiɣaawanai mina vuka Izelayele ɔɔɔɛɛ ma. Leevi nuiti ta ɣɛ seɣe vele ɣadegai makɛsu.»

⁵⁴ Izelayele nuiti ti ɣoloni, ti deveiti kpein so, niiti ɔɔɔɔɔ GALAGI ti veeni Moize ya.

2

Izelayele nuiti puu vele

¹ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ta Aalɔn ɔɔ, é ɣɛ ti ma: ² «Izelayele nuiti ti ɣilagilagi ɣa vu ná-bolodai ná-poogi ɣobave, ta-velɛyɛɣeiti ta-ɔoogi wu. Ta vu GALA daaɣomi seɣe vele letema, ta maɣoolii zu.

³ «Zuda ná-bolodai ɣa vu folo ɣulazu vele, ná-poogi wu, ga ná-kɔɔɔɔgiti kevelei. Ná-kundiɣii ɣa ɣɛ ga Naason, Aminadaɔe ná-doun zunui. ⁴ Ná-kɔɔɔɔgi lieɣɔi ɣa ɣɛ ga zunu waavuulɔɔfela maazu naani undɔzita (74 600). ⁵ Isakaal ná-bolodai ɣa vu kobave. Ná-kundiɣii ɣa ɣɛ ga Netaneyele, Suaal ná-doun zunui. ⁶ Ná-kɔɔɔɔgi lieɣɔi ɣa ɣɛ ga zunu waavuulɔɔlu maazu naani unnaanigɔ (54 400). ⁷ Zaɔulɔn ná-bolodai ɣa vu zɔɔla vele. Ná-kundiɣii ɣa ɣɛ ga Eliaɔe, Geelon ná-doun zunui. ⁸ Ná-kɔɔɔɔgi lieɣɔi ɣa ɣɛ ga zunu waavuulɔɔlu maazu ɔɔfela unnaanigɔ (57 400). ⁹ Zuda ná-kɔɔɔɔgiti ti-lieɣɔi ɣa ɣɛ ga zunu waaungila puulɔsava maazu ɔzita unnaanigɔ (186 400). Naati ka ta lo siei ma vele la.

¹⁰ «Luɔɛn ná-bolodai ɣa vu nu yeezazu vele, ná-poogi wu, ga ná-kɔɔɔɔgiti kevelei. Ná-kundiɣii ɣa ɣɛ ga Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui. ¹¹ Ná-kɔɔɔɔgi lieɣɔi ɣa ɣɛ ga zunu waavuunaani maazu ɔzita undɔɔlugɔ (46 500). ¹² Simiyɔn ná-bolodai ɣa vu kobave. Ná-kundiɣii ɣa ɣɛ ga Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui. ¹³ Ná-kɔɔɔɔgi lieɣɔi ɣa ɣɛ ga zunu waavuulɔɔlu maazu taavuu unsavagɔ (59 300). ¹⁴ Gade ná-bolodai ɣa vu zɔɔla vele. Ná-kundiɣii ɣa ɣɛ ga Eliazafe, Leyuwele ná-doun zunui. ¹⁵ Ná-kɔɔɔɔgi lieɣɔi ɣa ɣɛ ga zunu waavuunaani maazu ɔɔlu undɔzita puulɔɔlugɔ (45 650). ¹⁶ Luɔɛn ná-kɔɔɔɔgiti ti-lieɣɔi ɣa ɣɛ

ga zunu waaungila puuloolu maazu gila unnaani puuloolugɔ (151 450). Naati ka ta gɛ velelaiti poluve sie wo fai zu.

¹⁷ «Naa voluma, Leevi nuiti ta vile ti volu ga GALA daagfomi sege velei, sie wo fai zu. Ta gɛ kooɔ felegɔ mɔungiti ta kooɔ felegɔ gaaɓelagiti zɔɔzu. Ulei ti vuu velei la, pele gana ta lii la, ese ge ye losu, ti gilagilagi, ta ta-voogiti.

¹⁸ «Efelayime ná-bolodai ga vu folo liizu velei, ná-poogi wu, ga ná-kooɔgiti kevelei. Ná-kundiɓii ga gɛ ga Elisama, Amiyude ná-doun zunui. ¹⁹ Ná-kooɔgi liegɔ ga gɛ ga zunu waavuunaani undoolugɔ (40 500). ²⁰ Manasee ná-bolodai ga vu kobave. Ná-kundiɓii ga gɛ ga Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui. ²¹ Ná-kooɔgi liegɔ ga gɛ ga zunu waavusava maazu fele unfelegɔ (32 200). ²² Benzamen ná-bolodai ga vu zoola velei. Ná-kundiɓii ga gɛ ga Abidan, Gideyoni ná-doun zunui. ²³ Ná-kooɔgi liegɔ ga gɛ ga zunu waavusava maazu loolu unnaanigɔ (35 400). ²⁴ Efelayime ná-kooɔgiti ti-liegɔ ga gɛ ga zunu waaungila maazu losava ungila (108 100). Naati ka ta gɛ liizu togi zavasiei zu.

²⁵ Dan ná-bolodai ga vu nu gɔvezu velei, ná-poogi wu, ga ná-kooɔgiti kevelei. Ná-kundiɓii ga gɛ ga Ayizezeel, Amisadayi ná-doun zunui. ²⁶ Ná-kooɔgi liegɔ ga gɛ ga zunu waavulozita maazu felegɔ undofela (62 700). ²⁷ Aseel ná-bolodai ga vu kobave. Ná-kundiɓii ga gɛ ga Pagiyele, Wokelan ná-doun zunui. ²⁸ Ná-kooɔgi liegɔ ga gɛ ga zunu waavuunaani maazu gila undoolugɔ (41 500). ²⁹ Nefetali ná-bolodai ga vu zoola velei. Ná-kundiɓii ga gɛ ga Ayila, Enan ná-doun zunui. ³⁰ Ná-kooɔgi liegɔ ga gɛ ga zunu waavuloolu maazu sava unnaanigɔ (53 400). ³¹ Dan ná-kooɔgiti ti-liegɔ ga gɛ ga zunu waaungila puuloolugɔ maazu lofela undozita (157 600). Naati ka ta li ga gaaɓelagi ta ta-voogiti.»

³² Izelayele nuɓuseiti ti ti gaaluni ga pelayegei, ta ta-gooɔgiti kevelei, ti-liegɔ gɛni ga zunu waaundozita zunu waasavagɔ undoolu puuloolugɔ (603 550). ³³ Leevi nuiti gaa la gɛni luni Izelayele nui zɔiti saama, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁴ Izelayele nuiti ti ziɛni ga deveiti pe, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Naa ga é keɛni, ti gɛni vuuzu ta-voogi goba. Ta gɛna ziaa, ti lo ga ta-woloda velei, ta pelayege velei.

3

Aalɔn ná-doun zunuiti ta-wotii

¹ Aalɔn ta Moize ti-mavofodai vete, siegi zu Gooɔɔ GALAGI boeni la Moize vo Sinayi gizei ma.

² Aalɔn ná-doun zunuiti daaseigiti kaa: ma mɔungi laaseigi gɛni ga Nadaɓe, naa volumai Abiyu ta Elezaal, ta Itamaal. ³ Ti gɛni ga zalaɓa gɔla nuiti, gulo padegai ziɛni ti ma, zobogi ve ti ya, ga ti zalaɓa gɔla wotii gɛ. ⁴ Kele Nadaɓe ta Abiyu ti zaani Gooɔɔ GALAGI gaazu Sinayi tevebai zu, toozei ti vaani ga abu giligi. Ti la gɛni dounɓa zoloni. Elezaal ta Itamaal ti zalaɓa gɔla wotii gɛni, ti-gɛe Aalɔn da wele ti ma.

Leevi nuiti kee vai zalaɓa gɔla nuiti ta-wotii zu

⁵ Gooɔɔ GALAGI boeni Moize vo, é gɛ ma: ⁶ «Ua ga Leevi mavofodai, è ma nuɓuseiti pu zalaɓa gɔla nui Aalɔn yeema, ga ti da bo ba. ⁷ Ta gɛezu ná-botii zu, ta nuɓuseiti ta-wotii, GALA daagfomi sege velei gɔkala, ti ti-losuɓeti kpein ke, ti daazeeli, é lo sege vele padegai va. ⁸ Ti gaaɓa GALA daagfomi sege velei wu zoolaiti ma, ti ti make, ti gɛ Izelayele nuiti ta-wotii zu, ti ti-losuɓe kpein ke,

ti daazeeli, é lo seŋe vele ɲadegai vai va. ⁹ Da Leevi nuiti fe Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea. Ta veezu be ɲeglein, ti ɟe ga Izelayele nuiti gaazuve. ¹⁰ Da Aalɔn ta ná-doun zunuiti sei, ti zalaɟa ɟula wotii ɟe. Zɔi nɔpe a maabuɟana seŋe vele ɲadegai va, nii é la ga ta-veleyeɟei wu nui ta, ta naama nui vaa.»

¹¹ Ɔɔɔɟɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɟe ma: ¹² «Wele, gè yiimazeɟea ga Leevi nuiti, Izelayele nuiti saama, doun zunu mɔungiti kpein potogi zu, Izelayele anzanuiti ti-loun mɔungiti. Ta ga nɔnɔiti. ¹³ Doun zunu mɔungi kpein ka ga nɔnɔ, é zo naama voloi ma, yeei gè Ezipete yooi zu loun zunu mɔungiti paani la, gè Izelayele loun zunu mɔungiti makeni bɔɟɔ ve, é zo nuiti ti-lointi ma, é li suaiti ti-yivoiti pɔ. Ta ga nɔnɔ. Nà ga Ɔɔɔɟɔ GALAGI.»

Leevi nuiti gaalu fai

¹⁴ Ɔɔɔɟɔ GALAGI devei veeni Moize ya, Sinayi tevebai zu, é ɟe ma: ¹⁵ «Leevi mavofodaiti gaalu, eɟevelei ta-veleyeɟeiti ti la, ta ta-wolodamaiti. Da zunuiti kpein gaalu, é zo alu gila ma, é le zeemaazu.» ¹⁶ Moize ti ɟaaluni Ɔɔɔɟɔ GALAGI ná-devei zu, eɟevelei é ma levei zɔlɔni da.

¹⁷ Leevi ná-doun zunuiti daaseigiti ti ɟeni ga: Geeleson, Keɟate ta Melali. ¹⁸ Geeleson ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eɟevelei ta-wolodamaiti ti la: Liɓeni ta Simeyi. ¹⁹ Keɟate ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eɟevelei ta-wolodamaiti ti la: Amelame, Yiseɟaal, Geebelɔn, ta Uziyele. ²⁰ Melali ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eɟevelei ta-wolodamaiti ti la: Maali ta Musi. Leevi ná-bolodamaiti kana, eɟevelei ta-veleyeɟeiti ti la.

²¹ Geeleson mavofodaiti ti ɟeni ga Liɓeni ná-bolodamaiti ta Simeyi nɔnɔiti. ²² Ti-liegɔi ɟeni ga zunu waadɔfela undɔɔlugɔ (7 500), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. ²³ Geeleson ná-bolodamaiti ti-vuuzuve ɟeni ga seŋe vele ɲadegai volu velei, folo liizu velei. ²⁴ Geeleson ná-bolodamaiti ta-ɟundiɟii ɟeni ga Eliazafe, Layele ná-doun zunui. ²⁵ Ti-losuve ɟeni ga ti ɟaaɓa GALA daaɟomi seŋe velei vaalobazuve niiti ma: seŋe vele ɲadegai, ta ma veemazeɟei, ta seŋe zuɟooza golai, nii é GALA daaɟomi seŋe velei laave, ²⁶ ta koi ma zasai laave ma zeŋe zuɟooza golai, ta sasai ma zeɟeiti, nii é seŋe vele ɲadegai ta zalaɟa ɟulazuve maɟoolii zu, é ve ta-ɟaluiti ba. Tiya ɟa ti-ɟasɔ ɟeni ga botii, nii togai naama aniiti kpein ba.

²⁷ Keɟate mavofodaiti ti ɟeni ga Amelame ná-bolodamaiti, ta Yiseɟaal nɔnɔiti, naa ve Geebelɔn ta Uziyele tɔnɔiti ba. ²⁸ Ti-liegɔi ɟeni ga zunu waadɔsava undɔzita (8 600), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. Ti pe ka ti ɟeni seizu ɲadegai ma wotii zu. ²⁹ Keɟate ná-bolodamaiti ti-vuuzuve ɟeni ga nu yeezazu velei seŋe vele ɲadegai ɟilazuve. ³⁰ Keɟate ná-bolodamaiti ta-veleyeɟeiti ta-ɟundiɟii ɟeni ga Elisafan, Uziyele ná-doun zunui. ³¹ Ti-losuve ɟeni ga ti ɟaaɓa GALA daaɟomi seŋe velei ma zɔɔlai niiti ma: minazeɟe kesui, ta tabalii, ta fitina ze anii, ta zalaɟa ɟulazuveɗe, ta seizu ɲadegai ma zɔɔlaiti kpein, niiti botii ɟeni ɟeezu ga tiye, ta seŋe zuɟooza golai. Tiya ɟa ti-ɟasɔ ɟeni ga botii, nii togai naama aniiti kpein ba. ³² Leevi nuiti ta-ɟundiɟi wolai ɟeni ga Elezaal, zalaɟa ɟula nui Aalɔn ná-doun zunui. Toga é ɟeni welezu Leevi nuiti ma, niiti ti ɟeni seizu ɲadegai ma wotii zu.

³³ Melali mavofodaiti ti ɟeni ga Maali ná-bolodamaiti ta Musi nɔnɔiti. ³⁴ Ti-liegɔi ɟeni ga zunu waadɔzita unfelegɔ (6 200), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. ³⁵ Melali ná-bolodamaiti ta-veleyeɟeiti ta-ɟundiɟii ɟeni ga Suliyele, Aɓiyayile ná-doun zunui. Ti-vuuzuve ɟeni ga seŋe vele ɲadegai ɟilazu velei nu ɟovezuve. ³⁶ Ti-losuve ɟeni ga ti ɟaaɓa GALA daaɟomi seŋe velei vaalobazuve niiti ma:

sege vele padegai ma bedegiti, ta ma wulu zokpɔiti, ta ma lɔpkalaiti, ta talabuiti, ta ta-zɔɔlaiti kpein niiti botii ɣeni ɣeezu ga tiye, ³⁷ ta tɔkpalaiti ti ɣeni ga koi ma zasai, é ɣooli ma, é vee ta-labuiti ba, ta ti zuzo koluiti, ta ta-ɣaluuti.

³⁸ Moize-o, Aalɔn ta ná-doun zunuiti-yo, ti vuuni sege vele padegai ɣakalave, folo ɣulazu vele, GALA daagomi sege vele laave. Ti ɣeni seizu padegai ma wotii ɣeezu Izelayele nuiti daaseigi zu. Zoi nɔpe a la maabuɣana ná va, ta naama nui vaa.

³⁹ Leevi nuiti kpein, niiti Moizeni ta Aalɔn ti ti ɣaaluni, zunuiti, é zo alu gila ma, é le zeemaazu, eɣevelei ɣooɣo GALAGI ná-devei ɣeni la, é lo peleyeɣeiti ba, ti ɣeni ga zunu waavuufele maazu felego (22 000).

Doun mɔungiti unmoɔ fai

⁴⁰ ɣooɣo GALAGI ɣeni Moize ma: «Doun zunu mɔungiti kpein gaalu Izelayele nuiti saama, é zo alu gila ma, é le zeemaazu, è ti-laaseigiti seve. ⁴¹ Da Leevi nuiti fe bɛ, Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi zu. Nà ga ɣooɣo GALAGI. Leevi nuiti ta-loganiiti ta ɣe ga nɔnɔ, Izelayele nuiti ta-logani zine mɔungiti potogi zu.» ⁴² Moize doun zunu mɔungiti kpein gaaluni Izelayele nuiti saama, eɣevelei ɣooɣo GALAGI ma levei veeni la zea. ⁴³ Doun zunu mɔungiti kpein gaaluni, é zo alu gila ma, é le zeemaazu. Ti-liegɔi ɣeni ga waavuufele maazu fele unfele puulɔfela maazu savago (22 273).

⁴⁴ ɣooɣo GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɣe ma: ⁴⁵ «Leevi nuiti fe bɛ, Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi zu, ta Leevi nuiti ta-loganiiti, Izelayele nuiti ta-loganiiti potogi zu. Leevi nuiti ta ɣe ga nɔnɔ. Nà ga ɣooɣo GALAGI. ⁴⁶ Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti, zunu unfele puulɔfela maazu savago (273) unmoɔ fai zu, nii daai ma, ti yooɣo ma ta Leevi nuiti, ⁴⁷ naa ɣa ga da wali ɣae lɔɔludɔlu kula ti ɣilagilagi unmoɔ fai zu. Wali ɣaei naa zoloo seizu padegai ma walii ma, nii buɣeigi ga galamu puugo. ⁴⁸ Da walii naa ve Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, ga naati unmoɔ ganii, niiti ti-liegɔi a leve Leevi nuiti tiegɔi va.» ⁴⁹ Moize unmoɔgi ma walii zoni, é ɣula naati zea, niiti ti-liegɔi buɣeni Leevi nuiti maazu, ti unmoɔgai, ⁵⁰ é walii zoni, é ɣula Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti zea, é ɣe ga wali ɣaei waagila unsava puulɔzita maazu lɔɔlugɔ (1 365), eɣevelei seizu padegai ma walii la. ⁵¹ Moize unmoɔgi ma walii veeni Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, é zoloo ɣooɣo GALAGI ná-devei ma, eɣevelei ɣooɣo GALAGI Moize bɔɔi leveni la.

4

Kefate ná-doun zunuiti ta-wotii

¹ ɣooɣo GALAGI bɔeni Moize ta Aalɔn vɔ, é ɣe ti ma: ² «Kefate mavofodaiti gaalu, Leevi ná-doun zunuiti saama, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, ³ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuulɔɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpegi a zoloo GALA daagomi sege vele ma wotii ta ɣee vai ma.

⁴ «Kefate mavofodaiti ta-wotii vete, ta ɣe keezu GALA daagomi sege vele wu: ada padega wolai ma ɣasɔi ɣa ɣe ti unma. ⁵ Siegi zu ta ɣe liizu la, ti zefe ti-vuuzuve, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta sege zuɣooza golai ɣula, ti zeele woo ɣesui maavelevele la, ⁶ nuni ɣɔlɔi vee ma, ti sege biinii vee maazu, naa volu ti kesui zefe wulu zokpɔiti to ba.

⁷ «Ta sege biinii vee tabalii ma, nii bului laazu ga GALA be, ti digiiti sei maazu, ta tazaiti, puya zalaɣai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawɔiti. Buluiti ti veai GALA be, naati ta ye ná tabalii ɣa. ⁸ Ta peemazege bɔi sɔsɔgi vee ma aniiiti ma, naa volu ti nuni ɣɔlɔi velevele ti ma, naa volu ti tabalii zefe wulu zokpɔiti to ba.

⁹ «Ta sege biinii zege, ti feleleve fitina zeii anii ma, wozagala fai zu, ta ná-fitinaiti, ta ná-salava zo sòlaiti, ta ná-salava zege anijakaiti, ta ná-gulo anijakaiti, ná-botii gɛɛ vai ma. ¹⁰ Ta ti maavelevele, ta ná-sòlaiti kpein, nuni gɔlɔi zu, ti ti la kasɔ zege wului ma.

¹¹ «Ta pɛɛmazege biinii vɛɛ zalaɣa ɣulazuve ma, nii zanugi zieni maave, ti maavelevele ga nuni gɔlɔi, naa volu ti sege wulu zɔkpɔiti to ba. ¹² Ta anijakaiti kpein sege, niiti ti botii gɛɛzu ga tiye seizu ɲadegai zu, ti ti vu sege biinii zu, ti ti maavelevele ga nuni gɔlɔi, naa volu ti ti la kasɔ zege wului ma.

¹³ «Ta zalaɣa ɣulazuve ma yuvui ɣula su, ti pɛɛmazege bɔigi vɛɛ niina gaazu, ¹⁴ naa ɣa ti sòlaiti kpein puuzu maazu, niiti ti ga ná-botigɛ aniiti: abu zege aniiti, sua zɔɔ mite wolaiti, peluiti, ta kokoiti. Naa voluma ta nuni gɔlɔi vɛɛ ti pɛ maazu, ti sege wulu zɔkpɔiti to ba.

¹⁵ «Siɛgi zu Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti besu la ga seizu ɲadegai ta sòlaiti maavelevele, ti lii ziegɛ zu, ti va zege vuuzuve, Kegate ná-nuiti ta va niina, ti ti zege. Kele ti mina yeevɔɔɣu ada ɲadegai ma anii ta va, ti va za. Kegate mavofodaiti tosuve ɣana, GALA daagomi sege vɛlei ná-fai zu.

¹⁶ «Zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-doun zunui Elezaal losuve ɣa ga, é da wele fitinai ná-gulɔi ma ta ani maku nɛɛnɛgi, ta vɛɛanii é ɣulazu folo-o-folo, ta siɛma wulo ɲadegai. Toɣa sege vɛle ɲadegai ma welema vai kpein ke, ta bu anii kpein, ta seizu ɲadegai, é vɛɛ ma zòlaiti kpein ba.»

¹⁷ Gɔɔɣɔ GALAGI bɔɛni Moize ta Aalɔn vɔ, é ɣɛ ti ma: ¹⁸ «À mina va bu ga Kegate nuiti ta-wolodai ma vɛleyeɣeiti ma zuwu ɣaaleve Leevi nuiti saama. ¹⁹ Wele pelegi maanɛai wo ke la ti vɛ, nii a ke ti zenvui wo, ti mina za: Siɛgi zu ti vaazu la ani ɲadegaiti pɔ be, ɖɛi é ga Aalɔn, wa è-loun zunuiti, wa le, wo ɛɛ tosuve leɛ la, nii maanɛai é ke. ²⁰ Kegate nuiti ti maa la nɛɛni, ti va le ada ɲadegai eyɛsu pɛ, naa vɛtɛ faa zu, anɛɛ yeeɣɛɣala go nɔ laawu, ti va za.»

Gɛɛleson nuiti ta-wotii

²¹ Gɔɔɣɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ, é ɣɛ ma: ²² «Gɛɛleson mavofodai ɣaalu, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-vɛleyeɣeiti. ²³ Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpɛgi a zoloo GALA daagomi sege vɛlei ma wotii ta ɣɛɛ vai ma. ²⁴ Wele nii ɣa é ɣɛɛzu ga Gɛɛleson nuiti ta-vɛleyeɣeiti tosuve, nii ta ke, ta nii ta sege: ²⁵ ta da sege vɛle ɲadegai ma landaiti sege, ta GALA daagomi sege vɛlei, ta ma vɛɛmazegeiti, ta nuni gɔlɔi é vɛɛzu ti maazu, ta sege zuɣooza golai é GALA daagomi sege vɛlei laave, ²⁶ ta koi ma zasai, nii é sege vɛle ɲadegai ta zalaɣa ɣulazuve maagoolii zu, ta sasai laave ma zege zuɣooza golai, é vɛɛ ta-ɣaluiti ba, ta naama zòlaiti kpein. Ta botii kpein ke, nii togai naa va. ²⁷ Gɛɛleson mavofodaiti ta ta-wotii kpein ke Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta-levei wu, ti naama ɣasɔi zege, nii maanɛai ti sege, ti ti-losuve laazeeli. ²⁸ Pele ɣana Gɛɛleson nuiti ta-vɛleyeɣeiti ta-wotii a ɣɛ la, é lo GALA daagomi sege vɛlei vai va. Ta ke, ti daazeeli zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-doun zunui Itamaal ná-devei wu.

Melali nuiti ta-wotii

²⁹ «Da Melali mavofodaiti gaalu balaa, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-vɛleyeɣeiti. ³⁰ Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpɛgi a zoloo GALA daagomi sege vɛlei ma wotii ta ɣɛɛ vai ma.

³¹ «Wele, nii ɣa maanɛai ga ti da sege, GALA daagomi sege vɛlei ma zòlaiti su: sege vɛle ɲadegai ma bɛɖɛgiti, ta ma wulu zɔkpɔiti, ta ma lɔkpalaiti, ta ma labuiti, ³² ta tɔkpalaiti ti ɣɛni ga koi ma zasai, é ɣooli ma, é vɛɛ ta-labuiti ba, ta ti zuzo kɔluiti, ta ta-ɣaluiti, ta sòlai nii kpein fizɔgai ti loda vai zu. Wa ɛɛ ná-sòla leɛ la, nii a ɣɛ segezu. ³³ Pele ɣana Melali nuiti ta-vɛleyeɣeiti ta-wotii a ɣɛ

la, ta ti-losuve, é lo GALA daagfomi sege veleri vai va. Naa gfa ta gfe keezu Itamaal yeezu, nii é ga zalaifa gfula nui Aalón ná-doun zunui.»

*Leevi nuiti gaalu fai,
niiti ti gfeni botii zu*

³⁴ Moize ta Aalón ta nuβuseiti ta-gundigiiti ti Kegate mavofodaiti gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyegeiti, ³⁵ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) va, nii napegi a zoloo GALA daagfomi sege veleri ma wotii ta gfe vai ma. ³⁶ Nii gaaluni ta-wolodamaiti su, naa gfeni ga zunu waafelego undofela puuloolugo (2 750). ³⁷ Kegate ná-bolodamaiti kana, ti ti gfaaluni, nii kpein é gfeni botii gfeezu GALA daagfomi sege veleri wu. Moize ta Aalón ti ti gfaaluni, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁸ Geleson mavofodaiti ti gfaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyegeiti, ³⁹ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) va, nii napegi a zoloo GALA daagfomi sege veleri ma wotii ta gfe vai ma, ⁴⁰ nii gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyegeiti, naa gfeni ga zunu waafelego undozita puusavago (2 630). ⁴¹ Geleson ná-bolodamaiti kana, ti ti gfaaluni, nii kpein é gfeni botii gfeezu GALA daagfomi sege veleri wu. Moize ta Aalón ti ti gfaaluni, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la ti ya.

⁴² Melali ná-bolodamaiti ti gfaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyegeiti, ⁴³ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) va, nii napegi a zoloo GALA daagfomi sege veleri ma wotii ta gfe vai ma, ⁴⁴ nii gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, naa gfeni ga zunu waasavago unfelego (3 200). ⁴⁵ Melali ná-bolodamaiti kana, ti ti gfaaluni. Moize ta Aalón ti ti gfaaluni, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

⁴⁶ Leevi nuiti, Moize ta Aalón ta Izelayele nuiti ta-gundigiiti ti ti gfaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyegeiti, ⁴⁷ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) va, nii napegi a zoloo GALA daagfomi sege veleri ma wotii ta gfe vai ma, ⁴⁸ ti-liegoi gfeni ga zunu waadsava undoolugo puulsava (8 580). ⁴⁹ Goofo GALAGI gfa é devei veeni ga ti ti gfaalu, Moize ese ná-boti leeni la, nii maanei é ke, ta kasoi nii maanei é sege, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

5

Togi é lo nade fai va

¹ Goofo GALAGI bœeni Moize va, é gfe ma: ² «Devei ve Izelayele nuiti zea ga ti naati kpein kula bofo zaama ti-vuuzuve, niiti ti gfozoi ga gee zeebei, baa kalana kolegi, baa ti vooquai poomai ta va. ³ E gfeni ga zunu baa anzanu, wa ti gfula wo-vuuzuve va, ti mina wo-vuuzuve gfozo, ve gè zeini ná wo zaama.» ⁴ Izelayele nuiti ti woozogi gfeni, ti naama nuiti kpein kulani ti-vuuzuve va, ti li ná voluve, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Unmai ma vaazubetei

⁵ Goofo GALAGI bœeni Moize va, é gfe ma: ⁶ «Bœe Izelayele nuiti po, è gfe ti ma: Ni zunu baa anzanu a baagfona nui ta ma, tofa gfe ga ladalala nu Goofo GALAGI letema, keni é leve ga saba nu. ⁷ Tofa la zo ga ga kotoi é keai. Tofa ma anii gaafale ma naa va, nii é baagfoga ma, é kpo ba ga ma gaagwesu loolugoi zeizu gilagi. ⁸ Ni nui nii kpaagfomai wogai la, naa za, tama ná-pogani zege nu la ná, nii faazubetei a wo zeezama, aniiti kpein ta ve Goofo GALAGI ve, naa gfa ga zalaifa gfula nui gfa ta ve zea, é bo baala sinai va, é ga koto gba zalaifai saba nui ve. ⁹ Vebeani padegai kpein Izelayele nuiti ta kula, faanee gelei nii a zege ba, é

ve zalaɣa ɣula nui ya, naa ɣa ɣe ga naa nɔnɔ. ¹⁰ Nii nui feezu Ɔooɣɔ GALAGI ve, naa ɣa ve zalaɣa ɣula nui ya, nii nui a fe zalaɣa ɣula nui ya, naa nɔnɔ ɣana.»

Tolo vai é vile anzanui va

¹¹ Ɔooɣɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɣe ma: ¹² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, è ɣe ti ma: Wɛɛ nii maanɛai wo ke, ni anzanui ta a sinigi yaavana, é ɣe be ga ladalala nu. ¹³ Ni zunu ɣili ka laana la, sinigi la ɣoleni ma, tɔzei é bɔɣɔ ɣɔzɔve dɔɔɣuzu, zeele la ná, a zeele woo wo daalɔɣoma, tama é la zoni ná keɛzuvɛ, ¹⁴ siegi zu tolo ɣigi ɣeezu la sinigi ve, é zoovi anzai ma, é ɣeni ga ɣite vaa baa zee, ¹⁵ toɣa vaa la zalaɣa ɣula nui vɔ be, moloi nii é ga wɔɔlezegi, toɣa naama ɣezei kilo savagɔ zeɣe, é ke be ga zalaɣai, é mina gulɔ vu ma, é mina ani maku neene pu ma, mazɔɔ toɣa ga tolo zalaɣai, vebɛanii nii é faaɣaaza golai ma vai loozu nu ɣisu.

¹⁶ «Zalaɣa ɣula nui ɣa maabuɣa ga anzanui seizu ɲadegai va, é lo Ɔooɣɔ GALAGI ɣakala. ¹⁷ Toɣa zie ɲadegai zaɣa pɔɔ ligi zu, é seɣe veɛ ɲadegai ma vufiligi yeve, é pu su. ¹⁸ Toɣa anzanui ɣaalɔ Ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu, é nɔungi vie, é vebɛanii ve zea, nii é ná-faaɣaazagi ma ɣizesui wosu, naa ɣa é ga tolo zalaɣai, keɛ zalaɣa ɣula nui bɔɣɔi ɣa foovoo de wanai zo ya. ¹⁹ Toɣa ɣe anzanui ma: «Da ɣonazu ga: Ni zunu ɣili ge la de laani ga de, è la de bɔɣɔ ɣɔzɔni, è va è-zinigi yaava, kaipa è zeini be, naazu foovoo de wanai nii mina faa ɲɔu nɔpe ke ga de. ²⁰ Keɛ tama, è zeidai ma zini be, ni è è-zinigi yaava, è bɔɣɔ ɣɔzɔ, è la zunu ɣili koba, ²¹ da ɣonazu, è yeezei niima voovooiti bu: Ɔooɣɔ GALAGI è-balaiti fɔ, é è-ɣogi le da, eyesu da-nubuseiti ta ɣena foovoo loa, ti pokɔɣɔ è ma. ²² Foovoo dei tei ge lo è ɣoozu, é è-ɣogi le da, é è-balaiti fɔ!» Anzanui ɣa gooɣaavote, é ɣe ma: «Ungo, é ɣe ɣana!»

²³ «Zalaɣa ɣula nui ɣa foovoo vai niiti seve sevei zu, é gba zie wanai wu. ²⁴ Toɣa zie wanai naa lo anzanui la, nii é ga foovoo dei, é kpɔle, é yei koozu. ²⁵ Aisa naa va ɣe, zalaɣa ɣula nui ɣa tolo zalaɣai zeɣe anzanui ya, é dateɣe vai ma voogi ɣe Ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu, naa volu é vaa la zalaɣa ɣulazuvɛ. ²⁶ Zalaɣa ɣula nui ɣa zeeɲe gila seɣe ba, é make ga ɣizesui, é gala, zalaɣa ɣulazuvɛ, naa voluma, é ziei ve anzanui ya, é kpɔle. ²⁷ Ni gaama ve ga é bɔɣɔ ɣɔzɔve, é ɣe ga ladalala nui sinigi ve, foovoo dei ɣa yei koozuvɛ, é naa wona, kogi le da, kpalaiti ta vɔ, eyesu ná-nubuseiti ta ɣena foovoo loa, ti pokɔɣɔ ma. ²⁸ Keɛ ni anzanui la bɔɣɔ ɣɔzɔni, ni ɲadegɛ, faa ɲɔu nɔpe ge la ɣea la, toɣa zoo é dounɣa zɔɔ volu.

²⁹ «Naa ɣa é ga tɔgi é vile tolo vai va, siegi zu anzanui é zini be, é sinigi yaavazu la, é bɔɣɔ ɣɔzɔ, ³⁰ baa ni tolo yii a lɔna zunui ta yiima, é zoovi anzai ma kologolo fai zu. Toɣa ɣula la Ɔooɣɔ GALAGI ɣakala. Zalaɣa ɣula nui ɣa naa ɣe, nii kpein sevei tɔgi zu. ³¹ Anzazinigi ɣa ɣe ga sɔbalala nu naazu, anzanui ná-faaɣaaza golai ma ɣasɔi ɣa la tɔ bɔɣɔi unma.»

6

Nuiti ti bɔɣɔ ɣalivaazu

Ɔooɣɔ GALAGI ma

¹ Ɔooɣɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɣe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, è ɣe ti ma: Siegi zu zunui ta, baa anzanui ta bɔɣɔ ɣalivaazu la Ɔooɣɔ GALAGI ve, é bɔɣɔ ɣalivaa minazeɣegi wo, ³ keni é bɔɣɔ zo, é mina dɔɔ bɔle, baa kpɔle ani nɔpe a nu ɣaazulati, é mina dɔɔ labɔ bɔle, anɛ kpɔle ani labai ta ma zii nɔpe nii a nu zo, é mina leezɛin ma dei ta bɔle, é mina leezɛin ta mi, ma undui baa ma vɔɔi. ⁴ Eyesu kalivaa ziegi be, é mina leezɛin vaalobazuvɛ tanɔpe mi, é zo ma ɣaei ma, é li ma ɣɔɔ pɔ.

⁵ «Naama yeedegalai kpein daawu, niiti kalivaai ti zu Gooḡo GALAGI ma, nɔungi mina wo, eyesu naama yeedegalaiti daazeeli, toḡa ḡade niina, é nɔundegai ta kpɛlɛiti zɛ ná.

⁶ «Yeedegalai kpein daawu, é deveai ga é bɔḡo ḡaliva Gooḡo GALAGI ma, é mina maabuḡa nu uuma va. ⁷ E mina bɔḡo ḡɔzo tɔgi letemazu, keegɛ ve, baade, baa keegɛloun zunu ve, baa baazeela ve, ni naa ta a zaana, mazɔlɔ ná-kalivaa vai GALA ma, naama uoogi ḡa unmauve. ⁸ Kalivaa ziegi kpein daawu, toḡa ga nu ḡadegai Gooḡo GALAGI ve.

⁹ «Ni nui ta a zaana koba kpaun, nɔungi é kalivaai, naa ḡɔzoa, toḡa nɔungi wo ta kpɛlɛi, folo lɔfelasiɛi ma, ná-ḡade foloi. ¹⁰ Foloi lɔsavasiɛi, toḡa li ga kpumago felegɔ baa poopɔ kpokpa felegɔ zalaḡa ḡula nui uɔ, GALA daagomi seḡe velei lauve. ¹¹ Zalaḡa ḡula nui ḡa gila kula ga koto gba zalaḡai, é zɔi ḡɛ ga gala zalaḡai, kotoi keai ga é yeevɔɔḡu poomai va, naa gbaai ḡana. Naama voloi nɔ zu, toḡa nɔungi ḡaliva mɔnɔ ga niine. ¹² Toḡa bɔḡo ḡaliva volu ga niine Gooḡo GALAGI ma, ná-kalivaa yeedegalaiti faa zu é ḡea deveni. Toḡa kona gila baala sinei ḡula ga faazuβete zalaḡai. Foloiti ti levegai, é mina mɔ naati gaalu, tɔzei ná-kalivaa voloiti ti ḡɔzɔni.

¹³ «Tɔgi vete é vile bɔḡo ḡalivaa vai va: foloi ná-kalivaa vai besu la, naama voloi ta vaa la GALA daagomi seḡe velei lauve. ¹⁴ Toḡa ná-zalaḡai ḡula Gooḡo GALAGI ve: kona gila baala sine ḡila, nii neevuzu la ba, naa ḡa ḡɛ ga gala zalaḡai, ta kona gila baala saa ḡila, nii neevuzu la ba, naa ḡa ḡɛ ga koto gba zalaḡai, ta baala sine wolai, nii neevuzu la ba, naa ḡa ḡɛ ga ziilei zalaḡai. ¹⁵ Bului leve la su, toḡa va balaa ga naama bɔlɔgi: bului kpɛtɛai ga bulu vukɔ pagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, ta bulu leevɛiti leve la su, gulɔi vuai ma, é bɔ ta-veβaniiti ba, ta ta-vuya zalaḡaiti. ¹⁶ Zalaḡa ḡula nui ḡa va ga ti pe Gooḡo GALAGI ḡakala, é ná-koto gba zalaḡai ḡula, ta ná-gala zalaḡai. ¹⁷ Toḡa baala sine wolai ḡula ga ziilei zalaḡai Gooḡo GALAGI ve, ta bului leve la su, naama bɔlɔgi, é kpɔ ná-veβanii va ta ná-puya zalaḡai. ¹⁸ Nui kalivaai, naa ḡa nɔungi wo, GALA daagomi seḡe velei lauve. Toḡa nɔundegai zeḡe ta kpɛlɛi, é ti vili abui ḡa, nii é ziilei zalaḡai wu. ¹⁹ Zalaḡa ḡula nui ḡa baala sine wolai ma bakigi zeḡe, nii gilii, ta bulu ḡila leve la su, ta bulu leevɛ ḡila leve la su, é fe nui naa ya, nii é bɔḡo ḡalivaai, naa a bena ga nɔungi wo. ²⁰ Naa volu, zalaḡa ḡula nui ḡa ti lateḡɛ vai ma uoogi ḡɛ Gooḡo GALAGI ḡaazu. Daamianigi naati ḡadegɛ, ta ḡɛ ga zalaḡa ḡula nui nɔnɔ, é bɔ ma ḡekegi ta ma balai va, niiti ti ḡula ga datɛḡɛ vai ma uoogi. Naa ḡea voluma, nii é bɔḡo ḡalivaai, naa ḡa zoo é dɔɔi bɔle niina.

²¹ «Tɔgi ḡana é vile naama nui va, nii é bɔḡo ḡalivaazu, é minazegɛgi ḡɛai, nii maanɛai é kula ga zalaḡai Gooḡo GALAGI ve kalivaa vai zu, gaalu ge la naa va, nii a ḡɛ ga faanɛi ma zobogi βɛ ga é ke. Toḡa ke egɛvelei a minazegɛ la, é bɔ naa va, nii tɔgi bogai, é vile nui ḡalivaa vai va.»

Tuyai loo velei

²² Gooḡo GALAGI bɔeni Moize uɔ, é ḡɛ ma: ²³ «Bɔɛ Aalɔn ta ná-doun zunuiti pɔ, é ḡɛ ti ma: «Wele, vele ḡa wa ḡɛ tuya loozu la Izelayele nuiti βɛ, wa ḡɛ ti ma:

²⁴ Gooḡo GALAGI tuya loo wo ve, é wo make!

²⁵ Gooḡo GALAGI yeezei wo wu ga pagɔ!

E zaalai la wo ma!

²⁶ Gooḡo GALAGI wele wo ma!

E ziileigi ve wo ve!›

²⁷ Zekana ta woḡula la mà, Izelayele nuiti ta-vaa zu, nɔun nà, nà tuya loo ti ve.»

7

*Botii lɔ̀zei vai
sege veɛ naɗegai wu*

¹ Yeei Moize ɓeni da ga sege veɛ naɗegai lo, ɛ gulo naɗegai zieni ma, ɛ fe GALA be. E keeni gɗana no ga ma zɔɔlaiti, naa veɛ zalaɗa gɗulazuve va, ta ma zɔɔlaiti. ² Peɛyege gɗundigɗiiti, ti ga bolodaiti ta-gɗundigɗiiti ti maabuɗani. Teiti ti loni gaalugi untuɗo. ³ Ti vaani ga veɓeaniiti Gooɗo GALAGI ve: wotolo lɔzita ti maazuveai, ta nike puugo maazu felego (12), kundigɗi felego wotolo gɗila, nike gɗilagila. Ti vaani ga tiye sege veɛ naɗegai laave.

⁴ Gooɗo GALAGI ɓeni Moize vo, ɛ ge ma: ⁵ «Ta-veɓeaniiti so. Wotoloi niiti, ta nike niiti, ta lo GALA daaɗomi sege veɛi ma wotii zu. Da kaliva Leevi nuiti ma, egevelei ti gɗilagila ta-wotii ɓedema vai la.» ⁶ Moize yeezini wotoloi bu, ta nikeiti, ɛ ti gaaɗwe Leevi nuiti ba. ⁷ E wotolo felego zegeni, ta nike naanigo, ɛ fe Geelson na-nuiti zea, egevelei ta-wotii ɓedema vai gɗeni la. ⁸ E wotolo naanigo ta nike ɓava ve Melali na-nuiti zea, tɔzei botii liego va, ti gɗeni keezu Itamaal yeezu, zalaɗa gɗila nui Aalon na-doun zunui. ⁹ E la gɗeni ta veeni Keɗate na-nuiti zea, mazobo naati ka ani naɗegaiti ma gɗaso gɗeni ti unma, keni ti ɓena ti zege goma.

*Zalaɗa gɗulazuve laalao fai
ma veɓeaniiti*

¹⁰ Kundigɗiiti ti vaani ga ta-veɓeaniiti, voloi ti zalaɗa gɗulazuve veeni la GALA be, ti daalao, ti gulo naɗegai zie ma. Kundigɗiiti ti vaani ga ta-veɓeaniiti zalaɗa gɗulazuve gɗakalave. ¹¹ Nazu ga Gooɗo GALAGI gɗeni la Moize ma: «Kundigɗiiti ti va ga ta-veɓeaniiti, ti gɗilagila pe, nu gɗila, folo gɗila, zalaɗa gɗulazuve laalao fai zu.»

¹² Folo moungi, Naason, Aminadaɓe na-doun zunui vaani, ɛ na-veɓeanii le. Naa ga ɛ gɗeni ga Zuda mavofodai nono. ¹³ E vaani ga tazai, ɛ ga walii, buɗegi ga kilo gɗila ta tukpe (1,5), ta koko gɗila, ɛ ga walii, buɗegi ga galamu undosava (800), egevelei seizu naɗegai ma gɗoɗgi gɗeni gɗeezu la, ti felego pe daavega gɗeni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga gulo, ɛ va ge ga veɓeanii, ¹⁴ ta zanu anijaka gɗila, buɗegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɗegi. ¹⁵ E vaani balaa ga nike zine ɓokpa gila, ta baala sine wola gɗila, ta kona gila baala sine gɗila, gala zalaɗai vai zu, ¹⁶ ta boli zine gɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ¹⁷ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Aminadaɓe na-doun zunui Naason na-veɓeanii gɗeni ga naa.

¹⁸ Foloji velesiɛi, Netaneyele, Suaal na-doun zunui, Isakaal mavofodaiti ta-gɗundigɗi vaani, ɛ na-veɓeanii le. ¹⁹ E gɗeni ga tazai, ɛ ga walii, buɗegi ga kilo gɗila ta tukpe (1,5), ta koko gɗila, ɛ ga walii, buɗegi ga galamu undosava (800), egevelei seizu naɗegai ma gɗoɗgi gɗeni gɗeezu la, ti felego pe daavega gɗeni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga gulo, ɛ va ge ga veɓeanii, ²⁰ ta zanu anijaka gɗila, buɗegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɗegi. ²¹ E vaani balaa ga nike zine ɓokpa gila, ta baala sine wola gɗila, ta kona gila baala sine gɗila, gala zalaɗai vai zu, ²² ta boli zine gɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ²³ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Suaal na-doun zunui Netaneyele na-veɓeanii gɗeni ga naa.

²⁴ Foloji zavasiei, Eliaɓe, Geelon na-doun zunui, Zabuɓon mavofodaiti ta-gɗundigɗi vaani, ɛ na-veɓeanii le. ²⁵ E gɗeni ga tazai, ɛ ga walii, buɗegi ga kilo gɗila ta tukpe (1,5), ta koko gɗila, ɛ ga walii, buɗegi ga galamu undosava (800), egevelei seizu naɗegai ma gɗoɗgi gɗeni gɗeezu la, ti felego pe daavega gɗeni de

ga bulu vukɔ vɔgɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va gɛ ga veɛanii, ²⁶ ta zanu anɔnaka gɛla, buɔɛgi ga galamu ungila puugɔ (110), daavegai ga ani maku nɛɛnɛgi. ²⁷ E vaani balaa ga nɛkɛ zɛnɛ ɔokpa gila, ta baala sinɛ wola gɛla, ta kona gila baala sinɛ gɛla, gala zalaɗai vai zu, ²⁸ ta boli zɛnɛ gɛla, koto gba zalaɗai vai zu, ²⁹ ta nɛkɛ felegɔ, ta baala sinɛ wola lɔlugɔ, ta boli zɛnɛ lɔlugɔ, ta kona gila baala sinɛ lɔlugɔ, ti gɛ ga ziilei zalaɗai. Geelon ná-doun zunui Eliabe ná-veɛanii gɛni ga naa.

³⁰ Foloi naanisiei, Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui, Luɔɛn mavofodaiti ta-gundiɗi vaani, é ná-veɛanii lɛ. ³¹ E gɛni ga tazai, é ga walii, buɔɛgi ga kilo gɛla ta tukpɛ (1,5), ta koko gɛla, é ga walii, buɔɛgi ga galamu undɔsava (800), eɗɛvelei seizu ɔadegai ma gɔgɔgi gɛni gɛɛzu la, ti felegɔ pɛ daavega gɛni de ga bulu vukɔ vɔgɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va gɛ ga veɛanii, ³² ta zanu anɔnaka gɛla, buɔɛgi ga galamu ungila puugɔ (110), daavegai ga ani maku nɛɛnɛgi. ³³ E vaani balaa ga nɛkɛ zɛnɛ ɔokpa gila, ta baala sinɛ wola gɛla, ta kona gila baala sinɛ gɛla, gala zalaɗai vai zu, ³⁴ ta boli zɛnɛ gɛla, koto gba zalaɗai vai zu, ³⁵ ta nɛkɛ felegɔ, ta baala sinɛ wola lɔlugɔ, ta boli zɛnɛ lɔlugɔ, ta kona gila baala sinɛ lɔlugɔ, ti gɛ ga ziilei zalaɗai. Sedeyuul ná-doun zunui Elisuul ná-veɛanii gɛni ga naa.

³⁶ Folo lɔlusiei, Selumiyɛle, Sulisadayi ná-doun zunui, Simiyɔn mavofodaiti ta-gundiɗii vaani, é ná-veɛanii lɛ. ³⁷ E gɛni ga tazai, é ga walii, buɔɛgi ga kilo gɛla ta tukpɛ (1,5), ta koko gɛla, é ga walii, buɔɛgi ga galamu undɔsava (800), eɗɛvelei seizu ɔadegai ma gɔgɔgi gɛni gɛɛzu la, ti felegɔ pɛ daavega gɛni de ga bulu vukɔ vɔgɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va gɛ ga veɛanii, ³⁸ ta zanu anɔnaka gɛla, buɔɛgi ga galamu ungila puugɔ (110), daavegai ga ani maku nɛɛnɛgi. ³⁹ E vaani balaa ga nɛkɛ zɛnɛ ɔokpa gila, ta baala sinɛ wola gɛla, ta kona gila baala sinɛ gɛla, gala zalaɗai vai zu, ⁴⁰ ta boli zɛnɛ gɛla, koto gba zalaɗai vai zu, ⁴¹ ta nɛkɛ felegɔ, ta baala sinɛ wola lɔlugɔ, ta boli zɛnɛ lɔlugɔ, ta kona gila baala sinɛ lɔlugɔ, ti gɛ ga ziilei zalaɗai. Sulisadayi ná-doun zunui Selumiyɛle ná-veɛanii gɛni ga naa.

⁴² Foloi lɔzitasiei, Eliazafe, Deyuwele ná-doun zunui, Gade mavofodaiti ta-gundiɗii vaani, é ná-veɛanii lɛ. ⁴³ E gɛni ga tazai, é ga walii, buɔɛgi ga kilo gɛla ta tukpɛ (1,5), ta koko gɛla, é ga walii, buɔɛgi ga galamu undɔsava (800), eɗɛvelei seizu ɔadegai ma gɔgɔgi gɛni gɛɛzu la, ti felegɔ pɛ daavega gɛni de ga bulu vukɔ vɔgɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va gɛ ga veɛanii, ⁴⁴ ta zanu anɔnaka gɛla, buɔɛgi ga galamu ungila puugɔ (110), daavegai ga ani maku nɛɛnɛgi. ⁴⁵ E vaani balaa ga nɛkɛ zɛnɛ ɔokpa gila, ta baala sinɛ wola gɛla, ta kona gila baala sinɛ gɛla, gala zalaɗai vai zu, ⁴⁶ ta boli zɛnɛ gɛla, koto gba zalaɗai vai zu, ⁴⁷ ta nɛkɛ felegɔ, ta baala sinɛ wola lɔlugɔ, ta boli zɛnɛ lɔlugɔ, ta kona gila baala sinɛ lɔlugɔ, ti gɛ ga ziilei zalaɗai. Deyuwele ná-doun zunui Eliazafe ná-veɛanii gɛni ga naa.

⁴⁸ Foloi lɔfelasiei, Elisama, Amiyude ná-doun zunui, Efelayime mavofodaiti ta-gundiɗii vaani, é ná-veɛanii lɛ. ⁴⁹ E gɛni ga tazai, é ga walii, buɔɛgi ga kilo gɛla ta tukpɛ (1,5), ta koko gɛla, é ga walii, buɔɛgi ga galamu undɔsava (800), eɗɛvelei seizu ɔadegai ma gɔgɔgi gɛni gɛɛzu la, ti felegɔ pɛ daavega gɛni de ga bulu vukɔ vɔgɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va gɛ ga veɛanii, ⁵⁰ ta zanu anɔnaka gɛla, buɔɛgi ga galamu ungila puugɔ (110), daavegai ga ani maku nɛɛnɛgi. ⁵¹ E vaani balaa ga nɛkɛ zɛnɛ ɔokpa gila, ta baala sinɛ wola gɛla, ta kona gila baala sinɛ gɛla, gala zalaɗai vai zu, ⁵² ta boli zɛnɛ gɛla, koto gba zalaɗai vai zu, ⁵³ ta nɛkɛ felegɔ, ta baala sinɛ wola lɔlugɔ, ta boli zɛnɛ lɔlugɔ, ta kona gila baala sinɛ lɔlugɔ, ti gɛ ga ziilei zalaɗai. Amiyude ná-doun zunui Elisama ná-veɛanii gɛni ga naa.

⁵⁴ Foloji ɓasavasiei, Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui, Manasee mavofodaiti ta-ɗundiɗii vaani, é ná-vebeanii le. ⁵⁵ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɗegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɗegi ga galamu undɔsava (800), eɗevelei seizu ɗadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va ɗe ga vebeanii, ⁵⁶ ta zanu anɗaka ɗila, buɗegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɗegi. ⁵⁷ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ⁵⁸ ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁵⁹ ta nike felego, ta baala sine wola ɓɓugɔ, ta boli zine ɓɓugɔ, ta kona gila baala sine ɓɓugɔ, ti ɗe ga ziilei zalaɗai. Peedaasuul ná-doun zunui Gameliyele ná-vebeanii ɗeni ga naa.

⁶⁰ Foloji laavuusiei, Abidan, Gideyɔni ná-doun zunui, Benzamen mavofodaiti ta-ɗundiɗii vaani, é ná-vebeanii le. ⁶¹ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɗegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɗegi ga galamu undɔsava (800), eɗevelei seizu ɗadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va ɗe ga vebeanii, ⁶² ta zanu anɗaka ɗila, buɗegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɗegi. ⁶³ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ⁶⁴ ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁶⁵ ta nike felego, ta baala sine wola ɓɓugɔ, ta boli zine ɓɓugɔ, ta kona gila baala sine ɓɓugɔ, ti ɗe ga ziilei zalaɗai. Gideyɔni ná-doun zunui Abidan ná-vebeanii ɗeni ga naa.

⁶⁶ Foloji vuusiei, Ayiyezeel, Amisadayi ná-doun zunui, Dan mavofodaiti ta-ɗundiɗii vaani, é ná-vebeanii le. ⁶⁷ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɗegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɗegi ga galamu undɔsava (800), eɗevelei seizu ɗadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va ɗe ga vebeanii, ⁶⁸ ta zanu anɗaka ɗila, buɗegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɗegi. ⁶⁹ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ⁷⁰ ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁷¹ ta nike felego, ta baala sine wola ɓɓugɔ, ta boli zine ɓɓugɔ, ta kona gila baala sine ɓɓugɔ, ti ɗe ga ziilei zalaɗai. Amisadayi ná-doun zunui Ayiyezeel ná-vebeanii ɗeni ga naa.

⁷² Folo puugo maazu ɗilasiei (11), Pagiyele, Wɔkelan ná-doun zunui Aseel mavofodaiti ta-ɗundiɗii vaani, é ná-vebeanii le. ⁷³ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɗegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɗegi ga galamu undɔsava (800), eɗevelei seizu ɗadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va ɗe ga vebeanii, ⁷⁴ ta zanu anɗaka ɗila, buɗegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɗegi. ⁷⁵ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ⁷⁶ ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁷⁷ ta nike felego, ta baala sine wola ɓɓugɔ, ta boli zine ɓɓugɔ, ta kona gila baala sine ɓɓugɔ, ti ɗe ga ziilei zalaɗai. Wɔkelan ná-doun zunui Pagiyele ná-vebeanii ɗeni ga naa.

⁷⁸ Folo puugo maazu velesiei (12), Ayila, Enan ná-doun zunui, Nefetali mavofodaiti ta-ɗundiɗii vaani, é ná-vebeanii le. ⁷⁹ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɗegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɗegi ga galamu undɔsava (800), eɗevelei seizu ɗadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va ɗe ga vebeanii, ⁸⁰ ta zanu anɗaka ɗila, buɗegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɗegi. ⁸¹ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ɗila,

ta kona gila baala sine gila, gala zalaɗai vai zu, ⁸² ta boli zine gila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁸³ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Enan na-doun zunui Ayila na-vebeanii geni ga naa.

⁸⁴ Voloi ti zalaɗa gulazuve lategeni la Gooɗo GALAGI ma, ti gulo padegai zie ma, kundigiiti ta-vebeaniiti ti geni ga: wali laza puugo maazu fele (12), wali goko puugo maazu fele (12), zanu aninaka puugo maazu fele (12). ⁸⁵ Wali laza gilagilagi wuɗegi geni ga kilo gila ta tukpe (1,5), wali goko gilagilagi geni ga galamu undosava (800), nii ti kulani, ti pe ge geni ga kilo uuufele maazu lofela ta tukpe (27,5) walii zu, egevelei seizu padegai ma gogogi la. ⁸⁶ Zanu aninakai gilagilagi wuɗegi geni ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɗegi, nii ti kulani, naa kpein ge geni ga galamu waagila unsavago (1 300) zanugi zu, egevelei seizu padegai ma gogogi la. ⁸⁷ Nii ti vaani la ga gala zalaɗai, naa geni ga: nike zine puugo maazu fele (12), baala sine wola puugo maazu fele (12), kona gila baala sine puugo maazu fele (12), e ve vebeaniiti ba, ti geni peezu ti va. Ti vaani balaa ga boli zine puugo maazu fele (12), koto gba zalaɗai vai zu. ⁸⁸ Ziilei zalaɗai ma vai zu, nii ti kulani, naa geni ga: nike zine uuufele maazu naanigo (24), baala sine wola uuulozita (60), boli zine uuulozita (60), ta kona gila baala sine uuulozita (60). Vebeaniiti keni ga naati, ti gulari zalaɗa gulazuve laalaosuve, ti begai ma ga fe GALA be, ti gulo padegai zie ma.

⁸⁹ Siegi zu Moize geni leezu la GALA daagomi sege velei wu, ga e va boe Gooɗo GALAGI va, e geni wooi menisu, e da boe po, e zefge kesui lakulugi maazuve seelubein felegoiti zogozuve, ti zedai zeele woo gesui maazu. E geni boezu po.

8

Fitinaiti sei velei ti-zeizuweti

¹ Gooɗo GALAGI boeni Moize va, e ge ma: ² «Boe Aalon va, e ge ma: Siegi zu e fitina lofelaiti seizu la ti-zeizuweti, da ti ze ga pagu, nii a ke ti-ma zezei da gulari fitina ze anii gakala, velela velei.»

³ Aalon keeni gana. E fitinaiti seini, fitina ze anii ga velela velei, egevelei Gooɗo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ⁴ Pele velei fitina ze anii beteni la, e geni ga zanu dogai, e zo kogoi ma, e le ma wulu vuaiti po. Ti fitina ze anii beteni, e zoloo naama gazavigi ma, nii Gooɗo GALAGI deeni ga Moize.

Leevi nuiti fee vai GALA be

⁵ Gooɗo GALAGI boeni Moize va, e ge ma: ⁶ «Leevi nuiti sege Izelayele nuiti saama, e ti pade. ⁷ Wele velegi da ti pade da. Da ziei vaza ti ma, nii e ga pade dei, ti kpekai zefge, ti ti-busei maave pe bo da, ti ta-zefgeiti gba. Togi letemazu ti padegai gana. ⁸ Ta nike zine bokpa gila sege, e ve vebeanii va, nii soloogai ma, naa ga e ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi. Doun da nike zine bokpangi velesiei zefge, e ge ga koto gba zalaɗai. ⁹ Da li ga Leevi nuiti GALA daagomi sege velei laave, e Izelayele nubuseiti kpein toli. ¹⁰ Da Leevi nuiti maaɗuɗa Gooɗo GALAGI va, Izelayele nuiti ti yeei la ti ma. ¹¹ Aalon ga Leevi nuiti fe ndun be, Gooɗo GALAGI, Izelayele nuiti be, ta lo niina na-botii zu. ¹² Leevi nuiti ta yeei ve nike zine felegoiti unmaave. Da ti gulari ga zalaɗai, gilagi ge ga koto gba zalaɗai, zoi ge ga gala zalaɗai, naa ga a ke koto gba zalaɗai gulari Leevi nuiti be, egevelei togi la. ¹³ Da Leevi nuiti to Aalon ta na-doun zunuiti kakala, e ti ve Gooɗo GALAGI ve. ¹⁴ Pele gana, da Leevi nuiti sei la ye, Izelayele nuiti saama, ta ge ga ndoniti. ¹⁵ E zo nazu ma niina, ta lo botii zu, ti da ke GALA daagomi sege velei wu.

«Maanεεβε è Leevi nuiti jade, è ti ve bè gana. ¹⁶ Mazɔbɔ ti veeve bè jεgelein Izelayele nuiti saama, ga Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi. Gè Leevi nuiti segeve ga nɔnɔiti. ¹⁷ Mazɔbɔ doun zunu mɔungi kpein ka ga nɔnɔ, Izelayele nuiti saama, nuiti ti-lointi, ta suaiti ti-ma yivoiti. Voloi gè doun zunu mɔungiti paani la Ezipete yooi zu, naama yeei gɔ gè ti makeni la bɔgɔ ve. ¹⁸ Gè Leevi nuiti segeve, ga Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi. ¹⁹ Gè ti veeve Aalɔn ta ná-doun zunuiti bε Izelayele nuiti saama, ga ti Izelayele nuiti ta-wotii gε GALA daagɔmi sege velei wu, ta botii gε ti ya, koto gba vai zu. Naazu faa jɔu la gεa ga Izelayele nuiti, mazɔbɔ ti la maabugazu seizu jadegai va.»

²⁰ Moize ta Aalɔn, ta Izelayele nu vεbei kpein, ti naa gεeni Leevi nuiti ta-vaa zu, nii kpein Gɔogɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya, é vile ti va. ²¹ Leevi nuiti ti bɔgɔ padeni, ti ta-zεgeiti gba. Aalɔn ti veeni Gɔogɔ GALAGI ve, é tɔgi ma jade fai laazeeli koto gba vai zu ti ve, nii a ke ti jade. ²² Naa voluma, Leevi nuiti ti lɔni botii zu, GALA daagɔmi sege velei wu, Aalɔn ta ná-doun zunuiti zeezu. Ti keeni ta-vaa zu, egevelei nɔ Gɔogɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Leevi nuiti ta-wotigε fonagi liegɔi

²³ Gɔogɔ GALAGI bɔeni mɔnɔ Moize vɔ, é gε ma: ²⁴ «Leevi nuiti ti kona vuufelegɔ maazu lɔlugɔi (25) zɔlɔɔgai, eyesu é le zeemaazu, ta lɔ botii zu, ti da ke GALA daagɔmi sege velei wu. ²⁵ Zɔi a kona vuulɔlugɔ (50) zɔlɔɔna, naa ná-botii gɔ gwe niina, é la mɔ botii gεa. ²⁶ Toɔa zoo é da bɔ keεgeleaiti ba GALA daagɔmi sege velei wu, naati ta-wotiiti su, kele tɔ bɔgɔi la mɔ botii gεa. Pele gana da Leevi nuiti ta-boti vaiti so da.»

9

Pake fetii gɔla vai tevebai zu

¹ Konagi velesiei ma alu mɔungi ma, ti gɔla voluma Ezipete yooi va, Gɔogɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, Sinayi gizei ma levebai zu. E gεni ma: ² «Keeni Izelayele nuiti ti Pake fetii gɔla ma gɔ logai ma. ³ Wa ma vetii gɔla niima alugi ma volo puugɔ maazu naanisiei (14) ma, kpɔkɔi. Wa ma vetii gɔla, egevelei nɔ deveiti ta tɔgiti feai la, é lo ba.»

⁴ Moize bɔeni Izelayele nuiti pɔ ga ti Pake fetii gɔla. ⁵ Ti ma vetii gɔlani Sinayi tevebai zu, alu mɔungi ma volo puugɔ maazu naanisiei (14) ma, kpɔkɔi, ti ke nɔ kpein, egevelei Gɔogɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Nuiti ti la padeni, é va zoloo tɔgi ma

⁶ Nui tanigaani ti gεni ná, ti la zooni ti va Pake fetii ta gɔla, tɔzei ti bɔgɔ gɔzɔni ga ti vɔɔgɔ vai poomai ta va. Ti liini ma volo ná nɔ Moize vɔ bε ta Aalɔn, ⁷ ti gε ma: «Tɔgi maavele ma gi bɔgɔ gɔzɔve, tɔzei gi vɔɔgɔve poomai va. Leeni vaa zu gi maa la nεeni, gi va va ga gá-vebeanii, gi va fe Gɔogɔ GALAGI ve vɔɔma, gá Izelayele nui zɔiti, ma gɔ logai ma?» ⁸ Moize gεni ti ma: «À maa bɔun ve, gè li, gè woilo Gɔogɔ GALAGI wooi ma, nii é bosu wa-vaa zu.»

⁹ Gɔogɔ GALAGI gεni Moize ma: ¹⁰ «Bɔε Izelayele nuiti pɔ, è gε ti ma: Ni nui ta a gεna ná wo zaama, niizu baa yeegegalaiti su ti vaazu, a bɔgɔ gɔzɔna tɔgi letemazu, tɔzei fɔɔgɔve poomai ta va, baa é sie ma gɔozama, toɔa zoo nɔ é Pake fetii gɔla Gɔogɔ GALAGI lebi vai ma. ¹¹ Alugi velesiei ma volo puugɔ maazu naanisiei (14) ma, kpɔkɔi gɔ ta Pake fetii gɔla la, ti baala zivoi mi, ta bului nii leve la su, ti pεε tufa wanaiti ba. ¹² Ti mina tanɔpe ze sobu va zeeli, ti mina ma gaei tanɔpe gale. Ta zie egevelei deveiti ti la, é lo Pakegi va. ¹³ Kele zɔi nɔpe jadegai tɔgi letemazu, é la sie ma, é Pake feti vai gε ga faalakobai, naa

be ka leve ná-nuɓusciti ba, ná-faaɗaazagi ma ɗasɔi ɗa la unma, tɔɔzei é la ná-veɓeani veeni Ƴooɗɔ GALAGI ve ma ɗui ma. ¹⁴ Ni weein ta ɗa zeini wo zaama, é pɔ é Ƴooɗɔ GALAGI ná-Pake fetii ɗula, toɗa zii eɗeɓelei Pakegi ma logi la ta ma leveiti. Seikɔɗɔma nu veɓe zou nu va, niima lo gila kpe no ɗa a ze ti ma.»

*Tonabiingi nii é ɗeni ga poogi ga
GALA ka ti zaama
(Egeɗode 40:34-38)*

¹⁵ Voloi seɗe veɓe ɗadegai ɗaalni da, nii zeele woo ɗesui ɗeni bu, tonabiingi veeni ma. Kpɔkɔi, eyesu sobui, é ɗeni seɗe veɓe ɗadegai ma eɗe abuzogi. ¹⁶ E ɗeni ɗana no yeenɔpe su: Foloji, tonabiingi ɗeni veɓe seɗe veɓe ma, kpidi ma ziegi zu, é ɗeni ɗulazu eɗe abuzogi. ¹⁷ Siegi zu tonabiingi ɗeni wuzedeɗu la, é zeɗe seɗe veɓe maazu, názu ɗa Izelayele nuiti ti bena lii la, ve a la lona ná, ti vu miná. ¹⁸ Ƴooɗɔ GALAGI ná-devei ɗa Izelayele nuiti ti bena zeɗe la ti-vuuzuve, a la ná-devei veena, ti vu mɔno. Ni no tonabiingi ɗa de veeni seɗe veɓe ɗadegai ma, ti la ɗeni zeɗe zu ná. ¹⁹ Anee tonabiingi a la lebi pa seɗe veɓe ɗadegai maazu suɗooza, Izelayele nuiti ti ɗeni ɗolozu Ƴooɗɔ GALAGI wooi ve, ti la ɗeni liizu. ²⁰ Tanisu tonabiingi ɗeni foloi tanigaani no ɗeezu seɗe veɓe ɗadegai maazuve, sienɔpe su, ti ɗeni no Ƴooɗɔ GALAGI ná-devei maabɔnsu, ti va vu ti-vuuzuve, baa ti va wuzedeɗe ti-vuuzuve. ²¹ Tanisu balaa tonabiingi bena ye adave ta no kpɔkɔi eyesu geelaalao, baa é ke no ga folo ɗila, kpidi ɗila, é bena wuzedeɗe no feya, Izelayele nuiti ti wuzedeɗe ti-vuuzuve. ²² Ni a la yena seɗe veɓe ɗadegai ma, é ke ga folo felegɔ, baa alu gila, baa é wola lebi suɗooza, Izelayele nuiti ti la ɗeni ti-vuuzuve valibosu, eyesu tonabiingi wuzedeɗe. ²³ Ƴooɗɔ GALAGI bena devei ve pe, Izelayele nuiti ti va vu ti-vuuzuve, baa ti va wuzedeɗe ti-vuuzuve. Ti ɗeni ti-losuɓeti kpein keɗu, ti ɗolo Ƴooɗɔ GALAGI ná-deveiti be, eɗeɓelei é devei veeni la Moize ya.

10

*Puvu felegɔiti
ti beɗeni ga walii*

¹ Ƴooɗɔ GALAGI bɔeni Moize ɔɔ, é ɗe ma: ² «Puvu felegɔ beɗe ga wali loɗai. Ta ɗe é ya, è da bebei loli da, é ɗe ga poogi nuiti be sie wo fai zu, wa ɗena zeɗe wo-vuuzuve. ³ Ta puvu felegɔiti feena ɔɔma, bebei kpein ka maaɓo è ɔɔ be, GALA daaɗomi seɗe veɓe laave. ⁴ Ni ta puvu gilagi no veena, Izelayele ɗundiɗiiti, bolodama ɗundiɗiiti no ɗa, ta maaɓo è ɔɔ be. ⁵ Siegi zu wo feɗu la ga goo ɗaabaingai, niiti ti vuuni folo ɗulazu velei, naati ta wuzedeɗe, ti siei loɔzei. ⁶ Siegi zu wo feɗu la ga goo ɗaabaingai, ná zeizu velesiei, niiti ti vuuni nu yeezazu velei, naati ta wuzedeɗe, ti siei loɔzei. Puvu goo ɗaabaingai ɗa ɗe ga sie wo fai ma ɔoogi. ⁷ Wa da fe balaa bebei loli fai ma, keɗe názu wo la puugi vea ga goo ɗaa va bain.

⁸ «Zalaɗa ɗula nuiti ti ga Aalon mavofodaiti, naati gila no ɗa ta da puugiti fe. Naa ɗa ɗe ga ɗooɗɔ togi, wo-mavofodaiti kpein be.

⁹ «Siegi zu wa ɗena la wa-yooi zu, wa ɗena lia kɔmave wo zili nuiti daalɔɗma, ti laale wo wu, wa puugi ve, wo goo ɗaabain, naazu na ɗize wo zu, nei ge ga Ƴooɗɔ GALAGI wa-ƳALAGI. Na wo unma, ge wo ɗula wo zili nuiti zea. ¹⁰ Wa puugi ve, wa-ɗoozunee voloiti, ta wa-volo wolaiti, ta alugi ma volo mɔungiti, siegi zu wo gala zalaɗaiti kulazu la, ta ziilei zalaɗaiti. Toɗa ɗe ga zaɓui, wa-ƳALAGI ɗize wo zu. Na ga Ƴooɗɔ GALAGI, wa-ƳALAGI.»

SIEI E ZO SINAYI GIZEI MA, E ZEELI MOABE GWEPELEMAUE

(10:11--21:35)

Izelayele nuiti sege vai

Sinayi gizei va be

¹¹ Konagi velesiei, ma alugi velesiei ma volo vuufelegoi (20) ma, tonañiingi zefeni sege vele ñadegai maazu, nii zeele woo gesui gjeni bu. ¹² Izelayele nuiti ti zefeni Sinayi tevbai zu, ti li, egvelei devei veeni la, é vile ta-zie vai va. Tonañiingi loni Palan tevbai zu. ¹³ Ma moun ge gjeni ga nii ti va zege ti-vuuzuve, egvelei Goofo GALAGI ná-devei gjeni la, nii ti soloni Moize ya.

¹⁴ Nu bulugi nii gaalai ba Zuda ná-poogi wu, naa mounpa ka é vileni pelei ma. Zuda mavofodaiti ta-nu bulugiti ti gjeni Aminadabe ná-doun zunui Naason ná-deveiti bu. ¹⁵ Isakaal mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Suaal ná-doun zunui Netaneyele ná-deveiti bu. ¹⁶ Zafulon mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Geelon ná-doun zunui Eliabe ná-deveiti bu.

¹⁷ Naa voluma, ti sege vele ñadegai gulakulani ba, Geleson mavofodaiti ta Melali mavofodaiti ti sege, ti vile pelei ma.

¹⁸ Naa volu, nu bulugi nii gaalai ba Luben ná-poogi wu, naa vileni pelei ma. Luben mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Sedeyuul ná-doun zunui Elisuul ná-deveiti bu. ¹⁹ Simiyon mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Sulisadayi ná-doun zunui mavofodai Selumiyele ná-deveiti bu. ²⁰ Gade mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Deyuwele ná-doun zunui Eliazafe ná-deveiti bu.

²¹ Naa volu, Kegate mavofodaiti ti ada ñadegai ma zolaiti segeni, ti vile pelei ma. Leevi nui zaiti ti gjeni sege vele ñadegai veepeezu ba, ti to, aisa Kegate nuiti ti va va.

²² Naa volu, nu bulugi nii gaalai ba Efelayime ná-poogi wu, naa vileni pelei ma. Efelayime mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Amiyude ná-doun zunui Elisama ná-deveiti bu. ²³ Manasee mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Peedaasuul ná-doun zunui Gameliyele ná-deveiti bu. ²⁴ Benzamen mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Gideyoni ná-doun zunui Abidan ná-deveiti bu.

²⁵ Naa volu, nu bulugi nii gaalai ba Dan ná-poogi wu, naa gjeni ga voluzui, é vile pelei ma. Dan mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Amisadayi ná-doun zunui Ayiyeeel ná-deveiti bu. ²⁶ Aseel mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Wokelan ná-doun zunui Pagiyele ná-deveiti bu. ²⁷ Nefetali mavofodaiti ta-nu bulugi gjeni Enan ná-doun zunui Ayila ná-deveiti bu.

²⁸ Izelayele nuiti ta-nu bulugiti ta-zeikpasui gjeni ga ná, siegi zu ta la gena siei woga da, ti va zege ti-vuuzuve.

Ti zege vai Sinayi

²⁹ Moize gjeni nekoi, Madiyan nui Leyuwele ná-doun zunui Gobaabe ma: «Gá ga li zoi naa zu, nii Goofo GALAGI minazefeni la gi ve, ga toga fe gi ve. Ua, ade li, da ge gaane zu, mazolo Goofo GALAGI minazefeni ga toga faa vago ge Izelayele ve.» ³⁰ Gobaabe gjeni ma: «Gè la vilesu è volu. Ziimai ga ga gè gale ma na-zoi zu, na-nubuseiti po be.» ³¹ Moize gjeni ma, é ge ma: «Nà è maaneezu, mina zege gi volu, mazolo è tevbai nii zuwewe gola, ta adaveti gá zoo gi vu ná, da ge gi ve ga totugoi. ³² Ni da gi maazaana, da dono zolo naama ani vagoiti kpein su, nii Goofo GALAGI vaazu ti veezu gi ve.»

³³ Izelayele nuiti ti liini, ti zege Goofo GALAGI ná-gizei ma, ti folo savago ziei woni. Naama volo savagoti daawu, Goofo GALAGI ná-minazege kesui gjeni loni ti lugoi, é da ada gaziie ti ve, ve ta loogo ná. ³⁴ Siegi zu ta la zefena la ti-vuuzuve, Goofo GALAGI ná-tonañiingi gjeni zeesu ti maazu foloi.

³⁵ Minazege kesui lii la g̃ilagila, Moize g̃eni GALA falii g̃εεzu, é da g̃ε: «Wuzege G̃ooḡo GALAGI, è zili nuiti ti vaza, niiti ti è w̃ainzegeze, naati ti vela è va!»
³⁶ Siegi zu ta la zeina la, é g̃eni g̃εεzu ma: «Ua volu G̃ooḡo GALAGI, da-nubuse bulu m̃ainm̃aingiti saama, ti ga Izelayele nuiti!»

11

Izelayele nuiti ta-unsuyeli lo fai

¹ Foloi ta, nubuseiti ti unsuyelii loni, ti daazeeli G̃ooḡo GALAGI ma. Siegi zu G̃ooḡo GALAGI naa m̃enini da, é yiiḡaawanani. G̃ooḡo GALAGI ná-abui soni ti-vuuzuve, é naa ḡobave ḡala. ² Nubuseiti ti woodfulani Moize ma, naa G̃ooḡo GALAGI maañεñε, abui za. ³ Ti naama adave laasei p̃εni ga Tabeyela (nii poluve ga «ada ḡalai»), maz̃l̃l̃ ná ḡa G̃ooḡo GALAGI ná-abui soni ná ti-vuuzuve.

Beb̃i suai maaloli fai

⁴ Nu ḡiligiti ti g̃eni ga w̃εinti Izelayele nuiti saama, naati ti-yiimave laaveni ga gaazuḡulap̃o vaiti. Názu ḡa Izelayele nuiti ti t̃ozeini la ga kpeei loa, ti da g̃ε: «Ni gá la zoo gi da sua z̃l̃l̃, gi mi! ⁵ Gá ḡitoozu kalei zu, gi g̃eni miizu Ezipete yooi zu, geya la ba, ta kilikamaiti, ta pasetekegiti, ta yava laa kpaazagiti, ta yava baazagiti, ta yava velevelegiti! ⁶ Niizu gá ga ḡana. Gi valage anii kpein ma, keni ño manegi, yeeñp̃ε ño manegi!»

⁷ Manegi ma ḡazaavigi g̃eni eḡe k̃liandelegi ma ḡaei, gaazuve ḡε eḡe gulu mana maku ñεñεgi, daaseigi ga bedeliwume. ⁸ Nubuseiti ti bena ḡula, ti vaza, ti da z̃εve, ti da golowolo ga daamiani siḡa ḡotui, baa ti siḡa kodai zu, ti gili diḡii zu, ti ke ga bulu velevelegi. Ná-ñei ḡeai eḡe bulu velevelegi gul̃i ba. ⁹ E g̃eni vuuzu kpidii ti-vuuzuve, ta ñodai.

¹⁰ P̃el̃eyedei ḡilagilagi vuuni ná-seḡe ḡotai laave, é da kpeei loo. Moize nubuseiti gooi m̃enini, ti da w̃l̃l̃. G̃ooḡo GALAGI wola yiiḡaawanani. Moize wola ḡaazuḡilini. ¹¹ E g̃eni G̃ooḡo GALAGI ma: «Lee vaa ḡu ḡa è k̃εεzu ga ze, ñei g̃ε ga da-wotig̃e nui? Lee vaa zu g̃ε la zaalai z̃l̃l̃oni è ḡaazu? Da zoo ḡale è niima nubuseiti kpein ta-ḡas̃i la ñun unma? ¹² Nà ḡa g̃ε niima nubuseiti kpein s̃l̃l̃oga baa? Nà ḡa g̃ε ti vil̃ega etea baa, è ḡεεzu mà: «Ti ṽε yii la, eḡevelei doun deei a da ná-ñiimiḡolegi zo la,» g̃ε naa ḡε eỹesu gi zeeli naama yooi zu, nii è ma minazege boni ti-m̃εm̃εwolani b̃ε, ga da feezu ti ya? ¹³ Mini ḡa nà suai z̃l̃l̃ona, g̃ε va gaḡw̃ε niima nubuseiti kpein ba, ti w̃l̃l̃zu k̃oba, ti da ḡε ma: «Suai ve gi ya, gi mi!» ¹⁴ G̃ε la zooga, nà ḡila ko, g̃ε va niima nubuseiti kpein ta-ḡas̃i zeḡe. Gola wuĩve mà! ¹⁵ Ni da p̃o è zaalai la mà, z̃envui zeḡe, aisa è va s̃o ḡani, g̃ε mina nà-maañḡi ḡa!»

Kundiḡi vuul̃felaiti (70) p̃εε vai

Moize va

¹⁶ G̃ooḡo GALAGI g̃eni Moize ma: «Zunu vuul̃fela (70) ḡaale ba b̃è, è ti ḡula Izelayele ḡundiḡiiti saama, zunui niiti è ti ḡw̃εε ga ta ga s̃obelama nua, nubuseiti ta-ḡundiḡiiti. Ua ga tiye GALA daaḡomi seḡe velei laave, wo lo ná ṽoama, wa tiye. ¹⁷ Nà yeizu ná, g̃ε b̃oε è ṽo, nà ta zeḡe z̃envui naa va, nii é è va, g̃ε fe ti ya, naa ḡa a k̃ε, wo niima nubuseiti ta-ḡas̃i zeḡe ṽoama, da ḡila è mina m̃o seḡe. ¹⁸ Da ḡε nubuseiti ma: «A b̃oḡo ḡade lina voloi vaa zu, wa vaazu suai miizu, t̃ozei wo w̃l̃l̃ve G̃ooḡo GALAGI woizu ga: Ee, ni gá la zoo gi sua mi! Gi ḡea gaane zu Ezipete yooi zu! Naa ḡa é ba, G̃ooḡo GALAGI ḡa vaazu suai veezu wo ya, wo mi. ¹⁹ Wa vaazu miizu ḡo, é la ño ga folo ḡila faa, baa folo feleg̃o, baa folo l̃l̃lug̃o, baa folo puug̃o, baa folo vuufeleg̃o (20). ²⁰ K̃εle wa yẽsu miizu eỹesu alu gila, eỹesu é ḡula wo-zokpai zu, unpili w̃ain da wo zo. Maz̃l̃l̃ wo

ƆooƆo GALAGI veeviliga, nii é wo zaama, wo wɔɔa gaazu, wo Ɔe ma: Leeni vaa zu deƆemu gi zeƆeai Ezipete yooi zu?» »

²¹ Moize gooƆaavoteni, é Ɔe ma: «Niima nuɔuseiti gè ti zaama, gá ga zunu waaundɔzita (600 000), è minazeƆe naati be ga ta suai mi alu gila daawu ƆeƆelein! ²² Ta baalagiti paa ti ve, ta nikaitei, é va kula Ɔe ti va? Anee ni nu Ɔa kpolodei wu Ɔaleiti kpein kpeezu ti ve, toƆa kula Ɔe nei?»

²³ ƆooƆo GALAGI gooƆaavoteni, é Ɔe ma: «ƆooƆo GALAGI yee Ɔa wola buƆa ɔaa? Su la mɔ Ɔoozani, da naa Ɔa, ni Ɔite ve, ɔaa ze ve, ga ni nii na bo, toƆa da vile su.»

GALA Zenvui yei vai kundiƆi vuulɔfelaiti (70) ma

²⁴ Moize Ɔulani, é ƆooƆo GALAGI laawooi wo nuɔuseiti ma. Naa volu, é zunu vuulɔfelaiti (70) gaaleeni ba, ta-ƆundiƆiiti saama, é ti lo seƆe veei maƆoolii zu. ²⁵ ƆooƆo GALAGI yeini tonabiingi zu, é ɔe pɔ. Zenvui nii é Ɔeni Moize va, é ta zegeni naa va, é fe kundiƆi vuulɔfelaiti (70) zea. SiƆi zu zenvui yeini la ti ma, ti tɔzeini ga ɔe eƆe GALA goo wo nua, keƆe ti la Ɔeni lebini ga.

²⁶ Zenvui yeini ɔalaa zunu felegɔ ma ti-vuuzuve, gilagi laaseigi Ɔeni ga Eledade, zɔi laaseigi Ɔe ga Meedade. Zenvui yeini ti ma, mazɔɔ ti-laaseigi zeveni zunu vuulɔfelaiti (70) saama, keƆe ti la Ɔeni zegeni ti-vuuzuve, ti va li seƆe veei vɔ be. Ti tɔzeini ga ɔe eƆe GALA goo wo nua. ²⁷ Zunu lounƆoi ta bizeni, é li, é bo Moize ma, é Ɔe ma: «Eledade ta Meedade ta GALA ná-kulakelema vaiti bosu ade-vuuzuve.» ²⁸ Nun ná-doun zunui Zozuwe, nii é Ɔeni ga Moize ná-kpɔba nui, é zo ná-doungo ziegi zu ma, naa Ɔeni ma: «MaliƆii, Moize, pele leve ti luƆo, ti be naa Ɔezu!» ²⁹ Moize Ɔeni ma: «Da mà lolo Ɔulazu? ƆooƆo GALAGI ná-Zenvui yei Izelayele nuɔuseiti pe ma, ti Ɔe ga GALA goo wo nuiti!» ³⁰ Moize ta Izelayele ƆundiƆiiti ti Ɔaleni ma ti-vuuzuve.

Kakalogiti

³¹ ƆooƆo GALAGI fiilei leveni kpolodei Ɔa, é va ga kakalogiti, ti vu ti-vuuzuve maƆoolii zu, é Ɔaku ná ma ga folo Ɔila sie liegɔ. Ti zoi maabidini, eyesu é le ga metele Ɔila sɔligɔ. ³² Nuɔuseiti ti loni ƆoƆoma naama voloi, ta ma bidii kpein, ta mɔnɔ poluma voloi ƆeƆelein, ti da kakalogiti so. Nu nɔpe ge la Ɔeni seƆeni, é va yei kilo waasavagɔ (3 000) zeeƆoƆowu. Ti ti zuvieni, ti da fɔ ti-vuuzuve maƆoolii kpein su. ³³ Suai naa yeni nɔ ti-laave, ti la de numani, eyesu ƆooƆo GALAGI yiƆaawana ti ma, é maanɔƆoi ve nuɔuseiti ba. ³⁴ Ti naama adave laaseigi veeni ga Kibelote-Ɔataava (nii poluve ga «gaazuƆulapɔ ƆabayeƆeiti»), mazɔɔ miná Ɔa ti naati ma mɔinmɔin maƆfuluni ná, niiti daamii vai ma ƆaazuƆulapɔi ti zoni.

³⁵ Nuɔuseiti ti siei lɔzeini, ti zeƆe Kibelote-Ɔataava, ti va Ɔaseelote, ti vu miná.

12

Miliyame ta Aalɔn ti vaa vai Moize ma

¹ Moize Kuse anzanui ta zegeni ga anza. Miliyame ta Aalɔn ti Ɔeni vaazu ma. ² Ti Ɔeni ma: «Moize Ɔila nɔ lei ƆooƆo GALAGI ɔeai pɔ! Kpɔeve gá balaagi gi vɔ!» ƆooƆo GALAGI ti-wooi menini. ³ Tama Moize Ɔeni ga ɔoƆomaayei nu gola, é leve nui pe ba eteai zu. ⁴ Gaamago nɔ, ƆooƆo GALAGI Moize lolini, naa ve Aalɔn va, ta Miliyame, é Ɔe ti ma: «À Ɔomi, wo savagɔ, GALA daaƆomi seƆe veei vɔ be.» Ti liini ná. ⁵ ƆooƆo GALAGI yeini tonabiingi zu, é lo seƆe veei laave maazuve. E Aalɔn ta Miliyameni tolini. Ti felegɔ ti vaani. ⁶ E Ɔeni ti ma: «À

woilo, nii é bè, gè bo wo ma! Siégi zu GALA goo wo nu a gèna la wo zaama, nà, Góogó GALAGI, nà da bógó lée la kulakeləmai zu, gè bəe pə segi zu. ⁷ Kéle é la gèna ga nà-botigé nui Moize, nii é ga lada nui nà-pələwu vai kpein su. ⁸ Nà da bəe pə ga wooi koleai, faa zúbidi laade, gè bógó lée la, é kà. Lee vaa zu wo la luani, wo da va nà-botigé nui Moize ma?»

⁹ Góogó GALAGI yíiǵaawanani ti laalógóma, é li. ¹⁰ Tonaǵiingi zéǵeni nǵ feya seǵe vélei maazuve, geei véé Miliyame ma mée, koleai eǵe kobe kolegi. Aalón weleni ba, é ka ga é gèa ga gee nu. ¹¹ Aalón gèni Moize ma: «Soma màliǵii, é mina gá-gotoi ma gəsai la gi unma, gi keai gimalalai zu! ¹² Ee, de-vaazeelai mina gè eǵe doin saai, é va zóló, nii kpusei ta luulaai, aisa é va zóló.»

¹³ Moize woogulani Góogó GALAGI ma, é gè ma: «Ee, GALA, nà é maanənezu, kéde!»

¹⁴ Góogó GALAGI gèni Moize ma: «Ni kéǵe a la gèni laadei vuuni gaazuve, é la bəna yé ma unfegi zu, eyesu folo ləfela? A kpe, é gula wo-vuuzuve va, é ké su ga folo ləfela, naa voluma, wa yeezei bu niina, é va wo zaama.»

¹⁵ Miliyame gulani ti-vuuzuve va, é ké ga folo ləfela. Nuǵuseiti ti yeni ti-vuuzuve, eyesu é va, é lǵ ti zaama mǵnǵ. ¹⁶ Naa voluma, ti zéǵeni Gaseelote, ti li, ti vu Palan tevebai zu.

13

Kanaan yooi zuvete fai (Tǵ Sevei Velesiéi 1:19-33)

¹ Góogó GALAGI bəeni Moize vǵ, é gè ma: ² «Zunuiti teve, ti Kanaan yooi zuvete, gè feezu Izelayele nuiti bə. Yeelo nu gila ba, bolodai gilaǵilagi zu, seǵeai kundigiiiti saama.»

³ Moize Góogó GALAGI wooi zoni, é zunuiti teveni, ti zéǵe Palan tevebai zu. Izelayele nuiti ta-gundigiiiti ti gèni ga tiye.

⁴ Ti-laaseigiti ti gèni ga:

Luǵen ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Samua, Zakuul ná-doun zunui.

⁵ Simiyǵn ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Safate, Gǵli ná-doun zunui.

⁶ Zuda ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Kalébe, Yefunee ná-doun zunui.

⁷ Isakaal ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Yigale, Zozefe ná-doun zunui.

⁸ Efelayime ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Gǵsea, Nun ná-doun zunui.

⁹ Benzamen ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Paleti, Lafu ná-doun zunui.

¹⁰ Zaǵulǵn ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Gadiyele, Sǵdi ná-doun zunui.

¹¹ Zozefe ná-bolodai ta Manasee, tǵnǵi gèni ga: Gadi, Susi ná-doun zunui.

¹² Dan ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Amiyele, Gemali ná-doun zunui.

¹³ Aseel ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Setuul, Mikayele ná-doun zunui.

¹⁴ Nefetali ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Naaǵi, Vǵfesi ná-doun zunui.

¹⁵ Gade ná-bolodai nǵnǵi gèni ga: Geyuwele, Maki ná-doun zunui.

¹⁶ Zunuiti daaseigiti kana, niiti Moize ti leveni ga ti Kanaan yooi zuvete. Moize Nun ná-doun zunui Gǵsea laasei pèeni ga Zozuwe.

¹⁷ Moize ti levegai ma ga ti Kanaan yooi zuvete, é gèni ti ma: «À leve ga ləkpəmauve nu yeezazuve yooi zu vele, wo zeeli gize yooi vǵ pele, ¹⁸ wo gida zoi ná-fai wu. Wo ka vele é la, ta nuiti ti zeini ná, wo ti vete ni ti zuloǵe, baa ni zébe la ti ya, ni ti mǵinve, baa ni ti la mǵinni. ¹⁹ Wo zoi vete, ve ti zeini ná, ni pagé, baa ni jǵuve, ta-laa wolaiti ta gale, ni sigigi gǵa ti ma, baa ni é la ti ma, ²⁰ ani bete you ve, baa ani la betea ga, gulua ta ga, baa ti la ná? A yiiló! A zoi zu wulu waai tanigaa zéǵe.»

E gèni ga leezen waa mǵungi ma yeeǵeǵalai.

²¹ Zunui naati ti liini, ti zooi zuvete, é tózei Sin tevbai zu eyesu Legóbe, Lebo-Gamate gobaue. ²² Ti læni lekpemaue nu yeezazuve yooi zu, ti zeeli Geebelon. Ayiman ta Seesayi ta Talemayi nuiti ti zeini ná, Anake mavofodaiti. Geebelon laai loni, é ke ga kona dofela aisa Soan va lo, nii é Ezipete yooi zu. ²³ Ti zeelias ma Esekole nemai zu, ti leezen ansafogi ma beke gila teveni ba, nii leezen gopogi geni zeleni ba. Bui velei ma, ti dooni gului ga, nu felego da goma, ti sege. Ti gelenade wului ma waaiti segeni balaa, ta koolegfoolegiti. ²⁴ Ti naama adave laasei peeni ga Esekole nemai (nii poluve ga «anii gopogi ma nemai»), tózei leezen gopogi va, Izelayele nuiti ti teveni ná. ²⁵ Ti galeni ma, ti zege zooi vetesuve, folo vuunaanigo (40) ga ti keeni.

Nene puugo maazu felegiti (12) ta-voluvaawo gooi

²⁶ Ti vaani, ti Moize ga, ta Aalon, ta Izelayele vebai kpein, Palan tevbai zu Kadese. Ti voluvaawo ti ma ga nii kpein ti kaani, ti zooi zu wulu waaiti de ga tiye. ²⁷ Wele poluvaawo gooi va, ti boni Moize ma: «Gi zeelini zooi naa zu, ve è gi leveni ná. Gaama zu, zou ve, ve nonoi ta koin guloi vooavaai ná, naa wulu waaiti pete. ²⁸ Kele-o, nuiti ti zeini ná, ti wola zubaave. Taaiti bobeve, sigigi ti ma. Gi Anake mavofodaiti balaa petege ná. ²⁹ Amaleke nuiti ta zeini nu yeezazu velei. Geite nuiti, ta Yeebuse nuiti, ta Amool nuiti ta zeini gize yooi zu. Kanaan nuiti ta zeini Kpolode Wolai laave, ta Zuluden nemai zu.»

³⁰ Nazu ga Kalebe gaabaani la ga é nubuseiti gaabe, niiti ti tózeini niina ga wuzegfa Moize laalofoma. E geni ti ma: «Ade li ná! Ada voni zooi ma, de sege. Mazoloo ma gaabaai ga ade ya.»

³¹ Kele zunuiti ti geni ga ná-siepoluiti, naati ti geni gexu ma: «Ma zobo ge la ade ve, de va laale nuuma nubuseiti bu, mazoloo ti zubaave de va.» ³² Ti tózeini Izelayele nuiti gaazu ga zooi naa ná-fai zuvalaga, nii ti liini ti ka, ti geni ma: «Zooi nii gi subizaai, gi suvete, tofa ga zooi nii é naati paazu, niiti ti vaazu, ti zei ga. Nuiti kpein gi ti gaaai ná, ta ga nu goozagiti. ³³ Gi kooza nuiti kaave ná balaa, Anake mavofodaiti, nu goozagiti ma zuwuzui. Gi gfa ti goba, é ge gi gaazu, egfa ga ge ga kotogiti no, tiya balaa, ti gaazu, gi geni egfa kotogaa no!»

14

Izelayele nuiti kpaka fai

¹ Izelayele nubuseiti kpein ti kpeei looni, ti nii wobzu naama bidii. ² Ti unsuyelii loni Moize ta Aalon laalofoma. Nubuseiti kpein ti geni ti ma: «Ni sugila gi zaani Ezipete yooi zu, baa tevbai zu! ³ Leeni vaa zu Goofo GALAGI po ga é va ga giye niima yooi zu, ti va gi vaa ga kooi, gi-anzaiti, ta gi-lointi, ti va ge ga gi zili nuiti daamianigi? E la gfa gi ve ga faa vago baa, ga gi gale ma Ezipete yooi zu?» ⁴ Ti gilagilagiti ti geni gexu bofo ma: «Ade yeelo kundigi gila ba, de gale ma Ezipete yooi zu!»

⁵ Moize ta Aalon ti looni zooi ma, ti laave Izelayele nubuseiti kpein gaazu, ti gaaleai ba. ⁶ Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, nu felego naati, ti geni zaiti ba, teiti ti liini zooi zuvete, ti felego ti ta-zegeiti balini ga, ⁷ ti ge Izelayele nubuseiti kpein ma: «Zooi nii gi subizaai, gi suvete, tofa ga zou vago wola. ⁸ Ni Goofo GALAGI ga ade ve, tofa ade lo zooi naa zu, é fe de ve, ve nonoi ta koin guloi vooavaai ná. ⁹ Tofa no ga, à mina wuzegfa Goofo GALAGI laalofoma. A mina lua zooi naa zu nuiti ba, mazoloo ta gexu no ga ade-gono, niinigi é gfa ti makesu, naa maafooza ti va, tama Goofo GALAGI ga ade va. Degemu, à mina lua ti va pa!»

¹⁰ Nuɓuseiti kpein ti ɗeni ɗeezu, ti ti zoɔ ga kɔtui, ti ti vaa, keɛ gaamanɔ Ɔooɗɔ GALAGI nà-lebiyai ɗulani keɛma Izelayele nuiti be GALA daaɗomi seɗe veɛɛi maazu. ¹¹ Ɔooɗɔ GALAGI ɗeni Moize ma: «Niima nuɓuseiti ta yesu bèɛvilisu eyesu siɛgi beɛgele zu? Ta yesu ɗelezu ga ti mina la dà, eyesu siɛgi beɛgele zu? Anɛɛ gè poo gola mɔinmɔin kea ti zaama. ¹² Nà ɗɔfɔ zeebei veɛzu ti va, gè ti-ma zuwu ɗaaleve, naa volu nà zii beɛzezu, é ɗula è zu, nii sebei a wɔɔɔ, ta é mɔin Izelayele va!»

¹³ Moize Ɔooɗɔ GALAGI woɗjaavoteni, é ɗe ma: «Ezipete nuiti ti kwɛɛ ga da ɗa è niima nuɓuseiti kula ta-yooi va ga da-zɛbei. ¹⁴ Ti bogɛ niima you zu nuiti kpein ma. Ti menigɛ ga da, Ɔooɗɔ GALAGI, da niima nuɓuseiti saama, da ɓɔɗɔ lɛɛzu kpezekele. Ti menigɛ ga da-lonabiingi ɗa zelɛni ti maazu, da losu ti luɗɔ foloi tonabiingi zu, ta kpidi abuzogi zu. ¹⁵ Ni da niima nuɓusei kpein paana eɗe nu ɗila, zooiti ti è-ɗeevaiti ma woomɛniga, è ti ɗɛai, naati ta vaazu ɗeezu ma: ¹⁶ «Ɔooɗɔ GALAGI la ɓena zobo sɔɔɔ, é va li ga nuɓusei teiti zooi naa zu, nii é ma ɗona woni ga é fe ti ya, naa ɗa é keai é ti vaa tevebai zu.» ¹⁷ Niizu Màliɗii, nà è maanɛɛɛzu, da-zobogi ɗula keɛma ga zɛbei pɛ, eɗevelei è boni la gi ma ga: ¹⁸ «Ɔooɗɔ GALAGI yii la da ga ɗula fala, kpɛteve woɗɗɛɗiladai zu, toɗa da faaɗaaza golai zuvaaye ta tɔ koloɗologi. Keɛ é la da ga sɔba nui levea ga sɔbalala nu, toɗa doun keɛɗɛiti ta-vaɗaaza golai zala ti-lointi ma, eyesu yamani zavasiei ɓaa naanisiɛi.» ¹⁹ Nà è maanɛɛɛzu, niima nuɓuseiti suvaaye ga ta-vaɗaaza golai, da-woɗɗɛɗiladai maavele ma, eɗevelei nɔ è niima nuɓuseiti suvaayesu da, è zo ti ɗula voloi ma Ezipete yooi va, é zeeli za ma.»

²⁰ Ɔooɗɔ GALAGI ɗeni ma: «Gè ti maavaayɛga, eɗevelei è falia la. ²¹ Keɛ eɗevelei gè vulua la ga ɗite, nɛi gè ga Ɔooɗɔ GALAGI, nà-lebiyai eteai pɛ daavegai, gè ɗonaa ga: ²² Nui niiti ti nà-lebiyai ɗaani, ta poo golaiti gè ti ɗɛɛni Ezipete yooi zu, ta tevebai zu, ti sùɗɔɗɔ daa ɗɛa puu, ti la ɗoloni bè, ²³ ti taɗila kpala, ti la zooi naa ɗaa, nii gè ma minazɛɗe boni, gè ɗona su ti-mɛmɛwolani be. Teiti kpein ti bèɛviligai, taɗila kpala ge la lɛa ná. ²⁴ Keɛ nà-botigɛ nui Kalɛbe, ɗi kili ka é ɗeni naa ve, keɛve bè ga woɗɗɛɗila nu eyesu ɗɔ. Naa ɗa é ba, nà lɛ ga naa, ma yooi zu, ve é liini ná, mavofodaiti ta naa zɔɔɔ. ²⁵ Tei Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti zeini nɛmɛi zu, lina sobu nɔ, wa nuiti gaɗalesu ma tevebai zu, wo li ga Seeli Kpoloɗɛi vɔ pelei.»

²⁶ Ɔooɗɔ GALAGI ɗeni Moize ta Aalɔn ma: ²⁷ «Nà niima nuɓusei ɗɔiti zesu ná, ti da unsuyelii lo dàalɔɗɔma, eyesu yeɛɛ? Mazɔɔ gè Izelayele nuiti ta-unsuyeliiti menigɛ, ti tosu dàalɔɗɔma. ²⁸ Ɔɛ ti ma: «Ɔooɗɔ GALAGI wooi ɗaa: Eɗevelei gè vulua la ga ɗite, nà wo zosu, eɗevelei wo woiti bogai la ɗoizu. ²⁹ Wa za tevebai tei su, wo-ma voomaiti ti la ná. Wɔiti dɔin ti wo ɗaaluni, é zo kona vuufelegɔ (20) ma, é lɛ zeemaazu, mazɔɔ wo unsuyelii logɛ dàalɔɗɔma, ³⁰ wo la mɔ la zooi naa zu, nii gè ma minazɛɗɛgi woni, gè ɗona ga wa ze ga, keni Kalɛbe, Yefunee ná-doun zunui, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui. ³¹ Keɛ wo-lointi, wo ɗeni ɗeezu ma ta ɗe ga wo zili nuiti daamiani, nà liizu ga tiye ma yooi zu, ta zooi naa ɗwɛɛ, nii wo beɛviligai. ³² Keɛ wɔun, wa zaazu tevebai tei su. ³³ Wo-lointi ta ɗeezu ga teɛteve nuiti, kona vuunaanigɔ (40) laawu. Ta wa-woovaladai ma zalai zɔɔɔ ɗana, nii wo kea ga ze, eyesu wo pɛ wo za tevebai zu. ³⁴ Folo vuunaanigɔ (40) ɗa wo keɛni zooi zuɛtesuve, tama, wa wa-vaɗaaza golai ma zalai zɔɔɔ kona vuunaanigɔ (40) laawu, kona gila, folo ɗilagi vɔtogi zu. Wa kwɛɛ naazu ga wa ɗelɛna bà, wa ɓala. ³⁵ Nà, Ɔooɗɔ GALAGI, nà ɗa kpɔɛai. Ungo, zekana gè vaazu niima nuɓusei ɗɔiti sosu da, ti ɗilii va, ti wuzɛɗe dàalɔɗɔma. Ta ɗɛɛɛzu tevebai tei su, ti za ná.»

³⁶ Zunuiti Moize ti leveni ga ti zooi zuvete, ti galegai ma ma, ti nuiti unsuleveni, ti unsuyelii lo daalɔfɔma, ga zooi zu vaiti suvala pelei. ³⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI zunui naati doɔfani, ti za, tɔɔzei ti zooi ná-fai zuvalani. ³⁸ Zunuiti ti liini zooi zuvete su, ti pe ti zaani, keni Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, naati nɔ ɔa ti ye ni vulua.

*Woozotala niinei
(Tɔ Sevei Velesi 1:41-46)*

³⁹ Siegi zu Moize Gɔɔɔɔ GALAGI laawooi woni da Izelayele nuiti ma, nubuseiti gola gaaleini. ⁴⁰ Poluma zobui, ti wuzegeni ga sobuzobui, ti le gize yooi vɔ pelei, ti ɔe ma: «Gi koto ɔea, keke ga ga le, ve Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeai, é vile ná va.»

⁴¹ Moize ɔeni ti ma: «Leeni vaa zu wo zefezu Gɔɔɔɔ GALAGI wooi volu? Wo la zobo sɔlɔga! ⁴² A mina le, mazɔlɔ Gɔɔɔɔ GALAGI la wo zaama. Wo zili nuiti ti mina wo vaa fuun. ⁴³ Mazɔlɔ wa Amaleke nuiti kaazu luɔ, ta Kanaan nuiti, wa bɔɔɔ vaa. Ulei wo voluavegai da Gɔɔɔɔ GALAGI va, é la mɔ ɔea wo va.»

⁴⁴ Ti daani mee, keni ti leeni gize yooi vɔ pelei, keke Gɔɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui la ɔeni liini, ta Moize balaa, ti va ɔula ti-vuuzuve va. ⁴⁵ Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti ɔeni vuuni gize yooi zu, naati ti yeini, ti Izelayele nuiti sakpe, ti ti gologolo, ti vile ti volu, eyesu ti li, ve ná laaseigi ga Gɔɔlema.

15

*Tɔgi é lo vebaniiti ba,
ta puya zalaɔfai*

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɔe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, é ɔe ti ma: Siegi zu wo zeelizu la zooi naa zu, gɔ vaa zu feezu wo ve ga wo ze ná, ³ wa ɔena pɔ wo zalaɔfai kula Gɔɔɔɔ GALAGI ve, nii abui galazu, gala zalaɔfai, baa minazege daazeeli zalaɔfai, baa vebanii nui daai ɔisu, baa zalaɔfai nii é vilesu wa-GALA fai ma veti voloi ta va, wa ke ga niki, baa baalagi, baa bolii, nii é ɔalazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ve. ⁴ Wa vebaniiti kpɔ zalaɔfa zua ɔilagilagi pe ba. Wa bulu vukɔ vagɔi kilo savagɔ bɔ ba, gaayɔgai ga gulɔi litelɔ ɔila ta tukpe (1,5), ⁵ ta puya zalaɔfai ɔe ga dɔɔi litelɔ ɔila ta tukpe (1,5), ni zalaɔfa zuai ɔa ga baala zivoi. ⁶ Ni baala sine wolai ve, wa vebanii ɔe ga bulu vukɔ vagɔi kilo lɔzita, gaayɔgai ga gulɔi litelɔ felegɔ, ⁷ ta puya zalaɔfai ɔe ga dɔɔi litelɔ felegɔ. Naama zalaɔfai makugi ɔa nee Gɔɔɔɔ GALAGI ve. ⁸ Ni niki zinei ɔa wo kulazu ga zalaɔfai Gɔɔɔɔ GALAGI ve, é ɔe ga gala zalaɔfai, baa minazege daazeeli zalaɔfai, baa é ɔe ga ziilei zalaɔfai, ⁹ wa bulu vukɔ vagɔi kilo taavuugɔ bɔ ba ga vebanii, gaayɔgai ga gulɔi litelɔ savagɔ, ¹⁰ ta puya zalaɔfai ɔe ga dɔɔi litelɔ savagɔ. Zalaɔfai ve, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ve.

¹¹ «Pele ɔana wo maaneai wo niki zine zalaɔfai ɔula la, baa baala sinei, baa baala sine yivoi, baa boli yivoi. ¹² Toganii mɔin va vele-o-vele, vebanii ɔa vee ti ɔilagilagi va. ¹³ Izelayele nu bɔɔbɔgi kpein maaneve é naama lɔgi zo, a ɔena zalaɔfai ɔulaa, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ve. ¹⁴ Tɔ gilagi naa nɔ ɔa a ze ni nubusei pe ma, ga faa ɔila nɔ anee weein é ga seikɔfɔma nui, baa ná-peleyeɔei wo zaama wo-mavofodaiti kpein su, ni ta pɔ ti zalaɔfa ɔula, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ve. ¹⁵ Nubusei pe ka tɔgi naa zo, ga faa ɔila nɔ toɔa la ese gilagilagi pe ma, Izelayele nu vee seikɔfɔma nu va. Naa ɔa ɔe ga ɔɔɔɔ tɔgi, wo-mavofodaiti kpein be, ta seikɔfɔma nui, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. ¹⁶ Tɔ gilagi, ta deve ɔilagi nɔ ɔa a ɔe ná wo pe be, wa seikɔfɔma nui.»

Bulu mɔungiti ma vebanii

¹⁷ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: ¹⁸ «Bo Izelayele nuiti pɔ, è ḡe ti ma: Siegi zu wo zeelizu la zooi zu, ve ḡè losu wo luḡo, wo li ná, ¹⁹ wo ma you zu bului miizu, wa gilazu zeḡe ba ga veḡanii Gooḡo GALAGI ve. ²⁰ Siegi zu wo bului mɔsu da, wa ma mɔungi zeḡe ba, wo kula bè ga zalaḡai, eḡevelei wa da molo niinei nɔnɔi zeḡe ba la. ²¹ Veḡanii ḡana, wa fe Gooḡo GALAGI ve, é ḡula wa-vuului ná-botii ḡea mɔungi zu, wo-mavofodaiti kpein su.

Tevezea ḡotoi ma zalaḡai

²² «Ni wa koto ḡeena, wo la gaaḡilini ma, wo la tɔgi niiti kpein soni, niiti Gooḡo GALAGI ti veai Moize ya, ²³ é zo naama voloi ma Gooḡo GALAGI deveiti feeni la, eyesu é li wo-mavofodaiti pɔ velela velei, ²⁴ ni faaḡaazagi a ḡeena, é la ḡeeni ga gaaḡilima, é ḡe ga nuḡuseiti kwɛetala zu vaa, nuḡusei kpein ka nike zine bokpa gila kula ga zalaḡai, makugi neai Gooḡo GALAGI ve, é bo veḡanii va, ta puya zalaḡai, eḡevelei deveai la tɔgi zu, ta boli zinei, nii a ḡe ga koto gba zalaḡai. ²⁵ Zalaḡa ḡula nui ḡa kotoi gba Izelayele nuḡuseiti kpein be, suvaa ḡa ye ti ve, tɔzei faaḡaazagi ve, ti keai, ti la gaaḡilini ma. Siegi zu ti vaazu la ga ta-zalaḡai, nii abui galazu, Gooḡo GALAGI ve, ta koto gba zalaḡai Gooḡo GALAGI ḡaazu, tɔzei ta-vaagaazagi vaa va, ti keai, ti la gaaḡilini ma, ²⁶ suvaa ḡa ye Izelayele nuḡuseiti kpein be, ta seikɔḡoma nuiti, mazɔbo nuḡuseiti ti naama vaagaazagi ḡeeve, ti la gaaḡilini ma.

²⁷ «Ni nu ḡila kpe nɔ ve, é kotoi ḡeai, é la gaaḡilini ma, toḡa kona gila boli zaai ḡula ga koto gba zalaḡai. ²⁸ Zalaḡa ḡula nui ḡa kotoi gba Gooḡo GALAGI ḡaazu, nui naa ve, nii é kotoi ḡeai, é la gaaḡilini ma. Siegi zu é kotoi ḡbazu la be, naa zuvaa ḡa ye be. ²⁹ Siegi zu nu a koto ḡeena la, nii é la gaaḡilini ma, tɔ gilagi nii nɔ ḡa a ze i nui pe ma, Izelayele nuiti ti ga zou lointi, ta seikɔḡoma nuiti.

³⁰ «Kele nu-o-nu, nii a gaaḡili ma, é kotoi ḡe, Izelayele nui, é ga zou loin, ba seikɔḡoma nui, é Gooḡo GALAGI loḡoi ḡologologa, kpe ka leve ná-nuḡuseiti ba, é ḡula ti zaama. ³¹ E GALA daawooi veleviliga, é ná-deveiti kologolo, ke ni kpe ge leve ná-nuiti ba. Ná-faagaaza golai ma ḡasɔi ḡa la unma.»

Dooḡo foloi zo fai

³² Tei Izelayele nuiti ti ḡeni tevebai zu, ti zunui ta ḡaani, é da kovii ḡale dooḡo foloi. ³³ Teiti ti soni ná, ti vaani la Moize vɔ ta Aalɔn, ta nuḡuseiti kpein pɔ. ³⁴ Ti makeni ma ga pagɔ, tɔzei faa nɔpe ge la ḡeni de leveni, é va vile naa va, nii a zoo é ḡe la. ³⁵ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Ta naama zunui vaa. Wa lii la wo-vuuzuve voluve, nuḡusei kpein ge sɔ ga kɔtui.» ³⁶ Názu ḡa nuḡuseiti ti ḡulani la la, ti-vuuzuve voluve, ti sɔ ga kɔtui, eyesu é za, eḡevelei Gooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Geze yiizayiizagi ma levei

³⁷ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: ³⁸ «Bo Izelayele nuiti ma ga, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti geze yiizayiizagi lo ta-veekɔma zeḡeiti goizuve, ta geze ḡaali biinii. ³⁹ Siegi zu wo geze yiizayiizagiti kaazu la, wa ḡize Gooḡo GALAGI ná-deveiti su, wo da ke, wo la boḡo ḡakaga, wo va vile wo yiima vaiti polu, ta wa-ḡaazugulapɔiti, niiti ti wo lozu woovaladai zu. ⁴⁰ Naazu wa ḡize ná-deveiti kpein su, wo ḡolo ti ve. Wa jade wa-GALAGI ve. ⁴¹ Nà ga Gooḡo GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo ḡulaai Ezipete yooi va, ga é ḡe ga wa-GALAGI. Ungo, nà ga Gooḡo GALAGI, wa-GALAGI.»

¹ Kōlee, Yiseɗaal ná-doun zunui, Keɗate ná-peleyeɗei wu, Leevi ná-bolodai zu zunui ta ɗeni de, é Luben ná-bolodai zu zunu savago veeni boɗo va, Datan ta Aɓilame, Eliabe ná-doun zunuiti, ta Won, Peelate ná-doun zunui, ² ti wuzegeni Moize laalɗoma, ti Izelayele nuiti nu unfelego puuloolugo (250) veeni boɗo va, niiti ti ɗeni ga nubuseiti ta-ɗundiɗiiti, ti ɗeni ga balaa nuiti tene nuiti maabogiti su, ti ga nuiti unfemai ti ve. ³ Ti ɗaaleeni ba Moize ta Aalɔnni daalɗoma, ti ɗe ti ma: «É kula ɗea! Nubusei kpein ka padegai, Ƴooɗo GALAGI ɗa ade pe ba. Zobogi begele ɗa é wo ya, ga wo ze Ƴooɗo GALAGI ná-bebei ɗa nii?»

⁴ Siɗgi zu Moize naama yelilomaiti menini da, é laaveeni zooi ma. ⁵ Naa volu é boeni Kōlee ɔ, ta polu nuiti, é ɗe ma: «Lina sobu, Ƴooɗo GALAGI ɗa naa le, nii é ga nɔnɔi ta nii padegai, a zoo maabuɗazu ba, nii é yiimazeɗezu la. ⁶ Wele nii wo vaazu keezu, Kōlee ta polu nuiti kpein ta ani maku neene gala liɗiiti seɗe, ⁷ ti ti laave ga abulekaiti, ti ani maku neeneɗgi vu ga, Ƴooɗo GALAGI ɗaazu. Nii Ƴooɗo GALAGI a yiimazeɗe la, naa ɗa padegai. E kula ɗea, Leevi ma zuwuzuiti!»

⁸ Moize ɗeni Kōlee ma mɔnɔ: «À woilo gooi ma ga pagɔ, Leevi nuiti! ⁹ Naa ɗa wo ɗaazu ga faa go baa, ga Izelayele ná-GALAGI yiimazeɗe ga woye ye, Izelayele nubuseiti saama, é zobo fe wo ve, wo maabuɗa ba, wo da botii ɗe Ƴooɗo GALAGI ná-seɗe vele padegai wu, wo lo nubuseiti untuɗo, wo botii ɗe toun be? ¹⁰ E ma zobogi veeve wo ve ga wo da maabuɗa ba, wa è-ɗeɗeɗe, Leevi nuiti. Naa ɗa wo zalaɗa ɗula nui losuve ɗaizizu mɔnɔ? ¹¹ Naa ɗa é kea da-o, da-nuiti-yo, wo gilia ba, wo wuzegɗe Ƴooɗo GALAGI laalɗoma! Mazɔbo Aalɔn ɗa ga be, wo va ɗe unsuyelii losu daalɗoma?»

¹² Moize nu leveni ga ti Datan loli ta Aɓilame, Eliabe ná-doun zunuiti. Kele ti ɗeni ma: «Gi la liizu! ¹³ E gi ɗula zou vagoi va, ve nɔnɔi ta kɔin gulɔi ɔoovaai ná, é va ga giye tevebai zu ga gi za, faa go ɗana baa? Da ɗeezu mɔnɔ, è ze gi unda baa? ¹⁴ E la vaani ga giye zou zu, ve nɔnɔi ta kɔin gulɔi ɔoovaai ná! E la kpalagaa veeni gi ya, baa kpelea ga gɔnɔ. Da niima nuiti kpein kaazu ga gaazuɗole nuiti? Ba-o, gi la liizu pe!» ¹⁵ Moize wola yiɗaawanani, é ɗe Ƴooɗo GALAGI ma: «Mina yeezei ta-veɗanii wu! Gè la ta-ɗoli nɔpe kulani zea, folo ɗila balaa, ane soovale gila pa, gè la de faa ɗu ɗeeni ga taɗila balaa!»

¹⁶ Moize ɗeni Kōlee ma: «Da-o, è volu nuiti-yo, é bo Aalɔn va, à ɗula keɗema lina Ƴooɗo GALAGI ɗakala. ¹⁷ Wo ɗilagilagi, ani maku neene gala liɗi zeɗe, é ani maku neeneɗgi vu su, è va Ƴooɗo GALAGI ɗakala. Wa va ga ani maku neene gala ligi unfelego puuloolugo (250), da-o, Aalɔn-o, wo ɗilagilagi ɗa nɔnɔi zo ya.»

¹⁸ Ti ɗilagilagi, ti ta-ani maku neene gala liɗi zegeni, ti abulekaiti pu su, ti ani maku neeneɗgi vu ga. Ti pe ti loni GALA daaɗomi seɗe vele laave, Moize balaagi ta Aalɔn. ¹⁹ Kōlee bebei ɗaaleeni ba ti laalɗoma GALA daaɗomi seɗe vele laave.

Naazu, Ƴooɗo GALAGI ná-lebiyai ɗulani keɗema bebei kpein be. ²⁰ Ƴooɗo GALAGI ɗeni Moize ta Aalɔn ma: ²¹ «À ɗula niima nubuseiti saama, na ti undaavilisu ɗaniɗanigi nɔ!» ²² Kele Moize ta Aalɔn ti laaveeni zooi ma, ti maaneeni wo, ti ɗe ma: «Ee, GALA! GALAGI nii deve kpeteaniiti kpein zenvui ma, da vaazu bebei kpein sosu ga nu ɗilagi ná-kotoi?»

²³ Ƴooɗo GALAGI ɗeni Moize ma: ²⁴ «Bɔe nubuseiti pɔ, è devei ve ti ya ga ti maagooza Kōlee ta Datan ta Aɓilameni ta-zeɗe ɗotaiti ba.»

²⁵ Moize wuzegeni zooi ma. Izelayele ɗundiɗiiti ti vileni polu, ti li Datan ta Aɓilame ɔ be. ²⁶ E ɗeni nubuseiti ma: «À maagooza kotoba nui teiti ta-zeɗe ɗotaiti ba. A mina ɔɔɗu ti-yeaɗligi tanɔpe ba, ni wo la wɔinni, wo unda va

vili ta-ḡotoiti faa zu!» ²⁷ Naazu, ti maag̃oozani Kōlee ta Datan ta Aḡilameni ta-zeḡe ḡotaiti ba.

Datan ta Aḡilame ti ḡulani, ti lo ta-zeḡe ḡotaiti daave, ta ti-anzaiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun lointi. ²⁸ Moize ḡeni ma: «Nii ḡa wa kwεε da ga Ḣooḡo GALAGI ḡa é tèvega, ga gè kεεwotii niiti kε, gè la faa nḡpe kεεzu ḡooḡo ve ḡana nḡ. ²⁹ Ni niima nuḡuseiti ta zaana ga nu zaa vele nḡ, eḡevelei deveai la nuḡusei ma ga é za, naazu Ḣooḡo GALAGI laade é va vali mà, é va tèbe. ³⁰ Kεε ni Ḣooḡo GALAGI a fai ta ḡεena, nii keḡala la de ḡεeni, ni zooli a laalaona, é ti ḡole ta ti-yeaḡoligiti kpein, ti ma vului yei ḡovealaazu, wa kwεε naazu ga nui niiti ti ḡεḡulave Ḣooḡo GALAGI zu.»

³¹ Moize ḡeni nḡ ga woo ḡaabela, zooli valini ga Datan ta Aḡilameni kooḡowu. ³² Zooli laalaoni, é ti ḡole, ta ta-veleyeḡeiti, ta Kōlee ná-nuiti, ta ti-ḡoligiti. ³³ Naama nuiti ti yeini ḡovealaazu ga ti ma vului, ta tḡnḡiti kpein. Zooli laaḡuluni ti ma volu. Pele ḡana ti ḡaalani da, nuḡuseiti saama. ³⁴ Ta-ḡee wooi menigai ma, Izelayele nuiti kpein ti ḡeni loni ná maag̃oolii zu, ti ḡizeni, ti ḡa kpeei loo, ti ḡe ma: «Ade ḡize, zooli mina ade ḡole, ada ḡalaa!» ³⁵ Abui ḡulani Ḣooḡo GALAGI vḡ be, é zunu unfelegḡ puulḡolugḡiti (250) gala, niiti ani maku neeneḡi ḡeni ti ya.

17

Be ḡa a zoo é maabuḡa GALA ba?

¹ Ḣooḡo GALAGI ḡeni Moize vḡ, é ḡe ma: ² «Ḣoe Eleazaal vḡ, zalaḡa ḡula nui Aalḡn ná-doun zunui, bo ma ga é ani maku neeneḡe gala liḡiiti kula abui zu, é abulekaiti pu ya ḡoozama, mazḡḡo diḡii naati ti ḡadega. ³ Nui niiti, ti zaai ta-ḡotoi maavele ma, à ta-ani maku neeneḡe gala liḡiiti seḡe, wo ti loḡa, wo ti ḡete ga kḡlu ḡoi sepeḡiti, nii a vee zalaḡa ḡulazuve ma. Diḡii naati ti ḡadega, mazḡḡo ti vaave ga tiye pḡ. Ta ḡe ga poogi Izelayele nuiti be.»

⁴ Zalaḡa ḡula nui Eleazaal ani maku neeneḡe gala liḡiiti seḡeni, niiti ti ga kḡlu ḡoigi, zunuiti niiti ti vaani ga tiye, abui naati galani. Ti ti loḡani, ti ti ḡe ga ma zepḡgiti, ti pεε zalaḡa ḡulazuve ma. ⁵ Naa ḡa é ga ḡizesui Izelayele nuiti be, ga nu nḡpe nii é la ga Aalḡn mavofodai, maa la neeni, é va maabuḡa Ḣooḡo GALAGI va, é va ani maku neeneḡe kula ga zalaḡai gaazu, a va ḡe eḡe Kōlee ta ná-nuḡuseiti, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI devei veeni la Moize ya ga é bo ma.

Nuḡuseiti ti zelii lo fai Moize ta Aalḡn ma

⁶ Poluma zobui Izelayele nuḡuseiti kpein ti ḡeni zelii losu Moize ta Aalḡn ma, ti ḡe ma: «Wo Ḣooḡo GALAGI ná-nuḡuseiti paave!» ⁷ Ti maabḡni ba Moize ta Aalḡn maag̃oolii zu. Ti ḡeai ma latisu GALA daaḡomi seḡe velei vḡ pelei, peḡe, tonaḡiingi veeni ma, Ḣooḡo GALAGI ná-lebiyai ḡulani keḡema. ⁸ Moize ta Aalḡn ti liini, ti lo GALA daaḡomi seḡe velei laave. ⁹ Ḣooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: ¹⁰ «À ḡula bebei tei saama, nà ti-ma zuwu ḡaalevezu ḡani nḡ.» Ti laaveeni zooli ma. ¹¹ Naa volu Moize ḡeni Aalḡn ma: «Da-ani maku neeneḡe gala liḡii zeḡe fala, abulekaiti seḡe zalaḡa ḡulazuve, è pu su, è ani maku neeneḡi vu ga. Suvile, è lii la nuḡuseiti pḡ be, è koto ḡba vai ḡe, mazḡḡo Ḣooḡo GALAGI ná-ziiḡaawanai lokolevea, niizu maanḡḡoi tḡzeida.»

¹² Aalḡn naa ḡεeni, nii Moize boni ma. E ani maku neeneḡe gala liḡii zeḡeni, é ḡize, é li nuḡuseiti saama. Naazu maanḡḡoi tḡzeini niina ga zeelia nuḡuseiti ma. E ani maku neeneḡgiti galani, é koto ḡba vai ḡe nuḡuseiti be. ¹³ E loni nuiti saama, niiti ti zaa ḡeni de na, ta niiti ti ḡeni vulua, maanḡḡoi ḡeni. ¹⁴ Nui lieḡoi

é zaani naama maanɔɔɔi zu, é ɔeni ga nu waapuugɔ maazu naanigɔ undɔfela (14 700), é ɔula niiti polu, ti undaavilini Kolee ná-fai zu. ¹⁵ Aalɔn ɔaleni ma Moize vɔ be GALA daagɔmi seɔe vɛlei laave, siɛgi zu maanɔɔɔi beni la.

Aalɔn ná-tukpɔi

¹⁶ Ɔɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɔe ma: ¹⁷ «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga bolodama ɔundigii ɔilagilagi tukpɔi ɔila fe è ya. Tukpɔ puugɔ maazu felegɔ (12) ɔa bolodama ɔundigiiti ta fe è ya. E ti ɔilagilagi laaseigi zɛve eɛe nɔnɔ ma. ¹⁸ Da Aalɔn laaseigi zɛve Leevi ná-bolodai ná-tukpɔi ma, mazɔlɔɔ bolodama ɔundigi ɔilagilagi ná-tukpɔi ɔa ɔe ná. ¹⁹ Da ti la GALA daagɔmi seɔe vɛlei wu, zeele woo ɔesui ɔakalave, ve ada ɔe ɔomisuu ná. ²⁰ Zunui nii gè yiimazeɔe zu la, naa ná-tukpɔi ɔa vɔnɔ ba, naa ɔa a ke gè Izelayele nuiti ta-unsuyelii be, nii ti bosu ɔoizu yeenɔpe wo laalɔɔma.»

²¹ Moize naama leveiti feeni Izelayele nuiti zea. Bolodama ɔundigiiti ɔilagilagi tukpɔ ɔilagila feeni zea, é ɔe ga tukpɔ puugɔ maazu felegɔ (12). Aalɔn ná-tukpɔi ɔeni tɔnɔiti saama. ²² Moize ti laani Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, seɔe vɛlei wu, nii zeele woo ɔesui ɔeni bu.

²³ Poluma zobui, Moize leeni seɔe vɛlei wu. E kaani ga Aalɔn ná-tukpɔi, nii é laani Leevi ná-bolodai laaseigi zu, é vɔnɔni ba, fulɔbiti gaavuye, gulu waai é ga amandegi, naa ma bɔigi ɔeni ba. ²⁴ Moize tukpɔi kpein seɔeni volu seɔe vɛlei wu, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, é li, é deɛ ga Izelayele nuiti. Ti naa ɔaani nii keai, eɛe ge ná-tukpɔ zɛɔeni.

²⁵ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Aalɔn ná-tukpɔi la volu zeele woo ɔesui ɔakalave. Toɔa makesu ná eɔe poogi niiti be, ta ɔe ti baka, naa ɔa a ke è ti beteve unsuyeli lo fai va ɔaazu, ti va za.» ²⁶ Moize keeni ɔana. E Ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi zoni, eɔevelei naa deveni la.

²⁷ Izelayele nuiti ti ɔeni Moize ma: «Wɛle, gi loa ya, gá zaazu neɔelein! ²⁸ Nu-
o-nu a maabuɔa Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-seɔe vɛlei va, naa ɔa zaazu! Zekana gi pe gi ɔaabelazu la?»

18

Zalaɔa ɔula nuiti ta Leevi nuiti tosuve

¹ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Aalɔn ma: «Da-o, è-loun zunuiti-yo, ta è-ɔe mavofodaiti, faaɔaaza golaiti kpein ti ɔeɛzu seizu naɔegai laalɔɔma, ma ɔasɔi ɔa la wo unma. Da-o, è-loun zunuiti-yo, faaɔaaza golaiti kpein ti ɔeɛzu, wa-zalaɔa ɔula wotii ma ziegi zu, wa ɔa naama ɔasɔi a la wo unma. ² E-ɔeɛleaiti maabuɔa bɔɔɔ va, Leevi ná-bolodai, è-ɔeɛ ná-bolodai, ti ɔili è va, ti bɔ è va, wa è-loun zunuiti wo ɔe botii zu seɔe vɛlei wu, nii zeele woo ɔesui bu. ³ Ta da-leveli zo, ti da seɔe vɛlei kpein make, keɛ ti la maabuɔa seizu naɔegai ma zɔlaiti ba, aneɛ zalaɔa ɔulazuve balaa, wa va lia zaazu, tiya-o, wa-o. ⁴ Ta ɔe wo va, da-wotii zu, ta ɔe GALA daagɔmi seɔe vɛlei wu wotii kpein su, ti da botii pe ke, nii maaneai ga ti ke. Keɛ nu ɔili nɔpe ge la maabuɔa wo va. ⁵ Wa ɔa seizu naɔegai ma ɔasɔi a ɔe wo unma, ta zalaɔa ɔulazuve, na-ziiɔaawanai loko la levea naazu, é va yei Izelayele nuiti daalɔɔma. ⁶ A wɛle, gè yiimazeɔeni ga wo-ɔeɛleaiti, Leevi nuiti, Izelayele nui zɔiti saama, ta ga nɔnɔi, gè ti veeve wo ya ga ti GALA daagɔmi seɔe vɛlei ma wotii ɔe. ⁷ Dɔun da Aalɔn, wa è-mavofodaiti, wa wa-zalaɔa ɔula wotii ɔe, naa kpein su nii é vilɛsu zalaɔa ɔulazuve va, ta nii é ada naɔega wolai, seɔe zuɔooza golai voluɛ, wo-ɔasɔi ɔana. Gè wa-zalaɔa ɔula wotii veeve wo ve ga faaneɛi. Zɔi nɔpe a maabuɔana ná va, ga wo ɔevele, ta naama nui vaa.»

Zalaḡa ḡula nuiti ti-laamiizuwe

⁸ Ḡooḡo GALAGI ḡeni Aalɔn ma: «Woilo, nii dɔin Izelayele nuiti ti kulazu veḡani ḡadegaiti ba, nà bɔḡoì gè naa make fai ḡaliva è ma. Gè fea è ve, wa è-mavofodaiti, wɔnɔi ḡa ná, naa ḡa ḡe ga ḡooḡo tɔgi. ⁹ Wɛle nii a ḡe ga wɔnɔi veḡani ḡadegaiti su, nii é ga nɔnɔi, naa a zɛḡena ba, é ḡala: nii dɔin Izelayele nuiti ti kɛɛzu bè ga veḡaniiti moloi zu, ta koto ḡba zalaḡaiti, ta ná-faa zuḡete zalaḡaiti, ti vaazu ga tiye pò. Naama ani ḡadega wolaiti ta ḡe ga dɔnɔ, wa è-loun zunuiti. ¹⁰ Wa ti mi ada ḡadegai ta. Zunuiti nɔ ḡa ta mi. Ta ḡe ga ani ḡadega wolaiti wo ve.

¹¹ «É bude naa maazu, veḡanii niiti Izelayele nuiti ti feezu bè, da naa ḡilazuwe zɛḡe. Gè naa kpein fea è ve, wa è-loun zunuiti, ta è-loun anzanuiti, naa ḡa ga ḡooḡo tɔgi. Nuiti kpein ta ḡe da-velei wu, ti la tɔ koloḡoloni, ta zoo ti ta mi. ¹² Zooi va lɔnɔ mɔungiti ti feezu bè, gè naati balaa fea wo ve, naa ḡa é ga gulɔi, ta dɔɔ niinei, ta moloi, ¹³ zooi va lɔnɔ mɔungi kpein ti vaazu la Ḡooḡo GALAGI vɔ. Nuiti kpein ta ḡe da-velei wu, ti la tɔ koloḡoloni, ta zoo ti ta mi.

¹⁴ «Nii kpein Izelayele nuiti ta konana mà ga nɔnɔi, naa ḡea balaa ga wɔnɔ. ¹⁵ Doun mɔungiti, ta togani mɔungiti, ta ti ve Ḡooḡo GALAGI ve, naati ta ḡe ga dɔnɔ. Keni è doun zunu mɔungi unmo, è togani yiɔo zine mɔungi balaa unmo, nii é la zooga é va ḡula ga zalaḡa. ¹⁶ Zunu loin unmo ganii ḡa ḡula, a alu gila sɔlɔna, sɔngɔi ḡa ḡe ga wali ḡae lɔlugɔ, seizu ḡadegai ma valibogi zu, naama wali ḡaei ḡilagi ḡa ga galamu puugɔ. ¹⁷ Kele mina va bu, ti va nike yiɔo mɔungi unmo, baa baala ziɔo mɔungi, baa boli yiɔo mɔungi, ta ga zalaḡa ani ḡadegaiti. Wa ti-ma ḡamai vaza zalaḡa ḡulazuwe ma, wo ti-ma wulɔi ḡula ga zalaḡai, nii abui galazu, makugi neai Ḡooḡo GALAGI ve. ¹⁸ Ti-ma zuai ḡa ḡe ga dɔnɔ, eḡevelei zalaḡa zuaiti ta da ḡe la, ma ḡekegi ta ma balai é ga zeezazu velei, niiti ti ḡula ga dateḡe vai ma voogi. ¹⁹ Ani ḡadegaiti kpein Izelayele nuiti ti seḡezu ba Ḡooḡo GALAGI ve ta-veḡaniiti su, gè naati fea wo ve, da-o, è-loun zunuiti-yo, è-loun anzanuiti-yo, naa ḡa ga ḡooḡo tɔgi. Toḡa ga minazɛḡegi é la ḡoloḡologa ta é la valiboga, wo yɔḡɔzu wa Ḡooḡo GALAGI ta è-mavofodaiti.»

²⁰ Ḡooḡo GALAGI ḡeni Aalɔn ma: «È la zou zɔlɔga, ga è bɔḡo gele, Izelayele yooi zu, dɔnɔ nɔpe ge la ḡea ná, ti zaama. Nà ḡa gè ga dɔnɔi ta da-ḡetei Izelayele nuiti saama.

Leevi nuiti ti-laamiizuwe

²¹ «Puusiei nii kpein Izelayele nuiti ti kulazu, gè naa vea Leevi nuiti be ga tɔnɔ, botii vaa zu ti kɛɛzu, nii ti kɛɛzu GALA daaḡomi seḡe velei wu. ²² Izelayele nuiti ti la mɔ maabuḡaa GALA daaḡomi seḡe velei va, ti va koto zɛḡe, ti va za. ²³ Leevi nuiti nɔ ḡa ta ḡe GALA daaḡomi seḡe velei wu wotiiti kɛɛzu, ni faaḡaaza gola ḡa ḡeena ná, tiya ḡa ma ḡasɔi a la ti unma. Toḡa ḡe ga ḡooḡo tɔgi, wɔ-mavofodaiti kpein be. Ti la zou zɔlɔga Izelayele nuiti saama, ²⁴ mazɔlɔ nà puusiei kpein feezu Leevi nuiti be ga tɔnɔ, nii Izelayele nuiti ti kulazu Ḡooḡo GALAGI ve. Naa ḡa é kea, gè boni ti ma ga ti la zou zɔlɔga Izelayele nuiti saama.»

Leevi nuiti ta-vuusiei

²⁵ Ḡooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: ²⁶ «Bo Leevi nuiti ma ga: «Siegi zu Izelayele nuiti ti vaazu ga puusieiti wo vɔ, gè feezu wo ya ga wɔnɔ, wa puusiei ḡula ba ga veḡanii Ḡooḡo GALAGI ve, naa ḡa é ḡɛɛzu ga puusiei ma vuusiei. ²⁷ Wɔnɔ ma ḡuladai naa ḡa levezu ga, eḡevelei naa la, nii é ḡulazu molo loḡazuwe ta dɔɔ ḡetezuwe. ²⁸ Pele ḡana wa ta ḡula da la, wa balaagi, é ḡe ga veḡanii Ḡooḡo GALAGI ve, é ḡula puusiei kpein ba, wo sɔlɔsu Izelayele nuiti zea. Wa fe zalaḡa ḡula nui Aalɔn ya, é ḡe ga zalaḡai Ḡooḡo GALAGI ve. ²⁹ Faanɛi kpein

wo sɔbɔsu, wa veɛanii zeɣe ba Gɔɔɔɔ GALAGI ve, wa ma vagoi zeɣe ba, é ɣe ga ma vagoi nadegai seɣeai ba ye.»

³⁰ «Da ɣe ti ma mɔnɔ: «Wa ma vagoi ɣulana ba, mɔtai ɣa ɣe wo ve, Leevi nuiti, eɣevelei naa la, nii é ɣulazu molo loɣazuve ta dɔɔ beɣezuve. ³¹ Wa mi, ve nɔpe ná neai wo ve, wa wa-veleyeɣeiti, mazɔɔ wo-zalai ɣana, botii kpein faa zu nii wo keezu GALA daaɣomi seɣe velei wu. ³² Wo la faaɣaaza nɔpe kea ga naa, tɔzei wo ma vagoi zeɣeve ba bè. Naazu wo la Izelayele nuiti ta-veɛani nadegaiti kɔzɔa neɣelein, wo va za.»

19

Nade dei ná-fai

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize ta Aalɔn vɔ, é ɣe ti ma: ² «Peɣe, devei nii ɣa é Gɔɔɔɔ GALAGI ná-tɔgi zu: A bo Izelayele nuiti ma, ti va ga nike zaa bɔigi, nii neɛvuzu la ba, baa maa va leɣefe, nii é la de wozawolini. ³ Wa fe zalaɣa ɣula nui Elezaal ya. Naa balaagi ɣa lii la wo-vuuzuve voluve, ti kɔdaaleve gaazu. ⁴ Toɣa ma namai ta zo, é yeebɛɣai lo bu, é faza ná zeizu ɣe lofela GALA daaɣomi seɣe velei letema velei. ⁵ Naa volu, ta nike zaai naa ɣala gaazu: ma ɣɔɔi, naa ve ma zuai va, ta ma namai, naa ve ma booiti pe ba. ⁶ Naa volu, zalaɣa ɣula nui ɣa seɣele gulu buɣai zeɣe, ta ɣizɔpe tufa biɣi, ta geze bɔi sɔsɔgi, é ti vili abuzogi zaamave, ve nike zaa bɔigi ɣalazu ná. ⁷ Naa pe poluma, zalaɣa ɣula nui ɣa ná-seɣeiti gba, é bɔɔɔ maagba, aisa é va ɣale ma wo-vuuzuve, anee naa ve, kɔzɔai ɣa ye de tɔgi letemazu eyesu kpɔkɔi zeeli. ⁸ Zɔi balaagi a nike zaai ɣala, naa ɣa ná-seɣeiti gba, é bɔɔɔ maagba, kɔzɔai ɣa ye de eyesu kpɔkɔi zeeli. ⁹ Zunu ɣila nii nadegai tɔgi letemazu, naa ɣa nike zaai ma yuvui ɣaale ba, é lii la wo-vuuzuve volu velei, é pu ada nadegai ta, ve a make ná Izelayele nuɔɔɔɔi be, nade dei beɣe vai zu, koto gba vai zu. ¹⁰ Zɔi a nike zaai ma yuvui ɣaale ba, naa balaa ɣa ná-seɣeiti gba, kɔzɔai ɣa ye de eyesu kpɔkɔi zeeli. Izelayele nuiti ta seikɔɔma nuiti, ta tɔgi nii zo eyesu ɣɔ.

¹¹ «Nu-o-nu a vɔɔɣu nu voooma va, kɔzɔai ɣa ye de, tɔgi letemazu, folo lofela laawu. ¹² Ni a bɔɔɔ nadena foloɔi zavasiɔi ta dɔfelasiɔi, ga niima dei, toɣa nade. Ni naa la ɣeɛni, kɔzɔai ɣa ye de. ¹³ Nu-o-nu nii a vɔɔɣu nu voooma va, é la bɔɔɔ nade fai ɣeɛni, toɣa Gɔɔɔɔ GALAGI ná-seɣe veɣe nadegai ɣɔzɔzu. Naama nui be ka leve Izelayele nuiti ba. Tɔzei nade dei la vazani ma, kɔzɔai ɣa ye de.

¹⁴ «Tɔgi veɣe, nii maɛɛai ga wo so: Ni nu a zaana seɣe ɣotai wu, niiti kpein ti leezu ná, ta niiti kpein ti ɣeni ná, ti ɣɔzɔai ɣa ye de folo lofela laawu. ¹⁵ Anɔnakai kpein daalaogai, dakulu ge la veɛni da, naa ɣa ɣɔzɔ. ¹⁶ Ni nu a vɔɔɣuna nu voooma va dɔbɔi zu, nu paa, baa é za bɔɔɔ ve, baa é vɔɔɣu nu ɣaei baa kabai va, kɔzɔai ɣa ye de folo lofela laawu.

¹⁷ «Nii a ke é nade, ta nike zaai ma yuvui zeɣe, nii kulaai ga zalaɣai, é ɣala, koto gba vai zu, ti pu anɔnakai zu, ti zieungi zu dei vu ma. ¹⁸ Zunui nii nadegai tɔgi letemazu, naa ɣa ɣizɔpe tufa biɣi gila seɣe, é dɔ ziei wu, é ta vaza seɣe ɣotai wu, ve nui ta zaai ná, ta anɔnakaiti ma, ta nuiti kpein ma ti ɣeni ná. Toɣa ke ɣana nɔ naama nui ve, nii fɔɔɣuɔi nu ɣaeiti ba, baa nu vooomai va, nii nui ta paai, baa saai bɔɔɔ ve, baa nii fɔɔɣuɔi kabai va. ¹⁹ Nui nii nadegai tɔgi letemazu, naa ɣa a ziei vaza zɔi ma nii kɔzɔai. Toɣa naa ɣe foloɔi zavasiɔi ta dɔfelasiɔi ma. Folo lofelasiɔi, zunui kɔzɔai, naa ɣa ná-seɣeiti gba, é bɔɔɔ maagba. Kpɔkɔi, toɣa nade.

²⁰ «Keɣe ni zunui nii kɔzɔai, é la bɔɔɔ nadeni, kpe ka leve Izelayele nuiti ba, mazɔɔ toɣa Gɔɔɔɔ GALAGI zeizu nadegai ɣɔzɔzu. Tɔzei nade dei la vazani ma, kɔzɔai ɣa ye de.

²¹ «Izelayele nuiti ta niima lɔgi zo eyesu ɔɔ. Zoi a ɲade ɔɔi vazana, naa ɔɔa ná-seɔɔeiti gba. Zoi a vɔɔɔfuna naama ɔɔi va, naa ɔɔa ɔɔzɔ eyesu kpɔkɔi zeeli. ²² Zunui kɔzɔai, anii kpein a vɔɔɔɔ ba, naati ta ɔɔzɔ, nu-o-nu a vɔɔɔɔ nui va, nii kɔzɔai, tɔ bɔɔɔi ɔɔa ɔɔzɔ eyesu kpɔkɔi.»

20

Miliyame zaa vai ta Meeliɔa ɔɔi (Egezɔde 17:1-7)

¹ Konagi ma alu mɔungɔ, Izelayele nuɔuseiti ti zeelini Sin tevebai zu, ti vu Kadese. Miná ɔɔa Miliyame zaani ná, ti maagɔlu ná.

² Zie la ɔɔeni ná. Nuɔuseiti ti ɔɔaleeni ba Moize ta Aalɔn laalɔɔɔma. ³ Ti kpɔɔi veeni Moize va, ti ɔɔe ma: «Ee, ni gá la ɔɔeni zaani, siɔgi zu gi-ɔɔeleaiti ti ɔɔeni zaazu la, ɔɔoɔɔ GALAGI ɔɔaazu! ⁴ Leeni vaa zu wo vaai ga ɔɔoɔɔ GALAGI ná-nuɔuseiti niima levebai zu, gi za gá gá-loganiiti? ⁵ Leeni vaa zu wo zeɔeai ga giye Ezipete yooi zu, wo va ga giye niima adave nimizai zu? Nu la zooga é va ani nɔpe sin ve. Nu la kooleɔoole gulu ɔɔaazu ve, ɔɔa kpelei, ɔɔa gelenade gului. Zie vɔɔɔ ɔɔa é la ná, nu va bɔɔle.»

⁶ Moize ta Aalɔn ti maagɔozani bebei va, ti li GALA daagɔmi seɔe velei laave, náve ɔɔa ti looni ná, ti laavee zoi ma. Názu ɔɔa ɔɔoɔɔ GALAGI ná-lebiyai ɔɔulani la ti ve kelema. ⁷ ɔɔoɔɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɔɔe ma: ⁸ «Da-lukpɔi zeɔe, wa è-liɔ Aalɔn, wo nuɔuseiti gaale ba. Wa bɔe fasa ɔɔtui vɔ ti ɔɔaazu, é ziei ve. Da ziei ɔɔulazu fasa ɔɔtui naa va, è fe nuɔuseiti zea, ti bɔɔle ta ta-loganiiti.»

⁹ Moize liini, é ná-tukpɔi zeɔe ɔɔoɔɔ GALAGI ɔɔaazu, eɔevelei naama levei veeni la zea. ¹⁰ Moize ta Aalɔn ti bebei lolini fasa ɔɔtui vɔ be, nii é leeni ga tiye. Moize ɔɔeni ti ma: «À woilo, wɔiti wo ga kololala nuiti! Wo laave da ɔɔa, ga gá zoo gi ziei ɔɔula fasa ɔɔtui tei ba wo ve?» ¹¹ Moize yeewuzegeni, é fasa ɔɔtui loɔa la ɔɔe fele ga ná-tukpɔi. Ziei ɔɔulani ga bɔɔɔa. Nuɔuseiti ta toganiiti ti zooni ti bɔɔle.

¹² Kele ɔɔoɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ta Aalɔn ma: «Tɔɔzei wo la laani dà, wo va ná-ɲadedai wɔɔɔ Izelayele nuiti gaazu, naa maavele ma, wa la mɔ de, wa lo niima vebei luɔɔ, wo va lii la naama yooi zu, nii gè feezu ti ve.»

¹³ Meeliɔa ɔɔeiti kana, Meeliɔa laaseigi ɔɔa é ga «sakpegi.» Ná ɔɔa Izelayele nuiti ti kpɔɔi veeni ná ɔɔoɔɔ GALAGI va. Ná ɔɔa mɔnɔ é ná-lebiyai ɔɔulani ná kelema ti ve.

Edɔme masagi ɔɔe vai Izelayele leve fai va ná-zooi zu

¹⁴ Moize keelaiti teveni, ti zeɔe Kadese, ti li Edɔme masagi vɔ be. Ti ɔɔeni ma: «È-ɔɔeloin Izelayele ɔɔe, è kpɔɔiti kpein kwɔe, nii gi sɔɔɔgai. ¹⁵ Kaite gi-mɔmɔwolani ti liini Ezipete yooi zu, gi zeini ná kona mɔinmɔin daawu. Kele Ezipete nuiti ti gi zopele ɲɔuni, eɔevelei ti gi-mɔmɔwolani sopele ɲɔuni la. ¹⁶ Gi bɔinni ɔɔoɔɔ GALAGI woizu, é gi woomeni. E ná-geezuɔeelai leveni, é gi ɔɔula Ezipete yooi va. Niizu gá Kadese, taai nii é vuuni da-yooi ma ɔɔwepelemauve. ¹⁷ Va bu, gi leve da-yooi zu. Gi la ziezɔ kpɔlagaa zu, ɔɔa kpelea, gi la wa-ɔɔɔyeɔe ɔɔe bɔlezu. Gá vilɔsu nɔ pele wolai nɔ ma, gi la zeɔezu ba, gi va li ga yeezazu vele, ɔɔa ɔɔvezu vele, eyesu gi da-yooi maazuɔude.»

¹⁸ Edɔme masagi googaaivoteni, é ɔɔe ma: «Wo la levesu ná-zooi zu. Ni naa laade, ná kɔɔi ve wo va.»

¹⁹ Izelayele jeelaiti ti g̃eni ma: «Gá ziez̃u ño ga pele wolai, ni gá da-d̃ei ta b̃olena, gá gá-loganiiti, gá s̃ong̃ai ve è ya. Gi la faa g̃ili ñope maagaazaq̃abosu è ma, k̃eni ño è va bu, gi zie g̃og̃oa, gi leve da-yooi zu.»

²⁰ Masagi ti woog̃aavoteni, é g̃e ti ma: «Wo la levesu ve!»

Ed̃ome nuiti ti Izelayele laag̃omini ga k̃ob̃ogi, ti wola m̃oin, ti wola yeejaabaai, ²¹ ti pele besa ti luq̃o, ti va leve ta-yooi zu, naa g̃a é k̃eni Izelayele nuiti ti liini la ga pele g̃ili.

Aal̃n zaa vai

²² Izelayele nũbuseiti k̃pein ti zefeni Kadese, ti zeeli G̃ool gizei ma. ²³ G̃oog̃o GALAGI b̃oeni Moize ta Aal̃n ṽo, G̃ool gizei ma, Ed̃ome yooi ma g̃w̃epelemave, é g̃e ti ma: ²⁴ «Aal̃n g̃ana va liizu mem̃ewolani p̃o, ti zaa. E la l̃oozu zoi naa zu, nii g̃e vaazu feezu Izelayele nuiti zea, maz̃ol̃o wo woozotalai g̃eeni ga na-deveiti, Meelĩba d̃ei na-faa zu. ²⁵ Aal̃n zege ta na-doun zunui Elezaal, è le ga tiye G̃ool gizei ma. ²⁶ Da Aal̃n na-zalaq̃a g̃ula zegeiti kula k̃oba, è ti loo na-doun zunui Elezaal g̃oba. Naazu Aal̃n g̃a li niina mem̃ewolani p̃o, toq̃a za miná.»

²⁷ Moize naa g̃eeni, nii G̃oog̃o GALAGI deveni la. Ti savago, ti leeni G̃ool gizei ma, nũbuseiti gaazu. ²⁸ Moize Aal̃n na-segeiti kulani k̃oba, é ti loo na-doun zunui Elezaal g̃oba. Aal̃n zaani na, gize unmave. Moize ta Elezaal ti yeini, ti zege gize unmave. ²⁹ Izelayele nũbuseiti k̃pein ti sug̃w̃eeni ga Aal̃n zaa. Nũbuseiti k̃pein ti na-w̃ol̃i woni folo vuusavago (30) laawu.

21

Izelayele nuiti ti zobo s̃ol̃o fai *Kanaan nuiti ma*

¹ Masagi Alade, Kanaan nui, é g̃eni zeini lek̃pemave nu yeezazuve yooi zu, é menini ga Izelayele nuiti ta levesu ga Atalime vele. E laal̃eni ti wu, é tanigaa zo ti zaama ga duai. ² Izelayele nuiti ti minazefeni G̃oog̃o GALAGI ve, ti g̃e ma: «Ni da niima nũbuseiti d̃ona gi yeezu, gá ta-laaiti k̃pein kologolo metu.» ³ G̃oog̃o GALAGI Izelayele nuiti gooi zoni, é zobogi ve ti ve, ti pile s̃ol̃o Kanaan nuiti ma. Izelayele nuiti ti ti zuwuq̃aaleveni, ti ta-laaiti kologolo. Ti naama adave laaseigi ṽeeni ga G̃oolema (nii poluve ga «é gologologa»).

Kaali j̃aiti ta-vai

⁴ Izelayele nuiti ti zefeni G̃ool gizei ma, ti li ga Seeli Kpolod̃ei ṽo pelei, nii a ke ti Ed̃ome yooi maala. K̃ele nũbuseiti ĩño ge leveni pelei zu. ⁵ Ti t̃ozeini ga b̃oea GALA daal̃og̃oma ta Moize, ti da g̃e ma: «Lee vaa zu wo gi g̃ulaai Ezipete yooi va, wo va ga giye, gi va za tevebai zu? Maz̃ol̃o bulu la na, zie la na, niima maañog̃o laamianigi w̃ainzegea gi ma!»

⁶ Názu g̃a G̃oog̃o GALAGI kaali j̃aiti teveni la nũbuseiti daal̃og̃oma, ti da ti ni. Izelayele nũbusei zaani ga gola. ⁷ Nũbuseiti ti vaani, ti Moize g̃a, ti g̃e ma: «Gi kotoi g̃eeni, siegi zu gi b̃oea la G̃oog̃o GALAGI laal̃og̃oma ta da b̃og̃oi. Niizu, soma è G̃oog̃o GALAGI maañene, é kaali teiti kula gi ma!» Moize maañenei woni nũbuseiti be.

⁸ G̃oog̃o GALAGI goog̃aavoteni, é g̃e ma: «Kaali b̃ete ga k̃olui, è sele gulu goozagi va. Zoi ñope kaali a niina, é gaazuwuzege, é wele kaali t̃ona ba, naa la zaa.» ⁹ Moize kaali b̃eteni ga k̃olu b̃og̃i, é sele gulu goozagi va. E zo názu ma, nu ñope kaali a la niina, é gaazuwuzege, é wele kaali va, é ga k̃olu b̃og̃i, naa la m̃o g̃eni za.

Minazefi zoi ma g̃w̃epelemave

¹⁰ Naa voluma, Izelayele nuiti ti zegeni ti-uuuzuuve, ti li, ti vu Wɔɔɔte. ¹¹ Ti zegeni miná, ti li Iye-Aɔalime, nii é tevebai zu, gaavotegai Moabe yooi ma, folo ɔulazu velei. ¹² Naa voluma, ti liini, ti vu Zeelɛde nɛmɛi zu, ¹³ naa volu ti liini, ti vu zie wolai Aalenɔn volu velei, ziei naa ɔa é yeizu tevebai zu, é ɔa ɔula Amɔɔl nuiti ta-yooi zu, é ga kwɛpelegi Moabe yooi ta Amɔɔl nuiti ta-yooi yɔɔɔzu. ¹⁴ Naa ɔa é ba, bogɛ é ɔole, ɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔ vaiti ma zɛvɛi zu ga: «Wagɛbe nii é Sufa, ta ma bekegiti, ta Aalenɔn, ¹⁵ é ɔɔ ma bekegiti ba, ti yeizu Aal taai vɔ pelei, tiya ɔa ti ga Moabe ɔwɛpelegiti.»

¹⁶ Ti zegeni miná, ti li Beel. Kɔɔyegei naa ná-fai ɔa é keɛni ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Nubuseiti gaale ba, ná ziei veezu ti ya.» ¹⁷ Izelayele nuiti ti niima wuyei looni, ti ɔe ma:

«Ziei ɔula kɔɔyegei zu, é le!

A maamusei wo!

¹⁸ A kɔɔyegei vete,

nii kundigiti ti bɔɔni,

nii nu wolaiti ti bɔɔni

ga ta-lukpɔi ta ta-bakɔiti.»

Ti zegeni tevebai zu, ti li Matana, ¹⁹ ti li Naɔaliyɛle, ta Bamote. ²⁰ Ti liini nɛmɛi zu, nii é Moabe yooi zu, gizei nii daaseigi ga Pizega, naa unmauve, ve ná zɛɛgai tevebai maazu.

Izelayele pile sɔɔɔ fai masagi

Sigɔn ma ta masagi Wɔge

(Tɔ Sevei Velesi 2:26--3:11)

²¹ Izelayele nuiti ti keelaiti teveni Amɔɔl nuiti ta-masagi Sigɔn ma, ti ɔe ma: ²² «Va bu, gi leve ɔa-yooi zu. Gi la ziezɔu kpalagaa zu, ɔaa kpelea, gi la wa-ɔɔɔyege ɔe ɔɔɔzu. Gá vilesu nɔ pele wolai nɔ ma, eyɛsu gi ɔa-yooi maazuɔude.»

²³ Anɛɛ naa ve, Sigɔn ɔelɛni, é la ɔeni ti va, ti va zie ná-zooi zu. E ná-kɔɔɔɔ nuiti pɛ gaalɛni ba, é li Izelayele nuiti daalɔɔɔma tevebai zu, é kɔɔi vɛɛ ti va Yaɔase. ²⁴ Kele Izelayele nuiti ti vɔnini ma, ti ná-zooi pɛ sege, é zo zie wolai Aalenɔn ma, nu yeezazu velei, é li zie wolai Yaɔake vɔ pelei, nu ɔvɛzɔvɛ, eyɛsu é li Amɔn nuiti ta-ɔwɛpelemauve, folo ɔulazu velei, ná makega ɔeni de kpekpe.

²⁵ Izelayele Amɔɔl nuiti ta-laaiti kpein soni, é ze ti zu, ɔeseɔn taai la ma mɛɛ, ta maagoolii zu geleiti pɛ. ²⁶ Mazɔɔɔ ɔeseɔn ɔeni ga taa wola, ve Amɔɔl nuiti ta-masagi Sigɔn ɔeni zeini ná, é zo naama ziegi zu ma, é kɔɔi vɛɛni la Moabe masagi va, é zooi kpein segeni, é zeeli zie wolai Aalenɔn ma. ²⁷ Naa ɔa é ba, faagwɛ nuiti ti boni la, ti ɔe ma:

«À va ɔeseɔn!

Sigɔn ná-taai lo volu,

é lo volu!

²⁸ Mazɔɔɔ abui ɔa vukazu, é ɔa ɔula ɔeseɔn,

abuzogi vazaga, é ɔa ɔula Sigɔn ná-taazuve,

é Aal ɔala Moabe yooi zu,

ta Aalenɔn ada ɔaagoozagiti maligiti.

²⁹ Maanɔɔi ɔa è ve, Moabe!

E loa ya, Kemɔse ná-nubusei!

E-loun zunuiti ti vela.

E-loun anzanuiti ti ɔea ga

Amɔɔl nuiti ta-masagi ná-duɔiti,

ungo, Sigɔn masagi.

³⁰ Gi gá-mɛɛinti pilini Amɔɔl nuiti ma!

Niizu zooi pe ge gologologa,
 é zo Gesebon, eyesu é zeeli Dibon.
 Eyesu é li Nofa, é li gite Meedeba,
 gi ti kpein kologoloni!»

³¹ Zekana Izelayele nuiti ti zeini la Amool nuiti ta-yooi zu. ³² Moize zou zuvete nuiti teveni, ti li, ti Yazael taai vete. Taaiti kpein ti geni ba, Izelayele nuiti ti naati soni, ti Amool nuiti kpe ná.

Izelayele nuiti ti pile sɔɔɔ fai
Basan masagi Wɔge ma

³³ Naa volu ti latini, ti li ga Basan vele. Basan masagi Wɔge gulani, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, ti ti laagomi, ti va kɔɔi vee ti va Edeleyi. ³⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI geni Moize ma: «Mina lua toun ba, mazɔɔɔ gè dɔa è yeezu, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, é vee ná-zooi va. Da so, egfevelei è Amool nuiti ta-masagi Sigon zoni da, nii é geni zeini Gesebon.»

³⁵ Izelayele nuiti ti Wɔge vaani ta ná-doun zunuiti, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein. Nu gila kpalaa ge la gulani. Ti ná-zooi zoni.

IZELAYELE NUITI KEAI MA MOABE NEMEI ZU

22

(22:1--36:13)

Balaame ta Balake ta-vai

¹ Izelayele nuiti ti liini mɔnɔ, ti vu Moabe nemei zu zie wolai Zuluden folo gulazu vele, Zeeliko letemave. ² Sipɔɔɔ ná-doun zunui Balake naa kpein kaani, nii Izelayele keeni ga Amool nuiti. ³ Moabe nuiti ti wola luani nubuseiti mɔin vai va. Moabe nuiti sasubalini Izelayele nuiti tugɔ. ⁴ Ti bɔɔɔ gɔani ta Madiyan nuiti ta-gundigiiti, ti ge naati ma: «Niima vee wolai ga vaazu, ti zooi ta maagoolii kpein kologolo, egfevelei nikɛiti ta da tufaiti gaamii la dɔɔɔiti su.» Naama ziegi zu Sipɔɔɔ ná-doun zunui Balake geni masadai geezu Moabe yooi unda. ⁵ E keelaiti teveni Beyɔɔɔ ná-doun zunui Balaame ma Petɔɔɔ, zie wolai Ufelate jobave, zooi naa ga é zɔɔɔni su, é ge naa ma: «Wele nubuseiti kulave Ezipete! Ti vazaga adave pe, ti zeida ná-zooi letemave. ⁶ Niizu ná è maanɛɛɛɛzu ga è va. Niima nubuseiti foovo bè, mazɔɔɔ ti-zɛbei wɔɔɔɔɔvɛ nɔnɔi va. Tanisu ná zoo naazu gè vala ti va, gè vɔni ti ma, gè ti be, ti gula zooi va. Mazɔɔɔ gè kwɛɛ, zɔi da tuya loo be, tuyai ga naa ve, zɔi da foovo, naa voovooɔɔɔ.»

⁷ Moabe gefwolaiti ta Madiyan gefwolaiti ti liini ga lobeanii, ungaizie vai zu, ti va fe Balaame ya. Ti zeelini Balaame vɔ be, ti Balake laawooi wo ma. ⁸ Balaame ti woogaaavoteni, é ge ma: «À ye ve za kpɔkɔi. Lina, ná ná-gooɔaaavotegi ve wo ya, egfevelei Gɔɔɔɔ GALAGI a bɔɔ la pɔ.» Moabe gundigiiti ti piini pɔ be.

⁹ GALA ge vaani Balaame vɔ be, é gaazaɔa, é ge ma: «Nui begele ga ga niiti ti è vɔ be?»

¹⁰ Balaame googaaavoteni, é ge ma: «Nuiti be Sipɔɔɔ ná-doun zunui Balake, Moabe masagi ti levegai, ga ti ge ma: ¹¹ «Nubuseiti ti gulaai Ezipete yooi va, niizu ti vɛa zooi zu mee. Ua, è ti voovo bè, tanisu ná zoo naazu gè ti zakpe, gè ti be.» ¹² Kele GALA ge geni Balaame ma: «Mina vile ti volu, wo va li. E la niima nubuseiti foovoa, mazɔɔɔ tuyai ga ti ma.»

¹³ Poluma zobui, Balaame liini, é ge kundigiiti ma, niiti Balake ti leveni: «À gale ma wa-yooi zu, mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI la yeezeini bu ga gè vile wo volu.»

¹⁴ Moabe zou zu gundiŋiiti ti wuzegeni, ti gale ma Balake υο βε, ti g̃eni ma: «Balaame la κενι, é va vile gi volu, gi va va.»

¹⁵ Balake kundig̃i g̃iligaa leveni, ti m̃ain gola, é leve ma m̃aungi va, ta unfemai veezu ti υε, é leve m̃oun keleiti ba. ¹⁶ Ti vaani Balaame υο βε, ti g̃e ma: «Sip̃ool ná-doun zunui Balake g̃e: «Soma, è mina g̃ele, è va è β̃o bà. ¹⁷ Nà è wola w̃oolo, nà naa p̃e κε, nii da maag̃aazaŋabo mà. Kele κeni è va, è nuβusei t̃eiti foovo bè.»

» ¹⁸ Balaame Balake ná-botig̃e nuiti gooŋaavoteni, é g̃e ti ma: «Añe ni Balake g̃a vaazu ga walii ta zanugi, nii é ná-masa p̃elei laavegai, é fe z̃ea, g̃e la G̃ooŋo GALAGI, ná-GALAGI ná-devei tañp̃e koloŋologa, ma wola, β̃aa ma go. ¹⁹ Kele tama, wa balaa, à ye υε za kp̃ok̃oi. Nà p̃o g̃e naa g̃w̃ee, nii G̃ooŋo GALAGI g̃a p̃o é fai ta wo mà de.» ²⁰ Kpidii GALA ge vaani, é g̃e Balaame ma: «Ni niima zunuiti ti vaa è lolisu, à li wa tiye. Kele mina faa ñp̃e κε, κeni nii nà bona è ma.» ²¹ Balaame wuzegeni sobui, é ná-soovale saai maag̃ili, ti li ta Moabe gundiŋiiti.

Geezuŋeelai pele leve vai

Balaame luŋo

²² GALA ge yiiŋaawanani sie vai naa zu. G̃ooŋo GALAGI ná-geezuŋeelai loni pelei zu, é besa tuŋo. Balaame g̃eni ná-soovale saai g̃oma, ná-botig̃e nu feleg̃o vil̃egai polu. ²³ Soovale saai geezuŋeelai g̃aani, boŋa z̃okp̃oi zea, kulaai maalaŋagi zu, é loni pele zaamaυe. E zegeni pelei va, é li ga d̃ob̃oi zu vele. Balaame t̃ozeini ga doŋaa, é vaa la pelei zu.

²⁴ Geezuŋeelai liini, é lo g̃oozama pele zokogi zu, leezen beleiti z̃oŋozu, kotu zig̃igi z̃oola vele, é z̃oola vele. ²⁵ Soovale saai G̃ooŋo GALAGI ná-geezuŋeelai g̃aani, é zig̃a kotu zig̃igi va, é Balaame g̃oŋoi bata kotu zig̃igi va. Naa balaa t̃ozeini ga doŋaa.

²⁶ G̃ooŋo GALAGI ná-geezuŋeelai leveni ti va m̃oño, é li, é lo pele β̃oŋologi zu, υε nu la zooga é va leve ná, ga nu yeezazu vele, β̃aa nu g̃ṽezu vele. ²⁷ Siegi zu soovale saai kaani la, é υ̃eni z̃ooi ma, Balaame wu. Balaame yiiŋaawanani, é t̃ozei ga sulog̃aa ga ná-tukp̃oi. ²⁸ G̃ooŋo GALAGI soovale saai laave vieni, é β̃oe Balaame υ̃o, é g̃e ma: «Leeni g̃a g̃e κ̃eai ga de, è d̃oŋa ná zeizu g̃ea sava?» ²⁹ Balaame gooŋaavoteni, é g̃e ma: «Maz̃ol̃o è ñeŋfulaυe s̃u. Ee, ni boŋa z̃okp̃o g̃eni z̃ea, g̃e g̃ea è vaazu g̃ani ño!» ³⁰ Soovale saai gooŋaavoteni, é g̃e ma: «Nà laade g̃e va g̃e ga da-zoovale saai, nii da da ze k̃oma yeeñp̃e? Zekaa nei nà da è zo da p̃ol̃mazu β̃aa?» E gooŋaavoteni, é g̃e ma: «Ba!»

³¹ Gaamago ño, G̃ooŋo GALAGI Balaame g̃aazuυe zegeni ma, é G̃ooŋo GALAGI ná-geezuŋeelai g̃a, é loni pele zaamaυe, ná-boŋa z̃okp̃oi zea, kulaai maalaŋagi zu. Balaame vil̃eni niibig̃a, é ñok̃o, é unp̃ile z̃ooi ma. ³² G̃ooŋo GALAGI ná-geezuŋeelai g̃eni ma: «Leeni vaa zu è da-zoovale saai loŋaai ná zeizu g̃e sava? Nà g̃a p̃aai, g̃e pele leve è luŋo, maz̃ol̃o siei nii è t̃ozeidai, undaavili pelei υe. ³³ Soovale saai k̃aave, é màala ná zeizu g̃e sava. Ni é la g̃eni màalaani, é ga g̃e è vaa, g̃e t̃oun ze vulua.»

³⁴ Balaame g̃eni G̃ooŋo GALAGI ná-geezuŋeelai ma: «G̃e gaazuυe, maz̃ol̃o g̃e la g̃ea kw̃ee ga da loni tuŋo pelei zu. Ni siei nii wanave è ma, g̃e g̃ale ma.» ³⁵ G̃ooŋo GALAGI ná-geezuŋeelai g̃eni ma: «À li wa zunui t̃eiti, kele κeni ño è da woo g̃ilagi ño wo, nii nà bo è ma.» Balaame ta kundig̃iiti Balake ti leveni, ti vil̃eni pelei zu, ti da li.

³⁶ Siegi zu Balake m̃enini da ga Balaame vaa, é liini, é daaŋomi Moabe taa wolai zu, nii é zou g̃w̃emaυe g̃obaυe, zie wolai Aaleñon g̃obaυe. ³⁷ Balake Balaame g̃aazaŋani, é g̃e ma: «G̃e la keela m̃aungiti teveni β̃aa, ga è va? Leeni

vaa zu è la vaani gaamago nɔ pɔ̀ bɛ? E ɣeni ɣisiezɔ ga gè la zooga gè va è wɔ̀ɔ̀ɔ̀?»
³⁸ Balaame Balake woogaaɔoteni, é ɣe ma: «Wɛɛ, gè vaa è vɔ̀ bɛ. Da kaazu niina ga nà zoo bɔ̀ɛzu è vɔ̀ bɔ̀ɣɔ̀ vɛ ɣana nɔ? Wooi nii GALA ka pu dà, naa nɔ ɣa nà bo è ma.»

³⁹ Balaame vileni Balake volu, ti li Kiliyate-Gutesote. ⁴⁰ Balake nikɛiti ta baalagiti kulani ga zalaɣai, é Balaame nɔ̀nɔ̀i leve ma, ta kundigiti ti yeni polu, ti va.

*Balaame tuya loo vai
 Izelayele nuiti bɛ*

⁴¹ Poluma zobui, Balake vaani, é Balaame laaɣomi, ti lɛ Bamote-Baale, vɛ é ɣeni Izelayele nuɔ̀busei ɣilazuvɛ ɣaazu ná.

23

¹ Balaame ɣeni Balake ma: «Zalaɣa ɣulazu lɔ̀fela lo bɛ̀ vɛ, è nɛɛ zine lɔ̀fela ta baala sine lɔ̀fela ɣɛvele bɛ̀tɛ bɛ̀ vɛ.» ² Balake naa ɣɛɛni, nii Balaame boni. Balake ta Balaame ti nɛɛ zine ɣila ta baala sine ɣila kulani ga zalaɣai, zalaɣa ɣulazuvɛ ɣilagilagi. ³ Balaame ɣeni Balake ma: «Gaalɔ̀, è lo da-ɣala zalaɣai ɣoba. Nà maagoozazu, tanisu ɣooɣɔ̀ GALAGI ɣa vaazu é daaɣomi. Nà naama wooi laazeeli è ma, nii a kula keɛma bɛ̀.» E liini gizei ta ma, nii gulu la ma. ⁴ GALA ge ɣulani keɛma Balaame vɛ, naa ɣeni ma: «Gè zalaɣa ɣulazu lɔ̀fela logɛ, gè nɛɛ zinei ta baala sinei ɣulavɛ ga zalaɣai, zalaɣa ɣulazuvɛ ɣilagilagi.»

⁵ ɣooɣɔ̀ GALAGI wooi vuuni Balaame la, é ɣe ma: «Gale ma Balake vɔ̀ bɛ, è bɔ̀ɛ pɔ̀ ɣani.» ⁶ Balaame ɣaleni ma Balake vɔ̀ bɛ, nii é ɣeni ná-gala zalaɣai ɣoba, ta Moabe ɣundigiti. ⁷ Balaame faalaalii nii woni, é ɣe ma:
 «Moabe masagi Balake zɛɣevɛ ga ze
 Siili yooi zu gizeiti su.

E ɣe mà: «Ua, è Zakɔ̀be mavofodai voovo bɛ̀!
 Ua, è da-yiiɣaawanai yei Izelayele laalɔ̀ɣoma!»

⁸ Nà naa voovoozu ɣale, nii GALA ge la foovooni?

Nà yiiɣula ɣale nuɔ̀buseiti ma, siegi zu ɣooɣɔ̀ GALAGI yii la ɣulani la?

⁹ Nà yesu fasa ɣizeiti unmauvɛ, gè petɛ,
 nà yɛna gizeiti unmauvɛ, gè petɛ,
 nuɔ̀buse vɛ é zeizu ye,
 zɔ̀ɣɔ̀zu ɣa ti va ta zii zɔ̀iti.

¹⁰ Bɛ ɣa a zoo é Zakɔ̀be mavofodai ma vɛbei ɣaalu,
 ɔ̀baa é Izelayele nu bulugi ɣaalu?
 Gè za, eɣvelei sɔ̀le nui zaa velei la.
 Gàabela velei ɣe ga nɔ̀nɔ̀i ɣvelei.»

¹¹ Balake ɣeni Balaame ma: «Leeni ɣa è kea ga ze? Gè è zɛɣevɛ ga è sili nuiti foovo, wɛɛ da ba, è da tuya loo ti vɛ!» ¹² E ɣeni ma: «Nà ɣɛna bɔ̀ɛa, gè la naa woga ɔ̀baa, nii ɣooɣɔ̀ GALAGI pua dà?»

Balaame ná-tuyai velesiɛi

¹³ Balake ɣe ma: «Ua pɔ̀ bɛ, de li ada taɣili, vɛ da ti ɣa ná. Da ti ɣilazuvɛ nɔ̀ ɣa, è la ti pɛ kaa, miná ɣa da ti voovo ná nɔ̀un bɛ.»

¹⁴ E liini la Sɔ̀fime kpalagavɛ, Pizega gizei unmauvɛ, é zalaɣa ɣulazu lɔ̀fela lo, é nɛɛ zine ɣila ta baala sine ɣila kula ga zalaɣai, ti ɣilagilagi maazu. ¹⁵ Balaame ɣeni ma: «Lo vɛ da-ɣala zalaɣai ɣoba, gè li munu, gè ɣooɣɔ̀ GALAGI laaɣomi.»

¹⁶ ɣooɣɔ̀ GALAGI ɣulani keɛma Balaame vɛ, é wooi vu da, é ɣe ma: «Gale ma Balake vɔ̀ bɛ, è bɔ̀ɛ pɔ̀ ɣani.» ¹⁷ Balaame ɣaleni ma Balake vɔ̀ bɛ, naa ɣeni loni

ná-gala zalaɣai ɣobave, ta Moabe ɣundigiiiti. Balake ɣeni ma: «Leeni ɣa Ɔooɣɔ GALAGI bogai?»

¹⁸ Balaame faalaalii nii woni, é ɣe ma:

«Balake wuzeɣe, è woilo!

Sipɔɔl ná-doun zunui, woilo ɣooi ma!

¹⁹ GALA ge la ga nuɓusei, é va zeei wo,

baa nu vulu, é va zeɣe kpɔe wooi va.

Nii é bogai, é la naa ɣea baa?

Toɣa woo wo, é la su vai ɣea?

²⁰ Wele, gè devei zɔɔɔga ga gè tuya loo,

GALA ge tuya loa, gè la seɣezu ma.

²¹ E la telebotala vaa ɣaani Zakɔbe va,

é la sɔletala vaa ɣaani Izelayele nuɓuseiti ba.

Ɔooɣɔ GALAGI, é ga ná-GALAGI, naa ɣa toun polu,

toɣa masadai ma ɣoozuneei zɔɔɔ ti vɔ be.

²² GALA ge ti ɣulani Ezipete yooi va,

suvikéi ɣulave ga teɣui zuvikéi ti ve.

²³ Zoɣolai la ga faa nɔpe Zakɔbe mavofodai ɣaazu,

baa adɔbe vai Izelayele laalɔɣoma.

Yeeɣeɣala vagɔi ma, toɣa da wo Zakɔbe ta Izelayele ma,

nii kpein GALA ge keezu.

²⁴ Niima nuɓuseiti ta wuzeɣezu eɣe zalai,

toɣa ɣaalɔsu eɣe zalai,

é da ná-sua zogai mi,

é da ná-sua zogai ma jamaɔ bɔle,

naa voluma ɣa niina a da laa la.»

²⁵ Balake ɣeni Balaame ma: «Ni è la ti voovooni, mina tuya loo ti ve, ga tago

balaa.» ²⁶ Balaame gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè la boni è ma baa ga nà naati

kpein nɔ ɣe, nii Ɔooɣɔ GALAGI bosu?»

Balaame ná-tuyai zavasiei

²⁷ Balake ɣeni Balaame ma: «Da deɣemu, nà liizu ga de adave taɣili, tanisu

GALA ka peɣe názu ga da nuɓusei niiti foovo nɔn be. ²⁸ Balake liini ga Balaame

Peyɔɔl gizei unmauve, nii é zeleni tevebai maazu. ²⁹ Balaame ɣeni Balake ma:

«Zalaɣa ɣulazu lɔfela lo bɛ, è nike zine lɔfela ta baala sine lɔfela ɣevele beɣe bɛ

ve.» ³⁰ Balake naa ɣeeni, nii Balaame boni. E nike zine ɣila ta baala sine ɣila

kulani ga zalaɣai, zalaɣa ɣulazuve ɣilagilagi.

24

¹ Balaame peɣeni ga neɣve Ɔooɣɔ GALAGI ve ga tuyai loo Izelayele ve, é la ma

ɣeni liini kulakelama ɣili gaiziezu, eɣe pelegi é ɣeni keezu la zɔɔma ziegiti su,

kelé é ɣaazu latini tevebai letema velei. ² E ɣaazuwuzegeni, é Izelayele ɣa

vuuni, eɣevelei ná-bolodaiti ti la. Názu ɣa GALA Zenvui yeini la toun ma.

³ Balaame faalaalii nii laazeelini, é ɣe ma:

«Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame ná-keela wooi ɣaa,

zunui nii gaazuzegeai ma, ná-keela wooi ɣaa,

⁴ nui nii é GALA gooitɔ menisu, naa ná-keela wooi ɣaa,

é Zebei-Pe-Maliɣii ná-kulakelamai ɣaazu,

siegi zu é loozu la suɣili, gaazuzege ma:

⁵ Ee Zakɔbe, da-zeɣe ɣotaiti wola vage,

ta è-ɣiizuveti balaa, Izelayele!

⁶ Ti da yei ga zuviega eɣe laasamagiti,

egε kpeleiti, ti zie ɟobave,
 egε alɔwe gului, Maliɟii siingai,
 egε seɗele gului, ti zieleave.

⁷ Ziei ɟa yeizu, é ɗa ɟula seizuve,
 zie mɔinmɔingiti ta ná-ani zuwuiti fae.
 Ná-masagi ɟa zobogi zɔlɔɔ Agage ma,
 ná-masadai zebɛi ɟa wɔɔlɔ.

⁸ GALA ge kulave Ezipete yooi va,
 tegui zebɛi ɟeɟalai ɟa é zea,
 toɟa zobo sɔlɔɔ ziiti ma, ti ga sili nuiti,
 é ti-ma ɟaeiti golowolo,
 é ti zɔ ga ná-mɛɛinti.

⁹ Toɟa bili, é veε egε zala zinei,
 egεvelei zala zaai la,
 be ɟa a kata ga é wuzeɟe?
 Nui nii a tuya loo è ve, tuya ɟa naa ve,
 nui nii a è voovo, foovooi ɟa naa zo.»

¹⁰ Balake yiiɟaawanani Balaame ma, é yealoɟani, é ɟeni Balaame ma: «Gè è lolige ga è va, è sili nuiti foovo, weε, ná zeizu ɟea sava, è ɗa tuya loo ti ve. ¹¹ Tei é ɟea ɟana, liina ɗa-yooi zu! Gè boni ga nà faanεε mɔinmɔin ke è ve, keε ɢooɟɔ GALAGI è valage faanεɛiti sɔlɔɔ fai ma.»

*Balaame GALA ná-kulakεɛmaiti bo fai
 Izelayele ná-faa zu*

¹² Balaame Balake woɟaavoteni, é ɟe ma: «Gè beeni ɟani keelaiti pɔ, è ti leveni mà: ¹³ «Anεε ni Balake ɟa vaazu ga walii ta zanugi, nii é ná-masa pelei laavegai, é fe zèa, gè la zooga faa nɔpe keεzu ga ma vago, baa ma nɔu, ɢooɟɔ GALAGI ná-devei laalɔɟma. Nà naa nɔ wo, nii ɢooɟɔ GALAGI a bo mà.» ¹⁴ Niizu nà ga li nà-nubuseiti pɔ. Va, nà naa leεzu ga de, nii Izelayele nubuseiti ti vaazu keεzu ga ɗa-nubuseiti, yeeɟeɟalaiti su ti vaazu.» ¹⁵ Balaame faalaalii nii laazeelini, é ɟe ma:

«Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame ná-keela wooi ɟaa,
 zunui nii gaazuzegɛai ma, ná-keela wooi ɟaa,

¹⁶ nui nii é GALA gooiti menisu, naa ná-keela wooi ɟaa,
 nii é Anii-Pε-Unda ná-faaɟwεgiti feai zea,
 é Zebɛi-Pε-Maliɟii ná-kulakεɛmai ɟaazu,
 siεgi zu é loozu la suɟili, gaazuzegɛ ma:

¹⁷ Nà petesu, keε niizu laade de,
 nà sumɔsu, keε maa la de buɟani,
 velela velei, somideɟai ta ɟa ɟulazu Zakɔbe mavofodai zu,
 masadai ma lukpɔi ɟa ɟe Izelayele zaama,
 nii a ɟe Moabe nuiti goizu loɟazu,
 toɟa Sete ná-doun zunuiti kpein doɟa tɔungu zu.

¹⁸ Toɟa Edɔme yooi zo, é ɟe ga nɔnɔ,
 sili nuiti su, Seyiil yooi ɟa zo,
 Izelayele ɟa ná-zeegaaabaai le.

¹⁹ Nui nii é ɟulazu Zakɔbe mavofodai zu, naa ɟa masadai ɟe,
 toɟa naati undaavili, niiti ti velazu, ti ɟula taaiti ba.»

*Balaame Izelayele zili nuiti
 koloɟolo fai wo fai*

²⁰ Balaame Amaleke ɟaani. E faalaalii nii laazeelini, é ɟe ma:

«Amaleke ɔa é ga ziiti pe ti-ma mɔungi.
Kele gaabelasu, toɔa ɔolooɔolu.»

²¹ E Ken nuiti kaani. E faalaalii nii laazeelini, é ɔe ma:

«È-zeizuve loge kpe,
è-laɔaɔi loge fasa ɔize ma.

²² Kele Ken nuiti ta ɔe ga abui laamianigi.

Gaabelasu, Asuul nuiti ta li ga woye, ti wo ɔe ga kasooa nuiti.»

²³ Gaabelasu, é faalaalii nii laazeelini, é ɔe ma:

«Ee, maanooi nii é vaazu! Be ɔa a ye vulua GALA ná-keewotii luɔo?

²⁴ Kele keingiti ti ziei ɔa, ti vaazu, ti zege Kitime,
ta Asuul nuiti maanooi, ti Ebeel nuiti maanooi.

To balaa toɔa liizu undaaviligi zu.»

²⁵ Balaame liini, é ɔale ma ná-zooi zu. Balake balaagi liini ga va pelei.

25

Izelayele nuiti ti booo laa vai koooo gani koo vaiti su

¹ Izelayele nuiti ti zeini Sitime. Nuɔuseiti ti toozeini ga booo laa koooolooi zu, ta Moabe anzanu lointi. ² Naati ti ti lolini ga ti zalaɔai ɔula ta-ɔalagiti be. Nuɔuseiti ti vaani bu, ti zalaɔa laamii wo, ti nooo naati ta-ɔalagiti bu.

³ Ti voopeeni naati ta-ɔalagiti Baale-Peyool lebi vai va. Naama vai Goooo GALAGI yooaawanani ti laalooma. ⁴ Goooo GALAGI ɔeni Moize ma: «Nuɔuseiti kpein gaale ba, è ta-ɔundigiti selee guluiti ba, foloi ɔa, gaazu, naa ɔa a ke na-zooaawanai zege Izelayele maala.» ⁵ Moize ɔeni Izelayele lukpooaleve nuiti ma: «Wo ɔilagilagi ná-nuiti paa, niiti ti voopei Baale-Peyool lebi vai va.»

⁶ Zunu ɔila ge ɔeni Izelayele nuiti saama, é vaani ga Madiyan anzanu ɔila keeɔelointi saama, Moize ta Izelayele veei kpein gaazu, naazu naati ti da wolo, GALA daaooi sege veei laave. ⁷ Zalaɔa ɔula nui Aalon ná-doun zunui Elezaal ná-doun zunui Finease naama vai ɔaai ma, é wuzegeni bebei zaama, é kpein zege, ⁸ é vile Izelayele zunui volu ná-sege ɔotai wu, é ti felego pe so vooa, kpein zunui volokula, é anzanui zo kobuve. Naazu nimiza vai beni Izelayele nuiti saama. ⁹ Nu waavuu felego maazu naanigo (24 000) ɔa é zaani nimizai naa zu.

¹⁰ Goooo GALAGI boeni Moize va, é ɔe ma: ¹¹ «Zalaɔa ɔula nui, Aalon ná-doun zunui Elezaal ná-doun zunui Finease ɔa é na-zooaawanai zege Izelayele nuiti maala, na-zooolei ɔa é ma ti zaama, naa ɔa é kea, nei ge ga GALAGI, na po ga ti na ɔila noo debi, na-zooaawanai zu, ge la mo Izelayele nuiti ma zuwu ɔaaleveni. ¹² Naa ɔa é ba, da ɔe ma: «Gè minazefegi ɔea too be, nii a ɔe ga zioleigi ma ungi. ¹³ Toɔa ɔe ga too nooo, ta mavofodaiti. Zalaɔa ɔula wotii ɔa ɔe ga too, yeeɔeɔalai pe su, toozei é ná-zooolei ɔulave keema ná-GALAGI ve, é koto gba vai ɔeve Izelayele nuiti ta-vaa zu.»

¹⁴ Izelayele zunui ti paani ta Madiyan anzanui vooa, daaseigi ɔeni ga Zimeli, Salu ná-doun zunui. E ɔeni ga Simiyon ná-peleyege ɔundigii ta. ¹⁵ Madiyan anzanui nii ti paani, daaseigi ɔeni ga Kooebi, keeɔe laaseigi ɔeni ga Suul, nii é ɔeni ga bolodama moinmoin ma ɔundigii, kulaai bolodai gila su Madiyan yooi zu.

¹⁶ Goooo GALAGI boeni Moize va, é ɔe ma: ¹⁷ «Vala Madiyan nuiti ba, è ti-ma zuwu ɔaaleve. ¹⁸ Mazolo ti ɔeni ga wo zili nuiti, ti laavegai ga kelegele noi, Peyool ná-fai zu, ta Kooebi, nii é ɔeni ga Madiyan ɔundigii ta ná-doun anzanui, nii é zaani, Peyool ná-nimiza voloi.»

Izelayele nuiti gaalu daa velesi

¹⁹ Nimiza vai naa levega voluma,

26

¹ Góogó GALAGI gfeni Moize ta zalaḡa ḡula nui Eleazaal ma, nii é ga Aalón ná-doun zunui: ² «À Izelayele vebéi kpein gaalu, é zo kona vuufelegó (20) ma, é le zeemaazu, eḡevelei ta-veléyegéiti ti la, Izelayele nuiti kpein su, niiti ta zoo ti li kóomave.» ³ Moize ta zalaḡa ḡula nui Eleazaal, ti bóeni ti vó Moaḡe neméi zu, Zuludén ḡobave, Zeeliko letemave, ti ḡe ma: ⁴ «Ada vaazu gaalugi wosu, é zo kona vuufelegó (20) ma, é le zeemaazu, eḡevelei Góogó GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Izelayele nuḡuseiti pete, niiti ti ḡulani Ezipete yooi va:

⁵ Izelayele nii daa ga Zakáḡe, ná-doun zunu mǎungi é sǎlǎni, daaseigi gfeni ga Luḡen. Luḡen ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti, ti gfeni ga: Geenóke mavofodaiti, Palu mavofodaiti, ⁶ Géselon mavofodaiti, ta Kaalemi mavofodaiti. ⁷ Luḡen mavofodaiti tieḡó gfeni ga zunu waavuunaani maazu savagó undǎfela puusavagó (43 730). ⁸ Palu ná-doun zunui gfeni ga Eliáḡe. ⁹ Naa ḡa é gfeni ga Nemuwele keeḡe, ta Datan, ta Abilame. Datan naa, ta Abilame ti gfeni ga kundigíiti bebéi untuḡó, ti wuzegfeni Moize ta Aalón laalḡóma, ta Kólee ná-nu ḡulugiti, siḡi zu ti wuzegfeni la Góogó GALAGI laalḡóma. ¹⁰ Zooi laavalini, é ti maalǎḡu, ta Kólee, siḡi zu ná-nu ḡulugiti ti zaani la, ta siḡi zu abui zunu unfelegó puulǎlugó (250) ḡalani la. Ti gfeni nuḡuseiti be ga kizesu vai. ¹¹ Kele Kólee ná-doun zunuiti ti la gfeni zaani.

¹² Simiyón ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gfeni ga: Nemuwele mavofodaiti, Yamin mavofodaiti, Yakin mavofodaiti, ¹³ Zeela mavofodaiti, ta Sayile mavofodaiti. ¹⁴ Simiyón mavofodaiti tieḡó gfeni ga zunu waavuufele maazu fele unfelegó (22 200).

¹⁵ Gade ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gfeni ga: Sefon mavofodaiti, Gáḡi mavofodaiti, Suni mavofodaiti, ¹⁶ Wózeni mavofodaiti, Eli mavofodaiti, ¹⁷ Alóde mavofodaiti, ta Aleeli mavofodaiti. ¹⁸ Gade mavofodaiti tieḡó gfeni ga zunu waavuunaanigó undǎlugó (40 500).

¹⁹ Zuda ná-doun zunuiti ti gfeni ga Eel ta Wónan. Eel ta Wónan ti zaani Kanaan yooi zu. ²⁰ Zuda ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gfeni ga: Seela mavofodaiti, Peelése mavofodaiti, ta Zeela mavofodaiti. ²¹ Peelése ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gfeni ga: Géselon mavofodaiti ta Gamule mavofodaiti. ²² Zuda mavofodaiti tieḡó gfeni ga zunu waavuulǎfela maazu lǎzita undǎlugó (76 500).

²³ Isakaal ná-doun zunuiti, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la, ti gfeni ga: Tǎla mavofodaiti, Puva mavofodaiti, ²⁴ Yasuḡe mavofodaiti, ta Simelon mavofodaiti. ²⁵ Isakaal mavofodaiti tieḡó gfeni ga zunu waavuulǎzita maazu naani unsavagó (64 300).

²⁶ Zaḡulón ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gfeni ga: Seelǎde mavofodaiti, Elon mavofodaiti, ta Yaaleyele mavofodaiti. ²⁷ Zaḡulón mavofodaiti tieḡó gfeni ga zunu waavuulǎzita undǎlugó (60 500).

²⁸ Zozeḡe ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gfeni ga: Manasee ta Efelayime. ²⁹ Manasee ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gfeni ga: Makiil mavofodaiti, Galaade mavofodaiti, nii é gfeni ga Makiil ná-doun zunui. ³⁰ Galaade ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gfeni ga: Yeezeel mavofodaiti, Geeleke mavofodaiti, ³¹ Aseliyele mavofodaiti, Sikeme mavofodaiti, ³² Semida mavofodaiti, ta Geefeel mavofodaiti. ³³ Geefeel ná-doun zunui Selḡefáde la gfeni doun zunua zǎlǎni, kele é doun anzanuiti sǎlǎni, ti-laaseigiti kaa:

Maala, Noa, Gógela, Mileka ta Tiilesa. ³⁴ Manasee mavofodaiti tiegöi gñeni ga zunu waavuulölugö maazu felegö undöfela (52 700).

³⁵ Efelayime ná-doun zunuiti, egevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Suteela mavofodaiti, Beekesl mavofodaiti, ta Tađan mavofodaiti. ³⁶ Suteela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gñeni ga: Elan mavofodaiti. ³⁷ Efelayime mavofodaiti tiegöi gñeni ga zunu waavuusavagö maazu felegö undölugö (32 500). Zozefe ná-doun zunuiti kana, egevelei ti-mavofodaiti ti la.

³⁸ Benzamen ná-doun zunuiti, egevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Beela mavofodaiti, Asebele mavofodaiti, Ayilame mavofodaiti, ³⁹ Sufame mavofodaiti, ta Gufame mavofodaiti. ⁴⁰ Beela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gñeni ga: Aalede mavofodaiti ta Naaman mavofodaiti. ⁴¹ Benzamen mavofodaiti tiegöi gñeni ga zunu waavuunaani maazu lölugö undözita (45 600).

⁴² Dan ná-doun zunuiti, egevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Suđame mavofodaiti. ⁴³ Suđame mavofodaiti tiegöi gñeni ga zunu waavuulözita maazu naanigö unnaanigö (64 400).

⁴⁴ Aseel ná-doun zunuiti, egevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Yimena mavofodaiti, Yisevi mavofodaiti, ta Belia mavofodaiti. ⁴⁵ Belia ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti gñeni ga: Geebeel mavofodaiti ta Malekiyele mavofodaiti. ⁴⁶ Anzanu loun gñeni Aseel ya, daaseigi gñeni ga Seela. ⁴⁷ Aseel mavofodaiti tiegöi gñeni ga zunu waavuulölugö maazu savagö unnaanigö (53 400).

⁴⁸ Nefetali ná-doun zunuiti, egevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Yaaseyele mavofodaiti, Guni mavofodaiti, ⁴⁹ Yeesel mavofodaiti, ta Sileeme mavofodaiti. ⁵⁰ Nefetali mavofodaiti tiegöi gñeni ga zunu waavuunaani maazu lölugö unnaanigö (45 400).

⁵¹ Izelayele nuiti tiegöi gñeni ga zunu waaundözita maazu gila undöfela puusavagö (601 730).

Zooi gaađwe vai

⁵² Góogö GALAGI böeni Moize va, é gñe ma: ⁵³ «Zooi gaađwe bolodaiti ba, é zoloo nuiti tiegöiti ma. ⁵⁴ Bolodaiti ti mändai, da zooi ve ti ya ga bööba, niiti ti löidai, è zooi tago ve ti ya. Ege gilagilagi ná-zooi gaa ve zea, é zoloo ti-liegöi ma. ⁵⁵ Kele zooi gaa gaa gñe ga kpakutoomai. Ta ti zölö ga tönö, egevelei ti-gñeni tawolodaiti daaseigi la. ⁵⁶ Zooi gaa gaa gñe ga kpakutoomai, naati zögözu, niiti ti wola mändai, ta niiti ti wola la mändi.»

Leevi nuiti gaalu daa velesii

⁵⁷ Leevi nuiti, ti gñaluni, egevelei ti-mavofodaiti ti la, ti gñeni ga: Geeleson mavofodaiti, Keđate mavofodaiti, ta Melali mavofodaiti. ⁵⁸ Leevi mavofodaiti ti gñeni ga: Libeni mavofodaiti, Geebelön mavofodaiti, Maali mavofodaiti, Musi mavofodaiti, ta Kólee mavofodaiti. Keđate Amelame zölöni. ⁵⁹ Amelame anzai laaseigi gñeni ga Yókeebede, Leevi ná-doun anzani, nii é zölöni Leevi ve Ezipete yooi zu. E dounğa zölöni Amelame ve ga Aalön ta Moize, ta Miliyame, nii é gñeni ga ti-vaazeelai. ⁶⁰ Niiti ti zölöni Aalön ve ti gñeni ga Nadaöe, Ađiyu, naa ve Eleazaal va, ta Itamaal. ⁶¹ Nadaöe ta Ađiyu ti zaani, naa gñeni siegi zu ti vaani la ga abu gñiligi Góogö GALAGI gñakala.

⁶² Niiti ti gñaluni, zunuiti kpein é zo alu gila ma, é le zeemaazu, zunuiti ta zunu lointi, ti gñeni ga zunu waafelegö maazu savagö (23 000). Ti la gñeni ti veeni Izelayele nuiti ba, ti va ti gñalu, mazölö zou la gñeni veeni ti ya Izelayele nuiti saama.

Gaalugi unseizuve

⁶³ Naati ka Moize ta Eleazaal ti ti gñaluni Moabe nemaiti su, Zuluden gobaue, Zeeliko letemave. ⁶⁴ Niiti kpein Moize ta zalađa gñala nui Aalön ti ti gñaluni

Sinayi tevebai zu, naa ta nɔpe ge la mɔ ɣeni niiti saama. ⁶⁵ Mazɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni ti ma: «Ta zaazu tevebai zu.» Gila kpalaa ge la ɣeni yeni vulua, é ɣula Yefunee ná-doun zunui Kalébe volu, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe.

27

Tɔgi é lo anzanuiti ta-vogani zege vaiti ba

¹ Anzanu loun loɔlugo ɣeni ná, ti-laaseigi ga: Maala, Noa, Ɔɔgela, Mileka, ta Tiilesa. Ti-ɣee laaseigi ɣeni ga Selɔfegade, Geefeeɛɛ ná-doun zunui. Keeɣe wolani ti ɣeni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee, ta Zozefe. Anzanu naati ka ti vaani, ² ti lo Moize ɣakala, ta Elezaal, ta kundigiti, ta bebei kpein, GALA daagomi sege velei laave, ti ɣe ma: ³ «Gi-ɣee zaave tevebai zu, keɛ é la ɣeni naati ta-bɔgi zu, niiti ti wuzegeni Ɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔma, Kɔlee ná-nu bulugiti, keɛ é zaani ga kpɔɔ ɣotoi maavele, doun zunu la ɣeni zea. ⁴ Leeni vaa zu gi-ɣee laaseigi a ɣula ná-bolodai zaama, tɔzei doun zunu valagi maavele ma? Gi-ɔɔda ve, gi-ɣee keɛɣelointi saama.»

⁵ Moize liini ga ti-maavai Ɔɔɔɔ GALAGI ɣakala. ⁶ Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: ⁷ «Gaamai ɣa Selɔfegade ná-doun anzanuiti ti bosu. Da zooi ve ti ya, é ɣe ga tɔnɔi, ti-ɣee keɛɣelointi saama. Tiya ɣa da ti-ɣee nɔnɔi leve ti ɔ. ⁸ Da bɔe Izelayele nuiti pɔ, é ɣe ti ma: Siɛgi zu zunui ta zaazu la, é la doun zunu yeni, wa ná-poganii ve ná-doun anzanui ya. ⁹ Ni doun anzanu la zea, wa ná-poganii ve keɛɣelointi zea. ¹⁰ Ni keɛɣelounɣa ti la be, wa ná-poganii ve keɛɣe keɛɣelointi zea. ¹¹ Ni keɛɣelounɣa ti la keɛɣe ve, wa ná-poganii leve ná-nu ɣiteɣitegi ta ɔ bolodai zu, naa ɣa a ye zea. Toɣa ɣe ga devei ta tɔgi Izelayele nuiti be, eɣevelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Zozuwe ɣee vai ga Moize votogi (Tɔ Sevei Velesi 31:1-8)

¹² Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Le Aɔalime ɣizei nii ma, è wele zooi va, gè feezu Izelayele nuiti be. ¹³ Da welezu ba, keɛ da balaagi da zaazu, è li è-memewolani pɔ, ti zaai, eɣevelei è-ɣeloin Aalɔn zaani la, é li memewolani pɔ ti zaai. ¹⁴ Mazɔɔ wo ɣeeve ga kololala nuiti ná-devei laalɔɔma, Sin tevebai zu, siɛgi zu bebei zu nuɔuseiti ti maagaaɔlii ɣeeni la, ti kpɔei veɛ bɔ. Wo la ɣeni ná-ɔadadai maawuini nuɔuseiti gaazu, é lo ziei vai va, ti ɣeni maalolisu.» (Naa ɣeni ga Meeliɔa dei ná-fai é ɣeni Kadese, Sin tevebai zu.)

¹⁵ Moize bɔeni Ɔɔɔɔ GALAGI ɔ, é ɣe ma: ¹⁶ «Ɔɔɔɔ GALAGI é ga kpusei kpein ta-zenvuiti ta-GALAGI, da bɔɔi yiimazege ga nu, è sei bebei unda, é ɣe ga kundigiti, ¹⁷ nui nii a ɣe losu ti untuɔɔ kɔɔɔzuveti, é da li ga tiye, é da va ga tiye, nii a ke Ɔɔɔɔ GALAGI ná-nuɔuseiti ti mina ɣe eɣevelei baalagiti ti la, ti make nu la ná.»

¹⁸ Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Nun ná-doun zunui Zozuwe zege, zunu ve nii zenvui zeini su, da yeela ma. ¹⁹ Da lii la, è sei zalaɣa ɣula nui Elezaal ɣakala, ta bebei kpein, è deveiti fe zea ti ɣaazu. ²⁰ Da da-ɣundigilai ma zobogi ta ve zea, naa ɣa a ke Izelayele vebei ɣolo be. ²¹ Toɣa ze zalaɣa ɣula nui Elezaal ɣakala, naa ɣa da gaazaɣa tɔun be, ga anii nii daaseigi ga wuulimegi. Nii nɔpe a bona, vele ɣana Zozuwe ta Izelayele nuɔuseiti ta ta-ɣɔɔɔ vaiti so da.»

²² Moize keeni, eɣevelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea. E Zozuwe zeini zalaɣa ɣula nui Elezaal ɣakala, ta bebei kpein. ²³ E yeeti daani ma, é deveiti fe zea, eɣevelei Ɔɔɔɔ GALAGI boni la ma.

28

Tɔgi é lo zalaɣaiti ba (Egezɔde 29:38-46)

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɔeni Moize vɔ, é ɣe ma: ² «Niima levei laazeeli Izelayele nuiti ma, é ɣe ti ma: Wa dama kpe, wo nɔnɔ ma veɔɔanii ve, yeedeɣala vagoi zu, é ga na-zalaɣaiti, daamianigiti ti ɣalazu abui ɣa, ti bè ga ani maku neai. ³ Da ɣe ti ma: Folo-o-folo, wa kona gila baala sine felego ɣula, nii neevuzu la ba, Gɔɔɔɔ GALAGI ve ga gala zalaɣai, nii abui galazu. ⁴ Da baala zivo ɣilagi ɣula ga zalaɣai sobui, è zɔɔma vaala zivoi ɣula kpɔkɔi, ⁵ naa vee veɔɔanii va, nii é ga bulu vukɔ vagoi kilo savago, gaayogai ga wolive wulo vagoi litele ɣila ta tukpe (1,5). ⁶ Gala zalaɣai ɣana, folo-o-folo, nii é ɣeezu ɣulazu, eɣevelei deveai la Sinayi gizei ma. Zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ve. ⁷ Wa puya zalaɣai bɔ baala zivo mɔungi va, ga dɔɔ baagi litele ɣila ta tukpe (1,5), ada nadegai zu ɣa wa puya zalaɣai naa ɣula ná, ga dɔɔ baagi Gɔɔɔɔ GALAGI ve. ⁸ Baala zivoi velesiei ɣa ɣula ga zalaɣai kpɔkɔi, veɔɔanii ta puya zalaɣai, niiti ti bɔgai sobu gelei va, naa ma ziiti nɔ bɔ ba. Zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ve.

Dooɣo foloi ma zalaɣaiti

⁹ «Dooɣo foloi, wa baala zivo felego ɣula ga zalaɣai, niiti ti kona gila nɔ ɣea, neevuzu nɔpe ge la ba, è veɔɔanii vu ma ga bulu vukɔ vagoi kilo lɔzita, gaayogai ga gulɔi, puya zalaɣai vu ma. ¹⁰ Wa gala zalaɣai naa ɣula dooɣo foloi ɣilagilagi. Naa kpein ge bɔ gala zalaɣai va, é ɣulazu folo-o-folo, ta ná-puya zalaɣai.

Alugi laaɣulazuve ma zalaɣai

¹¹ «Alugi laaɣulazuve, wa nike zine bokpa felego ɣula ga gala zalaɣai Gɔɔɔɔ GALAGI ve, ta baala sine ɣila, ta kona gila baala sine lɔfela, neevuzu mina ɣe ti va. ¹² Wa veɔɔanii vee gala zalaɣa zuaiti ba, toɣa ɣe ga bulu vukɔ vagoi, gaayogai ga gulɔi: kilo taavuugo nike zinei ɣilagilagi ve, ta kilo lɔzita baala sinei ve, ¹³ ta kilo savago baala zivoi ɣilagilagi ve. Gala zalaɣai ve, zalaɣai nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ve. ¹⁴ Puya zalaɣaiti ta ɣeezu ga dɔɔi litele savago, é vee nike zine ɣilagi va, litele felego vee baala sinei va, ta litele ɣila ta tukpe (1,5) ge vee baala zivoi va. Gala zalaɣaiti kana, ta ɣe ɣulazu alugi laaɣulazuve, alu-o-alu, konagi zu. ¹⁵ Wa boli zinei ɣula balaa ga koto gba zalaɣai Gɔɔɔɔ GALAGI ve. Naa kpein ge bɔ gala zalaɣai va, é ɣulazu folo-o-folo, ta ná-puya zalaɣai.

Pakegi ma zalaɣaiti (Leevi Nuiti 23:5-14)

¹⁶ «Alu mɔungi ma volo puugo maazu naanisiei (14) ɣa ɣeezu ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-Pakegi.

¹⁷ «Alugi naa ma volo puugo maazu lɔlusiei (15) ɣa fetii lɔzeizu ma. Bului nii leve la su, naa ɣa wa ɣe miizu eyesu folo lɔfela. ¹⁸ Folo mɔungi, wa gaalɔba nadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eɣevelei wa da ke la, ¹⁹ wa nike zine bokpa felego ɣula ga gala zalaɣai Gɔɔɔɔ GALAGI ve, ta baala sine ɣila, ta kona gila baala sine lɔfela, neevuzu mina ɣe ti va. ²⁰ Wa veɔɔanii vee gala zalaɣa zuaiti ba, toɣa ɣe ga bulu vukɔ vagoi, gaayogai ga gulɔi: kilo taavuugo nike zinei ɣilagilagi ve, ta kilo lɔzita baala sinei ve, ²¹ ta kilo savago baala zivoi ɣilagilagi ve. ²² Wa boli zine ɣila kula ga koto gba zalaɣai, naa ɣa a ke koto gba vai ɣe wo ve. ²³ Naati kpein ta laazu gala zalaɣai maazu, é ɣulazu sobu-o-sobu. ²⁴ Folo-o-folo, folo lɔfela laawu, wa naama laamianigiti kula, nii abui galazu, makugi neai Gɔɔɔɔ GALAGI ve. Wa ti ɣula ga zalaɣai, é bɔ gala zalaɣai va, é ɣulazu folo-o-folo, ta

ná-puya zalaɣai. ²⁵ Foloji lɔfelasiɛi, wa gaaleba ɲadegai wo, wo la boti nɔpɛ kea, eɣevelei wa ɗa ke la.

Pantekote voloi ma zalaɣaiti
(Leevi Nuiti 23:15-22)

²⁶ «Zooi va lɔnɔ mɔungiti ma ɣoozunɛɛ voloi, wo vaazu veɓanii veezu la ɢooɣɔ GALAGI ve, ga ani niineiti, ɗooɣɔiti ma vetii, wa gaaleba ɲadegai wo, wo la boti nɔpɛ kea, eɣevelei wa ɗa ke la. ²⁷ Wa nike zine ɓokpa felegɔ ɣula ga gala zalaɣai, ta baala sine ɣila, ta kona gila baala sine lɔfela, makugi neai ɢooɣɔ GALAGI ve. ²⁸ Wa veɓanii veɛ gala zalaɣa zuaiti ba, toɣa ɣe ga bulu vukɔ vaɣɔi, gaayɔgai ga gulɔi: kilo taavuugɔ nike zinei ɣilagilagi ve, ta kilo lɔzita baala sinei ve, ²⁹ ta kilo savagɔ baala zivoi ɣilagilagi ve. ³⁰ Wa boli zinei ɣula balaa, naa ɣa a ke koto gba vai ɣe wo ve. ³¹ Wa suai niiti kula, neevuzu mina ɣe ti va, ta ta-vuya zalaɣaiti. Naa kpein ge ɓɔ gala zalaɣai va, ɛ ɣulazu folo-o-folo, ta ná-veɓanii.

29

Puvu fɛɛ vetii ma zalaɣaiti
(Leevi Nuiti 23:23-25)

¹ «Alugi lɔfelasiɛi ma volo mɔungi, wa gaaleba ɲadegai wo. Wo la boti nɔpɛ kea, eɣevelei wa ɗa ke la. Toɣa ɣe wo ve ga puvu fɛɛ yeei. ² Wa nike zine ɓokpa gila kula ga gala zalaɣai, ta baala sine ɣila, ta kona gila baala sine lɔfela, neevuzu mina ɣe ti va, makugi neai ɢooɣɔ GALAGI ve. ³ Wa veɓanii veɛ gala zalaɣa zuaiti ba, toɣa ɣe ga bulu vukɔ vaɣɔi, gaayɔgai ga gulɔi: kilo taavuugɔ nike zinei ve, ta kilo lɔzita baala sinei ve, ⁴ ta kilo savagɔ baala zivoi ɣilagilagi ve. ⁵ Wa boli zine ɣila kula ga koto gba zalaɣai, naa ɣa a ke koto gba vai ɣe wo ve. ⁶ Naama zalaɣaiti ta ɓɔ gala zalaɣaiti ba, niiti ti ɣulazu alu-o-alu ta folo-o-folo, ta ta-veɓaniiti, ta ta-vuya zalaɣaiti, eɣevelei deveai la tɔgi zu ta-vaa zu. Zalaɣaiti be, niiti abui ti ɣalazu, makugi neai ɢooɣɔ GALAGI ve.

Koto gba voloi ma zalaɣaiti
(Leevi Nuiti 23:26-32)

⁷ «Alugi lɔfelasiɛi ma volo puugɔi ma, wa gaaleba ɲadegai wo. Wa zugi zo, wo la boti nɔpɛ kea. ⁸ Wa nike zine ɓokpa gila kula ga gala zalaɣai, ta baala sine ɣila, ta kona gila baala sine lɔfelaiti, neevuzu mina ɣe ti va, makugi neai ɢooɣɔ GALAGI ve. ⁹ Wa veɓanii veɛ gala zalaɣa zuaiti ba, toɣa ɣe ga bulu vukɔ vaɣɔi, gaayɔgai ga gulɔi: kilo taavuugɔ nike zinei ve, ta kilo lɔzita baala sinei ve, ¹⁰ ta kilo savagɔ baala zivoi ɣilagilagi ve. ¹¹ Wa boli zinei ɣula balaa ga ga koto gba zalaɣai. Naa kpein ge ɓɔ koto gba zalaɣai va, nii ɛ ɣulazu koto gba voloi, ta gala zalaɣai, nii ɛ ɣulazu folo-o-folo, ta ná-veɓanii, ta ta-vuya zalaɣaiti.

Kota lo fetii ma zalaɣaiti
(Leevi Nuiti 23:33-44)

¹² «Alugi lɔfelasiɛi ma volo puugɔ maazu naanisiɛi (14) ma, wa gaaleba ɲadegai wo, wo la boti nɔpɛ kea, eɣevelei wa ɗa ke la. Wa fetii ɣula ɢooɣɔ GALAGI lebi vai ma, wa naa ɣe folo lɔfela laawu. ¹³ Wa nike zine ɓokpa puugɔ maazu savagɔ (13) ɣula ga gala zalaɣai, ta boli zine felegɔ, ta kona gila baala sine puugɔ maazu naanigɔ (14), neevuzu mina ɣe ti va, makugi neai ɢooɣɔ GALAGI ve. ¹⁴ Wa veɓanii veɛ gala zalaɣa zuaiti ba, toɣa ɣe ga bulu vukɔ vaɣɔi, gaayɔgai ga gulɔi: kilo taavuugɔ nike zinei ɣilagilagi ve, ta kilo lɔzita baala sinei ɣilagilagi ve, ¹⁵ ta kilo savagɔ baala zivoi ɣilagilagi ve. ¹⁶ Wa boli zinei ɣula balaa ga koto gba zalaɣai. Naa kpein ge ɓɔ gala zalaɣai va, ɛ ɣulazu folo-o-folo, ta ná-veɓanii, ta ná-puya zalaɣai.

¹⁷ «Foloi velesiei ma, wa nike zine bokpa puugo maazu felego (12) gula ga zalaƙai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ¹⁸ Wa vebeaniiti ta puya zalaƙaiti pee zalaƙa zuaiti ba, kofogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, egvelei deveai la tɔgi zu. ¹⁹ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalaƙai. Naa kpein ge bo gala zalaƙai va, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaƙai.

²⁰ «Foloi zavasiei ma, wa nike zine puugo maazu gila (11) kula ga zalaƙai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ²¹ Wa vebeaniiti ta puya zalaƙaiti pee zalaƙa zuaiti ba, kofogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, egvelei deveai la tɔgi zu. ²² Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalaƙai. Naa kpein ge bo gala zalaƙai va, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaƙai.

²³ «Foloi naanisiei ma, wa nike zine puugo gula ga zalaƙai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ²⁴ Wa vebeaniiti ta puya zalaƙaiti pee zalaƙa zuaiti ba, kofogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, egvelei deveai la tɔgi zu. ²⁵ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalaƙai. Naa kpein ge bo gala zalaƙai va, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaƙai.

²⁶ «Foloi lolusiei ma, wa nike zine taavuugo gula ga zalaƙai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ²⁷ Wa vebeaniiti ta puya zalaƙaiti pee zalaƙa zuaiti ba, kofogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, egvelei deveai la tɔgi zu. ²⁸ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalaƙai. Naa kpein ge bo gala zalaƙai va, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaƙai.

²⁹ «Foloi lozitasiei ma, wa nike zine losava gula ga zalaƙai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ³⁰ Wa vebeaniiti ta puya zalaƙaiti pee zalaƙa zuaiti ba, kofogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, egvelei deveai la tɔgi zu. ³¹ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalaƙai. Naa kpein ge bo gala zalaƙai va, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaƙai.

³² «Foloi lofelasiei ma, wa nike zine lofela gula ga zalaƙai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ³³ Wa vebeaniiti ta puya zalaƙaiti pee zalaƙa zuaiti ba, kofogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, egvelei deveai la tɔgi zu. ³⁴ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalaƙai. Naa kpein ge bo gala zalaƙai va, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaƙai.

³⁵ «Foloi losavasiei ma, wa GALA debi gaalebai wo. Naama voloi, wo la boti nɔpe kea, egvelei wa da ke la. ³⁶ Wa nike zine gila kula ga gala zalaƙai, baala sine gila, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina ge ti va, makugi neai Goofo GALAGI ve. ³⁷ Wa vebeaniiti ta puya zalaƙaiti pee zalaƙa zuaiti ba, kofogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, egvelei deveai la tɔgi zu. ³⁸ Wa boli zinei gula balaa ga koto gba zalaƙai. Naa kpein ge bo gala zalaƙai va, e gulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaƙai.

³⁹ «Naa ga wa ke Goofo GALAGI ve, wa-veti voloiti su, e gula wa-vebeaniiti polu, wo ti laai gisu, ta wa-minazege daazeeli zalaƙaiti, ti ga wa-gala zalaƙaiti, ta wa-vebeaniiti, ta wa-vuya zalaƙaiti, ta wa-yiilei zalaƙaiti.»

30

¹ Moize devei naati kpein boni Izelayele nuiti ma, niiti Goofo GALAGI ti veeni zea.

Tɔgi e lo minazefegiti ba

² Moize bɔɛni Izelayele nuiti ma wolodama gundiŋiiti pɔ, ɛ ɣeni ti ma: «Devei vete, nii Gɔɔɔɔ GALAGI feai: ³ Siegi zu zunui ta minazegezu la Gɔɔɔɔ GALAGI ve, baa ɛ konai wo, ɛ vile fai ta va, nii ɛ pɔ ga ɛ ke, ɛ la mɔ daawooi zεgea ma. Toɣa naa kpein ke, niiti ti gɔlaai da, ɛ bo.

⁴ «Ni anzalopoi ta, nii ɛ keεge nά-pelei wu de, a minazege keena Gɔɔɔɔ GALAGI ve, ɛ bɔɔɔ gɔli ga naa, ⁵ ni keεge a nά-minazege fai ta nά-kona vai zuɣweena, ɛ bɔɔɔ gɔliai la, ni keεge a maafena kpɔ, ɛ la faa woni toun tetegi, nά-minazegegiti ta nά-konaiti kpein ta ye ma, niiti ɛ bɔɔɔ gɔliai ga tiye. ⁶ Kele ni keεge la yeezeini bu, yeei nɔ ɛ faa gweegai la su, minazegegiti ta konai kpein ɛ bɔɔɔ gɔliai la, naati ti la mɔ yega ma. Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa suvaaye, mazɔɔ keεge la yeezeini ti wu.

⁷ «Ni toɣa zini be, ɛ minazegegaa ɣeai na, baa ɛ bɔɔɔ gɔliai na, ga kpɔei ta nii kulaai na da, ɛ bo, ⁸ ta sinigi a faa gweena su, ɛ maafε kpɔ toun tetegi voloi nɔ ɛ faa gweegai la su, nά-minazegegiti ta ye ma, ta konaiti ɛ bɔɔɔ gɔliai ga tiye, ta ye ma. ⁹ Kele ni sinigi la yeezeini bu, voloi nɔ ɛ sugweesu da, ɛ minazegegi ɣaava, nii ɛ keai, ta kpɔei kulaai daave, niiti ɛ bɔɔɔ gɔliai ga tiye, Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa suvaaye.

¹⁰ «Poanzai, baa anzanui ti ɣeleai ba, minazegegi naa a bo, baa konai nɔpe kulaai daave, nii ɛ bɔɔɔ gɔlizu la, gɔliai ɣa ye de.

¹¹ «Anzanui nii ɛ zini be, naa a minazegegaa ɣeena, baa ɛ bɔɔɔ gɔli ga konai ta, ¹² sinigi a faa gweena su, ɛ maafε kpɔ, ɛ la yeegulani bu, ɛ va ɣele, nά-minazegegiti kpein ta ye ma, ta kona wooi nɔpe ɛ bɔɔɔ gɔliai la. ¹³ Kele ni sinigi a ɣelena, voloi nɔ ɛ sugweesu da, nά-minazegegi kpein ta kona wooi kpein ɛ lo tɔ bɔɔɔi va, baa daawooi va, naati ti la yega ma. Sinigi ti ɣaavaa, Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa suvaaye. ¹⁴ Sinigi ɣa zoo ɛ ti ye ma, baa ɛ minazegegi kpein koloɣolo, baa konai kpein nii a zoo ɣelezu la anii ta va. ¹⁵ Ni sinigi la ɣeleni, a maafena kpɔ eyesu poluma zobui zeeli, anzai ɣa gɔli minazegegi kpein su, ta kona woiti kpein su, ɛ ti woga. E vaa bu ga ɛ ti make, tɔzei ɛ maafεga kpɔ, ɛ la faa woni, foloi ɛ meniga da. ¹⁶ Kele ni toɣa ti zεge ma, foloi tanigaani tevega voluma, kpega voluma ga sugwee, toɣa anzai nά-faafaa golai ma ɣasɔi zεge.»

¹⁷ Tɔgiti kana, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI ti veeni Moize ya, ɛ vile zunui ta anzai ti yɔɔɔzuve va, doun keεgei ta nά-doun anzanui ti yɔɔɔzuve va, siegi zu ɛ ga nu niinei, ɛ keεge nά-pelei wu de.

31

Pile sɔlɔ fai Madiyan nuiti ma

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ, ɛ ɣe ma: ² «Izelayele nuiti tɔnɔi vɔtokula Madiyan nuiti ma, naa volu, da li niina ɛ-memewolani pɔ, ti zaai.»

³ Moize bɔɛni nuɔuseiti pɔ, ɛ ɣe ti ma: «A zunui tanigaani maafɔli ga kɔɔɔ zɔɔlaiti wo zaama, ti li Madiyan nuiti daalɔɣɔma, naa ɣa a ke, Gɔɔɔɔ GALAGI nά-potokulai laazeeli Madiyan nuiti ma. ⁴ Bolodai ɣilagilagi zu, wa zunu waagila (1 000) kula ti zaama, wo ti leve kɔɔmave.»

⁵ Ti ziimazegegi woni Izelayele nuɔuseiti saama, bolodai ɣilagilagi zu, zunu waagilagila (1 000), ti-liegɔi ɣeni ga zunu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) ti maafɔliai kɔɔɔ vai ma. ⁶ Moize ti leveni kɔɔmave, ɛ Finease vεe ti va, zalaɣa ɣula nui Elezaal nά-doun zunui, naa ɣa ɛ ɣeni seizu ɣadegai ma zɔɔlaiti segezu, ta puugiti ɛ va da poogiti de la.

⁷ Ti kɔɔɔ zɔɔlaiti segeni, ti li Madiyan nuiti daalɔɣɔma, eɣevelei Gɔɔɔɔ GALAGI devei veeni la Moize ya. Ti zunuiti kpein paani, ⁸ ɛ bɔ Madiyan nuiti

ta-masa dɔɔlugɔ va, ti ga: Evi, Leekeme, Suul, Guul, ta Leeɓa. Ti Beyɔɔl nɔ-doun zunui Balaame balaagi vaani ga boɗa zɔkpɔi. ⁹ Izelayele nuiti ti Madiyan anzanuiti ta ti-lointi soni ga duɔiti, ti li ga tiye. Ti ta-zuaiti soni, ta ta-logani bulugiti kpein, ɛ vɛɛ ti-yeaɗɔligi kpein ba. ¹⁰ Ti abui lɔni ta-laaiti kpein ba, vɛti ti ɗeni zeini nɔ, ta ti-vuuzuvɛti kpein. ¹¹ Ti liini ga aniiti kpein ti ti zoni kɔɔmavɛ, nuiti ti vɛɛ toganiiti ba. ¹² Ti liini ga duɔiti, ta kɔɔzoganiiti, ta kɔɔi zu aniiti Moize vɔ, ta zalaɗa ɗula nui Eleazaal, ta Izelayele vɛbei, naati ti ɗeni vuuni Moabe nemɛi zu, Zuludɛn ɗobavɛ, Zeeliko letemavɛ.

Kɔɔɗɔ nuiti nade fai

¹³ Moize ta zalaɗa ɗula nui Eleazaal ta bɛbei nɔ-kundiɗiiti kpein ti wuzɛɗeni, ti li, ti laaɗomisuvɛ, ti-vuuzuvɛ volu vɛlei. ¹⁴ Moize yiɗaawanani kɔɔɗulubaiti ma, nu waagilagila kundigɗiiti, ta nu ungilagila kundigɗiiti, niiti ti vaani, ti zeɗe kɔɔmavɛ. ¹⁵ Moize ti ɗaazaɗani, ɛ ɗe ti ma: «Lee vaa zu wo niima anzanuiti kpein zɛgai vulua? ¹⁶ A ɗize su ga, tiya ɗa ti Balaame nɔ-tɛnɛ gooi zoni, ti Izelayele nuiti dɔ woɔvaladai zu, ɗooɗɔ GALAGI laalɔɗoma, Peyɔɔl nɔ-fai zu, naa ɗa ɛ vaani ga maanɔɗi ɗooɗɔ GALAGI nɔ-nubuseiti saama. ¹⁷ Niizu niina, ɔ zunu loungoiti kpein paa, wo anzanui kpein paa, niiti ti zunu vaa ɗwɛɛgai na. ¹⁸ Anzanu loungoiti, niiti ti la de zunu laakoba vaa ɗwɛɛ, naati nɔ ɗa wa ti ye nɔ, wo ti make ɓɔɗɔ vɛ.

¹⁹ «Wɔun wa, ɔ li, wo vu ada ɗila ade-vuuzuvɛ voluvɛ, wo ye nɔ folo lɔfela laawu, wɔiti wo nu vaai, ɓaa wo vɔɗɗu pooma va, wa ɓɔɗɔ nade folo zavasiɛi, ta folo lɔfelasiɛi, wa-o, wa-luɔiti-yo. ²⁰ Wa seɗeiti kpein nade balaagi, sɔɔla kpein kpɛɛai ga kɔɔi, ɓaa boli leɗa zeɗe kpein, ta anɗaka kpein ɛ ga gului.»

²¹ Zalaɗa ɗula nui Eleazaal ɓɛni kɔɔɗɔ nuiti pɔ, ti zeɗeni kɔɔmavɛ, ɛ ɗe ti ma: «À wɛɛ faazeikpasui va, ɛ tɔgi zu, ɗooɗɔ GALAGI ma levei veai Moize ya: ²² zanugi, walii, kɔlu ɓɔigi, kɔlui, foɗagi, ta ɓɔɓɔgi, ²³ anii kpein nii a zoo lɔzu abui ɗa, ɛ la ɗala, wa naa lɔ abui ɗa, ɛ nade. Naa volu, wa ti lɔ ɓalaa zie nadeɗai wu. Keɛ, sɔɔla kpein ɛ la zooga lɔzu abui ɗa, wa naati dɔ nɔ zie nadeɗai wu. ²⁴ Wa wa-zeɗeiti gba, folo lɔfelasiɛi, wa nade niina, naa voluma, wa zoo lɔzu ade-vuuzuvɛ.»

Kɔɔzoganiiti gaafwɛ vai

²⁵ ɗooɗɔ GALAGI ɗeni Moize ma: ²⁶ «Zalaɗa ɗula nui Eleazaal zeɗe, ɛ vɛɛ ɛ va, ta nubuseiti ta-veleyeɗeiti ma ɗundiɗiiti, wo kɔɔzoganiiti gaalu, duɔiti ta toganiiti. ²⁷ Da kɔɔzoganii naati gaafwɛ su fele, ma vali saamai ve kɔɔɗɔ nuiti zea, ma vali saamai ve nubusei zɔiti kpein zea. ²⁸ Nii ɛ ɗɛɛzu ga kɔɔɗɔ nuiti tɔnɔi, vɛɛanii ɗa zeɗe ba, ɛ ɗe ga ɗooɗɔ GALAGI nɔnɔi, nu ɗila ka zeɗe nu undɔɔlugɔi (500) zaama, togani ɗila ka zeɗe togani undɔɔlugɔi (500) zaama, ma wolaiti ta ma goiti ta soovalegiti saama. ²⁹ Ma vali saamai nii feai ti ya, ɗa seɗe naa va, ɛ fe zalaɗa ɗula nui Eleazaal ya, ɛ ɗe ga vɛɛanii seɗeai ba ɗooɗɔ GALAGI vɛ. ³⁰ Ma vali saamai nii ɛ ɗɛɛzu ga Izelayele nuiti tɔnɔi, ɗa nu ɗila seɗe nu vuulɔɔlugɔi (50) zaama, ɛ togani ɗila seɗe togani vuulɔɔlugɔi (50) zaama, ma wolaiti ta ma goiti ta soovalegiti saama, ɛ ti ve Leevi nuiti zea, niiti ɗooɗɔ GALAGI nɔ-seɗe vɛɛ nadeɗai make fai ɗalivaai ti ma.»

³¹ Moize ta zalaɗa ɗula nui Eleazaal ti keeni, eɗɛvelei ɗooɗɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³² Kɔɔzoganiiti niiti kɔɔɗɔ nuiti ti vaani la, naa ɗeni ga: baalagi ta bolii waaundɔzita waaɓuulɔfela maazu lɔɔlu (675 000), ³³ nikɛ waaɓuulɔfela maazu felegɔ (72 000), ³⁴ soovale waaɓuulɔzita maazu ɗila (61 000), ³⁵ anzanu loungoi niiti ti la ɗeni de zunu laakoba vaa ɗwɛɛ, naati ti ɗeni ga nu waaɓuusavago maazu felegɔ (32 000).

³⁶ Ma vali saamai nii é ɣeni ga kooɣɔ nuiti tɔnɔi, tieɣɔi ɣeni ga: baalagi ta bolii waaunsavagɔ waaɔuusavagɔ maazu lofela undɔɔlu (337 500), ³⁷ naa ɣa undɔzita puuloɣela maazu loɔlugɔi (675) zefeni ba, é ɣe ga ɔooɣɔ GALAGI nɔnɔi, ³⁸ nike waaɔuusavagɔ maazu lozitai (36 000), naa ɣa puuloɣela maazu felegɔi (72) zefeni ba, é ɣe ga ɔooɣɔ GALAGI nɔnɔi, ³⁹ soovale waaɔuusavagɔ undɔɔlugɔi (30 500), naa ɣa puulozita maazu ɣilagi (61) zefeni ba, é ɣe ga ɔooɣɔ GALAGI nɔnɔi, ⁴⁰ nuɔuse waaɔuugɔ maazu lozitai (16 000), naa ɣa nu ɔuusavagɔ maazu felegɔi (32) zefeni ba, é ɣe ga ɔooɣɔ GALAGI nɔnɔi. ⁴¹ Vebɛanii kpein é ɣeni ga ɔooɣɔ GALAGI nɔnɔi, Moize naa zefeni, é pu zalaɣa ɣula nui Elezaal yeezu, eɣevelei ɔooɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

⁴² Ma vali saamai é ɣeni ga Izelayele nuɔuseiti tɔnɔi, nii Moize puuni ye, kooɣɔ nuiti tɔnɔi vɔluma, ⁴³ naa ɣeni ga: baalagi ta bolii waaunsavagɔ waaɔuusavagɔ maazu lofela undɔɔlu (337 500), ⁴⁴ nike waaɔuusavagɔ maazu lozita (36 000), ⁴⁵ soovale waaɔuusavagɔ undɔɔlu (30 500), ⁴⁶ nuɔuse waaɔuugɔ maazu lozita (16 000).

⁴⁷ Ma vali saamai é ɣeni ga Izelayele nuiti tɔnɔi, Moize nu ɣilagilagi zefeni nu ɔuuloɔludɔɔlugi (50) kpein ba, é togani ɣilagilagi ɣula togani ɔuuloɔludɔɔlugi (50) kpein saama, é ti ve Leevi nuiti zea, niiti ti ɔooɣɔ GALAGI ná-seɣe veɛ naɣegai makesu, eɣevelei ɔooɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

*Faanɛɛ wuuɣwɛɛ fai
ma vebɛaniiti*

⁴⁸ Kooɔɔgiti deve ɣundiɣiiti, waagilagila kundiɣiiti, ta nu ungilagila kundiɣiiti, naati ti ɔaani naazu, ⁴⁹ ti ɣe Moize ma: «ɣei gi ga da-wotidɣe nuiti, gi kooɣɔ nuiti gaaluga, niiti ti ɣea gá-leveiti bu, ti ɣaavɔnigɛ, zunu ɣila kpalaa ge la yeni ná ɔolu gi zaama. ⁵⁰ Gi ɣilagilagi gá ɔaazu ga zanu soɔlaiti ɔooɣɔ GALAGI ɔɔ, ti ɣe ga vebɛaniiti, nii gi ka, zanu balaiti, ɔloɣɔiti, balaɣaegiti, goizu anigiti, ta kɔbu ansaiti, é ɣe ga koto gba anii tɔgi letemazu, gi-ɔuseiti faa zu, ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu.»

⁵¹ Moize ta zalaɣa ɣula nui Elezaal ti yeezeini naama zɔɔlaiti bu, ti ti veeni ti ya, ti ɔeteai ga zanugi. ⁵² Zanugi kpein nu waagilagila kundiɣiiti ta nu ungilagila kundiɣiiti ti gaaluni ɔooɣɔ GALAGI ve, buɣegi ɣeni ga kilo ungila puuloɔsava maazu naanigɔ (184). ⁵³ Kooɣɔ nuiti ɛɛ ge ná-koozoganii zefeni ɔooɣɔ ve. ⁵⁴ Moize ta zalaɣa ɣula nui Elezaal ti zanugi zefeni, nu waagilagila kundiɣiiti ta nu ungilagila (kundiɣiiti zea, ti lii la GALA daaɣomi seɣe veɛi wu, é ɣe ga ɣizɛsui Izelayele nuiti be, ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu.

32

*Galaade yooi vee vai
Gade ta Luɔɛn mavofodaiti zea
(Tɔ Sevei Velesiɛ 3:12-22)*

¹ Togani ɔulu golai ɣeni Luɔɛn mavofodaiti ta Gade mavofodaiti zea. Ti kaani ga Yazɛɛl yooi ta Galaade yooi ta ga ada ɔagɔ toganiiti to fai zu. ² Ti ɔaani, ti zeeli Moize ma, ta zalaɣa ɣula nui Elezaal, ta nuɔuseiti ta-ɣundiɣiiti, ti ɣe ti ma: ³ «Taaiti ti ga, Atalɔte, Diɔon, Yazɛɛl, Nimela, ɔeseɔon, Elealee, Seɔame, Neeɔo ta Beyon, ⁴ zooi nii ɔooɣɔ GALAGI feai Izelayele ve, toɣa ga zooi pagai togani lo fai ma. Tama, toganii wola moɔnɔve gi ya ɣei gi ga da-wotidɣe nuiti.» ⁵ Ti ɣeni ma: «Ni gi zaalai zɔɔɔge é ɣaazu, yeezei bu, é zooi nii ve gi ya, ɣei gi ga da-wotidɣe nuiti. Mina gi buɣe ga Zuludɛn ɔolu veɛi.»

⁶ Moize bolodama felegɔi niiti gooɣaavoteni, é ɣe ti ma: «Wa pɔ wo ye ve, wo-ɣeɛlɔinti ta ɣeena lia kooɔmave, naa ɣa ɣe ɣale? ⁷ Lee vaa zu wo pɔ Izelayele

nuiti ijoteve ti læ vai zu zooi zu, nii Gooḡo GALAGI feezu ti ya? ⁸ Zekana kpein nɔ wo-ḡeeni ti keeni la, siegi zu gè ti leveni la, ti zeḡe Kadese-Baalenea, ti li, ti zooi vete. ⁹ Ti læeni, ti zeeli Esekole nemei zu, ti begai ma ga zooi vete, ti Izelayele nuiti ijoteveni ga ti mina li zooi zu, nii Gooḡo GALAGI feezu ti ya. ¹⁰ Gooḡo GALAGI yiiḡaawanani naama voloi, é ḡona, é ḡe ma: ¹¹ «Zunui niiti ti ḡulaai Ezipete yooi va, é zo kona vuufelego (20) ma, é læ zeemaazu, naati ti la ḡaazulaa zooi ma, nii gè ma ḡona woga ga nà feezu Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakobe, mazoloo ti la vileni ḡdoi volu, ti va ḡolo bè, ¹² é ḡula Kalébe volu, Yefunee ná-doun zunui, nii é ga Keenize nui, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, niiti ti vileni Gooḡo GALAGI laawooi volu, ti ḡolo be.»

¹³ «Gooḡo GALAGI yiiḡaawanani Izelayele nuiti ma, é ti levetevete tevebai zu kona vuunaanigo (40) laawu, eyesu naama yamanii kpein ge zeḡe ná, niiti ti Gooḡo GALAGI wanama vai ḡeeni. ¹⁴ Wele, wa ḡa wo wo-ḡeeni tosuve zeḡea, eḡevelei wo la ga kotoba nuiti ti zolooḡai, wo Gooḡo GALAGI ná-ziiḡaawanai ḡaalæzu ba Izelayele laalḡoma. ¹⁵ Mazoloo ni wo la ḡe keeni, wo va ḡolo toun be, toḡa Izelayele ye nɔ tevebai zu, wa ḡe ga zaḡui wo niima nubusei kpein undaavili.»

¹⁶ Ti Moize woḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ba-o, gá sasaiti nɔ losu ve, gá-logani bulugiti faa zu, gi taaiti to gá-veleyeḡeiti be. ¹⁷ Goun gi letegi, gá bḡḡo maaḡili ga kooḡo zoolaiti gaazuvilei zu, gi lo Izelayele nuiti untuḡo, eyesu gi lo ga tiye naama adave, ve ná veai ti ya. Gá-veleyeḡeiti gila nɔ ḡa ta ḡe yesu taaiti su, sigigiti ti ti ma, nii a ke ti maalooḡu zooi zu nubuseiti ba. ¹⁸ Gi la ḡalega ma gá-veleiti bu, eyesu Izelayele nuiti gilagilagiti ti tɔnɔ ma yooiti soloo. ¹⁹ Kele gi la mɔ zou zolooḡa Zuluden volu velei, anee ná maaḡooza va, toozei gi ḡonɔ ma yooi zolooḡa Zuluden ḡakamaave folo ḡulazu velei.»

²⁰ Moize ḡeni ti ma: «Ni wa minazeḡe gooi naa laazeelina, ni wa bḡḡo maaḡilina ga wo kooi ḡo Gooḡo GALAGI ḡaazu, ²¹ ni wa-ḡooḡo nuiti kpein ta bḡḡo maaḡili, ti Zuluden bude, Gooḡo GALAGI ḡaazu, eyesu é sili nuiti kpein kpe ḡaazu, ²² ni wa ḡale ma, siegi zu nɔ zooi maaḡolozu la Gooḡo GALAGI ḡaazu, faa la mɔ ḡea wo va, wa vie naazu Gooḡo GALAGI ḡaazu, ta Izelayele letegi. Naazu, niima ada yooḡozuve ḡa ḡe ga wɔnɔ Gooḡo GALAGI ḡaazu. ²³ Kele ni wo la ḡe keeni ḡana, wo koto ḡea Gooḡo GALAGI laalḡoma. A suḡwee ga wa-ḡotoi ḡa wo ḡooḡozumen! ²⁴ A taaiti to wa-veleyeḡeiti be, wo sasaiti to wa-logani bulugiti be. Nii é ḡulaa wo-la, wo bo, à zie ga naa.»

²⁵ Gade mavofodaiti ta Luḡen mavofodaiti ti ḡeni Moize ma: «Da-wotiḡe nuiti gá ke, eḡevelei maaḡilii devei wogai la. ²⁶ Gi-lointi, gi-anzaiti, gá-loganiiti, ta gá-logani bulugiti ta ye Galaade taaiti su. ²⁷ Gei gi ga da-wotiḡe zunuiti, gi pe gi maaḡiliai ga kooḡo zoolaiti, gá Zuluden bude, gi kooi ḡo Gooḡo GALAGI ḡaazu, eḡevelei maaḡilii bosu da.»

²⁸ Moize devei veeni ta-vaa zu zalaḡa ḡula nui Elezaal ya, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, é vee Izelayele wolodama veleyeḡe ḡundiḡiiti ba. ²⁹ E ḡeni ti ma: «Ni wa Gade mavofodaiti ta Luḡen mavofodaiti, wa Zuluden maazuḡudena vooḡa, ti maaḡiliai ga kooḡo zoolaiti, ti kooi ḡo Gooḡo GALAGI ḡaazu, eyesu zooi maaḡolo wo ve, wa Galaade yooi ve ti ya ga tɔnɔ. ³⁰ Kele ni ti la Zuluden buḡeni, ti ḡevele beḡeai va ḡe de, ga wo kooi ḡo vooḡa, ta ze wo zaama Kanaan yooi zu.»

³¹ Gade mavofodaiti ta Luḡen mavofodaiti ti goḡaavoteni, ti ḡe ma: «Gá naa ḡe, nii Gooḡo GALAGI bogai gi ma, gei gi ga da-wotiḡe nuiti. ³² Gá bude, gi maaḡiliai ga kooḡo zoolaiti, Gooḡo GALAGI ḡaazu, Kanaan yooi zu, kele gá ḡonɔ ma yooi zoloo Zuluden ḡakala vele.»

³³ Amool nuiti ta-masagi Sigon, ta Basan nuiti ta-masagi Woge, Moize naati ta-masadai ta ta-yooiti feeni Gade mavofodaiti zea, ta Luβen mavofodaiti, é vee Manasee ná-bolodai gílazuve va, nii é ga Zozefe ná-doun zunui, é vee ta-laaiti ba, ta ma yooiti ti gfeni ti va.

³⁴ Taai niiti Gade mavofodaiti ti ti loni, ti gfeni ga: Diβon, Atalote, Aloweel, ³⁵ Atelote-Sofan, Yazeel, Yagebeḡa, ³⁶ Bete-Nimela, ta Bete-Galan, taaiti sigigi ti ma. Ti sasaiti toni togani bulugiti faa zu.

³⁷ Taai niiti Luβen mavofodaiti ti ti loni, ti gfeni ga: Geseβon, Elealee, ta Kiliyatayime, ³⁸ Neeβo, ta Baale-Meyon, naati ti-laaseigi valiboni, ta Siβema. Ti daaseigiti pæeni taaiti ba, niiti ti ti loni.

³⁹ Makiil mavofodaiti, nii é ga Manasee ná-doun zunui, naati ti liini Galaade laalḡoma, ti vōni ma, ti zobo solḡ Amool nuiti ma, ti gfeni zeini ná, ti ti zeḡe. ⁴⁰ Moize Galaade yooi veeni ti ya, ti zeini ná. ⁴¹ Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa wuzegeni, é li, é ḡalaḡaiti so, é ti-laasei pæeni ga Yayiil ná-taaiti. ⁴² Nōḡa laaleeni Kenate wu, é so, ta taaiti ti ḡilini ba, é tḡ ḡḡḡi daaseigi vee ti va.

33

Izelayele nuiti tevesuḡeti

¹ Peleiti peḡe Izelayele nuiti ti leveni da, ti ḡulaai ma Ezipete yooi va, ti zeidai kpasu, Moize ta Aalon ti loni ti luḡḡ. ² Moize ti-uuuzuḡeti ta ti-ziezuḡeti seveni, eḡevelei ḡḡḡḡ GALAGI ná-devei gfeni la.

³ Alu mōungi ma volo puuḡḡ maazu lḡḡḡḡ (15) ma, Pakegi vóluma zobui, ti liini, ti zeḡe Lamesese. Izelayele nuiti ti ḡulani ḡḡḡḡ yeema zōoi va, Ezipete nuiti kpein gaazu gfeni ti va. ⁴ Ezipete nuiti ti gfeni ti-loun zunu mōungiti maḡfuluzu, niiti ḡḡḡḡ GALAGI ti vaani. Tukpḡi ḡana é daaleeni ta-ḡalagiti bu.

⁵ Izelayele nuiti ti zegeni Lamesese, ti li, ti vu Sukote. ⁶ Ti zegeni Sukote, ti li, ti vu Etame, nii é tevebai ḡaabelazuve. ⁷ Ti zegeni Etame, ti ḡaaḡale ma ga vōgi Pi-ḡaḡilote vele, Baale-Sefon folo ḡulazu vele, ti li, ti vu Migeḡole letemaue. ⁸ Ti zegeni Pi-ḡaḡilote, ti leve Seeli Kpoloḡei zaamaue, tevebai vḡ pelei. Ti folo savagḡ zie woni Etame tevebai zu, ti li, ti vu Mala. ⁹ Ti zegeni Mala, ti zeeli Elime, ve zie un puuḡḡ maazu felegḡ (12) gfeni ná, ta dḡḡ wulu vuulḡfela (70), miná ḡa ti vuuni ná. ¹⁰ Ti zegeni Elime, ti li, ti vu Seeli Kpoloḡei ḡobaue. ¹¹ Ti zegeni Seeli Kpoloḡei ḡobaue, ti li, ti vu Sin tevebai zu. ¹² Ti zegeni Sin tevebai zu, ti li, ti vu Dḡfeka. ¹³ Ti zegeni Dḡfeka, ti li, ti vu Aluse. ¹⁴ Ti zegeni Aluse, ti li, ti vu Lefidime, ve nuḡuseiti ti la gfeni zie zḡḡḡni ná ga ti va ḡḡḡle.

¹⁵ Ti zegeni Lefidime, ti li, ti vu Sinayi tevebai zu. ¹⁶ Ti zegeni Sinayi tevebai zu, ti li, ti vu Kibelote-Gataava. ¹⁷ Ti zegeni Kibelote-Gataava, ti li, ti vu Gaseelote. ¹⁸ Ti zegeni Gaseelote, ti li, ti vu Litema. ¹⁹ Ti zegeni Litema, ti li, ti vu Limon-Peelēse. ²⁰ Ti zegeni Limon-Peelēse, ti li, ti vu Liβena. ²¹ Ti zegeni Liβena, ti li, ti vu Lisa. ²² Ti zegeni Lisa, ti li, ti vu Keḡeelata. ²³ Ti zegeni Keḡeelata, ti li, ti vu Safeel gizei ma. ²⁴ Ti zegeni Safeel gizei ma, ti li, ti vu ḡalada. ²⁵ Ti zegeni ḡalada, ti li, ti vu Makeelote. ²⁶ Ti zegeni Makeelote, ti li, ti vu Taḡate. ²⁷ Ti zegeni Taḡate, ti li, ti vu Tala. ²⁸ Ti zegeni Tala, ti li, ti vu Miteka. ²⁹ Ti zegeni Miteka, ti li, ti vu Gasemōna. ³⁰ Ti zegeni Gasemōna, ti li, ti vu Mōseelote. ³¹ Ti zegeni Mōseelote, ti li, ti vu Benee-Yaakan. ³² Ti zegeni Benee-Yaakan, ti li, ti vu ḡḡḡ-Gidegade. ³³ Ti zegeni ḡḡḡ-Gidegade, ti li, ti vu Yoteḡata. ³⁴ Ti zegeni Yoteḡata, ti li, ti vu Aβelōna. ³⁵ Ti zegeni Aβelōna, ti li, ti vu Esiyon-Geeβeel. ³⁶ Ti

zeḡeni Esiyon-Geeḡeɛl, ti li, ti vu Sin tevebai zu, toḡa é ga Kadese. ³⁷ Ti zeḡeni Kadese, ti li, ti vu Góol gizei ma, Edóme yooi ḡwemave.

³⁸ Eḡevelei Góoḡo GALAGI ná-devei woni da, zalaḡa ḡula nui Aalón læni Góol gizei ma, é za, Izelayele nuiti kulaai ma Ezipete yooi va ma ḡonagi vuunaanisiɛi (40) ma, alugi lóolusiɛi ma volo mǎungi ma. ³⁹ Aalón ná-konagi ḡeni ga kona ungila kona vuufele maazu savagó (123), siɛgi zu é zaani la Góol gizei ma.

⁴⁰ Názu ḡa Alade masagi, Kanaan yooi zu nui, nii é ḡeni zeini zooi unda lekpeḡemave nu yeezazuve, naa mɛnini da ga Izelayele nuiti ta vaazu.

⁴¹ Ti zeḡeni Góol gizei ma, ti li, ti vu Salemóna. ⁴² Ti zeḡeni Salemóna, ti li, ti vu Punon. ⁴³ Ti zeḡeni Punon, ti li, ti vu Wóḡote. ⁴⁴ Ti zeḡeni Wóḡote, ti li, ti vu Iye-Aḡalime, Moabe kwɛpelemave. ⁴⁵ Ti zeḡeni Iye-Aḡalime, ti li, ti vu Diḡon-Gade. ⁴⁶ Ti zeḡeni Diḡon-Gade, ti li, ti vu Alemon-Diḡelatayime. ⁴⁷ Ti zeḡeni Alemon-Diḡelatayime, ti li, ti vu Aḡalime gizeiti zóḡozuve, Neeḡo gizei ḡakalave. ⁴⁸ Ti zeḡeni Aḡalime gizeiti ma, ti li, ti vu Moabe nɛmei zu, Zuludɛn ḡobave, Zeeliko letemave. ⁴⁹ Ti vuuni Zuludɛn ḡobave, é zo Bete-Gayesiḡote, é li Aḡele-Sitime, Moabe nɛmeiti su.

Kanaan yooi zo fai ma levei

⁵⁰ Góoḡo GALAGI ḡɛni Moize vó, Moabe nɛmeiti su Zuludɛn ḡobave, Zeeliko letemave, ⁵¹ é ḡe ma: «Bóe Izelayele nuiti pó, è ḡe ti ma: Siɛgi zu wo Zuludɛn búdezu la, wo ló Kanaan yooi zu, ⁵² wa zooi zu nuiti kpein kpe luḡó, wo ta-ḡóḡo ganigiti kpein koloḡolo, ti ti ḡeteai ga kǎtui, wo ta-vololibaiti kpein koloḡolo, ti ḡeteai ga kǎlui gaawuungai, wo ta-zalaḡa ḡula adaveti kpein koloḡolo. ⁵³ Wa zooi zeḡe ga wónó, wo zeí ná, mazóló ḡè zooi vea wo ya, é ḡe ga wónó. ⁵⁴ Wa zooi ḡaaḡwe va, wa ke ga kpakutoomai, eḡevelei wa-wolodamaiti ti la. Niiti ti mǎindai, wa ta-yooi wóló, wo fe ti ya, niiti ti la mǎinni, wa ta-yooi ve ti ya, keɛ gola mina wóló. Eɛe ka naa zóló, nii a ve zea ga kpakutoomai, wa ti zeḡe ga wónó, eḡevelei wo-ḡɛni ta-wolodamaiti ti la. ⁵⁵ Keɛ ni wo la zooi zu nuiti kpeeni luḡó, ti zaama, niiti wa ti ye ná, ta ḡɛezu ga ḡaingi, ti da vu wo-ḡaazuve, ta ani ḡaazobagiti ti da wo-ḡo kakamaveti kpota, ta ḡe ga wo zili nuiti zooi naa zu, ve wo vaazu zeizu ná. ⁵⁶ Názu ḡa ná wo zo da, eḡevelei ḡè deveni la ga ḡè ti zo da.»

34

Kanaan yooi ma ḡwɛpelegiti

¹ Góoḡo GALAGI ḡɛni Moize vó, é ḡe ma: ² «Devei nii ve Izelayele nuiti zea, è ḡe ti ma: Siɛgi zu wo vaazu læezu la Kanaan yooi zu, weɛ zooi va, nii é vaazu veezu wo ya ga wónó, Kanaan yooi, é veɛ ná-kwɛpelegiti ba. ³ Lekpeḡemave nu yeezazuve, wa-you ḡwɛgi ló ḡa zeí Sin tevebai zu, é le ga Edóme yooi zakpai. Folo ḡulazu velei, wo-ḡwɛgi sogai lekpeḡemave nu yeezazuve, naa ḡa liizu, é lo Kpolodɛ Wanai va, ⁴ wo-ḡwɛgi zu ḡa bilisu gize yóḡozuve Akelaḡime, lekpeḡemave nu yeezazuve, é leve ga Sin vele, é zeeli Kadese-Baalenea, lekpeḡemave nu yeezazuve. E li ga Gasaal-Adaal vele, é leve ga Asemon vele, ⁵ é zo Asemon, é lati, é li, é zeeli Ezipete ḡótudɛi ma, é vile Kpolodɛ Wolai va.

⁶ «Wa-ḡwɛpelemave é folo liizu velei, naa ḡa ḡe ga Kpolodɛ Wolai.

⁷ «Weɛ nii é ḡɛezu ga wa-ḡwɛpelemave lekpeḡemave nu ḡovezuve, é zo Kpolodɛ Wolai ma, wa kwɛgi la, eyɛsu é zeeli Góol gizei ma. ⁸ Wa ḡwɛgi la, é zo Góol gizei ma, é li Leḡo-Gamate, é vile Sedade va, ⁹ é zo miná, é li ga Zifelon vele, é li, é vile Gasaal-Enan va. Lekpeḡemave nu ḡovezu vele ḡwɛpelegi ḡana.

¹⁰ «Wa g̃wεpelemave leve ba folo g̃ulazu velei, é zo G̃asaal-Enan, é li Sefame vele, ¹¹ é zo miná, é yei Libela, Ayen folo g̃ulazu velei, kwεpelemave g̃a yeizu, é vile Kineelate bolod̃ei va, folo g̃ulazu velei, ¹² é yei m̃oño ga zie wolai Zulud̃en, é vile Kpolod̃e Wanai va. Wa-yooi g̃wεgiti kana.»

¹³ Moize Izelayele nuiti kalani ga niima vaiti, é g̃e ti ma: «Zooi g̃ana nii wo vaazu gaag̃wεezu ga kpakutoomai, G̃ooḡo GALAGI devea ga é ve boloda taavuuḡo ta ma lukp̃egi ya. ¹⁴ Maz̃ol̃o Luβen nuiti ta-wolodamaiti, eg̃evelei ta-vel̃eyeg̃eiti ti la, ti ta-yooiti seḡea, ta Gade nuiti ta-wolodamaiti balaa, eg̃evelei ta-vel̃eyeg̃eiti ti la, Manasee ná-bolodai g̃ilazuve balaagi ná-zooi zeḡea. ¹⁵ Boloda feleg̃o naati ta boloda lukp̃egi, ti t̃oño zeḡea Zulud̃en volu velei, Zeeliko letemave, folo g̃ulazu velei.»

Seikpasui é lo zooi g̃aag̃wεe vai va

¹⁶ G̃ooḡo GALAGI b̃oeni Moize ṽo, é g̃e ma: ¹⁷ «Wele zunuiti daaseigiti ba, ti vaazu zooi g̃aag̃wεezu wo ỹoḡo: zalaḡa g̃ula nui Elezaal, ta Nun ná-doun zunui é ga Zozuwe. ¹⁸ Wa bolodama g̃undig̃ii g̃ilagilagi zeḡe ga ti zooi g̃aag̃wε.

¹⁹ Naama zunuiti daaseigiti ta ga:

Zuda ná-bolodai zu, Yefunee ná-doun zunui Kal̃eβe,

²⁰ Simiỹon ñoño, Amiyude ná-doun zunui Samiyele,

²¹ Benzamen ñoño, Kiselon ná-doun zunui Elidade,

²² Dan ñoño, Ỹogeli ná-doun zunui Buki é ga kundig̃ii,

²³ Zozefe mavofodaiti su,

Manasee ñoño, kundig̃ii G̃aniyele, Ef̃ode ná-doun zunui,

²⁴ Efelayime ñoño, kundig̃ii Kemuwele, Sifetan ná-doun zunui,

²⁵ Zaβul̃on ñoño, kundig̃ii Elisafan, Paalenake ná-doun zunui,

²⁶ Isakaal ñoño, kundig̃ii Paletiyele, Azan ná-doun zunui,

²⁷ Aseel ñoño, kundig̃ii Ayiyude, Sel̃omi ná-doun zunui,

²⁸ Ñefetali ñoño, kundig̃ii Pedag̃ele, Amiyude ná-doun zunui.»

²⁹ Naati ka G̃ooḡo GALAGI devei veeni ti ya, ga ti Kanaan yooi g̃aag̃wε Izelayele nuiti z̃oḡo.

35

Leevi nuiti ta-laaiti

¹ G̃ooḡo GALAGI b̃oeni Moize ṽo, Moabe ñem̃eiti su, Zulud̃en ḡobave, Zeeliko letemave. ² E ḡeni ma: «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va bu, ti taai tanigaa ve Leevi nuiti zea ta-yooi zu, nii ti sol̃oḡai ga t̃oño, veti ta zoo ti ze náti. Wa náti maag̃ooliiti fe Leevi nuiti zea. ³ Naama laaiti ta g̃e ga ti-zeizuve. Ti-maag̃ooliiti su g̃e ga ta-logani losũveti, ti-yeaḡoligiti ti g̃e ná, ta ta-logani bulugiti. ⁴ Taaiti maag̃ooliiti su, niiti wo ti veezu Leevi nuiti zea, zooi g̃a g̃e ba, é ḡaku ma ga metele und̃oḡug̃o (500), é t̃ozei sig̃igiti ma, é li polu velei maag̃oolii k̃pein su. ⁵ Wa k̃oḡo, wo kw̃egi la taa volu velei, ga metele waagila (1 000), é ḡaku ma k̃poloo, taai g̃a g̃e zaamazuve. Uele g̃ana zooi a g̃e la, ta-laaiti maag̃oolii zu. ⁶ Wa yeelo taa l̃ozita va, wo fe Leevi nuiti b̃e, ti g̃e ga maavela wosũve, nui niiti ti nu vaazu, ti la gaag̃ilini ma, ta zoo ti vela, ti li ná, é ṽee taa vuunaanig̃o maazu feleg̃o (42) ḡiligaa va. ⁷ Taaiti wo vaazu ti veezu Leevi nuiti b̃e, tieḡo g̃a g̃e ga puunaanig̃o maazu l̃osava (48), é ṽee ti-maag̃oolii ma yooiti ba, ti g̃ilagilagi p̃e. ⁸ Taaiti wo vaazu ti zeḡezu Izelayele nuiti ta-yooiti su, m̃ainda g̃a g̃ula naati zea, niiti gola ti ya, tago ño g̃a a g̃ula naati zea, niiti é la m̃ainni ti ya. Bolodai g̃ilagilagi g̃a ná-taai ta ve Leevi nuiti b̃e, eg̃evelei a zoloo da sol̃oḡi ma, é vaazu bosu.»

Maavela laaiti
(Tō Sevei Velesi 4:41-43;
19:1-13;
Zozuwe 20:1-9)

⁹ Gōogō GALAGI bōeni Moize vō, é gē ma: ¹⁰ «Bōe Izelayele nuiti pō, è gē ti ma: Siegi zu wo Zuludēn budezu la, wo le Kanaan yooi zu, ¹¹ wa yeelo taai tanigaani ba, ta gē wo ve ga maavela laaiti, ni nu a nu vaana, é la gaagilini ma, é vela, é li ná. ¹² Naama laaiti ta gē wo ve ga maavela laaiti, namai votokula nui va, naa gā a ke nu vaa nui mina za, aisa é va gūla kelema nubuseiti gaazu, ná-tukpōi gāa va leve. ¹³ Wa yeelo taa lōzita va, ti gē ga maavela laaiti, ¹⁴ wa taa savagō ve Zuludēn volu velei, wo taa savagō ve Kanaan yooi zu. Naati ta gēezu ga maavela laaiti. ¹⁵ Naama laa lōzitaiti ta gēezu ga maavela laaiti Izelayele nuiti bē, ta wēinti, naa vee seikōgōma nuiti ba, nu-o-nu nii a nu vaana, é la gaagilini ma, miná gā a vela, é li ná.

¹⁶ «Ni zunui ta a seinjōgōi lofana ga kōlu ani, naa za, tofā ga nu vaa nu. Ta nu vaa nui naa vaa. ¹⁷ Ni a sōna ga kōtu, naa za, tofā ga nu vaa nu. Ta nu vaa nui naa vaa. ¹⁸ Ni a dofana ga gulu, naa za, tofā ga nu vaa nu. Ta nu vaa nui naa vaa. ¹⁹ Namai votokula nui gā nu vaa nui naa vaa, siegi zu é maazolōsu da. ²⁰ Ni zunui ta a zōna seinjōgōi va ga wōinzegefemai, baa é ani zege, é pili ma ga kisie jōi, saa vaa gūla su, ²¹ baa ni a dofana ga yeei, sili vaa zu, saa vaa gūla su, tofā ga nu vaa nu, ta paa. Namai votokula nui naa gā nu vaa nui naa vaa, siegi zu é yeezeelizu la ma.

²² «Kēle ni zunui ta a zōna seinjōgōi va, é la gaagilini ma, é la daani gīsu, baa é anii ta vili ma, é la daani gīsu, ²³ baa é la naa gāazu, eyesu é kōtui loo ma, naa volu gē ga saai, é la ga silijōgō, é la faa jōu betezu daalōgōma, ²⁴ nubuseiti ta tukpōgāaleve, é zoolo tōgi ma, nu vaa nui ta namai votokula nuiti zōgōzu. ²⁵ Nubuseiti ta nu vaa nui gīzo, ti kula namai votokula nui ya. Nubuseiti ta gaagale ma maavela laai zu, ve pelaai, é li ná. Tofā ye ná eyesu zalaḡa gūla gūndigī wolai, nii gulō jadegai ziaai ma, naa za.

²⁶ «Ni nu vaa nui a budēna maavela laai ma gūwegiti maazu, ve pelaai, é li ná, ²⁷ ni ta gōmina ta namai votokula nui taa voluve, naa paa, é la gēa ga sōba nu, nu vaa vaa zu. ²⁸ Mazōlō, nu vaa nui maaneve, é ye maavela laai zu, eyesu zalaḡa gūla gūndigī wolai za. Zalaḡa gūla gūndigī wolai zaa vōluma, nu vaa nui gā zoo é gale ma ná-poganii unda.

²⁹ «Deveiti kana wo ma vaa zu, wo-mavofodaiti kpein su, ve nōpe wa zeí ná. ³⁰ Ni nui ta a nu lofana, é za, ta nu vaa nui vaa, zeeleiti gooi ma. Kēle zeele gīla ge la kula gēa, peelalai va ve nui ya ga ti paa.

³¹ «À mina yeezei walii wu, nu vaa nui yenvui vaa zu, nii maanēai ga é za, mazōlō kēni ti naama nui vaa. ³² A mina yeezei walii wu, wo va pelei ve zea, é va gūla maavela laai va, é va gale ma ná-zooi zu, aisa zalaḡa gūla gūndigī wolai va za. ³³ A mina zooi gōzō, ve wo vaazu zeizu ná, mazōlō namai gā da zooi gōzō. Koto gba vaa la gēa namai ná-faa zu nii puai, kēni naama nui namai, nii é namai vuai. ³⁴ Wo la zooi naa gōzōa, ve wo vaazu zeizu ná, ve nà balaagi gē vaazu zeizu ná, mazōlō nà ga Gōogō GALAGI, nii é zeini Izelayele nuiti saama.»

36

Tōgi é lo
pēleyeḡeiti ta-you vaiti ba

¹ Pēleyeḡe gūndigīiti ti gūlaai Galaade ná-bolodai zu, Makiil ná-doun zunui, Manasee ná-doun zunui, Zozefe ná-doun zunuiti ta-wolodamaiti saama, ti

vaani Moize vɔ bɛ, ti bɔɛ pɔ, ta Izelayɛle nuiti ta-velɛyeɛɛ ɔundigɛti, ² ti ɔɛ ti ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI devei veeni mɔliɔii ya, ga ɛ zɔɔi ɔaɔɔwɛ Izelayɛle nuiti ba ga kpakutoomai. Naa vɔluma, mɔliɔii devei zɔɔɔni Gɔɔɔɔ GALAGI ya, ga ɛ gi-ɔɛloin Selɔfɛɔade nɔ-poganii ve nɔ-doun anzanuiti zea. ³ Ni ta vuluna Izelayɛle nuiti ta-wolodamai taɔili ma, ta-voganii ɔa zeɛɛ gi-mɛmɛwolani ta-voganii va, ɛ vɛɛ bolodai naa, nɔ-poganii va, nii ti ɔiliiai ba, naa maavele ma, ta ɔa ɔulazu poganii la, nii ɔaɔɔwɛai gi va ga kpakutoomai. ⁴ Bɔɔɔyeema ɔonagi a zeelina Izelayɛle nuiti bɛ, ta-voganii ɔa vɛɛ bolodai naa nɔnɔi va, nii ti ɔilizɔ ba, toɔa zeɛɛ ɔa-wolodai nɔnɔ ma gelei va.»

⁵ Moize Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-deveiti daazeelini Izelayɛle nuiti ma, ɛ ɔɛ ti ma: «Zozɛfe mavofodaiti ta-wolodai ɔa gaamai wosu. ⁶ Pɛtɛ nii Gɔɔɔɔ GALAGI deveai Selɔfɛɔade nɔ-doun anzanuiti ma: Ta zeɛ naama nuiti bɛ, niiti ta ɔɛ ti vɔ, ni nɔ ta zeɛ ti-ɔɛɛni ta-wolodai zu. ⁷ Izelayɛle yooi zu, poganii tanɔpɛ ge la ɔulaa bolodai ta zu, ɛ va li bolodai zɔi zu, kɛɛ Izelayɛle nui ɔilagilagi ɔa ɔili kɛɛɔɔni ta-wolodai ma voganii va. ⁸ Anzanu loin ɔilagilagi kpein poganii a ɔɛ zea, Izelayɛle nuiti ta-wolodaiti su, kɛni naa zeɛ zini bɛ, kɛɛɔɔ nɔ-bolodai zu, naa ɔa a kɛ Izelayɛle nuiti ɔilagilagiti ti ti-mɛmɛwolani ta-voganii zɔɔɔ. ⁹ Poganii tanɔpɛ ge la ɔulaa bolodai ta va, ɛ va li bolodai taɔili su, kɛɛ Izelayɛle nuiti ta-wolodaiti ta ɔili ti ɔilagilagi ta-voganii va.»

¹⁰ Selɔfɛɔade nɔ-doun anzanuiti ti kɛni, eɔɛvelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ¹¹ Selɔfɛɔade nɔ-doun anzanuiti ti ga Maala, Tiilesa, ɔɔgela, Mileka ta Noa, ti zeini ti-ɔɛɛ kɛɛɔɔlointi ti-loun zunuiti bɛ, ¹² ti zeini Zozɛfe nɔ-doun zunui Manasee mavofodaiti bɛ, ta-voganiiti ti yeɛni ti-ɔɛɛni ta-wolodai zu.

¹³ Deveiti ta tɔgiti kana, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI feeni Izelayɛle nuiti zea, ga Moize maavele, Moaɔɛ nɛmɛi zu, Zuludɛn ɔɔɔɔɛ, Zeeliko letemavɛ.

Tɔ Sɛvɛi Vɛlɛsɛi Sɛvɛi lɔʒɛizuvɛ ma woo mɔungiti

Gaalu Sɛvɛi ɟaabelazuvɛ ɟa dɛɛzu ga adeye, ga Izelayɛle nuiti ti zeelia zou ɟwɛmavɛ, ti lɔ vai vɛ niina minazɛɟɛ zooi zu. Tɔ Sɛvɛi Vɛlɛsɛi ɛ vɛlɛsu polu, Moize bɔɛ la ɟɛni su sava Izelayɛle nuiti pɔ (1:1--4:43; 4:44--28:68; 28:69--30:20). Moize ti looni ɟɛsu ga GALA nɔ-kɛɛwotiiti, nɔ-nɛɛbɛi zu, nii kwɛ ge la ba, ɛ kɛɛni nɔ-nubusɛiti tetegi: ɛ minazɛɟɛ bo ti vɛ, ɛ lo ti lugɔ kona vuunaanigo (40) laawu tevɛbai zu, ɛ ti makɛ ti zili nuiti ti la zɛni ti wu, ɛ nɔ-deveiti ta nɔ-minazɛɟɛgiti fe ti ya.

Anɛɛ naa vɛ, ɛ la nɔ ga faiti ti ɟɛai, baa tɔgi ɛ veeni naa ɟwɛɛ fai nɔ volu. Kɛɛ Moize ɟa bɔɛzu ɛɟɛ tɛnɛbo nui, nii zɛbɛi ba, ɛ ti loli ga ti ɟɛzɛ ti-Maliɟii nɔ-wooɟɛɟiladai zu, ti lo naa ma, ti GALA kitei nɔ-kpɔfaamai ɟaizɛ. «Woilo, Izelayɛle! ɟɔɔɟɔ GALAGI ada-ɟALAGI ɟa ɛ ga GALA gila kpegi. Da ɟɔɔɟɔ GALAGI da-ɟALAGI nɛɛ vɛ ga ɛ-yii pɛ, ta ɛ-yɛnvui pɛ, ta ɛ-zuvikɛi pɛ» (6:4-5, bogɛ Mat 22:37 zu). Niima wooi ɟa kɛai ga dɔlɔgi lɔʒɛizuvɛ Izelayɛle nuiti bɛ, ɛ lo kidaalevɛ vɛlei va, ta folo-o-folo ɟALA fali vai.

Sɛvɛi nii ma ɟaagɟwɛsu naanigo ma ɟaabelagiti, felegɔ ɟa koozɔɟɛle bɔɛi wosu, ta kizɛsu vaa felegɔ: mɔunpa maamusɛ wuyɛi ɛ lolisu ga «Moize nɔ-guyɛi» (gaaɟwɛsu 32), ta tuyai Moize tooni Izelayɛle woloda puugɔ maazu felegɔiti (12) bɛ (gaaɟwɛsu 33), naa volu, vɛ nɔ dɛɛzu vɛlei ziimazɛɟɛgi ɟɛni la ga Zozuwe, ɛ lo Moize vɔtogi zu, ɛ va li ga Izelayɛle minazɛɟɛ zooi zu (gaaɟwɛsu 31), ta Moize nɔ-saa vai (gaaɟwɛsu 34).

Tɔ Sɛvɛi Vɛlɛsɛi tɛi su vaa wolai ɟa ga, «Tɔ sɛvɛi,» nii ɛ ɟaani GALA sei vɛlei wu Zeeluzalɛme, masagi Zɔziase nɔ-masadai ma zɛgi zu (2Ma 22), naa ɟa ɛ ɟɛni ga faiti falibo fai lɔʒɛigi GALA pelei ma, nii masa niinei tɔʒɛini. Su wooi ɟa ɟalasu sɛvɛ mɔinmɔin su minazɛɟɛ pɔbɔi zu (Masagiti, Zeeleemi), eyɛsu ɛ zeeli minazɛɟɛ niinei zu (Mat 4:4, 7, 10; Mak 12:32).

Niiti ti kalasu niizu, ta mɔun keleiti, Tɔ Sɛvɛi Vɛlɛsɛi ɟa dɛɛzu ga undaanɛi nii nubusɛi pɛ ge ɟaizɛzu, kɛni nu ɟolo GALA bɛ pɛ, nii ɛ ga Kizo Nui ta Unmɔɔ Nui, ɛ va leɟa sɔbɔ, fai pɛ su.

MOIZE NA-KPɔɛZUGULA MɔUNGI

(1:1--4:44)

¹ Sɛvɛi nii ɟa woiti bosu, niiti Moize ti laazeelini Izelayɛle nuiti kpeini ma, Zuludɛn folo ɟulazu vɛlei, tevɛbai zu, pɛtu nɛmɛi zu Sufe letemavɛ. Nɛmɛi naa ɟa Palanni zɔɟɔzuvɛ ta taa naanigo zɔiti: Tɔfɛle ta Laban, naa vɛɛ ɟaseelɔte ta Di-Zaɟaɓɛ va. ² (Folo puugɔ maazu ɟila (11) siɛ ɟa ɛ nɔ, ɛ zo ɟɔɔlɛɓɛ gizei ma, ɛ va ga Seyiil ɟizei ma vɛlei, ɛ zeeli Kadɛsɛ-Baalɛnɛa.) ³ Kona vuunaanisiɛi (40) ma alu puugɔ maazu ɟilagi (11) ma volo mɔungiti ma, ti ɟula vɔluma Ezipete yooi va, Moize bɔɛni Izelayɛle nuiti pɔ, ɛɟɛvɛlei ɟɔɔɟɔ GALAGI devei veeni la zɛa ta-vaa zu. ⁴ Naa ɟɛɛni, siɛgi zu ɛ bɛni da ga vɔni Amɔɔl nuiti ta-masagi Siɟon ma, nii nɔ-taa wolai ɟɛni ga ɟɛsɛbɔn, ta Basan masagi Wɔɟɛ, nii ɛ ɟɛni zeini Asetalɔte ta Edeleyi.

⁵ Zuludɛn volu vɛlei, Moaɓɛ yooi zu, minɔ ɟa Moize tɔʒɛini nɔ ga tɔgi nii yɔɟɔzulea ga tiye, ɛ ɟɛ ti ma:

⁶ ɟɔɔɟɔ GALAGI da-ɟALAGI bɔɛni de vɔ ɟɔɔlɛɓɛ gizei ma, ɛ ɟɛ ma: «Wo wola lɛbigɛ zeini gizei nii vɔ bɛ. ⁷ A latina, wo li Amɔɔl nuiti ta-ɟize yooi zu, ta nɔ maagooliiti su, vɛ Kanaan nuiti ti zeini nɔ, Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi zu, ta gizeiti ma, naa vɛɛ zɛlavɛ ma nɛmɛi zu va, ta lɛkpɛmavɛ nu yɛɛzazuvɛ, ta Kpolodɛ

Wolai ɔbavɛti, eyɛsu ɛ zeeli Liβan ɔizeiti ma, ta zie wolai Ufelate ma. ⁸ A pɛtɛ, gɛ zɔoi tɛi fea wo vɛ. A li, wo zɔoi naa zeɣe ga wɔnɔ, nii nɔun nà Ɔɔɔɔ GALAGI gɛ ma ɔona woni wo-mɛmɛwolani bɛ, Abalaame, ta Izaake, naa vɛɛ Zakɔbe va, ga gɛ fe ti vɛ, ta ti-mavofodaiti, ta zeɣena ná.»

Moize tukpɔɣaaleve nuiti sei vai
(Egeɔde 18:13-27)

⁹ Moize ɣɛni ma mɔnɔ: naama ziegi zu, gɛ bɔɛni wo vɔ ɣani, ga: «Gɛ la zooga, nà ɣila, gɛ va lo wo luɣɔ. ¹⁰ Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI, wo maamɔinda, za wo mɔinda eɣe geɣɔlɔgi ma zomideɣaiti. ¹¹ Ɔɔɔɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-ƆALAGI, ta bɔ wo va ná zeizu ɣɛ ga waagila (1 000), ɛ tuya loo wo vɛ, eɣɛvelei ɛ minazɛɣeni la! ¹² Nà ɣila, nà wa-ɣasɔi zeɣe ɣale, gɛ wa-vaiti gaagula ba, ta wa-bɔɛ vaiti? ¹³ A yeelo zunui tanigaani ba, wa-wolodaiti su, ti ga ɣima nuiti, ti ɣelegelegai, ta luɣɔ vɔgɔi ti va, gɛ ti zeɛ wo unda.» ¹⁴ Wo gɔɔɣaavoteni, wo ɣɛ mà: «Nii ɛ ɣisiaa su ga ɛ kɛ, naa ɣa ga faa vɔgɔ.» ¹⁵ Gɛ wa-wolodama ɣundiɣiiti seɣeni, ɣima nuiti, luɣɔ vɔgɔi ti va. Gɛ tanigaa zeɛ wo unda ga nu waagilagila kundigɣiiti, nu ungilagila kundigɣiiti, nu vɔvɔvɔvɔvɔvɔvɔ kundigɣiiti, ta nu vɔvɔvɔvɔvɔvɔ kundigɣiiti. Gɛ zɔiti kɛ ga faaɣaagula ba nuiti wa-wolodaiti su. ¹⁶ Gɛ devei veeni naama ziegi zu, wa-lukpɔɣaaleve nuiti zea, gɛ ɣɛ ti ma: «À woilo wo-ɣɛɛleaiti goo ma, wo ti lukpɔɣaaleve ti yɔɣɔzu vaiti su, ta ti-ɣɛɛleaiti, ta wɛɛinti, ga telebodai. ¹⁷ A mina zeelɔzɔɣɔzu ɣɛ nuiti su, wa woilo mɔnɛ nuiti goo ma, ta zobobe nuiti. A mina lua nu nɔpɛ ba, mazɔlɔ GALA ka po ge ga tukpɔɣaaleve vai. Ni fai ta a baana wo ya gola, wa vaa la pɔ bɛ, gɛ gaagula ba.» ¹⁸ Pele ɣana naama ziegi zu gɛ devei veeni la, ga nii kpein wa kɛ.

Kpakagi ɛ ɣɛni Kadɛse
(Gaalɔ Sɛvɛi 13:1-33;
14:20-45)

¹⁹ Ade zɛɣeni Ɔɔɔɔɛbe gizeɛ vɔ bɛ, de zie teveba wolai zu, nii maayikiai, de li ga Amɔl nuiti ta-ɣize yooi zu vɛlei, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ade leveni la. Ade zeelini Kadɛse-Baalenea. ²⁰ Gɛ ɣɛni wo ma: «Wo zeelia Amɔl nuiti ta-ɣize yooi zu, nii Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI fea de vɛ. ²¹ Pɛtɛ, Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI zɔoi laa wo ɣakala. A lɛ, wo seɣe ga wɔnɔ, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-ƆALAGI boni la wo ma. A mina lua. A mina bali.»

²² Wo pɛ wo maaɔvɔfani bà, wo ɣɛ mà: «Ade zunui tanigaa leve, ti zɔoi zuvɛtɛ, ti va, ti vɔluvaawo ade ma, pelei da zie la, taaiti vɛ da li ná, ti naati dɛɛ.» ²³ Wo ɣisu vai naa nɛɛni bɛ. Naa ɣa ɛ kɛɛni, gɛ yeelo zunui puugɔ maazu felegɔ (12) va wo zaama, boloda ɣila, zunui ɣila. ²⁴ Ti liini, ti lɛ ga gize yooi vɔ pelei, eyɛsu ti li Esekɔle nɛmɛi zu, ti náti sumɔni. ²⁵ Ti vaani ga ma yooi ma wulu waaiti ya, ti dɛɛ ga adeye, ti vɔluvaawo, ti ɣɛ ma: «Zou vɔgɔ vɛ, nii Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI feezu de vɛ.»

²⁶ Kɛlɛ wo la kɛɛni, wo va lɛ. Wo bakani wa-ƆALAGI Ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei laalɔɣɔma. ²⁷ Wo bɔɛni unsu wa-zeɣe ɣotaiti bu, wo ɣɛ ma: «Tɛi ade wɔinzeɣea Ɔɔɔɔ GALAGI ma, naa ɣa ɛ de ɣulaai la Ezipete yooi va, ɛ va de lɔ Amɔl nuiti zeezu, ti de undaavili. ²⁸ Mini ɣa ade liizu ná? Ade-ɣɛɛleaiti ti de iɣɔtevea, ti ɣɛ ma: «Nuɔusea vɛ ti wola mɔindai, ti wola ɣoozakoozagai ade va, taaiti be ti wola wɔɔɔbali, siɣigi ti ma, ɛ zeɛ geei va, gi Anake mavofodaiti kaave ná ɣite.»

²⁹ Gɛ ɣɛni wo ma: «À mina bali. A mina lua ti va. ³⁰ Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI, nii ɛ loni wo luɣɔ, tɔ bɔɣɔi ɣa a kɔɔi ɣɔ wo vɛ, eɣɛvelei ɛ kɛɛni la wo vɛ, wo ɣaazu, Ezipete yooi zu, ³¹ naa vɔlu tevebai zu, wo kaani miná, Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI wo zɛɣeni, eɣɛvelei zunui a ɔa ná-doun zunui zeɣe la, pelei kpein

su, eyesu wo zeeli niima adave.» ³² Anɛɛ naa ve, wo la ɣeni laani Ɔooɣɔ GALAGI la, wa-ƆALAGI, ³³ nii ɛ ɣeni losu wo luɣɔ pelei zu, ga ɛ wo-uuuzu ɣaizie, ɛ ɣeni losu wo luɣɔ kpidii abuzogi zu, ɛ pelei le ga woye, nii wo ziezɔ la, foloi ɛ lo wo luɣɔ tonabiingi zu.

³⁴ Ɔooɣɔ GALAGI wo ɣisu vai ɣweeni, ɛ yiiɣaawana, ɛ minazeɣe ɣani: ³⁵ «Niima yamanii zu nuɓuse nɔiti taɣila kpalaa ge la zooi naa ɣaa, nii gɛ ma ɣona woga ga gɛ fe wo-mɛmɛwolani zea, ³⁶ kenii Kalɛbe, Yefunee nά-doun zunui, tɔ ɣa a ka. Nά zooi naa ve zea, nii siaai su, ta nά-doun zunuiti, tɔzei sieve ga ziiimai.»

³⁷ Ɔooɣɔ GALAGI yiiɣaawanani mά balaa wa-vaa zu, ɛ ɣe mά: «Da balaagi, ɛ la mά lea nά. ³⁸ Kele Nun nά-doun zunui Zozuwe, da-bɔba nui, naa ɣa le nά. Naa ijɔdɔ, mazɔɔ toɣa ɛ vaazu losu Izelayele nuiti tuɣɔ zooi zo fai zu. ³⁹ Wo-lointi, wo ɣeni ɣeezu ma ta ɣe ga wo zili nuiti daamiani, ta wo-loun zunuiti, niiti ti la faa vagɔi ta faa nɔi yɔɣɔzuɣwee za, naati ka ti leezu nά, naati ka gɛ feezu ti ve, ti seɣe ga tɔnɔ. ⁴⁰ Kele wɔun, a ɣale ma, wo li volu tevebai zu, Seeli Kpolodei vɔ pelei.»

⁴¹ Wo gɔoɣaavoteni, wo ɣe mά: «Gi koto ɣea Ɔooɣɔ GALAGI laalɔɣma. Gά leezu, gi kɔɔi ɣɔ, eɣevelei Ɔooɣɔ GALAGI gά-ƆALAGI devei vea la gi ya.» Wo ɣilagilagi wo wa-ɣɔɔɣɔ zɔɔlaiti seɣeni, wo ka ga faa go, wo leɛ vai gize yooi zu. ⁴² Kele Ɔooɣɔ GALAGI ɣeni mά: «Gɛ ti ma: A mina le, ta a mina kɔɔ ɣɔ, mazɔɔ gɛ la wo zaama nɛɣelein, wo zili nuiti ta wo ɣoloɣolo nɔ fuun.» ⁴³ Anɛɛ naa ve, gɛ bɔɔni ga bɔea wo vɔ, wo la woiloni, wo bakani Ɔooɣɔ GALAGI ya, wo leɛni ga goizubɔɔi gize yooi zu. ⁴⁴ Nάzu ɣa Amɔɔl nuiti ti zeini gize yooi zu, ti ɣulani, ti wo laaɣomi, ti vile wo volu eɣe kɔingiti, ti laale wo wu, ɛ zo Seyiil lugi zu, eyesu ɛ zeeli Ɔɔlema.

⁴⁵ Wo ɣalegai ma ma, wo wɔɔni Ɔooɣɔ GALAGI ɣakala, kele Ɔooɣɔ GALAGI la ɣeni woiloni wo-wooi ma, ɛ woizubɔɔni. ⁴⁶ Naa ɣa ɛ keeni wo yeni Kadese, wo wola lebi nά.

2

Edame ta Moabe ta Amɔn yooiti maazubude vai

¹ Ade latini, de li ga tevebai zu vele, de Seeli Kpolodei ma velei zo, eɣevelei Ɔooɣɔ GALAGI boni mά la. Ade folo mɔinmɔin keeni, de da lati Seyiil ɣize yooi ma.

² Ɔooɣɔ GALAGI ɣeni mά: ³ «Wo lebiga latisu gize yooi tei ma. A latina ga lekpeɛmave nu ɣɔvezu vele. ⁴ Devei nii ve nuɓuseiti zea, ga wa vaazu levesu wo-ɣeeleaiti Ezawu nά-doun zunuiti ta-ɣwepelemave, ti zeini Seyiil yooi zu. Ta lua wo va, kele a dama ga bɔɣɔ. ⁵ A mina laale ti wu, mazɔɔ gɛ la wo-ɣɔɔɣɔ losu nɔpe feezu ta-yooi zu, tɔzei gɛ Seyiil ɣize yooi veeve Ezawu ve ga nɔnɔ. ⁶ Wa daamianigi zɔɔ ti ya, ga wo geya ga walii, wo mi, anɛɛ ziei wa ɣe kpɔlezu, wa sɔɔ ti ya ga wo geya ga walii.»

⁷ Mazɔɔ Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI tuya loove wo ve, wo-yeavaiti pe su, gwelɛve wo ma wa-ziei zu, teveba wolai nii zu. Kona uuunaanigɔ (40) ɣa Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣa wo va, wo la valani ani nɔpe ma.

⁸ Ade-ɣeeleaiti Ezawu nά-doun zunuiti ti zeini Seyiil yooi zu, ade ti yeni ɣoozama, de leve ti va, de lago maagoozani Zuludɛn ma vetu nɛmɛi zu velei va, ta Elate, ta Esiyon-Geɛbeɛl. Naa volu, ade latini, de li ga Moabe tevebai zu vele.

⁹ Gɔɔɔfɔ GALAGI ɣɛni mɛ: «À mina laale Moaɓe nuiti bu, wo mina kɔɔ vɛɛ ti va, mazɔlɔɔ gɛ la ada nɔpɛ feezu wo ya ná-zooi zu, Lɔte ná-doun zunuiti ka gɛ Aal yooi veai ti ya ga tɔnɔ.»

¹⁰ (Eme mavofodaiti ka ti ɣɛni zeini ná mɔungɪ, ma nuɓuseiti ti wɔɔlɔni, ti wola mɔin, ti ɣoozakooza eɣɛ Anake mavofodaiti. ¹¹ Tiya ɓalaagi ti ɣɛni ti vɛɛsu eɣɛ Leefa mavofodaiti, vɛlei nɔ Anake mavofodaiti ti la, kɛɛ Moaɓe nuiti ti ɣɛni ti lolisu ga Eme mavofodaiti. ¹² Gɔɔl nuiti ka ti ɣɛni zeini Seyiil, Ezawu ná-doun zunuiti ti ti zoni, ti ti-ma zuwu ɣaaleve luɣɔ, ti zeɪ ti-ɔotogi zu, eɣɛvelei Izelayeɛ kɛɛni la zooi naa zu, nii é zea, nii Gɔɔɔfɔ GALAGI feeni zea.)

¹³ Gɔɔɔfɔ GALAGI ɣɛni ma mɔnɔ: «À wuzɛɣɛna niizu, wo Zeelɛde ɣɔtudei buɛ.» Názu ɣa ade Zeelɛde ɣɔtudei buɛni la. ¹⁴ Yeeɣɛɣalɛi ade kɛɛni, de ɔa zɛɛ, é zo Kadɛse-Baalɛna, é li Zeelɛde ɣɔtudei maazuɓude voloi ɔɔ, é ɣɛni ga kona vuusava maazu lɔsava (38), eyɛsu zunuiti ti zeelini kɔɔɔfɔ vai ma, naati kpein ti ɣɛɛɛ de zaama, eɣɛvelei Gɔɔɔfɔ GALAGI ma ɣonai woni la ti vɛ. ¹⁵ Gɔɔɔfɔ GALAGI ɔɔɔɔi ɣɛni ti laalɔɣɔma, é ɔa ti vaa, eyɛsu ti ɣɛɛɛ de zaama.

¹⁶ Siɛgi zu kɔɔɔfɔ nuiti kpein ti ɣɛɛɛni la nuɓuseiti saama ga ti za, ¹⁷ Gɔɔɔfɔ GALAGI ɣɛni mɛ: ¹⁸ «Wa Moaɓe ɣwɛpelemavɛ maazuɓudezu za, wo leve ga Aal taai ɣoba vɛlei, ¹⁹ wa vaazu maabuɣazu Amɔn nuiti ba. A mina laale ti wu, wo mina kɔɔ vɛɛ ti va, mazɔlɔɔ gɛ la ada nɔpɛ feezu wo ya Amɔn nuiti ta-yooi zu, Lɔte ná-doun zunuiti ka gɛ naa veai ti ya ga tɔnɔ.»

²⁰ (Naama adaɛ leveni ga Leefa mavofodaiti ta-yooi, Leefa mavofodaiti ka ti ɣɛni zeini ná mɔungɪ, Amɔn nuiti ti ɣɛni ti lolisu ga Zamezume nuiti, ²¹ ti ɣɛni ga nuɓuseiti ti wɔɔlɔni, ti wola mɔin, ti ɣoozakooza eɣɛ Anake mavofodaiti. Gɔɔɔfɔ GALAGI ti ɣologoloni Amɔn nuiti, naati ti ti zo, ti zeɪ ti-ɔotogi zu. ²² Uɛle ɣana Gɔɔɔfɔ GALAGI kɛɛni la Edɔme nuiti bɛ, ti ga Ezawu mavofodaiti, niiti ti zeini Seyiil, siɛgi zu é Gɔɔl nuiti kologoloni la, naati ti ta-yooi zoni, ti zeɪ ná ti-ɔotogi zu, eyɛsu zaafaza. ²³ Avi nuiti ti zeini taa goiti su, eyɛsu é zeeli Gaza, Kafetɔɔl nuiti ti vaani, ti naati kologolo, ti zeɪ ti-ɔotogi zu.)

²⁴ Gɔɔɔfɔ GALAGI ɣɛ ma: «À wuzɛɣɛ, wo pele zo, wo zɛɛ wolai Aalenɔn buɛ. Welɛ, gɛ Gɛseɓon masagi Sigɔn Amɔɔl nui lɔa wo yeezu, ta ná-zooi. A tɔɔzei ga kɔɔi vɛɛ ba, wo ná-zooi zeɣɛ ga wɔnɔ. ²⁵ Za, ná tɔɔzeizu ga wo-vaaluabai lɔa nuɓuseiti kpein su, niiti ti zeini geegɔlɔgi wu, ta lua wo va. Siɛgi zu ti wo-maawooi menisu da, ta ɓali, ti ɣɛ nɔ unga wuulee wo luɣɔ.»

Gɛseɓon masagi Sigɔn ná-zooi zo fai (Gaalɔ Sɛvɛi 21:21-30)

²⁶ De yɛni Kedeemɔte teɛɛɛbaɪ zu, gɛ keelaiti teɛɛ Gɛseɓon masagi Sigɔn ma, ga ziilei kpɔɛiti. Gɛ boni ma ga: ²⁷ «Va bu, gi leve ɔa-yooi zu. Gá leɛɛsu ga pele zakpai nɔ, gi la zeɣɛzu ba, gi va li ga yeezazu vɛɛ, ɓaa ɣɔvɛzu vɛɛ. ²⁸ Daamiani kpein gá mi, ɔa ti vɔɔdi gi ma, zɛɛi nii kpein gá kpɔɛ, ɔa ti vɔɔdi gi ma, gá leɛɛsu nɔ ná ɣɔɣɔ. ²⁹ Naa ɣa Ezawu ná-doun zunuiti ti kɛɛni gi vɛ, niiti ti zeini Seyiil, zenɔ ɣana Moaɓe nuiti ti kɛɛni la gi vɛ, niiti ti zeini Aal taazuɛ. Va bu gi leve, eyɛsu gi Zuludɛn maazuɓude, gi lɔ zooi naa zu, nii Gɔɔɔfɔ GALAGI gá-GALAGI feezu gi vɛ.» ³⁰ Kɛɛɛ Gɛseɓon masagi Sigɔn la ɣɛni kɛɛni, é va va bu, ade va leve pɔ bɛ, mazɔlɔɔ Gɔɔɔfɔ GALAGI wa-GALAGI kigi ɓaani, é ɣaazumaavɔ, nii a kɛ é lɔ wo yeezu, eɣɛvelei wo pɛɛsu la za.

³¹ Naa vuɔuma, Gɔɔɔfɔ GALAGI ɣɛni mɛ: «Welɛ, gɛ tɔɔzeiɔa ga gɛ Sigɔn ta ná-zooi lɔ wo yeezu. A tɔɔzei ga ná-zooi zeɣɛ ga wɔnɔ.» ³² Sigɔn ɣulani ga ná-kɔɔɔgi pɛ, ti laale ade wu, ti kɔɔi vɛɛ ade va Yaɣase. ³³ Gɔɔɔfɔ GALAGI

ada-ƆALAGI dɔɔni de yeezu, de zobogi zɔlɔɔni ma, ta ná-doun zunuiti, ta ná-nubuseiti pɛ. ³⁴ Naama ziegi zu, ade ná-taaiti kpein soni da, de ti ɔologolo. Ade nubuseiti suwuɔaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti, gila kpala ge la ɔulani. ³⁵ Toganiiti nɔ ɔa ade ti makeni bɔɔɔ vɛ, ta kɔɔzoganiiiti, ade ti yeveni taaiti su, niiti ade ti zoni. ³⁶ E zo Alɔwɛɛl, zie wolai Aalenɔn ɔomavɛ, ta taai naa nii é nɛmɛi zu, eyɛsu é zeeli Galaade, taa nɔpɛ ge la ɔeni ná, nii ade la vɔnini ma, mazɔlɔɔ Ɔɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ti pɛ dɔɔni de yeezu. ³⁷ Kɛɛ wo la ɔeni maabuɔani Amɔn nuiti ta-yooi va, anɛɛ zie wolai Yaɔɔke ɔomavɛ, ta taaiti ti gize yooi zu, ta naama adavɛti tanɔpɛ, niiti Ɔɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni ade ya ga de ba ti maazu.

3

Basan masagi Wɔge ná-zooi zo fai (Gaalɔ Sevei 21:31-35)

¹ Ade latini, de li ga Basan vele. Basan masagi Wɔge ɔulani, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, ti ade laaɔomi, ti va kɔɔi vɛɛ ade va Edeleyi. ² Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni mɔ: «Mina lua tɔun ba, mazɔlɔɔ gè dɔa è yeezu, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, é vɛɛ ná-zooi va. Da so, eɔvelei è Amɔl nuiti ta-masagi Sigɔn zoni da, nii é ɔeni zeini Ɔɛseɔon.» ³ Ɔɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI Basan masagi Wɔge lɔɔni ade yeezu, é bɔ ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein ba. De ti pɛ paani. Nu gila kpala ge la ɔulani. ⁴ Názu ɔa de ná-taaiti pɛ soni da, taa vuulɔzita (60) ɔa é ɔeni Aaleɔɔbe yooi maɔɔoolii zu, niiti Wɔge ɔeni masadai ɔɛɛzu ti unda, Basan yooi zu. Taa gila kpala ge la ɔeni yɛni, nii de la ɔeni soni. ⁵ Naama laa wolaiti toga ɔeni de gola, sigi gaɔɔoɔzagiti ti ti ma, ta kɔlu bɔgiti nu ti loozu. Taaiti ti ɔeni ná balaa, ti mɔindai, niiti sigi ge la ɔeni ti ma. ⁶ Ade taai naati pɛ koloɔoloni, eɔvelei de kɛɛni la ga Ɔɛseɔon masagi, Sigɔn, nɔnɔiti. Ade nubuseiti pɛ suwuɔaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti. ⁷ Kɛɛ ade toganiiti soni bɔɔɔ vɛ, ta kɔɔzoganiiiti niiti ti ɔeni taai naati su.

⁸ Zekana, naama ziegi zu, ade adavɛ náti kulani la Amɔl nuiti ta-masa felegɔiti zea, zooi nii é Zuludɛn volu velei, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyɛsu é zeeli Ɔɛɛlemɔn gizei ma. ⁹ (Sidɔn nuiti ti Ɔɛɛlemɔn gizei laasei pɛɛvɛ ga, Siliyɔn, Amɔl nuiti ti daasei pɛɛ ga Seniil.) ¹⁰ Ade zooi kpein soni, niiti ti ɔeni Basan masagi Wɔge ná-masadai zu: gize nɛmɛ zu laaiti kpein, ta Galaade yooi kpein, naa vɛɛ Basan yooi va, eyɛsu é zeeli Saleka taai ta Edeleyi taai ma. ¹¹ (Basan masagi Wɔge gila kpe ka é yɛni vulua, Leefa mavofodaiti saama. Ná-pooma ɔesui kpɛɛai ga kɔtui, naa ɔa de Laɔa, Amɔn nuiti ta-laa wolai zu. Sakpai ɔa ga mɛɛɛ naanigɔ, kogi ɔɛ ga mɛɛɛ felegɔ.)

Zuludɛn folo ɔulazu vele yooi ɔaɔɔvɛɛ vai

(Gaalɔ Sevei 32:1-42)

¹² Naama ziegi zu, ade beni ga zooi naati kpein so. Luɔɛn ta Gade nuiti ta-wolodamaiti ka gè zooi naa veeni ti ya, nii é Alɔwɛɛl letemavɛ lɛkpɛma nu ɔɔvɛzuvɛ, zie wolai Aalenɔn ma, ta Galaade ɔize yooi ɔilazuvɛ, é bɔ ná-taaiti ba. ¹³ Manasee ná-bolodai ɔilazuvɛ ɔa gè Galaade yooi mɔtai veai zea, ta Basan yooi kpein, nii Wɔge ɔeni masadai ɔɛɛzu unda. (Aaleɔɔbe maɔɔoolii kpein, é bɔ Basan kpein ba, naa ɔa é ɔeni lolisu ga Leefa mavofodaiti ta-yooi. ¹⁴ Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa ɔa é Aaleɔɔbe yooi kpein seɔeni, eyɛsu é zeeli Gesuul nuiti ta Maakate nuiti ta-ɔwɛpelemavɛ, é daaseigi vɛɛni Basan laaiti ba, zaɔɔza ta lolisu ga Yayiil ná-taaiti.) ¹⁵ Gè Galaade yooi veeni Makiil vɛ. ¹⁶ Gè Galaade ɔilazuvɛ veeni Luɔɛn nuiti bɛ, ta Gade nuiti, eyɛsu é zeeli zie wolai

Aalenɔn ma, toɔɔa ɛ ga kwɛpelegi, eyɛsu ɛ zeeli zɛ wolai Yaɔɔke ma, Amɔn nuiti ta-ɔwɛpelemavɛ. ¹⁷ Folo liizu ɔwɛpelemavɛ ɔɛni ga Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi, ɛ zo Kineelɛte va, ɛ zeeli Kpolodɛ Wanai ma. Folo ɔulazu ɔwɛpelemavɛ ɔɛni ga Pizega ɔizeɪ ɔɔɔavɛ.

¹⁸ Naama zɛɛgi zu, gɛ niima levei veeni wo ya, ga: «Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI niima yooi vea wo vɛ, nii a kɛ ɛ ɔɛ ga wɔnɔ. Wɔiti kpein wo ga zunuiti, wa ɔa ɔɔɔɔ maagɛli ga kɔɔɔɔ zɔɔlaiti, wo leve wo-ɔɛɛleaiti tuɔɔ, Izelayɛle nuiti. ¹⁹ Wo-anzaiti, wo-lointi, ta wa-loganiiti nɔ ɔa ta ye nɔ, naama laaiti su gɛ ti veai wo ya. (Wa-loganiiti mɔinɛ, gɛ naa zuɔwɛɛ.) ²⁰ Wa ɔa wo-ɔɛɛleaiti ba, eyɛsu Gɔɔɔɔ GALAGI dooɔɔ fe ti vɛ, eɔɛvelei ɛ kɛai la wo vɛ, tiya ɔalaagi ti zooi zɔɔɔ ga tɔnɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu tiya Zuludɛn vɛlu vɛlei. Nɔzu ɔa wa ɔale ma la wa-yooiti su, niiti gɛ ti veai wo ya.

²¹ Naama zɛɛgi zu, gɛ devei veeni Zozuwe ya, gɛ ɔɛ ma: «È-ɔaazuvɛ naa kpein kaani, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI kɛɛni ga masa felegɔiti, pele ɔana Gɔɔɔɔ GALAGI a kɛ la ga masadai kpein, vɛ ɛ vaazu levesu nɔ. ²² A mina lua ti va, mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔɔɔɔi ɔa ɛ kɔɔi ɔɔɔzu wo vɛ.»

Moize la ɛa Kana minazeɔɛ zooi zu

²³ Naama zɛɛgi zu, gɛ Gɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛnɛni, gɛ ɔɛ ma: ²⁴ «Màliɔii, Gɔɔɔɔ GALAGI, ɛ tɔzeida ga ɛ wɔɔɔ vɛlei ta è-zɛvɛi ɛa ga ze, nɛi gɛ ga ɔa-wotigɛ zunui, mazɔɔɔ galagi ɔɛgele ɔa ɛ geegɔɔɔɔgi zu, ɔaa zooi ma, nii a zoo ɛ vɔkɔɔɔ ɔa-ɔɛɛwotiiti ma, ta ɔa-vaa wolaiti? ²⁵ Nɔ ɛ maanɛɛnɛzu ga ɛ va bu, gɛ Zuludɛn maazubudɛ, gɛ zou vagoi naa ɔa, nii ɛ zɔɔla vɛlei, naama ɔize you vagoi, ta Liban.» ²⁶ Kɛɛ Gɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani mà wa-vaa zu, ɛ la mɔ ɔɛni pɔ ga ɛ va gɔɔmɛni. E ɔɛni mà: «É kula ɔɛa! Mina mɔ ɔɔɔ pɔ ga naama vai ta. ²⁷ Le Pizega gizeɪ ma, ɛ ɔaazuzɛ, folo liizu vɛlei, ta ɛkpɛma vɛlei nu ɔvɛzuvɛ, ta nu yeezazuvɛ, ta folo ɔulazu vɛlei, ɛ pɛɛ ga ɔaazuvɛ, mazɔɔɔ ɛ la Zuludɛn nii maazubudɛa pɛ. ²⁸ Deveiti fe Zozuwe ya, ɛ iɔɔɔ, ɛ seɔɔɔ, mazɔɔɔ toɔɔa ɛ losu niima nubuseiti tuɔɔ, ɛ zooi nii ve tiya ga tɔnɔ, nii ɛ vaazu pɛɛsu.» ²⁹ Ade yɛni nɛmɛi zu, Bɛte-Peyɔɔl letemavɛ.

4

Nu ɔolo vai GALA nɔ-tɔgiti bɛ

¹ Niizu, Izelayɛle nubuseiti, à woilo tɔgiti ta deveiti ma, gɛ wo ɔalasu da. A ti zo, wo make ti ma, naa ɔa a kɛ wo zɛnvui wo, wo zooi zɔɔɔ ga wɔnɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-GALAGI feezu wo vɛ. ² A mina ta vɛɛ devei naa va, nii gɛ feezu wo ya, à mina tanɔpɛ seɔɛ ba. Wa ɔolo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-deveiti bɛ, vɛlei gɛ feezu la wo ya. ³ Wo-ɔaazuvɛ naa ɔaani, nii Gɔɔɔɔ GALAGI kɛɛni, ɛ lo Baale-Peyɔɔl va. Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI naati kpein undaavilini wo zaama, niiti ti vɔɔpɛɛni Baale-Peyɔɔl ɛbi vai va. ⁴ Wɔiti wo ɔilini Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI va, wo pɛ wa vulua za.

⁵ Wo suɔwɛɛ ga gɛ wo ɔalagɛ ga tɔgiti, ta deveiti, eɔɛvelei Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-GALAGI ma levei veeni la zɛa, naa ɔa a kɛ wo so, wo make naama yooi zu, vɛ wo vaazu ɛɛzu nɔ, wo sɔɔɔ ga wɔnɔ. ⁶ A so, wo make, naa ɔa a wo ɔɛ ga ɔima nuiti, ta kelegɛle nuiti, nuiti gaazu, ta naama vaiti mɛni, ti ɔɛ ma: «Zii wolai nii ɔa ga ɔima nu, ti ɔɛlegɛlegɛ.» ⁷ Zii ɔɛgele ɔa ɛ nɔ, anɛɛ zou wolaiti saama, nii nɔ-galagiti maabuɔaai ba, eɔɛvelei Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI maabuɔaai la de va, siɛgi zu de woɔɔulazu la ma? ⁸ Zii wolai ɔɛgele ɔa ɛ nɔ, nii tɔgiti ta deveiti ti zɛa, ti zɔlegai, eɔɛvelei niima ɔgi la, gɛ feezu wo ya za?

*Kulakɛɛmaiti ti veai
Sinayi gizei ma*

⁹ Kɛɛ à dama ga bɔɔɔ, wo ɔaa wo-yɛnvui maazu, wo-zii ma voloi pɛ su, wa va yeema naama vaiti ma, niiti ti ɔɛɛni wo ɔaazu, wo ga ti-ma zeeleiti, ti mina ɔula wo ɔisu. A ti ɛ ga wo-lointi, ta wo-lounlointi. ¹⁰ A mina yeema naama voloi ma, yeei wo lɔni da ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔakala, ɔɔɔɔɔɔ gizei ma, siɛgi zu ɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni mà la: «Niima nubuseiti gaale ba kàkalavɛ, gè dàawooi ɛ ga tiye, naa ɔa a kɛ ti tɔɔzei ga lua bà, ti-zii ma voloi pɛ su eteai zu, ti ti-lointi kala da.» ¹¹ Wo maabuɔani gizei va, wo lo kɔɔɔavɛ. Abui soni gizei va, eyɛsu é ɛ geezuve. Kpidii vɛɛni, ta tonabiingi, ta bumugi. ¹² ɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni abui zaamavɛ wo vɔ. Wo kpɔɛ woiti mɛnini, kɛɛ wo la ɔɛni gaazuve ɔaani, wooi nɔ ɔa é ɔɛni ná. ¹³ E ná-minazɛɔɔɔgi ɔulani kɛɛma wo vɛ, nii é wo leveni ga wo so, naa ɔa é ga tɔ puugɔiti. Naa volu é ti zɛvɛni kɔtu ɔokolo felegɔiti ma. ¹⁴ Naama ziiɛgi zu, ɔɔɔɔ GALAGI devei veeni zèa, ga gè wo ɔala ga deveiti ta tɔgiti, naa ɔa a kɛ, wo ti zo, wo da ziiɛ ga tiye zooi naa zu, nii wo vaazu ɛɛzu su, wo seɔɔ, é ɔɛ wo vɛ ga wɔnɔ.

*Kɔɔɔ ganigiti kɔɔ vai
maɔɔɛ vai*

¹⁵ Tɔɔzei wo la ɔɛni nu nɔpɛ gaazu ɔaani, voloi ɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni ɔɔɔzu la wo vɔ, abui zaamavɛ, ɔɔɔɔɔɔ gizei ma, à dama ga bɔɔɔ, ¹⁶ wo mina bɔɔɔ yaava, wo va kɔɔɔ ganigi ta bɛtɛ bɔɔɔ vɛ, é va ɔɛ ga anii tanɔpɛ baagɔlaba, zunu ɔɛvele, ɔaa anzanui, ¹⁷ ɔaa suai ta ɔɛvele, nii é vulua eteai zu, ɔaa wɔnii, nii é ɔvɛsu geezuve, ¹⁸ ɔaa suai ta ɔɛvele, nii é ɔokposu zooi ma, ɔaa kalei ta ɔɛvele, nii é ziiɛ wu zooi wu. ¹⁹ A mina ungi wuzɛɔɔ, wo va wɛɛ geezuve, wo va foloi vɛtɛ, ta alugi, ta somideɔɔiti, ta niiti kpein ti volozu geezuve, wo va nɔkɔ ti wu, wo va da ti ɛbi. ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI naama vai yɛɛɛ nubusei zɔiti zea, zooi ma geɔɔɔɔgi wu ná pɛ. ²⁰ Kɛɛ wɔun, ɔɔɔɔ GALAGI liini, é wo ɔaiziiɛ, é wo volo abu zulugi naa zu, nii é ɔɛni ga Ezipete yooi, é wo ɔɛ ga ná-nubuseiti, wo ɔɛ ga nɔnɔiti, eɔɔvelei wo la za.

²¹ ɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani mà wa-vaa zu, é ɔona, é ɔɛ, gè la Zuludɛn maazuɔudɛa, gè va lɔ zou vɔgɔi zu, nii ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI feezu wo ya ga wɔnɔ. ²² Nɔun nà, nà zaazu deɔɔɔmu niima yooi zu, gè la Zuludɛn maazuɔudɛa nɛɔɔɔɔɔin, kɛɛ wɔun, wa kpudɛzu, wo zou vɔgɔi naa zɛɔɔ ga wɔnɔ. ²³ A dama, wo mina yeema minazɛɔɔɔgi ma, nii ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI seɔɔni wo vɛ, wo va kɔɔɔ ganigi ta bɛtɛ bɔɔɔ vɛ, é va ɔɛ ga anii tanɔpɛ baagɔlaba, nii a ɔɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ná-deveiti daalɔɔɔma. ²⁴ Mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔɛvɛvɛ eɔɔ abui, nii é anii pɛ galazu, GALAGI nii toloi.

²⁵ Siɛgi zu wo dointi sɔɔɔsu da, ta dounlointi, wo ɛbi zeini zooi zu, wa ɔakana, wo kɔɔɔ ganigi ta bɛtɛ ga ani nɔpɛ baagɔlaba, wo wa-ɔALAGI ɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛɛni, wo ziiɔaawana, ²⁶ gè geɔɔɔɔgi ta zooi zoga za ga zeeleiti wo laalɔɔɔma, kulafiliba zaa ɔaungi ɔa zeeli wo ma, wo nɛɛɛ zooi ɔa, wo vaazu sɔɔɔsu ga wɔnɔ, wa Zuludɛn buɔɔna, wo-zii zu la ɔoozaa ná, mazɔɔɔ wa ɔolɔɔɔlo nɛɔɔɔɔɔin. ²⁷ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa wo vaza nubuseiti saama, wo wola ɔaagɔlɔi zii ɔiligiti saama, vɛ ɔɔɔɔ GALAGI a li ga woye ná. ²⁸ Miná, wa ɔɛ gala kiligiti deɔɔɔ, nii nubusei yeei kpɛtɛai ga gului ɔaa kɔtui, é la zooga é va wozɔɔa, ɔaa é va faa mɛni, ɔaa é va daami wo, ɔaa é va ani maku mɛni. ²⁹ Miná ɔa ɔalaagi wo vaazu ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔaiziiɛzu ná volu, wa ka, ni wa gaiziiɛna ga wo-yiimavɛ pɛ, ta wo-yɛnvui pɛ. ³⁰ Niima vai kpein ka zeeli wo ma, wa-ɔidaaviligiti su. Naama ziiɛgiti su ti vaazu, wa ɔale ma ɔɔɔɔ

GALAGI wa-GALAGI vɔ, wo ɔolo gooi vɛ. ³¹ Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa ga maawɔɔɔɔ GALAGI, ɛ la ɔɛɛa wo va, ɛ la wo ɔologologa, ɛ la yeema minazɛɔɔɔ ma, nii ɛ ma ɔonai woni wo-mɛmɛwolani bɛ.

*Gɔɔɔɔ GALAGI ɔila kpe nɔ ɔa
ɛ ga GALAGI*

³² A ɔigaizɛ lɛɛ su, fai niiti kpein ti ɔɛai, aisa wo va zɔɔɔ, kaipa GALA ge nuɔusei bɛtɛni, ɛ kula etea, ɛ zo gee bɛla, ɛ li zɔɔla vɛle, fai nii kɛɔala la de ɔɛɛni ga laavɔɔ vai, ta ɔɛa baa? Nu nii ɔɛɔala vaa mɛniga baa? ³³ Nuɔuse galagi ta laawoo mɛniga nɛi baa, ɛ da bɔɛ abui zaamaɔvɛ, ɛ la zaani, eɔvɛvɛlei kɛai la ga woye? ³⁴ Galagi bɛgele ɔa ɛ lia nɔ-nuɔuseiti gaizɛzu, zii ɔiligiti saama, ga vɔluɔulaiti, ta laavɔɔ vaiti, naa vɛɛ maabɛɛ vaiti ba, ɛ kɔɔi ɔɔ ga yɛɛi, ɛ maalua vaiti kɛ, eɔvɛvɛlei Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI kɛɛni la wo vɛ, Ezipete yooi zu, wo-ɔaazuvɛ naa ɔa? ³⁵ E naa kpein deɛni ga woye, wo ɔɛ kwɛɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɛ ga GALA, taɔili nɔpɛ ge la nɔ tɔun polu. ³⁶ Daawooi zɛɔeni geezuvɛ, wo mɛni, ɛ wo ɔala, ɛ nɔ-abu wolai lɛ ga woye zooi ma. Wo daawooiti mɛnini, ɛ ɔula abui zaamaɔvɛ. ³⁷ Tɔɔzei ɛ wo-mɛmɛwolani nɛɛni vɛ, ɛ yiimazɛɔɔ ga timavofodaiti, ta yɛ nɔ ti vɔlu vɛlei, naa ɔa ɛ kɛa, tɔ bɔɔɔi wo ɔula Ezipete yooi va, ga nɔ-zɛbɛ wolai, ³⁸ ɛ ziiti kpe wo luɔɔ, ti wola wɔɔɔbɔi, ti zuɔa wo va, ɛ wo lɔ ta-yooi zu, ɛ fe wo ya ga wɔnɔ, eɔvɛvɛlei wo pɛtɛsu da za. ³⁹ A suɔwɛɛ deɔɔɔmu za, wo make ɔɔ wo-yiimavɛ, ga Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɛ ga GALA gila kpegi, geezuvɛ ta zooi ma, taɔili nɔpɛ ge la nɔ tɔun polu. ⁴⁰ Wa nɔ-tɔgiti so, wo ti make, ta nɔ-deveiti, gɛ ti veezu wo ya za, naa ɔa a kɛ, wo undaanɛ, wa wo-lointi ti yɛsu nɔ wa zaana, wo-zii zuɔooza zooi naa zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ eyɛsu ɔɔ.

Maavela wo taa savagɔiti

⁴¹ Moize yeeloni taa savagɔ va Zuludɛn folo ɔulazu vɛlei, ⁴² ti ɔɛ ga maavela laai naama nui vɛ, nii ɛ la gaaɔilini ma, ɛ nu va, ɛ la wɔɔnzɛɔɔni pɔɔɔma, nu vaa nui ɔa vɛla, ɛ li taai naa gila su, zɛnvui ɔa yɛ zea. ⁴³ Luɔɔn nɔ-bolodamaiti tɔnɔi ɔɛni ga Beesɛɛl, nii ɛ ɔɛni tevbai zu gize nɛmɛi ma, Gade nuiti tɔnɔi ɔɛni ga Lamɔte, Galaade yooi zu, Manasee nuiti balaa tɔnɔi ɔɛ ga Gɔlan, Basan yooi zu.

MOIZE NA-KPɔɔZUGʻULAI VELESIEI

(4:45--11:32)

⁴⁴ Tɔgi vɛtɛ Moize deɛni ga Izelayɛle nuiti. ⁴⁵ Ti ɔɛni ga deveiti, ta tɔgiti, ta kala gooitɛ ɛ ti veeni Izelayɛle nuiti zea, ti ɔulaai ma Ezipete yooi va. ⁴⁶ Naa ɔɛɛni Zuludɛn vɔlu vɛlei, nɛmɛi zu, Bete-Peyɔɔl letemaɔvɛ, Amɔɔl nuiti tamasagi Sigɔn nɔ-zooi zu, nii ɛ ɔɛni zeini Gɛsɛbɔn, nii Moize ta Izelayɛle nuiti ti kɔɔi vɛɛni ba, ti vɔni ma, ti ɔulaai ma Ezipete yooi va. ⁴⁷ Ti nɔ-zooi zɛɔeni ga tɔnɔ, ta Basan masagi Wɔge nɔ-zooi. Amɔɔl nuiti ta-masa felegɔi naati ti ɔɛni Zuludɛn vɔlu vɛlei, folo ɔulazu vɛlei. ⁴⁸ Izelayɛle zeini nɔ kpein, ɛ zo Alɔwɛɛl, zie wolai Aalenɔn ɔomavɛ, ɛ zeeli Siyon gizei ma, nii ɛ ga Gɛɛlemɔn, ⁴⁹ ɛ bɔ Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi kpein ba, Zuludɛn folo ɔulazu vɛlei, ɛ zeeli Kpoloɔɔ Wanai ma, Pizega gizei ɔɔɔvavɛ.

5

Tɔ Puugɔiti

(Egezɔde 20:1-17)

¹ Moize Izelayɛle nuiti pɛ tolini, ɛ ɔɛ ti ma: A woilo, Izelayɛle nuɔuseiti, deveiti ta tɔgiti kaa, gɛ feezu wo ya za. A ti ɔala, wo ti zo, wo da ti ɔɛ. ² Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI minazɛɔɔ boni de vɛ, Gɔɔɔɔɔ gizei ma. ³ E la ga

de-memewolani gila nɔ ɔa Ɔooɔɔ GALAGI minazegeni ti ve, keɛ dea balaa, dei pe de ve za, de vulua. ⁴ Ɔooɔɔ GALAGI boeni wo vɔ, ɔaazuni ta ɔaazu, gizei ma, abui zaama. ⁵ Naama ziegi zu, ge loni wo yooɔzu, wa Ɔooɔɔ GALAGI, ge daawooi laazeeli wo ma. Mazoloo wo luani abui va, wo la ɔeni leeni gizei ma. Petɛ nii e boni, e ɔeni: ⁶ «Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI, nii e e ɔulani Ezipete yooi va, duola velei wu.

⁷ «Gala kiligaa ti mina ɔe e ve nɔun polu.

⁸ «Mina ani maaniini saɔa boɔɔ ve negelein, ga anii tanope baaɔulaba, niiti ti geegolɔgi zu, baa niiti ti zooi ma, baa zieiti bu zooi wu. ⁹ Mina noko ti wu negelein, mina ti lebi negelein, mazoloo na, Ɔooɔɔ GALAGI, da-ƆALAGI, na ga GALAGI toloai, nii a da ɔeegɛiti ta-vaa noi votokula ti-lointi ma, eyesu e zeeli yamanii zavasiei ta naanisiei ma, niiti ti maayosegezu ve. ¹⁰ Keɛ na da woogɛɔiladai ɔe, eyesu e zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati be, niiti ti neezu ve, ta ti na-deveiti sosu.

¹¹ «Mina Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI laaseigi wo fuun negelein, mazoloo Ɔooɔɔ GALAGI ɔa naama nui leve ga soba nu, nii e daaseigi wosu fuun.

¹² «Dooɔɔ foloi leve ga maapeba voloi, egevelei Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ma levei veai la e ya. ¹³ Da botii ɔe folo lozilai zu, e da-wotii kpein ke. ¹⁴ Keɛ folo lofelasiei ɔa ga Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI na-dooɔɔ foloi. Mina boti nape ke ma, da-o, e-loun zunuiti-yo, e-loun anzanuiti-yo, da-wotige zunuiti-yo, da-wotige anzanuiti-yo, da-wotige nikeiti-yo, da-zoovalegiti-yo, anee da-logania kpein, anee weeinti niiti ti zeini e ɔooɔma, naa ɔa a ke, da-wotige zunuiti ta da-wotige anzanuiti ti la loooɔ ga e ɔevele. ¹⁵ Da ɔize su ga e ɔeni ga duai Ezipete yooi zu, Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ɔa e e ɔulani na ga na-zeegaabaai. Naa ɔa e ba, Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI e levea ga e doooɔ foloi maape.

¹⁶ «E-geɛ lebi ta e-lee, egevelei Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ma levei veeni la e ya, naa ɔa a ke e-zii ma voloiti sugooza, e da-eteai zie undaaneei zu, naama yooi zu nii Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI feezu e ve.

¹⁷ «Mina nu vaa negelein.

¹⁸ «Mina weenziɛ bo negelein.

¹⁹ «Mina unma wo negelein.

²⁰ «Mina zee zee woo wo negelein e-zeinoɔɔi laalooɔma.

²¹ «Mina ɔaazuɔula negelein e-zeinoɔɔi anzai va. Mina ɔaazuɔula e-zeinoɔɔi na-pelei va, anee na-kpalagi, baa na-botige zunui, baa na-botige anzanui, baa na-nikei, baa na-soovalegi, baa ani nape e ga e-zeinoɔɔi nono.»

²² Wooiti kana, Ɔooɔɔ GALAGI ti woni wa-nubuseiti ma, e woogula la gizei ma, abui zaamave, tonabiingi zu, ta bumugi, e la tanope daani ma. E ti zeveni kotu gokolo felegɔiti ma, e ti ve zea.

*Moize, GALA daa vaa wo nui
(Egezode 20:18-21)*

²³ Wo wooi menigai ma, nii e ɔeni ɔulazu kpidii zu, tama abui gizei va, wo vaani po be, wa wa-wolodama ɔfundigiti kpein, ta wa-ɔewolaiti, ²⁴ wo ɔeni: «Wele, Ɔooɔɔ GALAGI ga-ƆALAGI na-lebiyai lea ga giye, ta na-booloi ɔevelei, gi gooi meniga abui zaama, za gi kweega ga GALA ka zoo e boe nui vɔ, naa zoo e ye na, e ye vulua. ²⁵ Keɛ niizu, lee vaa zu ga li boɔɔ loozu saai zu? Mazoloo abu wolai nii ɔa gi undaavili. Ni ga yena Ɔooɔɔ GALAGI ga-ƆALAGI wooi menisu, ga za. ²⁶ Nu ɔila balaa ka na nei eteai zu, nii e zenvu su GALAGI wooi meniga ga gi ɔevele, e da boe abui zaama, e ye vulua, e la zaani? ²⁷ Li da boɔɔi, e woilo naa kpein ma, nii Ɔooɔɔ GALAGI ga-ƆALAGI bosu, naa volu e ti wo gi ma, ga woilo ma, gi ke.»

²⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI wo-wooitɔ mɛnini, wo ɔɛai ma ɔɔɛzu pɔ, ɛ ɔɛ mɔ: «Gɛ niima nubuseiti daawooiti mɛniga, ti bogai ɛ ma, gɛ vaa bu. ²⁹ Ni nɔ ta la kevele vagɔi naati makɛna, ti lua bɔ ti-yiimave, ti nɔ-deveiti so yeenɔpe, nii a ke tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti undaane eyesu ɔɔ! ³⁰ Li, ɛ ɔɛ ti ma, ti ɔale ma ta-zeɔe ɔɔtaiti bu. ³¹ Kele ɔɔun, ɔa yesu bɔ ve, nɔ deveiti, ta tɔgiti, ta faliiti bosu ɛ ma, nii ɔa ti ɔala da, ti so, ti ɔa ke zooi naa zu, nii gɛ feezu ti ve ga tɔnɔ.»

³² Nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma levei vea wo ya, wa naa zo, wo ɔa ke, ɔ mina zeɔe gila kpalaa ba. ³³ Wa zie ga pelei naa nɔ neɔɔein, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo levei ma, naa ɔa a ke wo ɔa-eteai zie undaane zu, wo-zii zuɔooza, zooi naa zu, nii wo sɔɔɔsu ga wɔnɔ.

6

*A wa-GALAGI nee ve,
wo nɔ-deveiti so*

¹ A wele deveiti ba, ta tɔgiti, ta faliiti, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI dɛveni ga gɛ wo ɔala da, nii a ke wo so, wo ɔa ke, zooi naa zu wo lɔɔzu su, wo seɔe ga wɔnɔ, ² wo lua Gɔɔɔɔ GALAGI va, wa-GALAGI, wo ɔolo wo-zii ma voloi pe su nɔ-deveiti be, ta nɔ-tɔgiti, gɛ ti veai wo ya. Ta ga wɔnɔ, wa wo-lointi ta ti-mavofodaiti, naa ɔa a ke wo-zii zuɔooza. ³ Naa ɔa ɛ ba, Izelayele nubuseiti, ɔ woilo ti ma, wo ɔaaba wo ɔolo ti ve, wo ti ɔɛ, nii a ke wo undaane, wo wola mɔin naama yooi zu, ve nɔnɔi ta kɔin gulɔi vooɔaai nɔ, eɔevelei Gɔɔɔɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-GALAGI boni la wo ma.

⁴ A woilo, Izelayele nubuseiti! Gɔɔɔɔ GALAGI ada-GALAGI ɔa ɛ ga GALA gila kpegi. ⁵ Da Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa-GALAGI nee ve ga ɛ-yii pe, ɛ-yenvui pe, ta ɛ-zuvikei pe. ⁶ Wooi niiti gɛ ti veezu ɛ ya za, ta ɔɛ ɛ-yiimave. ⁷ E-lointi kala ga tiye, ɛ yepe la ti ma, ɔa ɔena zeini ɔa-velei wu, ta ɔa ɔena ziaa pelei zu, ɔa ɔena laa, ta ɔa wuzɛɔena. ⁸ Ti ɔɛ ga poogi, ti ve ɛ-yei va, ti ɔɛ ga poogi ɛ-lovalave. ⁹ Da seve ɔa-velei ma laamasagi ma, ta ɔa-laa zigɔdave ma.

*Izelayele maa la neeneni,
ɛ va yeema nɔ-GALAGI ma*

¹⁰ Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI leezu la ga woye zooi naa zu, nii ɛ ma ɔonai woni wo-mɛmɛwolani be, Abalaame, ta Izaake, naa ve Zakɔbe va, ga ɛ fe wo ve, ta taa wolaiti ti vagai, niiti wo la ti lɔni, ¹¹ peleitɔ ti laavegai ga ani vagaiti, wa laade wo va naati pu ti wu, kɔɔyɛɛfɛiti ti wɔai, wa laade wo va ti wɔ, leezen beleitɔ, ta wolive wuluiti, wa laade wo va ti zin, ¹² siɛgi zu wo laamiizu la, wo yiɔɔ, ɔ dama ga ɔɔɔɔ, wa va yeema Gɔɔɔɔ GALAGI ma, nii ɛ wo ɔulaai Ezipete yooi va, duɔla velei wu. ¹³ A lua Gɔɔɔɔ GALAGI va, wa-GALAGI, tɔ ɔila kpe ka wa ɔɛbi, wo ɔona daaseigi zu. ¹⁴ A mina vɔɔpeɛ gila kiligiti ta-vaa va, nubuseiti ti wo-maɔoolii zu ta-ɔalagiti, ¹⁵ mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa wo zaama, ga GALAGI nii toloai. Toɔa yiɔgaawana wo laalɔɔma, ɛ wo-ma zuwu ɔaaleve eteai zu.

¹⁶ A mina Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI zuɔɔɔɔ, eɔevelei wo keeni la Masa. ¹⁷ Kele ɔ ɔolo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-deveiti ta nɔ-tɔgiti be, ta faliiti ɛ ti woni wo ma. ¹⁸ Wa naa ɔɛ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI devezu ga sɔleɔe, ta page, naa ɔa a ke wo undaane, wo zoo wo zou vagɔi zɔɔɔ ga wɔnɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI ma ɔona woni wo-mɛmɛwolani be, ¹⁹ ɛ wo zili nuiti kpein kpe wo luɔɔ, eɔevelei Gɔɔɔɔ GALAGI boni la.

²⁰ Siɛgi zu, velela velei, wo-loun zunuiti ti wo ɔaazaɔasɔ da ga: «Lee vaa zu Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa-GALAGI kala gooi niiti, ta deveiti, ta tɔgiti feai wo ya?», ²¹ wa ti woɔɔaavote ga: «Gi ɔɛni ga duɔiti Falagɔn ya Ezipete yooi zu, Gɔɔɔɔ GALAGI

ɔa é gi ɔulani ná ga ná-zɛbei. ²² E laavɔɔ vaiti keeni gi ɔaazu, ta poo golaiti, nii é ɔeni ga Ezipete yooi nimiza vai, é ɔeni Falaɔɔn ta ná-pɛleyeɔei kpein daalɔɔma. ²³ Kele ɔun, é gi ɔulani ná va, é va ga giye ve, é zooli ve gi ve, nii é ma minazeɔegi woni, é ɔona gi-mɛmɛwolani be. ²⁴ ɔooɔ GALAGI devei veeni ade ya, ga de tɔgi tɛiti so, de ke, de lua ɔooɔ GALAGI da-ɔALAGI va, naa ɔa a ke de undaane eyesu ɔa, é de-yenvui make, eɔvelei é keezu la zaagaza. ²⁵ Adoun de letema, toɔa ga telebo faa, ni da ɔooɔ GALAGI da-ɔALAGI ná-deveiti sona, de make, eɔvelei é boni la de ma.»

7

Kanaan nuiti ta ta-ɔooɔ ganigiti (Egezode 34:11-16)

¹ Siɛgi zu ɔooɔ GALAGI wa-ɔALAGI vaazu la ga woye, zooli naa zu wo seɔezu ga wɔnɔ, é ziiti kpein kpe wo luɔɔ, ɔete nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Amɔal nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, zii lɔfela ti mɔindai, ti-zɛbei wɔɔlɔ wɔnɔi va, ² a ti lɔna wo yeezu, wa zobo sɔlɔna ti ma, wa ti zuwugaaleve. A mina minazeɔe nɔpe ke ti ve, à mina ti maawɔingɔ. ³ A mina vulu ɔooɔ ma wa nubusei naati. A mina wo-loun anzanu ve ti-loun zunu ve, wo mina ti-loun anzanu zeɔe wo-loun zunu ve. ⁴ Ni naa laade, ta wo-lointi seɔezu ɔooɔ GALAGI va, ti da gala kiligiti debi. ɔooɔ GALAGI ɔa yiigaawana wo laalɔɔma, é wo-ma zuwu ɔaaleve gaamago nɔ. ⁵ Wele velei wa ti zo da: Wa ta-zalaɔa ɔulazuve ti golo, wo ta-zale ɔoo ɔotuiti kpezegele, wo ta-zale ɔoo wuluiti teve ga, wo ta-ɔooɔ ganigiti gala. ⁶ Mazɔlɔ wa ga nubuseiti ti padegai ɔooɔ GALAGI wa-ɔALAGI ve. E yiimazeɔeni ga woye ziiti kpein saama eteai zu, ga wo ɔe ga nubuseiti ti wola vizogai.

Malifii ná-wooɔɔfiladai ná-minazeɔe fai zu

⁷ E la ga wo mɔin ɔa bogai zɔɔma nubuseiti ba, naa ɔa é keai, ɔooɔ GALAGI ɔiliai la wo va, é yiimazeɔe ga woye, mazɔlɔ wɔun ka wo lɔidai nubuseiti kpein saama. ⁸ Kele tɔzei ɔooɔ GALAGI wo neve ve, tɔzei toɔa pɔ ga é ná-minazeɔe konai laazeeli, nii é boni wo-mɛmɛwolani ma, naa ɔa é kea, é wo ɔula ga ná-zeeɔaabaai duɔla velei wu, é wo ɔula Ezipete masagi Falaɔɔn ya. ⁹ A suɔwee deɔemu ga ɔooɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa é ga gaama ɔALA gila kpegi. Wooɔɔgila GALAGI, é ná-minazeɔegi ta ná-wooɔɔfiladai makesu eyesu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati be, niiti ti neezu ve, ta ti ná-deveiti sosu. ¹⁰ Kele toɔa da naati sala gaamago nɔ, é zoolo ta-ɔeewotiiti ma, niiti ti maayoseɔezu, é ti undaavili. Toɔa naama nui zala gaamago nɔ, nii é maayoseɔezu, é zoolo ná-keewotii ma. ¹¹ Wa deveiti so mu, ta tɔgiti, ta kala gooti, wo ti make, niiti gɛ ti veezu wo ya za, wo da zie ga tiye.

Tuyai é koloi zu (Tɔ Sevei Velesiei 28:1-14)

¹² Ni nɔ wa ye woilosu tɔgiti ma, wo ti zo, wo zie ga tiye, ɔooɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa ná-minazeɔegi ta ná-wooɔɔfiladai make wo ve, eɔvelei é ɔonani la wo-mɛmɛwolani be. ¹³ Toɔa wo ne ve, é tuya loo wo ve, é wo maamɔin, é doun mɔinmɔin fe wo ya. Toɔa tuya loo wo ve zooli va lɔnɔgiti ma: wa-moloi é ga beleege, ta wa-lɔɔ ɔoigi, ta wa-wulɔi, é wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti kpuɔu vai maawɔlɔ zooli zu, velei é minazeɔeni la, é ɔona wo-mɛmɛwolani be, ga é fe wo ya. ¹⁴ Wa-luyai ɔa wɔlɔ ziiti kpein tɔnɔi va. Zunu ɔaa anzanu la ɔea wo zaama ga doun zɔlɔtala nu, wa-logani bulugi zu, gila kpala ge la ɔea

ti zaama ga zivo vuulala gele. ¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa seeɔe nɔiti kpudɛ wo maazu, ɛ la naama dɔfɔ nɔi tanɔpe pɛa wo va, niiti ti zeelini Ezipete yooi ma, wo naa zuɔwɛɛ, keɛ toɔa ti leve naati ma, niiti ti wo maayoseɔezu ve.

¹⁶ Wa nuɔusei kpein suwuɔaaleve, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti lɔɔzu wo yeezu, ta maawɔin mina wo zo. A mina ta-ɔalagiti dɛbi, toɔa ɔe ga balii wo ve.

Maliɔti ɔa ga na-nubuseiti make nui

¹⁷ Wa ɔisieu tanisu ga: «Zii niiti mɔinve gi va, gá ti zoo ɔale?» ¹⁸ A mina lua ti va. A ɔitoo naa zu nɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI keeni ga Falaɔn, ta Ezipete yooi kpein, ¹⁹ voluɔula wolaiti wo-ɔaazuve ti ɔaani, poogiti, ta laavɔɔ vaa wolaiti, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-zeeɔaabaai, ɛ wo ɔulani la Ezipete yooi va. Uele nɔ ɔana Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI a naama nubuseiti kpein so da, niiti wo luazu ti va. ²⁰ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa kaogiti teve ti laalɔɔma, eyɛsu ti naati kpein paa, niiti ti yeɛsu ná, ti lɔɔɔzu wo va. ²¹ Wo zasu mina bali ti ɔaazu, mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa wo zaama, GALAGI ve, bɔɔɔai, ta maayikiai. ²² Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa zii naati kpe wo luɔɔ vaavaa, wo la zooga wo va ti-ma zuwu ɔaaleve gaamago nɔ, naa ɔa a ke, dɔɔɔ zuaiti ti mina mɔin, ti va wuzeɔe wo laalɔɔma. ²³ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa niima nubuseiti dɔ wo yeezu, ti ɔe unga wuulee, eyɛsu ti undaavili. ²⁴ Toɔa ta-masagiti dɔ wo yeezu, wa ti-laaseigi ɔaava geeɔɔɔgi wu zooi ma, taɔila kpala ge la loga wo luɔɔ, eyɛsu wo ti pe koloɔlo. ²⁵ Ta-ɔalagiti ti ga vololibaiti, wa naati gala. A mina ɔaazuɔula wali va baɔa zanugi, nii ɛ zelɛni ti va. A mina ta zeɔe ve, a va ɔe wo ve ga balii, mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti wɔinzeɔe. ²⁶ A mina le ga kɔɔɔba ani wa-veleiti bu, wo va ɔɔɔɔ ga tɔun kevele. A naama anii ɔoloɔlo, wo ɔele ba, wo deve ga kɔɔɔba anii, mazɔɔɔ togi ɔa ma.

8

Izelayele maɔɔlo vai tevbai zu

¹ Deveiti kpein ge ti veezu wo ya za, wa ti zo, wo zie ga tiye, naa ɔa a ke wo zenvui wo, wo maamɔin, wo zooi naa zeɔe ga wɔnɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI ma ɔona woni wo-mɛmɛwolani be. ² A ɔize peleiti kpein su, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo zieni ga tiye kona vuunaanigo (40) laawu, tevbai zu, ɛ baladai le ga woye, ɛ wo voluɔula. E naa ɔeɛni, nii a ke ɛ wo ɔoozu vaa ɔitei ɔwɛɛ, ni wa ɔolo ná-deveiti be, baɔa ni wa ɔele. ³ Ungo, ɛ vaani bu, wo baladai ɔwɛɛ, ta pului, ɛ wo laamianigi ve ga manegi, nii wo la ɔeni kwɛɛ, wo-mɛmɛwolani balaa ti la ɔeni kwɛɛ. Naa maavele ma, ɛ ɔeni pɔ ɛ wo ɔala ga nui la zenvui woga ga daamianigi nɔ, keɛ keɛni balaa ga woiti pe maavele ti ɔulazu Gɔɔɔɔ GALAGI la. ⁴ Wa-zeɔe la ɔeni zaɔani wo ɔaba, wo-ɔɔɔ la veni wo wu, naama ɔona vuunaanigo (40) laawu. ⁵ A suɔwɛɛ wo-yiimave ga Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa wo maɔolozu, eɔevelei zunui ná-doin maɔolozu la. ⁶ A Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti so mu, wo zie ga ná-peleiti, wo lua ba.

Suɔɔɔgiti ta wo minazeɔe zooi zu

⁷ Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa wo lɔɔzu zou vaɔai zu, zooi nii ziei mɔindai su, zieungiti ta zou deiti ti laani nemeiti su, ta ti ɔulazu gizeiti ba. ⁸ Zou ve, nii moloiti kpein ti beɛzu ga, ti-laa ga belee ta wɔlezege, ta leezen belei, ta kooleɔole gului, ta gelenade gului, ta wolive wului, ta kɔin gulɔi, ⁹ ve wo la kpala laamii woga ná, zou ve wo la valaga ani nɔpe ma ná, kolui ɔa ma vasaiti su, wa zoo wo kolu bɔigi ɔula ma gizeiti su. ¹⁰ Wa daami wo, wo yiɔo, wa Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI mama zou vaɔai vaa zu, nii ɛ feai wo ya.

¹¹ A dama, wo mina yeema Góogó GALAGI wa-GALAGI ma, wo va be ná-deveiti sosu, ta ná-fali wootti, ta ná-togiti, niiti gè ti veezu wo ya za. ¹² Siégi zu wo daami wosu la, wo yiǵo, siégi zu wo pɛɛ vagoiti tosu da, wo da ni ti wu, ¹³ siégi zu wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ti moinzu la, walii ta zanugi moin wo ya, wo-yeaǵǵligi kpein ge moin, ¹⁴ à dama, wo yiilaa mina ve ga wasogi, wo va yeema Góogó GALAGI wa-GALAGI ma, nii é wo ǵulani Ezipete yooi va, duɔla vɛɛi wu. ¹⁵ E loni wo luǵo, wo zie teveba wolai zu, nii maayikiai, sulaavegai ga kaali nɔiti, ta akuǵotɔkaaliiti, ada vɔɔi, zie la ná, miná ǵa é ziei ǵulani ná fasai va. ¹⁶ Tevebai naa zu, é wo ǵonɔkulani ga manegi, nii wo-mɛmɛwolani ti la ǵeni kwɛɛ. E naa pɛ kɛɛni, nii a kɛ é zɛaɲakalai ɛ ga woye, é wo voluǵula, naa voluma é faanɛ ǵɛ wo vɛ. ¹⁷ A dama, wo mina ǵɛ ma wo-yiimave: «Nà bɔǵɔi ná-zobogi ta ná-zɛbei ǵa gè niima naavoloiti sɔɔɔgai da.» ¹⁸ Wa ǵize Góogó GALAGI zu, wa-GALAGI, mazɔɔ toǵa é zobogi vea wo vɛ, wo naama naavoloiti sɔɔɔ, eǵɛvelei é dɛɛzu la za mɔnɔ, ga ná-minazɛǵegi maavele, nii é ma ǵonai woni wo-mɛmɛwolani bɛ.

¹⁹ Ni gaama wa yeemana Góogó GALAGI ma, wa-GALAGI, wo vile gala kiligiti polu, wo da ti ɛbi, wo da nɔkɔ ti wu, ná dɛɛzu ga woye za, ga wo undaa ǵa vili. ²⁰ Ungo, wo undaa ǵa vili, eǵɛvelei Góogó GALAGI ziiti undaavilisu da wo luǵo, ni wo la woiloni Góogó GALAGI wooi ma, wa-GALAGI.

9

Izelaye nuiti ta-ǵololalai

¹ A woilo, Izelaye nubuseiti! Wa ga va Zuludɛn maazuɔbudɛzu za, wo li, wo ziiti kpe, ti wɔɔɔvɛ wo va, ti-zɛbei wɔɔɔ wɔnɔi va, ta taa wolaiti su, sigigi ti ma, é zɛi geei va, ² ta ga nubuseiti ti wɔɔɔɔai, ti wola ǵoozakooza, Anake mavofodaiti, wo ti ǵwɛɛ, wo ti-maawoo menini ga: «Bɛ ǵa a zoo é Anake ná-doun zunuiti sakpe?» ³ A suǵwɛɛ volu za, ga Góogó GALAGI wa-GALAGI bɔǵɔi ǵa losu wo luǵo eǵɛ abui nii é galai wosu. Toǵa niima nubuseiti kologolo, é ti unmaayi wo vɛ, wa zobo sɔɔɔ ti ma, wo ti undaavili gaamago nɔ, eǵɛvelei Góogó GALAGI boni la wo ma.

⁴ Siégi zu Góogó GALAGI wa-GALAGI ti bɛɛzu la wo luǵo, à mina bo wo-yiimave: «Ada-zɔledai vɛ, é kɛɛzu Góogó GALAGI zooi veezu la de ya, ga adɔnɔ.» Mazɔɔ zii niiti ta-vaa nɔi ǵa Góogó GALAGI ti bɛɛzu la wo luǵo. ⁵ E la ga wo lelebogɛ, baa wo zɔlegɛ wo-yiimave, naa ǵa é kɛɛzu wo vaazu ta-yooi zɔɔɔsu da ga wɔnɔ, keɛ zii naati ta-vaa nɔi ǵa é kɛa, Góogó GALAGI wa-GALAGI, ti bɛɛzu la wo luǵo, é daawooi laazeeli, nii é ma ǵona woni wo-mɛmɛwolani bɛ, Abalaame, ta Izaake, naa vɛɛ Zakɔbe va. ⁶ A suǵwɛɛ deǵɛmu ga, é la ga wo lelebogɛ, naa ǵa é kɛɛzu, Góogó GALAGI wa-GALAGI niima you vagoi veezu la wo ya, ga wɔnɔ, mazɔɔ wa ga nubuseiti ti zuvɔai.

Nubuseiti ta-vaaǵaazagi é lo niki yivoi va

⁷ A ǵize su, wo mina yeema, velegi wo ǵeni Góogó GALAGI wa-GALAGI yiǵaawana vaiti kɛɛzu la tevebai zu. E zo wo ǵula voloi ma Ezipete, eyɛsu wo zeeli adave tɛi, wo ǵeni wuzɛǵezu Góogó GALAGI laalɔǵoma. ⁸ Wo Góogó GALAGI yiǵaawanani Gɔɔɛbe gizei ma, é yiǵaawanani, woin ǵeni ma ga é wo-ma zuwu ǵaaleve. ⁹ Siégi zu gè ɛɛni la gizei ma, ga gè minazɛǵe kɔtu ǵokologiti seǵe, minazɛǵegi nii Góogó GALAGI kɛɛni wo yǵoɔzu wa tiye, gè yɛni náve, eyɛsu folo vuunaanigɔ ta kpidi vuunaanigɔ (40), gè la daami woni, gè la bɔɔleni. ¹⁰ Góogó GALAGI kɔtu ǵokolo felegɔiti feeni zɛa, GALA ge ti zɛvɛai ga

yeebɛɣai, ti zooloo woointi kpein ma, é ti woni wo ma gizei ma, abui zaamaυe, gaaleba voloi.

¹¹ Folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔi (40) laawu, Gooɔɔ GALAGI minazeɣe kɔtu ɔkolo felegɔiti feeni zɛa. ¹² E ɣeni m̀a: «Wuzɛɣe, è yei gaamanɔ, è zeɣe gizei ma, mazɔɔɔ ɔa-nubuseiti, è logai ti luɔɔ, è ti ɣula Ezipete yooi va, ti koto wola ɣɛa. Ti zeɣea pelei va fala, nii gè deveni ga ti zie la. Ti kɔlu ɣaawuungai bɛtɛa ga kooɔɔ ganigi.»

¹³ Gooɔɔ GALAGI ɣeni m̀a: «Gè niima nubuseiti pɛtɛga, ti zuvɔɔυe. ¹⁴ Be bà, gè ti-ma zuwu ɣaaleυe, gè ti-laaseigi bale, é ɣula geegɔɔlɔgi wu. Zii niiti ta-zobogi wɔɔɔbai, ti wola m̀aindai, ti leve niiti ba, nà è ɣe ga naati ti-ɣɛɛ.»

¹⁵ Gè yeini, gè zeɣe gizei ma, minazeɣe kokolo felegɔiti ti zoni zɛa, abui ɔa so gizei va. ¹⁶ Gè wɛleni, pɛtɛ, wo kotoi ɣɛɛni Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI laalɔɔɔma. Wo nike yivoi bɛtɛni ga kɔlu ɣaawuungi. Wo zɛɣeni gaamago nɔ naama velei va, nii Gooɔɔ GALAGI ná-fai zɛυeni. ¹⁷ Gè kokolo felegɔiti soni ga yee felegɔi, gè ti vili zooli ma, ti wolowolo wo ɣaazu.

¹⁸ Naa vɔluma gè laani Gooɔɔ GALAGI ɔɔɔɔwu, gè yeini ná, eɣeυelei nɔ é ɣeni la m̀ungu, folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔ (40), gè la daami woni, gè la bɔɔleni, tɔɔzei koto wolai va, wo Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɣɛɛni, wo ziiɣaawana. ¹⁹ Mazɔɔɔ gè luani ziiɣaawanai naa va, ziiɣulagi nii Gooɔɔ GALAGI ɣeni su wo laalɔɔɔma, é ɣeni pɔ ga é wo-ma zuwu ɣaaleυe. Kele názu m̀nɔ, Gooɔɔ GALAGI gɔɔɔaavoteni.

²⁰ Gooɔɔ GALAGI wola yiiɣaawanani Aalɔn ma balaa, é ɣeni pɔ ga é undaavili. Gè maanɛɛnɛni Aalɔn balaa υe naama ziegi zu. ²¹ Nii é ɣeni ga wa-ɣotoi ɣe ungi, nike yivoi naa wo kpeteni, gè galani, gè fukɔ, gè ke ga fufiligi, gè ma vukɔi vili kɔtudei ɣa, nii é yeizu gizei ma.

Nubuseiti ta-vaaɣaaza kiligiti

²² Wo Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawanani m̀nɔ Tabeyela, ta Masa, ta Kibelɔte-Gataava. ²³ Siegi zu Gooɔɔ GALAGI wo leveni la ga wo zeɣe Kadese-Baalenea, é ɣe wo ma: «A le, wo zooli zeɣe ga wɔnɔ, nii gè feezu wo ya,» wo woozotalai ɣɛɛni ga Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI, wo la ɣeni laani tɔun da, wo la ɣeni woiloni goo ma. ²⁴ Kaipa gè wo ɣwɛɛni, wo la ɣoloni Gooɔɔ GALAGI υe.

²⁵ Siegi zu Gooɔɔ GALAGI ɣeni ɣɛɛzu la, é wo-ma zuwu ɣaaleυe, gè laani Gooɔɔ GALAGI ɔɔɔɔwu, gè yeini ná eyɛsu folo uuunaanigɔ (40) ta kpidi uuunaanigɔ (40). ²⁶ Gè falini, gè ɣe ma: «M̀aliɣii, Gooɔɔ GALAGI, mina ɔa-nubuseiti ma zuwu ɣaaleυe, ɔnɔiti è ti unm̀ɔɔgai ga ɔa-zobogi, è kulaai Ezipete yooi va ga è-yeei ná-zɛbɛi. ²⁷ Gize ɔa-wotigɛ nuiti su, Aɔalaame, ta Izaake, naa υeε Zakɔbe va. Mina niima nubuseiti so ga ti-zɔɔɔi, ta ta-vaaɔɔi, ta ta-ɣotoi maavele! ²⁸ Ni naa laade, zooli nii è gi ɣulaai su, naama nubuseiti ta ɣe ma: Gooɔɔ GALAGI ti ɣulaυe Ezipete yooi zu, é va ti vaa teυebai zu, tɔɔzei zobo gè la ɣeni bɛ, é va li ga tiye zooli naa zu, nii é ma vaa woni ti ma. ²⁹ Tama, ta ga ɔa-nubuseiti, ɔnɔiti, niiti è ti ɣulaai ga ɔa-zobo golai, ta ɔa-yeeɣaabaai.»

10

GALA ge ná-nubuseiti maavaaye fai (Egezɔde 34:1-10)

¹ Naama ziegi zu, Gooɔɔ GALAGI ɣeni m̀a: «Kɔtu ɔkolo felegɔ zaɣa ga ma m̀ungiti keυele, è le pɔ bɛ, gizei ma, è kesui bɛtɛ balaa ga gului. ² Nà woointi seυezu naama ɣɔtu ɔkologiti ma, wooi niiti ti ɣeni ma m̀ungiti ma, niiti è ti wolowoloni, ɔa ti la kesui zu.»

³ Gè kesui βeteni ga akasia wului, gè kɔtu ɔkolo felegɔi zaɔfani, eɣevelei ma mɔungiti ti ɔfeni la, gè lɛeni gizei ma, kokolo felegɔiti ti zoni zèa. ⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI sevei ɔfɛni kokolo niinei ma ga ma mɔungiti kevelei, tɔ puugɔiti é ti veeni wo ya gizei ma abui zaamaυe, voloi wo ɔaalɛeni ba la. E feeni zèa. ⁵ Gè ɔgaleni ma, gè gizei yei, gè kokologiti daani kesui zu, nii gè kɔpeteni. Ti yege laani su, eɣevelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zèa.

⁶ (Izelayele nuiti ti zɛfɛni Beelɔte-Benee-Yaakan, ti li Mɔseela. Miná ɔa Aalɔn zaani ná, ti maɔfulu. Ná-doun zunui Eleazaal zeini potogi zu ga zalaɔa ɔula ɔundigɔi wolai. ⁷ Ti zɛfɛni miná, ti li Gudɛɔɔda, ti zeɣe miná, ti li Yɔteβata, zoi ve ziei wola mɔindai ná. ⁸ Naama ziegi zu ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI yiimazeɣeni la ga Leevi ná-bolodai, ga ti ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui zeɣe, ti lo kakala, nii a ke ti ná-botii ɔe, ti tuya loo nuβuseiti be daaseigi zu, naa ɔa ti keezu zaɔɔa. ⁹ Naa ɔa é ba, Leevi nuiti ti la tɔnɔ zɔlɔni la zoi zu ti-ɔeɛleaiti saama: Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa é ga tɔnɔi, eɣevelei Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI boni la ti ma.)

¹⁰ Gè yei gizei ma, eɣevelei é ɔfɛni la ma mɔungi, folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40). Gɔɔɔɔ GALAGI gɔɔɔaavoteni mɔnɔ niizu, é zeɣe wo undaavili fai volu. ¹¹ E ɔfɛni mɔ: «Wuzeɣe, li, è lo niima nuβuseiti tuɔɔ. Ti li zoi naa zu, ti seɣe ga tɔnɔ, nii gè ɔonani ti-mɛmɛwolani be ga nà fe ti ya.»

*Tɔgi é lo nebei
ta koi ma vai va*

¹² Niizu Izelayele nuβuseiti, leeni ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI pɔ ga wo ke be? Toɔa nɔ ga wo lua ba, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo nee ve, wo debi ga wo-yii pe, ta wo-yenvui pe, ¹³ wo Gɔɔɔɔ GALAGI ná-deveiti so, ta ná-tɔgiti, gè ti veezu wo ya za, naa ɔa a ke wo undaanɛ.

¹⁴ Wɛɛ, geɛɔɔɔ sebeɛ golai maɔɔoozaai, naa ɔa ga Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɔnɔ, naa ve zoi ta gaa aniiti kpein ba. ¹⁵ Anɛɛ naa ve, wo-mɛmɛwolani nɔ ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI ɔilini ti va, wo ti nee ve, ti voluma, wa ve wo ga ti-mavofodaiti, wa ɔa é yiimazeɣea ga woye ziiti saama, eɣevelei wo kaazu la za. ¹⁶ A valibo mu wo-yiimaυe, wo mina ɔɔgi ba ga Gɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔma. ¹⁷ Mazɔlɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa é ga GALAGI nii é galagiti unga, maliɔiti ti-Maliɔii, GALAGI nii bɔlɔai, zeeɔaabaai, maayiki, é la zeelɔzɔɔzu ɔeɛzu, é la lobɛani zoga, ¹⁸ é telebodai ɔeɛzu podoin ve, ta poanzai, seikɔɔma nui neai be, é kɔnɔgi ta seɣei veezu zea. ¹⁹ A seikɔɔma nui nee ve, mazɔlɔ wo ɔfɛni ga seikɔɔma nuiti Ezipete yooi zu.

²⁰ A lua Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI va, wo ɔa debi, wo ɔili tɔ ɔila kpe nɔ va, wa ɔena ɔonaa, wo ɔona daaseigi zu. ²¹ Tɔ ɔa é ga wa-maamusei ma ungi, toɔa ga wa-GALAGI, toɔa é keɛwoti wolaiti kea wo ve, ti maayikiai, wo-ɔaazuve ti ɔa. ²² Wo-mɛmɛwolani ti yeini Ezipete yooi zu, ti liegi ɔfɛni ga nu vuulɔfela (70), niizu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo ɔea ga maamɔin nu, eɣevelei geɛɔɔɔ ɔaave zomideɔaiti ti la.

11

*A Gɔɔɔɔ GALAGI nee ve,
wo folo ná-deveiti be*

¹ Wa Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo ná-deveiti so yeenɔpe, ta ná-tɔgiti, ta ná-kala gooti, ta ná-fali woiti. ² Wo la ga wo-lointi kevele, niiti ti la niima vaiti kwɛɛ, ti la ti ɔaani, wɔi wo ná za, wo naa ɔwɛɛ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wo ɔalani da, bɔlɔ velei, ná-zeeɔaabaai, ta ná-zɛbei, ³ laavɔɔ voogiti,

ta keewotiiti é ti laazeelini Ezipete yooi zu, Falaɗɗɔn laalɗɗɔma, Ezipete masagi, ta ná-zooi kpein daalɗɗɔma, ⁴ nii é keeni ga Ezipete ɗɗɗɗɔ nuiti, ta ta-zooiti, ta ta-wotoloiti, velei é Seeli Kpoloɗɗi ɗaafaleni ma la, é vu ti ma, siɛgi zu ti ɗeni wo zaɗalabosu la, é ti maalɗɗɗuni, ti neele negelein. ⁵ Wo naa kpein kwee, nii é keeni wo ve tevebai zu, eyesu wo va zeeli niima adave, ⁶ velei é Datan zoni da, ta Aɓilame, Eliabe ná-doun zunuiti, Luɓen ná-bolodai zu, siɛgi zu zooi laalaoni da ti ɗɗɗɗu, é ti maafulu ta ta-veleyeɗeiti, ta ta-zeɗe ɗotaiti, ta niiti kpein ti ɗeni loni ti volu, Izelayele nuiti saama. ⁷ Mazɔɔ wo keewoti wolai naa kpein kaani, nii Ƴooɗɗo GALAGI keeni.

⁸ Naa ɗa é ba, à deveiti kpein so, gè feezu wo ya za, nii a ke wo zebei zɔɔ, wo li, wo zooi zo, ve wo liizu, wo ná zeɗe ga wɔnɔ, ⁹ wo-zii zu ɗa ɗooza zooi naa zu, nii Ƴooɗɗo GALAGI ma ɗonai woni wo-memewolani be, ta ti-mavofodaiti, zooi ve nɔnɔi ta kɔin gulɓi uoovaai ná. ¹⁰ Mazɔɔ zooi nii wo liizu, wo seɗe ga wɔnɔ, é la ga Ezipete yooi ɗevele, ve wo ɗulaai ná. Miná wa la ani zuwui vazana, keeni wo bena kɔ, eɗe guulu kpelei. ¹¹ Zooi nii wo levesu, wo li, wo seɗe ga wɔnɔ, toɗa ga zooi nii gizeiti ti su ta nemɛiti, é yeɗezu ga tona ɗei é zeɗezu geezuve. ¹² Zou ve nii Ƴooɗɗo GALAGI wa-ƳALAGI daazɔbosu, é ɗaaba ma, é zo konagi ma volo mɔungi ma, é li ma ɗaabelagi uɔ.

¹³ Ni wa ɗolona deveiti be, gè ti veezu wo ya za, wo Ƴooɗɗo GALAGI wa-ƳALAGI nee ve, wo ɗa lebi ga wo-yii pe, ta wo-yenvui pe, ¹⁴ toɗa tonai vu wa-yooi zu, siɛgi zu maɛnai é vu la, sama gelei ta foɗo gelei, wa wa-moloi ɗaale ba, nii é ga beleegi, ta wa-lɔɔ niinei, ta wa-wulɓi, ¹⁵ toɗa tufa uagɔiti pu wa-lɔɔi zu, wa-loganiiti daamii vai zu, wa daami wo, wo yiɗo.

¹⁶ Wa dama ga ɓɗɗo, wo mina ɓɗɗo ye ná, wo va ɗaka, wo va li ga gala kiligiti pɔ pelei, wo va ti lebi, wo va nɔkɔ ti wu. ¹⁷ Ƴooɗɗo GALAGI ɗa yiɗaawana wo ma, é geeɗɗɔlɔgi laaɗulu, tona la uua, zooi la aniiti pɔnɔga, wo undaa ɗa vili gaamanɔ zou uagɔi naa zu, nii Ƴooɗɗo GALAGI fea wo ve.

¹⁸ Tɔgi niiti gè ti veezu, wa ti zeve wo-yiimave, ti ɗe wo ɗisu, ti ɗili wo-yeeti ba eɗe poogi, poogi ɗe wo-lovalave va. ¹⁹ A wo-lointi kala ga tiye, wo yepe la ti ma, wa ɗena zeini wa-velei wu, ta wa ɗena ziaa pelei zu, wa ɗena laa, ta wa wuzegena. ²⁰ Wa ti zeve wa-velei ma laamasagi ma, ta wa-laa zigidave ma. ²¹ Wo-ziiti ta wo-loun zunuiti siiti su ɗa ɗooza, eɗe geeɗɗɔlɔgiti siiti, niiti ti zelegai zooi maazu, naama yooi zu, nii Ƴooɗɗo GALAGI ma ɗona woni wo-memewolani be, ga é fe ti ya.

²² Mazɔɔ ni wa ɗolona devei niiti pe be, gè feezu wo ya ga wo make, wo Ƴooɗɗo GALAGI wa-ƳALAGI nee ve, wo zie ga pelei kpein é wo ɗalaga da, wo ɗili to ɗilagi va, ²³ toɗa zii niiti kpein kpe wo luɗɗo, wa ziiti ta-yooi zeɗe ga wɔnɔ, niiti ti mɔindai wo va, zebei ti va ti leve wo va. ²⁴ Adave kpein wo ɗɗɗɗɔlosu ná ma, miná ɗa ɗe ga wɔnɔ, wa-ɗwepelemave ɗa zeeli Liban tevebai ma, ta zie wolai Ufelate, eyesu é zeeli folo liizu vele bolodei ma. ²⁵ Nu nɔpe ge la zooga é va wo zakpe, eɗevelei é boni la wo ma, Ƴooɗɗo GALAGI wa-ƳALAGI ɗa dualuagi lɔ nuiti su wo luɗɗo, ti zasu ɗa bali, zooi kpein su ve wo levesu ná.

Tuyai ta foovooi

²⁶ Gè tuyai ta foovooi zeida wo luɗɗo za, wo yiimazeɗe: ²⁷ wa tuyai zɔɔ, ni wa ɗolona Ƴooɗɗo GALAGI wa-ƳALAGI ná-deveiti be, gè feezu wo ya za, ²⁸ wa foovooi zɔɔ, ni wo la ɗoloni Ƴooɗɗo GALAGI wa-ƳALAGI ná-deveiti be, ni wa zegena pelei va, gè ma levei veezu wo ya za, wo ɗili gala kiligiti ba, niiti wo la ti ɗwee.

²⁹ Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI liizu la ga woye zooi naa zu, vɛ wo ná zegezu ga wɔnɔ, wa tuyai loo Galizime gizeɪ ma, wo foovooi loo Eɓale gizeɪ ma. ³⁰ Naama gize felegɔiti pɛ ta Zuludɛn vɔlu vɛlei, pelei nii é folo liizu vɛlei naa vɔluve, Kanaan nui ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi zu, Gilegale letemave, Mɔlee sene gului, naati kobave. ³¹ Mazɔɔɔ wa ga va Zuludɛn budezu, wo li, wo zooi zo, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya. Wa sege ga wɔnɔ, wo zeí ná. ³² Wa dama, wo gɔlo deveiti bɛ ta tɔgiti, gè ti veezu wo ya za.

TɔGITI TA DEVEITI

12

(12:1--26:19)

¹ Wɛlɛ tɔgiti ta deveiti ba, niiti wa ti zo, wo da zɛ ga tiye wo-zii ma voloi pɛ su, zooi naa zu, Gɔɔɔɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-GALAGI feezu wo vɛ, ga wo sege ga wɔnɔ.

GALA falizuve gɛ gila nɔ

² Wa naama adavɛti pɛ kpezegɛle, vɛ zii naati wo vaazu ti bɛɛzu, ti gɛni ta-galagiti dɛbizu ná, gize gaaɔoozagiti ma, ta gize goiti, ta gulu wolaiti bu. ³ Wa ta-zalaɔa gɔlazuvɛti toka, wo ta-zale gɔɔ gɔtuiti kpezegɛle, wo ta-zale gɔɔ wuluiti gala, wo ta-gɔɔɔɔ ganigiti galeɔale, ti ga ta-galagiti, wo ti-laaseigi bale, é gɔla adave náti, é nɛɛɛ. ⁴ A mina ti gɛɛ woti naama zii ta gɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI. ⁵ Kɛɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gɔa yiimazegezu ga adave ta, wo-mavofodaiti kpein saama, vɛ ná a gɛ ga seizuve, miná gɔa wa li ná, wo da nɔko bu. ⁶ Miná gɔa wa gala zalaɔaiti kula ná, ta zalaɔaiti, ta puusieiti, ta gɔladaiti, ta minazege daazeeli zalaɔaiti, ta vɛɛaniiti wo daai gisu, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mɔungiti. ⁷ Miná gɔa balaa wa daami wo ná, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gaaazu, wa-o, wa-vɛɛyɛgeiti-yo, wo gɔozunɛ naama ani vagɔi pɛ faa zu a gɛ wo ya, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI a tuya loo wo vɛ ti zu.

⁸ A mina faiti kɛ, eɔvɛlei ade kɛɛzu la za vɛ, ɛɛ ka naa gɛɛzu nɔ, nii pagai gaazu. ⁹ Tɔɔzei wo la dɛ zeelini dooɔɔ bosuve, ta zooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ. ¹⁰ Wa ga va Zuludɛn maazu budezu, wo zeí zooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ, toɔa dooɔɔgi ve wo ya, é wo gɔla wo zili nuiti kpein zea, ti wo-maaɔoolii zu, wa zeí zooi naa zu ziileigi zu. ¹¹ Adave gɔa gɛ miná, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI a yiimazege ga ná, vɛ daaseigi a ye ná va. Miná gɔa wa naati kpein kula ná, niiti gè wo levezu ti ma, wa-gala zalaɔaiti, ta wa-zalaɔaiti, ta wa-vuusieiti, ta wa-gɔladaiti, ta vɛɛaniiti wo minazegezu ga tiye Gɔɔɔɔ GALAGI vɛ. ¹² Wa gɔozunɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI gaaazu, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotiɔɔ zunuiti, ta wa-wotiɔɔ anzanuiti, naa vɛɛ Leevi nuiti ba, ti zeini wa-laaiti su, mazɔɔɔ naati ti la zou nɔpɛ sɔɔɔni wo zaama.

¹³ A dama ga bɔɔɔ, wo mina wa-gala zalaɔaiti kula adave tanɔpɛ nɔ, wa ná gɔa, ¹⁴ kɛɛ wa wa-gala zalaɔaiti kula naama adave, vɛ Gɔɔɔɔ GALAGI a yeelo ná va, wa-wolodai ta zu, miná gɔa wa naa kpein kɛ ná, nii gè wo levezu ma. ¹⁵ Anɛɛ naa vɛ, siɛgi zu wɔin a wo zo da, wa zoo wo toganii ta vaa, wo ma zuai mi, é zoloo tuyai ma, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI bosu wo vɛ, vɛ nɔpɛ wa zeí ná. Nui nii kɔɔɔai, baa nii padegai, ta zoo ti ta mi, eɔɛ nɔ vɛlei nu dopa zuai baa goe suai miizu la. ¹⁶ A mina nɔ jamai mi, kɛɛ wa pu ya zooi ma eɔɛ zɛi.

¹⁷ A mina wa-moloi ma vuusieɪ mi wo-zeizuve, ta wa-lɔɔ niinei, ta wa-wulɔi, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivoiti, anɛɛ minazege ganii gila kpalaa, baa wa-vɛɛaniiti wo daai gisu, ta wa-gɔladaiti. ¹⁸ Wa gɛ nɔ Gɔɔɔɔ

GALAGI wa-GALAGI ɣaazu, naama adavɛ, vɛ é yeelosu ná va, miná ɣa wa ti mi ná, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotigɛ zunuiti, ta wa-wotigɛ anzanuiti, ta Leevi nuiti ti zeini wa-laaiti su, wa ɣoozunɛ Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI ɣaazu, wa-wotii ma lɔnɔgiti kpein su. ¹⁹ A mina yeema Leevi nuiti ma, eyɛsu pɛ wo-zii ma voloi pɛ su, wa-yooi zu.

²⁰ Siɛgi zu Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI wa-yooi zuwɔɔɔzu la, eɣɛvelei é minazɛɣeni la wo vɛ, ni sua wɔin a wo zona, wa zoo wo naa kpein mi, nii a nɛ wo vɛ. ²¹ Ni adavɛ Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ɣɛ ná, ná maaɣoozavɛ wo va, wa-loganiiti Ɔooɣɔ GALAGI feezu wo vɛ, wa zoo wo ta zɛɣɛ ma wolaiti su, ɓaa ma goiti su, wo paa, eɣɛvelei gè devei veeni la wo ya, wa zoo wo mi, vɛ wo zeini ná, eɣɛvelei wo pɔ la. ²² Wa mi, eɣɛvelei nu a ɗa dopa zuai ɓaa goe suai mi la, nui kɔzɔai, ɓaa nii ɲadegai, naa felegɔ pɛ ka zoo é ta mi. ²³ A dama nɔ, wo mina ɲamai mi, mazɔɔɔ ɲamai ɣa é ga zɛnvui, à mina zɛnvui ɓɔ suai va, wo va mi. ²⁴ A mina ta mi ɲɛɣɛɛin, wa pu ya zooi ma eɣɛ ziei. ²⁵ A mina mi, naa ɣa a kɛ wo undaanɛ, wa wo-mavofodaiti, tɔzei wo naa ɣɛa, nii sɔlegai Ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu.

²⁶ Keɛ wa-loganiiti wo ti veezu GALA bɛ, ta minazɛɣɛ daazeeli zalaɣaiti, wa li ga naati naama adavɛ, vɛ Ɔooɣɔ GALAGI yeelosu ná va. ²⁷ Wa gala zalaɣaiti kula, suai vɛɛ ma ɲamai va, Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI ná-zalaɣa ɣulazuvɛ. Wa-zalaɣai zɔiti ma ɲamai ɣa vaza Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI ná-zalaɣa ɣulazuvɛ, wa zoo wo ma zuai ta mi.

²⁸ A ɣizɛ devei niiti kpein su, gè feezu wo ya, à ɣolo ti pɛ bɛ. Naazu wo undaa ɣa nɛ, wa wo-mavofodaiti, tɔzei nii pagai, é zɔle Ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu, wa naa ɣɛɛzu.

Nu mina vokɔɣɔ

Kanaan nuiti ma

²⁹ Siɛgi zu Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI ziiti ma zuwu ɣaalevezu la wo luɣɔ, niiti wo liizu ti vɔ bɛ, wo ti zo, siɛgi zu wo ti ɓɛɛzu la, wo ze ta-yooi zu, ³⁰ à dama ga ɓɔɣɔ, wo mina ɣɔ ga ta-valii, wo va vokɔɣɔ ti ma, ti undaaviliga vɔluma wo luɣɔ. A mina vɔɔpɛɛ ta-ɣalagiti ta vaa va, wo va gaazaɣa bo ga: «Nubusei niiti ti ɣɛni ta-ɣalagiti ɗɛbizu ɣale? Gá pɔ gá ɓalaagi gi kɛ ga ti ɣɛvele.» ³¹ Wo ɣɛvelei mina ɣɛ ɣana Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI letema. Mazɔɔɔ zii naati ti ɣɛni fai ma zii pɛ kɛɛzu, niiti ti Ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu ga kɔzɔba vaiti, ti wɔin la ma. Ti yɛni liizu la, ti ɗa ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti gala ga zalaɣai ta-ɣalagiti bɛ.

13

¹ Wa ɣolo devei kpein bɛ, nii gè feezu wo ya, wo make, à mina tanɔpɛ da ma, à mina tanɔpɛ seɣɛ ba.

Kɔɣɔ gani kɔɔ nuiti maaɣolo vai

Izelayeɛ nuiti saama

² Tanisu GALA goo wo nui ta ɣa wuzɛɣɛ wo zaama, ɓaa kulakɛɛma ɣaa nui, é poogi ta ve wo ya, é wo laavɔ, é maaɓɛɛ vai ta ɛ ga woye. ³ Ni poogi ɓaa maaɓɛɛ vai é bogai, naa laa a zeelina, é ɣɛ wo ma: «Ade li, de vɛɛ gala kiligiti polu, de ti ɛbi,» tama wo la galagi naati kwɛɛ, ⁴ à mina woilo GALA goo wo nui naa wooi ma, ɓaa kulakɛɛma ɣaa nui naa wooi ma, mazɔɔɔ Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI seɣɛvɛ ga é wo vɔluɣula la, nii a kɛ é kwɛɛ ni nɛvɛ wo vɛ, gaamai zu, ga wo-yii pɛ, ta wo-yɛnvui pɛ. ⁵ Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI ɣila kpe nɔ ɣa wa vɛɛ polu, wo lua ba, wo ɣolo ná-deveiti bɛ, wo woilo goo ma, wo ɗɛbi, wo ɣili tɔun ba. ⁶ Maanɛvɛ ga ti GALA goo wo nui naa vaa, ɓaa kulakɛɛma ɣaa nui naa, mazɔɔɔ kpɔvɛ ga nuiti ti kololalai ɣɛ Ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI laalɔɣɔma, nii

é wo ɣulani Ezipete yooi zu, é wo ɣula duɔla velei wu, mazɔɔ é ɣeni pɔ ga é wo zeɣe pelei va, nii Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ma levei veeni ga wo zie la. Wa faa ɲɔi lɔɔɣula ɣana ɔɔɣɔ zaama.

Wo wɔɔla mina wo ɣaka

⁷ Ni è-ɣɛɛloin, è-lee ná-doun zunui, ɔaa è-loun zunui, ɔaa è-loun anzanui, ɔaa è yiima anzai, ɔaa è-wɔɔlai neai è ve, naa ta a sugɔɣɔna dɔɔɣuzu ga é è le ga, é ɣe è ma: «De li, de gala kiligiti deɓi,» tama da-o, è-memewolani-yo, wo la ɣeni galagi naati kwɛɛ, ⁸ galagiti ti wɛɛn nuɓuseiti saama, ti buɣama, ɔaa ɣoozama, ti zeini, é zo zou bela ga, é li zou bela ga, ⁹ mina kisu vai zo, mina woilo goo ma, mina maawɔingɔ, mina maazasa, mina ná-kakagi lɔɔɣu. ¹⁰ E maanɛɛve ga è paa. Yeewuzɛɣe daalɔɣɔma mɔunpa, ga è paa, naa voluma, nuɓuseiti ti ɔ è va. ¹¹ Da sɔ ga kɔtui, é za, tɔzei wɔin ɣɛa ma ga é è zeɣe Ɔɔɔɣɔ GALAGI va, da-ƆALAGI, nii é è ɣulani Ezipete yooi va, duɔla velei wu. ¹² Izelayele nuiti kpein ta meni, ti lua, nu nɔpe ge la mɔ naama ɣɛɛwoti ɲɔi ma zii ta ɣɛa wo zaama.

Kololala nuiti maagolo vai Izelayele nuiti saama

¹³ Ni wa menina taai taɣila ná-faa zu, nii Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI feai wo ve ga wo ze su, ¹⁴ nu ɲakaiti kulave wa-nuɓuseiti ɔɔɣɔi nɔ zaama, ti ta-laazu nuiti kala ga: «Ade li, de gala kiligiti deɓi,» tama wo la ɣeni galagi naati kwɛɛ, ¹⁵ wa naa wuuzumɔ, wo ɣida bu, wo nuiti gaazaɣa ga pagɔ. Ni fai naa ɣa ga gaama, daazu ɣa ve nei, naama vaa ɲɔu wolai ɣɛɛve nei wo zaama, ¹⁶ wa taa nuiti kpein paa ga boɣa zɔkpɔi, ta toganiiti. Wa koloɣolo ta su anii kpein. ¹⁷ Wa kɔɔzoganii kpein gaale ba zaamazuve, wo taai ɣala ɲɛɣelein, é veɛ ná-kɔɔzoganii va ga zalaɣai Ɔɔɔɣɔ GALAGI ve. Adave ná ɣa ɣe ga ve ná ɣologologai, taai la mɔ loga volu eyesu pe. ¹⁸ A mina anii naa tanɔpe seɣe, nii maɲɲɛ veai ba, naa ɣa a ke, Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-ziiɣaawanai ɣaayei, é wo maawɔingɔ, é wo maamɔin, eɣvelei é ma ɣonai woni la wo-memewolani be, ¹⁹ wa woilona Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI woo ma, wo ɣolo ná-deveiti be, gè ti veezu wo ya za, wo naa ɣe, nii sɔlegai Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣaazu.

14

Fai niiti taɣi zeidai ti ma, é lo saa vai va

¹ Wa ga Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-dointi. Saai a loona, à mina wɛn ɔaa pɔɔpale lɔ ɔɔɣɔ ma, ɔaa wo va wɔungi buye wo-lovala velei ga saa wɔɔi ma voogi. ² Mazɔɔ wa ga nuɓuseiti ti ɲadegai Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ve, Ɔɔɔɣɔ GALAGI yiimazeɣeve ga woye, é wo ɣula ziiti kpein saama eteai zu, ga wo ɣe ga nɔnɔ ye.

Sua ɲadegaiti ta ɲadetala geleiti (Leevi Nuiti 11:1-47)

³ A mina kɔzɔba ani nɔpe mi. ⁴ A wele suai niiti ka wa zoo ti miizu: niki, baalagi, ta bolii, ⁵ dopai ma zii pe, goegi ma zii pe, gize wolii, dɔɔɔ vaalagi, dɔɔɔ wolii, ⁶ suai nii kpein polokagi ɣaavalai, é miizu, é da te volu. ⁷ Kele niiti wo la ti mia, anɛ ni ti-volokagi ɣaavalive, ɔaa ti miizu, ti da te volu, naati ta ga niiti: ɲɔmei, zaɓei, ta fasa wolii, anɛ ni ta miizu, ti da te volu, kele ti-volokagi ɣaa la valini. Wa ti leve ga ti ɣɔzɔve. ⁸ Boigi balaa, polokagi ɣaavalive, kele é la miizu, é va da te volu, wa deve ga kɔzɔve. A mina ti-ma zuai ta mi, wo mina vɔɔɣu ti-ma voomai ta va.

⁹ Zie wu zuaiti kpein su, nii wa zoo wo mi, naa ɔa ga, niiti ma woekegi ti va, ta maafalal ti ma. ¹⁰ Kele à mina naati mi, niiti ma woeke ge la ti va, ɔaa maafala la ti ma, wa naati deve ga ti ɔɔzɔve.

¹¹ Wa zoo wo wɔni ɲadegai kpein mi. ¹² Kele wele niiti wo la zooga wo va ti mi: duai ma zii pe, kogei ma zii pe, ¹³ seevei ma zii pe, ¹⁴ ta kalawɔnii ma zii pe, ¹⁵ sizigoi ma zii pe, buungi ma zii pe, ¹⁶ ma wolaiti ta ma goiti, ¹⁷ kpolode laave wɔnii ma zii tanigaa, ¹⁸ zie wɔnii ma zii tanigaa, ta zegbelutugi, ta devei.

¹⁹ Fuluani goi kpein kovegi ba, wa naati deve ga ti ɔɔzɔve, à mina naati mi. ²⁰ Kele wa zoo wo naati mi, niiti ti ɔovesu, ta ti ɲadegai.

²¹ A mina sua mi, nii saai ɔɔɔɔ ve. Wa zoo wo fe seikɔɔma nui ta ya, é wo ɔɔ be, ga é mi, ɔaa wo pɔdi weein ta ma. Mazɔɔɔ wa ga nubuseiti ti ɲadegai wa-GALAGI ve.

A mina boli yivoi ɔili ga dee ná-ɲiimi ɔei.

Puusie ɔula vai ma lɔgi

²² Kona-o-kona wa wa-ɔalagi zu aniiti kpein ma vuusiei zege ba. ²³ Wa mi ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu, naama adave, ve daaseigi a zeí ná, é ɔeni ga wa-moloi ma vuusiei, ta ɔɔ niinei nɔnɔi, ta gulɔi nɔnɔi, é ve wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mɔungiti ba, naa ɔa a ke wo lua ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI va eyesu ɔɔ, wo-zii ma voloi pe su. ²⁴ Siegi zu ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loozu la wo ve, é vuova gola, tanisu wo la zooga wo va lii la, ve ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ɔe ná, tɔzei ná maafooza vai va, ²⁵ wa puusiei ɔɔdi, wo ma walii zege, wo lii la naama adave, ve ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va. ²⁶ Miná, wa zoo wo naa kpein geya, nii wɔin wo ma, toganii ma wolaiti ta ma goiti, ta ɔɔi, ta kpɔleɔle ganiiti ta nu ɔaazulati, nii nɔpe nei wo ve, wo daami wo ná, ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu, wo ɔɔzɔve, wa-o, wa-veleyeɔeiti-yo.

²⁷ A mina yeema Leevi nuiti ma, ta ɔe wo zaama, mazɔɔɔ ti la ada nɔpe sɔɔɔni zooi zu ga tɔnɔ ga wo ɔevele. ²⁸ Kona zavasavagi ma, wa konagi zavasiei ma vuusiei zege wa-ɔalagi zu aniiti kpein ba, wo pu wa-laazuve. ²⁹ Leevi nuiti, ti la ada nɔpe sɔɔɔni zooi zu ga tɔnɔ, naati ta va, ta seikɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wa-laazuve, ti daami wo, ti yiɔɔ. Naazu ɔɔɔɔ GALAGI ɔa tuya loo wa-wotii kpein ma, niiti wa ɔe ti ɔeezu.

15

Kuyeiti suvaaye konagiti

(Leevi Nuiti 25:1-7)

¹ Konagi lɔfelasiɔiti kpein ma, wa kuyeiti suvaaye. ² Wele kuyeiti suvaaye pelei va: Siegi zu kuyei zuvaaye konagi ma zezei wosu da, ɔɔɔɔ GALAGI lɔbi vai ma, nu kpein é kuye veai seɲɔɔɔi ma, é ga zou loin ga tɔun kevele, é mina ani nɔpe maaloli ma. ³ Wa zoo wo ɔɔi weeinti da ga ti ta-ɔuyeiti sala, kele wa wo-zeɲɔɔɔi, zou lointi tɔnɔi ye ná, wo mina ani nɔpe maaloli ti ma. ⁴ Tama maa la neeni ga bala nu va ɔe wo zaama, mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa pɔ ga é tuyai loo wo ve, é vuova, zooi naa zu, nii é feezu wo ve ga wɔnɔ, ⁵ ni nɔ wa woilo ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wooi ma, deveiti ge ti veezu wo ya za, wo ti zo, wo ɔa zie ga tiye. ⁶ Mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa tuya loo wo ve, eɔevele é minazegeni la. Naazu wa ɔa wali ɔuyei ve zou ɔiligaa ma, wo la lɔɔ boga eyesu pe. Wa zeí zii mɔinmɔin unda, kele tanɔpe ge la zeida wo unda.

⁷ Ni wo-zeɲɔɔɔi, zou loin ta a lɔna baladai zu, naama yooi zu nii ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve, à mina ɔaazumaavɔ be, wo va be kuyei veezu

ma. ⁸ Kεε wa naa υεε ma ga kuyei, nii a kula kpεδε ma vai zu ηεγελειν. ⁹ A dama, kisie ηαι mina λɔ wo-yiimave, wo va γε ma: «Konagi λφelasiei maabuαa, kuyeyiti suvaaye konagi,» naa maavele ma, wo γaazu ηαι lo wo-zeijnαgɔi zou loin va, ε ga bala nui, wo la ani nαπε fea zea. Mazɔλɔ toγa βαazaγa ga wo-λɔgɔ Gɔogɔ GALAGI ma, wa γε ga sɔba nu. ¹⁰ A kuyei υεε ma, wo fe zea ga koozunεεi. A mina κε ga bala vaa. Naa a γεενα, Gɔogɔ GALAGI γa tuya loo wa-woti γεai kpein ma, ta wa-woti γεεzuυeti kpein. ¹¹ Bala nuiti ta γε nɔ gɔ wo zaama zooi zu, naa γa ε ba, γε wo levea ga wo γε ga faanεε γεε nu, wo yeavie gola wo-zeijnαgɔi zou lointi βε, ta maanαgɔ nuiti, ta bala nuiti ti zooi zu.

Duɔiti kula vai duɔlai zu
(Egezɔde 21:1-11;

Leevi Nuiti 25:39-46)

¹² Ni wo-γεεloin Eβulu nui ta, zunu βaa anzanu, a βɔgɔ υɔdina wo ma, toγa botii γε wo υε kona dɔzita laawu. Kεε konagi λφelasiei ma, wa fie, ε zeγε wo υɔ βε, ε li. ¹³ Siegi zu wo fiesu la, ga ε γε βɔgɔ yeema, ε zeγε wo υɔ βε, ε li, α mina βe ba, ε va li ga yeαηaka. ¹⁴ Wa faanεε γε βε, ε zoloo tuyai ma, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI toa wo υε, wo seγε wa-logani goiti ba, ta wa-moloi ε ga βelegei, ta wa-λɔi. ¹⁵ A γize su ga wa βɔgɔi wo γεni ga duɔiti Ezipete yooi zu, Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI γa ε wo unmαɔni. Naa γa ε κεεzu, γε niima levei veezu la wo ya za.

¹⁶ Ni wa-luoi a γενα, ε la pɔ ε zeγε wo υɔ βε, tɔzei ε gilia wo va, wa wa-υεleyegei, toγa gaane zu wo υɔ βε, ¹⁷ naazu wa kɔlu γaazobagi zeγε, wo goii υεε wa-βogi va, wo βɔ. Naazu toγa γε ga wa-wotige nui eyesu γɔ. Wa κε γana nɔ ga wa-wotige anzanui.

¹⁸ Naa mina γε wo υε ga faaba, duɔ vie fai zu wo υε, ε va li βɔgɔ yeema, ε zeγε wo υɔ βε, mazɔλɔ ε botii γεa wo υε kona dɔzita laawu, ε botii γεa wo υε, nii a γε ga sala zeγε nui nɔnɔi zeizu felegɔ γεβελε. Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loo wo υε, naa kpein su, nii wo κεεzu.

¹⁹ Wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yiυo mαungiti, ti ga ma zineiti, α naati fe Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI υε. A mina boti γε ga wa-nikeiti ma yiυo mαungi. A mina wa-υaalagiti ma yiυo mαungiti maaleγai leve. ²⁰ Wa-o, wa-υεleyegeiti-yo, wa da mi konagi leve daa γilagila, Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI γaazu, naama adave, υε ε yeelosu nά va. ²¹ Ni νεευuzu γa ba, ni toγa lekpuzu, βaa gaazugolea υe, βaa νεευuzu wola γili ge γε ba, α mina naa γula ga zalaγa Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI υε. ²² Wa mi, υε wo zeini nά, nui nii kɔzɔai, βaa nii ηadegai, naati seizu felegɔiti pe ta zoo ti ta mi, eγεβεlei nɔ nu a da dopai βaa goegi mi la. ²³ Kεε α mina ma ηamai mi eyesu pe. Wa pu ya zooi ma, eγε ziei.

16

Pake fetii

(Egezɔde 12:1-20)

¹ A γaaba, molo γulasu alugi ma, wo Pake fetii γula Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI λebi vai ma, mazɔλɔ naama alugi ma βidii ta γa Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI wo γulani la Ezipete yooi va. ² Wa nikei γula ga Pake zalaγai, βaa baalagi, βaa bolii, Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI λebi vaa ma, naama adave, υε a yeelo nά va, ga daaseigi γε nά. ³ Bului levei su, α mina naa βɔ Pake daamianigi va, wo va mi, κεε folo λφela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. Ziizoolε bului naa γa wo γitoo su ga wo zεge ni Ezipete yooi zu ga gaazuvilei. Naa maavele ma, wo-zii ma voloi pe su, wo-γi ka ye wo zeγε voloi zu Ezipete yooi zu. ⁴ Naama volo λfelai kpein daawu, maa la νεeni nu va levei υo gila kpala

ka wo-zeizuve wa-yooi kpein su. Nii é ga suai é ɖulazu ga zalaɖai folo mɔungi ma bɔkɔi, nu mina tanɔpe make, é va yesu sobui va zeeli. ⁵ Wo la zooga wo va Pakegi ma zalaɖa zuai vaa taaiti pe nɔ zu, niiti Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI ti veezu wo ya ga wo-zeizuve. ⁶ Keni nɔ ve Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI yeelosu ná va, ga daaseigi ɖe ná, miná ɖa wa Pake zalaɖai ɖula ná. Wa zalaɖa zuai ɖɔdaaleve foloi daa ziegi zu, siegi zu wo wuzefeni la Ezipete yooi zu. ⁷ Wa suai ɖili, wo mi naama adave, ve Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI yeelosu ná va. Poluma zobui, wa zoo wo li wa-zeɖe ɖotaiti bu. ⁸ Folo lɔzita laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. Folo lɔfelasiei, wa maabɔ padegai wo Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI lebi vai ma. A mina boti nɔpe ke naama volo ná.

Pantekote voloi ma vetii
(Egezode 34:22;

Leevi Nuiti 23:15-21)

⁹ Wa dɔɔɖɔi ɖaalu ga dɔfela. Wa gaalu fai lɔzei, siegi zu moloi é ga beleegi, wa naa leve vai lɔzeina la, wo wɔlɔtɔi lɔ su nɔ feya. ¹⁰ Naa volu, wa dɔɔɖɔiti ma vetii ɖula Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI lebi vaa ma. Wa veɖeaniiti fe be, wo daai ɖisu, é zoloo tuyai ma, nii wa-ƆALAGI a too wo ve. ¹¹ Wa ɖoozunɛ Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɖaazu, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotigɛ zunuiti, wa wa-wotigɛ anzanuiti, wa Leevi nuiti ta ɖe zeini wa-laaiti su, ta seikɔɖɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ta ɖe wo zaama, naama adave, ve Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ɖe ná. ¹² Wa ɖize su ga wo ɖeni ga duɔiti Ezipete yooi zu. Wa ɖaaba, wo devei teiti so, wo zie ga tiye.

Kota lo fetii
(Leevi Nuiti 23:33-43)

¹³ Siegi zu wo besu la ga moloi loɖa, nii é ga beleegi, ta dɔɔ beɛe vai, wa kota vetii ɖula, wa naa ɖe folo lɔfela laawu. ¹⁴ Wa ɖe koozunɛi zu, wo da fetii ɖula, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotigɛ zunuiti, wa wa-wotigɛ anzanuiti, é ve Leevi nuiti ba, ta seikɔɖɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wo zaama. ¹⁵ Folo lɔfela ɖa wa ke fetii ɖa Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI lebi vaa ma, naama adave, ve é yeelosu ná va, tɔzei toɖa vaazu tuya loozu kpalagi zu anii kpein ma, ta botii kpein wa ke, naa ɖa a ke, wo ɖe koozunɛi zu, nii kwe ge la ba.

¹⁶ Ná zeizu ɖa ɖe sava konagi zu, zunuiti kpein ti ɖula keɛma Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɖaazu, naama adave, ve a yeelo ná va: bului nii leve la su naama vetii zu, ta dɔɔɖɔiti ma vetii zu, ta kota vetii zu. Nu nɔpe ge mina ɖula keɛma Ɔooɖɔ GALAGI ɖaazu ga yeapaka. ¹⁷ Keɛ eɛe gilagilagi ɖa va ga gala kɔɔi, é zoloo ná-sɔlɔɔgi ma, eɖevelei Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI tuya loa be la.

Tukpɔɖaaleve nuiti sei vai

¹⁸ Taaiti kpein Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI ti veezu wo ve, wa tukpɔɖaaleve nuiti sei naati, ta kundigɔiti wa-wolodaiti su, ti da nubuseiti tukpɔɖaaleve ga telebodai. ¹⁹ A mina tukpɔi maave, à mina zeelɔzɔɖɔzu ɖe, à mina lobeani zo, wo va yaava, mazɔlɔ lobeanii ɖa da ɖima nuiti gaazuɖole, é sɔbalala nuiti ta-vai maave. ²⁰ A ɖaaba, wo tukpɔɖaaleve ga sɔledai, naazu wa zoo wo wa-eteai zie, wo zooi zeɖe ga wɔnɔ, nii Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ve.

Faiti tɔgi zaidai ti ma

²¹ A mina sale ɖɔɔ wului ta lo zalaɖa ɖulazuve ɖobaave, nii wo vaazu kpɛtezu Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI ve. ²² A mina sale ɖɔɔ ɖɔtu ɖaalɔ naa ɖobaave, mazɔlɔ naama ɖeewotii ma ziiti wɔnzefɛve Ɔooɖɔ GALAGI wa-ƆALAGI ma.

17

¹ A mina sua ɔula ga zalaɔa Ɔooɔo GALAGI wa-ƆALAGI ve, nii neevuzuve tanope ge ba, e ɔeni ga niki, ɔaa baalagi, ɔaa bolii, mazoloo toɔa ɔe ga koɔba ani Ɔooɔo GALAGI wa-ƆALAGI ve.

² Tanisu taaiti Ɔooɔo GALAGI wa-ƆALAGI ti veezu wo ve, zunui ta, ɔaa anzanui ta ɔa ɔe ta zu, e da wa-ƆALAGI Ɔooɔo GALAGI wanama vai ɔe, e na-minazefegi gologolo, ³ e li, e da gala kiligiti debi, e da noko ti wu, e da noko foloi wu, ta alugi, ɔaa somideɔaiti kpein, nii e devei laalooɔoma nii ge feeni. ⁴ Wa ma woo menina feya, wo ɔwee faa ɔe su, a na wola wuuɔe ga pagoo. Ni gaama ve, fai naa ɔoleve, faa noi naa ɔeeve Izelayele nuiti saama, ⁵ nu noi naa, e ɔeni ga zunu ɔaa anzanu, wa vaa la nu leezuve taazuve, wo so ga kotuiti, e za. ⁶ Nii maanai e za, zeele felegoo ɔaa savagoo na-zeele wooi ɔa wa lo ma, wo paa, zeele ɔila na-zeele woo la kula ɔea su. ⁷ Zeeleiti ta ɔe ga ma moongi ti kotuiti pili ma, paa vai zu, nuɔusei motaiti ta bo ti va niina. Wa faa noi ɔula booo zaama ɔana.

*Faabaagiti ka
ti-ma lukpoi ɔaa a leve
GALA seizuve*

⁸ Ni fai ta a vaana, e vile nu vaa vaa va, ɔaa kpoe vaa, ɔaa nu maawana vaa, ɔaa faa ta, nii kpaai, wa li ga naa, ve Ɔooɔo GALAGI wa-ƆALAGI yeelosu na va. ⁹ Wa li, wo zalaɔa ɔula nuiti, Leevi nuiti peɔe, ta tukpooɔaaleve nui e na. Wa ti ɔaazaɔa, ti tukpoi ɔaaleve wo ve. ¹⁰ Wa ke ɔana, eevelei ta tukpoi ɔaaleve la wo ve, ve Ɔooɔo GALAGI yeelosu na va. Wa ɔaaba, wo zie ga naa, nii ta wo ɔala da. ¹¹ Wa zie ga to gooi, ta wo ɔala da, ta tukpoi naa ti gaalevezu, wo mina zege ta-levei gila kpalaa ba. ¹² Ni nui ta a ɔelena ga na-wasogi maavele, e la woiloni zalaɔa ɔula nui wooi ma, nii e Ɔooɔo GALAGI wa-ƆALAGI na-botii zu, ɔaa tukpooɔaaleve nui e na, zunui naa ɔa za. Wa faa noi ɔula ɔana Izelayele nuiti saama. ¹³ Nuɔuseiti ta menina, dualuagi ɔa ti kpein so, nu nape ge la mo waso fai naa ma zii ta ɔea.

Masadai

¹⁴ Siegi zu wo leezu la naama yooi zu, nii Ɔooɔo GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ve, wo sege ga wonoo, wo ze su, tanisu wa vaazu ɔeezu ma: «Ade masa sei booo unda, eevelei zii zoiti ti la, ti de-maagoolii zu.» ¹⁵ Wa masagi naa ze booo unda, nii Ɔooɔo GALAGI wa-ƆALAGI a yiimazefee la. Zou loin ta ɔa wa sege, wo sei booo unda, wo la zooga wo va yeelo ween va ga wa-masagi. ¹⁶ Masagi naa mina sooi wola moin booo ya, e mina nuɔuseiti teve Ezipete yooi zu, ga ti li, ti soo moinda ɔeya na. Mazoloo Ɔooɔo GALAGI ɔeni wo ma: «A mina mo ɔale ma, wo va zie ga pelei na.» ¹⁷ Anzai mina moin, kigi a va vote, a va zege GALA ba. E mina walii wola ɔaale ba, ɔaa zanugi.

¹⁸ Siegi zu a zeina la masa kpokpooi ɔa, toɔa to sevei zeeve booo ve, sevei ta zu, toɔa bo zalaɔa ɔula nuiti ma, ti ga Leevi nuiti, ga ti fe zea. ¹⁹ Naama zeeve mina ɔula zea, e da kala sii ma voloi pe su, naa ɔa a ke e Ɔooɔo GALAGI na-GALAGI ɔaazuluaba vai maagoli, e to gooiti kpein so, ta deveiti, e da zie ga tiye, ²⁰ naa ɔa a ke, e mina vili kiboolomai zu, e va waso zou nuiti ma, e va zege devei gila kpalaa ba, nii a ke, sii zufooza na-masadai zu, ta mavofodaiti, Izelayele nuiti saama.

18

*Zalaɔa ɔula nui
Leevi nuiti daamiizuve*

¹ Zalaḡa ḡula nui Leevi nuiti, ta Leevi mavofodai zḡiti kpein, ti la zou nḡpe sḡlḡga ga tḡnḡ, eḡvelei Izelayele nui zḡiti ti la. Ta ti-ḡnḡgi zḡlḡ gala zalaḡaiti su, ta ani vagḡi kpein niiti ti veezu Ḣḡḡḡ GALAGI ve. ² Zou la ḡea ti ya ga tḡnḡ, zou lointi saama. Ḣḡḡḡ GALAGI ḡa é ga tḡnḡi, eḡvelei tḡ bḡḡi boni la wo ma.

³ Wele, ve ná a ḡe ga zalaḡa ḡula nuiti daamiizu, nuḡuseiti ta fe ti ya, niiti ta nikei ḡula ga zalaḡai, ḡaa baalagi, ta ma ḡakigi ve zalaḡa ḡula nuiti zea, ta ma ḡalḡiti, ta ma ḡudēgi. ⁴ Wa zḡoi va lḡnḡ mḡungiti kpein fe ti ya, ga moloi nii é ga ḡeleegi, ta dḡ niinei, ta gulḡi, ta baala deḡa mḡungi wa tebe wa-vaalagiti ma. ⁵ Mazḡlḡ wa-wolodamaiti saama, Ḣḡḡḡ GALAGI wa-ḢALAGI yiimazeḡeve ga Leevi nuiti ta ti-mavofodaiti, é ti lo seizu ḡadegai ma wotii untuḡḡ daaseigi vaa zu eyesu ḡḡ.

⁶ Siēgi zu Leevi nui ta zeḡezu la Izelayele laai ta zu, ve é ḡeni zeini ná, tḡzei wḡinve ga é li ve Ḣḡḡḡ GALAGI yeelogai ná va, ⁷ é da botii ḡe, Ḣḡḡḡ GALAGI, ná-GALAGI laaseigi zu, eḡvelei nḡ keeḡḡeaiti, Leevi nui zḡiti ti losu da Ḣḡḡḡ GALAGI ḡakala. ⁸ Toḡa nḡnḡ ma laamianigi zḡlḡ, é zoloo naati tḡnḡi lieḡi ma, naa la ḡḡni pogani va lḡnḡi va, é pḡdizu, nii é sḡlḡni keeḡḡeni zea.

Zee ḡala goo wo nuiti ta-vai

⁹ Siēgi zu wo leezeu la zḡoi naa zu, nii Ḣḡḡḡ GALAGI wa-ḢALAGI feezeu wo ve, à mina vḡkḡḡ keewoti ḡḡi naati ma, niiti zḡoi naa zu nuḡuseiti ti ti ḡeezeu. ¹⁰ Nu nḡpe ge mina ḡe wo zaama, nii a ná-doun zunui ḡaa ná-doun anzanui ḡula ga zalaḡai, é va gala abui ḡa. Nu nḡpe ge mina ungaizie vaa ḡe, ḡaa adḡḡee vaa, ḡaa zḡḡ vaa, ḡaa mḡta vaa, ¹¹ ḡaa foovoo vaa, ḡaa zenvu ḡaazaḡa faa, ḡaa sale vili ma vaa, ḡaa ḡḡve ḡaazaḡa faa. ¹² Mazḡlḡ niiti ti naama vaiti keezeu, naati wḡinzeḡeve Ḣḡḡḡ GALAGI ma, tḡzei zḡoi nii wo vaazu lḡzu su, nuiti ti zeini ná, naati ti bḡḡ veeni naama vaiti zea, naa ḡa é keezeu Ḣḡḡḡ GALAGI wa-ḢALAGI ḡa ti ḡeezeu wo luḡḡ. ¹³ Wḡun wo letegi, à bḡḡ ve Ḣḡḡḡ GALAGI wa-ḢALAGI ve, peelalazu mina ḡe wo va. ¹⁴ Mazḡlḡ zii naati wo vaazu ti ḡeezeu, ta ḡa woilo adḡḡee nuiti gooi ma, ta ungaizie nuiti, kele wḡun wa, Ḣḡḡḡ GALAGI wa-ḢALAGI la pḡ ga wo va naa ma zii tanḡpe ke.

GALA goo wo nu ḡiteiti

¹⁵ Ḣḡḡḡ GALAGI wa-ḢALAGI ḡa GALA goo wo nui ta wuzēzeu wo ve ga nḡun kevele, wo-ḡeeleaiti saama. A woilo goo ma. ¹⁶ Naa zolooge naa ma, nii wo maḡaazaḡaboni Ḣḡḡḡ GALAGI wa-ḢALAGI ma, voloi wo ḡaaleeni ba la Ḣḡlebe gizei ma, wo ḡeni ma: «Gi la mḡ pḡ ga gi va Ḣḡḡḡ GALAGI ḡa-ḢALAGI wooi meni, gi la mḡ pḡ gi va niima abu wolai ḡa. Gi la pḡ gi va za.» ¹⁷ Ḣḡḡḡ GALAGI ḡeni mḡ naazu: «Ḣè vaa naa wu, nii ti bosu ḡani. ¹⁸ Nà GALA goo wo nui ta wuzēzeu ti ve, ti-ḡeeleaiti saama, ga è ḡevele. Nà dàawooi vu da, toḡa naa kpein bo ti ma, nii nà deve ma. ¹⁹ Ni nui ta a ḡelena, ga é mina woilo naa ma, nii é bosu dàaseigi zu, nà bḡḡi, nà su ḡolo ve zea. ²⁰ Kele ni gala goo wo nui ta a ḡena dàaseigi zu ga gaazumaaneēi, é wooi ta wo, nii ḡè la deveni ga é bo, ḡaa é ḡe gala kiligiti daaseigi zu, gala goo wo nui naa ḡa za.»

²¹ Tanisu, wa bḡḡ ḡaazaḡasu, ga: «Ḣá wooi naa ḡwee ḡale, nii é la zēḡeni Ḣḡḡḡ GALAGI vḡ?» ²² Siēgi zu gala goo wo nui ḡeezeu la Ḣḡḡḡ GALAGI laaseigi zu, gooi la vileni su, naa la ḡeēni, nii é bogai, Ḣḡḡḡ GALAGI laade é va naama wooi wo. Gaazuleēi nḡ ḡa gala goo wo nui naa, a naa wo da. A mina va bu, é va wo laavḡ.

19

Maavela laaiti
(*Gaalu Sɛvɛi 35:9-34;*
Zozuwe 20:1-9)

¹ Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI vaazu ziiti kpɛɛzu la, niiti ɛ pɔ ɛ ta-yooi ve wo ya, siɛgi zu wo ti bɛɛzu la, wo zeɪ ta-laaiti su, ta ta-velɛiti bu, ² wa taa savagɔ yɛ nɔ yɛ zooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ. ³ Wa peleiti to ti va, nii a kɛ nu vaa nui dɔ lɔɔɔɔzu ɔaizɛ nɔ, wa zooi valisu ga savagɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ.

⁴ Welɛ vɛlɛi nu vaa nui maanɛai la, ɛ bɔɔɔɔ maavela la, taai naati gila su, zɛnvui va ɔizo: ni ɛ seɪnɔɔɔi vaavɛ, ɛ la gaagilini ma, naa nɔ-wɔinzeɔɔma ɔi ge la ɔɛa kisu kaipa. ⁵ A ɔɛna nɔ ga tanisu ti li ta bɔɔɔɔi dɔɔɔi zu, gulu levezuɛ, a yɛna gului vɔsu, zoovɛi ɔula ma ungi ɔa, ɛ bɔɔɔɔi zaɔa, ɛ za. Zunui naa ɔa zoo ɛ vɛla, ɛ li taai naati gila su, zɛnvui ɔizo, ⁶ naa ɔa a kɛ, ɔamai vɔtokula nui mina lia vɛlɛsu polu, nɔ-ziɔɔaawana wolai zu, ɛ va so, ni siɛ ɔooza ka a wo, ɛ va zeeli taai naa ma, a va paa, tama zunui naa maa la nɛɛni, ɛ va za. Wɔinzeɔɔma vaa la ɔɛa ti yɔɔɔzu kaipa ta seɪnɔɔɔi, ɛ paai. ⁷ Naa ɔa ɛ ba, gɛ devei vɛa wo ya, ga wo yeelo taa savagɔ va bɔɔɔɔ vɛ yɛ.

⁸ Ni Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI a wa-yooi zuwɔɔɔna, eɔvɛvɛlɛi ɛ minazeɔɔni wo-mɛmɛwolani bɛ, ɛ zooi kpein fe wo ya, nii ɛ minazeɔɔa ga ɛ fe wo ya, ⁹ ni nɔ wa devei niiti so, wo dɔa zɛ ga tiye, nii gɛ feezu wo ya za, wo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɛɛ vɛ, wo zɛ siɛnɔɔɛ su ga nɔ-pelei, wa taa savagɔ la taa savagɔi niiti ma bɔɔɔɔ vɛ, ¹⁰ naa ɔa a kɛ, nu la sɔbalala nu vaa, ma ɔamai va vu zooi nii zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ, nu vaa ɔama ɔotoi la ɔɛa wo va naazu.

¹¹ Kele ni wɔinzeɔɔma ɔa nui ta ɔisu seɪnɔɔɔi laalɔɔɔma, ɛ dɔa gaavɛɛnɛ, ɛ so, ɛ doɔa, naa za, ɛ vɛla, ɛ li, ɛ zeɪ naama laai taɔila su, ¹² nɔ-taazu ɔɛwolaiti ta nu leve kalama, a vaana, ti fe ɔamai puai, naa vɔtokula nui ya, naa ɔa a kɛ ɛ za. ¹³ A mina maawɔingɔa, wa Izelayɛle ɔade ɔana sɔbalala nui ɔamai ma puai, wa ɔɛ gaanɛɛi zu.

Kwɛmavɛ ma maɔɔɛɛ
ta zɛɛ zeele vai

¹⁴ Siɛgi zu wo zeizu la zooi naa zu, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ, a mina kwɛ ma ɔotui zɛɔɔ daazuɛ, nii ɛ wo-zeɪnɔɔɔi ɔwɛgi lɛɛzu, nii nu mɔungiti ti daani, ti vaai ma.

¹⁵ Zeele ɔilagi nɔ-zeele wooi la zoga nu ɔilagi laalɔɔɔma, ɛ va lo nɔ-faɔaazagi va, baa nɔ-faa ɔoi, baa kotoi tanɔɔɛ nu a kɛ. Fai pɛ gaa ɔa ɔula ba nɔ, ga zeele felegɔ baa zeele savagɔ nɔ-zeele wooi maavele. ¹⁶ Ni zɛɛ zeelei a zɛɛi vɛɛna nui ta ma, faa ɔoi ta ma vaa zu, ¹⁷ nu felegɔiti ti zakpegai, naati ta va Gɔɔɔɔ GALAGI ɔakala, zalaɔa ɔula nuiti ta tukpɔɔaaleve nuiti kakala, niiti ti botii zu naama zɛɔi zu. ¹⁸ Tukpɔɔaaleve nuiti ta naa wuuɔɛ ga pagɔ gola. Ni ta kaana ga zeelei zɛɛi woni, zɛɛ zeele wooi nɔ ɔa ɛ boni kɛɔɔɔloin laalɔɔɔma, ¹⁹ naazu wa naa ɔɛ la, nii ɛ wɔinni ga ɛ ɔɛ ga kɛɔɔɔloin. Vɛle ɔana wa faa ɔoi ɔula la bɔɔɔɔ zaama. ²⁰ Zɔiti ta mɛnina, ta lua, nu nɔɔɛ ge la mɔ naa ɔɛɔala vaa ɔoi ta ɔɛa wo zaama. ²¹ A mina maawɔingɔa ɔɛ, devei ɔa ɔɛ ga: Zɛnvui vɔto ka ɔɛ ga zɛnvui, nu ɔaazuɔɛzɛgi vɔto ka ɔɛ ga nu ɔaazuɔɛzɛgi, nu ɔiiga vɔto ka ɔɛ ga nu ɔiiga, nu yei vɔto ka ɔɛ ga nu yei, nu ɔɔɔi vɔto ka ɔɛ ga nu ɔɔɔi.

20

Kɔɔɔɔ vai ma lɔgiti

¹ Siēgi zu wo liizu la kōmave wo zili nuiti daalōfōma, wo sooiti ka, ta kōōfō wotoloiti, ta kōōfō nuiti, ti mōindai wo va, à mina lua ti va. Mazōlōō Gōōfō GALAGI wa-GĀLAGI nii é wo gūlani Ezipete yooi va, naa gā wo va. ² Wa gēna gēvele βetea ga wo va kōōi lōzei, zalaḡa gūla nui gā maabuḡa wo va, é bōe kōōfō nuiti pō. ³ Toḡa gē ma: «À woilo ma, Izelayele nuiti! Wo vaa za, ga wo kōōi gō wo zili nuiti daalōfōma. A mina iḡōteve wo-yiimave. A mina lua, wo zasu mina bali, wo-gīgi mina zupu ti gāazu. ⁴ Mazōlōō Gōōfō GALAGI wa-GĀLAGI gā losu wo luḡō, é kōōi gō wo ve wo zili nuiti daalōfōma, naa gā a ke é wo gīzo.»

⁵ Naa voluma, kundigīiti ta bōe kōōfō nuiti pō, ti gē ti ma: «Nui ta gā wo zaama nei baa, nii é pēle logai, é la de niinēni? E gāle ma ná-taazu, a va za kōmave, nu gīli ge va niine mounpa. ⁶ Nui ta gā wo zaama nei, nii é leezen belei leveai, é la de ma waa mōungi gūlani? E gāle ma ná-taazu, a va za kōmave, nu gīli ge va ná-leezen belei ma waa mōungi gūla. ⁷ Nui ta gā wo zaama nei, nii é anzanui ta maazogai, é la de fuluni? E gāle ma ná-taazu, a va za kōmave, taḡili ge va ná-anzanu maazogai zei.» ⁸ Kundigīiti ta bōe kōōfō nuiti pō mōnō, ti gē ti ma: «Nui ta gā wo zaama nei, nii é luazu, iḡōteveai? E gāle ma ná-taazu, a va keēgēleaiti iḡōteve ga bōḡō gēvele.» ⁹ Siēgi zu kundigīiti ti βesu da ga bōe kōōfō nuiti pō, ta kundigīiti sei niina nu bulugiti unda.

¹⁰ Siēgi zu wo liizu la taai zosu, wo bo taazeigiti ma ga, ti bōḡō ve wo ya, kōōfō vaa mina gē ba. ¹¹ Ni ta vaana wo gīsu vai wu, ti taai laalao wo ve, ta-nubuseiti kpein ta gē ga wa-wotigē nuiti, ti gē ga wa-luōiti. ¹² Ta gēlena wo gīsu vai va, ti kōōi laale wo wu, wa lati taai ma, wo sei keē su. ¹³ Gōōfō GALAGI wa-GĀLAGI gā dō wo yeezu, wa zunuiti kpein paa ga boḡa zōkpōi. ¹⁴ Keē anzanuiti, ta doungoiti, ta toganiiti, ta kōōzoganīiti wa ka taazuve, wa naati kpein seḡe bōḡō ve. Kōōzoganīiti wa ti gūla wo zili nuiti zea, wa naa zeḡe, Gōōfō GALAGI wa-GĀLAGI gā é naa veezu wo ve. ¹⁵ Zekana wa ke la ga naama laaiti kpein ti maagōozaai wo va, niiti ti la bōni naama yooi va, nii wo zeini su. ¹⁶ Keē naama laaiti ma nubuseiti, niiti Gōōfō GALAGI wa-GĀLAGI ta-yooi veai ga é gē wo ve ga wōnō, nii kpein é yenvuzu ná, à mina tanōpe ze vulua. ¹⁷ Wa niiti kpein suwuḡaaleve, niiti ti ga Gēte nuiti, ta Amōal nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, egēvelei Gōōfō GALAGI wa-GĀLAGI ma levei veeni la wo ya, ¹⁸ naa gā a ke, ti mina wo gāla ga ta-goloḡolo keewotiiti ti keezu, ta-galagiti dēbi vai zu, wo va ta gē ti gēvele, wo va kotoi gē Gōōfō GALAGI wa-GĀLAGI laalōfōma.

¹⁹ Siēgi zu wo taai zeizu la keē su, suḡōoza, aisa wo va so, à mina zoove vee maagōoolii zu wuluiti ba, ti waazu. Wa zoo wo ti-ma waaiti ta mi, keē à mina ti vō. Mazōlōō dōbōzu wului la ga nubusei, nii wa li kōōi loozu ma. ²⁰ Gului niiti ti la gwaa woga, nu va ma waai mi, naati nō gā wa zoo wo ti vō. Wa zoo wo ti zeḡe, ti gē ga gului, wo kōōfō zōlaiti kpete ga tiye taai naa laalōfōma, nii wo maalatigai, wo zei ma, é kōōi gōōzu wo laalōfōma, eyesu é loo bu.

21

*Ni ta nu vaana,
nu la paa nui ḡwēe*

¹ Zooi nii Gōōfō GALAGI wa-GĀLAGI feezu wo ya ga wōnō, ni ta nui ta vaana ná, wo ma vōomai gā dōbōi zu, wo la nu vaa nui ḡwēeni, ² wa-gundigīiti ta wa-lukpōḡaaleve nuiti ta li naama adave, ti ná yōḡōzuve gōḡō, é zo poomai vō be va, é zeeli maagōoolii ma laaiti su, ³ ti gē kwēe nii maabuḡaai. Naama laai ma gundigīiti ta nike zaa yivoi zeḡe, nii é la de botii gēeni, unbawulu la de vilini unba. ⁴ Ta lii la kōtudei ta vō be, nii é la dā ga vōa eyesu gō, ve nu la de

wozawolini ná, ɓaa nu va ani vaza ná. Miná ɗa ta nike yivoi ma zaai ɓoɓoɗawe wolo ná, kɗudei wu.

⁵ Názuwe ɗa zalaɗa ɗula nuiti, Leevi nuiti ta maabuɗa la ná va, mazɔɔ tiya ɗa Ɔoɗɔ GALAGI wa-GALAGI yiimazeɗeai ga tiye, ga ti ɗe ná-botii zu, ti da tuyai loo daaseigi zu. Tiya ɗa ti maaneai, ti kpɔe vaiti gaagula ba, ta doɗa vaiti, ta nu maawana vaiti. ⁶ Naa volu, kundigiiiti ti taai naa zu, nii deai ga maabuɗawe poomai va, ta yagba nike zaa yivoi maazu, nii kpoɓoɗawe woloai kɗudei wu. ⁷ Ti ɗe ma: «Gi-yeeiti ti la ɗeeni ga, nui nii ma ɗama vu nua, gi ɗaazuwe la faa nɔpe kaani, é va lo ba, gá ɗe su ga zeele. ⁸ Ee, Ɔoɗɔ GALAGI, ɗa-nuɓuseiti maavaaye, Izelayele nuiti, è ti unmaɔgai. Mina sɔbalala nu vaa vai ma ɗasɔi la ti unma.» Pele ɗana ɗamai puai ma ɗoto gba vai a ɗe la ti ve. ⁹ Wa sɔbalala nu vaa vai ma ɗasɔi zeɗe ɓoɗɔ unma ɗana, tɔzei wo naa ɗea, nii sɔlegai Ɔoɗɔ GALAGI ɗaazu.

Duɔ anzanuiti ta-vai

¹⁰ Siegi zu wo liizu la, wo kɔɔi loo wo zili nuiti ma, Ɔoɗɔ GALAGI wa-GALAGI ti lo wo yeezu, niiti wo ti ɗeezu ga duɔiti, tanisu ti zaama, ¹¹ wo zaama ta a duɔ anzanu vago ta ɗana, wɔin so, é pɔ ga é zeɓe ga anza. ¹² Toɗa lii la ná-pelei wu. Anzanui ɗa nɔngi buye, ta é zeezaingiti teve. ¹³ Toɗa ná-duɔ zeɗei vu, nii é ɗeni kɔba. Toɗa zeɓi sinigi ná-pelei wu, é wɔlo keeɗe ta dee ta-vaa zu, alu gila daawu. Naa a levena, toɗa vile polu niina, é ɗe ga sinigi, naa ɗe ga anza. ¹⁴ Su a ɗoozana, wɔin a zeɗena zunui ma, toɗa ɓe ba, é li ve ná neai be. Zunui la zooga é va pɔdi, ɓaa é va do duɔla zu, tɔzei é laa koba, ti ɓo faa ma.

Doun zunu mɔngiti tosuve

¹⁵ Ni anza felego a ɗena zunui ta ya, tanisu toɗa gilagi nee ve, é leve zoi va. Ni ti felego ta dointi sɔɔna be, tanisu doun zunu mɔngi ɗe ga anzanui naa nɔnɔi, nii gola la ziimani. ¹⁶ A ɗena pogani ɗaagwea ná-doun zunuiti zoɗo zu, é la zooga é va doun mɔun tosuve ve anzanui naa ná-doun zunui ya, nii gola neai be, é va kula naa ná-doun zunui ya, nii gola la ziimani, ni naa ɗa é ga doun mɔngi. ¹⁷ Keni anzanui naa gola la neeni be, é ná-doun zunui ɗwee ga doun zunu mɔngi, é pogani ma veeda felego ve zea, zeaɗoligi kpein su. Mazɔɔ doun zunui naa ɗa é ga suvikei ma mɔngi, doun mɔun tosuve ɗa ga tɔun nɔnɔ.

Doun zunui nii kpakagai

¹⁸ Ni zunui ta ɗa ná, doun zunui ta zea, kpakagai, gaazule, é la ɗoloni keeɗe ta dee ve, ni ta maagolona, kee é la ɗoloni, ¹⁹ keeɗe ta dee ta so, ti lii la taa ɗundigiiiti pɔ be, taa zigidave. ²⁰ Ta ɗe kundigiiiti ma: «Gi-loun zunui vete, kpakagai, gaazule, é la ɗoloni gi ve, é ɗea ga koloɗo nu, ta doo ɓole nu.» ²¹ Ná-taazu zunuiti kpein ta so ga kɗui, é za. Wa faa ɗai looɗula ɗana ɓoɗɔ zaama. Izelayele nuiti kpein ta ma wooi menina, ta lua.

Nu zeleɗai ma vooimai ná-fai

²² Ni zunui ta a faa ɗai ta ɗeena, soloogai ga é za, wo sele gului va, ²³ ma vooimai maa la neeni é va kpidii ɗe zeleni gului va. Wa maagulu ma yeei nɔ, mazɔɔ nii selegai gului va, naa ɗa ga foovooi GALA gaazu. A mina zooi ɗo zo, nii Ɔoɗɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ.

22

A lua wo-wɔlaiti kaligiti ba

¹ Wa wo-ɗeeloin ná-nikei ɓaa ná-baalagi ɗaana, toai ya, à mina gaazu-maavɔ ɗe, kenii wo lii la pɔ. ² Ni wo la zeini ada gila wa wo-ɗeeloin naa, maagoozawe wo va, ɓaa wo la kweeni, à li ga toganii wa-velei wu, wo make ba

wa-velei wu, eyesu é maagaaazaɗabo, názu wa fe zea. ³ Zekana wa ke la ga ná-soovalegi, baa ná-segei, baa ani nɔpe nɔ wo-ɗeeloin a toona ya, wo ka, à mina gaazumaavɔ vaa ɗe la. ⁴ Ni wa wo-ɗeeloin ná-soovalegi ɗaana, baa ná-nikei, toai pelei zu, à mina ɗaazumaavɔ, wo va leve ba, wa bɔ ba, wo buzege.

Tɔgiti é lo faa mɔinmɔin ba

⁵ Anzanu mina zunu zege loo ɗɔba, zunu mina anzanu zege loo ɗɔba, niiti kpein ti naama vai ɗeezu, naati ta ga etea ɗologolo nuiti Ɔɔɔɗɔ GALAGI ɗaazu.

⁶ Ni wa wɔni laɗa kaana pelei zu, é gului zu, baa zooi ma, ma leei veeni ma ɗainti ma, baa ma yiwoiti, à mina ma leei ta ma yiwoiti kpɔsu, wo va ti zege.

⁷ A be ma leei va, é ɗove, é li. Wa zoo wo ma yiwoiti sege. Wa ziena ɗana, wo undaa ɗa nee, wo-zii zugooza.

⁸ Ni wa pele niine lona, kɔmave ɗaanɛmɛai, keni wo sasai lo pele ɗɔmave, é ɗaku ma, nu a va ɗula ná, é va loo, a zaana, ma laɗɔ a va ve wo va.

⁹ A mina ani ɗiligaa zin wa-leezen bele zu, ni naa laade, nii nɔpe a zɔɔna ná, leezeinti, ta ani waai zɔiti, tɔgi ɗa ɗe ti ma. ¹⁰ A mina nike zinei ta soovale sinei bɔsu, wo va ti lɔ unbawulu ɗilagi wu, ti va wozai woli wo ve. ¹¹ A mina sege loo ɗɔba, nii feleai zupuai ga baala deɗai ta gezei.

¹² Segei nii wo felevelesu bɔɗɔ ma, wa geze yiizayiizagi lo goizu naanigɔiti ba.

Vulu vai ma maɗee tanigaani

¹³ Ni zunui ta a anzanui ta zeina, ti bɔ faa ma, naa vɔluma, naa wɔinzege ma, ¹⁴ é zee vaiti kpete anzanui laalɔɗɔma, é kisiɛ ɗɔi wo, é lo ba, é ɗe ma: «Gè la ɗeni ma bea zegeni, gè fuluai ma, gè vile polu.» ¹⁵ Naazu, anzanui keeɗe ta dee ta ma bea vooɗi zege, ti lii la taa ɗundiɗiiti pɔ taa zigɗavɛ, ti-zeizuvɛ. ¹⁶ Keeɗe ɗa ɗe ti ma: «Gè dɔun anzanui veeni zunui tei be ga vului, keɛ é maaboa, ¹⁷ é tɔɔzeida ga maaboa, ga weenziɛ nu ve, é la ma bea zegeni. Keɛ poogi vete, nii é deezu ga dɔun anzanui ma beai ɗeni de.» Ta maazaa kpidii ma lasuzegei zuvie taa ɗundiɗiiti gaazu, nii ɗamai vazagai su. ¹⁸ Taa ɗundiɗiiti ta zunui naa zo, ti faa la ma, ¹⁹ tɔɔzei é Izelayeɛ anzanu beai ta maaboa, keni ti alamanii loo ma, ga wali ɗaei ungila (100), é fe anzanu lounɗoi keeɗe ya. Toɗa ye zea ga anzai eyesu saai, ma zobo nɔpe ge la mɔ ɗea be, é va ɗele ba.

²⁰ Keɛ tama, ni keevɛ ga gaama, anzanu lounɗoi ná-kpea vai ma vooɗi la ɗaani, ²¹ ta anzanu lounɗoi ɗula, ti to keeɗe ná-pelelavɛ, ná-taazuiti ta sɔ ga kɔtui, é za, tɔɔzei é etea ɗologolo faa ɗea Izelayeɛ nuiti saama, é kologologi ɗe, keai ma keeɗe ná-pelei wu. Pele ɗana wa faa ɗɔi laɗɗula la bɔɗɔ zaama, nii é wo ɗɔɔzu.

Dakoba vaiti maɗe ti va

²² Ni ta zunui ta zona, é ɗa la ga anzanui é zini be, ta ti felegɔ pe paa, zunui ta anzanui. Wa faa ɗɔi laɗɗula ɗana Izelayeɛ nuiti saama.

²³ Ni anzalopoi ta maazoge zunui ta ve, ta ɗomina ta zunui taɗili taazuvɛ, é la koba, ²⁴ wa li ga ti felegɔ taa zigɗavɛ, wo ti zɔɔ ga kɔtui, ti za. Anzanu lounɗoi ɗa za, tɔɔzei é la kpee looni, anee ni taazuvɛ ve, zunui ɗa za, tɔɔzei é baagɗulaa seɗɗɔi anzai ma. Wa faa ɗɔi laɗɗula ɗana bɔɗɔ zaama. ²⁵ Ni dɔɔi zu ɗa zunui ɗomigai ná ga anzanu lounɗoi, nii maazogai, ni a sona, é la koba, zunui é dakobai wogai, naa ɗila nɔ ɗa a za. ²⁶ A mina faa nɔpe ke ga anzalopoi, mazɔɔ é la faagaaza faa nɔpe keeni, nii soloogai saai ma. E bɔɗɔ ɗaani faabaagi laawu nɔ, eɗevelei zunu a vala la seɗɗɔi va, é paa. ²⁷ Anzalopoi maazogai, zunui ɗomigai da dɔɔi zu, é kpeei loovɛ, keɛ nu la vaani, é va bɔ ba.

²⁸ Ni zunui ta anzalopoi ta ta ɗomina, nii nu la de maazoni, é so zee va, é laa la, ti ti zo ná, ²⁹ zunui daai la, naa ɗa wali ɗae vɔulɔɔlugɔ (50) ve doun keeɗe

ya, toɣa seɣe, ɛ ɣe ga anza, tɔzei toɣa ɛ ma bea zeɣeai. Kele ɛ la pilega, sii ma voloi pe su.

23

¹ Nu nɔpe ge la keɣe anzai tanɔpe seida ga anza, ɛ mina baagfula keɣe ma gana.

Nui niiti maanɛai ga ti ɣula maabɔgi zaama

² Zunu nɔpe nii pɔɔɣezɛɣain woloai, baa seɣagai, naa la la Gɔɔɣɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu.

³ Wɛɛn loun la la Gɔɔɣɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu, anɛ ti-mavofodai vuusiei ve, ɛ la la Gɔɔɣɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu.

⁴ Amɔn nuiti ta Moabe nuiti ti la la Gɔɔɣɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu, anɛ ti-mavofodai vuusiei ve, ɛ la la Gɔɔɣɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu. ⁵ E ɣe ɣana eyɛsu ɣɔ, tɔzei wo ɣulazuve Ezipete yooi va, ti la ɣeni vaani wo vɔ pelei zu ga bulu baa zie, kele ti Beyɔɔl nɔ-doun zunui Balaame lɛni ga wo laalɔɣɔma, nii ɛ ɣeni Petɔɔl, Meezɔpɔtami yooi zu, ga ɛ wo voovo. ⁶ Kele Gɔɔɣɔ GALAGI wa-GALAGI la ɣeni keeni, ɛ va woilo Balaame wooi ma, ɛ foovooi latini wo ve ga tuyai, mazɔɔɔ Gɔɔɣɔ GALAGI wa-GALAGI wo nɛɛve ve. ⁷ Wa-eteai pe su, ɔ mina yiizoolɛ ga ta-yiilei faa, baa ta-undaanɛ vaa.

⁸ A mina Edɔme nuiti wɔinzeɣe, mazɔɔɔ wo-ɣɛɛlɔinti be, ɔ mina Ezipete nuiti wɔinzeɣe, mazɔɔɔ wo ɣeni ga seikɔɣɔma nuiti ta-yooi zu, ⁹ doun zunuiti ti ti zɔɔsu ti-mavofodai zavasiei zu, naati ta zoo ti la Gɔɔɣɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu.

Kɔɔɣɔ nuiti puuzuve nade fai

¹⁰ Siɛgi zu wo liizu la kɔɔmave wo zili nuiti daalɔɣɔma, wa wa-ɣɔɔlaɣai vuuna, ɔ dama, wo mina faa nɔpe ke, a wo ɣɔzɔ. ¹¹ Ni zunui ta a ɣena nɔ, ɛ ɣɔzɔ tɔgi letemazu, maagɔɔɔɔlo kpidii, toɣa ɣula wo-vuuzuve va, ɛ mina le nɔ ga foloi. ¹² Kpɔkɔ voloi, toɣa maagba, foloi a daana, toɣa zoo niina ɛ la volu wo-vuuzuve.

¹³ Wa adave ta leve ba wo-vuuzuve voluve, eteave, minɔ ɣa wa ɣe liizu nɔ dɔɔzɔ. ¹⁴ Kɔɔɣɔ nui ɣilagilagi ɣa sɔɔlai ta make nɔ-kasɔi zu, siɛgi zu maagɔɔɔ da, toɣa zeɣeai wɔ, naa volu a bena, ɛ nɔ-kpooi maagɔɔɔ. ¹⁵ Mazɔɔɔ Gɔɔɣɔ GALAGI wa-GALAGI ɣa ziezu wo-vuuzuve, ɛ da wo make, ɛ zobogi ve wo ve, wo pile sɔɔɔ wo zili nuiti ma. Wo-vuuzuve kpein maanɛɛve, ɛ nade, GALA ge mina faa zolootala nɔpe ka wo zaama, nii a ɣe ga zaɔu, ɛ voluave wo va.

Tɔgi ɛ lo duɔiti ba

¹⁶ Duɔi a velana, ɛ zeɣe malifii vɔ be, ɛ va, ɛ laɔɣu wo vɔ be, ɔ mina gaagale ma volu malifii vɔ be. ¹⁷ Toɣa ye wo zaama wa-yooi zu, ve nɔ a ne be, wa-laai ta zu, ve a ɣe nɔ gaane zu. A mina suziɣa.

Walii nui sɔɔsu koloɣologi zu

¹⁸ Koloɣɔlo anzanu nɔpe baa koloɣɔlo zunu nɔpe ge mina ɣe Izelayɛle nuiti saama, galagi tanɔpe debi vaa ma. ¹⁹ Anzanui baa zunui a koloɣɔlo ɣɛna, ti sala, ɔ mina va ga ma walii tanɔpe Gɔɔɣɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-pelei wu, minazeɣe daazeeli vaa zu. Mazɔɔɔ ti felegɔ pe ti maayo ge la Gɔɔɣɔ GALAGI wa-GALAGI ve.

Kuyei maalamai ba

²⁰ A mina wo-ɣɛɛloin ɣata ga ɛ maalamai la walii ma, baa daamianigi ma, baa ani nɔpe ma, nii nu a seɣe ga ɛ ta la ma. ²¹ Wa zoo wo wɛɛn ɣata ga ɛ

maalamai la ma, keɛ à mina maalama ɔ̄ula wo-ɔ̄ɛloin ya, naa ɔ̄a a ke Ɔ̄ooɔ̄o GALAGI wa-Ɔ̄ALAGI tuya loo wo ve, wo-yeavaiti kpein su, zooi naa zu, nii wo liizu wo seɔ̄e ga wɔ̄nɔ̄.

Minazeɔ̄e faiti

²² Wa minazeɔ̄e bona Ɔ̄ooɔ̄o GALAGI wa-Ɔ̄ALAGI ve, à mina sugooza, wo daazeeli. Mazɔ̄lɔ̄o Ɔ̄ooɔ̄o GALAGI wa-Ɔ̄ALAGI ɔ̄a ma ɔ̄uyei be wo ma, wa koto zeɔ̄e ga naa. ²³ Ni wa bɔ̄ɔ̄o zona, wo la minazeɔ̄e boni, wo la koto ɔ̄ɛeni. ²⁴ Keɛ minazeɔ̄e goo a ɔ̄ulana wo-laave, wo bo, keɛni wo so, wo daazeeli Ɔ̄ooɔ̄o GALAGI wa-Ɔ̄ALAGI ve, eɔ̄ɛvelei wo kulaa la yiima, wo boga wo-laave.

Siɛ vɛlei zu laamii

²⁵ Ni wa lɔ̄ona wo-zeiɔ̄ɔ̄o ná-leezen belei zu, wa zoo wo ma waai ta mi, wo yiɔ̄o, keɛ à mina ta vu wa-anɔ̄naka zu, wo va lii la. ²⁶ Ni wa lɔ̄ona wo-zeiɔ̄ɔ̄o ná-kpalagi zu, moloi é ga beleegi, wa zoo wo ma ɔ̄pɔ̄ɔ̄o ta ɔ̄aavolososo ga yeei, keɛ à mina wɔ̄lɔ̄tɔ̄ lɔ̄ wo-zeiɔ̄ɔ̄o ná-moloi zu, wo va ta leve.

24

Vulu zaa vai

¹ Ni tanisu zunui ta a anzanui ta zeina, ti ye liizu la, wɔ̄inzeɔ̄e ma, tɔ̄zei é fai ta ɔ̄a naa va, nii é la neeni be, toɔ̄a vulu zaa zevei beɛe, é fe zea, é pile, é ɔ̄ula ná-pelei wu, ² naa a zɛɔ̄ena pɔ̄ be, é li, é zeɛi volu zunu ɔ̄ili be, ³ ni wɔ̄in a zɛɔ̄ena naama zunui ma, é vulu zaa zevei beɛe, é fe zea, é kula ná-pelei wu, baa zunu ɔ̄aabelagi ná, nii é ɔ̄ɛa seini, naa za, ⁴ zunu mɔ̄ungi é pileni, naa la mɔ̄ zooga é va sei ga anza, kɔ̄zɔ̄a voluma, mazɔ̄lɔ̄o naa ɔ̄a ga fai kɔ̄zɔ̄ai Ɔ̄ooɔ̄o GALAGI ɔ̄aazu. A mina zooi zulaave ga kotoi, nii Ɔ̄ooɔ̄o GALAGI wa-Ɔ̄ALAGI feezu wo ve ga wɔ̄nɔ̄.

Tɔ̄ɔ̄i zeikɔ̄logiti

⁵ Siɛɔ̄i zu zunui anzai zeizu la ga niine, suvaa ɔ̄a ye ga kɔ̄ɔ̄o vai, daaloba woti vaa la laa unma, toɔ̄a ye ná-peleyeɔ̄e yeema, eyesu kona gila, anzai é fuluai, é naa ɔ̄oozunee vai ɔ̄ɛ.

⁶ A mina wo-zeiɔ̄ɔ̄o ná-molo ziɔ̄a ɔ̄odai ta etei ti felegɔ̄ zeɔ̄e vɔ̄oma ga kpɔ̄unma. A mina vɔ̄lɔ̄ ɔ̄ite etei ɔ̄ula zea, mazɔ̄lɔ̄o wa naa ɔ̄ɛena, keɛve eɔ̄e wa zenvui ɔ̄ula zea.

⁷ Ni wa zunui ta ɔ̄aana, é nu vului ta unmaai wo-ɔ̄ɛlointi Izelayele nuiti saama, é dɔ̄ duɔ̄lai zu, baa é pɔ̄di, keɛni unma nui naa za. Wa faa ɔ̄oi lɔ̄ɔ̄ɔ̄ula ɔ̄ana bɔ̄ɔ̄o zaama.

⁸ A dama ga gee zeebei, wo naa kpein so, wo zie la, nii zalaɔ̄a ɔ̄ula nui Leevi nuiti ti wo ɔ̄alasu da. Wa devei naati so, wo zie ga tiye, nii gè feeni ti ya. ⁹ A ɔ̄ize naa zu, nii Ɔ̄ooɔ̄o GALAGI wa-Ɔ̄ALAGI keɛni ga Miliyame, wo ɔ̄ɛai ma siɛi wosu, wo ɔ̄ulaai ma Ezipete yooi va.

¹⁰ Wa kuyei veena wo-zeiɔ̄ɔ̄o ma, à mina le ná-pelei wu, wo va ma bɔ̄unma ani zeɔ̄e, ¹¹ wa kuye zo nui maabɔ̄un eteave, é va ga ná-kpɔ̄unma anii wo vɔ̄ eteave. ¹² Ni bala nui ve, é ná-seɔ̄e wolai veai wo ya ga kpɔ̄unmai, aisa wo va la, keɛni wo ná-kpɔ̄unma anii ɔ̄aagale ma, wo fe zea. ¹³ A mina be tevesu pɔ̄ pa, foloi a ɔ̄ɛna daa, naa ɔ̄a a ke a ɔ̄ɛna laa, é pɛɛ bɔ̄ɔ̄o ma, é tuya loo wo ve. Ɔ̄ooɔ̄o GALAGI wa-Ɔ̄ALAGI ɔ̄a naama vai leve wo ve ga telebodai.

¹⁴ A mina tooma vaa ɔ̄e ga zeapaka nui, baa maanɔ̄ɔ̄o nui, wo va ná-folo wotii ma zalai ɔ̄ologolo, é ɔ̄ɛni ga Izelayele nu, baa seikɔ̄ɔ̄oma nui nii é zeini wo zaama, wa-yooi zu. ¹⁵ Keɛni wo salai ve zea, folo-o-folo aisa foloi va da,

mazɔɔ toɣa ga zeɲaka nui, kpalavɛ ga zalai zɔɔ fai. Ni naa laade, toɣa kpee loo Gɔɔɔɔ GALAGI woizu wo laalɔɔma, ma ɣotoi ɣa la wo unma.

¹⁶ Nu la doun keɛɣɛiti paa ti-lointi ta-ɣoto ɣɛai vaa zu, nu la dointi paa ti zɔɔ nuiti ta-ɣoto ɣɛai vaa zu. Eɛɛ gilagilagi ɣa za tɔ bɔɔi nɔ-kotoi vaa zu, nii ɛ keai.

¹⁷ A mina tukpɔɣaaleve ga zeelɔɔɔzu, wo va seikɔɔma nui lɔ, ɔaa podoin. A mina poanzai nɔ-seɣei zo ga kpɔunma. ¹⁸ A ɣize su ga wo ɣeni ga duɔiti Ezipete yooi zu, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo unmaɔni. Naa ɣa ɛ kea, gɛ devei nii veezu ga wo zie la.

¹⁹ Siɛgi zu wo moloi levezu la wa-ɔalagavɛ, wa yeemana molo ɣilii ta ma kpalagi zu, ɔ mina ɣale ma, wo va seɣe. A ze nɔ. Toɣa ye nɔ seikɔɔma nuiti be, ta podointi, ta poanzaiti, naa ɣa a ke Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loo wo ve, fai kpein su wo keezu. ²⁰ Wa wolive wului ma waai loɣana ga, ɔ mina zie vogi zu, niiti ti yeɣai ma bekegiti ga, naati ta ɣe ga seikɔɔma nuiti tɔnɔ, ta podointi, ta poanzaiti. ²¹ Zenɔ ɣana, siɛgi zu wo leezɛinti kulazu la, ɔ mina ɣale ma vogi zu, wo va ma ɣɔpɔgi mɔtaiti kula, niiti ti yeɣai ma bekegiti ba, naa ɣa ɣe ga seikɔɔma nuiti tɔnɔ, ta podointi, ta poanzaiti. ²² A ɣize su ga wo ɣeni ga duɔiti Ezipete yooi zu. Naa ɣa ɛ ba, gɛ devei nii veezu wo ya, ga wo so, wo zie la.

25

¹ Kpɔɛ a ɣena zunu felegɔiti zɔɔzu, ta li tukpɔɣaalevezuve, zɔi peai, faa la ɣea naa va, sɔba nui veelala. ² Ni maanɛve ga ɛ loɣa, tukpɔɣaaleve nui ɣa pee zooi ma, ɛ doɣa pee nui ɣaazu ga kpakɔɲe tieɣi, nii soloogai nɔ-faa ɣologologi ma. ³ Kele ɛ la loɣaa, ɛ va bude kpakɔɲe vuunaanigɔi (40) maazu, ti va ye doɣazu, ti va poova ma gola, wo va wo-ɣeeloin ɣaazu unfe seɣe.

⁴ A mina niki laave ɣili, a ɣena moloi ɣaaliaga.

Poanza zɛi vai, nii ɛ la de doun zɔɔni

⁵ Gɛɛɣelointi ta zeina ada ɣila, gilagi za, ɛ la doun zunu yeɲi, nii saai, naa anzai la ɣula kooi va, ɛ va zɛi nu ɣili be, kele keɛɣeloin ɣa vile polu, ɛ sei ga anza, ɛ keɛɣeloun vai laazeeli. ⁶ Doun zunu mɔungi anzanui naa sɔɔsu, toɣa leve ga keɛɣeloin saai naa nɔ-doun zunui, naa ɣa a ke daaseigi naa mina loo ya Izelayɛle nuiti saama. ⁷ Ni wɔin la zunui naa ma ga ɛ va nimɔɔi zɛi, anzanui ɣa li taa ɣundiɣiiti pɔ be taa zigidavɛ, ɛ ɣe ti ma: «Nimɔɔi ɣeleve ga ɛ mina keɛɣeloin laaseigi ye Izelayɛle nuiti saama, ɛ la pɔ ɛ va sei, nɛi gɛ ga nimɔɔi.» ⁸ Taa ɣundiɣiiti ta toli, ti bɔɛ pɔ. Ni a lona kpaan, ɛ ɣe: «Gɛ la pɔ gɛ va seɣe.» ⁹ nimɔɔi ɣa maabuɣa ba taa ɣundiɣiiti gaazu, ɛ naa nɔ-savalagi ɣula kɔɔ va, ɛ laadɛi vu gaazu. Toɣa bo, ɛ woɔɣula la, ɛ ɣe: «Zunui nii ɛ la pɔ ga keɛɣeloin nɔ-pelei ɣaa va lɔ, naama nui ɣa ɣe ga nii ɣevelei.» ¹⁰ Daaseigi ɣa vɛɛ ba Izelayɛle nuiti saama ga: «Zunui nii kɔɔa zavalagi ɣulaai kɔɔa, naa nɔ-pelei.»

Nɛpi lɔgi

¹¹ Siɛgi zu zunu felegɔiti ti nɛpii ɣɔɔzu la, ni gilagi anzai a maabuɣana ti va, ɛ ɣe ɛ sinigi ɣula zɔi ya, naa be doɣazu, anzanui naa a yeemaalena, ɛ zunui zo tuɔɔ, ¹² wa zeei leve ba. A mina maawɔinɣa.

Zɛɛ ɣɔɔganii

¹³ Kilo ɣɔtui ma zii felegɔ mina ɣe wo ya wa-ɔɔɔi zu, gilagi wui, zɔi wuɲɛgi veɣa. ¹⁴ Kɔɔganii ma zii felegɔ mina ɣe wo ya wa-velei wu, gilagi wola wɔɔɔ, zɔi wola lɔi. ¹⁵ Kilo ɣɔtui ta kɔɔganii, niiti ta ɣe wo ya, keɲi ti zɔle, ti zooloo su kpein nɔ, naa ɣa a ke wo-zii zuɔooza naama yooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve. ¹⁶ Mazɔɔɔ nu nɔpe ɛ ziezu ɣana, nu nɔpe ɛ yaava vai naa ɣeezu, naa maayo ge la Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ve.

Amalɛke nuiti ta-vai

¹⁷ A ɔ̄izɛ su vɛlɛi Amalɛke nuiti ti wo zoni da pelei zu, wo ɔ̄ulazuve Ezipete yooi zu, ¹⁸ vɛlɛi ti vilɛni la wo volu, ti voluzu nuiti so, fikɛ la ɔ̄ɛni wo zu, wo bɔ̄ɔbai, tɔ̄zɛi ti la ɔ̄ɛni luazu GALA ba. ¹⁹ Siɛgi zu ɔ̄ɔɔɔ GALAGI wa-ɔ̄ALAGI dooɔo feezu la wo ve, ɛ wo ɔ̄ula wo zili nuiti zɛa, ti wo-maagoolii zu, zooi naa zu ɛ feezu wo ve ga wɔ̄nɔ, à Amalɛke nuiti ma zuwu ɔ̄aaleve geegɔ̄lɔgi wu, ti-laaseigi bale, ta-ɔ̄isɛi jɛɛɛ. A mina yeema naa ma pa, wo kɛ.

26*Minazeɔe zooi zu wulu waa mɔ̄ungiti*

¹ Siɛgi zu wo zeelizu la naama yooi zu, nii ɔ̄ɔɔɔ GALAGI wa-ɔ̄ALAGI feezu wo ve ga wɔ̄nɔ, siɛgi zu wo segezu la, wo zɛi ná, ² wo ɔ̄ilagilagi ɔ̄a ta zeɔe zooi ma lɔ̄nɔ mɔ̄ungiti va, ɛ vaazu sɔ̄lɔ̄su zooi naa zu, nii ɔ̄ɔɔɔ GALAGI wa-ɔ̄ALAGI feezu wo ya, toɔa ti vu kpɔ̄lɔgi zu, ɛ li ve ɔ̄ɔɔɔ GALAGI wa-ɔ̄ALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ɔ̄ɛ ná. ³ Toɔa li, ɛ zalaɔa ɔ̄ula nui ɔ̄a, nii ɛ botii zu naama ziɛgi zu, ɛ ɔ̄ɛ ma: «Nà dɛɛzu za ga ɔ̄ɔɔɔ GALAGI da-ɔ̄ALAGI ga gè lɔa zooi naa zu, nii ɔ̄ɔɔɔ GALAGI ɔ̄onani ade-mɛmɛwolani bɛ ná-faa zu, ga ɛ fe de ve.» ⁴ Zalaɔa ɔ̄ula nui ɔ̄a kpɔ̄lɔgi ɔ̄ula zɛa, ɛ sei ɔ̄ɔɔɔ GALAGI ná-zalaɔa ɔ̄ulazuve ɔ̄akalave. ⁵ Zunui ɔ̄a bɔ̄ɛ ɔ̄ɔɔɔ GALAGI ná-ɔ̄ALAGI ɔ̄aazu, ɛ ɔ̄ɛ: «Kɛwola ɔ̄ɛni ga Alame nui, siɛziɛ nu, ɛ yeini Ezipete yooi zu ga nu bulu ko nɔ, ɛ zɛi ná, ti ɔ̄ɛ ga zii wola ná, ti zɛbɛ, ti wola mɔ̄in. ⁶ Kɛɛ Ezipete nuiti ti gi zopele jɔ̄uni, ti gi wɔ̄inzeɔe, ti gi lɔ duɔla baa golai zu. ⁷ Názu ɔ̄a gi kpee looni la ɔ̄ɔɔɔ GALAGI woizu, gi-mɛmɛwolani ta-ɔ̄ALAGI. E gi bala gooiti mɛnini, ɛ gá-maawɔ̄in ɔ̄a, ta gá-bɔ̄ɔi, ta gá-voluɔ̄ulai, ⁸ ɛ gi ɔ̄ulani Ezipete va ga ná-zeeɔaabaai, naa ɔ̄ɛni ga kiteve vaa wola Ezipete nuiti bɛ, ta poogiti, ta laavɔ̄ vaiti. ⁹ Naa volu, ɛ loni gi luɔ̄ɔ, ɛ va ga giye niima yooi zu, ɛ zooi nii ve gi ve ga faanɛɛ, ve nɔ̄nɔi ta kɔ̄in gulɔi vooɔaai ná. ¹⁰ Naa ɔ̄a ɛ ba, ee, ɔ̄ɔɔɔ GALAGI, gè vaa ɛ vɔ̄ za ga zooi ná-tɔ̄nɔ mɔ̄ungiti, zooi nii ɛ fea bɛ.» Naa vɔ̄luma, toɔa kpɔ̄lɔgi zɛi ɔ̄ɔɔɔ GALAGI ná-ɔ̄ALAGI ɔ̄akala, ɛ nɔ̄kɔ bu. ¹¹ Naa volu, wa ɔ̄oozunɛ, wa Leevi nuiti, ta seikɔ̄ɔma nuiti ti wo zaama, ani vagoiti kpein su, nii ɔ̄ɔɔɔ GALAGI wa-ɔ̄ALAGI fea wo ve, wa wa-veɛyeɔeiti.

Kona savagɔ vuusɛiti

¹² Siɛgi zu wo besu la ga wo zɔ̄lɔ̄ ganiiti kpein ma vuusɛi zeɔe ba, konagi zavasiɛi ma, puusɛi ɔ̄onagi ma, wa feena Leevi nuiti zɛa, ta seikɔ̄ɔma nuiti ti wo zaama, ta podointi, ta poanzaiti, ti ani zɔ̄lɔ̄, ti mi, ti yiɔ̄ɔ, ve wo zeini ná, ¹³ naazu, wa nii wo ɔ̄ɔɔɔ GALAGI wa-ɔ̄ALAGI ɔ̄aazu, wo ɔ̄ɛ ma: «Nii kpein ɛ ga dɔ̄nɔ ná-pɛɛi wu, gè naa ɔ̄ula ná, gè fe Leevi nuiti zɛa, ta seikɔ̄ɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti, ɛ zoloo deveiti kpein ma, ɛ feeni zɛa. Gè la da-leaveiti taɔ̄ila kpalaa koloɔoloni, baa gè va yeema ta ma. ¹⁴ Gè la puusɛi nii ta zɛɔeni ba, gè va mi saa wɔ̄lɔ wo faa zu, gè la ta zɛɔeni ba, siɛgi zu kɔ̄zɔa ɔ̄ɛni de la, gè la ta veeni gɔ̄vɛ ya. Gè ɔ̄ɔɔɔ GALAGI ná-ɔ̄ALAGI wooi zogɛ, gè zɛi ga da-leaveiti kpein, ɛ ti veeni zɛa. ¹⁵ Yɛ geezuve, ɛ ɔ̄aazulo è-zeizu jɔ̄adegai va, geegɔ̄lɔgi unɔ̄ave, tuya loo da-nubusɛiti bɛ, Izelayɛɛ nuiti, ta zooi nii ɛ feai gi ve, eɔ̄ɛvelei ɛ ma ɔ̄onai woni la gi-mɛmɛwolani bɛ, zooi ve nɔ̄nɔi ta kɔ̄in gulɔi vooɔaai ná.»

Minazeɔe goo ɔ̄aabelagi

¹⁶ Za, ɔ̄ɔɔɔ GALAGI wa-ɔ̄ALAGI ɔ̄a bɔ̄ɛzu wo vɔ̄, ga wo ná-deveiti so, ta ná-tɔ̄giti. Wa ɔ̄olo ti ve, wo ti zo ga yiimaɔe pɛ, ta wo-yenvui pɛ. ¹⁷ Wo minazeɔe za ɔ̄ɔɔɔ GALAGI ve, ga toɔa ɔ̄ɛ ga wa-ɔ̄ALAGI, ta wa zɛi ga pelei naa, nii ɛ dɛa

ga woye, wo ziima vaiti ke, wo g'olo ná-deveiti ta ná-təgiti be, wo woilo gooi ma. ¹⁸ G'ooḡo GALAGI letemazu, é minazeḡea wo ve za, ga wa ḡe be ga nuḡuseiti ti wola vizəgai, niiti ti ḡolozu ná-deveiti be. ¹⁹ Ungo, G'ooḡo GALAGI wa-G'ALAGI ḡa pə wo yeeleve ziiti pə ba, é ti beḡeai, wo lebiyai zəḡə, wo-ləḡoi ḡula, wo-losuve wəḡə, wo ḡe ga nuḡuseiti ti naḡegai be, eḡevelei é boni la.

MINAZEḡEGI NIINE VAI

27

(27:1--28:68)

Təgi zevə vai

¹ Nuḡuseiti ta-ḡewolaiti ti vileni Moize volu, é təgi veeni Izelayele nuiti zea, é ḡe ti ma: Wa deveiti kpein so, nii ḡe feezu wo ya za. ² Foloji wa Zuludən buḡe la, wo lə zoi naa zu, nii G'ooḡo GALAGI wa-G'ALAGI feezu wo ve, wa kətu baazagi ma zigigi ḡaale ba, wo kobegi zie ma. ³ Wa zie wolai buḡena, wo tə gooi kpein seve kətui naati ma. Wa lə ḡana naama yooi zu, nii G'ooḡo GALAGI wa-G'ALAGI feezu wo ve, ve nənəi ta kəin ḡuləi voovaai ná, eḡevelei G'ooḡo GALAGI, wo-memewolani ta-G'ALAGI minazeḡeni la wo ve. ⁴ Wa Zuludən buḡena, wa kətu zigigi lo Eḡale gizei ma, eḡevelei ḡe ma levei veezu la wo ya za, wo kobegi zie ti ma. ⁵ Naama adave nə ḡa wo zalaḡa ḡulazuve losu ná G'ooḡo GALAGI wa-G'ALAGI ve, ga kətuiti, nii kəlu ani la de vəḡuni ba. ⁶ A mina G'ooḡo GALAGI wa-G'ALAGI ná-zalaḡa ḡulazuve lo ga kətu zaḡaai. Wa gala zalaḡaiti kula be naama zalaḡa ḡulazuve. ⁷ Wa ziilei zalaḡaiti kula, wo naa mi náve nə, wo ḡoozune G'ooḡo GALAGI wa-G'ALAGI ḡaazu. ⁸ Wa niima lə gooit kpein seve kətu zigigi ma ga pagə, nu da zoo é kala ga pagə.

⁹ Naa voluma, zalaḡa ḡula nui Leevi nuiti ti vileni Moize volu, é bəeni mənə Izelayele nuiti kpein pə, é ḡe ti ma: Izelayele nuḡuseiti, à maḡe kpə, wo woilo! Za, wo ḡea ga G'ooḡo GALAGI wa-G'ALAGI ná-nuḡuseiti. ¹⁰ A ḡolo deḡemu G'ooḡo GALAGI wa-G'ALAGI laawooi ve. A ná-deveiti so kpaan, ta ná-təgiti ḡe ti veezu wo ya za.

¹¹ Naama volo ná nə ḡa Moize niima levei veeni la nuḡuseiti zea, é ḡe ti ma: ¹² Siḡi zu wo Zuludən buḡezu la, Simiyən ná-bolodamaiti, ta Leevi nənəiti, ta Zuda nənəiti, ta Isakaal nənəiti, ta Zozefe nənəiti, ta Benzamen nənəiti, ta lo Galizime gizei ma, ti tuyai loo nuḡuseiti be. ¹³ Luḡen ná-bolodamaiti, ta Gade nənəiti, ta Aseel nənəiti, ta Zaḡulən nənəiti, ta Dan nənəiti, ta Neḡetali nənəiti, ta lo Eḡale gizei ma, ti foovooi loo.

Foovooiti

¹⁴ Leevi nuiti ta kpəei zeḡe, ti bo Izelayele nuiti ma ga woo wola, ti ḡe ma: ¹⁵ «Foovoo nu ḡa ga nui naa, nii é kəḡḡo ganigi ta beḡezu, é pəne, baa é vololibai beḡezu ga kəlu ḡaawuungai, ga é to ada maaləḡuai ta zu, naa ḡeḡala ani beḡeaiti, maayo ge la G'ooḡo GALAGI ve.» Nuḡusei kpein ka ḡe ma: «Amina!»

¹⁶ «Foovoo nu ḡa ga naa, zəi é baḡḡulazu keeḡe ta dee ma.» Nuḡusei kpein ka ḡe ma: «Amina!»

¹⁷ «Foovoo nu ḡa ga naa, zəi é ti ḡwepelemave ma ḡətui zeḡezu daazu ta sejnəḡoi, é ta vili və pelei zu.» Nuḡusei kpein ka ḡe ma: «Amina!»

¹⁸ «Foovoo nu ḡa ga naa, zəi a gaazuḡole nui ḡaka.» Nuḡusei kpein ka ḡe ma: «Amina!»

¹⁹ «Foovoo nu ḡa ga naa, zəi é tukpəḡaaleve vai maavesu seikəḡoma nui laaləḡoma, baa podoin, baa poanzai.» Nuḡusei kpein ka ḡe ma: «Amina!»

²⁰ «Foovoo nu ḡa ga naa, zəi a la ga keeḡe anzai ta, mazəḡə é baḡḡula keeḡe ma.» Nuḡusei kpein ka ḡe ma: «Amina!»

²¹ «Foovoo nu ɔa ga naa, zɔi a la ga suai ma zii nɔpɛ.» Nuɓusei kpein ka ɔe ma: «Amina!»

²² «Foovoo nu ɔa ga naa, zɔi a la ga baazeelai, keɛɔɔ ná-doun anzanui, ɓaa dee ná-doun anzanui.» Nuɓusei kpein ka ɔe ma: «Amina!»

²³ «Foovoo nu ɔa ga naa, zɔi a la ga mɔɛin.» Nuɓusei kpein ka ɔe ma: «Amina!»

²⁴ «Foovoo nu ɔa ga naa, zɔi é seɪnɔɔɔi vaazu dɔɔɔɔzuzɔ.» Nuɓusei kpein ka ɔe ma: «Amina!»

²⁵ «Foovoo nu ɔa ga naa, zɔi a lobɛani zo, ga é sɔbalala nui vaa.» Nuɓusei kpein ka ɔe ma: «Amina!»

²⁶ «Foovoo nu ɔa ga naa, zɔi nɔpɛ é la ɔe unfema veeni tɔ gooi niiti bɛ, é ti zo yɔɔɔɔ, é la zieni ga tiye.» Nuɓusei kpein ka ɔe ma: «Amina!»

28

Tuya loo vaiti

(Leevi Nuiti 26:3-13;

Tɔ Sɛvɛi Vɛlesɛi 7:12-24)

¹ Ni wa ɔolona ga pagɔ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI vɛ, wo ná-deveiti so, wo zie ga tiye, niiti gè ti veezu wo ya za, ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa wo ɔe ga ma mɔungɪ, wo wɔɔɔ ziiiti kpein ba eteai zu. ² Ni wa ɔolona ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI vɛ, wɛɛ tuyaiti ba, é vaazu ti loozu wo vɛ: ³ Toɔa tuya loo wo vɛ taazu vɛ, ta ɓalaɔai zu. ⁴ Toɔa tuya loo wo vɛ, é doun mɔinmɔin fe wo ya, é daamianigi ve wo ya ga ɓɔɔɔ, é wa-nikɛiti gaawɔɔɔ, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti. ⁵ Toɔa tuya loo wa-ɓɔɔɔgiti ta wa-ɓaɔa liɔiiti ma. ⁶ Toɔa tuya loo wo vɛ, wa ɔena lia, ta wa ɔena vaa.

⁷ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa wo zili nuiti suvaza, ta vaana laalɛɛzu wo wu. Ta zie ga pele ɔila nɔ, ta ɔena vaa wo laalɔɔma, keɛ ta vɛla wo va, ti li ga pele lɔfɛla. ⁸ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa tuya loo wo vɛ, é molo ɔotaiti daave, wo ɓɔɔɔ zɔɔɔ wo-yeavai pɛ su. Ungo, ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa tuya loo wo vɛ zooi naa zu, nii é feezu wo vɛ.

⁹ Ni wa ɔolona ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ná-deveiti bɛ, wo zie ga pelei naati, é ti lɛa ga woye, toɔa wo ɔe ga ná-nuɓuseiti ti nɔdegai bɛ, eɔe vɛlei é minazɛɔeni la. ¹⁰ Eteai zu nuɓuseiti kpein ta ka ga ɔɔɔɔ GALAGI laaseigi ɔa wosu wo vɛ. Ta unfema ve wo vɛ. ¹¹ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa ani vaɔi kpein gaavɔni wo vɛ, zooi naa zu, nii é minazɛɔea, é ɔona ma vaa zu wo-mɛmɛwolani bɛ, ga é fe wo ya: toɔa doun mɔinmɔin fe wo ya, wa-loganiiti ti ɓuɔu, ti mɔin, é daamianigi ve wo ya ga ɓɔɔɔ. ¹² ɔɔɔɔ GALAGI ɔa ná-naavolo makesu vaɔi laalao wo vɛ, geezu vɛ, é tonai vɔ wa-yooi zu ma yeeɔɔɔalɛi ma, é tuya loo botii kpein ma, nii wo-yeei keɛzu. Wa kuyei vɛɛ zou mɔinmɔin ma, keɛ wa ɓɔɔɔ wo ɓɛɛ la ɔea ba ga wo kuye zeɔe. ¹³ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa tosu mɔungɪ ve wo ya ziiiti kpein saama, wo la ɔea ga ma ɔaaɓɛla. Wa ye loni vɛlelavɛ nɔ, wo la yeida bu, ni nɔ wa woilosu ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ná-deveiti ma, gè ti veezu wo ya za, wo ɔolo ti vɛ, wo zie ga tiye, ¹⁴ wo mina zeɔe gila kpala ba, devei nii kpein gè feai wo ya za, wo mina ɔili gala kiligiti ba, wo va ti lɛbi.

Foovooi taɔiligaa

(Leevi Nuiti 26:14-46)

¹⁵ Keɛ ni wo la ɔe ɔoloni ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI vɛ, ni wo la ɔaaɓaani, wo va ná-deveiti ta ná-tɔgiti so, wo va zie ga tiye, niiti gè ti veezu wo ya za, wɛɛ foovooiti ba, ti vaazu zeelizu wo ma: ¹⁶ Toɔa wo ɔoto taazu vɛ, ta ɓalaɔai zu. ¹⁷ Toɔa wa-ɓɔɔɔgiti ta wa-ɓaɔa liɔiiti koto. ¹⁸ Toɔa wo ɔoto, é la doun mɔinmɔin

fea wo ya, é va daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔ, é va wa-nikeiti gaawɔɔ, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti. ¹⁹ Toɔa wo ɔoto, wa ɔena lia, ta wa ɔena vaa.

²⁰ Ɔooɔ GALAGI ɔa yeebe maanɔɔi va, é va wo laalɔɔma, ta faazupui, ta wo ɔoloɔolo fai, fai kpein su wa ɔe kezu, eyesu wo ɔoloɔolo metu, su la ɔooza wo nee, tɔzei wo ɔlea ba, wo faa nɔiti ke.

²¹ Ɔooɔ GALAGI ɔa ɔɔ zeebei ɔili wo va, nii a wo-ma zuwu ɔaaleve zoi naa zu, nii wo vaazu sɔɔsu ga wɔnɔ. ²² Toɔa wo bɔɔ ga kɔɔ kolegi, kɔɔkpadimai, ta kɔɔbɔɔgi ma zii pe. Toɔa fɔvɔgi vili wa-balagiti su, ta siinziin ganigiti ta-zeebei. Naama maanɔɔiti kpein ta vile wo volu, eyesu wo undaavili. ²³ Geegɔɔgi é wo maazuve, naa ɔa baa ege kɔlu bɔigi, zoi wo ma, naa baa ege kɔlui. ²⁴ Ɔooɔ GALAGI ɔa fufiligi ta naɔaegi leve wa-yooi zu tonai vɔtogi zu, naati ka ta ɔe vuuzu wo ma, ti zee geezuve, eyesu wo-ma zuwu ɔaaleve.

²⁵ Toɔa va bu, wo bize wo zili nuiti ba, ni wa ziena ga pele ɔila nɔ, wo da li ti laalɔɔma, pele lafela ɔa wa vela la ti va. Fai niiti ta ɔe zeelizu wo ma, naati ta eteai ma masadaiti kpein maalua. ²⁶ Wo-ma vooaiti ta ɔe ga wɔniiti ta ɔɔ zuaiti daamianigi, nu nɔpe ge la vaa, é va ti niikpi wo maazu.

²⁷ Ɔooɔ GALAGI ɔa divologi lo wo va, egevelei é ɔeni la ga Ezipete nuiti, ta puzefulagi, ta ɔɔi, ta maabelegi niiti ti la zalea. ²⁸ Toɔa titi seebei vili wo ma, ta gaazuɔolei, ta ɔimalalai, ²⁹ wo da yeeve memefoloi, egevelei gaazuɔole nuiti ta da ke la kpidi zu. Wo-ɔevai tanɔpe su la beta. Yeenɔpe, keni nɔ nuiti ti da loo wo ma, ti wo yeabale, nu nɔpe ge la bɔga wo va, é va wo maalobo.

³⁰ Ni zunui ta a anzalopo maazona, zunui taɔili ka naa bea. Nui ta a pele lona, taɔili ka a ze naa wu. Nui ta a kpele levena, tɔ bɔi la ma waai ta mia. ³¹ Ta wa-nikeiti paa wo ɔazu, keke wo la ma zuai tanɔpe mia. Ta wa-zoovalegiti unma wo ɔazu, wo la sɔɔga volu negelein. Wo zili nuiti ta wa-vaalagiti ta wa-woliiti kula wo ya, nu nɔpe ge la bɔga wo va. ³² Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta lɔ zii ɔiligiti zeezu, wa ɔe naa ɔazu, ti wɔin da wo zo, keke wo la zooga wo va faa nɔpe ke. ³³ Zii wo la kwee, naa ɔa a wa-yooi ma lɔngi mi, ta botii kpein wo kezu, naama lɔngiti, nuiti ta ɔe nɔ loozu wo ma ɔ, ti da wo ɔoloɔolo. ³⁴ Naama vaiti ta ɔena ɔea wo ɔazu, wo da ti ɔa, wo-ɔigi ɔa ɔula wo ya. ³⁵ Ɔooɔ GALAGI ɔa divologi lo wo-niibiiti ba, ta wo-balaiti, toɔa lo wo-busei kpein ba, é zo wo-ɔɔave, é le wɔungi zu, nii é la ɔeɔega eyesu pe.

³⁶ Ɔooɔ GALAGI ɔa wo lɔ duɔlai zu, wa wa-masagi wa sei bɔi unda, wo li zii ta zaama, nii wa-o, wo-memewolani-yo, wo la ɔeni kwee negelein. Wa lɔ gala kiligiti debi vai zu, niiti ti ga guluiti, ta kɔtuiti. ³⁷ Nubuseiti kpein Ɔooɔ GALAGI a li ga woye ti vɔ be, wa-vai ɔa ti laavɔ, wo ɔe ti ve ga faalaalii, ti da neɔgula wo zu.

³⁸ Wa ani zuwu mɔinmɔin faza wa-balagi zu, keke tago nɔ ɔa wa sɔɔ, mazɔɔ kotogiti ta ti pe koloɔolo. ³⁹ Wa leezen beleiti teve, wo boti ɔe ti zu, keke wo la ɔɔ zɔɔga ba, wo va kɔle, wo la ma waa ɔila kpalaa sɔɔga, wo va kula, mazɔɔ belekpelegiti ta ti pe mi. ⁴⁰ Wolive wului ɔa ɔe wa-yooi ɔa ná pe, keke wo la gulɔ zɔɔga ma waai va ga mɔinda, anee nii wa ɔe siezu bɔi ma, mazɔɔ wa-wolive ma vuai ɔa a ɔe vuuzu ya. ⁴¹ Wa doun zunuiti ta doun anzanuiti sɔɔ, keke ti la ɔea ga wɔnɔ, mazɔɔ ta ti lɔ duɔlai zu. ⁴² Kotogiti ta wa-wuluiti kpein gaami, ta zoi ɔaa lufaiti.

⁴³ Seikɔɔma nuiti ta ɔe wo zaama, ti-losuve ɔa li ga wɔɔɔ wɔnɔi va, wɔun wa ye nɔ yeizu bu ɔ. ⁴⁴ Tiya ɔa ta ɔe kuyei vezu wo ma, keke wɔun wo la ani nɔpe sɔɔga, wo va kuye ve ti ma. Ta ɔe wo luɔ, wo ɔe ga ti volu velei.

⁴⁵ Naama voovooi kpein ka la wo unma, é vɛlɛ wo vɔlu, é wo zo, eyɛsu wo-ma zuwu ɔaaleve, tɔɔzei wo la ɔolozu Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI vɛ, wo va ná-deveiti so, ta ná-tɔgiti, niiti é ti veeni wo ya. ⁴⁶ Ta ɔɛ wo vɛ wa wo-mavofodaiti ga poogiti ta maabɛlɛ vaiti, wa ɔisɔlɔɔ ga ti maavele.

⁴⁷ Tɔɔzei wo la botii ɔɛeni Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI vɛ ga koozunɛi, wo-yiimave va zɔle, siɛgi zu anii pɛ ge ɔɛa vɔvɔvani la wo ya, ⁴⁸ wo zili nuiti Ɔɔɔɔɔ GALAGI ti levesu wo laalɔɔɔma, wa botii ɔɛ ti yeezu, pului zaama, ta kpɔɔle wɔin, wo ɔɛ seɔɛ vɛlɔi zu, wo vɔla anii kpein ma, unbawului nii é ga kɔlu gelei, naa ɔa ta pili wo ɔɔba, eyɛsu wo-ma zuwu ɔaaleve. ⁴⁹ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa va ga zii ta wo laalɔɔɔma, é zeɔɛ ɔɔozama, zou bela ga, nii wo la daawooi mɛnisu, toɔa loo wo ma, eɔɛ kɔɔɛi a ɔɛ loozu ná-daamianigi ma. ⁵⁰ Toɔa ɔɛ ga zii ná, zunuiti ti su, ti ɔaazumaavɔai, ti la unfema vea kɛwola vɔlɔ vɛ, ti la dounɔo maawɔinɔa. ⁵¹ Ta wa-loganiiti mi, ta wa-yooi va lɔnɔgiti, eyɛsu ti wo-ma zuwu ɔaaleve. Wa za ga pului, mazɔlɔɔ ti la molo yɛga wo ya, ɔaa dɔɔi, ɔaa gulɔi, ɔaa nɛkɛiti, ɔaa baalagiti, ɔaa boliiti, eyɛsu ti wo pɛ wo undaavili.

⁵² Ta wa-laaiti sei keɛ su, eyɛsu siɔi gaɔɔozagiti wo ɔiɔi ti va, naati ti loo bu, wa-yooi zu ná pɛ, ta wa-laaiti kpein sei keɛ su zooi zu ná pɛ, nii Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo vɛ. ⁵³ Siɛgi pɛ daawu wo zeidai la keɛ su, wo zili nuiti ta yɛ ɔɔizu wo la, eyɛsu vɔluɔɔɔlɔi naa zu, wo ɔa wo-lointi mi, ungo, wa wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ma zuaiti mi, niiti Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI vaazu ti veezu wo vɛ. ⁵⁴ Zunui nii ná-fai wola ɔaanɛai wo zaama, naa ɔa wɛlɛ kɛɛɔɔlɔin va ga ɔɔɔɔa, ta nɛɛbɛ anzai, ta doin niiti ta yɛ dɛ zea, ⁵⁵ ga é mina ná-dointi ma zuai ta ve ti tanɔpɛ zea, make fai zu be ga tɔ ɔɔɔɔi ná-daamianigi, mazɔlɔɔ ani nɔpɛ ge la mɔ zea, tɔɔzei vɔluɔɔɔlɔi va, wo zili nuiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein sei vai va keɛ su. ⁵⁶ Anzanui nii ná-fai wola ɔaanɛai wo zaama, é la ɔɛni zoosu é va ɔɔɔɔa vɛ zou ɔakai ma, naa ɔa ɔaazu ɔai lo nɛɛbe zinigi va, ta ná-doun zunui, ta ná-doun anzanui, ⁵⁷ mazɔlɔɔ toɔa wɔin ga é doun ɔɛgi ta doun laɔɔɔi mi dɔɔɔɔzu, nii é sɔlɔɔgai, wɔin galui leveai nɔ feya, tɔɔzei vɔluɔɔɔlɔi va, wo zili nuiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein maalati fai.

⁵⁸ Ni wo la tɔ gooi tɛiti kpein soni, ti sɛvɛi zu, wo va ziɛ ga tiye, wo va naa lɛbi, nii lɛbiyai bɛ, maayikiai, Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI, ⁵⁹ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa wo loɔa ga laavɔɔ vai, wa wo-mavofodaiti, ga dɔɔɔ zeebɛiti taɔili wo ma, ta seebɛ ɔai taɔili wo ma. ⁶⁰ Dɔɔɔ zeebɛi kpein é pɛeni Ezipete nuiti ba, wo ɔɛni luazu ti va. Toɔa naa kpein pɛɛ wo va. ⁶¹ Naa vɔluma, toɔa va ga seebɛi ma zii pɛ ta dɔɔɔ niiti ti-laasei ge la woni tɔ sɛvɛi nii zu, eyɛsu wo-ma zuwu ɔaaleve. ⁶² Wo mɔin va ga somideɔaiti tieɔ, wo wola maa ɔa lɔi, tɔɔzei wo la ɔoloni Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI laawooi vɛ. ⁶³ Eɔɛvɛlei nɔ é nɛeni la Ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ ga é faanɛi ɔɛ wo vɛ, wo wola mɔin, zenɔ ɔana a nɛ la bɛ mɔnɔ ga é wo undaavili, wo ɔolɔɔɔlɔ, wo ɔula zooi naa va, nii wo vaazu lɔɔzu su, wo sɔlɔɔ ga wɔnɔ.

⁶⁴ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa wo vaza eteai zu ná pɛ, nuɔvɛiti saama. Wa gala kiligiti dɛbi, nii wa ɔɔɔɔi wo la ɔɛni kwɛɛ, ɔaa wo-mɛmɛwɔlani, galagiti ti ga gului, ta kɔtui. ⁶⁵ Zii naati saama, wo la ɔɛa gaane zu, wo la zeida ada, vɛ wa dooɔɔ sɔlɔɔ ná. Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa wo lɔ ziizoolɛi zu, wo ɔaazu ɔa zoolɛ, ipɔtevei ɔa ɔai wo la, ⁶⁶ gaa nɔpɛ ge la ɔɛa wo luɔɔ vele vaiti ba, wa ɔɛ dualuagi zu, kpidi vɛɛ folo va, kito ge la ɔɛa wo vɛ wa-eteai vaa zu. ⁶⁷ Sobui a zeelina, wo ɔa ɔɛ: «Ee, ni kpɔkɔi ɔɛni de!» Kpɔkɔi wo ɔɛ ma: «Ee, ni sobui ɔɛni de!» Tɔɔzei dualuagi maavele ma, nii wo sɔlɔɔsu wo-yiimave, ta naama vaiti maavele wa ɔɛ ti ɔaazu. ⁶⁸ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa wo vɛlɛ Ezipete vɛlei ma, wo li keingiti su ga pelei naa, nii gɛ ɔɛni wo ma: «Wo la mɔ ka vɔlu pɛ.» Miná, zinaa pɛ ta anzaa pɛ, wa ɔɔɔ vɛ wo zili nuiti bɛ, ga ti wo ɔɛya, wo ɔɛ ga duɔiti. Keɛ, nu nɔpɛ ge la wo ɔɛyaa.

MOIZE NA-KPƆEZUGULA ƆAAʼBELAGI

(28:69--30:20)

⁶⁹ Wɛɛ minazegɛ gooiti ba Ɔooɔɔ GALAGI feeni Moize ya, naa ɣɛni Izelayɛle ná-faa ma Moaɓe yooi zu, é ɓɔ minazegɛgi va, nii é boni ti ve Ɔooɛɓe gizei ma.

29

*Faiti GALA ge ti ɣɛni
Izelayɛle nuiti bɛ*

¹ Moize Izelayɛle nuiti kpein tolini, é ɣɛ ti ma: Wo naa kpein kaani ga wa ɓooɔɔ wo-ɣaazuve, nii Ɔooɔɔ GALAGI keeni Ezipete yooi zu, ga masagi Falaɔɔn, ta ná-botigɛ nuiti kpein, ta ná-zooi pɛ. ² Wo volugula vaa wolai ɣaani, nii é seini ti ma, wo ɣɛni ga zeelei poogiti ta maabɛɛ vaiti su, é ti ɣɛni. ³ Kɛɛ zaafaza, Ɔooɔɔ GALAGI la kwɛɛ kigi veeni wo ve, ɓaa wozafɔ ɣaazuve, ɓaa faa menigoiyegɛi.

⁴ Tògɛ wo luɔɔ tevbai zu eyɛsu kona vuunaanigɔ (40), wa-zeɣɛ la zaɣani wo ɣɔba, wa-zavala ge la zaɣani wo ɣɔɔa. ⁵ Wo ɓɛɛ la vilɛni bulu mii vaa va, ɓaa ɔɔ ɓɔle vaa, anɛɛ gaazulati gani nɔpɛ, naa ɣa a kɛ wo kwɛɛ ga ná ga Ɔooɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.

⁶ Ade zeelii ma adave tei, Ɔeseɓon masagi Sigon ta Basan masagi Wɔge, naati ti ɣulani, ti ade laaɣomi, ti kooi veɛ ade va, ade pile sɔɔni ti ma. ⁷ Ade ta-yooi zoni, de fe Luɓɛn ná-bolodaiti zea ga tɔnɔ, ta Gade ná-bolodaiti, naa veɛ Manasee ná-bolodai ɣilazuve va. ⁸ A ɣolo minazegɛgi tei ma woiti bɛ, wo zie ga tiye, naa ɣa a kɛ wo-ɣɛɛvaiti pɛ subɛɛ.

*Minazegɛgi ɣa ga sɔbelama vaa
GALA gaazu*

⁹ Wa za losu Ɔooɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣaazu, wo pɛ, bolodama ɣundiɣiiti, kewolaiti, ta kundigɣiiti, Izelayɛle zunuiti kpein, ¹⁰ wo-lointi, wo-anzaiti, ta seikɔɔma nuiti ti wo zaama wo-vuuzuve, ti gului levezu wo ve, ɓaa ti ziei zaɣazu wo ve. ¹¹ Wa za ve, ga wo lo minazegɛgi zu, nii Ɔooɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI pɔ é bo wo ve za, ga konaiti, ¹² naa ɣa a kɛ wo ɣɛ ga ná-nubuseiti, tɔ ɓooɔɔ ɣɛ ga wa-ƆALAGI, eɣɛvelei é boni la wo ma, eɣɛvelei é ma ɣonai woni la womɛmɛwolani bɛ, Abalaame, ta Izaake, naa veɛ Zakɔbe va. ¹³ Wa ɣila nɔ laade, Ɔooɔɔ GALAGI va ɣɛ niima minazegɛgi wosu wo ve, ga konaiti, ¹⁴ toɣa wosu wo ve, wɔiti wo loni za Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ɣaazu, ta zɔiti ɓalaa ti ga demavofodaiti ti la de zɔɔni.

Maɣɛɛ ɣa kooɔɔ gani koo vai va

¹⁵ Wo kwɛɛ velei ade ɣɛni la Ezipete yooi zu, velei ade ziiti ta-yooiti maazuɓudeni la, ve wo zieni ná. ¹⁶ Wo kooɔɔ gani ɣooɣooɣoo giti kaani, ti ga gului, ta kotui, naa veɛ wali ɣaei va, ta zanugi. ¹⁷ Nu nɔpɛ ge mina ɣɛ wo zaama, zunu, ɓaa anzanu, ɓaa pɛɛyegɛ, ɓaa bolodai ta, nii kigi a zeɣɛ za Ɔooɔɔ GALAGI ada-ƆALAGI va, é va li zii naati ta-ɣalagiti deɓizu. A lua, ga nu nɔpɛ ge mina ɣɛ wo zaama, eɣɛ gului nii ma zapei ga nu vaa ani, ɓaa ani wana. ¹⁸ Nu nɔpɛ ge mina ɣɛ wo zaama, niima ɣona woiti meniga volumna, é va ɓooɔɔ maamuse, é va ɣɛ: «Fai pɛ ka zoloo nɔn bɛ, anɛɛ ni ná vilɛsu kisu vaiti nɔ volu.» Ni zooi nii zeɓɛai naa a maanooɔɔ zɔɔna, zoi nii ɓai naa ɓalaa ɣa ta zɔɔ. ¹⁹ Ɔooɔɔ GALAGI la vaa bu, é va maavaaye. Kɛɛ ná-ziiɣaawanai ɣa zeeli ma zunui naa, ná-ladalalai maavele ma, foovoo vaiti kpein ti zeɓɛai niima zevei tei su, naati ta la unma, toɣa daaseigi ɣaava, é kula eteai zu. ²⁰ Nii a kɛ maanooɔɔ, Ɔooɔɔ

GALAGI ɔa kpɛtɛvɛ Izelayɛle wolodamaiti kpɛin ba, eɔvɛvɛlei minazɛɔɔɔgi zu voovoo vaiti kpɛin sɛvɛai la, niima lɔ sɛvɛi zu.

Kɔɔɔɔ gani kɔɔ vai ma zalai

²¹ Wo-mavofodaiti ti vaazu, wo-loun zunuiti ti wuzɛɔɔɔzu, wa zɛɔɔna nɔ, ta wɛɛin ɛ vaazu, ɛ zɛɔɔ zou ɔili su ɔoozama, ta zooi nii zu maanɔɔɔiti kaana, ta seebɛiti ɔooɔɔ GALAGI ti vɛai ba, ²² zooi pɛ galaai ga timinigi, ta kpoloi, nu la zooga ɛ va ani nɔpɛ sin nɔ, ani nɔpɛ ge la vɔnɔ ga, tufa nɔpɛ ge la mɔ bɛtɛa ga, ɛ ɔɛa ga faazupui ɔvɛvɛle nii ɛ ɔɛni Sɔɔɔme, ta ɔmɔɔl, ta Adema, ta Sɛbɔyime, vɛ ɔooɔɔ GALAGI nɔ ma vaiti supuni, nɔ-ziigaaawanai ta nɔ-ziigafulagi zu, ²³ ziiti kpɛin ta ɔɛ ma: «Leeni vaa zu ɔooɔɔ GALAGI niima yooi zogai ɔani? Leeni ɔa ɛ ga niima yiigaaawana wolai?» ²⁴ Ta ti woogaaavote, ti ɔɛ ma: «Nii ɔɛvɛvɛ, tɔɔzɛi ti ɔɛvɛvɛ minazɛɔɔgi va, nii ti-mɛmɛwolani ta-GALAGI ɔooɔɔ GALAGI kɛɛni ti yɔɔɔzu, ɛ ti ɔulaai ma Ezipete yooi zu. ²⁵ Tɔɔzɛi ti liivɛ, ti gala kiligiti dɛbi, ti nɔkɔ gala kiligiti bu, ti la ɔɛni ti ɔwɛɛ kaipa, ɛ la veeni ti ya ga tɔnɔ. ²⁶ Naa ɔa ɛ kɛa, ɔooɔɔ GALAGI nɔ-ziigaaawanai va zooi nii laalɔɔɔma, ɛ va ga maanɔɔɔ vai kpɛin, nii sɛvɛai niima lɔ sɛvɛi zu. ²⁷ E ti lɔɔɔfulani ta-yooi zu ga nɔ-ziigaaawanai, ta nɔ-ziigafulagi, naa vɛɛ nɔ-ziimalevɛi va. Ɛ ti bɛ, ti li zou ɔili su, vɛ ti zeini nɔ de za.»

²⁸ Fai niiti ti lɔɔɔɔɔai, ɔooɔɔ GALAGI da-GALAGI ɔa ɛ naati kwɛɛ. Kɛɛ niiti ti ɔulaai kɛɛma, naati ta ga adɔnɔ, da de-lointi eyɛsu ɔɔ, naa ɔa ɛ ga tɔgi nii zu wooyi, nii maanɛai, de so, de zie la.

30

Galema volui GALA pɔ

¹ Woyi niiti gɛ ti wogai wo ma, tuyai ta foovooi, ta vaazu ɔɛɛzu. Ni wa ti zona volu ga niinɛ wo-yiimavɛ, nubusɛiti saama, vɛ ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI vaazu wo bɛɛzu, wo vaza nɔti, ² ni wa ɔalena ma, wo va volu ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI vɔ, ni wa woilona gooi ma, wo ɔolo bɛ ga wo-yiimavɛ pɛ, ta wo-yɛnvui pɛ, wa wo-lointi, nii kpɛin nɔ gɛ feezu wo ya za, ³ naazu, ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa wo niinɛ, ɛ wo maawɔingɔ, toɔa wo ɔaalɛ ba, ɛ va ga woye, wo ɔula nubusɛiti saama, vɛ wo ɔɛa vazani nɔ. ⁴ Anɛɛ ni wa ɔɛ pela vɛvɛi zu, zou bɛla ga, ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa li, ɛ wo ɔaizɛ nɔvɛ, ɛ wo ɔaalɛ ba, ⁵ ɛ va ga woye naama yooi zu, nii wo-mɛmɛwolani ti sɔlɔɔgai, wa sɛɔɔ ga wɔnɔ. Toɔa wo undaanɛ, ɛ wo mɔin, wo levɛ wo-mɛmɛwolani ba. ⁶ ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa wo valibo wo-yiimavɛ, wa wo-mavofodaiti, naa ɔa a kɛ wo nɛɛ vɛ ga wo-yiimavɛ pɛ, ta wo-yɛnvui pɛ, naazu, wa zɛnvui wo. ⁷ Foovoo vai niiti kpɛin gɛ ti zɛvɛai wo vɛ, naa ɔa zeeli wo zili nuiti ma, niiti ti wo maayoseɔɔzu, ti wo wɔinzɛɔɔ. ⁸ Wɔun wa, wa ɔale ma, wo va tɔun pɔ volu, wo woilo gooi ma, wo nɔ-devɛiti kpɛin so, nii gɛ feezu wo ya za. ⁹ ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa undaanɛi ɔɛ wo vɛ, ɛ wo-ɔɛɛvɛvɛiti kpɛin subɛtɛ, wo buɔu ga doun mɔinmɔin, wa-loganiiti gola ɔaawɔɔlɔ, daamianigi vɔvɔva wo ya. Mazɔlɔɔ ɔooɔɔ GALAGI ɔa wɔin ga wa-undaanɛi volu, eɔvɛvɛlei ɛ wɔinni la ga wo-mɛmɛwolani ta-undaanɛi, ¹⁰ ni nɔ wa woilo gooi ma, wo ɔolo nɔ-tɔgiti bɛ, ta nɔ-devɛiti, niiti ti zɛvɛai tɔ sɛvɛi nii zu, siɛgi zu wo ɔalesu ma la, wo va pɔ, ga wo-yiimavɛ pɛ, ta wo-yɛnvui pɛ.

Tɔgi ɔa nu yiimavɛ

¹¹ Devɛi gɛ feezu wo ya za, ɛ la baani, ɛ va buɔɛ wa-zɛbɛi maazu, ba ma maa va ɔooza wo va. ¹² E la geɔɔɔlɔgi zu, wa va ɔɛ ma: «Bɛ ɔa a lɛ geɔɔɔlɔgi zu gi vɛ, ɛ vaa la gi vɛ, ɛ va su vai wo gi ma, naa ɔa a kɛ, gi so, gi zie la?» ¹³ E la kpoloɔɔi

volu velei, wa va gɛ ma: «Bɛ ɟa a buɗe gi vɛ kpoloɗɛi volu velei, é vaa la gi vɛ, é su vai wo gi ma, naa ɟa a ke gi so, gi zie la?» ¹⁴ Wooi ɟa wo ɟoba nɔ, toɟa wo-laave, ta wo-yiimave, ga wo so, wo zie la.

Zenvui ta saai

¹⁵ A wɛɛ, za gè zenvui ta undaanɛi zeida wo luɟɔ, gè saai ta maanɔɟi balaa seida wo luɟɔ. ¹⁶ Devei gè feezu wo ya za, naa ɟa é ga, wo Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI nɛɛ vɛ, wo zie ga pelei, nii é dea ga woye, wo ɟolo ná-deveiti bɛ, ta ná-tɔgiti, ta ná-kala gooitɪ, naa ɟa a ke wo zenvui wo, wo mɔin, wo tuyai zɔlɔɔ Gooɟɔ GALAGI ya, wa-GALAGI, naama yooi zu, vɛ wo liizu ná, wo seɟe ga wɔnɔ. ¹⁷ Kele ni wo-ɟigi a zɛɟena tɔun ba, ni wo la keeni, wo va ɟolo bɛ, wa bɔɟɔ yena ná, wo da nɔkɔ gala kiligiti bu, wo da ti lɛbi, ¹⁸ ná wo loozu ɟisu naa luɟɔ za ga wo undaa ɟa vili. Wo-zii zu la ɟooza naama yooi zu Zuludɛn volu velei, vɛ wo vaazu liizu ná, wo seɟe ga wɔnɔ.

¹⁹ Gè geeɟɔlɔgi ta zooi zoga za ga zeelei wo laalɔɟma, ga wo yiimazeɟe zenvui ta saai ti yɔɟɔzu, tuyai ta foovooi ti yɔɟɔzu. A yiimazeɟe ga zenvui, naa ɟa a ke, wo zenvui wo, wa wo-mavofodaiti. ²⁰ A yiimazeɟe ga wo Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI nɛɛ vɛ, wo ɟolo tɔun bɛ, wo ɟili ba ɟɔ, mazɔlɔɔ toɟa é ga wo-yenvui, é wo-zii zuɟoozazu, wo va zeɪ zooi naa ɟa, nii é ma ɟona woni ga é fe wo-mɛmɛwolani zea, Abalaame, ta Izaake, naa vɛɛ Zakɔbe va.

MOIZE NA-FALIMAI TA SAA VAI

31

(31:1--34:12)

¹ Moize bɔɛni Izelayɛle nuiti kpein pɔ ɟani, é ɟɛ ti ma: ² «Niizu gè kona ungila puufelegɔ (120) zɔlɔɔga, gè la mɔ zooga gè va lo wo luɟɔ. Gooɟɔ GALAGI ɟeni mà, gè la Zuludɛn nii maazubudea. ³ Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI bɔɟɔi ɟa lo wo luɟɔ. Zii naati ti zeini ná, toɟa naati kologolo wo luɟɔ, wo zoo wo ta-yooi zeɟe ga wɔnɔ. Zozuwe ɟa é losu wo untuɟɔ, eɟɛvelei Gooɟɔ GALAGI bogai la. ⁴ Gooɟɔ GALAGI ɟa ti ɟologolo, eɟɛvelei é Amɔɔl masagiti kologoloni da, Sigon ta Wɔge ta ta-yooi. ⁵ Toɟa zobogi ve wo vɛ, wo vɔni zii naati ma, wa ti zo kpein nɔ, eɟɛvelei gè wo leveni la. ⁶ A yiilɔɔ, wo zɛbɛzeɟe! A mina lua, ti mina wo zasubali, mazɔlɔɔ Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI bɔɟɔi ɟa liizu wo volu, é la yeebega wo va, é la ɟɛɛa wo va.»

Zozuwe vilɛ fai Moize votogi zu

⁷ Naa volu, Moize Zozuwe lolini, é ɟɛ ma Izelayɛle nuiti kpein gaazu: «Yiilɔɔ, è zɛbɛzeɟe, mazɔlɔɔ da ɟa è læezu ga niima nubusɛiti naama yooi zu, nii Gooɟɔ GALAGI ma ɟona woni ti-mɛmɛwolani bɛ, é va fe ti ya. Da ɟa è vaazu liizu ga tiye, ti seɟe ga tɔnɔ. ⁸ Gooɟɔ GALAGI bɔɟɔi ɟa lo è luɟɔ, toɟa ɟɛ è va, é la yeebega è va, é la ɟɛɛa è va. Mina lua ani nɔpɛ ba, è zasu mina bali.»

Tò Sevei ɟala yeeɟɛɟalaiti

⁹ Moize niima lɔ gooitɪ kpein seveni, é kaliva zalaɟa ɟula nuiti ma, Leevi mavofodaiti, ti-losuve ɟeni ga ti da Gooɟɔ GALAGI ná-minazeɟe kesui zeɟe, ta Izelayɛle ɟundiɟiiti kpein. ¹⁰ E niima levei veeni ti ya, é ɟɛ ti ma: «Konagi lɔfelasiɛi ɟilagilagi kpein ma, kuye zuvaaye konagi laawu, kota vetii ma ziegi zu, ¹¹ siegi zu Izelayɛle nuiti kpein ti vaazu la, ti lo Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI ɟakala, naama adave, vɛ é yeelosu ná va, wa tɔ gooi nii ɟala ná Izelayɛle nuiti kpein bɛ. ¹² Wa nubusɛiti kpein gaale ba, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti, ta wɛɛinti ti seikɔɟɔmai zu wo zaama, naa ɟa a ke ti pɛ ti tɔgi ɟala gooi mɛni, ti

Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɔaazuluabai maaleɛ, ti niima lɔ gooiti kpein so, ti da zie la, ¹³ ti-lointi balaa, niiti ti la kwɛɛ, naati ta mɛni, ti Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɔaazuluabai maaleɛ, yeenɔpɛ, wo-zii ma voloi pɛ su, naama yooi zu wo vaazu seɔezu ga wɔnɔ, wo Zuludɛn buɔɛa voluma.»

*Izelayɛle nuiti ta ɔɛ ga
woovalada nuiti*

¹⁴ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Moize ma: «Wɛɛ, ɛ-zii ɔaabelazuvɛ maabuɔa. Ua ga Zozuwe, wo lo GALA daaɔomi seɔe vɛɛi wu, miná ɔa gɛ nà-deveiti feezu zea ná.» Moize ta Aalɔn ti liini, ti lo GALA daaɔomi seɔe vɛɛi wu.

¹⁵ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔulani keɛma ti vɛ miná, tonabiingi zu, ɛ lo GALA daaɔomi seɔe vɛɛi laavɛ. ¹⁶ E bɔɛni Moize vɔ, ɛ ɔɛ ma: «Wɛɛ, nágo vɛ na, ɛ li ɛ-mɛmɛwolani pɔ, ti zaai. E zaa voluma, niima nubuseiti ta vaazu kologologi ɔɛɛzu ta gala kiligiti, naama yooi zu, vɛ ti vaazu liizu ná. Ta ɔɛɛ bà, ti minazɛɔɛgi ɔologolo, nii gɛ keɛni ti vɛ. ¹⁷ Naa maavele ma, nà yiiɔaawana ti ma naama voloi zu. Nà ɔɛɛ ti va, gɛ voluave ti va. Naazu, nubuseiti ta ɔɛ ga zii taɔili daamiani, kpɔɔ mɔinmɔin ka zeeli ti ma, ta faabaagiti. Naama voloi, Izelayɛle nuiti ta ɔɛ bɔɔɔ ma: «Gaamazu, tɛi ada-ƆALAGI la mɔ de zaama, naa ɔa ɛ keɛzu, niima maanɔɔɔiti ti zeelizu la de ma.» ¹⁸ Ungo, naama ziegi zu nà voluave ti va jɛɔɛɛin, faa jɔi kpein faa zu, nii ta ke, ta ɔaavotena gala kiligiti ma.

¹⁹ «À guyei nii zɛvɛ niizu. Da vɛ Moize, Izelayɛle nuiti kala da, ti da too, naa ɔa a ke, guyei naa ɔɛ bɛ ga zeele ti laalɔɔma. ²⁰ Nà liizu ga tiye zooi naa zu, vɛ nɔnɔi ta kɔin gulɔi vɔvɔvɔai ná, gɛ minazɛɔɛni, gɛ ɔona ti-mɛmɛwolani bɛ, ta daami wo, ti yiɔɔ, ta zeí ná, anii pɛ ge vɔvɔa ti ya, názu ɔa ta ɔaavote da gala kiligiti ma, ti da ti lɛbi, ta zii ɔologolo, ti nà-minazɛɔɛgi ɔologolo. ²¹ Siɛgi zu maanɔɔɔ mɔinmɔingi zeelizu la ti ma, ta faabaagi, naazu guyei nii ɔa ɔɛ ga zeele ti laalɔɔma. Mazɔɔɔ ti-mavofodaiti ti la yeemaa, ti va bɛ too vai va. Gɛ ti-yiimavɛ ɔɛvɛleɛi ɔwɛɛ niina, aisa gɛ va li ga tiye zooi naa zu, nii gɛ minazɛɔɛni, gɛ ma ɔona wo ti vɛ.» ²² Naama volo ná nɔ ɔa Moize guyei naa zɛvɛni la, nii ɛ Izelayɛle nuiti kalani da.

²³ Naa voluma, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-deveiti feeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, ɛ ɔɛ ma: «Yiilɔɔ, ɛ zɛbɛzɛɔɛ, mazɔɔɔ da ɔa ɛ vaazu liizu ga Izelayɛle nuiti naama yooi zu, nii gɛ minazɛɔɛni ma vaa zu, gɛ ɔona. Nɔun nà, nà ɔɛɛzu ɛ va.»

²⁴ Siɛgi zu Moize bɛni da ga tɔ gooiti kpein sɛvɛ, sɛvɛ ɔila su, ta la yɛni voluzu, ²⁵ ɛ niima levei veeni Leevi nuiti zea, niiti ti ɔɛni Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-minazɛɔɛ kesui zɛɔezu, ɛ ɔɛ ti ma: ²⁶ «À tɔ sɛvɛi nii zɛɔɛ, wo da Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-minazɛɔɛ kesui ɔobavɛ. Toɔa yɛsu ná, ɛ ɔɛ ga zeeleɛ Izelayɛle nubuseiti daalɔɔma. ²⁷ Tɔɔzei ba ga, gɛ kwɛɛ wa ga kololala nuiti, wo bakagɛ. Ni za, nà vulua wo zaama, wo da wuzɛɔɛ Ɔɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔma, wa vaazu keɛzu ɔale, sàa voluma! ²⁸ Niizu, à wa-wolodama ɔɛwolaiti gaale ba màaɔoolii zu, ta kundigiti kpein, gɛ guyei ma woiti bo ti ma, nà geɔɔɔlɔgi ta zooi zosu ga zeeleɛ ti laalɔɔma. ²⁹ Gɛ kwɛɛ, gɛ ɔɛ, sàa voluma, keɛni nɔ wo bɔɔɔ ɔɔɔɔ, wo zɛɔɛ pelei va, nii gɛ ná-fai zɛvɛai. Naazu kpɔɔi ɔa zeeli wo ma vɛlela vɛleɛi, tɔɔzei wa Ɔɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛ, wo zie vɛleɛiti ta vaazu ná-ziiɔaawanaɛ maalolisu wo ma.»

³⁰ Naa voluma, Moize guye woiti kpein dɛɛni ga Izelayɛle nu vɛbɛi, ti ti pɛ mɛnini.

32

Moize ná-guyei

1 Ee, geeɔɔlɔgi, woilo, nà bɔɛzu.
Da ve, ee, zooi, dàawooiti meni!

2 Nà-faagwɛgi vu eɣe tonai,
gòoi zie eɣe nɔdai,
eɣe duɔui é tufa lɛtei ɣa,
eɣe sabalagi é tufai ɣa.

3 Mazɔɔ nà Gɔoɣɔ GALAGI laaseigi wosu.
A ada-GALAGI maamuse!

4 Toɣa ga fasai, ná-kɛɛwotii laazeelive,
ná-peleiti pɛ sɔlegɛ,
wooɣɛɣila GALAGI ve, telebotala vaa la ziima,
toɣa telebogai, é zɔle.

5 Wɔun wa, tɔun tetemazu, wo yaavave,
wo la mɔ ga ná-dointi,
tɔzei sɔgi ɣa wo va,
wa ga yaava nuiti, ta sɔletala nuiti.

6 Gimalala nuɔuseiti, ɣi ge la ti ma,
Gɔoɣɔ GALAGI zopelei ɣana wo ve?
Wo-ɣɛɛ laade baa, wo bɛte nui?
Tɔ laade é va wo bɛte, é va wo ze?

7 A ɣize wɔɔwɔɔ voloiti su,
wo ɣida yeeɣɛɣala ɣilagilagi ma ɣonagiti bu.
A wo zɔɔɔ nuiti gaazaɣa, ta deɛ ga woye.
A wa-nu vɔɔbiti gaazaɣa, ta wo ɣala da.

8 Siɛgi zu nii é Anii-Pɛ-Unda, é zooi veeni la nuɔuseiti be,
é nuɔuseiti gaagwɛ, ti vaza zooi ɣa,
é zooiti kwɛgi la,
é zoloo GALA dointi tieɣi ma.

9 Gɔoɣɔ GALAGI nɔnɔi ɣa é ga ná-nuɔuseiti,
Zakɔbe ná-dointi ka ti ga nɔnɔ.

10 E Izelaye ɣaani tevbai zu, ná zupakai,
ve nu la zeini ná, keni suaiti kpain gooi nɔ.
E sɛsɛboni, é seɣe, é kula su,
é ɣaaba ma, eɣe gaazuleegi.

11 Kɛɛve eɣe koɣei nii paai ma yivoiti maalofazu,
é ɣovesu ná-zivoiti maazu,
é ɣovegi zovie, é ti zeɣe,
é ti zo ga ɣovedeɣaiti, é da li ga tiye.

12 Gɔoɣɔ GALAGI ɣila kpe nɔ ɣa é loni ti luɣɔ,
gala kili gila kpalaa ge la ɣeni bɔni ba.

13 E lɛeni ga tiye zooi ɣaagoozazuve,
é ti ɣonɔkulani ga kpalaga aniiti.
E ti ɣonɔkulani ga kɔin gulɔi, é ɣulazu fasai va,
é wolive wuluiti pɔnɔni kɔtuɣɔtu zooi zu.

14 E ti ɣonɔkulani ga nike zaaiti ta-nɔnɔi,
ta boli zaaiti ta-nɔnɔi,
é veɛ baala suai ma wulɔiti ba,
ta Basan yooi zu vaala golaiti, ta ma woli zinɛiti,

ta molo vɔpɔgi ɛ ga bɛleegi,
ta dɔɔ bɔi papɔgi.

15 Su la ɔoozani, Yesulun, nii ɛ ga Izelayɛle,
ɛ bɔɔɔ maalɔtɔai ma, ɛ bakani.
E wɔɔlɔni, ɛ bakpa, gaazuve da volo.
E ɔɛɛni GALAGI va, nii ɛ tɔun kpɛɛai,
ɛ nɔ-kizo fasai vɛɛvili.

16 Izelayɛle nuiti ti GALA diini toloi ma,
tɔɔzei ti gaavɛɛni,
ti vɛɛ gala kiligiti polu,
ti ziiɔaawanani ga ti zɛ vɛle ɔɔiti.

17 Ti ɔɛa zalaɔɔaiti kulazu inɛgiti bɛ,
niiti ti la vɔɔ ga gala,
niiti ti la ti ɔwɛɛ, ti ɔɔlaai ga niine,
niiti wo-mɛmɛwolani ti la ɔɛni ti lɛbizu.

18 Izelayɛle, ɛ yeema ɛ make vasai ma, nii ɛ zɔɔɔgai la,
ɛ yeema GALA ma, nii ɛ zɛnvui veai ɛ ya.

19 Siɛgi zu ɔooɔ GALAGI naa ɔaani la, ɛ yiiɔaawanani,
tɔɔzei nɔ-doun zunuiti ta nɔ-doun anzanuiti ti baagɔni ma.

20 E boni, ɛ ɔɛ ma: «Nɔ vɔluavesu ti va,
fai nii ɛ vaazu ti zɔɔɔsu, nɔ naa vɛɛ nɔzu.
Mazɔɔ nuɔuseiti be, ti yaavaai,
dointi be, ti la ga woɔɔɔɔɔɔ nu.

21 Ti kɛa ga tolo nu ga naa maavele, nii ɛ la ga gala,
ti ziiɔaawana ga kɔɔɔ ganigiti.
Nɔ balaa, nɔ ti ɔɛɛzu ga tolo nuiti ga naa maavele, nii ɛ la ga zii nɔɔɛ.
Nɔ ti yiiɔaawanazu ga zii ta, nii ɔi ge la ma.

22 Mazɔɔ nɔ-ziiɔaawana abui soga,
toɔa galai wosu, eyɛsu ɛ zeeli ɔvɛalaazu ɔogi zu,
toɔa zooi ta gaa aniiti miizu,
ɛ soga gizeiti kpogiti ba.

23 Nɔ maanɔɔɔi ɔiizisu ti ma,
nɔ nɔ-mɛɛinti kpein pilisu ti ma.

24 Pului ɔa ti ɔolɔɔolo,
kɔɔkpɔdimai vɛɛ ti va, ɔɔɔi ti vaa.
Gɛ suaiti teve ti ma, ti ɔa ti vali ga ga ti-ɔiigai,
ta kaali ɔɔiti ma wanai.

25 Koi yɔɔɔzuveɛti, boɔa zɔkpɔi ɔa ɔɛ ti vɔlu minɔ,
ɛ ɔa ti vɔla ti-lointi ma,
pɛɛiti bu, dualuagi ɔa zeeli ti pɛ ma,
zunu loungoiti, ta anzanu loungoiti,
ta ɔiimiɔɔlegiti, ta kɛwola vɔɔiti, ti pɛ.

26 Wɔin ɔɛni mɔ ga gɛ ti pɛ ma zuwu ɔaaleve,
nuɔuseiti ti mina mɔ ɔisɛ ti zu eteai zu.

27 Kɛɛ gɛ luani ga ti zili nuiti ti mina ɔɛɔɔɔɔ nɔun su,
ti va ɔisɛ ga ta-zobogi ɔa ɛ naa ɔɛa,
ɔooɔ GALAGI laade, ɛ va naati kpein kɛ.

28 Izelayɛle ɔa ga zii, nii balagai ɔi pagɔi ma,

ti valagɛ kelegɛlegi ma.

²⁹ Ni ti ɣɛni ga ɣima nu,
ta la ɣɛ faiti zɔɣɔzuɣaazu,
ti ɣida vɛlela vɛle vaiti bu.

³⁰ Kɔɔɣɔ nu ɣilagi ɣa zoo ɣale ɛ nu waagila (1 000) kpɛ?
Baa nu felegɔi nɔ nu waapuugɔi (10 000) ɔɛ?
Naa la ɔɛ naa ɣɛ, ni ti makɛ vasai la ɣɛni ti vɔdini,
ni ɔɔɣɔ GALAGI la ɣɛni yeezɛɣɛni ti maazu.

³¹ Mazɔɔɔ ti zili nuiti ti kwɛɛ ga,
ta-ɣalagi ɛ ti makɛsu, naa la ga Izelayɛle nɔ-GALAGI ɣɛvɛle.

³² Ti ɣɛvɛvɛ ɛɣɛ kpelei, nii ma zuwui zɛɣɛai Sɔdɔme,
ta ga kpelei nii seɣɛai ɔmɔɔɔ.

Ma lɔɔɔi gwaai wanaɔvɛ,
leezɛn ɔɛlei ma waai wanaɔvɛ.

³³ Ta-lɔɔi ɣa ga kaali wanai,
toɣa ga pɛɛɣaali wana nɔi.

³⁴ Kɛɛ pɛɛɛ, nɔn nɔ, ɔɔɣɔ GALAGI,
nii gɛ kɛvɛle ɔɛɛai dɔɔɣuzɔ,
gɛ makɛ ba ti laalɔɣɔma.

³⁵ Nɔ ɣa gɛ ga potokula nui, gɛ ti zala, vɛlei soloogai la ti ma,
siɛgi zu ti-ɣɔɣɔi ɔnɛsu la.

Mazɔɔɔ ti ɣologɔlo foloi maaɔɔɣa gola,
nii deveai ti ma, naa wola maaɔɔɣa.»

³⁶ Ungo, ɔɔɣɔ GALAGI ɣa nɔ-nuɔvɛsɛiti tukpɔɣaaleɔvɛ ga telebodai,
toɣa nɔ-botɔɣɛ nuiti maawɔinɣa,
siɛgi zu ɛ kwɛɛsu la ga ti-zɛɔɛi ɔɛga,
nu la mɔ ti zaama a ɣɛ ga duɔ, ɔaa ɔɔɣɔyeema nu.

³⁷ Nɔzu, toɣa ɣɛ ma:

«Wa-yɛɛ ɣalagiti ta mini mu?

Mini ɣa fasai nɔ, nii wo ɣɛni ɣitosu ba?

³⁸ Galagiti ti ɣɛni wa-zalaɣa zua wulɔiti miizu,
ti da wa-vuya zalaɣai ma lɔɔi ɔɔle,
ti wuzɛɣɛ lɛɛ, ti ɔɔ wo va.

Ti ɣɛ wo vɛ ga wo makɛ anii.

³⁹ A suɣwɛɛ deɣɛmu, ga nɔ ɣila kpe ka gɛ ga GALAGI,
taɣili ge la nɔ nɔn polu.

Nɔ ɣa nɔ da paai wo,
nɔ ɣila kpe nɔ ɣa nɔ da zɛnvui vɛ,
nɔ ɣa gɛ maawanai woni, nɔ ɣa gɛ kɛɔɛsu,
nɔ sona, nu nɔpɛ ge la zooga ɛ va kula zɛa.

⁴⁰ Mazɔɔɔ gɛ yeeɛa geezu,
gɛ dɛɛ, gɛ ɣɛ ma:

«Eɣvɛlei gɛ vulua la ga ɣite, eyɛsu ɣɔ,

⁴¹ gɛ nɔ-boɣa zɔkpɔi ɣaalia,
gɛ wuzɛɣɛa potokulai ma,
nɔ nɔnɔ vɔtokulazu maaɔyɛɣɛ nuiti ma,
gɛ naati kpɛin sala, niiti ti wɔinzeɣɛai.

⁴² Sili nuiti ti-namai ɣa nɔ-mɛɛinti so ɛɣɛ dɔɔi,
nɔ-boɣa zɔkpɔi ɣa yiɣo ga nuiti ma zuai,

ta nu maawanaiti ta duɔiti ti-ma ɲamai,
ta sili nuiti ta-ɣundigiiti tɔungiti.» »

⁴³ Zii ɣiligiti, à ɣoozune ná-nubuseiti ma!
Gɔɔɣɔ GALAGI ɣa ná-botigɛ nuiti ti zaa vai ɔotokulazu,
toɣa potokulai ɣeezu sili nuiti ma,
toɣa koto gba vai ɣeezu zooli ve, ná-nubuseiti be.

⁴⁴ Moize ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ti vaani, ti niima wuye woiti kpein
kala nubuseiti be, naati ti menini.

Keni nuiti ti ɣolo

⁴⁵ Moize begai ma ga niima woiti kpein bo Izelayele nuiti ma, ⁴⁶ é ɣeni ti
ma: «À ɣize niima woiti kpein su, nii gè keezu ga zeele wooi wo laalɔɣɔma za.
Wa wo-lointi kala ga tiye, naa ɣa a ke, ti ɣolo tɔgi ná-deveiti kpein bu, ti zie la.
⁴⁷ Mazɔɔ é la ga wafuun goo wo ve, wa-eteai ɣa su, niima wooi maavele ma,
wo-zii zu ɣa ɣooza naama yooi zu, nii wo vaazu sɔɔsu ga wɔnɔ, wa Zuluden
budena.»

Moize zaa vai wo fai

⁴⁸ Naama volo ná nɔ, Gɔɔɣɔ GALAGI bɔeni Moize ɔɔ, é ɣe ma: ⁴⁹ «Le Aɣalime
ɣize ɲekpeiti ma, è le Neebo gizei ma, nii é Moabe yooi zu, Zeeliko letemaue,
è Kanaan yooi vete, nii gè feezu Izelayele nuiti be ga tɔnɔ. ⁵⁰ Da zaazu gizei
naa ma, nii è vaazu leezu ma, è li è-memewolani pɔ, ti zaai, eɣevelei è-liɛ Aalɔn
zaani la Gɔɔl gizei ma, é li memewolani pɔ ti zaai. ⁵¹ Tɔzei wo la ɣeni ga lada
nu bè Izelayele nuiti saama, Meeliɣa ɔɔti pɔ be, Kadese, Sin tevebai zu. Wo
la ɣeni vaani bu, ná-ɲadedai va ɣula kelɛma Izelayele nuiti gaazu. ⁵² Da ye
ɣoozama, è zooli naa ɣa ga ɣaazu, nii gè feezu Izelayele nuiti be, kelɛ è la lea
ná.»

33

Moize tuya loo vai Izelayele nuiti be

¹ Tuyai vete, nii GALA nui Moize tooni Izelayele nuiti be, aisa é va za. ² E ɣeni
ma:

Gɔɔɣɔ GALAGI vaave, é zeɣe Sinayi gizei ma,
é wuzegve ti ve, eɣe foloi, é zeɣe Seyiil yooi zu,
toɣa volozu, é zo Palan ɣizei ma zoligɔ,
paave, é ɣula ná-geezuɣeela ɲadegai waawaagiti saama,
tɔ sevei ɣeni zea, abui ba.

³ Ungo, nubuseiti neve è ve,
ɔa makɛsu naati ma, niiti ti ga ɔnɔiti,
ta vuuni è ɣɔɣɔwu, ti ɔa è-laawooi meni.

⁴ Ada-vaa ɣa é tɔgi veeni la Moize ya,
Zakɔbe ná-nubuseiti ti sɔɔ ga tɔnɔ.

⁵ E ɣeni ga masagi Yesulun unda,
siegi zu nubuseiti ta-ɣundigiiti ti maaɔni da,
ta Izelayele wolodamaiti.

⁶ Luɣen zii zuɣooza, é mina za,
ná-nubuseiti ti la mɔinni, naati ye ná ɣɔ.

⁷ Wele nii ɣa é boni, é lo Zuda va:

Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, woilo Zuda wooi ma.
 Lo tuɔɔ, ɛ lii la nά-nubuseiti pɔ.
 Zeeiti ti maalobo,
 ɔa bɔɔɔi ɔɛ ga nά-kpɔba nui sili nuiti daalɔɔɔma.

⁸ Leevi letegi, ɛ ɔɛni ma:

Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI! E wuulimegi ta tumimegi veeni ɔa-lada wotiɔɛ nuiti zea,
 Leevi mavofodaiti,
 niiti ɛ ti voluɔɔulaai Masa,
 ɛ ti zakpe Meeliɔa ɔɛiti pɔ be.

⁹ Leevi, nii ɛ ɔɛɛɛɛɛ ta dee ta-vaa ma:

«Gɛ la weleɛɛɛɛ ti va!»

Tɛigi ɛ la zeelɔɔɔɔɔɔ ɔɛɛni nά-doun zunuiti ta keeɔɔɔɔɔɔ zɔɔɔɔɔɔ,
 keai ga woɔɔɔɔɔɔ nu ɛ-laawooi ɔɔla nɔ ve, ta ɔa-minazeɔɔɔɔ.

¹⁰ Leevi nuiti ta ɔa Zakɔbe nά-nuiti kala ga ɔa-levei,

ti Izelayeɛɛ nuiti kala ga ɔa-lɔgi,
 ti ani maku neɛneɔɔgiti gala ɛ ve,
 ti gala zalaɔɔai ɔɔla ɔa-zalaɔɔa ɔɔlazuve.

¹¹ Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, ta bɔ ta-zɛbeɛi va,
 ɛ tuya loo botii kpein ma, ti keeɛɛɛɛ ta yeei.

Ti zili nuiti ta-ɔaabaai ɔɔloɔɔlo,
 niiti kpein ti ti wɔinzeɔɔɔɔɔɔ,
 tanɔpe ge mina ungi wuzeɔɔe mɔnɔ eyɛsu pe.

¹² Benzamɛn letegi, ɛ ɔɛni ma:

Gɔɔɔɔ GALAGI neɛbeɛ nui, toɔa zeini ziileigi zu tɔun koba,
 GALA ka ɛ makeɛsu yeenɔpe,
 toɔa zeini nά-gizeiti saama.

¹³ Zozefe letegi, ɛ ɔɛni ma:

Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loove nά-zooi ve,
 ga nɔɔa vaɔɔi ɛ zeɔɔɔɔɔɔ geeɛɛɛɛɛ,
 ta zou wu ɔɛ wolaiti,

¹⁴ ta gulu waa vaɔɔiti, foloi ti bɔizu,
 ta gulu waai kpein neai, ti vɔnɔsu alu-o-alu,

¹⁵ ta vɛɛani vaɔɔiti, gize vɔlɔzalaɔɔgiti ti feeɛɛɛɛɛ,
 ta wɔlɔwɔlɔ zu ɔɔzeiti ta-lɔnɔ vaɔɔiti.

¹⁶ Tɔnɔgi nii fizɔgai gola, ɛ zooi laavegai.

GALA nii ɛ ɔɔlani keɛma kpɔvɔ goi zu,
 nii abui ɔɛni sosu ba, naa nά-faanɛɛi va,
 ɛ ɔɛ ga masa bɔlɔgi Zozefe unba, tɛigi ziimazeɔɔɔɔ wogai da,
 ɛ ɔɛ ga keeɔɔɔɔɔɔ ta-ɔɔɔɔɔɔɔɔ.

¹⁷ Unfemai ɔa Zozefe ve!

Suzeelive eɔɛ nike zinei.
 Mine felegɔi ɔa ba, eɔɛ wɔlɔwɔlɔ legui,
 naati ka a ɔa ziiti sigɔa la,
 ɛ ti laavili, ɛ li ga tiye zou bela ga.

Minei gilagi ɔa ɛ ga Efelayime nubuse waawaagiti,
 zɔi ɔa ɛ ga Manasee nά-nubuse mɔinmɔingiti.

¹⁸ Zabulɔn letegi, ɛ ɔɛni ma:

Zabulɔn, ɔɔozune ɔa-vɔdi loo vaiti su.

Isakaal, dɔun zeɪ kɛ ɔa-zeɛɛ ɔotaiti bu.

¹⁹ Wa nuɓuseiti toli wa-ɔize ɔaaɔoozagi ma,
wa zalaɔaiti kula ga telebodai,
kpoloɔɛi ta zɛlavɛ naɔaɛgi ta ɔɛ ga zaɓu,
wo naavolo maɪnmɔɪn sɔɓɔ.

²⁰ Gade letegi, ɛ ɔɛni ma:

Maamusei ɔa ɔooɔ GALAGI vɛ, nii ɛ zou wolai veezu Gade vɛ.
Gade ɔa looɔosu eɛɛ zala zaai,
a ɔa na-sua zogai vali ga, ɛ so kooɔiti ma, ɛ li nounkalagi vɔ.

²¹ E yiimazeɛɛni ga ma vagɔi,
vɛ na makeɛgai bɛ, kundiɔi laamiizu vɛ ɔana.
Toɔa ɛ lɔni nuɓuseiti untuɔɔ,
ɛ telebodai zɛ, eɛvɛlei GALA ge pɔ la,
ɛ zoloo faa zɔlegaiti ma, ti wogai Izelayɛle na-faa zu.

²² Dan letegi, ɛ ɔɛni ma:

Dan ɔa ga zala ɔokpagi,
nii ɛ vilisu, ɛ zeɛɛ Basan yooi zu.

²³ Nɛfetali letegi, ɛ ɔɛni ma:

Nɛfetali yiɔoa ga faanɛɛi,
ɛ ɔooɔ GALAGI na-tuyaiti pɛ sɔɓɔga.
Na-zooi ɛ seɛzeu ga nɔnɔ,
toɔa zo folo ɔulazu, ɛ li lekɛma nu yeezazu vɛ.

²⁴ Aseɛl letegi, ɛ ɔɛni ma:

Aseɛl ɔa ga tuya nu, Zakɔbe na-doun zunuiti saama.
Undaanɛ ɔɛ bɛ yɛ, keɛɔɔlɔinti saama,
kooɔi ɔa lo gulɔi wu.

²⁵ Na-taazu vɛ, sɔɔɔgiti ta ɔɛ ga kɔlui ta kɔlu ɔooi,
na-keɔɔyɛi yɛ zea, sii ma voloi pɛ su.

²⁶ Ee, Yesulun, GALA pokooɔma la na!

Toɔa geɛɔɔlɔgi ɔotasu, ɛ va ɛ ɔɔ ɛ va,
maayiki vɛ, toɔa tonabiingiti su.

²⁷ ɔooɔ GALAGI ɔa ga nu looɔuzuvɛ,
toɔa ga ɔa-ɔaba nui ɔooɔ zooi ma.
Toɔa ɛ zili nui bɛ ɛ luɔɔ,
ɛ ɔɛ ɛ ma: «Suwuɔaaleve!»

²⁸ Naazu Izelayɛle zeini ziileigi zu,
Zakɔbe na-dointi ta-ɔeungi ɔa ɔulazu ga pagɔ yɛ,
zooi na zu, vɛ moloi, ɛ ga beleegi, naa vɔnɔsu na, leezen belei na,
geezuvɛ ɔa nɔɔai vaza na ma.

²⁹ Izelayɛle nuiti, wo undaanɛvɛ! Beni ka ti wo ɔvɛle,
wai wo ga nuɓuseiti ɔooɔ GALAGI ti ɔizogai?
Toɔa ga wa-ɔooɔ zeɛɛgi, nii ɛ vaazu ɛ ɔɔ wo va.
Toɔa balaa ga boɔa zokpɔi, nii wo pile sɔɓɔsu da.
Wo zili nuiti ta vaana wo vɔ ga ɔooɔmaayeei,
wa ɔooɔlo ta-ada ɔaaɔoozagiti kpein ma.

34

Moize zaa vai

¹ Moize zɛɣɛni Moaɓɛ nɛmɛi zu, ɛ lɛ Neeɓo gizeɪ ma, Pizega unmauve, Zeeliko letemauve. Gooɗɔ GALAGI zooi kpein dɛɛni la, ɛ zo Galaade yooi zu, eyɛsu ɛ zeeli Dan taai ma, ² Nɛfetali yooiti, ta Efelayime ta Manasee, ta Zuda yooi, ɛ zeɪ folo liizu vele ɓolodɛi va, ³ ta lɛkpeɛmauve nu yeezazuve yooi, ta Zeeliko nɛmɛi, taai nii dɔɔ wuluiti ti su, ɛ zeeli Sɔwaal. ⁴ Gooɗɔ GALAGI ɣɛni ma: «Zooi ɣana, gɛ minazɛɣɛni la, gɛ ɣona Aɓalaame ve, ta Izaake, ta Zakɔbe, gɛ ɣɛ ti ma: «Nà feezu wo-mavofodaiti be.» Gɛ dɛɛve ga de, ɛ ka ga ɣaazuve, keɛ ɛ la la ná pɛ.»

⁵ Miná ɣa Gooɗɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize zaani ná, Moaɓɛ yooi zu, eɣvelei Gooɗɔ GALAGI ná-devei ɣɛni la. ⁶ Gooɗɔ GALAGI maaɣɣuluni miná, nɛmɛi zu, Moaɓɛ yooi zu, Bete-Peyɔɔl letemauve. Nu nɔpe ge la ná-kabayegɛi ɣwɛɛni, eyɛsu niizu. ⁷ Moize kona ungila puufelegɔ (120) zɔɓɓoni, siɛgi zu ɛ zaani la. Gaazu maa la ɣɛni ɓidini, ta la ɣɛni ɣulani ná-zɛbeɪ la. ⁸ Izelayɛle nuiti ti Moize ná-saa wɔɓi woni folo vuusavagɔ (30) laawu, Moaɓɛ nɛmɛi zu. Naa volu, gɔɓi ta gaanɛɛni ɛ woni Moize ná-fai zu, naati gaabelani.

⁹ Nun ná-doun zunui Zozuwe laaveni ga ɣima yɛnvui, mazɔɓɔ Moize yeelaani ma. E zo názu ma, Izelayɛle nuiti ti ɣoloni be, ti zie ɛ zoloo deveiti ma, niiti Gooɗɔ GALAGI ti veeni Moize ya.

¹⁰ Kaipa, GALA goo wo nu la mɔ wuzɛɣɛni Izelayɛle nuiti saama ga Moize ɣvele, nii Gooɗɔ GALAGI ɣɛni kaazu ɣaazuni ta ɣaazu. ¹¹ Nu nɔpe ge la vokɔɣɔga ma, poogiti ta maaɓɛle vaa wolaiti su, nii Gooɗɔ GALAGI teveni ga ɛ ti ɣɛ, Ezipete masagi Falaɣɔn ɣaazu ta ná-botigɛ nu wolaiti, ta ná-nuɓuseiti kpein, ¹² ta zɛbesu ɣɛɛwotiiti ti maayikiai, niiti Moize ti ɣɛni Izelayɛle nuiti ɣaazu.

Zozuwe Ná-Sευει Sευει Iózeizuυε ma woo mɔungiti

Zozuwe ná-sευει ɔa Kanaan yooi zo fai Iεεzu, ta Izelayεle wolodamaiti sei velei zooi naa zu. Zozuwe, nii é ɔeni ga Moize υotogi, naa ɔa é loni ti luɔɔ.

Sευει nii zu vaiti ti ɔeni, é zo kona waagila unnaanigo (1 400) ma, é li kona waagila unfelegɔ puunaanigo (1 240) ziεgi zu υɔ, aisa Yesu Kilista va zɔlɔɔ. Naa kpein ge ɔeni kona υuusavagɔ (30) ɔεɔgala laawu (14:10).

Izelayεle nuβuseiti kulaai ma Ezipete yooi zu, ti keeni ga kona υuunaanigo (40), aisa ti va I minazeɔe zooi zu, nii é ga Kanaan yooi.

Kanaan yooi zo fai ɔevele βeteni ga faa savagɔ:

1 Kanaan yooi zo fai, (gaagwesu 1 é li 12 υɔ).

2 Zooi ɔaagwεε vai, (gaagwesu 13 é li 21 υɔ).

3 Zozuwe ná-eteai ɔaabelagi, (gaagwesu 22 é li 24 υɔ).

GALA ge zooi veeni ná-nuβuseiti zea, é ná-minazeɔegi laazeelini, nii é boni ti-mεmεwolani βε, é niine ga Moize maaυe.

GALA ta Izelayεle nuiti zɔɔɔzuυε, é lo Kanaan yooi vai va, faa υe bɔɔbai, eɔe ti ɔula vai Ezipete yooi zu. Ti ɔula vai Ezipete yooi va, GALA βɔɔɔi ɔa é ti maaloboni, é kɔɔi ɔɔ ná-nuβuseiti βε, ti li luɔɔma pile sɔlɔɔgai zu.

Zooi ɔaagwεε vai, nii sɔlɔɔgai, ta nii é la de zɔlɔɔni, é va υe εεε gilagilagi ya, naa ɔa GALA ná-nεεβei Iεεzu, ga Izelayεle nuiti pε ge βɔɔɔ you zɔlɔɔ ga tɔnɔ. Naama ɔisiei ɔa de adaveti daaseigiti kalasu la, gaagwesui tanigaani su (gaagwesu 13, 15 ta 16 zu).

Kanaan yooi zo fai, ta ɔaagwεε vai, ɔa GALA ná-woɔɔɔɔɔɔɔɔɔ Iεεzu, ná-minazeɔegiti daazeeli vai zu, keε Zozuwe ná-sευει ɔa deεzu balaa ga keeni nuβuseiti ti zεβεzeɔe. Izelayεle nuiti sei vai zii ɔiligiti saama, niiti ti la GALA kwεε, naa ɔeni ga faabaagi, é ti li kidaalevelalai ma. Naa ɔa é keeni Zozuwe nuiti gaalεni ba Sikeme, ti minazeɔe υolu ga niine, naa ɔa bogai ga kpɔε ɔaabelagi gaagwesu 24 zu. Nuβuseiti ti minazeɔeni ga ti botii ɔe GALA βε. Izelayεle nuiti, ta ta-yooi ná-faa υɔlɔmai, ma βεεzuɔulalai Iózeizuυε ɔana, sienɔpe su keeni Izelayεle nuiti ti loo ɔisu ga ziimazeɔegi ti boni, ti Ióɔ va faabaagi zu, keeni ti naa laazeeli.

Zozuwe zεi vai nuβuseiti unda

¹ ɔɔɔɔ GALAGI ná-botigε nui Moize zaa υoluma, ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ma, Moize ná-kpɔba nui: ² «Ná-botigε nui Moize zaa. Niizu, ɔevele βetena, ɔa-o, niima nuβuseiti-yo, wo Zuludεn βude, wo I zooi naa zu, nii gε feezu Izelayεle nuiti zea. ³ Adavε nɔpe wo-ɔɔɔɔ a lona ná ma, gε miná vea wo υε, eɔevelei gε boni la Moize ma. ⁴ Wa-yooi ɔa zo teυebai ma, eyεsu é zeeli Liban ɔizeiti ma, ta zie wolai Ufelate, ɔete nuiti ta-yooi kpein ka ɔe su, é zεi Kpoloδε Wolai va, folo liizu velei. ⁵ Nu nɔpe ge la loga é luɔɔ, è-zii ma voloi pε su. Ná ɔe é va, eɔevelei gε ɔeni la Moize va, gε la yeeβega é va pε, gε la ɔεlea é va pεgεlein. ⁶ Yiilɔɔ, é zεβεzeɔe, mazɔlɔɔ è-zaalai zu ɔa niima nuβuseiti ti zooi zɔlɔɔsu da ga tɔnɔ, nii gε ma minazeɔe boni ti-mεmεwolani βε, ga ná feezu ti ya. ⁷ Keeni nɔ é yiilɔɔ, é zεβεzeɔe ga pagɔ, é ɔolo tɔ gooi kpein βε, nii ná-botigε nui Moize sεveni é υε, é zie la, é miná zeɔe ba, é va li ga yeeza, βaa ɔυει, naazu ɔa zobo sɔlɔɔ fai kpein su, é keεzu. ⁸ E ɔa tɔ sεvei nii ɔala, é ɔa yεpe ga su woiti, é ɔisiei ti zu folo υεε kpidi va, naa ɔa a ke é ɔolo su wooi pε βε, mazɔlɔɔ názu

ɔa è-ɔɛvaiti suβetezu la, è zobo sɔlɔɔ fai kpein su, è keɛzu. ⁹ Gè la boni è ma ba ga, yiilɔɔ, è zεβεzeɔe? Mina lua ani nɔpe ba, è zasu mina bali, mazɔlɔɔ nà, Gɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI, nà ɔe è va, ve nɔpe è liizu ná.»

*Zuludɛn budɛ vai
ma ɔevele βetei*

¹⁰ Zozuwe niima leveiti feeni nuβuseiti ta-ɔundigɔiti zea, é ɔe ti ma: ¹¹ «À zie ade-uuuzuve ná pe, wo devei ve nuβuseiti zea, ga ti daamianigi ɔevele βete bɔɔɔ ve, mazɔlɔɔ folo savagɔ volumna, wa Zuludɛn nii budɛzu, wo li, wo zoi zeɔe ga wɔnɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu.»

¹² Zozuwe bɔeni Luβen ná-bolodai vɔ, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ɔilazuve, é ɔe ti ma: ¹³ «À ɔize devei zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize feeni wo ya, é ɔe wo ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI zoi vea wo ya, é dooɔɔgi ve wo ya.» ¹⁴ Wo-anzaiti, ta wo-lointi, ta wa-loganiiti ta ye Zuludɛn volumna folo ɔulazu velei, zoi naa zu nii Moize feeni wo ya, keɛ zunuiti kpein, ti ga kɔɔɔɔ nuiti, wa budɛ, wo lo wo-ɔeɛleaiti untuɔɔ kɔɔmave, wo yeeve ti ve, ¹⁵ eyɛsu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI dooɔɔ fe ti ve ga wo ɔevele, ti zoi naa zɔlɔɔ, nii é feezu ti ve. Naa volumna, wa ɔale ma niina wɔnɔ ma yooi zu, wo ze ná pe, Zuludɛn folo ɔulazu velei, eɔevelei Gɔɔɔɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize boni la.»

¹⁶ Ti Zozuwe woɔɔaavoteni, ti ɔe ma: «Devei kpein è fea, ɔá naa kpein so, ve nɔpe è gi levesu ná, ɔá li miná. ¹⁷ ɔá ɔolo è ve, eɔevelei gi ɔoloni la Moize ve. Gɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI ɔe è va, eɔevelei é ɔeni la Moize va. ¹⁸ Zoi nɔpe a bakana da-ɔundigɔilai laalɔɔɔma, é la ɔoloni da-leveiti kpein be, ta naama nui vaa. Yiilɔɔ nɔ, è zεβεzeɔe!»

2

Zeeliko zuvete fai

¹ Nun ná-doun zunui Zozuwe nenɛ felegɔ leveni dɔɔɔfuzu, ti zeɔe Akasia nemɛi zu, é ɔe ti ma: «À li, wo zoi zuvete, ta Zeeliko bɔɔbɔ.» Ti liini, ti ni koloɔolo anzanui ta ná-pelei wu, nii daaseigi ɔeni ga Laɔabe.

² Ti ɔeni Zeeliko masagi ma: «Weɛ, Izelayeɛ nuiti seeli ve ve kpidii, ga ti zoi zuvete.» ³ Zeeliko masagi keelai leveni Laɔabe ma, é ɔe ma: «Zunuiti fe gi ya, ti niai da-velei wu, mazɔlɔɔ zoi zuvete fai ɔa ti vaai ma.» ⁴ Keɛ anzanui zunu felegɔiti seɔeni, é ti lɔɔɔɔ, é ɔe ma: «Gaamazu, zunui naati ti vaani pɔ be, keɛ gè la ɔeni ti-zeɔezu ɔweɛ. ⁵ Sigɔ daave laaɔulu ziegi zu, fitilimave, ma zunuiti ti ɔulani, ti li, gè la kwɛɛ, ve ti liai ná. A suvile, wo vile ti volu, wa ti ɔɔɔɔzumɛnsu.»

⁶ Tɔun é ti leeni pele ɔɔmave dooɔɔ bosuve, é ti lɔɔɔɔ geze baku zigɔgi wu, nii é kevele βeteni bɔɔɔ ve ná-pele ɔɔmave. ⁷ Masagi ná-keelaiti ti vileni ti volu pelei naa zu, nii é liizu Zuludɛn maalevesu velei. Ti ɔulani nɔ taai va feya, ti sigɔgi laaɔulu ti volu velei.

*Laɔabe ta nenɛ felegɔiti
ta-woolaamai*

⁸ Laɔabe leeni pele ɔɔmave dooɔɔ bosuve, é ma weɛinti ka, aisa ti va la. ⁹ E ɔeni ti ma: «Gè kwɛɛni ga Gɔɔɔɔ GALAGI niima yooi veeve wo ve, dualuagi gi zoga, ve yɔɔɔzuve nuβuseiti kpein sasu ɔa balizu wo luɔɔ. ¹⁰ Mazɔlɔɔ gi menini ga Gɔɔɔɔ GALAGI Seeli Kpoloɔei vɔɔni su wo luɔɔ, siegi zu wo ɔulani la Ezipete yooi va. Gi naa menini, velei wo Amɔɔl nuiti ta-masa felegɔiti soni da, Sigɔn ta Wɔge, ti ɔeni masadai ɔɛɛzu Zuludɛn volu velei, folo ɔulazu velei, wo ti zuwuɔaaleve ta ta-nuβuseiti, wo ta-yooi ɔoloɔolo. ¹¹ Gi naama vaiti menigai

¹¹ Eteai pɛ Maligii ná-minazege kesui ga Zuludɛn budɛzu wo gaazu. ¹² A yeelo zunu puugɔ maazu felegɔ (12) va niina, Izelayele wolodaiti su, boloda gila, nu gila. ¹³ Siegi zu zalaɣa gɔla nuiti ti Gooɣɔ GALAGI, eteai pɛ Maligii ná-minazege kesui zegezu, naati ti-gɔɣɔi vilɛsu la Zuludɛn wu, zie wolai ga levesu fele, ziei é zegezu maazu vele, naa ga lo, gaale ba ege sigigi.»

¹⁴ Nuɓuseiti ti ta-zege gɔtaiti pɛɛni su, Zuludɛn budɛ vai zu. Zalaɣa gɔla nuiti ti minazege kesui zegeni, ti lo ti luɣɔ. ¹⁵ Molo leve ziegi zu gɛni de, Zuludɛn a da ve yeenɔpɛ, é budɛ ma gakegiti maazu. Siegi zu zalaɣa gɔla nuiti ti minazege kesui zegezu la, ti-gɔɣɔi maayɛɓeni la ziei wu, ¹⁶ ziei nii é gɛni yeizu, é da zege maazu vele, naa zuzoni, é la mɔ gɛni yeizu, é loni gaagooza ege sigigi, é li goozama, é zo Adame taai ma, é li Saaletan vele. Kele toun, buu vele, ziei nii é yeizu Kpolode Wanai vɔ pelei, Zuludɛn ma vetu nɛmɛi zu, naa gɛni yeizu, eyɛsu é vɔ. Nuɓuseiti ti leveni Zeeliko letemaɓɛ. ¹⁷ Zalaɣa gɔla nuiti ti gɛni Gooɣɔ GALAGI ná-minazege kesui zegezu, ti loni Zuludɛn zie laazuɓɛ, ná vɔai. Ti yɛni loni ná kpaan, eyɛsu nuiti kpein ti leve, ti-gɔɣɔi maavɔai.

4

Kizɛsu gɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12)

¹ Nuɓuseiti kpein kpegai ma ga Zuludɛn budɛ, Gooɣɔ GALAGI gɛni Zozuwe ma: ² «À yeelo zunu puugɔ maazu felegɔ (12) va, boloda gila, nu gila. ³ A bo ti ma, ti li, ti kɔtu puugɔ maazu felegɔ (12) zege, Zuludɛn zie laazuɓɛ, vɛ zalaɣa gɔla nuiti ti gɛa loni ná, wo li ga tiye adave wo niizu ná, za bidii.»

⁴ Zozuwe zunu puugɔ maazu felegɔiti (12) tolini, niiti é yeeloni ti va, Izelayele nuiti saama, boloda gila, nu gila, ⁵ é gɛ ti ma: «À leve Gooɣɔ GALAGI ná-minazege kesui gakalave, wo li Zuludɛn zie laazuɓɛ, wo gɛlagilagi kɔtui gɛaizie, é da gɔma, wo sege ga Izelayele wolodai liegɔi, ⁶ naa ga a ke, é gɛ ga poogi wo zaama. Siɛnɔpɛ su wo-loun zunuiti ta wo gaazaɣana la ga: «Niima gɔtuiti ta ga leeni wo vɛ?», ⁷ wa gɛ ti ma: «Zuludɛn leveni su fele Gooɣɔ GALAGI ná-minazege kesui luɣɔ, siegi zu é gɛni zie wolai budɛzu la. Niima gɔtuiti ta ga gɛzɛsu Izelayele nuiti kpein bɛ eyɛsu gɔ, é dɛɛ ga Zuludɛn leveni su fele.»

⁸ Izelayele nuiti ti naa gɛɛni, nii Zozuwe boni ti ma. Ti kɔtu puugɔ maazu felegɔ (12) zegeni Zuludɛn zie laazuɓɛ, kɔtu gɛlagila Izelayele wolodai gɛlagilagi vɛ, egevelei Gooɣɔ GALAGI dɛɛni la ga Zozuwe. Ti liini ga tiye ti-vuuzuɓɛ, ti ti la ná. ⁹ Zozuwe kɔtu puugɔ maazu felegɔ (12) gɛligaa loni Zuludɛn zie laazuɓɛ, vɛ zalaɣa gɔla nuiti ti gɛni loni ná, niiti minazege kesui gɛni ti ya. Kɔtui naati ta ná zaagaza.

¹⁰ Zalaɣa gɔla nuiti ti gɛni minazege kesui zegezu, ti yɛni loni Zuludɛn zie laazuɓɛ, eyɛsu devei nii kpein Gooɣɔ GALAGI boni Zozuwe ma, nuɓuseiti ti naati kpein ke. Zozuwe deveiti kpein keɛni, egevelei Moize feeni la zea. Nuɓuseiti ti gaazuvilɛni, ti leve. ¹¹ Siegi zu nuɓuseiti kpein ti leveni da zie volu vele, Gooɣɔ GALAGI ná-minazege kesui ta zalaɣa gɔla nuiti ti leveni, ti lo nuɓuseiti untuɣɔ. ¹² Luɓɛn ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gɛlazuvɛ, naati ta-zunuiti ti gɛni ziezu Izelayele nui zaiti tuɣɔ, ti maagɛliai ga kooɣɔ zoolaiti, egevelei Moize ma levei veeni la ti ya. ¹³ Kooɣɔ nu waavuunaanigɔ (40 000) gɛgala, ti maagɛliai ga kooɣɔ zoolaiti, naati ka ti liini kooɣɔ vai ma, Gooɣɔ GALAGI gaazu, Zeeliko nɛmɛi zu. ¹⁴ Naama voloi, Gooɣɔ GALAGI Zozuwe wɔɔlɔni Izelayele nuiti gaazu, ti unfema veeni ná-kundiɣilai vɛ, egevelei nɔ ti keɛni la Moize vɛ, sii ma voloi pɛ su.

¹⁵ Góogó GALAGI gfeni Zozuwe ma: ¹⁶ «Devei ve zalağa gfula nuiti zea, ti zeele woo gsesui zefezu, ti le, ti gfula Zuluden zie laazuve.» ¹⁷ Zozuwe naama levei veeni zalağa gfula nuiti zea, é gfe ti ma: «À le, wo gfula Zuluden zie laazuve.»

¹⁸ Siegi zu zalağa gfula nuiti, niiti ti Góogó GALAGI ná-minazege kesui zefezu, ti gfulani la zie laazuve, ti-góogó lo kakei ma, Zuluden dei laani su volu, é náti pe daave, é da yei, egevelei é gfeni la polomazu.

¹⁹ NuBuséiti ti Zuluden budeni, alu mǎungi ma volo puugó ma. Ti liini, ti vu Gilegale, Zeeliko gwεpelemauve, folo gfulazu velei. ²⁰ Kǎtu puugó maazu felegóiti (12) ti ti zefeni Zuluden zie laazuve, Zozuwe naati toni Gilegale.

²¹ Naa volu é gfeni Izelayele nuiti ma: «Ni yeei ta, wo-mavofodaiti ti ti-gfeni gaazağasu da ga kǎtui niiti ta ga leeni? ²² Wa gaale ga tiye, velei Izelayele nuBuséiti ti Zuluden budeni la ga góogó vǎoi, ²³ mazǎǎ Góogó GALAGI wa-GALAGI Zuluden vǎoni su daazuve, eyesu wo leve, egevelei é keeni la ga Seeli Kpolodei gi luğó, nii a ke gi bude. ²⁴ E naa gfeni, nii a ke eteai zu nuBuséiti kpein ti kwεε velei ná-zεbei wǎǎbai la, naa ga a ke wa balaagi wo lua Góogó GALAGI wa-GALAGI va, wo da debi.»

5

¹ Amǎol nuiti ta-masagiti kpein ti zeini Zuluden folo liizu velei, ta Kanaan masagiti ti zeini Kpolode Wolai laave, ti menini ga Góogó GALAGI Zuluden vǎoni su Izelayele nuiti tuğó, eyesu ti leve. Ti iğǎ ge leveni, nu nǎpe zii la gfeni lǎoni, é va lo Izelayele nuiti tuğó.

Buzefe niinεgiti tati fai pelevolu

² Naama ziegi zu nǎ, Góogó GALAGI gfeni Zozuwe ma: «Kǎtuiti kpetε ga boğai, é tatipelevolu vai lǎzei volu Izelayele nu niinei niiti ta-vaa zu.»

³ Zozuwe kǎtuiti kpeteni ga boğai, é Izelayele nuiti tatini pelevolu gizei gǎbave, Alalǎte (nii poluve ga «tatipelevolui»). ⁴ Pεε, lee vaa zu Zozuwe ti latini pelevolu: Zunui nii kpein ná-konagi zeelini kǎogó vai ma, ti gfulani Ezipete yooi zu, naati pe ti zaani pelei zu, tevebai zu, ti gfulaai ma Ezipete yooi va. ⁵ Ti pe ti latini pelevolu. Kele zunu loin kpein é zǎǎoni pelei zu, tevebai bude ziegi zu, ti gfulaai ma Ezipete yooi va, nu la gfeni naa tanǎpe tatini pelevolu. ⁶ Izelayele nuiti ti yeni ziezu tevebai zu, é gfe ga kona vuunaanigó (40), eyesu zunuiti, ma gεğalamaiti, niiti ti zeelini kǎogó vai ma, ti gfulazuve Ezipete yooi va, naati ti za. Tǎzei ti la gfeni Góogó GALAGI wooi zoni. Góogó GALAGI gǎonani ga é la ti yeğá ná, ti va zoi naa ga ga gǎazu, nii é minazefeni, é gǎona ná-faa zu timεmwolani be, ga é fe ade ve, ve nǎnǎi ta kǎin gulǎi vuvaai ná. ⁷ Ti-loun zunuiti ka é ti zeini ti-votogi zu. Zozuwe ti latini pelevolu, tǎzei ti la gfeni de latini pelevolu, ta-zie wo siegi zu tevebai zu.

⁸ Siegi zu ti zunuiti pe tatini da pelevolu, ti yeni ada gfilagi, ti-vuuzuve, eyesu ti gede. ⁹ Naa vóluma, Góogó GALAGI gfeni Zozuwe ma: «Za, gè Ezipete unfegi zεgea wo gǎazu.»

Naa ga é ba, adave ná laaseigi veeni ga Gilegale.* Daaseigi naa ga é ba zaagaza.

Pake fetii ta manegi be fai

¹⁰ Siegi zu Izelayele nuiti ti gfeni vuuni la Gilegale, ti Pake fetii gfulani alugi ma volo puugó maazu naanisiεi (14) ma bǎkǎi, Zeeliko nεmei zu. ¹¹ Poluma voloi

* 5:9 Gilegale: daaseigi nii ti maabuğai va ta «segeai.»

nɔ, ti zooi va lɔnɔgi ta miini, bului nii lɛvɛ la su, ta ani ɟae ɟeegai. ¹² Poluma voloi nɔ ɟa manegi betevɛni la vuu vai va, tɔɔzei ti ɟɛni zoosu ti ɟɔnɔ sɔlɔɔ ga zooi zu ziinziin ganigiti ma waaiti. Mane ge la mɔ ɟɛni ná Izelayɛle nuiti bɛ, ti ɟɛni niina Kanaan yooi zu ziinziin ganigiti miizu naama ɟonagi.

*Ɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔ ɟundigii
vaa vai*

¹³ Foloji ta, Zozuwe ɟɛni Zeeliko ɟobavɛ, é ɟaazuwuzɛɟɛni, é zunui ta ɟa, é loni kakalavɛ, ná-boɟa zɔkpɔi ɟulaai maalaɟagi zu, é zoni zea. Zozuwe maaɔufani ba, é gaazaɟa, é ɟɛ ma: «Da ga gá-nui ta, baa gi zili nuiti ti ta?»

¹⁴ Zunui gooɟaavoteni, é ɟɛ ma: «Ba-o. Ná ga Ɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔ ɟundigii, unkula vɛle ɟa gè su.»

Zozuwe nɔkɔni, é unpilɛ zooi ma, é ɟɛ ma: «Màliɟii, ná ga ɟa-wotiɟɛ nui, ɟa-levei ɟa ga bɛgeleni?» ¹⁵ Ɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔ ɟundigii gooɟaavoteni, é ɟɛ ma: «Da-zavalagiti kula ɟɔɟɔa, mazɔlɔɔ adavɛ è loni ná, naa ɲadegɛ.» Zozuwe gooi zoni, é kɛ ɟana.

6

*Zeeliko zo fai
Izelayɛle nuiti bɛ*

¹ Zeeliko taai laaɟuluni kpekpe, Izelayɛle nuiti maavele ma. Nu la ɟɛni lɛɛzu, nu la ɟɛni ɟulazu. ² Ɔɔɔɔ GALAGI ɟɛni Zozuwe ma: «Wɛɛ, gè Zeeliko lɔa é yeezu, ta ná-masagi, ta ná-kɔɔɔɔ nu ɟɛzɛɟɛzɛgiti kpein. ³ Folo lɔzita laawu, ɟa-o, ɟa-ɟɔɔɔɔ nuiti-yo, folo-o-folo wa ɟa lati taai ma, naa ɟɛ ɟila folo ɟila. ⁴ Zalaɟa ɟula nu lɔfela, niiti baala minɛ vuuvugi ti ɟilagilagi ya, naati ta lo minazeɟɛ kesui luɟɔ. Folo lɔfelasiei, wa lati taai ma, ná ɟɛ lɔfela, zalaɟa ɟula nuiti ta puuvugi vɛ niina. ⁵ Siegi zu nuɔuseiti ti baala sinɛ vuuvugi vɛ wooi mɛnisu da suɟoozaai, ɛɛɛ pɛ ka kpeei loo vɔɔma, taai ma zidigiti ta wolo gaamago nɔ. Nuɔuseiti ta taai zo, ɛɛɛ ge lɔ ga letegi.»

⁶ Nun ná-doun zunui Zozuwe zalaɟa ɟula nuiti tolini, é ɟɛ ti ma: «À minazeɟɛ kesui zɛɟɛ, zalaɟa ɟula nu lɔfela baala sinɛ vuuvu ɟɔfela zɛɟɛ, ti lo Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɟɛ kesui luɟɔ.» ⁷ Naa vɔluma é ɟɛni nuɔuseiti ma: «À li, wo lati taai ma, kɔɔɔɔ zunu ɟɛzɛɟɛzɛgiti kpein ti lo Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɟɛ kesui luɟɔ.»

⁸ Nuɔuseiti ti kɛni, eɟɛvelei Zozuwe devei veeni la. Zalaɟa ɟula nu lɔfelaiti, ti puuvu ɟɔfelaiti seɟɛni, kpeɛɛai ga baala sinɛ minɛiti. Ti loni Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɟɛ kesui luɟɔ, ti tɔɔzei ga puuvugi vɛa. Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɟɛ kesui vilɛni ti volu. ⁹ Kɔɔɔɔ nui tanigaa ti ɟɛni loni zalaɟa ɟula nuiti tuɟɔ, niiti ti ɟɛni puuvugi vɛɛzu, ta kɔɔɔɔ nui zɔiti ti vilɛni kesui volu. Ti ɟɛni ziezu puuvugi wooi ma. ¹⁰ Zozuwe naama levei veeni nuɔuseiti zea, é ɟɛ ti ma: «À mina kpee loo pa, nu mina wo woomeni, woo ɟila kpalaa mina ɟula wo-laavɛ, eyɛsu foloi ná devei ve la wo ya, ga wo kpeei loo. Wa wooɟula niina.» ¹¹ Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɟɛ kesui latini taai ma, ná ɟɛ ɟila. Naa volu ti liini ti-vuuzuvɛ, ti ɲi ná kpidi.

¹² Zozuwe wuzɛɟɛni ga sobuzobui. Zalaɟa ɟula nuiti ti Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɟɛ kesui zɛɟɛni. ¹³ Zalaɟa ɟula nu lɔfelaiti, ti puuvu ɟɔfelaiti seɟɛni, niiti ti bɛɛɛai ga baala sinɛ minɛiti, naati ti vilɛni pelei zu mɔnɔ, Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɟɛ kesui luɟɔ, ti ɟa ti vɛ. Kɔɔɔɔ nui tanigaa ti loni ti luɟɔ, kɔɔɔɔ nui zɔiti ti vilɛni Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɟɛ kesui volu. Ti ɟɛni ziezu puuvugi wooi nɔ ma. ¹⁴ Ti latini taai ma, ná ɟɛ ɟila, foloi velesiei. Naa volu ti ɟale ma ti-vuuzuvɛ. Ti kɛni ɟana nɔ folo lɔzita kpein su.

¹⁵ Foloi lofelasiei ma, ti wuzegeni ga gosui, ti lati taai ma, ná gɛ lofela gana nɔ. Naama volo gɪla kpegi nɔ ti latini taai ma ga dofela. ¹⁶ Dɔfelasiei ma, zalaɣa gɪla nuiti ti puuugi vɛɛni, Zozuwe gɛni nuɓuseiti ma: «À kpeei loo, mazɔɔɔ Gɔɔgɔ GALAGI taai vea wo vɛ! ¹⁷ Taai gɪ gɪlazu ga zalaɣai Gɔɔgɔ GALAGI vɛ, ta su aniiti kpein. Keni koloɣolo anzanui Laɣabe gɪla kpe nɔ gɪ a ye vulua, ta niiti kpein ta gɛ ba ná-pelei wu, mazɔɔɔ toɣa é zunuiti dɔɔɣuni, niiti ade ti leveni. ¹⁸ Kɛɛ à dama! A bɔgɔ zo, wo dama ga nii maɲɛɛi ba Gɔɔgɔ GALAGI vɛ. A mina naa tanɔpe sege, nii maɲɛɛi ba, wo va Izelayele vuuzuve lo nimizai zu, wo va maanɔgɔi vɛɛ ba. ¹⁹ Walii kpein, ta zanugi, ta kɔlu bɔi sɔɔlaiti, ta kɔlu zɔɔlaiti, naa kpein feeve Gɔɔgɔ GALAGI vɛ. Ta vuuzu Gɔɔgɔ GALAGI ná-naavolo makesuve.»

²⁰ Ti puuugi vɛɛni. Nuɓuseiti ti mɛnigai ma, ti kpeei looni, ti woogɪla la, sigɪgi woloni gaamago nɔ. Nuɓuseiti ti vilini taazuve, ɛɛ ge lo ga letegi, ti taai zo. ²¹ Ti taai zu nuɓuseiti pe suwuɣaaleveni, zunuiti ta anzanuiti, nu niineiti ta nu vɔɔbiti. Anɛɛ nikeiti pe ka ti ti zuwuɣaaleveni, ta baalagiti, ta soovalegiti.

Laɣabe ta ná-nuiti make fai

²² Zozuwe gɛni zunu felegɔiti ma, niiti ti zoi zuvɛɛni: «À li koloɣolo anzanui ná-pelei wu, wo anzanui naa gɪla, ta nɔnɔiti kpein, egevelei wo minazegeni la bɛ, wo gona.» ²³ Zunu felegɔiti ti liini zou zuvɛɛ fai ma, naati ti liini, ti Laɣabe gɪla, ta kɛɛgɛ, ta dee, ta kɛɛgɛleaiti, ta nɔnɔiti kpein, ti ná-nuiti pe kula. Ti baa ti maazu, ti ti vu Izelayele nuiti puuzuve voluve. ²⁴ Ti taai gɪlani, ta nii kpein é gɛni ná. Keni walii, ta zanugi, ta kɔlu bɔi sɔɔlaiti, ta kɔlu zɔɔlaiti, ti naati puuni Gɔɔgɔ GALAGI ná-naavolo makesuve. ²⁵ Zozuwe koloɣolo anzanui Laɣabe yenvui makɛni, ta ná-peleyegɛi, ta niiti kpein ti gɛni ga nɔnɔ. E zeini Izelayele nuiti saama eyɛsu zaagaza. Mazɔɔɔ é keelaiti dɔɔɣuni ga pagɔ, niiti Zozuwe ti leveni Zeeliko vɛɛ fai ma.

²⁶ Naama ziegi zu, Zozuwe niima gɔnai woni, é gɛ ma:
«Naama zunui gɪ ga foovoo nu Gɔɔgɔ GALAGI gɪaazu,
nii a wuzegɛ, é gɛ é Zeeliko taai lo volu.
Ná-doun zunu mɔungi yenvui gɪ
a ye buulaagi ma yegɛi wɔɔ vai zu.
Ná-doun zunu gɪabelagi yenvui gɪ
a ye kpogiti too vai zu.»

²⁷ Gɔɔgɔ GALAGI gɛni Zozuwe va, tɔgɔi gɪlani zoi pe su.

7

Akan ná-kotoi

¹ Izelayele nuiti ti woovalada vaa wola gɛɛni, é lo aniiti ba, niiti Gɔɔgɔ GALAGI maɲɛɛi vɛɛni ti va, ga nu mina ta zegɛ. Zuda ná-bolodai zu nui ta, nii daa ga Akan, Kaalemi ná-doun zunui, nii é ga Zabedi ná-doun zunui, Zabedi nɔnɔ ma gɛɛgɛi gɛni ga Zeela. Akan naa gɪ é ma anii tanigaa zegɛni bɔgɔ vɛ. Gɔɔgɔ GALAGI wola yiigɪaawanani Izelayele nuiti ma.

² Zozuwe yɛni Zeeliko, é zunuiti teve Ayi taazuve, Bete-Aven gɔbavɛ, Beetele folo gɪlazu velei, é valini ti ma ga ti ma yooi zuvɛɛ. Nenɛgi naati ti liini, ti Ayi vɛɛɛ. ³ Ti gɪleni ma Zozuwe vɔ bɛ, ti gɛ ma: «Nuɓusei kpein ge mina li, zunu waafelegɔ (2 000) baa waasavagɔ (3 000) nɔ li, ta vɔni Ayi ma. Mina nuɓusei kpein kpɔɔ, de-zakpeɲɔgɔiti ti la mɔinni.»

⁴ Naa gɪ é kɛɛni ti kɔɔgɔ nu waasavagɔ (3 000) leveni, ti li, ti laale taai wu, kɛɛ Ayi laaveaiti ti ti bɛɛni. ⁵ Ayi nuiti ti zunu vuusavagɔ maazu lozita (36) gɛgɪla vaani ti va. Ti vilɛni zɔiti polu, ti zegɛ nu lɛzuvɛ taazuve. Ti vɔnini ti ma taai

ma ɣizei yeizuve, eyesu ti zeeli zanu kulazuve. Nuɓuseiti ti ipɔ ge leveni, ti vala ta-zobogi pe ma.

⁶ Zozuwe ta Izelayele ɣewolaiti ti ta-zeɣeiti balini ga, ti fufiligi bu tɔungiti ma, ti la zoi ma Ɔooɣɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui ɣakalave, ti yeni ná, kpɔkɔi zeeli. ⁷ Zozuwe ɣeni ma: «Ee, Málíɣíi, Ɔooɣɔ GALAGI, lee vaa zu è Zuludɛn maazubudɛai ga niima nuɓuseiti, gi lɔɔ vai ve Amɔɔl nuiti zeezu ɓaa, ga ti gi undaavili? Ni gi yeni suɣila Zuludɛn zie wolai volu velei! ⁸ Nɔ̀un nà, Málíɣíi, leeni ɣa nà bo, niizu Izelayele nuiti ti velaa ti zili nuiti ba? ⁹ Kanaan nuiti ta zii zɔiti ti zeini zoi zu, ta suɣweesu, ta gi maagoolizu, ti gi-laaseigi ɣaava, é ɣula zoi ɣa. Naazu leeni ɣa è keezu ga è-laasei golai?»

¹⁰ Ɔooɣɔ GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Wuzeɣe! Lee vaa zu è yesu laani zoi ma, è laabadɔai? ¹¹ Izelayele kotoi ɣeeve. Ti minazeɣegi ɣologologe, nii gè boni ti ve. Ti maɗɗeɓa aniiti seɣeve, ti ga nɔ̀nɔ̀iti, ti ti unma, ti zeei wo, ti dɔ ɓooɣɔ aniiti saama. ¹² Naa ɣa é ba, Izelayele nuiti ti la loga ti zili nuiti tuɣɔ, ti va zie ti wu. Ta ye velazu nɔ ɣɔ ti zili nuiti ba, mazɔɔ tiya ɓooɣɔ ti ɣea ga maɗɗeɓa anii. Gè la yesu ɣɔ ɣeezu wo va, ni wo la naa ɣologoloni, nii é wo zaama ga maɗɗeɓa anii. ¹³ Wuzeɣe, è nuɓuseiti toli, è ti ɗade. Bo ti ma ga ti ɓooɣɔ ɗade lina vaa ma, mazɔɔ wele nii ɣa Ɔooɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI bosu: Maɗɗeɓa anii ɣa wo zaama, Izelayele nuiti. Wo la zooga wo va zie wo zili nuiti bu, ni wo la naa ɣulani ɓooɣɔ zaama. ¹⁴ Lina sobu, wa vaazu, wo lo gàazu ga boloda velei. Naa volu bolodai nii Ɔooɣɔ GALAGI a yeelona ba, naati ta ɓooɣɔ le ga koi velei. Peleyeɣei nii Ɔooɣɔ GALAGI a yeelona ba, naama zunuiti ta ɓooɣɔ le niina ga gilagila. ¹⁵ Zai nɔ̀pe a zona ga sɔba nui, ga toɣa é maɗɗeɓa anii zeɣeai, toɣa ɣala ta nɔ̀nɔ̀iti kpein, tɔzei é Ɔooɣɔ GALAGI ná-minazeɣegi ɣologologe, é ɓaaɣula ma vaa ɣea Izelayele nuiti saama.»

Akan ná-kotoi ma zalai zɔɔ fai

¹⁶ Poluma zobui, Zozuwe wuzeɣeni ga sobui, é Izelayele nuiti toli ga boloda velei. Zuda ná-bolodai ɣa é zoni. ¹⁷ E ti lolini ga koi velei. Zeela ná-koi ɣa é zoni. E Zeela ná-koi lolini. Zabedi ná-peleyeɣei ɣa é zoni. ¹⁸ E naama peleyeɣei lolini ga zunui ɣilagilagi. Akan ɣa é zoni, Kaalemi ná-doun zunui, nii é ga Zabedi ná-doun zunui, Zabedi nɔ̀nɔ̀ ma ɣeeɣei ɣeni ga Zeela, Zuda ná-bolodai zu.

¹⁹ Zozuwe ɣeni Akan ma: «Dòun zunu, lebiyai ve Ɔooɣɔ GALAGI ve, Izelayele ná-GALAGI, unfemai ve be, naa le ga ze, nii è keai, mina dɔɔɣu bà.»

²⁰ Akan Zozuwe woɣaavoteni, é ɣe ma: «Gaama ve, gè kotoi ɣeeve Ɔooɣɔ GALAGI laalɔɣma, Izelayele ná-GALAGI. Wele nii ɣa gè keai: ²¹ Gè seɣeungi ɣaani Babilɔne zeɣei, pagai gola, é kɔɔzoganiiiti saama, ta wali ɣae unfelego (200), ta zanu pagai nii buɗegi ga galamu undɔɔlugɔ (500), gàazuɣulani ti va, gè ti zeɣe. Ti lɔɔɣuve niina zoi wu, nà-seɣe ɣotai wu, wali ɣaei ɣa bu.»

²² Zozuwe numaa leveni Akan ná-seɣe ɣotai wu. Ti ɓizeni, ti li, ti aniiti dɔɔɣuai ɣa seɣe ɣotai wu, wali ɣaei laani bu. ²³ Ti ti pe kulani seɣe ɣotai wu, ti vaa la Zozuwe ɔɔ, ta Izelayele nuiti pe, ti ti bu Ɔooɣɔ GALAGI ɣakala. ²⁴ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti Zeela ná-dounloin Akan zoni, ta walii, ta seɣeungi, ta zanu kpui, ta ná-doun zunuiti, ta ná-doun anzanuiti, ta ná-nikeiti, ta ná-soovalegiti, ta ná-baalagiti, ta ná-seɣe ɣotai, é ɓɔ zeagɣligi kpein ba, ti li ga tiye Akɔɔl nemei zu.* ²⁵ Zozuwe ɣeni Akan ma: «Lee vaa zu è maanɔɣɔi zeidai gi ma? Ɔooɣɔ GALAGI maanɔɣɔi ze è ma za!» Gaamanɔ Izelayele nuiti pe ti sɔni ga kɔtui, é za. Ti ná-nuiti pe sɔni ga kɔtui, ti za. Naa volu, ti ti pe gala

* **7:24** Akɔɔl: daaseigi nii ti maabugaaai va ta «maanɔɣɔi.»

ta zeaɗɗoligiti. ²⁶ Naa ɔoluma ti kɔtu zigigi loni maazu, nii é ná zaaɗgaza. Gooɗɗo GALAGI yeeɗulani ná-ziiɗaawanai zu. Naa ɗa é kea naama adave laasei peai la ga Akool nemei zu, daaseigi naa ɗa é ba zaaɗgaza.

8

Ayi taai zo fai

¹ Gooɗɗo GALAGI ɗeni Zozuwe ma: «Mina lua, è zasu mina bali neɗelein. Kooɗɗo nuiti kpein seɗe, wo li, wo laale Ayi taai wu. Mazaloo gè Ayi masagi laa è yeezu, ta ná-nubuseiti kpein, ná-taai ta ná-zooi pe. ² Da Ayi zo ta ná-masagi, eɗevelei è Zeeliko ta ná-masagi zoni da. Kele niizu, niiti ta ɗe ga wɔnɔ koozoganii zu, naa ɗa ɗe ga ti-yeaɗɗoligiti, ta ta-loganiiti. Kooɗɗo nui tanigaa laaɗu taa voluwe.»

³ Zozuwe ná-kooɗɗo nuiti kpein seɗeni, ti vile pelei ma, ti li, ti laale Ayi taai wu. Zozuwe yeeloni kooɗɗo nu ɗezeɗeze waawuusavago (30 000) va, é ti leve kpidii. ⁴ E niima levei veeni ti ya, é ɗe ma: «À li, wo laaɗu taai voluwe. A mina maadfooza gola taai va, wo ɗevele beɗe wo pe. ⁵ Nɔun na, ga nubuseiti ti ba, ga maabuɗgazu taai va. Ayi nuiti ta ɗulana gi laaɗomisu, eɗevelei ti keeni la mɔungi, ga velazu ti va. ⁶ Ta ɗula, ti vile gi volu, eyesu gi ti yeeleve taai va, mazaloo ta ɗe ma: «Ta velazu gi va, eɗevelei é ɗeeni la zoi zu.» ⁷ Wa ɗula daaɗu velei zu, wo taai zo. Gooɗɗo GALAGI wa-GALAGI daa wo yeezu. ⁸ Siegi zu wo vonisu da taai ma, wa abui lo ba. Wa ke, eɗevelei Gooɗɗo GALAGI laawooi la. A zie ga devei, nii gè fea wo ya.» ⁹ Zozuwe ti leveni, ti li, ti laaɗu Beetele ni zaaɗzuvu ta Ayi, Ayi folo liizu velei. Zozuwe yeni nubuseiti saama naama bidii.

¹⁰ Zozuwe wuzegeni sobuzobui, é ná-kooɗɗo nuiti peɗe, naa volu é loni ti untuɗo, ta Izelayele ɗundigiiiti, ti li Ayi laalɗoma. ¹¹ Kooɗɗo nuiti kpein ti vileni polu, ti yeni liizu ɗana, eyesu ti zeeli taai letemave. Ti uuni Ayi lekpeɗemave nu ɗovezuve, nemei ɗeni ti yaaɗzu ta Ayi. ¹² Zozuwe zunu waadaalugoo (5 000) zegeni, é ti laaɗu Beetele ta Ayi ti yaaɗzuvu, taa voluwe folo liizu velei. ¹³ Kooɗɗo nuiti ti zeini ti-uuzu biingi, lekpeɗemave nu ɗovezuve. Niiti ti ɗeni ti makesu voluzu velei, naati ti ɗeni taa voluwe folo liizu velei. Zozuwe niini naama bidii nemei zaamave.

¹⁴ Siegi zu Ayi masagi sugweeni da, é ná-zunuiti buzegeni gaamanɔ, ti suvile, ti ɗula taai va, ti li kooɗzuvu, ti lo Izelayele laalɗoma, Zuluden ma vetu nemei letemave. Masagi gi ge la ɗeni ba ga ni nua laaɗuvu taa voluwe toun daalɗoma. ¹⁵ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti keeni eɗe ta voni ti ma, ti vela, ti li ga teɗebai zu vele. ¹⁶ Ti taazu nubuseiti kpein tolini ga ti vile ti volu. Ti vileni Zozuwe volu, ti yeeleve taai va. ¹⁷ Nu naɗe ge la ɗeni yeni Ayi ta Beetele taazuɗeti, nii é la ɗeni ɗulani, é va li Izelayele nuiti kpeezuvu. Ti taa laalaogai yeni, ti vile Izelayele nuiti polu.

¹⁸ Gooɗɗo GALAGI ɗeni Zozuwe ma: «Da-beein maale Ayi letema velei, mazaloo na daazu è yeezu.» Zozuwe kpeein maalenii taai letegi. ¹⁹ Zozuwe yeemaalegai ma na feya, zunuiti ti laaɗuni, naati ti ɗulani, ti vili taai zu. Ti leeni, ti so, ti abui vili ba.

²⁰ Ayi nubuseiti ti weleni volu velei, ti duului ɗa, é da ɗula taai va, é da le geezuve. Ti la ma ɗeni zobo naɗe saalɗoni, ti va vela ga yeezazu vele baa ɗovezu vele. Pele leveni ti luɗo ná pe, mazaloo Izelayele nuiti ti ɗeni velazu, ti da li ga teɗebai zu vele, naati ti ɗaleni ma ti bee nuiti daalɗoma. ²¹ Zozuwe ta Izelayele nuiti kpein ti kaai ma ga zunuiti ti laaɗuni, naati ti ɗulaa, ti taai zo, taai ɗala luului ɗeni leezu, ti ɗaavoteni Ayi nuiti ma, ti laale ti wu. ²² Kooɗɗo nui zaiti balaa, ti ɗulani taai va, ti li, ti veɗe zaiti ba. Izelayele nuiti ti Ayi nuiti kalini. Ti zobo saalɗoni ti ma, nu ɗila kpalaa ge la ɗulani, ti la gila kpalaa zeni vulua. ²³ Kele ti Ayi masagi ma vului zoni, ti vaa la Zozuwe va.

²⁴ Izelayele nuiti ti Ayi nuiti kpein paani, niiti ti ɣeni ɓalaɣaiti su, ta tevebai zu, vɛti ti vileni ti volu náti, ti ti pɛ paani ga ta-woɣa zɔkpɔiti, é zeeli ma ɣaabelagi ma. Naa voluma, Izelayele zunuiti kpein ti læni taazuwe, ti taazu nuɓuseiti mɔta zuwuɣaaleve. ²⁵ Uele ɣana, naama voloi, nu waapuugo maazu felegɔ (12 000) undaavilini da, zunu, anzanu, nii kpein é ɣeni ga Ayi nuɓuse. ²⁶ Zozuwe ná-kpɛin maalegai yɛni de, eyɛsu Ayi nuɓuseiti kpein suwuɣaaleve. ²⁷ Anɛɛ naa vɛ, Izelayele nuiti ti toganiiti ta ani vaɣɔiti soni ga kɔɔzoganiiiti, niiti ti ɣeni taazuwe, eɣevelei Ɔɔɔɣɔ GALAGI ma levei veeni la Zozuwe ya.

²⁸ Zozuwe Ayi ɣalani, é ná ɣologolo, ná ɣɛ ga tevebai eyɛsu ɣɔ, zekana ná la zaaɣaza. ²⁹ Ti Ayi masagi zelɛni gului va, é yɛni ná eyɛsu kpɔkɔi zeeli. Foloji ɣɛai ma daazu, Zozuwe devei veeni ga ti ma vɔoma yei, ti kula gului ma. Ti pilini ya nu læzuvɛ taazuwe, ti kɔtu zidɣigi vuuni ma, naa ɣa ná zaaɣaza.

Tɔ sɛvɛi ɣala fai nuɓusei kpein gaazu

³⁰ Zozuwe zalaɣa ɣulazuwe loni Ebale gizei ma, Ɔɔɔɣɔ GALAGI vɛ, Izelayele ná-GALAGI. ³¹ E toni, eɣevelei Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-botifɛ nui Moize ma levei veeni la Izelayele nuiti zea, niiti ti zɛvɛai Moize ná-tɔgi zu: zalaɣa ɣulazuwe nii togai ga kɔtuiti, niiti kɔlu ani la vɔɔɣuni ti va. Ti gala zalaɣaiti ta ziilei zalaɣaiti kulani ná Ɔɔɔɣɔ GALAGI vɛ. ³² Tɔgi nii Moize sɛvɛni, Zozuwe naa zu wooyi sɛvɛni kɔtuiti ma, Izelayele nuiti gaazu. ³³ Naama zizigi kpein su, Izelayele nuiti kpein, kɛwolaiti, ta kundigiiiti, ta tukpɔɣaaleve nuiti, ti ɣeni loni Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui maaɣoolii zu, Leevi nuiti ti ga zalaɣa ɣula nuiti naati gaazu, tɛiti ti seɣezu. Seikɔɣɔma nuiti ta Izelayele nu ɓɔɓɔgiti, ti ɣeni ná. Ti ɣilazuwe ɣeni loni Galizime gizei letemave, ti ɣilazuwe ɣeni Ebale gizei letemave, eɣevelei Moize, Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-botifɛ nui boni la kaite, ga ti da tuyai loo la Izelayele nuɓuseiti bɛ.

³⁴ Naa voluma, Zozuwe tɔ gooyi kpein kalani, tuya loo ɓɔɛiti ta foovoo geleiti, eɣevelei nɔ é ɣeni la tɔgi ma zɛvɛi zu. ³⁵ Zozuwe ti pɛ kalani Izelayele nu vɛɛiti kpein gaazu, nii kpein nɔ Moize feeni ga devei, é la tanɔpɛ zɛni voluzu, naa ɣeni anzaiti gaazu, ta doungoiti, ta seikɔɣɔma nuiti.

9

Gabaɣɔn nuiti ta-ɣeleɣele nɔi

¹ Ma wooi zeelini masagiti kpein ma, niiti ti zeini zoyiti su, niiti ti Zuludɛn folo liizu vɛlei, gize yooiti su, ta Kpolodɛ Wolai laave ma nɛmɛi, eyɛsu é zeeli Liɓan yooi ma ɣizeiti ma. Ɔɛte masagiti, ta Amɔɔl geleiti, ta Kanaan geleiti, ta Feeleeze geleiti, ta Ɔeeve geleiti, ta Yeeɓuse geleiti, ² ti ɣaalɛni ba, ti zooloo su ga ti laale Zozuwe ta Izelayele nuiti bu.

³ Gabaɣɔn nuiti ti naa kpein mɛnini, nii Zozuwe kɛɛni ga Zeeliko ta Ayi. ⁴ Ti keleɣele nɔi ɓɛɛni, ti li, eɣɛ ta ti leve sie ma, ti ɓɔɔ zaaɣaiti pɛɛ ta-zoovalegiti kɔma, ti kɔɔ woole vɔɔzaaɣagiti seɣe, baliai ga, ti daɣa. ⁵ Savala pɔɔmaiti ti ɣeni ti ɣɔɣɔa, ti ti laɣagai, ti ɓɔɣɔ maaɣili ga seɣe vɔɔmaiti. Buluiti ti ti ɓɛɛni, naati ti vɔɔni niina, ti vuinfuin. ⁶ Ti vaani Gilegale, ti Zozuwe vɛɛɛ, ti ɓɔɛ ti vɔ ta Izelayele zunuiti, ti ɣɛ ma: «Gi zeɣevɛ ɣoozama zoyi ta zu, gi va, gi wo maanɛɛne ga ade minazeɣe bo yɔɣɔzu.»

⁷ Izelayele zunuiti ti Ɔeeve nui naati gooɣaavoteni, ti ɣɛ ti ma: «Be ɣa é kwɛɛ, ni wo la ga gi-zeijɔɣɔiti ta? Niizu gi la zooga gi va minazeɣe bo wo vɛ.»

⁸ Ti ɣeni Zozuwe ma: «Gá pɔ gi ɣɛ ga da-wotifɛ nuiti.» Zozuwe ɣeni ti ma: «Be ɣa ga woye, mini ɣa wo zeɣɛai ná?»

⁹ Ti googaaavoteni, ti gɛ ma: «Da-wotigɛ nuiti gi zegɛvɛ zooti ta zu, gɔozama, gi va, tɔzei Gooɔɔ GALAGI, da-GALAGI maawooi va. Gi maawooi mɛnigɛ, ta nii kpein ɛ keeni Ezipete yooi zu, ¹⁰ velei ɛ Amɔɔl nuiti ta-masagiti soni da, niiti ti gɛni masadai gɛɛzu Zuludɛn volu velei, Gɛsɛɔon masagi Sigɔn, ta Basan masagi Wɔge, nii ɛ gɛni zeini Asetalɔte. ¹¹ Gá-gɛwolaiti, ta gá-you zu nuiti kpein ti gɛni gi ma: «À siɛ gɔnɔgiti sege ya, wo li, wo Izelayele nuiti ka, wo gɛ ti ma: «Gá pɔ gi gɛ ga wa-wotigɛ nuiti. Ade minazege bo yɔɔɔzu.» ¹² Gá-buluiti pɛɛɛ, ti badiá gɛni de, siɛgi zu gi ti zɛgɛni la ga siɛ gɔnɔgi, gi da gɔla gá-veleitɛ bu, foloi gi siɛi lɔozeini la, ga gi va wo vɔ bɛ. Welɛ, niizu ti vɔa, ti da vuinfuin. ¹³ Niima lɔo wooleiti pɛɛɛ, ti ma niine gɛvɛ de, gi ti laave, ti valia ga. Gá-zɛgeiti pɛɛɛ, ta gá-zavalagiti, ti pɛ ti vɔlɔzaɔaga, tɔzei siɛ gɔozagi va.»

¹⁴ Izelayele nuiti ti ta-laamianigiti seɛni, kelɛ ti la gɛni Gooɔɔ GALAGI gaaɔani. ¹⁵ Zozuwe ziilei fai ma minazegɛgi gɛɛni ti yɔɔɔzu, ɛ baá ti-yɛnvui maazu. Nuɔuseiti ta-gɔndigɛiti ti minazegɛni, ti gɔna.

¹⁶ Folo savagɔ leɔegai ma, minazegɛgi woga vɔluma ti vɛ, pɛɛɛ nii ɛ gɛɛni, Izelayele nuiti ti kwɛɛni ga ti-zeinɔɔɔiti be, ti gɛni zeini gɔba. ¹⁷ Izelayele nuiti ti zɛgɛni ti-zeizuvɛ, ti folo savagɔ zɛ wo, ti zeeli ta-laazuvɛti. Naama laaiti ta ga: Gabagɔn, Kefila, Beelɔte, ta Kiliyate-Yeyalime. ¹⁸ Izelayele nuiti ti la gɛni ti vaani, tɔzei konai va beɛɛiti ta-gɔndigɛiti ti boni, Gooɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI laaseigi zu. Kelɛ nuɔuseiti ti unsuyelii loni kundigɛiti daalɔɔma. ¹⁹ Kundigɛiti kpein ti dɛɛni ga nuɔuseiti, ti gɛ ti ma: «Giya gá gi konai woni ti vɛ, Gooɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI laaseigi zu, niizu ade la zooga ade va vɔɔɔtu ti va. ²⁰ A welɛ, velei ade vaazu ti zosu da, da ti yesu vulua, de mina Gooɔɔ GALAGI gaaɔu nɔu lo bɔɔɔ va, tɔzei konai va, gi boni ti vɛ.» ²¹ Kundigɛiti ti gɛ ti ma: «Ta yesu vulua. Kelɛ keni ti da kovii gale, ti da zɛi zaɔa nuɔuseiti kpein bɛ.» Naa gá ɛ gɛni ga kundigɛiti ta-leveli.

²² Zozuwe Gabagɔn nuiti tolini, ɛ gɛ ti ma: «Leeni vaa zu wo gi yaavani, wo kula ege wa gɛ gɛni zeini gɔozama, tama wo zeini gi gɔbavɛ nɔ? ²³ Niizu, wo voovovɛ, wo la mɔ gɔla duɔlai zu, eyɛsu gɔ, wa kovii gale, wo da zɛi zaɔa, ná-GALAGI ná-pelei wu.»

²⁴ Gabagɔn nuiti ti googaaavoteni, ti gɛ ma: «Gi keeni gana, tɔzei ti gi gɔbavaawoni, ga Gooɔɔ GALAGI, da-GALAGI devei veeni ná-botigɛ nui Moize ya, ga toɔa zooti kpein feezu wo ya, ɛ gɛ wo gaa nui kpein undaavili, wa gɛna lia ga zɛida ga. Wo vaazuvɛ, gi wola luani, ɛ lo gi-yɛnvui va. Naa gá ɛ keeni, gi naa gɛɛni. ²⁵ Gá niina ɛ yeezu, gi zo, egɛvelei soloogai la ɛ gaaɔu, nii sɔlegai.»

²⁶ Pele gana Zozuwe baani la ti maazu, ga Izelayele nuiti ti mina ti vaa. ²⁷ E ti losuvɛ gɛɛni ga ti da kovii gale, ti da zɛi zaɔa nuɔuseiti bɛ, ta Gooɔɔ GALAGI ná-zalaɔa gɔlazuvɛ, naama adavɛ, vɛ ɛ vaazu yeelosu ná va. Naa gá ti yɛgai keɛzu eyɛsu zaɔaɔa.

10

Kɔɔi ɛ gɔni Gabagɔn ta maaɔoolii zu

¹ Zeeluzalɛme masagi Adɔni-Seedɛke mɛnini ga Zozuwe taai zoga, nii ɛ ga Ayi, ɛ kologolo mɛtu, nii ɛ keeni ga Zeeliko taai ta ná-masagi, naa gɛgɔalai gá ɛ keeni ga Ayi ta ná-masagi. E mɛnini balaa ga Gabagɔn nuiti ti yɔɔɔzuvɛɛni ta Izelayele nuiti, ta zeini ti zaama. ² E wola luani, mazɔlɔ Gabagɔn gɛni ga taa biin gola, egɛvelei nɔ masa taaiti ti la, ɛ wɔlɔni Ayi va, naa vɛɛ, zunuiti kpein ti gɛni ga kɔɔɔ nu gɛzɛgɛzɛgiti. ³ Naa gá ɛ keeni, Zeeluzalɛme masagi Adɔni-Seedɛke keelaiti teveni Gɛɛbelɔn masagi Gɔɔgame ma, ta Yaalemute masagi

Pileyame, ta Lakise masagi Yafia, ta Egelon masagi Debiil, ga é wo ti ma ga:
⁴ «À va, wo yeeve bè, ade Gabaḡon zakpe, tɔ̀zei ná-nuiti ti ziilei minazegēgi woga yḡḡzu ta Zozuwe, ta Izelayele nuiti.»

⁵ Naa ḡa é kēni, Amḡal nuiti ta-masa dḡlugḡiti, ti woolaani ma, Zeeluzalēme gelei, ta Gēebelḡn gelei, ta Yaalemute gelei, ta Lakise gelei, ta Egelon gelei, ti lo ta-zalaḡsuiti untuḡḡ, ti li Gabaḡon laalḡḡma. Ti Gabaḡon zeini kēle su, ti laale taai wu.

⁶ Gabaḡon nuiti ti keelaiti teḡeni Zozuwe ma ti-ḡuuzḡḡe Gilegale, ti ḡe ma: «Mina ḡele da-wotiḡe nuiti gi va. Ua fala, è ḡḡ gi va, è gi ḡizo, mazḡḡ Amḡal nuiti ta-masagiti ti zeini gize yooi zu, ti yeezoga, ti va gi laalḡḡma.»

⁷ Zozuwe ta kḡḡḡ nuiti kpein ti lēni, ti zeḡe Gilegale, ta ná-kḡḡḡ nu ḡezegēzegiti. ⁸ ḡḡḡḡ GALAGI ḡeni Zozuwe ma: «Mina lua naama masagiti ba, mazḡḡ ḡè zobogi vea è ḡe, è ḡḡni ti ma, ti taḡila kpalaa ge la zooga é va è zakpe.»

⁹ Zozuwe niini piin ziezū, é zo Gilegale. E ḡulani ti viliba, é loo ti ma. ¹⁰ ḡḡḡḡ GALAGI ti zuzavani Izelayele nuiti tuḡḡ, kḡḡi ḡolḡḡoloni ti ya Gabaḡon ḡakalawe. Izelayele nuiti ti pile sḡḡḡni ti ma, ti ḡile ti ḡolu pelei zu, é lēzu gize yḡḡzuḡe Bete-Gḡlon, eyesu ti zeeli Azeeka ta Makeeda. ¹¹ Siēgi zu Amḡal nuiti ti ḡeni ḡelazu la Izelayele nuiti ba, ti da yei ga pelei, é gize yḡḡzuḡe Bete-Gḡlon, ḡḡḡḡ GALAGI sakḡtu wolai yeini ti ma, é zeḡe geezḡḡe, é da ḡu ti ma, eyesu é zeeli Azeeka. Naa nui wola ḡaani, é leve Izelayele nuiti ta-nu ḡaai va ga boḡa zḡkpai.

¹² Naama volo ná, Zozuwe woḡulani ḡḡḡḡ GALAGI ma, yeei ḡḡḡḡ GALAGI feeni la Izelayele nuiti be ga ti pile sḡḡḡ Amḡal nuiti ma. Zozuwe woḡulani Izelayele nuiti kpein gaazu, é ḡe: «Foloi, lo kpe Gabaḡon maazuḡe! Alugi, lo Ayalon nēmei maazuḡe!»

¹³ Foloi loni, é la niikpini. Alugi balaa loni, eyesu nuḡuseiti ti potokulai ḡe ti zili nuiti ma. Naa zēḡḡḡ «Telebo nui ná-seḡe» zu. Foloi loni, é tēai ma, é la daani eyesu folo ḡila kpalain. ¹⁴ Folo ḡila kpalaa ge la de ḡēni ga naama voloi ḡevele, naa luḡḡ baa naa ḡoluma, ga ḡḡḡḡ GALAGI va woilo nui woo ma ḡana, mazḡḡḡ ḡḡḡḡ GALAGI ḡa é ḡeni kḡḡi ḡḡḡzu Izelayele nuiti be.

¹⁵ Zozuwe ta Izelayele nuiti kpein ti ḡaleni ma ti-ḡuuzḡḡe Gilegale.

Zozuwe masagiti paa vai

¹⁶ Masa dḡlugḡi naati ti ḡelani, ti lḡḡḡ Makeeda, pugi zu. ¹⁷ Nui tanigaani ti Zozuwe ḡobavaawoni, ti ḡe ma: «Masa dḡlugḡiti dḡḡḡḡe Makeeda, pugi zu.» ¹⁸ Zozuwe ḡeni ma: «À kḡtu wolaiti kilikili, wo da pugi laawe, wo zunuiti sei ná, ti naa make. ¹⁹ Wḡun wa, à mina looḡḡ, à ḡile wo zili nuiti polu, à pele leve ti luḡḡ, ti mina le ta-laazuḡeti, mazḡḡḡ ḡḡḡḡ GALAGI wa-GALAGI ti lḡa wo yeezu.»

²⁰ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti ḡeni ga yeezeeli ti ma, náḡo ti va ti-ma zuwu ḡaaleve, kēni pela geleiti nḡ, niiti ti liini ta-laaiti su, niiti sigḡi ti ma. ²¹ Naa ḡolu, nuḡuseiti kpein gaazḡlegai ḡaani ga pagḡ ti-ḡuuzḡḡe, Zozuwe ḡḡ be, Makeeda. Naa ḡoluma, ma yooi kpein su, nu nḡpe ge la mḡ ḡeni ḡēzu Izelayele nuiti daalḡḡma.

²² Zozuwe ḡeni ti ma: «À pugi laalao, wo masa dḡlugḡiti kula su, wo va ga tiye pḡ.» ²³ Zekana ti kēni la, ti masa dḡlugḡiti kulani pugi zu, ti li ga tiye pḡ, Zeeluzalēme masagi, Gēebelḡn masagi, ta Yaalemute masagi, naa ḡe Lakise masagi va, ta Egelon masagi. ²⁴ Siēgi zu ti masagi naati kulani la, ti va ga tiye Zozuwe ḡḡ, Zozuwe Izelayele zunuiti kpein tolini, ta kḡḡḡ nu ḡundiḡiiti niiti

ti bɔni ba kɔɔɔzuvɛ, ɛ ɔɛ ti ma: «À maabuɔa bà, wo ɔɔɔlo masagi niiti kɔda.» Ti maabuɔani ba, ti ɔɔɔlo ti-ɔɔdaveti. ²⁵ Zozuwe ɔɛni ti ma: «À mina lua, wo zasu mina bali. A yiilɔ, wo zɛbɛzɛɛ, mazɔlɔ ɔɛle ɔana ɔɔɔɔ GALAGI wo zili nuiti sosu da, niiti wo ɔaazu ti zakpesu.»

²⁶ Naa ɔoluma, Zozuwe ti ɔaani, ɛ ti zɛɛ gulu lɔɔlugɔiti ba. Ti yɛni zɛɛni ná eyɛsu kpɔkɔi. ²⁷ Foloji daa zɛɛgi zu, Zozuwe devei veeni, ga ti ti-ma ɔoomaiti kula guluiti ba, ti ti ɔili ya pugi zu, ɔɛ masagiti ti lɔɔɔuni ná. Naa ɔoluma, ti daaɔulu ga kɔtu wolaiti. Naati ta ná zaaɔa.

*Zooi lekɔɔmavɛ nu yeezazuvɛ
zo fai*

²⁸ Zozuwe Makeeda zoni naama voloi nɔ. E taa ɔɛaiti kpein suwuɔaaleveni ta ta-masagi, ɛ la ɔɛni gila kpalaa zɛni vulua. E Makeeda masagi zoni, ɛɔɛvelei ɛ Zeeliko masagi zoni da.

²⁹ Zozuwe ta Izelayɛle nuiti ti zɛɔɛni Makeeda, ti li Liɔɛna, ti laale bu. ³⁰ ɔɔɔɔ GALAGI taai naa ta taa masagi lɔɔni Izelayɛle nuiti zeezu. Ti taa ɔɛaiti kpein suwuɔaaleveni, ti la gila kpalaa zɛni vulua. Zozuwe ma masagi zoni, ɛɔɛvelei ɛ Zeeliko masagi zoni da.

³¹ Zozuwe ta Izelayɛle nuiti ti zɛɔɛni Liɔɛna, ti li Lakise. Ti seini kɛɛ su, ti laale bu. ³² ɔɔɔɔ GALAGI Lakise lɔɔni ti yeezu, ti naa zoni foloi velesiei. Ti taa ɔɛaiti kpein suwuɔaaleve, niiti ti ɔɛni ná, ɛɔɛvelei ti kɛɛni la ga Liɔɛna. ³³ Geezɛɛl masagi ɔɔlame ɔaani Lakise maalobosu. Kɛɛ Zozuwe ɔɔnini ma, ta ná-nuɔɛsɛiti, ɛ la gila kpalaa zɛni vulua.

³⁴ Zozuwe ta Izelayɛle nuiti ti zɛɔɛni Lakise, ti li Egelon. Ti seini kɛɛ su, ti laale bu. ³⁵ Ti soni ma volo ɔilagi nɔ. Ti taa ɔɛaiti kpein suwuɔaaleveni, niiti ti ɔɛni ná. Zozuwe ná zuɔolɔɔloni ma yee nɔ, ɛɔɛvelei ɛ kɛɛni la ga Lakise.

³⁶ Zozuwe ta Izelayɛle nuiti ti zɛɔɛni Egelon, ti li ɔɛɛɛlɔn, ti laale bu. ³⁷ Ti taai zoni, ti masagi ta nuɔɛsɛiti pɛ suwuɔaaleve, ta taa goiti ti ɔɛni ba, naati su nuɔɛsɛiti, ɛɔɛvelei ti kɛɛni la ga Egelon. Zozuwe taai ɔolɔɔloni mɛtu, ɛ la ɔɛni nu ɔila kpalaa zɛni vulua.

³⁸ Naa ɔoluma, Zozuwe ta Izelayɛle nuiti ti ɔaleni ma Deɔiil ɔɛle, ti laale bu. ³⁹ Ti taai zoni, ti taa masagi zo, ta taa goiti kpein ti ɔɛni ba. Ti nuɔɛsɛi kpein suwuɔaaleveni, niiti ti ɔɛni ná, ti la gila kpalaa zɛni vulua. Zozuwe Deɔiil ta ná-masagi zoni, ɛɔɛvelei ɛ ɔɛɛɛlɔn zoni da, ta ná-masagi, ta Liɔɛna ta ná-masagi.

⁴⁰ Zozuwe zooi pɛ soni, ɛ pile sɔlɔni masagiti ma, ti ɔɛni gize yooi zu, ta lekɔɔmavɛ nu yeezazuvɛ yooi zu, ta zɛlavɛ ma nɛmɛi, ta niiti ti ɔɛni gize ɔaaɔɔzagiti ma. E nu vului kpein suwuɔaaleveni, ɛ la nuɔɛsɛi ɔila kpalaa zɛni ná, ɛɔɛvelei ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI ma levei veeni la. ⁴¹ E naa yɔɔzuvɛ ma yooi pɛ soni, ɛ zo Kadɛse-Baalɛna, ɛ zeeli Gaza, ta ɔɔɛn lugi zu, ɛ zeeli Gaɔaɔɔn. ⁴² Kula laa ɔila kpegi nɔ zu, ɛ zobo sɔlɔni masagiti kpein ma, ɛ ta-yooiti pɛ so, mazɔlɔ ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI ɔɛni kɔɔi ɔɔzu ná-nuɔɛsɛiti bɛ.

⁴³ Naa ɔoluma, Zozuwe ta Izelayɛle nuiti ti ɔaleni ma ti-ɔuuzuvɛ Gilegale.

11

*Kɔɔ wolai ɔɔ vai
Meelɔme ɔɛi ɔɔbavɛ*

¹ Siɛgi zu ɔasɔɔl masagi Yaɔin mɛnini da ga Zozuwe pile sɔlɔɔɛ, ɛ keelaiti tɛveni Madon masagi Yɔɔbaɔɛ ma, ta Simelon masagi, ta Akɛsafe masagi, ² ta naati ma ti ɔɛni zeini gize yooi zu lekɔɔmavɛ nu ɔɔvɛzuvɛ, ta Zuludɛn ma

vetu nemei zu, zie wolai Zeeneezalate lekpehave nu yeezazuve, ta zielave ma nemei zu, ta folo liizu velei, Dool yooi zu. ³ E ta leveni Kanaan nuiti ma, folo gulazu velei, ta folo liizu velei, ta Amool nuiti, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Yeebuse nuiti ti gize yooi zu, ta Geeve nuiti ti Geelemon gizei gogove, Misepa yooi zu. ⁴ Naama masagiti ta ta-gogofon nuiti kpein ti gulani. Ti feni ga bebei nii moin dai, ege kpolodei goba nagaegi. Soo bulugi ta wotoloiti ti feni ti ya, ti wola moinni gola. ⁵ Naama masagiti kpein ti yeezoni, ti li, ti-vuuzuve bete Meelome dei goba ve, ga ti kooi go Izelayele laalofoma.

⁶ Gogofon GALAGI feni Zozuwe ma: «Mina lua ti va, mazoloo lina, niima yeegefajalai ma, na ti loozu Izelayele nuiti zeezu, ti maawana, ti za. Da ta-zooiti kogofonolun naitai leve, e ta-wotoloiti gala.»

⁷ Zozuwe ta na-kogofon nuiti ti gulani ti viliba, ti laale ti wu Meelome dei goba ve. ⁸ Gogofon GALAGI ti looni Izelayele nuiti zeezu, ti voni ti ma, ti vile ti volu, eyesu ti zeeli Sidon taa wolai vo be, eyesu ti zeeli Miselefote-Mayime, eyesu ti zeeli Misepa nemei zu, folo gulazu velei. Ti pile solooni ti ma, eyesu ti la nu vulu gila kpalaa zeni na. ⁹ Zozuwe ti zoni, egevelei Gogofon GALAGI ma levei veeni la zea. E ta-zooiti kogofonolun naitai teveni, e ta-wotoloiti gala.

Masagiti ta-laaiti so fai

¹⁰ Naama ziegi zu, Zozuwe galesuve ma ga vogi, e Gasool zoni, e ma masagi vaa ga bofa zokpoi. Toun, moongi Gasool fa e feni ga masadai naati kpein ma laa wolai. ¹¹ Ti naa gologoloni, ti nubusei kpein suwugaaleve, nu vulu nape ge la feni yeni na. Ti Gasool galani. ¹² Zozuwe masagi naati ta-laa wolaiti kpein soni balaa, e ti gologolo, e ma masagiti ta ta-nubuseiti kpein suwugaaleve, egevelei Gogofon GALAGI na-botige nui Moize ma levei veeni la. ¹³ Ane naa ve, Izelayele nuiti ti la feni taa wolai tafila kpalaa galani, niiti ti vuuni gizeiti ma, keni Gasool no, nii Zozuwe galani. ¹⁴ Izelayele nuiti ti naavoloi kpein segeni bogofon ve, ta taazuve ma loganiiti, kele ti nubusei kpein ma zuwu gaaleveni, ti la nu vulu gila kpalaa zeni na. ¹⁵ Devei nii kpein Gogofon GALAGI feeni na-botige nui Moize ya, Moize feeni gana no Zozuwe ya, naa ma ge ti pe keeni gana no. E la feni devei naa tanape soni ga faavalagaazu vaa.

Zooi niiti Zozuwe ti zoni

¹⁶ Zozuwe zooi kpein soni: gize yooi, ta zooi nii e lekpehave nu yeezazuve, ta Gosen yooi kpein, ta zielave ma nemei kpein, ta Zuluden ma vetu nemei, ta gize yooi pe, ta lekpehave nu govezuve ma nemei pe. ¹⁷ E masagiti soni, e ti vaa, e zo Galake gizei, nii e Seyiil goba ve, lekpehave nu yeezazuve, eyesu e zeeli Baale-Gade, Liban vetugi zu, Geelemon gizei gogove, lekpehave nu govezuve. ¹⁸ Kooi naa Zozuwe peeni naama masagiti ba, ti lebini ga ga gola. ¹⁹ Taa nape ge la feni na, niiti ti zolooni ziilei faa ma ta Izelayele nuiti, keni Gabafon, ve Geeve nuiti ti feni zeini na. Izelayele nuiti ti kooi goni, ti taai pe so. ²⁰ Ti-gigiti kpaa vai zegeni Gogofon GALAGI vo, ga ti kooi go Izelayele laalofoma, nii a ke naa ti vaa, e mina ti maawinga, kele keni e ti zuwugaaleve, egevelei Gogofon GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²¹ Naama ziegi no zu, Zozuwe liini, e Anake mavofodaiti sakpe, niiti ti feni zeini Geebelon gizeiti ma, ta Debiil, ta Anabe, ta Zuda gize yooi zu, ta Izelayele gize yooi zu. E ti zuwugaaleveni, e ta-laa wolaiti kologolo. ²² Zii nii e ga Anake, naama nu nape ge la feni yeni Izelayele yooi zu neglein. Tanigaani ti feni zeini no Gaza laai zu, ta Gate, ta Asedode. ²³ Zozuwe zooiti pe segeni, egevelei Gogofon GALAGI faiti kpein boni la Moize ma. Zozuwe feeni Izelayele nuiti be ga tonoo, e gaagwe ti va, ga ti ze velei bolodaiti su. Ziileigi looni zooi zu, kogofon vai be.

12

Masagiti niiti Moize vɔnini ti ma

¹ Masagiti pɛtɛ, niiti Izelayɛle nuiti ti vɔnini ti ma, Zuludɛn folo ɣulazu velei, ti zeɪ ta-yooiti su, ɛ zo zɪɛ wolai Aalenɔn ma, eyɛsu ɛ zeeli Ɔɛɛlemɔn gizeɪ ma, folo ɣulazu velei, Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi zu. ² Ma mɔungi ɣɛni ga Sigɔn, Amɔɔl nuiti ta-masagi, nii ɛ ɣɛni zeini Ɔɛsɛbɔn, nɔ-masadai zoni Alɔwɛɛl ma, nii ɛ zɪɛ wolai Aalenɔn ma vɛtugi laavɛ, ɛ zeeli Galaade yooi ɣilazuvɛ, eyɛsu zɪɛ wolai Yaɔɔke vɔ bɛ, nii ɛ ɣɛni ga Amɔn nuiti ta-ɣwɛpelemavɛ. ³ Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi ɣɛni zea, folo ɣulazu velei, ta zɪɛ wolai Zeeneezalɛte, lɛkpɛmavɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, ɛ zeɪ Kpolodɛ Wanai va, Bɛte-Yesimɔte ɣɔbavɛ, ta lɛkpɛmavɛ nu yeezazuvɛ, zooi nii ɛ Pizega ɣizeɪ ɣɔɣɔavɛ.

⁴ Basan nuiti ta-masagi Wɔge, nii ɛ ɣɛni ga Leefa mavofodai ma ɣaaɓelagi ta, ɛ ɣɛni masadai ɣɛɛzu Asetalɔte ta Edeleyi unda. ⁵ E ɣɛni masadai ɣɛɛzu Ɔɛɛlemɔn gizeɪ ta Saleka ta Basan yooi pɛ unda, eyɛsu ɛ zeɪ Gesuul nuiti ta Maakate nuiti ta-ɣwɛpelemavɛ va, ta Galaade ɣilazuvɛ unda, eyɛsu ɛ zeɪ Ɔɛsɛbɔn masagi Sigɔn nɔ-kwɛpelemavɛ va.

⁶ Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔ-botigɛ nui Moize ta Izelayɛle nuiti ti vɔnini naama masa felegɔiti ma. Moize ta-yooi veeni ga tɔnɔ Luɓɛn nɔ-bolodai ya, ta Gade nɔ-bolodai, ta Manasee nɔ-bolodai ɣilazuvɛ.

Masagiti niiti Zozuwe vɔnini ti ma

⁷ Masagiti pɛtɛ, niiti Zozuwe ta Izelayɛle nuiti ti vɔnini ti ma Zuludɛn folo liizu velei, ɛ zo Baale-Gade, Liɓan vɛtugi zu, ɛ zeeli Ɔalake gizeɪ ma, nii buzɛɣɛai Seyiil vele. Zozuwe ti veeni Izelayɛle wolodaiti zea ga tɔnɔ, ɛ gaagwɛ ti va. ⁸ Naama yooiti ti ɣɛni gize yooi, ta zɪɛlavɛ ma nɛmɛi, ta Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi, ta gize wolaiti ma, ta Zudee tevɛbai zu, ta lɛkpɛmavɛ nu yeezazuvɛ yooi zu. Zooi naati ti ɣɛni ga Ɔɛte nuiti ta-yooiti, ta Amɔɔl nuiti, naa vɛɛ Kanaan nuiti ta Feeleeze nuiti ba, ta Ɔeeve nuiti, ta Yeeɓuse nuiti. ⁹ Masagiti ti pile sɔɓɔni ti ma, ti ɣɛni ga niiti: Zeeliko masagi, Ayi masagi Beetele ɣɔbavɛ, ¹⁰ Zeeluzalɛme masagi, Ɔeebɛlɔn masagi, ¹¹ Yaalemute masagi, Lakise masagi, ¹² Egelon masagi, Ɔeezɛɛl masagi, ¹³ Deɓiil masagi, Ɔeedɛɛl masagi, ¹⁴ Ɔɔɔlema masagi, Alade masagi, ¹⁵ Liɓena masagi, Adulame masagi, ¹⁶ Makeeda masagi, Beetele masagi, ¹⁷ Tapua masagi, Ɔeeɣɛɛl masagi, ¹⁸ Afɛke masagi, Lasalon masagi, ¹⁹ Madon masagi, Ɔasɔɔl masagi, ²⁰ Simelon-Melon masagi, Akesafe masagi, ²¹ Taanake masagi, Megido masagi, ²² Keedɛse masagi, Yɔkeneyame masagi ɛ ɣɛni Kaalemele, ²³ Dɔɔl masagi ɛ ɣɛni Dɔɔl yooi zu, Ɔɔyime masagi ɛ ɣɛni Gilegale ɣɔbavɛ, ²⁴ Tiilesa masagi. Masagiti tiegɔi ɣɛni ga nu vuusavagɔ maazu ɣila (31).

13

Zooi niiti ti la dɛ zoni

¹ Zozuwe vɔɓzɔɣɔni niina. Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣɛni ma: «Weɛɛ, ɛ vɔɓzɔɣɔga, tama zooi wɔɔɓvɛ dɛ nɔ, nii ɛ la dɛ zoni. ² Zooi vɛtɛ, zɛgai nɔ: Filiseti nuiti ta-yooiti kpein, ta Gesuul nuiti ta-yooi kpein. ³ E zo Sigɔɔl dɛi ma, ɛ yeizu Ezipete yooi zu vele, Ekelɔn kwɛmavɛ lɛkpɛmavɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, naama adavɛ pɛ ka levezu ga Kanaan nuiti ta-yooi. Minɔ ɣa Filiseti nuiti ta-masada lɔɔlugɔiti ma laa wolaiti ti nɔ, Gaza, Asedɔde, Asekalɔn, Gate, ta Ekelɔn, ta Avi nuiti ta-yooi lɛkpɛmavɛ nu yeezazuvɛ. ⁴ Kanaan yooi pɛ ka dɛ nɔ ɓalaa, maanɛai ɛ zo, ɛ zo Meyala ma, nii ɛ ga Sidɔn nuiti tɔnɔi, eyɛsu ɛ zeeli Afɛke, Amɔɔl nuiti ta-ɣwɛpelemavɛ, ⁵ ta Geeɓale nuiti ta-yooi, ta Liɓan kpein, folo ɣulazu velei, ɛ zo

Baale-Gade, Gεelemɔn gizei gɔgɔaυe, eyesu é zeeli Lebo-Gamate, ⁶ nuiti kpein ti zeini gize yooi zu, é zo Liβan, é zeeli Miselefɔte-Mayime, Sidɔn nuiti kpein. Nà ti βeezu Izelayele nuiti tuɔɔ. Naa ɔa é ba, naati kpein fe Izelayele ya ga kpakutoomai, eɣevelei gè ma levei veeni la, ⁷ zooti tɛi gaagwεena, é fe boloda taavuuɔiti zea, ta Manasee ná-bolodai ɔilazuve.»

*Zooti gaagwεe vai
Zuludɛn folo ɔilazu velei*

⁸ Manasee ná-bolodai ɔilazuve zoi ta Luβen ná-bolodai, ta Gade nɔnɔi, naati ti ta-yooi zɔlɔɔni. Gɔɔgɔ GALA ná-botigε nui Moize feeni ti ya Zuludɛn folo ɔilazu velei, ⁹ é zo Alɔwεel, zie wolai Aalenɔn laaυe, eyesu é zeeli taa wolai ma, é pɛtugi zaamaυe, é βɔ gize nɛmɛi kpein ba, é zo Meedeβa, eyesu é zeeli Diβon, ¹⁰ ta Amɔɔl nuiti ta-masagi Siɔon, nii é ɔeni masadai ɔεεzu Gεeseβon, naa ná-taa wolaiti kpein, é zeeli Amɔn nuiti ta-ɔwεpelemaυe. ¹¹ E βɔ Galaade yooi balaagi va, ta Gesuul nuiti ta-yooi, ta Maakate nuiti, ta Gεelemɔn gizei, ta Basan kpein é zeeli Saleka, ¹² ta Wɔge ná-masadai kpein Basan yooi zu, nii é ɔeni ga Leefa mavofodai ma ɔaabelagi, é masadai ɔεeni Asetalɔte ta Edeleyi. Moize zobogi zɔlɔɔni niima masagiti ma, é ti βe ta-yooi ɔa. ¹³ Kele Izelayele nuiti ti la ɔeni Gesuul nuiti ta Maakate nuiti kpεeni, naa ɔa é kea ti zeini Izelayele nuiti saama, zaaɔaza.

¹⁴ Leevi ná-bolodai ɔila kpe ka é la ɔeni zou zɔlɔɔni ga nɔnɔ. Kele gala zalaɔaiti, ti ga Gɔɔgɔ GALAGI Izelayele ná-GALAGI nɔnɔi, naa ɔa é ga tɔnɔi, eɣevelei é woni la tɔun ma.

Luβen ná-bolodai ná-zooti

¹⁵ Moize Luβen ná-bolodai nɔnɔi veeni zea, eɣevelei ta-υeleyeɔeiti ti la. ¹⁶ Zooti ti sɔlɔɔni, é zoni Alɔwεel, zie wolai Aalenɔn laaυe, ta taa wolai é pɛtugi zaamaυe, gize nɛmɛi kpein ma Meedeβa ɔobave, ¹⁷ é li Gεeseβon, ta ma laa wolai kpein ti gize nɛmɛi ma: Diβon, Bamɔte-Baale, Bete-Baale-Meyon, ¹⁸ Yaasa, Kedeemɔte, Meefaate, ¹⁹ Kiliyatayime, Siβema, Seelɛte-ɔasaɔaal pɛtugi ma ɔizei ma, ²⁰ Bete-Peyɔɔl, Pizega ɔizei gɔgɔaυe, ta Bete-ɔayesiɔmɔte. ²¹ Gize nɛmɛi maυe laa wolai naati kpein poluma, ti Amɔɔl nuiti ta masagi Siɔon ná-masadai ma yooi kpein sɔlɔɔni, nii é ɔeni masadai ɔεεzu Gεeseβon. Moize zobogi zɔlɔɔni Siɔon ma, ta Madiyan ɔundigiti, ti ɔoloni Siɔon υe, ti zeini zooti zu: Evi, Leekeme, Suul, ɔuul, ta Leeβa. ²² Ungaizie nui Balaame, Beyɔɔl ná-doun zunui ɔeni naati saama, niiti Izelayele nuiti ti ti vaani ga boɔa zɔkpɔi. ²³ Luβen mavofodaiti ta-ɔwεpelemaυe ɔeni ga Zuludɛn, ta zieleυe.

Luβen mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɔana, eɣevelei ta-υeleyeɔeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Gade ná-bolodai ná-zooti

²⁴ Moize Gade ná-bolodai nɔnɔi veeni zea, eɣevelei ta-υeleyeɔeiti ti la. ²⁵ Nii ti sɔlɔɔni ga zooti ná ɔeni ga: Yazεel, ta Galaade laa wolaiti kpein, ta Amɔn nuiti ta-yooi ɔilazuve, é zeeli Alɔwεel, Laβa letemaυe, ²⁶ é zo Gεeseβon, é zeeli Lamate-Misepee, ta Betɔnime, é zo Maɔanayime, é zeeli Deβiil ɔwεpelemaυe, ²⁷ ta nɛmɛi zu, Bete-ɔalame, Bete-Nimela, Sukɔte, ta Safon, Gεeseβon masagi Siɔon ná-masadai ma yooi mɔtai. Naama yooi kpein é ɔeni zie wolai Zuludɛn υoluυe. Zuludɛn ɔeni zou ɔwεpelemaυe, nii é folo liizu velei, eyesu é zeeli zie wolai Zeenezalɛte ɔaabelazuυe, lekpemaυe nu ɔouezuυe.

²⁸ Gade mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɔana, eɣevelei ta-υeleyeɔeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

*Manasee ná-bolodai g̃ilazuve ná-zooi,
nii é folo g̃ulazu velei*

²⁹ Naa voluma, Moize Manasee ná-bolodai g̃ilazuve n̄n̄ɔi veeni zea, gaag̃we ti va, velei ta-veleyeɣeiti ti la. ³⁰ Zooi ti s̄l̄ɔni, naa g̃eni ga Basan, é zo Maɣanayime, Basan masagi W̄age ná-masadai ma yooi kpein, ta Yayiil ná-taa go vuul̄ɔzita (60), ti kpein ti vuuni ma yooi zu. ³¹ Naa voluma, ti Galaade yooi g̃ilazuve z̄l̄ɔni, ta Asetal̄te ta Edeleyi, Basan masagi W̄age ná-masadai ma laa wolaiti. Ti ti p̄e g̃aag̃we Makiil mavofodaiti ba, Manasee ná-doun zunui, velei ta-veleyeɣeiti ti la.

³² Zooi g̃ana, nii Moize feeni Moabe yooi ma n̄m̄eiti su, Zulud̄en volu velei, Zeeliko letemave, folo g̃ulazu velei. ³³ Moize la g̃eni zou veeni Leevi mavofodaiti zea. G̃ooɣ̃ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI g̃a é ga t̄n̄ɔi, eɣevelei é boni la ti ma.

14

*Kanaan yooi g̃aag̃we vai
Zulud̄en folo liizu velei*

¹ W̄e nii Izelayele nuiti ti s̄l̄ɔni ga t̄n̄ɔ, Kanaan yooi zu, nii zalaɣa g̃ula nui Eleazaal, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta boloda veleyeɣeiti ta-g̃undig̃iiti ti feeni ti ya. ² Zou g̃aag̃we vai ná, boloda taavuug̃ɔi ta ma lukp̄egi va, naa g̃eni ga kpakutoomai, eɣevelei G̃ooɣ̃ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ³ Maz̄l̄ɔ Moize zooi veeni niina boloda feleg̃ɔiti ta ma lukp̄egi ya, Zulud̄en volu velei, folo g̃ulazu velei, é la g̃eni ta veeni Leevi nuiti zea. ⁴ Zoz̄efe mavofodaiti ti g̃eni ga boloda feleg̃ɔ, Manasee ta Efelayime, kel̄e ti la g̃eni zou veeni Leevi nuiti zea, ken̄i n̄ɔ ta-laaiti, ta ná maag̃ooliiti, ta-loganiiti faa zu, ta ve ta ti-g̃lig̃iti make ná. ⁵ Izelayele nuiti ti keeni, eɣevelei G̃ooɣ̃ GALAGI ma levei veeni la Moize ya, ti zooi g̃aag̃weeni.

*G̃ebel̄n laai ta ma yooi
vee vai Kal̄be ya*

⁶ Zuda ná-bolodamaiti ti maaɣuf̄ani Zozuwe va Gilegale. Kal̄be, Yefunee ná-doun zunui, nii é g̃eni ga Keenize nui, naa g̃eni ma: «È naa g̃we, nii G̃ooɣ̃ GALAGI boni GALA nui Moize ma, n̄un n̄a-faa zu, ta d̄un d̄a-vaa zu, siegi zu ade g̃eni la Kadese-Baalenea. ⁷ G̃è kona vuunaanig̃ɔ (40) z̄l̄ɔni niina, siegi zu G̃ooɣ̃ GALAGI ná-botig̃e nui Moize t̄veni la, g̃è z̄eɣe Kadese-Baalenea, g̃è li zooi zuv̄ete fai ma. G̃è voluvaawoni ma, ga s̄ledai z̄iimave. ⁸ Kel̄e zunuiti ti g̃eni bà, naati ti nuɣuseiti ip̄oteveni. Kel̄e n̄un n̄a, g̃è z̄ieni ga woog̃eɣiladai G̃ooɣ̃ GALAGI, n̄a-GALAGI ná-pelei. ⁹ Naama volo ná, Moize niima g̃onai woni, é g̃e ma: «Gaamazu, zooi nii è z̄iaa su, naa g̃a g̃e ga d̄n̄ɔi, wa è-mavofodai, eysesu g̃ɔ, t̄z̄zei è z̄iɣve woog̃eɣiladai zu ga G̃ooɣ̃ GALAGI, d̄a-GALAGI ná-pelei.» ¹⁰ Niizu p̄ete, é g̃ea ga kona vuunaanig̃ɔ maazu l̄olug̃ɔ (45), siegi zu G̃ooɣ̃ GALAGI b̄eni la Moize v̄ɔ, Izelayele g̃eai ma siei wosu tevebai zu, é mà vului makega ga ná-minaz̄eɣegi maavele. Za, g̃è kona vuul̄ɔsava maazu l̄olug̃ɔ (85) z̄l̄ɔga. ¹¹ S̄ulog̃e d̄e, eɣe naama voloi n̄ɔ, yeei Moize t̄veni da siei ma, z̄eb̄ei g̃a d̄e bà k̄ooɣ̃ vaa zu, eɣevelei é g̃eni bà la naama z̄iegi zu, n̄a zoo d̄e g̃è d̄a li, g̃è d̄a va. ¹² Niizu, gize yooi naa ve z̄ea, nii G̃ooɣ̃ GALAGI ma minaz̄eɣegi woni b̄e ma volo ná. Maz̄l̄ɔ è menini naama voloi n̄ɔ ga Anake mavofodaiti ta ná, taa wolaiti ta ná, sig̃igi ti ma. G̃ooɣ̃ GALAGI g̃e bà n̄ɔ, n̄a ti b̄e, eɣevelei G̃ooɣ̃ GALAGI boni la.»

¹³ Zozuwe tuya looni Kalébe ve, Yefunee ná-doun zunui, é Geebelon ve zea ga nɔnɔ. ¹⁴ Uele gana Kalébe, Yefunee ná-doun zunui, Keenize nui, Geebelon zɔbɔni da ga nɔnɔ eyesu zaagaza, tɔzei é zieni ga woogegiladai, Gɔogɔ GALAGI ná-pelei zu, Izelayele ná-GALAGI. ¹⁵ Mɔungi, Geebelon laaseigi gɛni ga Kiliyate-Aaleba. Aaleba gɛni ga zunui nii unfemai gɛni be gola, Anake mavofodaiti saama.

E zo názuve ma niina, kɔɔi beni zoi zu, ziileigi gɛni ná pe.

15

Zuda ná-bolodai ná-zooi

¹ Zoi nii kpakutoomai feeni Zuda ná-bolodai ma vɛleyegeiti zea, é zeelini Edome gwɛpelemave Sin tevebai zu, lekɛmave nu yeezazuve. ² Pele gana, ta-gwɛpelemave lekɛmave nu yeezazuve, naa liini la Kpolodɛ Wanai gaabelazuve, é ze lekɛmave nu yeezazuve yooi va, ³ é li, é too ma lekɛmave nu yeezazuve, gize yɔgɔzuve Akelaɓime, é leve ga Sin vele, é le lekɛmave nu yeezazuve Kadese-Baalenea, é leve miná ga Geselon vele, é le Adaal, é lati Kaalekaa vele, ⁴ é leve naa volu ga Asemon vele, é lo Ezipete gɔtudɛi va, kwɛpelegi loni Kpolodɛ Wolai va. Naa ga é ga wo-gwɛgi lekɛmave nu yeezazuve.

⁵ Folo gɔlazu vele, kwɛpelemave gɛni ga Kpolodɛ Wanai, eyesu é ze ti loolave va ta Zuluden.

Lekɛmave nu gɔvezuve, kwɛmave zoni kpolodɛi zuzeizuve, nii é ti loolave ta Zuluden. ⁶ E læni ga Bete-Gɔgela vele, é leve Bete-Alaba, lekɛmave nu gɔvezuve, é lo kɔtui va, ti gɛezu ma Bɔgan, Lubɛn ná-doun zunui taɓila daasei kana, ⁷ kwɛpelemave liini Debiil, é leve Akɔɔl nɛmɛi zu, é li lekɛmave nu gɔvezu vele, Gilegale, é gize yɔgɔzuve Adumime letemave, kɔtudɛi va be, lekɛmave nu yeezazuve. Naa volu é leve En-Seemese zieungiti pɔ be, é too ma En-Lɔgele. ⁸ Kwɛpelegi læni, é leve ga Bene-Ginome vetugi zu vele, Yeebuse nuiti ta-gize gɔgɔave, nii é ga Zeeluzalɛme, lekɛmave nu yeezazuve. Kwɛpelegi untɛni gize ma, nii é vuuni folo liizu vele, Ginome vetugi zu, Lefayime vetugi gaabelazuve, lekɛmave nu gɔvezuve. ⁹ E zo gize unmave, é yei, é zeeli Nefetɔa dɛungiti ma, é li Efelon gize ma laaiti pɔ pele, aisa é va li ga Baala vele, nii é ga Kiliyate-Yeyalime. ¹⁰ E zo Baala, kwɛpelemave, é lati folo liizu vele, Seyiil gizeiti pɔ pele, é leve Dɔbɔ gize gɔgɔave, lekɛmave nu gɔvezuve, naa ga é ga Kezalon, é yei Bete-Seemese, é leve Timena. ¹¹ E zege miná, é zeeli Ekelon gize gɔgɔave, lekɛmave nu gɔvezuve, é va Sikelon, é leve Baala gize va be, é li Yabeneyele, é lo Kpolodɛ Wolai va.

¹² Folo liizu vele ma gwɛmave gɛni ga Kpolodɛ Wolai laave. Uele gana kwɛpelemaveti ti gɛni la, é lo zoi va, é veeni Zuda mavofodaiti zea, egɛvelei ta-vɛleyegeiti ti la.

Kalébe ná-zooi zo fai bɔgɔ ve (Tukɔgɔaaleve Nuiti 1:10-15)

¹³ Ti Yefunee ná-doun zunui Kalébe nɔnɔi veeni zea Zuda mavofodaiti saama, egɛvelei Gɔogɔ GALAGI ma leve veeni la Zozuwe ya: Kiliyate-Aaleba, nii é ga Geebelon. Aaleba gɛni ga Anake memɛwolai. ¹⁴ Kalébe Anake mavofodaiti kpɛni: Seesayi nuiti, Ayiman nuiti, ta Talemayi nuiti. ¹⁵ E zegeni miná, é li é Debiil nuiti sakpe. Mɔungi Debiil laaseigi gɛni ga Kiliyate-Seefɛel. ¹⁶ Kalébe gɛni ma: «Nà dɔun anzanui Akesa ve naama nui ve ga anza, nii a Kiliyate-Seefɛel zakpe, é so.» ¹⁷ Kalébe keegɛloin Kenaze ná-doun zunui Wɔteniyele ga é ná zoni. Kalébe ná-doun anzanui Akesa veeni be ga anza.

¹⁸ Seeliai ma sinigi ʋə bε, é dεeni ga naa, ga naa kpalagi ta vali keεgε Kalebe ma. Naa ʋolu, Akesa ʋilini, é zege ná-soovalegi gɔma. Kalebe gaazaɣani, é gε ma: «Leeni gɔ wɔin è ma?» ¹⁹ E goodaavoteni, é gε ma: «Faanεε gε bè! Ziεungaa ve bè, mazɔɔ zoi è sèidai su, lekpeɔma ve nu yeezazuve, naa ʋɔɔve.» Kalebe ziεungiti feeni bε maazu ʋelei, ta buu ʋelei.

Zuda mavofodaiti ta-laaiti

²⁰ Zuda mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi gɔana, egevelei ta-ʋeleyegeiti ti la. ²¹ Zuda mavofodaiti ta-laaiti ti gɔeni lekpeɔma ve nu yeezazuve, Edɔme gɔwepelema ve letegi, naati ti gɔeni ga: Kabeseyele, Edεel, Yaguul, ²² Kina, Dimona, Adada, ²³ Keedεese, Gasaɔl, Itan, ²⁴ Zife, Teelεme, Bealɔte, ²⁵ Gasaɔl-Gadata, Keliyɔte-Geselon, nii é ga Gasaɔl, ²⁶ Amame, Sema, Mɔlada, ²⁷ Gasaal-Gada, Gεsemon, Bete-Palεte, ²⁸ Gasaal-Suale, Beel-Seeba, Biziyɔtiya, ²⁹ Baala, Iyime, Aseme, ³⁰ Eletɔlade, Kezile, Gɔɔlema, ³¹ Sikelage, Mademana, Sansana, ³² Lebayɔte, Silegime, Ayen, ta Limon. Taa wolai liegɔi gɔeni ga taa ʋuufelegɔ maazu taavuuɔ (29), ta ma laa goiti.

³³ Taai niiti ti gɔeni zielave ma nεmεi zu, naati ti gɔeni ga niiti: Esetawɔle, Sɔleya, Asena, ³⁴ Zanoa, En-Ganime, Tapua, Ename, ³⁵ Yaalemute, Adulame, Soko, Azeeka, ³⁶ Saalayime, Aditayime, Gedeela, ta Gedeelɔtayime. Taa wolai liegɔi gɔeni ga puugɔ maazu naanigɔ (14), ta ma laa goiti.

³⁷ Senan, Gadasa, Mighedale-Gade. ³⁸ Dileyan, Misepee, Yɔketeyele, ³⁹ Lakise, Bɔsekate, Egelon, ⁴⁰ Kaɔon, Laamase, Kitelise, ⁴¹ Gedeelɔte, Bete-Dagon, Naama, ta Makeeda. Taa wolai liegɔi gɔeni ga puugɔ maazu lɔzita (16), ta ma laa goiti.

⁴² Libena, Etεel, Asan ⁴³ Yifeta, Asena, Nesibe, ⁴⁴ Keyila, Akeziβε, ta Maleesa. Taa wolai liegɔi gɔeni ga taavuuɔ, ta ma laa goiti.

⁴⁵ Ekelɔn ta ma laa goiti, ta ma baɔaɣaiti, ⁴⁶ taa wolai nii kpein é Asedɔde gɔbave, ta ma laa goiti, Ekelɔn ta Kpoloɔde Wolai ti yɔgɔzuvε.

⁴⁷ Asedɔde ta ma laa goiti, ta ma baɔaɣaiti, ta Gaza ta ma laa goiti, ta ma baɔaɣaiti, eyεsu é zeeli Ezipete gɔtudei ma, é li Kpoloɔde Wolai laave.

⁴⁸ Gize yooi ma ʋele geleiti ti gɔeni ga: Samiil, Yatiil, Soko, ⁴⁹ Dana, Kiliyate-Sana, nii é ga Deɔiil, ⁵⁰ Anaβε, Esetemo, Anime, ⁵¹ Gɔsen, Gɔlon, ta Gilo. Taa wolai liegɔi gɔeni ga puugɔ maazu gɔila (11), ta ma laa goiti.

⁵² Alaβε, Luma, Eseyan, ⁵³ Yanume, Bete-Tapua, Afeeka, ⁵⁴ Gɔmeta, Kiliyate-Aaleba, nii é ga Geebelɔn, ta Siyɔɔl. Taa wolai liegɔi gɔeni ga taavuuɔ, ta ma laa goiti.

⁵⁵ Maon, Kaalemele, Zife, Yuta, ⁵⁶ Zizeleyele, Yɔkedeyame, Zanoa, ⁵⁷ Kayen, Giβεa, ta Timena. Taa wolai liegɔi gɔeni ga puugɔ, ta ma laa goiti.

⁵⁸ Galegule, Bete-Suul, Gedɔɔl, ⁵⁹ Maalate, Bete-Anɔte, ta Eletekon. Taa wolai liegɔi gɔeni ga dɔzita, ta ma laa goiti.

⁶⁰ Kiliyate-Baale nii é ga Kiliyate-Yeyalime, ta Laβa. Taa wolai liegɔi gɔeni ga felegɔ, ta ma laa goiti.

⁶¹ Teɔebai zu geleiti ti gɔeni ga: Bete-Alaβa, Midin, Sekaka, ⁶² Niβesan, Iil-Meela, ta En-Geedi. Taa wolai liegɔi gɔeni ga dɔzita, ta ma laa goiti.

⁶³ Zuda mavofodaiti ti la gɔeni zooni ti ʋa Yeebuse nuiti kpe, niiti ti gɔeni zeini Zeeluzalεme, naati ta dε zeini ná zaaɣaza ta Zuda nuiti.

16

Zozεfe mavofodai ná-zooi

¹ Zozεfe mavofodai ná-zooi é sɔɔɔni ga kpakutoomai, ma gɔwepelei tɔɔzeini Zuludεn ʋa, Zeeliko gɔbave, folo gɔlazu ʋelei, ziεungi letemave, nii é kpɔɔle dεi

veezu taa nuiti zea. E zegeni miná, é le ga gize yooi zu vele, tevebai zu, é li Beetele. ²E zegeni Beetele, é li ga Luze vele, é leve Aaleke nuiti ta-gwεpelemave Atalote vele. ³Naa volu é yeini folo liizu vele, ga Yafelete nuiti pɔ pelei, eyesu Bete-Golon ná gɔgɔwu vele, é zeeli Geezεel, é lo Kpolode Wolai va. ⁴Zooi gana, nii é gɛni ga Zozefe mavofodaiti tɔnɔi, Manasee ta Efelayime.

Efelayime ná-bolodai ná-zooi

⁵Zooi vete, nii é veeni Efelayime mavofodaiti zea, egevelei ta-veleyegeiti ti la: Folo gɔlazu vele, ta-gwεpelemave zoni Atalote-Adaal, é zeeli Bete-Golon ná maazu vele. ⁶E loni Kpolode Wolai va, folo liizu vele. Lekpεmave nu gɔvezuve, kwεpelemave liini ga Mikemetate vele, é lati ga folo gɔlazu vele, é Taanate-Silo maaleve, é li ga Yanoa vele. ⁷Miná ga é yeini ná ga Atalote vele, ta Naalata, é lo Zeeliko va, é vile Zuluden va. ⁸E zoni Tapua, é li folo liizu vele, Kana katudei va be, é lo Kpolode Wolai va. Naa ga é gɛni ga Efelayime mavofodai nɔnɔi, egevelei ta-veleyegeiti ti la, ⁹é bɔ taa wolaiti ba, ta ma laa goiti, niiti ti makeni ti ve, Manasee mavofodai ná-zooi zu. ¹⁰Efelayime nuiti ti la gɛni zooni ti va Kanaan nuiti kpe, niiti ti gɛni zeini Geezεel. Naati ta zeini ti zaama, zaagaza, kele Efelayime nuiti ti boti baagi kpein daani ti unma.

17

Manasee ná-bolodai gɔlazuve ná-zooi, nii é folo liizu vele

¹Zooi ta veeni Manasee mavofodai ya, toga é gɛni ga Zozefe ná-doun zunu mɔungi. Makiil gɛni ga Manasee ná-doun zunu mɔungi, é ge ga Galaade keεge, toga é Galaade ta Basan yooiti sɔlɔni, Zuluden folo gɔlazu vele, mazɔlɔ é gɛni ga kɔɔɔ nu wola. ²Manasee mavofodai zɔiti ti zooiti sɔlɔni, Zuluden folo liizu vele, egevelei ta-veleyegeiti ti la. Abiyεεel mavofodaiti ti ta zɔlɔni, ta Geεleke mavofodaiti, ta Aseliyele mavofodaiti, ta Sikeme mavofodaiti, ta Geεεel mavofodaiti, ta Semida mavofodaiti. Zozefe ná-doun zunui Manasee mavofodaiti kana, egevelei ta-veleyegeiti ti la.

³Manasee wolodamai ta gɛni ná, daa ga Selɔfεgade, doun zunu la gɛni zea, kenɔ anzanu lɔinti, ti-laaseigiti kaa: Maala, Noa, Gɔgela, Mileka, ta Tiilesa. Selɔfεgade gɛni ga Geεεel ná-doun zunui. Keεge wolani ti gɛni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee. ⁴Ná-doun anzanui naati ti vaani zalaɔa gɔla nui Elezaal va be, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta kundigɔiti, ti ge ti ma: «Gɔɔɔ GALAGI devei veeni Moize ya, ga é zou ve gi ya, gi-gεε keεgɛlɔinti saama.» Ti zou veeni ti ya, ti-gεε keεgɛlɔinti saama, egevelei Gɔɔɔ GALAGI ná-devei gɛni la. ⁵Manasee ná-bolodai zou puugɔ zɔlɔni, Galaade ta Basan yooiti ti la naama gaalugi zu, niiti ti Zuluden folo gɔlazu vele, ⁶mazɔlɔ Manasee ná-doun anzanuiti ti zou zɔlɔni ná-doun zunuiti saama. Galaade yooi ma ge ge ga Manasee ná-doun zunui zɔiti tɔnɔ.

⁷Manasee ná-kwεpelemave zoni Aεεel ma, é li Mikemetate nii é Sikeme letemave, é zege miná, é yei Yamin vele, En-Tapua nuiti pɔ be. ⁸Tapua yooi gɛni ga Manasee mavofodaiti tɔnɔ, kele Tapua taai, nii é gɛni Manasee kwεpelemave, miná gɛni ga Efelayime mavofodaiti tɔnɔ. ⁹Kwεpelemave loni Kana katudei va nu yeezazuve. Kele taa wolai niiti ti gɛni ga katudei volu vele nu yeezazuve, naati ti gɛni ga Efelayime nɔnɔ, anεε ni ti ti gɛni Manasee yooi ma. Manasee ná-kwεpelegi leveni katudei gɔba, lekpεmave nu gɔvezuve, é ze Kpolode Wolai va. ¹⁰Naa ga é keeni, Efelayime ná-zooi liini ga lekpelema vele nu yeezazuve, Manasee nɔnɔi ma ge li ga lekpelema vele nu gɔvezuve. Kpolode

Wolai ɣeni ga kwɛmavɛ, folo liizu vɛlei. Lɛkpɛmavɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, ɛ zeini Aseɛl va, folo ɣulazu vɛlei, ɛ zeɪ Isakaal va.

¹¹ Manasee taa wola mɔɪnmɔɪn sɔlɔɔni balaa Aseɛl nɔ-zooi zu ta Isakaal. Ta ga Bete-Seyan ta ma laa goiti, Yiɓeleyame ta ma laa goiti, ɛ vɛɛ Dɔɔl balaagi va, ta nɔ-kovi savagɔiti, niiti ti ga En-Dɔɔl, Taanake, ta Megido, ta ma nuɓuseiti pɛ, ta ma laa goiti pɛ. ¹² Anɛɛ naa vɛ, Manasee nɔ-nuiti ti la ɣeni zooni ti va taa wolai naati su nuiti so, Kanaan nuiti ti yɛni zeini ma yooi zu. ¹³ Siɛgi zu Izelayɛle nuiti ti zɛbɛi zɔlɔɔni da, ti Kanaan nuiti dɔɔni boti baagiti kɛɛ vai zu, kɛɛ ti la ɣeni zooni ti va ti bɛ.

Ta bɔ fai Zozɛfe mavofodai nɔ-zooi va

¹⁴ Zozɛfe mavofodaiti ti vaani, ti baazaɣa Zozuwe ma, ti ɣɛ ma: «Leeni vaa zu ɛ zooi tago nɔ vɛai gi ya, ga kpakutoomai? Tama ɢɔɔɣɔ GALAGI tuya loa gi vɛ gola, niizu gi wola mɔɪnda gola.» ¹⁵ Zozuwe ti woɔɣaavoteni, ɛ ɣɛ ti ma: «Ni wo wola mɔɪnda gola, ni Efelayime ɣize yooi la mɔ kula ɣɛa wo va, à li Feeleeze nuiti ta-lɔbɔiti su, ta Leefa mavofodaiti, wo nɔ ta maazaɣa bɔɣɔ vɛ.» ¹⁶ Zozɛfe mavofodaiti ti ɣeni ma: «Gaamai vɛ gize yooi la kulaa gi va, naa volu kɔlu wotoloiti ta Kanaan nuiti zea, ti zeini pɛtugi zu, niiti ti Bete-Seyan, ta niiti ti logai ba, ta niiti ti zeini Zizeleyɛle pɛtugi zu.» ¹⁷ Zozuwe ɣeni Efelayime nuiti ta Manasee nuiti ma, ti ga Zozɛfe mavofodaiti: «Wa ga nuɓuseiti ti wola mɔɪndai, wo-zɛbɛi wɔlɔba, wo la mɔ vɔniga zou go nɔ ma. ¹⁸ Kɛɛ wa gize yooi zeɣɛ, nii dɔbɔi ma. Wa maazaɣa, wo zeɪ nɔ pɛ. Wa Kanaan nuiti kpɛ, anɛɛ kɔlu wotoloiti ta ti ya, zɛbɛi ɣɛ ti va.»

18

Zooi ɣaagwɛɛ vai boloda lɔfelai zɔiti ba

¹ Izelayɛle nuiti ti zooi zogai ma, ti maagɔlo, ti ɣaaleɛni ba Silo. Ti GALA daagɔmi seɣɛ vɛlei loni nɔ. ² Boloda lɔfela ɣa ɛ yɛni Izelayɛle nuiti saama, niiti ti la ɣeni dɛ tɔnɔi zɔlɔɔni.

³ Zozuwe ɣeni naazu Izelayɛle nuiti ma: «Yeedɛɣala lielegɔ ɣa dɛ wo kɛɛzu faalakobai zu, wo va li, wo va zooi zeɣɛ ga wɔnɔ, nii ɢɔɔɣɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-GALAGI feai wo vɛ? ⁴ A yeelo zunu savagɔ va bolodai ɣilagilagi zu, nɔ ti levesu ada. Ta wuzegɛzu, ti zooi zubize, ti ta-wolodamai nɔnɔi vɛtɛ, ti nɔ-fai zɛvɛ, ti vaa la pɔ bɛ. ⁵ Ta kɛɛzu su lɔfela, ti gaagwɛ bɔɣɔ va. Zuda ɣa yesu nɔ-kwɛpelemavɛ, lɛkpɛmavɛ nu yeezazuvɛ. Zozɛfe nɔ-pɛleyeɣɛi ɣa yesu nɔ-kwɛpelemavɛ, lɛkpɛmavɛ nu ɣɔvɛzuvɛ. ⁶ Wa zooi ɣaagwɛɛzu su lɔfela, wo va vɛ pɔ ga ma zɛvɛi. Nɔ kpakutoomai ɣɛɛzu wo vɛ, vɛ nɔ ɢɔɔɣɔ GALAGI da-GALAGI ɣaazu. ⁷ Kɛɛ Leevi mavofodai la zou nɔpɛ sɔlɔɔga ga nɔnɔ wo zaama, mazɔlɔɔ ɢɔɔɣɔ GALAGI nɔ-zalaɣa ɣula vai ɣa ɛ ga tɔnɔi. Nii ɛ ga Gade nɔ-bolodai, ta Luɓɛn nɔ-bolodai, ta Manasee nɔ-bolodai ɣilazuvɛ, naati ti tɔnɔi zɔlɔɔɣɛ na, Zuludɛn volu vɛlei, folo ɣulazu vɛlei, nii Moize, ɢɔɔɣɔ GALAGI nɔ-botigɛ nui feeni ti ya.»

⁸ Zunuiti ti yeeloni ti va ga ti zooi ɣaagwɛ, naati ti pele zoni. Aisa ti va li, Zozuwe niima leveiti feeni ti ya, ɛ ɣɛ ti ma: «À li, wo zie zooi zu, wo gaagwɛ sɛvɛi zu, naa volu wo ɣale ma pɔ bɛ. Silo vɛ nɔ ɣa, gɛ kpakutoomai ɣɛɛzu nɔ wo vɛ, ɢɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu.»

⁹ Zunui naati ti liini, ti zie zooi zu, ti gaagwɛ sɛvɛi zu, ti kɛ su lɔfela, eɣɛvɛlei taa wolaiti ti la. Ti ɣaleni ma Zozuwe vɔ bɛ, ti-vuuzuvɛ Silo. ¹⁰ Zozuwe zooi ɣaagwɛɛni Izelayɛle nuiti ba ga kpakutoomai Silo, ɢɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu, ɛ bolodai ɣilagilagi nɔnɔi ve zea.

Benzamen ná-bolodai ná-zooi

¹¹ Zooi ma mɔngi kpakui looni ma, naa ɣeni ga Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣevelei ta-velɛyɛɣɛiti ti la. Ná-zooi ɣwɛgi ɣeni Zuda ná-bolodai ta Zozefe mavofodaiti ta-wolodaiti zɔɣɔzuɛ. ¹² Lɛkpɛmave nu ɣɔvezuɛ, ti ɣwɛgi zoni Zuluden va, é ɛ Zeeliko ɣobave, lɛkpɛmave nu ɣɔvezuɛ, é ɛ gize yooi zu folo liizu velei, é li, é vile Bete-Aven levebai va. ¹³ Kwɛpelemave leveni ga Luze vele, nii daa ga Beetele, lɛkpɛmave nu yeezazuɛ, naa volu é yeini ga Atalɔte-Adaal vele gize maazuɛ, nii é Bete-Ɔolon ná ɣɔɣɔwu velei, lɛkpɛmave nu yeezazuɛ. ¹⁴ Folo ɣulazu velei, kwɛpelemave liini, é lati kpolodei vɔ pelei, é zo gizei va, nii é Bete-Ɔolon letemave, lɛkpɛmave nu yeezazuɛ, é li, é lo Kiliyate-Baale va, nii é ga Kiliyate-Yeyalime, Zuda mavofodaiti ta-laa wolai. Folo liizu vele ɣwɛpelegi ɣana.

¹⁵ Lɛkpɛmave nu yeezazu velei ma ɣwɛgi zoni Kiliyate-Yeyalime va, é liini folo liizu velei Nefetɔa deungiti pɔ be, ¹⁶ miná ɣa é yeini ná gize ɣɔɣɔave, nii é zelɛni Bene-Ɔinɔme vetugi maazu, Lefayime vetugi zu, lɛkpɛmave nu ɣɔvezuɛ. E yeini Ɔinɔme vetugi zu, Yeebuse nuiti ta-ɣize ɣobuɛ, lɛkpɛmave nu yeezazuɛ, eyesu é zeeli En-Lɔgele. ¹⁷ E latini lɛkpɛma velei nu ɣɔvezuɛ, é lo En-Seemɛse va, naa volu é lo Gelilɔte va, gize yɔɣɔzuɛ Adumime letemave. E zo miná, é yeini kɔtui naa vɔ be, nii daa ga Bɔɣan, Luβen ná-doun zunui taɣila daasei kana. ¹⁸ E leveni gizei ɣobuɛ lɛkpɛmave nu ɣɔvezuɛ, nii selegai Zuluden ma vetu nɛmɛi maazu, é yeini petu nɛmɛi zu. ¹⁹ E liini Bete-Ɔɔgela ɣoba, lɛkpɛmave nu ɣɔvezuɛ, é li, é lo Kpolode Wanai va ga nu ɣɔvezu velei tosuɛ Zuluden va. Lɛkpɛmave nu yeezazuɛ vele ɣwɛpelegi ɣana.

²⁰ Folo ɣulazu velei, Zuluden ɣa é ɣeni ga kwɛmave.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣevelei ta-velɛyɛɣɛiti ti la, ta ta-ɣwɛpelemaveti é lati ti ma.

²¹ Benzamen mavofodaiti ta-laa wolaiti ti ɣeni ga niiti, eɣevelei ta-velɛyɛɣɛiti ti la: Zeeliko, Bete-Ɔɔgela, Emɛke-Kesise, ²² Bete-Alaba, Semalayime, Beetele, ²³ Avime, Pala, Wɔfela, ²⁴ Kefaal-Amɔnayi, Wɔfeni, ta Geeba. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puugɔ maazu felegɔ (12), ta ma laa goiti.

²⁵ Gabaɣɔn, Lama, Beelɔte, ²⁶ Misepee, Kefila, Mɔsa, ²⁷ Leekɛme, Yiilepeyele, Taleyala, ²⁸ Seela, Elɛfe, Yeebuse, nii é ga Zeeluzalɛme, Gibeate, ta Kiliyate. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puugɔ maazu naanigɔ (14), ta ma laa goiti.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣevelei ta-velɛyɛɣɛiti ti la.

19*Simiyɔn ná-bolodai ná-zooi*

¹ Zooi velesiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Simiyɔn ná-bolodai nɔnɔi, eɣevelei ta-velɛyɛɣɛiti ti la. Ta-yooi ɣeni Zuda nɔnɔi zaamave. ² Ta-yooi zu laaiti ti ɣeni ga niiti: Beel-Seeba, Seeba, Mɔlada, ³ Ɔasaal-Suale, Bala, Aɛme, ⁴ Eletɔlade, Betule, Ɔɔlema, ⁵ Sikelage, Bete-Maalekaɔte, Ɔasaal-Suza, ⁶ Bete-Leɔayɔte, ta Saluɣɛn. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puugɔ maazu savagɔ (13), ta ma laa goiti.

⁷ Ayɛn, Limon, Eteel, ta Asan. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga naanigɔ, ta ma laa goiti, ⁸ ta taa goiti kpein ti naama laa wolaiti maagoolii zu, eyesu é zeeli Baalate-Beel, nii é ga Lamate, lɛkpɛmave nu yeezazuɛ yooi zu.

Simiyɔn mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣevelei ta-velɛyɛɣɛiti ti la. ⁹ Simiyɔn mavofodai ná-zooi zegeni Zuda nuiti tɔnɔi va, mazɔlɔɔ Zuda mavofodaiti ta-yooi ti sɔlɔni, gola baagɔni ti ma. Naa ɣa é keeni, Zuda ná-zooi Simiyɔn mavofodaiti maalatini.

Zabulon ná-bolodai ná-zooi

¹⁰ Zooi zavasiei kpakui looni ma, naa gɛni ga Zabulon mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyɛgɛiti ti la. Ta-yooi ma gɔwɛpelemave zeelini Salide. ¹¹ E lɛɛni folo liizu velei, Maleyala vele, ɛ zɛi Dabeese va, naa volu katudɛi nii ɛ yeizu Yɔkeneyame gɔakalave. ¹² E zo Salide, ɛ latini folo gɔlazu velei, Kiselɔte-Taɔɔl gɔwɛpelemave, ɛ vile Dabelate va, ɛ le Yafia. ¹³ E zegeni miná, ɛ leve folo gɔlazu velei ga Gita-Gɛefɛɛl vele ta Ita-Kasin, ɛ lo Limon va, ɛ lati, ɛ zeeli Neya. ¹⁴ Lekpɛmave nu gɔvɛzuvɛ, kwɛpelemave latini, ɛ li Gɔnaton, ɛ lo Yifeta-ɛle vɛtugi va. ¹⁵ E ɔɔ Katate va, ta Naɔalale, ta Simelon, ta Yideyala, ta Beteleyeme. Taa wolai liegɔi gɛni ga puugɔ maazu felegɔ (12), ta ma laa goiti.

¹⁶ Zabulon mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi gɔna, eɣɛvelei ta-velɛyɛgɛiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Isakaal ná-bolodai ná-zooi

¹⁷ Zooi naanisei kpakui looni ma, naa gɛni ga Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyɛgɛiti ti la. ¹⁸ Ta-yooi zu laaiti ti gɛni ga niiti: Yizeleyele, Kezulɔte, Sunɛme, ¹⁹ Gafalayime, Siyon, Anaɔalate, ²⁰ Laɔite, Kisiyon, Aɔese, ²¹ Leemɛte, En-Ganime, En-Gada, ta Bete-Pasɛse. ²² Ta-gɔwɛpelemave loni Taɔɔl va, Saɔasima, ta Bete-Seemɛse, ɛ lo Zuludɛn va. Taa wolai liegɔi gɛni ga puugɔ maazu lɔzita (16), ta ma laa goiti.

²³ Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi gɔna, eɣɛvelei ta-velɛyɛgɛiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Aseel ná-bolodai ná-zooi

²⁴ Zooi lɔlusiei kpakui looni ma, naa gɛni ga Aseel mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyɛgɛiti ti la. ²⁵ Ta-yooi zu laaiti ti gɛni ga niiti: Gɛlekate, Gali, Beetɛn, Akesafe, ²⁶ Alameelɛke, Ameade, Miseyale. Folo liizu velei ta-gɔwɛpelemave zeini Kaalemele va, ta Sigɔɔl-Liɛnate. ²⁷ Naa volu, folo gɔlazu velei, ɛ latini ga Bete-Dagon vele, ɛ lo Zabulon yooi va, ta Yifeta-ɛle vɛtugi, ɛ li lekɛmave nu gɔvɛzu velei, ɛ zeeli Bete-Emɛke ta Neyiyɛle, ɛ loni Kabule va nu gɔvɛzuvɛ, ²⁸ Eɛlon vele, ta Legɔɔbe, ta Gamon, ta Kana, eyɛsu ɛ zeeli Sidon wolai ma. ²⁹ Kwɛpelemave lati mɔnɔ Lama vele, ɛ lo Tiil taa wolai va sigigi ma, Gɔza vele, ɛ li, ɛ lo Kpolodɛ Wolai va, ga Akeziɔbe yooi vɔ pelei, ³⁰ ɛ ɔɔ Uma va, ta Afeke, ta Legɔɔbe. Taa wolai liegɔi gɛni ga puufelegɔ maazu felegɔ (22), ta ma laa goiti.

³¹ Aseel mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi gɔna, eɣɛvelei ta-velɛyɛgɛiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Nɛfetali ná-bolodai ná-zooi

³² Zooi lɔzitasiei kpakui looni ma, naa gɛni ga Nɛfetali mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyɛgɛiti ti la. ³³ Ta-gɔwɛpelemave zeelini Gɛelɛfe zɔli, ɛ zo Saananime sɛne gului, ta Adami-Neekeɔbe, ta Yaɔeneyɛle, ɛ zeeli Lakume, ɛ lo Zuludɛn va. ³⁴ E latini folo liizu velei, ga Azenɔte-Taɔɔl vele, ɛ zege miná, ɛ li, ɛ lo Gukɔke va, ɛ zɛi Zabulon yooi va ga nu yeezazu velei, ɛ lo Aseel yooi va folo liizu velei, ta Yɛɔuda, Zuludɛn gɛni ga folo gɔlazu velei. ³⁵ Taa wolaiti sigigi gɛni ti ma, naati ti gɛni ga: Sidime, Sɛɛl, Gamate, Lakate, Kineelɛte, ³⁶ Adama, Lama, Gɔsɔɔl, ³⁷ Keedɛse, Edeleyi, En-Gasɔɔl, ³⁸ Yileyon, Migedale-ɛle, Gɔɔlɛme, Bete-Anate, ta Bete-Seemɛse. Taa wolai liegɔi gɛni ga puugɔ maazu taavuuɔgɔ (19), ta ma laa goiti.

³⁹ Nɛfetali mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi gɔna, eɣɛvelei ta-velɛyɛgɛiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Dan ná-bolodai ná-zooi

⁴⁰ Zooni lofelasiei kpakui looni ma, naa gɛni ga Dan mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, egevelei ta-veleyegeiti ti la. ⁴¹ Ta-yooi zu laaiti ti gɛni ga niiti: Sɔleya, Esetawɔle, Iil-Seemese, ⁴² Saalaɓin, Ayalon, Yitela, ⁴³ Elon, Timenata, Ekelɔn, ⁴⁴ Eletekee, Gibeton, Baalate, ⁴⁵ Yegude, Benee-Belake, Gate-Limon, ⁴⁶ Yaalekon dei, ta Lakon, ɛ ɓɔ zooni va, ɛ Zafa letemave.

⁴⁷ Dan mavofodaiti ti valani ta-yooi ma. Dan mavofodaiti ti leeni naazu, ti kɔɔi veɛ Leeseme va. Ti vonini taai naa ma, ti su nuɓusei pe pa ga boɓa zɔkpɔi, ti sege ga tɔnɔ, ti zeɪ nɔ. Ti ti-memewolai Dan laaseigi veeni Leeseme va.

⁴⁸ Dan mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi gɛna, egevelei ta-veleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Timenate-Seela laai vee vai Zozuwe ya

⁴⁹ Siɛgi zu Izelayele nuiti ti beni la ga zooni gaaɓwe ɓɔɓɔ va, ti kwɛgiti da, ti zooni ta veeni Zozuwe ve, Nun nɔ-doun zunui, ɛ ge ga nɔnɔi ti zaama. ⁵⁰ Egevelei Gooɓɔ GALAGI nɔ-devei gɛni la, taa wolai ɛ yiimazegɛni la, naa gɛ ti feeni zea, Timenate-Seela, nii ɛ gɛni Efelayime gize yooi zu. ɛ taai naa loni volu, ɛ zeɪ nɔ.

⁵¹ Zooni kana, niiti zalaɓa gɛla nui Elezaal, ta Nun nɔ-doun zunui Zozuwe, ta peleyege gundigiti ti Izelayele wolodaiti su, ti gaaɓweɛni ga kpakutoomai, Gooɓɔ GALAGI gaaazu, Silo, GALA daaɓomi sege velei laave. Pele gɛna ti zooni gaaɓweɛ vai gaaɓelani la.

20

Maavela wo taa laɓitaiti (Gaalɔ Sevei 35:9-34; Tɔ Sevei Velesiɛ 4:41-43; 19:1-13)

¹ Gooɓɔ GALAGI ɓɔɛni Zozuwe va, ɛ ge ma: ² «Bɔɛ Izelayele nuiti pa, ɛ ge ti ma: «A taaiti kpete ɓɔɓɔ ve ga maavela laaiti, nii ge ma vai woni wo ma ga Moize maavele. ³ Nu vaa nui nii a nu vaana, ɛ la gaaɓilini ma, ɛ ga tevezea vaa nɔ, toɓa zoo ɛ vela, ɛ li nɔ. Toɓa ge ga wo-velazuve, namai votokula nui va. ⁴ Nu vaa nui gɛ vela, ɛ li ma laai taɓila su, toɓa lo sigidave, ɛ nɔ-fai le ga taa gundigiti. Naati ta yeezei bu, ɛ ye ti va be taazuve, ti ada ve zea, ve a ye nɔ. ⁵ Namai votokula nui a vilena polu, ti la nu vaa nui vea zea. Mazɔɔ ɛ la gaaɓilini ma, ɛ va seɪnɔɓi va, ɛ la gɛni ga naa zili nu polɔma zu. ⁶ Toɓa ye naama laazuve, eyesu ɛ gɛla keɛma nuɓuseiti gaazu, ti nɔ-tukpɔi gaaave, ɓaa eyesu zalaɓa gɛla gundigiti wolai, nii ɛ botii zu naama yeeɓɓalɔi, naa za. Naama ziegi zu gɛ nu vaa nui a gale ma la nɔ-pelei wu, nɔ-taazuve, ve ɛ velani, ɛ zege nɔ.»

⁷ Ti yiimazegɛni ga Keedese, taai nii ɛ Galilee, Nefetali gize yooi zu, ta Sikeme, nii ɛ Efelayime gize yooi zu, ta Kiliyate-Aaleɓa, nii ɛ lolisu ɓalaa ga Geeɓelɔn, ɛ Zuda gize yooi zu. ⁸ Zuluden voluve, Zeeliko folo gɛlazuvalei, ti yeeloni Beesɛl va, ɛ zelɛni tevebai maazu, Luɓɛn yooi zu, ta Lamote, nii ɛ Galaade, Gade yooi zu, ta Golan, nii ɛ Basan, Manasee yooi zu. ⁹ Taaiti kana, ti yeeloni ti va, ti ge ga maavela laaiti, Izelayele nuiti be, ta seikɔɓoma nuiti ta ge ti zaama, nu-o-nu nii a nu vaana, ɛ la gaaɓilini ma, naa gɛ zoo ɛ vela, ɛ li nɔ, namai votokula nui la pa, aisa ɛ va gɛla keɛma nuɓuseiti gaazu, nɔ-tukpɔi gaa va leve.

21

Leevi nuiti ta-laa wolaiti

¹ Leevi nuiti ta-veleyeḡe ḡundigḡiiti ti vaani zalaḡa ḡula nui Elezaal vɔ bɛ, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta İzelayele wolodai zɔiti ta-veleyeḡe ḡundigḡiiti, ² Silo, Kanaan yooi zu. Ti bɔeni ti vɔ, ti ḡe ma: «Ḣooḡo GALAGI devei veeni Moize ya, ga taaiti ti ve gi ya, ga gi ze ti zu, ta ti-maaḡooliiti, vɛ ḡá-loganiiti ta ḡe laamiizu ná.» ³ İzelayele nuiti ti taai tanigaa zegeni ta-yooiti su, ta ti-maaḡooliiti, ti fe Leevi nuiti zea, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ná-devei ḡeni la.

⁴ Kpakutoomai zolooni mɔunpa su Keḡate mavofodaiti ta-veleyeḡeiti ma. Ti zaama, Leevi nuiti ti ḡeni ga zalaḡa ḡula nui Aalɔn mavofodaiti, naati ti taa puugɔ maazu savagɔ (13) zɔlɔni kpakutoomai zu, niiti ti Zuda, Simiyɔn, ta Benzamenni ta-wolodaiti ta-yooiti su. ⁵ Keḡate mavofodai zɔiti ti taa puugɔ zɔlɔni kpakutoomai zu, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu, ta Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai ḡilazuve ná-zooi zu.

⁶ Geelson mavofodaiti ti taa puugɔ maazu savagɔ (13) zɔlɔni kpakutoomai zu, Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai ḡilazuve ná-zooi zu, nii é zeini Basan yooi zu.

⁷ Melali mavofodaiti, eḡevelei ta-veleyeḡeiti ti la, ti taa puugɔ maazu felegɔ (12) zɔlɔni Luβen ná-bolodai ná-zooi zu, ta Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta Zaβulɔn ná-bolodai ná-zooi zu.

⁸ İzelayele nuiti ti naama laaiti ta ti-maaḡooliiti feeni Leevi nuiti zea ga kpakutoomai, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Keḡate mavofodai ná-taa wolaiti

⁹ Zuda ná-bolodai ná-zooi zu, ta Simiyɔn ná-bolodai ná-zooi zu, taai niiti ti ti veeni naati zea, ti-laaseigiti kaa, ¹⁰ ti ḡeni ga Keḡate ná-peleyeḡeiti tɔnɔ, Aalɔn mavofodaiti saama, Leevi ná-bolodai zu. Mazɔlɔ tiya ḡa kpakutoomai ti zoni mɔunpa. ¹¹ Ti Kiliyate-Aaleβa veeni ti ya, nii é ga Geeβelɔn, Zuda ḡize yooi zu, ta maaḡoolii. Aaleβa ḡeni ga Anake keeḡe. ¹² Kele kpalagiti ta taa goiti ti ḡilini ma laai va, naati ti veeni Yefunee ná-doun zunui Kaleβe ya ga nɔnɔ. ¹³ Taai niiti ti veeni zalaḡa ḡula nui Aalɔn mavofodaiti zea, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Geeβelɔn, taai naa ḡeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, Liβena, ¹⁴ Yatiil, Esetemoa, ¹⁵ Ḣolon, Deβiil, ¹⁶ Ayen, Yuta, é vɛɛ Bete-Seemese va. Taa wola taavuugɔ ḡana, ti sɔlɔni Zudani ta Simiyɔn ta-wolodaiti ta-yooi zu. ¹⁷ Taai niiti ti ti zɔlɔni Benzamen ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Gaβaḡɔn, ta Geeβa, ¹⁸ é vɛɛ Anatɔte va, ta Alemon, taa wola naanigɔ. ¹⁹ Taa wolai lieḡi zalaḡa ḡula nuiti Aalɔn mavofodaiti ti sɔlɔni, é ḡeni ga taa wola puugɔ maazu savagɔ (13), é vɛɛ ti-maaḡooliiti ba.

²⁰ Leevi nuiti ti ga Keḡate mavofodai zɔiti ta-veleyeḡeiti, naati ti taa wolaiti sɔlɔni ga kpakutoomai, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu. ²¹ Taai niiti ti ti zɔlɔni, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Sikeme, taai naa ḡeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, Efelayime ḡize yooi zu, naa vɛɛ Gezeel va, ²² ta Kiβesayime, é vɛɛ Bete-Ḣolon va, taa wola naanigɔ. ²³ Taai niiti ti ti zɔlɔni Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Eletekee, ta Giβeton, ²⁴ ta Ayalon, é vɛɛ Gate-Limon va, taa wola naanigɔ. ²⁵ Taai niiti ti ti zɔlɔni Manasee ná-bolodai ḡilazuve ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Taanake, é vɛɛ Gate-Limon va, taa wola felegɔ. ²⁶ Taa wolai lieḡi Keḡate mavofodai zɔiti ti sɔlɔni, é ḡeni ga taa wola puugɔ, é vɛɛ ti-maaḡooliiti ba.

Gelesome mavofodai ná-taa wolaiti

²⁷ Leevi veleyeḡeiti ti ga Geelson mavofodaiti, taai niiti ti ti zɔlɔni Manasee ná-bolodai ḡilazuve ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Ḣolan, nii é Basan yooi zu, taai naa ḡeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, é vɛɛ Beesetela

va, taa wola felego. ²⁸ Taai niiti ti ti zolooni Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagfooliiti, naati ti gɛni ga: Kisiyon, ta Dabelate, ²⁹ ta Yaalemute, é vɛɛ En-Ganime va, taa wola naanigo. ³⁰ Taai niiti ti ti zolooni Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagfooliiti, naati ti gɛni ga: Miseyale, Abedon, ³¹ Gɛlekate, é vɛɛ Legɔbe va, taa wola naanigo. ³² Taai niiti ti ti zolooni Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagfooliiti, naati ti gɛni ga: Keedese, nii é Galilee yooi zu, taai naa gɛni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, ta Gamote-Dool, é vɛɛ Kaaletan va, taa wola savago. ³³ Taa wolai liegɔi Gɛleson mavofodaiti ti solooni, é gɛni ga taa wola puugo maazu savago (13), é vɛɛ ti-maagfooliiti ba.

Melali mavofodai ná-taa wolaiti

³⁴ Taai niiti ti ti veeni Leevi ná-peleyegei mɔtaiti zea, ti ga Melali mavofodaiti, Zabulon ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagfooliiti, naati ti gɛni ga: Yokeneyame, Kaaleta, ³⁵ ta Dimena, é vɛɛ Naɔjalale va, taa wola naanigo. ³⁶ Taai niiti ti ti zolooni Luβen ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagfooliiti, naati ti gɛni ga: Beeseel, Yaasa, ³⁷ ta Kedeemote, é vɛɛ Meefaate va, taa wola naanigo. ³⁸ Taai niiti ti ti zolooni Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagfooliiti, naati ti gɛni ga: Lamote, nii é Galaade yooi zu, taai naa gɛni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, ta Maɔanayime, ³⁹ ta Gesebon, é vɛɛ Yazael va, taa wola naanigo. ⁴⁰ Taa wolai liegɔi Melali mavofodaiti ti solooni kpakutoomai zu, ti ga Leevi ná-peleyegei mɔtaiti, é gɛni ga taa wola puugo maazu felego (12).

⁴¹ Taa wolai liegɔi Leevi nuiti ti solooni, Izelayele nui zɔiti saama, é gɛni ga taa wola vuunaanigo maazu lɔsava (48), é vɛɛ ti-maagfooliiti ba. ⁴² Taa wolai naa gɛlagilagi pe, zooi gɛni maagfooliiti zu, pele gana é gɛni la, é lo taa wolai naati kpein ba.

GALA ge ná-minazefegi laazeeli vai

⁴³ Uele gana Gooɔɔ GALAGI zooi kpein feeni la Izelayele nuiti be, nii é ma gɔnai woni ti-mɛmɛwolani be. Ti segeni ga tɔnɔ, ti zeí ná. ⁴⁴ GALA ge doogogi veeni ti ya ta-you gɔwɛmaveti pe, egɛvelei é ma gɔnai woni la ti-mɛmɛwolani be. Ti zili nu nɔpe ge la vɔnini ti ma, é bɔni ti va, ti pile soloo ti zili nuiti kpein ma, ta la loni ti lugɔ. ⁴⁵ Faanɛi kpein Gooɔɔ GALAGI ma minazefeni ga é ke Izelayele nubuseiti be, vele gana naa pe daazeelini la, tanɔpe sunaka la gɛni yeni.

22

Bolodai niiti ti zeini Zuludɛn folo gɛlazu velei

¹ Zozuwe Luβen zunuiti tolini ta Gade zunuiti, ta Manasee ná-bolodai gɛlazuve ma zunuiti, ² é gɛ ti ma: «Wo naa kpein keevɛ, nii Gooɔɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize ma levei veeni wo ya, wo gɔloɔvɛ ná-devei kpein be. ³ Wo la βeteveni wo-gɛɛleaiti ba sienɔpe su, eyɛsu zaagaza, wo devei naa zogɛ, wo zie la, nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI feeni wo ya. ⁴ Niizu, Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI doogɔ fea wo-gɛɛleaiti be, egɛvelei é boni la ti ma. A pele zona, wo li wa-zegɛ gɔtaiti bu, wa-yooi zu, nii Gooɔɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize feeni wo ya ga wɔnɔ, Zuludɛn volu velei. ⁵ A dama, wo zie ga devei, wo tɔgi zo, nii Gooɔɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize feeni wo ya. A Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɛɛ vɛ, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo ná-deveiti so, wo zie la, wo gɛli tɔun ba, wo dɛbi ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe.»

⁶ Zozuwe tuya looni ti vɛ, é ti vile, ti li ta-laaiti su. ⁷ Moize zou veeni Manasee ná-bolodai gɛlazuve ya ga nɔnɔ, Basan yooi zu. Zɔɔma lukpegi nɔnɔ ma yooi

zólóoni Zuludén folo liizu velei, ti zeí ná ta ti-ǵeǵeleaiti. Siǵgi zu Zozuwe ti vileni da, ga ti li ta-zeǵe ǵotaiti bu, é tuya looni ti ve, ⁸ é ǵe ti ma: «À ǵale ma, wo li wa-zeǵe ǵotaiti bu ga naavolo wolaiti, ta togani búlu golaiti, ta wali mǵinmǵin gola, ta zanugi, ta kǵlu bǵigi, ta kǵlui, ta seǵeiti. Wa wo-ǵeǵeleaiti, à kǵozoganii ǵaaǵwe va, nii wo kulaai wo zili nuiti zea.»

⁹ Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, naa veε Manasee ná-bolodai ǵilazuve va, naati ti zǵǵeni Izelayele nuiti pǵ be Silo, Kanaan yooi zu, ti ǵale ma Galaade yooi zu, zoi nii ti sǵlǵoni ga tǵnǵ Moize ya, Ǵǵoǵǵ GALAGI ná-devei zu.

*Zalaǵa ǵulazuve,
é ǵǵeni Zuludén volu velei*

¹⁰ Siǵgi zu ti zeelini la Zuludén laave, ti ǵǵeni de Kanaan yooi zu vele, Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ǵilazuve, ti zalaǵa ǵulazuve loni zielave, gola maayikini. ¹¹ Izelayele nui zǵiti ti menini ga Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ǵilazuve, ti zalaǵa ǵulazuve loge Zuludén laave, Kanaan yooi zu vele, Izelayele nui zǵiti koba velei.

¹² Izelayele nui zǵiti ti menigai ma, ti kpein ti ǵaalεni ba Silo, ti va li ga kǵǵi ti laalǵǵoma. ¹³ Ti zunuiti teveni Luβen ná-bolodai vǵ be, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ǵilazuve, Galaade yooi zu. Nuiti ti ti leveni, ta ǵǵeni ga Finease, zalaǵa ǵula nui Elezaal ná-doun zunui, ¹⁴ kundigǵi puugǵ bǵni ba, boloda ǵila kundigǵi ǵila. Ti pε ti ǵǵeni ga kundigǵi ta-veleyeǵeiti bu, Izelayele wolodamaiti su.

¹⁵ Ti liini Luβen ná-bolodai vǵ be, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ǵilazuve, Galaade yooi zu, ti bǵeni ti vǵ, ti ǵe ti ma: ¹⁶ «Wεε nii ǵa Ǵǵoǵǵ GALAGI ná-nubuseiti ti boga: Lee vaa zu wo woovaladai ǵεεzu, wo wuzǵe Izelayele ná-GALAGI laalǵǵoma? Lee vaa zu wo zǵǵezu Ǵǵoǵǵ GALAGI volu niizu? Mazǵlǵ wa zalaǵa ǵulazu lona bǵǵ vε za, wo la wuzǵǵeni Ǵǵoǵǵ GALAGI laalǵǵoma baa? ¹⁷ Ade faaǵaaza gola ǵǵeni Peyǵǵ, de la de beni ga nade naa ma zaaǵaza, anεε nii é kpǵlǵi laani de ma. Naa la kulani baa? ¹⁸ Wa ga voluave za Ǵǵoǵǵ GALAGI va! Ni wa wuzǵǵena za Ǵǵoǵǵ GALAGI laalǵǵoma, lina, zii ǵa ǵula Izelayele nubusei kpein ma. ¹⁹ Zoi nii feai wo ya ga wǵnǵ, ni naa ǵǵzǵve wo ǵaazu, à va naama yooi zu, nii é ga Ǵǵoǵǵ GALAGI nǵnǵi, vε é seizuve bεteai ná, wo zeí gi zaama. Kεε à mina wuzǵǵe Ǵǵoǵǵ GALAGI laalǵǵoma, à mina wuzǵǵe gi laalǵǵoma, wo va bǵǵ zalaǵa ǵulazu lo, é ǵula Ǵǵoǵǵ GALAGI da-ǴALAGI nǵnǵi volu. ²⁰ Siǵgi zu Zeela ná-doun zunui Akan faaǵaaza golai ǵǵeni la, é vile aniiti ba, niiti Ǵǵoǵǵ GALAGI maǵǵεi veeni ti va, é ti zǵǵeni, Izelayele nubuseiti kpein ti Ǵǵoǵǵ GALAGI ná-ziǵǵaawanai zǵlǵoni, wo naa zǵǵweε ga pagǵ. Tǵ ǵila ta ǵǵeni de, undaa va vili ná-faa nǵi vaa zu.»

²¹ Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ǵilazuve, naati ti Izelayele wolodai zǵiti ta-ǵundigǵiiti goǵǵaavoteni, ti ǵe ti ma: ²² «Ǵǵoǵǵ GALAGI, GALAGI ǵǵǵala la ná, ungo GALAGI ǵǵǵala la ná, Ǵǵoǵǵ GALAGI naa ǵǵweε! Izelayele balaa ka kwεε! Ni kpaka faa ǵa gi keai ma, baa woovalada vaa, é mina gi ǵǵizo za voloi! ²³ Ni gi zalaǵa ǵulazuve loge, nii a ke gi zǵǵe Ǵǵoǵǵ GALAGI va, gi va da gala zalaǵaiti kula ná, ta veβaniiti, ta ziilei zalaǵaiti, Ǵǵoǵǵ GALAGI bǵǵi gi zakpe! ²⁴ Kεε ba-o, naa laade! Gi nii ǵǵεve, gi ǵǵozuvilini, gi da ǵǵisε ga lina ǵa lina, wo-mavofodaiti ti mina ǵe gi-mavofodaiti ma: «Lee bǵfaama ǵa é wo yǵǵzu, wa Ǵǵoǵǵ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI? ²⁵ Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, Ǵǵoǵǵ GALAGI bǵǵi la Zuludén ǵǵeni ga kwεpelemave ade yǵǵzu baa? Wǵnǵ la Ǵǵoǵǵ GALAGI ná-faiti su!» Wo-mavofodaiti ta ǵe ga zaβu, gi-mavofodaiti ti bεteve Ǵǵoǵǵ GALAGI

lebi vai va. ²⁶ Naa gá é keeni, gi gɛ bɔgɔ ma: «Ade zalaɣa ɣulazuwe lo.» E la ga gi va gɛ gala zalaɣa ɣulazu ná, baa zalaɣa ɣiligaa, ²⁷ é gɛ nɔ ga zeele vaa ade yɔgɔzu, ta ade-mavofodaiti zɔgɔzu, ada zegena ná, gi Gɔogɔ GALAGI lebi vai gɛ tɔ bɔgɔi ɣaazu, ga gá-gála zalaɣaiti, ta gá-yiilei zalaɣaiti, ta gá-zalaɣa ɣiligiti. Nii gi pɔ ga é mina gɛ, naa gá ga, yeeta, wo-mavofodai mina gɛ gɔnɔi ma: «Wa-vaa la Gɔogɔ GALAGI ná-faa zu!» ²⁸ Gi ɣeni ma, ni yeeta ta naama bɔei wona gi ma, baa gi-mavofodaiti ma, gá ti woogfaavote, gi gɛ ti ma: «A Gɔogɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣulazuwe ma zii vete, nii gi-memewolani ti kpeteni, é la ga gala zalaɣaiti ti va dá ɣula ná, baa zalaɣa ɣiligaa, keɛ é gɛ ga zeelei ade yɔgɔzu.» ²⁹ Naa maagooza gi va, gi va wuzede Gɔogɔ GALAGI laalɔgɔma, gi va voluave Gɔogɔ GALAGI va za, gi va zalaɣa ɣulazuwe lo, gi va dá gala zalaɣaiti kula ná, ta vebaniiti, ta zalaɣa ɣiligiti, gi va bude Gɔogɔ GALAGI, gá-GALAGI ná-zalaɣa ɣulazuwe maazu, nii é seizuwe ɣakalawe.»

³⁰ Siigi zu zalaɣa ɣula nui Finease ta kundigiti, ta peleyede ɣundigiti, ti naama woozɔgɔla gooti kpein menini da, nii Luβen ná-nuiti ti boni ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti, ti yiileini. ³¹ Zalaɣa ɣula nui Elezaal ná-doun zunui Finease ɣeni Luβen ná-nuiti ma, ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti: «Gi kwεεga za ga Gɔogɔ GALAGI gá ade zaama, tɔzei wo la woovalada vaa ɣeeni Gɔogɔ GALAGI laalɔgɔma. Wo la Izelayele nuiti dɔni Gɔogɔ GALAGI yeezu, é va faa ɣu gɛ ga tiye.»

³² Zalaɣa ɣula nui Elezaal ná-doun zunui Finease ta kundigiti, ti zegeni Luβen ná-nuiti pɔ be, ta Gade ná-nuiti, Galaade yooi zu. Ti vaani Kanaan yooi zu, Izelayele nuiti pɔ be, ti voluvaawo. ³³ Poluvaawogi naa Izelayele nuiti ziileini, ti GALA mama, ti la mɔ ɣeni faa woni ga ti va li, ti va kɔ vεε Luβen ná-nuiti ba, ta Gade ná-nuiti, ti va zoi naa ɣolɔgɔlo, nii ti zeini su. ³⁴ Luβen ná-nuiti ta Gade ná-nuiti ti daaseigi vεeni zalaɣa ɣulazuwe naa va, ga «zeelei,» mazɔɔ ti ɣeni ma: «Tɔgá ga zeelei ade yɔgɔzu ga Gɔogɔ GALAGI gila kpe ka é ga GALAGI.»

23

Zozuwe ná-falima woo ɣaabelagiti

¹ Kona mɔinmɔin ge leveni, Gɔogɔ GALAGI doogɔgi veai ma Izelayele nuiti zea, é ti ɣula ti zili nuiti zea, niiti ti ɣeni ti-maagoolii zu. Zozuwe wola vɔɔzagaɣani niina. ² Zozuwe Izelayele nuiti kpein tolini, ta-ɣewolaiti, ta-ɣundigiti, ta-lukpɔgaaaleve nuiti, ta-ɣɔɔgɔ nu ɣundigiti. E ɣeni ti ma: «Gè wola vɔɔzagaɣa. ³ Wɔun, wo naa kpein kaa, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI keeni ga zii ɣiligiti, wa-vaa zu. Mazɔɔ Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI gá é kɔi ɣɔni wo vε. ⁴ Wεε, gè zoi veeni wo ya ga kpakutoomai, eɣevelei wa-wolodaiti ti la, zii naati ti zo fai yegai voluzu, ta ziiti kpein gè ti-ma zuwu ɣaaleveni, é zo Zuluden va, eyesu é zeeli Kpolode Wolai ma, folo liizu velei. ⁵ Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ti laavili, ti maagooza wo va, é ti bε wo luɣɔ, wa ta-yooi zede ga wɔnɔ, eɣevelei Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI boni la wo ma.

⁶ «À ɣaaɣa ga zebɛi pε, wo naa kpein so, wo zie la, nii sevei, Moize ná-tɔ sevei zu, wo mina zede ba ga yeezai, baa ga ɣɔvei. ⁷ A mina zupu, wa zii niiti ti yegai wo zaama. A mina ta-ɣalagiti daasei bo. A mina ta wo wa-ɣona wo faiti su. A mina ti lebi. A mina nɔkɔ ti wu. ⁸ Keɛ à ɣili Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI va, eɣevelei wo keezu la zaagaza.

⁹ «Naazu Gɔogɔ GALAGI gá nubuse mɔinmɔingiti kpe wo luɣɔ, niiti ti zebɛi wola wɔɔbai, eyesu za zeeli, nu nɔpε ge la de loni wo luɣɔ, é va zoo wo la. ¹⁰ Wo

zaama, nu ɣilagi ɣeni nu waagilagi (1 000) ɓeɛzu, mazɔɔ Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣeni kɔɔi ɣoozu wo ɓe, eɣɓeɓeɓe ɛ boni la. ¹¹ A dama ga ɓooɣɔ gola, à Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI neɛ ɓe.

¹² «Mazɔɔ ni wa ɓoluavena tɔun ba, wo ɣili ziiti ba, ti de wo zaama, wo wulu ɓooɣɔ ma wa tiye, ni wa zupuna wa tiye, ¹³ à suɣweɛ ga Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI la yeɣa zii niiti kɓeɛzu wo luɣɔ, keɛ ta ɣe wo ɓe ga tumɔi, ta balii, ta kpakɔi ɛ wo loɣazu, ta ɣaingi ɛ wo-ɣaazuɓe, eyesu wo undaavili zou ɓagɔi zu, nii Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI feeni wo ɓe.

¹⁴ «Nɔun nà, nà ga ɓa zaazu. Niizu à suɣweɛ ga pagɔ wo-yiimaɓe ta wa-ɣisiɛi zu, ga Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-minazeɣe kɓeɓe ɓagɔiti ma wooi gila kpalaa sunaka la yeɓi. Ti pe daazeɓe wo ɓe, gila kpalaa sunaka la yeɓi. ¹⁵ Eɣɓeɓeɓe Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-minazeɣe kɓeɓe ɓagɔiti boni la wo ma, ti laazeɓe wo ɓe, toɣa maanooɣɔ vaiti daazeɓe wo laalooɣɔma, eyesu ɛ wo-ma zuwu ɣaaleɓe, wo ɣula zou ɓagɔi ɣa, nii ɛ feai wo ɓe. ¹⁶ Ni wa minazeɣegi ɣolooɣolona, nii Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI boni wo ɓe, wo li, wo ɗa gala kiligiti deɓi, wo ɗa nɔkɔ ti wu, Ɔooɣɔ GALAGI ɣa yiigaawana wo ma, toɣa wo ɣula zou ɓagɔi naa ɓa, nii ɛ feai wo ɓe, wo undaavili.»

24

Gaaleba ɣaabelagi ti boni Sikeme

¹ Zozuwe Izelayeɓe wolodamaiti kpein gaaleɓi ba Sikeme. E Izelayeɓe ɣewolaiti tolini, ta kundigiiiti, ta tukɓooɣaaleɓe nuiti, ta kooɣɔ nu ɣundigiiiti. Ti loni GALA gaazu.

² Zozuwe ɣeni nuɓuseɓi kpein ma: «Ɔooɣɔ GALAGI, Izelayeɓe ná-GALAGI wooi ɣaa: «Suɣooza gola, wo-memeɓwolani, Teela ɓooɓɔ, Abalaame ta Naɣɔɔlni ti-ɣeɛ, naati ti zeini zie wolai Ufelate ɓolu ɓele yooi zu, ti ɣeni gala kiligiti deɓizu. ³ Gè wo-memeɓwola Abalaame zegeni zie wolai Ufelate ɓolu ɓele yooi zu. Gè zieni la Kanaan yooi zu ná pe. Gè mavofodai mɔinni gola, gè Izaake ve zea ga doun zunui. ⁴ Gè Zakooɓe ta Ezawu veeni Izaake ya. Gè Seyiil ɣize yooi veeni Ezawu ɓe ga nɔnɔ. Zakooɓe ta ná-doun zunuiti ti liini Ezipete yooi zu.

⁵ « Suɣoozaai ma, gè Moizeni ta Aalɔn leveni, gè maanooɣɔ vaa mɔinmɔin daa Ezipete yooi ma, naa ɓoluma gè wo ɣula ná. ⁶ Gè wo-memeɓwolani kulani Ezipete yooi ɓa, wo zeeli kpolooɗeɓi ma. Ezipete nuiti ti ɓileni wo-memeɓwolani polu ga wotoloiti, ta soo ɓize zalavusuiti, ti zeeli Seeli Kpolooɗeɓi ɓɔ be. ⁷ Wo-memeɓwolani ti kpeei looni goizu. Gè kpidii ɓoni wo yooɣu zu wa Ezipete nuiti, gè kpolooɗeɓi ɣaafale ma, gè pu ti ma, ɛ ti maalooɣu. Wo naa kpein suɣweɛ ga pagɔ, nii gè keeni ga Ezipete nuiti. Wo yeɓi zeini teɓeɓeɓe zu, eyesu suɣooza.

⁸ « Gè liini ga woye Amooɓ nuiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuludɛn ɓolu ɓelei, folo ɣulazu ɓelei. Ti kooi ɓeɓeɓe wo ɓa, keɛ gè zobogi veeni wo ɓe, wo pile ɓooɔ ti ma. Wo ta-yooi zegeni ga wɔnɔ, gè ti ɣolooɣoloni wo luɣɔ. ⁹ Sipooɓ ná-doun zunui Balake, Moaɓe masagi wuzegeni, ɛ Izelayeɓe zakpe. E Beyooɓ ná-doun zunui Balaame lolini, ga ɛ wo voovo. ¹⁰ Keɛ gè la ɣeni keeni, gè ɓa woilo Balaame wooi ma, tuyai ɣa ɛ tooni wo ɓe. Gè wo ɣulani Balake yeezu.

¹¹ « Wo Zuludɛn maazubudɛni, wo ɓa Zeeliko. Naama laa wolai zu nuiti ti wo zakpeni, gè zobogi ve wo ɓe, wo pile ɓooɔ ti ma. Pele nɔ ɣana wo ɓooɔni la Amooɓ nuiti ma, ta Feeleeze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Ɔete nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeeɓuse nuiti. ¹² Gè kaogiti teveni wo luɣɔ, ti Amooɓ nuiti ta-masa felegai teiti kpeeni wo luɣɔ, ti ti maagooza wo ɓa, wa-wooɣa zɔkpɔi ɓaa wa-meɛin laade, wo ɓa ti ɓee la. ¹³ Gè zooi veeni wo ɓe, nii wo la tii ɣeɓeɓe ma,

ta taa wolaiti wo la ti loni, wo zeizu ti zu, ta leezen beleiti, ta wolive wuluiti, niiti wo la ti ziinni, keke wo ma waaiti miizu.» »

*Izelayele nuiti ti yiimazege vai
ga Goofo GALAGI lebi vai*

¹⁴ Zozuwe geni ti ma: «Niizu, à lua Goofo GALAGI va, wo debi ga soledai ta woodogiladai. A gala kiligiti kula bofo zaama, niiti wo-memewolani ti geni ti lebizu zie wolai Ufelate volu vele ta Ezipete yooi zu. A Goofo GALAGI lebi.

¹⁵ Ni é la neni wo ve ga wo Goofo GALAGI lebi, à yiimazege za ga galagi naa, nii wa debi, baa naati niiti wo-memewolani ti ti lebi ni zie wolai Ufelate volu vele yooi zu, baa Amool nuiti ta-galagiti, niiti wo zeini ta-yooi zu. Nà-o, nà-pelēyēgei-yo, gá Goofo GALAGI lebi.»

¹⁶ Nubuseiti ti goofaavoteni, ti ge ma: «Naama gisiei maagooza gi va, gi va gele Goofo GALAGI va, gi va gala kiligiti debi! ¹⁷ Mazoloo Goofo GALAGI, gá-GALAGI ga é gi fulani Ezipete yooi va, gá gi-memewolani, zoi nii gi geni su ga duaiti. E poo golaiti keni gi gaazu, é gi makeni pelei zu, ve kpein gi zieni ná, ta nubuseiti kpein saama, niiti gi ta-yooi maazubudeni. ¹⁸ Goofo GALAGI ga é nubuseiti kpein kpeni gi lufo, ma un ge da ma me ga Amool nuiti ti geni zeini zoi tei su. Gá balaagi, gá Goofo GALAGI lebi, mazoloo tofa ga gá-GALAGI.»

¹⁹ Zozuwe geni nubuseiti ma: «Wo la zooga wo va Goofo GALAGI lebi, mazoloo GALAGI ve jadegai, GALAGI ve toloai, é la wa-lò kologologiti su-vaayega, ta wa-gotoiti. ²⁰ Wa gelena ba, wo da gala kiligiti debi, tofa gale ma wo laalofoma, é faa nai ge ga woye. E faanēi gea voluma wo ve, tofa wo-ma zuwu gaaleve.»

²¹ Nubuseiti ti Zozuwe woodaavoteni, ti ge ma: «Ba-o! Goofo GALAGI ga gá debi.» ²² Zozuwe geni ti ma: «Wo gea ga zeeleiti, wa bofoi wo laalofoma, ga wa ga wo yiimazegea ga Goofo GALAGI, ga wo debi.» Ti goofaavoteni, ti ge ma: «Gá ga ma zeeleiti.»

²³ Zozuwe geni ti ma: «Ni naa ve, à beteve gala kiligiti ba, ti wo zaama, wo lati Goofo GALAGI ma, Izelayele ná-GALAGI, ga wo-yiimave pe.» ²⁴ Nubuseiti ti goofaavoteni, ti ge ma: «Gá Goofo GALAGI lebi, gá-GALAGI, gi golo ná-deveiti be.»

Minazefegi unso fai

²⁵ Naama volo ná Sikeme, Zozuwe minazefegi unsoni nubuseiti be, é tagi ve ti ya, ta deveiti. ²⁶ Zozuwe niima vaiti kpein seveni GALA ná-Tò Sevei zu. E kotu wolai zegeni, é gaalo sene gului wu, nii é geni Goofo GALAGI zeizu jadegai. ²⁷ Zozuwe geni nubuseiti ma: «Wele, kotui nii ga gezu ga zeele ade laalofoma, mazoloo wooi kpein Goofo GALAGI bogai ade ma, é naati pe menige. Ungo, tofa ge ga zeele wo laalofoma, ga wo mina gele wa-GALAGI va.» ²⁸ Ti begai ma, Zozuwe yebeni nubuseiti ba, ese ge li, é zeí ná-poganii unda.

Zozuwe zaa vai

²⁹ Naama vaiti poluma, Nun ná-doun zunui Zozuwe, Goofo GALAGI ná-botige nui zaani, ná-konagi geni ga kona ungila kona puugo (110). ³⁰ Ti maagfuluni zoi naa zu, nii é sáloni ga nóno, Timenate-Seela, Efelayime gize yooi zu, Gaase gize lekpehave nu govezuve.

³¹ Izelayele nuiti ti geni Goofo GALAGI lebizu, Zozuwe zii ma voloi pe su, saa voluma balaa, kewolai naati sii ma voloi pe su, niiti ti yeni vulua Zozuwe ná-siegi kpein su, ti naama vaa wolaiti kpein kaai, niiti Goofo GALAGI ti geeni Izelayele ve.

³² Zozefe ma gaeiti Izelaye le nuiti ti vaani ga tiye, ti zege ga tiye Ezipete yooi zu, ti naati maafuluni Sikeme taazuve, zou goi naa zu, nii Zakobe geyani ga wali gae ungila (100), Gamool mavofodaiti ma, nii e geni ga Sikeme keege. Na geni ga Zozefe mavofodaiti ton ma yooi ta.

³³ Aalon na-doun zunui Elezaal balaagi zaani. Ti maafuluni gizei ma, nii e veeni na-doun zunui Finease ya, Efelayime gize yooi zu.

Tukpɔɔfaaleve Nuiti Ta-Zευει Σευει Ιωζειζυυε

Faiti ti zευει Tukpɔɔfaaleve nuiti ta-zευει zu, naati toge naama vaiti ba, niiti ti gεeni Izelayele nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, Zozuwe gεai ma loni ti untuɔɔ, eyesu naama gɔnagiti ti be niiti ti gεeni Samiyele nά-siegi zu, aisa masadai lɔɔ va ze.

Niima vaiti ti gεeni kona waagila unsavagɔ puulɔsava (1 380) ta kona waagila puulɔlugɔ (1 050) yɔɔɔzuυe, ɔaa kona waagila unfele puufelegɔ (1 220) ta kona waagila puulɔlugɔi (1 050) yɔɔɔzuυe, aisa Yesu Kilista va zɔlɔɔ.

Naama laaseigi, ga tukpɔɔfaaleve nuiti, naa gα ga ga nuiti ti zobogi zɔlɔɔni GALA ɔɔɔi yeezu, ε la ga faawo bo faa gila nɔ, keke ti loni nuɔuseiti untuɔɔ faiti pe su, ti gε ga ta-gundigiiti. Ti bolodamai tanigaani kula ɔalaa faaɔagiti su.

Tukpɔɔfaaleve nuiti ta-zευει gαagwεευe su ga faa wola savagɔ:

1) Ma mɔungi gα naama vaiti dεεzu, niiti ti gεeni Izelayele nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, eyesu Zozuwe za (1:1 ε li 2:10).

2) Fai velesiei gα dεεzu, velegi GALA ga ɔa nά-nuɔuseiti unmɔɔ da, ε yeelo nuiti ba, ε ti leve ti unmɔɔ fai naa gε (2:11 ε li 16:31).

3) Fai zavasiei gα dεεzu ga faazupui gεni gεεzu Izelayele wolodama nuiti saama, aisa masadai va ze kpasu (gαagwεsu 17 ε li 21).

Faiti kpein ti gεeni ga Izelayele nuiti, tukpɔɔfaaleve nuiti ta-zευει zu, naati ti gεeni tɔɔzei ti yɔɔɔzuυe gεvelei va ta GALA. Siegi zu ta la woɔvaladai gεena la ga GALA, nuɔuseiti ti ɔena ti maanɔɔ, niiti ti zeini ti zaama, ta ti-maaɔoolii zu geleiti ɔalaa. Keke ta la gαlena ma GALA ma, ti woɔgula ma ga ε ɔɔ ti va, GALA ge gεni ti unmɔɔsu. Yeenɔpe nɔ, tegai gεni ti volu ga ti nɔkɔ gala kiligiti bu, niiti ti gεni Kanaan yooi zu, ɔaa ti vile GALA polu ta ɔɔɔi ta-gulagaanεεzui vaa ma (gαagwεsu 17 ε li 18), ɔaa ti yeema GALA nά-deveiti ma (gαagwεsu 19 ε li 21). Ta la gεna naa gεa, undaavili pelei gα ti ɔena so, ni GALA ge la vaani, ε va ɔɔ ti va.

Fai zavasiei gα naa lεεzu, velei Izelayele nuiti ta la gε la, ni ta ɔɔɔ yeema nɔ, ti volu la zeini GALA ba. Toɔa dεεzu deɔgemu ga, GALA nά-nuɔuseiti, gaazagagi gα ga, keni ε gwεε, ga zobogi ɔegele gα ti wɔinni ti ta-eteai zie su? Soloo faa gα ga nά nei, ga εεε ge nά-eteai zie, eɔvelei soloogai la nɔ gaazu?

*Lεkpeμave nu yeezazu vele wolodaiti
ta-yooi zo fai*

¹ Zozuwe zaai ma, Izelayele nuiti ti Gɔɔɔ GALAGI gαazagani, ti gε ma: «Gi zaama, ɔe gα a li mɔunpa, ε kɔɔi υεε Kanaan nuiti ba?»

² Gɔɔɔ GALAGI gεni ma: «Zuda mɔunpa ka a li, gε zɔoi lɔa zeezu.»

³ Zuda nuiti ti gεni ti-gεeloin Simiyɔn nά-nuiti ma: «Ade le wo ɔɔ gi va zɔoi naa vaa zu, nii feai gi ya, ade Kanaan nuiti sakpe, gá ɔalaa gá vile wo volu, ade li naama yooi zu, nii feai wo ya.»

Simiyɔn nά-nuiti ti vileni ti volu ti li. ⁴ Zuda nuiti ti lεeni, Gɔɔɔ GALAGI Kanaan nuiti dɔɔni ti yeezu, ta Feeleeze nuiti. Ti zunu waapuugɔ (10 000) vaani naati ba Beezeke. ⁵ Ti masagi Adɔni-Beezeke gαani Beezeke, ti sakpeni, ti zobogi zɔlɔɔni Kanaan nuiti ma, ta Feeleeze nuiti. ⁶ Adɔni-Beezeke ɔizeni, keke ti vileni polu, ti so, ti zeezinεkpotogiti ta kɔɔzinεkpotogiti teveni ba. ⁷ Adɔni-Beezeke gεni ma: «Masa puulɔfela (70), niiti ti ti-yeezinεkpotogiti, ta

ti-ɔɔɔzinekpogiti teveni ba, naati ti ɔeni daamianigi motai yevezu, nii é ɔeni loozu, é da ɔula ná-tabalii ɔa. GALA ge naa ɔea ga ze, nii gè keeni.» Ti liini la Zeeluzalɛme, miná ɔa é zaani ná.

⁸ Zuda nuiti ti laalɛni Zeeluzalɛme wu, ti soni. Ti ma laai zu nuɔuseiti pe paa, ti abui lo taai va. ⁹ Naa voluma, ti liini ti kɔɔi veɛ Kanaan nuiti ba, niiti ti ɔeni zeini gize yooi zu, ta lekɔemave nu yeezazuve yooi zu, ta zieleave ma nemai zu.

¹⁰ Zuda nuiti ti kɔɔi veɛni Kanaan nuiti ba, niiti ti ɔeni zeini Geebelɔn, nii daaseigi ɔeni mɔungi ga Kiliyate-Aaleba. Ti zobo sɔlɔni Seesayi nuiti ma, ta Ayiman nuiti, ta Talemayi nuiti. ¹¹ Ti zɛɔeni miná, ti li ti Deɔiil nuiti sakpe. Mɔungi, Deɔiil laaseigi ɔeni ga Kiliyate-Seefeel. ¹² Kalɛbe ɔeni ma: «Nà doun anzanui Akesa ve naama nui ve ga anza, nii a Kiliyate-Seefeel zakpe, é so.» ¹³ Kalɛbe deɔei Kenaze ná-doun zunui Wɔteniyele ɔa é ná zoni. Kalɛbe ná-doun anzanui Akesa veeni be ga anza. ¹⁴ Seeliai ma sinigi va be, é deeni ga naa, ga naa kpalagi ta vali keɔɔe Kalɛbe ma. Naa volu, Akesa vilini, é zeɔe ná-soovalegi ɔma. Kalɛbe gaazaɔani, é ɔe ma: «Leeni ɔa wɔin è ma?»

¹⁵ E gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Faanɛ ɔe bè! Ziungaa ve bè, mazɔlɔ zooi è sèidai su, lekɔemave nu yeezazuve, naa vɔɔve.» Kalɛbe ziungiti feeni be maazu velei, ta buu velei.

¹⁶ Ken nuiti, Moize nekoi mavofodaiti, ti zɛɔeni Zeeliko, Dɔza Taa Wolai, ta Zuda nuiti, ti li ti zeɔi nuɔuseiti saama, tevebai zu Zuda yooi zu, ve ná Alade lekɔemave nu yeezazuve. ¹⁷ Zuda nuiti ti ɔni ti-ɔeɔloin Simiyɔn ná-nuiti ba, ti li ti Kanaan nuiti sakpe, niiti ti ɔeni zeini Sefate. Ti nuɔuseiti kpein suwuɔaaleveni, ti taai ɔologolo neɔeɔeɔ. Ti taai naa laasei peeni ga Gɔɔlema (nii poluve ga «é ɔologologa»). ¹⁸ Zuda nuiti ti Gaza zoni balaa, ta Asekalɔn, ta Ekelɔn, ta naama laa wolaiti maɔoolii ma yooiti. ¹⁹ Gɔɔɔ GALAGI ɔɔɔi ɔeni ti va, naa ɔa é keeni Zuda nuiti ti zoo, ti gize yooi zo. Kele ti la ɔeni zooni, ti va petugi zu nuiti kpe, mazɔlɔ naati, kɔɔɔ wotoloiti ti ɔeni naati zea, nii é ga kɔlu geleiti. ²⁰ Kalɛbe Geebelɔn zɔlɔni, eɔevelei Moize ma levei veeni la. E Anake mavofoda savagoiti kpeeni ná. ²¹ Benzamen mavofodai la ɔeni Yeebuse nuiti kpeeni, niiti ti ɔeni zeini Zeeluzalɛme, naati ta de zeini Zeeluzalɛme zaɔɔa, ta Benzamen mavofodai.

Lekɔemave nu ɔvezu vele wolodaiti ta-yooi zo fai

²² Zozefe mavofodai balaa liini, é laale Beetele wu, Gɔɔɔ GALAGI ɔeni ti va. ²³ Ti nuiti teveni ga ti Beetele taai veɔe, nii mɔungi daaseigi ɔeni ga Luze. ²⁴ Keelaiti ti zunu ɔila kaani, é da ɔula taazuve, ti ɔeni ma: «Pele le ga giye, ve gá lɔ ná taazuve, gá faanɛ ɔe è ve.» ²⁵ Pelei ta leɛ la taazuve, é naa leeni ga tiye. Ti taa nuiti kpein paani, kele ti zunui naa ta ná-peleyeɔei yeɔi ná, naati ti li. ²⁶ Zunui naa liini Gete nuiti ta-yooi zu, é taai loni ná, é daasei peeni ga Luze, daaseigi naa ɔa é ba zaɔɔa.

²⁷ Manasee nuiti ti la ɔeni Bete-Seyan nuiti kpeeni, ta Taanake nuiti, ta Dɔɔl nuiti, ta Yiɔeɔeyame nuiti, ta Megido nuiti, ta ti-vaalobaiti kpein. Kanaan nui naati ti yeɔi zeini ma yooi zu. ²⁸ Siegi zu Izelayele nuiti sebei wɔlɔni la, ti ɔeni boti baagi veezu ti ya, ti da ke, kele ti la ɔeni ti beeni.

²⁹ Efelayime nuiti ti la ɔeni Kanaan nuiti kpeeni, niiti ti ɔeni zeini Geezeel, naati ti yeɔi zeini Efelayime nuiti saama.

³⁰ Zaɔulɔn nuiti ti la ɔeni zooni ti va Kitelɔn nuiti kpe, ta Naɔalɔle nuiti. Kanaan nui naati ti yeɔi zeini Zaɔulɔn nuiti saama, kele naati ti ɔeni boti baagi veezu ti ya, ti da ke.

³¹ Aseel nuiti ti la ɣeni Ako nuiti kpɛeni, ta Sidɔn nuiti, ta Aalaɓe nuiti, ta Akeziɓe nuiti, ta Ɔeleɓa nuiti, ta Afike nuiti, ta Legɔɓe nuiti. ³² Aseel mavofodaiti ti zeini Kanaan nui naati saama, niiti ti ɣeni zeini zooi naa zu, mazɔɔ ti la ɣeni ti ɓeni.

³³ Nefetali nuiti ti la ɣeni Bete-Seemese nuiti kpɛeni, ta Bete-Anate, ti yeni zeini Kanaan nui naati saama, niiti ti ɣeni zeini zooi naa zu. Kεε ti ɣeni boti ɓaagi veezu taa wola felegɔi naati su nuiti zea, ti ɗa ke.

³⁴ Amɔɔl nuiti, ti Dan ná-nuiti kpɛeni, ti ε gize yooi zu, ti la ɣeni vaani bu ga ti yei nemei zu. ³⁵ Amɔɔl nuiti ti yeni zeini Gaal-Geelɛse, ta Ayalon, ta Saaleɓime, keε Zozefe mavofodai zεɓei ɣeni liizu ga wɔɔɓa ti laalɔɔma, ti ɣeni boti ɓaagi veezu ti ya, ti ɗa ke. ³⁶ Amɔɔl nuiti ta-ɣwεpelemave liini gize yɔɔɔzuve Akelaɓime, é zo Seela, é li ná volu velei.

2

Izelayele nuiti ti la ɣeni ɣeni ga wooɣɛɣila nu

¹ Ɔooɔɔ GALAGI ná-keelai zεɣeni Gilegale, é va Bɔkime, é ɓeni Izelayele nuiti pɔ, é ɣe ti ma: «Gè wo ɣulani Ezipete yooi va, gè vaani ga woye zooi naa zu, nii gè minazεɣeni ná-faa zu, gè ma ɣonai wo, wo-mεmεwolani be. Gè ɣeni ma: «Eyesu ɔɔ, gè la ná-minazεɣegi ɣoloɣologa wo letema. ² Wɔun wa, wo la minazεɣe boga niima yooi ma nuɓuseiti be, wa ta-zalaɣa ɣulazuɓeti toka.» Kεε wo la woiloni gɔoi ma. Lee vaa zu wo naa ɣeeni? ³ Názu ɣa gè ɣeni la ma, gè la ti ɓeezu wo luɔɔ, ta yesu wo ɣoba, ta-ɣalagiti ti ɣe ga baliiti wo luɔɔ.»

⁴ Siεgi zu Ɔooɔɔ GALAGI ná-keelai niima wooiti boni la Izelayele nuiti ma, nuɓuseiti ti tɔzeini ga wɔɔɓa. ⁵ Ti naama adave laasei pɛeni ga Bɔkime (nii poluve ga «gɔɔ nuiti»). Ti zalaɣaiti kulani ná Ɔooɔɔ GALAGI ve.

Zozuwe zaa vai

⁶ Zozuwe yeeɓeni nuɓuseiti ba, Izelayele nuiti ti liini ti zooi zεɣe, ti ɣilagilagi zei ná-poganii unda. ⁷ Nuɓuseiti ti ɣeni Ɔooɔɔ GALAGI leɓizu, Zozuwe zii ma voloi pε su, ta kewolai naati kpein ta-ziegi zu, niiti ti ɣeni ma ta Zozuweni, ti keewoti wolaiti kpein kaani, niiti Ɔooɔɔ GALAGI ti ɣeeni, Izelayele ná-faa zu.

⁸ Nun ná-doun zunui Zozuwe, Ɔooɔɔ GALAGI ná-botigε nui zaani, siεgi zu ná-konagi ɣeni la ga ungiila puugɔ (110). ⁹ Ti maagɣuluni ná-zooi ma, nii é sɔɔɔni ga nɔnɔ Timenate-Geelɛse, Efelayime ɣize yooi zu, Gaase gizei lekpeɓave nu ɣɔvezuve. ¹⁰ Ma ɣeɣalamaiti kpein ɓalaa ti zεɣeni ná, ti za, ti li ti-mεmεwolani pɔ, ti zaai. Ɔeɣalama ɣili ge wuzεɣeni naati poluma, nii é la ɣeni Ɔooɔɔ GALAGI ɣwεε, anεε keewotii nii é keeni Izelayele ná-faa ma.

Nuɓuseiti ti ɣele vai Ɔooɔɔ GALAGI va

¹¹ Názu ɣa Izelayele nuiti ti Ɔooɔɔ GALAGI wanama vai ɣeeni la, ti Baale ɣalagiti ɗebini. ¹² Ti ɣeleni Ɔooɔɔ GALAGI va, ti-mεmεwolani ta-ƆALAGI, nii é ti ɣulani Ezipete yooi va, ti vile gala kiligiti polu, nuɓuseiti ta-ɣalagiti saama, niiti ti ti-maagoolii zu. Ti ɣeni nɔkɔsu ti wu, ti ɗa Ɔooɔɔ GALAGI yiiɣaawana. ¹³ Uele ɣana ti ɣeleni Ɔooɔɔ GALAGI va, ti ɗa Baaleni ɗebi ta Asetaateiti.

¹⁴ Ɔooɔɔ GALAGI yiiɣaawanani Izelayele nuiti ma. E ɓeni ti va, toosu nuiti ti loo ti ma, é la ti maaloboni. E ti ɔɔni ti zili nuiti zeezu, niiti ti ɣeni ti-maagoolii zu, ti la zobo sɔɔɔni, ti va lo ti zili nuiti daalɔɔma. ¹⁵ Siεnɔpe su ta la liina la kɔɔmave, Ɔooɔɔ GALAGI ɣeni sugoloɣolosu ti ya, eɣevelei é boni la ti ma, é ma ɣonai wo. Uele ɣana ti ɔɔni la iɣɔteve wolai zu.

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI tukpɔɔgaaleve nuiti buzeɔɔeni, niiti ti ti ɔɔizoni, ti ti ɔɔula ti zili nuiti zea, niiti ti ɔɔeni loozu ti ma. ¹⁷ Kele ti la ɔɔeni woilosu ta-lukpɔɔgaaleve nuiti gooi ma. Ti ɔɔeni nɔ bɔɔɔɔ ɔɔɔɔzu ga gala kiligiti, ti da nɔkɔ ti wu. Ti ɔɔeni zeɔɔezu gaamanɔ naama veleɔi va, nii ti-memewolani ti zieni la, niiti ti ɔɔloni Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-deveɔi ve, ti la ɔɔeni vɔkɔɔɔni naati ma, ti zie veleɔi ɔɔeni ye. ¹⁸ Siɔɔɔɔpe su Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni tukpɔɔgaaleve nui levesu da, ɔɔeni ɔɔezu naa va, ɔɔni ti unmaɔ, ɔɔni ti ɔɔula ti zili nuiti zeezu, tukpɔɔgaaleve nui naa nɔ-yeɔɔɔɔɔɔɔɔ kpein su. Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI a la nɔ-nuɔuseɔi kaana, ti da kpeɔi loo unbawului wu, ti zili nuiti zea, ti da ti maanɔɔɔ, ti maawɔin ɔɔeni sosu. ¹⁹ Kele siɔɔɔ zu tukpɔɔgaaleve nui a la zaana la, nuɔuseɔi ti bena tɔɔzeɔi ga bɔɔɔɔ ɔɔɔɔza mɔnɔ, ɔɔni leve ti-memewolani tɔnɔi va, ti vile gala kiligiti polu, ti da ti lebi, ti da nɔkɔ ti wu, ti la ɔɔeni yeebesu ti-zɔ nɔiti ba, ta ta-ɔɔikpaiti.

GALA ge Izelayele laɔ vai voluɔɔulai zu

²⁰ Gɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani Izelayele ma, ɔɔni ɔɔni ma: «Tɔɔzeɔi niima nuɔuseɔi ti nɔ-minazeɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ, nii ge boni ti-memewolani be, tɔɔzeɔi ti la ɔɔloni ɔɔoi ve, ²¹ nɔun nɔ, ge la mɔ zii niiti gila kpalaa kpea, teiti ti yeɔai nɔ, eyesu Zozuwe za, ²² naa ɔa a ke ge ti ɔɔni ga Izelayele voluɔɔula anii, ge kwɔɔ, ni ta zie ga nɔ-pelei, eɔɔvelei ti-memewolani ti zieni la, ti ɔɔlo be.» ²³ Gɔɔɔɔ GALAGI zii naati zeni nɔ, ti zeɔi ziiɔɔɔ zu, ɔɔni la ɔaazuvileni ga ti bea, teiti ɔɔni la ɔɔni Zozuwe yeezu.

3

¹ Ziiti peɔɔ, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI ti yeɔni zoi zu, ga ti ɔɔni ga voluɔɔula anii Izelayele ve, tiya ɔa ti la ɔɔeni Kanaan yooi zo fai ma ɔɔni ta ɔɔni. ² Naa ɔɔni ungi ɔɔni ga ɔɔɔɔɔɔɔɔ niinei, ɔɔni wuzeɔɔezu Izelayele nuiti saama, niiti ti la kɔɔɔɔ vaa ɔwɔɔ, naati ti kɔɔɔɔ vai maalele. ³ Gɔɔɔɔ GALAGI Filiseti nuiti ta-masada laɔɔɔɔ ma nuɔuseɔi zeni zoi zu, ta Kanaan nuiti kpein, ta Sidɔn nuiti, ta Geeve nuiti ti ɔɔni zeini Liban ɔɔzeiti ma, ɔɔni zo Baale-Gelemɔn gizei ma, eyesu ɔɔni zeeli Lebo-Gamate. ⁴ Zoi naati ti ɔɔni nɔ, Izelayele voluɔɔula vai ma, ni ta ɔɔlo deveiti be, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI ti veeni ti-memewolani zea ga Moize maavele.

⁵ Izelayele nuiti ti zeini Kanaan nuiti saama, ta Geɔe nuiti, ta Amɔɔl nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeeɔuse nuiti. ⁶ Ti zoi naati su nuiti ti-loun anzanuiti seini ga ti-anzaiti, ti ti-loun anzanuiti fe naati ti-loun zunuiti be ga ti-anzaiti, ti da ta-ɔaɔagiti deɔi.

Wɔteniyele, tukpɔɔgaaleve nui Izelayele unda

⁷ Izelayele nuiti ti Gɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɔni. Ti yeemani Gɔɔɔɔ GALA ma, ta-GALAGI, ti li ti da nɔkɔ Baaleni bu, ta Aseelani. ⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani Izelayele ma, ɔɔni ti uɔɔini Meezɔɔɔtami masagi Kusan-Liseyatayime ma. Ti duɔlai ɔɔni Kusan-Liseyatayime yeezu ga kona dɔsava. ⁹ Ti kpeɔi looni Gɔɔɔɔ GALAGI woizu, naa unmaɔ nu wuzeɔɔeni Izelayele nuiti be, naa ti ɔɔizoni, Wɔteniyele ɔɔni ga naa, nii ɔɔni ga Kenaze nɔ-doun zunui, Kalebe deɔi. ¹⁰ Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-Zenvui ɔɔni tɔun ba. E ɔɔni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayele unda. E liini ga kɔɔi Kusan-Liseyatayime laalɔɔma, Meezɔɔɔtami masagi, Gɔɔɔɔ GALAGI zobogi veeni be, ɔɔni pile sɔɔɔ naa ma. ¹¹ Ziileɔi ɔɔni zoi zu nɔ pe, kona uunaanigɔ (40) laawu. Kenaze nɔ-doun zunui Wɔteniyele zaani.

*Eɖude,
tukpɔɔfaaleve nui Izelayele unda*

¹² Izelayele nuiti ti Ɔɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɖeɛni mɔnɔ. Naa maavele ma, Ɔɔɔɔɔ GALAGI Moabe masagi Egelon iɔɔɔɔni, é wuzeɖe Izelayele laalɔɔma. ¹³ Egelon Amɔn nuiti kpɔni bɔɔɔ va, ta Amaleke nuiti, ti li ti laale Izelayele wu, ti zobogi zɔɔɔni ma, ti kpe ti kula Zeeliko va, Dɔza Taa Wolai, ti so. ¹⁴ Izelayele nuiti ti lɔni duɔlai zu, Moabe masagi Egelon yeezu, kona puugɔ maazu lɔsava (18) laawu.

¹⁵ Izelayele nuiti ti kpeei looni Ɔɔɔɔɔ GALAGI woizu, naa unɔɔ nu leveni ti ma ga Eɖude, Benzamen nui, Geela ná-doun zunui, nii é ɖeni ga kɔve nui. Izelayele nuiti ti valini ma ga é li ga maazoloo ganii Egelon vɔ, Moabe masagi. ¹⁶ Eɖude boɖa zɔkpɔi bɛteni bɔɔɔ ve, ga gaavelegi, é ɖe ga zeelo felegɔ ta tukpe (2,5), é gilini ná-saamaɖiligi va ná-seɖei wu, ga zeezazu vele kpalai ma. ¹⁷ E liini é maazoloo ganii ve Egelon ya, Moabe masagi. Tama Egelon ɖeni ga zunui, nii gola wɔɔɔni. ¹⁸ Siɛgi zu é ɖeni da ga maazoloo ganii ve zea, é yeebeni zunuiti ba, ti li, tɛiti ti vaani ga anii naati. ¹⁹ Seeliai ma kɔɔɔ ganigiti pɔ bɛ, ti ga kɔtui, Gilegale ɖobave, é ɖaleni ma volu, é ɖe masagi ma: «Ee, masagi, keela woo ɖa zèa, è ve, é ga daɔɖufuzu vaa.»

Masagi devei veeni ga ti ɔe ba, niiti kpein ti ɖeni ná, naati pe ti ɖulani pelei wu. ²⁰ Názu ɖa Eɖude maabuɖani la masagi va, é ɖeni zeini sangasoɔ wu maazuve, nii é makeni bɔɔɔ ve dooɖo bosuve maazuve, fiilei ɖa. Eɖude ɖeni ma: «GALA ná-keela wooi ɖa é zèa, ga é wo è ma.» Masagi wuzegeni ná-kpɔkpɔgi zu. ²¹ Eɖude ɖɔvei maalenii yeezazu vele, é boɖa zɔkpɔi mɛɛnni, é pu ba kogi zu. ²² Ma ungi balaa lɔni, ma mɛɛngi laa voluma, mawulɔi ziɛni ma mɛɛngi ma, é naa laaɖulu. Mazɔɔ boɖa zɔkpɔi folokulani ga polu vele, é la ɖeni mɛɛnni, é va kula. ²³ Eɖude ɖulani ga pele volu vele, é daaɖulu, é sɔɔɔgi loo.

²⁴ Siɛgi zu é ɖulani la, masagi ná-botigɛ nuiti ti liini ti naa vete, ti kaani ga sangasoɔ ma velelaveti daaɖuluni, sɔɔɔgi loo. Ti ɖeni ma: «Tanisu, toɖa ɖe latini pelei volu.» ²⁵ Ti ɔɔɔni ga maabɔunga, kele tei é la ɖeni sangasoɔ ma velelaveti daalaoni maazuve, ti kpakui zegeni, ti daalao, pete ti-maliɖii ɖeni laani zooi ma, saai.

²⁶ Tei ti wola leɔbini maabɔungi ɖa, Eɖude velani. Kɔɔɔ ganigiti ti ga kɔtui, é naati pɔ bɛ maazuɔɔɔni, é vela é li Seyila. ²⁷ Seeliai ma miná feya, é puuɖi veeni Efelayime ɖize yooi zu. Izelayele nuiti ti yeini, ti zeɖe gize yooi zu, é loni ti untuɖo.

²⁸ E ɖeni ti ma: «À vile pɔlu, mazɔɔ, Ɔɔɔɔɔ GALAGI Moabe nuiti dɔa wo yeezu, wo zili nuiti.» Ti vileni polu, ti Zuluden maalevesuɔeti so Moabe yooi letemave, ti la nu nɔpe zeni ná, é va zie wolai maazuɔɔɔni. ²⁹ Naama voloi, ti zunu waapuugɔ (10 000) vaani Moabe nuiti ba, ti pe ti ga zunuiti ti zuloga, kɔɔɔ nu ɖezɛɖezɛgiti, gila kpalaa ge la ɖulani. ³⁰ Naama voloi, Moabe unmaayeini Izelayele yeewu. Ziileigi lɔni zooi zu, eyesu kona vuulɔsava (80) laawu.

*Samegaal,
tukpɔɔfaaleve nui Izelayele unda*

³¹ Tɔun poluma, Anate ná-doun zunui Samegaal ɖa é wuzegeni. E zunu undɔzita (600) vaani Filiseti nuiti ba, ga nike maabeɛ lukpɔi kɔlu ɖaazobagi ga. Tɔ balaa é Izelayele nuɔuseiti unɔɔni.

4

*Deebola,
tukpɔɔfaaleve nui Izelayele unda*

¹ Eɣɔde zaa voluma, Izelayele nuiti ti tɔɔzeini ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɣea. ² Ɔɔɔɔɔ GALAGI ti lɔni Kanaan masagi Yaɓin yeezu, nii é ɣeni masadai ɣeezu Ɔasɔɔl taa wolai unda. Ná-kɔɔɔɔ ɣundigii ɣeni ga Sisela, é ɣeni zeini Ɔalɔsete-Ɔoyime. ³ Kɔlu wotolo untaavuugɔ (900) ɣa é ɣeni Yaɓin ya, é Izelayele nuiti gola zopele nɔuni, kona vuufelegɔ (20) laawu. Naati ti kpeei looni Ɔɔɔɔɔ GALAGI woizu ga é ɔɔ ti va.

⁴ Naama ziegi zu, Lapidɔte anzai Deeɔɔla, GALA goo wo anzanui, é ɣeni ga tukpɔɔfaaleve nui Izelayele yooi zu. ⁵ E ɣeni zeizu dɔɔ wului wu, ti daasei pɛeni ga Deeɔɔla ná-dɔɔ wului, Lama ta Beetele ti yɔɔɔzuve, Efelayime ɣize yooi zu. Izelayele nuiti ti ɣeni liizu pɔ be faawo bo fai ma. ⁶ Foloji ta, é keela leveni Balake ma, Aɓinoame ná-doun zunui, Keedese nui, Nefetali yooi zu, é ɣe ma: «Wele, Ɔɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI devei, nii veeve è ya: «Li è zunu waapuugɔ (10 000) laasei seve, Nefetali ná-bolodai zu, ta Zabulɔn ná-bolodai, è lo ti luɣɔ, wo li Taɔɔɔl gizei ma. ⁷ Nà vaazu ga Yaɓin ná-kɔɔɔɔ ɣundigii Sisela é vɔ, zie wolai Kison vɔ be, ta ná-wotoloiti, ta ná-salavusuiti, nà ti lɔɔzu è yeezu.»

⁸ Balake Deeɔɔla woɔɔaavoteni, é ɣe ma: «Ni dá vile pɔlu, nà li, kele ni è la vileni pɔlu, gè la lia.»

⁹ E gooɔaavoteni, é ɣe ma: «Nà vilɛsu è volu, de li, kele è la lebiya zɔlɔɔga pelei naa zu, è ɔɔɔɔ lɔɔzu su, mazɔlɔɔ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa Sisela lɔɔzu anzanu yeezu.» Deeɔɔla vileni Balake volu, ti li Keedese. ¹⁰ Balake Nefetali ná-bolodai lolini Keedese, ta Zabulɔn ná-bolodai. Zunu waapuugɔ (10 000) vileni polu, Deeɔɔla vɛeni ti va, ti li.

¹¹ Ma ziegi nɔ zu, Ɔeeɔeɛl, Ken nui, ɔeteveni Ken nui zɔiti ba, Ɔɔɔaɔe mavofodaiti, Moize nekoi, é liini é ná-seɣe ɣotai lo Keedese, Saananime sene gului ɣɔbave.

¹² E woni Sisela ma, ga Aɓinoame ná-doun zunui Balake lea Taɔɔɔl gizei ma. ¹³ Sisela ná-salavusuiti gaaleeni ba, ta kɔlu wotolo untaavuugɔ (900). Ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein ti liini Ɔalɔsete-Ɔoyime, zie wolai Kison vɔ be. ¹⁴ Deeɔɔla ɣeni Balake ma: «De liina! Za ɣa Ɔɔɔɔɔ GALAGI Sisela lɔɔzu la è yeezu, è pile sɔlɔɔ ma. Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔi ɣa losu è luɣɔ.» Balake loni zunu waapuugɔ (10 000) untuɣɔ, ti Taɔɔɔl gizei yei. ¹⁵ Ɔɔɔɔɔ GALAGI Sisela ɔeeni ta ná-wotoloiti, ta ná-salavusuiti, é ti pɛ kpeeni ga boɣa zɔkpɔi Balake luɣɔ. Sisela ɣulani ná-wotoloi zu, é vile ɣɔɣɔa, é vela. ¹⁶ Balake vileni wotoloiti polu, ta salavusuiti, eyɛsu ti zeeli Ɔalɔsete-Ɔoyime, ti Sisela ná-salavusuiti kpein paani. Nu ɣila kpalaa ge la ɣeni ɣulani.

¹⁷ Sisela ɔizeni ɣɔɣɔa, é li Ken nui Eɔeɛl anzai Yayele ná-seɣe ɣotai wu, mazɔlɔɔ ziileigi ma minazɛɣegi ɣeni Ɔasɔɔl masagi Yaɓin ta Ɔeeɔeɛl ná-peleyeɣei ti zɔɔɔzu. ¹⁸ Yayele ɣulani, é Sisela laaɣomi, é ɣe ma: «Le ve, mɔligii, le pɔ be. Mina lua!» E leeni ná-seɣe ɣotai wu, naa pɛemazɛɣei vɛeni ma.

¹⁹ E ɣeni ma: «Soma è zie ve zèa, gè ɔɔle, kpɔle wɔin ɣa mà.» E kɔlɔ woolei laalaoni nɔnɔi su, é fe zea, é ɔɔle, naa volu, é seɣei vɛe ma.

²⁰ Sisela ɣeni ma: «Li è lo seɣe ɣotai laave, ni nu a vaana, é è ɣaazaɣa ga: «Nu ɣa ve?», dá ɣe ma: «Ba-ol!»

²¹ Sisela wola ɔɔlɔa ɣeni de, é piini poun. Ɔeeɔeɛl anzai Yayele, seɣe ɣotai ma wulu ɣaazɔɔagi ta zɛɣeni, é pɛe malitɔi va, é maabuɣa ba vaavaa, é kpadɔ nɔungi va, é folokula é zɔoi zo, é zaani.

²² Balake yeni Sisela ɔeezu, é va ná, Yayele ɣulani é daaɣomi, é ɣe ma: «Da gè zunui le ga de, nii è gaiziezu.» E leeni naa vɔ be, é Sisela ɣa laani zɔoi ma, saai, seɣe ɣotai ma wulu ɣaazɔɔagi nɔungi volokulaai.

²³ Zekana, naama volo ná, GALA ge zobogi veeni la Izelayele nuiti be, ti pile sɔlɔ Kanaan masagi Yabin ma. ²⁴ Izelayele nuiti ta-zobogi liini ga wɔlɔa, Kanaan masagi Yabin laalɔɔma, eyesu ti-ma zuwu ɔaaleve.

5

Deebola ná-guyei

¹ Naama voloi Deebola ta Aɓinoame ná-doun zunui Balake ti guyei looni, ti ɔe ma:

² Izelayele, ese nɔungi viege, kevele ɔete ga é kɔɔi ɔɔ,
nuɓuseiti ti ɔɔɔ veeve ga ti kɔɔi ɔɔ:

Ɔɔɔɔ GALAGI mama!

³ Masagiti, à woilo mà! Kundigiti, à woilo!

Nà guyei loozu, ungo, nɔun, nà guyei loozu Ɔɔɔɔ GALAGI ve,
gè guyei loo Ɔɔɔɔ GALAGI lebi vai ma, Izelayele ná-GALAGI!

⁴ Ee, Ɔɔɔɔ GALAGI, siegi zu è Seyiil ɔize yeini la,
è vaai ma, è zege Edome yooi zu,
zooi balini, tonaɓiingi yeeɓeni tonai va, é vu.

⁵ Gizeiti ti buseni è luɔɔ,

Sinayi gizei ná-Ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI.

⁶ Anate ná-doun zunui Samegaal ná-siegi zu,
Yayele ná-siegi zu, peleiti kpein ti laaɔuluni,
sie wo nuiti ti ɔeni ziez zu ga kaku peleiti.

⁷ Ese pe ge ɔeleni Izelayele laa wolaiti ba,
ti ɔeleni ti va,

eyesu nà, Deebola, ge wuzefge,
gè wuzefge, ege doun deei Izelayele ve.

⁸ Izelayele nuiti ti yiimazefeni ga gala kiligiti,
gaamago nɔ, kɔɔi vaani ta-velaveti.

Kɔɔɔ nui waaɔuunaanigo (40 000) ɔa é Izelayele,
kele kɔɔɔ zepɛ gila kpalaa ge la ná, anee meen gila kpalaa.

⁹ Zii ɔa zoolɛzu Izelayele ɔundigiti ta-vaa zu,
ti ɔɔɔ veai nuɓuseiti saama, ga ti kɔɔi ɔɔ.

A mamagi ve Ɔɔɔɔ GALAGI ve!

¹⁰ Wɔiti wo leɛzu soovale saa ɔolegiti kɔma,
wɔiti wo zeini sege wolaiti su,
wɔiti wo ziez zu peleiti su, à ɔigaizie!

¹¹ Niiti ti zieungiti kobave, ti ɔa ziei ɔaagwe,
ta Ɔɔɔɔ GALAGI ná-faanɛiti maamusɛzu,
ná-faanɛiti Izelayele ɔundigiti tetema,

siegi zu Ɔɔɔɔ GALAGI ná-nuɓuseiti ti yeini la, taa wolai ma zigidaveti.

¹² Wuzefge Deebola, wuzefge!

Ɔaalɔ, guye gila too!

Aɓinoame ná-doun zunui Balake, wuzefge!

Li ga ɔa-luɔiti.

¹³ Nui mɔtai zegai zobobe nuiti su,

GALA ge feeni naati be, ga ti ze nuɓuseiti unda,

Ɔɔɔɔ GALAGI feeni bè, ga nɔun gè ɔe kɔ ɔundigiti saama!

¹⁴ Niiti ti pile sɔlɔɔgai Amaleke ma, naati kulave Efelayime.

Benẓamen vileni ti volu, toɔa ta-ɔɔɔɔ nuiti saama.

Makiil ná-pɛɛyeɛɛi kundigɛiti kulani.

Zaɓulɔn ná-bolodai ma ge gaalu bo nuiti fe, ti sevei ɔe ga seve ɔe nui ná-tukpɔi.

¹⁵ Isakaal ná-kundigɛiti ti ɔeni Deeɓola va,

Isakaal ɔa Balake va,

ti yeini nɛmɛi zu.

Luɓen ná-nuiti saama, ɓɔɔɔɔaai woni,

kpɔɛzuguɓulai woni, goolaama la ɔulani su.

¹⁶ Lee vaa zu è yeini loni togani makeɓu felegɔi yɔɔɔzu,

è ɗa woilo togani makeɓu nuiti kpain gooi ma?

Luɓen ná-nuiti saama, ɓɔɔɔɔaai woni,

kpɔɛzuguɓulai woni, goolaama la ɔulani su.

¹⁷ Galaade yeini Zuludɛn volu velei.

Dan la zɛɛeni ná-ɓatoiti koba.

Aseɛl yeini zeini kpoloɗɛi laave,

é zeini kpe, ziileigi zu, ná-ɓato losuve.

¹⁸ Zaɓulɔn ɔa ga nubusei, nii teɔɔɛai saai zu,

Nɛfetali ɓalaagi, zenɔ ɔana é la, kɔɔɔzuve.

¹⁹ Masagiti, ti ziliai ga giye, Kanaan masagiti,

ti kɔɔi veeni gi va Taanake, Megido ɗɛiti pɔ be,

kele ti la liini ga ani nɔpe, wali ɓaa kɔɔzogani.

²⁰ Geeɔɔlɔgi zu, somideɔɔaiti ti kɔɔi ɔɔni,

ti vileni ti zie veleiti ba, ti Sisela zakpe.

²¹ Zie wolai Kison ti yeveni, é yei ga tiye,

wɔɔwɔɔ ɗe wolai, zie wolai Kison.

De zie ga zɛbe!

²² Sooitɛi ti leveni ga kpizeɛi,

ti-volokagiti tugi ɗa ɔula, ti-lugi ɗa ɔula zooi ma.

²³ ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeɛlai ɔeni ma:

«À Meelɔze voovo! A foovo, wo ná-taai zu nuiti foovo!

Mazɔɔɔ ti la vaani, ti va ɓɔ ɔɔɔɔ GALAGI va,

ti va ɓɔ ɔɔɔɔ GALAGI va, kɔɔɔɔ ɔundigɛiti saama!»

²⁴ Yayeɛle ɔa ga tuya nu anzanuiti saama,

Ken nui Geeɓɛɛl anzai!

Tuyai ɔa be, anzanuiti saama,

niiti ti zeini seɔe ɔotaiti bu!

²⁵ Sisela ziei valini ma,

é nɔnɔi veeni naa ya.

E nike niimi ɗɛi ma wulɔi veeni zea leɓiya ɓɔɔle ɓakai zu.

²⁶ E gulu ɔaazɔɔɔɔ zoni ga yeei gilagi,

é botiɔe nuiti ta-malitoi zeɔe ga yeezai.

E Sisela loɔani ga malitoi, é naa nɔungi valini su!

E tooni, é nɔungi ɓota.

²⁷ E zeini Yayeɛle ɔɔɔɔwu,

é looni, é la.

E zeini kɔɔɔwu, é looni.

Ue é zeini ná, miná ɔa é looni ná, é zumaale, é za.

²⁸ Maazuve, fenɛteɛle laave,

miná ɔa Sisela dee weleni ná, daavɔ, é ɔe:

«Lee vaa zu ná-wotoloi lɛbisu, é la vaazu?
Lee vaa zu ná-wotoloiti ti liizu vaa?»

²⁹ E ɣeni naa wosu nɔ ɣɔ,

nii ná-botigɛ ɣima anzanuiti ti boni:

³⁰ «Salabusuiti ti kɔɔzoganiiti ka ga bɔɔɔa,

ti da ti ɣaaɣwe bɔɣɔ va:

Anzalopo ɣila, baa anzalopo felegɔ,

naa ve kɔɔɣɔ nui ɣilagilagi ya.

Sisela ɣa seɣe zupu vagoi zɔɔɔsu,

seɣeiti ti vɔdaai, ti zuvuai,

seɣe zuvua felegɔi ɣa loo zobo sɔɔɔ nui ɣɔba.»

³¹ Ee, ɣɔɣɔ GALAGI, è zili nuiti undaavili ɣana!

Kele niiti ti è neai ve,

naati ti volo ga foloi ɣevele, a ɣena toa gola!

Ziileigi lɔɔni zoi zu kona vuunaanigɔ (40) laawu.

6

Madiyan nuiti ti Izelayele bɔɔ vai

¹ Izelayele nuiti ti ɣɔɣɔ GALAGI wanama vai ɣeeni mɔnɔ. Naa ti lɔɔni Madiyan nuiti zeezu, kona dɔfela laawu. ² Madiyan nuiti ti Izelayele wola bɔɔɔni. Madiyan nuiti ta-vaa ɣa é keeni, Izelayele nuiti ti lɔɔɣuzuveti kɔɔɔni la gizeiti ba, ta pugiti, ta fasaiti. ³ Siegi zu Izelayele nuiti ta la tii ɣena la, Madiyan nuiti ti ɣeni leezu ta Amaleke nuiti, sieziɛ nuiti ti ga folo ɣulazu vele nuiti, ti li ti laalɔɣma. ⁴ Ti vuuzuve ɔɔɔni zoi zu, ti da zoi zu ɣulanumai kɔɔni koloɣɔ, Gaza maɣoolii zu. Ti la ɣeni daamiani nɔɔɔ zɛsu Izelayele nuiti zea, anɛɛ baalagiti, baa nikɛiti, anɛɛ soovalegiti. ⁵ Ti ɣeni vaazu ga taloganiiti, ta ta-zɛɣe ɣotaiti, eɣe koto kpulugiti, nu la ɣeni zooga, é va ti ɣaalu, tiya-o, ta-ɔɔɔɔiti-yo, ti ɣeni vaazu zoi zu, zoi ɣoloɣɔ fai ma.

⁶ Izelayele wola valani, tɔɔzei Madiyan nuiti ba, Izelayele nuiti ti kɔɔni looni ɣɔɣɔ GALAGI woizu. ⁷ Siegi zu ti kɔɔni looni la ɣɔɣɔ GALAGI woizu, Madiyan ná-faa zu, ⁸ é GALA goo wo nui leveni ti ma, naa ɣeni ti ma: «ɣɔɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ɣaa: «Gè leeni ga woye, gè wo ɣula Ezipete yooi va, gè wo ɣulani duɔlai ma vɛɛi wu. ⁹ Gè wo ɣizoni, gè wo ɣula Ezipete nuiti zea, ta niiti kɔɔni ti ɣeni wo maanɔɣɔzu, gè ti ɔɔ wo luɣɔ, gè ta-yooi ve wo ya. ¹⁰ Gè ɣeni wo ma: Nà ga ɣɔɣɔ GALAGI, wa-GALAGI, à mina nɔkɔ Amɔɔl nuiti ta-ɣalagiti bu, niiti wo zeini ta-yooi zu. Kele wo la woiloni ɣɔɔi ma.» »

GALA ge vali vai Zeedeyɔn ma ga é Izelayele unɔɔ

¹¹ ɣɔɣɔ GALAGI ná-geezuɣeelai vaani Wɔfela taazuve. E zeini sene gului wu, nii é ɣeni loni Zoase ná-zoi zu, Aɔiyezɛɛl ná-peleyeɣei wu nui. Ná-doun zunui Zeedeyɔn ɣeni moloi loɣazu, dɔɔ bɔɔgi ɔɔɔzuvɛ, é da dɔɔɣu Madiyan nuiti ba. ¹² ɣɔɣɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ɣulani keɛma bɛ, é ɣeni ma: «ɣɔɣɔ GALAGI ɣa è va, kɔɔɣɔ nu wolai!»

¹³ Zeedeyɔn gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Ee, mɔliɣii, ni ɣɔɣɔ GALAGI ɣa gi va, lee vaa zu niima maanɔɣɔ vaiti kɔɔni ti zeizu gi ma? Poo golai naati ta mini, niiti gi-mɛmɛwolani ti-ma vaiti boni gi ma, siegi zu ti ɣeni la gi ma: «ɣɔɣɔ GALAGI ɣa é gi ɣulani Ezipete yooi zu?» Niizu é ɣeɛa gi va, é gi lɔ Madiyan nuiti zeezu.»

¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaavoteni ma, ɛ ɔe ma: «Li ga naama zɛbei, nii ɛ ɛ va, da Izelayele nuiti unmo, ɛ ti ɔula Madiyan nuiti zeezu. Na laade ba, ge va ɔe ɛ levesu?»

¹⁵ Kele Zeedeyɔn ɔeni ma: «Ee, maliɔii, leeni ɔa na Izelayele nuiti kizo da? Na-pelɛyeɔei ɔa gaalɔidai Manasee na-bolodai zu, na ɔa ge ga dounɔoi kee na-doun zunuiti saama.»

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Kele na ɔe ɛ va, da zobo sɔɔɔ Madiyan nuiti ma, eɔe zunu ɔila na.»

¹⁷ Zeedeyɔn ɔeni ma: «Ni ɛ zaalai laa ma, poo fe zɛa, nii na kwɛɛ da, ga Maliɔii, da ɔa ɛ bozu pɔ. ¹⁸ Na ɛ maanɛɛɛzu, mina maadɔoza ve va, eyɛsu ge va ga na-veɛanii, ge da ɛ ɔɔɔwu.»

Naa ɔeni ma: «Na yɛsu ve, eyɛsu ɛ ɔale ma, ɛ va ve.»

¹⁹ Zeedeyɔn liini ɛ boli bokpagi beɛ, ɛ bo bulu vukɔi kilo vuusavago (30) va, ɛ naa beɛni ga bului, nii leve la su. E suai vuuni kpɔɔɔgi zu, ɛ sua dei vu pɔɔɔ liɔii zu, ɛ li ga tiye pɔ sene gului wu, ɛ sei kakala.

²⁰ GALA na-geezuɔeɛlai ɔeni ma: «Suai zɛge ta bului nii leve la su, ti la kɔtu wolai tei maazu, ɛ sua dei vu ti ma.» Zeedeyɔn gooi zoni. ²¹ Tukpɔi ɛ ɔeni Gɔɔɔɔ GALAGI na-geezuɔeɛlai ya, ɛ naa zokpai loni suai va, ta bului nii leve la su. Abui soni kɔtu wolai va, ɛ suai ɔala, ta bului nii leve la su. Naa volu, Gɔɔɔɔ GALAGI na-geezuɔeɛlai ɔeɛɛni gaazu. ²² Zeedeyɔn kwɛɛni ga Gɔɔɔɔ GALAGI na-geezuɔeɛlai ve. E kpeei looni, ɛ ɔe: «Maanɔɔɔ, Maliɔii, Gɔɔɔɔ GALAGI! Mazɔɔ ge Gɔɔɔɔ GALAGI na-geezuɔeɛlai ɔaa, ga gaazuve.»

²³ Kele Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Yiilei, mina lua, ɛ la zaazu.»

²⁴ Zeedeyɔn zalaɔa ɔulazuve loni nave Gɔɔɔɔ GALAGI ve, ɛ daasei peɛni ga: «Ziilei GALAGI.» Toɔa de na, zaadɔa Wɔfela taazuve, Abiyezeɛl na-pelɛyeɔei zaama.

Zeedeyɔn Baale na-zalaɔa ɔulazuve ɔologolo fai

²⁵ Ma bokɔi na, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zeedeyɔn ma: «E-ɔeɛ na-nike zinei zo, kona dɔfela gelei. Baale na-zalaɔa ɔulazuve ɔologolo, nii ɛ ga e-ɔeɛ nɔnɔi, sale ɔɔ wului ɛ loni koba, naa balaa ɔologolo. ²⁶ Naama ɔize maazuve ɔa ɛ zalaɔa ɔulazuve beɛɛzu na, ga pagɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI ve. Da nike zinei velesiei zo, ɛ kula ga gala zalaɔai, sale ɔɔ wului nii ɛ kologolosu, naa ɔa da sege, ɛ ke ga kovii.»

²⁷ Zeedeyɔn zunu puugo zɛɔeni na-botige nuiti saama, ɛ naa ɔeɛni nii kpein Gɔɔɔɔ GALAGI boni ma. Kele ɛ la ɔeni zooni, ɛ va naa ɔe ga foloi, keɛni kpidi, tɔzei ɛ ɔeni luazu keɛge na-pelɛyeɔei va, ta taaveaiti. ²⁸ Siegi zu taaveaiti ti wuzɛɔeni la ga sobuzobui, ti peɛni ga Baale na-zalaɔa ɔulazuve ɔologoloni, sale ɔɔ wului ɔologoloni, nike zinei ɔilagi ɔulani ga gala zalaɔai zalaɔa ɔulazuve, naa beɛa niinei. ²⁹ Ti ɔeni boɔɔ ɔaazadɔa, ti da ɔe: «Be ɔa ɛ naa ɔeai?»

Siegi zu ti ɔeni gaazadɔa wosu da, ti ɔeni ti ma: «Zeedeyɔn ve, Zoase na-doun zunui, naa ɔa ɛ naa ɔeɛni.»

³⁰ Gaamanɔ, taaveaiti ti ɔeni Zoase ma: «E-loun zunui ɔula, keɛni ɛ za, mazɔɔ ɛ Baale na-zalaɔa ɔulazuve ɔologologa, ta sale ɔɔ wului ɛ ɔeni na ɔobave.»

³¹ Zoase maadɔolii zu nubuseiti goɔaavoteni, ɛ ɔe ti ma: «Wa ɔa wa Baale maalogi wo be ba? Wa ɔa wa bo ba, wo kizo? Nu-o-nu a Baale maalobona, ta naama nui vaa, aisa lina sobu. Ni Baale ɔa ga gala, ɛ boɔɔ maalogi wo boɔɔ ve, tɔzei ti na-zalaɔa ɔulazuve bezegelega.»

³² E zo naama voloi ma, ti Zeedeyɔn laasei pɛeni ga Yelubaaale (nii poluɔe ga «baale bɔɔɔ maalobo»), tɔɔzei ti ɔe ma: «Baale bɔɔɔ maalobo tɔun daalɔɔɔma, tɔɔzei ɛ nɔ-zalaɔa ɔulazuɔe ɔologoloni.»

Zeedeyɔn poogi ɔaizie vai

³³ Madiyan nuiti ta Amaleke nuiti, siezie nuiti ti ga folo ɔulazu vele nuɔuseiti, ti ɔaalɛeni ba, ti Zuludɛn buɔe, ti li ti vu Zizeleyele nɛmɛi zu. ³⁴ Ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-Zɛnvui yeini Zeedeyɔn ma, ɛ lɔ su. E puɔugi vɛeni, ɛ Abiyezɛɛl nɔ-pɛleyeɔei lolini, ti vile polu. ³⁵ E keelaiti teveni Manasee nɔ-zooi zu, ti naati tolini ti vile polu. E keelaiti teveni Aseel nɔ pɛ, ta Zabulɔn, ta Nɛfetali, naati ti lɛeni ti ti laaɔomi.

³⁶ Zeedeyɔn ɔeni GALA ma: «Ni ɔa pɔ, ɛ Izelayele ɔizo ga ze, eɔvelei ɛ bogai la, ³⁷ wɛɛ, nii ɔa gɛ falizu ɛ ma, nɔ baala kɔlɔi vɛɛzu zooi ma, molo loɔazuɔe. Ni nɔɔai a vuuna baala kɔlɔi nɔ ma, zooi nii ɛ maɔɔoolii zu, nɔ pɛ maavɔai ye de, nɔ kwɛɛ gɛ ɔe ɔa pɔ ɛ Izelayele ɔizo ga ze, eɔvelei ɛ bogai la.»

³⁸ Uele nɔ ɔana ɛ ɔɛeni la. Poluma zobui, ɛ wuzɛɔeni ga sobuzobui, ɛ li ɛ baala kɔlɔi luɔa, ma nɔɔai kokoi laaveni.

³⁹ Zeedeyɔn ɔeni GALA ma: «Mina yiiɔaawana mɔ, gaazaɔa gila kpe nɔ ɔa gɛ bosu ga ɔe, poo gaabelagi ɛ vile baala kɔlɔi va, tɔ ɔila kpe nɔ vɔai ye de, keɛ nɔɔai zooi maavɛ kpein zɛɔe maɔɔoolii zu.»

⁴⁰ GALA ge naa nɔ ɔɛeni mɔnɔ kpidi naa. Baala kɔlɔi ɔila kpe nɔ ɔa ɔai yeini de, nɔɔai vuuni zooi ma nɔ pɛ.

7

Zeedeyɔn

ta kɔɔɔ nu unsavagɔiti (300)

¹ Poluma zobui, Yelubaaale, nii ɛ ga Zeedeyɔn, ta nɔ-kɔɔɔ nuiti ti vilɛni pelei zu, ti liini ti vu Ɔalɔde zieungi ɔobavɛ. Madiyan nuiti ti vuuni ti ɔvuɛzu velei, ɛ zo Mɔlee ɔizei va, eyɛsu ma nɛmɛi zu. ² Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zeedeyɔn ma: «Nuɔusei ɛ ɛ volu, naati gola mɔinɔe, gɛ va va bu, ti va pile sɔlɔɔ Madiyan nuiti ma. Naa a ɔɛena, Izelayele nuiti ta waso nɔun ma, ti ɔisie ga ti bɔɔɔ zɛɛi ɔa ti bɔɔɔ unmɔɔgai da. ³ Niima ɔaazaɔagi wo ɔa-ɔɔɔɔ nuiti saama, ɛ ɔe ma: «Bɛ ɔa ɛ wo zaama, ɛ luazu sasu ɔa ɔali? E maɔɔooza Galaade gizei va, ɛ li nɔ-taazu.» » Nɔ-kɔɔɔ nui zunu waavuuɛfe maazu felegɔ (22 000) ɔa ɛ ɔalɛni ma, ɛ yeini nɔ ga zunu waapuugɔ (10 000).

⁴ Keɛ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zeedeyɔn ma: «Kɔɔɔɔ nuiti gola mɔinɔe de. Yei ga tiye kɔtudei vɔ bɛ, minɔ ɔa suwɛɛngi wosu nɔ. Nii nɔ ɔe ɛ ma: «Nii ɔa vile ɛ volu,» naa ɔa vile ɛ volu. Keɛ nii kpein nɔ ɔe ɛ ma: «Nii mina vile ɛ volu, wo va li,» naa mina vile ɛ volu, wo va li.»

⁵ Zeedeyɔn yeini ga nɔ-zunuiti kɔtudei laavɛ. Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Nui nii kpein a laavɛ ziei ɔa, ɛ ɔa kpɔle ga gilei ɔeɛvele, naati seɔe zɔiti ba, ti vilɛsu niibiɔa, ti ɔa bɔɔle, ɛ ti vu ye.» ⁶ Nui niiti ti ɔeni ziei ɔɔlezu, ti seɔe ga yeei, ti to la, naati ti ɔeni ga zunu unsavagɔ (300). Zɔiti kpein ti vilɛni niibiɔa, ti laavɛ ziei ɔa, ti ɔa kpɔle.

⁷ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zeedeyɔn ma: «Zunu unsavagɔi (300) niiti ti ziei ɔɔlea ga yeei, naati ka gɛ wo unmɔɔsu ga ti maavele, gɛ Madiyan nuiti ɔa wo yeezu. Nuɔusei mɔtaiti ti ɔale ma ta-velɛiti bu.» ⁸ Naa volu, Zeedeyɔn Izelayele zunuiti kpein gaɔalɛni ma, ɛɛ ge li nɔ-seɔe ɔotai wu, ɛ zunu unsavagɔ (300) nɔ make, naati ma ti ta-laamianigiti seɔeni, ta ta-vuugiti. Tama Madiyan nuiti ti ɔeni vuuni ti yeɔɔɔɔwuuɛ nɔ nɛmɛi zu.

*Zeedeyɔn zili nuiti ta-ƒɔɔƒɔ nui
ta segi wo fai*

⁹Naama ʔidi nά, ƒɔɔƒɔ GALAGI ƒeni Zeedeyɔn ma: «Li, ɛ laale Madiyan nuiti bu ta-ƒɔɔɔƒɔɔ zu, mazɔɔɔ gɛ ti la ɛ yeezu. ¹⁰Ni da luazu ga ɛ yei nά, ɔ yei ta-ƒɔɔɔɔƒɔɔ zu, wa da-wotigɛ nui Pula. ¹¹Woilo, ɛ naa meni nii ti bosu, naa ƒa ɛ zɛbɛɔ, da yei naa volu ɛ laale ta-ƒɔɔɔɔƒɔɔ wu.» Zeedeyɔnni ti yeini ta nά-botigɛ nui Pula, naati ta-ƒɔɔɔɔƒɔɔ ma mɔungi vɔ bɛ. ¹²Madiyan nuiti, ta Amaleke nuiti, ta folo ƒulazu vele nuiti, ti vazaga ƒeni de nɛmɛi zu, ti mɔin gola, eƒɛ kotogiti, nu la bɛna zoo ɛ va ta-ɲɔmɛiti gaalu, ti mɔinni eƒɛ kpolodɛi ƒɔbave ɲaƒaegi.

¹³Zeedeyɔn zeeliai ma nά, wɛɛ zunui ta ƒeni segi zuƒulazu bɔɔlai ta ma. E ƒeni ma: «Sɛsuve, wɛɛ wɔɔlezegi ma bului gila ge ƒilikilini, ɛ li ɛ loo Madiyan nuiti ta-ƒɔɔɔɔƒɔɔ zu, seeliai ma seƒɛ ƒɔtai vɔ bɛ, ɛ loƒani maazuve ta buuve va, ɛ toka zoi ma.»

¹⁴Bɔɔlai gooƒaavoteni, ɛ ƒɛ ma: «Ani ƒili nɔpɛ ta ga nά, keni Zoase nά-doun zunui Zeedeyɔn nά-boƒa zɔkpɔi, Izelayɛle zunui, nii GALA ge zobogi veai bɛ, ga ɛ pile sɔɔɔ Madiyan ma, ta nά-kɔɔƒɔ nuiti.»

¹⁵Siɛgi zu Zeedeyɔn segi zu wooi mɛnini da, ta poluwo gooi, ɛ nɔkɔni, ɛ ƒale ma Izelayɛle nuiti ta-ƒɔɔɔɔƒɔɔ zu, ɛ ƒɛ ti ma: «À wuzɛƒɛ, mazɔɔɔ ƒɔɔƒɔ GALAGI zobogi vea wo ve, wo pile sɔɔɔ Madiyan nuiti ta-ƒɔɔɔɔƒɔɔ nuiti ma.»

¹⁶Zeedeyɔn zunu unsavagɔiti (300) gaafwɛɛni su sava, ɛ puuugi veeni kɔɔƒɔ nui ƒilagilagi pɛ zea, ta pɔɔɔ liƒi zurakai, nii ti ƒeni sɔmɔgi ƒaazosu, ti dɔ su. ¹⁷E ƒeni ti ma: «Wa ƒɛ nɔn pɛtɛsu, wo da naa nɔ ƒɛ, nii gɛ kɛɛzu. Nà zeelina nɔ feya ta-ƒɔɔɔɔƒɔɔ ƒɔbave, nii gɛ kɛɛzu, wo naa ƒɛ. ¹⁸Siɛgi zu gɛ puuugi vɛɛzu la, niiti kpein ti bɔ, wa puuugi vɛ wa balaagi ta-ƒɔɔɔɔƒɔɔ maafɔolii zu, wo ƒɛ ma: «ƒɔɔƒɔ GALAGI ve, Zeedeyɔn ve!» »

*ƒɔɔƒɔ GALAGI zobogi vee vai
Izelayɛle ya*

¹⁹Zeedeyɔn ta zunu ungilagiti (100) ti zeelini Madiyan nuiti ta-ƒɔɔɔɔƒɔɔ zu, aisa kua zaamai. Naati ti kɔɔɔɔɔ maabɛɛ nuiti maavaliboni nɔ feya. Gaamago nɔ, Zeedeyɔn ta nά-nuiti ti puuugi vɛɛni, ti pɔɔɔ liƒiiti golo, niiti ti ƒeni zoni ti ya. ²⁰Ti-zeizu savagɔiti pɛ ti puuugi vɛɛni, ti ta-vɔɔ liƒiiti golo. Ti sɔmɔgi zoni ga ti-ƒɔvɛi, puuugi ƒɛ ti-yeezai ƒa, ti da fɛ, ti da kpeei loo, ti ƒɛ ma: «À sogi wo ga wa-woƒa zɔkpɔi ƒɔɔƒɔ GALAGI ve, ta Zeedeyɔn ve!» ²¹Ti ƒilagilagi pɛ ge yeini loni losuve, kɔɔɔɔɔ maafɔolii zu, zunuiti kpein ti velani ti ƒula kɔɔɔɔɔ va ga kpizei, ti da kpeei loo. ²²Zunu unsavagɔi (300) ƒɛai ma puuugi vɛɛzu, ƒɔɔƒɔ GALAGI vaani bu, ga tɛiti ti ƒeni kɔɔɔɔɔ zu, ti vɛɛ bɔɔɔ ma ga boƒa zɔkpɔiti. Kɔɔɔɔɔ zu nui mɔtaiti ti bizeni, eyɛsu ti li Bɛte-Sita, ti li ga Seleela vele, ti zeeli Abele-Megɔla taa wolai vɔ bɛ, Tabate ƒɔbave.

*Izelayɛle ƒɔɔƒɔ nui zɔiti
ti vaa vai kpɔbai ma*

²³Izelayɛle zunuiti ti ƒaalɛɛni ba, Nɛfetali geleiti, ta Aɛɛɛl ta Manasee geleiti, ti vilɛni Madiyan nuiti polu. ²⁴Zeedeyɔn keelaiti tɛvɛni Efelayime ƒize yooi zu nά pɛ, ti ƒɛ ma: «À yei wo Madiyan nuiti daafɔmi, wo zie levesuveiti so ti luƒɔ, eyɛsu Bɛte-Bala, ta Zuludɛn levesuveiti.» Ti Efelayime zunuiti kpein tolini, ti yeini ti zie levesuveiti so, eyɛsu Bɛte-Bala, ta Zuludɛn levesuveiti. ²⁵Ti Madiyan nuiti ta-ƒundigɔ felegɔ zoni, Wɔɔɔɔɔ ta Zeebe, ti Wɔɔɔɔɔ vaani fasai ma, daasei pɛai ga Wɔɔɔɔɔ vasai, ti Zeebe vaani dɔɔ bɔi kpɛɛzuvɛ, nii daasei pɛai ga Zeebe nά-dɔɔ bɔi kpɛɛzuvɛ. Ti vilɛni Madiyan nuiti polu, ti liini ga Wɔɔɔɔɔ nɔnungi, ta Zeebe nɔnungi, ti fe Zeedeyɔn ya, Zuludɛn volu vele, folo ƒulazu vele.

8

Efelayime nuiti ta-yiiɔaawana vai

¹ Efelayime zunuiti ti ɔeni Zeedeyɔn ma: «Leeni vaa ɔa è keai ga giye? Lee vaa zu è la gi lolini, è liizuve Madiyan nuiti sakpesu?» Ti laaleeni bu, ti bɔe gola.

² Zeedeyɔn ti woɔɔaavoteni, é ɔe ti ma: «Lee vaa wola ɔa gè keai, nii nu a pokɔɔɔna wɔnɔ ɔeai ma? Efelayime nuiti, wo-losuve wo naa ɔeai, posuyeevi naa la wɔɔɔni, é va leve Abiyeeɛɛl ná-pɛleyeɔei nɔnɔ ma lɔɔ bɔi kɔɔeai va? ³ Naa pɛ poluma, wa ɔa GALA ge Madiyan ɔundigɔiti Wɔɔɔɔ ta Zeebe lɔɔni wo yeezu. Lee vɔkɔɔma vaa ɔa gè keeni ga woye naazu?» Zeedeyɔn ná-goɔɔaavotegi ti yiileini, ti zeɔe ziiɔaawanai volu.

*Zobo sɔɔɔ fai**Madiyan masagiti ma*

⁴ Zeedeyɔn zeelɔi ma Zuludɛn ma, ta zunu unsavagɔiti (300), ti maazuɔudɛni, ti wola bɔɔɔai, keɛ ti ɔeni nɔ ti zili nuiti kɔɔɛzu. ⁵ Zeedeyɔnni seelɔi ma Sukɔte taa wolai zu, é ɔeni taaveaiti ma: «Nà wo maaneɛɛzu, à bulua ve zunuiti zea, niiti ti màazaasu, mazɔɔɔ ti bɔɔɔa, tama nà de Zeeba ta Salemuna bɛɛzu, niiti ti ga Madiyan masagiti.»

⁶ Sukɔte ɔundigɔiti ti goɔɔaavoteni, ti ɔe ma: «Leeni vaa zu gá daamianigi ve da-ɔɔɔɔɔ nuiti zea? E yeezie Zeeba ta Salemunani bu, baa ti lɔ è yeezu?»

⁷ Zeedeyɔn ɔeni ti ma: «Ni é ɔea ɔana, siegi zu ɔɔɔɔ GALAGI Zeeba ta Salemuna lɔɔzu la zèezu, nà wo zuvala ga tevebai zu ɔaingiti ta ɔaingi ma zii pɛ.»

⁸ Zeedeyɔn zeɔeni ná, é li Penuwele, é fali ɔilagi naa nɔ woni ma laaveaiti ma. Penuwele nuiti ti goɔɔaavote gilagi naa nɔ woni da, nii Sukɔte nuiti ti boni la. ⁹ E ɔeni Penuwele nuiti ma: «Siegi zu kɔɔi a bɛna la, nà ɔalena ma ziileigi zu, nà wa-laaveaiti ta-veɛ ɔaaɔooza golai loka.»

¹⁰ Zeeba ta Salemuna ti ɔeni Kaalekɔɔl ta ta-ɔɔɔɔɔ nuiti, ti-liegɔi ɔeni ga zunu waapuugɔ maazu lɔɔlu (15 000). Naa nɔ ɔa é yɛni ti ya, folo ɔulazu veɛ nuiti ta-ɔɔɔɔɔ nuiti su zunu waaungila waavuufɛlegɔ (120 000) kɔɔin ge zaani, niiti ti ɔeni kɔɔi ɔɔɔzu ga boɔa zɔkɔɔi. ¹¹ Zeedeyɔn lɛeni ga teveteve nuiti ta-veɛi, Nɔba folo ɔulazu veɛi ta Yɔgebeɔa, é liini é kɔɔlaɔai zakpe, nii é laani bɔɔɔ la, maagɔli la ɔeni ma. ¹² Madiyan masa felegɔiti, Zeeba ta Salemuna, ti velani. Zeedeyɔn vileni ti volu, ti ti zo, dualuagi lɔɔni ta-ɔɔɔɔɔ nuiti su, ti vaza.

Sukɔte ta Penuwele nuiti suloɔa vai

¹³ Zoase ná-doun zunui, Zeedeyɔn zeɔezuve kɔɔmauve, é lɛeni ga pelei, é gize yɔɔɔzuve Geelɛse. ¹⁴ E zunu lounɔi ta zoni, Sukɔte nuiti saama, é gaazaɔa, naa Sukɔte ɔundigɔiti ta keɔwolaiti daaseigi zɛveni, é fe zea, ti ɔeni ga zunu vuulɔfela maazu lɔfela (77). ¹⁵ Naa volu, é vaani Sukɔte nuiti pɔ bɛ, é ɔe ti ma: «À weɛ Zeeba ta Salemuna va, niiti wo pɔomuni ta-vaa zu, wo da ɔe mà: «Zeeba ta Salemuna ti lɔa è yeezu baa, gi va daamiani fe da-nuiti zea, niiti ti bɔɔɔai?» »

¹⁶ E Sukɔte taa ɔɛwolaiti soni, é tevebai zu ɔaingiti kula, ta ɔaingi ma zii pɛ, é ti zuvala da. ¹⁷ E Penuwele taaveaiti ta-veɛ ɔaaɔooza golai lokani balaa, é zunuiti paa.

¹⁸ Zeedeyɔn ɔeni Zeeba ta Salemuna ma: «Zunuiti ti ɔeni ɔale, niiti wo ti vaani Taɔɔɔl?»

Ti goɔɔaavoteni, ti ɔe ma: «Ti ɔeni ga è ɔevele, ti ɔevelei ɔeni eɔe masa dounɔa.»

¹⁹ Zeedeyɔn ɔeni ti ma: «Kèɛleaiti kana, gi dee ma. Nà ɔonazu ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ni wo ti yɛni vulua, wo la ti vaani, gè la bɛna wo vaa pɛ!» ²⁰ E

ɔɔni ná-doun zunu mɔungi Yeeteɛl ma: «Wuzegɛ, è ti vaa!» Kɛɛ zunu loungoi la ɔɔni ná-boɔa zɔkpɔi ɔɔlani su, tɔɔzei é ɔɔni luazu, mazɔɔɔ zunu loungoi nɔ ɔɔni de dɛ.

²¹ Zeeba ta Salemuna ti ɔɔni Zeedeyɔn ma: «Wuzegɛ, è gi vaa da boɔɔi! Mazɔɔɔ velei zunui la, zekana ná-zɛbɛi la!» Zeedeyɔn wuzegɛni, é Zeeba ta Salemuna vaa. Naa volu, é ta-ɔɔmeiti kɔbu yɔɔɔɔɔ vagoiti seɔɔni.

Zeedeyɔn ɔɔle vai masadai va

²² Izelayɛle zunuiti ti ɔɔni Zeedeyɔn ma: «Zei ga masagi gi unda, da zɛɔena ná-è-loun zunui, naa volu è-lounloin, mazɔɔɔ è gi ɔɔzoga gi ɔɔla Madiyan nuiti zea.»

²³ Zeedeyɔn ɔɔni ti ma: «Gè la zeizu wo unda ga masa, anɛɛ dɔun zunui ve, baɔ dɔunloin. ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔa é zeizu wo unda ga masagi.» ²⁴ Zeedeyɔn ɔɔni ti ma mɔnɔ: «Nà faa ɔɔla bosu wo ma ga wo kɛ: Wo ɔɔlagilagi zanu goizu anigi gila fe bè, aniiti su ti zogai kɔɔi zu.» Zanu goizu anigiti ti ɔɔni Madiyan nuiti zea, tɔɔzei vele ɔɔana tevebai zu nuiti ti ɔɔni la.

²⁵ Ti ɔɔni ma: «Gá ti ve ga koozunɛ.» Ti seɔɔe wolai zuvieni, ɛɛɛ ge da goizu anigi vili su, é ɔɔla naa zu, nii é sogai kɔɔi zu. ²⁶ Zanu goizu anigi Zeedeyɔn sɔɔɔni, ti pɛ buɔɔɔɔ ɔɔni ga kilo vuufelegɔ (20). E kɔbu yɔɔɔɔɔi sɔɔɔni balaa, ta seɔɔe boi pagɔiti, niiti Madiyan masagiti ti bɛna too ɔɔba, ta yɔɔɔɔɔ vagoiti, ti ɔɔni ta-ɔɔmeiti kɔbu. ²⁷ Zeedeyɔn zalaɔa ɔɔla zɛɔɛi bɛtɛni la, nii é ga kakazu gelei, é daani ná-taazuve, Wɔfela. Miná ɔɔa Izelayɛle nuiti ti boɔɔ ɔɔzɔni ná, tɔɔzei ti ɔɔni nɔkɔsu bu. E ɔɔni ga balii Zeedeyɔn ve ta ná-pɛɛyɛɔɛi.

Zeedeyɔn zaa vai

²⁸ Madiyan ɔɔloni Izelayɛle ve, ti la mɔ ungi wuzegɛni pɛ. Zooi zeini ziileigi zu, kona vuunaanigɔ (40) laawu Zeedeyɔn zii ma voloi pɛ su.

²⁹ Zoase ná-doun zunui Yelubaale, nii é ga Zeedeyɔn, ɔɔaleni ma, é zeii ná-pɛɛi wu. ³⁰ Zeedeyɔn doun zunu vuulɔfela (70) zɔɔɔni, kpɔɔɔ gelei, mazɔɔɔ anzai wola mɔinni. ³¹ Anzai Sikeme, nii é la ɔɔni vuluni ga zɔiti kɛvele, naa doun zunu ɔɔla sɔɔɔni bɛ balaa, é naa laasei pɛni ga Abimeelɛke.

³² Zoase ná-doun zunui, Zeedeyɔn zaani, kɛɛ é pɔɔzaɔaɔaɔi woni undaanɛɛi zu. Ti maɔɔuluni kɛɛɔɔe Zoase ná-kabayɛɔɛi zu, Wɔfela taazuve, nii é ɔɔni ga Abiyezeɛɛl ná-pɛɛyɛɔɛi nɔnɔi.

³³ Siɛgi zu Zeedeyɔn zaani la, Izelayɛle nuiti ti tɔɔzeini ga koloɔɔologi ɔɔa ta Baaleni, ti Baale-Belite ɔɔni ga ta-ɔɔlagi. ³⁴ Izelayɛle nuiti ti la ɔɔni ɔɔzɛni ɔɔɔɔɔ GALAGI zu, ta-GALAGI, nii é ti vieni, é ti ɔɔla ti zili nuiti kpein zeezu, niiti ti ɔɔni ti-maɔɔoolii zu. ³⁵ Ti la ɔɔni faanɛɛi wuɔɔwɛɛni, ga tago nɔpɛ, é va lo Zeedeyɔn ná-pɛɛyɛɔɛi va, nii é ga Yelubaale, faa vagoi nii kpein é kɛni Izelayɛle letema.

9

Abimeelɛke zeii vai ga masagi Sikeme

¹ Yelubaale, nii é ga Zeedeyɔn, naa ná-doun zunui gila, nii é ga Abimeelɛke, naa ɔɔa é liini kɛkɛni pɔ bɛ Sikeme, é boɛ dee ná-pɛɛyɛɔɛi wu nuɔussɛiti pɔ, é ɔɔe ti ma: ² «À Sikeme nu wolaiti gaazaɔa, wo ɔɔe ti ma: «Leeni ɔɔa fizɔgai wo ma, Yelubaale ná-doun zunu vuulɔfelaiti (70) ti zeii wo unda, baɔ nu ɔɔla nɔ zeii wo unda?» A ɔɔzɛ su ga wo ta ɔɔa ga ze, ada ga nama ɔɔlagi.»

³ Kɛkɛni ti liini ti naama woiti daazeeli Sikeme nu wolaiti kpein ma. Naati kpein ti ɔɔitoni Abimeelɛke va, mazɔɔɔ ti ɔɔni ma: «Gi ta ve.» ⁴ Ti wali ɔɔa vuulɔfela (70) veeni zea, ti seɔɔe Baale-Belite lɛbi velei wu. Abimeelɛke nu jakaiti ta teveteve nuiti seɔɔni ga naama walii, ti vile polu. ⁵ Naa volumna, é

liini keɛɛɛ ná-taazuve Wɔfela, é keɛɛɛ Yelubaale ná-doun zunu vuulɔfelaiti (70) paa, é ti pɛ paani kɔtu ɔilagi maazu. Keni Yɔtame ɔila kpe, Yelubaale ná-doun zunui, nii gola laini ti zu, naa la ɔeni zaani, tɔzei é laɔɔfuni. ⁶ Sikeme nu wolaiti kpein ta Bete-Milo nuɔuseiti kpein ti ɔaalɛni ba, ti Abimeeleke ze ga masagi, ti naa ɔeni sene gului wu Sikeme, zalaɔa ɔɔtu ɔaaɔoozagi ɔobave.

Yɔtame ná-faalaalii

⁷ Naa kpein ge woni Yɔtame ma. E liini é lo Galizime gizei unmauve, é bɔeni ti vɔ, é woɔɔula la, é ɔe ma:

A woilo ɔòo ma, Sikeme nu wolaiti,
ni wa pɔ ga GALA ge wo woomeni!

⁸ Gulu wolaiti ti liini,
ga ti gulɔi zie masagi ma, é ze ti unda.
Ti ɔeni wolive wului ma:

«Zei gi unda ga masagi.»

⁹ Kele wolive wului ti woɔɔaavoteni, é ɔe ti ma:

«Gè be mà waai ma wulɔi vee vai va baa,
nii ta ɔa GALA ta nuɔuseiti deɔi la,
gè li gè bɔɔɔ bɔɔɔ ga gè ze guluiti unda?»

¹⁰ Guluiti ti ɔeni naazu kooleɔoole gului ma:

«Ua, è ze gi unda ga masagi!»

¹¹ Kele kooleɔoole gului ɔeni ti ma:

«Gè ɔele mà neɛi va, ta mà waa vaɔi,
gè li gè bɔɔɔ bɔɔɔ ga gè ze guluiti unda?»

¹² Guluiti ti ɔeni leezen ansaɔɔgi ma:

«Ua, ɔun è ze gi unda ga masagi.»

¹³ Kele leezen ansaɔɔgi ɔeni ti ma:

«Gè ɔele ná-dɔɔi va,
nii é GALA ta nuiti koozunɛɛzu,
gè li gè bɔɔɔ bɔɔɔ ga gè ze guluiti unda?»

¹⁴ Názu ɔa guluiti kpein ti ɔeni la ɔain ba wului ma:

«Ua, è ze gi unda ga masagi.»

¹⁵ ɔain ba wului ti woɔɔaavoteni, é ɔe ti ma:

«Ni wo-yiimai ɔana, wo gulɔi zie mà,
wo kè ga masagi wo unda,
à va wo laɔɔu mà niinigi wu.
Ni wa ɔelena, abui ɔa ɔula mà ɔaingiti su,
é Liban sɛdele guluiti gala.»

¹⁶ Yɔtame ɔeni ma mɔnɔ: «Niizu degɛmu, kisie vaɔi ɔa wo bogai nei, ta soledai, Abimeeleke ze vai zu ga masagi? Faa vaɔ ɔana nei wo keai Yelubaale ná-pɛɛyeɔei letema? Wo unfemai veeve be nei, é zoloo ná-keɛwoti vaɔiti ma, niiti é ti ɔeni? ¹⁷ Mazɔlɔ kèe kɔi ɔɔni wo ve, é ɔikulani zenvui zu kɔmave, é wo ɔulani Madiyan nuiti zea. ¹⁸ Wɔun, wo wuzegɛa kèe ná-pɛɛyeɔei laalɔɔma za, wo ná-doun zunuiti paani, zunu vuulɔfela (70), kɔtu ɔilagi maazu. Wo ná-botigɛ anzanui ná-doun zunui Abimeeleke lo Sikeme ga masagi, tɔzei toɔa ga wo-ɔeloin. ¹⁹ Ni kisie vaɔi ɔana wo bogai za, ta soledai, Yelubaale letema, ta ná-pɛɛyeɔei, Abimeeleke wo yiima vai ɔe wo ve, wa balaa wo ziima vai ɔe! ²⁰ Ni naa laade, abu ɔila ka ɔula Abimeeleke zu, nii a Sikeme nu wolaiti gala, ta Milo vɛɛyeɔei, abu ɔila ka ɔula Sikeme nu wolaiti su, ta Bete-Milo nuiti, nii a Abimeeleke ɔala!»

21 Yɔtame velani é li é lɔɔɔɔ Beel, miná ɔa é yɛni ná, é maagooza keɛɔɔloin Abimeeleke va.

Nuiti ti wuzegɛ vai

Abimeeleke laalɔɔɔma Sikeme

22 Abimeeleke ɔɛni ga kundigii Izelayele unda kona savagɔ laawu. 23 Naa voluma, GALA ge googaaɔaalala yɛnvui lɔɔni Abimeeleke ta Sikeme nu wolaiti zɔɔɔzu, naati ti wuzegɛni daalɔɔɔma, 24 tɔɔzei faa nɔi va é keɛni ga Yelubaale ná-doun zunu vuulɔfelaiti (70), naa ɔa a ke ti ma ɔamai la Abimeeleke unma, tɔɔzei ti-ɔɛloin ve, toɔa é ti vaani, Sikeme nu wolaiti ti bɔ ba. 25 Nii a ke ti zoo Abimeeleke la, Sikeme nuiti, ti nuiti seini gizeiti unmauve, ti ti lɔɔɔɔ taa wolai ɔobave, naama zunuiti ti ɔɛni loozu nuiti ma, niiti ti ɔɛni levesu ti ɔobave. Ma wooi woni Abimeeleke ma.

26 Yeeta, Eɔede ná-doun zunui Gaale, ta keɛɔɔlointi ti ɔɛni levesu Sikeme. Sikeme nu wolaiti kpein ti laani da. 27 Ti liini ta-leezen beleiti su, ti ma waaiti kula, ti ti bɛte, ti koozunɛ vetii ɔula, ti li ta-ɔalagɛ ná-pelei wu, ti daamii wo, ti bɔɔle, ti Abimeeleke ɔoto. 28 Eɔede ná-doun zunui Gaale ɔɛni ɔɛɛzu ma: «Be ɔa é ga Abimeeleke, bɛ ɔa é ga Sikeme, gi va botii ɔɛ Abimeeleke ve? Yelubaale ná-doun zunui laade ba, Zeɔule laade é va ɔɛ ga ná-keelai? A botii ɔɛ Gamɔɔl zunuiti bɛ, nii é ga Sikeme keɛɔɔ. Goun, leeni vaa zu gá botii ɔɛ Abimeeleke ve? 29 Ni nui ta a niima nuɔuseiti ta-ɔundigilali veena zèa! Nà la Abimeeleke maagooza. Nà la ɔɛ Abimeeleke ma: «Li è ta bɔ da-zalavusuiti ba, è va è kɔɔi ɔɔ!»

30 Zeɔule taa masa golai, naa menini nii Gaale boni, Eɔede ná-doun zunui, gola yiiɔaawanani. 31 E keelaiti tevɛni dɔɔɔfuzu Abimeeleke ma, é ɔɛ ma: «Wɛɛ, Eɔede ná-doun zunui Gaale, ta keɛɔɔlointi ti vaave Sikeme, ti taai wuzegɛa é laalɔɔɔma. 32 Keɛni niina è baɔa ga kuai, wa nuɔuseiti ti è va, à lɔɔɔɔ ti va baɔaɔai zu. 33 Sobui, foloi a ɔulana, da wuzegɛ è yei ti ma taa wolai zu. Siegi zu Gaale ta polu nuɔuseiti ta wuzegɛna la è laalɔɔɔma, da naa ɔɛ la, nii da-zɛbeɛi a zoo da.»

34 Abimeeleke ta nuɔuseiti ti ɔɛni polu, ti wuzegɛni ga kuai, ti li ti lɔɔɔɔ Sikeme ɔobave, ti bɔɔɔ zeini su ga naanigɔ. 35 Eɔede ná-doun zunui, Gaale ɔulani, é lo taa zigɔidave. Abimeeleke ta nuɔuseiti kpein ti ɔɛni polu dɔɔɔɔ velei zu, ti ɔulani kelema.

36 Gaale ti ɔaani, é ɔɛ Zeɔule ma: «Wɛɛ nuɔuseiti ba, ti gizeɛ yeizu.»

Zeɔule googaaɔoteni, é ɔɛ ma: «Gizeiti ma niinigi ɔa è kaazu ga numaa ve.»

37 Gaale ɔɛni ma mɔnɔ: «Nuɔuseiti be ti yeizu zou zaamave, bebeɛi ɔa vaazu ga ungaizɛ sene gului ma velei.»

38 Zeɔule googaaɔoteni, é ɔɛ ma: «Da-bɔɛzudula vagɔiti ta mini, ɔɛi è ɔɛni ɔɛɛzu ma: «Be ɔa é ga Abimeeleke, gi va botii ɔɛ be?» Nuɔuseiti ta ga naa, è ɔɛni ti velevɛɛsu? Liina niina è kɔɔi vɛɛ ba!»

39 Gaale lɔni Sikeme nu wolaiti tuɔɔ, é kɔɔi vɛɛ Abimeeleke va. 40 Abimeeleke vilɛni polu, é vɛla naa va. Nu mɔinmɔin maawanani ti za, tanigaa ti looni, aisa ti va zeeli taa zigɔidave. 41 Abimeeleke ɔwɛni Aluma. Zeɔule Gaale bɛɛni ta keɛɔɔleaiti, ti la zooni ti va ye Sikeme.

Abimeeleke Sikeme ɔologolo fai

42 Poluma zobui, Sikeme nuɔuseiti ti ɔulani baɔaɔai zu. Naa woni Abimeeleke ma, 43 é ná-kɔɔɔɔ nuiti seɔeni, é ti ɔaagwɛ su ga seizu savagɔ, é lɔɔɔɔ baɔaɔai zu, ti pelei boun. E kaai ma ga nuɔuseiti ta ɔulazu taa wolai zu, é wuzegɛni ti laalɔɔɔma, é ti zakpe. 44 Abimeeleke ta nu zeizu lieɔi é polu, ti vazani, ti lɔni taa zigɔidave, nu bulu felegɔiti ti vuuni naati kpein ma, niiti ti ɔɛni baɔaɔai zu, ti ti zakpe. 45 E laalɛni taai wu, é luva lɔni ba folo ɔila negelein.

Yɔvɛɛ ɛ va legɔ taai zo, ɛ zu nuɔuseiti pɛ paa ti ɔeni nɔ. E taai lokani, ɛ kpoloi vaza nɔ.

⁴⁶ Siɛgi zu Migedale-Sikeme nu wolaiti ti naa mɛnini da, ti vɛlani ti li ti lɔɔɔɔ zɛɛɛ zu, ta-ɔalagi Belite nɔ-pɛɛi wu. ⁴⁷ E woni Abimeelɛke ma ga Migedale-Sikeme nu wolaiti pɛ ti ɔaalɛni ba. ⁴⁸ Abimeelɛke lɛni Salemon gize ma, ta nuɔuseiti ti ɔeni polu. E zoovɛi zɛɛni, ɛ gulu bekegi levega, ɛ kula ba, ɛ da ɔma. Naa volu, ɛ ɔeni polu nuɔuseiti ma: «Wo naa ɔaa, nii gɛ keai, ɔ suvile wo ke, eɔvɛɛi gɛ keai la.» ⁴⁹ Nuɔuseiti kpein ɛɛ ge gulu beke gilagila teveni, ti vile Abimeelɛke volu. Ti liini ti gulu bekegiti pu zɛɛɛ laave, ti abui lo ba, ti naa ɔala, ta nii kpein ɛ ɔeni nɔ. Zekana ti Migedale-Sikeme taaveaiti kpein undaavilini la, nu waagila (1 000) keɔala ɔeni de, zunuiti ta anzanuiti.

Abimeelɛke zaa vai

⁵⁰ Naa voluma, Abimeelɛke liini Teeɔese. E laalɛni taai wu, ɛ so. ⁵¹ Pɛɛ ɔaagooza golai ɔeni taa zaavae, vɛ zunuiti ta anzanuiti ti ɔeni lɔɔɔɔ zu nɔ, ta taa nu wolaiti. Ti daaɔuluni bɔɔɔ ma, ti lɛ kɔmave. ⁵² Abimeelɛke vaani pɛɛ ɔaagoozagi vɔ be, vɛ nɔ ɔeni ga ti-lɔɔɔɔvɛ, ɛ laalɛni bu, ɛ maabuɔa pɛɛlave va, ga ɛ abui lo ba. ⁵³ Nɔzu ɔa anzanui ta molo ziga ɔɔtui looni la Abimeelɛke nɔngi zu, ɛ nɔnkalagi wolowolo. ⁵⁴ Gaamago nɔ, ɛ zunu loungoi lolini, nii ɛ ɔeni nɔ-kɔɔɔ zɔɔlai zɛɛzu, ɛ ɔɛ ma: «Da-wɔɔa zɔkpɔi ɔula su, ɛ paa, naa ɔa a ke ti mina da ga ɔɛ ma: «Anzanu ɔa ɛ paani.» » Zunu loungoi bɔɔni, ɛ za. ⁵⁵ Izelayɛ zunuiti ti kaai ma ga Abimeelɛke za, ɛɛ ge liini nɔ-taazu.

⁵⁶ Uele ɔana GALA ge Abimeelɛke nɔ-faa nɔi zalani la tɔ bɔɔɔi ma, nii ɛ keeni ga keeɔɛ, tɔzei keeɔɔeloun vuulɔfelaiti (70) paa vai va. ⁵⁷ GALA ge Sikeme nuiti ta-vaa nɔi votokulani tiya bɔɔɔi ma. Uele ɔana Yelubaale nɔ-doun zunui Yɔtame nɔ-foovooi laazeelini la.

10

Tɔla ta Yayiiil, tukpɔɔaaleve nuiti Izelayɛle unda

¹ Abimeelɛke zaa voluma, Pua nɔ-doun zunui Tɔla, nii ɛ ɔeni ga Dodo nɔ-dounloin, Isakaal nɔ-bolodai zu nui ta, naa ɔa ɛ wuzɛɛni ga ɛ Izelayɛle unmo. E ɔeni zeini Samiil, Efelayime ɔize yooi zu. ² E ɔeni Izelayɛle ga tukpɔɔaaleve nui kona vuufelegɔ maazu savago (23) laawu. Naa voluma ɛ zaani, ti maagɔuluni Samiil.

³ Yayiiil Galaade nui ɔa ɛ zeini potogi zu, ga tukpɔɔaaleve nui Izelayɛle unda, kona vuufelegɔ maazu felegɔ (22) laawu. ⁴ Nɔ-doun zunui ɔeni ga puusavago (30), ti ɔeni zeizu soovale vuusavagoiti (30) kɔma, taa vuusavago (30) ɔa ɛ ɔeni ti ya, ti ti-laaseigi vɛni ga Yayiiil nɔ-taaiti, zaagaza naa nɔ ɔa ɛ ti va, ta vuuni Galaade yooi zu. ⁵ Yayiiil zaani, ti maagɔuluni Kamon.

Amɔn nuiti ti Izelayɛle nuiti kpɔɔ vai

⁶ Izelayɛle nuiti ti ɔooɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛni mɔnɔ. Ti Baaleni deɔbini, ta Asetaateiti, ta Siili nuiti ta-ɔalagiti, ta Sidɔn nuiti ta-ɔalagiti, ta Moabe nuiti ta-ɔalagiti, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti. Ti ɔɛni ɔooɔɔ GALAGI va, ti la mɔ ɔeni deɔbizu. ⁷ ɔooɔɔ GALAGI yiiɔaawanani Izelayɛle ma, ɛ ti vɔdi Filiseti nuiti ma, ta Amɔn nuiti. ⁸ E zo naama ɔonagi ma, eyɛsu kona puugɔ maazu lɔsava (18) laawu, ti Izelayɛle nuiti maanɔɔni, ti ti nimiza. Teiti ti ɔeni Zuludɛn folo ɔulazu vɛɛi, Amɔl nuiti ta-yooi zu Galaade. ⁹ Amɔn nuiti ti Zuludɛn buɔeni, ti kɔi vɛɛ Zuda va, ta Benzamɛn, ta Efelayime vɛɛyɛɛi. Izelayɛle nuiti ti ɔeni kidaavili golai zu. ¹⁰ Izelayɛle nuiti ti bainni ɔooɔɔ GALAGI woizu, ti ɔɛ ma: «Gi kotoi ɔɛa ɛ laalɔɔma, mazɔɔɔ gi ɔɛɛa ɛ va, gɔ-GALAGI, gi da Baaleni deɔbi.»

¹¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni Izelayele nuiti ma: «É zo Ezipete nuiti ma, é li Amɔɔɔ nuiti pɔ, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti, ¹² ta Sidɔn nuiti, ta Amaleke nuiti, ta Maon nuiti, naati kpein ti wo nimizani, keɛ siɛgi zu wo kpee looni la gɔɔzu, gè la ɔɔni wo ɔɔzoni, gè va wo ɔɔla ti ya ɔaa? ¹³ Keɛ wa ya, wo ɔɔɛni bà, wo ɔa gala kiligiti dɛbi. Naa ɔa é ba, gè la mɔ wo ɔɔzosu mɔnɔ. ¹⁴ A li wo kpee loo gala kiligiti goizu, niiti wo yiimazeɔɔai ga tiye, ti wo ɔɔzo wa-maanɔɔɔ ziɛgi zu!»

¹⁵ Izelayele nuiti ti ɔɔni Gɔɔɔɔ GALAGI ma: «Gi kotoi ɔɔa, gi zo, eɔɔvelei è pɔ la. Keɛ yiilɔ, è gi ɔɔzo za!» ¹⁶ Ti gala kiligiti kulani ɔɔɔɔ zaama, ti Gɔɔɔɔ GALAGI lɛbi. Gɔɔɔɔ GALAGI la ɔɔni vaani bu, ga Izelayele ye kpɔɔi zu.

¹⁷ Amɔn nuiti ti ɔɔaɛni ba, ti ta-ɔɔlaɔɔai vu Galaade, Izelayele nuiti ti ɔɔaɛni ba ɔalaa, ti ta-ɔɔlaɔɔai vu Misepa. ¹⁸ Nuɔuseiti ta Galaade ɔɔndiɔɔiti ti ɔɔɔɔ ɔɔazaɔɔani ga: «Zunui ɔɔe ɔa a laale Amɔn nuiti bu? Toɔa ɔɔe ga Galaade nuiti kpein ta-ɔɔndiɔɔii.»

11

Zɛfatee, tukpɔɔgaaleve nui Izelayele unda

¹ Galaade nui Zɛfatee ɔɔni ga kɔɔɔɔ nu wola. E ɔɔni ga koloɔolo anzanui ná-doun zunui, ti yɔɔzu ta zunui daa ɔɔni ga Galaade. ² Zunui naa ɔɔɔɔ anzai ɔalaa ge zunu lointi sɔɔɔni. Naati ti wɔɔɔni, ti Zɛfatee ɔɔɛni pɛɛyeɔɔi wu, ti ɔɔe ma: «È la pogani zɔɔɔga gi-ɔɔe ná-pɛɛi wu, mazɔɔɔ ɔa ga anzanu ɔɔli ná-doun zunu.» ³ Zɛfatee vɛlani, é maɔɔooza keɛɔɔeɛaiti ba. E liini é zeɛi Tɔɔe yooi zu. Nu ɔaɔaiti ma bulugi vɛɛni polu, ti ɔa siɛpolui wo.

⁴ Yeeɔɔɔalalai tanigaa vɔluma, Amɔn nuiti ti kɔɔi vɛɛni Izelayele va. ⁵ Tɛi Amɔn nuiti ti kɔɔi vɛɛni Izelayele va, Galaade ɔɔwɔlaiti ti liini, ti Zɛfatee loli Tɔɔe yooi zu. ⁶ Ti ɔɔni Zɛfatee ma: «Va è ɔɔe ga gá-ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, ade Amɔn nuiti sakpe.»

⁷ Zɛfatee Galaade ɔɔwɔlaiti gooɔaavoteni, é ɔɔe ti ma: «Wo la ɔɔni wɔɔnzegeni ɔaa, wo va kpɛ, wo kɔla kɛe ná-pɛɛyeɔɔi va? Lee vaa zu wo vaazu pɔ niina, tɛi wo kidaaviligi zu ɔaa?»

⁸ Galaade ɔɔwɔlaiti ti ɔɔni Zɛfatee ma: «Naa mu ka é keai gi vaai è vɔ ɔɔe vɔlu niizu, è lo gi luɔɔ, è Amɔn nuiti sakpe, è ɔɔe ga gá-ɔɔndiɔɔii, è ɔɔ Galaade nuiti kpein ba.»

⁹ Zɛfatee Galaade ɔɔwɔlaiti gooɔaavoteni, é ɔɔe ti ma: «Wa liina ga ze vɔlu, gè Amɔn nuiti sakpe, ni Gɔɔɔɔ GALAGI a ti lɔɔna zèezu, nà ɔa ga ɔɔe ga wa-ɔɔndiɔɔii.»

¹⁰ Galaade ɔɔwɔlaiti ti ɔɔni Zɛfatee ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa ga zeelei, nii gi bosu gá ziɛ ga è-wooi.» ¹¹ Zɛfatee vɛɛni Galaade ɔɔwɔlaiti polu, ti li. Nuɔuseiti ti yeeloni ba, ti ke ga kundiɔɔii, ta kɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔ unda. Zɛfatee naa kpein suɔɔulani, nii ti zolooni ma ta keɔwɔlaiti, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu Misepa.

Zɛfatee ná-keela wooi leve fai Amɔn nuiti ma

¹² Zɛfatee keelaiti tevɛni Amɔn masagi ma, é ɔɔe ma: «Leeni ɔa é è ɔɔisu dɔalɔɔɔma, è vaazu è ɔa kɔi vɛe ná-zooi va?»

¹³ Amɔn nuiti ta-masagi keelaiti gooɔaavoteni, é ɔɔe ti ma: «Toɔa ga Izelayele ɔɔlazuvɛ Ezipete yooi va, ti ná-zooi zegeni, é zo ziɛ wɔlai Aalenɔn va, é li ziɛ wɔlai Yaɔɔke vɔ ɔɔe, é zeeli Zuludɛn ma nɛmɛi ma. A mináti fe zèa, ziilɛgi zu.»

¹⁴ Zɛfatee keelaiti tevɛni vɔlu ga niine Amɔn nuiti ta-masagi ma, ¹⁵ ti liini ti ɔɔe ma: «Zɛfatee bogɛ ga: Izelayele la Moaɔe you zegeni, ɔaa Amɔn nuiti ta-you. ¹⁶ Tɔɔzei Izelayele lɛɛni é zeɔe Ezipete, é ziɛni ga tevɛbai zu vɛlei, eyɛsu

é zeeli Seeli Kpoloɔɔi ma, é zeeli Kadese. ¹⁷ Názu ɔa Izelayele nuiti ti keelaiti teveni la Edome masagi ma, ti ɔe ma: «Soma gi leve ga ɔa-yooi zu vele.» Kɛle Edome masagi la ɔeni kɛeni, é va woilo. Ti ta leveni balaa Moabe masagi ma, naa balaa ɔeleni. Izelayele nuiti ti yeni Kadese.

¹⁸ «Ti zieni tevebai zu, ti latini Edome yooi ma, ta Moabe yooi, ti va ga Moabe yooi folo ɔulazu vele, ti vuuni zie wolai Aalenɔn voluve, ti la leeni Moabe yooi zu, mazɔɔ Aalenɔn ɔa é ga Moabe you ɔwegi.

¹⁹ «Izelayele nuiti ti keelaiti teveni Amɔɔl nuiti ta-masagi Sigon ma, Gesebon masagi, ti ɔe ma: «Soma, gi zie ɔa-yooi zu, gi leve, gi li ve gi liizu ná.» ²⁰ Kɛle Sigon la ɔeni wola laani Izelayele la, é va va bu ga naa va leve ná-zooi zu. E ná-nubuseiti kpein gaaleeni ba, ti ti boun Yafase, ti kɔɔi ve ti va.

²¹ «Gooɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, Sigon ta ná-nubuseiti dɔɔni Izelayele yeezu, é pile sɔɔ ti ma. Izelayele zooi kpein soni, ve Amɔɔl nuiti ti ɔeni ná. ²² Ti Amɔɔl nuiti ta-yooi kpein soni, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyesu é zeeli zie wolai Yaboke ma, é zo tevebai ma, é zeeli Zuluden ma.

²³ «Niizu niina, ni Gooɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, Amɔɔl nuiti kpea ná-nubuseiti Izelayele luɔɔ, ɔa pɔ è ti be ná baa? ²⁴ Nii nɔpe ɔa-ɔalagi Kemose feezu è ya ga è so, è la naa zoga baa? Nii kpein Gooɔɔ GALAGI, gá-GALAGI seizu gi luɔɔ ga gi sege, gi la naa zegea baa? ²⁵ E vizoge mu Balake va baa, Sipɔɔl ná-doun zunui, Moabe masagi? E Izelayele zakpeni nei baa, baa é kɔɔ veeni ba? ²⁶ E ɔea ga kona unsavagɔ (300) Izelayele zeini Gesebon, ta Alɔweel, ta taaiti ti ɔiliai ti va, ta taa wolaiti kpein ti zie wolai Aalenɔn laave. Leeni vaa zu wo la ɔeni ti ɔulani ti ya naama ziegi zu? ²⁷ Nɔun ná, gè la kotoba vaa nɔpe kɛeni è laalɔɔma, ɔa ɔa è faa ɔɔi ɔeezu ga ze, è kɔɔi ve vai nɔun ba. Gooɔɔ GALAGI, tukpɔɔaaleve GALAGI, ɔe za ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele nuiti ta Amɔn nuiti zɔɔzu!»

²⁸ Amɔn nuiti ta-masagi la ɔeni woiloni naama woiti ma, niiti Zefetee ɔeni ti wosu ma.

Zefetee ná-minazefegi ta ná-pile sɔɔ fai

²⁹ Naazu ve, Gooɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Zefetee ma, é Galaade ta Manasee yooiti maazuɔudeni, é leve Misepa Galaade yooi zu, segeai ma miná, é liini luɔɔ, é laale Amɔn nuiti bu. ³⁰ Zefetee minazefeni Gooɔɔ GALAGI ve, é ɔe: «Ni gaamazu ɔa zobo feena bè, gè pile sɔɔ Amɔn nuiti ma, ³¹ ná nu mɔungi naa ve è ve, gè kula ga gala zalaɔai, nii a ɔula ná-pelei wu, é va daaɔomis, ná zobo sɔɔna Amɔn nuiti ma kɔɔi zu, gè ɔale ma.»

³² Zefetee leveni é li Amɔn nuiti daalɔɔma, é kɔɔi ve ti va, Gooɔɔ GALAGI ti lɔɔni zeezu. ³³ E ti wola zuɔoloɔloni taa wola vuufelegɔ (20) zu, é zo Alɔweel, Minite vele, eyesu é zeeli Aɔele-Kelamime. Amɔn nuiti ti ɔloni Izelayele nuiti be.

Zefetee ná-doun anzanui ná-fai

³⁴ Zefetee ɔaleni ma volu ná-pelei wu Misepa. Wele, ná-doun anzanui ɔa é ɔulani, é daaɔomi ga tamadegiti ta kua wo faiti. Ná-doun ɔila kpegi ɔeni de, zunu loun la ɔeni zea, baa anzanu loun. ³⁵ E kaani nɔ feya, é ná-segeiti balini ga, é ɔe ma: «Ee, dɔun anzanu! E kpɔɔa, ɔa mɔanɔɔ nuiti saama! Gè minazefeg boge Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, gè la zegea ná-minazefegi volu.»

³⁶ E ɔeni ma: «Kɛe, ni è minazefeg boga, Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, nii kulaai è laave, è bo, naa ɔe ga ze, niizu Gooɔɔ GALAGI dɔnɔ votokula è zili nuiti ma, Amɔn nuiti.» ³⁷ E ɔeni kɛegɔ ma: «Faa ɔila ka gè falizu è ma, è ke bè, alu felegɔ ve bè, gè li ga bɔɔlaiti gizei ma, gi ná-kpea wɔɔi wo.»

³⁸ Zefetee gooɔfaavoteni, é ɔɛ ma: «Li!» E valini ma ga alu felegɔ. E liini gizei ma, ta bɔɔlaiti, ti ná-kpea wɔɔɔi wo. ³⁹ Alu felegɔi voluma, é ɔɔaleni ma keɛɔɔe vɔ be, naama ge ná-minazegɛgi laazeelini la. E la ɔɔeni de zunu vaa ɔɔweɛ.

Naama yeei ɔɔa ma lɔgi zeini la Izelayeɛle zaama ga, ⁴⁰ kona-o-kona, Izelayeɛle anzalopoiti ti da li, ti wɔɔɔ ga folo naanigɔ Zefetee ná-doun anzanui ná-faa zu, nii é ga Galaade nui.

12

Zii ɔɔɔi Efelayime ta Galaade yɔɔɔzu

¹ Efelayime wolodai ma zunuiti ti ɔɔaalɛni ba, ti Zuludɛn budɛ, ti li Safon, ti ɔɔeni Zefetee ma: «Leeni vaa zu é leɔegai, é li, é kɔɔi vɛɛ Amɔn nuiti ba, é la gi lolini, gi va vɛɛ é volu? Gá pɔ gi da-vɛɛɛi ɔɔala, gi é bɔ ba, é ɔɔala.»

² Zefetee ti woɔɔfaavoteni, é ɔɔe ti ma: «Kpɔe wola ɔɔa é ɔɔea loni gi va gá nánubuseiti, é lo gi yɔɔɔzuvɛ va gá Amɔn nuiti. Siɛgi zu gè wo lolini la, ga wo va wo bɔ bà, wo la vaani wo va bɔ bà, wo va kùla ti ya. ³ Siɛgi zu gè kaani la ga gè la zooga ɔɔitosu wo va, gè ɔɔikulani zènvui zu, gè liini ná ɔɔila, gè Amɔn nuiti sakpe. Gɔɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni zèezu. Lee vaa zu za wo vaazu dàalɔɔɔma, ga wo kɔɔ vɛɛ bà?»

⁴ Efelayime nuiti ti ɔɔeni ɔɔɛɛzu: «Wa ya, Galaade nuiti, wa ga Efelayime nuiti ti vɛlaai, ti li Manasee.» Naa ɔɔa é keɛni, Zefetee Galaade zunuiti kpein gaale ba, é kɔɔi vɛɛ Efelayime nui naati ba, ti pile sɔɔɔɔ ti ma. ⁵ Galaade nuiti ti Zuludɛn maalevesuvɛti soni Efelayime letemavɛ. Pela nuiti ti ɔɔeni zegezu Efelayime, naa ta a la ɔɔena: «Nà pɔ gè leve,» Galaade nuiti ti ɔɔeni gaazaɔɔasu, ti ɔɔe ma: «Da ga Efelayime nuiti ta?» A la ɔɔena ti ma: «Ba-o,» ⁶ ti ɔɔeni ɔɔɛɛzu ma: «Da ɔɔe <Sibɔɔete.> » E ɔɔeni ɔɔɛɛzu «Zibɔɔete,» mazɔɔɔ ti la ɔɔeni zoosu ti va bo ga pagɔ. Naa ɔɔa é ɔɔeni keɛzu, Galaade zunuiti ti ɔɔeni ti zosu, ti da ti ɔɔɔdaaleve Zuludɛn maalevesuvɛ. Efelayime zunuiti ti undaavilini naama vai zu, é ɔɔeni ga nu waavuunaani maazu fele (42 000).

⁷ Zefetee ɔɔeni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayeɛle yooi zu kona dɔzita laawu. Naa voluma Galaade nui Zefetee zaani, ti maagɔluni Galaade laa wolai ta zu.

Ibesan ta Elon ta Abedon, tukpɔɔgaaleve nuiti

⁸ Tɔun poluma, Beteleyeme nui Ibesan ɔɔeni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayeɛle yooi zu. ⁹ E doun zunu vuusavagɔ (30) zɔɔɔɔni, ta doun anzanu vuusavagɔ (30), é ti veeni Izelayeɛle wolodama ɔɔiligiti be ga anzai, é anzanuiti fuluni ná-doun zunuiti be, ti ɔɔula Izelayeɛle wolodama ɔɔiligiti su. E ɔɔeni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayeɛle yooi zu, kona dɔfela laawu. ¹⁰ Naa volu, Ibesan zaani, ti maagɔlu Beteleyeme.

¹¹ Tɔun poluma, Zaɔulɔn nui Elon ɔɔeni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayeɛle yooi zu kona puugɔ laawu. ¹² Saai ma, ti maagɔluni Ayalon, Zaɔulɔn yooi zu.

¹³ Tɔun poluma, Abedon, Pilaton nui Gilele ná-doun zunui ɔɔeni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayeɛle yooi zu. ¹⁴ E doun zunu vuunaanigɔ (40) zɔɔɔɔni, ná-dounloin ɔɔeni ga puusavagɔ (30), ti ga zunuiti, ti pe ti ɔɔeni zeizu soovale vuulɔfela (70) ɔɔma. E ɔɔeni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayeɛle yooi zu kona dɔsava laawu. ¹⁵ Naa volu, Pilaton nui Gilele ná-doun zunui Abedon zaani, ti maagɔlu Pilaton, Efelayime yooi zu, Amaleke nuiti ta-ɔɔize yooi zu.

13

Samesɔn zɔɔɔ fai

¹ Izelayele nuiti ti Gɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɔɔni mɔnɔ. Gɔɔɔɔ GALAGI ti ɔɔni Filiseti nuiti zeezu kona vuunaanigɔ (40) laawu.

² Zunui ta ɔɔni Sɔleya, Dan ná-bolodai zu, daa ɔɔni ga Manoa. Anzai ɔɔni ga doun zɔɔɔtala nui, é la ɔɔni zooni é va doun zɔɔɔ. ³ Foloji ta, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai ɔɔlani keɔma anza nui naa ve, é ɔɔ ma: «Wɔɔɔ, ɔa ga doun zɔɔɔtala anzai, é la de doun zɔɔɔni, ɔa kogi zeɔzezu, keɔ é doun zunu zɔɔɔ. ⁴ Niizu, dama ga ɔɔɔɔ, mina dɔɔ ɔɔɔɔ, ɔaa ani nɔɔe a nu ɔaazulati, ta é mina ani mi, nii kɔɔɔai. ⁵ Mazɔɔɔ ɔa vaazu kogi zeɔzezu, é doun zunu zɔɔɔ. Dounɔi naa ɔa yeɔu dee ɔɔɔɔ, é ɔaliva GALA ma, eyɔu pɔ, maa la nɔɔni, é va nɔɔngi wo, ɔaa kpɔɔɔ. Toɔa a tɔɔzei ga Izelayele ɔɔlani Filiseti nuiti zeezu.»

⁶ Anzanui liini ná-koizu, é ɔɔ sinigi ma: «GALA nui ta vaave pɔ be, é ɔɔa ɔɔlani ga GALA ná-geezuɔɔelai ta, gaamazu maayikiɔɔ. Gè la gaazaɔani ga ve seɔɔai ná, ta é la laasei deɔni ga ze. ⁷ Keɔ keɔve ma: «Wɔɔɔ, ɔa vaazu kogi zeɔzezu, é doun zunu zɔɔɔ. Niizu mina dɔɔ ɔɔɔɔ, ɔaa gaazulati gani, ta mina ani mi, nii kɔɔɔai, tɔɔzei dounɔi naa yeɔe dee ɔɔɔɔ, é ɔaliva GALA ma, eyɔu saa voloi zeeli.»

⁸ Manoa Gɔɔɔɔ GALAGI valini, é ɔɔ ma: «Ee, Mɔliɔi, GALA nui é teveni, é vaana mɔnɔ gi vɔ be, é gi ɔala ga nii maanɔai gi ke dounɔi ná-fai zu, nii é zɔɔɔsu!»

⁹ GALA ge Manoa wooi menini, GALA ná-geezuɔɔelai vaani mɔnɔ anzanui vɔ be, siɔgi zu é ɔɔni zeini la kpalagave, sinigi Manoa la ɔɔni ba ná. ¹⁰ E suvileni é ɔize, é li, é bo sinigi ma, é ɔɔ ma: «Wɔɔɔ, zunui nii é vaani pɔ be zɔɔɔ, é ɔala keɔma bè mɔnɔ.»

¹¹ Manoa wuzɔɔni, é vile anzai volu, ti li zunui vɔ be, é ɔɔ naa ma: «Da ɔa nei é ɔɔai anzanui nii vɔ?»

Naa gooɔaavoteni, é ɔɔ ma: «Nà ve.»

¹² Manoa ɔɔni ma: «Niizu è-laawooi a vilena su, tɔgi beɔeɔe ɔa gá so dounɔi ná-faa zu, leeni ɔa gá ke?»

¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai gooɔaavoteni, é ɔɔ ma: «È-anzai maanɔve é ɔɔɔ zo naa pɔ su, nii gè boni ma. ¹⁴ È mina leezen ansaɔɔgi ma waai mi, é mina dɔɔ ɔɔɔɔ, ɔaa gaazulati gani, é mina ani nɔɔe mi, nii kɔɔɔai, é zie ga devei naa, eɔvelei gè boni ma la.»

¹⁵ Manoa ɔɔni Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai ma, naazu: «Va bu gi é zuzo, gi boli yivo ɔlani kpɔɔɔ é ve.»

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai gooɔaavoteni, é ɔɔ ma: «Anɔɔ ni da sɔzosu, gè la da-laamianigi ta mia, keɔ ni da pɔ é gala zalaɔai ɔlani Gɔɔɔɔ GALAGI ve, naa ɔɔ!» Manoa la ɔɔni kweɔ ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai ve.

¹⁷ E geezuɔɔelai ɔaazaɔani, é ɔɔ ma: «È-laaseigi? Naa ɔa a ke, nii é bogai, naa laa a zeelina, gi zoo gi é wɔɔɔ.»

¹⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai gooɔaavoteni, é ɔɔ ma: «Lee vaa zu é gaazaɔasu daaseigi ma? Daasei be maayikiai.»

¹⁹ Manoa boli yivoi zeɔni, é kpɔ veɔaniii va, é gala zalaɔa ɔlani kɔtu wolai ma Gɔɔɔɔ GALAGI ve. Laavɔ vaa ɔɔni, siɔgi zu Manoa ta anzai ti ɔɔni weɔzu la, ²⁰ abuzogi ɔɔni leɔzu geɔu velei, é da zeɔe zalaɔa ɔlani, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai leɔni zalaɔa ɔlani ma abuzogi zu. Manoa ta anzai ti naa ɔaai ma, ti looni zooi ma, ti laave. ²¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai la mɔ ɔɔni ɔlani keɔma Manoani be ta anzai. Manoa kweɔni naazu ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai ɔɔni de.

²² Manoa ɔɔni anzai ma: «Da zaazu ti, mazɔɔ de GALA kaa.»

²³ Anzai googfaavoteni, é gɛ ma: «Ni Gɔɔɔɔ GALAGI ɣeni pɔ ga é de vaa, é la bena da-vebeanii ta gala zalaɣai zo, é la bena naama vaiti kpein deɛ ga deye, é la bena naama vaiti kpein bo de ma.»

²⁴ Anzanui doun zunu zɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Samesɔn. Doungoi wɔɔɔni, Gɔɔɔɔ GALAGI tuya looni bɛ. ²⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui tɔɔzeini ga botii ɣɛa la Maɣanee-Dan, Soleya ta Esetawɔle ti yɔɔɔzuvɛ.

14

Samesɔn Filiseti anzanui vulu vai

¹ Foloi ta, Samesɔn yeini Timena, é Filiseti nuiti ta-anzalopoi ta ɣaani. ² E ɣalegai ma ma, é boni keɛɣɛ ta dee ma, é gɛ ti ma: «Gè anzanui ta ɣaave Timena, Filiseti anzalopoi saama, à li wo naa vulu bè ga anza.»

³ Keɛɣɛ ta dee ti ɣeni ma: «Anzanu la è-ɣɛɛleaiti ti-loun anzanuiti saama ɓaa, ta da-nuɓuseiti kpein, è liizu anzanu zɛɣɛzu Filiseti nuiti pɔ bɛ, naama latipelevolulala nuiti?»

Samesɔn ɣeni keɛɣɛ ma: «À naa zɛɣɛ bè, mazɔɔɔ naa zolooge mà.»

⁴ Keɛɣɛ ta dee ti la ɣeni kwɛɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa é loni naama vaiti untuɔɔ, mazɔɔɔ naa ɣeni kpɔɛ ɣeleɣele gaiziezɔ é lo Filiseti nuiti ba. Naama ziegi zu Filiseti nuiti ka ti ɣeni zeini Izelayele nuiti unda.

⁵ Samesɔn yeini Timena ta keɛɣɛni ta dee, ti zeelini leezen belei vɔ bɛ, gaamago nɔ zala ɓokpagi ɣulani, é da zikɔ, é daagomi. ⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Samesɔn ma, zea ɲakai, é zalai zoni, é bali ga, eɣɛvelei nu a da boli yivoi vali ga la. Kele é la ɣeni naa woni keɛɣɛ ta dee ma. ⁷ E yeini é ɓɔɔ anzanui vɔ, naa ná-fai wola nɛɛni bɛ.

⁸ Foloi tanigaani teɓegai ma, é ɣaleni ma ga é li é vului ɣɛ, é zɛɣeni pelei va, é li é zalai ma vooɓai vɛɛɛ. E kɔingiti kaani, ti zalai ma vooɓai zu, ta kɔin gulɔi.

⁹ E ta zɛɣeni ya, é da zie, é da kɔmɔ pelei zu. Siegi zu é zeelini la keɛɣɛ ta dee vɔ bɛ, é ta veeni ti ya, naati ti ta miini. Kele é la ɣeni boni ti ma ga é kɔin gulɔi ɣulani zala vooɓai zu.

Samesɔn faalaalii wo fai

Filiseti nuiti ma

¹⁰ Samesɔn keɛɣɛ yeini anzanui vɔ bɛ. Samesɔn vulu vai ma laagolii woni, mazɔɔɔ zekana nu niineiti ti ɣeni keɛzu la. ¹¹ Ti kaai ma, ti yeeloni nu vuusavago (30) va ga ná-siepoluiti, ti ɣɛ ba.

¹² Samesɔn ɣeni ti ma: «Nà faalaalii ta wosu wo ma. Ni wa poluwona mà, aisa fetii ma volo lofelai va ɓe, nà seɣewuzɛɣe vuusavago (30) ve wo ya, ta seɣe wola vuusavago (30). ¹³ Kele ni wo la zooni wo va poluwo mà, wa ɣa wa seɣewuzɛɣe vuusavago (30) ve zèa, ta seɣe wola vuusavago (30).»

Ti ɣeni ma: «Da-vaalaalii wo, gi meni.»

¹⁴ E ɣeni ti ma:

«Nii é mii wosu, nu laamianigi ɣulave naa zu,
Nii subaai, nɛɛ gelei ɣulani naa zu.»

Folo savago laawu, nu niineiti ti la ɣeni zooni ti va faalaalii voluwo. ¹⁵ Foloi naanisiei, ti ɣeni Samesɔn anzai ma: «È-zinigi nɛɛneso, é faalaalii voluve wo è ma, è va è bo gi ma, ni naa laade, gá è ɣalazu, da-o, da-velɛyɛɣei-yo. Wo gi lolige ga wo loo gi zu ɓaa?»

¹⁶ Samesɔn anzai tɔɔzeini ga wɔɔɔa daalɔɔɔma, é da ɣɛ: «È la nɛɛni vɛ! Wɔin la è ma! E faalaalii woga nà-zou zu nuiti ma, è la poluve leɛni ga ze!»

Kele é ɔeni ma: «Gè la poluwoni kèè ma, anɛɛ dèe balaa, da ɔa ga poluwo è ma?»

¹⁷ E ɔeni wɔɔzu goizu fetii ma volo lɔfelaiti kpein daawu, foloi lɔfelasiɛi é faalaalii voluɔe woni ma, mazɔɔɔ anzanui bɔini da. Naa liini gaamanɔ é bo ná-nubusɛiti ma.

¹⁸ Foloi lɔfelasiɛi, aisa foloi va da, taazuɔe nu niineiti ti ɔeni Samesɔn ma: «Leeni ɔa nɛmigai kɔin gulɔi va, be ɔa subaai zalai va?»

E ti woɔɔaavoteni, é ɔe ti ma: «Ni wo la ɔeni wozai wolini ga ná-nike zaai, wo la bena goɔɔaavote sɔɔɔ.»

¹⁹ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini ma, é yeini Asekalɔn. E zunu vuusavagɔ (30) vaani, é ta-zɔɔlaiti seɔeni, é seɔe wolaiti feeni naati zea, niiti ti faalaalii voluɔe woni. Naa volu, gola yiiɔaawanai ɔa é ɔaleni ma la keeɔe ná-pelei wu.

²⁰ Ti Samesɔn anzai veeni zunu loungoi naa ya, nii é ɔeni ga bɔɔlai vulu vai zu.

15

Samesɔn potokulai wo fai

Filiseti nuiti ma

¹ Yeeɔeɔɔɔ galai tanigaa leɔegai ma, moloi é ga beleegi, naa leve ziegi zu, Samesɔn liini laaliizu anzai ma ga boli yivoi, é da ɔe: «Nà leɛzu ànzai ná-pelei wu.» Kele anzai keeɔe la ɔeni keeni, é va le ná.

² Naa ɔeni ma: «Gè ɔea laani da ga wɔin la è ma, gè fea è-wɔɔlai ya ga anza. Deɔe anzanui la vani, é va leve tɔun ba baa? Naa zeɔe tɔun potogi zu.»

³ Samesɔn ɔeni ti ma: «Niizu gè la mɔ ɔea ga sɔba nu Filiseti nuiti ta-vaa zu, ni ná faa nɔu ɔeena ga tiye.» ⁴ Samesɔn liini, é kove unsavagɔ (300) zo, é felefelegiti wɔɔngiti gili bɔɔɔ va, é sɔmɔgi ɔili ti-wɔɔn felegɔiti saama. ⁵ E abui loni sɔmɔgiti ba, é yeebe koveiti ba, ti vile Filiseti nuiti ta-moloiti su, nii é ga beleegi, ma ɔiliiti ta ma mɔɔiti ti ɔala, ta wolive beleiti.

⁶ Filiseti nuiti ti ɔeni ma: «Be ɔa é niima vai ɔeai?»

Ti ɔeni ti ma: «Samesɔn ve, Timena nui nekoi, tɔɔzei naa anzai zeɔeɔe, é fe bɔɔlai ya ga anza.» Filiseti nuiti ti liini, ti anzanui naa ɔala, ta keeɔe.

⁷ Samesɔn ɔeni ti ma: «Zekana wo keeɔe la baa? Gè la mɔ looɔɔga eyɛsu gè nɔnɔ votokula wo ma.» ⁸ E laaleeni ti wu, é ti zuloɔani gola. Naa volu, é li é zeɔe Etame pugi zu.

Samesɔn vee vai

Filiseti nuiti zea

⁹ Filiseti nuiti ti liini ti vu Zuda yooi zu, ti vaza Leyi vele. ¹⁰ Zuda nuiti ti gaazagagi woni, ti ɔe ma: «Lee vaa zu wo keai gi laalɔɔma?»

Ti ɔeni ti ma: «Gi vaave ga gi Samesɔn ɔili, gi naa votokula, nii é keai ga giye.»

¹¹ Naa ɔa é keeni, Zuda yooi zu zunu waasavagɔ (3 000) liini Etame pugi zu, ti ɔe Samesɔn ma: «È la sugwɛɛ baa ga Filiseti nuiti ta zeini ade unda? Leeni ɔa è keai ga giye?»

E ti woɔɔaavoteni, é ɔe ti ma: «Gè ti zogɛ, eɔeɔeɔe ti sɔgai la.»

¹² Ti ɔeni ma: «Gi vaave gi è ɔili, naa volu gi è ve Filiseti nuiti zea.»

Samesɔn ɔeni ti ma: «À ɔona bè, ga wo la paa wa bɔɔɔi.»

¹³ Ti goɔɔaavoteni, ti ɔe ma: «Ba-o, gá pɔ nɔ ga gi è ɔili, gi è leve ti vɔ, kele gi la è vaazu.» Ti gilini ga galu niine felegɔ, ti kula pugi zu. ¹⁴ Siegi zu ti zeelini la Leyi, Filiseti nuiti ti kpeei looni ga koozunɛi, ti daaɔomi. Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Samesɔn ma gaamanɔ. Galuiti ti ɔeni zee va, naati ti ɔeni eɔe gezei, nii abui galaai, gili ɔaluiti pe ti vuuni ya, ti ɔula zee va. ¹⁵ E soovalegi nekpe ɔae niinei ɔaani, é yeemaaleni, é seɔe, é zunu waagila (1 000) paani ga naa.

16 Samesɔn ɔeni ma:

«Gè poomaiti gaale ba
ga soovale nekpe ɔae gilagi,
ungo gè zunu waagila (1 000) paa,
ga soovale nekpe ɔae gilagi.»

17 Siɛgi zu é ɓeni la ga ɓɔɛ, é soovale nekpe ɔaegi vilini ya. Ti naama adave laasei pɛeni ga Lamate-Leyi.

18 Kpɔɔle wɔin wola ɓɔini da, é woogfulani Gɔogɔ GALAGI ma, é ɔe: «Da ɔa é kizo faa wolai nii ɔeai ga zèei, nɛi gè ga ɔa-wotiɔe nui, niizu nà ga za ga kpɔɔle wɔin, nà ga loo tatipɛɛvolulala nuiti zeezaama?» 19 Gaamanɔ, GALA ge kɔtui ma yeɔei laalaoni, nii é Leyi, ziei ɔulani ná, Samesɔn ɓɔɔleni, ziilei tɔɔn, ziila é zɛbei zɔɔɔ volu. Naa ɔa é keeni ti zieungi naa laasei pɛeni ga En-Gakɔlee, naa ná-zieungi, toɔa de ná zaagaza Leyi.

20 Samesɔn ɔeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelaye yooi zu, Filiseti nuiti ta-ziegi zu kona vuufelegɔ (20) laawu.

16

Samesɔn ná-fai Gaza taazuve

1 Samesɔn liini Gaza taazuve, é koloɔolo anzanui ta ɔaani ná, é leeni naa ná-pɛlei wu. 2 Ti ɔeni Gaza nuiti ma: «Samesɔn zeelive taazuve.» Ti nu ɔulazuve kpein makeni kpidi, ti ɔa maabɔun taa zigidaave. Aneɛ naa ve, ti ɔaaleini kpidi jɛgelein, ti deve ga ti paa sobui.

3 Samesɔn yeni laani ɔɔin eyesu kua zaamai. Kua zaamai, é wuzɛɔeni, é taai ma zigigi ma ɓo seveiti soni ta daamasa felegɔiti, é kpo sɔɔɔgi va, é ti pɛ pu ɔɔma, é li ga tiye gize unmaave Geebelɔn letemaave.

Dalila Samesɔn yaava vai

4 Tago zuɔoozaai ma, Samesɔn anzanui ta neeni ve, nii daa ɔeni ga Dalila, é ɔeni zeini Sɔleke nemɛi zu. 5 Filiseti nuiti ta-ɔundiɔiti ti liini naa vɔ be, ti ɔe ma: «Neɛnɛso deɛ, è kwɛɛ ve ná-zɛbe wolai zeɔezu ná, ta velei ga zobo sɔɔɔ da ma, gá gilizu, gi vɔni ma, gi ɔilagilagi ɔa wali ɔaei waagila ungila (1 100) fe è ya.»

6 Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Nà è maanɛɛɛzu, ve ɔa-zɛbe wolai zeɔezu ná, soma è ná le ga ze, ta leeni ɔa nu a è ɔili la, nu vɔni è ma.»

7 Samesɔn googaaavoteni, é ɔe ma: «Ni nu a ɔilina ga kilɛ galu niine lofela, niiti ti la de vɔni, zɛbei ɔa ɔula zèa, nà ɔe nɔ eɔe nui mɔtati kevele.»

8 Filiseti nuiti ta-ɔundiɔiti ti vaani ga kilɛ galu niine lofelaiti Dalila vɔ, niiti ti la ɔeni de vɔni. E gilini ga naati. 9 Kele ti nuiti ɔɔɔfuni koba pɛlei wu. Anzanui ɔeni ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!» E kilɛ galu naati suleveleveni eɔe nɔ geze vube ga ɔala abu ɔa. Ná-zɛbei zeɔezuve la ɔeni ɔwɛeni.

10 Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Wɛle, è gaaɓologazu, zeɛiti ka è ti woga mà. Niizu nà è maanɛɛɛzu, soma è naa le ga ze, nii nu ɔa è ɔili la.»

11 E ɔeni ma: «Ni ta ɔilina ga galu vɔɔni niineiti, ti la de botii ɔɛeni ga tiye, zɛbei ɔa ɔula zèa, nà ɔe nɔ eɔe nui mɔtati kevele.»

12 Dalila galu vɔɔni niineiti seɔeni, é gili ga tiye. Naa vɔluma, é ɔe ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!» Nuiti ma ti ɔeni loni koba pɛlewuve. Kele galu ti ɔeni zeei va, é ti leveniga eɔe geze ɔaali ɔila nɔ.

13 Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Zaagaza ɔa gaaɓologazu, zeɛiti nɔ ɔa è ti wosu mà. Deɛ ga ze, nii nu ɔa è ɔili la.»

Samesɔn ɔeni ma: «Ni da nɔun kpaɔa lɔfelaiti felena geze vele bakogi zu, e ti ze da ga pagɔ ga gului, na vala na-zɛbei ma, na ɔe eɔevelei nubusei mɔtaiti ti la.»

¹⁴ Keai ma niizu, Dalila nɔun kpaɔa lɔfelaiti feleni geze vele bakogi zu, e ti ze da ga pagɔ ga gului. E ɔeni ma: «Filiseti nuiti ta ga e zo, Samesɔn!»

E wuunni, e ɔula na-niimenii zu, e kpako guluiti tɔɔɔɔɔɔɔɔ.

¹⁵ Dalila ɔeni ma: «Da zoo ɔale e ɔe ma: <Gè è nɛɛɛɛ ɛɛ.> E la laani da! Wɛɛ, na zeizu ɔea sava, e da gaaboloɔa, e la keeni, e va da-zɛɛ woi zeɔezuve le ga ze.»

¹⁶ Tei folo-o-folo e ɔeni kpɔɔɔɔɔ, e da zeli lo ma ga daawooiti, saa wɔin soni.

¹⁷ E ɔoozu vai pe boni ma, e ɔe ma: «Kpeka la de vɔɔɔɔɔ nɔunɔi va, tɔzei ge yeni de ɔoozu, ge ɔaliva GALA ma. Ni nɔunɔi a wona, na vala na-zɛbei ma, na ɔe eɔevelei nubusei mɔtaiti ti la.»

¹⁸ Dalila kaai ma ga e ɔoozu vai pe boga ma, e wooleveni, ti Filiseti nuiti ta-ɔundigiti toli, e ɔe ti ma: «À vaana niizu, mazɔɔ e ɔoozu vai pe boga ma.» Filiseti nuiti ta-ɔundigiti ti liini pɔ be, ga waliiti ya. ¹⁹ E Samesɔn laani ɔɔɔɔɔ ma, naa ni, naa volu e zunui ta lolini, naa nɔundeɔa vɛɛa lɔfelaiti teve ga. Pele ɔana e tɔzeini la ga vɔniga ma, tɔzei na-zɛbei ɔulani zea.

²⁰ E ɔeni ma: «Filiseti nuiti ta ta e zo, Samesɔn!»

E wuunni, e ɔula na-niimenii zu, e ɔe bɔɔɔ ma: «Nà ɔulazu, eɔevelei ge keai la mɔungiti su, ge bɔɔɔ vie!» E la ɔeni kwɛɛ ga ɔooɔ GALAGI zeɔea polu.

²¹ Filiseti nuiti ti soni, ti gaazuɔe felegiti kulani su. Ti yeini la Gaza, ti gili ga kɔlu bɔi yɔɔɔɔɔ, ti pili kasoi ɔa, e da molo ziga ɔtui lati.

Samesɔn na-potokulai ta saa vai

²² Anɛɛ naa ve, nɔunɔi buyega voluma, nɔundeɔai tɔzeini ga lea nɔunɔi ma.

²³ Tama, Filiseti nuiti ta-ɔundigiti ti ɔaaleni ba, ga ti zalaɔa wola ɔula ta-ɔalagi Dagon ve, ti ɔoozunɛ. Ti ɔeni ɔeezu: «Gá-ɔalagi gi zili nui Samesɔn laa gi yeezu.»

²⁴ Siɛgi zu nubuseiti ti kaani la, ti ɔoozunɛeni, ti ta-ɔalagi maamuse, ti ɔe ma:

«Gá-ɔalagi gi zili nui laa gi yeezu,
toɔa e ɔeni gá-yooi ɔologolosu,
e da gá-nu mɔinmɔingiti paa.»

²⁵ Tei ti wola ɔoozunɛeni, ti ɔeni ma: «À Samesɔn loli, e va e ɔaogi wo gi ve!» Ti Samesɔn lolini, e ɔula kasoi ɔa, e da ɔaogi wo ti ɔaazu. Ti toni pelei ma beɔegiti zɔɔɔɔɔɔɔ.

²⁶ Samesɔn ɔeni zunu loungo ma, nii e ɔeni sosu zee va: «Lo tɔɔɔ, e zèe ve kpeɔegiti ba, niiti pelei zeini ti ɔa, ge yeeve ti ve.»

²⁷ Pele woi naa laaveni ga nubusei, zunuiti ta anzanuiti, Filiseti nuiti ta-ɔundigiti kpein ti ɔeni na. Seizeibosuve pele ɔmave, miná pe ka naa laaveni, nu waasavago (3 000) ɔa e ɔeni na, zunuiti ta anzanuiti, ti ɔeni wɛɛzu Samesɔn va, e da ɔaogi wo. ²⁸ Samesɔn woɔɔɔɔ ɔooɔ GALAGI ma, e ɔe ma: «Màliɔii, ɔooɔ GALAGI! Nà e maanɛɛɛzu, ɔize sù, ee, GALA, zɛbei ve bè, niizu, naa ɔe ɔila kpe nɔ, ge gaazuɔe felegiti vaa vɔtokula Filiseti nuiti ma!»

²⁹ Samesɔn yeeveni zaamazu beɔe felegiti be, pelei ɔeni zeini ga, e vɔɔɔ ti va, zɔi ɔeni zeezazuve, zɔi ɔe kɔvezuve. ³⁰ Naa volu e ɔeni ma: «Gi za vɔɔma gá Filiseti nuiti!» E ti laavilini ga zɛbei pe, pelei woloni Filiseti nuiti ta-ɔundigiti ma, ta bebei, nii e ɔeni na. Nii e paani saazuve, naa mɔinni e leve keai ma vulua gele va.

³¹ Kεεɔɔleaiti ta ná-nuiti kpein, ti yeini, ti ma ɔoomai zeɔe, ti lii la, ga ti maaɔfulu Sɔleya ta Esetawɔle ti yɔɔɔzuvε, kεεɔɔ Manoa ná-kabayεɔei zu. E ɔeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayεle yooi zu kona ɔuufelegɔ (20) laawu.

17

Mika ná-zalaɔa ɔulazuvε

¹ Zunui ta ɔeni zeini Efelayime ɔize yooi zu, daaseigi ɔeni ga Mika. ² E ɔeni dee ma: «È-ɔi ka su ga ti wali ɔaei waagila unɔila (1 100) unmani è ya, è unma nui voovooni ɔaazu. Nà ɔa gè walii naa ɔulani è ya, toɔa pò bε.»

Dee ɔeni ma: «Gɔɔɔ GALAGI tuya loo dɔun zunui vε!»

³ E wali ɔaei waagila unɔilagi (1 100) veeni dee ya, naa ɔeni ma: «Nà niima wali ɔaei veezu Gɔɔɔ GALAGI vε ga nà bɔɔɔi zeei, é ɔe dɔun zunui vε, ga vololibai ta kɔɔɔ ganigi é ga kɔlui gaawuungai. Zekana gè feezu la è ya volu.»

⁴ E wali ɔaei veeni dee ya. Dee wali ɔaei unfelegɔi (200) zeɔeni, é fe kɔlu ɔaawuun nui ya. Naa vololibai ta kɔɔɔ ganigi bεteni ga kɔlu ɔaawuungai. Ti ti ɔuuni Mika ná-pelei wu.

⁵ Mika naa, ada zɔlɔni ná-pelei wu, vε é ɔeni nɔkɔsu ná ti wu. E zalaɔa ɔula zeɔei ta pele wu zalei taɔiligaa bεteni, é ná-doun zunui ta zeɔi ga ná-zalaɔa ɔula nui.

Mika ná-zalaɔa ɔula nui

⁶ Naama ziegi zu, masa ge la ɔeni Izelayεle unda. Eεε ge ɔeni naa nɔ ɔεεzu, nii pagai gaazu. ⁷ Zunu lounɔoi ta ɔeni Beteleyεme laai zu, Zuda yooi zu, Zuda ná-bolodai zu. E ɔeni ga Leevi nui ta, é ɔeni seikɔɔɔmai zu. ⁸ Zunui naa zeɔeni Beteleyεme taazuve, Zuda yooi zu, é li zeizu adave ta, vε a zeɔi ná. E yeini ziezu pelei zu, é zeeli Efelayime ɔize yooi zu, eyεsu é zeeli Mika ná-pelei wu.

⁹ Mika ɔeni ma: «Da zeɔezu mini?»

E ɔooɔaavoteni, é ɔe ma: «Nà ga Leevi nui, Beteleyεme, Zuda yooi zu, nà liizu gè zeɔi vε nà zoo zeizu ná.»

¹⁰ Mika ɔeni ma: «Ye pò bε, è ɔe ga kèε, ta zalaɔa ɔula nui bè, nà wali ɔae puugɔ ve è ya kona gilagi laawu, é bɔ seɔeiti ba, ta daamianigi.»

Leevi nui ná-botii lɔzeini. ¹¹ E vaani bu ɔana, é ye zunui naa ɔ bε, naa balaa yeezeini bu, é deve ga ná-doun zunui ta. ¹² Mika Leevi nui zeini zalaɔa ɔula wotii unda, zunu lounɔoi naa ɔeni ga ná-zalaɔa ɔula nui. E naa laazuveeni ná-pelei wu. ¹³ Mika ɔeni ma: «Niizu, gè kwεεga ga Gɔɔɔ GALAGI ɔa faanεε gè bè, tɔzei Leevi nui nii ɔa bà ga zalaɔa ɔula nui.»

18

Zou ɔaizie vai Dan mavofodaiti bε

¹ Naama ziegi zu, masa ge la ɔeni Izelayεle unda. Dan mavofodaiti ti ɔeni zou ɔaiziezu, vε ta zeɔi ná. Mazɔlɔ eyεsu naama ziegi zu zeeli, ti la ɔeni de zou zɔlɔni Izelayεle vεleyεɔei zɔiti saama. ² Dan mavofodaiti ti zunu ɔεzeɔεze dɔɔlugɔ ɔulani bɔɔɔ zaama, ti zeɔe Sɔleya ta Esetawɔle, ti li ti zooi vεte, ti ziezie su. Ti ɔeni ti ma: «À li, wo zooi zuvete.»

Ti zeelini Efelayime ɔize yooi zu, eyεsu ti li Mika ná-pelei wu, ti ni ná. ³ Ti maaɔɔaai ma Mika ná-pelei va, ti Leevi zunu lounɔoi wooi vaɔɔulabai ɔwεeni, ti ɔale ma, ti ɔe ma: «Bε ɔa paai ga de vε? Leeni ɔa è kεεzu vε? Leeni vaa zu è yeisu vε?»

⁴ Nii kpein Mika kεeni bε, é naati boni ti ma, é ɔe ti ma: «Toɔa da sàla, gè ɔea ga ná-zalaɔa ɔula nui.»

⁵ Názu ɔa ti ɔeni ma la: «Gá è maanɛɛɛzu, GALA gaazaɔa dɛɛ, gi kwɛɛ ni sɛi gi tɔzeida, toɔa zoloo.»

⁶ Zalaɔa ɔula nui ti wooɔaavoteni, é ɔe ti ma: «À li ziileigi zu, ɔooɔo GALAGI ɔa wo va, sɛi zu wo tɔzeizu.»

⁷ Zunu lɔlugɔi naati ti liini, ti zeeli Layise. Ti nuɔuseiti kaani ti zeini ná, ti laai ɔooɔo la, ga Sidɔn nuiti kevele, ti yiileidai kitogi zu. Nu nɔpe ge la ɔeni ti ɔooɔo ti-maɔoolii zu, ɔaa é va ze ti unda. Ti maɔoozani Sidɔn nuiti ba, kpɔfaama la ɔeni ti yooɔo zu ta nu nɔpe.

⁸ Zunu lɔlugɔi naati ti ɔaleni ma, ti li ti-ɔeeleaiti pɔ be Sɔleya ta Esetawɔle, naati ti ɔeni ti ma: «Lee vaa ɔa sɛi ma?»

⁹ Ti ɔeni ti ma: «À wuzeɔe! Ade le ti laalɔɔoma, mazɔlɔo gi zooi ɔaave, gola vage. Toɔa ɔale! Wa zeini nɔ, wo la faa wosu! A mina ɔe ga dɔove nui. A pele zo, wo li wo zooi naa zo! ¹⁰ Wa zeelina náve, wa nuɔuseiti ka ná, ti laai ɔooɔo la. Zou ve gola wɔɔɔai, GALA ge fea wo ya, ada ve nu la valaga ani nɔpe ma ná, anii nii kpein nɔ é eteai zu.»

¹¹ Zunu undɔzita (600), Dan mavofodaiti su, naati ka ti ta-ɔooɔo zɔɔlaiti seɔeni, ti zeɔe Sɔleya ta Esetawɔle. ¹² Ti leeni, ti kɔɔaɔai vu Kiliyate-Yeyalime voluve, Zuda yooi zu. Naa ɔa é ba, naama adave laasei peai ga Maɔanee-Dan, zaɔaɔa (nii poluve ga «Dan ná-kɔɔaɔai»). ¹³ Ti zeɔeni miná, ti li Efelayime ɔize yooi zu, eyesu ti zeeli Mika ná-pelei wu.

¹⁴ Zunu lɔlugɔi niiti ti liini Layise yooi zuvetesu, naati ti ɔeni ti-wɔɔlaiti ma: «Wo sugwɛɛ nei ɔaa, ga zalaɔa ɔula zeɔei ɔa pelei nii ta wu, ta pele wu zaleiti, ta vololibai, ta kɔooɔo ganigi taɔili, nii é ga kɔlu ɔaawuungai? A naa leve, nii wa ke.» ¹⁵ Ti ɔaleni ma miná, ti le Leevi zunu lounɔoi ná-pelei wu, Mika ná-pelei wu, ti tuɔooi wo. ¹⁶ Názu niina, Dan mavofodaiti, nu undɔzitai (600) niiti kɔooɔo zɔɔlai ɔeni ti ya, ti ɔeevele beɔeai kɔooɔo vai ma, naati ti ɔeni loni pelelave. ¹⁷ Zunu lɔlugɔi niiti ti liini zooi zuvetesu, naati ti leeni, ti vololibai zeɔe, ta zalaɔa ɔula zeɔei, ta pele wu zaleiti, ta kɔooɔo ganigi, nii é ɔeni ga kɔlu ɔaawuungai. Zalaɔa ɔula nui ɔeni loni pelelave ta nu undɔzitaiti (600) niiti kɔooɔo zɔɔlai ɔeni ti ya.

¹⁸ Zalaɔa ɔula nui zɔiti kaai ma, ti le Mika ná-pelei wu, ti vololibai zeɔe, ta zalaɔa ɔula zeɔei, ta pele wu zaleiti, ta kɔooɔo ganigi é ga kɔlu ɔaawuungai, é ɔeni ti ma: «Leeni ɔa wo keɛzu miná?»

¹⁹ Ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Maɔe kpɔ! Yeevee la, è vile gi volu, ɔe ga ɔeeɔei gi ve, ta zalaɔa ɔula nui. Fizooe è ma nei ɔaa, è ɔe ga zalaɔa ɔula nui zunu ɔilagi nɔ ve, ɔaa è ɔe ga zalaɔa ɔula nui bolodai ve, ta peleyeɔei ve, Izelayele yooi zu?»

²⁰ Zalaɔa ɔula nui wola ɔoozunɛ naama vai zu. E zalaɔa ɔula zeɔei zeɔeni, ta pele wu zaleiti, ta vololibai, é vile nuɔuseiti saama.

²¹ Ti pele zoni, ti da li, ti dounɔoiti toni luɔo, ta toganiiti, ta kasɔiti.

²² Ti maɔoozaai ma Mika ná-pelei va, Mika zeinooɔoiti ti ɔooɔo lolini, ti vile Dan ná-nuiti polu. ²³ Ti ɔeni kpeei loozu Dan ná-nuiti polu, naati ti ɔaleni ma, ti ɔe Mika ma: «Leeni ɔa keai, è toligi wosu ɔana?»

²⁴ E ti wooɔaavoteni, é ɔe ti ma: «Nà-galagiti gè ti beɔeni, wo ti zeɔea, é ve zalaɔa ɔula nui va, wo lia ga tiye, lee ɔili ka niina zɛgai zèa, wa gaazaɔa mà vaa zu?»

²⁵ Dan ná-nuiti ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Mina gi woizuɔoo! Tanisu gi zaama, nui tanigaa yiigaawana, ti loo è ma. Toɔa ɔe ga è undaavili faa, wa da-veleyeɔei.» ²⁶ Dan ná-nuiti ti pele zoni, ti da li. Mika kaai ma ga ta-zobogi wɔɔove nɔnɔi va, é ɔaleni ma, é li ná-pelei wu.

Dan mavofodaiti ti ze i vai Layise

²⁷ Nii kpein Mika kpeɔeni, zekana Dan ná-nuiti ti naati seɔeni la, ti li ga tiye, é ve zalaɔa ɔula nui va, é ɔeni zea. Naa voluma, ti laaleeni Layise wu, ti

nubuseiti paa, niiti ti ɔaaleini, ti laai bɔɔɔ la, ti zeini ziileigi zu, naa volu ti abui loni taai va. ²⁸ Nu nɔpɛ ge la ɔeni vaani, ɛ va bɔ ti va, mazɔɔɔ ti maagɔozani Sidɔn yooi va, kpɔfaama la ɔeni ti yɔɔɔzu ta nu nɔpɛ, nɔ ɔeni nemɛi zu, nii ɛ Bete-Logɔbe.

Dan nɔ-nuiti ti taai loni volu, ti zeini nɔ. ²⁹ Ti taai laasei pɛeni ga Dan, timɛmɛwola Dan laaseigi, Izelayele nɔ-doun zunui, kelɛ mɔungi daaseigi ɔeni ga Layise. ³⁰ Dan nɔ-nuiti ti vololibai naa ɔaalɔni nɔ, ti Zonatan zeini ga zalaɔa ɔula nui, Dan mavofodaiti bɛ, nii ɛ ɔeni ga Geelesome nɔ-doun zunui, Moize nɔ-dounloin. Naa mavofodaiti ka ti ɔeni naama wotii ma, eyɛsu ti li ga tiye duɔlai zu. ³¹ Vololibai nii Mika kpɛteni, ti naa makeni, GALA pɛlei nii ɛ ɔeni Silo, naa nɔ-yeeɔɔɔgalai kpɛin daawu.

19

Gibeaa laaveaiti ta-vaajɔi

¹ Naama ziiɔi zu, masa ge la ɔeni Izelayele unda. Leevi nui ta ɔeni nɔ, ɛ ɔeni zeini Efelayime ɔize yooi ɔaabelazuve, ɛ anzai ta zɛɔeni Beteleyeme Zuda yooi zu, nii ɛ la vuluni ga zɔiti kevele. ² Kelɛ anzanui naa bɔɔɔ lɔni kologologi zu, ɛ zɛɔeni pɔ bɛ, ɛ ɔale ma keeɔɔ vɔ bɛ Beteleyeme, ɛ keeni nɔ ga alu naanigɔ. ³ Sinigi wuzɛɔeni, ɛ li pɔ bɛ, ɛ va bɔɔ pɔ, ɛ ziila, ɛ lii la. Nɔ-botigɛ zunu loungoi ɔeni ba, ta soovale felegɔ. Anzanu loungoi naa leeni keeɔɔ nɔ-pɛlei wu, siegi zu keeɔɔ zunui ɔaani la, ɛ yeezeini bu ga koozunɛ.

⁴ Nekoi, anzanu loungoi keeɔɔ, naa yeevilini su, ɛ ye naa vɔ bɛ, ɛ ke nɔ ga folo savagɔ. Ti da daamii wo, ti da bɔɔle, ti da ni nɔ. ⁵ Foloji naanisiɛi, ti wuzɛɔeni ga sobuzobui, Leevi nui ɔevele bɛteni ga ɛ li. Kelɛ anzanu loungoi keeɔɔ ɔeni nekoi ma: «Ani go mi, ɛ zɛbɛ zɔɔɔ, wa li niina.»

⁶ Ti zeini, ti daamii wo, ti bɔɔle vɔɔma ti felegɔ. Naa volu anzanu loungoi keeɔɔ ɔeni anza zinigi ma: «Deve, ɛ ni ve, ɛ yiilei.» ⁷ Anza zinigi wuzɛɔeni ga ɛ li, kelɛ nekoi ɔilini ma, ɛ kpidi ɔila keeni nɔ mɔnɔ. ⁸ Foloji lɔlusieɛi, ɛ wuzɛɔeni ga sobuzobui ga ɛ li. Anzanui keeɔɔ ɔeni ma: «Nɔ ɛ maanɛɛɛzu, ani go mi, wo naa maaɔɔun, foloi gaayei.» Ti felegɔ pɛ ti daamii woni.

⁹ Anza zinigi wuzɛɔeni, ga ti li ta anzai nii ɛ la ɔeni fuluni ga zɔiti kevele, ta nɔ-botigɛ zunu loungoi, kelɛ anzai keeɔɔ ɔeni ma: «Wɛle foloi gaayeiɔa, woza lia, ɔ ni ve, foloi lia. A ni ve, ɛ yiigaalei, lina wa wuzɛɔe ga sobuzobui, wo vile pɛlei zu, ɛ li da-laazu.» ¹⁰ Anza zinigi la ɔeni pɔ ga ɛ va ni nɔ, ɛ wuzɛɔeni, ɛ li. E zeelini Yeebuse ɔakalave, nii ɛ ga Zeeluzalɛme, ta soovale felegɔiti ti maaɔɔilii, ta anzai nii ɛ la ɔeni vuluni ga zɔiti kevele.

¹¹ Siegi zu ti zeelini la Yeebuse, foloi wola liini niina. Botigɛ zunu loungoi ɔeni maligii ma: «Ade li, de lati Yeebuse nuiti ta-laai tɛi ma, ade ni nɔ.»

¹² Maligii googaaɔoteni, ɛ ɔe ma: «Ba-o, ade la laazu zii ɔiligiti ta-laazu, ve Izelayele nu la nɔ, ada niizu Gibeaa.» ¹³ E ɔeni mɔnɔ nɔ-botigɛ zunu loungoi ma: «Ade li, de maaɔɔa nuuma adaveti ta va, Gibeaa baa Lama, de ni nɔ.» ¹⁴ Ti yeni ziezɔ eyɛsu foloi da, siegi zu ti maaɔɔani la Gibeaa va, nii ɛ Benzamen yooi zu. ¹⁵ Ti latini eyɛsu ti zeeli minɔ, ti ni Gibeaa. Leevi nui leeni, ɛ lo taa zaamaɔve. Nu nɔpɛ ge la ɔeni suzoni, ɛ va daazuve nɔ-pɛlei wu, ga ɛ ni nɔ.

¹⁶ Gaabelasu, keɔwola vɔɔi ta vaani kpɔkɔi, ɛ zege boti ɔeezɔve kpalagave, zunui naa ɔeni ga Efelayime ɔize yooi zu nui ta, ɛ ɔeni zeini Gibeaa, kelɛ nɔve nuiti ti ɔeni ga Benzamen nuiti. ¹⁷ E ɔaazuwuzɛɔeni, ɛ wɛɛin ɔa taa zaamaɔve. Keɔwolai ɔeni ma: «Da liizu mini? Da zegezu mini?»

¹⁸ E googaaɔoteni, ɛ ɔe ma: «Gɔ zegezu Beteleyeme Zuda yooi zu, gɔ liizu Efelayime ɔize yooi ɔaabelazuve, minɔ ɔa gɛ zɔɔni nɔ. Paaɔve, gɛ zege Beteleyeme Zuda yooi zu, nɔ liizu Gɔɔɔ GALAGI nɔ-pɛlei wu, kelɛ nu nɔpɛ ge

la ná, nii é yeezeizu bù. ¹⁹ Tama, tufai ɔa gi ya soovalegiti kɔnɔ fai zu, ta bului balaa, ta dɔɔi, gi ve ga ànzai ta nà-botigɛ nui, gi bɛde la ani nɔpɛ ba.»

²⁰ Kɛwolai ɔeni ma naazu: «Ziileigi ɔe è ve! Gè minazeɔea ga è-maavai pɛ, è la nia taa zaama ve.» ²¹ E ti lɛeni ná-pɛlei wu, é tufai ve soovalegiti zea. Siɛveaiti ti ɔɔɔiti maagbani, naa volu ti daamii wo, ti bɔɔle.

²² Siɛgi zu ti ɔeni ɔoozunɛɛzu la, taazuve zunuiti, nu ɲakaiti, ti vaani ti ɔaku pɛlei ma, ti da daa ziga, ti da ɔe kɛwola volɔi ma, pɛle kɛɛ nui: «Zunui ɔula, nii tɛai è vɔ bɛ, gi bɛde ɔula la!»

²³ Pɛle kɛɛ nui ɔulani, é li ti vɔ bɛ, é ɔe ti ma: «Ba-o, kɛɛleaiti, à mina faa ɲou ɔe, nà wo maanɛnɛzu, tɔzei zunui nii ɔa ga mà wɛɛn, à mina tɔɔ ɔologolo faa ɔe. ²⁴ Wɛle dɔun anzanui va, kpeaai, ta zunui anzai, nà ɔulazu ga naati. A loo naati ma, wo naa ɔe nii wo wɔinni wo kɛ. Kɛle à mina tɔɔ ɔologolo faa wolai naa ɔe ga zunui nii.»

²⁵ Zunui naati ti la ɔeni woiloni goo ma. Názu ɔa Leevi nui anzai zoni la, é kula eteave. Ti vuuni ma, ti vuova ma, é zo kpiddi ma eyesu sobui, naa volu sobuzobui ti yeebe ba. ²⁶ Sobui, anzanui naa vaani, é loo zunui naa ná-pɛlela ve, ve sinigi ɔeni ná, eyesu woza ɔala.

²⁷ Sobui sinigi wuzegeni, é pɛlei laalao, é ɔula, é va li ná-siɛi ma. Kɛle anzanui naa, é ga anzai nii é la ɔeni fuluni ga zɔiti kevele, é naa ɔaani laani nu lɛɛzuve pɛlei wu, zeeiti pɛai kpofalagi ma. ²⁸ E ɔeni ma: «Wuzegɛ, de li!» Kɛle ɔooɔavote ge la ɔeni veeni. Sinigi seɔeni, é pɛɛ soovalegi gila kɔma, é vile pelei zu, é da li ná-taazu.

²⁹ Seeliai ma ná-pɛlei wu, é boɔfai zɛɔeni, é anzai leveleve, é kɛ ga ma bulukpulu puugɔ maazu felegɔ (12), é teveni Izelayele yooi zu ná pɛ. ³⁰ Niiti kpein ti naa ɔaani, ti ɔeni ma: «Nii ɔeɔala vaa nɔpɛ ge la de ɔeɛni, nu la de ta ɔaani, kaipa Izelayele nuiti ti lɛeni, ti ɔula Ezipete yooi va, eyesu zaafaza. A ɔisɛ su, wo bɔɔɔ ɔa, wo deve wo!»

20

Izelayele nuiti ti devei wo fai Benzamen nuiti daalɔɔma

¹ Izelayele nuiti kpein ti vaani, é zo Dan é li Beel-Seeba, eyesu Galaade yooi zu, bebei ɔaalɛni ba ɔooɔ GALAGI ɔakala eɔe nu ɔila nɔ Misepa. ² Nuɔuseiti ta-ɔundigɔiti kpein, ti ga Izelayele wolodamaiti, ti ɔeni GALA ná-nuɔuseiti ta-maaɔɔgi zu, zunu waaunnaanigɔ (400 000) ɔeni ná, niiti ti ɔeni ziezu ɔɔɔɔa, boɔa zɔkpɔi ɔeni ti ya. ³ Benzamen nuiti ti menini ga Izelayele nuiti ti lɛeni Misepa. Izelayele nuiti ti ɔeni ma: «Delei faa ɲoi nii vaai la, à naa wo lɛɛ gi ma.»

⁴ Leevi nui nii ti anzai vaani, naa ɔeni ti ma: «Ànzai nii é la ɔeni vuluni ga zɔiti kevele, gá naa ɔa gi vaani Gibeaa Benzamen yooi zu, ga gi ɲi ná. ⁵ Taaveaiti ti laalɛni nɔun bu. Kpidii, ti pɛlei maalatini, ve gè ɔeni ná, ti ɔe ti pàa. Ti vileni ànzai volu, ti ye laazu la eyesu ti paa. ⁶ Gè ma vuomai zɛɔeni, gè teveleve, gè sei su puu maazu fele (12), gè teve Izelayele yooi zu ná pɛ. Tɔzei ɲamaba vai é ga tɔɔ ɔologologi niima zii ɔea Izelayele yooi zu. ⁷ Wɛle, Izelayele nuiti wo kpein ka, wo ɔaalɛi ba, à unpilena, wo faa ɔila deve!»

⁸ Nuɔusei kpein ge wuzegeni sɔ gilagi zu, ti ɔe ma: «Nu ɔila kpala ge la ɔalesu ma ná-seɔe ɔotai wu, nu ɔila kpala ge la liizu ná-pɛlei wu. ⁹ Wɛle nii ade kɛɛzu niina ga Gibeaa nuiti, ada kpakutoomai ɔɛɛzu, ade kwɛɛ nii da kɛ ga tiye. ¹⁰ Izelayele wolodai kpein su, ada nu puugɔ zɛɔezu nu ungilagi (100) zu, ta nu ungila (100) nu waagilagi (1 000) zu, ta nu waagila (1 000) nu waapuugɔi (10 000) zu, ta liizu ti daamiani gaizɛ nuɔuseiti bɛ, naa ɔa a kɛ ta ɔalena ma, ade Gibeaa zo, nii é Benzamen yooi zu, eɔevelei ta-ɲamaba vaa ɲoi

la, ti keai Izelayele yooi zu.» ¹¹ Zekana Izelayele zunuiti kpein ti ɔaaleeni ba la taai laalɔɔɔma, ege zunu ɔila kpe na.

¹² Izelayele wolodaiti ti zunuiti teveni Benzamen ná-pelɛyedei ma, ti ge ma: «Namaba vai, nii nɔudai, naa geɛve ɔale wo zaama? ¹³ Gaamago na, su mina ɔooza, à nu nakaiti fe gi ya, niiti ti Gibeá, gi ti undaavili, gi faa nɔi ɔula Izelayele zaama ɔana!»

Benzamen nuiti ti la ɔeni keeni, ti va woilo ti-geleaiti goo ma, Izelayele nuiti. ¹⁴ Benzamen nuiti ti zegeni ta-laa wolaiti su, ti ɔaalɛ ba Gibeá, ti va li ga kɔɔi Izelayele laalɔɔɔma. ¹⁵ Benzamen nuiti gaaluni ma volo ná, ti ɔeni ga, zunu waavuufele maazu lɔzita (26 000), niiti boɔa zɔkpɔi ɔeni ti ya, Gibeá taaveaiti ti la naama ɔaalugi zu, tɔɔzei naati tiegi ɔeni ga nu undɔfela (700), ti ga kɔɔɔɔ nu ɔezɛɔezɛgiti. ¹⁶ Naama ɔɔɔɔɔ nuiti saama, kɔve nui ɔeni ti zaama ga nu undɔfela (700), naati kpein ti ɔeni zoosu ti kɔtui vili ga feleleleɔgi, ti la voola nu undeɔa ɔila kpegi va. ¹⁷ Ti Izelayele nuiti gaaluni balaa, ti ɔeni ga nu waaunnaanigo (400 000), niiti boɔa zɔkpɔi ti ya, ti ga kɔɔɔɔ nuiti, Benzamen nuiti ti la naama ɔaalugi zu.

Kɔɔi ɔɔ vai

Benzamen nuiti daalɔɔɔma

¹⁸ Izelayele nuiti ti wuzegeni, ti le Beetele, ti GALA gaazaɔa, ti ge ma: «Gi zaama be ɔa a le de mounpa, é Benzamen nuiti sakpe?»

Ɔooɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Zuda nuiti ka ta le ti tɔɔzei.»

¹⁹ Geelaalaoni na feya, Izelayele nuiti ti wuzede ti ta-ɔɔlaɔai vu Gibeá ɔobave. ²⁰ Ti ɔulani, ti li ga ti kɔɔi ve Benzamen nuiti ba, ti bɔɔɔ zeini su, ti lo Gibeá laawu. ²¹ Benzamen nuiti ti ɔulani Gibeá, ti Izelayele nui vaani kɔɔɔzuve naama volo ná ga nu waavuufele maazu fele (22 000). ²² Nuɔuseiti, Izelayele nuiti, ti bɔɔɔ iɔɔɔɔni, ti gevele beteni kɔɔɔ vai ma mɔna ga niine naama adave na, ve ti ɔeni vuuni ná folo mɔungi. ²³ Izelayele nuiti ti leeni, ti wɔɔ Ɔooɔɔ GALAGI ɔaazu, eyesu kpɔkɔi zeeli. Ti Ɔooɔɔ GALAGI ɔaazaɔani, ti ge ma: «Gi maaneve nei gi kɔɔ laale Benzamen nuiti bu, gi-geleaiti?»

Ɔooɔɔ GALAGI ɔeni ti ma: «À li ti laalɔɔɔma.»

²⁴ Poluma zobui, Izelayele nuiti ti laaleeni Benzamen nuiti bu volu, ná zeizu velesiei. ²⁵ Ná zeizu velesiei naa, Benzamen nuiti ti ɔulani Gibeá, ti ti laaɔomi, ti nu waapuugo maazu lɔsava (18 000) vaani Izelayele ɔɔɔɔɔ nuiti ba, kɔɔɔzuve, ti zoogai boɔa zɔkpɔi vilisu.

²⁶ Izelayele nuiti kpein, ti ma vebaiti ti leeni Beetele. Ti yeni zeini ná, Ɔooɔɔ GALAGI ɔakala, ti da wɔɔ, ti zugi zo eyesu kpɔkɔi, ti gala zalaɔaiti kula, ta ziilei zalaɔaiti Ɔooɔɔ GALAGI ɔakala. ²⁷ Ti Ɔooɔɔ GALAGI ɔaazaɔani mɔna. Naama ziegi zu, miná ɔa Ɔooɔɔ GALAGI ná-minazede kesui ɔeni ná. ²⁸ Eleazaal ná-doun zunui, Finease, nii é ga Aalɔn ná-dounloin, naa ɔa é ɔeni botii zu naama ɔonagi. Ti ge ma: «Gi maaneve gi li mɔna, gi gi-geleaiti sakpe, Benzamen mavofodaiti, ɔaa gi looɔɔ?»

Ɔooɔɔ GALAGI ɔeni ti ma: «À li, mazɔɔ lina, ná zobo feezu wo ve, wo pile sɔɔɔ ti ma.»

²⁹ Izelayele nuiti, ti zunuiti seini dɔɔɔɔzu Gibeá maɔoolii zu. ³⁰ Naa volu, ti liini, ti laale Benzamen nuiti bu ná foloi zavasiei. Ti bɔɔɔ zeini su kɔɔɔ vai ma Gibeá luɔɔ, egevelei ma moun felegai ɔeni la. ³¹ Benzamen nuiti ti ɔulani kɔɔɔ vai ma, ti beni bɔɔɔ va, ti yeebeteve taai va. Ti tɔɔzeini ga nuiti paa nuɔuseiti saama, egevelei na ti keeni la mɔungiti su, pelei naati su, nii gilagi leezu ga Beetele vele, gilagi da li ga Gibeá vele ɔalaɔai zu. Izelayele zunui ti paani, é ɔeni ga nu vuusavago (30).

³² Benzamen nuiti ti ɣeni ɣɛɛzu ma: «Ade vɔniga ti ma ga mɔungi nɔ ɣevelei.»

Kele Izelayele nuiti ti ɣeni ɣɛɛzu: «Ade vela ti va, de ti beteve taai va, de li ga tiye pelei zu.»

³³ Izelayele zunui kpein ge zɛgeni losuɛti, ti bɔɔɔ ɣevele beɛɛ Baale-Tamaal. Izelayele nɔ-nuiti ti lɔɔɔɔni, naati ti zɛgeni Maalee-Geeɔa, ɛɛ ti ɣeni nɔ. ³⁴ Kɔɔɔɔ nu ɣɛɛɛɛɛɛ waapuugɔ (10 000), niiti zeelobai woni ga tiye Izelayele zaama, naati ti zeelini Gibeaa ɣakalave. Kɔɔi wola bɔini, kele Benzamen nuiti ti la ɣeni kwɛɛ ga maanɔɔɔi ɣa vaazu ti ɔɔ. ³⁵ ɔɔɔɔɔ GALAGI Benzamen nuiti sakpeni Izelayele ɛɛ, naama voloi, Izelayele zunu waabuufelegɔ maazu lɔɔlugɔ ungila (25 100) paani, ti pɛ ti zoogai kɔɔi ɣɔɔzu ga boɣa zɔkpɔi.

³⁶ Benzamen nuiti ti kwɛɛni ga Izelayele nuiti ti pile sɔlɔɔga ti ma. Izelayele zunuiti ti keeni, eɣɛ ta ɣɛ velazu Benzamen nuiti ba, kele ti-ɣigi ɣeni ta-ɣɔɔɔɔ nuiti ba, niiti ti lɔɔɔɔni Gibeaa ɣobave. ³⁷ Nɔzu ɣa nui naati ti lɔɔɔɔni, ti ɣulani la, ti loo Gibeaa zu, ti vaza taazuɛ, ti nuiti undaavili. ³⁸ Ti zolooni ma ta Izelayele ɣɔɔɔɔ nui zɔiti, ga ti abui lo, ma luului wuzegɛ taazuɛ, ɛ da le geezuɛ. ³⁹ Izelayele zunuiti ti ɣaavoteni ɔolu ti ma, ga kɔɔɔɔi. Benzamen nuiti ti nu vuusavagɔ (30) ɣɛɣala vaani niina ti va, naa maavele ma, ti ɣeni ɣɛɛzu ma: «Ti voluazoga, ti da vela ade va, eɣevelei ɛ ɣeni la kɔɔɔɔ volo mɔungi zu.»

⁴⁰ Gaamanɔ, duulu wolai tɔzeini ga wuzegɛa taazuɛ. Benzamen nuiti ti latini, ti ka ga abuzogi ɣa ta-laai va, ma abuzogi da le geezuɛ. ⁴¹ Nɔzu ɣa Izelayele zunuiti ti ɣaleni ma la Benzamen nuiti daalɔɔma, naati ti wola zuluani. Mazɔlɔ ti undaaviligi ɣaani, nii ɛ ɣeni ti lugɔ. ⁴² Ti voluaveni Izelayele zunuiti ba, ti da li ga teebai zu vele. Kele kɔɔi la ɣeni buɔeni ti maazu, niiti ti zɛgeni taazu velei, naati ti ɣeni ti vaazu, tɔzei ti ɣeni ti yɔɔɔzu. ⁴³ Izelayele nuiti ti Benzamen nuiti maalatini, ti vileni ti volu, ti da ti vaa, ɛɛ kpein ti ɣeni ɣɛɛzu ti looɔɔ nɔ, eyɛsu Gibeaa letemave, folo ɣulazu velei. ⁴⁴ Ti Benzamen zunu waapuugɔ maazu lɔsava (18 000) vaani, ti pɛ ti ga kɔɔɔɔ nu ɣɛɛɛɛɛɛgiti. ⁴⁵ Niiti ti yɛni vulua, naati ti bizeni, ti li teebai zu, Limon fasai ɔɔ pelei, ti nu waadɔɔlugɔ (5 000) vaani naati saama pelei zu, ti vile ti volu, eyɛsu ti zeeli Gidome, ti nu waafelegɔ (2 000) vaa ti va minɔ.

⁴⁶ Benzamen nui lieɔi ɛ zaani, ɛ ɣeni ga zunu waabuufele maazu lɔlu (25 000), ti pɛ ti ga kɔɔɔɔ nu ɣɛɛɛɛɛɛgiti. ⁴⁷ Zunu undɔzita (600), niiti ti voluaveni, ti vela ti li teebai zu, Limon fasai ɔɔ pelei, naati ti yɛni minɔ eyɛsu alu naanigɔ. ⁴⁸ Naa voluma, Izelayele nuiti ti ɣaavoteni Benzamen nuiti daalɔɔma, ti da zunuiti paa ga boɣa zɔkpɔi taaiti su, ta toganiiti, ta niiti kpein nɔ ti ɣeni ti ɣaazu lugɔ. Ti abui loni taaiti kpein ba, ma yooi zu, niiti ti ti ɣaani.

21

Benzamen mavofodai vuu vai su volu

¹ Zunuiti ti ɣonani Misepa ga ti la mɔ ti-loun anzanu vea Benzamen nu ɛɛ ga vulu.

² Nuɔuseiti ti vaani Beetele, ti yɛni zeini nɔ GALA kakala eyɛsu kpɔkɔi. Ti yɛni zɔngɔzu, ti da wɔlɔ gola, ³ ti da ɣɛ ma: «Leeni vaa zu, ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele nɔ-GALAGI, niima vaa jɔu zii ɣɛai Izelayele? Leeni vaa zu Izelayele valagai za nɔ-bolodai gila ma?»

⁴ Poluma zobui, nuɔuseiti kpein ti wuzegɛni ga sobuzobui, ti zalaɣa ɣulazuɛ loni nɔve. Ti gala zalaɣaiti kulani ta ziilei zalaɣaiti. ⁵ Naa volu, Izelayele nuiti ti ɣeni bɔɔɔ ma: «Izelayele wolodai kpein su, ma begele ɣa ɛ laade zaama, gaalebai zu, ɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu?» Mazɔlɔ ti konai woni naama nui laalɔɔma, nii ɛ la vaani ɔɔɔɔ GALAGI ɣakala Misepa, ɛ woni ga ta naama nui vaa.

⁶ Izelayele nuiti ti-ɣɛloin Benzamen ná-fai ma maawɔin ti zoni, ti da ɣe ma: «Za, bolodai gila kpetevea Izelayele va. ⁷ Leeni ɣa ada ke ti ve, nii a ke niiti ti yegai vulua, naati ti anza zɔɔɔ? Tɔɔzei de ɣonani Ɔɔɔɔ GALAGI ve, ga de la de-loun anzanuiti ta vea ti ya ga anza.» ⁸ Ti ɣeni ma: «Nui ta ɣa ná nei ɔaa, Izelayele ná-bolodaiti saama, nii é la leeni Misepa, Ɔɔɔɔ GALAGI ɣakala?» Ti kaani ga Yabeese nii é Galaade, naa ná-nu ɣila kpalaa ge la ɣeni vaani kɔɔlaɣai zu, ta maabɔgi zu. ⁹ Ti nuɔuseiti gaalugai ma, Yabeese nii é Galaade, ti la ɣeni naa ná-nu ɣila kpalaa kaani.

¹⁰ Nuɔuseiti ti kɔɔɔɔ nu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) leveni, ti devei ve ti ya, ti ɣe ti ma: «À li Galaade yooi zu, wo Yabeese laaveaiti pe paa, anzanuiti pe ta doungoiti. ¹¹ Wele velei wa ke la, à zunuiti kpein suwuɣaaleve, ta anzanui kpein niiti ti zunu vaa ɣwee.» ¹² Kɔɔɔɔ nui naati ti anzalopo ɔea unnaanigo (400) ɣaani Yabeese taaveaiti saama, Galaade yooi zu, niiti zunu la ɣeni de vɔɔɣuni ti va. Ti liini ga tiye, Silo kɔɔlaɣai zu, Kanaan yooi zu.

¹³ Nuɔuseiti kpein ti keelaiti teveni Benzamen nuiti ma, niiti ti lɔɔɣuni Limon fasai ma, nii a ke ti yɔɔɔzuɔete, ziileigi ɣe ti zaama. ¹⁴ Benzamen nuiti ti ɣaleni ma. Ti anzanuiti feeni ti ya, niiti ti la ɣeni ti vaani Yabeese, Galaade yooi zu, kele é la ɣeni kula ɣeeni ti va.

¹⁵ Benzamen nuiti maawɔin nuɔuseiti soni, tɔɔzei Ɔɔɔɔ GALAGI zeɣe naka wɔɔni Izelayele wolodamaiti saama. ¹⁶ Bebei ma ɣundigɔiti ti ɣeni ma: «Ada ke ɣale, de va anzanu zɔɔɔ zɔiti be, ti yegai vulua, tɔɔzei Benzamen anzanuiti kpein undaaviligɛ?» ¹⁷ Ti ɣeni ma mɔnɔ: «Niiti ti yegai vulua Benzamen nuiti saama, naati ti ta-voganiiti make, naa ɣa a ke bolodai ta ɣaa mina vala ba Izelayele zu. ¹⁸ Kele ade la zooga de va de-loun anzanui ta ve ti ve ga anza.» Mazɔɔɔ Izelayele nuiti ti konai woni, ti ɣe ma: «Naama nui ɣotove, nii a anza ve Benzamen nui ta ya!» ¹⁹ Ti ɣeni ma: «Wele kona-o-kona Ɔɔɔɔ GALAGI ná-fetii ɣa da ɣula Silo, nii é Beetele lekpeɔave nu ɣɔvezuve, é lo pelei naa va folo ɣulazu velei, nii é zeɣezu Beetele é da li Sikeme, ta Leɔna lekpeɔave nu yeezazuve.»

²⁰ Naa volu, ti niima levei veeni Benzamen nuiti zea, ti ɣe ti ma: «À li wo lɔɔɣu ná, leezen beleiti su. ²¹ Siegi zu wo Silo anzalopoiti kaazu la, ti da kuai wo, ti da lati, wa ɣula leezen beleiti zu, wo ɣilagilagi ɣa anzalopo ɣila so ɔɔɔ ve ga anza, wo li ga tiye Benzamen yooi zu. ²² Ni ti-ɣeeni, ɔaa ti-ɣeeleaiti, ta vaana ti baazaɣa gi vɔ be, gá ɣe ti ma: «A gi maawɔingɔ, mazɔɔɔ gi la anzanu zɔɔɔni ti ve kɔɔi zu. Wa laade wo va fe ti ya, ni wa ɣeni de, wa la ɣe ga sɔba nu.»

²³ Zekana Benzamen zunuiti ti keeni la, ti anzanuiti seɣeni ga ti-liegi, é ɣula anzalopoiti saama, niiti ti ɣeni kuai wosu Silo, naa volu ti li ga tiye. Ti ta-laaiti tɔ volu, ti zeí ná, ta-voganiiti saama ti ɣilagilagi pe. ²⁴ Naama ziegi nɔ zu, Izelayele nui zɔiti ti liini ta-wolodaiti su, ta-veleyeɣeiti bu, ti ɣilagilagi ti zeí ta-voganiiti unda.

²⁵ Naama ziegi zu, masa ge la ɣeni Izelayele unda. Eɛe ge ɣeni naa nɔ ɣeezu, nii pagai gaazu.

Lute Ná-Sευει Lute ná-sευει Iózei velei

Be ga é ga σευει nii gε nui: Nu la kwεε.

Seυει nii zu óε ma ungi: GALA ná-zaalai ta ná-gaazumaawóingai ga naati kónó fe, niiti ti gígi losu ba.

Seυει nii gε ziegi: Kona waagila kona ungila (1 100) siegi zu, Yesu Kilista zóló siegi yeelugó.

Lute ná-fai zie velei ga de gígi loozu tukpógaaleve nuiti ta-ziegi zu, ti gεai ma Izelayεle nuβuseiti untugó.

Seυει nii gε ungi ta ga ga, é deε egεvelei anzanu gíli ge vaani la, é zeí GALA ná-nuβuseiti saama. Naa maavele ma, σευει nii gaa: Lute ná-woodεgíladai maabakpasu, nii nu ga uokógó ma, é lo sinigi ná-pεleyegei va, é veε Izelayεle ná-GALAGI va. Togá naa gεvelei léεzu, egεvelei GALA ge Moabe nui Lute mαein veeni la, ná-woodεgíladai vaa zu. Lute ta deemóin Naomi ti maanógóni mαungi ti gεni ga maawóin nuiti, keke ti gúlani naa zu, ti gε ziileigi zu ta undaanεεi. Seυει nii zu vai zufula ve ga pagó, togá lógó vagó wosu, é lo woodεgíladai va ga nuβuseiti zógózu neεbei maavele, ta é vile GALA ná-kitogi va é nui zu.

Boaze gεvele βεteni ga é Lute unmmó, tózei ba: Elimeeleke nii é gεni ga ná-nu βóóβógi, zobo ge la gεni be, é va unmmó. Boaze ga ga Kilista ma uoogi, nii paai naa laazeelizu, nii tógi la zooni é va ke: E nuiti unmmóni.

Lute ná-doun zunui zóló fai ga ga σευει nii zu vai ma bíingi: Doin naa ga é gεni ga masagi Davide keεgε wolai, togá ga keεgε wolaiti ti ta.

Lute Moabe anzanui ga Yesu Kilista βógó mavofodai zaama. (Matiyo 1:5)

Elimeeleke ná-pεleyegei ná-maanógó vai

¹ Tukpógaaleve nuiti ta-ziegi zu, pului looni Izelayεle nuiti ta-yooi zu. Beteleyεme laai é Zuda yooi zu, naama zunui ta liini ta anzai ta ná-doun zunui felegóiti, ga ti lago zeí Moabe yooi zu. ² Zunui naa laaseigi gεni ga Elimeeleke, anzai laaseigi gεni ga Naomi, ta ná-doun zunui felegóiti daaseigiti ti gεni ga Maalon ta Kiliyon. Ti gεni ga Efelata nuiti, Beteleyεme laai zu Zuda yooi zu. Ti zeeliai ma Moabe yooi zu, ti zeizuve βεteni ná. ³ Naomi zinigi Elimeeleke zaani, anzanui gíla ko yeni niina ná, ta ná-doun zunui felegóiti. ⁴ Ti Moabe anzanuiti seini. Gilagi laaseigi gεni ga Wólepa, felesiei laaseigi gε ga Lute. Ti zeini ná kona puugó laawu. ⁵ Maalon ta Kiliyon ti zaani balaa ti felegó pε. Naomi yeni ná, balagai ná-doun felegóiti ma ta sinigi.

Lute ta Naomi ti líi vai Beteleyεme

⁶ E yeni Moabe yooi zu, é meni ga Góogó GALAGI undaanεε laa ná-nuβuseiti be, é daamianigi vea ti ya. E wuzegeni, tó-o, ná-doun anzaiti-yo, ga ti zegε Moabe yooi zu. ⁷ Ti zegeni ti-zeizuve, ta ná-doun anza felegóiti, ti vile pelei ma, ga ti gale ma Zuda yooi zu. ⁸ Naomi gεni naazu ná-doun anza felegóiti ma: «Á gale ma, εε ge li dee ná-pεlei wu. Góogó GALAGI faabógó gε wo ve, velei wo kea la wo-zinigiti be, niiti ti zaai, ta wo kea la ná balaa be. ⁹ Góogó GALAGI wo gílagilagi zeivele βεte zini pelei wu, wa gε bu!» E ti neεneni. Ti tózeini ga wóba. ¹⁰ Ti gεni ma: «Ba-o, ada liizu uóma dá-nuβuseiti pó be.»

11 Naomi ɣɛni ti ma: «À ɣale ma, dònun anzanuiti! Lee vaa zu wa vile pòlu? Doun zunua ta kòozu m̀nɔ̄ baa, ta ɣɛ ga wo-zinigiti? 12 A ɣale ma, dònun anzanuiti. A li! Mazɔ̀ɔ̀ ɔ̀la vɔ̀lɔ̀ve na, gè va ze zini be. Anɛɛ ɔ̀laa nà ɣɛɛzu ma: «Kito ka bè, ga za ɔ̀idii, gè ve zini be ga gè zunu lounɣa zɔ̀ɔ̀,» 13 wa naati maaboun ga ti wɔ̀ɔ̀ɔ̀, wa ɣɛle wo ze vai va zini be naazu baa? Ba-o, dònun anzanuiti! Mazɔ̀ɔ̀ nà-kpɔ̀ɔ̀i wɔ̀ɔ̀lɔ̀ve wɔ̀nɔ̀i va, ta m̀nɔ̄ ɔ̀oɔ̀ɔ̀ GALAGI yeewuzeɣevɛ d̀aalɔ̀ɣma.»

14 Ti wɔ̀lɔ̀ni m̀nɔ̄. Wɔ̀lepa deemɔ̀n nɛɛnɛni, ti bali ma, keɛ Lute ɣilini ba. 15 Naomi ɣɛni Lute ma: «Pɛte, è-zeebɔ̀i ɣalega ma ná-nubuseiti pɔ̀ ta ná-galagiti. ɔ̀ale ma, è vile è-zeebɔ̀i volu.»

16 Keɛ Lute ɣɛni ma: «Mina ɔ̀i dà ga gè zeɣe è volu, ga gè ɣɛle è va! Uɛ ɔ̀a li ná, nà li miná, ve ɔ̀a ze zini ná, nà ze miná. Da-nubuseiti ta ɣɛ ga ná-nubuseiti, ɔ̀a-GALAGI ɣa ɣɛ ga ná-GALAGI. 17 Uɛ ɔ̀a za ná, nà za miná, màaɣulu ná. ɔ̀oɔ̀ɔ̀ GALAGI sɔ̀ ná-ziiɣaawanai pɛ su, ni ani ɣili ka kpètevena è va, é ɣula saai volu!» 18 Naomi kaai ma ga wɔ̀inve ga ti li vɔ̀ɔ̀ma, é zɛni kana niina.

19 Ti felegɔ̀ ti zieni vɔ̀ɔ̀ma, eyesu ti zeeli Beteleyeme. Siɛgi zu ti læni la Beteleyeme, taai kpein ge buseni ti maavele ma, anzanuiti ti ɣɛni ɣɛɛzu ma: «Naomi ɣa nei baa?» 20 E ɣɛni ti ma-o: «À mina m̀ tɔ̀li ga Naomi,* kɛni Mala.† Mazɔ̀ɔ̀ Zɛbei-Pɛ-Maliɣii eteai baa mà. 21 Diizuvɛ, zèi laavega ɣɛni de, ɔ̀oɔ̀ɔ̀ GALAGI vaa ga ze zɛɔ̀nakai. Lee vaa zu wa tɔ̀li ga Naomi? Tɔ̀zei ɔ̀oɔ̀ɔ̀ GALAGI voluavega bà, Zɛbei-Pɛ-Maliɣii màanɔ̀ɣa.»

22 Zekana Naomi ta ná-doun anzai Lute, Moabe nui, ti vaani la, ti zeɣe Moabe yooi zu. Ti zeelini Beteleyeme, moloi nii daa ga wɔ̀lezegi, naa leve vai lɔ̀zeidai nɔ̀ kpein.

2

Lute molo ɣɔ̀pɔ̀gi yeve vai Boaze ná-kpalagave

1 Naomi zinigi ná-nui ta ɣɛni ná. E ɣɛni ga zobobe nu kpɛteai, Elimeeleke ná-pɛleyeɣei wu, daaseigi ɣɛni ga Boaze. 2 Moabe nui Lute ɣɛni Naomi ma: «Nà è maanɛnɛzu ga è va bu, gè li molo ɣɔ̀pɔ̀ gaiziezuvɛ kpalagave, naama nui wosuvɛ, nii a màawɔ̀inɣa.» E ɣɛni ma: «Li, dònun anzanu.»

3 E liini molo ɣɔ̀pɔ̀ gaiziezuvɛ kpalagi ta zu, molo leve nuiti pogi zu. E zooloni nɔ̀ kpein ga kpalagi naa ɣɛni ga Boaze nɔ̀nɔ̀i, nii é ɣɛni ga Elimeeleke ná-pɛleyeɣei wu nui.

4 Ná tago keai ma, Boaze vaani, é zeɣe Beteleyeme, é ɣɛ molo leve nuiti ma: «ɔ̀oɔ̀ɔ̀ GALAGI ɣɛ wo va!» Ti gooɣaavoteni, ti ɣɛ ma: «ɔ̀oɔ̀ɔ̀ GALAGI tuya loo è ve!»

5 Boaze ɣɛni ná-botigɛ zunui ma, nii é ɣɛni weɛzu molo leve nuiti ma: «Anzanu loungoi nii ɣa ga be ná-doun?» 6 Botigɛ zunui é ɣɛni weɛzu molo leve nuiti ma, naa gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Moabe anzanu loungoi ta ve, nii ti vaai ta Naomi, ti zeɣe Moabe yooi zu. 7 E bogɛ mà ga gè va bu, é ɔ̀a molo ɣɔ̀pɔ̀giti gaizie, molo ɣiliiti zɔ̀ɣzu, molo leve nuiti polu velei, é ɔ̀a ti ɣaale ba. Paa yee ma za sobui, toɣa loni nɔ̀ eyesu niizu, é lago looɣoge nɔ̀ kotai wu.»

8 Boaze ɣɛni Lute ma: «Woilo, dònun anzanu, mina li molo ɣɔ̀pɔ̀ gaiziezu kpala kili su, mina màaɣooza ve va, ye ná-botigɛ anzanuiti ba. 9 Wele ve moloi levezu ná kpalagi zu, è li ti volu. Gè ná-botigɛ zunuiti tenɛge ga ti mina vɔ̀ɔ̀ɣu è va. Siɛgi zu kpɔ̀le wɔ̀in è zosu da, ɔ̀a li zie liɣiiti pɔ̀ be, è ɔ̀le ga nii botigɛ zunuiti ta saɣa.» 10 E vileni niibiɣa zooi ma, é nɔ̀kɔ̀, é ɣɛ ma: «Gè zaalai zɔ̀ɔ̀ge ɣale è

* 1:20 Naomi: daaseigi nii poluve ga «koozunɛ anzanu.» † 1:20 Mala: daaseigi nii poluve ga «ziiɔ̀ɔ̀ anzanu.»

ɔaazu, ga è ɔɛɛzu mà bɛbɛ, nɛi gɛ ga wɛɛn anzanui?» ¹¹ Boaze gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Ti naa kpein bogɛ mà, nii è kɛa è-leemɔɔn vɛ, è-zinigi zaa vɔluma, vɛlei è zɛɔɛai la è-ɔɛ ta è-leeni ba, ta zɔoi è zɔɔɔgai su, ga è va nuɔuseiti pɔ, niiti è la ɔɛa ti ɔwɛɛ pɔɔmazu. ¹² Ɔɔɔɔɔ GALAGI naa ɔɛ è vɛ, nii è kɛa. Ɔɔɔɔɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI, nii è vaa, è ɔɔɔɔu kovɛgi wu, naa è ɔɔɔɔkula ga gola.» ¹³ Lute ɔɛni ma: «Ee, Màliɔii, gɛ zaalai zɔɔɔga è ɔaazu! Mazɔɔɔ è gaaɛɛɛɛa, ta è ɔɔɛa pɔ, è zɔila, nɛi, gɛ ga ɔa-wotiɔɛ anzanui. Anɛɛ naa vɛ, nɔun, gɛ la ga ɔa-wotiɔɛ anzanuiti gila kpala kɛvele.»

¹⁴ Daamii ziɛgi zu, Boaze ɔɛni ma: «Maabuɔa, è daamii wo, ɔa-ɔulu ɔuɔai lo guulu ɔaɔai wu.» E zeini molo leve nuiti kobavɛ. Boaze ani ɔaɛ ɔeegai veeni zea. E miini, é yiɔo, é mɔtai make. ¹⁵ Naa vɔlu é wuzɛɔɛni posuyɛvɛi ma. Boaze niima levei veeni ná-botiɔɛ zunuiti zea, é ɔɛ ti ma: «À yeezei bu ga é posuyɛvɛi ɔɛ ɔalaa molo ɔliiti zɔɔɔzu. A mina kpɔɔ. ¹⁶ Anɛɛ wa ma ɔɔɔɔgi tanigaa ɔula ma ɔliiti ba, ga wo zɛ ná, é zɛvɛ, wo mina zelilo ma.»

¹⁷ E posuyɛvɛi ɔɛɛni kpalaɔaɛ eyɛsu kpɔkɔi. E naa loɔani, nii é zɛvɛni. E kilo vɔvɔvɔ (30) ɔɔɔ ɔila daaveni ga molo ɔaamagi nii daa ga wɔɔlezegi. ¹⁸ Nii é zɛvɛni, é naa zɛɔɛni, é lii la taa zu, é ɔɛni ga deemɔɔn. E ná-daamianigi mɔtai ɔalaa ɔulani, é ti ve zea. ¹⁹ Deemɔɔn ɔɛni ma: «Mini ɔa è posuyɛvɛi ɔɛai ná za? Mini ɔa è botii ɔɛai ná za? Tuya ɔa naa vɛ, zɔi é è zɛɛɛbɔgai!» E naa kpein suɔulani deemɔɔn ma, nii kpein é ziɛni su. Naa vɔlu, é ɔɛni ma: «Zunui nii gɛ botii ɔɛai pɔ bɛ, daa ɔa ga Boaze.» ²⁰ Naomi ɔɛni ná-doun anzai ma: «Ɔɔɔɔɔ GALAGI tuya loo naama nui vɛ, teigi é maawɔɔɔɔɔ ɔɛɛzu naati bɛ, ti vulua, ta naati bɛ, niiti ti zaai!» Naomi ɔɛni ma mɔnɔ: «Zunui naa ɔa ga da-nu ɔiteɔite, toɔa ga naati ti ta, niiti ti-losuvɛ ga ti de unmɔɔ.»

²¹ Moaɔɛ nui Lute ta laani ma, é ɔɛ ma: «Kɛɛvɛ mà ɔalaa: «Yɛ ná-botiɔɛ nuiti ba, eyɛsu ti ɔɛ ga ná-moloi leve.» » ²² Naomi ɔɛni ná-doun anzai Lute ma: «Naa vɔɔɛ, dɔun anzanu, ga è ɔɛ ná-botiɔɛ anzanuiti ba, naa ɔa a kɛ nu mina è ɔɔɔ kpalaɔi taɔili su.»

²³ Naazu, é yɛni Boaze ná-botiɔɛ anzanuiti ba, é ɔa posuyɛvɛi ɔɛ, eyɛsu moloi nii daa ga wɔɔlezegi ta moloi nii daa ga ɔelegei, naati ti leve vaiti kpein ti ɔɛ. Naa pɛ su é ɔɛɛni deemɔɔn vɔ bɛ.

3

Lute ná-maanɛɛni

¹ Yeeta Lute deemɔɔn Naomi ɔɛni ma: «Dɔun anzanu, ná pɔ gɛ è zeivele ɔɛɛɛ, naa ɔa a kɛ è ɔɛ undaanɛi zu. ² E kwɛɛni ga Boaze nii è ɔɛa ná-botiɔɛ anzanuiti ba, naa ɔa ga da-nui ta. Tama za kpɔkɔi, toɔa liizu moloi ɔaavɛɛzu, ná-molo loɔazuɛ. ³ Maagba, è gulo maku nɛɛnɛgi ziɛ ɔɔɔ ma, è ɔa-zɛɔɛ vɔɔɔiti too, è yei molo loɔazuɛ. Mina ɔɔɔ lɛɛ la, eyɛsu é ɔɛ ga daamii wo, é ɔɔɔ. ⁴ Siɛgi zu é liizu la, é la, ná vɛɛ, vɛ é laazu ná. Naa vɔlu maabuɔa ba, è seɔɛi tago wuzɛɔɛ kɔɔɔiti ma, è la. Tɔ ɔɔɔɔgo, toɔa naa wo è ma, nii maanɛai ga è kɛ.»

⁵ Lute gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Nà naa kpein kɛ, nii è boga mà.»

⁶ E yeini molo loɔazuɛ, é naa kpein kɛɛni, nii deemɔɔn deveni ma. ⁷ Boaze laamiini, é ɔɔɔ, koozunɛɛni ziimavɛ. E liini, é la molo ɔliiti poluvɛ. Lute vaani naazu vaavaa, é seɔɛi zɛɔɛ kɔɔɔiti ma, é la. ⁸ Kua zaamai, zunui naa wuunni kami, é lati, é ka ga anzanui ta ɔa laani kɔɔɔiti bu. ⁹ E ɔɛ ma: «Bɛ ɔa ga de?» Naa gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Nà vɛ, Lute vɛ, ɔa-wotiɔɛ anzanui. Baa màazu, mazɔɔɔ vɛlei è la ga gi ɔɔɔ nu, unmɔɔ fai ma losuvɛ veevɛ è ya nɔun tetema.»

¹⁰ E ɔɛni ma: «Ɔɔɔɔɔ GALAGI tuya loo è vɛ, dɔun anzanu! Faa ɔaabelagi nii ɔa ɔa-wooɔɔɔɔɔɔɔ lɛɛzu mɔnɔ, é leve ma mɔungi va, mazɔɔɔ è la nu niinɛiti

gaizieni, bala nua, baa kpete nua. ¹¹ Niizu, dònun anzanu, mina lua jẹgẹlẹin. Nà naa kpein ke è ve, nii è bosu, mazóló núbuse pe ge sugwẹe ga da ga anzanu zóbelama. ¹² Gaamai ve ga unmwó fai ma losuve ga zèa, keke tagili ka ná, nii è nònun tuǵó. ¹³ Ni ve. Lina, ni toǵa pò é unmwó fai ma losuve ǵe è ve, é ke. Keke ni é la nẹeni be ga é ke è ve, gè ǵona Góǵó GALAGI ma, nii é vulua, nònun, nà ke è ve. Ye laani eyesu sobu.»

¹⁴ E yeni laani kǵǵiti bu eyesu sobui. E wuzẹǵeni ga kpidiǵidigi, nu la de zooga è va nu maabẹẹǵaga ǵa. Mazóló Boaze ǵeni ma: «Maa la nẹeni ga nu va sugwẹe ga anzanu lẹve molo loǵazuve.» ¹⁵ E ǵeni ma: «Da-zẹǵe wolai zuvie, è so.» E soni. Naa su lǵzita ǵǵǵoni moloji zu, é pu su, é daale bu. Naa volu é lẹeni taa zu.

¹⁶ Lute vaani deemóon vó be. Naomi ǵeni ma: «Da ve baa, dònun anzanu?» Lute naa kpein sugulani, nii zunui naa kẹeni be. ¹⁷ E ǵeni ma: «É su lǵzita veeve bè moloji zu, é ǵe mà: «E la lia ga yeapaka è-leemóon vó be.» » ¹⁸ Naomi ǵeni ma: «Ye ve, è yiilei, dònun anzanu, eyesu è kwẹe velei niima vai vaazu besu da, mazóló zunui nii la dooǵó nǵpe boga jẹgẹlẹin, keni a niima vai ǵaabelana za.»

4

Lute vulu vai Boaze ve

¹ Boaze liini taa zigǵidave, é zeí ná. Pẹte, zói unmwó fai ma losuve ǵeni zea, nii Boaze ná-fai woni, naa vaani, é da leve. Boaze ǵeni ma: «Oaa lee ve, zeí lee ve.» Naa vaani, é zeí. ² Boaze nu puugó zẹǵeni taa ǵewolaiti saama, é ǵeni ti ma: «À zeí lee ve.» Ti zeini. ³ Naa volu é ǵeni naama nui ma, nii unmwó fai ma losuve ǵeni zea: «È sugwẹeni ga Naomi va, é zẹǵe Moabe yooi zu. Toǵa pò é zou buǵai vódi, nii é ga ade-ǵeloin Elimeeleke nǵnǵi. ⁴ Gè ǵisiave ga gè naa wo è ma, ga è geya taa veaiti gaazu, ta nà-núbuseiti ta-ǵewolaiti gaazu. Ni da pò è unmwó, unmwó. Ni è la unmwósu, de ga ze, gè ǵe kwẹe, mazóló da ǵa mounpa ma losuve è ya. Nà ǵa é zèa doun è vóluma.» E gooǵaavoteni, é ǵe ma: «Nà pò gè zoi unmwó.»

⁵ Boaze ǵeni ma: «Foloi è zoi ǵeyazu la Naomi ma, da Moabe nui Lute balaagi zeí naama zięgi zu, nii é ga poanzai, nii a ke vofoda ǵe sinigi va, nii saai, niiti ta ná-poganii zẹǵe.» ⁶ Zói unmwó fai ma losuve ǵeni zea, naa gooǵaavote, é ǵe ma: «Ni naa ve, gè ǵlea unmwó tosuve va, gè mina va nà-poganii ǵologolosu. Unmwó fai ma losuve zẹǵe ga dónó, mazóló gè la zooga gè va unmwó.»

⁷ Izelayele nuiti saama mǵungi, faa nǵpe a la ǵena ǵilia ba, é lo unmwó faa va, baa anii maavalibo faa va, gilagi bena ná-savalagi ǵula ǵǵǵi ǵa, é fe zoi ya, naa bena ǵe ga poogi Izelayele nuiti be ga naama vai bẹtea. ⁸ Zói unmwó fai ma losuve ǵeni zea, naa ǵeni Boaze ma: «Zoi ǵeya bǵǵó ve,» é ná-savalagi ǵulani ǵǵǵa.

⁹ Boaze ǵeni naazu kewolaiti ta núbuseiti kpein ma: «Wo ǵea ga zeeleiti za, ga nii kpein é ǵea ga Elimeeleke nǵnǵ ta Kiliyon, naa ve Maalon va, gè naati pe geyaa Naomi ma. ¹⁰ Gè Moabe nui Lute zeida balaa, é ǵe ga ànza, nii é ǵeni ga Maalon anzai, ga nii saai naa laaseigi mina jẹele ná-poganii zaama, naa ǵa a ke nii saai naa laaseigi ye ǵó kẹẹǵeleaiti saama, sǵlǵ taa zigǵidave. Wo ǵea ga ma zeeleiti za.»

¹¹ Núbusei niiti kpein ti ǵeni taa zigǵidave ta kewolaiti, ti ǵeni ma: «Gá ga naama zeeleiti! Anzanui é lẹzu da-velei wu, Góǵó GALAGI ke ga Zakóbe anzaiti Lasele ta Leani kevele, niiti ti felegǵiti ti Izelayele veleyeǵei logai! Da bǵǵi balaa, tuyai ǵe è ma Efelata, ta è lǵǵó zóló Beteleyeme! ¹² Vofodai nii Góǵó GALAGI feezu è ya ga anzanu loungoi nii maavele, é da-veleyeǵei ǵe ga Peelẹse ná-peleyeǵei ǵevele, nii Tamaal sǵlǵni Zuda ve!»

¹³ Boaze Lute zefeni, é ke ga anza, é daani volu. Góogó GALAGI vaani bu Lute kogi zege, é doun zunu zóló. ¹⁴ Anzanuiti ti gfeni Naomi ma: «Mamagi gfa Góogó GALAGI ve, nii é la vaani bu, è va vala za peleyegei make nui ma, GALA ge ke daaseigi wóló Izelayele nuiti saama faan! ¹⁵ Doin nii gfa è-yenvui niine, é è make da vólózagana, mazóló è-loun anzai nii è neai be, ta fizogai è ve zunu loun lófela va, naa gfa é sólógai.» ¹⁶ Naomi doin zefeni, é pæe yii la. Tó gfa é kulani su. ¹⁷ Anzanuiti ti gfeni ga seijnógóiti, naati ti gfe ma: «Doun zunu zólógga Naomi ve!» Ti daasei pæeni ga Wóbede. Toğa é gfeni ga Izayi keegfe, é gfe ga Davide keegfowola.

Davide memewolaiti

¹⁸ Peelése mavofodaiti ta ga: Peelése Géselon zólóni, ¹⁹ Géselon Lame zóló, Lame Aminadafe zóló, ²⁰ Aminadafe Naason zóló, Naason Salema zóló, ²¹ Salema Boaze zóló, Boaze Wóbede zóló, ²² Wóbede Izayi zóló, ta Izayi Davide zóló.

Samiyele Ná-Sευε Mɔungi SAMIYELE NA-FAI

(1:1--7:17)

Ane lii vai GALA sei velei wu Silo

¹ Efelayime zunui ta ɣeni Lama, Sɔfe ɣovii ma, Efelayime ɣize yooi zu. Daaseigi ɣeni ga Elekana. E ɣeni ga Yelɔɣame ná-doun zunui, kɛwola ɣeni ga Tɔɣu ná-doun zunui Eliyu. Tɔɣu naa, kɛɛɣe ɣeni ga Sufe. ² Anza felegɔ ɣa Elekana seini. Ma mɔungi laa ɣeni ga Ane, felesiei laa ɣe ga Penina, dointi ti ɣeni Penina ve, keke ta la ɣeni Ane ve.

³ Kona-o-kona Elekana bena zeɣe ná-taazuve, é li Silo, é nɔkɔ ɢooɣɔ GALAGI wu, Fai-Pɛ-Maliɣii. Eli ná-doun zunu felegɔiti, ɢofeni ta Finease, naati ti ɣeni ga ɢooɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣula nuiti Silo taazuve. ⁴ Zalaɣai ɣula laa ɣilagila, Elekana ve, é bena ma zuai ta ɣaaɣwe Penina ta ná-dointi ba. ⁵ Keke Ane nɔnɔi bena wɔɔlo ga seizu felegɔ, tɔzei Ane wola neeni Elekana ve, anɛ ni GALA ge la ɣeni doun veeni naa ve. ⁶ Sinianzai Penina la ɣeni looɣosu ga gaazu unfe seɣeai, mazɔɔ ɢooɣɔ GALAGI la ɣeni doun veeni be. ⁷ Kona-o-kona, naa nɔ ɣa ti ɣeni daawu. Penina ɗa Ane yiiɔɔlo, tee laa ɣilagila ɢooɣɔ GALAGI ze velei wu.

Ti yɛni naazu konagi ta, Ane tɔzei ga é ɗa wɔlo, é ɗa ɣele daami wo fai va. ⁸ Sinigi Elekana gaazaɣani, é ɣe ma: «Ane, lee vaa zu è wɔɔzu, è ɗa ɣele daamianigi va? Toɣa ɣale, è ɔɔɣɔ maawɔinzu? Nà ɣila gè la vizɔni doun puugo va è ve baa?»

Ane ná-GALA maanɛɛni

⁹ Ti daamii wogai ma, ti ɔɔle Silo, Ane wuzegeni, é li zalaɣa ɣulazu velei, zalaɣa ɣula nui Eli ɣeni zeini ná-kpɔkpɔgi ɣa, ɢooɣɔ GALAGI ze velei laave. ¹⁰ Tɔzei ziiɔɔba ɣeni de koozu gola, é ɢooɣɔ GALAGI maanɛɛni, é ɗa wɔlo gola. ¹¹ E minazegɛgi woni, é ɣe: «Ee, ɢooɣɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɣii! Ni ɗa ná-kpɔɔi vɛtɛna, è gaazumaawɔingɣa, ni è la yeemani mà, ni ɗa doun zunu veena bè, nà fe è ve, ɢooɣɔ GALAGI, sii ma voloi pe su, kpeka la vɔɔɣua nɔundɛɣai ta kpelei va eyesu pe.»

¹² Tei Ane leɔini ɢooɣɔ GALAGI valizu, Eli ɣeni dakɔɔgiti niikpi pelei zumɔsu. ¹³ E ɣeni naa lakɔɔgiti kaazu, ti ɗa niikpi, keke nu la ɣeni woo nɔpe menisu, mazɔɔ Ane ɣeni GALA falizu yiimave. Eli ɣisieni ga ɗɔɔi ɣa é Ane zogai. ¹⁴ Eli ɣeni Ane ma: «Da ɣulazu niima ɣevelei zu yelee? Li, è ɗa-lɔɔi ɣula gaazu ada ɣili pele.»

¹⁵ Ane gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Ba-o, màliɣii, ɗɔɔ lei é va ɣe bà, gè la ɗɔɔ ɔɔleni, baa gaazulati gani nɔpe. Keke zii ɣa é ɔɔɔzu koozu. Nà ve ga gè nà-ziiɔɔɔi le ga ɢooɣɔ GALAGI. ¹⁶ Mina pète ga anzanu nakai, ziiɔɔɔ latevegai ɣa é kea gè lebiga nà-GALA falii zu.»

¹⁷ Eli gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Ni naa ve, li, ziiɔɔgi ɣe è ve, Izelayele ná-GALAGI è woɣaavote, nii è falia ma, é naa ve è ya!»

¹⁸ Ane Eli woɣaavoteni, é ɣe ma: «Da-nuɔɔɔɔlai zoo é ye bà.» Naa woga volumna Ane ve, é liini, é daamii wo, gaazuve ze ga pagɔ. ¹⁹ Poluma zobui, kpidiɔidigi, Elekana ta ná-peleyeɣei pe ti liini, ti nɔkɔ ɢooɣɔ GALAGI wu, naa volumna, ti ɣaleni ma, ti li ta-laazu Lama.

Elekana bedeni anzai Ane ma, Goofo GALAGI ge naa maawoingani. ²⁰ Ane kogi zegeni naama gonagi no laawu, e zunu loun zoloo, e ge ma: «Doin nii laa ga ga Samiyele, mazoloo ge falibe Goofo GALAGI ma.»

Ane na-doin galivaa vai GALA ma

²¹ Naa voluma, Elekana ta na-pelleyepei pe ti geni liizu monoo Silo, ga ti naama zalaqai gula, nii ta da kula kona-o-kona, Goofo GALAGI ve, ta e na-minazegegi laazeeli, nii e keni. ²² Kele Ane la geni vileni ti volu naama ziei zu, e geni sinigi ma: «Na naa maabounsu, eyesu doin laagula niimii va, naazu na lii la niina Silo, ge fe Goofo GALAGI ve, nii a ke doin tei ge ye Goofo GALAGI ya, sii ma voloi pe su.»

²³ Sinigi Elekana geni ma: «Ke egevelei e devea la, naa maaboun eyesu e doin laagula niimii va. Goofo GALAGI ge ke, nii e minazegea la, naa laazeeli.» Ane yeni na, e da niimii ve dongoi ya, eyesu naa laagula niimii va.

²⁴ Doin laagulaai ma niimii va, dee Ane segeni, e lii la Silo, anee ni dongoi bidfa geni de de. E kona savago nike zinei zegeni, e ve bulu vukai kilo vuusavago (30) va, ta koloo woole gila daavegai ga dooi. ²⁵ Ti niki vaani, ti kula ga zalaqai, naa voluma, ti liini ga dongoi Eli oo. ²⁶ Ane geni ma: «Ee, maligii, e-gi ka naa zu nei baa, ga anzani ta vaani, e da Goofo GALAGI vali e jobave? GALA ka kaazu, egevelei e vulua la ga gite, gaamazu na geni de. ²⁷ Wele, doin nii ga ge geni falizu GALA ma. Tama Goofo GALAGI fea zea. ²⁸ Na balaagi, na po ga ge kaliva Goofo GALAGI ma, toga ga nonoo sii ma voloi pe su.» Ti nokoni na Goofo GALAGI wu.

2

Ane na-mama guyei

¹ Ane GALA falini gani:

«Zii laavege ga koozuneei, Goofo GALAGI zaalai zu.

Ge unbuzegedi zoloo ga Goofo GALAGI zaalai zu,
na zoo niina ge boe, ge sili nuiti googaaavote,
koozuneeve, toozei GALA ge booga ba.

² Goofo GALAGI gegala la na, to gila kpe ka padegai.

E gula toun polu, gala kili ge la na,
gala kili ge la na, e va ge ga fasai, ga gonoo ma GALAGI gevele.

³ A wa-waso kpaeiti kpelana mu pele zu,
ta poomu gooitii ti gea fulazu wo-laaveti.

Mazoloo Goofo GALAGI ga ga GALAGI, nii e fai pe kwee,
toaga e nubuseiti ta-geewotiiti bunegi gogosu.

⁴ Kooofuluba wolaiti ta-gilegiti ti galegalea,
kele zebesulala nuiti ti zebai zoloo ga.

⁵ Zaiti ti yigoo gea de, naati ta laamiani gaiziezu.

Kele niiti mu pului gea ti ma, ti la mo bedeni ga ti boti ge pe, ti va gonoo zoloo.

Doun zolootala anzani doun lofela zoloo ga, zoi ma doin gea moinni zea, naa maaloga.

⁶ Goofo GALAGI ga a da paai wo, e lati, e zenvui ve,
to ga a da nui yenvui yei govealaazu,

to no ga balaa a da nui yenvui gula govealaazu.

⁷ Goofo GALAGI gila kpe ka a da baladai ve,
e kpetei balaa fe.

To ga a da nui maayei,

kele tofa da nui unbuzeghe balaa.

⁸ Tofa da bala nui wuzeghe, e kula fufiligi zu, e zeajaka nui wuzeghe, e kula kpojagi zu, e seizu ve ti ya, seizumaanegiti saama, e unfema losuve ve ti ya.

Zooi ma bedegiti, ta ga Goofo GALAGI nono, tiya ga e eteai zeini ti ma.

⁹ Goofo GALAGI ga da baa na-woogefila nuiti maazu, ti-ziezuve pe.

Kele faa nou ge nuiti undaa ga vili kpidii zu, mazalo nu nape ge la voniga faa ma, ga to bogoi zebai.

¹⁰ Zaiti ti wuzeghezu Goofo GALAGI laalofoma, ti kpein ti zu ga gologolo.

Goofo GALAGI ga yesu geefologi zu, e bain ga tiye, ege geebade lugi.

Tofa eteai lukpogaaeve, e zeeli zou bela ga naa pe.

Tofa zobogi ve na-masagi ya, nii e guloi ziaai ma, e ta ve sebei va.»

¹¹ Naa pe poluma, Elekana galeni ma, na-taazu Lama, kele zunu loungoi Samiyele yeni Silo, e da botii ge Goofo GALAGI ve, zalafo gula nui Eli jobave.

Eli na-dointi ta-vai

¹² Eli na-doun zunuiti ti geni ga nu jakaiti, ti la geni unfesu Goofo GALAGI ma. ¹³ Wele, ti zie velei geni ga nii, nii ti geni keezu ga bebei: nu nape e vaazu ga zalafoi kula vai ma, zalafo gula nui na-botighe nui geni liizu, naama nui vo be, siegi zu zalafo zuai geezu la abui ga, e da fili, a gena lia sua zo mite wolai ga zea, nii niigai ga ga savago. ¹⁴ E bena mite wolai lo anjakai zu, nii e ga digii, baa polo liqii, ni naa laade kokoi, nii nape mitei naa a lona ba, naa ga e ga zalafo gula nui nonoi. Naa ga ti geni keezu ga Izelayele nuiti kpein, niiti ti geni vaazu Silo zalafo gula vai ma. ¹⁵ Yeeta bena gele gite, ti va ge ti zalafo zuai ma wuloi gala, zalafo gula nui na-botighe nui bena va, naama nui vo be, e ge ma: «Zalafo gula nui na-mo suai ve, mazalo e la vaazu giliai ta zosu, ma undui no ga e po.»

¹⁶ Ni zunui nii ti na-zalafoi gulazu, naa a gena ma: «Zena de, gi be ga ma wuloi gala, da va niina, nii nape e po, e naa zeghe,» zalafo gula nui na-botighe nui bena ge ma: «Ba, keni e fe niizu, e la na keeni, na ta zeghe ga zeejaabaai.»

¹⁷ Niima zunu loungoiti sogi wola nouni, Goofo GALAGI gaazu, tozei vebanii niiti nuiti ti geni feezu Goofo GALAGI ve, zunu loungoi niiti ti geni naa geezu ga fuun gani.

¹⁸ Kele doungoi Samiyele geni na-botii geezu Goofo GALAGI ve, koba zeghei geni ga zalafo gula zeghei.

Samiyele ta salo nuiti

¹⁹ Kona kula laa gilagila, Samiyele dee bena sege maavonigi bete be, ta la gena lia ta sinigi Silo, zalafo gula vai ma, e geni liizu ga naama zeghei na-doin vo. ²⁰ Eli tuya looni Elekana ta anzai ve, e ge ti ma: «Goofo GALAGI va bu ga e doun giligaa zalo e-anzai nii va, niiti ta ge ga Samiyele votogi, nii e fea Goofo GALAGI ve.» Naa volumna, ti galeni ma ta-laazu. ²¹ Goofo GALAGI Ane maawoingaani, polu ge ga Ane zunu loun savago, ta anzanu loun felego giligaa zalo ni volu. Naama ziegi zu Samiyele geni ba, e da wolo, Goofo GALAGI gaazu.

Eli ta na-dointi

²² Eli vòlòzafani niina ga gola. E ná-doun zunuiti sié vèlei ma woo mēnini, é vilé Izelayele nuiti ba, é mēnini ga ná-doun zunuiti ta vòlò laazu ga anzanuiti, niiti ti gjaalēzu ba GALA daagfomi sege vèlei laave. ²³ Eli gfeni ná-doun zunuiti ma: «Leeni gja gè mēnisu, é vilé wo va? E se pe ka wo-lògò nòì wosu, tòzei wo zie vèlei la vāni. Leeni vaa zu wo naa gjezu? ²⁴ Dòun zunuiti, à yeegula naazu, nii gè mēnisu é vilé wo va, naa la vāni. Wa Gòogò GALAGI ná-nubuseiti diizu tò kologologiti ma. ²⁵ Ni nui ta a koto gfenā bòla nubusei ta laalògòma, GALA ka é ga tukpògaaleve nui naazu, kélé zòì é kotoi gjezu, Gòogò GALAGI bògòì laalògòma, bē gja a naama nui maavaawo?» Eli nii kpein boni, kélé ná-doun zunuiti ti la gfeni kēeni, ti va ti-gē wooi zo, tòzei Gòogò GALAGI deveni niina ga ti za.

²⁶ Samiyele ma zunu loungoi gfeni wòlòzu, é da GALA ta nubuseiti ziilaa.

Nimizai é zeini Eli ná-pèleyejei ma

²⁷ Yeeta GALA goo wo nui ta vaani, é gje Eli ma: «Woilo niima nii GALA ge bosu è ma: «E sugwēē kala, ga è-mēmewolani kēai ma Ezipete yooi zu, Falagōn ná-pèlei wu ga duòiti, gè bògò lēni ga tiye, tiya-o, ta-vèleyejeiti-yo. ²⁸ Izelayele vèleyejei kpein saama, è-mēmewola Aalōn gja gè yiimazegēni la, ga é gje ga nà-zalaḡa ḡula nui. E da lo nà-zalaḡa ḡulazuve, é da nà-zalaḡaiti daazeeli mà, é da ani maku nēnēgiti gala bē, ta é da gàazaḡa. Gè ti-laamiizu veeni, tò-o, mavofodai-o, zalaḡa zuaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti vaazu la. ²⁹ Toḡa ḡale mu, wo bēle ḡulazu nà-zalaḡaiti ta nà-vebēaniiti ba, nii gè ma levei veai, ga é da gje nà-pèlei wu? Lee vaa zu è è-loun zunuiti fizòsu bà? Wo da bògò ḡònkula ga zalaḡa zuai vasuḡeti, niiti nà-nubuseiti, Izelayele nuiti, ti vaazu la pò?

³⁰ «Naa gja é ba, tēi é gjea ḡana, nēi gè ga Izelayele ná-GALAGI, gòoi gja é ga nii: Gè minazegēni è ve, da-o, da-vèleyejei-yo, ta è-mēmewolani tōnō ma vèleyejei balaa, ga wa gja wo ga nà-botigē nuiti yeenòpe eyesu ḡò. Kélé, nòun nà, Gòogò GALAGI, nà bosu è ma ga minazegēni naa li poun. Mazòlò nà da ḡaazu unfegi ve naati bē, niiti ti dēbizu, kélé niiti ti bēlélalazu, unfegi gja da yei ga tiye. ³¹ Su la ḡooza, nà vaazu da-vèleyejei, ta è-mēmewola nōnō ma vèleyejei zuvikēi ḡulazu ti ya, naa gja a kē, nu vòlòzafā nòpe ge mina mō gje da-vèleyejei wu. ³² Da wēle, è è zili nui gja, é da ḡaaḡa sēi vèlei ma. Fai pe ka gje ga pagò Izelayele vèleyejei ve, naama ziegi zu nu la mō kēwola vòlò nòpe kaa, da-vèlei wu. ³³ Naa pe ge gje va, nà vaazu è-mavofodai gila makesu, nà-zalaḡa ḡulazuve ḡobave, nii a kē é da nimiza bògò ma, ga toloì ta kitevei. Názu ma, da-vèleyejei wu nui mōtāiti kpein ta za, ti-ma niinēlai zu.

³⁴ «Nii é vaazu gjezu ga è-loun felegòiti, Gōfeni, ta Finease, naa gja é gjezu ga poogi è ve, ga nii gè bosu gaamai ve, tòzei, ti felegò pe ta zaazu folo ḡila kpe. ³⁵ Naa vòluma, nà yiimazege ga zalaḡa ḡula nu bògò ve, gè sei, nii a gje ga lada nu, toḡa zie ga nà-kisiēiti, ta zīimai vaiti. Nà mavofodai bēte ba, nii a ye ná ḡò, é gje ga zalaḡa ḡula nui, masagi ḡoba, nii gè yiimazegēzu la, gè ḡulòì zie ma. ³⁶ Zòì a ye vulua è-mavofodai zu, naa gja va zalaḡa ḡula nui naa vò bē, é vilé niibiḡa kakala, nii a kē é va wali ḡilagi zòlò, baa bulu buḡa ḡila ko. Toḡa zalaḡa ḡula nui naa maanēnē, é gje ma: Soma, è boti ve zēa, zalaḡa ḡulazuve, nii a kē gè bulu buḡa go zòlò ga kōnōgi.» »

3

1 Zunu loungoi Samiyele ɣeni Ɔooɔɔ GALAGI ná-botii ɣeezu, Eli ɣobave. Naama ziegi zu, Ɔooɔɔ GALAGI la ɣeni boeni nuiti pɔ, valafala, ti la mɔ ɣeni ná-kulakelema vaiti sɔlɔsu valafala.

2 E ɣeni ga kpidii ta, zalaɣa ɣula nui Eli ɣeni laani daazuve, naama ziegi zu Eli ɣaazuve ti maaɔidini niina. E la mɔ ɣeni wozagaazu fɔn. 3 Samiyele balaa ɣeni GALA sei velei wu, é ɣeni laani minazege kesui ɣobave, naazu GALA ná-fitinai da zo de. 4 Naama ziegi zu, Ɔooɔɔ GALAGI Samiyele lolini, Samiyele ɣe ma: «Nà ɣaa!»

5 Samiyele bizeni, é li Eli vɔ be, é ɣe ma: «Nà ɣaa, mazɔlɔ è tòligé.»

Eli gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè la toli boni, ɣale ma, è li, è la.» Samiyele liini, é la volu.

6 Ɔooɔɔ GALAGI Samiyele lolini volu. Samiyele wuzegeni, é li Eli vɔ be, é ɣe ma: «Nà ɣaa, mazɔlɔ è tòligé.»

Eli gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Dòun zunu! Gè la toli boni, li, è la.»

7 Samiyele ma ge la ɣeni de Ɔooɔɔ GALAGI ɣwee, tɔzei kaipa naa la ɣeni de boeni tɔ boɔi vɔ.

8 Ɔooɔɔ GALAGI Samiyele lolini volu, ná zeizu zavasiei. Samiyele ɣaleni ma Eli vɔ be, é ɣe ma: «Nà ɣaa, mazɔlɔ è tòligé.»

Eli gaɣaani niina ga Ɔooɔɔ GALAGI ɣa é doungoi lolisu. 9 Eli ɣeni Samiyele ma naazu: «Liina, è la, ni da toli kili menina, da ɣe ma: «Boena, Ɔooɔɔ GALAGI, da-wotigé nui woilogé.» » Samiyele liini, é la daazuve.

10 Ɔooɔɔ GALAGI vaani, é lo kobave, é toli ga ma mɔungiti kevele, é ɣe ma: «Samiyele! Samiyele!»

Samiyele gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Boena, mazɔlɔ nèi gè ga da-wotigé nui goilogé.»

11 Ɔooɔɔ GALAGI ɣeni Samiyele ma: «Nà vaazu faa laazu Izelayele nuɔuseiti ma, nu-o-nu a ma wooi menina, daa ɣa vɔ. 12 Naama voloi, maanɔɔi nii kpein gè deveai Eli ta ná-peleyegei ve, nà ti pe daazeeli, gè la gila kpalaa zega voluzu.

13 Gè deuve la ga, nà ná-peleyegei veelalazu eyesu ɣɔ, mazɔlɔ é ɣea sugwee ga ná-dointi ta bèlɔlɔzu, keke é la keeni, é va naati maɔfɔlo. 14 Naa ɣa é ba, gè ɣona Eli ná-peleyegei ve, gè ɣe ma: «Zalaɣai ba veɔaniiti ti la zooga ti va Eli ná-peleyegei ná-kotoi gba eyesu pe.» »

15 Samiyele yeni laani eyesu geelaalao. Naa vɔluma, é wuzegeni, é GALA sei velei ma velelaveti daalao. Keke nii GALA ge boni ma, é ɣeni luazu ga é va naa wo Eli ma. 16 Keke Eli tolini, é ɣe ma: «Samiyele, dòun zunui!»

Doungoi gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ɣaa.»

17 Eli ɣe ma: «Lee ɣa Ɔooɔɔ GALAGI bogai è ma? Mina tanɔpe dɔɔɣu bà. GALA ka è zo ná-ziiɣaawanai pe su, ni da gila kpalaa dɔɔɣuna bà!» 18 Samiyele daani ma kpe, é ti pe daazeeli ma, é la ɣeni tanɔpe dɔɔɣuni Eli va. Eli ɣeni ma: «Tɔ ɣa é ga Ɔooɔɔ GALAGI, é naa ɣe, nii pagai gaazu.»

19 Samiyele ɣeni wɔlɔzu, Ɔooɔɔ GALAGI ɣeni ba yeenɔpe, wooi ɣilagilagi kpein é ɣeni bosu, Ɔooɔɔ GALAGI laaseigi zu, ti pe daa ɣeni zeelizu. 20 Naa ɣa é keeni, Izelayele kpein, é lɔzei Dan, é zeeli Beel-Seeba, ti pe ti kwɛni, ga Samiyele ɣa ga Ɔooɔɔ GALAGI ná-keelai. 21 Ɔooɔɔ GALAGI la ɣeni beni ɣula vai va kelema Silo, mazɔlɔ miná ɣa é ɣeni boɔɔ lɛzu ná ga Samiyele, é da daawooi lɛ la.

4

1 Samiyele ɣeni naama wooi laazeelizu Izelayele pe ma, nii é ɣeni sɔlɔsu Ɔooɔɔ GALAGI ya.

Minazeḡe kesui zeḡe vai

Filiseti nuiti be

Izelayele nuiti ti ḡulani ga ti Filiseti nuiti daaḡomi ga kooi, Izelayele ná-kooḡbeḡi uuuni Eḡen-Ezeel. Filiseti nuiti ti tənəi uu Afeke taazuve. ² Filiseti nuiti ti lopele beḡeni kooḡḡ vai ma, ti kooi loozeini ta Izelayele nuiti. Kooi bəini ga gola, Filiseti nuiti ti zeelini Izelayele nuiti ma, ti nu waanaanigə (4 000) ḡeḡala vaani ti zaama, kooḡḡzuve. ³ Zoiti ti velani, naati ti ḡalegai ma ma kooḡḡai zu, Izelayele lotuḡḡiti ti ḡeni bəḡḡ ḡaazaḡasu ga: «Lee vaa zu ḡooḡḡ GALAGI ade yeḡana Filiseti nuiti ti da vəni ade ma?» Ti ḡeni bəḡḡ ma: «Ade li Silo, ade va ga GALA ná-minazeḡe kesui. Naa a ḡena ade zaama, toḡa ade ḡizo ade zili nuiti zeei ma.»

⁴ Ti numaa leveni Silo, ḡooḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡalama, Fai-Pe-Maliḡii, nii é zeini seelubeinti unda. Zalaḡa ḡula nui Eli ná-doun zunu feleḡḡiti ḡofeni ta Finease ti yeḡni minazeḡe kesui volu, ti va.

⁵ Ti zeelii ma ga minazeḡe kesui kooḡḡai zu, Izelayele ḡooḡbeḡi woḡḡulani ga koozuneei, eyesu zooi bali ti wu, ve ti ḡeni ná. ⁶ Filiseti nuiti ti zəngə wooi naa menigai ma, ti ḡeni bəḡḡ ḡaazaḡasu, ti da ḡe ma: «Kpee wolai nii voluve ḡa ga leeni, Eḡulu nuiti ta-ḡooḡḡai zu?» Ti menini ga ḡooḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡa ti vaai la Izelayele ná-kooḡḡai zu. ⁷ Ti wola luani, ti da ḡe bəḡḡ ma: «Ade maanəḡḡa, təzei GALA ge va Eḡulu nuiti ta-ḡooḡḡai zu, é la ḡea ḡana pələma. ⁸ Ade maanəḡḡa-o! Be ḡa a ade ḡula zebəsu ḡalagi niiti zea? Galagi teiti ka ti maanəḡḡi ma zii məinməin seini Ezipete nuiti ma, tevebai zu. ⁹ A zasulo! Filiseti nuiti, wo ḡe ga zunu bəḡḡbəḡḡ! Wo mina va loozu duḡlai zu, Eḡulu nuiti zea, eḡevelei ti ḡea la wo ya duḡlai zu, naa ḡa é ba, à zunuyai ḡena, wo kooi ḡ.»

¹⁰ Filiseti nuiti ti kooi loozeini, ti vənini Izelayele ma, ese pe ge da bize ga loḡḡua ná-seḡe ḡotai wu. Ti vənini Izelayele ma ga gola, nu waavuusavagə (30 000) ḡa é zaani Izelayele va. ¹¹ Filiseti nuiti ti GALA ná-minazeḡe kesui zeḡeni, Eli ná-doun zunu feleḡḡiti ma, ḡofeni ta Finease, naati ti za kooi zu.

Eli ta ná-doun anzai ti zaa vai

¹² Naama volo ḡilagi nə, zunu ḡila ge bizeni, é ḡula kooḡḡai zu, é ḡeni ga Benzamen mavofodai zu nui ta, é vaani Silo, ná-seḡeiti balivaliai ga, fufiligi nəungi pe unma, ziiḡəli maavele ma. ¹³ Teai ma taazuve, Eli ḡeni zeini ná-kpəkpəḡi ḡa, pele ḡobave, é da maabəungi wo, təzei zii ḡeni zoolezu ga GALA ná-minazeḡe kesui ma vai. Zunui tei paai ma, é nuuma wooi wo taazuve, nuḡuseiti pe ti kpee ḡulani bu.

¹⁴ Eli naama beei menigai ma, é gaazaḡagi woni, ga: «Lee ma bee ḡa é loozu?»

Zunui tei ge vaani, ga é naama vai laazeeli Eli ma. ¹⁵ Naama zieḡi zu, Eli zii ma voloi ḡeni ga kona vuutaavuu maazu ləsaḡa (98), gaazuḡoleni niina.

¹⁶ Zunui ḡeni Eli ma: «Pəlave, ḡe zeḡe kooḡḡzuve za nə.»

Eli ḡeni ma: «Leeni ḡa keai, doun zunu?»

¹⁷ Keelai goḡḡaavoteni, é ḡe ma: «Izelayele bizaa Filiseti nuiti ba, gi loove bu ga gola. E-loun zunu feleḡḡiti saave volə kooi zu, ḡofeni ta Finease. GALA ná-minazeḡe kesui balaagi zeḡevə Filiseti nuiti be.» ¹⁸ Sieḡi zu keelai bəeni la, é vile minazeḡe kesui va, Eli ḡulani ná-kpəkpəḡi ḡa, é bude bəḡḡ maazu, é loo kpəḡi ḡobave, kpəḡoi woloni, é za. Mazəḡə, Eli voləzaḡani niina, é wuini bəḡḡ ma balaa. Eli Izelayele lukpəḡaaveḡeni kona vuunaanigə (40) laawu.

¹⁹ Ná-doin, Finease anzai ḡogi ḡaawəni niina. E menigai ma, ga ti GALA ná-minazeḡe kesui zeḡevə, naa voluma, keeməin ta sinigi ti zaa, anzanui nii zeini ḡəḡḡvolu, é doin zəḡə, təzei koozu wanai soni gaamanə. ²⁰ Tei é ḡenina zaazu, anzanui niiti ti ḡeni koba, naati ti ḡeni ma: «Mina lua, mazəḡə é zunu loun zəḡəga.» Kele é la volə ḡeni woiloni naa ma, é va ta zeḡe ba ti ve. ²¹ E doin

laasei pɛɛni ga I-Kaɔɔde (nii poluɔe ga «lebiya la mɔ ná»). Mazɔɔ é ɣeni ma: «GALA ná-lebiyai zeɣea Izelayele va.» Keai ma naa wosu, é ɣisiɛni, é vile GALA ná-minazeɣe kesui va, nii Filiseti nuiti ti seɣeni, ta keemɔɔin ta sinigi ti zaa vai. ²² E woogulani, é ɣe ma: «Ungo, lebiyai ɣula Izelayele va, mazɔɔ Izelayele zili nuiti ti lia ga GALA ná-minazeɣe kesui.»

5

Minazeɣe kesui vai Filiseti nuiti pɔ be

¹ Filiseti nuiti ti GALA ná-minazeɣe kesui zeɣeni Eɔɛn-Ezeɛl, ti lii la Asedɔde taazuɔe. ² Ti teɛni ta-ɣalagi Dagon ná-pɛɛi wu, ti da maaniini saɣai naa ɣobave. ³ Asedɔde nuiti ti wuzegeni sobuzobui, ti ka ga Dagon ɣa laani daaveai zoi ma, ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui ɣakalave. Ti buzegeni, ti to tosuɔe. ⁴ Poluma zobui mɔnɔ, ti wuzegeni kpidiɔidigi, ti ka ga Dagon ɣa laani daaveai mɔnɔ zoi ma, ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui ɣakalave, nɔngi ta zee felegɔiti teveai ba, ti vazagai kpofalagi maazu, kpusei nɔ ɣa é yeni ná niina. ⁵ Naa ɣa é kea, Dagon ná-zalaɣa ɣula nuiti, ta niiti kpein ti leezu Dagon ná-pɛɛi wu Asedɔde, ti la da ga zie kpofalagi ma, zaagaza.

⁶ ɔɔɔɔ GALAGI ná-zɛbeɛi leɛni ga Asedɔde nuiti, é dualuagi lɔni ti zu, é puzeɣulagi veɛni ti va, Asedɔde ta ná-zoi pɛ su. ⁷ Asedɔde nuiti ti naama vai ɣaai ma, é da ɣe ga tiye, ti ɣeni ma: «Izelayele ná-GALAGI ná-minazeɣe kesui la lebiga ada-laazuɔe, mazɔɔ zeei ná-zɛbeɛi ɣa ade laalɔɣma, ada-o, ada-ɣalagi Dagon-o.»

⁸ Ti Filiseti ɣundigɔiti tolini Asedɔde taazuɔe, ti ti ɣaazaɣa, ti ɣe ma: «Lee ɣa ada ke ga Izelayele ná-GALAGI ná-minazeɣe kesui nii?»

Naati ti ti woogaaɔoteni, ti ɣeni ti ma: «Keɛni Izelayele ná-GALAGI ná-minazeɣe kesui leve Gate.» Ti liini ga GALA ná-minazeɣe kesui miná. ⁹ Kele ti lia voluma la, ɔɔɔɔ GALAGI wuzegeni Gate taai laalɔɣma. Dualua golai lɔni ti pɛ su, puzeɣulagi ti zoni, é lɔzei doungoiti ma, é li kpakologiti pɔ.

¹⁰ Gaamago nɔ, ti GALA ná-minazeɣe kesui ɣulani naa va, ti lii la Ekelɔn. Kele ti zeeliai ma la Ekelɔn, Ekelɔn nuiti ti kpee wolai looni, ti ɣe ma: «Ti va ga Izelayele ná-GALAGI ná-minazeɣe kesui ada-laazuɔe, nii a ke ade za, adeya-o, ada-nuɔuseiti-o!» ¹¹ Tiya balaa, ti Filiseti ɣundigɔiti tolini, ti ɣe ti ma: «À Izelayele ná-GALAGI ná-minazeɣe kesui ɣaagɣale ma ná-zoi zu, ni naa laade, gi kpein gá vaazu zaazu, giya-o, gá-nuɔuseiti-o!» Mazɔɔ nuiti ti ɣeni zaazu ga duɔi taazuɔe ná pɛ. Mazɔɔ GALA ge ná-zɛbeɛi leɛni ga tiye gola. ¹² Nui niiti saai a la voola ti va, puzeɣulagi ɣa é bena naati so, naa maavele ma, taai zu nuɔuseiti kpain gooi leɛni geeɣɔlɔgi zu.

6

GALA ná-minazeɣe kesui ɣaagɣale ma vai Izelayele yooi zu

¹ ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui keɛni ga alu dɔfela Filiseti nuiti ta-yooi zu. ² Filiseti nuiti, ti ta-zalaɣa ɣula nuiti ta velela vele vaa wo nuiti gaaleɛni ba, ti ɣe ti ma: «Leeni ɣa gá ke ga ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui? A pele le ga giye, nii gá leve da, gi daazeeli ná-zoi zu.»

³ Naati ti ti woogaaɔoteni, ti ɣe ma: «Ni wa Izelayele ná-GALAGI ná-minazeɣe kesui levesu ná-zoi zu, à mina ma pakai nɔ leve. Keɛni wo faazuɔete zalaɣaa ɣula be. Wa naa ɣeena, wa ɣede, wa kwɛɛ leeni vaa zu é wuzegɛzu wo laalɔɣma sienɔpe.»

⁴ Filiseti nuiti ti ti gaaazafani volu ga: «Faazubete zalaƒai ma zii begele ƒa ga kula?»

Zalaƒa ƒula nuiti ta velele vele vaa wo nuiti ti ti woogfaavoteni, ga: «À zanu soola loolugɔ beɛɛ, é ƒe ga puzefulagi vaaƒulabai, ta zanu soola loolugɔ, nii é ƒeezu ga inegiti baaƒulabai, naa ƒa é zoloosu Filiseti ƒundiƒi loolugɔiti tiegɔi ma, mazɔɔɔ kpakɔ ƒilagi nɔ ƒa seeliai wo ma, wa-o, wa-ƒundiƒiiti-yo. ⁵ A vuzefulagiti ta inegiti baaƒulabaiti kpete, niiti ti faa zugologologi ƒeezu zooi zu, wo zɛba wo lebiyai ve Izelayele ná-GALAGI ve, tanisu toƒa ná-ziiƒaawanai ye ná, é bosu wo laalɔƒoma, wa-o, wa-ƒalagiti-yo, ta wa-yooi. ⁶ A mina ƒikpa ga Falaƒɔn ta Ezipete nuiti kevele. Wo ƒize su, ga GALAGI nii ƒa é naati kpɔlɔni ga kevele mɔinmɔin, eyesu naati ti be Izelayele va, é ƒula duɔlai zu.

⁷ «À wotolo niinei beɛna, wo nike zaa felegɔ zeƒe, niiti ti-ma yivoiti ti niimii bolezu, nike zaai niiti unbawului laade laani ti unma kaipa. Wo ti ƒili wotoloi va, keɛ wo li ga ti-ma yivoiti togani make pelei wu. ⁸ A ƒooƒɔ GALAGI ná-minazeƒe kesui zeƒe, wo da wotoloi zu, wo zɛba wo kesui taƒili seƒe, wo zanu soolaiti pu su, niiti wo ti ƒulaai ga wa-vaa zubeɛɛ zalaƒai, ƒooƒɔ GALAGI ve, à naama ƒesui la minazeƒe kesui ƒoba, wotoloi zu, wo be wotoloi va, é da li. ⁹ Wa losu, wo da wele nikiɛti ba. Ni ta liina ga Izelayele yooi zu vele, kwɛpelema velei, ve vele Beɛte-Seemese ná, wa kwɛɛ naazu, ga Izelayele ná-GALAGI ƒa é maanɔƒɔi niiti seida ade ma. Keɛ, ni ti la liini ga naa vele, ada ƒe ma naazu: <Tɔ laade zee va ƒe ade va, keɛ niima vai vaave nɔ boƒɔ ve.> »

¹⁰ Filiseti nuiti ti ziɛni ga naama lenɛ gooi. Ti koima nike felegɔi zeƒeni, ti ti ƒili wotoloi va, ti nike yivoiti te togani make pelei wu. ¹¹ Ti ƒooƒɔ GALAGI ná-minazeƒe kesui laani wotoloi zu, ta kesui nii zanu soolaiti ti su, puzefulagi ta inegiti baaƒulabai. ¹² Nike zaaiti ti liini ga Beɛte-Seemese vele, ti lete nɔ tein, ti da li ga bainga, ti la ƒeni zeƒeni pelei va, ti va li ga yeezazu vele, ba ƒvɛzu vele. Filiseti ƒundiƒiiti ti yeɛni ti volu, eyesu ti zeeli Beɛte-Seemese ƒwɛpelemave.

¹³ Beɛte-Seemese nuiti ti ƒeni neme wolai zu, molo levezuve. Ti minazeƒe kesui ƒaai ma, ti wola ƒoozunɛni. ¹⁴ Wotoloi zeelini Beɛte-Seemese nui, Zozuwe ná-kpalagi zu, wotoloi loni kɔtu wolai ƒobave. Nuiti ti wotoloi ma wuluiti tevelevɛni, ti balivali, ti zɛba ti nike felegɔiti ke ga gala zalaƒai ƒooƒɔ GALAGI ve. ¹⁵ Leevi nuiti ti ƒooƒɔ GALAGI ná-minazeƒe kesui ƒulani wotoloi zu, ta kesui nii zanu soolaiti ti ƒeni su, ti ti la kɔtu wolai maazu. Naama volo ƒilagi nɔ, Beɛte-Seemese nuiti ti gala zalaƒaiti kulani ƒooƒɔ GALAGI ve, ta zalaƒai taƒiligaa. ¹⁶ Siɛgi zu Filiseti ƒundiƒiiti ti miná ƒaai ma la, ti ƒaleni ma naama voloi nɔ Ekelɔn.

¹⁷ Filiseti nuiti ti faazuɔbeɛɛ zalaƒai ƒulani ƒooƒɔ GALAGI ve. Zanu soola loolugɔ ƒeni de, nii é ƒeni ga ta-vuzefulagi vaaƒulabai, é zoloo ta-laa wola loolugɔi niiti tiegɔi ma: Asedɔde, Gaza, Asekalɔn, Gate, ta Ekelɔn. ¹⁸ Inegiti baaƒulabaiti balaa ti ƒeni ná, naa balaa zolooni taai naati ma, niiti Filiseti ƒundiƒi loolugɔiti ti zeini ti unda, é lozei taa wolaiti ma, niiti siƒigi ti ma, é li taa goiti pɔ, niiti siƒi ge la ti ma. Kɔtu wolai nii Leevi nuiti ti ƒooƒɔ GALAGI ná-minazeƒe kesui laani ma, Beɛte-Seemese nui Zozuwe ná-kpalagi zu, naa ƒa de ná, zaaƒaza, ga niima vaiti ma zeelei.

¹⁹ ƒooƒɔ GALAGI yeevɛni Beɛte-Seemese nuiti ma, nu vuulɔfela (70) ƒa é zaani ti zaama, mazɔɔɔ ti weleni minazeƒe kesui zu. Bebei kpein ge naama zaa wɔbi woni, tɔzei ƒooƒɔ GALAGI vɔɔƒuni ti va gola. ²⁰ Beɛte-Seemese nuiti ti ƒeni ma: «Be ƒa a zoo é lo ƒooƒɔ GALAGI ƒaazu, GALA naɔdegai nii? Be vɔɔda ƒa ada zoo ade ná-minazeƒe kesui leve ná, nii a ke é zeƒe ade vɔ be?» ²¹ Ti keelaiti teveni Kiliyate-Yeyalime nuiti ma, ti ƒe ti ma: «Filiseti nuiti ti ƒooƒɔ GALAGI ná-minazeƒe kesui ƒaafalega ma, à va, wo seƒe, wo lii la wa-laazuve.»

7

¹ Kiliyate-Yeyalime nuiti ti vaani, ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui zeḡe, ti lii la, ti te Aḡinadaḡe ná-pelei wu, gizei ma. Ti yiimazeḡeni ga ná-doun zunui Eleazaal, ga é da make Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui va.

Izelayele nuiti paa vai volu

Gooḡo GALAGI va

² E lazei minazeḡe kesui va voloi ma Kiliyate-Yeyalime, suḡoozani gola, kona vuufelego (20) leveni niina. Naazu Izelayele nuiti kpein ti ḡeni balakpalasu, mazaloo woin ḡeni ti ma, ga ti va volu Gooḡo GALAGI va. ³ Samiyele ḡeni Izelayele veleḡeḡe pe ma: «Ni wa ḡalesu ma Gooḡo GALAGI ma ga wo-yii pe, a gala kiligiti kula boḡo zaama, ta saleiti ti-laa ga Asetaatee, wo ḡili Gooḡo GALAGI va ga wo-yii pe, wo to ḡila kpe deḡi, naazu toḡa wo ḡizo, é wo ḡula Filiseti nuiti zea.» ⁴ Izelayele nuiti ti Baaleni ta Asetaateiti kpein kulani boḡo zaama, ti la mo ḡeni ani ḡili naḡe deḡini, keḡi Gooḡo GALAGI ḡila kpe na.

⁵ Samiyele ḡeni ti ma: «À Izelayele nuiti kpein gaale ba Misepa, ge Gooḡo GALAGI maanenene wa-vaa zu.»

⁶ Ti ḡaaleni ba Misepa, ti da ziei zaḡa, ti da pu ya zoi ma, Gooḡo GALAGI ḡaazu. Ti zugi zoni naama voloi, ti laani zo ga ga ta-ḡotoiti, ti ḡe ma: «Gi kotoi ḡea Gooḡo GALAGI laalḡoma.» Misepa ḡa Samiyele ḡeni ná ga Izelayele ná-tukḡaaleve nui.

Izelayele vaḡni fai Filiseti nuiti ma

⁷ Siḡi zu Filiseti nuiti ti menini da ga Izelayele ḡaalene ba Misepa, ta-ḡundigḡi laalugaiti ti deveni ga ti va ti kooi ve Izelayele va. Izelayele nuiti ti ma wooi menigai ma, ti luani ga gola Filiseti nuiti ba. ⁸ Ti ḡeni Samiyele ma: «Mina maḡe kḡa, é da woḡula ade ve Gooḡo GALAGI ma, ada-GALAGI, nii a ke é ade ḡizo Filiseti nuiti ma.» ⁹ Samiyele baala zivoi zegeni, nii é ḡeni de niimii boḡe, é kula ga gala zalaḡai Gooḡo GALAGI ve. Naa voluma, é Gooḡo GALAGI maaneneni Izelayele ve, Gooḡo GALAGI goḡaavoteni.

¹⁰ Siḡi zu Samiyele ḡeni gala zalaḡai ḡulazu la, Filiseti nuiti ti maaḡuḡani Izelayele va, ga ti kooi ve ba. Kele naama volo ná, Gooḡo GALAGI geeḡade lu golai vilini ti zaama, é ti be, ti voluazo. Izelayele nuiti ti vaḡini ti ma. ¹¹ Izelayele nuiti ti ḡulani Misepa va, ti vile Filiseti nuiti polu, ti da ti be, ti da ti vaa, ti yeni Filiseti nuiti polu, eyesu ti zeeli Bete-Kaal taa ḡoḡowuve.

¹² Samiyele woḡulani, é ḡe ma: «Gooḡo GALAGI boḡe ade va, eyesu ade zeeli ve.» E kotoi wola ḡila seḡeni, naazu é kḡado Misepani zoḡozuve, ta Seen, é daaseigi ve ga Eḡen-Ezeel (nii poluve ga «kḡaba ḡotui»). ¹³ Filiseti nuiti gaazu unfegi zegeni naazu pa, ti la mo ḡeni buḡeni ta-ḡwepelemave maazu, ti va vili Izelayele yooi zu vele. Mazaloo Gooḡo GALAGI yeewuzegeni ti laalḡoma Samiyele zii ma voloi pe daawu. ¹⁴ Izelayele laa wolaiti kpein, niiti ti ḡeni Filiseti nuiti zea, naati kpein, ti ḡaḡaleni ma volu, ti zeeli Izelayele ya, é zo Ekelon, é li Gate, é ve naa maḡoolii ma yooi pe ba, ti ḡulani ti ya. Ziileigi ḡeni Izelayele nuiti zoḡozu ta Amool nuiti.

¹⁵ Samiyele ḡeni ga tukḡaaleve nui, sii ma voloi pe daawu, Izelayele yooi zu. ¹⁶ Kona-o-kona, Samiyele bena leve zoi zu, é tozei Beetele, é li Gilegale, é zeeli Misepa, é da Izelayele nuiti tukḡaaleve, naama laaiti su. ¹⁷ Naa pe poluma, é bena ḡale ma Lama, ve ná-pelei ḡeni ná, miná ḡa é bena Izelayele nuiti tukḡaaleve ná. Ná na ḡa é zalaḡa ḡulazuve beḡeni ná Gooḡo GALAGI ve.

MASA FAI LJOZEI VELEI

8

(8:1--12:25)

Masa gaizie vai Izelayele ve

¹ Samiyele vobzaɖagai ma, é ná-doun zunuiti seini votogi zu, tukpɔɖaaleve vai ma, Izelayele yooi zu. ² Ná-doun zunu mɔungi laaseigi ɖeni ga Zowele, felesiei laaseigi ɖe ga Aɓiya. Ti zeini Beel-Seeba, ga ti da tukpɔɖaaleve miná. ³ Kɛle ti la ɖeni vileni ti-ɖee Samiyele zie velel volu. Tei walii ná-nɛɛbei ɖeni ti-yiimave ga gola, ti ɖeni lobɛaniiti sosu, ti da tukpɔi ɖaaleve ga telebotalai.

⁴ Naa ɖa é kɛeni, Izelayele ɖundigiti kpein ti maaɓɔni Lama, Samiyele vɔ be. ⁵ Ti ɖeni Samiyele ma: «Da ɖaa, è vobzaɖagai, tama è-lointi ti la ziesu ga pagɔ, ga è ɖevele. Naa ɖa é ba, masa seina gi unda, nii a ɖe gi levezu, eɖevelei é ɖeezu la zɔma yooiti su.»

⁶ Naama wooi wanani Samiyele ma, ga ti ɖee vai ma: «Masa sei gi unda, nii a ɖe gi levezu.» Samiyele ɖooɖɔ GALAGI valini. ⁷ ɖooɖɔ GALAGI Samiyele woɖaavoteni, é ɖe ma: «Woilo Izelayele nuiti gooi ma, nii ti maaɖaazaɖaboga, yeezei naa wu. Mazɔɔ da laade ti va ɖe ɖeezu è va, na ɖa ti ɖeezu bà, ga gè mina mɔ ɖe ga masagi ti unda. ⁸ Nii ti kɛezu ga ɖe, naa nɔ ɖa ti kɛezu ga ze kaite, é lɔzei voloi gè ti ɖulani la Ezipete yooi va, duɔlai zu, ta da ɖele bà, ti da gala kiligiti dɛbi. ⁹ Naa ɖa é ba, nii ti boga naa ɖe ti ve, kɛle ti lenɛ ga gola, è naati dɛɛ ga tiye, nii kpein a ɖe ga masagi zɔgiti.»

¹⁰ Samiyele liini, é ɖooɖɔ GALAGI wooi pe daazeeli bebei ma, niiti ti ɖeni ɖeezu ma, é masa sei ti unda. ¹¹ Samiyele ɖeni ti ma: «À woilo fai niiti ma, niiti ti ɖeezu ga masagi zɔgi: mɔunpa, toɖa wo-loun zunuiti seɖe, é ti ɖe ga ná-salavusuiti. Ti ɖe ga ná-kɔɔɖɔ wotolo bize nuiti, ɓaa ná-sooiti kpize nuiti, ɓaa niiti ti ziesu tɔ ɓɔɖɔi ná-wotoloi ɖakalave. ¹² Toɖa yiimazeɖe ga tanigaa, é ti ɖe ga nu waagilagilagiti ta-ɖundigiti, é tanigaa ɖe ga nu vuulɔɔludɔɔlugiti ta-ɖundigiti salavusuiti saama. Toɖa tanigaa ɖe ga ná-wozawoli nuiti, zɔiti ti ɖe ga ná-molo leve nuiti. Toɖa taɖiligaa zeɖe, é ti ɖe ga ɖain bo nuiti, ti da kɔɔɖɔ zɔɔlaiti gain, ta ma wotoloi va zɔɔlaiti. ¹³ Toɖa wo-loun anzanuiti seɖe, é tanigaa ɖe ga gulɔ maku nɛɛɛ kpete nuiti, ɓaa daaɖoli wo nuiti, ɓaa bulu ɓete nuiti. ¹⁴ Toɖa wa-ɓalagiti seɖe, ta wa-leezen beleiti, ta wa-wolive bele vapagiti, é ti ve ná-botigɛ nu wolaiti zea. ¹⁵ Toɖa puusiei ɖula wa-ani zuwuiti ba, ta wa-leezen beleiti, é ti ve ná-nu wolaiti zea, ta ná-botigɛ nu wolaiti. ¹⁶ Toɖa wa-wotigɛ nuiti, zunuiti ta anzanuiti seɖe, naa ɓɔ wa-nu niineiti ba, niiti ti ga zɛɓesu geleiti, ta wa-zoovalegiti, ti da botii ɖe be. ¹⁷ Toɖa wa-loganiiti ma vuusieiti seɖe, wa ɓɔɖɔi, wa ɖe ga ná-duɔiti. ¹⁸ Naama voloi, wa kpeei loo ga wa-masagi laalɔɖɔi, nii wo yiimazeɖeai la, kɛle ɖooɖɔ GALAGI la woiloga wo-woo ma.»

¹⁹ Izelayele nuiti ti la ɖeni kɛeni, ti va Samiyele wooi zo, ti ɖeni ma: «Gá vaa ɖana! Gi ɖe masagi ɖe nɔ gi unda, ²⁰ naa ɖa a ke, gá ɓalaa gi ɖe ga zɔma yooiti kevele, gá-masagi da gi lukpɔɖaaleve, é da lo gá-ɖɔɔvebeiti tuɖɔ, gi da kɔɔi ɖɔ vɔɔma.»

²¹ Samiyele ɓegai ma ga Izelayele nuiti ta-ɓɔei naati meni, é ti pe daazeelini ɖooɖɔ GALAGI ma. ²² ɖooɖɔ GALAGI ɖeni Samiyele ma: «Yeezei naa wu, nii ti maaɖaazaɖaboga è ma, masagi ze ti unda.»

Naa vɔluma, Samiyele ɖeni Izelayele nuiti ma: «Ese pe ge liina ná-taazu.»

9

Sayile soovale saaiti gaizie vai

¹ Zunui ta ɖeni Benzamen mavofodai zu, nii daa ɖeni ga Kise, Aɓiyele ná-doun zunui ɖeni de, Aɓiyele kɛɛɖe ɖeni ga Selɔɔl, Selɔɔl kɛɛɖe ɖe ga Bekolate,

Bekolate keefɛ ɔɛ ga Afia, Afia balaa ɔɛni ga Benzamen mavofodai zu nui ta ná-doun zunu. Kise ɔɛni ga zebesuu nu. ² Zunu loun ɔɛla ge ɔɛni Kise nii ya, nii daaseigi ɔɛni ga Sayile, zunu lounge vapa ge ɔɛni de. Izelayele nuiti saama, tanape ge la ɔɛni zeelini su pagi zu, é ɔfoozani é leve ti pe ba.

³ Yeeta, Kise ná-soovale saaiti ti looni ya, é da ɔɛ ná-doin Sayile ma: «Botiɔɛ nui gila seɔe, wo li, wo soovale saaiti gaizie.» ⁴ Sayile ta ná-botiɔɛ nui ti Efelayime ɔɛze yooi zubizeni, ti leve miná va, ti li ga Salisa yooi zu vele, ti la soovale saaiti kaani. Ti liini mɔnɔ ga Saalime yooi zu vele, ta Benzamen yooi zu vele, keɛ ti la ti ɔaani pe.

⁵ Ti zeelii ma Sufe yooi zu, Sayile ɔɛni ná-botiɔɛ nui ma: «De ɔɛle ma taazu, ni naa laade, keɛ ɔɛ vaazu yeemazu soovale saaiti fai ma, é yiizoolɛ ga deye.»

⁶ Ná-botiɔɛ nui ɔɛni ma: «GALA goo wo nui ta ɔɛ taai nii zu é de luɔɔ, tɔɔɔi wola ɔɛlavɛ, nii nape é bosu, naa ɔɛ da vilɛsu. De li, de gaazaɔa, bafo toɔa de lii vele le da-ziei niizu.»

⁷ Sayile ɔɛni ná-botiɔɛ nui ma: «Ungo, keɛ leeni ɔɛ de liizu la zunui tɔna pɔ? Daamianigi bega da-bɔbɔiti su, vɛɛani ɔɛli ge la de ya, nii da fe GALA goo wo nui ya. Leeni ɔɛ é de ya?»

⁸ Ná-botiɔɛ nui ɔɛni ma: «Wali ɔɛla ka de zɛa, ná naa ve GALA goo wo nui ya, é pelei le ga deye, nii da zie la.»

⁹ (Mɔungi, Izelayele nuiti pɔ be, ta la ɔɛna lia GALA gaazaɔasu, ti beɛna ɔɛ bɔɔɔ ma: «À va, ade li wozaga nui vɔ be.» Mazɔɔɔ nii daaseigi ga «GALA goo wo nui» za, naa laa ɔɛni ga «wozaga nui.»)

¹⁰ Sayile ɔɛni ná-botiɔɛ nui ma: «Gaama ɔɛ è ya, de liina.» Ti liini ga taai naa zu vele, ve GALA goo wo nui ɔɛni ná. ¹¹ Ti ɔɛai ma taa ɔɛzei keɛzu, ti ɔɛmini ga anzalopoiti, ti da gizeyi yei zie zagaɔavɛ, ti naati gaazaɔani, ti ɔɛ ma: «Wozaga nui ɔɛ nei taazuve?»

¹² Anzalopoiti ti ti wooɔaavoteni, ti ɔɛ ma: «Ungo, paa ɔɛ feya wo luɔɔ, paave za ga-laazuve, tɔɔzei taai kpein ka za zalaɔa ɔɛlavɛ, zalaɔa ɔɛla adave ma. A li fala. ¹³ Wa vaazu kaazu, wa leɛna nɔ feya taazuve, é va ɔɛ é li zalaɔa ɔɛla adave daamii vai ma. A liina fala, wa ka, tɔɔzei nuɔɔɛiti ti la daami woga tɔun polu, mazɔɔɔ toɔa tuyai loo zalaɔai ma pe, niiti ti loligai, naati ti va daami wo.»

Sayile lii vai Samiyele vɔ be Lama

¹⁴ Ti liini taazuve, nu keɛzuve taai zu, Samiyele da ɔɛla ga ti vɔ pelei, é va li zalaɔa ɔɛla adave.

¹⁵ Tama Sayile va ɔɛ é va, folo ɔɛla ge yeɛni naa luɔɔ, ɔɔɔɔ GALAGI niima vai le ga Samiyele. ¹⁶ E ɔɛ ma: «Lina, niima yeɛɛɛgalai nɔ zu, ná zunui ta leɛsu è ma, é ɔɛla Benzamen yooi zu. Da gulɔi zie ma, è ke ga masagi ná-nuɔɔɛiti unda, Izelayele nuiti. Toɔa ti unɔɔ, é ti ɔɛla Filiseti nuiti zea. Mazɔɔɔ gè ná-nuiti ta-bɔɔi ɔɛa, gè ti bain gooi meniga.»

¹⁷ Samiyele Sayile ɔɛni ma, ɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Zunui nii ɔɛ gè ɔɛni ná-fai wosu è ma, nii ɔɛ é masadai ɔɛɛzu ná-nuɔɔɛiti unda.»

¹⁸ Sayile maabugani Samiyele va, nu keɛzuve taazuve, é ɔɛ ma: «Wozaga nui ná-pelei le ga ze.»

¹⁹ Samiyele goɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Nà ɔɛ gè ga wozaga nui, lo tɔɔɔ, de li zalaɔa ɔɛla adave. Ada laamiizu vɔɔma za, lina sobu, ná beɛna ga da-ɔɛdaavili faiti kpein sugula è ma, ná be niina è va, è da li. ²⁰ Nii é ga soovale saaiti, ti loai ya ma volo zavaɛie ɔɛa, mina mɔ yiizoolɛ ga naati, mazɔɔɔ ti naati kaave na. Keɛ é buɛ naa maazu, ani vagoi niiti kpein ti Izelayele yooi zu, naati ta ga be nɔnɔ? Da laade ba? Da-o, è-ɔɛ ná-peɛyeɛɛi-yo?»

²¹ Sayile gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Lee vaa zu è naa wosu mà? Nèi gè ga Benzamen mavofodai zu nui ta nɔ, nii gaalɔɔdai Izelayele wolodai kpein su. Kèe ná-pelei lei é va loi Benzamen wolodamai kpein saama baa?»

²² Samiyele leeni ga Sayile, ta ná-botigé nui, daamii wo pelei wu, é seizu vago ve ti ya velelavé, naama nu vuusavagɔiti (30) saama, niiti ti lolini daamii wo fai ma. ²³ Samiyele ḡeni daagoli wo nui ma: «Ua ga suai gè ḡea feeni è ya, ga è maké ba ye.»

²⁴ Daagoli wo nui sua balai zegeni, é vee baalobai pe ba, é vaa la, é da Sayile ḡakala. Samiyele ḡeni Sayile ma naazu: «Nii ḡa gè ḡea makeni è ve, siégi zu gè nuiti toligai ma la daamii vai ma, toḡa ná, miina.» Zekana é ḡeeni la Sayile ta Samiyele ti daamii woni vɔɔma naama voloi. ²⁵ Naa voluma, ti zegeni zalaḡa ḡula adavé, ti yei ga taazu véle. Samiyele ta Sayile ti liini, ti zeii dooḡo bosuve, pelei maazuve, ti da yepe.

Samiyele gulɔi zii vai Sayile ma

²⁶ Poluma zobui, Sayileni ta ná-botigé nui ti wuzegéai ma, Samiyele Sayile lolini dooḡo bosuve pelei maazuve, é ḡe ma: «De liina, gè è vu ga pele.» Sayileni ti vileni pelei ma ta Samiyele, ti da li. ²⁷ Ti zeelii ma taai ḡwemavé, Samiyele ḡeni Sayile ma: «Bo da-wotigé nui ma, é leve velelavé.» Naa liini ga velela velei. Samiyele ḡeni Sayile ma: «Lo deé, nii ḡooḡo GALAGI bogai, gè naa le ga de.»

10

¹ Samiyele ná-gulɔ woolei laalaoni, nii é ḡeni zea. E gulɔi vuuni Sayile nɔungi ma. E neeneni ga daavé komagai, é ḡe ma: «ḡooḡo GALAGI gulɔi ziaa è ma, è va ḡe ga ná-nubuseiti ta-lotuḡi. ² Za, da balina ma, da liizu, è ḡula zunu felegɔ ma Laséle ná-kabai ḡobavé, Selesa Benzamen yooi zu, ta vaazu ḡeezu è ma: «Soovale saai niiti è ḡea liini ti ḡaiziezu, ti ti ḡaa. E-ḡee la mɔ yiizoolézu ga naati, wa-yiizooléi ḡa è ma niina, é da bɔḡo ḡaazaḡa ga: Toḡa ke ḡale, é va ná-doun zunui ḡa?»

³ «Da zegena miná, da lago liizu poun, è zeeli gulu wolai ma, é Tabɔɔl. Wa ḡomisú miná, wa zunu savagɔ, ti da li Beetele GALA debi vai ma, boli yivo savagɔi ḡa ma mɔungi ya, bulu savagɔi zoni felesiei ya, kɔlɔ woole ḡila ge zoni savasiei ya, daavegai ga dɔɔi. ⁴ Ta vaazu laaliizu è ma, ti bulu felegɔ ve è ve, yeezei bu.

⁵ «Naa voluma da zeelizu Gibeá-Elɔyime, ve Filiseti nuiti ta-ḡundiḡii gila ge zeini ná. Da ḡena léa taazuve, wa ḡomisú wa GALA goo wo nuiti ma bulugi, ti da zeḡe zalaḡa ḡula adavé, ḡeingéin gani ḡein nuiti ti ti luḡo, ti da kɔnigi ḡein, ta papai, ta tamadegiti, ti da koolei vé. GALA goo wo nui naati, ti da GALA ná-kulakélema vaiti bo. ⁶ ḡooḡo GALAGI ná-Zenvui ḡa yeizu è ma, da balaagi, è da GALA ná-kulakélema vaiti bo ga ti ḡevele, da valibosu, è ḡe ga nu niine. ⁷ Niima vaiti kpein daa ḡa zeelina, da kwéé naazu ga GALA ka è va. Naazu nii maanəai ga è ké, naa ḡe.

⁸ «Naa pe poluma da tosu da tɔḡo, è li Gilegale, na vaazu, gè è ḡa ná, gala zalaḡaiti kula vai ma, ta ziilei zalaḡaiti. Da maaabɔunsu ná folo lɔfela laawu, eyesu gè va, gè naa le ga de, nii maanəai ga è ké.»

⁹ Sayile voluaveni nɔ feya Samiyele va, é da li, GALA ge zii maavaliboni, nii kpein Samiyele boni ma, ti pe daazeelini naama voloi nɔ. ¹⁰ Seelii ma Gibeá, GALA goo wo nu bulugi daagomini, GALA Zenvui yeini ma, tɔ balaa é vili ti zaama, é da GALA ná-kulakélema vaiti bo. ¹¹ Zɔiti kpein ti ḡeni kwéé kaite, ti kaai ma, é da GALA ná-kulakélema vaiti bo, GALA goo wo nuiti saama, ti ḡeni bɔḡo ḡaazaḡasú, ga: «Leeni ḡa keai ga Kise ná-doun zunui? Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?»

¹² Naama nui ta gɛni ma: «Be gɛ mu ɛ ga ta-galamɔin?» Miná gɛ faalaalii naa zɔlɔɔni ná, ga: «Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?» ¹³ Sayile begai ma ga GALA ná-kulakelɛma vaiti bo, ɛ liini zalaɣa gɛla adave.

¹⁴ Sayile keɛɣɛ keɛɣɛloin gɛni ma: «Mini gɛ wo gɛa liini ná, wa da-wotigɛ nui?» E gɛni keɛɣɛ keɛɣɛloin ma: «Gi gɛa liini soovale saaiti gaiziezu, keɛ gi la ti gɛani, naa gɛ ɛ kea, gi lia, gi Samiyele gaazaɣa.»

¹⁵ Keɛɣɛ keɛɣɛloin gɛni ma: «Leeni gɛ mu Samiyele boga wo ma?»

¹⁶ Sayile gooɣaavoteni, ɛ gɛ ma: «Keɛve nɔ gi ma, soovale saaiti kaave na.» Keɛ Sayile la gɛni keɛni, ɛ va naa wo keɛɣɛ keɛɣɛloin ma, nii Samiyele boni, ɛ vile masa fai va.

Sayile zeɪ vai ga masagi Izelayele unda

¹⁷ Samiyele Izelayele nuɓuseiti pe tolini Gooɣɔ GALAGI gaazu Misepa, ¹⁸ ɛ gɛ ti ma: «Gooɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi gaa: «Ná gɛ gɛ Izelayele gɛlani Ezipete yooi zu, gɛ lɛ la. Gɛ wo unmoɔ, gɛ wo gɛla Ezipete nuiti zea, ta zɔɔma masa zoɔiti, niiti ti gɛni wo wɔnzegɛzu.» ¹⁹ Wa gɛ za, wo gɛlezu wa-GALAGI va, tama ka ɛ wo gɛzoni wa-yiibɔlɔi yeeɣɛɣalɔi, ta wa-maanɔɣɔ voloiti su. Wo gɛ nɔun ma: «Masa sei gi unda.» Naa gɛ ɛ ba, à gaale ba Gooɣɔ GALAGI gɛkala ga bolodama velei, ta peleyeɣe velei.»

²⁰ Samiyele Izelayele nuiti teveni ga bolodama velei, Benzamen ná-bolodamaiti ka zeelobai woni ga tiye. ²¹ Samiyele Benzamen ná-bolodamaiti teveni ga peleyeɣe velei, ziimazegɛgi zolooni Mateli ná-peleyeɣeɛi ma, naati saama, Kise ná-doun zunui Sayile gɛ ziimazegɛgi zolooni ma. Ti gaizieni, keɛ ti la kaani. ²² Ti Gooɣɔ GALAGI gaazaɣani volu, ti gɛ ma: «Zunui taɣili kana baa, nii paai ve?»

Gooɣɔ GALAGI ti woɣaavoteni, ɛ gɛ ti ma: «À wele, doɔɣuɛ kasɔiti poluɛ.»

²³ Ti bizeni, ti li, ti vaa la, ɛ lo bebei zaama, gaagoozani ti pe ba. ²⁴ Samiyele gɛni bebei pe ma: «À wele, zunui tei ka Gooɣɔ GALAGI yiimazegɛni la, keɣala nɔpe ge la wo zaama.»

Ti pe ti woɣulani, ti da gɛ ma: «Masagi lebi gɛke faan!»

²⁵ Naa voluma, Samiyele daani ma kpe ɛ naa le ga tiye, niiti maanɛai ti gɛ ga masagi laamiizuɛ ta tosuɛ, ɛ lati, ɛ seɛ, ɛ da Gooɣɔ GALAGI lebizuɛ. Kpegai ma, ɛ nuɓuseiti pe gaagɛlani ma, ɛse ge li ná-taazu. ²⁶ Sayile balaa ge galani ma ná-taazu, Gibeá, sɔbelama nui tanigaa ti vileni polu, niiti GALA ge puuni ti yiima, ga ti gili tɔun ba. ²⁷ Anɛɛ naa ve, nu nakai tanigaa ti gɛni ná, ti da gɛ ma: «Lee ma bɔba gɛ nii a zoo keɛzu ade ve?» Ti gɛni belalalazu, ti la gɛni veɛani nɔpe feeni be. Keɛ Sayile la gɛni faa woni.

11

Sayile vɔni fai Amɔn nuiti ma

¹ Amɔn nuiti ta-masagi Naɣase vaani ga ná-kɔɔvebei, ɛ Yaɓeese taai zeɪ keɛ su, nii ɛ Galaade yooi zu. Yaɓeese nuiti ti gɛni Naɣase ma: «Ade minazegɛ bo yɔɣɔzu, gá golo ɛ ve.»

² Keɛ Naɣase ti woɣaavoteni, ga: «Ni wa pɔ ade minazegɛ bo yɔɣɔzu, keɛni wo va bu, gɛ wo yeezazu vele gaazuɣɛzɛgiti kula su, wo gɛlagilagi pe, gɛ unfegi vu Izelayele nuiti pe gaazu ga naa.»

³ Yaɓeese gɛwolaiti ti gɛni Naɣase ma: «Doɔɣɔ gɛla ku ve gi ve, gi keelaiti teɛve Izelayele yooi zu ná pe. Ni nu nɔpe ge la zɔlɔɔni, nii a kpɔba ve gi ve, gá bɔɣɔ ve ɛ ya naazu.»

⁴ Keelaiti ti zeelini Gibeá, Sayile ná-taazuve, ti naama vai pe bo taazuve nui pe ma. Bɛbei pe ge wɔlɔni. ⁵ Naa zolooni nɔ Sayile ɗa zeɓe kpalagave ga ná-nikeiti. E gaazaɗagi woni, é ɗe ma: «Lee ɗa keai ga nuɓuseiti ti wɔlɔzu?» Ti Yabeese nuiti daawooi laazeelini ma.

⁶ Naama wooiti menigai ma Sayile ve, GALA Zenvui yeini ma, ziiɗaawanani ga gola. ⁷ Sayile nike felegɔ zoni, é ti vaa, é suɓulukpulu, é fe keelaiti zea, é ti leve Izelayele yooi zu ná pe, é vali ti ma ga: «Nu nɔpe é la keeni, é va li kɔɔɓɔzuve Sayile ta Samiyele volu, zekana ma nui ná-nikeiti ta ɓulukpulu da.» GALA maapeigi yeini Izelayele nuiti pe ma, ti lua gola, ti ɗulani, ti ɗa li ná, ege nu ɗila nɔ. ⁸ Sayile ti ɗaaluni Beezeke. Izelayele wolodamai zɔiti ti ɗeni ga nu waaunsavagɔ (300 000), Zuda wolodamaiti ti ɗe ga nu waauusavagɔ (30 000).

⁹ Ti ɗeni Yabeese ɗeelaiti ma: «À li, wo ɗe Yabeese nuiti ma, Galaade yooi zu: «Lina, wa unmoogi zɔlɔ, siegi zu foloi gaalɔsu da.» » Keelaiti ti liini, ti naama wooi wo Yabeese nuiti ma, é ɗeni ga koozunee wola ti ve. ¹⁰ Ti ɗeni Amɔn nuiti ma: «Lina gá ɓɔɓɔ ve wo ya, nii nɔpe wo pɔ, wo naa ɗe ga giye.»

¹¹ Poluma voloi, Sayile ná-kɔɔvebei ɗaagweeni su ga savagɔ. Ti lɔni Amɔn nuiti ta-ɗɔlaɗai zu ga gosui, ti yeini naati paazu, eyesu folo gaalɔgai. Zɔiti ti la ɗeni zaani, naati ti vazani ga gilagila, ti tanɔpe ti la ɗeni volu fele.

¹² Izelayele nuiti ti ɗeni Samiyele ma: «Beni ka ti ɗeni ɗeezu ma: «Sayile la masadai ɗea gi unda?» A ti ve gi ya, gi ti vaa.»

¹³ Kele Sayile ɗeni ti ma: «À mina nu nɔpe paa za ɗeɗala foloi, mazɔlɔ ɓooɗɔ GALAGI fɔnifaamai vea ade ve za, Izelayele nuiti.»

¹⁴ Samiyele ɗeni Izelayele nuiti ma: «À va, ade li Gilegale, ade laa la Sayile ná-masadai maazu, ade maaɓakpa.» ¹⁵ Bɛbei pe ge ɗaalɛni ba Gilegale. Ti bo ɓooɗɔ GALAGI ɗaazu, ti maaɓakpa, ga Sayile ɗa ga masagi. Ti ziilei zalaɗaiti kulani ɓooɗɔ GALAGI ve. Sayile ta Izelayele nuiti pe ti wola ɗoozunɛni.

12

Samiyele ná-falima ɓɛiti

¹ Samiyele ɗeni Izelayele nuiti ma: «Wo kaa, gè woiloga wo-woo ma, nii wo ɗea pɔ, gè naa pe kea wo ve, gè masagi zeida wo unda. ² Za vɔluma, masagi nii ɗa a ɗa lo wo luɗɔ niina. Nɔun gè lo ga wo luɗɔ, é lɔzei mà loungo yee ma, é zeeli za ma. Gè vɔlɔzaɗa ga, nɔundɛɗaiti ti ɗolea, dɔinti balaa kana ti wo zaama. ³ Nà losu za wo ɗaazu, gè wo ɗaazaɗa, à gɔɔɗaavote, ɓooɗɔ GALAGI ɗaazu, ta masagi nii é gulɔi ziaai ma. Wo zaama, ɓe ɗa gè ná-nike, ɓaa ná-soovale kula zea? Be ɗa gè mɔneɓa, ɓaa gè suziɗaa, wafuun? Be ɗa é lobɛani vea zèa, nii a ke gè ɗaazu veɛ ma, ná-faaɗaazagiti ma? A bo deɛ mà, ni ná ɗe ani nɔpe kulani nu ya telebotala maazu, nà ti pe gaafale ma.»

⁴ Ti goɔɗaavoteni ga: «È la gi mɔneni, è va gi zuziɗa fuun, è la balaa lobɛani nɔpe kulani nu ya.»

⁵ Samiyele ɗeni ti ma volu: «ɓooɗɔ GALAGI, ta wa-masagi, ta ga zeelei, ga wo la sɔ kaani bà, nii wa pèelala su.»

Ti ɗeni ma: «Ungo, zekana é la.»

⁶ Samiyele ɗeni nuɓuseiti ma, mɔnɔ: «ɓooɗɔ GALAGI ɗa é yiimazegeni ga Moize ta Aalɔnni ga ti wo-memɛwolani kula Ezipete yooi zu. ⁷ Naa ɗa é ba, à ɗaalɛna ba ɓooɗɔ GALAGI ɗakala, gè wo ɗitoo naama vaa wolaiti su, niiti é ti ɗea wo ɗizo faa zu, wa-o, wo-memɛwolani-yo.

⁸ «Zakɔbe ta ná-nuɓuseiti, ti liai ma Ezipete yooi zu, kpɔlɔi yeini zeizu ti ma, ti ɓooɗɔ GALAGI lolini, ga é ɓɔ ti va, naa ɗa é keeni ɓooɗɔ GALAGI Moize ta Aalɔnni teveni, ti ti ɗula Ezipete yooi va, ti va ga tiye, ti zeizi zoi nii zu, ve ade

ná za. ⁹ Kéle wo-memewolani ti gʻeleni Gʻooḡo GALAGI va, ta-GʻALAGI. Naa gʻa é kéeni, Gʻooḡo GALAGI yeebeni ti va la, ti lo Gʻasool gʻooḡofulubai Sisela yeezu, ta Filiseti nuiti, ta Moabe masagi, niiti ti kooi veeni ti va. ¹⁰ Ti woogʻulani mʻono Gʻooḡo GALAGI ma, ti la zo ga ga ta-gʻotoiti, ti gʻe ma: «Gʻooḡo GALAGI, gʻa ga sʻoba nu, mazoloo gi gʻelea è va, gi da kooḡo ganigiti debi, Baaleni, ta Asetateiti. Kéle gi unmooniizu, è gi gʻula gi zili nuiti zea, naa a gʻeena, gʻa è lebi.» ¹¹ Naa voluma, Gʻooḡo GALAGI Zeedeyon leveni, é Bedan leve, ta Zefetee, é gaabela ga ze, na Samiyele, ga é wo gʻizo wo zili nuiti ma, niiti ti gʻeni wo-maagʻoolii zu, naa gʻa é kea, wo zeini ziileigi zu zooi zu.

¹² «Wo Amon nuiti ta-masagi Naḡase gʻaai ma, é da va kooi veezu wo va, wo gʻeni ma: «Masa sei gi unda.» Wo naa gʻe, eḡe Gʻooḡo GALAGI lei, é va gʻe ga wa-masagi. ¹³ Wa-masagi gʻaa mu, eḡevelei wo yiimazeḡea la da, ta wo maagʻaazaḡaboga da ma. Gʻooḡo GALAGI gʻa é seida wo unda. ¹⁴ E lozei za ma, ni wa Gʻooḡo GALAGI lebina, wo botii gʻe be, wo gʻolo be, ni wo la wuzegeni ná-togiti daalḡoma, ni wa-o, wa-masagi-yo, wa vilena Gʻooḡo GALAGI volu, fai pe ka gʻe ga pagoo. ¹⁵ Kéle ni wo la woiloni gooi ma, wa wuzegena ná-deveiti daalḡoma, Gʻooḡo GALAGI gʻa yeewuzeḡe wo laalḡoma ga gola, eḡevelei é kéeni la ga wo-memewolani.

¹⁶ «À ye losuḡeti, wo laavoo vaa wolai gʻa, nii Gʻooḡo GALAGI vaazu kéezu wo gʻaazu. ¹⁷ Fogoi lei ade va gʻe su baa? Na Gʻooḡo GALAGI valizu, é yeebe geebadai va, ta tonai, ti va, wo kwee ga naati ga faa jʻou wola gʻa wo kea Gʻooḡo GALAGI gʻaazu, ga wo masa gaizie boḡo ve.»

¹⁸ Samiyele Gʻooḡo GALAGI valini, naama voloi Gʻooḡo GALAGI tonai vuuni, é geebadai too. Izelayele nuiti pe ti luani Gʻooḡo GALAGI va, ta Samiyele. ¹⁹ Ti pe ti gʻeni Samiyele ma: «Da-GʻALAGI maanene gi ve, nii é ga Gʻooḡo GALAGI, nii a ke gi mina za, mazoloo gʻa-gʻotoi zoti pe poluma, gi ta laa ma, ga gi masa gaizie boḡo ve.»

²⁰ Samiyele gʻeni ti ma: «À mina lua. Wa gʻa wo niima vaa jʻoi gʻea, kéle à mina voluave Gʻooḡo GALAGI va, kéle à debi ga wo-yii pe. ²¹ Wa voluavena ba, naa volu gʻa ga wo vile kooḡo ganigiti polu, niiti zobo ge la ti ve, ti va bo nu va, baa ti va nu gʻizo, mazoloo ta ga fuun ganiiti. ²² Neve Gʻooḡo GALAGI ve, ga é wo gʻe ga ná-nubuseiti, naa gʻa é ba, é la gʻelea wo va, mazoloo toḡa po ga lebiyai ve daasei golai ve. ²³ Niima é ga ndun tetegi, GALA ge kizo naama gʻoto wolai gʻee vai ma, toun daalḡoma, ga gʻe va be maanenei wosu wo ve. Na yesu wo gʻalasu ga pelei pagai, ta solegai. ²⁴ Wa ma, à lua Gʻooḡo GALAGI va, wo debi gaamai zu, ga wo-yii pe. Mazoloo à gʻize faa wolaiti su, é ti gʻeai wo gʻaazu. ²⁵ Kéle ni wa faa jʻoi gʻeena, wo undaa gʻa vili, wa-o, wa-masagi-yo.»

SAYILE NA-MASADAI

13

(13:1--31:13)

*Izelayele baka fai
Filiseti nuiti daalḡoma*

¹ Sayile ná-konagi gʻeni ga puusavagoo (30), siegi zu é zeini la ga masagi. Kona vuunaanigoo maazu felegoo (42) gʻa é kéeni masadai zu, Izelayele unda.

² Sayile yeeloni salaḡusu waasavagoo (3 000) va, Izelayele nuiti saama, nu waafelegoo (2 000) yeni koba Mikemase ta Beetele gʻize yooi zu, mʻota waagilagi (1 000) vileni ná-doun zunui Zonatan volu, ti li, ti zei Gibeá, Benzamen yooi zu. Sayile nubusei mʻotaiti gaagʻaleni ma, ese ge li ná-pelei wu.

³ Yeeta, Zonatan Filiseti nuiti ta-gɔɔlaɔɔɔ zoni, nii é ɔɔni Geeɔa. Naama wooi zeelini Filiseti nuiti ma. Sayile ɔɔni ti puuugi ve Izelayele yooi zu ná pe, mazɔɔ é ɔɔni bosu, é da ɔɔ ma: «Kenii Eɔulu nuiti pe ti sugwee.» ⁴ Izelayele nuiti pe ti menini ga Sayile Filiseti nuiti ta-gɔɔlaɔɔɔ zoge, naa maavele ma, Izelayele woinzegea Filiseti nuiti ma. Izelayele ɔɔuvebei pe ge gaaleeni ba Sayile ɔɔba, Gilegale.

⁵ Filiseti nuiti balaa, ti ta-gɔɔuvebei gaaleeni ba, ga ti kooi ve Izelayele va. Kooɔɔ wotolo waasavago (3 000) ɔɔ é ɔɔni ti ya, soo bize zalavusu waadazita (6 000), salavusuiti ti moin, é ɔɔ kpolodei laave naɔaegi. Ti tonɔ ma ɔɔlaɔɔɔ vuuni Mikemase, folo ɔɔlazu velei Bete-Aven letemave. ⁶ Izelayele nuiti ti kaai ma ga faabaagi ɔɔ ti daawu, mazɔɔ ti zili nuiti ti ti ɔɔtani, ti ɔɔni looɔɔzu pugiti su, petugiti su, zefei su, katu yefei su, ta ziefefei su niiti ti zuvai. ⁷ Eɔulu nuiti saama, tanigaa ti Zuluden maalevesuve buɔeni, ga ti li, ti looɔɔ Gade ta Galaade yooi zu.

Naazu Sayile ɔɔni de Gilegale, ná-koouvebei koba, ti da balii ga dualuagi. ⁸ Folooɔɔ laawu, ti ɔɔni Samiyele boonsu, mazɔɔ é boni ga toɔa vaazu. Kee é la ɔɔni de vaani Gilegale, kooɔɔ nuiti ti toozeini ga ti da vaza, ti da zefe Sayile ɔɔba.

Sayile ná-faaɔaazagi

⁹ Sayile ɔɔni ti ma: «À va ga zalaɔa loganiiti pò, gala zalaɔaiti, ta ziilei zalaɔaiti.» To boɔi é gala zalaɔai ɔɔlani. ¹⁰ Kpesuve ga kula, Samiyele da zeeli ná. Sayile liini, é daagomi, é tuvo.

¹¹ Samiyele ɔɔni ma: «Lee ɔɔ è keai?»

Sayile gooɔaavoteni, é ɔɔ ma: «Siegi zu ge kaa la, ga ná-kooɔɔ nuiti ta ta zefe koba, da ma, è la vaani fala toligi ma, nii bogai, Filiseti nuiti ma gaaleai na ba Mikemase, ¹² ge ɔɔni ma: «Filiseti nuiti ta vaazu ti loo gi ma Gilegale, aisa gi va Gooɔɔ GALAGI maane!» Naa ɔɔ é kea, ge ɔɔelala vaa ɔɔa, ge gala zalaɔai ɔɔla.»

¹³ Samiyele ɔɔni Sayile ma: «È ɔɔmalala vaa ɔɔeve, è la ɔɔloni devei naa ve, nii Gooɔɔ GALAGI, da-GALAGI feai è ya. Ni è ná-devei zoni, é ɔɔa vaazu bu da-veleyefei ye masadai zu eyesu ɔɔ, Izelayele unda. ¹⁴ Kee tei è la ɔɔloni Gooɔɔ GALAGI ná-deveiti be, da-masadai la yega ná ɔɔ. Gooɔɔ GALAGI devea ga é ziima nui ɔɔaize, é naa zeii ná-nuɔuseiti unda, Izelayele nuiti.»

Kooɔɔ nuiti ti ɔɔvele ɔɔte vai

¹⁵ Naa voluma, Samiyele zefeni koba Gilegale, é li Gibeaa, Benzamen yooi zu. Sayile ná-kooɔɔ nuiti gaaluni, niiti ti ɔɔni koba, ti ɔɔ ga nu undazita (600). ¹⁶ Sayile ta ná-doun zunui Zonatan, ta ta-gooɔɔ nuiti, niiti ti ɔɔni ti va Geeɔa, Benzamen yooi zu, ti lopele ɔɔteni kooɔɔ vai ma, naazu Filiseti nuiti balaa, ti lopele ɔɔtea Mikemase. ¹⁷ Faa zugologolo koouvebei ɔɔlani Filiseti nuiti ta-gɔɔlaɔɔɔ zu, ti ɔɔaɔwe su ga savago, ma moingiti ti Wofela velei zoni, Suale yooi zu vele. ¹⁸ Felesiiti ti li ga Bete-Golon vele, savasiiti ti li ga kwepelema velei nii é liizu ga petugi zu vele, nii daa ga Seboyime vetugi, tevbai vo pelei.

¹⁹ Naama ziegi zu, ɔɔain bo nu nope ge la ɔɔni Izelayele yooi zu ná tanope, mazɔɔ Filiseti nuiti ti ɔɔni ma: «Ade pele besa Eɔulu nuiti tugɔ, ga ti mina boɔa zokpo baa kpeen ɔɔte boɔ ve.» ²⁰ Kenii, Izelayele nuiti pe ti bena li Filiseti nuiti po be, ga ti ta-wozawoli nikiiti ta-ɔɔliiti gaali, ta zooveiti, naa ve zefe wo ɔɔluiti ba, ta katu wolo ɔɔluiti. ²¹ Siegi zu wozawoli nikiiti ta-ɔɔliiti, ta katu wolo ɔɔluiti, ta gaazava koluiti, ta zooveiti, ti-ɔɔa a la zaana, baa togani make nuiti ta-ɔɔlu ɔɔaazobagi zokpai zole fai zu, keni ti li Filiseti nuiti po be.

²² Kooɔɔ voloi zeelii ma, boɔa zokpo nope ge la nu nope zea, anee kpeen, keni Sayile ta Zonatanni no ɔɔa ta ɔɔni ti ya.

²³ Filiseti ɔ́ɔvɛbɛi gila ge vaani, é gize yɔ́ɔzɔvɛi velei zo Mikemase ɔ́ɔbavɛ.

14

*Zonatan kɔ́ɔi vɛɛ vai
Filiseti nuiti ta-ɔ́ɔlaɔ́ɔfai gila ba*

¹ Yeeta, Sayile ná-doun zunui Zonatan ɔ́ɛni ná-kɔ́ɔɔɔ zɔ́ɔla zeɔ́ɛ nui ma: «Da, de li Filiseti ɔ́ɔvɛbɛi nii vɔ́ bɛ, nii é kwɛpelegi volu velei.» Kele Zonatan la ɔ́ɛni faa woni keɛɔ́ɛ ma.

² Sayile ɔ́ɛni zeini Giɓea taa ɔ́wɛmavɛ, gului ta wu, nii daa ga gɛlenade gului, nii é Migelon. Kɔ́ɔɔɔ nu undɔ́zita (600) ɔ́ɛɔ́ɔla ɔ́ɔ é ɔ́ɛni zea. ³ Zalaɔ́ɔ ɔ́ɔla nui, nii é ɔ́ɛni loni naa ɔ́ɔba, zalaɔ́ɔ ɔ́ɔla zeɔ́ɛi kɔ́ba, daa ɔ́ɛni ga Ayiya, Ayituɓe ná-doun zunui. Ayituɓe keɛɔ́ɔɔloin ɔ́ɛni ga I-Kabɔde. Ti-ɔ́ɛɛ laaseigi ɔ́ɛni ga Finease, Eli nii é ɔ́ɛni ga zalaɔ́ɔ ɔ́ɔla nui Silo, naa ná-doun zunui. Nu nɔ́ɛ ge la ɔ́ɛni suɔ́wɛɛ ga Zonatan lia ada.

⁴ Pelei nii Zonatan soni, nii a ke é zeeli Filiseti ɔ́ɔɔɔɔɔ ma, ma velei ɔ́ɛni laani fasa ɔ́aazoba felegɔ́i yɔ́ɔzɔvɛ, niiti ti-laa ga Bɔ́sese, ta Senee. ⁵ Ma mɔ́ungi ɔ́ɛni loni lekɔ́ɔmavɛ nu ɔ́vɛzuvɛ Mikemase letemavɛ, felesiei ɔ́ɛni loni lekɔ́ɔmavɛ nu yeezazuvɛ Geeɓa letemavɛ.

⁶ Zonatan ɔ́ɛni zunu lounɔ́i ma: «Da, de vala tatipelevolulala nui teiti ta-ɔ́ɔlaɔ́ɔfai va, tanisu ɔ́ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔ́ɔ vaazu bɔ́su de va. Mazɔ́ɔɔ zobogi ɔ́ɔ bɛ, é kizogi wo, ga nu bulu ko nɔ́, eɔ́vɛvelei a keɛ la ga nu bulu golai.»

⁷ Zunu lounɔ́i ɔ́ɛni ma: «Nii é è ɔ́isu, de naa ɔ́ɛ. De li, kèvele ɔ́ɛtɛvɛ ga gè vile è volu, vɛ nɔ́ɛ è pɔ́ ga de li ná.»

⁸ Zonatan ɔ́ɛni ma: «Da ziezɔ́ vaavaa, de zeeli nui niiti ma, eyɛsu de ɔ́la ti viliba. ⁹ Ni ta de ɔ́aana, ti ɔ́ɛ de ma: «A lo miná, à mina zeɔ́ɛ ná, eyɛsu gi zeeli wo ma,» da ye de-losuvɛ, de la lia ti vɔ́ bɛ. ¹⁰ Kele ni ta ɔ́ɛna de ma: «A le vɛ,» da liizu, naa ɔ́ɔ é deɛzu ga ɔ́ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔ́ɔ vaazu bu, de vɔ́ni ti ma.»

¹¹ Siegi zu ti bɔ́ɔɔ leɛni la, ga Filiseti nui naati, niiti ti ɔ́ɛni kɔ́ɔlaɔ́ɔfai naa zu, naati ti ɔ́ainni, ti ɔ́ɛ ma: «À wɛle Eɓulu nuiti ba! Ti ɔ́la zeɔ́ɛiti su, vɛti ti ɔ́ɛa lɔ́ɔɔfuni náti.» ¹² Ti ɔ́ɛni Zonatan ta zunu lounɔ́i ma, nii é kɔ́ɔɔɔ zɔ́ɔlaiti seɔ́ɛzu: «À le vɛ, gi bɔ́ɔɔ le ga woye.»

Zonatan ɔ́ɛni ná-botiɔ́ɛ nui ma: «Dile pòlu, de le gize unmavɛ. Mazɔ́ɔɔ ɔ́ɔɔɔɔ GALAGI zobogi vea Izelayeɛ ya, ga é vɔ́ni ti ma.»

¹³ Zonatan vɛɛni ya, é da zie. Filiseti nuiti ti ɔ́ɛni loozu Zonatan ɔ́ɔɔɔwɔ, zunu lounɔ́i ná-kɔ́ɔɔɔ zɔ́ɔlaiti ti ɔ́ɛni zea, naa da ti vaa ga polu velei. ¹⁴ Nu vuufelegɔ́ (20) ɔ́ɔ Zonatan ta ná-kɔ́ɔɔɔ zɔ́ɔla zeɔ́ɛ nui, ti paani ada lɔ́lɔ́i koi miná. ¹⁵ Filiseti ɔ́ɔlaɔ́ɔfai zu ɔ́ɛni nɔ́ wuulee, bebɛiti kpein ti ɔ́ɛni ná maaɔ́oolii zu laaiti su, ti pɛ ti luani. Dualuagi taa make kɔ́ɔɔɔɔ zoni, ta ɔ́ɛpi ɔ́ɔ gelei nii é ɔ́ɛni Filiseti nuiti zea. Naa pɛ poluma, zoi tɔ́zeini ga é da ɔ́ali, naa ti mɔ́ta ɔ́ɛ unga wuulee.

¹⁶ Taa maaɔ́ɛ nuiti, niiti Sayile ti vilɛni Giɓea taai ma, nii é Benzamɛn yooi zu, naati ti Filiseti nu ɔ́ulugi ɔ́aani, ti da vaza, ti da li pele ungi pɛ su. ¹⁷ Sayile ɔ́ɛni ná-kɔ́ɔɔɔ nuiti ma, niiti ti ɔ́ɛni koba: «À gaalugi wo deɛ, wo ka niiti ti ɔ́laai ade zaama, ti li.» Ti gaalugi woni, ti ka ga Zonatan ta ná-kɔ́ɔɔɔ zɔ́ɔla zeɔ́ɛ nui, ti la ti zaama.

¹⁸ Sayile ɔ́ɛni Ayiya ma: «Maabuɔ́a ga ɔ́ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔ́ɛ kesui.» Mazɔ́ɔɔ naama voloi minazeɔ́ɛ kesui ɔ́ɛni Izelayeɛ nuiti zea. ¹⁹ Siegi zu Sayile ɔ́ɛni ɔ́ɛzu la zalaɔ́ɔ ɔ́la nui vɔ́, zɔ́ngɔ́i wola ɔ́ɛni wɔ́ɔlɔ́zu Filiseti nuiti saama. Sayile ɔ́ɛni zalaɔ́ɔ ɔ́la nui ma: «Yeeɔ́la niina naa zu.»

²⁰ Sayile ná-kɔ́ɔɔɔ nuiti gaalɛni ba, ti li kɔ́ɔɔɔzuvɛ. Ti ti zili nuiti kaani, ti da bɔ́ɔɔ vaa ga ɔ́ɔɔa zɔ́kpɔ́iti, é ɔ́ɛni ga faazupu wolai. ²¹ Eɓulu nuiti ti ɔ́ɛni Filiseti

nuiti zea de, duolai zu, ti yeni ti volu, ti li koolagfai zu, naati ti latini ga Izelayele nuiti po pelei, ti vee naati ba, niiti ti gfeni Sayile ta Zonatan volu. ²² Izelayele nuiti balaa, niiti ti loofuni Efelayime gize yooi zu, naati ti menini ga Filiseti nuiti ti velani, ti gulani, ti da Filiseti nuiti kpe, ti da ti vaa. ²³ Naama voloi Goofo GALAGI unmoogi veeni Izelayele ve, ti yeni kooi ga eyesu ti leve Bete-Aven va.

²⁴ Ma voloi Izelayele nuiti ti wola boloni, mazoloo Sayile ti vileni foovooi laawu, e ge ma: «Ni ge la de wanafulani sili nuiti ba, zoi nape a daami wona, kpoko va ge e zeeli, ma nui voovooe.» Naa maavele ma, nu nape ge la gfeni daamiani nape miini.

²⁵ Ti pe ti zeeli doo ta zu, ve gului ta gfeni na, koin guloi ma yefei zu, e da vu ya zoi ma. ²⁶ Ti zeelii ma gului naa ma, ti pe ti kaani, koin guloi da yei la. Kele tanape ge la gfeni yeevileni ga, e va te la, mazoloo ti gfeni luazu foovooi va, nii Sayile tooni. ²⁷ Kele Zonatan la gfeni keege wooi menini, siigi zu naa gfeni foovooi loozu la bebei laalofoma. Kpakui e gfeni zoni zea, e naa lani koin guloi ga, e do la, gaamago gaazuzeini ga pagoo. ²⁸ Koofo nui gila ge gfeni ma: «E-gee foovooi loove ga: Zoi a daami wona za, naama nui voovooe. Toja e kea, ese pe suvikei gulaai.»

²⁹ Zonatan gfeni ma: «Kee ga e kpobi zeida bebei ma. A wena, velei ge zebai zoloo ga la, koin guloi nii ta gomagai ma be. ³⁰ Ni koofo nuiti pe ti daami woni za, ga aniiti ti zogai kooi zu, ade gea Filiseti nuiti paazu, e leve nii va keai.»

³¹ Naama voloi Izelayele vonini Filiseti nuiti ma, ti ye ti volu ti zefe Mikemase, ti zeeli Ayalon. Ti zuvikei pe ge gulani niina ti ya. ³² Ti looni ani naati su ti zogai kooi zu. Ti baalagiti ta nikititi ta nike yivoiti soni, ti ti vaa nave no, ti da suai vee ma jamai va, ti da mi. ³³ Nui ta vaani, e ge Sayile ma: «Nubuseiti ta ga kotoi ge Goofo GALAGI laalofoma, ta suai veezu ma jamai va, ti da mi.»

Sayile bainni ga tiye, e ge ti ma: «Wa ga woovalada nuiti! A kotu wolai ta gilikili fala, wo vaa la ve. ³⁴ Naa voluma, a leve ga boga ese pe ma, ga ti gaale ba po be, ese ga gena vaa, e va ga na-nikei, baa na-baalagi, ve ga maaneai ga ti ta-loganiiti kodaaleve na, ta da mi niina, naa ga a ke, ti mina kotoi naa ma zii ge Goofo GALAGI laalofoma, ga ti da suai vee ma jamai va, ti da mi.» Naama bokoi, ese pe ge vaani ga na-togani, ti kodaaleve mina. ³⁵ Sayile zala ga fulazuve beteni mina Goofo GALAGI ve. Naa ga e gfeni ga ma mungi, nii e kpeteni Goofo GALAGI lebi vaa ma.

³⁶ Sayile ge ma: «Ade li za bidii, ade loo Filiseti nuiti su, eyesu geelaalao, ade ti-gligiti sege ga zeejaaabai, ade mina be nu gila kpalaa ba, zenvui va ye su.»

Nuiti ti gfeni ma: «Nii nei e ve, naa ge.»

Kele zala ga gula nui ge ma: «Ade Goofo GALAGI gaaza ga de.»

³⁷ Sayile Goofo GALAGI gaazafani, e ge ma: «Na zoo nei ge yei Filiseti nuiti polu? Na liina, da ke nei baa, e ti lo gi yeezu, gi voni ti ma?» Kele GALA ge la gfeni googaavoteni naama voloi.

³⁸ Sayile Izelayele gundigiti pe gaaleni ba, e ge ti ma: «A faiti buuvete ga pagoo, wo ge kwee kotoi nii keai za. ³⁹ Ge gona Goofo GALAGI ma, nii e vulua, Izelayele na-unmo GALAGI, ga: Zoi e niima vaa noi geai, keni e za, anee balaa don zunui Zonatan ve.» Kele bebei zaama, nu nape ge la gfeni googaavoteni.

⁴⁰ Sayile da ge ti ma: «Wo pe a lo ga vepema gila pele, na-o, don zunui Zonatan-o, gi lo ga vepema gila pelei, gi felegoo.»

Nuiti ti gfeni ma: «Nii nape e po, naa ge.»

⁴¹ Sayile gfeni Goofo GALAGI ma: «Izelayele na-GALAGI! Gaamai gula kelema.» GALA na-googaavotegi e feeni, naa Sayile ta Zonatan zoni, faa zefe

nubuseiti ba niina. ⁴² Sayile devei veeni, ga kpakutoomai ɔɛ ti yɔɔɔzu ta ná-doun zunui Zonatan. Naa ɔɛai ma, Zonatan ɔa é zoni.

⁴³ Sayile ɔɛni Zonatan ma: «Nii è keai, bo deɛ mà.»

Zonatan ɔɛni ma: «Gè kɔin gulɔi tago ɔɔɔɔɔɔ ga tukpɔi bogi, nii é ɔɛa zèa. Nà ɔaa, kèvele beɛve ga gè za.»

⁴⁴ Sayile ɔɛ ma: «È gaamai woga, keɛni è za, Zonatan. GALA ge sò ná-ziiɔaawanai pe su, ni è la zaani.»

⁴⁵ Kɔɔɔɔ nuiti ti ɔɛni Sayile ma: «È ɔɛ ma lee? Zonatan za! Naa li poun! Nii é ɔɛa ga zabui, é zobogi ve Izelayele ve sili nuiti ma. Gi ɔɔnaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga gi la vaa bu pe, ga nɔundeɔai gila kpalaa ge va loo zooli ma, mazɔɔɔ, nii é keai za, é naa ɔɛve GALA ná-kpɔbai zu.» Naa ɔa é keɛni kɔɔɔɔ nuiti ti Zonatan ɔizoni da saai ma.

⁴⁶ Sayile la mɔ ɔɛni vileni Filiseti nuiti polu, naati ti ɔaleni ma ta-yooi zu.

Sayile ná-fɔnifaamaiti sili nuiti ma

⁴⁷ Sayile masadai zɔɔɔɔɔɔ ma Izelayele unda, é kɔɔi veɛni sili nuiti pe ba, ti ɔɛni maɔɔoolii zu, Moaɔe nuiti, Amɔn nuiti, Edɔme nuiti, Sɔba yooi zu masadaiti, ta Filiseti nuiti. Naama ɔɔɔi pe su, é ɔɛni vɔnisu sili nuiti ma. ⁴⁸ E ná-zebesulai leɛni, siegi zu é vɔnini da Amaleke nuiti ma, é Izelayele ɔula naati zea, niiti kpein ti ɔɛni zeaɔɔligiti seɔezu ga zeeɔaabaai.

⁴⁹ Sayile zunu lounɔa zɔɔɔni, ti-laaseigiti ti ɔɛni ga: Zonatan, Yisevi, ta Malekisua. E doun anzanu felegɔ zɔɔɔni balaa, ma mɔungi laa ɔɛni ga Meelaɔe, felesiei laa ɔɛ ga Mikale. ⁵⁰ Sayile anzai laa ɔɛni ga, Ayinoame, Ayimaase ná-doun anzanui ɔɛni de. Sayile ná-kɔɔɔɔɔɔ wola laa ɔɛni ga, Abenɛel, Nɛel ná-doun zunui, Nɛel naa ɔɛni ga, Sayile keɛɔɔ deɔei. ⁵¹ Tɔɔzei, Kise nii é ga Sayile keɛɔɔ, naati ta Nɛel ɔa ti ɔɛni ɔɛe ma, ti-ɔɛe laa ɔɛni ga, Abiyele.

⁵² Siegi kpein Sayile keɛni masadai zu, kɔɔi ɔɛni nɔ ti yɔɔɔzu ta Filiseti nuiti ga zeeɔaaba. Naa ɔa é keɛni, Sayile a la zunui ta ɔaana, é ga zebesu nu, baa é ga ziilɔɔ nu, é ɔɛni naa zeɔezu, é dɔ ná-kɔɔɔɔɔɔ zaama.

15

GALA keɛ vai Sayile va

¹ Yeeta, Samiyele ɔɛni Sayile ma: «Nà ɔa ɔɔɔɔ GALAGI tɛveni, ga gè gulɔi zie è ma, è ɔɛ ga Izelayele ná-masagi, niiti ti ga ná-nuiti. Woilo naa ma, nii é pɔ gè bo è ma. ² ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «Kɔ ka su ga Izelayele zeɔezu ve Ezipete yooi zu, Amaleke nuiti ti pele besani tuɔɔ. ³ Naa ɔa é ba, li, è vala ti va, è ti-yeaɔɔligiti pe kona GALA ma. Nii kpein é ga fuluani, naati pe suwuɔaaleve, è mina gaazumaawɔingaa nɔpe ke, tɔɔzei zunuiti ma, é li anzanuiti pɔ, ta doungoiti, naa veɛ niimibɔlegiti pe ba, nikeiti balaa, ta baalagiti, nɔmeiti, ta soovalegiti.» »

⁴ Sayile ná-kɔɔvebei ɔaaleɛni ba, é ti ɔaalu Telayime taazuve. Izelayele wolodai zɔiti ta-ɔɔɔɔ nuiti ti ɔɛni ga nu waaunfelegɔ (200 000), Zuda wolodai zu geleiti ti ɔɛni ga, nu waapuugɔ (10 000). ⁵ Sayile loni ti luɔɔ, eyesu ti zeeli Amaleke nuiti ta-laai ɔobave, é zeba é nuiti pile, ti lɔɔɔ, ti pelei bɔun, ti luɔɔ nɛmei zu. ⁶ Sayile ɔɛni Ken nuiti ma: «À mina ye Amaleke nuiti saama, à maɔɔooza ti va. Gè la pɔ ga nii gè seizu ti ma, wa va wɔnɔ zɔɔɔ su, mazɔɔɔ, wo ɔɛni ga woɔɔɔɔɔɔ nu Izelayele nuiti be, ti zeɔezu ve Ezipete yooi zu.» Ken nuiti ti ɔulani Amaleke nuiti saama.

⁷ Sayile Amaleke nuiti paa vai lɔɔzeini ɔavila, é ye ti volu, ti zeeli Suul, taai nii é Ezipete ɔobave, folo ɔulazu velei. ⁸ Sayile Amaleke nuiti ta-masagi Agage

zoni ga ma vului, é nuɓusei mɔtaiti suwuɗaaleve ga boɗa zɔkpɔi. ⁹ Kele Sayile ta ná-kɔɗɔ nuiti ti Agage yeni vulua, ta togani ɓagɔiti, niiti ti zoni kɔɔi zu, baalagiti, nikiiti, boliiti, togani niiti ti wola wulɔai, ta baala zivoiti, ti la ɗeni keeni, ti va naati suwuɗaaleve. Kele zɔiti ti la ɗeni ɓani, tosu la ti va, naati ka ti ti zuwuɗaaleve.

¹⁰ Gɔɗɔ GALAGI ɓɔeni Samiyele ɓɔ, é ɗe ma: ¹¹ «Gè nimizaa ɓɔɗɔ ma, ziimazeɗe vai zu ga Sayile, ga gè ke ga masagi, mazɔɔ é ɓoluavega bà, ná-devei nii gè fea zea, é la zieni ga naa.» Samiyele yiibɔlɔni koozu, kpidii ɓeglein, é ɗeni Gɔɗɔ GALAGI maanenezu.

¹² Poluma zobui, Samiyele wuzegeni ga sobuzobui, é li é Sayile ɗa. E yeni pelei zu, é meni ga Sayile leeni Kaalemele gizei ma, ga é ɗizesu ani vile ná, naa voluma, é ɗaleni ma, é yei ga Gilegale vele.

¹³ Samiyele zeelii ma Sayile ma, naa daaɗomini, é ɗe ma: «Gɔɗɔ GALAGI tuya loo è ve! Devei nii Gɔɗɔ GALAGI feai zèa, gè kea.»

¹⁴ Samiyele ɗeni ma: «Mini ɗa baalagiti kpain gooi zeɗezu ná, nii gè menisu, ta nikiiti kpain gooi, é loozu gòizu?»

¹⁵ Sayile ɗeni ma: «Kɔɗɔ nuiti ka ti yiimazeɗeai ga baalagiti ta nikiiti ma ɓapagiti, ti zeɗe ga tiye Amaleke nuiti pɔ be, ga ti va ɗe ga zalaɗai, ɗa-GALAGI, Gɔɗɔ GALAGI ve. Gi mɔtaiti suwuɗaaleve ɓeglein.»

¹⁶ Samiyele ɗeni Sayile ma: «Gwe mina! Naa kula ɗea su. Be gè naa wo è ma, nii Gɔɗɔ GALAGI deeni ga ze kpidii tevegai.»

Sayile ɗeni ma: «Awa, ɓena.»

¹⁷ Samiyele ɗeni ma: «Sieggi zu è la ɗeni ɓɔɗɔ ɗaazu la ga ɓɔbelama nu, názu ɗa è ɗea la ga masagi Izelayele wolodamaiti unda, Gɔɗɔ GALAGI ɗa é gulɔi zie è ma, è ɗe ga masagi Izelayele unda. ¹⁸ Tama Gɔɗɔ GALAGI è zie velei lea, é devei ve è ya, ga è li, è Amaleke nuiti suwuɗaaleve, kotoba nui naati, è kɔɔi ve ti va, eyesu è ti zuɗologolo. ¹⁹ Lee vaa zu è la ɗoloni Gɔɗɔ GALAGI ná-devei ve? Lee vaa zu è Gɔɗɔ GALAGI wanama vai ɗeezu, è ɗa aniiti seɗe, niiti ti zogai kɔɔi zu?»

²⁰ Sayile ɗeni Samiyele ma: «Nà ma, kòlove Gɔɗɔ GALAGI ná-devei ve, nii é fea zèa, nii é tevegai keevai ma, gè naa ɗeeve, gè ɗale ma ga Agage, Amaleke nuiti ta-masagi, gè nui mɔtaiti suwuɗaaleve Gɔɗɔ GALAGI ve. ²¹ Kele kɔɗɔ nuiti ka ti baalagiti ta nikiiti ma ɓapagiti seɗeai, anii naati su ti zogai kɔɔi zu, niiti maaneɗa ɗeni de ga maɓeei ve ti va Gɔɗɔ GALAGI ve, ti naati seɗe ga ti va ɗe ga zalaɗai Gilegale Gɔɗɔ GALAGI ve, nii é ga ɗa-GALAGI.»

Woozogi vizɔge zalaɗai va

²² Samiyele gooɗaavoteni, é ɗeni ma:

«Gɔɗɔ GALAGI wɔinve nei ga zalaɗaiti ta gala zalaɗaiti, eɗevelei wɔindai la ga nu ɗolo daawooi ve?

Wele, woozogi vizɔge zalaɗaiti ba, kolo vizɔge é leve baala sineiti ma wulɔi va.

²³ Mazɔɔ zɔi é kololalai ɗeezu, naa ɓɔuve eɗevelei ungaizie wo fai la.

Ɓɔɗmaayeilalai ɓɔuve, ta ga ɗevelei nɔ ta ani ɗɔɔ vai.

Tei è Gɔɗɔ GALAGI laawooi viliga ya, tɔ balaa é è viliga ya, é masadai ɗula è ya.»

²⁴ Sayile kpɔei zegeni, é ɗe Samiyele ma: «Gè kotoi ɗea, mazɔɔ gè Gɔɗɔ GALAGI ná-devei ɗologologa, ta ɗɔnɔ ma lenɛ gooiti, è ti veai zèa. Gè sumɔga dualuagi ma, ga gè mina kɔɗɔ nuiti ziiɗaawana, gè woiloga naa ma, nii ti

maaɗaazaɗaboga mà. ²⁵ Nii gè è maanɛɛɛɛzu la, naa ɗa ga, è soma è nà-kotoi nii zuvaaye, è va, de li, gè nàko Ɔooɗo GALAGI wu.»

²⁶ Samiyele gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Ba-o, de la liizu uɔɔma, mazɔɔ è Ɔooɗo GALAGI ná-deveiti daavilige, naa ɗa é kea, tɔ balaa é è laaviliga, é masadai ɗula è ya Izelayele unda.»

²⁷ Tei Samiyele ɗeni voluavesu, ga é ɗale ma, Sayile soni ná-segei lakɔɔgi va, é vali ga, ma buɗai ye zea. ²⁸ Samiyele ɗeni ma: «Uele ɗana Ɔooɗo GALAGI Izelayele masadai valizu ga la, é kula è ya za, é fe taɗili zea, nii fizɔgai è va. ²⁹ Sugwɛɛ ga Maliɗii nii é ga Izelayele ná-ɓiyai, é la zɛɛ woga, é la nimiza ɓoɗo ma ga nubusei ɗevele.»

³⁰ Sayile ɗeni ma volu: «Gè kotoi ɗeeve, keɛ anɛɛ naa ve, soma è unfema ve zèa nà-nubuseiti ta-ɗundigiti gaazu, ta Izelayele nuiti pe gaazu. Soma è vile pɔlu, de li, gè nàko ɗa-GALAGI wu, nii é ga Ɔooɗo GALAGI.» ³¹ Samiyele vileni Sayile volu, ti li, Sayile nàko Ɔooɗo GALAGI wu.

³² Samiyele ɗeni ti ma: «À va ga Amaleke masagi Agage pò.» Agage ɗeni vaazu koozunɛai, é ɗa ɗisɛ ga saai ɗa na a buɗe maazu. ³³ Keɛ Samiyele ɗeni Agage ma: «Da-woɗa zɔkpɔi ɗa é anzanui ma mɔinmɔin balani ti-lointi ma, naa maavele ma, ɗa balaa è-lee ɗa vala è ma za.» Samiyele Agage vaani Gilegale, Ɔooɗo GALAGI ɗaazu.

³⁴ Naa voluma, Samiyele ɗaleni ma Lama, Sayile balaa ge ɗaleni ma ná-taazu Gibeá. ³⁵ Samiyele la mɔ ɗeni ɗaleni ma volu, é va li Sayile ɗa vaa ma, eyesu saa voloi zeeli. Keɛ Sayile ma yiizoolɛi ɗeni ma, mazɔɔ Ɔooɗo GALAGI ɗaleni niina Sayile va, é ɗe Sayile mina mɔ ɗe ga masagi.

16

GALA ge yiimazeɗe vai ga Davide ga masa niinei

¹ Ɔooɗo GALAGI ɗeni Samiyele ma: «Da yesu wɔɔzu, eyesu yeeɛ, Sayile ná-faa zu? Nɔun gè ɗelea ba, nii a ke gè Izelayele masadai ɗula zea. Da-wulo minɛi laave, è li Beteleyeme taazuve. Nà è levesu Izayi ná-pelei wu, mazɔɔ gè yiimazeɗeve ga ná-doun zunui gila, ga é ɗe ga masagi.» ² Samiyele ɗeni ma: «Naa ɗa zoo é ɗe ɗale? Sayile a menina, toɗa pàa.» Ɔooɗo GALAGI ɗeni ma: «Nikɛ bokpa gila sege, è lii la, ɗa ɗɛɛzu ma: «Pàave zalaɗa ɗulazu Ɔooɗo GALAGI ve.» ³ Da Izayi loli zalaɗa ɗulazuve. Nii gè pɔ ga è ke, nà naa le ga ɗe niina. Nui nii gè ɗɛɛzu ga ɗe, naa ɗa è gulɔi ziezuz ma bè.»

⁴ Samiyele ɗoloni Ɔooɗo GALAGI wooi ve, é liini Beteleyeme. Taa ɗɛwolaiti ti Samiyele ɗaai ma, ti yiizooleni, ti gaazaɗa, ti ɗe ma: «È vaa ungi ɗa ga faa vago baa?» ⁵ Samiyele ɗeni ti ma: «Ungo, pàave zalaɗa ɗulazu Ɔooɗo GALAGI ve. A ɓoɗo ɗadena zalaɗa ɗula vai ma, wa va niina pò pelei.» Samiyele Izayi ta ná-dointi tolini ga ti ɓoɗo ɗade, ti va zalaɗa ɗulazuve.

⁶ Naati paai ma, Samiyele Eliabe ɗaani, é ɗa ɗe ɓoɗo ma: «Tanisu nii ɗa Ɔooɗo GALAGI yiimazeɗeai la.» ⁷ Keɛ Ɔooɗo GALAGI ɗeni Samiyele ma: «È ɗaazu mina ɗula kpusei ta kooza velel va, mazɔɔ gè la yiimazeɗeni la. Gè la faiti petesu ga eɗevelei nuiti ti kaazu la. Nubusei belagi ɗa nɔ ga nii é kaazu ga ɗaazuve, keɛ nɔun, nà da wele nui yiimave.»

⁸ Naa voluma, Izayi Aɓinadaɓe lolini, é ɗɛɛ ga Samiyele, keɛ Samiyele ɗeni ma: «Ɔooɗo GALAGI la yiimazeɗeni ga nii balaa.» ⁹ Naa voluma, é vaani ga Sama. Samiyele ɗeni ma volu: «Ɔooɗo GALAGI la yiimazeɗeni ga nii balaa.» ¹⁰ Izayi ná-doun ɓofela leeni ga Samiyele ɗana nɔ, keɛ Samiyele ɗeni ma: «Ɔooɗo GALAGI la yiimazeɗeni ga nii tanɔpe.» ¹¹ Samiyele Izayi ɗaazaɗani, é ɗe ma:

«È-loun zunuiti tie ka ná 6aa?» Izayi ɣeni ma: «Ti-ma loungoi ɣa dɔbɔi zu, é ɗa baalagiti make.» Samiyele ɣeni ma: «Nu leve, ti toli, é va, tɔzei ade la zalaɣa laamiɩ lɔzeizu polu, keni a vaana.»

¹² Izayi nu leveni, ti Davide loli, é va. Davide ɣeni ga zunu loungoi, é ɣeni ga kpɔi nu, gaazuɣezɛiti seidai su ga pagɔ, dɔtɔai balaa ga pagɔ. Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Samiyele ma: «Tɔ ɣaa, wuzɛɣe, è gulɔi zɛ ma.» ¹³ Samiyele gulɔ minɛi zɛɣeni, é gulɔi zɛ Davide nɔungi ma, keɛɣelointi gaazu. Ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Davide ma naama voloi, é yeini ba ɣɔ. Samiyele ɓɛgai ma, é ɣaleni ma Lama.

GALA Zenvui zɛɣe vai Sayile va

¹⁴ Ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui zɛɣeni Sayile va, zenvu jɔi ta levega ɣeni de Ɔɔɔɔ GALAGI ve, naa da nɔungi zɛɣe ma. ¹⁵ Sayile ná-botifɛ nuiti ti ɣeni ma: «Gi suɣwɛɛ ga GALA ge zenvu jɔi ta levega, nii é dɔungi zɛɣezu ma. ¹⁶ Naa ɣa é ba, ni da devei veena nɔ gi ya, gá nu ɣaizɛzu, nii soogai kɔnigi ɣɛinsu, naa ɣa a ke, siɛgi zu zenvu jɔi a dɔungi zɛɣena ma, gɛingɛin gani ɣɛin nui ɣa kɔnigi ɣɛin, naazu dɔungi zu ɣa la ga pagɔ.»

¹⁷ Sayile ɣeni ti ma: «Zèe ɣa bu, à gɛingɛin gani ɣɛin nu ɣaizɛna bè, wo vaa la pɔ.» ¹⁸ Ná-botifɛ nui gila ge kpɔɛi zɛɣeni, é ɣe ma: «Gè zunu loungoi ta ɣaave Beteleyeme taazuve, Izayi ná-dointi saama, sooge kɔnigi ɣɛinsu. Toɣa ga kɔɔɔɔ nu wola, é ɓude naa maazu, sooge ɓɔezu ga pagɔ, page gola, Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa ba.»

¹⁹ Sayile keelaiti teveni Izayi ma ga ti ɣe ma: «Masagi ɣe è Davide leve ma, è-louin nii é baalagiti makesu.» ²⁰ Izayi ɓului tanigaa zɛɣeni, ta kɔlɔ woole ɣila, nii dɔɔi su, ta boli yivo ɣila, é ma ɣasɔi la soovalegi volu, ná-doin Davide li ga tiye Sayile va. ²¹ Davide zeelini nɔ feya Sayile va be, é lɔ naa ná-botii zu. Davide ná-fai ne vele ma Sayile ve, é seɣeni, é ke ga ná-kɔɔɔɔ zɔɔlaiti seɣe nui. ²² Sayile keela leveni Izayi ma, é ɣe ma: «È-louin Davide ná-fai wola neve bè, ɓe é ye kɔba, é da boti ɣe bè.» ²³ E lɔzei naama voloi ma, zenvu jɔi GALA ge ɣeni tevesu, naa a la Sayile nɔungi zɛɣena ma, Davide ɓena kɔnigi zɛɣe, é da ɣɛin. Sayile nɔungi zu ɣeni laazu ga pagɔ, é lago vizɔ, zenvu jɔi maagɔoza ba.

17

Goliath malimasakɛi leve fai Izelaye nuiti ma

¹ Filiseti nuiti ti ta-ɣɔɔɔɔgiti gaalɛni ba, ti va kɔɔi loo. Ti ɓɔɔɔ ɣaalɛni ba Soko, Zuda yooi zu. Ti ta-ɣɔɔɔɔɣai vuuni Efese-Damime, Soko ta Azeeka ti yɔɔɔzuve. ² Sayile ta Izelaye ɣɔɔɔɔgiti balaa ti ɓɔɔɔ ɣaalɛni ba. Ti ta-ɣɔɔɔɔɣai vu Ela vetugi zu, ti lopele ɓɛteni kɔɔɔɔ vai ma, Filiseti nuiti daalɔɔɔma. ³ Naa ɣɛai ma, Filiseti nuiti ti ɣeni gize ɣila ma, Izelaye nuiti balaa ti ɣe gize taɣili ma, zɔɔla vele, petugi ɣe ti yɔɔɔzu.

⁴ Filiseti nuiti ta-ɣɔɔɔɔɣuluɓai ɣila ge ɣulani ti zaama. Gate taazuve nu ɣeni de, daaseigi ɣeni ga Goliath, soligi ɣeni ga, metele savago. ⁵ Maagilia ɣeni de ga kɔlu ɓɔi ɓɔɔɔɔgi, kɔlu zɛɣeii nii é ga kaka make geleii, naa balaa ɣeni ga kɔlu ɓɔigi, buɣegi ɣeni ga kilo vuulɔzita (60). ⁶ Kpekazuɔeti makega ɣeni de ga kɔlu ɓɔi kokologiti, kpɛɛn goi é ɣeni zelɛni kpaki poluɔve, naa balaa ɣeni ga kɔlu ɓɔigi. ⁷ Ná-kpɛɛn wolai ma wului ɓaagɔni, eɣe seɣe vele nui ná-gba gului, nii a da seɣeii vu ma, kpɛɛin ma mɛɛngi wuɣegi ɣeni ga kilo lɔfela. Ná-kɔɔɔɔ zɛɣe seɣe nui ɣeni loni tuɣɔ.

⁸ Filiseti nui loni Izelayele ƒɔɔɔɔ nuiti daawu, é ƒe ti ma: «Lee vaa zu wo lopele betezu kɔɔɔɔ vai ma? Nɔn nà ga Filiseti nui, wa ma, wa ga Sayile ná-duɔiti. A nu ƒila kula, é va gi kɔɔi ƒɔ gá tɔ. ⁹ Ni a vɔnina mà, é paa, gá ƒe ga waluɔiti, kɛɛ ni nà ƒa ga vɔni ma, gè paa, wa ƒe ga gá-luɔiti. ¹⁰ Za, gè malimasakɛɛi levea ga Izelayele ƒɔɔɔɔgi! A nu ƒila kula, gi kɔ gá tɔ.» ¹¹ Siɛgi zu Sayile ta ná-kɔɔɔɔgi ti Filiseti nui naa wooi mɛnini da, ti zasuɔalini, ti wola lua.

Davide lii vai Izelayele ƒɔɔɔɔɔɔ zu

¹² Davide ƒeni ga Efelata vɛɛyɛɛɛi wu nu, Izayi ná-doun zunui gila, nii é ƒeni zeini Beteleyeme, Zuda yooi zu, doun zunu lɔsava ƒa é ƒeni zea. Sayile ná-siɛgi zu, Izayi vɔlɔzaɔani niina ga gola. ¹³ Izayi ná-doun zunu mɔun savagɔiti ti vilɛni Sayile vɔlu kɔɔɔɔɔɔvɛ. Ma mɔungi laa ƒeni ga Eliaɔe, felesiei laa ƒeni ga Abinadaɔe, savasiei laa ƒeni ga Sama. ¹⁴ Davide ƒa é ƒeni ga dounɔi ti pɛ su. Diɛ savagɔiti ti vilɛni Sayile vɔlu kɔɔɔɔɔɔvɛ. ¹⁵ Davide ƒeni liizu kɔɔɔɔɔɔɔɔ zu, é da ƒale ma Beteleyeme, kɛɛɛɛ ná-baalagiti make fai zu. ¹⁶ Sobu ƒilagila, kpɔkɔ ƒilagila, Filiseti nui ƒeni losu Izelayele laawu. E kɛɛni ga folo vuunaanigɔ (40).

¹⁷ Názu ƒa Izayi ƒeni la ná-doun zunui Davide ma: «Kilo vuusavagɔ (30) zeɛɛ, ani ƒae ƒeɛgai zu, è lii la, ta bulu puugɔi, è ti ve è-liɛni zea, kɔɔɔɔɔɔɔɔ zu. ¹⁸ Folomaze puugɔi niiti ɔalaa seɛɛ, è li, è fe ta-ƒɔɔ ƒundigɔi ya, nii é nu waagila (1 000) unda. Li, è ka, ni è-liɛni kɛɛɛɛ, da ƒena vaa, ti sabaliva ve è ya, è vaa la pɔ. ¹⁹ Da ti ƒaazu Sayile vɔ bɛ, ta Izelayele ƒɔɔɔɔɔɔgi pɛ, Ela vɛtugi zu. Ta kɔɔi ƒa, ta Filiseti nuiti.»

²⁰ Poluma zobui, Davide wuzɛɛɛni ga sobuzobui, é kɛɛɛɛ ná-baalagiti kaliva nu ƒili ma, ga naa ɔa ti make. Kasɔi nii maanɛni ga é lii la, é naa zeɛɛni, eɛɛvɛɛɛi kɛɛɛɛ boni ma la. Davide zeelini nɔ kpein, siɛgi zu kɔɔvɛɛɛi ƒeni lopele betezu la kɔɔɔɔ vai ma, ta ti da kɔɔ ɔeei loo. ²¹ Izelayele nuiti ti lopele betɛni, Filiseti nuiti ti lopele betɛ, kɔɔɔɔ vai ma. ²² Davide ná-kasɔiti kalivaani kasɔ make nui ma, é li ga kɔɔɔɔɔɔ vɛɛi, é diɛni tuuɔ. ²³ Davide ƒɛai ma ɔɛɛɛɛɛ diɛni pɔ, é kaani ga, zunu ƒila ka ƒulazu Filiseti nuiti saama, daa ga Gɔliate, Gate nu ƒeni de, é da ma ɔɛɛ ƒilagi nɔ wo. Davide gooi mɛnini. ²⁴ Izelayele ƒɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti kpein ti kaai ma, ti wola luani, ti vɛla. ²⁵ Ti da ƒe ɔɔɔɔ ma: «Wa zunui nii ƒaazu? Toɔa na va mɔnɔ, ga é Izelayele vɔomu, zɔi nɔpɛ a zoo é zunui nii vaa, masagi ƒa naavolo mɔinmɔin fe ma nui ya, é ná-doun anzanui ve bɛ ga vului, naa vɔlu é ma nui kɛɛɛɛ ná-pɛɛyɛɛɛi ƒula mului zu, Izelayele yooi zu.»

²⁶ Davide zunuiti gaazaɔani, niiti ti ƒeni koba, é ƒe ti ma: «Leeni ƒa ta fe naama nui ya, nii a zoo é Filiseti nui nii vaa, é unfe kasɔi zeɛɛ Izelayele unma? Filiseti nui nii ƒa ga leeni, tatipɛɛvɔlulala nui tɛi, a zɛnvu su GALAGI ná-kɔɔɔɔgi vɔomu?» ²⁷ Ti Davide wooɔaavoteni, ga minazeɛɛ gooi nii bogai naama nui vaa ma, nii a zoo é paa.

²⁸ Diɛ Eliaɔe goomenini, ti da yɛpɛ ta zunuiti. E yiiɔaawanani, é ƒe Davide ma: «Lee ƒa è vaai kɛɛɛɛ vɛ? Bɛ ƒa è baala kpulu koi yɛgai zea, teɛɛɛɛɛɛ zu? Gè da-wasogi ƒwɛɛ, ta kibɔɔɔɔmai, nii é è-yiimavɛ. E vaavɛ ga é kɔɔɔɔɔɔvɛ ƒa.»

²⁹ Davide diɛ ƒaazaɔani, é ƒe ma: «Leeni ƒa gè kɛa ga faa ɔi? Gaazaɔa nɔ ƒa gè boga.» ³⁰ Davide vɔluaveni diɛ va, é gaazaɔagi wo ga kɔɔɔɔ nui taɔili, é ma ƒaazaɔa gilagi nɔ woni, ga nu mɔinmɔin, ti da gooɔaavote gilagi nɔ ve zea.

Davide ɔɔɔɔ ƒula vai ga ti kɔ ta Gɔliate

³¹ Davide ɔɛ wooi zeelini ɛɛ pɛ ma, Sayile ɔɔɔɔi ɔalaa mɛnini, é Davide lolini. ³² Davide ƒeni Sayile ma: «Màligɔi, nu nɔpɛ ge mina ɔɔɔɔi iɔɔɔvɛ Filiseti nui tɛi ná-faa zu, nèi gè ga ɔa-wotigɛ nui, nà liizu, gi kɔ gá tɔ.»

³³ Sayile ɣeni Davide ma: «Ba! E la zooga liizu laaleɛɛzu Filiseti nui nii wu, mazɔɔ da ga zunu loungo nɔ, tama toɣa ga kɔɔɔɔ nu kaite ma loungo zie su.»

³⁴ Davide ɣeni Sayile ma: «Siɛgi zu nɛi gɛ ga da-wotigɛ nui, na la ɣena kɛɛ na-baala kpulugiti makɛsu la, zalai ba file zuai ta a la vaana ga ɛ togani gila kula baala kpulugi zaama, ³⁵ gɛ bɛna vile polu, gɛ toganii naa ɣula daavɛ. Ni zalai ba file zuai a la ɣalena ma, ɛ laale bu, gɛ bɛna so kɔma leɣai va, gɛ ye doɣazu, gɛ paa. ³⁶ Uele ɣana gɛ zalai ta file zuai ma mɔinmɔin paani la. Zekana nɔ gɛ kɛɛzu la ga Filiseti nui nii, tatipeleɛvolulala nui tɛi, mazɔɔ ɛ zɛnvu su GALAGI na-kɔɔɔɔgi vooɔmuga. ³⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI nii ɛ kula zalai ta file zuai zaingiti zea, naa ɣa zoo ɛ kula Filiseti nui tɛi zea.»

Sayile ɣeni Davide ma: «Liina, Gɔɔɔɔ GALAGI ye ɛ va.» ³⁸ Naa woga vɔluma, Sayile Davide maɣilini ga tɔ bɔɔɔi na-kɔɔɔɔ zɔɔlaiti, ɛ kɔlu bɔi bɔɔɔɔgi lɔ unba, ɛ kaka makɛ kɔlu zɛɣei loo kɔba. ³⁹ Kɔɔɔɔ maɣili zɔɔlai naati poluma, Davide Sayile na-bɔɣa zɔkpɔi ɣilini zaama, ɛ ɣɛ ɛ zie la, kɛɛ ɛ la ɣeni zooni ɛ va zie. Tɔɔzei, ɛ la ɣeni naa ma pɔlɔma. E ɣeni Sayile ma, naazu: «Gɛ la zooga gɛ va zie ga niiti pɛ, gɛ la ma pɔlɔma.» Davide ti kpein kula bɔɔɔ ma. ⁴⁰ E na-tukpɔi zɛɣeni, ɛ yei kɔtudɛi ɣɔbavɛ, ɛ yiimazeɣe ga kɔtu lɔɔlugɔ nɔvɛ, niiti ti maaloungai, ɛ ti lɔ na-bɔɔi zu, ɛ na-fɛɛvɛɛɛgi zɛɣe, ɛ li Filiseti nui laalɔɣɔma.

Davide vɔni fai Gɔliate ma

⁴¹ Filiseti nui ta na-kɔɔɔɔ zɛpɛ seɣe nui balaa, nii ɛ ɣeni tuɣɔ, ti ɣeni maabɔɣazu Davide va, vaavaa. ⁴² Filiseti nui wɛɛni ga pagɔ, ɛ Davide ɣaai ma, ɛ leɣeni su, mazɔɔ zunu loungo ɣaazui ɣeni ba, ɛ ga kpɔi nu, pagai, dɔɔɔai. ⁴³ Filiseti nui bɔinni ga Davide, ɛ ɣɛ ma: «Da kɔazu ga gile ba, ɛ vaazu daalɔɣɔma ga kpakuiti?» Kpegai ma ga Davide voovo, na-galagiti kpein daaseigi zu, ⁴⁴ ɛ ɣeni Davide ma: «Va vɛ, gɛ ɛ-ma zuai ve wɔniiti zea, ta dɔɔɔ zuaiti, ga ti-ɣɔnɔgi.»

⁴⁵ Davide gooɣaavoteni, ɛ ɣɛ ma: «Dɔun da vaazu daalɔɣɔma ga bɔɣa zɔkpɔi, ta kpeɛin, naa vɛɛ kpeɛn goi va, kɛɛ nɔun na vaazu ɛ laalɔɣɔma Gɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, Fai-Pɛ-Maliɣii, Izelayɛle ɣɔɔɔɔgi na-GALAGI, nii ɛ poomugai. ⁴⁶ Za, Gɔɔɔɔ GALAGI zaalai zu, na vɔnisu ɛ ma, gɛ ɛ vaa, gɛ ɔɔngi leve ɛ va. Fɔloi va ɣɛ ɛ li za, na Filiseti ɣɔvɛbeiti ma vooɔmaiti kɛɛzu ga wɔniiti, ta dɔɔɔ zuaiti kɔnɔgi. Naazu etea pɛ ka kwɛɛ ga GALA ka Izelayɛle vɛ. ⁴⁷ Bɛbɛi nii pɛ ka kwɛɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa da nu ɣizo, bɔɣa zɔkpɔi vaa la ba, ba kpeɛin. Mazɔɔɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa po ge ga kɔɔi, toɣa wo lɔɔzu za gi yeezu.»

⁴⁸ Gaamago nɔ, Filiseti nui tɔɔzeini ga ɣɛvele bɛtɛa, ɛ va maabɔɣa Davide va. Davide suvilɛni ga biza kɔɔɔɔzuvɛ, ɛ da li Filiseti nui laaɣomi su. ⁴⁹ Davide yeelɔni na-bɔɔi zu, ɛ kɔtu ɣila seɣe, ɛ pili ga na-fɛɛvɛɛɛgi. Kɔtui li nɔ, ɛ vile Filiseti nui lovalavɛ, ɛ lɔ nɔngi zu, Filiseti nui ɣula unga, ɛ laavɛ zoi ma. ⁵⁰ Davide vɔni pelei ɣana Filiseti nui ma, bɔɣa zɔkpɔi la ɣeni zea, kɛni na-fɛɛvɛɛɛgi nɔ, ta kɔtu ɣila kpe naa nɔ ɣa ɛ Filiseti nui zɔɔni la, ɛ paa. ⁵¹ Davide bizeni, ɛ zeeli Filiseti nui ma, ɛ naa na-bɔɣa zɔkpɔi ɣula ma laɣagi zu, ɛ nɔngi leve ba. Filiseti nuiti ti kaai ma ga, ta-ɣɔɔɣulubai zaa, ti velani.

⁵² Izelayɛle ta Zuda ɣɔɔɔɔ nuiti ti vilɛni Filiseti nuiti polu, ti da kɔɔ beei loo, ti yɛni Filiseti nuiti kpeɛzu, eyɛsu ti zeeli pɛtugi ɣɔbavɛ, ta Ekelɔn taa zigɣidavɛ. Filiseti nui niiti ti ti vaani, naati ma vooɔmai vazani Saalayime vɛlei ma, eyɛsu ɛ zeeli Gate ta Ekelɔn. ⁵³ Izelayɛle nuiti ti zɛɣeni Filiseti nuiti polu, ti ɣale ma naati ta-ɣɔɔlaɣai zu, ti da naati zeagɔligiti seɣe. ⁵⁴ Davide Filiseti nui nɔngi zɛɣeni, ɛ lii la Zeeluzalɛme. Kɛɛ ɛ naa na-kɔɔɔɔ zɔɔlaiti puuni na-seɣe ɣotai wu.

⁵⁵ Siɛgi zu Sayile Davide ɔaani la, ɛ ɔa li Filiseti nui laalɔɔma, ɛ nɔ-kɔɔfuluɔbaɪ Abenɛel ɔaazaɔani, ɛ ɔe ma: «Zunu loungoi nii ɔa ga be nɔ-doun zunu?» Abenɛel ɔeni ma: «Ee, masagi, GALA ka kɔazu, eɔeɔvelei ɛ vulua la ga ɔite, gaamazu gɛ la naama vai ɔweɛ.» ⁵⁶ Masagi ɔeni ma: «Gaazaɔa bo, ɛ ɔe zunu loungoi nii keɛɔe ɔweɛ.» ⁵⁷ Davide ɔalegai ma ma, kpegai ma ga Filiseti nui vaa, Abenɛel loni tuɔɔ, ti li Sayile vɔ be. Filiseti nui nɔungi ɔeni de zoni Davide ya. ⁵⁸ Sayile Davide ɔaazaɔani, ɛ ɔe ma: «Doungo, be doun zunu ɔa ga de?» Davide gooɔaavoteni, ɛ ɔe ma: «Nɔ ga ɔa-wotige nui Izayi nɔ-doun zunui, Beteleyeme nui.»

18

Zonatan nɔ-nɛɛbei ɛ vile Davide va

¹ Davide begai ma ga bɔe Sayile vɔ, Zonatan ɔilini Davide va ziimave. E Davide nɛeni ve, eɔe tɔ bɔɔɔi. ² Naama voloi, Sayile la ɔeni beni Davide va, ɛ va li keɛɔe vɔ be, ɛ Davide makeni ɔoba. ³ Zonatan ta Davide ti minazeɔe boni yɔɔzu, tɔzei Zonatan Davide nɛeni ve, eɔe tɔ bɔɔɔi. ⁴ E nɔ-seɔe wolai ɔulani ɔoba, ɛ fe Davide ve, naa veɛ nɔ-kɔɔɔ zɛɔeiti ba, ɛ nɔ-boɔa zɔkpɔi ta nɔ-kilegiti feeni Davide ve, ta nɔ-saamaɔiligi. ⁵ Ve nɔpe Sayile a la Davide leve nɔ kɔomave, Davide ɔeni vɔnisu naa ma, naa ɔa ɛ keeni, Sayile pileni da nɔ-kɔɔɔ nuiti unda. Davide nɔ-fai wola nɛeni bebei ve, ta Sayile nɔ-botige nu wolaiti.

Sayile toloi ɔula vai ga Davide

⁶ Davide begai ma ga Filiseti nui vaa, ti ɔalegai ma ma, ti zɛɔe kɔɔɔzuvɛ, anzanuiti ti ɔulani Izelaye laaiti pe su, ti masagi Sayile laaɔomi, ti ɔa kuai wo, ti ɔa guyei loo, ga koozune woo wolai, ti ɔa tamadegiti ta geingein ganigi taɔiligaani gein. ⁷ Ti pe ti ɔeni guyei loozu vɔɔma ga koozunɛi, ti ɔa ɔe ma: «Sayile vɔnini nu waagilagilagiti ma, Davide ma ge vɔni nu waavuuuugiti ma!»

⁸ Sayile naama vai zɛɔeni ga faa nɔu, ɛ yiiɔaawana ga gola, ɛ ɔa ɔisie ga: «Ta waa seizu vuupuugiti feezu Davide ya, ti ɔa waa seizu ɔilagilagiti fe zɛa. Masadaɔi nɔ ɔa ɛ la de zea.» ⁹ E lɔzei naama voloi ma, Sayile ɔeni welezu Davide va niina ga toloi.

¹⁰ Poluma voloi, GALA ge zenvu nɔi gila teveni, ɛ lo Sayile zu, ɛ tɔzei ga ɛ ɔa kulakelema vaiti bo nɔ-pelei wu. Davide ɔeni nɔ-kɔnigi ɔeinsu, eɔeɔvelei ɛ ɔeni keɛzu la zɔɔma voloiti su. Sayile nɔ-kpɛin ɔeni zoni zea. ¹¹ Sayile nɔ-kpɛin vilini, ɛ ɔa ɔe bɔɔɔ ma: «Nɔ sɔɔzu, gɛ kpada pelei va.» Kele nɔ zeizu ɔeni fele, Davide ɔa zɛɔe tuɔɔ.

¹² Sayile luani Davide va, mazɔlɔ ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Davide volu, kele ɛ zɛɔea tɔun polu. ¹³ Naa ɔa ɛ keeni, Sayile Davide maɔɔoozani la bɔɔɔ va, ɛ sei salavusu waagila (1 000) unda. Davide ta nɔ-salavusuiti, ti bena li kɔɔɔzuvɛti. ¹⁴ Ve nɔpe Davide a la li nɔ, ɛ ɔeni zobogi zɔlɔsu fai pe su, mazɔlɔ ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni polu. ¹⁵ Sayile naama vɔnifaama wolaiti kaai ma, ta veeni nɔ-duai va. ¹⁶ Kele Davide nɔ-fai wola nɛeni Izelaye ve, ta Zuda nubuseiti pe be, mazɔlɔ toɔa ɛ ɔeni losu ti luɔɔ ta-ɔɔɔɔ vaiti su.

Davide Mikale vulu vai

¹⁷ Yeeta, Sayile ɔeni Davide ma: «Wɔin ɔa mɔ ga gɛ doun anzanu mɔungi Meelaɔe ve ɛ ve ga vului, ni ɔa ɔena be ga kɔɔɔfuluɔba wola, ɛ ɔa lo ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-kɔɔiti tuɔɔ.» Naa wosuve be, ɛ ɔeni ɔisiezɔ ga: «Nɔ bɔɔɔi gɛ la paazu, Filiseti nuiti ka ti paazu.» ¹⁸ Davide gooɔaavoteni, ɛ ɔe ma: «Nɔ ga leeni, baa tosuvɛ

begele ɔa é kèe vèlèi va, Izelayele yooi zu, gè ɔe ga masagi nekoi?» ¹⁹ Kèlè siegi zeelii ma, ga Sayile ná-doun anzanui Meelabe ve Davide ya ga anzai, kèeɔe tatini, é fe Meɔla nui Adeliyele ya ga vului.

²⁰ Sayile ná-doun anzanui velesiei, nii daa ɔeni ga Mikale, naa Davide nɛeni vɛ. Sayile mɛnigai ma, koozunɛeni ga gola. ²¹ Mazɔlɔ é ɔeni ɔɛɛzu bɔɔɔ ma: «Nà feezu bɛ ga vului, nii a kɛ, é ɔe bɛ ga balii, Filiseti nuiti ti paa.» Sayile ɔeni Davide ma volu: «Da zoo è ɔe ga nèkoi niina.»

²² Sayile ɔeni ná-botigɛ nu wolaiti ma, ti bɔɛ Davide vɔ ga pagɔ, ti ɔe ma: «Davai nea masagi ta ná-nubuseiti bɛ. Va bu za ga è ɔe ga masagi nekoi.» ²³ Sayile ná-botigɛ nu wolaiti ti liini, ti naama woiti daazeeli Davide ma. Kèlè Davide ti woɔɔaavoteni ga: «Toɔa wo ɔaazu ga faa go baa, ga nɔn gè ɔe ga masagi nekoi? Nà ga bala nu nɔ, ta tosu wola la bà.»

²⁴ Sayile ná-botigɛ nu wolaiti ti liini, ti Davide ná-goɔɔaavotegi laazeeli Sayile ma. ²⁵ Sayile ɔeni ti ma: «À ɔe Davide ma: «Masagi la vulu zɔngɔ ɔaiziezu ná-doun anzanui vaa zu. Nii nɔ wɔin ma, naa ɔa é ga, zunu ani laayɔɔ ungiila (100), Filiseti nuiti saama, naa ɔa é ɔɛɛzu ga ná-wanaɔulai sili nuiti ba.» » Sayile naa woni, nii a kɛ, é Davide undaavili Filiseti nuiti zea.

²⁶ Sayile ná-botigɛ nu wolaiti ti vaani, ti naa wo Davide ma. Naama wooi Davide enekeni, nii a kɛ, é ɔe ga masagi nekoi. Kui nii masagi toni, naa va ɔe é zeeli, ²⁷ Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti liini ti Filiseti nu unfelegɔ (200) va, ti naati ta-zunu aniiti daayɔɔɔgiti teve. Davide vaani ga ti pɛ gaavɔnigai, é fe masagi ya, nii a kɛ, é ɔe ga naa nekoi. Sayile ná-doun anzanui Mikale veeni Davide vɛ ga anza. ²⁸ Sayile gaɔɔaai ma ga ɔɔɔɔ GALAGI ɔa Davide va, ta Davide nɛɛvɛ tɔ bɔɔɔi ná-doun anzanui Mikale vɛ, ²⁹ Sayile ná-dualuagi wɔɔlɔni, é lo Davide va, é ɔeni naa wɔinzegezu niina nɔ yeenɔpɛ.

³⁰ Naama ziegi zu, Filiseti ɔundigiti ti ɔeni liizu ga kɔɔi, Izelayele nuiti daalɔɔma. Kèlè ti lii laa ɔilagiila ga kɔɔi, Davide bɛna zobo sɔlɔɔ gola, é leve Sayile ná-kɔɔɔɔɔlubiiti pɛ ba. Naa ɔa é kɛeni, tɔɔɔi ɔulani gola.

19

Zonatan Davide maalobo fai

¹ Sayile bɔeni ná-doun zunui Zonatan vɔ, ta ná-botigɛ nu wolaiti, ga ti Davide va. Kèlè Sayile ná-doun zunui Zonatan Davide nɛeni vɛ ga gola. ² E Davide ɔoba vaa woni, é ɔe ma: «Kèe Sayile ɔa pɔ ga é è va. Naa ɔa é ba, wɛlɛ bɔɔɔ ma, lina sobu, mina ɔula kelema, lɔɔɔ. ³ Gá kèe, gá vaazu ɔulazu, gi ziezie kpalagi naazu, vɛ è lɔɔɔuai ná. Nà bɔɛzu kèe vɔ ga da-vai, gè kisu vai ɔwɛɛ, é vile è va, gè va, gè bo è ma.»

⁴ Zonatan ɔeni Davide maamuse bɔɛiti bosu kèeɔe Sayile ɔoba, é ɔe ma: «Masagi mina bɔɔɔ ɔe ga sɔba nu ná-botigɛ nui Davide ná-faa zu, mazɔlɔ é la faa ɔaazani è ma. Kèlè ná-botii pɛ kɛvɛ ga undaanɛ è vɛ. ⁵ E ɔikulani zenvui zu, é li, é Filiseti nui va, naa ɔeni ga unɔɔ faa wola, nii ɔɔɔɔ GALAGI kɛeni Izelayele pɛ bɛ. Da bɔɔɔi è miná ɔaani, è ɔoozunɛ naama vai zu. Lee vaa zu mu da li bɔɔɔ lɔɔzu kotoi naama zii zu, ga è sɔbalala nui ma ɔamai vu, lee vaa zu da Davide va nɔ fuun?»

⁶ Sayile woiloni Zonatan ná-kpɔɛiti ma, é ɔe ma: «Gè ɔonaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga Davide la zaa.» ⁷ Zonatan Davide lolini, é naama bɔɛiti pɛ bo ma, é lo Davide luɔɔ, é lii la Sayile vɔ bɛ. Davide ná-botii lɔɔzeini Sayile vɔ bɛ ga mɔungi ɔevele.

Davide ɔizo fai anzai Mikale vɛ

⁸ Tei kɔɔi lɔɔzeini volu, Davide liini, é kɔɔi vɛɛ Filiseti nuiti ba, é vɔni ti ma ga gola, naati ti vela ba.

⁹ Zenvu jɔi nii Gɔɔɔɔ GALAGI teveni, naa lɔɔni Sayile zu, é ɣeni zeini ná-pelei wu, ná-kpɛɛin zoni zea. Davide ɣeni zeini, é ɔa kɔnigi ɣein. ¹⁰ Sayile ɣeni pɔ ga é Davide zɔ, é kpadɔ pelei va ga ná-kpɛɛin. Kɛɛ Davide lekpeni kpɛɛin luɔɔ, kpɛɛin ɔadɔ pelei va. Davide ɔizeni, é vela. Ma ɔidii nɔ, ¹¹ Sayile keelaiti teveni Davide ná-pelelavɛ, ga ti ná make, ti va paa sobui. Kɛɛ Davide anzai Mikale boni ma, é ɣe ma: «Ni é la velani za ɔidii, lina, é zaa.»

¹² E kulani fenɛtelei laavɛ, é ze. Davide velani, é li. Pele ɣana é ɣulani la. ¹³ Naa voluma, Mikale pele wu zalei zɛɣeni, é da betei zu. E boli ɣɔɔi zɛɣe, é ɔo unba, é seɣei vɛɛ ma.

¹⁴ Siɛgi zu Sayile keelaiti teveni da, ga ti Davide zo, é ɣeni ti ma: «É la ɣedeni.» ¹⁵ Sayile ti ɣaaɣaleni ma, ga ti Davide vɛɛ. E ɣeni ti ma: «À zɛ ná-betei zu, wo vaa la pɔ, nii a kɛ gè paa.» ¹⁶ Keelaiti ti ɣaleni ma volu, wɛɛ, pele wu zalei ɣa é ɣeni laani betei zu, boli ɣɔɔi laani unbu.

¹⁷ Sayile ɣeni Mikale ma: «Lee vaa zu é yàavaai ɣani, è ɔe sili nui va, é vela?» Mikale gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Tɔ ɣa kɛai mà: «Zèna, gè li. Ni naa laade, nà é vaazu.» »

Davide vela vai Samiyele vɔ be

¹⁸ Davide vela velei ɣana, é li Samiyele vɔ be Lama. Nii pe Sayile kɛɛni, é naati pe boni Samiyele ma. Naa voluma, ti felegɔ ti liini, ti ze. ¹⁹ Nuiti ti liini ti ɣe Sayile ma: «Wɛɛ, Davide ɣa Nayɔte, Lama ɣɔɔavɛ.» ²⁰ Sayile nuiti teveni ga ti Davide zo. Kɛɛ ti liai ma, ti GALA goo wo nu bulugi ɣaani, ti ɔa kulakɛɛma vaiti bo, Samiyele lɔni ti luɔɔ, GALA Zenvui yeini ti ma, tiya ɔalaa, ti ɔa kulakɛɛma vaiti bo. ²¹ Sayile mɛnigai ma, é taɣiligaa leveni mɔnɔ, naati ɔalaa, ti ɔa kulakɛɛma vaiti bo. Sayile taɣiligaa leveni ná zeizu zavasiɛi, naati ɔalaa, ti ɔa kulakɛɛma vaiti bo. ²² Sayile ɔɔɔi liini Lama. Seeliai ma zɛyɛɣe wolai ma, nii é Seeku taazuve, é gaazaɣagi woni, é ɣe ma: «Mini ɣa Samiyele ta Davide ti ná?» Ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Ta Nayɔte, Lama ɣɔɔavɛ.» ²³ Diizuve miná, GALA Zenvui yeini ma, tɔ ɔalaa pelei zu, é ɣeni kulakɛɛma vaiti bosu, é ɔa li, eyɛsu é zeeli Nayɔte, Lama ɣɔɔavɛ. ²⁴ Seeliai ma, é seɣei ɣulani ɣɔɔa tɔ ɔalaa, é ɔa kulakɛɛma vaiti bo, tɔ ɔalaa Samiyele ɣaazu. E looni sugili, maɔnakai yeini laani zooi ma, naama voloi, ta ma ɔidii. Naa ɣa é kɛa, ti ɣeni ma: «Sayile ɔalaa kana GALA goo wo nuiti saama ɔaa?»

20

Davide ta Zonatan ta-woolaamai

¹ Davide velani, é zɛɣe Nayɔte, Lama ɣɔɔavɛ. E liini, é Zonatan ɣaazaɣa, é ɣe ma: «Leeni ɣa gè kɛa? Nà-faagaazagi ɣa ga leeni, kotoi ɔeɣele ɣa gè kɛa è-ɣɛɛ laalɔɔma, é ɣɛɛzu é paa?» ² Zonatan gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Naa li poun! E la zaa. Kɛɛ la ɔe faa nɔpe kɛɛni, ni é la boni mà. Lee vaa zu mu kɛɛ nii lɔɔɣuzu bà? Faa nɔpe ge la naazu.» ³ Davide ɣeni ma: «Nà ɣonazu é vɛ ga è-ɣɛɛ kwɛɛni ga ɔɔɔlai ɣa ga ɔe, toɣa ɣe ɣisieni nɔ ga: «Keni Zonatan mina faa ɣwɛɛ niima vai zu, ni naa laade, zii ɣa ɔɔɔ.» Kɛɛ gè ɣonaa Gɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ta ɔa ɔalaa ma, ɔe é vulua, nà bosu é ma ga kɔɔɔ lo daa ɣila nɔ ɣa é gi yɔɔɔzu gá saai.»

⁴ Zonatan ɣeni Davide ma: «Nii nɔpe é pɔ, bo mà, nà kɛ é vɛ.» ⁵ Davide ɣeni ma: «Lina ɣa é ga alu niinei ma vetii, maanɛvɛ gè daami wo masagi ná-tabalii ɣa. Kɛɛ va bu, gè li, gè lɔɔɣu ɔɔɔi zu, eyɛsu foloi zavasiɛi kpɔkɔ. ⁶ Ni è-ɣɛɛ a kaana ga gè la ná, ɔa ɣe ma: «Davide maanɛvɛ ga gè ɔe ba, é li fala ná-taazu

Beteleyeme. Mazoloo ná-pelleyefei pe ka zalaɗai ɗulazu, nii ta da kula kona-okona.» ⁷ Ni a ɗena ma: «Naa vage,» naazu ziileigi ɗa bè da-wotigé nui. Kéle, ni a yiiɗaawanana, kwéé ga é deveda ga é pàa. ⁸ Da woodéɗiladai lé ga ze naazu, nêi gè ga da-wotigé nui, mazoloo de minazéɗea ɓoɗo ve ga nɛɛbei, Gooɗo GALAGI laaseigi zu. Ni nà ɗe ga sɔba nu faa nɔpe su, pàa da ɓoɗo, kéle mina li ga ze è-ɗeé ɔɔ.»

⁹ Zonatan ɗeni ma: «Naama ɗigi maagooza bà poun! Ni nà kwéena ga kèé ɗa pɔ é faa ɲou ɗe ga de, nà bo è ma.» ¹⁰ Davide ɗeni Zonatan ma: «Ni è-ɗeé ɗa è woodaavotena ga ɲouɗa, be ɗa è tevesu ga é bo mà?» ¹¹ Zonatan ɗeni Davide ma: «Va, de li dɔɓɔi zu.» Ti felego ti liini dɔɓɔi zu.

¹² Zonatan ɗeni ma: «Gè minazéɗea Gooɗo GALAGI laaseigi zu, Izelayele ná-GALAGI, ga lina, ɓaa lina a levena, niima yeeɗeɗalai nɔ ma, nà kèé goozu ɗaazaɗasu, gè ná-kisiéiti kwéé. Ni ná-kisiéiti page, é vile è va, naazu nà bo è ma. ¹³ Kéle, ni kèé ɗa pɔ é faa ɲou ɗe ga de, gè la kéeni, gè va bo è ma, Gooɗo GALAGI sò ná-ziiɗaawanai pe su. Nà be è va, è li ziileigi zu. Gooɗo GALAGI ɗe è va, eɗevelei é ɗeni la kèé va. ¹⁴ Ni nà de vulua, zie bè ga Gooɗo GALAGI ná-woodéɗiladai, nii a ke gè mina za. ¹⁵ Da-woodéɗiladai mina zeɗe màvofodaiti ba, anɛɛ ɓalaa, Gooɗo GALAGI ɗa è zili nuiti pe kulazu eteai zu.»

¹⁶ Zonatan minazéɗegi ɗéeni ti yɔɗoɓu ta Davide ná-pelleyefei. Kpegai ma, é ɗe ma: «Ni da minazéɗegi nii ɗologolona, Gooɗo GALAGI ɗa è loɗa ga è zili nuiti ta-ɓakɔi.»

¹⁷ Naa voluma Zonatan ɗeni Davide ma, é ɗona ga toɗa nɛɛ ve eyesu ɗo. Mazoloo Zonatan Davide nɛeni ve eɗe tɔ ɓoɗo.

¹⁸ Zonatan ɗeni ma: «Lina, ta kwéesu ga è la vaani alu niinei ma vetii zu, tɔɔzei è-zeizuve nakai ɗa ɗéazu lee. ¹⁹ Lina a levena, li ve è loɗfuni ná, siegi zu niima vaiti pe tɔɔzeini la, da loɗɗu Ezéle ɗotui ɗobave. ²⁰ Nà kilégi vilisu sava kotui ɔɔ pelei, gè da tete anii ta ma. ²¹ Naa voluma, nà nà-botigé zunu loungoi levesu, ga é ti zeɗe. Ni nà ɗena ma: «Wéle, kilé kaeiti ta è volu velei, ɗale ma, è ti zeɗe,» naazu, da zoo vaazu, mazoloo fai pe page è luɗo. Gè ɗonaa Gooɗo GALAGI ma, nii é vulua, ga faa nɔpe ge la ná, nii da lua ba. ²² Kéle ni nà ɗena zunu loungoi ma: «Li poun, kilé kaeiti maagoozave è va,» naazu, li, mazoloo Gooɗo GALAGI ɗa é pɔ ga è li. ²³ Wooi ɗana de giliai ba, ɓoɗo yɔɗoɓu, da-o, nà-o, Gooɗo GALAGI va bu, de ye woodéɗiladai zu, eyesu ɗo.»

Sayile deve vai ga é Davide va

²⁴ Davide liini, é loɗɗu dɔɓɔi zu. Alu niinei ma vetii ɗula yeei, kpɔkɔi, masagi liini, é ze tabalii ɗakala daami wosuve. ²⁵ Masagi zeini seizuve, ve a da ɗe ná pɔlɔma, é voluzei pelei va, Zonatan ze é ɗaavote ma, Aɓenɛɛl ze Sayile ɗoba, kéle Davide zeizuve nakai ɗeni de. ²⁶ Sayile la ɗeni faa nɔpe boni naama voloi, é ɗeni ɗisiézu ga naa ɗa ɗe kɔɔɔba vai ta ɗéeni kazemazu. ²⁷ Kéle, fetii ma voloi velesiei, Sayile Davide zeizuve nakai ɗaai ma mɔnɔ, é Zonatan ɗaazaɗani, é ɗe ma: «Toɗa ɗale gè la Davide ɗaazu daami wosuve, wogi, ta za?»

²⁸ Zonatan gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Davide ɗola màanɛɛnɛve ga gè be ba, é li Beteleyeme. ²⁹ Kéuve mà: «Nà è maanɛɛnɛzu, yeebe bà, gè li. Mazoloo, gá zalaɗa ɗulazu pelleyefei wu, gá-laazu, diɛ tɔligé ma vai ma. Naa ɗa é ba, va bu bè, gè li gè ɗaazula nà-nuiti ma.» Naa ɗa é kea, Davide la feti laamii woni è ɔɔ be.»

³⁰ Sayile wola yiiɗaawanani Zonatan ma, é ɗe ma: «Da ga tuva vele ɲou anzanui ta kololala anzanui ná-doun zunui. Gè sugwéé ga è Izayi ná-doun zunui ɗea ga è-wɔlai, da-unfe kana, è-lee ná-unfe ge ɗe lee. ³¹ Kéle, woilo nii ma, gè bosu è ma: ni nu laali nuu ɗa vulua, è la ɗea ziilei su pe, è la masadai zoloo ga eyesu pe. Naa ɗa é ba, nu leve naa luɗo, ti so, ti vaa la pɔ, keni é za.»

³² Zonatan keɛɛɛ Sayile woogfaavoteni, é gɛ ma: «Lee vaa zu é zaazu? Lee gɛ é kea?» ³³ Sayile ná-kpɛɛin vilini ga é Zonatan zɔ. Zonatan gaagfaani naazu ga keɛɛɛ deveve ga é Davide vaa. ³⁴ E wuzegeni ga ziiɛfaawanai, é la daami woni naama voloi. Tɔɔzei zii gɛni zoolɛzu ga Davide ná-faa, keɛɛɛ gɛni poomusu ga gola.

Davideni ti vali vai ta Zonatan

³⁵ Poluma zobui, Zonatan liini dɔɔɔi zu, ve ti zolooni ná ma, ta Davide. Botigɛ zunu loungo gɛla ge gɛni polu. ³⁶ E gɛni naa ma: «Bize, è li, kilɛ kaeiti gè ti vilisu, è ti yeve.» Botigɛ zunu loungoi bizeni, Zonatan kilɛ kae gɛla pilini, é kpudɛ naa maazu. ³⁷ Zunu loungoi maabuɛfaai ma, kilɛ kaei badɔzuve va, Zonatan gɛni ma: «Kilɛ kaei maagfoozave è va. ³⁸ Li ga suvile, mina ye miná!» Zonatan ná-botigɛ zunu loungoi mɛɛinti gaalɛni ba, é li ga tiye maligɛni vɔ. ³⁹ Zunu loungoi la gɛni faa nɔpe gaagfaani, keni Zonatanni ta Davide gɛni ti gɛni gaagfaazu yɔɔɔzu. ⁴⁰ Zonatan ná-kilɛgi, ta ná-mɛɛinti feeni ná-botigɛ zunu loungoi ya, é gɛ ma: «Li ga tiye taazu.»

⁴¹ Zunu loungoi liai ma, Davide gɛlani dɔɔɔfuzuve kɔtu zigɛgi voluve, é nɔko ná zeizu gɛ sava, Zonatan gɛakala, é unpilɛ zooli ma. Ti felegɔ ti bɔɔɔ nɛɛnɛni, ti lɛbi wɔɔɔzu, Davide bɔɔɔɔ ge wola wɔɔɔni. ⁴² Naa voluma, Zonatan gɛni Davide ma: «Li ziileigi zu. Gize bɔɔla vai ma minazegɛgi zu, de felegɔ de boga yɔɔɔzu, Gɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, de gɛ ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI va bu, de ye woogɛgɛladai zu, eyɛsu gɔ, da-o, ná-o, ta de-mavofodaiti!» »

21

¹ Davide wuzegeni, é li, Zonatan balaa ge gale ma, é lɛ taazu.

Davide vela vai Ayimeeleke vɔ bɛ

² Davide liini Nɔbe, zalaɛa gɛla nui Ayimeeleke vɔ bɛ. Naa kaai ma, é daagomini ga kpalii, é gaazaɛa, é gɛ ma: «Lee vaa zu da gɛla è vaazu, nu nɔpe ge la è volu?» ³ Davide googfaavoteni, é gɛ ma: «Masagi tɛvege keela ma, é gɛ: «Nu nɔpe ge mina faa gɛwe niima vai zu, nii gè è levesu ma, ta devei nii gè feezu è ya.» Naa gɛ é kea, gè ada lɛa ga ná-nubuseiti ga gi gɛni ná. ⁴ Daamiani kpɛgele gɛ é è ya gani? Bulu lɔɔlugɔ ve zèa, baa nii nɔpe da sɔɔɔ.»

⁵ Zalaɛa gɛla nui googfaavoteni, é gɛ ma: «Bulu gɛli ge la zèa, keni nii makɛgai Gɔɔɔɔ GALAGI ve. Da zoo ti zɛgezu, è li ga tiye da-nuiti bɛ, ni ti la anzanu vaa gɛɛni niizuve.» ⁶ Davide googfaavoteni, é gɛ ma: «Siɛnɔpe su gi nii gɛgɛla vai ta ma la, tɔ ka gi ma, é vile anzanu vai va. Ni gá gɛna lia kɔɔɔɔzuve ta nɔ, ná-siɛpoluiti pe ta-gɔɔɔ zɔɔlaiti pe nadegɛ, toɛa budɛ naa maazu, niima ziei zu.» ⁷ Zalaɛa gɛla nui bulu nadegai naati feeni Davide ya, mazɔɔ taɛli ge la gɛni ná. Bului naati fea gɛni de Gɔɔɔɔ GALAGI ve, naa voluma ti ti gɛlani zalaɛa gɛla labalii gɛ, ti maavalibo fai zu ga ma niinei.

⁸ Naama voloi, Sayile ná-botigɛ nui ta gɛni Gɔɔɔɔ GALAGI ná-zalaɛa gɛlazuve, ga é fai ta gaaɛgɛla ba, ti yɔɔɔzu ta GALA. E gɛni ga Edome nu, daa ga Dɔwege, tɔ gɛ é gɛni ga Sayile ná-baala makɛ nuiti ta-gundigɛni. ⁹ Davide zalaɛa gɛla nui Ayimeeleke gaazaɛani volu, é gɛ ma: «Kpɛɛin la è ya, baa boɛa zɔkpɔ? Masagi ná-keela ziegɛ nii gɛve ga gaazuvile vaa, tɔ gɛ é kea gè la ná maazɔɔni, gè va ná-boɛa zɔkpɔi zɛge, baa kɔɔɔ zɔɔlai taɛli.» ¹⁰ Zalaɛa gɛla nui googfaavoteni, é gɛ ma: «Filiseti nui Gɔliate ná-boɛa zɔkpɔi gɛ é ve, nii è paani Ela pɛtugi zu. Maavelevege seɛi ta zu, toɛa laani zalaɛa gɛla zɛgei voluve. Ni da pɔ ga è seɛi, seɛi, tɔzei taɛli ge la gi ya ve, keni tɔ nɔ.» Davide gɛni ma: «Fe zèa, tɔzei keɛgɛla la ná.»

*Davide lii vai
 Filiseti nuiti pɔ be Gate*

¹¹ Davide wuzegeni, é vɛla Sayile va, naama voloi nɔ. E liini Akise vɔ be, Gate masagi. ¹² Akise ná-botigɛ nu wolaiti ti gɛni ma: «Davide la ga nii baa, zooli ma masagi? Nii lɛi ti gɛni guyei loozu be, ti da kuai wo, ti da gɛ ma: <Sayile vɔnini nu waagilagilagiti ma, Davide ma ge vɔni nu waavuupuugiti ma?> »

¹³ Davide naama woosti segeni ga sɔbelama vaa, é wola lua Gate masagi Akise va. ¹⁴ Davide bɔɔɔ gɛeni ga boloɔa nui Filiseti nuiti gaazu, é da zeevozebaiti ke kpogiti ma, é da be daade nagi va, naa da yei kpɛlɛi ga. ¹⁵ Akise gɛni ná-botigɛ nu wolaiti ma: «Wa kaazu wa bɔɔɔi ga zunui tɛi nɔungi zegɛa ma! Lee vaa zu wo vaazu la pɔ? ¹⁶ Boloɔa nu vala ka é mà baa, wo vaazu ga niima gelei ga é da boloɔa vaiti ke gaaazu? Wa gɛisɛzu ga nii ga lɛezu ná-pelei wu baa?»

22

Davide gɛe vai ga kɔɔ lotuɔi

¹ Davide zegeni miná, é li, é loɔɔu Adulame vugi zu. Keeɔɔlointi ta ná-peleyegɛi wu nuiti pe ti menigai ma, ti liini pɔ be. ² Naa voluma, maanɔɔɔ nuiti pe, ta niiti kuyei gɛni ti ma, ta niiti ti goozu la gɛni nɛeni, naati pe ti gaalɛeni ba Davide gɔba, é gɛ ga ta-gundigɛi. Ti gɛni ga nu unnaanigɔ (400) gɛgala.

³ Davide zegeni miná, é li Misepee, Moabe yooi zu. E gɛni Moabe masagi ma: «Nà é maanɛɛɛzu, ga kɛeni ta dɛe ti va, ti zeɛ vɛ, eyɛsu gè da sò pelei ga, Gɔɔɔɔ GALAGI vɛ.» ⁴ Davide liini ga keɛgɛ ta dee, Moabe masagi ná-koizuvɛ. Ti yenɛ miná siegi naa pe su Davide kɛeni dɔɔɔɔi zu.

⁵ Yeeta, GALA goo wo nui Gade gɛni Davide ma: «Gula dɔɔɔɔi nii zu, gale ma, é li Zuda yooi zu.» Naazu Davide liini, é lo Geelɛte lɔbɔi zu.

*Sayile Ayimeeleke vaa vai
 ta ná-peleyegɛi wu nuiti*

⁶ Sayile gɛni Gibɛa, é zeini gizei ma, tamalise wului ma niinigi wu, ná-kpɛɛin zoni zea, ná-botigɛ nuiti kakugai ma. E menini ga ti Davide ta ná-nuiti kaavɛ. ⁷ E gɛni ná-botigɛ nuiti ma: «Benzamen nuiti, à woilo gòoi ma! Wa gɛisɛzu ga Izayi ná-doun zunui nuu ga kpalagiti fe wo pe zea, ta leezen beleiti? Wa gɛisɛzu ga toɔa wo zeɛ nu ungilagilagiti unda, ta nu waagilagilagiti unda baa? ⁸ Lee vaa zu mu, wo pe wo yaavai lɔɔzu mà? Mazɔlɔ wo tanɔpe ge la boni mà ga dɔun zunui ti, ta Izayi ná-doun zunui, Davide, ti minazegeni yɔɔɔzu. Wo tanɔpe ge la yiizooleni ga é va dɛe ga ze, ga dɔun zunui ga ná-botigɛ nui laavilisu mà, nii a ke é bali lɛ tɔɔɔ, eɔɔvelei ade kaazu la za.»

⁹ Edɔme nui Dɔwege, nii é gɛni Sayile ná-botigɛ nu wolaiti saama, naa Sayile woɔaavoteni, é gɛ ma: «Gè Izayi ná-doun zunui gaaavɛ, é va Nɔbe, Ayitube ná-doun zunui Ayimeeleke vɔ be. ¹⁰ Ayimeeleke Gɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔage Davide vɛ, é daamianigiti fe zea, é Filiseti nui Gɔliate ná-boɔa zɔkpɔi ve zea.»

¹¹ Masagi nuiti teveni, ga ti va ga Ayitube ná-doun zunui Ayimeeleke, nii é gɛni ga zalaɔa gɔla nui, ta ná-peleyegɛi wu nuiti pe, ti ga zalaɔa gɔla nuiti Nɔbe. Ti pe ti vaani, ti bɔɔɔ lɛ ga masagi. ¹² Sayile gɛni ma: «Woilo ga pagɔ, Ayitube ná-doun zunui!» Naa gooɔaavoteni, é gɛ ma: «Gòɔi logɛ, màliɔi.»

¹³ Sayile gɛ ma: «Lee vaa zu wa Izayi ná-doun zunui wo woyai lɔɔzu mà? Lee vaa zu é bului ta boɔa zɔkpɔi veai zea, é Gɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔa be, nii a ke, é wuzegɛ dàalɔɔɔma, é bali lɛ tɔɔɔ, eɔɔvelei é keɛzu la za?» ¹⁴ Ayimeeleke masagi woɔaavoteni, é gɛ ma: «Da-wotigɛ nuiti saama, be ga é ga woɔɔɔɔɔla nu, ga Davide gɛvele? E ga è-nɛkoi, é ga è make nui, naa pe poluma tɔ lɛi unfema

wolai va ɔe zea ɔa-velei wu ɔaa? ¹⁵ Ma moun ge la ga nuu ɔalaa, gè va ɔe GALA gaazaɔasu be. Kele naa li poun! Gè la ɔisieni kaipa ga gè woya lo è ma. To ɔa é ba, mina niima ɔasoi la unma, ɔaa na-peleyeɔei wu nubuseiti unma, mazoloo gè la faa nɔpe kwɛɛ niima vai zu.»

¹⁶ Masagi ɔeni ma: «Ayimeeleke, ɔa zaazu, wa ɔa-veleyeɔei wu nuiti pe.»

¹⁷ Naa voluma masagi ɔeni make nuiti ma, ti ɔeni kobave: «À li, wo ɔooɔo GALAGI ná-zalaɔa ɔula nuiti paa, mazoloo tiya ɔalaa ti ɔoge Davide va, ti ɔea kwɛɛni ga toɔa velazu, ti la boni mà.» Kele, masagi ná-botigɛ nuiti ti la ɔeni keɛni, ti va yeevooɔu ɔooɔo GALAGI ná-zalaɔa ɔula nuiti ba. ¹⁸ Masagi ɔe vele ɔana Dɔwege ma: «Li, è zalaɔa ɔula nuiti paa.» Edome nui Dɔwege ɔa é latini, é zalaɔa ɔula nuiti paa. Naama voloi, zunu vuulɔsava maazu loolugo (85) ɔa é paani, niiti zalaɔa ɔula zeɔei ɔeni ti ɔoba. ¹⁹ E Nobe nuiti paani monɔ ga boɔa zokpoi, zalaɔa ɔula nuiti ta-laazuve. E toozeini zunuiti ma, é li anzanuiti, ta doungoiti po, naa veɛ niimiɔolegiti ba, ta ɔalaa nikeiti, ta soovalegiti, ta baalagiti, é ti pe paani.

²⁰ Keni Aɔiataal, nii é ɔeni ga Ayimeeleke ná-doun zunui, é ga Ayituɔe ná-doun loin, naa ɔila kpe no ɔa é zooni é vela, é li Davide vo be. ²¹ Aɔiataal boni Davide ma ga Sayile ɔooɔo GALAGI ná-zalaɔa ɔula nuiti paave. ²² Davide ɔeni Aɔiataal ma: «Gè gaɔaani ga Edome nui Dɔwege ɔa li no ti, é niima vaiti daazeeli Sayile ma, toozei é ɔeni Nobe naama voloi. ɔa-veleyeɔei wu nuiti saa vai ma ungi ɔa é ga ze. ²³ Naa ɔa é ba, ye koba, mina lua, mazoloo zoi é zenvui ɔaiziezu, toɔa ɔa ɔalaa è-yenvui ɔaiziezu. Kele ni ɔa koba, na è make ga pagɔ.»

23

Davide Keyila taai unmoa vai

¹ Ti vaani, ti ɔe Davide ma: «Filiseti nuiti ti kooi laalea Keyila taai wu, ti ɔa molo unma molo loɔazuve.» ² Davide ɔooɔo GALAGI ɔaazaɔani, é ɔe ma: «Nà zoo nei gè li, gè kooi veɛ Filiseti nui niiti ba?» ɔooɔo GALAGI gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Ungo, li, ɔa vonisu ti ma, è Keyila taai ɔula ti ya.»

³ Kele Davide ná-nuiti ti ɔeni ma: «Zuda yooi zu mu ka gi ná dualuagi zu, ga liina laalezu Filiseti nuiti bu Keyila, ta la vea dualuagi va ɔaa?»

⁴ Davide ɔooɔo GALAGI ɔaazaɔani volu, ɔooɔo GALAGI gooɔaavote, é ɔe ma: «Wuzegɛ, è li Keyila, mazoloo na Filiseti nuiti doozu è yeezu.»

⁵ Davide ta ná-kooɔo nuiti ti ɔa li Keyila, ti kooi veɛ Filiseti nuiti ba, ti naati ta-logani bulugi zo, ti voni naati ma ga gola. Uele ɔana Davide Keyila nuiti unmoani da. ⁶ Siegi zu Ayimeeleke ná-doun zunui, Aɔiataal ɔeni velazu la Davide vo be Keyila, é liini ga zalaɔa ɔula zeɔei ya, ti ɔeni ɔooɔo GALAGI ɔaazaɔasu da.

⁷ Ti liini, ti ɔe Sayile ma: «Davide ɔa Keyila.» Sayile ɔe ma: «GALA ge ɔaa zèezu, mazoloo é ɔooɔo lo bali ɔa, ga dii vai é le taai naa zu, kpogi da, ta pilisuiti.»

⁸ Sayile ná-nuiti pe gaaleɛni ba, ga ti li, ti Davide ta ná-kooɔo nuiti sei kele su, Keyila taazuve. ⁹ Davide sugweɛni ga Sayile maabotevea, é ɔeni zalaɔa ɔula nui Aɔiataal ma: «Va ga zalaɔa ɔula zeɔei.» ¹⁰ Davide ɔeni ma: «ɔooɔo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, gè meniga ga Sayile ɔa ɔevele betezu ga é va, é Keyila taai ɔoloɔo nɔun maavele ma. ¹¹ Keyila ɔundiɔiiti ta vaazu feezu zea ɔaa? Toun ka vaazu ga ɔite, eɔevelei gè menigai da, nei gè ga ɔa-wotigɛ nui? ɔooɔo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, zoo è naa le ga ze.» ɔooɔo GALAGI gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Ungo, toɔa vaazu.»

¹² Davide ɔeni ma volu: «Sayile ɔa vaana, Keyila ɔundiɔiiti ta vaazu gi levesu po ɔaa, na-o, na-nuiti-yo?» ɔooɔo GALAGI ɔe ma: «Ta wo levesu po.»

¹³ Davide ta ná-kooḡḡ nuiti ti ḡulani Keyila taai va. Ti ḡeni ga nu undozita (600) ḡeḡfala, ti li ve ta zoo ti li ná. Sayile menigai ma ga Davide ḡulaa taai va, é ná-kooḡḡgi ḡaaḡfaleni ma.

Zonatan ná-daalimai

¹⁴ Davide zeelini Zife tevebai zu, é ze gize ḡakamaue ná zeleḡai. Sayile ḡeni gaiziezu folo-o-folo, keḡe GALA ge la ḡeni feeni zea.

¹⁵ Davide suḡwɛeni ga Sayile vilega polu, ga é paa. E yeni Ḣoolesa, Zife tevebai zu. ¹⁶ Názu ḡa Sayile ná-doun zunui Zonatan wuzegeni la, é vile pelei ma, ga é li Ḣoolesa, é Davide inoḡḡ GALA ná-fai zu. ¹⁷ E ḡe ma: «Mina lua, mazoloo kɛe Sayile, yee la zeelia è ma pe. Da masadai ḡeezu Izelayele unda, nòun gè ḡe ga da-zeikobai. Kɛe boḡḡi suḡwɛe ga zekana é ḡeezu la.» ¹⁸ Ti felego ti minazegegi ḡeeni yooḡḡzu, Ḣooḡḡ GALAGI ḡaazu. Davide yeni Ḣoolesa, Zonatan ḡale ma ná-taazu.

Sayile voola vai Davide va

¹⁹ Zife nui tanigaa ti liini Giḡea, Sayile vo be, ti ḡe ma: «Davide looḡḡuue gi zaama, dooḡḡuue Ḣoolesa, ada zeleḡiti Ḣakila ḡizei ma, tevebai zu lekpeḡaue nu yeezazuue. ²⁰ Ee, masagi, ni da po ga è Davide zo, va no, ḡa fe è ya.»

²¹ Sayile ti woogaaḡoteni, é ḡe ti ma: «Ḣooḡḡ GALAGI tuya loo wo ve, woi maawoin wo zogai. ²² Na wo maanɛɛɛzu, à li de, wo tevesuḡeti kwɛe, be ḡa é kaa? Mazoloo gè menige ga keleḡeleḡe gola. ²³ A faiti buuḡete, wo dooḡḡuḡuḡeti kwɛe, naa voluma wo va, wo ma ḡaamai wo mà. Na ye wo volu, naazu ade li. Ni toḡa zooi zu, na gaizie Zuda yooi ma zokogi pe su.» ²⁴ Zife nuiti ti toni da Sayile luḡḡ, ti da li Zife. Naazu Davide ta ná-kooḡḡ nuiti, ti ḡeni Maon tevebai zu, Zuludɛn ma veḡtu nɛmei zu, nii é tevebai zu lekpeḡaue nu yeezazuue.

²⁵ Sayile ta ná-kooḡḡ nuiti ti liini gaiziezu. Davide menigai ma, é yeini, é zei fasa ḡizeiti saama, Maon tevebai zu. Sayile menigai ma, é vileni Davide volu tevebai zu. ²⁶ Sayile ta ná-kooḡḡ nuiti ti ḡeni ziezu gize ḡakamaue gilazu velei, Davide ta nonoiti ti da zie zoola velei. Davide ḡeni velazu ga suvile Sayile va. Sayile ta ná-kooḡḡ nuiti ti ḡenina zeelizu Davide ta ná-kooḡḡ nuiti ma, ti va ti maagaku, ti ti zo, ²⁷ eyɛsu keela zeeli Sayile ma, é ḡe ma: «Va fala! Filiseti nuiti ti kooi vea zooi va.» ²⁸ Sayile ḡaleni ma ga volu velei, é zeḡe Davide volu, é li, é Filiseti nuiti daaḡomi, ga kooi. Naa ḡa é keeni ti miná laasei peeni ga Zeegaaḡwe Vasai.

24

Davide ḡele vai Sayile vaa vai va

¹ Davide zegeni miná, é li, é ze En-Geedi, adaḡeti náti maazolooḡsu baai. ² Sayile ḡaleḡai ma ma, é zeḡe Filiseti nuiti polu, é menini ga Davide ḡa En-Geedi yooi ma levebai zu. ³ E yeeloni nu waasavagoo (3 000) va, niiti ti ga salavusu ḡezegɛzegiti Izelayele yooi ná pe su. To-o, naati-yo, ti li Davide ta ná-kooḡḡ nuiti gaiziezu, eyɛsu ti zeeli Doḡḡ Woliiti Ta-Vasaiti ma.

⁴ E zeelini baala sasai ma, nii é ḡeni pele ḡobave, pugi ta ḡeni miná. Sayile looni pugi naa zu, ga é lo doḡḡ zu. Davide ta ná-nuiti ti ḡeni pugi naa boḡaue.

⁵ Davide ná-kooḡḡ nuiti ti ḡeni ma: «Peḡe yeeḡeḡalai ḡa nii Ḣooḡḡ GALAGI ma minazegɛ boni, ga é è zili nui lo è yeezu, nii a ke nii neai è ve, è naa ḡe la.» Davide wuzegeni, é li, é Sayile ná-seḡei laave ta leve ba, Sayile la looni ga naa.

⁶ Davide naa ḡeai ma, zii doḡani, toozei é Sayile ná-seḡe wolai ta leveni ba.

⁷ E ḡe ná-kooḡḡ nuiti ma: «Ḣooḡḡ GALAGI màke, ga gè mina nii ḡeḡfala vai ta ḡe eyɛsu pe, gè va yeeloo màliḡii ma, nii Ḣooḡḡ GALAGI guloi ziaai ma, mazoloo Ḣooḡḡ GALAGI ḡa é guloi ziaa ma.»

⁸ Davide ná-kooḡḡ nuiti suzoni ga naama wooi, é la keeni, naati ti va vala Sayile va. Sayile wuzegeni, é ḡula pugi zu, é da li.

⁹ Naa voluma, Davide wuzegeni, é ḡula pugi zu, é vile Sayile volu, é da toli, é ḡe ma: «Ee, masagi! Málíḡii!» Sayile weleni volu, Davide vileni niibiḡa, é unpilé zooi ma, é náko. ¹⁰ Davide ḡeni Sayile ma: «Lee vaa zu è woilosu naati goo ma, niiti ti ḡeezu è ma: «Davide ḡa pò é faa ḡou ḡe ga de?» ¹¹ Da bōḡḡi è naa ḡaa za ga è-ḡaazugēzēiti, ga ḡooḡḡ GALAGI ḡea za è lōni zēezu, pugi zu. Ti ḡea ḡeni mà, ḡè è vaa, keḡe ḡè è yeḡe ná, ḡè ḡe ma: «Ḗ la yeeloozu màliḡii ma, mazōḡḡ toḡa Ḗooḡḡ GALAGI yiimazeḡeai la, nii é gulōi ziaai ma.» ¹² Ee, kēe, weleni da-zēḡe wolai lakōḡḡi va, é zēa. Ni ḡè da-zēḡe wolai lakōḡḡi ta levea ba, keḡe ḡè la è vaani, gaḡa ga naa ga sili vaa la kisu, ba buzeḡe daalōḡḡma vaa, ḡè la balaa koto ḡeeni è laalōḡḡma. Doun ka è ḡaiziezu ga è paa. ¹³ Ḗooḡḡ GALAGI ḡa é ḡeezu ga tukpōḡaaleve nui de yōḡḡzu, da-o, nà-o. Ḗooḡḡ GALAGI ḡa nōnōi votokula è ma, keḡe nōnū ḡè la yeevōḡḡfuzu è va. ¹⁴ Eḡevelei faalaalii vōḡmai bosu la ga: «Sunou nuiti nō ḡa sunōi ḡa da ḡula ti zu.» Keḡe, nōnū, zēei la ḡea è laalōḡḡma. ¹⁵ Be ḡa mu Izelayele masagi liizu daalōḡḡma ga kōi? Be ḡa è vilesu polu? Gile vōmai, koe fōfō goi nō. ¹⁶ Ḗooḡḡ GALAGI ḡa telebodai ḡe, tō ḡa é ḡeezu ga tukpōḡaaleve nui de yōḡḡzu, da-o, nà-o, toḡa màalobo, toḡa tukpōi lo bē, é kula è ya.»

¹⁷ Davide bēgai ma ga naama bōeiti bo Sayile ma, Sayile gaazaḡani, é ḡe ma: «Doun zunu Davide, da bōḡḡbōḡḡ ka ḡè è woomēnisu nei baa?» Sayile tōzeini ga é da wōḡ gola. ¹⁸ Naa voluma, é ḡeni Davide ma: «È lelebogē, é leve nōnū ba, mazōḡḡ è nuḡōḡḡlai ḡea bē, nōnū ḡè faa ḡoi ḡe ga de. ¹⁹ E nuḡōḡḡlai ḡula keḡema za, nii è keezu bē, tōzei Ḗooḡḡ GALAGI ḡea fēeni è ya, keḡe è la pāani. ²⁰ Ni nui ta a ḡulana sili nui viliba, toḡa da ze ná, é li bōḡḡ yeema baa? Nii è kea bē za, Ḗooḡḡ GALAGI bōḡḡi naama ḡulanumai ve è ya. ²¹ Ḗè kwēega niina ga, da ḡeezu ga masagi, Izelayele masadai ḡa ze ga pagō è yeezu. ²² Ḗonana bē, Ḗooḡḡ GALAGI laaseigi zu, ga è la màvofodai ḡaalevea, naa voluma, è la kēe vlei laaseigi balega.»

²³ Davide ḡonani Sayile vē. Sayile ḡaleni ma ná-taazu, Davide balaa ta ná-kooḡḡ nuiti ti ḡale ma ti-lōḡḡfuzuvē.

25

¹ Naama ziegi zu Samiyele zaani. Izelayele nuiti pē ti ḡaalēni ba, ti ná-saa wōḡi wo, ti maḡḡuluni ná-taazuvē Lama.

Nabale faanē wuuḡwēetalai ḡe vai ga Davide

Naa voluma, Davide vileni pelei ma, é li ga Palan tevebai zu vele. ² Zunui ta ḡeni Maon, é ga kpetē nu wola, kōligiti ti ḡeni Kaalemele taa goi zu. Baalagi ḡeni zea ga waasavagō (3 000), bolii ḡe zea ga waagila (1 000). Niima ziegi zu é ḡeni Kaalemele, é da ná-baalagiti maaleḡai leve. ³ Zunui nii ḡeni ga Kalebe mavofodai zu nui ta, daa ḡeni ga Nabale, anzai laa ḡe ga Aḡigayile. E ḡeni ga ḡima anzanu, pagai balaa, keḡe sinigi ná-fai baani, sunou.

⁴ Davide menini tevebai zu ga Nabale ḡa ná-baalagiti maaleḡai levezu. ⁵ E yeeloni zunu lounḡo puugō va, ná-nuiti saama, é ḡe ti ma: «À li Kaalemele, wo Nabale luḡḡ bē. ⁶ Wo ḡe ma: «E-zii zuḡooza! Ziileigi ḡe è vē, da-o, da-veleyeḡeiyō, ta nii pē é ga dōnō. ⁷ Ḗè menige ga da da-vaalagiti maaleḡai levezu. Tama da-vaala make nuiti ti ḡea gi va, gi la faa ḡou ḡeeni ga tiye, ti la valani ani nōpē ma, yeeḡeḡalai naa pē su, nii ti kea Kaalemele. ⁸ Ti ḡaazaḡa ma, ta zoo ti bo è ma. Naa ḡa é ba, yeezei nà-zunu lounḡoiti bu ga pagō, tōzei gi vaa gi zoloo

feti voloi ma. Naa maavele ma, nii nɔpe é è ya, naa ve gi ya, gei gi ga da-wotigé nuiti, gá è-loun zunui Davide.» »

⁹ Davide ná-zunu loungoiti seeliai ma, ti naama woointi pe daazeelini Nabale ma, Davide laaseigi zu. Naa vɔluma ti maage kpɔ. ¹⁰ Nabale ti woogaaɔvoteni, é ge ti ma: «Be ga é ga Davide? Be ga é ga Izayi ná-doun zunui? Niizu botigé nu mɔinmɔin ka velazu, ti zege ta-luɔ keegeiti pɔ be. ¹¹ Nɔun gè nà-bului, ta nà-ziei zege, ta nà-suai, nii gè kevele betai nà-baala maalega leve nuiti be, gè fe naama nuiti zea, niiti gè la ti-zegezu gwεε?»

¹² Davide ná-zunu loungoiti ti vɔluazoni, ti gale ma, ti Nabale ná-kpɔeiti pe daazeeli Davide ma. ¹³ Davide gɛni naazu ná-kɔɔɔɔ nuiti ma: «Wo gɛlagilagi pe ge ná-boɔa zɔkpɔi gɛli zaama.» Davide ta ná-nuiti pe ti ta-woɔa zɔkpɔiti gilini zaama. Nu unnaanigɔ (400) ga é vileni polu, nu unfelegɔ (200) ye kasɔiti koba.

Abigayile bɔ fai Davide va ga ná-gɛmalai

¹⁴ Nabale ná-botigé nu gɛla ge liini, é naama vaiti pe daazeeli Nabale anzai Abigayile ma, é ge ma: «Davide keelaiti tevege, ti zege tevebai zu, ga ti gá-galamɔin luɔɔ, keke é la yeezeini ti wu ga pagɔ. ¹⁵ Nui naati ma, ti gɛni ga nu vagɔ gi ve, ti la faa nɔu nɔpe keeni ga giye, ani nɔpe ge la gɛlani gi ya, yeedegalaai naa pe su, nii gi keeni ti gɔba. ¹⁶ Kpidii vee folo va, ti gɛa gi ma ga sigigi, yeedegalaai naa pe su, nii gi keeni ti gɔba, gi da baalagiti kɔnɔkula. ¹⁷ Naa ga é ba, gɛsiε naazu ga pagɔ, nii da ke, mazɔɔ ni è la faa gɛeni, maanɔɔi ga é vaazu gá-galamɔin vɔ, ta ná-peleyegei. Tɔ ma, toɔa ga nu naka, nu la zooga faa nɔpe bosu ma.»

¹⁸ Abigayile suvileni, é bulu unfelegɔ (200) zege, kɔɔ woole felegɔ dɔɔi zu, baala dɔɔlugɔ niiti ti gɛvele betea gɛni de niina, kɔɔ gani zu lɔɔlugɔ ani gae geegai zu, leezen vɔɔi zeepe ungila (100), ta koolegɔole fɔɔi ma buun ba unfelegɔ (200), é ti pe daani soovalegiti kɔma. ¹⁹ E ge ná-botigé nuiti ma: «À lo tɔgɔ, nà wo vɔlu.» Sinigi Nabale la gɛni faa nɔpe kwεε naama vaiti su.

²⁰ E gɛni zeini ná-soovalegi gɔma, é da yei, gizei gɛni gaazu luɔɔ. Naazu ma Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti da va ga pɔ pele, gaamago é bɔɔɔ gɛani naati kakala.

²¹ Naazu Davide begai ga ge bɔɔɔ ma: «Gè nii gɔligiti makege nɔ fuun tevebai zu, ga ta mina loo ya, é nà-faa vagɔi zuloa ga faa nɔi. ²² GALA ge sò ná-ziiɔaawanai pe su, ni é zo za ma, é li lina vɔ, nà zunu gɛla kpalaa ze ná vulua Nabale ná-pelei wu.»

²³ Abigayile Davide gɛai ma, é gɛlani ná-soovalegi gɔma ga suvilε, é gaazuyei zɔɔi ma, é nɔkɔ Davide gɔgɔwu. ²⁴ Naa vɔluma é looni kɔgɔwu, é ge ma: «Màliɔii, va bu ga niima vaa nɔi pe ge ge ga unma gasɔ! Va bu, nèi gè ga da-wotigé anzanui, gè bɔe è vɔ, woilo gɔo ma. ²⁵ Màliɔii, mina wele nu nakai Nabale va, mazɔɔ daaseigi soge gɛzegeze: daa ga ga Nabale, poluve ga nu nakai, tama vele gɛna é ziezu la. Nèi gè ga da-wotigé anzanui, gè la zunu loungoiti kaani, niiti è ti leveni. ²⁶ Kele gè gɔnaa Gɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma dei è vulua, ga Gɔɔɔɔ GALAGI ga é pele besaga è luɔɔ ga è mina lɔ nu vaa vaa zu, baa è va potokulai ge bɔɔɔ ve. Màliɔii è zili nuiti pe ti ge ga Nabale gɛvele. ²⁷ Yeezei vebeanii nii wu, gè vaa la, è gaagwe zunu loungoiti ba, niiti ti è vɔlu, màliɔii. ²⁸ Soma è nà-faa nɔi zuvaaye bè, nèi gè ga da-wotigé anzanui. Dàave da ga Gɔɔɔɔ GALAGI ga masadai veezu è ya, da-o, da-veleyegei-yo, mazɔɔ màliɔii da losu gɛezu Gɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔɔɔ vaiti su. Ni nu a wele na è zie velei va, è-zii ma voloiti su, nu la è ga ga sɔba nu. ²⁹ Ni nui ta a vilena è vɔlu ga é è vaa, Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ga màliɔii è-yenvui make gɔba, nii a ke è ye fulu nuiti saama. Kele toɔa è zili nui yenvui vili ya poun, ege

fɛlɛvɛlɛ ka ani vili ya. ³⁰ Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI besu la ga faa vagɔi naati pɛ ke è vɛ, niiti é minazɛɛɛgai ga tiye è vɛ, é è ɔɛ ga Izelayɛle ná-totuɔɔɔi, ³¹ mǎliɔii è-yii la bɔlɔa è ɔoozu, baa è va nimiza bɔɔɔ ma ga è va ɔɛ nu vaani nɔ fuun, baa è va potokulai ɔɛ bɔɔɔ vɛ. Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI besu la ga faa vagɔi ɔɛ è vɛ, mǎliɔii, ɔiɛ sù, nɛi gè ga da-wotiɔɛ anzanui.»

³² Davide ɔɛni Aɔigayile ma: «Mamagi ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI vɛ, Izelayɛle ná-GALAGI, nii é è levega za dǎaɔomisu. ³³ Tuya ɔa è ma da-ɔimɔla vagɔi ma vaa zu, tuya ɔa è ma balaa è pele besa fai zu tũɔɔ ga gè mina nu vaa, gè mina potokulai ɔɛ bɔɔɔ vɛ. ³⁴ Gaamazuu gè ɔonaa Gɔɔɔɔ GALAGI ma, Izelayɛle ná-GALAGI, nii é vulua, ga é pele besagɛ tũɔɔ ga gè mina faa ɔuu ɔɛ ga de. Ni naa laade, ni è la ɔɛni dǎaɔomini fala, é zo niizu ma, é li lina sobui vɔ, zunu ɔila kpalaa ge la mɔ ɔɛni yɛga vulua Nabale ná-pelei wu.» ³⁵ Davide yeezeini veɛanii wu, nii Aɔigayile vaani la pɔ, é ɔɛ naa ma: «Gale ma, è li da-velei wu, ziileigi ɔɛ è vɛ. Gè è woomɛniga, gè yeezei bu, eɔɛvelei è bogai la mǎ.»

Davide Aɔigayile zeɛɛ vai ga anza

³⁶ Aɔigayile zeelɔi ma, é kaani ga Nabale ɔa fetii ɔulazu eɔɛ masa. Gola ɔoozunɛɛni, dɔɔi sogai, é la ɔɛni faa nɔpɛ boni naa ma, eyɛsu sobui. ³⁷ Kele sobui, Nabale ná-dɔɔi ɔulaai ma gaazu, anzai naama vaiti pɛ boni ma, niiti ti levegai. Nabale yii doɔani, suvidi. ³⁸ Folo puugɔ levegai ma, Gɔɔɔɔ GALAGI doɔani, é za.

³⁹ Davide mɛnigai ma ga Nabale zaa, é ɔɛni ma: «Mamagi ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI vɛ, nii é mǎaloboga, siɛgi zu Nabale ɔɛni pɔomusu la. Mamagi ɔa bɛ, é pele besaga tũɔɔ, ga gè mina faa ɔuu ɔɛ. Tɔ ɔa é Nabale ná-faa ɔuu ɔasɔi la tɔ bɔɔɔ unma.»

Naa vɔluma, Davide keela leveni Aɔigayile ma ga naa ɔɛ ga anzai. ⁴⁰ Ti zeelini Aɔigayile vɔ bɛ Kaalemele, ti ɔɛ ma: «Davide gi levege è vɔ bɛ, mazɔlɔ toɔa pɔ ga è ɔɛ ga anza.» ⁴¹ E wuzɛɛni gaamanɔ, é nɔkɔ zɔoi ma, é ɔɛ ma: «Kɛvele bɛtɛvɛ, ga gè ɔɛ ga duɔi, gè da mǎliɔii ná-botiɔɛ nuiti kɔɔɔiti maagba.» ⁴² Naa vɔluma è wuzɛɛni, é zeɛ soovalegi ɔoma, é vile pelei ma ta Davide ná-keelaiti, ná-botiɔɛ anzanu lɔlugu ɔa é maazaani. Uele ɔana é ɔɛni la ga Davide anzai.

⁴³ Tei Davide Zizeleyɛle nui Ayinoame zɛɛni, ti felegɔ ti ɔɛni ga Davide anzaiti. ⁴⁴ Mikale nii é ɔɛni ga Davide anza mɔungi, naa keɛɔɛ Sayile feeni Paleti vɛ ga vului, Layise ná-doun zunui, nii é ɔɛni ga Galime nui.

26

Davide ɔɛle vai volu Sayile vaa vai va

¹ Zife nuiti ti liini Giɔɛa, ti ɔɛ Sayile ma: «Davide lɔɔɔvɛ Gakila ɔiɛzi ma, tevebai ɔɔbavɛ.» ² Sayile liini Zife tevebai zu, ga é Davide ɔaizɛ. Nu waasavagɔ (3 000) ɔa é ɔɛni polu, niiti ti ga salavusu ɔɛɛɔɛɛgiti Izelayɛle yooi ná pɛ su. ³ E ná-kɔlɔɔɔai vɔuni Gakila ɔiɛzi ma, tevebai ɔɔbavɛ pele laavɛ. Naama ziɛgi zu Davide ɔɛni niizu tevebai zu. E mɛnigai ma ga Sayile vileɛɛ polu, é da ɔaizɛ tevebai zu, ⁴ é nɛnɛgiti teveni dɔɔɔfuzu, é kwɛɛni naazu ga Sayile vaa ga ɔite.

⁵ Davide wuzɛɛni, é vile pelei ma, é zeelini vɛ Sayile ná-kɔɔbɔgi vɔuni ná, é wɛle ga pagɔ, é Sayileni daazuvɛ ɔa, ta ná-kɔɔɔfulubai Abenɛɛl, Nɛɛl ná-doun zunui. Sayile ɔɛni laani kɔlɔɔɔai zaamavɛ, ná-salavusuiti ti laani maɔɔoolii zu.

⁶ Davide Gɛte nui Ayimeelɛke lolini, ta Aɔisayi, Seluya ná-doun zunui, Zoabe keɛɔɛlɔin, é ti ɔaazaɔani, é ɔɛ ti ma: «Wo zaama, gá bɛ ɔa gi liizu Sayile vɔ bɛ, kɔlɔɔɔai zu?» Aɔisayi ɔɛ ma: «Nɔun, kɛvele bɛtɛvɛ ga de li.»

⁷ Davide ta Aʒisayi ti lɔni kɔvɛbei zaama ga kpidii, ti Sayile ɟaani laani zaamazuvɛ, kɔlaɟai zu, nɔ-kpɛɛin baɔai unbuavɛ zooi ma. Aʒenɛel ta salavusuiti ti laani maagoolii zu.

⁸ Aʒisayi ɟɛ Davide ma: «GALA ge è zili nui lɔa za è yeezu. Va bu gè sɔ ga kpɛɛin, ná ɟɛ ɟila nɔ, felesie vaa la ba.»

⁹ Kɛɛ Davide ɟɛni Aʒisayi ma: «Mina paa! Mazɔlɔɔ bɛ ɟa a yeeloo naama nui ma, nii GALA ge yimazeɟeai la, é gulɔi ziaai ma, ma nui ɟɛ ga sɔbalala nu? ¹⁰ Gè ɟonaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga ɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔi ɟa é nii yenvui zɛɟezu ga saai, ɔaa é undaavili kɔɔi zu. ¹¹ ɔɔɔɔ GALAGI kɔzo naa ma, gè va yeevɔɔɟu naama nui va, nii é gulɔi ziaai ma. Kpɛɛin nɔ zɛɟe, nii é unbuavɛ, ta zie woolei, de li.»

¹² Davide kpɛɛin ta zie woolei zɛɟeni, niiti ti ɟɛni Sayile unbuavɛ, ti da li. Nu nɔpɛ ge la ti ɟaani, nu la looni ga ná, tanɔpɛ ge la ɔalaa wuunni, ti pɛ ti ɟɛni niizu, mazɔlɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI niimɛni wolai leveni ga tiye.

¹³ Davide pɛtugi maaleveni, é lo gize unnavɛ ɟoozama, ti yɔɔɔzu ɟooza ta Sayile ná-kɔlaɟai. ¹⁴ E tɔzeini ga woɔɟula Nɛel ná-doun zunui Aʒenɛel ma ta ná-kɔvɛbei, é ɟɛ ma: «Aʒenɛel, è la ɔɔɔɔavotesu?» Aʒenɛel ɟɛni ma: «Bɛ ɟa ga de, deɪ è ɔainsu masagi woizu?»

¹⁵ Davide kpɔɛi zɛɟeni volu, é ɟɛ Aʒenɛel ma: «Da ga zunu ɟiteɟite, è ɟɛɟala nɔpɛ ge la Izelayɛle, lee vaa zu mu è la masagi makɛni, è-maliɟii? Mazɔlɔɔ nubuseiti saama nui ta vaavɛ, ga é è-maliɟii da-masagi vaa. ¹⁶ Nii è keai, é la vani. Gè ɟonaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga wo maanɛvɛ ga wo za, mazɔlɔɔ wo la masagi makɛni, wo-maliɟii, nii ɔɔɔɔ GALAGI gulɔi ziaai ma. Welɛna! Mini ɟa masagi ná-kpɛɛin ta ná-zie woolei ti ná, niiti ti ɟɛa unbuavɛ?»

¹⁷ Sayile Davide wooi ɟwɛɛni, é ɟɛ ma: «Dòun zunu Davide, è-wooi ɟa gè mɛnisu ɔaa?» Davide ɔooɟaavoteni, é ɟɛ ma: «Ungo, masagi maliɟii, ɔooi ɟa è mɛnisu.» ¹⁸ E ɟɛni ma: «Lee vaa zu maliɟii vilesu pɔlu, nèi gè ga ná-botigɛ nui? Lee ɟa gè kea? Faa nɔi bɛgele ɟa é ga sɔgi? ¹⁹ Niizu, maliɟii, soma é woilo ɔooi ma, nèi gè ga ná-botigɛ nui: Ni ɔɔɔɔ GALAGI ɟa é è laavilisu mà, naazu é soma é yeezei zalaɟa ɟila bu, naa ziilei, kɛɛ ni nuiti ka ti è laavilisu mà, ɔɔɔɔ GALAGI ɟa ma nuiti foovo, mazɔlɔɔ ta kpɛɛzu ga ti kùla zooi va za, nii ɔɔɔɔ GALAGI feai ná-nubuseiti zea ga tɔnɔ, kɛvɛ eɟɛ ta ɟɛ ɟɛɛzu mà: «Li, è gala kiligiti deɪ.» ²⁰ Kɛɛ, ee! Mà nɔmai mina vu kae ɔɔɔɔ GALAGI ɟaazu ɟɔpoluma, mazɔlɔɔ Izelayɛle masagi liivɛ ga kɔɔi koe fɔfɔ go nɔ laalɔɟoma, eɟɛ ta ɟɛ kakalo kpɛɛzu gizeiti ma.»

²¹ Sayile ɔainni, é ɟɛ ma: «Gè kotoi ɟɛa. Gale ma è va, dòun zunu Davide, mazɔlɔɔ gè la mɔ faa nɔu nɔpɛ kea ga de, tɔzei zɛnvui vizɔga za è ɟaazu. Gimalala vaa ɟa gè keai, gè faaɟaaza golai ɟɛa.» ²² Davide ɔooɟaavoteni, é ɟɛ ma: «Masagi, da-bɛɛin ɟa é vɛ, da-wotigɛ nui gila ge va é seɟe. ²³ ɔɔɔɔ GALAGI ɟa ɛɛɛ pɛ ná-telebodai, ta ná-woɔɟɛɟiladai zulɔnɔgi ve zea, mazɔlɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI ɟɛa è veeni zèa za, kɛɛ gè la vaani bu, gè va yeevɔɔɟu naa va, nii ná-gulɔi ziaai ma. ²⁴ Eɟɛvelei è-yenvui vizɔga la gàazu za, ná ɔalaa zɛnvui vizɔ ɟana kae ɔɔɔɔ GALAGI ɟaazu, é kùla kidaaviligi pɛ su.» ²⁵ Sayile ɟɛni Davide ma: «ɔɔɔɔ GALAGI tuya loo è vɛ, dòun zunu Davide. Da vaazu faa wola mɔinmɔin kɛɛzu, nii nɔpɛ da tɔzei, ti pɛ su ɟa nɛɛ.» Naa vɔluma Davide liini ga vɔ pelei, Sayile ɔalaa ge li ná-taazu.

27

*Davide lɔɔɟu vai volu
Filiseti nuiti pɔ bɛ*

¹ Davide ɣisiɛni, é ɣe bɔɣɔ ma: «Yeeta Sayile ɣa vaazu vɔnisu mà, é pàa. Nii pagai ga gè ke, naa ɣa ga gè vela, gè li, gè lɔɣɔ Filiseti nuiti ta-yooi zu, nii a ke Sayile looɣo ɣàiziezu Izelayele yooi zu, naazu kula ɣana zea.» ² Davide wuzegeni, ta nu undɔzitai (600) niiti ti ɣeni ba, ti li Maoke ná-doun zunui Akise vɔ be, Gate masagi. ³ Davide ta ná-kɔɣɔ nuiti ti liini, ti ze Gate masagi Akise ɣoba, eɛ pe ta ná-peleyegɛi, Davide balaa, anza felegɔiti ti ɣeni zea, Ayinoame Zizeleyele nui, ta Kaalemɛle nui Aɓigayile poanzai, nii Nabale zeni. ⁴ Ti liini, ti naa laazeeli Sayile ma, ga Davide vela, é li Gate. Sayile looɣoni Davide ɣaizie vai va.

⁵ Davide ɣeni Akise ma: «Ni da ke è faabɔɣɔ ɣe bè, seizu ve zèa dɔbɔzu laai ta zu, ve nà li, gè ze ná. Mazɔlɔ é la ga faa vago ga nɛi gè ga da-wotigɛ nui, gè ze è ɣoba, masa taai zu.» ⁶ Naama voloi nɔ Akise Sikelage laai veeni zea. To ɣa é kea Sikelage ɣeni la ga Zuda masagiti tɔnɔ eyesu za. ⁷ Davide keeni Filiseti yooi zu ga kona gila, alu naanigɔ.

⁸ Davide ta ná-kɔɣɔ nuiti ti ɣeni liizu, ti da kɔi ve Gesuul nuiti ba, ta Giileze nuiti, ta Amaleke nuiti, nuɓusei niiti ti ɣeni zooi naazu kaite Suul letegi, é zeeli Ezipete yooi ɣwɛpelemave. ⁹ Davide ɣeni naama yooi zuɣologolosu, é la ɣeni zunu baa anzanu yesu vulua. E ɣeni vaazu ga baalagiti, boliiti, nikiiti, soovalegiti, ɲɔmɛiti, ta segeiti, a la ɣalena ma, é ɣeni liizu Akise vɔ be. ¹⁰ Akise bɛna Davide ɣaazaɣa, é ɣe ma: «Bɛni ka za wo kɔi veai ti va?» Davide ɣeni gooɣaavotesu, é ɣe ma: «Zuda yooi lekɛmave nu yeezazuve,» baa «Yelaameyɛle yooi lekɛmave nu yeezazuve,» baa «Ken yooi lekɛmave nu yeezazuve.» ¹¹ Davide la ɣeni nu nɔpe zesu vulua, é ɣeni ga zunu, baa anzanu, é va lii la Gate vɔ, mazɔlɔ é ɣeni ɣeezu bɔɣɔ ma: «Ti mina poluvaawo bo ga sɔgi ɣa nii baa nii.» Naa nɔ ɣa Davide ɣeni keezu, yeeɣɛɣalai pe daawu, nii é keeni Filiseti nuiti ta-yooi zu. ¹² Akise laani Davide la ga gola, é da ɣe bɔɣɔ ma: «Davide bɔɣɔ wɔinzeɣea ná-nuiti ma, Izelayele nuiti, toɣa yesu bù ɣɔ, é da botii ɣe bè.»

28

¹ Naama ziegi zu Filiseti nuiti ti ta-ɣɔvɛbɛi ɣaalɛni ba, ga ti kɔi ve Izelayele va. Akise ɣeni Davide ma: «Keeni è kwɛɛ ga da-o, da-nuiti-yo, wa ɣeezu gi vɔ pelei kɔi nii zu.» ² Davide ɣeni Akise ma: «Naa vage, da vaazu kaazu, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, nii gè vaazu keezu.» Akise ɣeni Davide ma volu: «Gè è zeɣea ga màke nui, eyesu ɣɔ.»

Sayile lii vai *ɣɔve laawooleve anzanui ta vɔ be*

³ Ná laa yɔɣɔzu, Samiyele zaani, Izelayele pe ge ná-saa wɔlɔi wo, ti maagulu ná-taazuve Lama. Sayile ɣɔve laawooleve nuiti pe kulani Izelayele yooi va, ta niiti ɣɔvɛiti ti velela vele vaiti bosu ti ma.

⁴ Filiseti nuiti ti ɣaalɛni ba, ti ta-ɣɔɔlaɣai vu Sunɛme. Sayile Izelayele pe ɣaalɛni ba, ti ta-ɣɔɔlaɣai vu Gilebo. ⁵ Sayile Filiseti nuiti ta-ɣɔɔlaɣai ɣaai ma, dualuagi soni, sasuɓalini gola. ⁶ Sayile ɣooɣo GALAGI ɣaazaɣani, keɛ ɣooɣo GALAGI la keeni, é va gooɣaavote, ga segiti, baa gaazaɣa sɔlaiti, baa GALA goo wo nuiti maavele. ⁷ Sayile ɣeni ná-botigɛ nuiti ma: «À anzanui ta ɣaizie bè, nii a zoo é ɣɔvɛiti daawooleve, gè li pɔ be, gè gaazaɣa.» Ná-botigɛ nu wolaiti ti ɣeni ma: «Anzanui ta ɣa En-Dɔɔl, nii a da ɣɔvɛiti gaazaɣa.»

⁸ Sayile bɔɣɔ maavaliboni, é sege ɣiligaa loo ɣɔba, é zunu felegɔ vile volu, ti li En-Dɔɔl, ti zeelini anzanui vɔ be ga kpidii, Sayile ɣe ma: «Nà pɔ ga è velela vele vaiti bo bè, ga è ɣɔvɛi ta laawooleve bè, nii gè ɣeezu, è toli.»

⁹ Anzanui ɣeni ma: «È suɣwɛɛ sɔ ga Sayile ɔvɛ laawooleve nuiti kulavɛ zooi va, ta niiti ɔvɛiti ti velela vele vaiti bosu ti ma, da ɣɛɛzu è balii ɛ tũɔɔ ɔaa? Sàa vai ɣa è pɔ ɔaa?»

¹⁰ Sayile ɣonani Ɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, é ɣe ma: «Gè ɣonaa Ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga faa ɲɔu nɔpe ge la ɣula niima vai zu, é va zeeli è ma.»

¹¹ Anzanui ɣeni ma: «Be ɣa è ɣɛɛzu gè toli è ve?» Sayile ɣe ma: «Samiyele loli bè.» ¹² Siɛgi zu anzanui Samiyele ɣaani la, é wola ɔainni, é ɣe Sayile ma: «Lee vaa zu è yaavazu? Da ɣa è ga Sayile.»

¹³ Masagi ɣeni ma: «Mina lua, keɛ begele ɣa è kaazu?» Anzanui ɣe ma: «Galagi ta ma zii ɣa gè kaazu, é da ɣula zooi wu.»

¹⁴ Sayile ɣe ma: «Kɛvelei ɣa ɣale?» Anzanui gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Kɛwola vɔlɔi ve de, é ɛɛzu, maavelevelegai ga segei.» Sayile kwɛɛni ga Samiyele ve, é unpilɛni zooi ma, é nɔkɔ.

¹⁵ Samiyele ɣeni Sayile ma: «Lee vaa zu è ná-dooɣɔgi zuɣolɔɣolɔgai? Lee vaa zu è tɔlisu?» Sayile gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ziiɔɔɔ wɔlai zu, Filiseti nuiti ti kɔɔi laalɛa bù, Ɔɔɔɔ GALAGI ma ge zeɣea bà, é la gòɔɣaavoteni ga GALA goo wo nuiti ɔaa segiti maavele. Gè è lolige ga nii nà ke, è naa ɛ ga ze.»

¹⁶ Samiyele ɣe ma: «Lee vaa zu mu è tɔlisu, ni Ɔɔɔɔ GALAGI ɣɛɛa è va, é ɣea ga è zili nui? ¹⁷ Ɔɔɔɔ GALAGI naa laazeelia, nii é ɣeni gè bo è ma. E masadai ɣulaa è ya, é fe è ɣoba nui ta ya, Davide ya. ¹⁸ Tei è la kɛɛni, è va ɣolo Ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ve, velei é ɣeni ɣɛɛzu, é yeeveɛ la Amaleke nuiti ma, ná-ziigaaawanai zu, è la naa ɣɛɛni. Naa ɣa é kea, Ɔɔɔɔ GALAGI è zosu la ɣani za. ¹⁹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa vɔlɔ wo lɔɔzu Filiseti nuiti zeezu, ɔa-o, Izelayele nuiti-yo. Da-o, è-lointi-yo, wa vaazu pɔ pelei lina, Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa Izelayele ɣɔvɛɛɛi pɛ dɔ Filiseti nuiti zeezu.»

²⁰ Gaamago Sayile yɛni loni, é loo zooi ma, mazɔlɔ é wola luani Samiyele laawooi va. Naa volu, tei é la ɣeni daami woni foloi, ta kpidii, zebe la mɔ ɣeni zea.

²¹ Anzanui vaani Sayile ɣoba, é ka ga naa wola luavɛ, é ɣeni Sayile ma: «Pɛɛ, nɛi gè ga ɔa-wotige anzanui, gè woiloga è-woo ma, gè ɣikula zɛnvui zu, gè naa ɣe, nii è boga mɔ. ²² Da ɔalaa woilona, ɔa-wotige anzanui wooi ma: ɔe gè bulu buɣa ɣila kevele ɔɛɛ è ve, è mi, nii a ke è zebe zɔlɔ, è wuzɛɣe, è vile pelei ma, è ɔa li.»

²³ Sayile ɣɛɛni, é ɣe ma: «Gè la daami wosu.» Keɛ ná-botige nuiti, ta anzanui, ti ɔɔini da, Sayile ma ge woilo ti-woo ma. E wuzɛɣeni zooi ma, é zeɛi betei zu.

²⁴ Anzanui nike ɔokpagi vaani, nii é ɣeni zea, é ɔa make, é bulu vukɔi zege, é gaayɔ, é kpɛɛ ga buluiti, nii ɛvɛ la su. ²⁵ Anzanui daamianigi naati feeni Sayile ta ná-botige nuiti zea. Ti begai ma ga daamii wo, ti wuzɛɣeni, ti li ma ɔidi naa nɔ.

29

Filiseti nuiti ti Davide ɣaaɣale vai ma

¹ Filiseti nuiti ti ta-ɣɔvɛɛɛi pɛ gaalɛɛni ba Afɛke, Izelayele ná-kɔɔlɔɣai vu zie ungi ɣobavɛ, nii é Zizeleyele. ² Filiseti ɣundiguiti ti maabuɣani ga ta-nu ungilagiti, ta ta-nu waagilagiti. Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti vilɛni masagi Akise volu, ti ɣeni voluzu velei. ³ Filiseti ɣundiguiti ti ɣeni ma: «Beni ka ga Eɔulu nui niiti?» Akise ti woogaaavoteni, é ɣe ti ma: «Davide ve, Izelayele masagi Sayile ná-botige nui, é folo mɔinmɔin, ta kona mɔinmɔin kea kɔba, gè la de sɔ kaani, nii nu a peelala su, é lɔzei paa yee ma, é zeeli za ma.»

⁴ Kελε Filiseti ɣundiɣiiti ti yiiɣaawanani Akise ma, ti ɣe ma: «Zunui nii ɣaaɣale ma, υe è seidai ná. E mina yei gi volu kooɣozuve, é mina va ɣeezu ga gi zili nui kooɣo ziegi zu. Nii la vaazu maligiɣi enekesu, keni é gá-nubusei ta leve naa υo.» ⁵ Davide nii nɔ laade ti ɣeni guyei loozu be, ti da kuai wo, ti da ɣe ma: «Sayile vɔnini nu waagilagilagiti ma, Davide ma ge vɔni nu waavuupuugiti ma?»

⁶ Akise Davide lolini, é ɣe ma: «Gè ɣonaa ɢooɣo GALAGI ma, nii é vulua, ga da ga sole nu, neυe bè ga gè da è ɣa koba, ade da lo, ade da ɣula, ada kooυebeli, mazoloo kaipa é vaani koba, gè la de è-zo kaani, è ye ga su za zeelia. Kεle, é maayo ge la Filiseti ɣundiɣiiti be. ⁷ Naa ɣa é ba, ɣale ma, è li, ziileigi ɣe è υe, nii a ke Filiseti ɣundiɣiiti wanama vaa mina ɣe.»

⁸ Davide ɣeni Akise ma: «Lee ɣa gè kea mu, leeni ɣa è kaai bà, nèi gè ga da-wotige nui, é loozei paà yee ma é ɣoba, é zeeli za ma, nii a ke gè mina li, gè va kooi ɣo maligiɣi zili nuiti daalooɣoma?»

⁹ Akise Davide woɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè kwεeni ga è neυe bè, eɣe GALA ná-geezugeela, kεle Filiseti ɣundiɣiiti ka ti ɣeai ma: «E la vilesu gi volu kooɣozuve.» ¹⁰ Naa ɣa é ba, à wuzege lina sobuzobu, da-o, da-ɣalamoin ná-botige nuiti-yo, niiti ti vilegai è volu, à wuzege sobui, woza zu a ɣena kala, wo da li.»

¹¹ Poluma voloi sobuzobui, Davide ta ná-kooɣo nuiti ti wuzegeni fala, ti ɣale ma Filiseti nuiti ta-yooi zu. Filiseti nuiti ti liini Zizeleyele.

30

Amaleke nuiti ti loo vai Sikelage zu

¹ Amaleke nuiti ti kooi υeeni Sikelage va, ta Zuda yooi va, lekpeυave nu yeezazuve. Siegi zu Davide ta ná-kooɣo nuiti ti zeelini la foloi zavasiei Sikelage, ti kaani ga ti taai ɣologologe, ti galaai ga abui. ² Ti anzanuiti soni, ta niiti pe ti ɣeni taazuve, douno υeε kpakolo ba. Ti la ɣeni nu nɔpe paani, kεle ti ti zoni, ti pele zo, ti da li. ³ Davide ta ná-kooɣo nuiti ti zeelii ma taazuve, ti taai ɣaani galaai. Ti-anzanuiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti, ti zogai ga koo luaiti, ti li ga tiye. ⁴ Davide ta nubuseiti ti ɣeni polu, ti toozeini ga bainga, ti da wolo, eyesu zebeli pe ge ɣula ti ya. ⁵ Ti Davide anza felegaiti pe soni ga duoi, Ayinoame Zizeleyele nui, ta Aɣigayile poanzai, nii Kaalemεle nui Naɣale zeni.

⁶ Davide yii wola ɣoloni, mazoloo nubuseiti ti ɣeni ɣeezu, ti so ga kotui, é za, toozei ti ɣilagilagi pe ti yii ɣeni zoolu ga ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti ta-vai. Kεle Davide ɣooɣo ɣalivaani ɢooɣo GALAGI ma, ná-GALAGI, é zεbe niine zoloni volu.

⁷ Davide ɣeni zalaɣa ɣula nui Ayimeeleke ná-doun zunui Aɣiataal ma: «Oa ga zalaɣa ɣula zεgei, nii ɢooɣo GALAGI ɣaazaɣasu da.» Aɣiataal vaani la, é fe zea. ⁸ Davide ɢooɣo GALAGI ɣaazaɣani, é ɣe ma: «Nà zoo nei gè vile niima nuiti polu? Nà vilena ti volu, nà ti ɣooɣozumεn nei?» ɢooɣo GALAGI gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Vile ti volu, da ti ɣooɣozumεnsu, nii pe ti liai la, è ti pe unmo.»

⁹ Davide ta ná-nu undozitaiti (600) ti vileni pelei ma. Ti zeelii ma Bezool kotudei ma, tanigaa ti yeni miná. ¹⁰ Davide vileni nɔ pelei ma, nui naati polu, ta nu unnaanigo (400), nu unfelego (200) zoiti ti ɣoloni, ti la zooni ti va Bezool kotudei bude, naati ti yeni miná.

¹¹ Ti Ezipete zunui ta ɣaani dooi zu, ti so, ti lii la Davide υo. Ti bului veeni zea, é mi, ti ziei ve zea, é boole, ¹² ti koolegoolegi ma waa vooi ta veeni zea, ta zeepe felego leezen vooi zu. Kpegai ma ga daamii wo, é zεbe zoloni, mazoloo é keeni ga folo savago, ta kpidi savago, é la daami wosu, é la boolezu.

¹³ Davide gaazaɗani, é ɗe ma: «Be ná-nu ɗa ga ɗe? Mini ɗa è zeɗezu ná?» E gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Nà ga Ezipete zunu lounɗo, Amaleke zunui ta ná-duɗ ɗa ga ze, folo savago ɗa ná-duɗ keeɗei tɔai ya, mazɔlɔ gè la ɗeɗeni. ¹⁴ Kɔɔi ɗa gi liai gi too, Kelɛte yooi zu lekpeɗaɗe nu yeezazuɗe, Zuda yooi, ta Kalɛbe yooi lekpeɗaɗe nu yeezazuɗe, gi abui loge balaa Sikelage va.»

¹⁵ Davide gaazaɗani, é ɗe ma: «Da ke è lo tũɗɔ, de zeeli kɔɔɔgi naa ma?» Ezipete zunu lounɗo ɗeni Davide ma: «Gona bè GALA daaseigi zu, ga è la pàa, ta è la fèa ná-duɗ keeɗei ya, naa a ɗeena, ná lo è luɗɔ, de zeeli ti ma.»

Davide zie vai Amaleke nuiti bu

¹⁶ E lɔni Davide luɗɔ, ti zeeli Amaleke nui naati ma, ti vazagai naama you yɔɗɔzuɗe, ti da daamii ta kpɔlei wo, ti da fetii ɗula, koozunɛɛi maavele ma, é lɔzei naama ani mɔinmɔingi vaa va, nii ti soni kɔɔi zu, Filiseti yooi, ta Zuda yooi zu. ¹⁷ Davide kɔɔi ɗeɗeni ti va gosui, é ye ti vaazu, eyesu poluma voloi kpɔkɔi. Tanɔpe ge la ɗulani zea, keni zunu lounɗo unnaanigɔiti (400), niiti ti zeini ɗɔmɛiti kɔma, ti ɗela. ¹⁸ Davide naati pe unmɔɔni, niiti Amaleke nuiti ti ti zeɗeni, é anza felegɔiti balaa unmɔɔni. ¹⁹ Ti la ɗeni ɗalani nu ɗila kpalaa ma, dounɗo zu, kpakologaa zu, zunu lounɗo, ɓaa anzanu lounɗo, nii pe é zoni kɔɔi zu, ti la ɗalani gilazu balaa ma. Nii pe ti kulani ti ya, Davide ɗaleni ma ga ti pe. ²⁰ Davide togani ɗeleɗeleɗegiti, ta ma ɓaazagiti soni, nui niiti ti ɗeni lɔni togani ɓulugi naati tuɗɔ, ti ɗeni ɗeezu ma: «À ka, nii ɗa Davide sogai kɔɔi zu.»

Kɔɔzoganii ɗaagɗe vai

²¹ Davide zeelini nu unfelegɔiti (200) ma, niiti ti ɓɔlɔni, ti la ɗeni zooni ti va ɗile polu, ti yeɗi Bezɔɔl kɔtudɛi ɓɔ be. Naati ti ɗaani Davide laaɗomisɔ, ta nui niiti ti ɗeni polu. Davide maabuɗani ti va, é ti luɓɓ. ²² Nui niiti ti ɗeni Davide ɓolu, nu ɗɔiti ta nu ɗakai tanigaa ti ɗeni ti zaama, ti da ɗe ma: «Tei ti la ade maazaani kɔɔɗɔzuɗe, nii pe ade sogai kɔɔi zu, tɔnɔ la ba, keni ti-anzaiti, ta ti-lointi nɔ ɗa ta ve ti ya, ti da li.» ²³ Kele Davide ɗeni ti ma: «Kɛɛlointi, à mina naa ɗe, ga nii Gɔɔɗɔ GALAGI feai ade ya, mazɔlɔ é ade makega, é naati dɔ ade yeezu, niiti ti laaleai ade wu. ²⁴ Be ɗa é woilosu wo-woo ma niima vai zu? Zɔi diai kɔɔɗɔzuɗe, ta nii zegai kasɔiti koba, tɔnɔi ɗa ɗeezu ga ɗevele, ti gaagɗe yɔɗɔzu ɓɔma.» ²⁵ Uele ɗana è ɗeɗeni la, é lɔzei naama voloi ma, é li ga naa luɗɔ ɗelei, ti naa ɗeɗeni ga tɔgi, ta devei Izelayele yooi zu, zaagaza tɔgi naa ɗa ná.

²⁶ Davide liai ma Sikelage, aniiti ti zogai kɔɔi zu, é naati gaagɗeɗeni, é ta leve ɓɔlɔlɔiti ma, Zuda ɗundiɗiiti, é ɗe ti ma: «Wo-zabai ɗaa, kulaai anii naati su, ti zogai kɔɔi zu, nii kɔai Gɔɔɗɔ GALAGI zili nuiti daalɔɗɔma.» ²⁷ Uele ɗana é keɗeni la Beetele geleiti be, é ta leve Lamɔte ɗundiɗiiti ma ti lekpeɗaɗe nu yeezazuɗe yooi zu, é ta leve Yatiil ɗundiɗiiti ma. ²⁸ E ta leve Alɔweɛl ɗundiɗiiti ma, ta Sifemɔte ɗundiɗiiti, é ta leve Esetemoa ɗundiɗiiti ma. ²⁹ E ta leve Lakale ɗundiɗiiti ma, é ta leve Yelaameyele laa wolaiti su ɗundiɗiiti ma, ta Ken laa wolaiti su ɗundiɗiiti ma. ³⁰ E ta leve Gɔɔlema ɗundiɗiiti ma, ta ɓɔɔl-Asan ɗundiɗiiti, é ta leve Atake ɗundiɗiiti ma. ³¹ E ta leve Geebelɔn ɗundiɗiiti ma, ta ɗe kpein Davide ta ná-kɔɔɗɔ nuiti ti leɗeni ná.

31

Sayile zaa vai

(1 Dɔlɔ Seɗe 10:1-12)

¹ Filiseti nuiti ti kɔɔi ɗeɗeni Izelayele nuiti ba. Izelayele nuiti ti ɗalani ti va, ti ma mɔinmɔin ge zaani ti zaama, Gileɓoa gizei ma. ² Filiseti nuiti ti ɗaavoteni ga ɗiteɗite Sayile ma, ta ná-doun zunuiti. Ti ná-doun zunuiti paani: Zonatan,

Aḡinadaḡe, naa uεε Malekisua va. ³ Kooi ḡaavoteni Sayile nḡ ma niina. Kile pili nuiti ti kaani, é wola lua.

⁴ Sayile ḡeni ná-kooḡḡ zoolá zeḡe nui ma: «Da-woḡa zḡkpḡi ḡula ma laḡagi zu, è pàa, nii a ke tatipeleuolulala nui niiti ti mina va pàazu, ti va baagula mà.» Kele naa la ḡeni keeni, tḡzei é ḡeni balizu ga dualuagi. Sayile ḡoḡi da ná-boḡa zḡkpḡi zeḡe, é lo ga. ⁵ Ná-kooḡḡ zoolá zeḡe nui kaai ma ga é zaa, tḡ balaa é looni nḡnḡ ma woḡa zḡkpḡi ḡa, ti pe ti za.

⁶ Uele ḡana Sayile ta ná-doun zunu savagḡiti ti zaani la folo ḡila kpegi, ta ná-kooḡḡ zoolá zeḡe nui, é uεε ná-kooḡḡ nuiti ba. ⁷ Izelayele nui niiti ti ḡeni petugi volu vele, ta zḡiti ti ḡeni Zuluden volu vele zḡma ḡakei ma, ti kaai ma ga Izelayele ḡḡvebei vela, ta Sayile uεε ná-dointi ba, ti za, tiya balaa ti ḡulani ta-laaiti su, ti vela. Filiseti nuiti ti vaani, ti ze naama laaiti su.

⁸ Poluma voloi Filiseti nuiti ti vaani koo loḡi zu, nii a ke ti poomaiti koligiti seḡe. Ti Sayile ta ná-doun zunu savagḡiti ma uoomaiti kaani Gileḡoa gizei ma. ⁹ Ti Sayile nḡungi leveni ba, ti ná-kooḡḡ zoolaiti seḡe. Naa volu ti ta-vḡnifaamai ma wooi laazeeli Filiseti yooi ná pe su, daazeeli nubuseiti ma ta ta-ḡooḡḡ ganigiti ta-veleiti bu. ¹⁰ Ti Sayile ná-kooḡḡ zoolaiti daani Asetateiti ta-velei wu, ti ma uoomai zele Bete-San zigigi va.

¹¹ Siegi zu Galaade yooi zu Yaḡeese laaveaiti, ti naa menini da, nii Filiseti nuiti ti keai ga Sayile, ¹² kooḡḡ nu ḡezeḡezeḡeḡiti ti va, naati ti vileni pelei ma, ti ni piin ziezu, ti va, ti Sayile ma uoomai ḡula Bete-San zigigi va, ti ná-doun zunu savagḡiti ma uoomaiti seḡe balaa, ti li ga tiye Yaḡeese, ti ti ḡala miná. ¹³ Ti ti-ma ḡaeiti seḡeni, ti naati maagulu, tamalise wului wu, nii é Yaḡeese. Naa voluma, ti zugi zoni folo lofela laawu.

Samiyele Ná-Sευει Velesiει DAVIDE NA-MASADAI

Sayile ta Zonatan ti zaa vai wo fai Davide ma

¹ Sayile gɛnina zaani, siɛgi zu Davide gɛleni ma la, é va, é zei Sikelage, kpegai ma ga vɔni Amaleke nuiti ma. E folo felegɔ gɛɛni Sikelage. ² Foloji zavasiɛi, zunui ta gɛlani Sayile ná-kɔɔlafai zu, é va, kɔba zegeiti balivaliai ga, fufiligi vuuni nɔungi ma. Seeliai ma Davide gɔba, é looni zooi ma, é nɔkɔ Davide gɔgɔwu.

³ Davide gaazaɣani, é gɛ ma: «Mini gɛ è zegezu ná?» E googaaɔoteni, é gɛ ma: «Pɛlavɛ, gɛ zege Izelayele ná-kɔɔlafai zu.» ⁴ Davide gɛni ma: «Lee gɛ keai? Nà è maanɛɛɛzu, bo dɛɛ mà.» Naa gɛni ma: «Izelayele gɔvɛɛɛi bɪzaa kɔɔi va, ti zunu mɔinmɔin paa ti zaama. Sayile bɔgɔi ta Zonatan ti zaa.»

⁵ Davide zunu loungoi naa gɛazaɣani, nii é gɛni poluvaawogi wosu, é gɛ ma: «È kwɛɛɛgɛ gɛle ga Sayile ta ná-doun zunui Zonatan ti zaa?» ⁶ Zunu loungoi googaaɔoteni, é gɛ ma: «Soloogɛ nɔ kpein ga gɛ gɛa Gileboa gizei ma, gɛ Sayile gɛ, é da zɛɛ ga ná-kpɛɛin ma ungi, kɔɔgɔ wotoloiti ta soo bɪzɛ zalavusuiti ti da maabuɣa ba. ⁷ E wɛɛɛni volu, é kà, é tòli, gɛ gɛ ma: «Yoo, masagi.» ⁸ E gɛazaɣani, é gɛ mà: «Bɛ gɛ ga de?» Gɛ gɛ ma: «Nà ga Amaleke nu.» ⁹ E gɛni mà: «Maabuɣa bà, è pàa. Mazɔɔɔ gaazulatigi sòga, anɛɛ ni zɛnvui gɛ de sù.» ¹⁰ Gɛ maabuɣani ba, gɛ paa, mazɔɔɔ gɛ kaani ga é la mɔ yɛnvua ná-tooi volu ma. Naa voluma gɛ masa bɔɔlogi gɛla unma, gɛ balai gɛla zeei va. Tiya gɛa, pàavɛ ga tiye màliɣii vɔ.»

¹¹ Davide gɔba zegeiti soni, é ti valivali ga. Koba nuiti pɛ ti ta-zegeiti balivalini ga ga keɛvele. ¹² Ti saa wɔɔi woni, ti bɔgɔ maawɔin, ti zugi zo eyesu kpɔkɔ, Sayile ta Zonatan ta-vaa zu, naa vɛɛ Gɔogɔ GALAGI ná-kɔvɛɛɛi va, ta Izelayele nuiti pɛ ta-vaa zu, niiti ti zaani kɔɔi zu.

¹³ Davide zunu loungoi gɛazaɣani volu, nii é poluvaawogi woni ma, é gɛ ma: «Mini nu gɛ ga de?» Naa googaaɔoteni, é gɛ ma: «Kɛɛ gɛ ga Amaleke zunui ta, nii paai seikɔgɔmai ma zooi nii zu.» ¹⁴ Davide gɛni ma volu: «Lee vaa zu è la luani, è yeemaalega, è naama nui vaa, nii Gɔogɔ GALAGI yimazegeai la, é gulɔi ziaai ma?»

¹⁵ Davide ná-kɔɔgɔ nui gila tolini, é gɛ ma: «Va, è paa.» Kɔɔgɔ nui Amaleke nui naa vaani. ¹⁶ Davide gɛni ma: «È zaa vai ma ungi gɛ ga da bɔgɔi, mazɔɔɔ da bɔgɔ gɛ è bɔgɔ maalɔa, siɛgi zu è gɛa la ma: «Nà gɛ gɛ naama nui vaa, nii Gɔogɔ GALAGI yimazegeai la, é gulɔi ziaai ma.» »

Saa wɔɔ wuyei Davide tooni Sayile ta Zonatan ma

¹⁷ Davide saa wɔɔ wuyei nii bɛɛɛni, é too Sayile ta Zonatan ma. ¹⁸ E devei veeni ga ti Zuda mavofodaiti pɛ kala ga ma guyei. Guyei vɛ daa ga «Kilɛgi.» Sɛvɛvɛ «Telebo nui ná-sɛvɛi» zu.

¹⁹ Izelayele, da-gɔogɔ nu wolaiti ti zaa, da-gɛzeiti ma!
Toɣa gɛle kɔɔgɛlulɔɔa wolaiti toai?

²⁰ A mina ma wooi laazeeli Gate,
ma wooi mina wo Asekalɔn koi yɔgɔzuvɛti,
nii a kɛ Filiseti anzanu loungoiti ti mina gɔozunɛ,
nii a kɛ tatipɛɛvolulala nuiti ti-loun anzanuiti ti mina guyei loo,

ti va da kuai wo.

²¹ Ee, Gileboa gizeiti, duɓu mina ma ɓu wo ma, ta tona,

tii nɔpe ge mina ma ge wo-ɗakamaveti, é va da bete.

Mazɔɔ ná ɗa baagfulaai ná kooɗo nuiti ta-ɗooɗo zepɛgiti ma,

Sayile ná-kooɗo zepɛgi, nii gulɔi la ma ziaa ma eyesu pe.

²² Zonatan ná-kilegi la ɗea ɗulazu volu, aisa é va sili nuiti paa,

é la ɗea zedeze kooɗoɗoiti sebei luɗo,

Sayile ná-boga zɔkpɔi la ɗea ɗaagalesu ma,

kɛni a la losuve ɗeena.

²³ Sayile ta Zonatan ti ɗea neeni nuiti be, ti-zii ma voloi pe su,

ti la balaa ɗaagweeni saai zu.

Ti zivileni, é leve koɗeiti ba,

ti ɗaaba, é leve zalaiti ba.

²⁴ Izelayele anzanu loungoiti, à wɔɔ Sayile ná-faa zu,

nii é ɗea sege ɗiingiti toozu wo ɗɔba, ti vagai,

é ɗea zanu sɔɔlaiti gilizu wa-zedeiti ba.

²⁵ Toɗa ɗale kooɗuluɔa wolaiti toai kooi zaama?

Naa ɗeeve ɗale, Zonatan zaai gize unmauve?

²⁶ Zii ɗa ɓɔɔzu koozu da-vaa zu, Zonatan,

kɛloin, ɓɔɔla vagɔi nii gola ɗea neeni bè.

Da-wɔɔla vai wola ɗea vani nɔun be,

é va é leve anzanui ná-neɓei va.

²⁷ Toɗa ɗale kooɗuluɔa wolaiti toai?

Toɗa ɗale kooɗo nu wolai niiti undaaviligai?

2

Davide zeɪ vai ga Zuda masagi Geebelɔn

¹ Naama vaiti poluma, Davide ɗooɗo GALAGI ɗaazaɗani, ga ni toɗa zoo liizu, é zeɪ Zuda laa wolai gila su. ɗooɗo GALAGI gooɗaavoteni, é ge ma: «Ungo, da zoo liizu.» Davide ge ma: «Taai ma begele zu?» ɗooɗo GALAGI ge ma: «Geebelɔn.»

² Davide liini zeizu miná ta anza felegoiti, Zizeleyele nui Ayinoame, ta Aɗigayile, poanzai nii Kaalemele nui Naɓale zeni. ³ E liini balaa ga ná-kooɗo nuiti pe, ta ta-veleyeɗeiti, ti li, ti zeɪ Geebelɔn maagoolii zu laaiti su. ⁴ Zuda nuiti ti vaani miná, ti gulɔi zie Davide ma ga é ge ga Zuda masagi.

Davide menini ga Yaɓeese nui niiti ti Galaade, ti Sayile maaguluve. ⁵ Davide keelaiti teveni ti ma, é ge ti ma: «ɗooɗo GALAGI tuya loo wo ve, tɔzei woogegiladai naa va, nii wo kea wo-maliɗii Sayile ve, ga wo maagulua. ⁶ ɗooɗo GALAGI ɓɔɗɔi balaa zoo é nuɓɔɗɔlai ta woogegiladai ge wo ve. Na wa-nuɓɔɗɔlai ɗegala ge wo ve. ⁷ A zɛbezege, wo ge ga gaaba nu wolaiti. Wo-maliɗii Sayile zaa, keɛ à sugwee ga Zuda nuiti ti gulɔi zieve ma, ga ge ge ga ta-masagi.»

Isebaale zeɪ vai ga Izelayele masagi

⁸ Naama ziegi zu, Sayile ná-kooɗuluɓai, Neel ná-doun zunui Aɓenɛel liini ga Sayile ná-doun zunui Isebaale Maɗanayime taazuve. ⁹ E liini, é deɛ ga naa ɗa é ga masagi Galaade, Asuul, Zizeleyele, Efelayime, ta Benzamen yooiti unda, suɓuɗa zu Izelayele yooi kpein. ¹⁰ Sayile ná-doun zunui Isebaale ná-konagi ɗeni ga puunaanigo (40), siegi zu é zeini la ga Izelayele masagi. Kona felego ɗa é keeni masadai zu. Keɛ Zuda wolodamaiti ti ɗilini Davide va. ¹¹ Davide masadai ɗeeni Zuda wolodai unda kona ɗofela, alu ɗozita laawu Geebelɔn.

Tetele kɔɔi Zuda ta Izelayele yɔɔfɔzu

¹² Nɛɛl ná-doun zunui Aɓenɛɛl ta Sayile ná-doun zunui Isebaale ná-kɔɔɔɔ nuiti ti zegeni Maɓanayime, ti ɗa li ga Gaɓaɓɔn vele. ¹³ Seluya ná-doun zunui Zoabe ta Davide ná-kɔɔɔɔ nuiti ɓalaa ti vileni pelei ma, ti zeizu felegɔ pɛ ti ɓomi kpoigi ɓobave nii é Gaɓaɓɔn, ti lopele ɓete, zɔiti ti lo zie voluɓe, zɔiti ɓalaa ti lo zie voluɓe.

¹⁴ Aɓenɛɛl ɓeni Zoabe ma: «Nà pɔ ga ɗa-zunu loungoi tanigaa ta nɔnɔi tanigaa ti kɔ ga gilagila.» Zoabe ɓeni ma: «Zèe ɓa bu.» ¹⁵ Kɔɔɔɔ nu puugɔ maazu felegɔ (12) ɓulani Benzamen ma wolodamaiti saama, ta Sayile ná-doun zunui Isebaale letegi, salaɓusu puugɔ maazu felegɔ (12) ɓula Davide ná-kɔɔɔɔ nuiti saama. ¹⁶ Kɔɔɔɔ nui ɓilagilagi zili nu zoni nɔungi va, é boɓa zɔkpɔi lɔ ko kakamave, eyesu ti pɛ ti loo ɓɔɔma. Ti Gaɓaɓɔn ɓobave miná laasei pɛeni ga Boɓa Zɔkpɔ Balagi. ¹⁷ Kɔɔi wuzegeni ti yɔɔfɔzu, é ɓɔi. Davide ná-nuiti ti zieni Aɓenɛɛl ta Izelayele nuiti bu naama voloi.

¹⁸ Seluya ná-doun zunu savagɔ ɓeni salaɓusuiti saama: Zoabe, Aɓisayi, ta Azayele. Azayele veɓani ɓɔɔɔ ma, é ɓize, eɓe dopai é ɗɔɔɔi zu. ¹⁹ E vileni Aɓenɛɛl volu, é ɗa kpe. E vileni naa volu, é la zegeni polu, é va li ga yeezazu vele ɓaa ɓɔɓezu vele. ²⁰ Aɓenɛɛl ungi latini, é gaazaɓagi wo, é ɓe ma: «Azayele, ɗa ɓa é pɔlu?» Azayele ɓe ma: «Ungo, ná ve.» ²¹ Aɓenɛɛl ɓeni ma: «Li ga yeezai, ɓaa ɓɔɓei, é vile salaɓusu zunu loungoi nii gila polu, é ná-kɔɔɔɔ zɔɔlaiti kula zea.» Kele Azayele la ɓeni keeni, é va zeɓe polu. ²² Aɓenɛɛl ɓeni ma volu: «Zeɓe pɔlu, lee vaa zu è diizu è vaa vai ma? Nà zoo ɓale gè wele è-liɛ Zoabe ɓaazu?» ²³ Kele Azayele la ɓeni keeni, é va zeɓe polu. Aɓenɛɛl ná-kpɛin ma ungi lɔ Azayele ɓogi zu, é ɓula ga polu vele. E looni gaama, é za ná nɔ. Nu nɔpe a la zeelina ve Azayele zaai ná, keeni a la lo.

²⁴ Zoabe ta Aɓisayi ti vileni nɔ Aɓenɛɛl volu, foloi daazuɓe kpein ti ɗa zeeli Ama ɓize ma, Giya letemave, Gaɓaɓɔn teɓebai zu vele. ²⁵ Benzamen nuiti ti ɓaalɛni ba, ti ɓun ɓɔɔɔ ma Aɓenɛɛl ɓobave, ti gize unmaɓe zo. ²⁶ Aɓenɛɛl ɗa woɔɓula Zoabe ma, é ɓe ma: «Ade la looɓoga kɔɔi ɓɔɔzu ɓɔɔɔ laalɔɓoma ga boɓa zɔkpɔi? E la gaɓaazu ga niima vaiti gaabelagi ɓa ga faa ɓɔu? Lee ɓa è maabɔunsu, è va bo ɗa-nuiti ma ga ti zeɓe ti-ɓeelointi polu?» ²⁷ Zoabe gooɓaavoteni, é ɓe ma: «Gè ɓonaa ɓooɓɔ GALAGI ma, nii é vulua, ni è la ɓeni ɓɔeni ɓana, ná-nuiti ti ɓea yesu wo ɓeezu eyesu lina sobu.» ²⁸ Zoabe puugi veeni, kɔɔɓeɓei pɛ ge loni, ti looɓo kɔɔi va ta Izelayele nuiti kpɛe vai va.

²⁹ Aɓenɛɛl ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti zieni naama ɓidii ɓeɓeɓe, Zuludɛn ma vetu nɛmɛi zu, ti zeeli Zuludɛn ma, ti kpudɛ, ti Bitelɔn maaleɓe, ti zeeli Maɓanayime.

³⁰ Zoabe zeɓeai ma Aɓenɛɛl volu, é ná-kɔɔɓeɓeiti pɛ gaalɛni ba. E ɓula Azayele volu, nu puugɔ maazu taavuuɓo (19) ɓiligaa ɓa ti la ɓeni ɓɔeni toligi ma, Davide ná-nuiti saama. ³¹ Kele Davide ná-nuiti ti nu unsavagɔ nu ɓuulɔzita (360) vaani Benzamen nuiti ta Aɓenɛɛl ná-nuiti saama. ³² Ti liini ga Azayele ma vooɓi, ti maɓfulu keeɓe ná-kabai zu Beɓeleyeme. Zoabe ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti ɓiini piin ziezu, ti zeeli Geeɓelɔn geelaalaosɓe.

3

¹ Kɔɔi leɓini Sayile ná-peleyeɓe ta Davide ná-peleyeɓe yɔɔfɔzu, kele Davide ná-peleyeɓe zeɓe ɓeni liizu ga wɔɔɔa, Sayile ná-peleyeɓe zeɓe ɗa li ga veleɓeɓe.

*Davide ná-doun zunuiti
ti zɔɔɔni Geeɓelɔn*

² Davide doun zunua zɔbɔni Geebelɔn. Ma mɔungi laa ɣeni ga Amenɔn, Zizeleyele nui Ayinoame ná-doun zunui. ³ Felesiei laa ɣe ga Kileyabe, Abigayile ná-doun zunui, Kaalemɛle nui Nabale ná-poanzai. Savasiei laa ɣeni ga Abesalɔme, Maaka ná-doun zunui, Gesuul masagi Talemayi ná-doun anzanui. ⁴ Naanisiɛi laa ɣe ga Adɔniya, Gagite ná-doun zunui. Dɔɔlusiei laa ɣeni ga Sefatiya, Abitale ná-doun zunui, ⁵ ta dɔzitasiei laa ɣe ga Yiteleyame, Davide anzai Egela ná-doun zunui. Davide ná-doun zunuiti kana, ti zɔbɔni bɛ Geebelɔn.

Abenɛɛl ɣili vai Davide va

⁶ Kɔɔi ɣeai ma Sayile ná-pɛleyeɣei ta Davide ná-pɛleyeɣei yɔɣɔzu, Abenɛɛl losuve maabakpani Sayile ná-pɛleyeɣei wu. ⁷ Anzai ɣeni Sayile ya, nii é la vuluni ga zɔiti kevele, daa ga Lisepa, Aya ná-doun anzanui. Isebaale da zeli lo Abenɛɛl ma, é ɣe ma: «Lee vaa zu é laai kɛɛ anzai ɣoba?» ⁸ Naama woiti ti wola wanani Abenɛɛl ma, é ɣe Isebaale ma: «Da kàazu ga gile, nii é botii ɣɛɛzu Zuda ve ɔaa? Kaite nà woogɛɣiladai ɣɛɛzu è-ɣɛɛ Sayile ná-pɛleyeɣei ve, naa veɛ keɛɣelointi ba, ta bɔɔlaiti. Gè la vaani bu, è va loo Davide yeezu. Da ɣa è faaɣaaza daazu ùnma za, anzanui nii maavele ma. ⁹ GALA ge sò ná-ziiɣaawanaiti pɛ su, ni gè la losuve kpein kɛɛni, naa laazeeli vai zu, nii Gɔɔɣɔ GALAGI minazeɣea la Davide ve, é konai wo maazu, ¹⁰ é ɣe toɣa Izelayele ta Zuda masadai ɣulazu Sayile ná-pɛleyeɣei ya, é fe Davide ya, é lɔzei Dan, é li Beel-Seeba.» ¹¹ Isebaale la ɣeni zooni é va gooɣaavote ga woo ɣila kpalaa, mazɔɔ é ɣeni wola luazu ba.

¹² Abenɛɛl keelaiti teveni Davide ma, é ɣe ma: «Bɛ ɣili ka nɔnɔ ga zooi nii? De minazeɣe ke yɔɣɔzu, nà zoo gè ɔɔ è va, gè Izelayele pɛ tati è ma.» ¹³ Davide ɣeni ma: «Zèè ɣa bu, da minazeɣe ɔɔɣɔ yɔɣɔzu, kɛɛ faa ɣila kpe maazu: da ɣena vaa, keni è va dɛɛ ga Sayile ná-doun anzanui Mikale.» ¹⁴ Naama ziegi zu, Davide keelaiti teveni Sayile ná-doun zunui Isebaale ma, é ɣe ma: «Ànzai Mikale ve zèa, nii gè fuluai ga Filiseti nuiti ta-zunu ani laayɔɔɔ ungilagi (100).»

¹⁵ Isebaale Mikale zeɣeni sinigi Paletiyele vɔ bɛ, Layise ná-doun zunui. ¹⁶ Paletiyele vileni polu, é da wɔɔ, é yeni polu, ti zeeli Baɣulime. Ti zeelii ma niina, Abenɛɛl ɣeni ma: «Galena ma, è li.» E ɣaleni ma.

¹⁷ Abenɛɛl ɔɔeni Izelayele ɣewolaiti pɔ, é ɣe ti ma: «Kaite wɔin ɣea wo ma ga Davide ɣe ga wa-masagi. ¹⁸ Yeeɣɛɣalalai zeelia, wo naama ɣɛɛwotiiti ke. Mazɔɔ Gɔɔɣɔ GALAGI minazeɣe ve, é ɣe ma: «Nà-botigɛ nui Davide ɣa gè nà-nuiti Izelayele nuiti unmɔosu ga maavele, gè ti ɣula Filiseti nuiti zea, ta ti zili nuiti pɛ zea.» »

¹⁹ Abenɛɛl ɔɔeni ɣana nɔ Benzamɛn mavofodai vɔ. Naa vɔluma é liini Geebelɔn, é naama vaiti daazeeli Davide ma, nii ti zooloni ma ta Izelayele nui mɔtaiti, naa veɛ Benzamɛn mavofodai zu nuiti ba. ²⁰ E zeelini Davide vɔ bɛ Geebelɔn, ta zunu vuufelegɔiti (20), niiti ti maazaani. Davide daami wola ɣevele ɔɛɛni ti pɛ bɛ. ²¹ Abenɛɛl ɣeni Davide ma: «Nà liizu, gè Izelayele nuiti pɛ gaale ba da-zobogi wu, mɔligii masagi, minazeɣegi ɣa ɣe wo yɔɣɔzu, da masadai ɣe, velei nɔpɛ è pɔ la.» Naa vɔluma Davide yeebeni Abenɛɛl va, é li ziileigi zu.

Zoabe Abenɛɛl vaa vai

²² Su la ɣoozani, Zoabe ta Davide ná-nuiti ti da unkula, ti zeɣe kɔɔmave ta. Ti vaani ga ani mɔinmɔin, niiti ti ti zoni kɔɔi zu. Abenɛɛl la mɔ ɣeni Davide vɔ bɛ Geebelɔn, mazɔɔ Davide ɔɛni ba, é li ziileigi zu. ²³ Siɛgi zu Zoabe ta ná-siepoluiti ti zeelini la, ti ɣeni ma: «Nɛɛl ná-doun zunui Abenɛɛl ɣea vaani masagi vɔ bɛ, naama ge ɔɛ ba, é li ziilei su.» ²⁴ Zoabe liini masagi vɔ bɛ, é ɣe

ma: «Lee gá è keai? Aβenεel vaavu è vò βε, doun è ze ná, é li bɔɔɔ yeema. ²⁵ E Nεel ná-doun zunui Aβenεel g̃wεε sò! Ni paavu è vò βε, naa gá nɔ ga é è yaava, é è lii veleiti ta è vaa veleiti kwεε, naa vɔluma é naa pε kwεε, nii è kεεzu.»

²⁶ Zoabe g̃ulani masagi vò βε, é keelaiti teve Aβenεel vɔlu. Ti Aβenεel g̃aaɔaleni ma, é zege ziezeyei vò βε zɔligɔ, nii é Sila. Davide g̃wεε faa la g̃eni naa zu. ²⁷ Aβenεel g̃alegai ma ma Geebelɔn, Zoabe liini la dɔɔɔfuzu, taai ma zig̃idave g̃oozu velei, ege a g̃εε dɔɔɔfuzu vaa wosu naa ma. Ti zeelii ma miná, Zoabe bofai lɔni Aβenεel g̃ogi zu, é paa, nii a ke é degei Azayele vaa vai vɔtokula.

²⁸ Davide naama wooi menigai ma, nii keai, é g̃eni ma: «Nà-o, nà-masadaayo gi-zɔ ge la Nεel ná-doun zunui Aβenεel zaa vai zu G̃ooɔɔ GALAGI g̃aazu eyesu g̃ɔ. ²⁹ Ma g̃asɔi pε ka laazu Zoabe ta ná-pelɔyeyei unma! Mavofodai zu mina vala pε ga: kalana kole nu, baa gee nu, baa nui a g̃ε zεlesu ga tukpɔi, é da zie, baa nii a za ga bofa zɔkpɔi, baa nui daamianigi a βe valasu zea.» ³⁰ Zoabe ta degei Aβisayi ti Aβenεel vaani, mazɔlɔ é ti-legei Azayele vaani Gabagɔn g̃ɔɔi zu.

³¹ Davide g̃eni Zoabe ta kɔɔɔɔ nuiti pε ma, ti g̃eni polu: «À wo g̃ɔba zegeiti bali ga, wo bɔɔɔ maag̃ili ga saa wɔlɔ wo segei, wo Aβenεel ná-saa wɔlɔi wo.» Davide g̃eni ziezɔ pooma g̃esui vɔlu velei. ³² Ti Aβenεel maag̃uluni Geebelɔn, Davide kpeei g̃ulani bu. EYESU nubuseiti pε ti g̃eni koba, ti da wɔlɔ. ³³ Masagi saa wɔlɔ wuyei nii looni Aβenεel ma, é g̃ε ma:

«Lee vaa zu è zaai, Aβenεel, ga nu nakaiti saa velei?

³⁴ E-yeeiti su la g̃εa g̃ilini,
yɔlɔɔɔ la g̃εa è-g̃ɔɔɔiti su,
kelε è-ma vooi loove,
ege nui nii toosu nuiti ti valaai ba.»

Nubuseiti pε ti tɔɔzeini ga wɔlɔa vɔlu. ³⁵ Naa vɔluma εεε pε ge bɔini Davide la ga é daami wo, siεgi zu foloi g̃eni ná la de, kelε é konai nii woni, é g̃ε ma: «GALA ge sò ná-ziiɔaawanai pε su, ni nà bulu buɔa g̃ila kpalaa miina, baa gè daamiani nɔpε mi, foloi va g̃ε é da.» ³⁶ Nubuseiti pε ti faa g̃wεeni, é lo naa va, ti va bu, egevelei ti g̃eni vaazu la masagi g̃εε vai pε bu. ³⁷ Kɔɔvɔbeiti pε ta Izelayele pε ge kwεeni naama voloi ga masagi zɔ ge la Nεel ná-doun zunui Aβenεel ná-saa vai zu.

³⁸ Masagi g̃eni ná-botig̃ε nuiti ma: «Wo sug̃wεε nei baa, ga masa gila ta é ga nu wola g̃ila, naa gá toai za Izelayele? ³⁹ Masa gulɔi zievε mà, kelε zεβε wola la de zèa. Seluya ná-doun zunui niiti ma, ta ga zεβesu nu wolaiti. G̃ooɔɔ GALAGI bɔɔɔi faa j̃ɔu g̃ε nui zala, é zoolo ná-faa j̃ɔi ma.»

4

Isebaale zaa vai

¹ Siεgi zu Sayile ná-doun zunui Isebaale menini la ga Aβenεel zaa Geebelɔn, zεbei g̃ulani zea, ta dualuagi Izelayele nuiti pε soni. ² Zunu felegɔ g̃eni Isebaale ná-devei wu, ti ga kɔɔbɔ kundig̃iiti, gilagi laa g̃eni ga Baana, zɔi laa ga Leekabe, ti-g̃εε g̃eni ga Benzamen nui Limon, Beelɔte taazuvε nu g̃eni de. (Beelɔte g̃eni ga Benzamen nuiti po. ³ Beelɔte nuiti ti velani, ti li, ti zei Gitayime, ti-mavofodaiti ta de miná zaag̃aza.)

⁴ Zunu loun g̃ila ge g̃eni Sayile ná-doun zunui Zonatan vε, kɔɔɔ felegɔi pε maaleg̃efegai. Zizeleyele g̃ɔɔi ma ziegi zu, kona dɔɔlugɔ gá é g̃eni zea. Sayile ta Zonatan ti zaa wooi vaai ma, doun zo anzanui segei, é vela la, é ye gaazuvilei zu, é too, naa g̃ɔɔɔ felegɔiti ti g̃ula bu. Daa g̃eni ga Mefiɔaale.

⁵ Beelöte nui Limon ná-doun zunu felegöiti Leekaöbe ta Baana ti læeni Isebaale ná-pelai wu folo gaalögai, naa ðeni laani folo niimenii zu. ⁶ Ti læeni pæle ðoozuve ege ta ðe molo zedjezu, ti bogai vu kogi zu. Naa volu Leekaöbe ta keedeloïn Baana ti velani, ti li. ⁷ Ti læeni pæle ðoozuve, siegi zu é ðeni laani la, é ða looöo ná-betei zu daa vèlei wu, ti paa. Ti nõungi leveni ba, ti bize la, ti ni piin ziezü Zuludæn ma vetu nemei zu. ⁸ Ti liini ga Isebaale nõungi masagi Davide vö Geebeløn, ti ðe ma: «Sayile ná-doun zunui Isebaale nõungi ða, è zili nui Sayile nii é ðea è ðaiziezü ga é è vaa. Gooöo GALAGI maligii masagi nõnõi votokulaa Sayile ta mavofodaiti ma za.»

⁹ Davide Beelöte nui Limon ná-doun zunu felegöiti gooöaavoteni, Leekaöbe ta Baana, é ðe ti ma: «Gè ðonaa Gooöo GALAGI ma, nii é vulua, nii é unmöögai, é küla kidaaviligiti pæ su, ¹⁰ zoi é vaani pò Sikelage, é Sayile zaa vai wo mà, é ðeni kaazu ga woo niine vagö ða é daazeelizu mà, gè ðeni ti so, ti paa, naa ða é ðeni ga ná-woo niine vagöi zulønögi, nii gè feeni zea. ¹¹ Siegi zu mu faa nõu ðe nuiti wo söbalala nui vaazu la ná-pelai wu, daazuve, gè la ma namai maagaaazagaboga wo ma baa, nii é wo-yeeti ma? Nà wo ðulazu zoi va!»

¹² Gaamago Davide devei veeni ná-nuiti zea, ti ti vaa, naa voluma ti ti-yeeti ta ti-ðööiti teve ti va, ti ti zele Geebeløn kpoigi ðobave. Ti Isebaale nõungi zedjeni, ti maagulu Abenæl ná-kabai zu Geebeløn.

5

Izelayele masagi Davide

(1 Dölo Sevei 11:1-3)

¹ Izelayele wolodamai zöiti pæ ti vaani Davide vö be Geebeløn, ti ðe ma: «Ada ga zii ðila, ta nama ðila. ² Kaite Sayile ná-masadai ma ziegi zu gi unda, ða ða é ðeni losu Izelayele ná-kööiti tuöo. Gooöo GALAGI minazegeni è ve, é ðe ma: «Da ða è ðeezu ga ná-nubusei Izelayele maabæe nui, è ðe ga ná-totuöoi.» ³ Izelayele ðewolaiti pæ ti vaani masagi Davide vö be Geebeløn. Miná ða ti minazegje keeni ná yöözü Gooöo GALAGI ðaazu. Ti gulöi zieni ma, kee vai zu ga Izelayele pæ ma masagi.

⁴ Davide ná-konagi ðeni ga puusavagö (30), siegi zu é zeini la ga masagi. Kona vuunaanigö (40) ða é keeni masadai zu. ⁵ E kona döfela ta alu dözita ðeeni Geebeløn, Zuda wolodamaiti unda, é ke ga kona vuusavagö maazu savagö (33) masadai zu Zeeluzalæme, Zuda ta Izelayele wolodamaiti pæ unda.

Zeeluzalæme zo fai

(1 Dölo Sevei 11:4-9; 14:1-2)

⁶ Masagi ta ná-köööo nuiti ti liini Zeeluzalæme laalööoma, nii a ke ti kööi vee Yeebuse nuiti ba, niiti ti ðeni zeini naama yooi zu. Naati ti ðeni Davide ma: «È la læa taai nii zu pæ! Mazölo anæe gaazuöole nuiti ta dekpü nuiti ta è laavili.» Naa volu ðeni ga Davide la læa taazuve pæ. ⁷ Kele Davide Siyön zoni, taai nii makegai ga sigi gaagöozagiti, ti ná laasei pæe ga «Davide ná-taa wolai.»

⁸ Naama voloi, Davide ðeni ná-köööo nuiti ma: «Zoi é pö é zie Yeebuse nuiti bu, é leve nõ ga zie yei velei, é zoi wu, toöa zeeli ti ma, dekpü nui ta gaazuöole nui niiti woinzegfeve mà.» Miná ða faalaalii naa zedjeni ná ga: «Gaazuöole nui ta dekpü nui ti la læa pelai wu.» ⁹ Davide zeini taazuve, é ná laasei pæe ga «Davide ná-taa wolai.» E ta böni taai zebai va ga pelaiti ta sigigiti, niiti é ti loni maagoolii zu. ¹⁰ Davide zebai ðeni liizu ga wöölöa, tama Gooöo GALAGI Fai-Pæ-Maligii ðeni ba.

Tiil masagi Gilame ná-keelaiti
(1 Dɔlɔ Sɛvɛi 14:1-2)

¹¹ Tiil masagi Gilame keelaiti teveni Davide ma, é sɛdele guluiti teve ma, ta pɛle maalɛɛ nuiti, naa vɛɛ kɔtu zaɣa nuiti ba. Ti masa pɛlei loni Davide vɛ.
¹² Davide kwɛɛni naazu ga Gɔɔɣɔ GALAGI tɔun toga ga Izelayele masagi, ta é ɣɛni ná-masadaɪ ɣaawɔɔɔɔzu, ná-nuɔuseiti maavele ma, Izelayele nuiti.

Davide ná-doun zunuiti
ti zɔlɔɔni Zeeluzalɛme
(1 Dɔlɔ Sɛvɛi 3:5-9;
14:3-7)

¹³ Davide zeɣeai ma Geebelɔn, é li zeizu Zeeluzalɛme, é anza ɣiligaa vuluni, ta é tanigaa zei, niiti ti la vuluni ga zɔiti kevele. E doun zunuiti ta doun anzanuiti sɔlɔɔni naati ba. ¹⁴ Davide ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, niiti ti zɔlɔɔni Zeeluzalɛme: Samua, Sɔɔaɔe, Natan, Salɔmɔn, ¹⁵ Yiɔaal, Elisua, Neefege, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, ta Elifeelɛte.

Davide ná-fɔnifaamaiti Filiseti nuiti ma
(1 Dɔlɔ Sɛvɛi 14:8-16)

¹⁷ Siɛgi zu Filiseti nuiti ti mɛnini la ga ti Davide zeida ga Izelayele masagi, ti gulɔɔ zɛɛ ma, ti lɛɛni gaizɛ vai ma. Davide ma wooi mɛnini, é yei kɔɔɔɔɔɔɔɔ zu. ¹⁸ Filiseti nuiti ti vaani ga kɔɔi, ti vu Lefayime vɛtugi zu. ¹⁹ Davide Gɔɔɣɔ GALAGI ɣaazaɣani, é ɣɛ ma: «Nà zoo nei gè li Filiseti nuiti daalɔɔɔma? Da ti lo nei zèezu ɔaa?» Gɔɔɣɔ GALAGI gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Li, tɔɔzei zeɣe ma nɔpɛ ge la ba, nà Filiseti nuiti dɔɔzu è yeezu.»

²⁰ Davide zeelini Baale-Pelasime, é vɔni ti ma miná. Davide ɣɛni ma: «Gɔɔɣɔ GALAGI zeɣe wɔɔvɛ sili nuiti ta-ɣɔɔɔɔɔɔɔɔ va tɔɔɔɔ, eɣevelei zɛi a da kaɔɔɔɔɔɔɔɔ la.» Naa ɣa é kɛɛni, ti ná laasei pɛɛni ga Baale-Pelasime (nii poluve ga «Maligii nii è zeɣe wɔɔzu»). ²¹ Filiseti nuiti ti ta-ɣɔɔɔɔɔɔɔɔ ganigiti tooni ya miná, Davide ta ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ti naati seɣe.

²² Filiseti nuiti ti ɣaleni ma volu ga kɔɔi, ti vu Lefayime vɛtugi zu. ²³ Davide Gɔɔɣɔ GALAGI ɣaazaɣani volu. Naa gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Mina ti laaɣomi. ɔula ga ti volu vɛlei, da zeelizu ti ma guluiti tetemave. ²⁴ Siɛgi zu è nu ɣɔɔɔɔɔɔɔɔ lugi mɛnisu da guluiti saama, zuvilɛ, è va, mazɔɔɔ názu ɣa gè losu da è luɣɔ, nii a kɛ gè vɔni Filiseti nuiti ma.» ²⁵ Davide naa ɣɛɛni, nii Gɔɔɣɔ GALAGI boni ma. E vɔnini Filiseti nuiti ma, é da ti ɔɛ, é zo Geeɔa, é zeeli Geezɛl.

6

Davide lii vai
ga minazeɣe kesui Zeeluzalɛme
(1 Dɔlɔ Sɛvɛi 13:1-14)

¹ Davide Izelayele ɣɔɔɔɔɔɔɔɔ nu vapagiti gaalɛɛni ba volu, ti ɣɛ ga nu waavuusavagɔ (30 000). ² Naa voluma, é vilɛni pelei ma ta naama ɣɔɔvɛbeiti pɛ, ti da li Baalee-Zuda ga ti va ga GALA ná-minazeɣe kesui, nii Gɔɔɣɔ GALAGI laaseigi maalolisu ma, Fai-Pɛ-Maligii, é zeini seeluɔɔɔinti unda. ³ Ti minazeɣe kesui ɣulani Aɔinadaɔe ná-pɛlei wu gize unmauve, ti da wotolo niinei zu. Aɔinadaɔe ná-doun zunuiti Uza ta Ayiyo ɣa ti ɣɛni loni wotoloi luɣɔ. ⁴ Ti minazeɣe kesui zeɣeni Aɔinadaɔe ná-pɛlei wu gize unmauve, ti da lii la. Ayiyo ɣɛni zɛɛzu wotoloi luɣɔ. ⁵ Davide ta Izelayele nuiti pɛ ti ɣɛni ɣoozunɛɛzu Gɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu, ti da ɣɛingɛin ganigi ma ziiti pɛ ɣɛin, niiti ti ɔɛɛai ga sipele gului, naa vɛɛ kɔnigiti ba, ta papaiti, tamadegiti, sɛkɛiti, ta kɔɛgiti.

⁶ Ti zeeliai ma Nakon ná-molo loɣazuuve, nɛkɛiti ti ɔunɛni, ti ɣɛni ɣɛɛzu, ti GALA ná-minazeɣe kesui loo. Uza yeemaaleni, é so. ⁷ Gɔɔɣɔ GALAGI

yiiḡaawanani Uza ma, é doḡa ná-ve nɔ, tɔɔzei ná-faaḡaazagi va. Uza zaani miná, GALA ná-minazeḡe kesui ḡobave.

⁸ Davide yiiḡaawanani, mazɔɔ ḡooḡo GALAGI nii ḡeḡala loḡai woni ga Uza. Ná laasei ge veeni ga Peelese-Uza (nii poluve ga «é ḡulave Uza ma»), naama laaseigi ḡa de é ba zaaḡaza. ⁹ Naama voloi Davide wola luani ḡooḡo GALAGI va, é da boḡo ḡaazaḡa ga: «Nà zoo ḡale gè le ga ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui pɔ be?» ¹⁰ Davide la ḡeni vaani bu, é va li ga ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui pɔ be, Davide ná-taa wolai zu. Ti liini la Gate nui Wɔbeɔde-Edome ná-pelei wu. ¹¹ ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui yeni ná alu savagɔ laawu. ḡooḡo GALAGI tuya looni Gate nui Wɔbeɔde-Edome ve ta ná-peleyeḡe pe.

Minazeḡe kesui zeeli vai Zeeluzalɔme

(1 Dɔɔ Sevei 15:25–16:3)

¹² E woni Davide ma ga ḡooḡo GALAGI tuya loove Wɔbeɔde-Edome ná-peleyeḡe ve ta nɔnɔiti pe, GALA ná-minazeḡe kesui maavele ma. Názuve Davide liini, é GALA ná-minazeḡe kesui zeḡe Wɔbeɔde-Edome ná-pelei wu, é lii la Davide ná-taa wolai zu, koozunee wolai zaama. ¹³ Minazeḡe kesui zeḡe nuiti ti kɔḡo lo dozita ḡeai ma, Davide nike zine wola ḡila ta nike boḡpa ḡila kulani ga zalaḡai. ¹⁴ Davide ḡeni kuai wosu ga zebai pe ḡooḡo GALAGI ḡaazu, maagiliai nɔ ga geze zeḡe, kulaai ga zalaḡa ḡula nuiti ta-zeḡe. ¹⁵ Ule ḡana Davide ta Izelayele nuiti pe ti liini la ga ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui Zeeluzalɔme, ga koozunee woiti ta puvu fee woiti.

¹⁶ Tei ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡeni leezu Davide ná-taa wolai zu, Sayile ná-doun anzanui Mikale lɔni, é da wɛle fenetele laave. E masagi Davide ḡaani, é da vili, é da kuai wo ḡooḡo GALAGI ḡaazu. E Davide veleveleni yiimave.

¹⁷ Ti vaani ga GALA ná-minazeḡe kesui, ti da seḡe ḡotai wu, nii Davide toni be. Davide gala zalaḡaiti ta ziilei zalaḡaiti kulani ḡooḡo GALAGI ve. ¹⁸ Davide begai ma ga zalaḡai naati kula, é tuya looni nuḡuseiti be, ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii laaseigi zu. ¹⁹ E zeba é daamianigi ḡaagwe Izelayele nuiti pe ba, zunuiti ta anzanuiti, ese gilagilagi bulu ḡilagila sɔɔni, ta sua mɔgai, é ve leezen vɔɔi ma buun gilagila ba. Naa voluma, ese pe ge ḡaleni ma ná-pelei wu.

²⁰ Davide ḡaleni ma ná-pelei wu ga é tuya loo ná-pele wu nuiti be. Sayile ná-doun anzanui Mikale daagomini, é ḡe ma: «Ee! Gaamazu Izelayele masagi lebiya zɔɔge za, é ḡoba nakai ḡulave ná-botigḡe nuiti ta-wotigḡe anzanuiti gaazu, eḡe zunu nakai ta nɔ!» ²¹ Davide Mikale woḡaavoteni, é ḡe ma: «ḡooḡo GALAGI ḡa gè nà-koozuneei ḡulaai gaazu, nii é yiimazeḡeai ga ze, é ḡe ye ná, ta ná-peleyeḡe pe, é kè ga ná-nuḡuseiti Izelayele nuiti ta-lotuḡi. Nà koozuneei ḡula de volu, debi vai ma. ²² Nà de boḡo velevelesu volu, é leve nii va keai, gè boḡomaayei. Kele naa pe ge ḡe va, lebiyai ḡa ve bè, botigḡe anzanui naati zea, niiti è vaazu ti ma.» ²³ Sayile ná-doun anzanui Mikale la ḡeni doun zɔɔni, eyesu é za.

7

*GALA ná-minazeḡeḡi
Davide mavofodaiti be*

(1 Dɔɔ Sevei 17:1-15)

¹ Tei masagi Davide zeini ná-pelei wu, ta ḡooḡo GALAGI dooḡo feeni zea, é kula sili nuiti pe zea, niiti ti ḡeni maagoolii zu, ² é ḡeni GALA goo wo nui Natan ma: «Wɛle! Nà niizu masa pelei wu, nii togai ga seɔdele gului, GALA ná-minazeḡe kesui ma ge da ni seḡe vele wu.» ³ Natan masagi woḡaavoteni, é ḡe ma: «Li, nii nɔpe é è yiima, è ke, mazɔɔ ḡooḡo GALAGI ḡa è va.»

⁴ Kελε naama bidii, Gooḡo GALAGI bōeni Natan vō ḡani: ⁵ «Li, è ḡe nà-botigē nui Davide ma: «Gooḡo GALAGI wooi ḡaa: Da ḡa è ḡεεzu è pεε lo bē, vε nà zeī nà? ⁶ E lōzei Izelayele nuiti kula yee ma bē Ezipete yooi zu, é zeeli za ma, seizu la ga pεε wu, ḡe ḡeni ti va seḡe vεlei wu, GALA daaḡomi seḡe vεlei wu. ⁷ Yeeḡeḡalai nii pε ḡe kεeni Izelayele nuiti polu, ḡe ḡeni totuḡiti seizu, kεε ti zaama bε ḡa ḡe ḡeni ma: Lee vaa zu wo la pεε losu bē ga sεdele gului?»

⁸ «Pεε, nii ḡa è liizu niina, è bo nà-botigē nui Davide ma: «Gooḡo GALAGI Fai-Pε-Maliḡii wooi ḡaa: Nà ḡa ḡe è zεḡeni baala makesuve tufa lεteiti su, ḡe è ḡe ga nà-nubuseiti Izelayele nuiti ta-lotuḡi. ⁹ Nii pε è yeevua bu, zεḡe è va naati pε su, ḡe è zili nuiti pε suwuḡaaleve. Nà lεbiya laasei feezu è ya, ga etea nu wolaiti tōnōi ḡevele. ¹⁰ Nà seizu veezu nà-nubusei Izelayele nuiti zea, vε ta zeī nà, ti la luaa ani nōpe ba, telebotala nuiti ti la mō tōzeidā ga ti va dā ti bōlo ga ma mōungi zu ḡevele, ¹¹ eḡevelei tukpōḡaaleve nuiti ta-ziegi ḡeni la, niiti ḡe ti zeini nà-nubusei Izelayele nuiti unda. Nà dooḡogi veezu è ya, ḡe è unmoō è zili nuiti ma. Naa voluma, nōun nà, Gooḡo GALAGI, nà dεεzu ga dε ga dā-vεleyeḡei ḡa ḡεεzu ga masa pεleyeḡei.

¹² « «Siēgi zu è lii voloi zeelizu la è-mεmεwolani pō, nà è-mavofodai ta bōḡobōḡo sei ga è-votogi masadai zu, ḡe nà-masadai zeī. ¹³ Tō ḡa é vaazu pεε losu bē, nà baa nà-masa kpōkpōgi maazu eyesu ḡo. ¹⁴ Nà bōḡo nà ḡe bε ga ḡeḡeḡei, tōun ge ḡe bē ga doun zunu. Ni a faa nōu ḡεena, nà maḡolo, eḡevelei doun kεeḡei a dā nà-doin maḡolo la. ¹⁵ Kεε ḡe la nà-nubōḡolai maḡoozāa ba pε, eḡevelei ḡe maḡoozani la Sayile va, nii ḡe dikpini, ḡe è vile ga potogi. ¹⁶ Da-vεleyeḡei ta dā-masadai ta zeī ga pagō ḡāazu eyesu ḡo, dā-masa kpōkpōgi la niikpiga eyesu ḡo.» »

¹⁷ Natan liini, é niima bōeiti pε ta ma ḡulakelemaiti pε daazeeli ga pagō Davide ma.

Davide nà-maanεεnei
(1 Dolo Sevei 7:16-27)

¹⁸ Naa ḡeai ma, Davide liini, é zeī Gooḡo GALAGI ḡaazu, é GALA fali ḡani: «Māliḡii, Gooḡo GALAGI, nà ga leeni, nà-pεleyeḡei balaa ka ga leeni, è liizu dāazeelizu, vε ḡe nà? ¹⁹ E la mō naa ḡaani ga faa wola, Māliḡii, Gooḡo GALAGI, è minazeḡea volu bē, nēi ḡe ga dā-wotigē nui, ga vεlela vele vaiti ti maḡoozaai, é vile nà-masa pεleyeḡei va. Māliḡii, Gooḡo GALAGI, vεlei ḡana dā dā nubusei zo da nēi? ²⁰ Lee ḡili ka nà bo è ma, é vεε nii va? Māliḡii, Gooḡo GALAGI, dā bōḡo è kwēε, nēi ḡe ga dā-wotigē nui. ²¹ Da-minazeḡegi ta dā-leveiti maavele ḡa é kεa, è niima vaa wolaiti kεa, è lati, è ti ḡula bē kεkεma, nēi ḡe ga dā-wotigē nui.

²² «Ee, Māliḡii, Gooḡo GALAGI, è wōlōve! Nu nōpe ge la ga è ḡevele, gaamazu gala kili nōpe ge la nà, é ḡula è volu, eḡevelei nō ḡi mēnigai la ga gi-woiyēḡeiti. ²³ Eteai zu, zii bεgele ḡa é ga dā-nuiti Izelayele nuiti kεvele, nii è liai, è ti unmoō, ti ḡe ga dā-nubuseiti, ta è bōḡo wōlō? E la zii ḡiligi tanigaa bεeni baa ta ta-ḡalagiti dā-nubuseiti tuḡo, niiti è ti unmoōgai, è ti ḡula Ezipete yooi va. ²⁴ E dā-nubusei Izelayele nuiti seida ga ti ḡe ga dā-nubuseiti eyesu ḡo. Da ma, Gooḡo GALAGI, è ḡeā ga ta-GALAGI.

²⁵ «Niizu niina, Māliḡii, Gooḡo GALAGI, soma kae, è baa dā-minazeḡegi maazu, nii kεa bē, nēi ḡe ga dā-wotigē nui, ta nà-masa pεleyeḡei vε. Kε, eḡevelei è boga la. ²⁶ Naazu dā lεbiyai zōlō eyesu ḡo, ta nuiti ti ḡe ma: «Gooḡo GALAGI, Fai-Pε-Maliḡii ḡa é ga Izelayele nà-GALAGI!» Nēi ḡe ga dā-wotigē nui Davide, nà-masa pεleyeḡei mina niikpi pε è ḡaazu. ²⁷ Mazōlō, ee, Gooḡo GALAGI Fai-Pε-Maliḡii, Izelayele nà-GALAGI, dā bōḡo ḡa è dεa ga ze, nēi ḡe ga dā-wotigē

nui, ga da masa pɛɛyɛgei losu bè, naa ga é kea gè gaabaa zɔɔga, gè niima maanɛɛnɛ wooi laazeeli è ma.

²⁸ «Niizu niina, Màligii, Gɔɔɔ GALAGI, da ga è ga GALA, è-laawoiti ta ga gaamai, da ma ka è minazegea bè ga undaanɛi nii, nèi gè ga da-wotigɛ nui. ²⁹ Soma mu niina, è tuya loo nà-masa pɛɛyɛgei ma, nii a ke é ye ná gɔ è gaazu. Mazɔɔ, Màligii, Gɔɔɔ GALAGI, da ga è minazegea, da-luyai maavele nɔ ga a ke, nèi gè ga da-wotigɛ nui, nà-masa pɛɛyɛgei tuya zɔɔ.»

8

Davide zobo sɔɔ fai

zɔɔma ziiiti ma, ti maagoolii zu

(1 Dɔɔ Sevei 18:1-13)

¹ Naa vɔluma Davide vɔnini Filiseti nuiti ma, é ti gaazu unfe sege, é ta gaabaa gɔla ti ya.

² E vɔnini balaa Moabe nuiti ma. Niiti é ti zoni, é ti laani zooni ma, é ti gaagwe su ga seizu savagɔ ga galui. Nu zeizu savagɔi zaama, é seizu felegɔiti paani, é seizu gɔlagi ye vulua. Moabe nuiti ti gɔloni Davide vɛ, ti da mului zala ma.

³ Naa vɔluma Davide vɔnini Sɔba masagi Gadadeezɛɛl ma, Legɔbe ná-doun zunui, siigi zu é gɛni liizu la ga ná-masada zeida vɔlu zie wolai Ufelate maave.

⁴ Davide soo bize zalavusu waagila undɔfela (1 700) zoni, ta sie kɔgɔa zalavusu waavuufelegɔ (20 000). E wotolo bize zoo ungila (100) makeni. E mɔtaiti kɔgɔvɔlu nataiti teveni.

⁵ Siili yooi zu nuiti ti gɛni Damase, naati ti vaani bɔsu Sɔba masagi Gadadeezɛɛl va. Davide nu waavuufelegɔ maazu felegɔ (22 000) vaani ti va.

⁶ Naa vɔluma, Davide kundigɔiti seini Damase yooi zu Siili nuiti saama. Siili nuiti ti gɔloni Davide vɛ, ti da mului zala ma. Gɔɔɔ GALAGI gɛni fɔnifaamai veezu Davide vɛ, vɛ kpein é gɛni liizu ná ga kɔi. ⁷ Davide zanu kɔgɔ zɛpɛgiti segeni, niiti ti gɛni Gadadeezɛɛl ná-salavusuiti zea, é li ga tiye Zeeluzalame.

⁸ Davide kɔlu bɔi mɔinmɔin segeni masagi Gadadeezɛɛl ná-taa wolaiti su, Beeta ta Beelɔtai.

⁹ Siigi zu Gamate masagi Tɔyi mɛnini da ga Davide vɔnigɛ Gadadeezɛɛl ná-kɔvɛbeiti pɛ ma, ¹⁰ é ná-doun zunui Yɔlame leveni Davide ma ga é tuɔ, ta é mama fala vai zu Gadadeezɛɛl va, é vɔni ma, tɔzei Tɔyi ta Gadadeezɛɛl ti gɛni kɔi ga nɔ gɔ. Yɔlame liizuvɛ, é liini ga sɔlai ma zii pɛ, niiti ti gɛni ga walii, zanugi, ta kɔlu bɔigi. ¹¹ Masagi Davide ti veeni Gɔɔɔ GALAGI vɛ, egevelei é keeni la niina ga walii ta zanugi, nii é kulani zɔɔma zii gɔligiti zea, niiti é vɔnini ti ma: ¹² Edome nuiti, Moabe nuiti, Amɔn nuiti, Filiseti nuiti, ta Amaleke nuiti, ta nii kpein é soni kɔi zu, é kula Sɔba masagi Gadadeezɛɛl ya, Legɔbe ná-doun zunui.

¹³ Davide lɔgɔi mɔta gɔlani, siigi zu é gɔleni la ma, fɔnigai ma Edome nu waapuugɔ maazu lɔsavai (18 000) ma, Kpolo Uɛtugi zu. ¹⁴ Naa vɔluma, é kundigɔiti seini Edome yooi ná pɛ su. Edome nuiti pɛ ti gɔloni Davide vɛ. Gɔɔɔ GALAGI gɛni fɔnifaamai veezu Davide vɛ, vɛ kpein é gɛni liizu ná ga kɔi.

Davide ná-botigɛ nu wolaiti daaseigiti

(1 Dɔɔ Sevei 18:14-17)

¹⁵ Davide masada gɛeni Izelayɛle pɛ unda, é gɛni tukpɔi gaalevezu ga sɔledai ná-nubusɛiti pɛ bɛ. ¹⁶ Seluya ná-doun zunui Zoabe ga é gɛni ná-kɔvɛbeiti unda, Ayilude ná-doun zunui Zɔzafate gɛ ga seve make nui, ¹⁷ Ayituɔbe ná-doun zunui Sadake, ta Abiataal ná-doun zunui Ayimeeleke ti gɛ ga zalaɔa gɔla nuiti, Selaya gɛ ga seve gɛ nui. ¹⁸ Yegɔyada ná-doun zunui Benayafu ga é gɛni Kelete nuiti ta

Peelēte nuiti unda, niiti ti ɣeni ga masa make nuiti. Davide ná-doun zunuiti ti ɣeni ga zalaɣa ɣula nuiti.

9

Davide yeezei vai

Zonatan ná-doun zunui Mefibaale wu

¹ Davide gaazaɣagi woni, é ɣe ma: «Sayile ná-pelē wu nui ta yege nei vulua? Nà pɔ gè woodeɣilada ɣe be, Zonatan maavele ma.» ² Sayile ná-pelēyeɣei wu botiɣe nui gila ge ɣeni ná, daa ga Siɓa. Ti vaani la masagi uɔ be. Davide gaazaɣani, é ɣe ma: «Da ɣa è ga Siɓa?» E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ɣa gè ga Siɓa, da-wotiɣe nui.» ³ Masagi da gaazaɣa, é ɣe ma: «Nu vulu nɔpe ge la yeni Sayile ná-pelēyeɣei wu, nii nà zie be ga GALA ná-woodeɣiladai?» Siɓa gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Zonatan ná-doun zunui gila ka de ná, nii kɔɣɔ felegɔi pe maaleɣefegai.» ⁴ Masagi ɣeni ma: «Mini ɣa é ná?» Siɓa gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Toɣa Lodebaal, Makiil ná-pelēi wu, Amiyele ná-doun zunui.» ⁵ Masagi Davide nu leveni, ti li, ti seɣe Lodebaal, Amiyele ná-doun zunui Makiil ná-pelēi wu.

⁶ Siɣi zu Sayile ná-dounloin, é ga Zonatan ná-doun zunui Mefibaale zeelini la Davide ɣakala, é nɔkɔni masagi wu. Davide tolini, é ɣe ma: «Mefibaale!» Naa ɣe ma: «Wele nà va, da-wotiɣe nui.» ⁷ Davide ɣeni ma: «Mina lua. Nà woodeɣilada ɣeezu è ve, è-ɣee Zonatan maavele ma. Nà è-ɣewola Sayile ná-zooi pe feezu volu è ya, da boɣɔi da ɣe laamiizu nà-tabalii ɣa folo-o-folo.» ⁸ Mefibaale nɔkɔni, é ɣe ma: «Masagi, lee vaa zu è yiizoolēzu ga ze, nēi gè la vizɔni gile voomai va?»

⁹ Masagi Siɓa lolini, Sayile ná-botiɣe nui, é ɣe ma: «Nii kpein é ɣea ga Sayile ta ná-pelēyeɣei nɔnɔ, gè ti pe fea è-maliɣii ná-dounloin ya. ¹⁰ Da ve-o, è-loun zunuiti be-o, da-wotiɣe nuiti be-o, wa ɣeezu tii ɣeezu be. Nii wa sɔbɔna, wo vaa la, naa ɣa é ɣeezu ga è-maliɣii ná-pelēyeɣei ɣɔnɔgi. Mefibaale boɣɔi ɣa ɣeezu laamiizu nà-tabalii ɣa folo-o-folo.» Siɓa ma, zunu loun puugɔ maazu loɔlugɔ (15) ɣa é ɣeni zea, ta botiɣe nu vuufelegɔ (20). ¹¹ Siɓa ɣeni masagi ma: «Nii kpein maliɣii masagi bogai mà, nēi gè ga da-wotiɣe nui, nà ti pe keezu.» Mefibaale ma ge ɣeni daami wosu masagi ná-tabalii ɣa, eɣe masagi ná-doin ta. ¹² Zunu loun ɣila ge ɣeni Mefibaale ya, nii daa ɣeni ga Mika. Siɓa ná-pelē wu nuiti pe ti ɣeni botii ɣeezu Mefibaale ve. ¹³ Mefibaale yeni Zeeluzalēme, é da laami masagi ná-tabalii ɣa. Kɔɣɔ felegɔiti pe maaleɣefeni.

10

Amɔn masagi Davide ná-keelaiti unfe fai

(1 Dɔlo Sevei 19:1-5)

¹ Naa voluma Amɔn masagi zaani, ná-doun zunui ɣanun zei potogi zu ga masagi. ² Davide ɣeni ma: «Nà woodeɣilada ɣeezu ɣanun ve, eɣevelei keeɣe Naɣase woodeɣiladai ɣeni la bè.» Davide ná-botiɣe nui tanigaa leveni ga ti bēna fe be keeɣe zaa vai zu. Siɣi zu Davide ná-botiɣe nuiti ti zeelini la Amɔn yooi zu, ³ Amɔn lotuɣɔiti ti ɣeni ta-masagi ɣanun ma: «Da kaazu ga è-ɣee ná-lebiya ɣa é keezu Davide gaanēne nua levesu la è ma baa? Taai ɣwee fai ta pete fai laade baa, nii a ke ti va kologolo yeeta?»

⁴ ɣanun Davide ná-keelaiti soni, ti ti-bēleiti gilazuveiti bo, ti ti ɣɔba zēgeiti tevega, é zo bu, é le ti-zaamaue letemaue, ti be ti va, ti da li. ⁵ Davide menini nii keai. E keela leveni ti luɣɔ, mazɔbɔ naati ti wola unfeni. E ɣe ti ma: «À ye Zeeliko eyesu wo-bēleiti ti le volu, wa va niina.»

*Davide vɔni fai Amɔn ta Siili nuiti ma
 (1 Dɔɔ Sɛvɛi 19:6-19)*

⁶ Amɔn nuiti ti kaani ga ti bɔɔɔ wɔnzɛgefa Davide ma. Ti salaɔsɔuti gaizieni zou gɔligaa zu: salaɔsɔ waaɔuufelegɔ (20 000) Siili nuiti saama ti Bete-Lɛɔɔbe, ta Sɔba, salaɔsɔ waagila (1 000) Maaka masagi ɔɔ bɛ, ta salaɔsɔ waaɔuugɔ maazu felegɔ (12 000) Tɔbe ɔɔ pelei. ⁷ Davide mɛnigai ma, ɛ Zoaɔbe leveni ti laalɔɔma, ta Izelayele ɔɔɔɔɔɔti pɛ.

⁸ Amɔn nuiti ti ɔulani, ti lo kɔɔɔ vai ma, ta-laa wolai laaɔɔ. Siili zalaɔsɔuti, niiti ti zɛgeni Sɔba ta Lɛɔɔbe ta Tɔbe, ɛ ɔɔɔ Maaka zalaɔsɔuti ba, naati pɛ ti ɔɔni loni yɛ kɔɔ lɔɔɔ zu. ⁹ Zoaɔbe kaai ma ga kɔɔɔɔɔɔɔ ɔfa fele ɔɔɔma, ɔɔɔɔɔɔ ta ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔ, ɛ yeeloni kɔɔɔ nu ɔɔɔɔɔɔɔgiti ba, ɛ ti ɔɔɔ Siili nuiti daawu kɔɔɔ vai ma. ¹⁰ E kɔɔɔɔɔɔ mɔtai ma lotuɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔ kɛɔɔɔɔɔɔ Aɔɔisayi ma, naati ti lo Amɔn nuiti daawu kɔɔɔ vai ma. ¹¹ Zoaɔbe ɔɔni kɛɔɔɔɔɔɔ Aɔɔisayi ma: «Ni Siili nuiti zeevi ka mɔinna mɔ, ɔa ɔa, ɛ bɔ bɔ. Ni Amɔn nuiti zeevi ka mɔinna ɛ ma, nɔ ɔa, gɛ bɔ ɛ ɔa. ¹² Zɛbɛzɛge, ade kɔɔi ɔɔ, de da-nuɔɔɔɔti maalobo, ta da-GALAGI nɔ-taaiti. Gɔɔɔɔ GALAGI naa ɔɔ, nii pagai gaazu!»

¹³ Zoaɔbe ta nɔ-kɔɔɔɔɔɔ ti lopele bɛɛni kɔɔɔ vai ma, Siili nuiti daalɔɔma, naati ti ɔɔlani ba. ¹⁴ Amɔn nuiti ti kaai ma ga Siili nuiti ti ɔɔɔ, tiya ɔɔɔɔɔ ti ɔɔlani Aɔɔisayi ɔa, ti li ta-laazu. Zoaɔbe zɛgeni Amɔn nuiti polu, ɛ ɔɔɔ ma Zeeluzalɛme.

¹⁵ Siili nuiti ti kaai ma ga Izelayele nuiti ti ɔɔniga ti ma, ti ta-ɔɔɔɔɔɔ pɛ gaalɛni ba. ¹⁶ Masagi Gɔɔɔɔɔɔɔ keela leveni, ga ti Siili nui zɔiti gaalɛ ba, niiti ti zɛ wolai Ufelate ɔɔɔ ɔɔɔɔ. Gɔɔɔɔɔɔɔ nɔ-kɔɔɔɔɔɔɔɔ Sɔbake loni ti luɔɔ, ti zeeli Geelame.

¹⁷ Davide faa ɔɔɔɔɔɔɔ ma su, ɛ Izelayele ɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti pɛ gaalɛni ba, ti Zuludɛn bude, ti li Geelame. Siili nuiti ti ɔɔɔɔɔ bɛɛni ga ti vala Davide ɔa, ti kɔɔi lɔɔzeini.

¹⁸ Kɛɛ ti ɔɔlani Izelayele nuiti ba. Davide kɔɔɔɔ wotolo undɔfela (700) zu zalaɔsɔuti paani, ta soo bize zalaɔsɔ waaɔuunaanigɔ (40 000). Zeezeelini ɔɔɔɔ ta-ɔɔɔɔɔɔɔɔ Sɔbake ma, naa za nɔɔɔ. ¹⁹ Tɛi masagi niiti kpein ti bɔni Gɔɔɔɔɔɔɔɔ ɔa, ti kaani ga Izelayele ziaa ti wu, ti ziileigi ɔaizieni yɔɔɔɔ zu ta Izelayele, ti ɔɔlo Izelayele ɔɔ. Naa ɔɔɔɔ Siili nuiti ti ɔɔni luazu ga ti ɔa li bɔsu Amɔn nuiti ba.

11

Davide ta Bate-Seeba ta-vai

¹ Poluma ɔɔnagi, yeɔɔɔɔɔɔɔɔ ni masagiti ta ɔa lii la kɔɔɔɔɔɔɔɔ, Davide Zoaɔbe ta nɔ-kɔɔɔɔɔɔɔ nu wolaiti teveni, ti lo Izelayele ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti kpein tuɔɔ. Ti Amɔn yooi zuɔɔɔɔɔɔɔ, ti ta-laa wolai Laɔa zeii kɛɛ su. Kɛɛ Davide yɛni Zeeluzalɛme.

² Yeeta kɔɔkɔ voloi, Davide wuzɛgeni folo niimɛnii zu, ɛ ɔa zɛzɛ dooɔɔ bosuɔɔ, nɔ bɛɛɔi nɔ-masa pɛɛi ɔɔmaɔɔ. E yɛni minɔ, ɛ anzanui ta ɔa, ɛ ɔa maagba, gola ɔagai. ³ Davide nu leveni ga ti anzanui naa ɔɔɔ ɔaazaɔa bo. Ti ɔɔ ma: «Eliame nɔ-doun anzanui Bate-Seeba ɔɔ, Gɛte nui Ilii anzai.» ⁴ Davide numaa leveni, ti li, ti toli. E ɔaani Davide ɔɔ bɛ, naa la koba. Tɔ ma kpega ɔɔni de nɔ feya ga ɔaɔɔ fai ɔɔ nɔ-alugi ɔa ɔɔɔɔɔ. E ɔɔɔni ma nɔ-pɛɛi wu. ⁵ Naa ɔɔɔɔ, ɛ kaani ga kogi ɔa ma, ɛ keela leve Davide ma, ɛ ɔɔ ma: «Kogi ɔa mɔ.»

⁶ Davide keela leveni Zoaɔbe ma ga naa Gɛte nui Ilii leve ma. Zoaɔbe devei veeni naa ya, ga ɛ li masagi ɔɔ bɛ. ⁷ Ilii zeelini Davide ma, naa Zoaɔbe ta kɔɔɔɔɔɔɔ maagɔaazaɔaɔa ma, ta kɔɔi ɔɔɔɔɔ. ⁸ Naa ɔɔɔɔ Davide ɔɔni ma: «Li ɔa-ɔɔiɔu, ɛ looɔɔ.» Kulaai ma masagi ɔɔ bɛ, naa veɔɔɔni leveni ma. ⁹ Kɛɛ Ilii la ɔɔni kɛɛni, ɛ ɔa li nɔ-pɛɛi wu. E laani masagi nɔ-pɛɛɔɔɔ, ta maliɔi make nuiti.

¹⁰ Ti boni Davide ma ga Ilii la liini ná-pelei wu. Davide tolini, é gɛ ma: «Siei ɔ́a è zefezu ma, lee vaa zu è la liini dá-foizuvɛ?» ¹¹ Ilii googaaivoteni, é gɛ ma: «Minazefɛ kesui, ta Izelayele kpein, é vɛɛ Zuda va, ta niizu kotaiti bu, kooɔfuluɔ́ai Zoabe ta ná-salaabusuiti ta koo lɔ́ɔi va. Nà zoo ɔ́ale, gè naati ze miná, gè li ná-pelei wu, gè laami, gè ɔ́oole, ta gè la ànzai ɔ́oba? GALA ka kàazu, eɔ́evelei è vulua la ga ɔ́ite, gaamazú gè la naama vaa zii ɔ́ea eyɛsu pɛ.»

¹² Davide ɔ́eni ma: «Yɛ vɛ mɔ́nɔ za, lina, gè ɔ́e è va, è li.» Ilii yɛni Zeeluzalɛme naama voloi, ta poluma zobui. ¹³ Davide tolini ga ti daami wo voooma pɔ́ bɛ, é dɔ́ɔi veeni zea, naa yɛ kpɔ́lezu eyɛsu dɔ́ɔi so. Kɛɛ kpɔ́kɔ́i, Ilii liini mɔ́nɔ, ti la ta maliɔ́jii makɛ nuiti. E la kɛɛni, é va li ná-pelei wu.

¹⁴ Poluma zobui Davide sɛvɛ ɔ́ɛɛni Zoabe ma, é fe Ilii ya ga é lii la. ¹⁵ Sɛvɛi naa zu wooi ɔ́eni ga nii: «Ilii vile velelavɛ, vɛ kooi ɔ́ɔidai ná, wo ɔ́ula volu, wo maaɔ́ooza ba, nii a kɛ ti yeezeeli ma, é za.»

¹⁶ Zoabe ɔ́ɛai ma taai zeizu kɛɛ su, é Ilii vilɛni, vɛ ná zogai kpe ti zili nuiti ta-zalaabusu wolaiti bɛ. ¹⁷ Niiti ti ɔ́eni taai naa zu, naati ti ɔ́ulani, ti kooi vala Zoabe va. Ti salaabusui tanigaa ta ɔ́uluɔ́ai tanigaa vaani Davide ná-kooɔvɛbɛi va. ɔ́ɛte nui Ilii ɔ́eni naati saama, ti zaai.

¹⁸ Zoabe wooleveni Davide ma, é kooi ɔ́evelei pɛ sugula ma. ¹⁹ Zoabe ɔ́eni keelai ma, nii é ɔ́eni liizu ga woolevɛgi: «Da bɛna ga kooɔ́ɔzuɛ vai pɛ bo masagi ma, ²⁰ ni a yiiɔ́aawanana, é è ɔ́aazaɔ́a ga: «Lee vaa zu wo wola maaɔ́uɔ́aai taai va ɔ́ana kooɔ́ɔ ziɛgi zu? Wo la sugwɛɛ ga nu ɔ́a zoo yɛsu sigiɔ́gi unɔ́avɛ, é kilɛgi vili? ²¹ Wo-ɔ́i ka su nei ɔ́aa anzanu ɔ́a é Yelubeesɛte ná-doun zunui Abimeelɛke vaani Teeɔ́esɛ? E la ɔ́eni yɛni sigiɔ́gi unɔ́avɛ, é kɔ́tu wolai vili ma, é paa? Lee vaa zu wo wola maaɔ́uɔ́aai sigiɔ́gi va?» Da gɛ ma niina: «Da-wotiɔ́ɛ nui ɔ́ɛte nui Ilii balaa saavɛ kooi zu.» »

²² Keelai liini ga é woolevɛgi wo Davide ma, nii a kɛ nii pɛ Zoabe boni ma, é li, é bo Davide ma. ²³ E ɔ́eni Davide ma: «Taai maaɔ́ɛ nuiti ti ɔ́ea dɛ zieni gi wu, ti ɔ́ulani gi laalɔ́ɔma, ti va dɔ́ɔi zu, kɛɛ gi ti laavilige, eyɛsu taa zigidavɛ. ²⁴ Názu ɔ́a kilɛ pili nuiti ti yɛga la sigiɔ́gi unɔ́avɛ, ti kilɛgiti pili, masagi dá-zalaabusui tanigaa zaavɛ, dá-wotiɔ́ɛ nui ɔ́ɛte nui Ilii ɔ́a naati saama, niiti ti zaai.»

²⁵ Davide ɔ́eni keelai ma: «Nii ɔ́a dá bo Zoabe ma: «Mina niima vai zefɛ ga faaba. Kooi zuraka la dá ga ɔ́ula. ɔ́aaba, è taai zo, è koloɔ́olo.» Li, è Zoabe ipɔ́ɔɔ ga naama wooi.»

²⁶ Siɛgi zu Ilii anzai mɛnini da ga sinigi zaa, é naa ná-saa wɔ́ɔi woni. ²⁷ Saa wɔ́ɔi ma voloiti tevɛgai ma, Davide nu leveni daaɔ́omisú, é naa lɛɛni ná-pelei wu, é gɛ ga anzai, é doun zunú zɔ́ɔɔni bɛ. Kɛɛ nii Davide kɛɛni, naa wanani ɔ́ooɔ́ɔ GALAGI ma.

12

GALA goo wo nui Natan zelilo fai Davide ma

¹ ɔ́ooɔ́ɔ GALAGI Natan leveni Davide ma. E liini pɔ́ bɛ, é gɛ ma: «Zunu felego ɔ́eni taai ta zu, zɔ́i ga kpɛtɛ nu, ɔ́ooɔ́lai ga bala nu. ² Nikɛiti ta baalagiti ti mɔ́inni kpɛtɛ nui ya. ³ Baala saa yivo ɔ́ila kpe nɔ́ ɔ́a é ɔ́eni bala nui ya, nii é geyani, é dá to, naa ɔ́eni ɔ́aaɔ́ozu pɔ́ bɛ ná-dointi koba. E ɔ́eni zunui ná-daamianigi miizu, é dá ɔ́oole ná-ziawɔ́i zu, é dá la zeeloko zu, é ɔ́eni zea eɔ́ɛ ná-doun anzanu. ⁴ Yeeta wɛɛn ɔ́ulani kpɛtɛ nui ma, kɛɛ toun ge la ɔ́eni pɔ́ ga é va ná-toganii ta zefɛ, baalagiti ɔ́aa nikiɛiti saama, é va gili ma wɛɛin vɛ ga kɔ́nɔ́gi. E liini, é bala nui ná-baala saa yivoi zo, é kpɛtɛ ga ma wɛɛin ɔ́ɔ́nɔ́gi.»

⁵ Davide wola yiiɗaawanani naama zunui ma, é ɗe Natan ma: «Gè ɗonaa Ɔooɗo GALAGI ma, nii é vulua, ga nui nii é naama vai ɗea, maanɛɛɛ ga é za. ⁶ Baala zivoi é seɗeai, toɗa naama ɔɛɛda naanigoi ve, mazɔɔ é la gaazumaawɔingaa ɗeeni.»

⁷ Natan ɗeni Davide ma naazu: «Da ɗa é ga zunui naa! Ɔooɗo GALAGI Izelayele ná-GALAGI wooi ɗaa: «Nà ɗa gè gulɔi ziaa é ma ga é ɗe ga Izelayele masagi, gè è ɗula Sayile ya. ⁸ Gè è-maliɗii Sayile ná-pelei lo è yeezu, gè anzaiti pu è yeezu, gè è zeɪ ga Izelayele ta Zuda unda ga masagi. Ni naa pe ge ɗea ga faa go, kèvele betea ɗea de ga gè vebɛani ɗiligaa la ma. ⁹ Lee vaa zu mu è dàawooi ɔɛɛɔɛsu, è da wànama vai ɗe? E Ɔete nui Ilii vaaɔe ga boɗa zɔkpɔi, è anzai zeɗe, è ke ga ɗɔnɔ, to ɔɗɗɔi ma è paa ga Amɔn nuiti ta-woɗa zɔkpɔi. ¹⁰ Naa ɗa é ba, toomai la mɔ zeɗea da-ɔɛɛi va pe, mazɔɔ è pɛɛɔɛɛga, è Ɔete nui Ilii anzai zeɗe ga ɗɔnɔ.» ¹¹ Ɔooɗo GALAGI wooi ɗaa: «Nà vaa zu ga maanɔɗɔi è ɔɔ, è ɗula da-ɔɛɛyɛɗeɪ nɔ wu, nà è ɔɗɗɔi anzaiti seɗezu è ɗaazu, gè ti ve nu ɗili zea, é la ga tiye ɛɛ pe gaazu. ¹² Dɔun è ɗɔnɔi ɗeeɔe dɔɔɗɗu, nɔun nà nii ɗeezu Izelayele pe gaazu, folo wolai.» »

¹³ Davide ɗeni Natan ma: «Gè kotoi ɗea Ɔooɗo GALAGI laalɔɗɔma.» Natan ɗeni Davide ma: «Ɔooɗo GALAGI da-ɗotoi maavaayega, è la mɔ zaazu. ¹⁴ Keɛ tei niima vai maavele ma, è yeeɗeɗalaɪ vea Ɔooɗo GALAGI zili nuiti zea ga ti woo ɲai wo ma, doin sɔɔɔgai è ɔɛ, toɗa za.»

Davide ná-faaɗaazagi ma zalai

¹⁵ Natan ɗaleni ma ná-koizu. Ɔooɗo GALAGI seeɔe wolai ɔilini doungoi ma, nii Ilii anzai sɔɔɔni Davide ɔɛ. ¹⁶ Davide GALA maanɛɛɛni doungoi ɔɛ. E zugi zoni, é ɲi piin laani zooi ma. ¹⁷ Ná-pelei wu wotiɗe nu wolaiti ti looɗoni ba ga é wuzegɛ, keɛ é ɗelɛni, é la keɛni, ti va laami ɔɔma.

¹⁸ Folo lafela ɔoluma, doungoi zaani. Davide ná-botigɛ nuiti ti la ɗeni zoosu ti va bo ma, mazɔɔ ti ɗeni ɗeezu ɔɗɗɔ ma: «Doungoi ɗeai ma vulua, é la woiloni ade-woo ma. Ada zoo ɗale, ade ɗe ma, doungoi zaa? Toɗa faa ɲu ɗe ga ɔɗɗɔ.»

¹⁹ Davide kaani ga ná-botigɛ nuiti ta ɔɔɛzu laa wu. E gaɗaani ga doungoi zaa. E ti ɗaazaɗani, é ɗe ma: «Doungoi zaa ɔaa?» Ti ɗe ma: «É zaa.»

²⁰ Naazu Davide wuzegɛni zooi ma, é maagba, é gulɔ maku neɛɛɛgi zie ɔɗɗɔ ma, é ná-seɗeɪ maavalibo, é li Ɔooɗo GALAGI ná-pelei wu, é nɔkɔ ná. Naa ɔoluma é liini ná-koizu, é ɗe ti daamianigi ve zea, é laami. ²¹ Ná-botigɛ nuiti ti gaazaɗani, ti ɗe ma: «Nii è keai, naa ɔoluɔe ɗa ga leeni? Siɛgi zu doungoi ɗea la vulua, è zugi zogɛ, è da wɔɔ. Tei é zaa, è wuzegɛ, è da laami.»

²² E ti woɗaawoteni, é ɗe ma: «Siɛgi zu doungoi ɗea la de vulua, gè ɗea zugi zosu, gè da wɔɔ, mazɔɔ gè ɗea ɗeezu ma: «Be ɗa é kwɛɛ ni Ɔooɗo GALAGI la maaawɔingaa, é va doungoi yenvui ye su?» ²³ Ni é zaa, lee vaa zu nà li zu sosu? Naama zobo ka bè, gè zenvui ɔu su? Nɔun nà liizu pɔ pelei, keɛ toun ge la mɔ vaa zu ga pɔ pelei.»

Salɔmɔn zɔɔɔ fai

²⁴ Davide maabɔɗani anzai Bate-Seeɔa va, é gaanɛɛɛ, é laani koba, naa doun zunu ɗili sɔɔɔ be ɔolu, é daasei peɛ ga Salɔmɔn. Ɔooɗo GALAGI doungoi naa neɛni ɔɛ, ²⁵ é naa leɛni ga Davide ga GALA goo wo nui Natan maavele. Naama neɛɛɛi maavele ma, doungoi laaseigi ɔɛɛni ga, Yedidia (nii ɔoluɔe ga «Ɔooɗo GALAGI neɛɛɛɔɗɔi»).

Davide Amɔn nuiti ta-laa wolai
Labɔ zo fai
(1 Dɔɔ Sevei 20:1-3)

²⁶ Naama zięgi zu koođfuluɓai Zoabe laaleeni Amon nuiti ta-laa wolai Laɓa wu, ę masa koizuve zoni. ²⁷ Nazu ęa ę keelaiti teveni la Davide ma, ę ęe ma: «Gę laalea Laɓa wu, gę buu vele ęoizuve zoga vɔɔ, ve zie makesuve ną. ²⁸ Kooɓebei mɔtai ęaalena ba mu, ę va, ę taai zei kee su ęa ɓođɔi, ę so. Gę la pɔ ga gę so, ma lebiyai pe ge va va pɔ.» ²⁹ Davide kooɓebei mɔtai pe gaaleeni ba, ę li, ę laale Laɓa wu, ę naa zo. ³⁰ Davide masa ɓoɔlogi zęęeni, nii ę ęeni ta-masagi unma. ɓoɔlogi naa ęeni ga zanu tetelegi, bupegi ęeni ga kilo vuusavago (30), kɔtu zongo ɓaagi ęila ge ba. Ti dooni Davide unma. E ęulani taai naa zu ga ani moinmoin, niiti ę ti zoni kooi zu. ³¹ Nuɓusei niiti ti ęeni zeini ną, ę naa tanigaa ęeni ga sii zie nuiti, kɔtu ęolo nuiti, gulu ɔɔ nuiti, ę tanigaa ęe ga biliki loęa nuiti. Uele ęana ę keeni la ga nuɓuseiti pe, niiti ti ęeni Amon laaiti su. Naa voluma, Davide ta kooɓebeiiti pe ti ęaleni ma Zeeluzaleme.

13

Amenon ta Tamaal ta-vai

¹ Naa voluma, pepe nii ę ęeni, zeela ęila ge ęeni Davide ną-doun zunui Aɓesalome ya, pagai ga gola, daa ga Tamaal. Davide ną-doun zunui Amenon woinni la. ² Amenon zeeɓeni ga ziiɓoɔi, ę vile ną-seelai Tamaal va, nii woin ęeni ma. E ęeni Amenon ęaazu ga fai maayikiai, ga ę va maaɓuęa naa va, mazɔɔ naa la ęeni de zunu vaa ęwee. ³ Amenon ɓoɔlai ta ęeni ną, gola ęelegelegai, daa ga Yonadaɓe, Davide keeęeloin Simea ną-doun zunui ęeni de. ⁴ E ęeni Amenon ma: «Lee vaa zu ęei ę ga masa doin, ę ɓođɔ maawoinzu ęani sobu-o-sobu? E la pɔ ę va bo mą?» Amenon googaaɔoteni, ę ęe ma: «Tamaal ęa woin mą, keeloin Aɓesalome ną-seelai.» ⁵ Yonadaɓe ęe ma: «La betei zu, ę ɓođɔ ęe ga seeɓe nui. Siegi zu ę-ęe a vaana la, ęa ęe ma: «Va bu, ną-seelai Tamaal va, ę daamii ve zęa, ę kpepe ęaazu, to ɓođɔi ę fe zęa, gę mi.»

⁶ Amenon laani, ę ɓođɔ ęe ga seeɓe nui. Masagi liini welezu ma, Amenon ęe masagi ma: «Ną ę maaneenezu, soma ną-seelai Tamaal va, ę deęe ɓuun felego ɓete ęaazu, to ɓođɔi ę ti ve zęa, gę ti mi.» ⁷ Davide keela leveni Tamaal ma ną-pelei wu, ę ęe ma: «Li ę-li ę Amenon ną-pelei wu, ę kono gili.»

⁸ Tamaal liini die Amenon ɔɔ ɓe, ę ka laani, ę bulu vukoi yeɓeni, ę gaayo, ę deęe ɓuun felegoi ɓete die ęaazu, ę gili. ⁹ E ma lięii zeęe, ę daaloka gaazu. Keele Amenon ęeleni daami va. E ęe ma: «A nuiti kula ną-pelei wu!» Epe pe ge ęulani ną-pelei wu. ¹⁰ Amenon ęeni niina Tamaal ma: «Vaana ga deęe ɓuungiti daa velei wu, miną ęa ę ti veezu ną zęa ęa ɓođɔi, gę ti mi.» Tamaal liini ga deęe ɓuungiti, ę ti ɓeteni die Amenon ve, naa laa velei wu. ¹¹ Siegi zu ę ęeni feezu la zęa, Amenon soni, ę ęe ma: «Va, de la, zeela!» ¹² Tamaal ęe ma: «Ba, di ę, mina vu mą! Naa la ęa ga ęe Izelaye. Mina unfetala vai naa ęe! ¹³ Naa ęea voluma, mini ęa ną li ną ga ną-unfeęi? Da ɓalaa, ęa ɓođɔ ęula naazu ga unfetala nu Izelaye. Lee vaa zu ę la lia, ę bo masagi ma? E la ęlea fe ęa vai va ę ve.» ¹⁴ Keele Amenon la ęeni keeni, ę va woilo goo ma, ę soni ga maaɓaai, ę vu ma, ę laa la.

¹⁵ Naa ęeai ma, maayo ge zęęeni Amenon ve, ę naa woinzeęeni ga gola, ę leve naa ną-neɓebei va, nii ę ęeni ziima. E ęeni naa ma: «Wuzęena ve, ę li!» ¹⁶ Tamaal ęeni ma: «Ba! Mina kpę ęana, naa ęa ęe ga faa ęou wola, ę leve nii va, ę keai ga ze niina.» Keele ę la keeni mąno, ę va woilo goo ma. ¹⁷ E ną-botięe zunu loungoi lolini, ę ęe ma: «Anzanu loungoi nii ęula mą pelei wu, ę pelei vilisu ga polu velei.» ¹⁸ Botięe zunu loungoi kulani eteave, ę pelei vilisu ga polu velei.

Seęe vapagi ta ęeni Tamaal ęɓa, pɔneai, naama zeęei ma zii ęa masagi ną-doun anzanuiti ti ɓena too ęɓa, niiti ti la de zunu vaa ęwee. ¹⁹ Tamaal zuvui vuuni nɔungi ma, ę ną-seęe ɔneęi vali ga, nii ę ęeni kɔba, ę yeela unma, ę ęa li ga wɔɔa.

²⁰ Kεεεfeloín Aβesalóme feni ma: «È-gefeloín Amenón vuuve è ma baa? Nii gè bosu è ma niina, zeela, maafε kpɔ, da-zeelai ve. Mina naama vai zεge yii vɔ.» Tamaal yeni niina die Aβesalóme ná-pelei wu, ege anzanui nii sinigi gefelai ba.

²¹ Masagi Davide naama vaiti menini, é wola yiifaawana. ²² Aβesalóme la feni faa nɔpe boni Amenón ma. E naa wɔinzefeni, mazɔlɔ naa vuuni ná-seelai Tamaal ma.

Aβesalóme potokulai gefe vai ná-seelai ve

²³ Kona felegɔ voluma, baala maalefa leve nuiti ti feni Aβesalóme ya Baale-Gasɔl, Efelayime fobave. E masagi ná-doun zunuiti pe tolini ná. ²⁴ E liini masagi vɔ be, é ge ma: «È kwεeni ga nɛi gè ga da-wotigε nui ná ná-baalagiti maalefai levezu. Masagi soma tɔ-o, ná-botigε nuiti-yo, wo va pɔ be, nɛi gè ga da-wotigε nui.» ²⁵ Kele masagi feni ma: «Ba-o, dɔun zunu, gi pe gi la vaazu, naa fa ge ga kasɔ wola è unma.» Aβesalóme bɔini da, kele masagi gefeni toligi va, é tuya looni nɔ be.

²⁶ Aβesalóme feni ma: «Ni è la mɔ kεeni è va va, va bu kεeloin Amenón li, é gi maaza.» Masagi feni ma: «Lee vaa zu é liizu, wo maazaasu?» ²⁷ Aβesalóme ná-kpɔidai maavele ma, masagi beni Amenón va, ti li ta masagi ná-doun zunuiti pe.

²⁸ Aβesalóme devei veeni ná-botigε nuiti zea, é ge ti ma: «Wa Amenón faana feya koozunɛai ga dɔɔi, ta ná fena wo ma: «A Amenón lofa,» názu wa paa niina. A mina lua, ná fa gè devei veai wo ya. A zεbezεge, wo faaba.»

²⁹ Aβesalóme ná-botigε nuiti ti ná-devei zoni, ti Amenón va. Gaamago masagi ná-doun zunui zɔiti ti wuzefeni daami wosuve, εε ge le ná-soovale fuului fɔma, é vela.

³⁰ Ti yeni pelei ma, Davide meni ga Aβesalóme masagi ná-doun zunuiti pe paave, gila kpalaa ge la fulani. ³¹ Masagi wuzefeni, é ná-sefεiti balivali ga, é la zɔoi ma. Ná-botigε nu wolaiti pe ti feni loni koba, ta-zεfεiti balivaliai ga.

³² Davide kεεεfeloín Simea ná-doun zunui Yɔnadaβe kpɔei zefeni, é ge ma: «Màligii masagi mina fisisε ga masagi ná-doun zunuiti pe ka ti zaai, Amenón gila ka saai. Kaite yeei é vuuni la ná-seelai Tamaal ma, Aβesalóme feni gefezu, tofa paazu. ³³ Màligii masagi mina niima vai zεge mu yii vɔ, é va da fisisε ga ná-doun zunuiti pe ka ti zaai. Amenón gila nɔ fa saai.»

³⁴ Aβesalóme bɔfɔi velave.

Siεgi zu ada maabe nui weleni la fɔozama, é nu mɔinmɔin golai faani, ti da va ga polu velei, gize fakamave. ³⁵ Yɔnadaβe feni masagi ma: «Welena masagi ná-doun zunuiti ba, ti vaazu, egevelei nɔ gè fεa bosu la è ma, nɛi gè ga da-wotigε nui.» ³⁶ Kpesuve ga bɔe, masagi ná-doun zunuiti ti unkulani. Ti pe ti wɔlɔni ga gola, masagi balaa ta ná-botigε nuiti ti wɔlɔni gola.

³⁷ Aβesalóme velani, é li Gesuul masagi Talemayi vɔ be, Amiyude ná-doun zunui. Davide feni ná-doun zunui zaa wɔlɔi wosu folo-o-folo. ³⁸ Aβesalóme yeni pela velei zu Gesuul, é ke ga kona savago. ³⁹ Masagi Davide loofoni Aβesalóme βεε vai va, mazɔlɔ gaanενεα feni de niina Amenón zaa vai zu.

14

Aβesalóme fale ma vai Zeeluzalεme

¹ Seluya ná-doun zunui Zoabe kaani ga masagi yiimaalεida Aβesalóme letegi. ² E keela leveni Tekoa, ti va ga anzanui ta, nii gola zoogai faa βεtεzu, é ge ma: «Bɔfɔ ge ege da ge saa wɔlɔ wosu, è saa wɔlɔ zεfei loo fɔba, mina gulo maku nεεne siε bɔfɔ ma, faazuve ge ege anzanui nii é ná-nui ta zaa wɔlɔ wosu

kaite. ³ Da li niina masagi ʋə bɛ, nii gè bosu è ma, è naa wo ma.» Zoabe naa leeni la, nii maanɛni é bo masagi ma.

⁴ Tekoa anzanui liini masagi ʋə bɛ, é nəkɔ bu, é gɛ ma: «Ee, masagi, kizo.»
⁵ Masagi gɛni ma: «Leeni gɛ é pɔ?» E gɛni ma: «Masagi! Nà ga poanzai, sɪnigi zaa. ⁶ Doun zunu felegɔ gɛ é gɛa zèa, nèi gè ga da-wotigɛ anzanui. Ti felegɔ ti kɔni dɔbɔi zu, nu la ná, é va ti gaaɣwɛ, zɔi da bɔlai loɣa, é paa. ⁷ Pɛleyegɛi pɛ buzeɣe vele gɛna dàalɔɣoma, ti gɛ mà: «Zɔi é bɔlai vaai, fe, gi paa, tɔzei é kɛɛɣeloin vaavɛ. Uele gɛna gá pogani zeɣe nui undaavili da gaama.» Ta naa gɛena, ta nà-kito gaaɣelagi ɣoloɣolosu naazu. Sɪnigi laaseigi ta mavofodai gɛ nɛɛɛ zooi gɛ.»

⁸ Masagi gɛni anzanui ma: «Li da-laazu, nà deveiti feezu da-vaa zu.» ⁹ Tekoa anzanui gɛni ma: «Màliɣii masagi, niima vaaɣaazagi yɛ ga giye, gá nà-pɛleyegɛi, masagi gɛ ga sɔbalala nu, ta mavofodaiti, niima vai zu.» ¹⁰ Masagi gɛni ma: «Ni nu nɔpɛ ka zeli lona è ma niima vai zu, vaa la pɔ, toɣa è yɛ ná.»

¹¹ Anzanui kpɔɛi zeɣeni ʋolu, é gɛ ma: «Masagi soma, é minazeɣe bè ɢooɣɔ GALAGI laaseigi zu, ga potokula nui mina ta ʋɛɛ nà-maanɔɣɔi va, ga é va zɔi vaa, nii zɛgai zèa.» Masagi gooɣaavoteni, é gɛ ma: «Gè gɔnaa ɢooɣɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga è-loin unma undɛɣai gila kpalaa ge la loa zooi ma.»

¹² Anzanui gɛni ma: «Da va bu nei, màliɣii masagi, gè faa gili bo de è ma, nèi gè ga da-wotigɛ anzanui?» Masagi gɛ ma: «Bɔɛna.» ¹³ Anzanui kpɔɛi zeɣeni ʋolu, é gɛ ma: «Lee vaa zu mu è ɣisiei gɛna, é lo GALA ná-nubuseiti ba? Mazɔlɔ woowi niiti maavele ma, è ti wogai feya, masagi, è bɔɣɔ ɣwɛɛɛɛ ga sɔba nu, mazɔlɔ è la Abesalɔme gaaɣaleni ma, nii è kpɛai. ¹⁴ Yeeta ade pɛ ada zaazu, eɣe ziei puai ya zooi ma, nu la zooga zɛvɛzu. GALA ge la da ga zɛnvu ɣula nu ya, kɛɛ toɣa da pelei ɣaizie ga nii kpɛai, é mina yɛ pela velei zu. ¹⁵ Da kaana, pàai gè bɔɛ è ʋə, toɣa ga nubuseiti kɛvelei gɛ, é màaluai, gè gɛ bɔɣɔ ma: «Nà liizu, gè bɔɛ masagi ʋə, tanisu toɣa zie ga nà-tɛnɛ gooi, nèi gè ga ná-botigɛ anzanui. ¹⁶ Tanisu toɣa kɛ é baa màazu, nèi gè ga ná-botigɛ anzanui, zunui naa laalɔɣoma, nii é gɛa pɔ é gi laazeɣe etea, gá doun zunui, ga é gi ɣula nubuseiti saama, niiti GALA ge yiimazeɣeai ga tiye ga ti gɛ ga nɔnɔ.» ¹⁷ Kɛɛvɛ bɔɣɔ ma: «Maliɣii masagi laawooi gɛ gɛ ga ziilei kpɔɛ bè.» Mazɔlɔ màliɣii masagi gɛɛvɛ eɣe GALA ná-geezuɣeelai ga é faa vagɔi ta faa nɔi yɔɣɔzuɣula. ɢooɣɔ GALAGI da-GALAGI yɛ è va.»

¹⁸ Masagi gɛni anzanui ma: «Nà balaa, nii gè è ɣaazaɣasu ma, mina tanɔpɛ dɔɔɣu bà.» Anzanui gɛ ma: «Màliɣii masagi, bɔɛna.» ¹⁹ Masagi kpɔɛi zeɣeni ʋolu, é gɛ ma: «Zoabe lei é va gɛ ʋolu niima vai pɛ su?» Anzanui gɛ ma: «Ee, màliɣii masagi, GALA ka kàazu, eɣevelei è vulua la ga ɣite, nii kpein màliɣii masagi boga, nu la zooga zeɣezu ba, è va li ga yeeza baa ɣvɛzu vele. Ti pɛ ka ga gaamai, da-wotigɛ nui Zoabe gɛ é tɛvega, ga gè bɔɛ è ʋə. Nii kpein maanɛai ga gè bo, nèi gè ga da-wotigɛ anzanui, tɔ gɛ é ti pɛ pua dà. ²⁰ Ni da-wotigɛ nui Zoabe naa gɛa, toɣa pɔ é niima vai ɣula ga kɛvelei taɣili. Kɛɛ ɣigi gɛ màliɣii ya, eɣe GALA ná-geezuɣeelai. Nii kpein é gɛɛzu zooi zu, é ti pɛ kwɛɛ.»

²¹ Masagi liini, é gɛ Zoabe ma: «Nii è boga, gè vaa bu. Liina, è va ga zunu lounɣoi Abesalɔme ʋɛ.» ²² Zoabe nəkɔni masagi wu, é gɛ ma: «GALA ge tuya loo è ʋɛ, masagi! Gè kwɛɛga ga è yiilaavɛ mà, tɔzei è naa gɛa, nii gè bogai è ma, nèi gè ga da-wotigɛ nui.» ²³ Zoabe wuzɛɣeni, é li Gesuul, é Abesalɔme zeɣe ná, é vaa la Zeeluzalɛme.

²⁴ Masagi gɛni ma: «Abesalɔme mina zeeli pɔ bɛ, é li ná-pelei wu.» Abesalɔme liini ná-pelei wu, é la ɣaazulaani masagi ma.

*Davideni ta Abesalɔme
ti yɔɣɔzubɛtɛ vai*

²⁵ Izelayele yooi zu, Aβesalome gɛgɛla la ɣeni na pagi zu, e zo kaɔbaue, e le unmaue, na pe paga ɣeni de. ²⁶ Konagi besu ɣilagila, e ɣeni nungi wosu, mazolo noun deɣai ɣeni wuizu ma. Ti βena noun deɣai ɣoɣo, e ɣe ga, kilo felego ta tukpe (2,5), eɣevelei masagi na-kaɔɣiti ti la. ²⁷ Aβesalome zunu loun savago zoloni, ta anzanu loun ɣila, nii e ɣeni ga anzanu vapa gola, daa ɣeni ga Tamaal.

²⁸ Aβesalome keeni ga kona felego Zeeluzalame, e la liini masagi ɣakala. ²⁹ Yeeta e Zoabe lolini ga e naa leve masagi vo be, kee Zoabe la ɣeni keeni, e va li po be toligi ma. Aβesalome tolini na velesiei zu, kee Zoabe la ɣeni keeni. ³⁰ Nazu ɣa Aβesalome ɣeni la na-botigɛ nuiti ma: «a wele! Zoabe na-kpalagi ɣa noni ɣoba. A li, wo abui vili ba.» Aβesalome na-botigɛ nuiti ti abui vilini Zoabe na-kpalagi va. ³¹ Zoabe wuzegeni, e li Aβesalome vo be, e gaazaɣa, e ɣe ma: «Lee vaa zu da-wotigɛ nuiti ti abui logai na-kpalagi va?» ³² Aβesalome googaavoteni, e ɣe ma: «Ge e loligɛ, e la keeni, e va va. Ge ɣea ɣeezu, ge e leve, e masagi ɣaazaɣa, e ɣe ma: «Lee vaa zu seɣeai Gesuul, ge va? Maaneni no ge ye na.» Na po niina ga ge ɣe masagi ɣakala niizu, ni na ga soba nu, e paa!» ³³ Zoabe liini masagi vo be, e naa na-doin laawooiti pe daazeeli ma. Masagi Aβesalome lolini. Diai ma, e noko masagi wu. Masagi Aβesalome neeneni ga daave komagai.

15

Aβesalome wuzegɛ vai Davide laaloɣma

¹ Naa voluma Aβesalome kaɔɣo wotolo ɣila ta sooiti gaizieni boɣo ve, ta nu vuuloɣo (50), niiti ti ɣeni bizezu na-wotoloi ɣakala. ² E ɣeni wuzegɛzu ga sobuzobui, e lo pele ɣobave. Nu nope a la ɣena lia masagi vo be tukpoɣaaleve vai ma, Aβesalome ɣeni gaazaɣasu, e ɣe ma: «Da ga taa begele zu nu?» Naa a la ɣena ma: «Na ga Izelayele wolodai zu nui ta.» ³ Naazu Aβesalome ɣeni ɣeezu ma: «E lii ungi vage, kee nu nope ge la masagi vo be, a woilo e-woo ma.» ⁴ E βena ɣe ma volu: «Ee, ni na ɣa ge ɣeni tukpoɣaalevezu zoi nii zu, niiti kpein kpe baa goomaagaali ti yoɣo zu, ta la ɣe vaazu po, na ma, na la ɣe ta-lukpo ɣaalevezu ga telebodai.» ⁵ Ni nui ta a la maaɣuɣana ga e noko be, e ɣeni yeemaalesu ma, e so, e buzegɛ, e neene. ⁶ Zekana Aβesalome ɣeni keezu la ga nui pe no a ɣe liizu masagi vo be tukpo ɣaaleve vaa ma, naa ɣa e yeni keezu, e nee Izelayele nuiti be.

⁷ Kona naanigo voluma, Aβesalome ɣeni masagi ma: «Va bu, ge li Geebeln, ge minazegɛgi laazeeli, nii ge kea ɣoɣo GALAGI ve. ⁸ Mazolo nei ge ga da-wotigɛ nui, ge minazegɛ keeni, siegi zu ge ɣeni la Gesuul, Siili yooi zu. Ge ɣeni ma: «Ni ɣoɣo GALAGI a gaagalena ma Zeeluzalame, na zalaɣa ɣula be.» » ⁹ Masagi ɣeni ma: «Li, ziileigi ɣe e ve.» Aβesalome liini Geebeln.

¹⁰ Keai ma mina, e keelaiti teveni Izelayele wolodaiti pe ma, e ɣe ti ma: «Siegi zu wa puu fee wooi menina la, wa ɣe ma: «Aβesalome ɣea ga masagi Geebeln.» » ¹¹ Nu unfelego (200) niiti Aβesalome ti lolini, ti zegɛ Zeeluzalame, ti vile polu ladalai zu, ti la ɣeni faa nope kwee na-kisie zu. ¹² Keai ma zalaɣai ɣulazu, e nu leveni Gilo taazuve ga ti Gilo nui Ayitefe loli, e ɣeni ga Davide na-tenε bo nui. Woyai zebai wola wolni, ta nuβusei ɣeni liizu ga minda Aβesalome volu.

Davide vela vai

¹³ Nui ta vaani, e ɣe Davide ma: «Izelayele nuiti ti ɣaavotega Aβesalome ma.» ¹⁴ Davide ɣeni na-botigɛ nuiti ma, niiti kpein ti ɣeni koba Zeeluzalame: «a wuzegɛ, ade vela, mazolo ade ɣula ɣeleɣele kili ge la na Aβesalome ya. A suvile, wo li, ni naa laade, toɣa zuvilezu ga e zeeli ade ma, e faa no ɣe ga adeye,

ta é le taazuve ga boɟa zɔkpɔi, é da nuiti paa.» ¹⁵ Masagi ná-botigɛ nuiti ti ɟeni ma: «Masagi, nii nɔpɛ è devezu, gá è yeema.»

¹⁶ Masagi ta ná-peleyeɟei pɛ ti vilɛni ɟɔɟɔa, ti vela, kelɛ é anza puugɔ yeni ná, niiti ti la vuluni ga zɔiti kevele, ga ti da wele kooi ma. ¹⁷ Masagi ɟulazuve taai va ta nuɓuseiti pɛ, ti lago loni pɛle ɟaabelagi ɟobave. ¹⁸ Ná-botigɛ nuiti kpein ti ɟeni levesu koba, ta tɔ ɓɔɟɔi make nuiti niiti ti ɟeni ga Kelete nuiti ta Peelɛte nuiti, naa vɛɛ Gate nu undɔzitaiti (600) ba, niiti ti zɛɟeni Gate, ti vilɛ masagi volu, ti da lo tuɟɔ.

¹⁹ Masagi ɟeni Gate nui Itayi ma: «Lee vaa zu da balaa è vilɛsu gi volu? Gale ma, è li, è ye masa niinei ɟoba, mazɔlɔɔ da ga wɛɛn vɛ, ti è ɟulaai da-yooi va. ²⁰ E vaave pɔ̀ bɛ su la de ɟoozani, nà è vilɛsu ɟale mɔ̀nɔ ɟɔɟɔma za gi volu? Gè la de vɔlɔ kwɛɛ mini ɟa gè liizu ná. Gale ma, è li wa è-ɟɛɛlɔinti. Gɔɟɔ GALAGI zoo é nuɓɔɟɔlai ta woɟɛɟiladai ɟɛ è vɛ.» ²¹ Itayi masagi woɟaavoteni, é ɟɛ ma: «Gè ɟonaa Gɔɟɔ GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma ɗɛi è vulua, ga vɛ nɔpɛ màliɟii masagi è liizu ná, nà è volu, saai zu ɓaa zɛnvui zu.» ²² Davide goɟaavoteni, é ɟɛ ma: «Naa vage. Levena mu velelavɛ.» Gate nui Itayi leveni velelavɛ ta ná-nuɓuseiti pɛ, é vɛɛ ta-veleyeɟeiti ba. ²³ Bɛbɛi levesuve, nuɓuseiti pɛ ti ɟeni wɔlɔzu. Masagi Seedelɔn vɛtugi ɓudɛni, ta polu nuiti pɛ. Ti tevebai zu velei zoni.

Davide woɟɛɟila botigɛ nuiti zɛ fai Zeeluzalɛme

²⁴ Zalaɟa ɟula nuiti Sadɔke ta Aɓiataal balaa ti ɟeni ná, ta Leevi nui niiti ti ɟeni GALA ná-minazeɟe kesui zɛɟezu. Naati ti minazeɟe kesui laani zooi ma, eyesu nuɓusei pɛ ge ɓe ga ɟula taai va. ²⁵ Masagi ɟeni Sadɔke ma: «Gale ma ga GALA ná-minazeɟe kesui taazu. Ni Gɔɟɔ GALAGI ɟa pɔ̀ é faaɓɔɟɔ ɟɛ bɛ̀, toɟa va ga ze volu, é va bu gè ná-minazeɟe kesui ɟa, ta seizuve. ²⁶ Kelɛ ni a ɟɛɛna mà: «Ziima nu la mɔ̀ ga de,» naazu é sɔ̀ velei é pɔ̀ la.» ²⁷ Masagi ɟeni zalaɟa ɟula nui Sadɔke ma volu: «Da wozaɟaazu? Gale ma, é li taazu ziileigi zu, wo-loun felegɔiti ti wo maaza, è-loin Ayimaase, ta Aɓiataal ná-doin Zonatan. ²⁸ Nɔ̀n nà maaɓɔungi wosu ɟɔɟɔzu tevebai zu, zie maalevesuve ɟobave, eyesu gè wo-laaɟeela zɔlɔ.» ²⁹ Sadɔke ta Aɓiataal ti ɟaleni ma ga GALA ná-minazeɟe kesui Zeeluzalɛme, ti ye ná.

³⁰ Davide ɟeni Wolive ɟizei lɛɛzu, é da wɔlɔ, é seɟei vɛai nɔ̀ungi ma, é ɟeni ziezɔ ga kɔɟɔa ɲakai. Zɔiti pɛ ti ɟeni polu, ti seɟeiti pɛɛni tɔ̀ungiti ma balaa, ti da le ga wɔlɔa. ³¹ Ti vaani, ti ɟɛ Davide ma: «Ayitɔ̀fele ɟa woya gili nuiti saama, niiti ti Aɓesalɔme volu.» Davide ɟeni ma: «Ee, Gɔɟɔ GALAGI, Ayitɔ̀fele ná-tɛɛ gooitɔ̀ supaka ɟula.»

³² Davide zeeliai ma gize unmauve, vɛ nu nɔ̀kɔsu ná GALA bu, Aaleke nui ɟusayi ɟulani ga polu velei, kɔ̀ba zɛɟei valiai ga, fufiligi nɔ̀ungi ma. ³³ Davide ɟeni ma: «Ni da vilɛna pɔ̀lu, da ɟɛɛzu ga kàɔ. ³⁴ Kelɛ ni da ɟalena ma taazu, è ɟɛ Aɓesalɔme ma: «Ee, masagi, nà ga da-wotigɛ nui, gè botii ɟɛa è-ɟɛɛ vɛ eyesu za zeeli, niizu niina da ɟa gè botii ɟɛɛzu è vɛ,» naazu da zoo è pele ɓesa bɛ̀ Ayitɔ̀fele ná-tɛɛ gooitɔ̀ tuɟɔ. ³⁵ Zalaɟa ɟula nuiti Sadɔke ta Aɓiataal ta ɟɛɛzu è va. Nii nɔ̀pɛ da menina masagi ná-pelei wu, da li, è bo ti ma. ³⁶ Ti-loun felegɔiti ta ná, Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase ta Aɓiataal ná-doun zunui Zonatan. Wooi nɔ̀pɛ wo menisu, naati ka wa vali ti ma, ti va, ti bo mà.» ³⁷ Davide ɓɔ̀lai ɟusayi ɟaleni ma naazu taazu, siɛgi zu Aɓesalɔme ɟeni lɛɛzu la Zeeluzalɛme.

16

Davide ta Mefiɓaale ná-botigɛ nui Sibɔ

¹ Davide lago leveni nɔ gize unmaɓe va, é Mefibaale ná-botigɛ nui Siɓa ɗa, é vaazu daagomisu ga soovale felegɔ ti maaɗiliai ta ti ɗasɔɗiliai ga bulu unfelegɔ (200), ta leezen vɔɔ buun ungila (100), naa vɛe gulu waa ungila (100) kili ba, ta kɔlɔ woole ɗila dɔɔi zu. ² Masagi gaazaɗani, é ɗe ma: «Lee ɗa è pɔ è ke ga nii pɛ?» Siɓa gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Soovalegiti ta ga masagi ná-pɛleyeɗei nɔnɔ, ti da zeɪ ti ɗɔma, bului ta gulu waaiti ti ɗe ga ɗɔnɔgi buzeɗe niinegiti bɛ, dɔɔi ɗe ga kpɔle ɗei naati bɛ, ta bɔlɔ tevebai zu.» ³ Masagi ɗeni ma volu: «Mini ɗa mu ɗa-ɗalamɔin ná-doun zunui ná?» Siɓa masagi woogaaavoteni, é ɗe ma: «Zegɛ Zeeluzalɛme, mazɔlɔ é ɗea ɗɛɛzu bɔɗɔ ma: «Izelayeɛle vɛleyeɗei ɗa kèe ná-masadaɪ ve zèa niina.» » ⁴ Masagi ɗeni Siɓa ma naazu: «Ni zekana é la, nii pɛ é ga Mefibaale nɔnɔ, gè ti pɛ fea è ya.» Siɓa ɗeni ma: «Nà nɔkɔsu è ɗɔɗɔwu. Da-vaabɔɗɔi zoo é ye bà, mɔliɗii.»

Simeyi Davide voovoo vai

⁵ Masagi Davide zeeliai ma Baɗfulime, zunui ta ɗulani taa goi naa zu, é ga Sayile ná-pɛleyeɗei wu nui ta. Zunui naa laaseigi ɗeni ga Simeyi, é ga Geela ná-doun zunui. E ɗeni vaazu ga Davide voovoo, ⁶ é ɗa kɔtuiti pili Davide ta ná-botigɛ nuiti ma, anɛɛ ni nubuseiti ta salavusuiti ti ɗakuni naa ma, kɔvezu velei ta zeezazu velei. ⁷ Simeyi ɗeni woogulazu, é ɗa Davide voovo, é ɗa ɗe ma: «Leve, leve, nu vaa nui, nu jakai! ⁸ ɗooɗɔ GALAGI Sayile ná-pɛleyeɗei ma jamai laa è unma, Sayile nii è masadaɪ ɗɛɛzu potogi zu. ɗooɗɔ GALAGI masadaɪ ɗula è ya, é fe è-loin Aɓesalɛme ya. Welɛ ɗa va za, è maawɔindai, eɗevelei soloogai la è ma, mazɔlɔ ɗa ga nu vaa nui.»

⁹ Názu ɗa Seluya ná-doun zunui Aɓisayi ɗeni la masagi ma: «Lee vaa zu nu ɗa gile vooɔmai nii ye ná, é ɗa mɔliɗii masagi voovo? Va bu gè li, gè nɔungi leve ba.» ¹⁰ Masagi gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Wɔnɔi ɗa naa zu ga leeni, Seluya ná-doun zunuiti? Mazɔlɔ ni ɗooɗɔ GALAGI ɗa keai ma é fɔovo, bɛ ɗa a zelilo ma?» ¹¹ Naa vɔluma Davide ɗeni Aɓisayi ta ná-botigɛ nuiti pɛ ma: «Ni dɔun zunui nii gè sɔlɔgai nà bɔɗɔi, naa ɗa ɗɛɛzu é pàa, Benzamen nui nii la kea, é va leve naa va ɓaa? A ze ná dɔin, é foovooi loo, mazɔlɔ ɗooɗɔ GALAGI ɗa é boga ma. ¹² Tanisu ɗooɗɔ GALAGI ɗa nà-maanɔɗɔi vetɛsu, é za voovooi lati ga tuyai.»

¹³ Davide ta ná-nuiti ti ɗeni liizu nɔ, Simeyi ɓalaa ɗeni ziezu Davide ɗobave gize ɗakamaɓe, é ɗa foovooi loo, ta é ɗa kɔtui ta fufiligiti pili. ¹⁴ Gaabelagi, masagi ta polu nuiti ti zeelini, ti wola ɓɔlɔai. Miná ɗa ti looɗoni ná.

Aɓesalɛme zeeli vai Zeeluzalɛme

¹⁵ Aɓesalɛme ta Izelayeɛle nubuseiti pɛ ti lɛeni Zeeluzalɛme, Ayitɔfele ɗeni ba. ¹⁶ Siɛgi zu Davide ɓɔlɔai Aaleke nui ɗusayi zeelini la Aɓesalɛme ɗobave, é ɗeni ma: «Masagi lɛbi ɗeke, é lɛbi ɗeke faan!» ¹⁷ Aɓesalɛme ɗeni ɗusayi ma: «Da-woogɛɗiladaɪ pɛ kana, é vile è-wɔlɔai va? Toɗa ɗale, è la vilɛni polu?» ¹⁸ ɗusayi gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Ba, nui nii ɗooɗɔ GALAGI ta nubusei niiti, naa vɛe kɔɔɗɔ nuiti pɛ ba, ti yiimazeɗeai la, naa ɗa gè vilɛsu polu, gè ye koba. ¹⁹ Tɔun vɔlɔ, nui ma zii pɛ tei nà ɗa botii ɗe bɛ. Bɔlɔai ná-doun zunui la ga ɗe ɓaa? Uveɪ nɔ gè ɗea la ga è-ɗɛɛ ná-botigɛ nui, zenɔ ɗana gè botii ɗɛɛzu la è vɛ.»

²⁰ Aɓesalɛme ɗeni Ayitɔfele ma: «À da tenɛgi wo vɔɔma. Ada ke ɗale?» ²¹ Ayitɔfele gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Li, è la ga è-ɗɛɛ anzaiti, niiti ti la vuluni ga zɔiti kevele, é ti yeɗai masa pelei wu, ga ti da make. Izelayeɛle pɛ ka kwɛɛ naazu ga è leɗɛa è-ɗɛɛ zu, naazu niiti pɛ ti è volu, ta zebe zɔlɔ.» ²² Ti seɗe ɗotai loni Aɓesalɛme vɛ, dooɗɔ bosuve ná beɗeai pelei maazu, miná ɗa é laani ná ga keeɗe anzaiti, niiti ti la vuluni ga zɔiti kevele, Izelayeɛle nuiti pɛ gaazu.

²³ Naama zięgi zu kujęe ęeni Ayitofele n-tęne gooitę pe ba, eęe nu ęa GALA bdi ęaazaęa, zekana n-tęne gooitę pe ti ęeni la Davide ve ta Abesalme balaa be.

17

ęusayi Ayitofele n-tęne gooi maąaali vai

¹ Ayitofele ęeni Abesalme ma: «Be g yeelo nu waapuugo maazu feleg (12 000) va, g vilę Davide volu za bidii n. ² N zeelizu ma sięgi zu kpbi la, zebe la m zea. N faa zupui vilisu p be. Niiti kpein ti polu, naati ti bize, g masagi ęila n vaa. ³ Naa voluma g ęale ma ga nubuseiti pe. Mazb ni zunui naa a zaana, nii  gaiziezu, nubuseiti pe ta ęale ma  v. Ti zei ziileigi zu.»
⁴ Naama wooi zolooni Abesalme ta Izelayele nu wolaitę pe ma.

⁵ Abesalme ęeni ma: «Aaleke nui ęusayi loli dęe, ade t balaa goomeni.»
⁶ ęusayi leai ma Abesalme v be, Abesalme gaazaęani,  ęe ma: «Węe nii ęa Ayitofele boga, gi naa ęe, nii  bogai, baa ęigi taęili ka  ve?»
⁷ ęusayi Abesalme woogaavoteni,  ęe ma: «Niima gelei zu, Ayitofele n-tęne gooi la vani.»
⁸ ęusayi ęeni ma: « -ęe ęwęe s ta n-nuitę! Ta ga zebesu zalavusuitę, ti vilęve eęe zuluui, nii ma yivoi ęulaai zea dbi zu. E-ęe ęa ga kdi nui,  la vaazu kpidii ęęezu nubuseiti saama. ⁹ De bezu ęani, toęa ęe ldua ktu yeęei ta zu, baa ade taęili. Ni t ęa zeina ga da-ędi nui tanigaa ti zaana ti ya, ma wooi ga menę  wo ga: «Abesalme n-nuitę ti loa bu.»
¹⁰ Naazu, anęe zebesu zalavusui, niiti zala yii ti ęoozu, naati pe ta ęe itevei zu. Mazb Izelayele pe ge kweę ga -ęe ęa ga kdulua wolai, ta kdi nu wolaitę ta ba. ¹¹ N p ga Izelayele nuitę pe ti ęaale ba  ęoba,  lzei Dan,  zeeli Beel-Seeba, da-ęvbei ęa min eęe kpolodi laave ma naęaęi. Da bdi  lo ti luę kdozuve. ¹² Ada zeelizu Davide ma ade ta, ve dduai n, ade loo ma, eęevelei ndi a da veę la zooli ma. T-o, n-siępoluitę-yo, tanpe ge la ęula ade ya. ¹³ Ni a lduna taai ta zu, Izelayele nuitę pe ta va ga galuitę, ade taai naa męen petugi zu,  kobave, eęesu ktu ęila kpalaa ge mina m ęe n.»

¹⁴ Abesalme ta Izelayele nuitę pe ti ęeni ma: «Aaleke nui ęusayi n-tęnęgi vizge,  leve Ayitofele nni va.» Mazb ędi GALAGI devenę ga  Ayitofele n-tęne pagi loo bu, nii a ke  va ga maandi Abesalme ma.

Davide Zuludęn budę vai

¹⁵ ęusayi liini zalaęa ęula nuitę Sadke ta Aiataal v be,  Ayitofele n-tęne gooi laazeeli ti ma, ta nii t bdi  bogai Abesalme ta Izelayele nu wolaitę pe ma. ¹⁶ E ęeni ti ma volu: « nu leve fala Davide ma,  bo ma ga,  mina ni za tevebai zu zie maalevesuve ęobave, kele  Zuludęn budę,  li poun, nii a ke ti mina za ta n-siępoluitę.»

¹⁷ Zonatan ta Ayimaase ti ęeni En-Lgele, botigę anzanui gila ge ęeni liizu,  da keela wooi wo ti ma, nii maanęni ga ti li, ti bo Davide ma. Mazb ti maa la ęeni nęni ga ti le taazuve, naa ęa a ke nu mina ti ęa. ¹⁸ Kele zunu loungo ęila ge ti ęaani,  li,  bo Abesalme ma. Keela felegiti ti liini ga gaazuvile, ti liini, ti le Baęulime zunui ta n-pele wu. Zieyeęe ęeni n-koizuve, ti lduni zęei naa zu. ¹⁹ Pele deei seęe wolai zęeni,  peę zęei la,  ani ęae zigai vuuni ma, nu npe ge la bena gaąa ga ani ęa n.

²⁰ Abesalme n-keelaitę ti vaani anzanui naa v be, ti ęe ma: «Mini ęa Ayimaase ta Zonatan ti n?» Anzanui ti woogaavoteni,  ęe ma: «Ti zięi budęa.» Ti naati gaizienę, kele ti la ęeni Ayimaase ta Zonatan ęaani. Ti ęaleni ma Zeeluzalęme.

²¹ Ti liai ma, Ayimaase ta Zonatan ti gʻulani zিয়ে়ে়ে়ে়e zu, ti li, ti keela wooi wo Davide ma. Ti Ayitofele ná-tene gooi laazeelini Davide ma, nii é boni daalofoma. Naa voluma ti gʻeni ma: «À wuzegé, wo ziei bude ga suvile.»

²² Davide ta nui niiti kpein ti gʻeni polu, ti Zuluden budeni. Geelaalaosuve kaani ga ti pe ti levega.

²³ Ayitofele kaai ma ga ná-tene gooi la zoni, é læeni ná-soovalegi gʻoma, é li ná-taazu. Kpegai ma ga vali ná-pele wu nuiti ma, é bɔɔɔ zeleni, é za, ti maafulu keegé ná-kabai zu.

Davide zeeli vai Maʻanayime

²⁴ Davide zeelini Maʻanayime. Abesalome ta Izelayele gʻooɔɔ nuiti pe ti Zuluden budeni. ²⁵ Abesalome Amasa gʻeeni ga ná-kooɔfulubai, Zoabe votogi zu. Amasa tona ge gʻeni ga Izelayele zunui ta ná-doun zunui, nii daa gʻeni ga Yitela. Amasa dee laa gʻeni ga Aʻbigayile, Naʻgase ná-doun anzanui, nii é gʻeni ga Zoabe dee Seluya baazeelai. ²⁶ Izelayele nuiti ta Abesalome ti ta-gʻoolagʻai uuuni Galaade yooi zu.

²⁷ Davide zeelii ma Maʻanayime, zunui tanigaa ti daaʻgʻomini: Naʻgase ná-doun zunui Sɔbi, é ga Laba nui, Amɔn nuiti ta-laa wolai, ta Lodebaal nui Amiyele ná-doun zunui Makiil, naa ve Baalezilayi va, Lɔgelime nui Galaade yooi zu. ²⁸ Zunui niiti ti vaani ga daama aniiti, ta aninakaiti, ta diʻiiti, ti va ga moloi nii é ga beleegi ta wɔlezegi, ti va ga bulu vukoi, ta ani gʻae gʻeegaiti, ti va ga toɔɔ baazagiti ta ma velevelegi. ²⁹ Ti vaani mɔnɔ ga kɔin guloi, ta nike niimi dei ma wuloi, naa ve folomazegi va, ta baalagiti. Ti naati pe feeni Davide ta ná-nubuseiti zea, nii a ke ti laami, mazɔɔ ti gʻeni gʻeezu bɔɔɔ ma: «Numai niiti ti bɔɔa ga siei ti boga tevebai zu, pului ta kpoole wɔin gʻana ti ma.»

18

Abesalome ná-kooɔbei loo vai bu

¹ Davide kooɔɔ nuiti gaaluni, niiti ti gʻeni polu. E nu waagilagila kundigʻiiti ta nu ungilagila kundigʻiiti seini ti unda. ² Davide kooɔɔbei gʻaaɔwɛeni su sava, é ma mɔungi ve Zoabe ya, é felesiei ve Zoabe keegʻeloin Aʻbisayi ya, Seluya ná-doun zunui, é savasiei ve Gate nui Itayi ya. E zeba é gʻe to bɔɔɔi toɔa vilesu ti volu kooɔɔzuve. ³ Kele kooɔɔ nuiti ti gʻeni ma: «Kpele-o, é la vilesu gi volu! Mazɔɔ ni gá velana, é la gʻea ga faa biin gi zili nuiti gaazu, anee balaa gi gʻilazuve pe ka zaazu, ti la naa gʻea ga faa biin. Kele da gʻila, é gʻeeve ege nu waapuugo (10 000) gi zaama. E gʻula naa volu balaa, fizoge ga è ye taazuve, è da kpɔbai leve gi ma.» ⁴ Masagi gʻeni ti ma: «Nà naa gʻeezu, nii pagai wo gʻaazu.» Masagi loni taa zigʻidave gʻobave, siegi zu kooɔɔbei gʻeni gʻulazu la, nu ungilagilagiti ta nu waagilagilagiti. ⁵ Masagi devei veeni nu savagʻoi niiti zea, Zoabe, Aʻbisayi, ta Itayi, é gʻe ti ma: «Nà wo maanɛɛɛzu, à mina faa ɲɔu gʻe ga zunu loungoi Abesalome.» Bɛbei pe ge masagi woomɛnini, é da devei naa ve kooɔɔbei ma gʻundigʻiiti zea, é vile Abesalome va.

⁶ Kooɔɔbei lɔni dɔɔɔi va ga ti Izelayele nuiti daaʻgʻomi ga kooi. Ti kooi lɔni ga, Efelayime lɔɔi zu. ⁷ Davide ná-kooɔɔgi vɔnini Izelayele gelei ma ga gola, nu waavuufelegɔ (20 000) gʻa ti paani Izelayele va. ⁸ Kooɔɔ nuiti ti vazani ma zou gʻelegi naa zu. Naama voloi nui liegi é zaani dɔɔɔi zu, naa mɔinni, é leve niiti ba, boga zɔkpɔi ti vaani.

Zoabe Abesalome vaa vai

⁹ Abesalome weleni, é bɔɔɔ gʻa Davide ná-nuiti kakala. E bizeni ná-soovale fuului gʻoma, naa li, é lɔ sene gulu wola ta ma bɔɔɔi zu. Abesalome nɔungi

batani gulu bekegiti zɔɔɔzuve, é yeni zeleni geeɔɔɔgi ta zooni yɔɔɔzuve, ná-soovale fuului ɔɔɔla bu, é da li. ¹⁰ Kɔɔɔɔ nui ɔɔɔla ge kaani, é li, é bo Zoabe ma. E ɔɔɔ ma: «Gè Abesalome ɔɔɔaave zeleni sene gului va.» ¹¹ Zoabe ɔɔɔni ma: «È kaave! Leeni vaa zu è la paani náve nɔ? Nà la wali ɔɔɔe puugɔ ve è ya ta saamaɔɔli gila.» ¹² Kɔɔɔ kɔɔɔɔ nui gooɔɔaavoteni, é ɔɔɔ ma: «Ba-o, anee ni wali ɔɔɔe waagila (1 000) ka da la kɔɔɔ, è fe zèa, gè la kea, gè va yeelo masagi ná-doun zunui ma, mazɔɔɔ gi goomenini, é fali nii wo wo ma, da-o, Abisayi-yo, ta Itayi, é ɔɔɔ wo ma: «A dama ga nu nɔɔe ge mina faa ɔɔɔ ɔɔɔ ga zunu loungoi Abesalome.» ¹³ Tɔ vɔɔ ni gè ɔɔɔkulani zènvui zu, gè paa ná, gè ke eɔɔe faa la ɔɔɔla su, masagi a la menini nɔ, mazɔɔɔ faa la da ga ɔɔɔɔ ba, da ɔɔɔɔ balaa è la bena màavaawo.» ¹⁴ Zoabe ɔɔɔni ma: «Gè la nà-yeedeeɔɔla ɔɔɔololosu è ma!» E kpaku ɔɔɔaazoba savagɔ zegeni, é li, Abesalome yènvui su de zeleni gului va, é ti badɔ naa yii va. ¹⁵ Zunu loungo puugɔ niiti ti ɔɔɔni Zoabe ná-kɔɔɔ zɔɔlaiti seɔɔe, naati ti ɔɔɔkuni Abesalome ma, ti mɔta va.

¹⁶ Zoabe puugɔ vèeni ga ti looɔɔ kɔɔi va. Ná-kɔɔvebei ɔɔɔleni ma, ti zeɔɔe Izelayele nuiti polu. ¹⁷ Ti Abesalome zegeni, ti pili zeɔɔe boma ɔɔɔza golai ta zu, ti kɔtu ziqi golai lo maazu. Názu Izelayele nuiti eee ge da li vɔ da.

¹⁸ Abesalome ɔɔɔai ma vulua, é kɔtu ɔɔɔla kpadɔni Masagi Ná-Petugi zu ga ɔɔɔzesui, mazɔɔɔ é ɔɔɔni ɔɔɔezu ɔɔɔɔ ma: «Zunu loun la bè, nii tɔɔɔi ɔɔɔ ye ba eyesu ɔɔɔ.» E tɔ ɔɔɔɔ daaseigi vèeni ɔɔɔzesu ɔɔɔtui naa va, zaagaza daa ɔɔɔ ga «Abesalome ná-ɔɔɔzesu ɔɔɔtui.»

Davide Abesalome zaa vai menifai

¹⁹ Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase ɔɔɔni Zoabe ma: «Va bu, gè li, gè niima woo niine vagɔ laazeeli masagi ma, ga ɔɔɔɔ GALAGI ná-gaamai vea zea, é unmɔɔga, é kula sili nuiti zea.» ²⁰ Zoabe ɔɔɔni ma: «È la zooga ɔɔɔezu ga woo niine vagɔ laazeeli nu za, da zoo ɔɔɔezu la yee ɔɔɔli, keee za è la zooga liizu niima wooi wosu, mazɔɔɔ masagi ná-doun zunui zaave.» ²¹ Zoabe ɔɔɔni Etiyɔpi zunui gila ma: «Nii è kaai, li, è naa wo masagi ma.» Zunui naa nɔkɔni Zoabe ɔɔɔɔwu, é wuzeeɔe, é li ga kpizei. ²² Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase kpɔei zegeni volu, é ɔɔɔ Zoabe ma: «Nii a ɔɔɔlana su, naa ɔɔɔla su! Keee be bà, gè bize Etiyɔpi zunui volu.» Zoabe gooɔɔaavoteni, é ɔɔɔ ma: «Lee bize ɔɔɔ è pɔ è bo, bɔe? Da-undaanee nɔɔe ge la nii ɔɔɔɔala woo laazeeli vai zu.» ²³ Ayimaase ɔɔɔni ma volu: «Nii a ɔɔɔlana su, naa ɔɔɔla su! Keee nà pɔ gè bize.» Zoabe da ɔɔɔ ma niina: «Bizenamu.» Ayimaase bizeni, é li ga Zuludɔn ma nemei zu vele, é leve Etiyɔpi zunui va.

²⁴ Davide ɔɔɔni zeini taai ma ziqidave ɔɔɔzu vele. Taai maabe nui leeni sigigi ɔɔɔ, é weee zeemaalegi zu, é zunu ɔɔɔla ka, é da va ga kpizei. ²⁵ Taai maabe nui woɔɔɔlani, é daazeeli masagi ma. Masagi ɔɔɔni ma: «Ni tɔ ɔɔɔla be, toɔɔa vaazu ga woo niina vagɔ.» Zunui naa ɔɔɔni maabeɔɔazu ga kpizei. ²⁶ Taai maabe nui weleni mɔnɔ, é zunu ɔɔɔli ka, é da va ga bizaa, é woɔɔɔlani sigida make nui ma, é ɔɔɔ ma: «Weee zunu ɔɔɔli ba, é vaazu ga bizaa tɔ ɔɔɔla.» Masagi ɔɔɔni ma: «Tɔ balaa toɔɔa vaazu ga woo niine vagɔ.» ²⁷ Taai maabe nui ɔɔɔni ma: «Nà kaazu ga ma mɔungi bize vele ɔɔɔe eɔɔe Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase.» Masagi ɔɔɔ ma: «Nu vagɔ ve, toɔɔa vaazu ga woo niine vagɔ.»

²⁸ Ayimaase maabeɔɔani masagi va, é ɔɔɔ ma: «Fai pe ka ziezɔu ga pagɔ!» E nɔkɔni masagi wu, é ɔɔɔ ma: «Mamagi ɔɔɔ ɔɔɔ GALAGI ve, da-GALAGI, nii é va bu, è vɔni naati ma, niiti ti ɔɔɔa wuzegeni màliɔɔi masagi laalɔɔma.» ²⁹ Masagi gaazafani, é ɔɔɔ ma: «Zunu loungoi Abesalome ɔɔɔeɔe faa la ba?» Ayimaase gooɔɔaavoteni, é ɔɔɔ ma: «Siegi zu Zoabe ɔɔɔa tèvesu la è vɔ be ga botigee nui taɔɔli vɔɔma, gè ɔɔɔa nuiti kaazu, ti da wola ɔɔɔ unga wuulee, keee gè la kwee lee ma

vaa wuulee be.» ³⁰ Masagi gɛni ma: «Zie su, è lo ve.» Ayimaase ziɛni su, é ɗa maaɓɔungi wo.

³¹ Etiyoopi zunui unkuɓani názuve, é gɛ ma: «Woo niine ɔagɔ ɗa gè ɔaazu daazeelizu màliɗii masagi ma, mazɔɔɔ Gooɗɔ GALAGI ɗa-ɗaamai vea è ya, é è unmoogga, é è ɗula è zili nuiti zea.» ³² Masagi gaazaɗani, é gɛ ma: «Zunu loungoi Aɓesalome ɗeɗege faa la ba?» Etiyoopi zunui gooɗaavoteni, é gɛ ma: «Nii seeliai zunu loungoi naa ma, é zeeli faan màliɗii masagi zili nuiti ma, ta niiti ti wuzeɗezu daalɔɗma.»

19

Davide ná-doun zunui zaa wɔɔɔi

¹ Masagi ɓɔɓni ziimave naazu, é ɓezu ga wɔɔɔa peɓe ɗaagoozagi wu sigidave, é ɗa gɛ ma: «Ee, doun zunui, Aɓesalome, doun zunui! Ee, doun zunui, Aɓesalome! Ni nɔn gè zaani nɔ è-ɔotogi zu! Ee, Aɓesalome, doun zunui, doun zunui!»

² Ti liini, ti gɛ Zoabe ma: «Masagi ɗa wɔɔɔzu, é ɗa ɓɔɗɔ maawɔin Aɓesalome ná-faa zu.» ³ Naama voloi ma wɔnifaamai ma ɗoozunɛɛi latini ga saa wɔɔɔi nuɓusei pe be, mazɔɔɔ ti menini ga masagi ɗaazuɗɓilibe ná-doun zunui zaa vai zu. ⁴ Ma volo ɗilagi nɔ, kooɗɔ nuiti pe ti ɓeni taazuve ga ɗooɗui, eɗe kooɗɔ nuiti ti velaai kooi va, ti ɗa unfe. ⁵ Masagi segei veeni ɗaazu, é ɗa gɛ nɔ ma: «Ee, doun zunui Aɓesalome! Ee, Aɓesalome doun zunui, doun zunui!»

⁶ Zoabe ɓeni pɔ be peɓi wu, é gɛ ma: «È unfege yeida za ga ɗa-ɗooɗɔ nuiti, niiti ti wo-yenvuiti kizoga, ɗa-o, è-loun zunuiti ta è-loun anzanuiti-yo, naa ve è-anzaiti pe ba. ⁷ Niiti ti è woinzeɗezu, naati ka è ti neezu ve, è naati woinzege, niiti ti è neezu ve. E ɗea za ga ɗa-ɗooɓeɓe ma ɗundigiiiti ta ɗa-ɗooɗɔ nuiti, naati zenvui la ga ani nɔpe è ɗaazu. Gè kwɛɛga niina ga ni Aɓesalome yeɓi vulua, gi pe gi za, naa a la ne è ve. ⁸ Wuzege niina, è ɗula mu, è ɓe ɗa-ɗooɗɔ nuiti pɔ ga iɗooɔ wootti. Mazɔɔɔ gè ɗonaa Gooɗɔ GALAGI ma ga ni è la ɗulani, nu nɔpe ge la yege è va za bidii. Naa ɗa ɗu è ma, é leve maanɔɗi pe ba, niiti ti zeeliai è ma, é zo ɗa-loungo zie su ma, é zeeli za ma.» ⁹ Masagi ɗulani naazu, é ze sigidave. Ti daazeelini kooɗɔ nuiti pe ma ga masagi ɗanu, é zeini sigidave. Ti pe ti ɗaaleɓeni ba koba.

Davide ɗale ma vai Zeeluzalɛme

Aɓesalome ná-kooɗɔ nuiti ti velani, eɓe ge li ná-peɓe wu. ¹⁰ Izelaye veɓeyegɛi pe bu nuiti ti gɛni gɛezu ɓɔɗɔ ma: «Masagi ɗa é ade unmoogga ade zili nuiti ma, ma un ge da ma ga, tɔ ɗa é ade unmoogga Filiseti nuiti ma. Keɓe niizu Aɓesalome maavele ma, é velaa, é ɗula zooi va. ¹¹ Aɓesalome nii ade gulɔi ziaa ma, ga é gɛ ga ada-masagi, naa zaa kooi zu. Leeni ɗa mu wo maabɔunsu, Davide loli fai zu, é va ze volu ga masagi?»

¹² Nii é gɛni wosu Izelaye yooi zu ná pe, Davide menini, é wooleve ga ti bo zalaɗa ɗula nuiti ma, Sadɔke ta Aɓiataal, ti gɛ ti ma: «À li, wo gɛ Zuda wolodai ma ɗundigiiiti ma: «Lee vaa zu wo gɛezu ga gaabela wo vaa vai zu ga masagi seizuve?» ¹³ Wa ga masagi keɗeɗeɗe, wo gɛ ga zii ɗila, ta nama ɗila. Leeni vaa zu mu wa gɛ ga nu gaabela wo vaa vai zu ga masagi?» ¹⁴ A gɛ Amasa ma: «Da ga zii ɗila, ta nama ɗila. GALA ge sò ná-ziiɗaawanai pe su, ni gè la è gɛeni ga kooɗulubai Zoabe ɔotogi zu.» ¹⁵ Naa maavele ma, Davide Zuda nuiti pe kigi ɗaavoteni ɓɔɗɔ ma eɗe nu ɗila nɔ. Ti gɛni masagi ma naazu: «Gale ma, è va, wa ɗa-wotiɗe nuiti.»

Davide Simeyi maavaaye fai

¹⁶ Masagi ɣaleni ma volu, é zeeli Zuludɛn laavɛ. Zuda nuiti pɛ ti liini ga kpizɛi Gilegale, ga ti masagi laaɣfomi, é ziei leve. ¹⁷ Geela ná-doun zunui Simeyi, Benzamɛn nui nii é ɣɛni ga Baɣfulime nui, naa vilɛni Zuda nuiti polu, ti li masagi laaɣfomisu. ¹⁸ Ta Benzamɛn nu waagila (1 000) ka ti liini. Sayile ná-pɛleyɛɣɛi wu botiɣɛ nui Siɓa liini balaa, ta ná-doun zunu puugɔ maazu lɔɔlugɔiti (15), naa vɛɛ ná-botiɣɛ nu vuufelegɔ (20) va. Ti pɛ ti yeini ga gaazuvilei Zuludɛn laavɛ masagi laaɣfomisu. ¹⁹ Naama zie su, bebei ɗa ziei leve ga masagi ná-pɛleyɛɣɛi, ta é naa ɣɛ, nii nɛai masagi vɛ. Masagi Zuludɛn levegai ma, Geela ná-doun zunui Simeyi looni masagi ɣɔɣɔwu, ²⁰ é ɣɛ ma: «Màliɣii masagi mina sò ga nà-faaɣaazagi, é mina ɣize su ga foloi é ɣɛni ɣulazu la Zeeluzalɛme va, gè faa nɔu ɣɛɛni la, é va naa make yii ma. ²¹ Mazɔɔɔ nɛi gè ga ɗa-wotiɣɛ nui, gè sugwɛɛ ga gè koto ɣɛɛvɛ, nà ɣa gè ga nu mɔungɛ Zozɛfe mavofodaiti saama, gè va, gè màliɣii masagi laaɣfomi.»

²² Seluya ná-doun zunui Aɓisayi ɣɛni ma naazu: «Simeyi maa la nɛɛni, é va za ɓaa? Teigi é masagi voovoi, nii ɣooɣɔ GALAGI gulɔi ziaai ma?» ²³ Davide gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Lee ɣa é ade yɔɣɔzu, Seluya ná-doun zunuiti, wa-o, nà-o? Wo liizu ɓɔɣɔ ɣɛɛzu ga sili nuiti kɛvele. Za ɣa nɛi ga ku, nii nu ɣa Izelayɛle nui ta vaa ma? Ladalai la zèa za ɓaa ga nà masadai ɣɛɛzu de Izelayɛle unda?»

²⁴ Masagi latini Simeyi ma, é ɣonani bɛ, é ɣɛ ma: «È la zaa.»

Mefiɓaale woozuɣula fai Davide vɛ

²⁵ Sayile ná-doun loin Mefiɓaale balaa ge liini masagi laaɣfomisu. E lɔɔzei naa ɣula voloi ma Zeeluzalɛme va, é zeeli naa ɣale ma voloi ma, Mefiɓaale la ɣɛni ɣaabaani kɔɣɔiti ma, é la belei woni, é la ná-segeiti gbani balaa. ²⁶ Seeliai ma masagi vɔ bɛ, naa gaazaɣani, é ɣɛ ma: «Mefiɓaale, leeni vaa zu è la vilɛni pòlu?»

²⁷ E masagi wooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Ee, màliɣii masagi, nà-botiɣɛ nui ɣa é yàavaai, ni naa laade, gè ɣɛni ma: «Nà nà-soovalegi ɣɛvele beɛɛzu, gè zeɛi kɔma, gè vile masagi volu, mazɔɔɔ nà ga maaleɣɛɛ nu.» ²⁸ Kɛɛ nà-botiɣɛ nui vaa è vɔ bɛ, é zɛɛi vɛɛ mà. Kɛɛ màliɣii masagi, ɗa ga eɣɛ GALA ná-geezuɣɛelai. Nii nɔpɛ soloogai è ɣaazu, naa ɣɛ. ²⁹ Kèwola Sayile ná-pɛleyɛɣɛi wu nui tanɔpɛ ge la ɣɛa ani ɣili maaɓɔunsu è ya kɛni saai, kɛɛ anɛɛ naa vɛ, è yeezeivɛ nɔun bu, gè ɣɛ naati saama, niiti ti daami wosu ɗa-labalii ɣa. Zobogi begele ɣa é bè ga gè kpɔba ɣili fali màliɣii masagi ma?»

³⁰ Masagi gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Da-ɓɔɛzuɣula mɔinmɔingɛ ye ná kana, gè devevɛ ga wo Sayile ná-zooiti gaagwɛ va, wa Siɓa.» ³¹ Mefiɓaale ɣɛni masagi ma: «Siɓa ti pɛ seɣɛ vɔɔ vɛ. Tei nɔ màliɣii masagi ɣalesu ma ga vagɔ, naa ɣa gè ɣɛa pɔ.»

Davide Baalezilayi mɛɛin vee vai

³² Galaade nui Baalezilayi balaa zɛɣɛni Lɔgɛlime, é va masagi vuuzu ga pele Zuludɛn zielavɛ, ta é vali naa ma zielavɛ. ³³ Kona vuulɔsava (80) ɣɛwola vɔɔ ɣɛni de. Tɔ ɣa é ɣɛni masagi beɛɛma vai pɛ gaagɣulazu ba, naa ɣɛai ma Maɣanayime, tɔɔzei é ɣɛni ga kpɛɛ nu wola. ³⁴ Masagi ɣɛni Baalezilayi ma: «Vile pòlu, de ziei budɛ, de li Zeeluzalɛme, nà è beɛɛma vai pɛ gaagɣula ba pò bɛ.»

³⁵ Kɛɛ Baalezilayi gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Sii ma ɣonagi yeɣa voluzu ga dielegɔ, gè vilɛsu è volu, de li Zeeluzalɛme? ³⁶ Kona vuulɔsava (80) ɣa é zèa, gè la mɔ zoosu gè va ani vagoi ta ani nɔi yɔɣɔzuɣula. Nɛi gè ga ɗa-wotiɣɛ nui, gè la vɔɔ zoosu gè va naati ta-nɛi yɔɣɔzuɣula, niiti gè ti miizu, ta niiti gè ti ɓɔlezu. Gè la zoosu balaa gè va guye loo zunuiti ta guye loo anzanuiti goo vaaɣulaba ɣa. Lee vaa zu nà li ɣɛɛzu ga màliɣii masagi unma ɣasɔ? ³⁷ Nà Zuludɛn budɛzu nɔ, de lago li. Gè la ɣite kwɛɛ lee vaa zu masagi ɗa li mɛɛin veezu ɣani. ³⁸ Va

bu, nɛi gɛ ga ɗa-wotiɗɛ nui, gɛ ɗale ma nà-pelei wu, gɛ za nà-taazu, kɛ ta dɛ ta-ɗabaiti koba. Wɛle ɗa-wotiɗɛ nui Kimeɗame va, toɗa yesu è volu, nii nɔpɛ è pɔ è ke bè ga ma vago, naa ɗɛ be.» ³⁹ Masagi ɗeni ma: «Zèe ɗa bu, bɛ Kimeɗame vile pɔlu, nii nɔpɛ è pɔ, nà ke be. Nii nɔpɛ wɔin è ma, nà ke è ve.»

⁴⁰ Eɛ pɛ ge Zuludɛn buɗɛai ma, masagi balaa kpudɛai ma, é Baalezilayi nɛɛnɛni ga daave komagai, é tuya loo be. Naa voluma Baalezilayi ɗaleni ma ná-taazu. ⁴¹ Masagi liini ga Gilegale vele, Kimeɗame ɗeni polu. Zuda ɗɔɔvɛbei pɛ, ta Izelayɛle ɗɔɔvɛbe ɗilazuve pɛ ge ɗeni ná, siɛgi zu masagi ɗeni Zuludɛn buɗɛzu la.

Maafaalii lɔ vai Zuda ta Izelayɛle yɔɗɗu

⁴² Kele Izelayɛle nuiti ti maabuɗani masagi va, ti ɗɛ ma: «Lee vaa zu gi-ɗɛlɔinti Zuda nuiti ti vaai, ti è zeɗe ɗɔɗɗu, ti Zuludɛn buɗɛ ga ɗe, ɗa-o, ɗa-velɛyeɗei-yo, ta nubusɛi niiti pɛ ti ɗɛa è volu?» ⁴³ Zuda nuiti ti ti woɗaavoteni, ti ɗɛ ma: «Gá-o, masagi-yo, gi bɔge é leve wo va. Toɗa ɗale wo yiɗaawanazu naazu? Gi zele ka bogai masagi va baa? Baa veɛani beɗele ɗa é fea gi ya?»

⁴⁴ Izelayɛle nuiti ti ɗeni ma: «Masagi ɗa ga gɔnɔ ná zeizu ɗɛ puu, é leve wo va, gi leve ɗa Davide bɔɗi ma, é leve wo va. Toɗa ɗale mu, wo gi velɛlalazu ɗani? Gei gi ɗɛa ga nu mɔungi, gi ɗɛ ma: «Ade va ga ada-masagi.» » Kele Zuda nuiti ta-woɗaavotegi yeeɗaabaani, é leve Izelayɛle nuiti tɔnɔi va.

20

Seeba baka fai Davide laalɔɗma

¹ Nu ɗakai ta ɗeni náve, daa ga Seeba, é ɗeni ga Benzamen nui, Bikeli ná-doun zunui. E puuugi vɛɛni, é woɗgula, é ɗɛ ma: «Faa la ade yɔɗɗu ada Davide, ade la bɔni faa nɔpɛ ma ada Izayi ná-doun zunui. Adei de ga Izelayɛle nuiti, eɛ pɛ ge li ná-pele wu!» ² Izelayɛle nui zɔiti pɛ ti zeɗeni Davide va, ti vile Bikeli ná-doun zunui Seeba volu. Keni Zuda nuiti nɔ ɗa ti yɛni ta-masagi va, ti yɛni polu, ti zeɗe Zuludɛn zielave, eyesu ti zeeli Zeeluzalɛme.

³ Davide zeeliai ma masa pelei wu, é anza puugɔiti gaizien, niiti ti la vuluni ga zɔiti kevele, niiti é ti yɛni ga ti ɗa wɛle koi ma. E ti vuuni pele ɗila bu, ve ná makɛgai ga pagɔ. E ɗeni ti beɗema vaiti pɛ gaagɗulazu ba, kele é la mɔ ɗeni laani ti ɗoba pɛ. Naati ti yɛni pele laaɗgulagai wu eyesu ti zaa voloi zeeli, ti ta-eteai zie eɗe poanzaiti.

Zoabe Amasa vaa vai

⁴ Masagi ɗeni Amasa ma: «Gè folo savago vea è ya, è Zuda ɗɔɔvɛbei pɛ toli bè, wo va ve.» ⁵ Amasa masagi ná-devei laazeelini, kele kui leveni, nii masagi toni.

⁶ Davide ɗeni Aɓisayi ma: «Bikeli ná-doun zunui Seeba ɗuɗa, é leve Aɓesalɔme va niina. Liina mu, é lo masa make kɔvɛbei luɗɔ, wo vile polu, é mina laɗɗu zɔlɔ taa wolai ta zu, nii siɗigi ma, ve ade yee la zeelia ma ná.»

⁷ Aɓisayi liini ga Zoabe ná-kɔvɛbei, ta Kelete nuiti, naa vɛɛ Pelete geleiti ba, ta kɔɗguluɓa ɗiteiti. Ti zeɗeni Zeeluzalɛme, ti li Bikeli ná-doun zunui Seeba zosuve.

⁸ Ti zeeliai ma kɔtu wolai ma, nii é Gaɓaɗɔn, ti Amasa ɗaani, é ɗa va ga ti vɔ pelei. Zoabe saamaɗiligi ta ɗilini ná-seɗei maazu, boɗa zɔkpɔi ɗeni ma laɗagi zu, giliai saamaɗiligi va. Siɛgi zu Zoabe ɗeni maabuɗazu la Amasa va, boɗai looni. ⁹ Zoabe ɗeni Amasa ma: «È ɗeɗɛge, kɛeloun?» E Amasa belei zoni ga zeezai, é nɛɛɛ ga daave komagai. ¹⁰ Amasa la ɗeni boɗa zɔkpɔi ɗaani ga pagɔ, nii é ɗeni Zoabe ɗuvei ɗa. Naa zɛba é boɗai lɔ kogi zu, é koozu zɔlaiti pu zoi ma. Amasa zaani gaamanɔ, Zoabe la mɔ ɗeni boɗai vuuni ba, ná va ɗɛ fele.

Naa voluma Zoabe ta keefeloin Abisayi ti pele zoni, ti vile Bikeli ná-doun zunui Seeba gajizie vai ma.

¹¹ Zoabe ná-koofo nui gila ge feni loni Amasa ma voo mai jobave, é da ge ma: «Zaiti kpein ti Zoabe ta Davide vo, naati ti vile Zoabe volu.» ¹² Amasa maagokoni ma namai zu pele fezei zu. Koofo nui naa kaai ma ga koovebei pe ka vaazu, ti da lo, é Amasa ma voo mai zefeni pelei zu, é da kpalagi ta zu, é segei ve ma. ¹³ Poo mai zefeai ma pelei zu, koofo nuiti pe ti leveni, ti vile Zoabe volu, Bikeli ná-doun zunui Seeba gajizie vai ma.

Seeba ná-fai faabelasuve

¹⁴ Ti Izelayele yooi ná pe subizeni, ti li ga Abele-Bete-Maaka vele. Beel nuiti pe ti faaleeni ba, ti vile Zoabe volu. ¹⁵ Zoabe ta ná-koovebei ti zeelini Abele-Bete-Maaka taai ma, ti sei kele su. Ti sigigi loni taai laalofoma, é zeeli taai ma zidigi gefala. Nubusei niiti ti feni Zoabe volu, naati ti toozeini ga sigigi wufula, nii a ke é va golo.

¹⁶ Anzanui ta feni ná, é ga gima nu, naa yeni taazuve, é bain, é ge ma: «À woilo deé! A bo Zoabe ma, é soma é maa bufa ve, ná po gé boe po.» ¹⁷ Zoabe maa bufani, anzanui ge ma: «Da ga é ga Zoabe?» E ge ma: «Eyei, ná ve.» Anzanui ge ma: «Woilo gdo ma, nei gé ga da-wotige nui.» Zoabe ge ma: «Göilogé.» ¹⁸ Anzanui ge ma: «Möungi ti feni feezu ma: «A li, wo gaaza fa bo Abele, naama vai ga gaafula ba.» ¹⁹ Gá naama nuiti saama, niiti ti yiileidai, ta ti ga woogefila nuiti Izelayele. Da ma, don, da po é taai naa gologolo, nii é Izelayele ga taa biin gola! Lee vaa zu é po é Goofo GALAGI nonoi gologolo?»

²⁰ Zoabe feni ma: «Naa li poun! Gé la vaani taa gologolo faa ma, baa gé ani nape sugologolo. ²¹ Naama vaa laade. Kele Efelayime gize yooi zu zunui ta ga ná, daa ga Seeba, Bikeli ná-doun zunui ve. Naa ga é wuzefeai masagi Davide laalofoma. A to gila no ve zèa, gé maafoosa taai va.» Anzanui ge Zoabe ma: «Naa zolooga! Gá nöungi vili niina é ma sigigi volu velei.»

²² Anzanui liini, é boe seiofoiti po ga gimalai. Ti Bikeli ná-doun zunui Seeba nöungi leveni ba, ti pili Zoabe ma. Zoabe puuugi veeni, ese pe ge vaza, ti zege sigigi ma, ti gale ma ta-veliti bu. Zoabe galeni ma masagi vo be Zeeluzalame.

Davide ná-botige nu wolaiti daaseigiti

²³ Zoabe feni Izelayele goovebeiti pe unda. Yefoyada ná-doun zunui Benaya ga é feni Kelete nuiti ta Pelete nuiti unda. ²⁴ Adolame ga é feni poloto wotiiti unda. Ayilude ná-doun zunui Zozafate feni ga seve make nui. ²⁵ Seva feni ga seve ge nui, Sadake ta Abiataal ti ge ga zala fa gula nuiti. ²⁶ Yayiil nui lila feni balaa ga zala fa gula nui Davide ve.

21

Kona savago vului loo vai

¹ Davide ná-siegi zu, pului looni, é ke ga kona savago. Davide Goofo GALAGI gaaza fani, naa googaavote, é ge ma: «Sayile maavele ve, ta ná-peleyefei, é ga nama vuu veleyefei, mazolo é Gabafoñ nuiti paani. ² Masagi Gabafoñ nuiti tolini. Ti la feni ga Izelayele nu, kele Amool nuiti motaiti ge feni de. Izelayele nuiti ti minazefeni ti ve ga ti la naati pa, kele anee naa ve, Sayile ná-gaabaai é feni zea Izelayele nuiti ta Zuda nuiti be, é feni feezu, é ti zuwu gaaleve. ³ Davide feni Gabafoñ nuiti ma: «Lee ga ná ke wo ve? Lee ga ná kula ga zala fa niima goto gba vai zu, nii a ke wo tuya loo Goofo GALAGI ná-nubuseiti be?»

⁴ Gabafoñ nuiti ti googaavoteni, ti ge ma: «Kpoei é gi yofozu ga Sayile ta ná-peleyefei, su la beta ga walii baa zanugi, ga lei balaa ga Izelayele nui tanope paa.» Masagi feni ti ma: «Lee ga mu wo po gé ke wo ve?» ⁵ Ti googaavoteni, ti

ɔɛ ma: «Tɛi zunui nii ɔɛa ɔɛɛzu, ɛ gi undaavili, ta ɛ gi zuwuɔaaleve Izelayele yooi n pɛ su, ⁶ gi bɛdɛi ɔa mavofodai zu zunu lɔfela va, gi ti zele gului va ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, Sayile nii ɔɔɔɔ GALAGI yiimazegeni la, naa n-taazuve Gibeaa.» Masagi ɔɛni ma: «N ti lɔzu wo yeezu.»

⁷ Masagi Zonatan n-doun zunui Mefibaale yɛni n, tɔzei minazegɛgi va, ti keeni yɔɔɔzu ta Sayile n-doun zunui Zonatan, ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. ⁸ Kele masagi Aya n-doun anzanui Lisepa n-doun zunu felegɔiti soni, niiti ɛ ti zɔlɔni Sayile ve, Aalemɔni ta Mefibaale, ta Sayile n-doun anzanui Meelaɔe n-doun zunu lɔlugɔiti, ɛ ti zɔlɔni Megɔla nui Baalezilayi n-doun zunui Adeliyɛle ve. ⁹ E ti ve Gabaɔɔn nuiti zea, ti ti zele gize unmave ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. Ti nu lɔfela pɛ ti zaani vɔɔma. Ti zaani nɔ ɛ zoloo moloi nii daa ga wɔlezegɛ, naa leve volo mɔungi ma.

¹⁰ Aya n-doun anzanui Lisepa saa wɔlɔ wo seɔei zegeni, ɛ pɛɛ wu fasai ma, molo leve volo mɔungi, eyɛsu tonai vu ti ma, ɛ ɔɛni wɔniiti kpɛɛzu poomaiti ma foloi, ɛ ɔa dɔbɔ zuaiti kpɛ kpidii. ¹¹ Ti liini, ti naa wo Davide ma, nii Aya n-doun anzanui Lisepa keeni, Sayile anzai nii ɛ la ɔɛni vuluni ga zɔiti kevele. ¹² Davide liini naazu, ɛ Sayile ma ɔaɛiti ta n-doun zunui Zonatan ma ɔaɛiti maavali Yaɔeese nuiti ma, Galaade yooi zu. Mazɔlɔ naati ka ti ti-ma vɔomaiti seɔeni Bete-San taa zaamave, ve Filiseti nuiti ti ti zɛleni n, siɛgi zu ti vɔnini la Sayile ma Gileɔoa. ¹³ Ti zegeni min ga Sayile ma ɔaɛiti ta n-doun zunui Zonatan ma ɔaɛiti, ti va ga tiye, ti kpɔ zɔiti ba, ti zɛleni. ¹⁴ Ti liini, ti Sayile ma ɔaɛiti ta Zonatan ma ɔaɛiti maɔfulu Sayile keɛɔɔ Kise n-kabai zu, Seela, Benzamen yooi zu. Ti masagi n-deveiti pɛ daazeelini. Naa vɔluma GALA ge zooi maawɔinɔani.

*Kɔɔi niiti ti ɔɔni
Filiseti nuiti daalɔɔma
(1 Dɔlɔ Seveɛi 20:4-8)*

¹⁵ Kɔɔi tɔzeini mɔnɔ Filiseti nuiti ta Izelayele yɔɔɔzu. Davide ta n-kɔɔɔɔ nuiti ti liini, ti vala Filiseti nuiti ba. Davide bɔlɔa ɔɛni de niina. ¹⁶ Lafa mavofodai zu nui nii daa ɔɛni ga Yisebi-Benɔde ɔɛni ɔɛɛzu, ɛ Davide vaa. Boɔa zɔkpɔ niinei ɔɛni keelave, kpɛɛin ɛ ɔɛni zea, ma mɛɛngi ɔɛni ga kɔlu bɔigi, buyeɔgi ga kilo savago ɔɛɔala. ¹⁷ Kele Seluya n-doun zunui Abisayi vaani, ɛ bɔ Davide va, ɛ Filiseti nui va. Davide n-kɔɔɔɔ nuiti ti ɔɛni ma naazu: «È la mɔ vilɛga gi vɔlu kɔɔɔɔzuve, naa ɔa a ke Izelayele n-lanboi mina za.»

¹⁸ Kɔɔi taɔili su mɔnɔ, Filiseti nuiti daalɔɔma Gɔbe, ɔusa nui Sibekayi Safe vaani, naa balaa ɔɛni ga Lafa mavofodai ta. ¹⁹ Naa vɔlu kɔɔi taɔili su mɔnɔ Filiseti nuiti daalɔɔma Gɔbe, Beteleyɛme nui Yaalee-Wɔlegime n-doun zunui Eleganan Gate nui Gɔliate vaani, nii n-kpɛɛin ma wului wɔlɔni, eɔe seɔe vɛle nui n-gba gului. ²⁰ Kɔɔi taɔili su mɔnɔ Gate, zunui ta ɔɛni n, koozaai, zeebɛɔaiti ta kɔɔbɛɔaiti ti ga dɔzitatɔzita, ti pɛ kpɔga ɔɛ ga puufele maazu naani (24). E ɔɛni ga Lafa mavofodai ta tɔ balaa. ²¹ E malimasakeɛi leveni ga Izelayele nuiti, Davide keɛɔɔloin Simea n-doun zunui Zonatan paani. ²² Lafa mavofoda naanigɔi niiti ti zɔlɔni Gate, ti pɛ ti zaani Davide ta n-kɔɔɔɔ nuiti zeezu.

22

*Davide n-guyei
(Guyeiti 18)*

¹ Davide niima wuyei looni ɔɔɔɔ GALAGI ve, siɛgi zu naa unmɔni da, ɛ kula sili nuiti kpein zeezu, ma un ge la ma mɛɛ ga Sayile. ² E ɔɛni ma:

- «Ɔooɔɔ GALAGI ɔa ga nà-fasai, nà-siɔfi, ùnmɔɔ nui,
³ GALAGI nii é ga nà-fasai, ve gè lɔɔfuzu ná,
 nà-kɔɔɔ zepɛgi, zobogi nii é kizosu,
 nà-siɔfi gaɔɔoozagi, dɔɔɔfuzuve,
 kizo nui, nii é kizosu tosu nuiti ma.
⁴ Mamagi ɔa Ɔooɔɔ GALAGI ve!
 Siɛgi zu gè tolini da, gè vieni, gè ɔula sili nuiti kpein zea.
- ⁵ Mazɔɔ saai ma de lakpatakpagiti ti màaɔɔleni,
 é da màalua, eɔvelei kɔtudei la, é faa zuɔoloɔlogi ɔeezu.
⁶ Ɔovealaazu ɔaluiti ti veleveleni mà,
 saai ná-tumɔiti ti ɔe tũɔɔ, ti da màalua.
⁷ Nà-kidaaviligi zu, gè woɔɔulani Ɔooɔɔ GALAGI ma,
 gè woɔɔulani nà-GALAGI ma,
 é yɛni ná-masa pelei wu, é gɔɔmɛni,
 nà-kpee wooi looni goizu.
- ⁸ Naazu, zoi balini, é niikpi,
 geeɔɔlogi ma wuulaagiti ti balini,
 ti niikpini ná-ziiɔaawanai maavele ma.
⁹ Duului ɔa ɔulazu sokpayeɔeiti su,
 abui nii é galai wosu, naa da ɔula daave,
 ga tiɔilekai é da ɔala.
¹⁰ E geeɔɔlogi zieni su, é yei,
 tonaɔiin gaɔɔiligai kɔɔi wu.
¹¹ E leɛni seeluɔein ɔɔma, é da ɔove,
 é ɔula kelema fiilei ɔovegiti kɔma.
¹² E ɔooɔ maaveleveleni ga kpidii, é lɔɔɔ su,
 fiile wulai ma ɔidii zu, tonaɔiin gaɔɔiligai zu.
¹³ Wozakalagi, nii é ɔeni tuɔɔ,
 abulekaiti ti ɔeni zosu ba.
¹⁴ Ɔooɔɔ GALAGI ɔa zikɔzu geeɔɔlogi zu,
 GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa wooi ɔa ɔulazu.
¹⁵ E meeinti pilini ga é sili nuiti suvaza,
 é mainmainti pilini, nii a ke ti voluazo.
¹⁶ Kpolodei ɔomave ɔulani kelema,
 eteai ma wuulaagiti maa ɔe kala,
 ga Ɔooɔɔ GALAGI ná-kpaazaɔai maavele,
 ta sokpayeɔeiti su viilei!
- ¹⁷ E yeemaaleni, é ye geezuve, é nɔun so,
 é mɛen, é kula zie wolaiti ga.
¹⁸ E kɔlani sili nu wulai ya,
 niiti ti wɔinzeɔezu, tama ti zuɔaai nɔun ba.
¹⁹ Ti wuzegeni dàalɔɔma nà-kidaavili foloi,
 kele Ɔooɔɔ GALAGI ɔa é loni pɔlu.
²⁰ E kɔlani faaɔaagi zu,
 é kɔlani, mazɔɔ nɛeve be.
²¹ Ɔooɔɔ GALAGI vaani bu, é sɔ eɔvelei nà-telebodai la,
 é keɛni bè, eɔvelei zèeiti nade pelei la,

22 mazɔɔ gè Gɔɔɔ GALAGI ná-peleiti sogɛ,
gè la maag̃oozani nà-GALAGI va, ga faa ɲɔu ɔɛɛ vaa maavele.

23 Gàazu ɔa ná-tɔgiti ba yeenɔɛ,
gè la zedɛzu ná-deveiti ba.

24 Gè ɔeni ga ziimai ɔe nui,
gè bɔɔ zoni ga gè mina faag̃aaza gola ɔe.

25 Gɔɔɔ GALAGI sàlani nà-telebo fai maavele ma,
edɛvelei nàun ɲadegai la toun gaazu.

26 Zɔi é è vɛ ga woog̃ɛg̃ila nui, da ɔe naa vɛ ga woog̃ɛg̃ila nui,
zɔi peelalazu la ba, peelalazu la è va naa letema.

27 Zɔi ɲadegai, da da-ɲadedai lɛɛzu ga naa,
niiti ti ga yaava nuiti, da da-g̃imalai lɛɛzu ga naati.

28 Da maanɔɔ nuiti kizosu,
da wɛɛzu gaazulɛɛ nuiti ba, è ti maayei.

29 Da ɔa è ga nà-wozakalagi, ee, Gɔɔɔ GALAGI!
Gɔɔɔ GALAGI ɔa nà-kpidii zu ɔe kala.

30 Ni da bà, nà vili salavusu bulugi zaama,
ni nà-GALAGI ɔa bà, nà vili gè budɛ sig̃igi maazu.

31 GALA ná-peleiti daazeelivɛ,
Gɔɔɔ GALAGI laawooi ɔolevɛ.
GALA ka ga kɔɔɔ zɛɛgi naati kpein bɛ, niiti ti lɔɔɔzuzu toun polu.

32 Mazɔɔ bɛ ɔa é ga GALA, ni Gɔɔɔ GALAGI laade?
Bɛ ɔa é ga fasai, ni gá-GALAGI laade?

33 GALA ka é ga nà-sig̃i gaag̃oozagi, nii zeeɔaabaai,
é nà-pelei bɛɛ ga pagɔ.

34 Toɔa kɔɔɔiti kɛɛzu, edɛ dopai ɔɔɔiti,
é tɔ ada gaaɔoozagiti.

35 Toɔa é màaleɛzu ga kɔɔɔ vai,
kilegi é ga kɔlu bɔigi kpili fai baai, zèeiti ta mɛɛin vilisu ga naa.

36 Unmɔɔgi è bosu ga ze, naa ɔa é ga nà-kɔɔɔ zɛɛgi,
ɔa-bɔbaiti ta sèbelɔzu.

37 E-zaalai zu, nà ziezɛ valafala,
kɔɔɔiti ti la liizu ga.

38 Nà vilɛsu sili nuiti polu, gè ti zɔgologolo,
gè la ɔalega ma, ni gè la ti-ma zuwu ɔaaleveni.

39 Gè ti-ma zuwu ɔaaleveni, gè ti vali ga,
ti la mɔ wuzɛɔa,
ti loo kɔɔɔ wu.

40 Da sàamaɔilizu ga zɛbɛi kɔɔɔ vai ma,
ɔa sili nuiti toozu bu bè.

41 Da sili nuiti kpɛɛzu tɔɔɔ,
nà wànzɛɔe nuiti kologolo.

42 Ti kpɔba nu ɔaizaa, ti la sɔɔni,
ni ta Gɔɔɔ GALAGI lolina, naa la ti woog̃aavotesu!

43 Nà ti ɔɛɛzu ga zɔoi ma vufiligi,
gè ti wolowolo, gè zie ti zu, edɛ pele zu valavalai.

44 E kula nà-nuɔuseiti ta-baka fai laawu,
è màkɛga ga zii ɔiligiti ta-ɔundig̃ii.

Nuɓuseiti gè la ti ɗwεε, naati ta botii ɗεεzu bè.

⁴⁵ Wεεinti ta vaazu, ti ɗa tè su.

Nà ti levena nɔ feya, ti ɗolo bè gaamanɔ.

⁴⁶ Wεεinti ta inɔtevei zu,

ti zasu ɗa ɓali, ta ɗena ɗulaa ta-zidigi zu.

⁴⁷ Ɔɔɔɗɔ GALAGI ɗa vulua! Mamagi ɗa be, toɗa é ga nà-fasai!

Ɔεε pe ge nà-GALAGI maamuse, nà-kizo fasai.

⁴⁸ GALAGI é zobo feezu bè, gè nɔnɔ ɔotokula,

é ziiti kolozu bè,

⁴⁹ ɗa kùlazu sili nuiti zea.

Da sèizu wɔnzegε nuiti unda,

è kùla nu nɔiti zea!

⁵⁰ Naa ɗa é ba, nà è maamuse zii ɗiligiti saama, ee, Ɔɔɔɗɔ GALAGI!

Nà guyei loo è-laaseigi lebi vaa ma.

⁵¹ Ɔɔɔɗɔ GALAGI unmaɔ faa wolai ɗεa ná-masagi ve.

Toɗa woodεɗiladai ɗεεzu naa ve, nii gulɔ ɗadegai ziaai ma,

nii é ga Davide, ta mavofodai, eyεsu ɗɔ!»

23

Davide ná-woo ɗaabelagiti

¹ Davide ná-woo ɗaabelagiti kaa:

Davide ɓε wooui, Izayi ná-doun zunui,

tosu ba nu wolai ɓε wooui,

nii Zakɔbe ná-GALAGI yiimazegεai la, é gulɔ ziaai ma,

Izelayεle yiima wuye loo nui.

² Ɔɔɔɗɔ GALAGI ná-Zenvui ɓεa ga màauele,

é daawooi ɔua dà.

³ Izelayεle ná-GALAGI ɓεa,

Izelayεle ná-fasai ɗeni mà:

«Zɔi é masadai ɗεεzu nuiti unda ga telebogi,

ta é keεzu GALA gaazuluabai zu,

⁴ kulave ga foloi, é ɗulazu sobui,

é volozu geezuve, ve tonabiin ge la ná,

ma zezei ta tonai ti ɗa tufai ɔnɔ zooi ma.»

⁵ Nà-peleyεgei la ɗana ɓaa GALA gaazu?

Tɔzei é ɗɔɔɗɔ minazegε keεve bè,

é gaaɗula ba, é make ga pagɔ.

Toɗa vaazu ga nà-kizogi,

é ziima vaiti daazeeli.

⁶ Kele nu ɗakaiti kpein keεve ege ɗaingiti ti vilisu ya,

tɔzei nu la ti zegεa ga yeapaka.

⁷ Zɔi é pɔ é ti zegε,

keni é kɔlui ɓaa kpein ma wului zegε,

ti ɗala abui zu náve nɔ.»

Davide ná-kɔɗfuluɓa wolaiti daaseigiti

(1 Dɔlɔ Sevei 11:10-47)

⁸ Wελε Davide ná-kooḡfuluḡa wolaiti daaseigiti ba: Ma mɔungɔ ɣeni ga Yɔseḡe-Baseḡete, Taakemɔn mavofodai, é ɣeni ga kooḡfuluḡa savagɔiti ta-lotugɔi. Daa ɣeni balaa ga Esenee nui Adino. Tɔ ɣa é nu undɔsava (800) vaani uɔma kooḡḡ laa ɣila su.

⁹ Tɔun polumai ɣeni ga Dodo ná-doun zunui Elezaal, Aɣoa nui ta ná-doun loin. E ɣeni kooḡfuluḡa savagɔiti saama, niiti ti yeni Davide va, siegi zu ti malimasakεei leveni la ga Filiseti nuiti, naati gaalεai ma ba kooḡḡ vai ma, naazu Izelayele ɣɔuḡebei da ɣula volu, ti da laaḡu. ¹⁰ Kεε Elezaal loni kpaan, é yeni Filiseti nuiti paazu, zeei bata boɣa zɔkpɔi va ga kpɔlɔi. Naama voloi ɔooḡḡ GALAGI fɔnifaama wola veeni Izelayele ya, kooḡebei maabuɣani Elezaal va nɔ ga ti poomaiti kɔligiti seɣe.

¹¹ Tɔun polumai ɣeni ga Sama, ɔalaal nui Agee ná-doun zunui. Filiseti nuiti ti ɣaalεeni ba Leyi. Tɔḡḡ belei ta ɣeni náuε, Izelayele nuiti ti ɣeni velazu Filiseti nuiti ba. ¹² Kεε Sama loni kpalagi zaama, é ná zo volu, é da Filiseti nuiti paa. ɔooḡḡ GALAGI fɔnifaama wola veeni Izelayele ya.

¹³ Yeeta molo levei laa zeizuḡe, kooḡfuluḡa uusuḡavagɔiti (30) saama, nu savagɔ yeini Davide ɣoba Adulame ugi zu, siegi zu Filiseti ɣɔɔbɔgi gila ge ɣeni ɣaalεezu la ba Lefayime uetugi zu. ¹⁴ Davide ɣeni názu ná-dooḡḡ wosuḡe, siegi zu Filiseti ɣɔɔbɔgi gila ge zeini la Beteleyeme. ¹⁵ Ani wɔin ta Davide zoni nɔ sa, é ɣe ma: «Be ɣa a va bε ga Beteleyeme taa loave ma dayeɣei zu deɣi ta pɔ, ɣe kpɔle?» ¹⁶ Kooḡfuluḡa savagɔiti ti laoni Filiseti ɣɔlaɣai zu, ti ziei zaɣa zieyeɣei zu, é Beteleyeme taa loave. Ti vaani la, ti fe Davide ya, kεε é la ɣeni keeni, é va kpɔle. E feeni ɔooḡḡ GALAGI uε, é pu ya zooli ma. ¹⁷ E ɣeni ma: «ɔooḡḡ GALAGI kizo nii ɣeɣala vai ɣeε vai ma! Kulave eɣe ná ɣe naama nuiti ma namai bɔlezu, niiti ti ɣikulaai ti-yenvuiti su, ti li.» E ɣeleni kpɔle vai va.

Lɔḡḡ ɣula faa wolai ɣana kooḡfuluḡa wola savagɔi naati ti keeni.

¹⁸ Zoabe keeɣeloin Aḡisayi, Seluya ná-doun zunui ɣa é ɣeni ga nu savagɔiti ta-ɣundigii. Tɔ ɣa é nu unsavagɔ (300) vaani ga ná-kpeein. E lɔḡḡ zɔlɔni naazu nu savagɔiti saama. ¹⁹ Tɔḡḡ ɣulani ti savagɔ zaama, é ɣe ga ta-ɣundigii, kεε é la ɣeni zeelini nu savagɔ mɔungiti su.

²⁰ Benayaɣu, Yegɔyada ná-doun zunui, é ɣeni ga kooḡfuluḡa wolai ta ná-dounloun, nii é ɣeni ga Kabeseyele nu, é lɔḡḡɣula faa wolaiti keeni. Benayaɣu naa ɣa é Moabe ɣooḡfuluḡa wola felegɔ vaani. Tɔ ɣa balaa, kooḡε vukɔi yeni uuuzu foloi ta, é yeini zieyeɣei bɔmauε, é zalai va. ²¹ Tɔ ɣa mɔnɔ é Ezipete nui ta vaani, nii gola maayikini, kpeein zoni zea. Tukpɔ nɔ ɣa é ɣeni zoni Benayaɣu ya, é vili Ezipete nui naa ma, é naa ná-kpeein ɣula zea, é paa la. ²² Lɔḡḡ ɣula faa wolaiti kana Benayaɣu keeni, Yegɔyada ná-doun zunui, é lɔḡḡ wola zɔlɔni kooḡfuluḡa wola savagɔ ɣiligi niiti saama. ²³ E lebiya wola zɔlɔni nu uusuḡavagɔiti (30) pε ba, kεε é la ɣeni zeelini nu savagɔ mɔungiti su. Davide seini tɔ bɔḡḡi make zalausuiti unda.

²⁴ Niiti balaa ti ɣeni nu uusuḡavagɔiti (30) saama: Zoabe keeɣeloin Azayele, Beteleyeme nui Dodo ná-doun zunui Eleganan, ²⁵ Sama ta Elika, ɔalɔde nu felegɔiti, ²⁶ Peelεte nui Geeleεe, Tekoa nui Ikeese ná-doun zunui Iila, ²⁷ Anatɔte nui Aḡiyezeel, ɔusa nui Meḡunayi, ²⁸ Aɣoa nui Salemon, Netɔfa nui Maɣalayi, ²⁹ Netɔfa nui Baana ná-doun zunui Geeleḡe, Libayi ná-doun zunui Itayi, ɔibeεa nui Benzamεn yooi zu, ³⁰ Pilaton nui Benayaɣu, Naɣalee-Gaase nui ɔidayi, ³¹ Alaḡa nui Aḡi-Aleḡon, Baaleɣume nui Azemaveεte, ³² Saaleḡon nui Eliaḡa, Benee-Yasen, Zonatan, ³³ ɔalaal nui Sama, Alaal nui Salaal ná-doun zunui Ayiame, ³⁴ Aɣasebayi ná-doun zunui Elifeelεte, Maaka zunui ta dounloun ɣeni de, Gilo nui Ayitɔfele ná-doun zunui Eliame, ³⁵ Kaalemele nui ɔeselayi,

Alaḅe nui Paalayi, ³⁶ Sɔḅa nui Natan ná-doun zunui Yigeyale, Gade nui Bani, ³⁷ Amɔn nui Seelɛke, Beelɔte nui Naalayi, nii é ḡeni Seluya ná-doun zunui Zoabe ná-kɔɔḡɔ zɔɔlaiti seḡezu, ³⁸ Iila ta Galeḅe, Yeeteel nu felegɔiti, ³⁹ ta Ḡete nui Ilii.

Ti pɛ kpɔga ḡeni ga nu vuusava maazu lofela (37).

24

Davide Izelayele nuiti daaseigiti seve vai (1 Dɔɔ Sevei 21:1-26)

¹ Yeeta Ḡɔɔḡɔ GALAGI yiiḡaawanani mɔnɔ Izelayele nuiti ma, é Davide li ti laalɔḡoma ga, é Izelayele ta Zuda nuiti daaseigiti seve. ² Masagi ḡeni naazu ná-kɔɔḡuluḅai Zoabe ma, nii é ḡeni koba: «Leve Izelayele yooi ná pɛ su, é zo Dan, é li Beel-Seeḅa, nubuseiti daaseigi zɛve, nii a ke gè ti-liegɔi ḡwɛɛ.» ³ Zoabe ḡeni ma: «Da-ḠALAGI é ga Ḡɔɔḡɔ GALAGI, naa ke é nubusei mɔin su ga seizu ungila (100), ta mǎliḡii masagi ka ga ḡaazu! Kele leeni ve mǎliḡii masagi pɔ ga é naa ḡɛḡala vai ḡɛ?»

⁴ Kele masagi la zɛḡeni wooi volu, nii é boni Zoabe ta kɔɔvɛbei ma ḡundiḡiiti ma. Ti vileni pelei ma ga ti li, ti Izelayele nuiti daaseigiti seve. ⁵ Ti Zuluden ḅudeni, ti vu Alɔwɛel, taa wolai yeezazuve nii é Gade nɛmɛi zaama, Yazɛel ḡobave. ⁶ Ti zɛḡeni miná, ti li Galaade ḡovi ma ta Taatime-Ḡɔdesi yooi. Ti zesu, ti li ga Dan-Yaan vele eyesu ti zeeli Sídɔn. ⁷ Ti zeelini Tiil taa wolai zu siḡigi ma, naa volu ti liini Geeve ta Kanaan laa wolaiti pɛ su. Gaabelagi zu, ti zeeli Beel-Seeḅa, Zuda yooi zu lekɛmave nu yeezazuve. ⁸ Uele ḡana ti zooi ná pɛ subizeni la, alu taavuuḡɔ folo vuufelegɔ (20) laawu, ti ḡaleni ma Zeeluzalɛme. ⁹ Zoabe daasei sevei ma voluvaawogi woni masagi ma: Izelayele ḡeni ga zunu waaundɔsava (800 000), niiti ta zoo liizu kɔɔ ma, Zuda geleiti ti ḡeni ga zunu waaundɔɔlugɔ (500 000).

¹⁰ Gaamago Davide gaḡaani ga toḡa ga sɔḅa nu, mazɔɔ é nubuseiti daaseigiti seveni. E ḡeni Ḡɔɔḡɔ GALAGI ma: «Gè faaḡaaza gola ḡɛa ga nii ḡɛ vai! Naa ḡa é ba, Ḡɔɔḡɔ GALAGI, sùvaaye ga ná-faa nɔi kae, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, mazɔɔ gè kwɛɛni ga gè nii ḡɛɛve eḡɛ ḡimalala nu.»

¹¹ Davide wuzɛḡeai ma poluma zobui, Ḡɔɔḡɔ GALAGI ḅɔeni GALA goo wo nui Gade vɔ, nii é ḡeni Davide ḡoba, é ḡɛ ma: ¹² «Li, é ḡɛ Davide ma: «Ḡɔɔḡɔ GALAGI wooi ḡaa: Ná faa savagɔi niiti gila seizu é ma, yimazeḡe ga gila, gè sei é ma.» » ¹³ Gade liini Davide vɔ bɛ, é keela wooi wo ma, é ḡɛ ma: «Leeni ḡa é pɔ ga gè sei é ma: Kona dɔfela pului ḡɛ da-yooi zu? Baa alu savagɔ é da bize é zili nuiti ba, ti wuzɛḡezu é laalɔḡoma? Ni naa laade, dɔfɔi va da-yooi zu folo savagɔ laawu? Ḡisɛ su ga pagɔ, é yimazeḡe, é naa wo mà, nii ná li, gè bo tɛve nui ma.» ¹⁴ Davide Gade woḡaavoteni, é ḡɛ ma: «Ziiḅɔɔ wolai ḡa gè su! Ade loo Ḡɔɔḡɔ GALAGI yeezu, mazɔɔ ná-gaazumaawɔingɔi zuwɔɔlɔve, kele gè mina loo nuiti zeezu!»

¹⁵ Ḡɔɔḡɔ GALAGI dɔfɔ zeeḅei leveni Izelayele yooi zu, ma yee zobui nɔ eyesu é zeeli kui ma tɛveai ba. E tɔɔzei Dan, é zeeli Beel-Seeḅa, é zunu waavuuɔfela (70 000) vaa. ¹⁶ Tei geezuḡelai ḡeni yeemaalesu Zeeluzalɛme ma ga é kologolo, Ḡɔɔḡɔ GALAGI nimizani ḅɔḡɔ ma ga naama vaa nɔi. E ḡeni geezuḡelai ma, nii é ḡeni faa zuḡologologi ḡɛɛzu nubuseiti saama: «Yeei lɛna ba, naa kula ḡɛa su.» Geezuḡelai ḡeni niina Yeeḅuse nui Alavena ná-molo loḡazuve ḡobave.

¹⁷ Davide geezuḡelai ḡaai ma, é da nubuseiti paa, é ḡeni Ḡɔɔḡɔ GALAGI ma: «Ná ḡa gè kotoi ḡɛai, ná ḡa gè faaḡaazagi ḡɛai. Kele nubusei niiti, leeni ḡa ti kea? Dòḡa mu, ná ḡila, ná-o, ná-peleyeḡe-yo.»

¹⁸ Naama voloi nɔ, Gade liini Davide vɔ be, é gɛ ma: «Wuzegɛ, è li Yeeɓuse nui Alavena ná-molo loɗazuwe, è zalaɗa ɗulazuwe betɛ ná Ɔooɗɔ GALAGI ve.»

¹⁹ Davide liini ná, eɗɛvelei Ɔooɗɔ GALAGI valini la Gade ma ga é bo ma.

²⁰ Alavena ɗaazuwuzegeni, é masagi ɗa ta ná-botigɛ nuiti, ti da va. E liini naazu, é nɔkɔ masagi ɗɔɗɔwu. ²¹ E gaazaɗa, é gɛ ma: «Toɗa ɗale, màliɗii masagi, è vaazu pɔ, nɛi gè ga da-wotigɛ nui?» Davide gɛ ma: «Gè vaa, gè molo loɗazuwe ve ɗeya è ma, gè zalaɗa ɗulazuwe betɛ ná Ɔooɗɔ GALAGI ve, nii a ke ɗɔɗɔi nii maɗɔoza nuɓuseiti ba.»

²² Alavena ɗeni Davide ma: «Molo loɗazuwe zegɛ. Zalaɗai nii è pɔ è kula, è naa ɗula. Nikɛiti ka gala zalaɗai vai zu, wotoloi ma wuluiti ta nikɛiti gili wuluiti ta gɛ ga kovii. ²³ Ee, masagi, gè ti pɛ fea è ya. Ɔooɗɔ GALAGI é ga da-GALAGI, naa yeezei kae è wu ga pagɔ.»

²⁴ Kele masagi ɗeni Alavena ma: «Ba-o, nà geyazu è ma ga sɔngɔi ɗiteɗitegi. Gè la gala zalaɗa ɗulazu nà-GALAGI Ɔooɗɔ GALAGI ve, nii gè la ɓɔɓni ma.» Davide molo loɗazuwe ɗeyani ta nikɛiti ga wali ɗae vuulɔɔlugɔ (50). ²⁵ E zalaɗa ɗulazuwe betɛni miná Ɔooɗɔ GALAGI ve, é gala zalaɗaiti ta ziilei zalaɗaiti kula. Názu ɗa Ɔooɗɔ GALAGI zoi maawɔɗaani la, ɗɔɗɔi maɗɔoza Izelaye va.

Tene Faalaaliiti Sevei lozeigi

Tene Faalaaliiti ma zεvei ɔa ga ɔima zεvei ta. ɔima zεvei naa ta ɔa ε ga Zobe nɔnɔi, ta Tenebo Nui nɔnɔi. Bɔɔɔzu ɔeni ga Salɔmɔn nɔnɔi (1:10; 10:1; 25:1), ɔima nu zebele golai Izelayele nui. ɔooɔo GALAGI ɔimalai veeni zea ye (1Ma 5:9-13). Kele ɔima nui taɔiligaa ti ɔeni nɔ, Izelayele ɔuɔui zu. Naati ti losu ɔeeni sevei nii ɔee vai va (22:17; 24:23), Aguul ta Lemuwele bɔɔbɔ (30:1; 31:1).

Kidafaawui ma ungi ta ɔima nuiti ta-ɔalagiti ti ɔeni ga «ɔimalai,» naa ɔa ga gaamai, nii koleai ga wooi ma mɔinmɔin: Faaɔaɔgai, kelegelegi, kisie vaɔoi, faaɔweigi, nu zie vele vaɔoi (1:1-5). ɔimalai nii ɔa ga zenvui zu ɔimalai, kalagi nu a zie la.

Niima zεvei zu, ɔimalai nii ɔa leezu «tene faalaaliiti» su. Naa zeive su tago ga kevele felegɔ, ti ziezε uɔɔma, ti da bɔɔo laavokɔo, ti da bɔɔo laazeeli, baa ti da ɔe bɔɔo laalɔoɔma. Zekana faalaalii ma mɔinmɔin ge la, ε zo gaagwesε 10 ε li 31 zu. Kele tanisu, ma lotodai tanigaa zuɔoozave (ε zo gaagwesε 1 ε li 9; 31:10-31).

Tozeizuve nɔ ɔa sevei nii woo biingi veai naa, nii ε nɔ-kala gooi pe unda: Solooge ga nu lua ɔooɔo GALAGI va (1:7; 3:7; 8:13; 9:10; 22:4; 31:30; naa ɔeɔalaiti). Naama ɔimalai ɔa losu eteai zu faiti kpein ba: Nubuseiti ta-bɔfaamai, faazeikpasui, tɔnɔba vaiti, vulu vai, botiɔe vai, ta naa ɔeɔalaiti.

Baalobazu mɔungi zu (ε zo gaagwesε 1 ε li 9 zu), sevei ɔe nui ɔa nɔ-kalagi veezu, eɔe doun keeɔei ε nɔ-doun zunui ɔalasu (1:10; 2:1; 4:1; ta naa ɔeɔalaiti), mazɔɔ vele ɔana ɔooɔo GALAGI naati kalasu da, niiti ε ti neai ve (3:12). ɔimalai, pokɔoɔgai nubusei ma (1:20; 8:1; 9:1), nii ε zenvui ma ɔeela wooi laazeelizu (3:16, 18, 22), ε ɔe Titigi laalɔoɔma (9:13), nii ε nuiti teezu ga, ε ti li kotoi ɔee vai ma, naama uoogi bɔoɔi ɔa ε ga koloɔolo anzanui (2:15; gaagwesε 5). Mazɔɔ nui bɔoɔ ɔimala la zea, kenii ε fali (2:3, 4). GALA ka a da fe (2:6), nɔ-Zenvui uɔ (1:23).

Sevei vaalobazuve velesiei (ε zo gaagwesε 10 ε li 31) ɔaa ɔa belazu ga anzanu vaɔoi nɔ-fai, nii sulogai, ɔimalai ma ɔitoosui (31:10-31).

Sevei lozeigi ta seve ungi

¹ Salɔmɔn ε ɔeni ga Davide nɔ-doun zunui, ta Izelayele masagi, naa nɔ-tene faalaaliiti:*

² Ti ɔe ungi ɔa ga ti nu ɔala ga ɔimalai, ti nu ɔevele bεte, ε kpɔeiti gaagɔ, niiti ti woni ga kelegelegi.

³ Ti nui ɔala ga sie veleii nɔ-eteai zu, kelegelegi uɔ, ε lelebo, ε zɔle, ε zooloo su.

⁴ Ti ɔi pagɔi ve naati zea, niiti ti la de faa mɔinmɔin kweeni, ti faaɔweigi ta kidafaawui ve zunu loungoiti zea.

⁵ ɔima nui woilo, toɔa ta bɔ nɔ-soofaalai va, zɔi kelegelegai, naa ɔa zie vele vaɔoi zɔɔɔ.

⁶ Ta zoo ti tene faalaalii ma looɔfuzu vai tanigaani kwee, ta ɔima nuiti daawooiti ma looɔfuzu vaiti poluɔeti.

⁷ ɔooɔo GALAGI ɔaazuluabai ɔa ε ga faaɔweigi lozeizuve,†

* **1:1** Faalaali laaseigi, ta Salɔmɔn laaseigi ma vaa zu, wele sevei lozeizuve. † **1:7** Wele ɔeti: 9:10; 15:33; 31:30; Zɔb 28:28; Guy 111:10.

faaḡaaḡaalala nui ḡa ḡa ḡimalai velevete ta kalagi.

Dama ga zunu lounḡo nḡiti

⁸ Dòun zunu, woilo, è dama ga faaḡwēgi, è sòlòsu è-ḡē ya, mina è-lee nà-tene gooiti da ḡoba.

⁹ Mazòlò ta ḡe ga masa bòlò pagḡi è unba, ta ḡe ga kòbu ani vḡḡi è ḡòbu.

¹⁰ Dòun zunu, ni faa nḡu ḡe nuiti ta pò, ti è ḡaazule, mina yeezei bu.

¹¹ Ta ḡena ma: «Oile gi volu!

Ade li de nuiti tevesuve maaḡoun, de ta vaa, de laale nui ta wu lein nò,‡ anee ni é la faa ḡaazani.

¹² De ti-ma vului bòle, eḡevelei ḡvèalaazu a ḡa ke la, ti nēle nēgelein ga naati kevele, niiti ti yeizu kabai zu.

¹³ Ade ti-ḡòli pagḡiti seḡe, de da-veleiti buulaave da.

¹⁴ Da ḡnò zòlòsu gi vò, ada bòsu wali bòlò ḡilagi ma ade pe!»

¹⁵ Dòun zunu, mina vile ti volu, è va zie ga ta-velei, maaḡooza ta-velei va.

¹⁶ Mazòlò ti-ḡḡḡiti suvileve faa nḡu ḡē vai zu, ti zuvileve namai vuu zu.

¹⁷ Mazòlò toḡa ga fuun faa, wònii da tumḡi ḡa, é da ze i tuḡò.

¹⁸ Kele tiya bḡḡi ḡa ti yaavai zeizu bḡḡi luḡò, tiya bḡḡi ti-yenvui ḡa ti balii laazu tuḡò.

¹⁹ Zekana naati gaabelazuve la, niiti ti ta-ḡetēi wosu ga kakama vaiti su, tònò nḡi ḡa ḡa sòlò nui undaavili.

ḡimalai ḡa toligi wosu ta teneḡi

²⁰ ḡimalai ḡa kpeei loozu taazuve peleiti su, toḡa woḡfulazu maaḡò bosuḡeti.

²¹ E toligi wo maaḡò bosuve, é nà-keela wooi wo taa loave, é ḡe:§

²² «ḡimalala nuiti, wa ḡimalala vaiti nēezu ve, eyesu yeelē? Nēeḡfulasu nuiti, wo-yiimai ḡa ḡēezu ga nēeḡfulasui, eyesu yeelē? Faaḡaaḡaalala nuiti, wa yesu faaḡwēgi wòinzeḡezu, eyesu yeelē?

²³ A woilo nà-tene gooiti ma!

Wēle nà nà-keleḡeḡeḡe ve wo ya, nà dàawooiti dēe ga woye.

²⁴ Tòzei ḡe wo lolini, wo ḡeḡe, tòzei ḡe yeleteni, nu nḡpe ge la ma wēle woni,

²⁵ wo nà-tene gooiti kpein pilini ya, wo la vaani nà-zelilomaiti bu,

²⁶ naa ḡa é ba, nà balaagi, nà wo nēe, siegi zu maanḡḡi vaazu wo vò, nà nēeḡgula wo zu, siegi zu kidaaviligi zeelizu la wo ma,

²⁷ siegi zu kidaaviligi vaazu la wo vò, eḡe fiile wolai, siegi zu maanḡḡi zeelizu la wo ma, eḡe tḡngòlò fiilei,

‡ **1:11** lein nò: Boge Eḡulu wooi zu ga: fuun nò, ḡaa fai un ge la ba. § **1:21** Faawo bo nuiti ti ḡena ze i taa loave (31:23; Lut 4:11; Zòḡ 29:7).

siegi zu koozuviligi ta kidaaviligi vaazu la wo va.

²⁸ Naazu, ta woofula mà, gè la ti woofaavotega, ta gàizie, ti la kàa.*

²⁹ Toḡa ḡe ḡana, tɔɔzei ti faaḡwegi wɔinzeḡeue, ti la yiimazeḡeni ga Ḡooḡo GALAGI ḡaazuluabai,

³⁰ tɔɔzei ti la vaani nà-tene gooiti bu, ti laaḡeeluni ga nà-zelilomaiti,

³¹ ti zie velei ma lɔnɔgi ḡa a ḡe ga ti-ḡɔnɔgi, ti bɔḡo lenɛ gooiti ta ḡe ga ti-laamianigi, eyesu mɔtai ye.

³² Mazɔɔḡo ḡimalala nui ná-kakagi ḡa ḡa paa, faaḡaḡaalala nui ná-ziizoolalalai ga bɔḡo, naa ḡa a ḡa too ya.

³³ Kele zɔi a woilo ḡooi ma, naa ḡa ze gaanezi zu, é ná-eteai zie ziileigi zu, é la luaa maanɔḡoi va.»

2

Ḡimalai ḡa ga ani biingi dɔḡfuai

¹ Dòun zunu, ni ḡa dàawooiti sona, ni ḡa nà-deveiti makeḡa è-yiimave,

² ni ḡa woilona ḡimalai ma, è è-yii ve kelegelegi ya,

³ ungo, ni ḡa woofulana faaḡaḡai ma, ni ḡa kelegelegi ḡaiziena,

⁴ ni ḡa ḡaiziena ga walii ḡevele,

ni ḡa daana ma kpe, è ḡaizie ga naavolo ḡevele,*

⁵ názu ḡa è Ḡooḡo GALAGI ḡaazuluabai ḡweesu da, ḡa zoo è ḠALA kwɛɛ.

⁶ Mazɔɔḡo Ḡooḡo GALAGI ḡa a ḡa ḡimalai ve, daawooi ḡa a ḡa faaḡwegi ta kelegelegi ve.

⁷ Toḡa undaanɛ vai makeḡa sɔle nuiti be.

Eḡe kɔḡo zepɛgi, toḡa naati makeḡa, niiti ti ziezue telebodai zu.

⁸ Niiti ti ta-eteai ziezue ga sɔledai, toḡa bɔ naati ba.

Niiti ti be ga woofɛḡila nuiti, toḡa baa naati ta-velei maazu.

⁹ Da zoo è faiti zɔḡozuḡa, telebodai, ta sɔle fai, ta faagaamai, è pele vaḡoiti kpein kwɛɛ.

¹⁰ Mazɔɔḡo ḡimalai ḡa va é ze è-yiimave, faaḡwegi ḡa ḡe ga è yiima vaiti.

¹¹ Kidafaawui ḡa è makeḡa, kelegelegi ḡa baa è maazu,

¹² ga ti è unmɔɔ, ti è ḡula pele nɔiti su, ta nu nɔiti ta-yaava bɔɛiti,

¹³ niiti ti ḡeɛzu gaama velei va, ti ḡa zie ga pelei subidiai.

¹⁴ Ti-yiimai ga faa nɔu ḡee vai, ti ḡoozunɛɛzu ga ti lo woya vai zu.

¹⁵ Ti zie veleiti maavegai, ta-veleiti suzeive.

¹⁶ Naazu, ḡa ḡizo weenziè anzanui ná-tegai ma, é ga koloḡolo anzanui woo neenɛgiti ti da,†

¹⁷ nii keɛai sinigi va, é ḡeni zea ma niine yei,

* **1:28** Wele veti: Zel 11:11; Mis 3:4. * **2:4** Wele veti: 3:14-16; 8:11; 16:16; Zɔ6 28:12-19; TbN 7:11; 9:16-18. † **2:16** Wele veti: 5:3, 20; 7:5.

é yeema ná-vulu minazeḡegi ma, nii é boni ná-GALAGI laaseigi zu.‡

18 Mazólóó maalaavena saai vó pelei, ve ná ga seizuve,
sie velei ḡa liizu la ḡovealaazu. §

19 Niiti kpein ti liizu pó be, taḡila kpalaa ge la ḡalega ma volu, é va va,
taḡila kpalaa ge la zenvu velei ḡaa.

20 Yiimazeḡe ga nu vagoiti sie velei,
zie ga telebo nuiti sie velei.

21 Mazólóó sóle nuiti ta zei zoi* zu,
gaama nuiti ta ye zeini ná.

22 Kele nu joiti tó ḡa ḡula ná,
woovele nuiti ta ḡula ná va.

3

Nu ḡito GALA ba

1 Dòun zunu, mina yeema nà-kala gooiti ma,
make nà-deveiti ma è-yiimave.

2 Mazólóó ta ta vili da-voloi lieḡoiti su, ta è-zii ma ḡonagiti,
ti undaaneei ve è ve.

3 Mina vala woḡeḡiladai ma, ta gaamai,
ti ḡili ḡobu, è ti zève è-yiimave.

4 Naazu, da zaalai zólóó GALA ta nuḡuseiti zea,
è loḡo vagoi zólóó, è leve ga ḡima nui.

5 Ḡaliva Ḡoḡḡ GALAGI ma ga è-yiimave pe,
mina voluzei è boḡḡ ḡeleḡeleḡe va.

6 Ziimai ḡaizie è-ḡeevaiti kpein su,
toḡa è zie vele vagoiti deḡe ga de.

7 Mina boḡḡ zeḡe ga ḡima nu,
lua Ḡoḡḡ GALAGI va, è maagooza faa jo va.*

8 Toḡa ḡe ga keḡeyai è-ḡusei ve,
ta è-ḡaeiti niine vai.

9 Ḡoḡḡ GALAGI lebi, ga è zólóó gani vagoiti,
ta è zólóó ganii ma mōungiti kpein.

10 Naazu, da-molo ḡotaiti daa ḡa ve gola,
da-lóó liḡiiti daa ḡa ve ga dóo niineiti.

11 Dòun zunu, mina ḡele Ḡoḡḡ GALAGI ná-maḡoloi va,
mina ná-zelilomai velevele.†

12 Mazólóó nii Ḡoḡḡ GALAGI neai ve, naa ḡa a da zelii lo ma,
eḡevelei doun keeḡei a da ke la ná-doun zunui ve, nii neai be.

Ḡimalai ta undaaneei

13 Undaanee nu ḡa ga naama zunui, nii é ḡigi zólóogai,
zunui nii é ga kidafaawu nui!

14 Mazólóó kulanumai é sólóosu, naa vizḡe walii nōnōi va,
ná-tōnōgi vizḡe zanu kitei va.

‡ 2:17 Wele ve: Mal 2:14-16. § 2:18 Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: ná-pelei maalaavena ga saai vó pelei. * 2:21 zoi: Naa ḡa ga minazeḡe zoi. Wele veti: Zen 17:8; Guy 37:29. * 3:7 Boge mōnō Wól 12:16 zu. † 3:11 Niima wooyi boge mōnō Eḡu 12:5-6 zu. Wele balaa veti: Zóḡ 5:17, 1Kó 11:32.

15 Fizogε é leve kɔtu zɔngɔ baagi pε ba,
 è yiima anii tanɔpε ge la vizɔga ga tɔun kevele.‡
 16 Sii zufoozai ga gɔmalai yeezai ga,
 kɔvei ga, naavoloi ta lɛbiyai ga é miná.
 17 Peleiti é nu vilɛsu ti va, naati page,
 ná-peleiti kpein ta gomisu undaanεεi vɔ bε.
 18 Toɔa ga zenvu wului§ naati bε, niiti ti sosu kpe,
 niiti ti makesu ma, naati undaanεεvε.*

19 Gɔogɔ GALAGI ná-gɔmalai ga é zooi βeteni la,
 ná-kelegelegi ga é geeɔɔɔgi βeteni la.
 20 Ná-gɔmalai vɔ, zou wu dɛiti kulavε, ti la zooi ma,
 tonabiingiti ti da tonai vu.

21 Dɔun zunu, gɔli kelegelegi va, ta kidafaawui,
 mina zege ti volu eyɛsu gɔ.
 22 Mazɔɔɔ ta gε ga zenvu vagɔi è ya,
 da gε naazu ga zaalamai.
 23 Naazu, è-gɔ su ga gɔala, è da li ga lii vele,
 è-gɔgɔi la zigaa.
 24 Ni da laana, maagɔli la gεa è ma,
 da-niimenii gaaɔaanε.
 25 È la luaa kulafiliba vaaɔa ba,
 baa faa zuɔologologi nii a zeɔ nu nɔiti ma.
 26 Mazɔɔɔ Gɔogɔ GALAGI ga gε ga da-gɔitogi,
 toɔa balii kpein sege è luɔɔ.

27 Siɛnɔpε su zobogi è vε la,
 mina gεle, è va βe βɔsu naati ba, niiti ti balaai.
 28 Mina gε è-zeɔɔɔgɔi ma:
 «Li è va volu, lina, nà fe!»
 Tama anii è ya, nii da fe zea.

29 Mina faa nɔu βete gɔsu, è-zeɔɔɔgɔi laalɔɔma,
 nii tɔun ka zeini kpe è goba.
 30 Mina nu nɔpε sakpe wafuun,
 ni é la faa nɔu nɔpε keeni ga dε.

31 Mina gaaazuɔula toosu nuiti ba,
 è mina vɔkɔgɔ ti zie veleɔ ma.
 32 Mazɔɔɔ yaava nuiti maayosegeve Gɔogɔ GALAGI vε,
 kele toɔa da gɔozu vai le ga naati niiti ti zɔlegai.

33 Gɔogɔ GALAGI ga da nu nɔi ná-peleyegei voovo,
 naazu ma, toɔa da tuya loo telebo nuiti seizuvε vε.
 34 Toɔa da nεεgɔla nεεgɔlasu nuiti su,
 kele toɔa da gaaazu vagɔi lo βɔɔmaayei nuiti ba.†
 35 Lɛbiyai ga a gε ga gɔima nuiti tɔnɔi,
 kele faaɔaaɔaalala nuiti tɔnɔi ga gε ga unfegi.

‡ 3:15 Wele vε: 2:4. § 3:18 zenvu wului: Wele vεti: 11:30; Zen 2:9. * 3:18 undaanεεvε: Boge ná tanigaa ga sii zufoozai. Wele vεti: 4:10, 13; 9:11; 13:14; TbN 7:12. † 3:34 Boge mɔnɔ, ga geleke woo zεvε vɔlɔmai, vεti: Zak 4:6; 1Pi 5:5.

4

Doun keeƒei ná-tene gooiti

- 1 Dòun zunuiti, à woilo ƒeeƒe lenɛ gooiti ma,
à woilo ga pagɔ, wo kelegelegi ƒwɛɛ.
- 2 Nà kala pagɔ veezu wo ya,
à mina nà-kala gooiti pili ya.
- 3 Gè ƒeni kèe ya, ga doun zunu ƒilagi,
dèe nɛni ve gola, eƒe doun zunu ƒila kpegi.
- 4 Kèe ƒeni kàlasu, é da ƒe mà:
«Dàawooiti so ga è-yii pɛ,
nà-deveiti so, da zenvui wo.
- 5 ƒimalai ƒaizie, ta kelegelegi,
mina yeema dàawooiti ma, mina zeƒe ti va.
- 6 Mina ƒele ƒimalai va, toƒa ɔɔ è va,
nɛɛ ve, toƒa ɔaa è maazu.
- 7 Wele ƒimalai lɔzeigi va: ƒimalai ƒaizie,
kelegelegi ƒaizie ga è zɔlɔ ganii kpein.*
- 8 Bɔlɔ, toƒa è wuzeƒe,
ni da ƒilina ba, toƒa ƒe ga lebiya è ve.
- 9 Toƒa bɔlɔ pagɔi lɔ è unba,
é è maafili ga masa bɔlɔ maayikiai.»
- 10 Woilo doun zunu, dàawooiti gaaga,
naazu, da è-zii zuƒooza.†
- 11 Gè è ƒalage ga ƒimalai ma velei,
gè lo è luƒɔ telebo peleiti su.
- 12 Ni da ƒena ziaa ƒana, è-ƒɔƒɔ zu la ƒataga,
ni da ƒena biza, è-ƒɔƒɔi la zifaa.‡
- 13 ƒili kpaan è maafolo vai va, nii è sɔlɔgai, mina too ya,
ye ƒilini ba, mazɔlɔ naa ƒa è-yenvui su.
- 14 Mina zie ga nu nɔiti ta-velei,
mina vile naati kevelei volu, niiti ti faa nɔi ƒeezu.
- 15 Maafooza ta-velei va, mina zie la,
zeƒe ba, è zie ye.
- 16 Mazɔlɔ faa nɔu ƒe nui naati, ti la nia, ni ti la faa nɔi ƒeeni,
ta vala niimenii ma, ni ti la nui ta looni.
- 17 Mazɔlɔ ti-ƒɔnɔgi ƒa ga faa nɔi,
ta-ɔɔle lɔi ƒa ga sunɔulai.
- 18 Telebo nuiti ta-velei ƒeeve eƒe, geelaalaosu wozakalagi,
nii ma wozakalagi ƒaa yesu wɔlɔzu, eyesu foloi te.
- 19 Faa nɔu ƒe nuiti ta-velei ƒeeve eƒe kpidii,
ti la ti ƒɔƒɔziƒa ani ƒwɛɛ.
- 20 Dòun zunu, woilo dàawooiti ma,
woilo ga pagɔ kpɔe wooiti ma.
- 21 Mina yeema ti ma,
kele make ti ma è-yiimave.
- 22 Mazɔlɔ niiti ti yeezeizu ti wu, ta va ga zenvui naati pɔ,

* 4:7 Wele Yesu ná-faalaalii va, é bogai Mat 13:45-46 zu. † 4:10 Wele ve: 3:18. ‡ 4:12 Wele veti: 3:23; 4:19; 10:9; Guy 18:37; Eza 40:30-31.

ti kedeyai ve ti-busei ya.

²³ Make è-yii ma, é leve anii pe ba,
mazɔɔ toɔa zenvui wo fai ma ungi su.

²⁴ Mina be è-laave va, é va da zεiti bo,
mina è-lakɔlogiti ze ná, ti va da yaava bɔiti bo.

²⁵ Gaazulo ɔakala velei va,
wele ɔakalave ga pagɔ.

²⁶ Pelei zubete, ve è ziezú ná,
pelei è laai da, zie ga naa.

²⁷ E mina zeɔe ba, é va li ga yeezazu velei, ɔaa ɔvɛzu velei,
ɔɔɔɔgula faa ɔu ɔe vai zu.

5

Wεenziεgi ɔa da nui vaa

¹ Dòun zunu, woilo ga pagɔ nà-ɔĩmala wooi ma,
woilo nà-keleɔele gooiti ma,

² naa ɔa a ke, è zoo kidafaawui la,
faaɔwegi ɔa ɔe è-laawooiti su.

³ Mazɔɔ wεenziε anzanui laawooiti neve eɔe kɔin gulɔi,
ti vage eɔe siema wulɔi.*

⁴ Kele ná-fai ɔaabelazuve ɔaa ɔa da wana ga nu, eɔe siinziin ganigi, nii wanaai,†
gaalive eɔe boɔa zɔkpɔi, nii gaave fele.

⁵ Siε velei ɔa da li ga nui saai vɔ pelei,
kɔɔiti ta da zeeli ɔvεalaazu.

⁶ E la da ga yiizoolε ga, é zie ga zenvu velei,
é la suɔwe ga toɔa ziezú ga kaka peleiti.

⁷ Niizu deɔemu, dòun zunu, woilo ɔoi ma,
mina ɔele daawooiti ba,

⁸ Maaɔooza naama anzanui ma zii va,
mina maabɔɔa ná-pelelave va,

⁹ naa ɔa a ke, è mina è ɔaazu unfegi ɔ zunu ɔili zeezu,
da-eteai mina ɔ zunu ɔu‡ yeezu.

¹⁰ Ni naa laade, è-moolεzuvε ɔa ɔe ga wεinti daamiizu,
da-wotii zulɔnɔgi ɔa ɔe ga pele ɔili bu ani,

¹¹ naa ɔa a ke, è mina li ɔalasu, da-eteai ɔaabelazuve,
siεgi zu è-busei kpein suyɔkɔgai na la,

¹² è mina ɔe ma:

«Leeni vaa zu gè maaɔoloi wɔinzeɔeni?

Leeni vaa zu tenεgi la ɔeni zoni zĩ ma?

¹³ Leeni vaa zu gè la ɔeni woiloni nà-kalamɔinti gooiti ma?

Gè la woiloni naati gooi ma, niiti ti kɔlani?

¹⁴ Ná tago nɔ, gè va ɔe maanɔɔi zu,

nubuseiti ta-maabɔgi zaama. §»

E-anzai ne ve

¹⁵ E-anzai ɔeve eɔe zeɔe dei.

* **5:3** Wele vεti: 2:16; 7:6-27; 22:14. † **5:4** siinziin ganigi nii wanaai: Abisente, tufa wanawanagi, é ɔeni ga faa wanai (TSV 29:17; Zel 9:14; Amɔ 6:12) ɔaa kotoi ná-ani vili koozui vooigi (Gɔl 3:15; Kul 8:10-11). ‡ **5:9** Anza zinigi (6:34-35) ɔa zoo é ɔe ma, keni tɔgi zeí è ma (Lev 20:10; TSV 22:22). Wele ɔalaa vεti: Ezk 16:35-40; Zan 8:5. § **5:14** Nii voluve ɔa ga zɔngɔ zεlebai ta unfegi kelemave kpaun (6:33), eyesu é ná-faaɔaaza golai zulɔnɔgi zɔɔɔ (Lev 20:10).

Bɔɔle ga zεge dei naa!*

16 Mina ɛ yiima vai ye nά, ɛ va da yei taazuve peleiti su, ege ziei, ɛ va da vaza maabɔ bosu wolaiti.

17 E yiima vaiti ti ge ga da gila kpe nɔ dɔnɔ!

Ti mina ge ga wo bɔma wa anzanu giligiti.

18 Goozune yeenɔpe su, wo eteai zie vɔ, wa anzanui naa, nii ɛ yimazegeni la, ɛ-ma nu niinelai zu.

19 E-anzai nά-fai gaaneve, nά-fai vage ege dopai.

Kpusei da-goozunɛi laazeeli yeenɔpe.

Goozune sienɔpe su nά-nebeɛi zu.

20 Dɔun zunu, leeni vaa zu ɛ gaazuɣulazu nu gili anza va?

Leeni vaa zu da ziilei gaizie naama anzanui ya, nii ɛ la ga dɔnɔ?

21 Gɔɔgɔ GALAGI ga nui kpein sie veleɛi zumɔsu.

Toɣa ɛɛ keɛwotii veteɛsu.

22 Faa nɔu ge nui ga da zo, tɔ bɔgɔi nά-faagaaza golai nɔ zu,

toɣa da zo, ga tɔ bɔgɔi nά-kotoi va galuiti nɔ.

23 Undaa ga vili, tɔzei ɛ la zooni bɔgɔ zosu,

nά-boloɣai ga a da paa.

6

Zeelaga vai

1 Dɔun zunu, ni ɛ bɔgɔ geve ga zeelagai ɛ-wɔlai ta maaguye vai zu,

ni ɛ minazegeni ɛ-zeɛnɔgɔi ve,*

2 ni ɛ bɔgɔ gilia ga ɛ-laawooiti,

ni ɛ bɔgɔ gea ga kasoga nu ga ɛ-laawooiti maavele,

3 naa ma, nii da ke dɔun zunu, bɔgɔ vie,

tɔzei ɛ loa ɛ-zeɛnɔgɔi yeezaama,

li ɛ bɔgɔmaayei be, ɛ bɔi da ga maaneɛni.

4 Mina va bu, niimɛnii va lo ɛ-gaazu,

baa ɛ-gaazuɣɔlogiti ti va pee ma mee.

5 Bɔgɔ vie ga dopai gevele, ɛ gɔlazu dosoiti zea,

egveleɛi wɔnii a da ke la, ɛ gɔla wɔni zo nui nά-tumɔi zu.

Naka nui nά-fai

6 Dei ɛ ga naka nui, li lee pupuiti pɔ be, ɛ ti vete,

ti zie veleiti sumɔ, ɛ gigi zɔlɔɔ.

7 Ta-welema nu la nά,

ta-galamɔn la nά, ta-gundigi la nά,

8 ta da ti-gɔnɔgi beɛɛ, fogɔ undaaɣulazuve,

ti ti-laamianigi gaale ba molo leve ziegi zu.

9 Naka nui, da yesu laani, eyesu yelee?

Siegi begele ga ɛ wuzegezu la, ɛ gɔla da-niimɛnii zu?

10 E lago ni, ɛ lago gaazuveɛ ma,

ɛ yeeiti da bɔgɔ ma, ɛ lago zaamale,†

11 kele naama ziegi zu, baladai ga gɔla ɛ viliba ege siezie nui,

nimizai zeeli ɛ ma ege kɔɔgɔ nui.

* **5:15** Naa ga ga: «anzanui nii ɛ yimazegeni la, ɛ-ma nu niinelai zu» (5:18). * **6:1** Zeelaga vai wola geni Izelaye nui saama, nii a ke ti baa ta-naavoloiti maazu, ni kuye zεge nui la kuye gɔlani, zeelagai ga ɛ bena kula, ɛ bena kpounmai leve ga koligi ta, baa nά-nui ta (Zen 43:9; 44:32; Eza 38:14; Guy 119:122). Naa geɣala vai ga Tene Faalaalii Zεveɛi pɔ, ɛ tɔgi zeɛ ma (11:15; 17:18; 20:16; 22:26; 27:13). † **6:10** Wele ve: 24:33-34.

Yaava nui ná-fai

- 12 Nu nakai ga ga telebotala nui,
tofa a da li ga zee boeiti boga,
13 é da gaazuve loo ma, é da gogoti gaalofo,
é da poogiti ke ga yeebefaiti,
14 yaava gisiei no ga é ziimave,
faa noi no ga a da gisie su yeenope,
é da kpoeleve vai ge.
15 Naa ga é ba, kologolo fai ga ge ga kulafilibai,
naa ga ba gila no, é gologolo, ma zale la ná.‡

Nii Gogfo GALAGI wainzegezu

- 16 Faa lozita ga ná, nii belegulaai Gogfo GALAGI ve,
tofa vob ga dofela, niiti ti ga maapei:
17 gaazulee gaazui, zee wo negi,
nui so ge la ba, nuiti ti naa ma namai vuuzu ga ti-yeeiti,
18 nu yii nii é gisiezu telebotala vaiti su,
nu gogoti ti zuvilaai bizezu faa nou geezue,
19 zee zeelei, é zee zeele wooi wosu,
ta zoi é kpoe levezu geefelointi zogzu.

Wenziegi zakpe pelei

- 20 Doun zunu, gize e-gee ná-deveiti su,
mina e-lee ná-tene gooiti too ya!
21 Make ti ma yeenope e-yiimave,
ti zele gobu.
22 Ta lo é lugfo da-ziei zu,
ti é make e-laazue,
ti yeye é vo, da wuunna.
23 Mazobob devei ga ga lanboi,
kalagi ge ga wozakalagi,
zelilogi ta maagoloi, ta ga pelei é lo zenvui va.
24 Ta é make wenzie anzanui zie velei ma,
ta e-zeinogfo anzai ná-kpoe nenege ma. §
25 Mina gaazufo ná-pagi va e-yiimave,
mina bob ye ná, é va é zefe ga gaazufoogiti.
26 Mazobob kologolo anzanui maavele ma, da vala da-bulu bugai no ma,
kele anzanui é zini be, da ge é vala e-yenvui pe ma.
27 Nu ga zoo nei é abui lo ná-zuvai zu,
é la ná-segeiti kpein gala baa?
28 Nu ga zoo nei é zie abulekai ga,
é la kogoti gala baa?
29 Zeno gana é la, ga naama nui nii é vilesu seinogfo anzai volu,
a voofoona ba, salalalai la yega.
30 Nu la unma nui veleviliga, nii é unmai wosu ga é kogi zulaave,
tobzei ani la zea, nii a mi.
31 Anee naa ve, ni ta sona, maaneve é potogi ve ga seizu lofela,
ani vagoi kpein é ná-pelei wu, tofa naa pe fe.*
32 Kele zoi é wenziege geezu anzanui vo, naa valage faagafai ma,

‡ 6:15 Wele veti: 1:26; 24:22; Zob 34:20. § 6:24 Wele 5:3 zu, ta sugulazue. * 6:31 Nii voluve ga ga kenii ma nu potogi ve. Togi ná-devei geni ga ma nu potogi ve ga ma vee da felego, baa naanigo, baa ni gola zu ga baagona, ma nu ma vee da bobugoi ve (Egz 22:1-16).

da naa gɛena, da baɔɔ ɔlogɔlosu, da baɔɔi.

³³ Toɔa kpɔbi zɔlɔ ta baagfulamai,
nà-unfegi la bega eyesu ɔɔ.

³⁴ Mazɔlɔ toloi ɔa da anzazinigi yiiɔula,
é la maawɔingɔ ɔea, yeei é potokulai ɔeezu la.

³⁵ E la unmoɔ gani nɔpe soga,
é la vaa bu ɔeglein, anee ni da lobeani moimoin tevesu.

7

Wɛenzo anzanui ɔa da zunu loungoi ɔaka

¹ Dòun zunu, mina yeema dàawooiti ma,
nà-deveiti make.

² Ni da pɔ è zenvui wo, nà-deveiti so,
è make nà-kala gooiti ma, eɔe è-ɔaazuleegi.

³ Ti lo yeebɛɔaiti ba, eɔe balaɔaegiti,
ti zee yimave.

⁴ Gimalai leve ga è-vaazeelai,*
è kelegelegi leve ga è-wɔlai,

⁵ ga ti è ɔizo wɛenziɛ anzanui ma,
ta è-zeiɔɔɔi anzai ná-tega bɔe neenɛgiti ma.

⁶ Foloji ta, gè ɔeni loni nà-fenetelei laave,†
gè da wele eteave.

⁷ Gè buzeɔe niɛgiti kaani, ti la de faa pe poluɔwee,
ti zaama, zunu loungoi ta ɔeni ná, balagai ɔigi ma.

⁸ E ɔeni ziezɔ taazuve pelei zu, adave tɔna ve naama anzanui ta ɔeni loni ná,
é liini ga naa ná-pelei ɔɔ pelei.

⁹ E ɔeni ga fitili peezuɔve, foloi liini niina,
kpidii tɔzeini niina ga vea.

¹⁰ Kele wele, anzanui daaɔomini,
maaɔiliai eɔe koloɔolo anzanu, yaava ɔigi be.

¹¹ E da zɔngɔ, su la zoga,
kɔɔiti ti la yeɔa loni kpe ada ɔila.

¹² Taa zaamave veleiti su, ta ada wolaiti,
adave pe ka é ná-balii laazu ná.

¹³ E zunu loungoi zo, é neene,
é ɔaazulo gaazuve va, é ɔe ma:

¹⁴ «Ziilei zalaɔaiti ka gè ɔea ti ɔulazu,
za nɔ ɔa gè nà-minazegegi laazeeliai la.‡

¹⁵ Wele nii ɔa é kea gè ɔula, gè va è laaɔomisu,
gè ɔea pɔ gè è ɔa, gè è ɔaa.

¹⁶ Gè nà-betei ɔaabetea, ga dasuzegɛi suvuai,
ta geze zegɛi é ga Ezipete gelei.§

¹⁷ Gè dàazuve makugi nea ga,
miilegi, ta alɔwegi ta kanlegi.

* **7:4** baazeelai: Neɛbe wooi ɔa ga nii, to ɔa é naa leezu nii é lolisu ga «nèɛbe anzanui,» Guye Uagoi zu (GyU 4:9-10, 12; 5:1). † **7:6** Fenetelei laave: Fɔɔvɔ zooiti su feneteleiti daalaoga ɔeni de, kolu ansa velevelegiti ti vileni ti la, é da ta ɔula foloi ma zezeiti da. Nui a ɔena pelei wu, toɔa nu vete, kele nu la yeɔa etea vele, é va ma nu vete. ‡ **7:14** Nui nii ti ná-zalaɔai ɔulazu, naa ɔena zalaɔa zuai ɔilazuve mi ta ná-peleyegɛi (Lev 7:12-15), folo mɔngi ta felesiei (Lev 7:15-16). Zunu loungoi nii lolige naama laamii wosuɔe. § **7:16** Ezipete gɛzei wola ɔeni ɔaiziezɔ, sɔngoi wola baani (Eza 19:9; Ezk 27:7). E ɔeni ga kpetei ma ɔoogi (31:22).

18 Ua de lo ziimaḡei zu, eyesu sobui zeeli,
de lo boḡoyiimai ma nebei zu.

19 Mazoloo sinigi la ve, pelei wu,
diive sie ḡooza ma.

20 E wali moinmoin seḡeve ya,
keni alugi a zeina gize la, é va va.»

21 E vonini ma ga ná-keleḡelegi,
é menni ga ná-woo neḡegiti.

22 Gaamago no, é vileni anzanui naa volu,
eḡe niki ti liizu la paazuve,
eḡe bologo nui, ti gilizu ga, ti maḡolo,

23 eyesu mein so zii va,
eḡe wonii é ḡaazuvilezu ga é vili tumoi zu,
é la ininesu ga zenvui, é faabaagi laawu.

24 Doun zunuiti, niizu niina, à woilo ḡoi ma!
A dama ga daawooiti!

25 Wo-yii mina valibo, é va vile anzanui niima zii volu!
A mina ḡaka, wo va vile ná-pelei va!

26 Mazoloo ná-nu maawanaiti moinve, niiti ti zaai,
ta niiti é ti undaaviligai, ti ḡeni ga zebesu nu wolaiti.

27 Ná-pelei ḡa é ga ḡovealaazu vele,
nii é yeizu saai zeizuve.

8

ḡimalai ḡa woḡulazu

1 A woilo, ḡimalai ḡa toligi wosu,
keleḡelegi ḡa woḡulazu.*

2 Toḡa loni ada ḡaḡoozagiti maazuve pele ḡobaave,
pele zaḡalaveti.

3 Taa loave, siḡi daaveti,
nu leezuve taazuve, toḡa woḡulazu:

4 «Nuiti, wa ḡa ḡe woḡulazu wo ma,
nubuseiti, wa ḡa ḡe boezu wo vo.

5 Woiiti wo la de faa moinmoin kwēni, à kidafaawui maḡoli,
faaḡaḡaalala nuiti, à ḡe ga keleḡele nuiti.

6 A woilo de, mazoloo faa biin ka ḡe bosu wo ma,
telebo kpōiti ka ti ḡulazu daave.

7 Mazoloo gaama boeiti ka ḡe ti wosu,
māḡeei ḡa ga zee boeiti.

8 Daawooiti kpein soḡeḡe,
tanope su la zeini, baa é va ḡe ga zee boe, baa yaava boe.

9 Ti pe gaḡalage naama nui ve, nii keleḡelegai,
ti ḡole naama nui ve, nii kalagai.

10 Nà-kalagi ḡe bosu ga woye, à naa woin ḡe, é leve walii va,
faaḡweḡi vizoge zanugi va, anee zanu kitei.

11 Mazoloo ḡimalai vizoge kōbu yōḡo vāḡōiti ba,
ani vāḡō nōpe ge la zooga vōkōḡosu toun ma.†

* 8:1 Wele ve: 1:20. † 8:11 Wele ve: 2:4.

12 Ǹun nà, nà ga ǵimalai, s̀eizuve ǵa ga kidafaawui,
s̀ooge faaǵwegi ta kidafaawui z̀l̀osu.

13 G̀ooǵo GALAGI ǵaazuluabai ǵa é ga, è zili ga faa ǹoi.

Niiti gè ti ẁinzeǵezu, ta ga,
gaazuleei, wasogi, faa ǹou vele, ta zee wo daave.

14 Tene goo vagoti, ta kidafaawui ta ga ǹǹo,
nà ǵa gè ga keleǵelegi, zobogi ǵa ga ǹǹo.

15 Masagiti ta masadai ǵeezu ǹun sabui zu,
kundiǵiiti ti t̀ogiti sei, niiti ti z̀legai.

16 Sabui zu ǵa kundiǵiiti ti kundiǵilai ǵeezu la,
ta seizumaaneeḡiti ti pe ta ga tukp̀ǵaaleve nuiti ti z̀legai.

17 Ǹun nà, naati kpein neeve b̀e, niiti ti ǹeezu ve,
niiti ti g̀aiziezu, naati ta p̀ete.

18 Naavoloi ta lebiyai ta ga ǹun ǹǹo,
ta undaaneei ta ani vagoti ti yesu ná ǵo.

19 Nà-t̀ǹogi vizoge, é leve zanugi va, anee zanu kitei,
kulanumai gè feezu naa baagove walii va.

20 Nà ziezu telebo pelei zu,
p̀ilege sole peleiti ba,

21 gè va ani vagoi ve naati be, niiti ti ǹai ve,
gè ta-veleiti buulaave ga naavoloi.

22 Gè ǵeni G̀ooǵo GALAGI ya,† kaite ná-botiiti t̀ozeizuve,
aisa ná-boti m̀ungiti tanope ge va ǵe.

23 Gè zeini kaite ẁl̀ẁl̀o,
aisa eteai va be.

24 Siegi zu gè z̀l̀oni da, kpolodei la ǵeni de ná,
baa zieungiti, zieiti ti va da ǵula ti zu.

25 Gè z̀l̀oni pe, aisa gizeiti ti va be,
aisa gize bufegiti ti va ǵula,

26 GALA ge la ǵeni de zoi beḡeni, ta zou ỳǵozuḡeti,
anee eteai ma vufili m̀ungi.

27 Gè ǵeni ná niina, siegi zu é geeǵolgi zeini su la,
é kwegi la, é tati zie wolai ma.

28 Siegi zu é tonabiingiti seini su la geezue,
é zebai ve zieungiti be, ti da ǵula ga keeǵaabaai.

29 Siegi zu é kpolodei ǵwegi laani la, zieiti ti mina bude maazu,
siegi zu é eteai ma wuulaagi ǵazavini da,

30 gè ǵeni koba, ege ná-botiǵe ǵundiǵi,
gè ǵeni ziilaazu folo-o-folo,

gè ǵeni kuai wosu gaazu yeenope,

31 gè da kuai wo ná-etea beḡeai zu,

gè da nà-ziilaai z̀l̀o nuḡuseiti saama.

32 Niizu d̀un zunuiti, à woilo g̀oi ma,
wa ǵe ga undaanee nuiti, ni wa ziena ga nà-peleiti!

33 A woilo nà-kala gooti ma,

wa ǵe ga ǵima nuiti.

A mina da ǵoba pe!

† 8:22 Tati peleiti taǵili balaa ka ga niiti: G̀ooǵo GALAGI yiimazeǵeni ga ze, G̀ooǵo GALAGI g̀eyani, G̀ooǵo GALAGI s̀l̀oni, baa G̀ooǵo GALAGI kp̀eni.

- 34 Undaanεε nu ɣa ga naati, niiti ti woilosu gòo ma,
niiti ti losu nà-pelelavε folo-o-folo,
ti ɣaabaazu nà-pelelavε ma!
35 Mazòlò zòì a kà, naa zenvui zòlòga,
é Góogò GALAGI ná-kpòbai zòlòga.
36 Kele zòì nòpe é la ɣoloni bè, naa ɣa bògò bòlòzu,
niiti kpein ti wòinzegezu, saai neεve naati be.»

9

Gimalai ɣa toligi wosu

- 1 Gimalai ná-pelei loni,
é ma bεde dɔfelaiti saɣani.
2 E toganiiti paani, é dɔɔi ɣεvele bεte,*
é tabalii ɣaabeteni.
3 E ná-botigε anzanuiti teveni toli bosuve,
ti leeni adaveti, da ɣε ná, è zεle taai maazu, ti da ɣε:
4 «Wòiti wo la de faa moinmoin kwεε, à vaa leε ve.»
E boni naati ma, niiti ti la ɣelegeleni, é ɣε:
5 «À va, à nà-bului ta mi,
à dɔɔi bòle, nii gè supuai.
6 A ɣεle nuiti ta-ziepolui va, niiti ti la de faa moinmoin kwεε, wa zenvui wo.
A zie ga kelegele pelei!
- 7 Zòì a zèlii lo waso nui ma, naa ɣa da belelalai zòlò,
zòì a nu nòì maagòlo, naa ɣa da poomugi zòlò.
8 Mina neεɣulasu nui zògi wo ma, mazòlò toɣa è wòinzege,
kele ɣìma nui zògi wo ma, toɣa è neε ve.
9 Ungo, ɣìma nui lenε, ta ɣa bò ná-gimalai va.
Telebo nui ɣala, ta ɣa bò ná-faagwεgi va.
- 10 Gimalai lòozeigi† ɣa é ga Góogò GALAGI ɣaazuluabai,
é GALA Nadegai ɣwεε, é ga kidafaawui.‡
11 Mazòlò nòun nà, ɣìmalai, sàbu zu,
è-zii ma voloiti su ɣa ɣooza,
è-zii ma ɣonagiti suɣooza.§
12 Ni da ga ɣìma nu, da suɣulanumai zòlò,
ni da ga waso nu, da ɣìla kpe ka da sulòngi zòlò.»

Titigi ɣa toligi wosu

- 13 Titigi ɣa ga eɣε anzanui é zongòzu,
é la faa ɣaagazu, é la faa ɣwεε.
14 Toɣa zeini ná-pelelavε,
seizuve ɣa ga adaveti ti zεlegai taai maazu.
15 E da teve nuiti toli,
niiti ti liizu ga pele zakpai,
16 «Zòì é la de faa moinmoin kwεε, naa ɣale ma, é va ve!»
Zòì balagai ɣigi ma, é ɣε naa ma:
17 «Ziei unmaai neε ve,

* 9:2 Folo ɣulazu vele yooiti su, ti bεna dɔɔi zupu ga ani maku neεnεgiti, nii a ke ti ta veε ná-neεi va (Eza 5:22). † 9:10 Wele 1:7 zu, ta suɣulazuve. ‡ 9:10 E GALA Nadegai ɣwεε: Tanigaa ta bosu ga: nu nadegaiti ta-vaagwεgi. § 9:11 Wele ve: 3:18.

daamianigi é miizu dɔɔɔfuzu, naa nɛɛ vɛ!»
 18 Ti la sugwɛɛ ga ta ta li laazu gɔvɛiti ma,
 niiti anzanui naa ti lolisu, naati ta niina gɔvɛalaazu.

Tene gooi ma ziiti

10

1 Salɔmɔn ná-tene faalaaliiti.

Gima loun zunui ɔa da ɔɛ ga keɛɔɛ ná-koozunɛɛi,
 faaɔaɔaɔalala loun zunui ɔɛ ga dee ná-ziizoolɛi.
 2 Naavoloi sɔlɔ pelei nɔudai, é la faa vaa eyɛsu pɛ,
 keɛɛ nii é ná-eteai ziezu telebogi zu, naa ɔa da ɔizo saai ma.
 3 Gɔɔɔɔ GALAGI la telebo nui yɛgana, é va bɔlɔ ga pului,
 keɛɛ toɔa ɔɛɛ nu nɔi yiima vaiti ba.
 4 Zɔi é la yeevɛa faa va, naa ɔa da ɔɛ ga bala nu,
 keɛɛ zeemalɛvɛbogi ɔa da nu bɛɛɛ.
 5 Nii é ani ɔaalɛɛzu ba, foɔo undaaɔulazuvɛ, naa ɔa ga doun zunui, nii
 keɛɔɛlegai,
 keɛɛ zɔi é niizu molo leve ziegi zu, doun zunui ɔa ga naa, nii baɔa ɔa ɔula ma.
 6 Tuyaiti ta vuuni telebo nui unmauvɛ,
 keɛɛ nu nɔi laawooiti ta da tooma vai maalɔɔɔɔ.
 7 Telebo nui ná-kizɛsui ɔa da ɔɛ ga tuyai taɔɔiligaani bɛ,
 keɛɛ zeemai ɔa da wo nu nɔiti daaseigi ma.
 8 Zɔi ɔigi ma ziimavɛ, naa ɔa da deveiti so,
 keɛɛ nui é kpɔɛzɔɔɔgula pakaiti bosu, naa ɔa da bɔɔɔɔ loo ya.
 9 Zɔi é ziezu sɔledai zu, naa ɔa ziezu ziileigi zu,
 keɛɛ zɔi é ziezu ga pele zuzeigiti, naa volu ɔa ɔula.
 10 Nii é gaamai lɔɔɔfuzu bɔɔlaiti ba,* naa ɔa ti bɔlɔzu,
 keɛɛ zɔi é zeli losu ti ma gaamai zu, naa ɔa vaazu ga ziileigi.†
 11 Telebo nui laawooiti ta ga zɛnvu dɛungɔi,‡
 keɛɛ nu nɔi laawooiti ta da tooma vai maalɔɔɔɔ.
 12 Wɔinzeɔemai ɔa da sakpegi ɔaazo,
 keɛɛ nɛɛbɛi ɔa da faaɔaazagi pɛ suvaayɛ.§
 13 Keɛɔɛɛ nui laawooi ɔa da ɔɛ ga ɔima bɔɛi,
 keɛɛ faaɔaɔaɔalala nui voluvɛ nɔnɔi ɔa ga kpakɔi.
 14 Gima nuiti ta da faaɔwɛgi ɔaale ba,
 keɛɛ siegi zu faaɔaɔaɔalala nui bɔɛzu la, maanɔɔɔi maa la mɔ ɔoozani ba.
 15 Kpɛɛ nui yeɔɔɔɔligi ɔa bɛ ga taa wolai siɔigi ma,
 keɛɛ bala nui ná-maawɔin ɔa da koloɔolo.
 16 Telebo nui ná-tɔnɔgi ɔa da lo tuɔɔ, é zɛnvui wo,
 keɛɛ nu nɔi zɔlɔɔgi ɔa da ɔɛ ga faa nɔu ɔɛ anii.
 17 Zɔi é woilosu tene gooi ma, naa zɛnvu vɛlei zeɔɛa,
 keɛɛ zɔi é ɔɛɛzu zelilomai va, naa bɔɔɔɔ loa ya.
 18 Wooveledai ɔana, da wɔinzeɔemai lɔɔɔɔuna,
 zɔi é levesu ga tɔɔɔ ɔologologi ɔɛa, naa ɔa ga ɔimalala nui.
 19 Zɔi é kpɔɛi zuɔulazu gola, é la bɛga tɔ kologologi ɔɛɛzu,
 keɛɛ zɔi a laavɛ zo, naa ɔa ga zunui, nii ɔi pagɔi ma.

* **10:10** nii é gaamai lɔɔɔfuzu bɔɔlaiti ba: Eɔulu wooi zu, naa ɔa ga: zɔi é gaazu gilagi vɛɛzu ma. † **10:10**
 keɛɛ zɔi é zeli...ziileigi: Vɛɛ ɔana é la geɛke woo zɛvɛ volɔmai zu. Puuzu lɔsavai ɔaɔɛɛɛvɛ ɔa Eɔulu woo
 zɛvɛi bogai vɛ volu. ‡ **10:11** Wɛɛ vɛ: 3:18. § **10:12** Bogɛ mɔnɔ vɛti: Zak 5:20; 1Pi 4:8.

- 20 Telebo nui laawooiti ta ga walii ɲadegai,
kele tosu la faa ɲou ɟe nuiti ta-ɟisiɛi va.
- 21 Telebo nui laawooiti ta da bo nuɓuse mɔinmɔin ba,
kele ɟimalala nuiti ta da za, tɔzei ti valage faaɟaagai ma.
- 22 Ɔooɟo GALAGI laa luyai ɟa a da kulagaaneɛzui ve,
é la koozuwili faa nɔpe pilega polu.*
- 23 Faa ɲoi ɟee vai ɟa ga ɟaɟo faa ɟimalala nui ya,
eɟevelei ɟimalai ɟee vai la ga ɟaɟo faa ɟima nui ya.
- 24 Nii nu ɲoi luazu ba, naa ɟa a da sɔlɔɔ,
kele nii telebo nuiti ta wɔin ɟe, naa ɟa da ve ti ya.
- 25 Siɛgi zu tɔngɔlɔ fiilei levesu da, nu ɲoi ɟa da ɲeele!
Kele telebo nui ɟa loni ani ma, nii é ná eyesu ɟo.
- 26 Eɟevelei ani ɓodai a da ke la ga nu ɲiigai,
duului ɓalaa ga vuuna nu ɟaazuve a da ke la,
zekana paka nui la, naati be niiti ti tevesu.
- 27 Ɔooɟo GALAGI ɟaazuluabai ɟa da nui ná-eteai zuɟooza,
kele faa ɲou ɟe nui ná-konagiti su ɟa da buɟa.†
- 28 Telebo nui ná-maaboongi volu ɟa ɟe ga koozuneei,
kele faa ɲou ɟe nuiti ta-ɟitogi ɟa ɟologolo.
- 29 Ɔooɟo GALAGI ná-pelei ɟa ga sigigi woofegila nuiti maagoolii zu,
kele toɟa ga naati kologolo sabu, niiti ti faa ɲoi ɟeezu.
- 30 Telebo nui la ɲiikpiga eyesu pe,
kele faa ɲou ɟe nuiti ti la yega zoi zu.
- 31 Telebo nui laave ɟa da ɟimalai wo,
kele yaava nuiti neɟi ɟa leve ga.
- 32 Telebo nui lakɔlogiti ti nuɓɔɟolai ɟwɛɛ,
kele faa ɲou ɟe nuiti daave yaavave.

11

- 1 Ɔooɟo GALAGI maapei ɟa ga zee ɟooɟo bo ganiiti,
kele kiloiti ti laazeelii, naati neevɛ be.*
- 2 Wasogi volu anii ɟa é ga wɔinzeɟemai,
kele ɟimalai ɟa loni ɓɔɟomaayei nuiti kobave.
- 3 Ladalai ɟa loni sole nuiti tuɟo,
kele yaava nuiti ta-woyai ɟa da lati, é ti ɟologolo.
- 4 Naavoloi la levea ga ani nɔpe, tukpɔɟaaleve voloi,
keni telebodai ɟee vai nɔ ɟa a nu ɟizo saai ma.
- 5 Telebo nui ná-ladalai ɟa da ná-eteai zɔle,
kele faa ɲou ɟe nui ɓooɟo vaa ɲoi ɟa a da too.
- 6 Telebo nui ná-sɔlegi ɟa da kizo faabaagiti ma,
kele woovele nuiti koozu ɟisiɛi ɟa da ɟe ga balii, ti ɟoo la.
- 7 Siɛgi zu nu ɲoi zaazu la, ná-kitogi pe ge ɟologologa,
ná-kitogi é ɟeni ga naavoloi, naa loa ya.
- 8 Telebo nui ɟa ɟula kidaaviligi zu,
faa ɲou ɟe nui vile potogi zu.
- 9 Nui é ɟelezu GALA ba, naa ɟa da zɔiti kologolo ga daawooiti,
kele telebo nuiti ɟimalai ɔɔ, ta ɟizo.
- 10 Siɛgi zu telebo nuiti undaaneɛzu la, taai kpein koozu ɟa da ne,

* **10:22** Tati pelei taɟili ɓalaa ka ga nii: Nuɓusei ná-kpɔlɔi la zooga tanɔpe kpɔsu ba. † **10:27** Wele ɔeti: 11:31; 13:21; 14:26-27; 19:23. * **11:1** Wele ɔeti: 16:11; 20:10, 23; Lev 19:36; Amɔ 8:5; Mis 6:9-12.

siegi zu faa ɲɔu ɔɛ nuiti undaavilisu da, nuiti ta da woogula ga koozunɛi.

¹¹ Sɔle nuiti daa luyai ɔa da va ga bɔɔɔzɔɔɔgi ta-laazuve.

Kele faa ɲɔu ɔɛ nuiti daa bɔɛi ɔa da kologolo.

¹² Zɔi é seɲɔɔɔi velevilisu, naa la ga faaɔaɔa nu,

kele nui nii é faa ɔaɔaazu, naa ɔa da maagɛ kpɔ.

¹³ Fama wo nui ɔa da dɔɔɔfuzu vaiti kula keɛma,

kele sɔbelama nui ɔa da ti make ɔoozu.

¹⁴ Siegi zu totuɔɔ vago la zooi ve la, nubuseiti ta da loo bu,

kele kizogi ɔa da zɔɔɔ tene bo nu mɔinmɔingiti zea.

¹⁵ Zɔi é yeelaazu ween maaguyei ɔa, toɔa baa ma,

kele zɔi é ɔɛɛzu zeelaga† vai va, naa ɔa ɔɛ ziileigi zu.

¹⁶ Anzanu vagoi ɔa da lebiyai zɔɔɔ,

suɔa zunuiti ti naavoloi zɔɔɔ.

¹⁷ Zunui é nubɔɔɔɔlai ɔɛɛzu, naa ɔa keɛzu bɔɔɔ nɔ ve,

kele suɲɔu zunui ɔa bɔɔɔ maanɔɔɔzu.

¹⁸ Faa ɲɔu ɔɛ nui ɔa da yaava lɔnɔgi ɔaizie,

kele zɔi é telebodai ɔɛɛzu, naa ɔa da zala ɔitei zɔɔɔ.

¹⁹ Zekana, telebodai ɔaabelazuve ɔa ga zenvui,

kele zɔi é vilesu faa ɲɔi volu, naa ɔa saai laaɔomisu.

²⁰ ɔɔɔɔ GALAGI la wɔinni ga naati, niiti ti-yiimave laavegai ga yaavai,

kele toɔa losu naati polu, niiti ti ziezu ga soledai.

²¹ Gaamazu, faa ɲɔu ɔɛ nuiti salalalai la yega,

kele telebo nuiti ti-mavofodaiti ta ɔizo.

²² Anzanui nii pagai, kele balagai ɔigi ma,

keɛve eɔɔ zanu balaɔaegi piligai boigi zokpai va.‡

²³ Telebo nuiti wɔinma vaa ɔila kpegi nɔ ɔa faa vagoi.

Nii nɔ faa ɲɔu ɔɛ nuiti ta zoo ti ɔito ba, naa ɔa nɔ ga GALA ná-ziiɔaawanai.

²⁴ Tanigaa ta da faanɛi ɔɛ gola, tama ti da wola bete.

Tanigaa ma ti da ɔikpa naavoloi ma gola, tama ti da vala.

²⁵ Faanɛ ɔɛ nui ɔa da sɔɔɔgi wo gola,

zɔi a nu ɔɔ ga kpɔɔɔɔɔɔɔ, tɔ balaa ka kpɔɔɔɔɔɔɔ zɔɔɔ.

²⁶ Nubuseiti ta da molo make nui voovo, zɔi é ɔɛɛzu, é va pɔdi ga daaɔaai,

kele ta da tuya loo naa ve, nii é liizu la ga é pɔdi.

²⁷ Zɔi é faa vagoi ɔɛɛ vai ɔaiziezu, naa ɔa da undaanɛi zɔɔɔ,

kele zɔi é faa ɲɔi ɔaiziezu, faa ɲɔi ɔa da zeeli naa ma.

²⁸ Zɔi a voluzei ná-naavoloi va, naa ɔa loo bu,

kele telebo nuiti gaa ɔa wɔɔɔ eɔɔ gulu wola, nii gaalaagi mɔindai.

²⁹ Zɔi a ɔooɔaavazagi lɔna ná-peleyeɔɔi wu, toɔa sulɔnɔgi zɔɔɔ ga fiile wolai,

faaɔaɔaala nui ɔa ɔɛ ga ɔima nui ná-duɔi.§

³⁰ Telebo nui ná-keɛwotiiti ta ga zenvu wului,*

ɔima nui ɔa da nui taɔiligaa vile pele va.

³¹ Ni telebo nui ɔa zalai zɔɔɔsu gaamanɔ eteai zu,

koleve balaa ga, faa ɲɔu ɔɛ nui ta kotoba nui, ta ti-zalai zɔɔɔ!†

12

¹ Zɔi nɛai be ga maagolo, faaɔweigi wɔin ɔa naa ma,

kele zɔi zelilomai ɔaawanazu la, naa la ɔeɔɔɔɔɔɔɔ.

† **11:15** Zeelaga: Wele 6:1 zu, ta suɔulazuve. ‡ **11:22** Folo ɔulazu vele yooi zu anzanuiti ti bena zanu balaɔaegi vili ɔana ti-zokpaiti ba (Zen 24:47; Ezk 16:12). § **11:29** Tɔɔzei kuyeiti ba, é ti zeɔɔai nɔ, é la ɔidaani bu. Wele veti: 14:9; 22:7. * **11:30** zenvu wului: Wele veti: 3:18; Zen 2:9. † **11:31** Wele ve: 10:27. Niima woointi boge mɔnɔ, ɔeɔke woo zɛve vɔɔɔmai zu, 1Pi 4:18 zu.

- 2 Nu vagɔi ɔa da Gooɔɔ GALAGI nά-undaanɛɛi zɔlɔɔ,
 keɛ Gooɔɔ GALAGI ɔa da naama nui veelala, nii ɛ kisiɛ nɔiti bosu.
- 3 Sunɔu vai la da ga nui losu βɛɛa,
 keɛ zɔi sɔlegai naa lɔ la ɔulaa.
- 4 Ziilɔ anzanui ɔa da sinigi nɔungi wuzɛɔe,
 keɛ anzanui ɛ unfetala vai ɔɛɛzu, toɔa sinigi va ga kae wana zeeβɛi.
- 5 Telebo nuiti ta-ɔisiɛiti ta faa zɔle faiti nɔ va,
 keɛ faa nɔu ɔe nuiti siɛ velei ɔa nɔ ga yaavai.
- 6 Faa nɔu ɔe nuiti daawooiti ta ga baliiti ti nui vaazu,
 keɛ telebo nuiti daawooiti ta da ti ɔizo.
- 7 Faa nɔu ɔe nuiti ta lokana, ti la mɔ ɔɛa nά!
 Keɛ telebo nuiti ta-velei ɔa ye loni kpaan.
- 8 Nui ɔa da maamusei zɔlɔɔ, ɛ zoloo nά-kisiɛ vagɔiti ma,
 keɛ zɔi kigi la zɔleni, naa wɔin ɔa zeɔe.
- 9 Fizɔge nu ɔe ga nui zobo ge la βɛ, botiɔe nu ɔila nɔ ɔe ɛ ya,
 ɛ va ɔe ga nui tɔɔɔi ɔulaai, keɛ ɛ valasu kɔnɔgi ma.
- 10 Telebo nui ɔa da ɔaaba nά-toganiiti ma,
 keɛ faa nɔu ɔe nuiti koozu vai ɔa ga gaazumaavɔi nɔ.
- 11 Zɔi ɛ nά-tii ɔɛɛzu, naa ɔa daamianigi zɔlɔɔ ga bɔɔlɔa,
 keɛ zɔi ɛ vilɛsu gaavalaba vaiti polu, naa valage ɔigi ma.
- 12 Nu nɔi ɔaazu ɔa da ɔula faa nɔu ɔe nuiti daamiizuvɛ va,
 keɛ telebo nuiti ma zapei ɔa a da gwaa wo.
- 13 Faa nɔu ɔe nui ɔa da ɔɔ ga tɔ bɔɔɔi nά-zɛɛiti ma valii,
 keɛ sɔle nui ɔa da ɔula faabaagiti kpein su.
- 14 Nui laawooi vɔ, toɔa zoo ɛ undaanɛɛ wola ɔaalɛ ba,
 eɔvelei nu a da nά-botii ma zalai zɔlɔɔ da.
- 15 Gimalala nui nά-pelei zɔlege tɔ bɔɔɔi ɔaazu,
 keɛ ɔima nui ɔa da woilo zɔiti tɛnɛ gooi ma.
- 16 Gimalala nui ɔa da nά-ziiɔaawanai ɔula keɛma gaamago nɔ,
 keɛ ɔima nui ɔa da nά-daazugɔli vaiti buuβɔle.
- 17 Nui ɛ gaamai ɔulazu keɛma, naa ɔa telebo fai lɛɛzu,
 keɛ zɛɛ zeelei ɔa da yaavai ɔe.
- 18 Kpɔɛzuguɔla nɔkaiti ta da maawanai wo eɔe boɔa zɔkpɔi,
 keɛ ɔima nuiti daawooi ɔa da va ga kedɛyai.
- 19 Gaama nui ɔa ye nά ɔɔ,
 keɛ zɔi ɛ zɛɛi wosu, naa la lebiga.
- 20 Niiti ti faa nɔiti kpɛɛzu, naati ziimavɛti daavege ga yaava vaiti,
 niiti ti nuiti tɛnɛsu ga faa vagɔi, naati ta da koozunɛɛi zɔlɔɔ naa zu.
- 21 Maanɔɔ nɔpe ge la zeelia telebo nui ma,
 keɛ kpɔlɔi ɔa da ɔe faa nɔu ɔe nuiti unma.
- 22 Gooɔɔ GALAGI la wɔinni ga zɛɛ wo nuiti,
 keɛ toɔa gaama wo nuiti polu.
- 23 Gima nui la da ga nά-faaɔweɔgi zulɛa,
 keɛ ɔimalala nui ɔa da zeze ga nά-faaɔaɔaɔalalai.
- 24 Niiti ti botii ɔɛɛzu gola, naati ta da lo faa wolaiti untuɔɔ,
 keɛ naka nuiti ta da lo duɔlai zu.
- 25 Ziizoolɛi a ɔɛna nui yiimavɛ, toɔa da vɔ,
 keɛ iɔɔɔɔ bɔɛi ɔa da nui ɔoozunɛ.
- 26 Telebo nui ɔa da ɔe ga velela vagɔ bɔɔlaiti βɛ,
 keɛ faa nɔu ɔe nuiti siɛ velei ɔa da ti ɔaka.

27 Sua 6e nui nii dɔɔvɛai, naa la sua zɔlɔɔga, ɛ va gee.
 Faa vagɔi, nii pagai ti pe ba nubusei nɔ-faa zu, naa ga ga ɛ ge ga botige nu.
 28 Ue telebodai geezu nɔ, minɔ ga zenvui nɔ,*
 naama velei ga nu gɔzosu saai ma.

13

1 Gima loun zunui ga da gize maagoloi zu, keege bogai la,
 kee waso doun zunui la da ga woiloga zeliloma gila kpalaa ma.
 2 Da zoo ɛ ani vagɔiti sɔlɔɔ ga nu laawooiti maavele,
 kee faa jɔu ge nuiti ta-etea ziei ga ga toomai.
 3 Zɔi a dama ga daawooiti, naa ga zenvui makesu,
 zɔi ɛ kpɔɛi wola zuɔulazu, ɛ la gidazu bu, naa ga da bɔɔ loo ya.
 4 E la faa vaa dɔɔvɛ nui ma, gaazu va gula ani va,
 kee botige nu wolai ga da naa zɔlɔɔ, nii wɔin ma.
 5 Telebo nui ga da zee bɔɛiti wɔinzege,
 kee nu jɔi ga da unfe fai ge, ta tɔɔ gologolo fai.
 6 Zɔi ɛ sie velei zɔlegai, telebodai ga da naa make,
 kee faa jɔi kotoba nuiti ti keezu, naa ga a da ti undaavili.
 7 Tanigaa ta keezu ege ta bete, tama ani nɔpe ge la ti ya,
 tanigaa ti bɔɔ ge ege bala nu, kee anii ti ya ga gola.
 8 Tanisu naavolo nui ga da ani zala, ɛ va zenvui unmo,
 kee bala nu la woiloga zeliloma ma.
 9 Telebo nui ga volozu, ege wozakalagi gola volozu,
 kee faa jɔu ge nui geve ege lanboi, nii ɛ zaazu.
 10 Sakpegi kpein ka gulazu wasogi zu,
 gimalai ga naati zea, niiti ti woilosu tenegiti ma.
 11 Naavoloi nii sɔlɔɔgai ga wuugi, gaa ga da vaa ba,
 kee nii sɔlɔɔgai vaa, vaa, naa gaa ga da wɔlɔ.
 12 Nui nɔ-kitogi a gologolona, toga da ziiɔlɔ,
 kee nui yiima vai a geena, naa geve ege zenvu wului.*
 13 Zɔi a wooi vɛvɛilina, naa ga subologomɔ,
 kee zɔi a devei zona, naa ga ma zalai zɔlɔɔ.
 14 Gima nui nɔ-kalagi ga ga zenvu deungi,†
 toga da kaka faiti kpude nu maazu, niiti ta ge ga nu zaa vaa.
 15 Kevele vagɔi ga da zaalai la nu ma,
 kee gaabelazu la yaava nuiti ta-velei va.‡
 16 Gima nu la faa gea, ni ɛ la gigaizeni su,
 kee gimalala nuiti ta da ta-gimalala vaiti sule.
 17 Keelai jɔudai, naa ga da lo maanɔɔi zu,
 kee goove nui sɔlegai, naa ga da faiti subete.
 18 Baladai ta unfegi ga naama nui luɔ, nii ɛ gezezu maagoloi va,
 kee zɔi a va tene gooiti bu, naa ga lebiyai zɔlɔɔ.
 19 Toga ga faa vagɔ nui wɔinma vai laazeeli,
 kee gimalala nuiti ti la wɔinni ga ti yeeɔula faa jɔi zu.
 20 Nui ɛ ziezɔ gima nuiti polu, toga da ge ga gima nu,
 kee zɔi ɛ zeizeisu gimalala nuiti koba, naa ga faabaagi zɔlɔɔ.
 21 Maanɔɔi ga kotoba nuiti polu,
 undaaneɛi ga da telebo nui zala.§

* 12:28 Wele veti: 3:18; 10:11. * 13:12 zenvu wului: Wele veti: 3:18; Zen 2:9. † 13:14 zenvu deungi:
 Wele ve: 3:18. ‡ 13:15 Kee gaabelazu la yaava nuiti ta-velei va: Tati pelei tagili balaa ka ga nii: Kee
 yaava nuiti ta-velei zie la 6aave. § 13:21 Wele ve: 10:27.

- 22 Zunu vagai ga da poganii ye ná mavofodaiti be,
 keke kotoba nui ná-sólóogiti makege ga telebo nuiti tónó.
 23 Bala nui ná-woza wogai zu ga a da gónógi zóló ná, ga bólóla,
 keke telebotalai ga da gónógi gologolo.
 24 Zoi é gálezu ná-doun zunui lofa vai va, naa la neeni be,
 zoi é neezu ve, naa la ineinga maagolo vai va.
 25 Telebo nui ga da daami wo, ziila,
 keke faa nou ge nuiti koozu nakai ga da ye de.

14

- 1 Gima anzanui ná-peleyejei loni,
 keke gimalala gelei nónó woloni tó bógó.
 2 Zoi é ziezu telebodai zu, naa ga da zie Góogó GALAGI gaazuluabai zu,
 keke zoi é ziezu ga yaava veleiti, naa ga da pelevele.
 3 Gimalala nui ga da maagoloi zóló ga daawoiti maavele,
 gima nuiti ti-lakólógiti ta da ti make.
 4 Ue woza woli nike la ná, daamianigi ga daamii nakai zu,
 keke nike zinei zuvikei ga a da tónó golai ve.
 5 Zeelei sólegai, é la zee woga pe,
 keke zee zeelei ga da zee bóeti bo.
 6 Anee ni neegfulasu nui ga gimalalai gaizie, é la sólóga,
 keke kidafaawu nui ga da faagwégi zóló yóoge nó.
 7 Maagooza faagaaalala nui va,
 mazóló é la gi gila kpalaa fea è ve.
 8 Kidafaawu nui ga da sie velele vete, tózei tofa ga gima nui,*
 faagaaalala nuiti ta da loo ya ta-gimalalai vó.
 9 Gimalala nuiti ta da neegula zógózubete vai zu,
 keke undaaneei ga da ge sóle nuiti saama.†
 10 Ee nó ga é ná-ziizolei gwee, ta ná-koozuneei,
 nu gili ge la zooga é va nónó zóló naa zu.
 11 Faa nou ge nuiti ta-velele ga wolo,
 keke sóle nuiti ta-zege gotai gaa ga wóló.‡
 12 Nu moinmoin ka gisiezu ga pelei ti ma page,
 keke toun, ta pelei ma, nii gaabelasu, é liizu ga tiye, é ti lo saai zu.
 13 Neei ga zoo é ziizolei gaazumaalógu,
 koozuneei ga zoo é gaabela ga ziizolei.
 14 Kózoba nui ga da ná-keewotiiti ma gulanumai zóló,
 keke nu vagai ga goozune nónó ma zie veleiti ma gulanumai zu.§
 15 Nui nii é la de faa moinmoin kwee, tofa da la naati kpein da, niiti ti wosu
 ma,
 keke kidafaawu nui ga da zie ga kelegele.
 16 Gima nui ga da lua faa nou va, é voluave,
 keke gimalala nui ga da yigaaawana, é ke, tózei daave bógó la.
 17 Ziigula nui ga da gimalala vaiti ke,
 nui kigaizie noi ziimave, tofa da woinzegemai maaloli bógó ma.
 18 Nuiti ti la de faa moinmoin kwee, naati ta-voganii ga é ga gimalalai,
 keke kidafaawu nuiti ta-masa bólógi ga é ga faagwégi.

* **14:8** Tati pelei tagili balaa ka ga nii: Kidafaawu nui ná-gimalalai ga da bó ba, é sie velele vete. † **14:9**
 Tati pelei tagili balaa ka ga niiti: keke gi pagai ga sóle nuiti be, gaakele sóle nuiti ta pó ti undaaneei zóló.
 ‡ **14:11** Wele ve: 3:33. § **14:14** Tati pelei tagili balaa ka ga nii: keke nu vagai gvelele vizóge nónó va,
 gaakele nu vagai gvelele gaagoozave nónó va.

- 19 Nu nɔiti ta da unmaayei nu vagɔiti be,
faa nɔu ge nuiti balaa ta da ke gana nɔ telebo nuiti ta-velelave.
- 20 Bala nui la neeni nu nɔpe be, anee sejnɔɔiti,
kele kpete nui wɔlaiti mɔinve gola.
- 21 Zɔi ɛ sejnɔɔi wɔnzegezu, naa ga koto geezu,
kele undaane nu ga ga naa, nii ɛ maanɔɔo nuiti maawɔingaaazu.
- 22 Niiti ti gɔisiezu faa nɔi zu, naati ta kaka pelei ma,
kele niiti ti gɔisiezu faa vagɔi zu, naati ta keezu nubɔɔɔlai ta gaamai zu.
- 23 Botii kpein ka kulanumai ba,
kele pului ga kpɔezugula wafuungi volu.
- 24 Gima nuiti ta-masa bɔɔlogi ga ɛ ga ta-naavoloi,
gɔimalala nuiti ta-vaagaagaalalai ga ɛ ga ta-litigi.
- 25 Gaama wo zeelei ga da zenvuiti kizo,
kele zee wo zeelei ga ga yaava nu.
- 26 Zɔi ɛ luazu Gɔɔɔo GALAGI va, naa ga kito gola zɔɔɔ,
nɔ-doun zunuiti ti dɔɔɔfuzu zɔɔɔ pɔ be.*
- 27 Gɔɔɔo GALAGI gaazuluabai ga ɛ ga zenvu deungi,
toɔa nu gɔizo saai nɔ-baliiti ma.
- 28 Nubusei nɔ-mɔin ga ɛ ga masagi nɔ-lebiyai,
kele nubuseiti maavele vai ga da kundigii gologolo.
- 29 Zɔi zii la gɔula fala, naa ga nɔ-gɔimala wolai leezu,
kele ziiɔula nui ga da nɔ-gɔimalalai zule.
- 30 Ziileigi ga ɛ ga kpusei nɔ-sii zuɔoozagi,
kele toloi ga ɛ ga seebei ma gaeiti su.
- 31 Nu a bala nui maanɔɔona, ɛ Kpete Nui velevelega,
kele nu a maanɔɔo nuiti maawɔingaaana, ɛ ti Bete nui lebiya.
- 32 Faa nɔu ge nui nɔ-yaavai ga da toka,
kele kitogi ga da ge telebo nui ya, eyesu saai.
- 33 Gɔimalai ga da ze kelegele nui yiimave,
naa gweege balaa gɔimalala nuiti saama.
- 34 Telebodai gee vai ga da zooi wɔɔɔ,
kele kotoi ga ga nubuseiti kpein unfe faa.
- 35 Masagi nɔ-unfemai ga da ge botigɛ nui naati be, niiti ti botii geezu be ga
gɔimalai,
kele zɔi ɛ unfe fai geezu, nɔ-ziiɔaawanai ga da zeeli naa ma.

15

- 1 Gooɔaavote pagɔi ga da ziiɔulagi gaayei,
kele nu maawana bɔɔi ga da kpɔei zuwɔɔɔ.
- 2 Zɔi ɛ kalagi wosu ga gɔimalai, toɔa da kala wɔin ge nu ma,
kele gɔimalala nui ga da gɔimalala vaiti nɔ wo.
- 3 Gɔɔɔo GALAGI gaazuve ga adave pe,
ɛ da nu nɔiti ta nu vagɔiti sumɔ.
- 4 Nu laawoo vagɔiti keeve ege zenvu wulu wolai,
kele faa nɔu ge negi ga da ziiɔologologi ge.
- 5 Gɔimalala nui ga da keege nɔ-tene gooiti pelevele,
kele zɔi ɛ yeezeizu zelilomai wu, naa ga bɔɔo leezu ga gɔima nu.
- 6 Naavolo mɔinmɔin ka ɛ telebo nui nɔ-pelei wu,
kele nii kpein nu nɔi sɔɔsu, toɔa da ge ga ziiɔolei ma ungi.
- 7 Gima nuiti daawooi ga da faagwɛgi vaza,

* 14:26 Wɛle ve: 10:27.

kele faagaaɗaalala nuiti ziimave la ɗana.

⁸ Gooɗo GALAGI maanɗeei ɗa ga faa ɗou ɗe nuiti ta-zalaɗfai,

kele soɓe nuiti ta-GALA maanɗene wooiti neɗve be.

⁹ Gooɗo GALAGI maanɗeei ɗa ga faa ɗou ɗe nui zie velei,

kele naama nui neɗve be, nii e vilesu telebodai volu.

¹⁰ Zai e zegezu faa vagɗi volu, faa wola ɗa la ma ga maagolo,

zai e zeliɓomai woinzegezu, naa undaa ɗa vili.

¹¹ Gooɗo GALAGI gɗvealaazu ta undaavili zegezaɗai, zu vaiti kpein kwee, nubuseiti zii ɗwee fai ɗa ga leeni toun be!

¹² Waso nui neɗve vaa la ga nu zeli lo ma,

e la da ga li ɗima nuiti po be.

¹³ Koozunɗeei ɗa da nu ɗaazuve volo,

kele ziiɓɓɓi ɗa da nu ɗaalei.

¹⁴ Keleɗele nui ɗa da ɗaaba faa maagɗi vai ma yeenɗe,

kele ɗimalala nui ɗonɗi ɗa da ɗe ga ɗimalala vaiti no.

¹⁵ Maanɗo nui zii ma voloi kpein ɗouwe,

kele zai undaaneai, naa ɗa da ɗe feti ɗula vai laawu no ɗo.

¹⁶ Fizoge nu da ani go no zɓɓo, e ɗe ga Gooɗo GALAGI ɗaazuluaba nu, e va li naavolo wola zɓɓu, nii ziiɓɓɓi polu.

¹⁷ Fizoge nu tufa wuulugi ma laamii wo, kpeteai neɗbe zu,

e va li nika wulɓi miizu, ni woinzegemai ɗa na.

¹⁸ Ziigula nui ɗa da kpaɗeiti suwɓɓo,

kele zai ziiɗaa la wana fala, naa ɗa da sakpegiti gaayei.

¹⁹ Naka nui na-pelei ɗeeve ege ɗain sasai,

kele soɓe nuiti ta-velei ɗaa ɗa soɓi.

²⁰ Gima loun zunui ɗa da keɗe ɗoozunɗe,

kele faagaaɗaalala zunui ɗa da dee velevili.

²¹ Gimalalai ɗa ga koozunɗeei naama nui ve, nii balagai faagaaɗai ma,

kele zunui keleɗelegai, toɗa da zie soledai zu.

²² Faa moɗin moɗin ka da ɗazavi, ti la zolooga toozei gaazaɗatalai va,

kele ti zu ɗa da bete, ni tenebo nua ta na.

²³ Koozunɗe vaa ve zunui ve, siegi zu e ɓoɗo wooɗaavotegi veezu la, ziilei faa ve, ni kpaɗe a wona ga bo yeedeɗala!

²⁴ Keleɗele nui ɗa da zie ga pelei, nii e lezu geezuve zenvui vo be,

naa ɗa kizosu gɗvealaazu ma, nii e buu velei.

²⁵ Gooɗo GALAGI ɗa da waso nuiti ta-velei ɗolofolo,

kele toɗa da ɓaa poanzai ɗoligiti maazu.

²⁶ Gooɗo GALAGI maanɗeei ɗa ga kisiɗe ɗaiti,

kele kpaɗe vagɗiti ka a da va ti wu.

²⁷ Zai e woinni vele-o-vele, e bete, toɗa da na-peleyeɗei lo kpaɓi zu,

kele zai e lobeanii woinzegezu, naa zii zu ɗa ɗooza.

²⁸ Telebo nui ɗa da ɗigaizie, aisa e va gooɗaavotegi ve,

kele faa ɗou ɗe nuiti ta da faa ɗai vaza ga laave.

²⁹ Gooɗo GALAGI maagoozave faa ɗou ɗe nuiti ba,

kele toɗa da woilo telebo nuiti ta-maanɗene wooiti ma.

³⁰ Nuɓoɗɗalai ma ɗaazuve ɗa da koozunɗeei ve,

nui a woo niine vagɗi menina, toɗa da inoɗo, e zeeli ma ɗaeiti ma.

³¹ Zai e woilosu tene gooiti ma, ta ɓo ba etea ziei zu,

naa zeizu ɗa ɗima nuiti saama.

³² Zai e ɗelezu ga zeli minna lo ma, naa ɗa ɓoɗo velevelesu,

kele zai e woilosu tene gooiti ma, naa ɗa ɗi pagɗiti soɓo.

33 Gooḡo GALAGI ḡaazuluabai ḡa ḡa nu ḡala ga ḡimalai,*
aisa nu va lebiya zoloo, keni è bōḡomaayei pe.†

16

1 Nuiti ta ḡa ta-vaiti seikpasu,

kele Gooḡo GALAGI ḡa woo ḡaabelagi zea.

2 Eḡe pe ka ḡa ḡisie ga nii kpein é keezu page,

kele Gooḡo GALAGI ḡa é de-ḡeevaiti ma ungi ma lukpoi ḡaalevezu.

3 Da-vaiti pe ze Gooḡo GALAGI yeezu,

ḡa-vaa zeikpasuiti su ḡa bete.

4 Ani kpein kpete ungi ḡa ná, Gooḡo GALAGI ve,

ane faa ḡou ḡe nuiti, ta ná maanōḡo voloi ve.

5 Waso nuiti maayo ge la Gooḡo GALAGI ve,

koleve ga ti zalalalai la yega.

6 Faagaaza golai ḡa ḡa gba ga nu bōḡolai ta gaamai,

Gooḡo GALAGI ḡaazuluabai vo, nu ḡa ḡa maagooza faa ḡoi va.

7 Nui zie velei a neena Gooḡo GALAGI ve,

toḡa ḡa ti yōḡozubete ta sili nuiti.

8 Fizōḡe ani goi nu soloozu, é zoloo telebodai zu,

è va soloo golai wo, yaavai zu.

9 Nui ḡa ḡa faa zeikpasui ḡe,

kele Gooḡo GALAGI ḡa lo kōḡobolu pe.

10 Masagi a ḡena bōea, daawooi ḡa ga GALA gooi,

a ḡena tukpoi ḡaalevea, daave mina wooveleda ḡe.

11 Gooḡo GALAGI woinve ga kiloiti ti laazeelai,

toḡa devezu, velei kōḡo ganiiti maaneai ti ḡe la.*

12 Faa ḡou ḡee vai maayoseḡeve masagiti be,

mazoloo telebodai ḡeai ḡa a ḡa ná-zobogi maawui.

13 Masagi woinve ga naati, niiti ti-laawooiti sologai,

naati neeve be, niiti ti bōezu ga gaamai.

14 Siegi zu masagi yigfaawanazu la, ná-ziiḡulagi ḡeeve eḡe saa ḡeelai,

kele ḡima nui ḡa zoo é gaabe.

15 Siegi zu masagi ḡaazulo pelei vasu da, naa ḡa é ga zenvui,

ná-nubōḡolai ḡeeve eḡe foḡo ḡulazu lonabiingi.†

16 ḡimalai zoloo fai vizōḡe zanu kitei ḡaale ba vai va,

keleḡelegi maaḡogai leveḡe walii va!‡

17 Solo nuiti ta-velei ḡa é ga, è voluave faa ḡoi va,

zoi é ḡaabaazu sie velei ma, naa ḡa zenvui ḡizosu.

18 Wasogi ḡa a ḡa va ga nu ḡoloḡolo fai,

kiboolomai ḡa a ḡa va ga tooi.

19 Fizōḡe nu bōḡomaayei, wa bōḡomaayei nuiti,

wo va li bōsu kōzoganii ma, wa waso nuiti.

20 Zoi é ḡidaazu kala gooit bu,§ naa ḡa undaaneei zoloo,

undane nu ḡa ga naama nui, nii é ḡitosu Gooḡo GALAGI va.

21 Zoi é ga ḡima nui ziimave, naa ḡa ta ḡa ḡe ma, keleḡele nui,

kpe neeneḡi ḡa a ḡa pile soloo.

* 15:33 Wele 1:7 zu, ta sugulazuve. † 15:33 Wele ve: 18:12. * 16:11 Wele 11:1 zu, ta sugulazuve.

† 16:15 Foḡo ḡaabelasu lonai ḡa é deezu ga tufaiti pōno siegi zeelia. Toḡa ga kpetei ta koozuneei ma voogi (TSV 11:14). ‡ 16:16 Wele ve: 2:4. § 16:20 Tati pelei taḡili balaa ka ga niiti: zoi é ga kidafaawu nui, baa zoi é woilosu GALA daawooi ma.

- 22 Gimalai ɔa da zenvui ve naati zea, niiti ti ziezua la,
gimalala nuiti salai ɔa ga gimalalai.
- 23 Ni gimalai ɔa nui yiimave, toɔa da boe ga kidafaawui,
na-yepei e bosu, naa ɔa da faa vaa meni nuiti ma.
- 24 Kpoe vagoiti keeve ege koin guloi,
nii neai zenvui ve, pagai ga kede ganii kpusei vaa zu.
- 25 Ta ɔa na, sie velel zolegai gaazu,
kele gaabelazuve ɔa ga saa velel.
- 26 Pului ɔa da ge ga botigee nui na-kpobai,
daave ɔa da di botigee vai ma.
- 27 Nu nakai ɔa da faa noi gevele bete,
daawooiti keeve ege abulekai, e galai wosu.
- 28 Yaava nui ɔa da kpoeiti teve,
zofozuzie nui ɔa da boola nuiti bali ma.
- 29 Sunou nui ɔa da seinofoi yaava,
e naa vile pelei va, nii nou dai.
- 30 Zoi e gaazuveezu ma ga e gisie yaava gee vaiti su,
e lakologiti pu bu, naa bega ga faa noi ge.
- 31 Undega golegiti ta ga lebiya wologoi,
ta da zoloo soledai zu.
- 32 Zoi zii la gula fala, naa vizoge kooofuluubai va,
nui e bofo zosu, naa vizoge zoi va, e taa wolai zosu.
- 33 Ta da kpakutoomai ge ga, ti velela vele vaiti kwee,
kele Goofo GALAGI ɔa a da deve gaabelagi wo.

17

- 1 Fizoge bulu buɔa voo goi ge nu ya, e da mi ziileigi zu,
nu va ge pelei naa wu, daamiani pagoi kpein ge na, kele sakpegi la bega na.
- 2 Botigee nui e ga gima nui, naa ɔa da zei doun zunui unda, nii e baagulama vai
geezu.
- Toɔa nono zoloo poganii zu geegeleaiti saama.
- 3 Wali gaei ta zanugi, ti gaa ɔa da wun ga abui, ma nofoi va gula ba,
vele gana Goofo GALAGI nuiti zii volugulazu la.
- 4 Zoi e faa noi geezu, toɔa da woilo faa nou ge nuiti goo ma,
zee nui ɔa da woilo, woo nou wo negiti goo ma.
- 5 Da neegulana bala nui zu, Kpete Nui ɔa e unfesu,
zoi e goozuneezu seinofoi na-maanoo vai zu, salalalai la yega.
- 6 Nu volbity ta-lebiya wologoi ɔa e ga ti-lounlonti,
lonti ma zaalai ɔa e ga ti zoloo nuiti.
- 7 Nu woozufezei la zolooni faagaagaalala nui ma,
zekana no, zeei la zolooni la kundigii ma.
- 8 Tanigaa ta da gisie ga, lobeanii ɔa ge ti ve ga undaaneei,
naa ɔa ta bofo zoloo su, ta-vai pe su.
- 9 Zoi e po e nee nuiti be, naa ɔa da to kologologiti suvaaye, niiti ti geai la,
tozei da gena sugulaa kenein, naa ɔa da e-wolaiti maagooza e va.
- 10 Zeliloma gilagi ɔa da faa vaa kelegele nui ma,
e leve kpako ne ungila (100) ba, ta faagaagaalala nui lofa la.
- 11 Nu noi ɔa da buzege daaloofoi vai no gaizie,
keelai e la maawoingfa gea, naa ɔa da leve daaloofoi.
- 12 Nu gomi ga file zua leei, nii na-zivoiti kulaai zea,

naa vizoge, è va gomi ga faagaaɗaalala nui é ná-titidai zu.*

13 Ni nu a faa vagɔi zalana ga faa nɔi,
maanɔɗɔi la zefea maala pe.

14 Sakpegi lozei, naa ɗa é ga è ziei lugɗolosuve laavie,
zeɗe ná, aisa kpɔei va leve.

15 Nii é losu faa nɔu ɗe nui volu, ta zɔi é telebo nui veelalazu,
ti felego pe ti maayoseɗeɗe Gooɗo GALAGI ve.

16 Walii a ɗena ɗimalala nui ya, leeni ɗa a ke la?

Toɗa zoo é ɗimalai ɗeya la baa?

Kele ɗi pagɔ la zea.

17 Bɔla nui ɗa da neɓei ɗe yeenɔpe.

Geɗɗeloin ɗa da kpɔbai ɗe, faabaagi a vaana.†

18 Keni nui balagai ɗigi ma, naa ɗa a da minazeɗe,
é boɗo ɗe ga zeelagai, nu ɗiligi ná-kuyei zala vai zu.‡

19 Nui kpɔɓa vai neai be, to kologologi neɓe be.

Zɔi kibɔlɔmai su, naa wɔinve ga é boɗo ɗologolo.

20 Nui yaavai ziimave, é la undaane zɔlɔga,

zɔi é ga ne felegi, naa ɗa lo nimizai zu.

21 Zɔi é faagaaɗaalala loun zunui zɔlɔsu, ziizoolɛi ɗa da ɗe ma.

ɗimalala loun zunui, keɗɗe ɗoozu la ga ne.

22 Ziilaai ɗa ga keɗeya zaɓu wola,

kele kitevei ɗa da nui zunɛgi be.

23 Yaava nui ɗa da lobeanii zo, ti dooɗu seɗei wu,

nii a ke é tukpɔi maave.

24 ɗimalai maaɓuɗave kelegele nui va,

kele ɗimalala nui ɗaazuve ɗa liizu faiti pɔ, niiti é la zooga é va ti zɔlɔ.

25 Faagaaɗaalala loun zunui keɗɗe ɗa da ɗe ziiɓɓi zu,

é ɗe ga ziiɗologologi naa ve, nii é sɔlɔga.

26 E la zolooni, nu va fuun gani ɗula sɔbalala nui ya,

toɗa ga telebotala vaa, è va unfema nui loɗa.

27 Nui nii é ziaa faa mɔinmɔin su, naa ɗa da dama, é mina boe ga gola,

kelegele nui ɗa da yeeɗɗalalai zeɗe, é da ɗisise.

28 ɗimalala nui balaa a da leve ga ɗima nu, ni toɗa zoo maaɗesu kpɔ.

Zɔi é laaɗulusu, naa ɗa é ga zunui nii kelegelegai.

18

1 Nui nii kpalai ga ɗakalave nɔ, toɗa da maaɗooza zɔiti ba,
toɗa da yiiɗaawana, ɗima vai kpein daalɔɗma.

2 ɗimalala nui yiima vaa la ga faagaaɗaa vai,

keni ná-kisiseiti sule vai.

3 Siegi zu nu nɔi vaazu la, wɔinzeɗemai ɗa da vile polu, ti va.

Unfegi ɗa da vile baagulamai volu.

4 Nui boe woosti ti da, ta ga ziei buuzeidai gola,

ɗimalai ma deungi ɗa ga katudei, é zulusu.

5 Maa la neeni, nu va lo faa nɔu ɗe nui volu,

è va telebo nui veelala ná-gaamai zu.

6 ɗimalala nui ná-kpɔeiti ta da sakpegi loo,

daawooi ɗa da doɗai maaloli ma.

* 17:12 Wele veti: 2Sa 17:8; Wɔz 13:8. † 17:17 Tati pelei taɗili balaa ka ga nii: ɗeeɗeloin ta ɗa da zɔlɔ faabaagi ma voloi vaa zu. ‡ 17:18 Wele 6:1 zu, ta suɗulazuve.

7 Gimalala nui a gɛna bɔɛa, toɔa da bɔɔɔ ɔolooɔoloo fai gɛ,
kpɔɔ wooyi ta da gɛ ga baliiti, ɛ ɔɔ ga tiye.

8 Zɔɔɔzuziɛ nui nɔ-kpɛiti kɛɛɛ eɔɛ ani nɛmigiiti,
ta da yei ti zeeli nu ɔoozuvɛ.

9 Zɔi ɛ nɔ-botigɛ vai maagɔnɔɔsu,
ta ga ani gɪla, ta zɔi ɛ koloɔolosu.

10 Gɔɔɔ GALAGI ɔa ga ga sigi golai,
telebo nui ɔa da bizɛ, ɛ li nɔ, ɛ gɛ ziileigi zu.

11 Kpɛɛ nui nɔ-naavoloi ɔa ɛ ga nɔ-taa wolai,
toɔa da gɪgaizɛ ga toɔa ga sigigi, nii a zoo tɔun makesu.

12 Siɛgi zu wasogi nui yiimavɛ laavesu da, koloɔolo geei zeelia.
Aisa ɛ va unfemai zɔɔɔ, kɛni ɛ zoo bɔɔmaayeizu.*

13 Zɔi ɛ goɔɔavotegi veezu, aisa ɛ va woilo kpɛi ma, ɛ wosu,
toɔa nɔ-gɪmalalai gɪla kɛɛma, ɛ zɔngɔ zɛɛ bɔɔ va.

14 Kisie vagɔi ɔa zobo fe nui vɛ, ɛ zɛ seebɛi wu,
kɛɛ kisie vagɔi a valibona ga ipɔtevei, bɛ ɔa a pu su volu?

15 Keleɔele nui wɔinve ga ɛ faagwɛgi zɔɔɔ,
gɪma nui ɔa da gɔaɔa ga ɛ woilo kpɛiti ma, ta nu gɪla.

16 Faanɛi ɔa da peleiti daalao,
ɛ nu laazeeli nu wolaiti ma.†

17 Nu mɔungi ɛ baazaɔazu, toɔa da gɛ eɔɛ toɔa gaamai zea,
eyɛsu tukpɔɔɔɔi va ɛ gooyi sakpe.

18 Kpakutoomai ɔa da sakpegi bɛ,
toɔa da balaa nu wolaiti sege unga.

19 Nu zeeli vai baavɛ gɛɛgɛloin ma, nii maawanaai, ɛ leve taa wolai va, nii sigigi
ma.

Kpɛi gɛɛɛ eɔɛ sigigi laavɛ ma zɔɔɔgiti.

20 ɛɛ ka da daawoyi ma lɔnɔgiti kɔɔɔ, ɛ yiɔo ga tiye,
toɔa yiɔo ga niiti, dakɔɔgiti ti ti veai.

21 Saai ta zɛnvui ta zoo zɔɔɔsu nui nɛgi zaɔui zu.
Zɔi kpɛzuguɔlai nɛai bɛ, kɛni ɛ va subolo gɔmɔ fai wu.

22 Nui a anzai zɔɔɔna, ɛ undaanɛi zɔɔɔga,
faanɛɛ ɔa naa, ɛ sɔɔɔgai Gɔɔɔ GALAGI ya.

23 Bala nui ɔa da bɔɛ ga maanɛɛɛ wooyi,
kpɛɛ nui goɔɔavotegi wo ga zeeɔaɔaai.

24 Nui nii bɔɔlai mɔindai, ta polu kpɔɔ vai ma,
kɛɛ nu wɔɔla gɪtei ɔa da gɪli ɛ va, ɛ leve ɛ-gɛɛloin va.

19

1 Fizɔge nu gɛ ga bala nu, ɛ eteai zɛ ladalai zu,
ɛ va gɛ ga faagɔaɔaalala nui, nii zɛai.

2 E la vizɔni nu nɔpɛ ma, ɛ va vala faagwɛgi ma,
zɔi ɛ gɔɔzuvilezu, toɔa da faagɔazagi gɛ.

3 Nui nɔ-gɪmalalai ɔa da nɔ-pelei gɔavala ba,
ɛ da yiigɔawana Gɔɔɔ GALAGI ma niina.

4 Naavoloi ɔa da nui wɔɔlai mɔin gola,
kɛɛ bala nui bɔɔlai ɔa da gɛɛ ba.

5 Zɛɛ zeelei zalalalai la yeɔa,
doɔai la voolaa naa va, nii ɛ zɛɛi vazasu.

6 Nu mɔinmɔin ka da sɔbelama nui maamuse gaazu,

* 18:12 Wɛɛ vɛ: 15:33. † 18:16 Wɛɛ vɛ: 17:8.

εσε ka pɔ é ɣe ga naa bɔlai, nii é faanɛɛi ɣeezu.

⁷ Bala nui la neeni keɛɣɛlointi be,
baa mu ná-siepoluiti, naati ta da maagfooza ba.
Siegi zu é wɔinni la ga é bɔe ti vɔ, ti la mɔ koba.

⁸ E kigaiziei maagɔli, da naa ɣeezu da bɔɔi da-undaanɛɛi vaa ma,
da ɣilina ɣimalai va, da undaanɛɛi zɔlɔ.

⁹ Zee zeelei zalalalai la yega,
zɔi é zeei vazasu, naa ɣa bɔɔ loozu ya.

¹⁰ E la vizɔni ɣimalala nui ma, é va eteai zie gaane zu,
sɔnaga duɔi va ɣe ga kundigiti deve nu.

¹¹ Nui ná-ɣimalai ɣa a da vɔni da ná-ziiɣulagi ma,
toɣa be ga lebiya, é ná-faawanamaiti suvaaye.

¹² Masagi ná-ziiɣulagi maayikive eɣe zalai zikɔ wooi,
kele ná-faanɛɛi ɣeeve eɣe nɔdagi, nii é tufai ɣa.

¹³ Faagaaɣaalala loun zunui ɣa ga keɛɣe ná-nimizai.
Kpɔeleve anzanui ɣeeve eɣe zie goi, nii é vilesu peinpein maa la levezu.

¹⁴ Nu ɣa zoo è pelei ta anii kpein sɔlɔ ga pogani è-ɣeeni zea,
kele ɔɔɔɔ GALAGI ɣila kpe nɔ ɣa a zoo, é ɣima anzanui ve nu ya.

¹⁵ Dɔɔvɛi ɣa da nui wui bɔɔ ma,
zɔi nakaai, pului ɣa so.

¹⁶ Nii é devei zosu, naa ɣa baazu zenvui maazu,
zɔi é la ɣaabaazu sie velei ma, naa ɣa za.

¹⁷ Zɔi a bala nui maawɔingɔ, lɔɔ kana é feezu ɔɔɔɔ GALAGI ya,
naa ɣa naa ve zea, nii maanɛai ga é sɔlɔ.

¹⁸ E-loun zunui maagɔlo gelegele, siegi zu kitogi ná la de,*
kele mina wɔin ga paa vaa.

¹⁹ Nui ziiɣulazu, keni ti ani ɣula zea.

Ni ti la ani ɣulani zea, ti zobo fea be ga é tɔzei volu.†

²⁰ Woilo tene gooiti ma, va zelilomai wu,
gaabelasu, da ɣe ga ɣima nu.

²¹ Nui ɣa da faa mɔinmɔin kevele bete ná-kisiei zu,
kele ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ɣa daa a da zeeli.

²² Nii nubusei pɔ nui ná-fai zu, naa ɣa é ga woogɛɣiladai,
kele tama, bala nui vizɔge woovalada nui va.

²³ ɔɔɔɔ GALAGI ɣaazuluabai ɣa da bɔ nu va, è zenvui wo,‡
anii pe ge ɣe è ya, è kpidiiti sie, maanɔɔ la zeelia è ma.

²⁴ Naka nui ɣa da yeelɔ baɣa ɣokoi zu,
kele dɔɔ vai daave, naa baa.

²⁵ Siegi zu ti waso nui loɣazu la, zɔi é la de faa mɔinmɔin kwɛeni, naa ɣa da ɣi
sɔlɔ,

zelii lo kelegele nui ma, toɣa faagwɛgi zɔlɔ.

²⁶ Zɔi é keɛɣe zopele nɔuzu, é dee be,
naa ɣa ga doun zunui é unfe fai ɣeezu, ta baagɣulama vai.

²⁷ Doun zunu, da bena woilosu kala gooi ma,
da voluave faagwɛ kpɔɛiti ba.

²⁸ Zeele nɔi ɣa da tukpɔgaaleve vai ɣaavala ba,
faa nɔu ɣe nuiti daave ɣa da telebotalai mi.

²⁹ Tukpɔi ɣeevele beteve ga é loo neɣɣulasu nuiti ma,

* **19:18** siegi zu kitogi ná la de: Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: mazɔlɔ kito ka de ná. † **19:19** ti zobo fea be ga é tɔzei volu: Tati pelei taɣili balaa ka ga niiti: ta tɔzei volu, baa ta ta bɔ baa vai va. ‡ **19:23** Wɛle ve: 10:27.

doḡa bakɔi ḡa ga faaḡaaḡaalala nuiti polu zaamaυe nɔnɔ.

20

¹ Dɔɔi ḡa ga ɲeeḡulasu anii, kpɔɔle anii é nu ḡaazulatisu, toḡa ga zɔɔlema anii, nu-o-nu é bɔḡɔ loozu ya su, naa la zooga é va ḡe ga ḡima nu.

² Masagi a yiiḡaawanana, maa ḡa da yiki eḡe zalai zikɔ wooi, ḡei da masagi ná-ziiḡaawanai ḡaazuleena, è-yenvui ḡa faabaagi laawu.

³ Nu maagooza sakpegi va, naa ḡa ga lebiya vaa. Keni ḡimalala nui ḡa a da woizubɔɔ, é lo su.

⁴ Dɔɔυe nui la ḡe keeni, é va wozai woli ma yeeḡeḡalal, ani la ḡea ná, nii a teve molo levei zu.

⁵ Kisiɛiti ti nuḡusei yiimaυe, ta ga ziei buuzeidai, kelegele nui ḡa soogai ta zaḡazu.

⁶ Nu mɔinmɔin ka da ná-wooḡeḡiladai zule, keke mini ḡa sɔbelama nui a ḡa ná?

⁷ Telebo nui ḡa ziezū ná-sɔledai zu, undaanee vaa wola ḡa naa, ná-dointi be, a zefena naa.

⁸ Siegi zu masagi zeizu la tukpɔḡaaleυezuυe, toḡa da faa ɲɔi yɔḡɔzuḡa, ga wele laa ḡilagi nɔ.

⁹ Be ḡa a zoo é ḡe ma: «Ziimaυe ḡoleavena, ḡe ɲadega koto la mɔ bà?»

¹⁰ Nu kiloi ta kɔḡɔ ganii ma zii felegɔiti seḡe, é va nuiti yaava, naa ḡa ga ḡooḡɔ GALAGI maɲeei ba vaa.*

¹¹ Zunu loungei ḡa da bɔḡɔ ḡevele le ga ná-keewotiiti, nu ka ni sɔgi ḡa va, é zole.

¹² Nu woiyedei é faa menisu, nu ḡaazuυe é wozagaaazu, ḡooḡɔ GALAGI ḡa é ti ḡilagilagi pe kpete.

¹³ Mina ɲiimenii wola nee υe, è mina gaaḡela baladai zu. Wuzefe ga sobuzobui, da daamiani sɔɔɔ, è bɔɔ ba.

¹⁴ Ani ḡeya nui ḡa da ḡe ma: «É la vani! E la vani!» Keke a zefena ná, é bɔḡɔ maamuse ga anii naa zɔɔɔ fai.

¹⁵ Zanugi ma vaa la baani, kɔbu ani vagoi mɔinυe, keke anii nii fizogai ti pe ba, naa ḡa é ga, nu laawooi é faaḡwɛgi veezu.

¹⁶ Ni nui ta a bɔḡɔ ḡena ga zeelaga è υɔ be, é vile nui ta ná-kuye vaa va, nii è la kwɛɛ,

na-seḡei zefe ga kpɔunmai, nui naa ná-faa zu, nii è la kwɛɛ.

¹⁷ Daamianigi unmaai, mɔunpa toḡa da nee, keke naa volu, toḡa da ḡe ga kɔtui, é nui laave laave.

¹⁸ Faiti ti ḡazavisu, ti laa ḡa da zeeli ga tene pagɔiti maavele. Da ḡena lia kɔmaυe, gaalugi wo, è faiti kpete.

¹⁹ Zɔi é fama bɔɔi vazasu, naa ḡa dɔɔḡuzu vaiti kulazu. A mina bɔ faa ma, wa nuiti ti kpɔezugula ɲakaiti bosu.

²⁰ Zɔi a keeḡe voovo ta dee,† zii ḡa loo, eḡe lanboi é zaazu kpidi bɔii zu.

²¹ Poganii sɔɔogai ga gaazuvilei mɔunpagi zu, tuya la ḡea ma naa volu.

²² Mina ḡe ma: «Nà nɔnɔ υotokula!»

ḡito ḡooḡɔ GALAGI va, toḡa è ḡizo.

²³ ḡooḡɔ GALAGI maɲee ḡa ga kɔḡɔ ganii daa la zeelini,

* **20:10** Wele 11:1 zu, ta sugulazuυe. † **20:20** Faa ɲou wola ḡa ga nii to ge zeini ma kpaan, zoi a la koloḡolo, ti bena naa va (Egz 21:17; Lev 20:9; TSV 27:16).

é la vaa zee giloï wu.‡

24 Gooḡo GALAGI ḡa é losu nui luḡo ná-eteai zu.

Nubusei ḡa zoo ḡale é pelei ḡwεε, nii é ziezū la?

25 Polu la vāni nui ma, è va ani ve Gooḡo GALAGI ve ga gaazuvilei,

ḡaa è minazeḡe pe, è va leḡa ḡiḡaizie su.§

26 Gima masagi ḡa ḡa faa ḡou ḡe nuiti so,

é faa la ti ma, maawōingḡa la su.

27 Nui ná-faaḡaaḡaa ḡiḡi ḡa ga lanboi, nii Gooḡo GALAGI feai,

toḡa é nui yiimave vaiti pe feḡeḡeḡeḡeḡesu.

28 Nubōḡolai ta woḡeḡeḡiladai ḡa a ḡa masagi make,

ná-nubōḡolai ḡa é ná-masa kpōkpōḡi zei vele ḡetezu la.

29 Zebēi ḡa é ga buzeḡe niinēḡiti ta-vadai,

kewola vōlōiti ta-unfemai ḡa é ga undeḡa ḡoleḡi.

30 Maawana valai ḡa ga faa ḡoi ḡede salei,

zekana é la, doḡai ḡa ḡa zeeli kisieiti ma, niiti ti loḡḡuai.

21

1 Masagi yii ḡa Gooḡo GALAGI yeezu, eḡe ziei é yeizu,

é ḡa lii la, ve nōpe ná neai be.*

2 Eεε ka ḡa ḡisie, ga nii kpein é keεzu page,

kele Gooḡo GALAGI ḡa é de ḡee vaiti ma ungi ma lukpōi ḡaalevezu.

3 Nui a telebo fai ta sōle fai ḡεena,

naa ḡa fizōḡai Gooḡo GALAGI ḡaazu, é leve zalaḡaiti ba.

4 Gaazulei ta waso zenvui,

faa ḡou ḡe nuiti ta-eteai kpein ka ga kotoi.

5 Zoi é ḡaaḡaazu, é faazeikpasuiti ke, naa zōlōḡi zu ḡa wōlō,

kele zoi é faiti keεzu ga gaazubadii, naa ḡa li é lo pului zu.

6 Niiti ti ta-ḡetei zōlōsu zeei zu,

ta ga faaḡaaḡaalala nuiti ti biεzu, ti lo saai zu.

7 Faa ḡou ḡe nuiti ta-zuḡōi ḡa ḡa li ga tiye,

mazōlō ti la vaani bu, ti va ladalai ḡe.

8 Namaba nuiti ta ḡa vile pele ḡōḡḡugi volu,

kele lada nuiti sie vele zoleḡe.

9 Fizōḡe nu zei fiile zosuve sokogi zu pele ḡōmave,

wo va li ḡosu zeizu ma, wa kpōleve anzanui.

10 Faa ḡou ḡe nui yiimai ḡa ga faa ḡou ḡee vai,

aneε bōlai ḡōḡōi, é la loga maazu.

11 Maaḡolo ḡakōi a zeelina waso nui ma, zoi é la de faa mōinmōin kwεε, naa

ḡalaa ḡa ḡa ḡi sōlō,

ḡa ḡima nui ḡalana, toḡa ḡa faaḡweḡi zōlō.

12 Telebo nui† ḡa ḡa ḡida naa kpein bu, nii é ḡeezu faa ḡou ḡe nuiti ta-velei wu,

sieḡi zu ti lozu la maanōḡōi zu.

13 Nui nii é la woilosu maawōin nui ná-kpee wooi ma,

tō ḡōḡōi ḡa kpee loo, é la ḡōḡaaavote sōlōḡa.

14 Faaneεi é ḡeezu dōḡḡuzu, naa ḡa ḡa ziiḡaawanai ḡaayei.

Lobeānii é levesu dōḡḡuzu, naa ḡa ḡa ziiḡula ḡolai ḡaayei.‡

15 Toḡa ga koozune vaa telebo nui ve, sōle fai a ḡena ḡea,

‡ 20:23 Wele 11:1 zu, ta sugulazuve. § 20:25 Wele ve: TbN 5:3-5. * 21:1 Pete velei é keeni la ga Nebukadenezaal (Dan 4:28-29, 32) ta Siluse (Eza 45:1-3; Esd 6:22). Wele veti: 16:1, 9; 19:21; 20:24.

† 21:12 telebo nui: Tati pelei taḡili ḡalaa ka ga nii: telebo GALAGI. ‡ 21:14 Wele veti: 17:8, 23.

kele naa ga ga nimiza vai faa n̄ou ge nui ve.

16 Nui nii é zegezu gi paḡai ma velel va,
ná-dooḡo bosuve ga geezu ga ḡoveiti ta-maab̄ogi zu.

17 Z̄oi b̄oḡoyiimai neai be, toga kpalai ḡwee,
z̄oi é b̄oḡo veai d̄oi ya, ta etea gaazuḡulap̄oi, é la betea eyesu pe.

18 Faa n̄ou ge nui ga é ga telebo nui unmoḡo gani,ii,
yaava nui ge ga soḡe nuiti t̄on̄oi.

19 Fiz̄oge nu zei z̄oi ta zu naa v̄oi,
é mina zei kp̄eleve anzanui ḡoba, z̄iigaawanaai.

20 Ḡima nui zeizuve, nu ga da ani naavolo v̄aḡoiti ka ná, ta gul̄o makegaiti,
faagaagaalala nui ga da naati suvaza, niiti ti zea.

21 Z̄oi é gaabaazu, é ge ga telebo nu, ta wooḡeḡilada nu, sii zu ga ḡooza,
toḡa zo ga telebodai ta unfemai.

22 Ḡima nui ga laalena taa wolai wu, nii salavusu gezegezegiti ti maab̄eezu,
é siḡigi loka, nii taai ḡitogai ba.

23 Z̄oi é baazu daave maazu ta negi,
naa ga b̄oḡo ḡizo kidaavili faa m̄oinm̄oin ma.

24 Neeḡulasu nui ga ga waso nui, ta gaazulee nui,
nii waso datevegai diizu faiti kee vai ma.

25 Naka nui ga da za, t̄ozei ziima vaiti daa la zeelizu,
maz̄oḡo é la p̄o é va yeevee fai n̄ope ba.

26 Yeen̄ope, toḡa gaazuḡulap̄oi laawu,
kele telebo nui ga da ti pe kwee, é la ta makega b̄oḡo ve.

27 Faa n̄ou ge nuiti ta-zalaḡai ga ga ziimazie gani,ii,
sonaga ta vaana kulazu ga kisiie n̄oi.

28 Zee zeelei undaa ga vili,
kele z̄oi é gaamai wosu, nii é menini, zobo ka naa ve sien̄ope su é b̄oe.

29 Faa n̄ou ge nui ga da b̄oḡo ḡula ga lada nu,
kele soḡe nui ga da gaaba sie velel ma.

30 Nubusei ná-ḡimalai, ta ná-kelegelegi ta ná-kisiie,
naati tan̄ope ge la zooga, é va li Ḡooḡo GALAGI yiimai laal̄oḡoma.

31 Ta da sooiti maaḡili k̄ooḡo voloi laal̄oḡoma,
kele pile soḡo fai ga Ḡooḡo GALAGI yeezu.

22

1 T̄oḡoḡulagi viz̄oge naavolo wolaiti ba,
é unfe z̄oiti ma, naa viz̄oge, é leve walii va ta zanugi.

2 Kp̄ete nui ta bala nui ti b̄oge faa ḡila ma:
Ḡooḡo GALAGI ga é ti feleḡo pe kp̄etea.

3 Ḡima nui ga da maan̄oḡoi ga é vaazu, é lekpe tuḡo,
kele nui é la de faa m̄oinm̄oin kwee, naa ga da zie ná ḡobave, é ma b̄ol̄oi z̄oḡo.

4 B̄oḡomaayei ta Ḡooḡo GALAGI gaazuluabai ma ḡulanumai ga ga,
kulagaan̄ezui, ta unfemai, ta sii zuḡoozai.

5 Yaava velel, gaingiti ka ti su, ta baliiti, maan̄eai nu maaḡooza ba,
ni è-yenvui w̄oin ga è ma.

6 D̄oungoi ḡala ga pelei maan̄eai é zie la,*
anee siegi zu é v̄ol̄ozaḡasu da, é la zeḡea ba.

7 Kp̄ete nui ga da zei, bala nui unda.
Kuye zeḡe nui ga ga duoi, kuye v̄ee nui ya.

* 22:6 Tati pelei taḡili balaa ka ga niiti: d̄oungoi maaḡolo ga sie velel, baa d̄oungoi maaḡolo ná-eteai l̄ozei ziegi zu.

- 8 Zoi a telebotalai vaza, toɗa teve ga maanɔɗɔi,
ná-zobogi ɗa ɗolofolo, nii é toomai ɗeezu la.
- 9 Nui é nuɓɔɗɔlai ɗeezu seɲɔɗɔiti be, toɗa tuyai zɔɔɔ,
tɔɔzei ta ɓosu ná-daamianigi ma ta bala nui.
- 10 Neɗɗulasu nui be, kpɔei ɗa be,
goomaɗaaliiti ta poomugiti ta be.
- 11 Ni nu wɔɲɲe é ɗe ga masagi neɲɲɔɗɔi,
keni kisiɛ vagoiti ti neɛ be, ta neɛne kpɔeiti.
- 12 Ƴooɗɔ GALAGI ɗa weɛzu faaɗweɲgi ma,
keɛ toɗa ɗa yaava nui ná-kisiɛiti supu.
- 13 Naka nui ɗe: «Zalai ɗa loni eteave,
é mina lia bálizu ga pelei zu taa zaamave!»
- 14 Weɛziɛ anzanuiti daave ɗa ga zeɗeɗaɗai suɗoozaai,
nui Ƴooɗɔ GALAGI yiɲaawanazu ma, naa ɗa loo su.†
- 15 Ƴimalalai ɗiliɲe dounɲoi yii va,
maaɗolo ɓakɔi ɗa maaɗooza ba.
- 16 Zoi é bala nui laazuɗɔlizu, é va tɔnɔ sɔɔɔ ba,
ta zoi é veɓaniiti feezu kpɛte nui ve, naati gaabelazuve ɗa ɗe ga baladai.

Ƴima nuiti daawooiti

- 17 Dama, è woilo ga pagɔ ɗima nuiti gooi ma,
yiilaalao faaɗweɲgi luɗɔ, gè feezu è ya.
- 18 Mazɔɔɔ fiɓɓe è ti make ɗisu,
è ɗevele beɛte yeenɔpe, è ɗa ti zuɗula.
- 19 Wɔɲɲe ga è ɗito Ƴooɗɔ GALAGI va,
naa ɗa é ba, za, na è ɗalasu, ɗa ɓalaagi.
- 20 Gè la tene gooiti ta kidafaawu vaiti seɓeni è ma,
ná zeizu va ɗe ga puusavago (30),‡ baa?
- 21 Naati ta kala kitei ve è ya, soloogai kitogi ma.
Ni nui ta a è levena, gaamai ɗaiziɛzu,
ɗa zoo è faa gaamaiti bo ma, kisugala.
- 22 Mina lo bala nui ná-zobotalai ma, è va maavo,
mina maawɔɲn nui maanɔɗɔ tukpɔɗaalevezuɲe.
- 23 Tɔɔzei Ƴooɗɔ GALAGI ɗa ti maalobo,
toɗa naama nuiti zenvui ɗula ti ya, niiti ti zɔiti zeɗɗɔligiti kulazu ti ya.
- 24 Mina ziiɗaawanawana nu zeizei,
mina ziiɗula nu ɗe ga ziepɔluɲɔɗɔ,
25 è va li ɓɔɗɔ maaɗolozu ga sie velei,
è va bali la ɓɔɗɔ luɗɔ ɗa-eteai zu.
- 26 Mina ɗe naati saama, niiti ta ɗe ga zeelagaiti,
ziingao faa zu, ta kuye zeɗe vaa zu.§
- 27 Mazɔɔɔ ni ani la è ya, è va sala,
ta è ɓɔɗɔ vetei ɗula è ya, è laazu ga.
- 28 Mina kwɛpelema vɔɔzaɗagi zeɗe daazu,
nii è-mɛmɛwolani ti daani.

† 22:14 Weɛ vɛti: 2:16; 5:3, 5; 6:24; 7:5. ‡ 22:20 puusavago: Nii wola la ɗoleni Eɓulu wooi zu. Tati pelei taɗili ɓalaa ka ga niiti: mounpa, ɓaa niiti ti wola vagai. § 22:26 Weɛ 6:1 zu, ta suɗulazuve.

29 Ni da zunui ta g'aana g'igi ma ná-botii zu,
toɔa zoo é botii g'e masagiti be,
é mina ye naati saama, niiti ti la ga sɔbelama nu.

23

1 Ni da g'ena zeini daami wosuwe tabali g'a,
wa unfema nui ta, dama ga ná-fai.*

2 Ta g'ula da-vului la,
ni è g'ulukpuge.

3 Mina daamiani pagɔiti nɔ vete,
tanisu ta feezu è ya kisie nɔi maazu.

4 Mina bɔgɔ bɔlɔ ga è bete vai,
g'e vɔlɔ ma g'isiei va.†

5 E g'ezu nɔ, è g'aazulo naavoloi va, tɔun é bega ga nele,
mazɔlɔ toɔa kovogiti tosu bɔgɔ va, é g'ove, é li g'oozama, ege kogei é geezuwe.

6 A mina bɔ daamiani ma, wa nui é ga ziiɔdɔgɔ nui,
è g'aazu mina g'ula daamiani pagɔiti ba.

7 Mazɔlɔ nui ve kpegai na ga deve, é g'e ma: «Laami, è bɔle.»
Kele gaamai zu, é la è vɔ ziimave.

8 Da unpili ga ma buɔgai è miai,
woo neɛnɛgiti è ti wogai, ti la mɔ faa vaa.

9 Mina bɔe faagaaɔaalala nui vɔ,
toɔa è bɔe woo vɔgɔiti baag'ula.

10 Mina kwɛpelema vɔlɔzaɔɔagi maavalibo,
è va wɔin ga è podointi ta-yooi zege.‡

11 Tɔzei ti maalobo nu wola g'a ná,
GALA bɔgɔi g'a ti maalobo è laalɔgɔma.

12 Yiilɔ maag'oloi wu, è sɔlɔsu,
è woilo faag'wɛgi ma g'alagi ma, é wosu ga de.

13 Mina ineine ga è-loin maag'olo vai,
ane ni da doɔazu ga kpakɔ ne tiegɔ, é la zaa.

14 Naa g'a zoo é kaka faiti kpude maazu,
niiti ta la g'e ga undaavili faa.

15 Dɔun zunu, ni da g'ilina g'imalai va ga è-yii pe,
nà koozunee wola zɔlɔ naa zu.

16 Siegi zu è bɔezu la ga gaamai,
toɔa bè ga koozunee wola.

17 Mina g'aazuɔg'ula faa nɔu g'e nuiti ba,
kele yeenape g'olo Gɔogɔ GALAGI ve.

18 Mazɔlɔ da velela velei zɔlɔ,
da-g'itogi la g'olog'ologa.

* **23:1** dama ga ná-fai: Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: dama ga nii é è-gakalave. † **23:4** Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: g'e ga kelegele nu è kwɛpelezu. ‡ **23:10** Wele veti: 15:25; 22:28; TSV 19:14.

19 Woilo gòo ma ga pagò, dònun zunu, è gɛ ga gɛma nu,
è yivile soke pelei va.

20 Mina vile dɔɔ bɔle nuiti polu,
baa naati niiti ti bɔgɔ veezu daamii nɛnɛgiti zea.

21 Mazɔɔɔ dɔɔ bɔle nuiti, ta gɔlukpu nuiti, ta da gaabɛla nimizai zu,
niimɛni wo nuiti balaa, nà tago vena, ti bɔgɔ maagɛli ga sege zagaiti.

22 Woilo è-gɛɛ wooi ma, nii é è zɔɔɔga,
mina è-lee vɛlevɛɛ, siɛgi zu é vɔɔzagaɛsu da.

23 Gaamai gaizie, ta gɛmalai, ta kalagi, ta faawuuzumagi,
mina ti zugologolo.

24 Telebo nui kɛɛgɛ ga da gɛ koozunɛi zu gɔ,
undaanɛ nu ga ga naa, nii é gɛma loun zunui zɔɔɔsu.

25 E-gɛɛ ta è-lee ti gɔozunɛ è ma,
naama undaanɛi gɛ ga anzanui naa nɔnɔ, nii é è zɔɔɔga eteai zu.

26 Dònun zunu, la nònun da,
è sɛ vɛlei wuuzumɔ.

27 Mazɔɔɔ kologolo anzanui ga ga zegɛzagai sugoozaai,
wɛɛnzie anzanui ga ga kɔɔyɛgɛi sulɔɔɔi. §

28 Toɔa da pele bɔungi wo, egɛ toosu nu,
toɔa da zunu mɔinmɔin kɛ ga woovalada nu.

29 Bɛ ga é kpeei loozu ga: «Ee, dèe, mɔanɔgɔa»?
Bɛ ga kpɔɛ wafuungiti ti losu ba, maa da wana un ge la ba?
Bɛ ga gaazugɛzɛiti kpɔɔɔi su?

30 Naati, niiti ti lɛbisu dɔɔ bɔlezuvɛ,
tei ti dɔɔ zupuiti kpɔlezu.*

31 Mina wɛɛ dɔɔi va pelei va,
é nɛsu, é da volo vɛɛɛi zu, é da yei vaa.

32 Toɔa da gaabɛla ga, é nui ni egɛ kaalii,
é nu wo egɛ kpokpo ganii ma wanai ba.

33 E-gaazuvɛ ga faa gɛligiti ka,
è-gɛgi ta è-laawooiti ta zupu. †

34 Toɔa gɛ è gɛsu, egɛ da gɛ laani kpolodɛi zaamavɛ,
egɛ bato zu nui, é zelɛni ga ma wului, fiile wolai da niikpi.

35 E da gɛ ma: «Ta dɔgazu, gaa la wanazu ga ze,
ti poolɛni ga kpakɔi, gè la gaaɔaani!
Nà wuunsu yeɛɛ? Kɛni gè ani zɔɔɔ, nii nà kpɔle mɔnɔ!»

24

1 Mina gaazugula faa nɔu gɛ nuiti ba,
mina wɔin ga ta-ziepolui.

2 Mazɔɔɔ ta-gɛisɛi ga nɔ ga ti sugologolo,
ti da bɔɛ, é vile faa nɔi va, ti vaazu kɛɛzu.

3 Pɛɛi ga da lo ga gɛmalai,
kelegɛlegi ga a da sapezie.

4 Faagwɛgi ga a da buuvɛti daave ga
ani vagɛiti ti vizɔgai.

§ 23:27 Wɛɛ vɛ: 5:5. * 23:30 Wɛɛ 9:2 zu, ta sugulazuvɛ. † 23:33 Wɛɛ vɛ: 6:10-11.

⁵ Zunui ɔ̄igi ma, toɔa ga zunui suzeelii,
zɔi faaɔwɛgi zea, ta ɔ̄a da bo sebei va.

⁶ Mazɔɔ faazeikpasu vagɔi ɔ̄a da zoo è kɔɔi ɔ̄o la,
tene bo nuiti ta-mɔin ɔ̄a kizogi a da zɔɔɔ su.

⁷ ɔ̄imalala nui la zooga é va ɔ̄ima vaiti gaaga.
Naa ɔ̄a é ba, keni é da maage kpɔ, ta ɔ̄ena taa vaiti devea.

⁸ Zɔi ná-kisiei ga é faa ɔ̄oi ɔ̄e,
naa laa ɔ̄a ɔ̄e ga tɔɔɔ ɔ̄ologolo kalamɔin.

⁹ ɔ̄imalala nui ná-kidafaawui ɔ̄a ga kotoi,
ɔ̄eɔɔɔɔɔɔ nui maayoseɔ̄e nuɔ̄useiti be.

¹⁰ Da ɔ̄otevena kpɔɔi ma ziegi zu,
è-zɛbei maa ɔ̄a velevɛ!

¹¹ Naati unɔɔ, niiti ti liizu ga tiye ga ti ti lo saai zu,
naati kizo, niiti ti liizu ga tiye kazemazu, ga ti ti vaa.

¹² Mina ɔ̄e ma: «Ee, gè la ɔ̄ea suɔ̄wɛ!»
GALA nii é fai pe kwɛɛ, nii é ɔ̄ɛɛzu è-yiimave,
naa la zɔɔɔzuɔ̄wɛɛ baa?
Ungo, zɔi é è-yenvui makesu, naa kwɛɛ,
toɔa ɛɛ gilagilagi zala, eɔ̄evelei ná-kɛɛwotiiti ti la.

¹³ Dòun zunu, kɔin gulɔi ɔ̄mɔ, mazɔɔ kɔin gulɔi vage,
ma ɔ̄emigi ɔ̄a nɛɛ è-laave.

¹⁴ ɔ̄itoo su, ga ɔ̄imalai vage da-eteai ma vaa ma.
Ni da zoona è zie la, da zoo è ɔ̄oozune veleva velei,
da-ɔ̄itogi la ɔ̄ologologa.

¹⁵ Mina woya lo telebo nui ná-pelei ma, ga faa ɔ̄ou,
mina seizuve ɔ̄ologolo.

¹⁶ Mazɔɔ anɛ ni telebo nui loo la ɔ̄a ɔ̄ɛɛzu lofela, toɔa wuzegɛ,
kele faa ɔ̄ou ɔ̄e nuiti su ɔ̄a da bezegele ga maanɔɔi.

¹⁷ Mina ɔ̄oozune ni è zili nui a loona,
ni a loona kpɔɔi zu, mina kua wo ga koozuneɛi.

¹⁸ ɔ̄ooɔ̄o GALAGI ɔ̄a naa ɔ̄a ga wanama vaa,
é la mɔ yiigaawana ma.

¹⁹ Mina yiigaawana naati ta-vaa zu, niiti ti faa ɔ̄oi ɔ̄ɛɛzu,
mina ɔ̄aazuɔ̄ula faa ɔ̄ou ɔ̄e nuiti ba.

²⁰ Mazɔɔ kulanuma la naati tuɔɔ, niiti ti faa ɔ̄oi ɔ̄ɛɛzu,
ti-yenvui ɔ̄a za eɔ̄e lanboi.

²¹ Dòun zunu, unfe ɔ̄ooɔ̄o GALAGI ma ta masagi.
Mina vɔɔkpɔ naati ba, niiti ti pɔ ga ti fai pe falibo.*

²² Mazɔɔ ti ɔ̄ologolo fai ɔ̄a ɔ̄ula ti viliba,
be ɔ̄a é kpɔɔi ɔ̄wɛɛ, nii ɔ̄ooɔ̄o GALAGI ta masagi, vaazu seizu ti ma?

ɔ̄ima nuiti ta-lenɛgi taɔ̄iligaa

* **24:21** niiti ti pɔ ga ti fai pe falibo: Tati pelei taɔ̄ili balaa ka ga nii: niiti ti ga loɔ ba nuiti.

23 Wεε nii ɔa ɔima nuiti ti boga mɔnɔ.

Topolui ɔa ga faa ɔoi tukpɔi ɔaalevezuεε.

24 Ni tukpɔɔaaleve nui a ɔena faa ɔou ɔε nui ma:

«Sɔ ge la è va,»

nubuseiti ta foovo, ziiti ti yiiɔaawana ma.

25 Keε tama zɔiti ti faa ɔou ɔε nui veelalazu,
naati ta ɔε gaane zu, tuya ɔa loo ti ve, é ɔε ga ta-undaaεε.

26 Gooɔaavotegi é veezu ga gaamai,
naa ɔa ga boɔlalai ma voogi.

27 Aisa è va ɔa-velei lo,
keni è etea vele wotiiti ke de,
è ɔa-balagi ɔεvele βεε, é zoloo molo levei ma.

28 Mina zeele woo wo fuun è-zeiɔɔɔi laalɔɔma,
mina nu yaava ga è-laawooi.

29 Mina ɔε ma: «Nà sosu, eɔεvelei é sɔni da,
nà seizu zunu tei zea, eɔεvelei é keni la ga ze.»

30 Gè leveni ɔaka nui ta ná-kpala kpelamaυε,
ɔimalala nui ná-leezen belei laave.

31 Wεε, kpolo ɔaingiti ta gui ɔiti ti ɔeni vɔnɔsu ná pe,
sigigi é ɔeni ma ga sasai, naa woloni.

32 Gè naa ɔaai ma, gè tɔzeini ga ɔigaizie,
nii gè peteni, ɔigi gè solɔni naa ma, é ɔeni ga:

33 è lago ɔi nɔ, è lago ɔaazuυεε ma fɔin nɔ,
è zaamale, è yeeiti da βɔɔ ma.

34 Naama ziegi zu, baladai ɔa na va è vɔ, eɔε nui é ɔulazu è viliba,
maanɔɔi ɔula è viliba eɔε toosu nui.

Salɔmɔn ná-tene faalaalii taɔiligaani

25

1 Wεε Salɔmɔn ná-tene faalaalii tanigaani ba mɔnɔ, niiti Zuda masagi Ezeekiasε ná-nuiti ti ti ɔaalεni ba.*

2 Ada GALA deɔbuzu tɔzei dɔɔɔfuzu vaiti ba, é ti ɔεεzu,
ada masagiti deɔbuzu siegi zu ti ta-wotiiti kulazu la keɔma.

3 Ade la kwεε, geei wuzεgeυε é ɔwε mini, ɔaa mini ɔa zoi ɔomave ɔwεgai ná.
Ade la zooga, de va masagiti ta-ɔisieiiti kwεε balaa.

4 Ni nu a wali ɔaei ma nɔɔiti kulana ba,
ɔain bo nui ɔa kpetε ga anɔnaka.

5 Ni nu a faa ɔou ɔε nuiti kpεεna masagi maaɔoolii zu,
toɔa ná-zobogi wɔɔɔ, a ɔena telebodai ɔεa.

6 Mina βɔɔ wɔɔɔ masagi ɔaazu,
mina ze i nu wolaiti seizuυε.†

7 Mazɔɔɔ fizɔge ti ɔε ma: «Va è ze i unfema zeizuυε,»
ti va li è unfesu nu wolaiti gaazu.

8 Nii ɔa ka, naa mina ɔε ga zaɔu, è va suvilε ga nu loliga tukpɔɔaalevezu.
Ni nui naa βɔε velei a è unfena, leeni ɔa ɔa ke?

* 25:1 Wεε seυei loozeizuυε. † 25:6 Wεε υε: Luk 14:8-10.

- 9 Ni kpɔɛ a ɣena wo yɔɔzɔ wa è-zeiɔɔɔi, a gaagɔla ba wa to, keɛ mina taɣili ná-dɔɔɔzɔ vaa ɣula keɛzɔ.
- 10 Tɔɔzei a menina, toɣa è vooɔmu, è-lɔɔɔi ɣa ɣologolo eyɛsu ɣɔ.‡
- 11 Kpɔɛi maabɛɛɛai ga pagɔ, naa wola vage, eɣɛ zanu sɔɔlai, maagɔliai ga wali ɣaei.
- 12 Zɔi é woilosu ɣima nui ná-tene gooi ma ga pagɔ, toɣa be ga zanu balaɣaegi ɣeɛvele, ta zanu kitei ma ɣɔbu anigi.
- 13 Molo leve voloi ma liegi zu, zie lei ɣa da ɣe ga nu yiilei ganii. Zekana, gooɣɣila keelai a zɛɣena ná-siei ma, toɣa da maligii yiilei.
- 14 Nui é wasosu ga faanɛɛ ɣeɛ vai, tama é la keɛzɔ, kulavɛ ga tonai, nii é maaluai, keɛ é la vaazu.
- 15 Maabɔungɔi ɣa nu a da vɔni da kundigii ma, woo nɛɛnɛgi balaa ɣa da nu ɣaei wolo.
- 16 Da kɔin gulɔi ɣaana, kɔmɔ nɔ ga è-ma lieɔi, mazɔɔɔ ni da gola ɣɔmɔna, da unpili da.
- 17 Mina da ga laali è-zeiɔɔɔi ma valafala, ni naa laade, toɣa bɔɔ ga da-vai, è wɔinzeɣe ma.
- 18 Nui a zɛɛ zeele wooi wona, seiɔɔɔi laalɔɔɔma, gaawanavɛ gulu bakɔ wolai ná-dɔɔɔi va, ta boɣa zɔkpɔi, ta mɛɛn ɣaazɔɔbagi.
- 19 E ɣito yaava nui va, kidaavili foloi, keɛvɛ eɣɛ da ɣe daami wosu ga è-ɔiigai, é niikpɛisu, baa è zizi è-ɣɔɔɔi ma, é balizu.
- 20 E guyei loo nui vɛ, nii ziizoolɛzɔ, keɛvɛ eɣɛ da ɣe ná-seɣei ɣulazu kɔba kɔɔɛ voloi, baa è zie bodai vu seɣe ɣaei ma.
- 21 Ni pului ɣa è zili nui ma, daamianigi ve zea, é mi, ni kpɔɔle wɔin ɣa ma, ziei ve zea, é bɔɔle. §
- 22 Mazɔɔɔ abulekaiti kana è puuzɔ unnavɛ, ɣɔɔɔɔ GALAGI ɣa è ɣɔnɔ fe.
- 23 Lekpɛmavɛ nu ɣovɛzɔ vɛle viilei ɣa da va ga tonai, kpɔɛzɔɣula mɔinmɔingɔi ɣa da va ga zɔiti ta-yiiɣaawanai.
- 24 Fizɔɣɛ nu zeɛ fiile zosuvɛ sokogi zu peɛ ɣɔmavɛ, wo va li bɔsu zeizu ma, wa kpɔɛleɛve anzanui.
- 25 Keela woo vagei é vaazu, é zeɣe ɣoozama, naa ɣeɛvɛ eɣɛ zie lei, nii da fe nui ya, kpɔɔle wɔin ma gola.
- 26 Telebo nui é bɔɔɔ yɛsu ná, faa ɔɔu ɣe nui ɣaazumaayiki ma, naa ɣeɛvɛ eɣɛ zieungɔi kpɔɔɔi, baa zeide goi kɔzɔai.
- 27 E la vani ga nu kɔin gulɔi ɣɔmɔ ga gola, baa è va lebiyai ɣaizie bɔɔɔ vɛ ga gola.*
- 28 Taa wolai maagɔkɔ zobo ge la ná, zekana zunui la, nii é la zooga vɔnisu ná-ziiɣaawanai ma.

26

- 1 Lebiyai wola la zolooni ɣimalala nui ma, eɣɛvelei kɔɔɛ vukɔi, naa la zolooni da foɣoi ma, ta tonai nii é vaazu molo leve ziegi zu.*
- 2 Foovooi nii un ge la ba, é la faa vaa, keɛvɛ eɣɛ soologi é ɣovesu, baa seɛvɛvɛgoi é ɣovesu, ti la zeizu.

‡ 25:10 Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: è la mɔ zooga è va peɛ leve maawɔin wooiti tuɣɔ. § 25:21 Boge mɔnɔ Wɔl 12:20 zu. * 25:27 Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: keɛ nu faa ɔiingiti kala, naa ɣa fizɔɣai. * 26:1 E zo ɣainbogi ma, é li Latagi vɔ, tona maanɛa la da ga vu Izelayeɛle yooi zu.

- 3 Kpakɔi βeteβe sooi laalɔɔma, kalafei ɔe ga soovalegi nɔnɔ,
 kpakɔi ɔe ga ɔimalala nui zaamaβe nɔnɔ.
- 4 Mina ɔimalala nui wooɔaavote ga ná-ɔimalalai ɔevele,
 è va ɔe ga tɔun kevele da βɔɔɔi.
- 5 ɔimalala nui wooɔaavote, é zoloo ná-ɔimalalai ma,
 a va ɔisiɛ ga toɔa ga ɔima nu.
- 6 Zɔi é keela woo ɔalivaazu ɔimalala nui ma,
 naa ɔa ɔɔɔɔiti tevezu ga, ta toɔa gaazuvile vaa mɔinmɔin sei luɔɔ.
- 7 Uelei meɔeɔe nui ɔɔɔɔiti ti zu la yɔɔɔe,
 vele ɔana zeβe la la faalaalii ya, nii ɔimalala nui bosu.
- 8 ɔimalala nui maamuse vai ɔeeβe eɔe
 nu a va li kɔtui ɔilizu feleβelegi va.
- 9 ɔaingi é zoni dɔɔzo nui ya,
 vele ɔana faalaalii la ɔimalala nui laave.
- 10 Uelei kpɛɛin vili nui la, é nuβusei kpɛin maawanazu,
 pele ɔana naama nui la, nii é ɔimalala nui zeɔezu botiɔe vai ma, βaa teβeteβe
 nuiti.
- 11 Eɔevelei gilei a da ɔale da ma, ná-unpiligi ma,[†]
 zekana é la ga ɔimalala nui, é ɔalesu ma ná-ɔimalalai ma.
- 12 Da nu ɔaana daai da ga gola ɔeɔeɔeɔe,
 ɔimalala nui ná-fai ɔa vizɔ ná-fai va.
- 13 Naka nui ɔa da ɔe ma: «Zalai ɔa pelei zu,
 sua nɔi ɔa zizezu taazuβe pelei zu!»
- 14 Eɔevelei kpɔgi a da lati da ná-sanieleiti ga,
 zekana naka nui a da lati da ná-betei zu.
- 15 Naka nui ɔa da yeelo daami anɔnakai zu,
 keɔe toɔa da ka ga kpɔlo vaa wola βe, é va dɔ laave.
- 16 Naka nui laave βɔɔɔ la ga ɔigi ɔa ma,
 é leve zunu lɔfela va, niiti ta zoo ti gooɔaavote fe ga keɔeɔeɔe.
- 17 E βɔɔɔ vili kpɔei ɔa, nii é la loni è va,
 keβe eɔe gilei a ye levesu, è so goii va.
- 18 Eɔe titi nui é abuleβegiti pilisu,
 ta meɛinti é da nuiti paa βɔɔɔ maɔɔoolii zu,
- 19 pele ɔana zunui naa la, nii é seiɔɔɔi yaavazu,
 naa voluma, é ɔe ma: «Soleya vaa nɔ βe.»
- 20 Kovi valagi ɔa da abui za,
 siɛgi zu ne fele ge la ná la, kpɔei ɔaa ɔa da yei.
- 21 Tiɔii ɔa da abulekai ve, kovii abui ɔaazo,
 kpɔeβe zunui ɔa da kpɔei ɔaazule.
- 22 Famai ɔeeβe eɔe daamiani neɛneɔgi,
 toɔa da yei, eyɛsu é zeeli nui yiimave.
- 23 Wali ɔaei peai penɛi maazu,
 vele ɔana kpɔe neɛneɔgiti ti la, ti nui yiimave ma vaa nɔiti maalɔɔɔfuzu.
- 24 Nui wɔinzeɔemai daavegai, toɔa da maalɔɔɔ ga laawooiti,
 é da yaavaiti kpɛte ɔoozu.
- 25 Ni a ɔena kpɔe vagoiti boga, mina la da,
 mazɔɔɔ ná-kisiɛiti sulaaveɔe ga faa nɔi.
- 26 Keɔeɔeɔe gola ná-wɔinzeɔemai lɔɔɔu vai zu,
 keɔe nuβusei pe ge bega ga ná-sunɔi ɔweɛ.
- 27 Zɔi a zeɔei wɔ, tɔ βɔɔɔ ɔa loo su,

[†] 26:11 Boge mɔnɔ 2Pi 2:22 zu.

zɔi a kɔtɔi ɣilikilina, toɣa loo tɔ bɔɣɔi nɔ ma vɔlu.
 28 E nui ta maawana ga zεευεεmai, naa ɣa ga è zili la.
 Wooveledai ma bɔei wo fai ɣa da va ga faa zugologologi.

27

- 1 Mina ɣɔmazei ga nii a ɣε lina,
 mazɔlɔɔ è la naa ɣwεε, nii é ɣεεzu za.*
- 2 E-laave mina è maamuse, nu ɣiligiti zε ná, ti kε.
 Nu ɣiligi naa ɣε, da bɔɣɔi è-laave mina kε.
- 3 Kɔtɔi wuiυε, naɣaegi wuɣegi wui,
 keλε ziiɣaawanai ɣimalala nui buzeɣezu, naa wuiυε ti felegɔ pε ba.
- 4 Ziiɣaawanai ɣɔυε, ziiɣulagi ɣeeɣaaɔa,
 keλε bε ɣa a lo toloi luɣɔ?
- 5 Fizɔɣε è zeli lo nui ma kelei zu,
 è va maagε kpɔ bɔla vai ma.
- 6 Nu wɔlai ná-zelilomai, ɣa ná-woɣεɣiladai lεεzu,
 nu zili nui è nεεε vai, naa ɣa ga yaava vaa nɔ.
- 7 Zifɔ nui ɣa da ɣελε kɔin gulɔi va,
 pulu nui ɣa da ani wanai ɣa ga ɣεmige.
- 8 Siezie nui maa ɣa ɣoozana seizυε va,
 keυε eɣε wɔnii maagoozaai ná-dagagi va.
- 9 Gulɔi ta gulɔ maku nεεεgi, ta da nu yiiɣaanε,
 bɔla vai ná-gaanεei ɣa da koozunεei ve nu ya, é leve da bɔɣɔ ενεkegi va.
- 10 Mina betεve è-wɔlaiti ba, ta è-ɣεε bɔlaiti.
 Ni da ɣena faaɔaagi zu, mina bize, è va li è-ɣεεloin υɔ bε,
 mazɔlɔɔ sie mɔinmɔin su, è-zeiɣɔɣɔi maaɔuɣaai è va, naa vizɔɣε é leve è-ɣεεloin
 va, maagoozaai è va.
- 11 Zie ga ɣimalai dɔun zunu, ziimavε laa ɣa ve ga koozunεei,
 nà zoo gè naati goɣaavote, niiti ti vaazu mà.
- 12 ɣima nui a faaɔaagi ɣaana, é da va, toɣa da lɔɣu.
 Nui nii é la de faa mɔinmɔin kwεε, naa ɣa da li nɔ ga yiima velei, eyεsu é suboloi
 ɣɔmɔ.
- 13 Ni nui ta a bɔɣɔ ɣena ga zeelaga è υɔ bε, é vile nui ta ná-kuye vaa va, nii è la
 kwεε,
 ná-seɣei zeɣe ga kpɔunmai, nui naa ná-faa zu, nii è la kwεε.
- 14 Ni nui ta a tuya loona seiɣɔɣɔi υε, é woɣula la sobuzobui,
 toɣa leve bε ga foovooi.
- 15 Kpɔεleυε anzanui ɣεευε eɣε ziei, é vilesu peinpein,
 maa la levezu tonai va voloi.
- 16 Da wɔinna ga è gaabε, keυε eɣε da ɣε fiilei zosu ga yeei,
 ɣaa è gulɔi υυ yeavε ga è make.
- 17 Kɔlui ɣa da kɔlui ɣaali,
 nui ɣigi ɣaazu ɣa da zeɣe ma, seiɣɔɣɔi ná-siepolui υɔ.
- 18 Zɔi é welezu kooleɣoole gului ma, toɣa ma waai ta mi,
 zɔi é maligii makesu, toɣa lεbiya zɔlɔɔ.
- 19 Ulei nu bɔɣɔ ɣaazuυε ɣaazu la ziei wu,
 vele ɣana nu ɣigi a da è-vaagfulabai lεε la.
- 20 Gɔvεalaazu ta undaavili zeɣezagai ti zula la vega,
 zekana é la, nuɔusei yiimai laa la zeelia pε.
- 21 Zanugi ta wali ɣaeiti, ta da υευε abui ɣa,

* 27:1 Wελε υε: Zak 4:13-16.

kele nui lukpɔi ɔaa ɔa levezu, é zoloo daaseigi ma.

²² Anɛɛ ni da ɔimalala nui zigazu kodai zu ga etei, eɔevelei nu a da kpazii zija la,
è la zooga è va ná-titigi ɔula ba.

²³ Da-loganiiti gilagilagi ɔevelei ɔwɛɛ ga pagɔ,
ɔaaba gola da-logani bulugiti ma.

²⁴ Mazɔɔɔ kpɛɛi la zeeyɛga ma eyesu ɔɔ,
masa bɔɔɔgi la yɛga nu unba yeenɔpɛ.

²⁵ Siɛgi zu è tufa vɔɔi levezu la,[†] tufa undui ɔa da wuzɛɔe,
gizeiti ma lufaiti gaa ɔa lɛ ba,

²⁶ da-vaalagiti maaleɔaiti ta ɔe ga è maagili zɔɔlaiti,
boliiti ta ɔe ga da-balagi ɔeya aniiti,

²⁷ boliiti ta-niimi dei maanɛɛvɛ, é kula ɔe ga è-laamianigi,
wa da-velɛyɛɔe, ta da-wotigɛ anzanuiti maavaiti.

28

¹ Faa ɔɔu ɔe nui ɔa da bize, anɛɛ ni nu la kpɛɛzu,
kitogi ɔa telebo nuiti zea, eɔe zala bokpagi.

² Siɛgi zu kpakagi la zooi zu, kundigila ɔaizie nuiti ta da mɔin.
Kele kundigii a zeina, kelegelegai é ɔala, faiti ta da zie ga pagɔ.

³ Zunui é ga bala nui, é maawɔin nuiti maanɔɔɔzu,
toɔa ga faa zuɔologolo tonai, é pului loozu.

⁴ Niiti ti ɔelezu GALA ná-tɔgi va, naati ta da faa ɔɔu ɔe nuiti maamuse,
kele niiti ti ɔolozu tɔgi vɛ, naati ta da laale ti wu.

⁵ Niiti ti bɔɔɔ veezu faa ɔɔi ya, naati ti la sɔle fai tanɔpɛ gaagɔazu,
kele niiti ti bɔɔɔ ɔilizu ɔɔɔɔɔ GALAGI va, naati ta da faiti pɛ gaagɔ.

⁶ Fizɔge nu ɔe ga bala nui, è da zie sɔledai zu,
è va li ɔɛɛzu ga kpɛɛ nui, nii sie velei ga wooveledai.

⁷ Zɔi é ɔolozu GALA ná-tɔgi vɛ, doun zunu ɔana kelegelegai,
kele zɔi é vilɛsu tuva vele ɔɔu nuiti polu, naa ɔa da va ga unfegi keɛɔe vɔ.

⁸ Zɔi é ná-sɔɔɔgi maamɔinzu ga talama walii, nii datevegai,^{*}
naa ɔa sɔɔɔgi ɔaalɛɛzu ba naa vɛ, nii a maawɔin nuiti maawɔingɔ.

⁹ Ni nu a voluavena, ga é mina woilo GALA ná-tɔ gooi ma,
ná-GALA falii wɔin ɔa zeɔe GALA ma.

¹⁰ Zɔi é telebo nuiti kakasu, é ti vile pele ɔɔi ma,
toɔa loo zeɔe zu, nii é bɔai.

Kele niiti ti ziezɔu ga sɔledai, undaanɛɛi ɔa naati tuɔɔ.

¹¹ Kpɛɛ nui ɔelegelegɛ bɔɔɔ nɔ ɔaazu,
kele bala nui kelegelegai, naa ɔa zoo é poluɔula.

¹² Siɛgi zu telebo nuiti ti kundigilai zɔɔɔsu da, lɛbiya ɔa da ɔe lee ɛɛ pɛ bɛ.
Kele siɛgi zu nu ɔɔiti ti wuzɛɔe zu la, ɛɛ ka da lɔɔɔ.

¹³ Zɔi é ná-tɔ kolɔɔlogiti dɔɔɔfuzu, naa la ɔula bɔɔɔ numa,
kele GALA ka da naa zuvaayɛ, zɔi é laazu zɔ ga é ɔele ti va.

¹⁴ Undaanɛɛ nu ɔa ga naama nui, nii yeenɔpɛ é luazu faa ɔɔi ɔe vai va,
kele zɔi é ɔikpaazu, é da faa ɔɔi ɔe, naa ɔa lɔ maanɔɔi zu.

¹⁵ Velei zalai la, é zikɔzu, ta file zuai pului ma,
vele ɔana faa ɔɔu ɔe nui la, nii é masadai ɔeɛzu nuɔuseiti unda, ti valagai.

¹⁶ Kundigii a valana ɔigi ma, toɔa da telebotalai wola ɔe,

[†] 27:25 E zo Gainbogi ma, é li A6ui vɔ. ^{*} 28:8 GALA ge tɔgi zeini naama vai ma. Wele ɛeti: Eɔz 22:45; Lev 25:35-37; TSV 23:20-21; Ezk 22:12.

kele zai é gɛlezu kakama ani mii vai va, toɔa da lebi kundigilai zu.

17 Nui nii nu vaa vai ziimaɔe, toɔa da bizɛ ga lia ná-kabayegɛi vɔ pelei, nu nɔpe ge mina pele besa tuɔɔ.

18 Nu-o-nu nii siɛ velei zɔlegai, naa ɔa kizogi zɔlɔɔ, kele sɔletala nui, é pele zuɔili felegɔi ziezɔ, toɔa loo gila su.

19 Zai a tii gɛɛzu ná-zooi ma, naa ɔa laamianigi zɔlɔɔ, kele zai é vilesu fuun faiti polu, naa ɔnɔngi ɔa gɛ ga daanɔɔwogi.

20 Nui é ga lada nui, zee laa ɔa ve ga tuyai, kele zai é wɔinni é bɛte ga gaazuvilei, maanɔɔi la voola ba.

21 E la vizɔni ga nu zeelɔzɔɔzui gɛ nuɔuseiti zɔɔzu, anɛ naa ve, nui ɔa zoosu é faa ɔai gɛ bulu buɔai zɔlɔɔ fai zu.

22 Zunui é ga gaazuɔulapɔ nui, toɔa da kpɛte ɔaizie ga gaazuvilei, toɔa da yeema ga baladai ɔa vaazu pɔ.

23 Zai é zeli losu seɔnɔɔi ma, gaabelasu naa ɔa da ná-faanɛi wuuɔwɛɛ, é leve zai va é maamusei wosu ga nɛgi.

24 Nu-o-nu é kaazu ga faa ɔau laade, ga é keɛgɛ ta dee maavo, é la vizɔni toosu nu va.

25 Zunui nii sɔlɔɔgi la ziileida, toɔa da kpɔe wuzegɛ, kele zai é bɔɔɔ ɔalivaazu Gɔɔɔ GALAGI ma, toɔa gɛ anii pe su nɔ yaɔaba.

26 Dei é laazu da-ɔigaizieiti nɔ la, da ga ɔimalala nu, kele zai é ziezɔ ga ɔimalai, faaɔaagiti ta voola ba.

27 Zai é faanɛi gɛɛzu bala nuiti bɛ, é la yɛga kpala zu, kele zai é ɔaazuveɛzu ma, seɔnɔɔi ná-kpɔlɔi luɔɔ, toɔa foovoo mɔinmɔin sɔlɔɔ.

28 Siɛgi zu faa ɔau gɛ nuiti ti zeizu la kundigilai zu, ɛɛ pe ka da lɔɔɔ, kele siɛgi zu ti loozu bu la, telebo nui ma mɔinmɔin ka da ɔula keɛma.

29

1 Zunui nii maanɛi ga zeli lo ma, é da ɔɔgi baa ga, toɔa ɔologolo ga kulafilibai, sosu la ɔaa.

2 Telebo nuiti ta mɔinna, nuɔuseiti koozu ɔa da nɛ, kele nu ɔaiti ta zeina kundigilai zu, nuɔuseiti ta da kpalagi wo.

3 Zai é pɔ ga é zie ga ɔimalai, naa ɔa da keɛgɛ ɔoozune, kele zai é vilesu kologolo anzanuiti polu, naa ɔa da ná-naavoloiti kologolo.

4 Masagi ɔa da ná-zooi bɛte, siɛgi zu é ziezɔ la ga telebodai, kele a lobɛanii maalolina, toɔa naa ɔologolo.

5 Nui é bɔlɔlɔi tɛɛzu su, toɔa balii laazu kɔɔi wu.

6 Faa ɔau gɛ nuiti ta da gɛ ga kasoɔa nui, tiya bɔɔi ta-lɔ kologologiti faa zu, sɔle nuiti ta da pile sɔlɔɔ, ti ɔoozune.

7 Telebo nui naa ɔwɛɛ, nii maanɛi é gɛ bala nuiti bɛ, kele naama ɔi ge la faa ɔau gɛ nui ma.

8 Nɛɛɔulasu nuiti ta da kpɔe abui vili taa wolai zu, kele ɔima nuiti ta da ziiɔaawanai ɔaayei.

9 Ni ɔima nui ta ɔimalala nui ta ɔena tukpɔi ma, ɔimalala nui yiiɔaawanava, baa é nɛi wo, é la bɔlɔa.*

10 Nama vuu nuiti ta da telebo nui wɔinzege, kele sɔle nuiti ta da baa zenvui maazu.

11 ɔimalala nui ɔa da ná-ziiɔaawana vaiti kpein kula keɛma, kele ɔima nui ɔa da bɔɔɔ zo, é la nɔnɔiti kula keɛma.

12 Siɛgi zu kundigii woilosu da zɛɛ bɔɛiti ma,

* 29:9 Tati pelei taɔili balaa ka ga niiti: toɔa la nɔ yiiɔaawana, baa é nɛɛ, tama nu la bɛga pe.

niiti ti botii gɛɛzu zeewu, naati pe ta da ge ga woovalada nuiti.

¹³ Bala nui ta maanogɔ nui, ti boge faa gila ma:

Gɔogɔ GALAGI gaazuve veeve ti felego pe be, ga ti da wele la.

¹⁴ Masagi nii e zobobelala nuiti ta-lukpai gaalevezu ga gaamai, na-masadai ga da ye zea go.

¹⁵ Kpakai ta zelilomai, ta da gimalai ve,

kele zunu loungoi pilegai bogɔ yeema, toga da dee unfe.

¹⁶ Siegi zu nu noiti ti mainzu la, to kologologi zu ga da wolo,

kele telebo nuiti ta ge ga ta-loobui ma zeelei.

¹⁷ Ni da e-loun zunui maagolona, e la e yiizoolo vaa gea,

kele toga e yiilei ga gola.

¹⁸ Siegi zu GALA ge la kulakeloma wosu da, nubuseiti ta da eteai zie faazupui

zu.

Undaanee nu ga ga naama nui, nii naazu, e golozu GALA na-togi ve.

¹⁹ Nu la da ga botige nui maagolo ga kpaezudulai,

mazoloo anee ni toga naa gaagaazu, nii e wosu ma, e la goloa negeloin.

²⁰ Da nu gaana, e da boge, e la digaiizu,

nu ga gito gimalala nui va, e leve toun ba.

²¹ Ni nu a botige nui laanena na-nu niinelai zu,

toaga gaabela ga kololalai.†

²² Ziigula nui ga da kpaei leve,

zoi ziigulazu valafala, naa ga da to kologogiti ke.

²³ Wasogi ga da nui maayei,

kele bogomaayei ga da nui wolo.

²⁴ Zoi e yeezeizu unma nui wu, naa ga da bogɔ nimiza,

toozei e foovooi gwee, e naama nui laalogoma, nii e gelezu ga e mina va, e va

zeele wooi wo.‡

²⁵ Da gena lua nuiti ba, toga ga balii,

kele zoi e galivaazu Gɔogɔ GALAGI ma, naa yiileive.

²⁶ Ma mainmain ka na, ti da kpabai gaizie ta-gundigii ya,§

kele ese maalobo fai ga Gɔogɔ GALAGI ya.

²⁷ Telebotala nuiti wain ga da zege telebo nuiti ma,

sole nuiti maayosegeve faa noi ge nuiti be.

Aguul na-kpaeiti

30

¹ Yakee na-doun zunui Aguul na-kpaeiti.* Zunui nii na-deve woiti ti Itiyele na-faa ma. Itiyele na-faa ma, ta Ukale.

² Gaama ve, na ga gimalala nui, ge leve nubuseiti kpein ba, nubuse gelegelegi la zea.

³ Ge la gimalai galani,

ge la GALA Nadegai na-faagwegi gwee.†

⁴ Be ga e leni geegologi zu, GALA po be, e zege na, e yei?

† **29:21** Tati pelei tagili balaa ka ga nii: toga gaabela ga e bogɔ vete ga pele wu loun zunui gila. ‡ **29:24** Maanenei e wosu foovooi ba kelemave kpaun, ga ti soba nui gula keloma. Wele veti: Lev 5:1; TgN 17:2.

§ **29:26** ti da kpabai gaizie ta-gundigii ya: Tati pelei tagili balaa ka ga nii: ti po ga totugoi ti-wooi meni baa totugoi yeezei ti wu. * **30:1** Tanisu Aguul geni ga gima nui ta, egvelele Etan ta Geeman ti geni

la (1Ma 5:11). Yakee na-doun zunui Aguul na-kpaeiti: Tati pelei tagili balaa ka ga nii: Masa nui Yakee na-doun zunui Aguul na-kpaeiti. Ni naa ve tama, Aguul geni mu ga Isemayele mavofodai gila. Wele ve: Zen 25:13-14. † **30:3** Tati pelei tagili balaa ka ga niiti: kele ge nuiti ta-vaaagwegi gwee, baa tama ge la

nu nadegaiti ta-vaaagwegi gwee.

Be ga é fiilei zoga, é ye zea?
 Be ga é ziciti pua ná-segei la?
 Be ga é zoi gwegiti kpein daa?
 Daasei ka be, ná-doun zunui laasei ka be?
 Bo dee, ni è kwee!

5 GALA daawooi gilagilagi pe ka ga gaamai.
 Toja ga kogó zepégi naati be, niiti ti looguzu bu.
 6 Mina tanope da daawooiti ma,
 ni naa laade, toja è loja, è vete ga zee nu.

7 Gogó GALAGI, ná faa felegó valizu è ma,
 naati ke bè, aisa ná-eteai va be:
 8 màke, gè mina kpæ naka wo, baa zeeiti,
 mina kè ga bala nu, baa kpete nu wola.
 Naa ve zèa nò, nii fizogai mà, gè eteai zie.
 9 Mazobò anii pe ga vovana zèa, ná va lia gleezu è va,
 gè va ge ma: «Be ga é ga Gogó GALAGI?»
 Baa nu, maanogó a bina dà, gè bogó ge ga unma nu,
 gè baagula ná-GALAGI ma gana.

10 Mina va botige nu ma, maligii gaazu.
 E mina è voovo, da-vaagazagi ma gasoi ga la è unma.

11 Nui tanigaa ta ná, ta da ti-gee goto,
 ti la tuya loa ti-lee ve.
 12 Nui tanigaa ta ná, ti bogó gaazu ga ti nadege,
 tama, ti la gbani, ti va gula ta-gzoba vaiti su.
 13 Nui tanigaa ta ná, ti gaazuleai,
 ti da wele nui pe ba fawuu.
 14 Nui tanigaa ta ná, ti-niigaiti ti ga bogá zokpóiti,
 ti-balo gaeiti ti ga bogaiti, ti da maanogó nuiti mi,
 ti va nele, ti gula eteai zu,
 ti va bala nuiti suwugaaleve, ti gula nubuseiti saama.

15 Mooléi ná-doun anzanuiti ti fele, ti-laasei ka ga: Fe! Fe!
 Ani savagó ga ná, ti-yii la leida eyesu pe,
 eyesu pe ti la gea ma: «É kula gea.»
 16 Govealaazu, doun zolótala anzanui,
 zoi, nii zie la ga kpole wainzege ma,
 kele ti-naanisiei ga ná balaa, abui, nii é la gea ma: «É kula gea.»

17 Nui gaazuzeiti é neegulazu la keege zu, é da woozotalai ge ga dee,
 katudei ma galawaniiti ta ti gula su, kogé yivoiti ti ti mi.‡

18 Faa savagó ga ge la de gaagaani,
 kpudeai màazu:
 19 kogéi gove pelei geezuvé,
 kaalii bokpo pelei fasai ma,
 batoi ná-pelei kpolodei zaamave.
 Kele naanisiei balaa ga ná:

‡ 30:17 Nii voluve ga ga faanee wuugwetaala loun zunui ma vooimai la kaba zolobga, toja ye ná file waniiti be.

zunui zie velei é lo anzalopoi va.

²⁰ Wελε velei wεenzo anzanui a da ke la:
a yiima vaiti keena ziilei, é laamave bale,
é ge: «Gè la faa jɔu nɔpe keeni.»

²¹ Faa savago ga ná,
niiti ta da eteai niikpi, é la ziaa bu:

²² duɔi a zeina ga masagi,
ɔimalala nui a zobo sɔlɔna, é da ɔonɔgi zɔlɔ,
²³ anzanui keɛbai wogai da, naa a zeina zini be.
Kele naanisiei balaa ga ná:
duɔ anzanui é zeizu duɔ dee votogi zu.

²⁴ Sua naanigo ga ná eteai zu, ti wola loɔdai gola,
ane naa ve, ti wola ɔige dageleve:

²⁵ pupuiti, zεbe nɔpe ge la ti va,
kele ta da ti-ɔonɔgi gevele βete foɔoi,

²⁶ fasa woliiti, § zεbe la ti va,
kele ta da ti-vuuzuve βete fasaiti su,

²⁷ kotogiti, masa ge la ti unda,
ta da βɔɔɔ zeɔ su, ti ma bulugi da gɔla,

²⁸ kooloiti, niiti nu a da ti zo nɔ ga yeei,
ta da lo masagiti ta-masa peɛiti bu.

²⁹ Fuluani savago ga ná,
ti zie velei, ta ti maanee velei ga peɛte gani:

³⁰ zalai, nii ziilɔai é leve suaiti pe ba,
é la gɔla volu nu nɔpe be,

³¹ tee zinei,* nii a da gaalo kɔɔvɔlu valagiti ga, baa mu boli zinei.

Kele naanisiei balaa ga ná:
masagi é loni ná-kɔvɛbei untuɔɔ, ti da li.

³² Ni é ɔeni ga ɔimalala nui, è da waso,
baa ni é ɔeni kigaizie nɔiti bosu,†
za voluma, βɔɔɔ zo.

³³ Mazɔlɔ nɔnɔi loɔgai ga nu a da gulɔi zɔlɔ da,
sokpa loɔgai ga namai a da gɔla su,
ziiɔaawanai ɔaazuleai ga kpɔei a da gɔla su.

Tene gi é veeni masagi ya

31

¹ Masagi Lemuwele* laawooiti. Kalagiti dee ti woni da.

² Lee ga na bo è ma, dɔun zunu?

Lee ga na bo è ma, kɔozu loin?

Lee ga na bo è ma, dɔun zunu, gè minazegeni ga gè sɔlɔɔ?

§ **30:26** fasa woliiti: Naati ta ga tufa mi zua goiti, ta da moɔn volu gizeiti ma. Wεle balaa vɛti: Lev 11:5; Guy 104:18. * **30:31** tee zinei: Tati pelei taɔili balaa ka ga niiti: sooi, zaβei. † **30:32** Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: ni è tɔzeida ga kigaiziei woga. * **31:1** Lemuwele: Nu la masagi nii ɔwεε. Masagi Lemuwele laawooiti, kalagi niiti dee...: Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: Masa masagi Lemuwele laawooiti, niiti dee.... Ni naa ve tama, Lemuwele ɔeni mu ga Isemayele mavofodai gila. Wεle 30:1 zu, ta sugulazuve.

3 Mina è-zuvikèi ve anzanuiti zea,†
ta da-veleiti, naati zea, niiti ta da masagiti kaka.

4 E la zooloni masagiti ma, Lemuwele,
é la zooloni masagiti ma, ga ti va dɔɔi bɔle,
baa naati, niiti ti kundifilai gɛɛzu, ti va gaazulati gani bɔle.‡

5 Mazɔɔ a ti zona, ti mina yeema tɔgi laawooiti ma,
ta ti mina maawɔin nuiti ta-gaamai maavalibo.

6 Nu gaazulati kpɔle anii ve naa ya, nii undaa vaazu vilisu,
ta dɔɔi ve maawɔin nui ya.

7 E kpɔle, é yeema ná-baladai ma,
é mina gɛtoó ná-maanɔgɔi zu.

8 Laalao è bɔɛ, è naati maalobo, niiti ti la zooga ti va bɔɛ,
è naati kpein maalogi wo, niiti kelɛbai wogai ga tiye.

9 Laalao è bɔɛ, è tukpɔi gaaleve ga telebodai,
è maanɔgɔi nui maalobo ta bala nui.

Anzanu zɔbelamai ná-fai

10 Undaanɛɛ nu ga ga naa, nii a anzanu zɔbelamai zɔɔɔ,
tosuve wɔɔlɔve kɔbu ani vagɔiti sɔngɔi va.

11 Sinigi laave da,
ani vagɔ nɔpɛ ge la valaga ná-pelei wu.

12 E la da ga kazemazu vaa nɔpɛ kɛ ga sinigi,
keni faa vagɔi nɔ, sii ma voloiti pɛ su.

13 Toɔa da baala deɔai gaizie ta gezei,
é da boti gɛ ga zeeiti ga koozunɛɛi.

14 Eɔe yaagɔ batoi,
toɔa da zeɔe ga gɔnɔgi goozama.

15 Toɔa da wuzeɔe ga kpidiɔidigi,
é daamianigi ve ná-peleyeɔe ya,
é ná-deveiti fe ná-botigɛ anzanuiti zea.

16 E gɛisie kpalagi ta zu, é geya,
é leezen belei leve ba, ga ná-botii zulɔnɔgi.

17 Toɔa da botii gɛ ga suvikèi pɛ,
zea la valaga gɔ.

18 Toɔa pɛtesu ga zeavaiti su ga bɛɛzu,
toɔa da gaazuɔa, é da botii gɛ kpidii, abu zezei ga.

19 Toɔa da kenagi zo ga yeei, é da gezei bali,
é kena kpakui zo ga yeebeɔfai.

20 Zeei maalege maanɔgɔ nuiti ta-bɔba vai ma,
toɔa ga faanɛɛ gɛ nu bala nuiti bɛ.

21 E la lua kɔɔle va, é vile ná-pelei va,
tɔzei seɔe vagɔiti ta ti pɛ zea.

22 Toɔa da dasuzeɔeiti kpɛɛ tɔ bɔgɔi,
geze bɔi seɔeiti ta § zea.

23 Sinigi ga ga seizumaanɛɛgi ɛɛ pɛ ge kwɛɛ, ti da unfe ma,
tiya ga ta da ze i taa vaawo bosuɛti.

† **31:3** Nii ga bɔɛzu, é vile anza velei wu anzanu mɔinmɔingiti ba masa pelei wu, niiti ta la zoo ti masagi zeɔe sie vele va. Wele ɛti: 5:9-11; 1Ma 11:1; Nef 13:26. ‡ **31:4** Wele ɛti: 16:10, 12; Guy 72:1-4; TbN 10:16-17. § **31:22** geze bɔi seɔeiti ta: Seɔe zɔngɔ baaɔaagiti keni ga tiye, ti gɛni ga zobodai ma uoogi. Wele ɛti: 7:16; Zen 41:42.

24 Toɔa da segeiti fele, é da ti vɔdi,
é da saamaɔiligiti fe yaagoiti zea.

25 Zebɛi ta unfemai, ta be ga maagili zɔɔlai,
toɔa da nee laa gɔkama, a gɛna gɛsɛiaa velela vele vaiti su.

26 Toɔa da bɔe ga gɛmalai,
sooge kalagi wosu ga woogegɛladai.

27 Toɔa da wele fai kpein ma, é zɛzu ná-peleyeɛɛi wu,
é la loogoga botii va.

28 Ná-dointi ta da wuzegɛ, ti va ti da maamuse.
Maamuse vai gɛ da gɛ ga guyei sinigi la.

29 E gɛ ma: «Anzanui mɔinve, ti-losuɛti bɔɔɔai,
kele dɔun da, è budɛve ti pe maazu.»

30 Zaalai gɛ ga yaava ani, padai gɛ da leve,
kele anzanui é luazu Gɔogɔ GALAGI va, naa gɛ maanɛai ga é maamusei zɔɔɔ.

31 A kpɔɔɔzuɛ ma lɔnɔgi ve zea!

Wo maamuse vaiti bo, taazuɛ negelein é vile keɛwotiiti pe ba!

Misee Ná-Sευει Sευει Ιωζεigi

GALA goo wo nui Miseeni ka ti g̃eni ma ta GALA goo wo nui Ezayi, é n̄n̄o ma wotii g̃eni gaamai zu, é zo kona und̄ofela puunaanig̃oi (740) ma, é zeeli kona und̄ofelai (700) ma, aisa Yesu Kilista va z̄l̄o eteai zu. Ulei n̄o Ezayi k̄eni la, é b̄eni Zuda masadai zu nūbuseiti p̄o, sīgi zu naati ti g̃eni la kp̄ei maazu ta Asiili yooi zu zalavusuiti.

Misee b̄eni goom̄eni nuiti p̄e p̄o, ga ta-yooi, m̄oun ge la ma ga ta-laa wolai Zeeluzal̄eme, tōga vaazu zosu, ēf̄evelei é g̃eni la ga Samali, Izelaȳele ná-masadai ma laa wolai, é looni bu, é zo kona und̄ofela puufeleg̃o maazu feleg̃oi (722) ma, é zeeli kona und̄ofela puufeleg̃o maazu g̃ilagi (721) ma, aisa Yesu va z̄l̄o eteai zu. E ti looni g̃izu ga, faabaagi é vaazu, faa j̄oiti ti ti g̃eni, naa zūbolo g̃ana ti vaazu k̄m̄osu, m̄oun ge la ma m̄eε ga telebotala vaiti ti ti g̃eεzu ga b̄ōg̃o.

GALA goo wo nui g̃a p̄o ga, GALA ge faiti daazale, naa g̃ea ga ti vil̄ega laawu ta nu wolaiti, ta nūbuseiti ta-g̃undig̃i wolaiti, ta zobobe nu wolaiti, ta totug̃oiti, ta tukp̄ōgaaleve nuiti, ta zalāga g̃ula nuiti. E sakpegi wuzeg̃eni balaa GALA goo wo nuiti daal̄ōg̃oma, niiti ti g̃eni nūbuseiti kakasu ga minazege kp̄eiti, ti da g̃e ma, zobo ge la m̄o ná, faa n̄p̄e ge va valibo niima vaiti su.

Misee ná-t̄ene gooit̄i maavele ma, tōga p̄o ga z̄oiti ti woilosu gooi ma, ti g̃igaiz̄ie ti ziimazege pag̃o wo, ti g̃olo n̄o GALA ziimai v̄e, ti unfemai wo, ti z̄oiti n̄eε v̄e (6:8). Naama l̄ene gooit̄i ka GALA ná-kizo fai ma wooi wo fai vil̄eni polu, GALA ge vaazu k̄eεzu ga niine, velela velei ná-nūbuseiti b̄e.

Misee ná-s̄εv̄ei g̃ōg̃olog̃e keela woo feleg̃o ma, ti vil̄esu b̄ōg̃o volu, ti da g̃omi: GALA ka bosu ga tōga vaazu ná-nūbuseiti tukp̄ōgaalevezu, é ti maag̃olo (gaag̃w̄esu 1 é zeeli gaag̃w̄esu 3 ma, gaag̃w̄esu 6:1 é zeeli gaag̃w̄esu 7:7 ma), k̄eε é minazege b̄e balaa, ga tōga kizo (gaag̃w̄esu 4 é zeeli 5 ma, gaag̃w̄esu 7:8 é li gaag̃w̄esu 20), é ti v̄u su volu, é ti l̄o kundig̃i wu, nii a g̃ula Davide mavofodai zu (gaag̃w̄esu 5:1-4a).

¹ Wooiti ka ga niiti G̃ōg̃o GALAGI ti laazeelini M̄olees̄ete nui Misee ma, Zuda masa savag̃oiti ta-yeēf̄ēg̃alaiti, Ȳotame, ta Af̄aze ta Ezeekias̄e. Kulak̄el̄emai naati ti vil̄eni taa wolaiti ba, ti ga, Samali ta Zeeluzal̄eme.

GALA ná-tukp̄ōgaaleveai Izelaȳele laal̄ōg̃oma

² Nūbuseiti p̄e à woilo!

Zooi ta w̄oiti wo zooi g̃a, à g̃ida bu!

Malīg̃ii G̃ōg̃o GALAGI g̃a yesu seizu j̄adegai,
é zeele wooi wo wo laal̄ōg̃oma!

³ W̄eε Malīg̃ii g̃ana g̃ula seizuv̄e,
é yei, é da g̃ōg̃oz̄ie zalāga g̃ula adav̄eti su.

⁴ Gizeiti ti da b̄use k̄ōg̃owu,
petugiti sulaa da lao,
ēg̃e kedoi g̃aa g̃a g̃e wuunsu abui g̃a,
ēg̃e z̄ie a g̃e gizei yeizu.

⁵ Naa p̄e ka ga Zak̄obe mavofodaiti ta-l̄o kolog̃ologi,
Izelaȳele v̄ēȳēg̃ei ná-kotoi maavele ma.
B̄e g̃a é Zak̄obe liizu t̄o kolog̃ologi ma?

Ná-taa wolai Samali laade ɓaa?
 Bε ɗa é Zuda liizu ani ɗoo vaiti ma?
 Zeeluzalɛme laade ɓaa?

⁶ Maligii ɗeni ma: «Naa ma, ná Samali ɗeezu ga kɔtu zidigi dɔɔi zu,
 ti da leezen belei la ma,
 ná ná-kɔtuiti kilikili, ti la nemei zu,
 gè kpale ná, ma wuulaagiti ti maaɗala.
⁷ Ná-kooɗo gani kpeteaiti su ɗa ɗaleɗale,
 ná-tɔnɔ nɔiti pɛ ti ɗala.
 Ná-vololiba zaɗaaiti, gè naati suɓulukpulu,
 tɔɔzei naati ti ɓeteni ga ná-kologologi ma ɗulanumai,
 ta vaazu ɗeezu ga kologologi taɗiligaa ma ɗulanumai.»

GALA goo wo nui ná-gɔbi

⁸ Naa ɗa é keezu gè ɗaaleizu, gè da wɔɔ,
 gè da zie ga ɗɗɔa pakai, kɔba pakai,
 gè da kpeei loo eɗe kovei,
 gè da kpalagi wo eɗe saa wɔnigi.

⁹ Mazɔɔ maanɔɗi seeliai Samali ma, é la ɗulaa su pɛ.
 E zeelia Zuda yooi ma ta Zeeluzalɛme taa zididave,
 vɛ ná-nubuseiti ti zeini ná.

¹⁰ A mina daazeeli Gate taazuve, à mina wɔɔ!
 Bete-Leafela nuiti à ɗilikili fufiligi zu!

¹¹ Safiil nuiti, à leve ga ɗɔba pakai ta wa-unfegi!
 Saanan nuiti ti la zoosu ti va ɗula taa va.
 Gɔbi ɗa wosu Bete-ɗayesele taazuve,
 kpɔba zobo ge la mɔ ná.

¹² Malɔte taaveaiti sasu ɗa balizu ta-ɗulanumaiti ma vaa zu.
 Mazɔɔ nimiza vai ɗooɗo GALAGI tevegai
 é zeelia Zeeluzalɛme taa zididave ma.

¹³ Lakise laaveaiti, à wa-ɗooɗo wotoloiti ta sooiti kevele ɓete.
 Wo vookɔɗni Izelayele ná-woovaladai ma,
 wo Zeeluzalɛme ɔ tɔ kologogiti su.

¹⁴ Naa ma, Zuda nubuseiti à bali ma wa Mɔleesete-Gate nuiti.
 Akeziɓe taa wolai la ɗea ga
 kula faa zu ani Izelayele nubuseiti ta-masagiti bɛ.

¹⁵ Maligii ɗa wo loozu nu niine yeezu Maleesa nuiti.
 Izelayele ɗundiɗiiti ti-ɔɗo ɗulaai,
 ta velazuve ɗaizie Adulame ougi zu.

¹⁶ A wɔungiti bo, wo ti buye ma, Zeeluzalɛme taaveaiti,
 kpaanagi ɗe wo unma, eɗe duai nɔungi,
 à wo yiima lointi ta-wɔɔi wo,
 mazɔɔ ta liizu ga tiye duɔlai zu, ti maaɗooza wo va.

2

Tooma nuiti

¹ Maanɔɗo ɗa naati tuɗo, niiti ti telebotala vai ɗevele ɓetezu,
 ti da ɗisie faa nɔi zu, ta ɗena laani kpidii!
 Geelaa a laona, ti vile kee vai volu,
 siegi zu ma zobogi ti vɛ la.

² Ti da ɗaazugula kpalagiti ba, ti da ti zeɗe,
 ta peɓiti, ti da ti zeɗe.
 Ti da loo nuiti ma, ti da ta-vele wu zɔɔlaiti seɗe,

ti da ta-yooiti kula ti ya.

³ Naa ɗa é ba, Ɔooɗo GALAGI wooi ɗaa:
«Nà maanaɗɗi ɗeɓele ɓetezu niima nu ziiti daaloɗɗo ma,
wo la zooga wo va ɗɗi ɗula bu,
wa ɗena ziaa, keɓi wo wɗungi vile,
mazɔɔ yeedeɗɗalai é vaazu toɗa ga nimiza ziegi.»

⁴ Naama volo ná, ta wo laalo guyei zu,
ti da maawɗin wuyei loo wo ma ga:
«Giya ɗa gi ɗologologai metu!
Gá-nubuseiti ti balaga ta-yooiti ma!
Zɔiti ta gi ɓeezu gá-balagaveti,
ti da ti ɗaafwe ɓoɗo va!
Leeni vaa zu ti loozu gi ma?»

⁵ Tama, wo tanɗe ge la mɔ nɔnɔ zɔɔga zooi zu,
nii Ɔooɗo GALAGI ná-nubuseiti ti gaafweezu.

Zɔiti ti GALA goo wo nui wooi zakpesu

⁶ Ta zee ɓeɓi wosu, ti da ɗe ma:

«À mina zee ɓeɓi wo fuun.
Nu mina zee ɓeɓi wo ga naama zii, ga:
Baaɗulama vai la zeɗea ma!

⁷ Anee naa ve, leeni ɗa é wosu Zakɔbe ná-nubuseiti saama?
Ɔooɗo GALAGI yiiɗaawana fala ɓaa?
Ná-faa ɗeɓele ɗa nei ɓaa?»

GALA ge ɗe ma: «Dàawooiti ti la zolooni ga pago,
naama nui ve, nii é telebodai ɗeezu ɓaa?

⁸ Kele wogi mɔnɔ, wo ná-nubuseiti keɓi ga wo zili nuiti.
Wa seɗe wolai ɗulazu seɗewuzedeiti maazu,
naati kɔba ti levesu wo ɗoba ziileigi zu, ti da zeɗe kɔɔmave.

⁹ Wa ná-nubuseiti ti-anzaiti kpee zu ti zaama,
wo ti ɗula ti yiima veleiti bu,
lebiya uoganii gè feai ti ya,
wa naa ɗulazu ti ya, ti la sɔɔga pe.

¹⁰ A wuzede! A liina!

Mazɔɔ niima yooi la ga dooɗo bosu,
tɔzei ná-kɔzɔi maavele ma, toɗa vaazu ɗologolosu ga gola.

¹¹ Nui ta a vaana, é da kpize jakai wo,
é da zee ɓeɓi bo, ga:

«Nà bosu wo ma,
wa vaazu dɔɔi zɔɔsu ta gaazulati ganiiti.»
Zee ɓe wo nui naa ɗa soloogai niima nubuseiti ma!»

GALA ka Izelayele nu vului mɔtaiti gaale ba

¹² «Nà vaazu wo pe wo ɗaaleezu ba, Zakɔbe mavofodaiti,
nà vaazu wo ɗaaleezu ba, Izelayele nu vului mɔtaiti,
nà wo ɗaale ba, eɗe baalagiti ti sasa ɗilagi zu,
eɗe baala kpulugiti ti laamiizu ada ɗila.
Nu ɗa ɗe bebe wolai zɔngɔ wooi menisu.»

¹³ Zɔi é pelei ɗulazu, naa ɗa lo ti luɗo.
Ta pelei ɗula, ti ɗaaba,
ti leve sigidave, ti ɗula ga naa velei.
Ta-masagi ɗa lo ti luɗo,

Ḑooḑo GALAGI ḑa a ḑe ti untuḑo.

3

Izelayele ḑundiḑiiti ta-lo pele ḑoi

¹ Ḑe ḑe ma:

«À woilo, Zakobe mavofodai ma ḑundiḑiiti,
woi wo zeini Izelayele nuḑuseiti unda!
Wo-losuve la ga wo va zie ga soledai ḑaa?

² Wa ḑelezu faa vagoi va,
faa ḑoi ḑa nei wo ve,
wa nuiti kologi ḑulazu ti ma,
wo ti ma zuai ḑula ti-ḑaeiti ma.»

³ Ti-laamianigi ḑa nono ga na-nuḑuseiti ma zuai.
Ta ti-ḑologi ḑulazu ti ma,
ti ti-ḑaeiti galeḑale.
Ti ti zuḑulukpulu,
eḑe suai, nu gilizu kolulu ligii zu.

⁴ Naa ḑa e ba, ta woḑulana Ḑooḑo GALAGI ma ga e ḑo ti va,
Maliḑii la ti woḑaavotega pe,
kele toḑa voluave ti va,
tozei faa ḑoi va, ti keeni.

GALA goo wo nuiti ti Izelayele yaavazu

⁵ Ḑooḑo GALAGI wooi ḑaa, e ga nii,
GALA goo wo nuiti ta-vaa zu,
niiti ti na-nuḑuseiti kakasu, e ḑe ma:
«Ni ta ani loona ti-la,
ta da ḑe ma naazu fai pe ge zolooga,
kele ta da kooi ve naati ba,
zoiti ti la ani looni ti-la.

⁶ Wa ḑe niina kpidii zu,
wo la mo kulakelama ḑaa!
Uelela vele vaiti bo fai ḑega!
Kpidii ḑa ve niina wo ma, eḑe foloi a daana,
foloi zu ḑa bidi wo ve.»

⁷ Zoiti ti faiti bosu ma yeeludo, ḑaa ḑa ḑula ti ma,
adobe nuiti ta unfe!
Ti pe ta ḑaazulodfu,
mazoloo GALA ge la ti woḑaavotega pe.

⁸ Kele non, daavege ga gaabaai ta Ḑooḑo GALAGI na-Zenvui,
ta soledai, ta zebai,
ga ge Zakobe mavofodai na-to kolodogogiti de la,
ta ge Izelayele na-kotoi le la.

Zeeluzalame goloḑolo fai

⁹ A woilo deḑemu nii ma,
Zakobe mavofodai ma ḑundiḑiiti,
woi wo zeini Izelayele nuḑuseiti unda!
Wa soḑe fai woinzeḑezu,
wo telebodai maave.

¹⁰ Wa Siyon losu ga nu vaai,
wo Zeeluzalame lo ga supoi.

¹¹ Ta-ḑundiḑiiti ta tukpoi ḑaalevezu lobeanii maazu.

Kenii ti ta-zalaḡa ḡula nuiti sala pe, ti va nuiti kala ga tɔ gooi.
 Kenii ti ta-GALA goo wo nuiti sala pe ga walii, ti va velela vele vaa wo.
 Ti da voluzei Ḡooḡo GALAGI va, ti da ḡe ma:
 «Ḡooḡo GALAGI la gi zaama baai?
 Da ma, maanooḡo nɔpe ge la zeelia gi ma.»
 12 Naa ḡa é ba, wo maavele ma,
 Siyɔn ḡa woli, eḡe kpalagi,
 Zeeluzalɛme ḡa ḡe ga kɔtu zigigi,
 dɔbɔi ḡa GALA pelei ma ḡizei maabɔɔle.

4

GALA ka masadai ḡe Siyɔn

1 Yeeḡeḡala ḡaabelagiti ta zeelina,
 Ḡooḡo GALAGI ná-Pelei ma ḡizei ḡaa ḡa ḡooza, é lo gizeiti pe maazu,
 toḡa lo gize goiti pe maazu,
 nuḡuse vebei ḡa ḡe liizu pɔ be.
 2 Zii ḡiligiti ta ḡe liizu ná, ti da ḡe ma:
 «À va ade le Ḡooḡo GALAGI ná-gizeiti ma,
 Zakɔbe ná-GALAGI ná-Pelei wu,
 naa ḡa a ke, é ná-peleiti deɛ ga adeye,
 ade va zie ga ná-peleiti.»
 Mazɔɔ Siyɔn ḡa tɔgi a zeḡe ná,
 ta Ḡooḡo GALAGI laawooi ḡa zɔɔ Zeeluzalɛme nɔ.
 3 Toḡa zaamazu logi wo nuḡuse mɔinmɔin zɔḡo zu,
 toḡa ḡe ga zii wolaiti ta-lukpɔḡaaleve nui, anɛɛ zɔiti ti maagoozaai.
 Ta ta-ḡooḡo woḡa zɔkpɔiti ke ga kaliiti,
 ti ta-ḡeɛinti ke ga molo leve woḡaiti.
 Zii la mɔ valaa zii va,
 nu la mɔ kooḡo vaa ma ḡala boga.
 4 Eɛe ka ná-leezen bele la ziileigi zu, ta ná-kooleḡoole gulu belei,
 nu nɔpe ge la bɔɔla maalua mɔnɔ,
 mazɔɔ Ḡooḡo GALAGI, Fai-Pɛ-Maliḡii, ḡa é boga.
 5 Zɔɔma nuḡuseiti ta ziezɔ ta-ḡalagiti daaseigi zu,
 kele giya ma, ḡa ye ziezɔ Ḡooḡo GALAGI ada-GALAGI laaseigi zu, eyɛsu ḡo.

GALA ka ná-baala kpulugi ḡaale ba

6 Ḡooḡo GALAGI wooi ḡaa:
 «Naama volo ná, ná ná-baalagiti gaale ba,
 zɔiti ti maaleḡeḡegai, ta zɔiti ti zuvazagai,
 niiti gè ti zopele nɔuni.
 7 Zɔiti ti maaleḡeḡegai, ná naa mɔtaiti make,
 zɔiti ti maagoozani, gè naati ke ga zii wola.
 Ḡooḡo GALAGI ḡa masadai ḡe ti unda, Siyɔn gizeiti ma,
 é zo názuve ma, eyɛsu ḡo.
 8 Da ve, Zeeluzalɛme ḡizei, è welezu nuḡuseiti ma,
 eḡe baala make nui é wele baala kpulugi ma,
 da ga va da-masadai zɔɔsu volu, nii é ḡeni è ya mɔungi.
 Zeeluzalɛme ḡa ḡe volu ga masadai ma laa wolai.»

Zeeluzalɛme ná-voluḡulai ta unmɔ fai

9 Lee bee ḡa wo toozu niizu, niizu Zeeluzalɛme nuḡuseiti?
 Masa ge la mɔ wo ve baai?

Wo lenɛ nui zaa ɓaa,
tabai wo zosu ɗani, eɗe anzanu a ɗe doun zɔlɔsu?

¹⁰ Siyɔn laaveaiti, à ɓɔɗɔ zɔbɩli ga tabai,
wo kpalagi wo, eɗe anzanui é doin zɔlɔsu!

Mazɔlɔ wa ɗulazu taai va,
wo zeɩ dɔbɔ wolai zu,
wa liizu, eyɛsu wo zeeli Baɓilɔne.
Kele miná ɗa wa unmoɔgi zɔlɔ ná,
Gɔoɗɔ GALAGI ɗa wo ɗeya volu,
é wo ɗula wo zili nuiti zea.

¹¹ Kele niizuɛ, zii moɩnmoɩn ge ɗaalea ba wo laalɔɗma,
ti da ɗe ma:

«Baaɗula faan wa-laai ma!
Ade Siyɔn taai tei koloɗolosuɛ ɗa!»

¹² Kele ti la Gɔoɗɔ GALAGI ná-devei ɗwɛɛ,
ti la kisu vaiti gaagaaazu,
ti la kwɛɛ ga é ti ɗaaleɛɛɛ ba,
eɗe molo ɗiliiti, é ti vu ti-loɗazuɛ.

¹³ Siyɔn nuiti, à wuzegɛ, wo moloɩ loɗa!
Nà mineɩ losu wo va, é ga kɔlui,
gè wo-volokagi ɗe eɗe kɔlu ɓɔigi,
wa nuɓuse moɩnmoɩn deɛve ɗɔɗɔwu,
wa ti-yeaɗɔligi kpein ke ga Gɔoɗɔ GALAGI nɔnɔ,
ta-naavoloi kpein ka ɗe ga Gɔoɗɔ GALAGI nɔnɔ, eteai pe Maligii.

¹⁴ Kele niizu, à wa-ɗɔɔɗɔ nuiti gaale ba, Siyɔn nuiti!
Ta ga ade zeɩ kele su,
ti Izelayele ná-kundiɗii loɗa gaazuɛ ga tukpɔi.

5

Masagi ɗa zɔlɔ Beteleyeme

¹ Da ve, Beteleyeme Efelata,
ɗei é ga taa goi Zuda laa wolaiti saama,
è vɔ be ɗa nu ɗulazu ná bè,
zɔi a zeɩ Izelayele nuɓuseiti unda,
nii ná-fai loozeizuɛ ɗulaai wɔlɔwɔlɔi ma ziegi zu,
yeeɗeɗalaiti ti leɓegai kaite.

² Naa ɗa é ba, Gɔoɗɔ GALAGI ɗa de a ɗaazuzegɛ ná-nuɓuseiti ba,
eyɛsu naama yeeɩ zeeli, yeeɩ anzanui naa,
nii maaneai é doin zɔlɔ, naa sɔlɔ.
Keɗeɗeleai moɩtaiti ti yesu duɔlai zu,
naati ti va volu, ti vu Izelayele nui zɔiti ma.

³ Tɔun ka zeɩ ga pagɔ,
é lo ná-baala kpulugiti tuɗɔ ga Gɔoɗɔ GALAGI ná-zobogi,
ga Gɔoɗɔ GALAGI maɗiagi, nii é ga ná-GALAGI.
Ná-nuɓuseiti ta zenvui wo ziileigi zu,
mazɔlɔ ɛɛ pe ka ɓɔlɔ adave pe,
eyɛsu zou bela ga ná pe.

⁴ Naa ɗa ɗe ga ziileigi!

Siɛgi zu Asiili nuiti ta vaa la, ti lo gá-yooi zu,
ti lo gá-vele vagɔiti bu,

gá totuḡḡiti ta kundiḡi m̄ainm̄ain teve ti laaloḡḡoma.

⁵ Ta-ḡḡḡḡ zḡalaiti sabui zu,
ta-zobogi ḡa ḡe Asiili yooi ma, Nimelḡde yooi.
Tḡ bḡḡḡi toḡa gi ḡula Asiili nuiti zeezu,
siḡgi zu ta gá-you ḡwεpelemaυε maazuḡudεna la, ti lḡ gá-yooi zu.

Izelayεle nubuseiti ti zii ḡiligiti su

⁶ Izelayεle nubusei m̄ḡaiti ta ye nubuse m̄ainm̄ain saama,
ta ḡe eḡe nḡḡa pagḡi ḡḡḡḡ GALAGI tevesu,
ḡa eḡe sabalagi ε vuuzu tufai ḡa,
zee la laani nu nḡpe ma,
ki ge la loni nubuse va.

⁷ Izelayεle nubusei m̄ḡaiti ta ye ziiti saama,
nubuse m̄ainm̄ain saama,
ti zu ḡa ḡaa, eḡe zalai ε dḡḡḡ zuaite saama,
ḡaa eḡe zala ḡokpagi ε toganiiti saama.
Siḡgi zu ε levesu da, ε ḡa ḡḡḡḡo ti ma, ε ḡa ti vali ga,
nu nḡpe ge la kulaa zea.

⁸ A yeeυεε wo-ḡεḡḡḡḡḡiti ma,
ta m̄ḡḡḡ wo zili nuiti pe ti ḡoloḡolo!

GALA ka ná-nubuseiti ḡade

⁹ ḡḡḡḡ GALAGI wooi ḡaa:

«Naama volo ná,
ná wa-ḡḡḡḡ zḡoite pe kula zḡoi va,
ḡe wa-ḡḡḡḡ wotoloite pe koloḡolo.

¹⁰ Ná wa-yooi ma laa wolaiti pe koloḡolo,
ḡe ada ḡiingiti suvaza, υεti wo υoluzeidai naati ba.

¹¹ Ná zoḡo vaiti pe kula wo zaama,
ungaizie nu nḡpe ge la mḡ ḡea wo yeema.

¹² Ná kḡḡḡ ḡanigiti kula wo zaama,
gulu zaḡḡaaiti ta kḡtu zidḡigiti,
wo la mḡ nḡkḡga ani nḡpe bu, nii wo kpεεai ga yeei.

¹³ Ná wa-zale ḡḡḡ wuluiti tḡḡḡula,
ḡe wa-laaiti koloḡolo.

¹⁴ Ná potokulai ḡe zii ḡiligiti ma, ti la ḡoloni bε,
ga ziiḡaawanai ta ziiḡulagi.»

6

Tukpḡi ε Maligii ta ná-nubuseiti zḡḡḡzu

¹ A woilo deḡεmu naa ma, nii ḡḡḡḡ GALAGI bosu:
Wuzεḡe, ε lukpḡ gizeiti kakala,
gize goiti ti ε-wooi meni!

² A woilo, wa υe, gizeiti, ḡḡḡḡ GALAGI ná-tukpḡḡaaleveai ma,
wa ḡalaa zḡoi wu ḡeḡεḡiti ti la niikpiga pe!

Mazḡḡḡ tukpḡi ḡa ḡḡḡḡ GALAGI ta ná-nubuseiti zḡḡḡzu,
kpḡei ḡa ti yḡḡḡzu ta Izelayεle nuiti.

³ Maligii ḡe ma: «Ná-nubuseiti, leeni ḡa ḡe kεai ga woye?
Leeni ḡa ḡe wo ḡḡḡni la?

A ḡḡoi ḡaavote dεε!

⁴ Tḡzεi ḡe wo ḡulani Ezipete yooi va, wo va υe!
ḡe wo unmḡḡni, ḡe wo ḡula duḡlai zu!

Gè Moize ta Aalɔn ta Miliyameni toni wo lugɔ!

⁵ Nà-nubuseiti, à gize su ga,
Moabe masagi Balake faa nɔi leveni wo laalɔgɔma,
wo gize naa zu, nii Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame goɔfaavoteni da.
Gè yɛni wo va, é zo Sitime é li Gilegale,
wo kèewotiiti kaani, niiti ti zɔlegai,
nèi gè ga Gɔɔgɔ GALAGI.»

Nii Gɔɔgɔ GALAGI pɔ ga nubusei da ke

⁶ Leeni gɔ na li gè lo da, Gɔɔgɔ GALAGI gɔazu,
siɛgi zu gè liizu nɔkɔsu da tɔun bu, GALAGI é Anii-Pɛ-Unda?
Gala zalaɔgaiti ka na li ga tiye pɔ baa,
ti ga kona gila nika yivoiti?

⁷ Gɔɔgɔ GALAGI gɔ yeezei nei, baala sine bulugiti bu?
Baa gulɔi ma boigi la ege zie wolaiti?
Baa gè dɔun mɔungi ve nà-tɔ koloɔgologiti faa zu,
nii a ke é nà-kotoiti suvaaye?

⁸ Ee, da ve nui, ti è galage ga tuva vele vɔgɔi,
ta nii Gɔɔgɔ GALAGI wɔinni ga è ke,
toɔga ga è zie ga sɔledai,
woɔgeɔɔladai nɛɛ è ve, è da zie la,
è zie ga pagɔ unmaayei zu, ga da-GALAGI yiima vele.

GALA ka yaavai ta toomai zala

⁹ Gɔɔgɔ GALAGI gɔ bɔɛzu taa wolai vɔ,
gɔmalai gɔ ga nu unfe daaseigi ma:
«À woilo zeli ma, é losu wo ma, wo maagɔlo vai zu,
wo woilo naa wooi ma, zɔi é devei wosu!

¹⁰ Nà zoo nei gè va bu ga faa nɔu gɛ nuiti
ti ta-veleiti buulaave ga naavoloi sɔlɔɔgai yaavai zu?
Ta zɛɛ gɔgɔ bo ganiiti, ti la kula gɛɛni su, naati wɔin la mà?

¹¹ Gè la zeliloga naati ma baa,
zɔiti ti zɛɛ gɔgɔ ganiiti segezu ta-bɔlɔi zu,
ti da nuiti yaava la?

¹² Taai tɛi su naavolo nuiti ta ga tooma nuiti,
taaveai tɛiti ta da zɛɛi wo, yaava nɛgi gɔ é ti-la.

¹³ Naa gɔ é ba, nà wo zopele nɔuzu eyɛsu wo zeebe,
gè wo goloɔgolo wa-gotoiti faa zu.

¹⁴ Wa daami wo, wo la yiɔga,
pului la zɛgea wo ma.
Zɔi wa make, naa la makega.

Zɔi wa baa maazu,
nà naa goloɔgolo ga kɔɔi.

¹⁵ Wa faza, keke wo la tevea.
Wa wolive wulɔi bɛte, wo la wo-maavaa gɛa ga ta,
wa dɔɔ bɔigi bɛte, keke wo la ma lɔɔi ta pa kpɔlea.

¹⁶ Wa ziezɔu ga pele nɔi masagi Wɔmeli dɛɛni,
ta Akaɔbe ná-pɛɛyɛgei zie vele gɔ wo ziezɔu la.
Naa gɔ é ba, nà vaazu ga wa-laai goloɔgolo sabui.
Nà wo gɛ ga nɛɛɔfulasu anii,
nà-nubuseiti ta-unfegi ma gɔsɔi gɔ la wo unma.»

7

GALA keelai wəlb vai nubusɛiti ta-yaava vai zu

¹ Ee! Mǎanɔɔa! Gè ɔɛa ga naama nui,
 é vaazu gulu waa ɔulazuve, ti bega voluma ga ti ɔula ga,
 eɔe zoi é gulu waa ɔɔpɔgiti gaiziezu kula nuiti polu velei.
 Kele leezen ɔila kpalaa ge la ná, nu a mi,
 kooleɔfoole gwaa ma neene ɔila kpalaa,
 nii ɔòla wəindai ma.

² Woogɛɔila nuiti ti bega zooi ɔa,
 sɔle nu nɔpe ge la mɔ ná.
 Nu vaa ɔisiei nɔ ɔa é ti pe ziimave,
 ti da ɔɔɔ ɔaaveene, ti ɔilagilagiti pe.

³ Ti ɔeleɔeleɔe faa ɔɔi ɔeezu, ti yee la ɔulaa su.
 Kundigiti ta tukpɔɔaaleve nuiti ta lobeanii ɔulazu nuiti zea ga maabaai,
 nu wolaiti ti da ti yiima vai wo ti ma,
 ti pe ta zoloosu faa ɔila ma.

⁴ Zoi pagai ti zaama, naa ɔeeve eɔe ɔaingiti ti ɔaalɛai ba,
 ti zaama, zoi sɔlegai ti pe ba, naa ɔou é leve ɔaingi ma lɔɔɔɔɔeɔi va.

Wɛɛ, wo zala voloi ɔana va,
 nii wo make nuiti ti boni, GALA goo wo nuiti.

Niizu, wa niina kitevei zu.

⁵ Mina la è-wəɔla la,
 mina voluzei è-neɛɔɔɔ va.
 Dama, è mina laalao è ɔɔɔ anzaɔi ɔaazu.

⁶ Mazɔɔɔ doun zunui ɔa keeɔe wəinzeɔe,
 doun anzanui wuzeɔe dee laalɔɔma,
 leemɔɔin ná-doun anzaɔi wuzeɔe daalɔɔma,
 eɛe sili nui ɔa ɔe ga tɔ ɔɔɔi ná-peleɔeɔeɔi wu nuiti.

Nu la GALA ná-maawəinɔai la

⁷ Nəun ná, ná wɛɛzu ga ɔɔɔɔ GALAGI vɔ pelei,
 ná ɔitosu ná-kizo GALAGI va,
 ná-GALAGI ɔa ɔɔɔaavote.

⁸ Sili nui, mina ɔoozune ná-faa zu!
 Mazɔɔɔ ni ná loona, ná wuzeɔe volu.
 Ni ná zeini kpidii zu,
 ɔɔɔɔ GALAGI ɔa bè ga wozakalagi.

⁹ Nà va ɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawanai wu,
 tɔzei gè kotoi ɔeeɔi daalɔɔma.
 Kele yeeta toɔa maaalogi wo,
 é ɔula ga ze, é tɔ wozakalagi ɔa,
 ná ná-telebodai ma ɔeeɔotii ɔa.

¹⁰ Toɔa ɔe sili nuiti gaazu, unfegi lɔ ti ɔaazu,
 teiti ti ɔeni ɔeezu mǎ:
 «Mini ɔa deɔemu da-GALAGI, ɔɔɔɔ GALAGI ná?»
 Ta ti leene ɔɔɔɔwu, eɔe taazuve valavalai, ná ti vete!

¹¹ Wɛɛ, naama voloi ɔana va,
 yeei wa-laa wolai ma zidigiti ti losu da.
 Wɛɛ, naama volo ná,
 ta ɔa ɔɔ wa-yooi va, kwemaveti.

12 Naama volo ná, nuiti ta va è vò be,
 ti zege Asiili yooi zu, ti zege Ezipete yooi zu,
 ti zege zie wolai ma,
 ti zege kpolodei ma ná pe,
 ti zege gizeiti ma.

13 Zoi mōta zu ɔa wo, gaa nuiti maavele ma,
 naa ɔa ɔe ga ta-ɔeeɔoti nōiti ma zalai.

14 Lo da-nubuseiti untuɔa ga da-lukpoi,
 baala kpulugiti be ti ga dānōi,
 ti ya ɔila be ti zeini dābōi zu, Kaalemele gizei ma!
 Ti zoo ti laami Basan lufa letēiti su, ta Galaade gizei ma,
 eɔevelei é ɔeni la, mōungi ma voloiti su!

15 Eɔe foloi è gi ɔulani la Ezipete yooi va,
 laavōo vaiti ke gi ve.

16 Zii ɔiligiti ta ti vete, ti wola unfe,
 anee zobogi pe ka ti ya.

Ta yeevee la, ti laavōo vai ma,
 ti-woizuveti ta bōo.

17 Ta fufiligi ɔomō eɔe kaalii,
 eɔe kpokpo aniiti ti zoi ɔa.
 Ta ɔula ga duai ti-lōɔfuzuveti,
 ti va ga sasubalii ɔōɔa GALAGI vō, gá-GALAGI,
 ta lua da-zobogi va.

18 GALA, be ɔa é ga è ɔevele,
 a zoo é faaɔaaza golai be, é tō kologologi zuvaaye,
 da-nubusei mōtaiti be, ti ga da-nuiti?

Dei è la da ga ye ziiɔaawanai zu eyesu ɔa,
 mazōo è-yiimai ɔa ga è woɔeɔiladai ɔe.

19 Da gi maawōingāazu mōnō,
 è la gá-vaāɔaaza golaiti petega,
 da gá-ɔotoiti kpein pili ya kpolodei ma valii zu.

20 Ungo, da da-woɔeɔiladai ɔula keɔema Zakōbe mavofodaiti be.
 E è-zaalai ɔula keɔema Abalaame mavofodaiti be,
 eɔevelei è ma minazeɔegi woni da kaite wōwōlōi gi-memewolani be.

Naḡuume Ná-Σευει Wooi Iḡzeigi

Naḡuume ná-Σευει ḡa Ninive wolo vai wosu ma yeelugḡ, Asiili nuiti ta-masadai ma laa wolai, nii Izelayele ḡeni duḡlai ti ya. É zευεni Teβese zo siegi laawu Asiili nuiti be kona undḡzita puulḡzita maazu savagḡ (663) ma, aisa Yesu va zḡlḡ eteai zu, ta Ninive wolo ziegi laawu Baβilḡne nuiti be kona undḡzita puugḡ maazu felegḡ (612) ma, aisa Yesu va zḡlḡ eteai zu.

Faa wḡla zeizu savagḡ ḡa è niima zευει zu: Faa mḡungi ḡa faiti pe dεεzu é ti zu ḡe kala, ta é GALA ná-zobogi le, é masadai ḡεεzu la kpeḡaniiti kpein unda, ta é eteai lukpḡḡaalevezu la (1:2-8). Fai velesiei ḡa zobogi naa ḡula velei leεzu kelema naama ziegi zu ḡundiḡilai zie velei zu, Naḡuume ná-foloi zu, Ninive taa wolai naa ḡologḡolo fai zu, nii é ḡulani naa zu, naa ḡeni ga Zuda nuiti fie fai (1:9-2:3). Fai savasiei ḡa Ninive zuḡologḡolo pelei leεzu, ta zobogi nu a pokḡḡḡ ma (2:4-3:19).

GALA ná-keelai ná-keela wooi la ḡeni nḡ ga, é Ninive ḡologḡolo fai nḡ laazeeli. Kele Naḡuume ḡa náve ḡologḡolo fai leεzu ga, keεve ga GALA ná-tukpḡḡaaleveai. Taa wolai, wasogi ta nu vaai ta kologḡologi su, Ninive ḡa ga nubusei ná-zobogi, kpeḡeai faiti maazu, nii GALA ge la vaani bu. Naḡuume ná-Σευει ḡa leεzu ga adeye, é vile niizu vaiti ba, ga naama zobogi ma zii pe deveve ga gaavala ba.

Tukpḡ vai Ninive laai laalḡḡma

¹ Keela wooi ḡa ga nii, é wosu Ninive * ma. Naḡuume Elekḡse nui ná-kulakelema zευει.

² ḡḡogḡ GALAGI ḡa ga GALAGI nii toloi ta potokula nui. Toḡa nḡnḡi votokulazu, ná-ziiḡaawanai maayikive gola, toḡa da nḡnḡi votokula sakpeḡḡḡḡiti ma, toḡa da ná-ziiḡaawanai zei yiima sili nuiti daalḡḡma.

³ ḡḡogḡ GALAGI yii la da ga ḡula fala, ná-zobogi zuwḡḡḡve, kele é la da ga faa ḡḡu ḡe nui zalalalai ye ga. Fiile wolai ḡa da lokoleve, siegi zu é levesu da. Tonaḡiingiti ka ti ga kḡḡa vufiligiti.

⁴ Toḡa da zeli lo kpolodei ma, é fḡ su, toḡa da zie wolaiti pe fḡ su. Basan ta Kaalemele lufaiti ti baikpḡi, Liḡan lufa vuaiti ti voolo. †

⁵ Siegi zu é wuzεḡεzu la, gizeiti ta da baḡi, gize goiti ti da ḡiikpi, eteai zasu ḡa da baḡi gaazu, eteai é bḡ gaa anii pe ba.

⁶ Be ḡa a zoo é lo tuḡḡ ná-ziiḡaawanai zu? Be ḡa a ye loni tuḡḡ, zii a ḡulana? Ná-ziiḡulagi ḡa da ḡe eḡe abui teḡegai, anεε kḡtu wolaiti ta da vuka tuḡḡ.

⁷ ḡḡogḡ GALAGI vage,

* **1:1** Ninive ḡeni ga Asiili yooi ma masa taa wolai. † **1:4** Basan, ta gulu beḡeiti ti Kaalemele gizei ma, é veε Liḡan ḡizeiti ba, minḡti ka aniiti ti βena wola βεε ná, naama yooi yḡḡḡzυε.

toɓa ga nu laaɓfuzu kidaavili foloi.
Toɓa da ɓaa naati maazu, zaiti ti laaɓfuzu pɔ be.

⁸ Toɓa Ninive ɗologolo metu ga zievegi é vuuzu ya,
é sili nuiti daavili kpidii zu.

Nii ɗa wosu Zuda ma

⁹ Leeni ɗa wo ɗisizu su Ɔooɗo GALAGI laalɗoma?
Toɓa é faa zuɗologologi ɗeai metu,
kidaaviligi vaala la ɗea fele!

¹⁰ Ti ɗeeve eɗe kpɔvɔi zu ɗaingiti ti velevelegai ɓoɗo ma,
ti dɔɔi ɓolezu eyesu é ti zo.
Ta ɗala metu eɗe tufa vɔɔi.

Nii ɗa wosu Ninive ma

¹¹ E vɔ be ɗa nu zeɗeai ná,
nii é ɗeni ɗisizu faa ɗai zu Ɔooɗo GALAGI laalɗoma,
é da nu naka ɗisiei wo.

Nii ɗa wosu Zuda ma

¹² Ɔooɗo GALAGI wooi ɗaa:
«Anee ni wo zili nuiti mɔinve, ti zuɓa,
ta ɗeele, gila kpalaa ge la yega ná.
Anee ni gè wo unfeni,
gè la mɔ naa taɗili kea pe.

¹³ Na wo viesu niina,
gè wo ɗula wo zili nuiti ta-luɔlai zu,
gè wa-yɔɓɗiti galeɗale, ti vie wo ma.»

Nii ɗa wosu Ninive masagi ma

¹⁴ Wele nii ɗa Ɔooɗo GALAGI deveai è laalɗoma:
«È la è-mavofoda zɔɓɓa, è-laaseigi va ve ti va,
na da-ɗooɗo ganigiti ti ga gului ɓa kɔlu ɗaawuungaiti kula ɗa-ɗalagi ná-pelei
wɔ,
gè ti ɗologolo.
Na ɗa-ɗabayegai ɓete,
mazɔɓɔ nɔun gaazu, wo la mɔ ga ani nɔpe.»

2

Nii ɗa wosu Zuda ma

¹ A wele keelai va, é gizeiti ma,
é da va ga woo niine vagɔi,
é ziilei fai laazeelizu. *
Zuda nuiti, à GALA fai ma vetiiti kevele ɓete,
wo wa-minazefegiti daazeeli GALA be!
Mazɔɓɔ nu nakai la mɔ ziaa wo zaama pe,
é ɗologologa metu.

Ninive wolo vai ma ɗulakelamai

² E ɗologolo nui ɗana va è laalɗoma.
Da-ada ɓiingiti make!
Gaaɓa, è wele peleiti ma,
zaamaɗili, è ɗaaɓa ga zebai pe!
³ Mazɔɓɔ Ɔooɗo GALAGI ɗa Zakɔbe mavofodaiti ta-lebiyai veezu ti ya volu,

* **2:1** Wele ve: Eza 52:7.

é Izelayele ná-bòòlòlai ve zea volu.
Toosu nuiti ti ti ɣaavalani ba,
ti ta-leezen belei ɣologolo.

⁴ Ani bɔigi ɣa siaai kòòɣɔ nuiti ta-ɣòòɣɔ zεpεgiti ma,
ta-zalavusuiti maɣɣilivε ga seɣe bɔigiti.
Siεgi zu ti ɣεvele βεteai la kòòɣɔ vai ma,
kòòɣɔ wotoloiti kpɔivε eɣe abui,
kpεεinti ti da bali.

⁵ Kòòɣɔ wotoloiti ti da bizε taazuvε ga ziiɣaawanai,
ti da bizε adaveti,
da ti ɣa nɔ ga sɔmɔgiti ti ɣaazogai,
ti da bizε mini-o-mini eɣe mainmain.

⁶ Ninive masagi ɣa ná-kòòɣɣulubaiti tolisu,
kele ta ziezɔ, ti zu da bali.

Ti zo nuiti ta bizεzu ga lia siɣigi vɔ βε,
bɔɣɔ maalobosuvε βεteve miná.

⁷ Zie wolai luɣɔzosuvε laave vieni,
masa pεlei woloni!

⁸ Ti anzanu masagi maɣɣakai vilεga, ti lia la,
ná-botigε anzanuiti ta kpalagi wosu eɣe poopogiti,
ta-yiibòlɔi zu, ta ɣekegiti sulogazu.

⁹ Ninive ɣeni ga zie make diɣi wolai,
kele ziei pε ge vua ya, é ɣula su.

«À lo, wa ve! A lo, wa ve!» Kpeeɣi ɣana é loozu,
kele pela nui tanɔpε ge la ɣaleni ma.

¹⁰ A ná-waliiti zεvε, à ná-zanugiti zεvε!
Taai ná-naavoloi la bega pε,
ani vɔɣɔi letele ka é vuuni ná.

¹¹ Tooma vai, ɣama vuu vai, ta nu vaa vai!
Nuiti ijɔtevevε ti-yiimavε,
ti-ɣiibiiti su da bali,
ti lotɔzulevea, ti-ɣaazuveti maavala.

Fɔnimai woga ga zalai

¹² Leeni ɣa keai ga zalai ná-zeɣei?
Uε zala yivoiti ti ɣeni ɣɔnɔgi zòlòsu ná,
nu nɔpε ge la ɣeni ti bòlɔzu ná,
zala zinei a la liina ti-ɣɔnɔ gaiziezuvε.

¹³ Zala zinei ɣeni suai zosu ma yivoiti βε,
é da tanigaa ɣɔdaaleve zala zaaiti βε,
é ná-zeɣei laave su ga daamianigi,
é sulaave ga suaiti, é ti valivaliai ga.

¹⁴ ɢòòɣɔ GALAGI Fai-Pε-Maliɣii wooi ɣaa:
«Wεle, ná ɣa gè è laalɔɣɔma,
ná da-ɣòòɣɔ wotoloiti keεzu ga zuvui,
da-zala yivoiti kpein ta za kòomavε.
Toomai è keεzu eteai zu, ná ɣa gè naa besu,
nu la mɔ da-ɣeelaiti goomɛniga.»

3

Maanɔɔɔi ɔa nama uuu laai ve

¹ Maanɔɔɔ ɔa nama uuu laai ve,
nii é masadai ɔɛɛzu yaavai maazu,
é ná-kpetei wosu ga toomai,
yeenɔpe toɔa toomai ɔɛɛzu!

² Kpakɔi lugi ɔa é menisu ná,
wotoloiti kɔɔɔ lugi ta sooiti tugi,
kɔɔɔ wotoloiti tugi ná.

³ Soo bize nuiti ti da kɔɔi loo,
boɔa zɔkpɔiti ti da niikpi,
mɛɛinti ti da mainmain zaɔa.
Nu maawanai laawɔɔɔa,
nu uoomai ɔe adave pe nɔ,
nu la zooga gaalusu,
nu da zie poomaiti ma nɔ ɔɔ!

⁴ Naa pe ge ɔɛɛni tɔɔzei koloɔolo anzanui ná-koloɔologi va,
ná-pagi lɔɔɔ ɔɔulaai, gola zoogai sale vai la.
E ɔɛni nubuseiti ta zii ɔɔligiti maamiizu,
ga ná-koloɔologiti ta ná-sale vaiti maavele.

⁵ ɔɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔa:
«Wele, ná ɔa gè è laalɔɔɔma,
ná da-lookɔbai ɔɔulazu è ɔɔba, gè pɛɛ è ɔaazu,
gè è-maanakai le ga zii ɔɔligiti,
zɔɔma masa zooiti ti baagɔla è ma.

⁶ Ná kava luulai vilisu è ma,
gè unfegi yei ga de,
gè è ɔe ga pete ganii.

⁷ Nu nɔpe a è ɔaana, toɔa vela è va,
é ɔe ma: «Ninive ɔoloɔologa.
Be ɔa a maawɔingɔa?»
Mini ɔa ná gaanɛɛɛ nua zɔɔɔ ná è ve?»

⁸ E vizɔ ka bogai Tebese * va baa,
taa wolai é ɔɛni uuuni zie wolai Nile ma bekegiti zɔɔɔzuve,
zisei ɔakuni ma, zie wolai da make,
naa ɔe ma ga sigiɔi?

⁹ Etiyɔpi ta Ezipete, naati ka zeelaani ti ma,
ta-zobogi volu la ɔɛni ɔɔlaa.
Pute nuiti ta Liɔi nuiti, ta naati ka ti yeezoni.

¹⁰ Anɛɛ naa ve, tɔ balaagi liini duɔlai zu,
ungo, ti soni ga duɔi, ti lii la,
ná-doungoiti balaa, ti ti vaani taazuve ná pe.
Nuiti ti zeizumaanɛɛni, ti naati seɔɛni ga kpakutoomai,
ná-kundiɔi wolaiti kpein, ti yɔɔɔɔi loni ti va.

¹¹ Da balaagi, da-laɔai ɔa è zo eɔe dɔɔi, da lɔɔɔɔ.
Da balaagi, da lɔɔɔɔzu ɔaizie,
è va ɔɔla è zili nuiti zea.

* **3:8** Tebese ɔɛni ga Ezipete masa taa wolai, nii Asiili masagi Asuuleɔanipale koloɔoloni.

Ninive ná-zobotalai é va bɔɔɔ ɔɔɔ

12 E-voluzeizuɔɔɔti pɛ ti ɔɔa ga kooleɔoole gului, nii ma waai ga yɔɔɔyɔɔɔɔ.

Nu a ma wului niikpina nɔ feya,
ti vu ya naama nui laaɔɔ, zɔi é wɔinni é mi.

13 Da-zalavusuiti pɛɛ,
anzanuiti nɔ ɔana ti è ya,
ɔa-yooi laaɔɔti daalaoga gola è zili nuiti tuɔɔ,
abui ta-zɔɔɔɔgiti gala.

14 Ziei zaɔa bɔɔɔ vɛ, tɔɔzei ɔa ga va zeizu keɛ su,
ta bɔ è maalobo fai va.
Pene vɔlɔiti kpɛɛ, è biliki loɔazuɔɔɔti to!

15 Keɛ ɔa zaazu, è ɔala abui zu,
ba è za kɔɔi zu.
Da ɔolooɔlo eɔɔ daaiti, niiti koto zivoiti ti ti miai.

Ninive zuwoga

Da-nubuseiti ti buunni va eɔɔ koto zivoiti,
ti buunni va eɔɔ koto kpulugiti.

16 Da-yaadɔiti ti mɔinni, ti leve geezuɔɔ zomideɔaiti ba.
Eɔɔ koto zivoiti ti anii pɛ miizu, ti ɔove.

17 E maazuɔɔɔɔti nuiti ta ɔɔ eɔɔ kotogiti,
ɔa-wotiɔɔti nuiti ti ɔɔ eɔɔ koto kpulugiti,
ti vuuzu gulu vɛvɛvɛ koiti ga, kɔɔle ziegi zu.
Foloi a ɔulana, ti zeɔɔ ná, nu la mɔ ti ɔaa.
Nu la mɔ kwɛɛ, vɛ ti liai ná.

18 Asiili masagi, ɔa-ɔundiɔiti ti nia,
ti la wuunga eyɛsu ɔɔ.
Da-ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔti ti la mɔ niikpisu nɛɔɔɔɔɔɔ!
Da-nubuseiti ti vazaga gizeiti ma,
nu nɔpɛ ge la ti ɔaalɛɛzu ba.

19 Da-nimizai zo keleɔɔle kili ge la ná!
Palai loa è va, nii é la valoa pɛ!
Fai nii seidai è ma, zɔiti pɛ ti menisu,
ta yealooɔazu nɔ è ma.
Be ɔa è-zɔ nɔi ta la zeelini ma, è ɔɔni kɛɛzu yeenɔpɛ?

A6akuke Ná-Sευει Wooi I66zeizuυε

A6akuke ná-sευει ɔa GALA goo wo nui ɔaazulo pelei lεεzu ga adeye, faabaagi ma yeeɔeɔɔalalɔ zu, nui υe é nu ɔiligitɔ ta-b66l66i z66l66su, é ɔa zeliɔ lo faa ɔ66i ma, é wooɔula GALA ma, ta é ɔoozunε, siεgi zu é ná-gooɔaavotegi z66l66su da. Niima zευει ɔεeni kona und66zitai (600), aisa Yesu Kilista va z66l66 eteai zu, naama ziεgi zu ɔa Babil66ne nuiti ti zeini la folo ɔulazu υelei ɔoba yooiti unda, názu ɔa Izelayeɔe nu6useiti ti ɔeni b66ɔ ɔaazaɔasɔ da, ziizoolεi zu, ga, ta-eteai ɔa vaazu ɔεεzu ɔale, ta ti y66ɔzuυe ɔa vaazu ɔεεzu ɔale ta GALA.

GALA ge daawoo wo nui wooɔaavoteni, é keela woo ve zea, n66n66 ma ziεgi zu nuiti ta-vaa ma, ta yeeɔeɔɔalalɔ zu nu6useiti pε ta vaa ma, è ɔε ga wooɔeɔɔila nu GALA bε, naa ɔa a zobogi ve è υe è eteai ziε (2:4) è maa66ungi wo ga ladalai, eyεsu GALA ge losuυe ɔε (Gaaɔwεsu 3).

Woza a baana, siε m66inm66in su, nu ɔa ɔa A6akuke ná-sευει maaloli, nii a kε è naama ɔitogi z66l66. P66le ná-tεnεgi é boni ga GALA ná-nu6use m66ungiti, nui ná-wooɔeɔɔiladai é υilε GALA ba, naa ɔa é kidaaleυei lεεzu Yesu Kilista ná-GALA ma (W66l 1:17, Gal 3:11, E66u 10:38 υεtε balaagi).

¹ Keela wooi ɔa ga nii, GALA ge dεeni ga GALA goo wo nui A6akuke.

GALA goo wo nui GALA toli fai ga é b66 ba

² Nà yεsu é lolisu eyεsu siεgi bεgele zeeli,
G66oɔɔ GALAGI, ga è kp66bai ɔε?
E la woilosu ɔ66oi ma.

Nà kpεei loozu ga: «É b66ida!»
E la unm66ogi wosu?

³ Leeni vaa zu è telebotala vaiti pε dεεzu ga ze?
Leeni vaa zu è vaazu bu, è ɔε ga maan66ɔɔ vai υεtε nu?
Toomai ta nu6use maan66ɔɔ vai n66 ɔa gè kaazu m66a66oolii zu,
sakpegi ta kp66ε vaiti n66 ɔa ti ɔεεzu adave pε.

⁴ Naa maavele ma, nu la m66 ziεzu ga t66gi,
s66le faa la m66 ziεzu.
Maz66l66 faa ɔ66u ɔε nuiti ti la vaazu bu, telebo nuiti ti va boti ɔε,
tukp66iti ti ɔaaleυezu, ta leυezu yaavai maazu.

GALA ná-gooɔaavotegi

⁵ Malifii ɔε ma: «À ɔaazulo dεε zii ɔiligitɔ ba,
wo laa ɔa v66 ga duai.
Maz66l66 wa yεsu vulua, wo naa ɔa, nii é vaazu ɔεεzu,
fai naa é ɔεεzu, nu a la bona wo ma, wo la bεna la da.

⁶ Nà vaazu ga Babil66ne nuiti,
suɔ66u nu6useiti, ti ziliai,
ti biziεzu eteai zu
ga boa yooiti kula ti ya.

⁷ Ti maayikiυε, ti maalua,
tiya b66ɔ ɔa ti ti yiima vai leυezu ga ta-zobogi.

⁸ Ta-zooiti kpizευε, é leυe k66ii va,
ta-ɔiigi ɔaawanave, é leυe zulu66uiti t66n66i va, ti nu bεεzu kpidiɔ.
Ta-zoo biziε nuiti ti ɔ66ɔa loɔa, ti zeɔe ɔoozama, ti va,
ti ɔove eɔε koɔei, é loozu ná-daamianigi ma.

9 Nu6usei naati pe ta vaazu tooma vai nɔ ma,
 ti ɟaazulogai nɔ ti-ɟakalave va,
 ti da duɔiti gaale ba eɟe naɟaegi,
 10 ti da neɟɟula masagiti su,
 ti da kundigiti nee.
 Ada biin ge la ti ɟaazu ga faa,
 ta pɔbi zigitona sigigi va, ti le ga ti naati so,
 11 ti leve eɟe fiile wolai, ti li ná taɟili,
 ti ɟe ga sɔba nui, ta-zebɛi ɟa ti keezu ga ta-ɟalagi.»

GALA goo wo nui woɟula vai GALA ma volu

12 Kele kaite wɔɔwɔɔ, da ɟa è ga Ɔoɔɟo GALAGI,
 da ga nà-GALAGI, ɲadegai, gi la zaa!
 Ɔoɔɟo GALAGI, nà-fasai é màkesu,
 è yiimazeɟea ga gi zili nui niiti, è zobogi ve ti ya,
 è ɟe ti tukpɔi la gi unma.
 13 E-ɟaazuveti ɲadegɛ gola,
 è va va bu ga è faa ɲɔi ɟa,
 è la zooga zeizu kpɛ, è da wele nimiza vai va.
 Leeni vaa zu è welezu nɔ, è la faa nɔpe bosu,
 naa zu, nii yaava nuiti ti bosu?
 Leeni vaa zu è maɟɛsu kpɔ,
 siegi zu nu ɲɔiti ti zɔiti koloɟolosu da,
 tama naati sɔlegai ti va?
 14 Da nubuseiti sosu, eɟe kpoloɟei wu ɟaleiti,
 eɟe ani vulu goiti ti-ma un ge la ná.
 15 Mazɔɔɔ Babilone nuiti ta nuiti sosu,
 eɟe kalei kalagi sosu,
 ti va ga tiye ta-lumɔi zu,
 ti ti vu ɔɔɟo ma ta-zeemai zu.
 Naazu ta ɟoozunɛɛzu, ti naɟai ɟula.
 16 Ti da zalaɟai ɟula ta-lumɔiti be,
 ti ani maku neɛnɛgiti gala ta-zeemaiti be,
 mazɔɔɔ naati sabui zu, ta zoo ti laami,
 daamianigi mɔin ti ya, gola nee.
 17 Ti ye nɔ ta-lumɔiti suwosu,
 ti da zii ɟiligiti paa, maawɔinɟa la su?

2

Telebo nui ɟa zie ná-kidaalevei zu

1 Nɔun nà yesu nà-ada makesuve,
 gè loni sigigi ɟa,
 ga gè kwɛɛ nii GALA ge bosu mà,
 ta velei nà nà-kpee woiti gaavote da.
 2 Ɔoɔɟo GALAGI ɟooɟaavoteni, ga niima woiti:
 «Nii gè deezu ga de, naa zɛve,
 yeevoze ba kokologiti ma,
 naa ɟa a ke nuiti ti da kala ga pagɔ.
 3 Yeeɟɛɟalai la de zeelini
 ga kulakɛɛmai tɛi daa va zeeli,
 kele toɟa na maabuɟa keeyeei va,
 é la valiboga pe.

Sulebi pa, maaḅoun,
mazḅḅ daa ḡa zeeli nḅ ti,
é la zeḡea ma pe.

⁴ Nui daavegai ga wasogi, é la zḅlega ziimave,
kele telebo nui ḡa zie ga ná-kidaalevei maavele.

⁵ Gaamazu, dḅi yaavave,
gaazulee nui la ḡa ga zeida kpe,
toḡa ḡa ḡḅdayeḡei zuwḅḅḅ eḡe ḡḅvealaazu.
Zii la leida eḡe saai.
E ḡa li nḅ ga zooiti sogā,
é ḡa nuḅuseiti pe gaale ba ḅḅḡ ma.»

Nimizai ḡa gaazumaavḅḅ nuiti tuḡḅ

⁶ Nuḅuseiti ti zogai,
ti pe ta vaazu neḡḡulasu ḅḅei wosu ti laalḅḡma, ta faalaalii,
ti ḡa ḡe ma: «Nimizai ḡa naama nui luḡḅ,
zḅ é aniiti gaalezu ba, tama nḅnḅ laade!
E ḡa ta ḅḅ maḡḡye ḡasḅiti ba!
Da yesu naa ḡa, eyesu yeel?»

⁷ Zḅiti wo kuyei veeni ti ma, ti la wuzegḡea gaamanḅ?
Niiti ta ḡe ḅadḅzu wo ma, ti la wuzegḡea ḅaa?
Tiya ḅalaa, ta loo wo ma!

⁸ Tḅḅzei wo looni zii mḅinmḅin ma,
nuḅusei mḅtḅiti pe ta loo wo ma,
tḅḅzei nuḅusei ḡamai va wo puuzu,
faa zuḡologologi zu wo keezu ga zooiti,
ta taa wolaiti, ta ta-laaveaiti!

Nimizai ḡa woḅalada nuiti tuḡḅ

⁹ Nimizai ḡa naama nui luḡḅ,
zḅ é kakama anii ḡaalezu ba ná-peleyeḡei ve,
nii a ke é ze eḡe pe unda,
ga maanḅḅ mina zeeli ma.

¹⁰ Da-veleyeḡei ná-unfe fai ḡa na è deveai,
é nuḅusei ma mḅinmḅin kologoloni,
é valaga ḡa-eteai ma.

¹¹ Mazḅḅ sigigi zu ḡḅtuiti ta kpeei loo,
pelei unsuve wuluiti ti daazo.

Nimizai ḡa tooma nuiti tuḡḅ

¹² Nimizai ḡa naama nui luḡḅ,
é ḡamai vuuzu, é taai lo ḡa,
é taai vuuzu ga faaḡaaza golai.

¹³ Siḡi zu nuḅuseiti ti botii ḡeezu la,
naama aniiti faa zu ti ḡalazu abui ḡa,
ziiti ti ḡa ḅḅḅ ḅḅḅ wafuun,
naa la ga ḡḅḅḅ GALAGI ná-devei ḅaa,
nii é ga Fai-Pe-Maliḡii?

¹⁴ Mazḅḅ etea nuḅusei pe ka ḡḅḅḅ GALAGI ná-lebiyai ḡwee ga pagḅ,
eḡevelei ziei kpolodei ḅomave zulaavegai da.

Nimizai ḡa naama nui luḡḅ, zḅ é dḅi losu sejnḅḡi la

¹⁵ Nimizai ḡa naama nui luḡḅ,
zḅ é dḅi losu sejnḅḡi la,

keai ege anivebei, é so,
 é bɔɔɔ maanakai ɔula, ti da ka!
 16 Lebiyai da sɔɔɔ, naa ɔa valibo ga è maaɔoo,
 da bɔɔɔ balaagi, dɔɔi bɔle, è ɔabei ɔula!
 Da-voloi ɔa zeelizu,
 è bɔɔle ga Ɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawana daawɔi.
 Da-lebiyai ɔa valibo ga è unfegai.
 17 Faa zuɔoloɔologi é ɔeeni Liban,
 naa voto ka ɔula è ma.
 Suaiti undaavili fai ɔa la è unma, ga é è leevɛ.
 Mazɔɔɔ è nubuseiti namai vuuni,
 è tooma vaiti keeni zoi laalɔɔma,
 ta ná-taa wolai, ta su nubuseiti.

Nimizai ɔa kɔɔɔ gani kɔɔ nuiti tuɔɔ

18 Leeni ɔa kɔɔɔ ganigi paazu, nii neeliɔi nui kpetezu?
 Baa kɔlu ɔaawuungai kpeteai ga salei,
 é losu nuiti tuɔɔ zee vaiti su?
 Mazɔɔɔ zoi é kpetezu, naa ɔa bɔɔɔ ɔalivaazu ná-kpeteanii ma,
 kɔɔɔ ganigi é la bɔezu.
 19 Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 é ɔeezu gulu buɔai ma:
 «Gaazuzegɛ ma!»
 E ɔeezu kotui ma, é la bɔezu: «Wuzegɛ!»
 Ta zoo nei ti nu ɔala baa?
 Pɛte dɛɛ, zanugi ta wali ɔaei zelɛni ba,
 keɛ zɛnvu viile ɔila kpalaa ge la su.
 20 Ɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔi ɔa zeini ná-pɛle nadegai wu.
 Eteai pɛ ge maagɛ kpɔ, tɔun gaazu!

3

GALA guyei

1 GALA goo wo nui A6akuke ná-GALA falii, é ga maawɔin wuyei.
 2 Ɔɔɔɔ GALAGI, gɛ naa menini, nii è keeni,
 gɛ luani da-ɔeeɔotii va, ee, Ɔɔɔɔ GALAGI.
 Da-ɔeeɔotiiti ti vile su gi ɔaazu!
 Ti ɔula keɛma konagiti daawu!
 Keɛ da-yiiɔaawanai zu, ɔize da-maawɔingai zu.
 3 GALA paave é zegɛ Teeman,
 GALA Nadegai vaave é zegɛ Palan ɔizeiti ma.

Lo!

Ná-maayikii ɔa veeni geegɔɔlogi ma,
 ná-lebiyai eteai laavege.
 4 Keɛve ege wozakalagi ma voloi,
 ma zezeiti ti da volo, é ɔula zeave,
 ná-zobogi ma lɔɔɔfuzu vai ɔana!
 5 Dɔɔ zeeɔɛi ɔa kakala velei, é da li,
 kɔɔ kpadima zeeɔɛ ɔa kɔɔɔ vogiti su.
 6 Siɛgi zu a lona da, zoi ɔa niikpi,
 siɛgi zu é weɛzu la, zii ɔiligiti sasu ɔa bali,
 gize wɔɔwɔɔlogiti ti buse,

kaite gize nemeiti ti vuka,
 veti ti gēni mōungi ga peleiti, é dā zie la.
 7 Gè Kusan nuiti ta-zede gotaiti kaa, ti gaaalagai ba,
 Madiyan yooi ma veleiti subezegelega.
 8 Ee, Gōogō GALAGI, è yigāawanave zie wolaiti ma baa?
 E yigfulave ti laalōgōma, è yigāawana kpolodei ma baa?
 E losu kōogō wotoloiti su,
 ma zooiti ti liizu ga de pile solōsuve?
 9 E dā-gōogō gilegi betea,
 dā-mēinti ta ga minazefegiti, è ti woni.

Lo!

Da zooi valizu su ga zie wolaiti.
 10 Gizeiti ta è gāana, ta dā bali,
 sabalagi dā zooi yebe,
 kpolode wolai dā zikō,
 é dā ma lakpatakpagi le geezuve.
 11 Foloji ta alugi ti ye loni losuve,
 dā-mēinti ti zizu ta-wozakalagi gākala,
 ta dā-bēin é volozu ma wozakalagi gākala.
 12 Da eteai zubizuzu ga ziiḡulagi,
 è ziiti deve ga ziiḡaawanai.
 13 Da vaazu dā-nubuseiti ta-bōba vai ma,
 è bō dā-masagi va è seidai.
 Da faa nōu gē nui ná-pelei ungi levezu ga,
 è koloḡolo, è pē su mē.

Lo!

14 Da gi zili nuiti ta-gundigiti tōungiti kpotasu ga ti bōgō mēinti.
 Ti gēni egē fiile wolai,
 ti yeizu gi ma ga ti gi zuvaza,
 ti dā koozunēē beei loo,
 ti gēvele beteai ga zōi maanōḡai,
 ti koloḡolo dōḡufuzu.
 15 E peleli laa dā-zooiti be kpolodei wu,
 zie wolai wu é zulusu.

16 Gè naama wooi mēnini,
 gē gē unga wuulee.
 Dākōḡiti ti dā bali,
 mā gaeiti su dā gē yōḡe,
 gē ye ná, gē dā bali.
 Kele maanēve ga gē zei kpe,
 gē kidaavili foloi maaḡoun,
 foloi é vaazu gi zili nuiti daalōḡoma.
 17 Kooleḡoole gului la mō waa pē,
 leezen beleli la mō gwaa woga pē,
 wolive wului waa vai gā dā nuiti kaka,
 nu tii gē ve, é la ani nōpe solōga ná.
 Baalagiti ta boliiti gaa gā vala ba ta-zasaiti su,
 nike zasa la mō gēa ná.
 18 Kele nōun nā, nā ḡoozunēezu Gōogō GALAGI maavele ma,
 zīmaave laave ga koozunēei, nā-GALAGI maavele ma, é kizosu.
 19 Maliḡii Gōogō GALAGI gā é ga nā-zobogi,

toɔa kògòiti feɔasu bu, ga dopai nònòiti kèvele,
é zìe ga ze gize wolaiti ma.

Guye loo ɔ̀ndiq̄ii nònòì ve. E loozu ga kònigiti.

Sofoni Ná-Sευει Wooi Iózeizuυε

GALA goo wo nui Sofoni, ná-tene gooi woni kona undozita (600) aisa Yesu Kilista va zóló eteai zu, aisa Abakuke va ná-tene gi wo. Siēgi zu é ǵeni tene gi wosu da, masagi Zóziase la ǵeni de GALA fi ma valibo fai zeini kpasu (2Ma 23:1-28) ta Zuda masadai ǵeni faazupui laawu ma yeēǵeǵalai. GALA keelai ǵa naati goǵaavotesu, zóiti ti ǵisiezu ga GALA maavaa ǵa nei nuǵuseiti ba, ta faiti ta nei ǵeezu zeema? Toǵa GALA tosuυe lee zu faa mǵinmǵin su: GALA ka va é Zuda nuiti ta Zeeluzalēme nuiti tukpǵaaleυe (1:1–2:3), toǵa Zuda maǵoolii ma nuǵuseiti koloǵolo (2:4-15), naa voluma, toǵa Zeeluzalēme niine volu, kpega voluma ga faa ǵoi ma zapei pe tǵǵula, é nuǵuseiti ze i naa, ti ga unmaayei nuiti, ti valagai, nii a ke, ti nuǵusei pe sie velei maavalibo (3:1-20).

Sofoni ǵa bosu é kole, ga GALA ná-nuǵuseiti ti la zooga ti yǵǵozuυe va ǵole ta GALA, ni naama nuǵuseiti ti la ǵulani ná metu, niiti ti ti ya bǵǵi nǵ ta-lǵnǵi ǵaiziezu, é leve GALAGI nǵnǵi va. Kele toǵa zeele wooi wosu ga, GALA ka ǵaabaazu ye naati ma, niiti ti zoi zu ga bǵǵomaayei nuǵuseiti (2:3; 3:12).

¹ Wooi niiti ka Ǵooǵǵ GALAGI ti woni Sofoni ma, Zuda masagi Zóziase, Amon ná-doun zunui, ná-yeēǵeǵalai zu. Sofoni ǵeni ga Kusi ná-doun zunui, naa keēǵe ǵe ga Gedalia, naa keēǵe ǵe ga Amalia, naa keēǵe ǵe ga Ezeekiasē.

Eteai pe tukpǵaaleυe vai

² Ǵooǵǵ GALAGI wooi ǵaa:

«Nà vaazu anii kpein suwuǵaaleυezu, niiti ti yenvuzu eteai zu.

³ Nà nuǵusei pe koloǵolosu ta suaiti, ǵe wǵniiti pe koloǵolo ta kaleiti pe, ǵe naa ǵoloǵolo, nii é nu ǵoi ti kǵǵizǵazu. Nà nu vului ma zuwu ǵaaleυezu eteai zu.»

Ǵooǵǵ GALAGI wooi ǵana.

Fai é kǵǵǵ gani kǵǵ nuiti daalǵǵma

⁴ «Nà yeewuzeǵezu Zuda nuǵuseiti daalǵǵma, Zeeluzalēme nuiti kpein daalǵǵma, ǵe Baale lebi nui mǵtaiti pe suwuǵaaleυe adave tǵna ba, ta zóiti ti botii ǵeezu be, ti pe vǵǵma ta zalaǵa ǵula nuiti.

⁵ Nà naati pe koloǵolo, niiti ti lee zu pele ǵǵmave, ti da nǵkǵ ná aniiti pe bu, ti volozu geeǵǵlǵgi zu, ta zóiti ti nǵkǵsu bù, ti da ǵona mà, nēi ǵe ga Ǵooǵǵ GALAGI, ti lati ti da minazeǵegiti bo ta-ǵalagi Mǵlǵke υe.

⁶ Nà naati koloǵolo, zóiti ti voluaveǵai bà, nēi ǵe ga Ǵooǵǵ GALAGI, ta zóiti ti la ǵaiziezu, ti la wǵinni ti va nà-kpǵba zóló, ba ti va ǵaazaǵa.»

Fai é nu wolaiti daalǵǵma

⁷ A maǵe kpǵ, Malǵǵii Ǵooǵǵ GALAGI ǵaazu, mazóló Ǵooǵǵ GALAGI ná-foloi maabυǵaa! Mazóló Ǵooǵǵ GALAGI zalaǵai ǵevele bēteυe, é naati gba, zóiti é ti loligai.

8 ƆooƆo GALAGI Ɔe ma: «Tama, nà-zalaƆa Ɔula voloi,
nà laale kundigiiiti bu, ta masa dointi,
ta niiti kpein ti weinti ta-maaƆilii ma zii wosu.

9 Naama volo ná, nà vooƆu naati ba,
zooiti ti buƆezu GALA sei velei ma bofalagi maazu, eƆe zii Ɔiligiti,
ti ti-maliƆii ná-pelei wuulaave ga naavoloi, soooƆgai toomai zu ta yaavai.»

Fai é wosu yaaƆoiti daaloƆoma

10 ƆooƆo GALAGI wooi Ɔaa:

«Tama, naama volo ná,
ta kpee woo wolai meni Kale zigidaave,
ta zongoo wooi Koi Niinei zu vele,
ta ani Ɔolo lu golai gizeiti ma.

11 A kpeei loo, Buu Uele Ɔoizu nuiti,
mazoooo yaaƆoiti pe ta zaazu,
wali Ɔaizie nuiti pe ti zuwuƆaa Ɔa levezu.»

Fai é wosu kiboooma nuiti daaloƆoma

12 «Naa zu, nà Zeeluzalame zuveƆeƆeƆeƆeƆe ga fitinai,
nà vooƆu zunuiti pe ba,
ti zeini su kpe, eƆe dooi buuveai,
ti da bo yiimave ga:

«ƆooƆo GALAGI la faa nope kea,
ma vago baa ma no!»

13 Toosui Ɔa wo ga ta-naavoloiti,
ta-veleiti ta Ɔologolo.
Ta peleiti to, keƆe ti la pia ti wu,
ti leezen beleiti da, keƆe ti la ma looi ta bolea.»

ƆooƆo GALAGI ná-foloi

14 ƆooƆo GALAGI ná-foloi wolai maaƆuƆaa,
maaƆuƆaa, gaazuvileve é da va,
kpee no Ɔa é loozu ƆooƆo GALAGI ná-foloi,
salavusui ziilogai ti pe ba, naa boƆoi Ɔa kpee wolai loo.

15 ToƆa Ɔe ga ziiƆaawana voloi,
kidaavili foloi ta koozuviligi,
faa zuƆologolo foloi ta faaƆaavalabai.
Foloi naa Ɔa Ɔe ga kpiddi, é Ɔe ga kpiddi boii,
foloi naa Ɔa Ɔe ga tonabiingi ta bumugi.

16 Naama volo ná, salavusuiti ta puuugi ve,
ti koo beei loo taa wolaiti daaloƆoma siƆigi ti ma,
ta ti zu vele ƆaaƆoozagiti daaloƆoma.

17 «Nà nubuseiti do kidaaviligi zu,
ta zie eƆe gaazuƆole nuiti, ti da yeevee meme,
mazoooo ti kotoi Ɔea daaloƆoma, nei Ɔe ga ƆooƆo GALAGI.
Ti-ma namai Ɔa vu adave pe eƆe fufiligi,
ti-ma voomaiti ta luula eƆe kavai.»

18 Ta-waliiti ta zanugi ti ti ya
naati ti la zooga ti va ti Ɔizo
ƆooƆo GALAGI ná-ziiƆaawana voloi.
Ná-ziiƆaawana abui Ɔa eteai pe kologolo.
Gaamazu, naa maa Ɔa yiki,
toƆa eteai zu nubuseiti pe suwuƆaaleve.

2

Toligi é wosu bɔɔmaayei vai zu

¹ A ɔaale ba, wo maaɔɔ,
wɔi wo ga zii, unfe ge la wo ma,
² aisa deve zεvɛi va ɔula,
foloi va leve eɔe molo ɔooloi,
aisa Ɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawana va zeeli wo ma,
aisa Ɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawana voloi va zeeli!

³ A Ɔɔɔɔ GALAGI ɔaizie, wɔi wo ga bɔɔmaayei nuiti zoi zu,
wo ɔolozu ná-deveiti be!
A telebodai ɔaizie ta bɔɔmaayei.
Tanisu toɔa wo ye ná Ɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawana voloi.

Nimizai ɔa folo liizu vele nuiti tuɔɔ

⁴ Kulaai ɔa wo Gaza va tete,
Asekalɔn ɔolɔɔlo,
Asedɔde nuiti ti be ná, ga folo gaalɔgai kpekpe,
Ekelɔn nuiti ti ɔula ná va.
⁵ Maanɔɔi ɔa wo ve, Kelɛte nuiti, kpoloɔei ɔoba ze wo nuiti!
GALA ná-tukpɔi ɔa wo laalɔɔma, é ɔe ma:
«Kanaan, é ga Filisetai nuiti ta-yooi,
ná è ɔolɔɔlosu, nu vulu nɔpe la mɔ ɔea ná.
⁶ Da-yooi, kpoloɔei laave,
miná ɔa valibo ga togani laamiizuve,
zoi baala make nuiti ta ɔe bizɛzu su,
ti da baalagiti ta-zasai lo ná.»
⁷ Kpoloɔei laave tɔna ka ɔe ga Zuda nuɔusei mɔtɔiti tɔnɔ.
Ta ɔe liizu ga ta-loganiiti ná, ti da laami.
Kpɔkɔi, ti da looɔo Asekalɔn veɛiti bu,
mazɔɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI, ta-GALAGI ɔa ti maalobo,
é ta-vai valibo ga pagɔ.

Nimizai ɔa folo ɔulazu vele nuiti tuɔɔ

⁸ «Gè Moabe nuiti ta-voomu gooti mɛnini,
ta woo nɔi Amɔn nuiti ti boni,
ti baagɔlani ná-nuɔuseiti ma,
ti da ta-yooi zuwɔɔɔ ga naati ta-yooi, ti ɔeni seɔezu.»
⁹ Ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii Izelayɛle ná-GALAGI wooi ɔaa:
«Naa ɔa é ba, eɔevelei gè vulua la ga ɔite,
Moabe ɔa ɔe ga Sɔɔme ɔevele,
Amɔn nuiti ti ɔe ga Gɔmɔɔl ɔevele,
tufa nɔi letele nɔ ɔa a ɔe vɔnɔsu náve,
kpolo ɔula yeɔei nɔ ɔe ná, zoi ɔolɔɔlo mɛtu eyɛsu ɔɔ.
Ná-nuɔusei mɔtɔiti ta loo ti zu,
ná-zoi zu nuiti ta ye ná, naati ta naa zeɔe ga tɔnɔ.»
¹⁰ Naa ɔa zeelizu ti ma ga ta-wasogi ma zalai,
tɔzei ti baagɔlani Ɔɔɔɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɔii, ná-nuɔuseiti ma,
ti ta-vaiti gaawɔɔɔ, naati ti loo bu.
¹¹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa ná-maayikii le ga tiye,
mazɔɔɔ toɔa eteai ná-galagiti kpein koloɔlo.
Naazu, anɛɛ zii niiti ti maagoozaai,

ti pe ta lebiyai ve be,
ese gilagilagi ga naa ge to bogoi zeizuve.

Nimizai ga lekpe ma velei nu yeezazuve nuiti tugbo

¹² Etiyopi nubuseiti balaa,
na-boga zokpoi ga ti zubota.

Nimizai ga lekpe ma velei nu govezuve nuiti tugbo

¹³ Gdogo GALAGI ga yeewuzege
nu govezu vele yooi laalagoma,
tofa Asiili undaavili,
e Ninive dogologo,
naa ge ga zou vooi ege tevebai.

¹⁴ Taai vuuzuve ga, toganiiti ta ge veezu na,
ta suai ma ziiti kpein,
buungiti ta deveti ta ge zesu ma bedegiti ba kpidii.
Nu da waniiti goomeni peleti ma veneteleti da,
nu ga yesu kpofalagi na ma, e pelei wuugologologai ga,
sedele dakaiti ta gula na.

¹⁵ Wele lee taa wolai va, koozuneei geni su,
su nubuseiti ti geni kaazu ga ta zeini ziileigi zu,
ti da jisie ga ti gefala la na.
E woloa, e gea ga dogo zuaiti peezuve!
Zaiti doin ti levesu na
ta foei veezu, ti yeevee la.

3

Nimizai ga Zeeluzalame nuiti tugbo

¹ Nimizai ga kololala laai ve, kozoai,
e ga nu vaa laai!

² E la woiloni toligi ma,
e la vaazu maagoloi wu,
e la bogbo galivaazu Gdogo GALAGI ma,
e la voluzeizu na-GALAGI va.

³ Na-kundiiti ti na
ta ga zalaiti ti zikozu,
na-tukpogaaeve nuiti ta ga zuluivuiti ti kpegi wosu kpidii,
ti la tanope makesu, ti va mi sobui.

⁴ Ta-GALA goo wo nuiti ti la ga totugbo vago,
ta ga yaava nuiti.
Ta-zalaga gula nuiti ti la unfema veezu aniiti be ti veai GALA be,
ta na-togiti kologolosu.

⁵ Anee naa ve, Gdogo GALAGI ga na, taazuve,
e da bogbo le ga telebo nu ve,
e la faa nou nape keezu.
Sobu-o-sobu, zegema la ba, tofa na-tukpooiti gaalevezu.
Kele faa nou ge nui la da ga unfe pe.

⁶ «Ge ziiti suwugaalevea,
ge ti-velesuveni sugologolo.
Ge koi yagzuveti kologologa,
nu nape ge la mo zizu nati.

Ta-laa wolaiti supakai ɔe de,
nu ɔila kpalaa ge la mo zeini na.

⁷ Kele ge ɔeni ma:

«Da unfe ma, e tene gooi zo,
naa ɔa a ke, e-zeizuve mina ɔologolo.»
Ge ti loɔani sie moimoin su,
kele ti ɔeni ɔaazuvilezu ga faa noi ɔea,
ti-ɔeevai pe su.»

⁸ ɔooɔo GALAGI wooi ɔaa: «Naa ɔa e ba, a maaboun,
ungo, a naama voloi maaboun,
yeei ge vaazu wuzegezu la koɔzoganii vaa zu.
Ge devea ga ge ziiti ta masadaiti gaale ba,
ga ge na-ziiɔaawana wolai ze ti ma.
Eteai pe ka ɔala ga na-ziiɔaawana abui.»

Tukpa ɔaawaaiti

⁹ «Naazu na nubuseiti maavalibo,
na ti-lakologiti nade,
ta fali, nei ge ga ɔooɔo GALAGI,
ti pe ta debi ga yiimave pe.

¹⁰ Anee Etiyopi de wolai volu vele nuu,
debi nui, niiti ge ti vazani,
ta va po ga ta-vebeaniiti.

¹¹ Naama volo na, na-nubuseiti,
wo la mo unfega ga wo luva veleiti faa,
kotoi niiti wo ti ɔeeni daalɔoma.
Na naati pe kula wo zaama,
zaiti ti laavegai ga wasogi,
wa be niina waso fai va na-gize nadeagai ma.

¹² Na nubuseiti make wo zaama,
ti ga boɔomaayei nuiti ta ti valagai,
ta ɔe velesu ɔooɔo GALAGI volu.

¹³ Izelayele nubusei motaiti ta ɔe vulua,
ti la mo telebotala vaa nope kea,
ti la mo zee nope boga,
ti la mo yaava vaa nope kea ga ti-laave.
Ta zoo ti daami wo, ti niimeni vagai wo,
nu nope ge la ti maalua.»

Minazefegi Siyon ve

¹⁴ Ee, Siyon nubuseiti, a vuka ga koozuneei!
Ee, Izelayele nuiti, a ɔoko ga koozuneei!
Ee, Zeeluzalame nubuseiti, a ɔoozune ga wo-yiimave pe!

¹⁵ ɔooɔo GALAGI peelala vai ma ɔasoi zefea wo unma,
e wo zili nuiti kpea wo volu.
Izelayele na-masagi, ɔooɔo GALAGI ɔa wo zaama,
maa la mo neeni wo va lua maanɔo va.

¹⁶ Naama volo na, ta ɔe Zeeluzalame ma:
«A mina lua, Siyon nubuseiti,
wo ijo ge mina leve pa!

¹⁷ Mazaloo ɔooɔo GALAGI wa-GALAGI ɔa wo zaama,

ga kooɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔ ɛ wo ɔɔɔɔɔ.
 Toɔa wo ɔɔɔɔɔɔɔɔ ga na-nɔɔɔɔɔɔ,
 toɔa koozune wuyei loo wa-vaa zu.»

¹⁸ Maligii ɔɔ ma: «Nà maanɔɔɔ vaiti kpe wa-veti voloiti ba,
 niiti ti ɔɔa wo unma ga kasɔi ta zelilomai.

¹⁹ Wɔɔɔ, naama ziegi zu, nà vɔɔɔɔ naati pɔ ba,
 niiti ti wo zopele ɔɔɔɔ.

Nà naati balo, niiti ti lekpuzu,
 zɔiti ti loai ya, gè naati gaale ba.

Nà wo ɔɔ ga unfema nuiti,
 wo-lɔɔɔi ɔɔɔa zooiti pɔ su,
 vɔɔti unfegi zeelini wo ma náti.

²⁰ Naama ziegi zu, nà va ga woye volu,
 siegi zu gè wo ɔɔaalezu ba la volu,
 nà wo-laaseigi wɔɔɔɔ, lebiyai ɔɔ wo vɔ
 eteai zu nuɔɔɔɔti pɔ saama.

Nà naa ɔɔ siegi zu,
 gè wa-vaiti maavalibosu da, wa ɔɔɔɔi wo ɔɔaazu.»
 ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ ɛ boga.

Azee Ná-Sευει Wooi lóozeigi

Niima zευει gá GALA goo wo nui Azee losuve lεεzu GALA sei vεlei lo fai zu Zeeluzalεme, Zuifuiti galegai ma ma ti gúla duolai zu Babilóne, υe ti gēni ná kona undózitai (600) lóozeizυυe. E woo moinmoin feeυe ade ya, niiti GALA ge ti woni kona undólugó puufelegó (520) ma, aisa Yesu Kilista va zóló.

Zuifui mǎungiti ti vaani ti gúla duolai zu, kona undólugó puusavagó maazu lósavai (538) ma, aisa Yesu Kilista va zóló, naati ka ti maanεeni ti GALA sei vεlei lo volu nii Babilóne nuiti ti goloni kona undólugó puulósava maazu lófelai (587) ma, ti iǰó ge leveni fala. Naa gá é kεeni GALA ná-keelai nuβuseiti ta-gundigíiti maanεεnzυ ga ti botii lózei volu. Naama wotii lózei volu kona undólugó puufelegó (520) ma. Azee gá naati iǰódózu zóiti pε ti woilosu gooi ma, ga nuβuseiti ta-valadai, ta aniiti kpetelalai, naa lózeiυe GALA sei vεlei kologologai, é yε ná nó (1:1-14), é boni ti ma ga, GALA sei vεle niinei ná-pagi ta ná-lébiyai gá budεzu zó i nónó maazu nii é woloni (2:1-9), naa lo fai gá gē ga zaβu, kózoba vai βe, ta baladai nii GALA ná-nuβuseiti ti saama (2:10-20). Zólóbabele zou zευe gundigíi, Davide mavofodai, GALA ge minazege gola gēeni naa υe, velela vεlei ma vaa zu (2:20-23).

GALA sei vεlei ma maabóungi, gá va, lébiyai gē βe, é leve ma mǎungi va, é zólósu GALA zea, ga ná-botigē nui maavele, é yimazegezu la, naa gá é vaazu Izelaye nuβuseiti kevelei lεεzu ti gúla voluma duolai zu. Azee ná-tεε gooitii maavele ma, é iǰódó veeni ná-yeegefǎalai zu nuβuseiti βe, ti gúla iǰótevei zu, ti bógó ve botii ya, tózei faa niinei ba GALA ge kpetεzu.

GALA sei vεlei lo fai volu ma yeegefǎalai

¹ Masagi Daliyuse ná-masadai ma góna felesiei ma alu dózitasiei ma volo mǎungi ma, Góogó GALAGI bóeni GALA goo wo nui Azee υó, ga é daazeeli Zuda you zευe gundigíi Zólóbabele ma, Seyaletiyεle ná-doun zunui, ta zalaǎa gúla gundigíi wolai Zozuwe ma, Yewósadake ná-doun zunui, é gē ti ma: ² Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǎii wooi gáa: «Niima nuiti ta gēεzu ma: «Yeegefǎalai la de zeelini, ga Góogó GALAGI ze vεlei va lo volu.» »

³ Góogó GALAGI laawooi laazeelini ti ma, GALA goo wo nui Azee ya, é gē ti ma: ⁴ «Yeegefǎalai gá nei wo υe baa, wo ze wa-vεle vagóiti bu, ti maanεai, tama GALA sei vεlei gologologai?»

⁵ Naa gá é ba, Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǎii wooi gáa: «À gída bu ga pagó, fai é laazu wo ma. ⁶ Wo ani moinmoin fazaga, kele tago nó gá wo sólósu, wa daami wosu, é la kula gēεzu ga woye, wa bóolezu, kele é la wo yiileizu, wa bógó maagílizυ, die ge la zeida wo ma, botigē nui zalai gá gēεzu, egē a gē vuuzu bóló zaǎai zu.»

⁷ Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǎii wooi gáa: «À gída bu ga pagó, fai é laazu wo ma. ⁸ A lε gizeiti ma, wo va ga guluiti, wo sèi vεlei lo. Naazu kóozu gá nεe miná, ná lébiyai zóló.» Góogó GALAGI gá é boga. ⁹ «Wo gígi loni ani moinmoin ba, kele tago nó gá wo sólóni wa-balagaveti. Nágoi gá wo vaani la wa-vεleitii bu, kele gē laa viilei vuuni ma, gaavala ba. Leeni vaa zu?» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǎii wooi gáa: «Tózei sèi vεlei vai va, kologologai, tama wo pε wa gáabaazu wa-vεleitii nó ma. ¹⁰ Naa gá é kεεzu, geeǎólógi la kεεzu, é va duβui ve, zóoi la vaazu bu, ani a va υónó. ¹¹ Nà gá gē fóvógi maaloliga zóoi ma, ta gizeiti ma, ta

kpalagiti ma, ta leezen beleiti, ta wolive beleiti, ta ziinziin ganigiti kpein zooti ma, ta nubuseiti ta suaiti pe, é gɔkula nubuseiti ta-wotiiti pe ma.»

¹² Zɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, Seyaletiyele ná-doun zunui, ta zalaɔa gɔla gɔndiɔi wolai Zozuwe, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nubusei mɔtaiti pe, niiti ti vaani ti gɔla duɔlai zu, naati pe ti Gɔɔɔɔ GALAGI, ta-GALAGI wooi zegeni ga gaamai, niigi GALA goo wo nui Azee boni ti ma. Keela wooi Gɔɔɔɔ GALAGI ta-GALAGI feeni zea, é naa gɔabelani ga pagɔ, nubuseiti ti luani Gɔɔɔɔ GALAGI va. ¹³ Naa volumna, Azee, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-keelai é teveni, é Gɔɔɔɔ GALAGI wooi woni ti ma, é gɔe ti ma: «Nà ya, nà wo va!» Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gɔana. ¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI zebɛ niine veeni Zuda you zewe gɔndiɔii Zɔɔɔɔɔɔɔɔ ve, Seyaletiyele ná-doun zunui, ta zalaɔa gɔla gɔndiɔi wolai Zozuwe ve, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nubusei mɔtaiti pe be, niiti ti vaani ti gɔla duɔlai zu. Ti pe ti liini Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii zei velei wu, ti botii lɔzei, ¹⁵ naa gɔeni, masagi Dalियuse ná-konagi velesiei ma alu dɔzitasiei ma folo vuufelegɔ maazu naanigɔi (24) ma.

2

GALA sei vele niinei ná-pagi

¹ Masagi Dalियuse ná-masadai ma gɔna felesiei ma alugi lɔfelasiei ma volo vuufelegɔ maazu gɔlagi (21) ma, Gɔɔɔɔ GALAGI laawooi laazeelini ga GALA goo wo nui Azee maavele, é gɔe ma: ² «Nii gɔa da bo Zuda you zewe gɔndiɔii Zɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ma, Seyaletiyele ná-doun zunui, ta zalaɔa gɔla gɔndiɔi wolai Zozuwe ma, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nubuseiti mɔtaiti pe ma, niiti ti vaani ti gɔla duɔlai zu, gɔe ti ma: ³ «Be gɔa é wo zaama, é niima GALA sei velei tei kaani ná-pada mɔungi zu? Wa petesu gale niizu? E la mɔ wo gɔazu ga ani nɔpe niizu, kele?» ⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gɔaa: «Niizu, zebɛzege, Zɔɔɔɔɔɔɔɔɔ. Zebɛzege, zalaɔa gɔla gɔndiɔi wolai Zozuwe, Yewɔsadake ná-doun zunui.» Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gɔaa: «A zebɛzege, wa ve, zooti zu nubuseiti pe.» Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii wooi gɔaa: «A bɔɔɔ ve botii ya, mazɔɔ nà wo va. ⁵ Gè naama minazefegi gɔeni wo ve, siegi zu wo gɔlani la Ezipete yooi va. Nà-Zenvui gɔa wo zaama, à mina lua jɛgelein!»

⁶ Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii wooi gɔaa: «Naa volumna mɔnɔ, su la mɔ gɔozazu gè geegɔlɔgi bali ta zooti, ta kpoloɔɔi ta zooti. ⁷ Nà zii gɔligiti pe keezu unga wuulee, ta-naavoloiti pe ta va ve, nà niima GALA sei velei laave ga padai.» Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii gɔa é boga. ⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii wooi gɔaa: «Walii kpein ka ga nɔnɔ, zanugi kpein ka ga nɔnɔ. ⁹ Naazu, niima GALA sei vele niinei gɔa va, é da volo, é leve ma mɔungi va.» Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii gɔa é boga. «Nà ziileigi zei miná.» Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii wooi gɔana.»

Tuyai ma minazefegi bogai nubuseiti be, ti gɔzɔi

¹⁰ Masagi Dalियuse ná-masadai ma gɔna felesiei, ma alu taavuusiei ma volo vuufelegɔ maazu naanisiei (24) ma, Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni GALA goo wo nui Azee vɔ, é gɔe ma: ¹¹ «Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii wooi gɔaa: «Zalaɔa gɔla nuiti gaazaɔa, ti gɔi fe è ve niima vaiti su: ¹² Ni zalaɔa zua padegai ta a gɔena nui ta ná-sege la, segei naa a vɔɔɔuna bului va, ba gɔnɔgi ta, ba dɔɔi, ba gulɔi, ba daamiani nɔpe nɔ, naama anii gɔa pade niina baa?» » Zalaɔa gɔla nuiti ti googaaavoteni, ti gɔe ma: «Ba-o.» ¹³ Azee ti gɔazaɔani mɔnɔ, é gɔe ti ma: «Ni nui ta a gɔzɔna, tɔzei é vɔɔɔuni nu vooi ta va, ni a vɔɔɔuna daamianigi tanɔpe ba, naa gɔa gɔzɔ niina baa?» Zalaɔa gɔla nuiti ti googaaavoteni, ti gɔe ma: «Ungo, toɔa gɔzɔ.» ¹⁴ Nàzu gɔa Azee kpɔei zegeni la, é gɔe ti ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI wooi gɔaa: «Degemu zekana

niima nuḅuseiti ti la, zekana zii nii la gàazu, zekana ta-woti zulónogi kpein ge la, nii ti feezu bè ḡana, kòzòve.

¹⁵ Niizu, à ḡida lée bu ga pagò, nii é vaazu ḡéezu, é zo za ma, é li. Aisa wo va kòtuiti da bòḡò maazu, Ḣòḡò GALAGI zeì vèlei lo fai zu, ¹⁶ leeni ḡa é ḡéeni ga woye? Ni nui ḡḡi ḡana panisu vuufelegò (20) va ná-kpalagi zu, puugòì nò ḡa é sòlòssu ná. Ni nui ḡḡi ḡana litèlè vuulòlugò (50) va ná-dòòì vò be, puufelegòì (20) nò ḡa é sòlòssu ná. ¹⁷ Gè vòḡfuni wo va, gè wa-wotiiti pè ma lònò fai ḡaavala ba, ga siinziin ganigiti ta-zeeḅèiti, ta sakòtuiti, kèlè wo la zèḡeni yee ma, wo va va pò. Ḣòḡò GALAGI wooi ḡana. ¹⁸ «Za ḡa ga alugi laavuuḡi ma volo vuufelegò maazu naanisièi (24), yeei Ḣòḡò GALAGI zeì vèlei lo fai lòzeini la. Niizu, à ḡida lée bu ga pagò, nii é vaazu ḡéezu, é zo za ma, é li. ¹⁹ Kèbe ani zuwu nòpè ge la mò wo ya kotaiti su, kèlè? Leezen ḅelei, ta kooleḡoole guluiti, ta gelenade guluiti ta wolive wuluiti, tanòpè ge la gwaa woni, jèḡelèin. Kèlè é zo za voloi ma, nà nà-tuyai zuwòlòzu wo ve.» »

Minazefegi é woni Zòlòḅaḅele ve, Maligii yimazefeni la

²⁰ Ma volo naa nò, alugi ma volo vuufelegò maazu naanigòì (24) ma, Ḣòḡò GALAGI ḅèeni mònò Azee vò, ná zeizu velesièi zu, é ḡeni ma: ²¹ «Ḣòe Zòlòḅaḅele vò, Zuda you zève ḡundigii, è ḡe ma: «Nà vaazu geegòlògi jiiikpisu ta zòoi. ²² Nà vaazu masagiti tokasu, gè zii ḡiligiti ta-masadaiti ma zobogiti kologòlo, gè kòḡò wotoloiti daave ta ti ḅize nuiti, sooiti ta za, ti ḡòma nuiti ti bòḡò va.» ²³ Ḣòḡò GALAGI Fai-Pè-Maligii wooi ḡaa: «Kèlè naama volo ná, nà boti ḡalivaazu è ma, nà-botigè nui, Zòlòḅaḅele, ḅèi è ga Seyaletiyèlè ná-doun zunui.» Ḣòḡò GALAGI wooi ḡana. «Gè yimazefèa ga ḅe, gè è ḡe ga nà-balaḡaegi, nii nu ḡa ḅa poogi ḡe la.» Ḣòḡò GALAGI Fai-Pè-Maligii wooi ḡana.»

Zakali Ná-Sευει Sευει Iózei velei

Nu a la zo Zakali ná-sευει laasei pεε ga kito sευει. Togá dεεzu gεzεgεzε velegi Izelayεle nuβuseiti ta-đitogi laazeelini la wólwólai zu. Sευει nii gaađwεεvesu ga seizu felego niiti ti la bóni.

Ma mǎungi é zo gaađwεsu 1 ma é zeeli gaađwεsu 8 ma, naati sευεve é Iózei kona undólugó puufelegó (520) ma, é yei undólugó puugó maazu Iósavai (518) ma, aisa Yesu va zóló. Ti đeni botii đεεzu uóoma yeeđđgala đila su ta GALA goo wo nui Azee. Naama GALA gooti ta ga kulakεlemaiti. Izelayεle ná-kito mǎungi đeni ga naazu GALA sei vele wolai lo fai, ta Zeeluzalεme vile fai tosu điteđitegi zu, kundigii Zólóbabele, ta zalađa đula nui Zozuwe đa ti đeni naama vaiti untuđo.

Felesiei đeni ga yeeđđgalai maaβoun fai, siegi zu GALA ge vaazu masadai đεεzu la zóoi đa ná pε.

Zakali ná-sευει đaaβelazu velei, é zo gaađwεsu 9 ma é zeeli 14 ma, ti zευεai zóiti poluma lago poun, naati ta laaβakpasu gola faa wola mǎun felegó naati ma.

Maliđii ná-toligi é bosu ga Izelayεle nuiti

¹ Masagi Daliyuse ná-masadai ma đonagi velesiei, ma alu dǎsavasisiei ma, Góođo GALAGI bǎeni GALA goo wo nui Zakali uó, Beeleekia ná-doun zunui, Ido ná-doun zunui balaa đeni de, é đe ma: ² Góođo GALAGI wola yiiđaawanani wo-mεmεwolani ma. ³ Ge ti ma: «Góođo GALAGI Fai-Pε-Maliđii wooi đaa: A đale ma wo va pò, Góođo GALAGI Fai-Pε-Maliđii wooi đana. Nà balaa nà đale ma wo uó. Góođo GALAGI Fai-Pε-Maliđii đa é boga. ⁴ A mina đe ga wo-mεmεwolani kevele, niiti GALA goo wo nu mǎungiti ti đeni đεεzu ti ma: «Góođo GALAGI Fai-Pε-Maliđii wooi đa é ga nii: A zeđe wo zie vele nǎiti ta wo-zǎ nǎiti polu.» Kele ti la đeni keeni, ti va woilo gòo ma, ti la gòo zoni, Góođo GALAGI Fai-Pε-Maliđii wooi đana. ⁵ Mini đa za wo-mεmεwolani ti ná? GALA goo wo nuiti balaa ti yege vulua eyesu đo baa? ⁶ Kele tama, dǎawooiti, ta nà-deveiti gè ti veeni nǎbotiđe nuiti, GALA goo wo nuiti zea, naati ti wo-mεmεwolani kǎđozumεenni. Ti ti zie velei maavaliboni, ti đe ma: «Góođo GALAGI Fai-Pε-Maliđii gi zogε velei é deveni la, é zooloo gi zie veleiti ta gi-zǎgiti ma.» »

Kulakεlεmai ma mǎungi: Soo bulugi

⁷ Masagi Daliyuse ná-konagi velesiei ma, alu puugó maazu đilasiei (11) daa ga Seebate, naa ná-folo uufele maazu naanigó (24) ma, Góođo GALAGI bǎeni GALA goo wo nui Zakali uó, Beeleekia ná-doun zunui, é ga Ido ná-doun zunui balaa: ⁸ Naama bidii gè kulakεlεmai ta đaani. Gè zunu đila kaani zeini soo maaβóikpǎigiti đoma, é đeni loni milete guluiti saama petu kpomave. Soo maaβóikpǎigiti, ta soo maaleiteigiti, ta soo đolegiti ti đeni loni polu velei. ⁹ Gè gaazafani, gè đe ma: «Maliđii, lee ma zoo đa ga niiti?» Geezuđeelai nii é đeni bǎεzu pò, naa đeni mà: «Nà vaazu ti-vaagulabai Iεεzu ga de.» ¹⁰ Zunui nii é đeni loni miletegiti saama, naa đe ma: «Niiti ka Góođo GALAGI ti levegai ga ti eteai zubize.» ¹¹ Soobize nuiti ti voluvaawoni Góođo GALAGI ná-geezuđeelai ma, é đeni loni miletegiti saama, ti đe ma: «Gi bega ga eteai zubize, gi kaave ga ziileigi, ta doođogi đa ná.»

14 «Wa ve de, Siyɔn nuɓuseiti, à ɓoozunɛ!

Wo wooɓula ga koozunɛɛi,
mazɔɔ nà ga va gè zeɪ wo zaama,
Ɔooɓo GALAGI wooi ɗana.

15 Naama volo ná, zii ɗiligi ma mɔinmɔin ka va,
ti ɗili Ɔooɓo GALAGI va.

Ta ɗe ga nà-nuɓuseiti,
nà zeɪ wo zaama.»

Wa kwɛɛ naazu ga Ɔooɓo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii ɗa é tɛvegai wo ma.

16 Ɔooɓo GALAGI ɗa Zuda zeɗe volu ga nɔnɔi, zou ɓadegai zu.
E yiimazeɗe volu ga Zeeluzalɛme.

17 Eteai pɛ ge maagɛ kpɔ mu Ɔooɓo GALAGI ɗaazu!
Mazɔɔ toɗa na ɗula ga suvile sei veɛ ɓadegai wu.

3

Kulakɛɛmai naanisiei: Zalaɗa ɗula ɗundiɗi wolai Zozuwe

1 E zalaɗa ɗula ɗundiɗi wolai Zozuwe leeni ga ze, é loni Ɔooɓo GALAGI ná-geezuɗeelai ɗakala, Setana ɗeni loni Zozuwe yeezazu velei, é ɗa maalɔ.

2 Ɔooɓo GALAGI ná-geezuɗeelai ɗeni Setana ma: «Ɔooɓo GALAGI zelilo è ma faan, Setana! Gaamazu Ɔooɓo GALAGI zelilo è ma, teigi é yiimazeɗeai ga Zeeluzalɛme! Zunui nii la ga kovilevegi kulaai abui ɗa ɓaa?»

3 Zozuwe ɗeni loni geezuɗeelai ɗakala, maagilii ga seɗe nɔɓɔiti. 4 Naa ɗeni nuiti ma, ti ɗeni loni koba: «À seɗe nɔɓɔiti kula kɔba.» Naa volumna é ɗeni Zozuwe ma: «Weɛ gè ɗa-vaagaaaza golai zeɗeai è va, nà è maagilizu ga seɗe vapagiti.» 5 Gè ɗeni ma: «Ti ɓɔɔɔ pagɔi lo unba.» Tama ti ɓɔɔɔ pagɔi looni unba, ti maagili ga seɗe ɓadegaiti. Miná ɗa Ɔooɓo GALAGI ná-geezuɗeelai ɗeni loni ná.

6 Ɔooɓo GALAGI ná-geezuɗeelai niima zeele wooi woni Zozuwe ma, é ɗe ma:

7 Ɔooɓo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii wooi ɗaa: «Ni ɗa ziɛna ga ziiima veleititi, è nà-deveititi so, ɗa ɗe ga tukpɔɗaaleɓe nui nà-pelei wu, ɗa ɗe weɛzu ma ɗoizuvɛ pɛ ma, nà pele vie è luɗɔ. Da ɗe ve, naati saama, ti botii ɗeezu bè.

8 A woilo, zalaɗa ɗula ɗundiɗi wolai, Zozuwe, wa è-wɔɔlaiti ti zeini è ɗoba, tɔɔzei wo pɛ wa ga poogi, mazɔɔ nà vaazu ga nà-botigɛ nui nii daaseigi ga: Ma Ɔonɔgi. 9 Weɛ gè kɔtu ɗila pilega Zozuwe luɗɔ. Kɔtu ɗila kpegi naa ɗaazuvɛ ɗa ba ga ɗofela. Nà ɓɔɗɔi ɗa gè seɓei ɗeezu ma. Ɔooɓo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii wooi ɗana: Nà zooi nii ná-kotoi zeɗe ba ga folo ɗila nɔ. 10 Naama volo ná, wo ɗilagilagi kpein wa ɗe ɓɔɗɔ lolisu wa-leezen beleititi ta kooleɗoole guluiti bu, wo ɗa ɓoozunɛ ná ziileigi zu.» Ɔooɓo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii wooi ɗana.

4

Kulakɛɛmai laalusiei: Fitina zeɪ anii ta wolive wulu felegɔi

1 Geezuɗeelai nii é ɗeni ɓɔɛzu pɔ, naa vaani volu, é maaloɗa, velei nu a ɗa niimɛni nui maaloɗa la. 2 E ɗeni mà: «Leeni ɗa è kaazu?» Gè googaaavoteni, gè ɗe ma: «Fitina zeɪ anii ɗa gè kaazu é ga zanugi nɔ ɓegeɛɛin, fitina lofela ɗa é zeini ga. Gulɔ anɗakai zeini ti maazuvɛ, sɔɔvɛ lofelaiti togai ba, gulɔ ziezɔ ti zu, é zeeli fitinaiti su. 3 Wolive wulu felegɔi ɗa loni gulɔ anɗakai ɗobavɛ, gilagi ɗa zeezavɛ, zɔi ɗe ga kɔvɛzu velei.» 4 Gè geezuɗeelai ɗaazaɗani volu, nii é ɗeni ɓɔɛzu pɔ, gè ɗe ma: «Maliɗii, nii voluvɛ ɗa ga leeni?» 5 Geezuɗeelai é ɗeni ɓɔɛzu pɔ, é gaaazaɗani é ɗe mà: «È la naa voluvɛ ɗweɛ?» Gè ɗe ma: «Ungo Maliɗii, gè la poluɗweɛ.» 6 E googaaavoteni, é ɗe mà: «Ɔooɓo GALAGI wooi ɗa é

bosu Zolobabele ma: E la niima wotii gɛa ga zobogi ta gaabaai, keni nà-zenvui zɛbei zu. Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é boga.

⁷ Da ga leeni kae, gize wolai?

Da valibosu é gɛ ga nɛmɛi Zolobabele luɔɔ.

Toɔa kɔtu biingi ɔula é zu,

maamuse wooi zaama, ti da gɛ ma:

‹Tuya ɔɔtui! Tuya ɔɔtui!› »

⁸ Gooɔɔ GALAGI bɔɛni pɔ volu, é gɛ mà:

⁹ «Zolobabele yeeiti ka ti niima wuulaagi laa, tiya ma nɔ ɔa ti pɛlei nii lo fai ɔaabelazu.»

Naa ɔa gɛɛna wa kwɛɛ naazu ga Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é tɛvɛga wo ma.

¹⁰ «Bɛni ka mu ti botii lɔɔzeizuɛ goi vaagɔlaai?

Ti maa ɔɛni nɛɛni ga ti ɔoozunɛ,

siɛgi zu ti kɔtu zaɔa ɔɔlɔi ɔaani la zoni Zolobabele ya.

Kɔtu ɔaazu lɔfelaiti ta ga Gooɔɔ GALAGI ɔaazuɔɛzɛgiti, ti wɛɛzu fai pɛ ma, ti gɛɛzu zooi ɔa.»

¹¹ Gè gaazaɔani volu, gè gɛ ma: «Wolive wulu felegɔi nuuti poluɛ ɔa ga leeni, ti loni fitina zeii anii yeezazuɛ ta kɔɛzuɛ?» ¹² Gè gɛ ma mɔnɔ: «Wolive wulu beke felegɔi nuuti poluɛ ɔa ga lee, ti loni zanu sɔɔɛ felegɔiti koba, niiti gulɔ bɛlei ziezɔu ti zu?» ¹³ E ɔɛni mà: «È la ti voluɔwɛɛ?» Gè gɛ ma: «Ungo Maliɔii, gè la ti voluɔwɛɛni.» ¹⁴ E polulɛni ga ze, é gɛ mà: «Zunu felegɔiti kana niiti gulɔi ziaai ti ma, ti losu eteai pɛ Maliɔii ɔakala.»

5

Kulakɛɛmai lɔzitasiei: Seve biligi é ɔovesu

¹ Gè ɔaazuwuzɛɔeni volu, gè seve biligi ɔa, é da ɔove. ² Geezuɔɛelai ɔɛ mà: «Leeni ɔa é kaazu?» Gè gɛ ma: «Seve biligi ɔa gè kaazu, é da ɔove, sakpai ɔa ga mɛteɛ puugɔ, kogi ga mɛteɛ lɔɔlugɔ.» ³ E ɔɛni mà: «Sevei naa ɔa maanɔɔ vai zɛvɛai su, nii é vaazu zeelizu zooi ɔɔlɔkɔlɔma ná pɛ. Boge su ga unma nui pɛ ge bɛ, ti ɔula zooi nii va, zɔiti balaa ti zɛɛ zeele wooiti bosu, ta bɛ, ti ɔula vɛ va. ⁴ Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔana: Nà bɔɔɔ ɔa gè vaazu ga maanɔɔi naa, nii a kɛ é lɛ unma nui ná-pɛlei wu, ta zɔi é konai wosu ga dàaseigi zɛɛi maazu. Foovooi ɔa lɛ é zeii ta-velei wu, é pɛlei pɛ kologolo, é pɛɛ dakai va ta kɔtuiti.»

Kulakɛɛmai lɔfelasiei: Anzanui ɔɛni zeini kpɔɔlɔgi zu

⁵ Geezuɔɛelai é ɔɛni bɔɛzu pɔ, é ɔɛni mà: «Ungi wuzɛɔe è wɛɛ naa va, nii é ɔulazu munu.» ⁶ Gè ɔɛni ma: «Bɛgele vɛ?» E ɔooɔaavoteni, é gɛ mà: «Kpɔɔlɔgi vɛ, é ɔulazu.» E gɛ mà mɔnɔ: «Kpɔɔlɔgi nuu ɔa é ga nuɔuseiti koozu ɔisiei zooi zu ná pɛ.» ⁷ Naama ziezɔi zu kɔlɔi nii é ɔɛni ga kpɔɔlɔgi ma lakulugi, naa wuzɛɔeni da, anzanu ɔila ka é ɔɛni zeini kpɔɔlɔgi zu. ⁸ Geezuɔɛelai ɔɛni mà: «Anzanui nuu ɔa é ga sunɔulai ma vooigi.» Naa voluma é zɔɔni naa va, é yei kpɔɔlɔgi zu volu, é daagulu ma.

⁹ Gè ɔaazuwuzɛɔeni volu, gè anzanu felegɔ ɔa, fiɛi zeidai ti wu, ti da ɔove, kovegi ɔɛni ti va, eɔe wɔni daa ga sigɔɔɛ. Ti kpɔɔlɔgi zɛɔeni, ti lɛɛ la fiɛi zu. ¹⁰ Gè geezuɔɛelai ɔaazaɔani, é ɔɛni bɔɛzu pɔ, gè gɛ ma: «Mini ɔa ti liizu ga kpɔɔlɔgi ná?» ¹¹ E gɛ mà: «Ta liizu la Babilɔne yooi zu, ti kɔɔ vɛlei lo. A ɔɛvele bɛtɛna ta sei niina kɔɔ ɔɔtui maazu.»

6

Kulakelamai lasavasi: Wotolo naanigaiti

¹ Gè g̃aazuwuzegeni. gè soo wotolo naanigō g̃a, ti da g̃ula k̃alu b̃ai gize felegaiti z̃og̃ozu. ² Soo maab̃aikp̃og̃igiti ka ti g̃eni ma m̃aungi va, soo leigiti ti g̃e felesiei va. ³ Soo g̃olegiti ti g̃e savasiei va, soo ṽanegiti ti zubaai ti g̃eni naanisiei va. ⁴ Gè geezudeelai g̃aazaḡani, é g̃eni b̃aezu p̃ò, gè g̃e ma: «M̃aliḡii, lee zoo g̃a ga nuuti?» ⁵ E g̃oog̃aavoteni, é g̃e m̃a: «Fiile naanigaiti be, ti g̃ea loni eteai Maliḡii g̃obave, ti g̃ulazu ná niina, ti da li.» ⁶ Soo leigi niiti ti g̃eni wotoloi gilagi va, naati ti liini ga lekpeḡave nu g̃ṽezu velei yooi zu, naa volu soo g̃olegiti balaa ti g̃ulani, soo ṽanegiti ti liini ga lekpeḡave nu yeezazu velei yooi zu. ⁷ Soo zubaagiti p̃e ti g̃ulani, w̃ain wola g̃eni ti ma ga ti eteai g̃l̃ok̃ol̃m̃ave p̃e subize. E g̃eni ti ma: «À liina wo eteai g̃l̃ok̃ol̃m̃ave p̃e subizeni.» Tama ti eteai g̃l̃ok̃ol̃m̃ave p̃e subizeni. ⁸ E t̃olini, é g̃e m̃a: «W̃elena z̃aiti ti liizu lekpeḡa velei nu g̃ṽezuve, naati ta ziileigi ve Z̃envui ve naama yooi zu.»

Masa b̃ol̃ogi l̃o vai zalaḡa g̃ula nui Zozuwe unma

⁹ G̃oog̃o GALAGI b̃oeni p̃ò g̃ani: ¹⁰ «Yeezei kula zou va nuiti ta-veb̃aniiti bu, nii G̃eledayi, ta Tobiya ta Yedaya ti vaai la. Liina za ño Sofoni ná-doun zunui Z̃oziasé ná-p̃el̃ei wu, ve nui niiti ti laayeidai ná, ti zeḡeai ma Babil̃one. ¹¹ Da walii ta zanugi zeḡezu, è ti b̃ete ga masa b̃ol̃ogi, è d̃o zalaḡa g̃ula g̃undiḡi wolai Zozuwe unma, Yew̃sadake ná-doun zunui. ¹² G̃e ma: «G̃oog̃o GALAGI Fai-P̃e-Maliḡii wooi g̃aa:

Zunui ta g̃a ve,

daaseigi ga Ma Ũñogi,

toḡa ṽoño ve é ná,

é G̃oog̃o GALAGI zeí velei lo.

¹³ T̃o b̃og̃o b̃a ka é tosu volu.

Maa g̃a g̃ili ga masa s̃ol̃aiti,

é masadai g̃e ná-masa kp̃okp̃ogi zu.

Toḡa g̃e ga zalaḡa g̃ula nui balaa ná-masa kp̃okp̃ogi g̃a.

Goolaama ṽag̃oi g̃a g̃e boti feleg̃oi naati z̃og̃ozu.»

¹⁴ Masa b̃ol̃ogi g̃a mak̃esu G̃oog̃o GALAGI zeí velei wu, é g̃e ga g̃iz̃esu anii Geel̃eme vaa ma, ta Tobiya ta Yedaya, naa ṽee Sofoni ná-doun zunui ná-nub̃og̃ol̃ai va.»

¹⁵ Numaa ta g̃e zeḡezu g̃oozama, ti da va, kp̃obai wosu G̃oog̃o GALAGI zeí velei lo fai zu. Wa kw̃ee naazu ga G̃oog̃o GALAGI Fai-P̃e-Maliḡii g̃a é t̃eṽegai wo ma. Naa g̃a g̃e ño ti, ni wa g̃olona G̃oog̃o GALAGI wooi ve, wa-GALAGI.

7

Zu so kuiti

¹ Masagi Daliyuse ná-masadai ma g̃onagi naanisiei ma, G̃oog̃o GALAGI b̃oeni Zakali ṽo, alugi laaṽuusiei daa ga Kiseleve naa ma volo naanig̃oi ma. ² Beetele nub̃useiti ti Sal̃es̃el ta Leeg̃eme-Meelekeni teveni, é b̃o numaa va, ga ti G̃oog̃o GALAGI maañene, ³ ti zeeli zalaḡa g̃ula nuiti p̃ò b̃e, niiti ti botii g̃eezu G̃oog̃o GALAGI, Fai-P̃e-Maliḡii ná-p̃el̃ei wu, ta GALA goo wo nuiti p̃ò b̃e, ti naati gaazaḡa, ga: «G̃á yesu g̃ol̃oi ño g̃a g̃o, gi da zugi zo konagi ma alugi l̃ol̃usiei ma, velei gi g̃ea k̃eezu la p̃ol̃ma?»

⁴ G̃oog̃o GALAGI Fai-P̃e-Maliḡii b̃oeni p̃ò naazu, é g̃e m̃a: ⁵ «G̃e z̃ooi zu nub̃useiti p̃e ma, ta zalaḡa g̃ula nuiti: «Wo k̃ea ga kona vuul̃fela (70), wo da zugi zo, wo da b̃og̃o maaw̃ain konagi ma alugi l̃ol̃usiei ta d̃ofelasiei ma, k̃ele

wo la naa gʼeeni bɛ̀. ⁶ Wo gʼeni daami wosu, ta kpɔ̀lei, wo-gʼogiti sulaave fai nɔ ma. »

⁷ Niima woo gʼilagiti nɔ lei Gʼooḡo GALAGI ti ʋuuni GALA goo wo nu mɔungiti da, ti bo siegi zu nuɓuseiti ti gʼeni zeini la ziileigi zu Zeeluzalɛme, ta taaiti ti maagʼoolii zu, ta siegi zu balaa lɛkpɛma ʋelei nu yeezazuve yooi zu, ta zieleve ma nɛmeiti ti laaveni da ga nuɓuseiti.

⁸ Gʼooḡo GALAGI bɔeni Zakali ʋɔ gʼani: ⁹ «Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii wooi gʼaa: A da tukpɔiti gaaleve ga gaamai, wo gʼilagilagi pɛ ge da nuɓɔḡolai ta gaazumaawɔingʼai gʼɛ bɔlai ʋɛ. ¹⁰ A mina da ga poanzaiti, ta podointi suziḡa, ta seikɔḡoma nuiti, ta niiti kpein ti kpalaiti su. Wo tanɔpɛ ge mina faa ɲɔ ɓɛɛ bɔlaiti daalɔḡoma.» ¹¹ Kɛɛ ti la gʼeni kɛeni, ti ʋa woilo naama wooiti ma, ti bakani, ti ti-woiyegʼeiti daaḡulu ga ti mina faa mɛni. ¹² Ti gʼikpaani kpaan egʼɛ diamai, nii a kɛ ti mina yeezei Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii ná-tɔgiti, ta daawooiti bu, niiti ná-Zenvui gʼeni bosu GALA goo wo nu mɔungiti ma. Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii wola yiigʼaawanani naazu. ¹³ Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii gʼɛ ma: «Tei gè ti lolini, ti la woiloni gòo ma, tiya balaa ta tɔlina, gè la woiloga ti-woo ma. ¹⁴ Gè ti vazani zii gʼiligiti saama, niiti ti la gʼeni ti gʼwɛɛ kaipa. Ti ta-yooi zupakai yɛ ga ʋolu ʋelei, ʋɛ nu nɔpɛ ge la mɔ gʼeni lɛɛzu ná, è ʋa da yei. Ti zou ʋapagi valiboni ga tevebai.»

8

Zeeluzalɛme lo fai ʋolu

¹ Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii bɔeni gʼani: ² Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii wooi gʼaa:

«Siyɔn nɛɛʋɛ bɛ̀, ma yii wola gʼa bɛ̀,
gaamazu, nà gʼalazu su ga ná-maayogi.

³ Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii wooi gʼaa:

Nà gʼalesu ma Siyɔn,
sèizuvɛ gʼa gʼɛ ga Zeeluzalɛme.
Zeeluzalɛme gʼa loli ga «Woodʼɛḡila taai,»
ta gʼɛ Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii ná-gizei ma «Gize ɲadegai.»

⁴ Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii wooi gʼaa:

Nu ʋɔɔzaḡagiti ta zeizu mɔnɔ Zeeluzalɛme,
zunuiti ta anzanuiti ta ze i koi zaamaʋeti,
ɛɛ pɛ ná-tukpɔ zea, tɔzei ma nu ná-konagi mɔin ʋelei ʋa.

⁵ Zeeluzalɛme koi zaamaʋeti daa gʼa ve
ga zunu loungoiti ta anzanu loungoiti, ti ɗa gʼaḡo.

⁶ Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii wooi gʼaa:

Ni nuɓusei mɔtaiti ta kaazu ga
niima vaiti ti la zooga gʼɛɛzu niima voloiti su,
anḡɛ nei nà balaagi nà gʼisiezɛ ga naati ti la zooga gʼɛɛzu?
Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii wooi gʼana.

⁷ Gʼooḡo GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii wooi gʼaa:

Nà nà-nuɓuseiti kizosu,
gè ti gʼula folo gʼulazu ʋele yooi ta folo liizu ʋele yooiti su.

⁸ Nà ʋa ga tiye ti gʼula ná,
ti ze i Zeeluzalɛme.
Ta gʼɛ ga nà-nuɓuseiti,

gè gɛ ga ta-GALAGI,
nà masadai gɛ ti unda ga woogɛgɛfiladai ta telebogi.

⁹ Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi gaa:
A zɛbɛzɛgɛ, wɔigi wo niima woiti mɛnisu niizu,
nii GALA goo wo nuiti ti gɛni bosu,
siɛgi zu GALA sei vɛlɛi ma wuulaagiti ti gɛni laazu la,
GALA pɛlɛi naa lo fai zu.

¹⁰ Mazɔɔ, aisa naama voloiti ti va zeeli,
nubuseiti ta toganiiti ti la gɛni ta-wotii ma zala zɔɔsu.
Siɛ wo nui niiti ti gɛni lɛɛzu, ti da yei,
naati ti gɛni nɔ ga ti zili nuiti tɔnɔ,
mazɔɔ gè yeebeni nuiti ba,
ti da wuzegɛ bɔgɔ laalɔgɔma.

¹¹ Kɛlɛ niizu niina, gè la mɔ nubusei mɔtai zosu ga
vɛlɛi gè gɛni kɛɛzu la mɔungi.

Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi gana.

¹² Mazɔɔ, nà ziileigi vaza wo zaama, eɣɛ ani zuwui.
Leezɛn belei gɔ gaawaai ve,
zooi gɔ ba lɔnɔgi ve,
geegɔlɔgi gɔ be tonai va, é vu ga gola.
Nà niima vaabɔgɔi pɛ kɛɛzu
nà-nubusei mɔtɔiti bɛ.

¹³ Ee, Zuda ta Izelaye vɛleyegɛiti,
mɔungi wo gɛni zii gɛligiti saama,
ga nubuseiti ti voovoi, naati ma voogi.
Uele nɔ gana gè wo gɛzosu da,
wo gɛ ga tuya dɛungi.

Naa gɔ é ba mu, à mina lua, à zɛbɛzɛgɛ volu.

¹⁴ Mazɔɔ Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi gaa:
Siɛgi zu gè devea la ga gè wo bɔɔ,
tɔɔzei wo-mɛmɛwolani ti ziiɣaawanani,
gè la gɛni zɛgɛni gɔoi volu.

¹⁵ Niizu niina, gè zɛgɛa naama levei volu,
nà faa vɔgɔi gɛɛzu niina Zeeluzalɛme vɛ,
ta Zuda nubuseiti pɛ bɛ.

A mina lua mu.

¹⁶ Pɛtɛ vɛlɛ gɔ wa faiti kɛɛ la: Eɛɛ pɛ ge da gaamai wo bɔɔlai ma, tukpɔgɔaaleve
nuiti ti da tukpɔgɔaaleve ga telebogi, tukpɔgɔaalevei nii ziileigi a zɔɔ su. ¹⁷ Wo
tanɔpɛ ge mina faa jɔu bɛtɛ yiimave bɔɔlaiti daalɔgɔma, à mina da ga gɔna ga
zɛɛi, tɔɔzei naama vai tanɔpɛ bɛlɛ la bè.» Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi
gana.

Zu so foloiti ta valibo ga fɛti voloiti

¹⁸ Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii bɛɛni pɔ, é gɛ mɔ: ¹⁹ Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-
Maliɣii wooi gaa: «Zugi nii wo sosu, alugi naanisɛi, dɔɔlusɛi, dɔfelasɛi ta
puusɛi konagi zu, ta valibo ga koozune voloi, ta fɛti voloiti Zuda nubuseiti
bɛ.

Naa ma, à gaamai ta ziileigi nɛɛ vɛ.

²⁰ Gɔogɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi gaa:
Zou gɛli su nubuseiti,

ta taa wolaiti su zeï wo nu m̄ainm̄ain ga ta va m̄ano.

²¹ Taa wolaiti su nuḅuseiti ta li ti ḡe taḡiligaa ma:

«Ade li de Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii maanene, de gaizie. Nà balaagi nà liizu.»

²² Uele ḡana nuḅuse m̄ainm̄ain, ta zeeḡaabaa yooiti,

ta vaa la Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ḡaiziezū la, ti maanene.

²³ Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:

Naama voloiti nu puuḡo ti tanope ti la ga zii ḡila ta ḡaale ba,

ti Zuifu ḡila so ná-seḡei lakolḡi va,

ti ḡe ma: «Ḡá vilesu wo volu,

mazolḡo gi menige ga GALA ka wo va.» »

9

Izelayele ḡoba yooiti tukḡaaleve vai ta ti ḡizo fai

¹ Ḡooḡo GALAGI ná-keela wooi.

Daawooi Ḡadelake yooi zoga,

é ḡwe Damase taazuve.

Mazolḡo nu vului pe ka ga Ḡooḡo GALAGI n̄ano,

velei n̄o Izelayele wolodaiti pe ti la.

² E Ḡamate balaa zoga,

niiti ti zeidai la ta Damase,

é zeeli Tiil, ta Sid̄on ma,

niiti ti wola ḡoozuḡeleai.

³ Tiil siḡi gaḡooza toga ḡoḡo ve,

é walii ḡaalea ba eḡe fufiligi,

é zanugi ḡaale ba eḡe koi yḡḡozu valavalai.

⁴ Kele Maliḡii ḡa ti pe kula zea,

toḡa ná-siḡigiti toka kpoloḡei wu,

toḡa ḡala ga abui.

⁵ Asekal̄on ḡa naa ḡa, é lua,

Gaza balaa zu ḡa ḡali ga duai,

Ekel̄on balaa ka ḡe ḡana n̄o,

t̄ozei kitosuve ḡa ḡula zea.

Masa ge la m̄o ḡea Gaza,

nu vulu n̄ope ge la m̄o ḡea Asekal̄on.

⁶ Nu zupuiti ta zeï Ased̄ode.

Nà Filiseti nuiti ta-wasogi zuḡologolo.

⁷ Nà n̄amasu zuai ḡula ti-la,

ḡe k̄oḡo gani k̄o laamianigiti kula ti-n̄iiga yḡḡozuветi.

Ta-nuḅusei m̄otai ḡa ḡe ga ḡá-GALAGI n̄ano.

Toḡa losu zolḡo Zuda wolodamaiti saama,

Ekel̄on nuiti balaa ti ḡe ga Yeeḅuse nuiti kevele.

⁸ Nà ḡe n̄-zooi maḡoolii zu,

ḡe make k̄oḡogiti daalḡoḡma, ti levesu,

suḡou nui tanope ge la m̄o n̄-nuḅuseiti kpol̄oa,

mazolḡo ḡaazu ḡa ḡe ti va niina.

Ziilei masagi vaa vai

⁹ Ee, Siȳon nuḅusei, ḡok̄o ga koozuneei!

Ee, Zeeluzal̄eme nuḅusei, wooḡula ga koozuneei!

Wele ḡa-masagi va, é vaazu è v̄o,

teleboge, pile sɔɔɔdai veeve be,
toɔa ga ɔɔɔmaayei nu, ɛ zeini soovalegi ɔɔma,
soovale saai ma yivoi ɔɔma.

¹⁰ Nà kɔɔɔ wotoloiti kulazu Efelayime va,
gè kɔɔɔ zooiti kula Zeeluzalɛme va,
kilɛgi nii kɔɔi ɔɔɔzu la, naa zu ɔa ɔaleɔale.
Masagi naa ɔa ziilegi lɔ zii ɔiligiti saama,
ná-masada ɔa zo kpoloɔɔi zɔi ma, ɛ ze zɔi va,
ɛ zo zie wolai Efelata ma, ɛ li zou bela ga.

Duɔiti unɔɔ fai

¹¹ Dɔun ɔɔɔi, minazeɔɔgi maavele ma,
ɛ de yɔɔɔzu, nii keai ga ɔamai maavele,
nà da-luɔiti unɔɔsu,
gè ti ɔula zeɔei zu, nii zie la su.

¹² Kasoɔa nuiti wɔiti kitogi wo ve,
à ɔale ma wa-laazu ziqi gaagoozagi zu!
Nà nii wosu za ga:
Nà wo ɔaazumaawɔingɔa ga seizu felegɔ.

¹³ Mazɔɔɔ gè Zuda ɔea ga nà-kilɛgi,
gè Efelayime ɔe ga ná-mɛɛin.
Ee, Siyɔn, nà è-loun zunuiti tevesu,
ti vala ɔɔɔ ma loun zunuiti ba Yavan,
nà è ɔe ga kɔɔɔ woɔa zɔkpɔi.

¹⁴ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɔula keɛma ti maazu,
ná-mɛɛin ɔa bize eɔe mainmain.
Maliɔii ɔɔɔɔ GALAGI puɔugi ve,
toɔa vaazu lɛkpɛma velei nu yeezazu lonavifigi wu.

¹⁵ ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa ɔaa ná-nuiti maazu.
Ta daami wo, ti felevɛɛ kɔtuiti golowolo.
Ta ɔɔɔle, ti da zɔngɔ,
eɔe ɔɔɔ ɔa ti zo,
ti laa ɔa ve eɔe ɔama vaza anɔnakai,
ti maa ɔa ɔɔɔle eɔe zalaɔa ɔulazuve ma woizuvɛti.

¹⁶ Ta-ɔALAGI, ɔɔɔɔ GALAGI, ɔa ná-nuɔuseiti kizo naama voloi,
eɔevɛlei nɔ baala make nui,
a ɔa ná-baala kpulugi ɔizo da,
ti da volo ná-zooi zu,
velei kɔtu zɔngɔ ɔaaɔaagiti ta da volo la.

¹⁷ Ee, ti wola undaa ɔa nɛ!
Ee, ta vɔpa ga gola!
Moloi ɔa zebei ve zunu loungoiti zea,
ɔɔɔ niinei zebei ve anzalopoiti zea.

10

Tosu nɔpe ge la kɔɔɔ ganigiti ba

¹ A ɔɔɔɔ GALAGI vali ga
ɛ yeeɔeɔala mɔungi ma lonai vu.
Tɔ ɔa a da sabalagiti pu,
toɔa tonai ve ga poovama,
toɔa eɛe gilagilagi ná-kpalaga aniiti kpɛɛ.

2 Mazɔ́ɔ́ pɛɛ wu zaleiti ta wo woogaaɔotesu ga zɛɛi,
 gɔ́vɛ ɟaazaɟa beaiti ti ɗa zɛɛ ɟula keɛmaiti ka,
 keɛsulala ze gooiti ka ti suɟulazu,
 yaava ɟaanɛɛɛi ɟa ti bosu.
 Naa ɟa é kea nuɔuseiti ti lia poun maanɔɟɔi zu,
 eɟe baala kpulugiti make nu la ti vɛ.

Kula zou va niinei

3 «Baala make nuiti ka ziiɟaawanaai ti ma,
 boli zinɛiti ka gè ti loɟazu.

Mazɔ́ɔ́ Gɔ́ɔɟɔ́ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɟii ɟa ɟaabaazu tɔ́ ɔ́ɔɟɔ́ ná-baala kpulugi
 ma,
 nii é ga Zuda vɛɛyɛɟei.
 Toɟa ti ɟɛɛzu ga ná-ɛbiya zɔoi,
 é liizu la kɔ́ɟɔ́zu vɛ.

4 Tɔ́ ɟa kundigɔ́ ma zii pɛ ka ɟula su,
 ti ɟɛai eɟe kɔ́tu biingi,
 eɟe seɟe ɟotai ma zuzo kɔ́luti,
 eɟe kɔ́ɟɔ́ ɟilɛgi.

5 Ta ɟe eɟe kɔ́ɟɔ́fuluɔbaiti, ta kɔ́i ɟɔ́,
 ti ɗa koi yɔ́ɟɔ́zu valavalai ɟaayo ga ɟɔ́ɟɔ́i,
 mazɔ́ɔ́ Gɔ́ɔɟɔ́ GALAGI ɟa ɟɛɛzu ti va.
 Unfegi ɟa yei ga ti zili nuiti, ti sooiti kɔ́ma.

6 Nà Zuda vɛɛyɛɟei zɛɛɛɔ́,
 gè Zozeɛ ná-pɛɛyɛɟei ɟizo.
 Nà ti zeɛ vɛɛ ɔ́ɛɛ vɔ́lu ga niine,
 tɔ́zeɛ nà ti maawɔ́ingɟa,
 eɟe vɔ́ɔ́ kaipa gè la ɟɛni ɟɛɛni ti va.
 Mazɔ́ɔ́ nà ɟa gè ga Gɔ́ɔɟɔ́ GALAGI, ta-GALAGI,
 nà ta-maanɛɛɛ wooiti gaavote.

7 Zeɛi ɟa ɟe Eɛɛlayime nuiti ba eɟe kɔ́ɟɔ́fuluɔbaiti,
 ti laa ɟa ve ga koozunɛɛi, eɟe ta ɗɔ́ ɔ́ɔ́ɛ.
 Siɛgi zu ti-lointi ta miná ɟaa la, ti ɟoozu ɟa nɛ,
 ti ɟoozu ɟa nɛ ga Gɔ́ɔɟɔ́ GALAGI maavele.

8 Nà ti loli ga foe wooi ti ɟaale ba,
 mazɔ́ɔ́ gè ti unmɔ́ɔ́ga.
 Ta mɔ́in ga mɔ́ungi ɟe vɛɛɛ.

9 Gè ti zuvazage zɔ́ma ziiti saama,
 zɔoi su ti maagoozaai,
 ti-ɟi ka loo sù miná,
 ta ye ná ta ti-lointi,
 naa vɔ́luma ti ɟale ma, ti va.

10 Nà ti ɟula Ezipete yooi zu, ta Asiili yooi zu,
 gè va ga tiye Galaade, ta Liɔ́an yooi zu,
 keɛ miná ɔ́alaa ge la kula ɟɛa ti va.

11 Izelayeɛ nuiti ta kidaaɔili kpoloɗɛi ɔ́ude,
 Gɔ́ɔɟɔ́ GALAGI ɟa kpoloɗɛi ma lakpatakpagi loɟa,
 zie wolai Nile ɟa vɔ́, é zeeli kpoma.
 Asiili ná-wasogi zu ɟa ɟale,
 Ezipete ná-masa tukpɔ́i ɟa ɟula zea.

12 Nà ɔ́ɔɟɔ́i, Gɔ́ɔɟɔ́ GALAGI,

nà zεbei ve Izelayεle nuiti bε,
ti zie ga z̄limai.»
Ḡooḡ GALAGI wooi ḡana.

11

GALA zobobε nuiti koloḡolo fai

¹ Liḡan, ḡa-laaiti daalao,
abui va é ḡa-sεdele guluiti gala.
² Sipεle guluiti, à ḡalakpala ḡoozu,
t̄ozei sεdelegi loa bu,
maz̄l̄oo gulu maanεεnεgiti ti v̄ḡa.
A ḡalakpala ḡasan sene guluiti,
maz̄l̄oo goya wolai ḡoloa,
nii nu n̄pε ge la ḡεa l̄oozu ba!
³ Nu ḡa baala make nuiti kpala gooi m̄enisu,
maz̄l̄oo tufa l̄etei ti ḡεa wokomaalεεzu la naa ḡoloḡologa.
Nu ḡa zalaiti sik̄ wooi m̄enisu ḡalaa,
maz̄l̄oo Zuludεn ma l̄oo ḡiili wolai,
ti ḡεa wokomaalεεzu la naa ḡoloa.

Baala make nu zeizu feleḡiti

⁴ Nà-GALAGI, Ḡooḡ GALAGI ḡeni ma: «ḡε ga baalagi teiti make nui, niiti ti leveai na saai ma. ⁵ Teigiti ti ti ḡeyazu, ti ḡa ti v̄aa wafuun, ti v̄odi nuiti ti ḡa ḡe ma: «Mamagi ḡa Ḡooḡ GALAGI vε, maz̄l̄oo ḡε ḡεtea!» Ti make nu ḡoḡiti ti la v̄l̄o ti maaw̄inḡaazu.» ⁶ N̄un nà, Ḡooḡ GALAGI, ḡooi ḡaa: «ḡè la m̄o z̄ooi nii zu nubuseiti maaw̄inḡaa pε. Maz̄l̄oo nà nuiti zεsu ḡoḡi yeezu, tanigaa ti ḡa ti-waiti suziḡa, ḡè ti ye ta-masagiti zeezu. Ta-masagiti ta z̄ooi ḡoloḡolo, keḡε ḡè la nu n̄pε kula ti ya.»

⁷ ḡè t̄ozeini ga baalagi naati makeḡa, niiti ti leveai na saai ma, ma un ḡe ḡa ma m̄ε ga z̄oiti ti maaw̄inni baala kpulugi zaama. ḡè baala make tukp̄o feleḡo vaaḡεeni ḡoḡi vε. ḡè ma m̄ungi laasei pεε ga «Zaalai,» ḡè felesiei laasei pε ga «Gilibai.» ḡè zεba ḡè ḡa ḡaaba baalagiti ma. ⁸ Alu gilagi laawu, ḡè make nu savaḡiti kpεeni. Naa v̄oluma, z̄ii la ḡeni l̄ooni baalagiti bu, tiya ḡalaagi w̄oinzεḡe ti ma. ⁹ ḡè ḡeni baalagiti ma: «ḡè la m̄o wo ḡon̄kula pε! Z̄oi é zaazu, naa za! Z̄oi ta ḡe paazu, naa ḡoḡi ye ná, ti paa! Z̄oiti ta ye vulua, naati ti ḡa ḡoḡi mi ȳoḡzu.» ¹⁰ ḡè nà-tukp̄o zoni, nii daa ga «Zaalai,» ḡè galeḡale, naa ḡe ga nà-minazεḡegi ḡoloḡologa, nii é ḡεa ḡi ȳoḡzu ḡá z̄iiti pε. ¹¹ Minazεḡegi naa ḡoloḡoloni naama voloi n̄o. Baalagi niiti ti wola maaw̄indai, ti ḡeni wεlezu b̄a, naati ti kwεeni ga, Ḡooḡ GALAGI ḡa é ḡεzu ga niima vaiti maavele. ¹² ḡè ḡeni ti ma: «Ni wa kaana ga soloo faa vε, a s̄alai ve z̄ea, ḡa wo zε ná.» Ti wali ḡae v̄uusavaḡi (30) ḡaaluni, ti fe ga s̄alai. ¹³ Ḡooḡ GALAGI ḡeni m̄a: «Walii é ti ḡaazu ga ma vaḡi, naa v̄ili ya diḡi lo nui ma, nii ti kaai ga n̄un s̄onḡi.» ḡè wali ḡae v̄uusavaḡi (30) zεḡeni, ḡè pili ya diḡi lo nui ma, Ḡooḡ GALAGI ná-pεlei wu. ¹⁴ Naa v̄oluma ḡè nà-tukp̄o velesiei «Gilibai» ḡaleḡaleni, naa ḡe ga keεḡelounlai ḡoloḡologa Zuda ta Izelayεle ȳoḡzu.

¹⁵ Ḡooḡ GALAGI ḡeni m̄a: «ḡoḡi maaḡili niina ga baala make nui ná-s̄olaiti, nii é ḡεzu ga ḡimalala nui. ¹⁶ Maz̄l̄oo nà baala make nu ḡila buzεḡezu z̄ooi nii zu, nii é la yiizoolεa ga baalagiti, ti ḡεzu ti za, é la baala goiti gaiziaa, nii maawanaai é la naa v̄aloo, nii keḡεgai é la naa ḡon̄kula. K̄on̄ḡi ḡa ḡe ga togani niiti ti wul̄ai naati ma zuaiti, é ḡa ti-v̄olokagiti balivali.»

17 Maanɔɔɔ ɔa ɔimalala vaala make nui ve,
 é ɔeɛzu ná-baala kpulugi va!
 Teigi boɔa zɔkpɔi zeei zu vikei ɔologolosu,
 ta é zeezazu vele ɔaazuɔeɛzi wolo su!
 Zeei za ma faan, ta zeezazu vele ɔaazuɔeɛzi za su faan!

12

Masagi ná-zobo sɔlɔda ɔaabelagi

1 Ɔɔɔɔ GALAGI ná-keela wooi daazeeliai Izelayele ma.
 Ɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔa,
 teigi é geeɔɔɔgi zeleɔai, é zooi la,
 é lati é nu vului yenvui ɔete su:

2 «Nà Zeeluzalɛme ɔeɛzu ga gaazulati dɔɔ veɛɛi, nuɔuseiti pe be, ti maagoolii zu. Vele nɔ ɔana é ɔeɛzu la ga Zuda, siegi zu Zeeluzalɛme zeizu la keɛ su. 3 Naama volo ná, nà Zeeluzalɛme losu gbiɔi nuɔuseiti pe tuɔɔ, eɔe kɔtu wolai nii nu nɔpe ge la zooga buzeɔeɔe. Zoi nɔpe a ɔe é buzeɔe, naa ɔa ɔɔɔ maawana. Názu eteai zu yooiti kpein ta ɔosu, ti wuzeɔe daalɔɔma. 4 Ɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔana: Naama volo ná, nà ta-zooiti doɔa ga dualuagi, gè ta-zooi bize nuiti doɔa ga titigi. Keɛ nà ɔaa Zuda nuɔuseiti maazu, gè zii ɔiligiti ta-zooiti gaazuɔole. 5 Zuda ɔundigiiiti ta ɔe bosu yiimave ga: «Zeeluzalɛme nuiti ta ta-zebei zɔlɔsu ta-ƆALAGI, Ɔɔɔɔ GALAGI ya, Fai-Pe-Maliɔii.» 6 Naama volo ná, nà Zuda ɔundigiiiti ke ga abu ɔoi golai nii é dɔɔi va, gè ti ɔe ga sɔmɔ abui, é zosu molo ɔiliiti ba, ta ti-maagoolii zu nuɔuseiti pe gala metu vepemave pe. Keɛ Zeeluzalɛme ze wo nuiti ta ye ti-zeizuve nɔ ziileigi zu.

7 Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa tɔzeizu de ga Zuda nuɔuseiti kizoga, naa ɔa a ke Davide mavofodaiti, ta Zeeluzalɛme nuiti ti mina waso, ti va ka ga ti vizɔge Zuda nuɔusei mɔtaiti ba. 8 Naama volo ná, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa Zeeluzalɛme ze wo nuiti make, zoi sebei wola veɛai ti zaama, naa ɔa zebei zɔlɔ ga Davide ɔevele, Davide ná-peɛyeɔe ɔa ɔe ti ve eɔe GALA, eɔe vɔlɔ Ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔelai nii é ziezuzi ti luɔ. 9 Naama volo ná, zooi niiti pe ta wuzeɔe Zeeluzalɛme laalɔɔma, nà ti pe koloɔo.»

Saa wɔbi é wosu zooi zu ná pe

10 «Nà maawɔingɔa yenvui, ta maanɛne yenvui yei Davide ná-peɛyeɔe ma, ta Zeeluzalɛme nuiti ma. Ta ɔaazulo nɔn ba, nɛi ti ɔɔni. Ta wɔlɔ ná-faa zu, eɔevele nu a wɔlɔ la gila loin zaazuve. Ta ɔɔɔ maawɔin ga gaawana, eɔe nu a vɔla ná-doun mɔungɔ ma. 11 Naama volo ná, saa wɔbi ɔa wɔlɔ Zeeluzalɛme, eɔevelei é ɔeeni la Gadadelimon, Megido vetugi zu. 12 Saa wɔbi ɔa wo zooi zu ná pe, peɛyeɔe ɔilagilagi ɔa vu ye: Davide mavofodaiti ta-peɛyeɔe ɔa vu ye, ma anzaiti ti vu ye, Natan nɔnɔiti ti vu ye, ma anzaiti ti vu ye, 13 Leevi nɔnɔiti ti vu ye, ma anzaiti ti vu ye, Simeyi nɔnɔiti ti vu ye, ma anzaiti ti vu ye, 14 zɔɔma veɛyeɔeiti ti vu ye ga gilagila, anzanuiti ɔalaa ti vu ye ga gilagila.»

13

Kɔɔɔ gani kɔɔ nuiti tukpɔɔfaaleve vai

1 Naama volo ná, zieungɔi laa ɔa lao Davide ná-peɛyeɔe ve ta Zeeluzalɛme nuiti be, é ta-ɔotoiti ta ta-ɔɔzɔba vaiti gba.

2 Ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii wooi ɔaa: «Naama volo ná, nà kɔɔɔ ganigiti folo zooi va, nu nɔpe ge la mɔ ti-laasei boga. Nà ma ɔala goo wo nuiti ɔalaa kula zooi va, ta kɔzɔba ɔisieiti pe. 3 Naazu, zoi nɔpe é ɔeɛzu GALA goo wosu, sɔlɔ keeɔe, ta sɔlɔ deei ta ɔe ma: «E la mɔ yeɔa vulua mazɔlɔ zee ɔala gooi

ɔa ɛ bosu Gooɔɔ GALAGI loɔɔi zu. Sɔlɔɔ nuiti ɔɔɔɔgo ɔa naazu ti ɔɔɔzu, siɛgi zu ɛ ɔɛɛzu GALA gooi wosu da. ⁴ Naama volo ná, ma ɔala goo wo nuiti ti pɛ ti laa ɔa ve ga unfegi, siɛgi zu ti gala gooi wosu da, ti sɔlɔɔsu ta-ɔulakɛɛmaiti su. Ti la mɔ kɛa pɛ, ti va sua leɔa zege wolai ta loo ɔɔba, ti va da nuiti yaava. ⁵ Ti ɔilagilagi a da ɔɛ ma: «Gè la ga GALA goo wo nu, ná ga tii ɔɛ nu nɔ, tii ɔɛ yooiti ta zèa kaite mà nu niine ziesu.» ⁶ Ni ta gaazaɔana, ti ɔɛ ma: «E palai niiti sɔlɔɔge ɔale, ti è-ɔɔlɔgi ma?» Toɔa ti woɔaavote, ɛ ɔɛ ma: «Gè ti zɔlɔɔge nɛɛɔɔɔɔiti ta-velei wu.» »

Minazefegi niine vai volu

⁷ Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa:
«Boɔa zɔkpɔi wuzefɛ nà-baala make nui laalɔɔma,
nɛɛɔɔɔɔiti laalɔɔma!
Baala make nui loɔa,
baalagiti ti zuvaza,
nà ma goiti ɔalaa doɔa.

⁸ Zooi zu nuɔuseiti gaa ɔa ɔwɛsu sava,
seizu felegɔi ɔa za, ti undaavili,
kɛɛ seizu ɔilagi ɔa ye vulua zooi zu.
Gooɔɔ GALAGI wooi ɔana.

⁹ Nà seizu ɔilagi naa ɔ abui zu,
gè gaawun kɔzɔi ɔula ba,
velei nu a da walii ɔaawun da kɔzɔi ɔula ba,
nà nɔɔi ɔula ba,
velei nu a da zanugi ma ɔzɔi ɔula la ba.
Naazu ta fàli, gè ti woɔaavote.
Nà ti loli ga: «Nà-nuɔuseiti.»

Tiya ma, ta ɔɛ ma: «Gooɔɔ GALAGI ɔa ɛ ga gá-GALAGI!» »

14

Gooɔɔ GALAGI ná-foloi ta nɛpi ɔaabelagi

¹ Wele Gooɔɔ GALAGI ná-foloi va ɛ vaazu, foloi nii ta ɔɛ aniiti gaagwɛɛzu la da-zigigi ɔoozu, niiti ti zogai kɔi zu ɛ vɔ be. ² Nà zii ɔiligiti pɛ gaale ba, ti kɔi vala Zeeluzalɛme va. Taai ɔa zo, toomai ɔa ɔɛ peɛiti bu, pumai da ɔɛ ga anzanuiti, nuɔusei ɔilazuve pɛ ka li duɔlai zu, kɛɛ nuɔusei mɔta goi ɔa ye taazuve. ³ Naa voluma Gooɔɔ GALAGI ɔa va ɛ kɔi ɔɔ zii ɔiligi naati daalɔɔma, velei a da kɛɛ la kɔɔɔɔ voloiti su. ⁴ Naama volo ná, toɔa lo Wolive ɔize ma, nii ɛ Zeeluzalɛme ɔobave folo ɔulazu velei. Wolive ɔize ɔa vali sakpa ma, ɛ zo folo ɔulazu velei ɛ li folo liizu velei, pɛtu golai ɔɛ ti yɔɔzu, ɔize ɔilazuve ɔa likpi ga lekɛma velei nu ɔvɛzuvɛ, ɔilazuve likpi ga lekɛma velei nu yeezazuve. ⁵ Wa vela, wo li ga pɛtugi zu velei, nii ɛ nà-ɔizeiti zɔɔzuvɛ, mazɔlɔɔ pɛtugi naa ɔa li ɛ ze Asale va. Wa vela velei wo ɔɛni velazu la zou ɔalii va, Zuda masagi Wɔziase ná-siɛgi zu. Naa voluma nà-GALAGI, Gooɔɔ GALAGI ɔa va niina, ta ná-geezugeela naɔegaiti pɛ.

⁶ Naama volo ná, wozakala ge la mɔ ɔɛa ná, kɔɔɛ la mɔ ɔɛa ná, ta ziesun ge la mɔ ɔɛa ná. ⁷ Foloi naa ɔila kpe nɔ ɔa ɛ nɔnɔ ma, Gooɔɔ GALAGI ɔa ɛ kwɛɛ, folo la mɔ ɔɛa ná, ɔa kpidi, anɛɛ kpɔkɔi wozakalagi ɔa volo.

⁸ Naama volo ná, zɛnvu su ɔɛungi laa ɔa lao Zeeluzalɛme, ɛ da yei, ma ɔɛi ɔilazuve ɔa yei ga folo ɔulazu velei ɔolodei vɔ pelei, ɔilazuve yei ga folo liizu velei ɔolodei vɔ pelei, velei ɔana a ɔɛ la foɔi ta samai. ⁹ Gooɔɔ GALAGI ɔa masadai

ḡe eteai pe unda. Naama volo ná, Ḡooḡo GALAGI ḡila kpe nɔ ḡa a ḡe bɔḡo ḡaazu, tɔ ḡila kpe nɔ ḡa tɔḡo a ḡula balaa.

¹⁰ Zooi naa pe ka valibo ga nemei, é zo Geeba é li Limon, Zeeluzaleme lekpe ma velei nu yeezazuve. Zeeluzaleme ḡaa ḡa ḡooza koba laaiti pe ba, taai zu ḡa wɔɔɔ, é zo Benzamen sigida ve, é zeeli sigida vɔɔmai ma, é li Zokosu sigida ve, é zo mɔnɔ Gananeyele vele ḡaaḡooza golai ma, é zeeli masagi ná-kɔḡelave. ¹¹ Sei ḡa wo taazuve, ani la mɔ ḡea ná nii foovoi, Zeeluzaleme ḡa zeii zeii zu.

¹² Wele maanɔḡo niiti ka Ḡooḡo GALAGI a ti zeii nuɔusei naati ma, niiti ti kɔɔi ḡoai Zeeluzaleme laalɔḡo ma. Ta ye vulua ti-ḡɔɔḡo luula ti ma, ti-ḡaazuḡezegiti ti luula ti-ḡaazuḡokologiti su, ti-negiti ti luula ti-laaḡoozuve. ¹³ Naama volo ná, Ḡooḡo GALAGI ḡa ti ḡe unga wuulee, ta ḡe bɔḡo zidazu ga ti-yeebuinti, ti dɔ ga kili ga kakapepi. ¹⁴ Zuda nuiti ta vɔɔpe Zeeluzaleme nepi va, ta naavoloi ḡula ti-maḡoolii zu zii ḡiligiti zea, ta zanugi ḡaale ba, naa ve walii va, naa bɔ seḡe mɔinmɔin ba. ¹⁵ Maanɔḡo nii nɔ a zeeli nuɔuseiti ma, naa ḡeḡalalai nɔ ḡa a zeeli zii ḡiligiti ta-loganiiti ma, ta ḡe kɔɔḡozu ve, sooiti, soovale fuuluiti, soovalegiti, ta nɔmeiti.

¹⁶ Naazu zii ḡiligi niiti kpein ti kɔɔi valaai Zeeluzaleme va, ta-nuɔusei mɔtai niiti ta ye vulua naati ta da le kona-o-kona, ti nɔkɔ masagi wu, Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii, ta ti kota vetii ḡula. ¹⁷ Kele ni eteai zu yooi gila kpalaa ka ḡelena leezu Zeeluzaleme, é va nɔkɔ masagi wu, Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii, naama yooi la mɔ tona zɔɔḡa. ¹⁸ Ni Ezipete nuiti ta ḡelena leezu Zeeluzaleme, ti va kota vetii ḡula, maanɔḡo nii Ḡooḡo GALAGI daazu zii ḡiligi zɔiti ma, ti la leeni feti ḡulazuve, naa ḡeḡalalai nɔ ḡa a zeii ti ma. ¹⁹ Naa ḡa a ḡe ga Ezipete ta zii ḡiligi zɔiti ta-bakɔi a zeeli ti ma, teiti ti la leeni kota veti ḡulazuve.

²⁰ Naama volo ná, ta sevei ḡe sooiti kɔbu lalagiti ma, ti ḡe ma: «Makexe Ḡooḡo GALAGI ve.» Ḡooḡo GALAGI ná-pelei wu liḡiiti ta pade, eḡe pama vaza anipakaiti zalaḡa ḡulazuve ḡakalave. ²¹ Zeeluzaleme, ta Zuda liḡiiti kpein ta ve Ḡooḡo GALAGI ve, Fai-Pe-Maliḡii, niiti kpein ta ḡe vaazu zalaḡa ḡula vai ma, naati ta da ma liḡiiti seḡe, ti da zalaḡa zuai ḡili ti zu. Naama volo ná, yaaḡo nɔpe ge la mɔ ḡea Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ná-pelei wu.

Malasi Ná-sɛvɛi

Eɓulu wooi zu Malasi laaseigi voluɓe ɗa ga «ná-keelai.» Naama laaseigi ɗila nɔ ɗa sɛvɛai gaagwɛsu savagɔi zu, puuzu ɗilagi zu, é dɛɛzu ga: Ƴooɗo GALAGI ná-keelai ɗa é vaazu é ná-pelei bɛtɛ.

Ti ɗeni ɗɛɛzu balaagi GALA goo wo nuiti ta zalaɗa ɗula nuiti ma: «GALA Keelaiti» (2:7, ta Azee 1:13 zu). Naa ɗa é kɛɛzu, tanigaa ti ɗɛɛzu Malasi laaseigi ɗa ga daaseigi ta ti pɛeni ba, keɛ nu la ɗeni nɔnɔ ma laasei kitei ɗwɛɛ.

Malasi ná-sɛvɛi ɗɛɛni kona undooɓugɔi ma ɗaagwɛsu mɔungi ma ziegiti su, Yesu Klista zɔɔo foloi yeeluɗo. Siagizu, Izelayɛle nuiti ti vaai ma la ta-yooi zu, ti zeɗe zou ɗiligiti su vɛti ti ɗeni naati pela vɛlei zu, ti ɗaalɛini, ti iɗo ge leve, Malasi ná-GALA goo wo wotii ɗɛɛni Zuda nuiti saama, GALA sei vɛlei lo fai volu, ta GALA dɛbi vɛlei ma wotiiti ti loozeini volu, Pɛls masadai ma ziegi zu. (Mal 1:7, 8, 12-14; 3:10) Fai tanigaani ti wogai Sɛvɛi zu, ti ɗɛɛvɛ nɔ eɗe Esedelase ta Neemi nii ta-voloi nɔ. Vulu vaiti ti ɗeni kɛɛzu ta kidaalevelala nuiti, ta ti zɔɔogani ma vuusiɛiti kulalalai. Esedelase ta Neemi ti deveiti boni naama vaiti daalɔɗoma. (Esd. 10:3; Nee. 13:23-27; 13:1-3).

Tɔozei ba ga nuɓuseiti ti la ɗeni GALA ná-minazeɗegiti daazeeliai ɗaani fala, ti ɗigiti maagoozaa ɗeni de Ƴooɗo GALAGI va. Zuda nuiti ti ɗeni ziezu ga GALA ná-pelei, keɛ ti la ɗeni ma leveiti sosu ga pago.

Zenvu su GALAGI ɗwɛɛ fai la ɗeni ti yiima ga ɗiteɗite. Zalaɗa ɗula nuiti ti la mɔ ɗeni ziezu ta-wotii wu, Izelayɛle nuiti balaa ti la ɗeni luazu GALA ná-tɔgi va. GALA keelai ná-kisiɛi zu, naama vaiti maavele ma ti ɗeni ɗɛɛzu, keni é wuzeɗe é zalaɗa ɗula nuiti iɗoɔo, ta é bo Izelayɛle nuɓuseiti ma ga keni ti valibo ti-yiimavɛti. E bɛna GALA ná-nɛbɛi ma vai loo ti ɗigiti su, é bo ti ma ga: «GALA ná-tukpɔɗaalevɛi ta paa voloi maaɓuɗaa. (Mal. 2:17-3:5; 3:13-24). Malasi ɗa Ƴooɗo GALAGI ná-keelai vaa vai wosu (3:1), nii é ga: Eli niinei (3:23, 24). Naa ɗa vaazu Maligɔi bɔɗoɗoɗo luɗo, nii é ga: Minazeɗegi ma ɗeelai nuiti ti maaɓunsu ga ɗiteɗitegi (3:1). Anɛɛ kitogi kpein ge ɗeni ná, Izelayɛle nuɓuseiti ti vaai ma ti zeɗe zou ɗiligiti su, ti ze ta-yooi zu, ti ɗɛvɛle la ɗeni de bɛtɛni, keni nii é ga Eli niinei, naa vaa é nuɓuseiti kigi ɗɛvɛle bɛtɛ ta-GALAGI laaɗomi fai zu. Yesu Klista ɗa é ga: Minazeɗe niinei ma ɗeelai, naa laaɗomi fai ɗa é daazeelizu ade ma, é ade loli ma mɔnɔ za.

Nuɓuseiti ta-vaane wuuɗwɛɛtalai

¹ Ƴooɗo GALAGI ná-keela wooi, é boni Izelayɛle nuiti ma, é ɗula Malasi la.

² Ƴooɗo GALAGI ɗɛ ma: «Nɔnɔ, gɛ wo nɛɛvɛ vɛ. Keɛ wa gàazaɗasu, wo da ɗɛ ma: «Lee ɗa gá kwɛɛ ba ga è gi nɛɛvɛ vɛ?» » Ƴooɗo GALAGI gooɗaavotegi vɛvɛ, é ɗɛ ma: «Ezawu la ɗeni ga Zakɔbe kɛɛɗɛloin baa? Anɛɛ naa vɛ, gɛ yiimazeɗevɛ ga Zakɔbe, ³ gɛ Ezawu likpi. Gɛ ná-gize yooi ɗɛa ga fuagi, gɛ ná-poganiiti kwɛa koveiti ma tevbai zu.» ⁴ Ezawu mavofodai, Edome, ɗa zoo, é ɗɛ ma: «Gi ɗologɗologa, keɛ gá ada woloaiti tosu volu.» Keɛ Ƴooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligɔi ɗɛ ma: «Ti náti to, ná náti toka nɔ, ta-yooi ɗa loli ga zooi nii faa ɗɔi masadai ɗɛɛzu su, ta nuɓuseiti niiti Ƴooɗo GALAGI ti laalɔɗoma yeenɔpɛ. ⁵ Izelayɛle nuɓuseiti, wo-ɗaazuvɛ ɗa naati pɛ ka, wo da ɗɛ ma: «Ƴooɗo GALAGI wɔɔɔvɛ Izelayɛle ná-zou ɗwɛpelegiti pɛ polu vɛleiti!» »

Lebiyai nii maanɛai é vɛ Ƴooɗo GALAGI vɛ

⁶ Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵa é nii wosu zalaǵa ǵula nuiti ma: «Doin ǵa da keeǵe lebi, botiǵe nui balaa maliǵii lebi. Ni na ga ǵeeǵei, lebiyai begele ǵa é veezu bè? Ni na ga maliǵii, unfemai begele ǵa é bè? Wa daaseigi velevilisu. Kele wa gaaazaǵasu, wo da ǵe ma: «Leeni ǵa gi è-laaseigi velevilisu da?» ⁷ Wa vaazu ga kózooba laamianigiti na-zalaǵa ǵulazuveti. Kele wa gaaazaǵasu, wo da ǵe ma: «Leeni ǵa gi è ǵózoa la?» Wo ǵee vai zu ma: «Góogó GALAGI ná-tabalii ǵa ga fuun gani.» ⁸ Siǵi zu wo vaazu la wo gaazuǵole logani ǵula ga zalaǵai, faa ǵou la ga naa baa? Siǵi zu wo vaazu la ga dekpú gelei ta seebe geleti, faa ǵou la ga naa baa? Naa ve leε da-you ǵundiǵii ya! Toǵa yeezei nei é wu, é è zuzo ga pagó?» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵa é boga. ⁹ «Niima ziegi zu, à kóǵo mu ga wo maanεεεε, nèi gè ga wa-GALAGI, nii a ke gè na-nubuseiti wo maawóingá! Naati fea voluma, wa kaazu ga na wo zuzo ga pagó baa?» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵa é boga. ¹⁰ «Fizóge mu ga wo zaama, nu ǵila ge sèi velei ma bogiti daaǵulu, nii a ke wo mina abui ǵaazo wafuun na-zalaǵa ǵulazuve.» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵe ma: «Ziima nǵe ge la ga woye, gè la yeezeizu wa-vebeani nǵe bu. ¹¹ Mazólo tǵóǵi wólove zii ǵiligiti saama, é zo folo ǵulazu, é li folo liizu. Mini-o-mini, ta ani maku neεnεgiti galazu dèbi vai ma, ti da va ga vebeani ǵadegaiti, mazólo tǵóǵi wola ǵa wólo zii ǵiligiti saama.» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵa é boga. ¹² «Kele woun, wa bèlelalazu, wa ǵena ǵea ma: «Maliǵii ná-tabalii ǵózoεε, daamianigi é zóloosu gaa, kulanuma nǵe ge la naa va.» » ¹³ Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵe ma: «Wa laabeluzu ga ze, wo da ǵe ma: «Bóǵo bólo vaa ǵa ga nii!» Wo da va ga toganii niiti ti unmaai, niiti ti lekpuzu, ba ti zeebezu, vebeaniiti kana wo ti veezu! Wa kaazu ga na yeezei nei naati bu baa?» Góogó GALAGI ǵa é boga. ¹⁴ «Foovooi ǵa yaava nui ve, nii togani zine vagó ta zea ná-togani bulugi zu, é minazεǵeai la GALA be, é naa ye ná, é zεba é va ga taǵili nii daa la zeelini, é naa ǵe ga zalaǵai Maliǵii ve! Mazólo na ga masa gola, daaseigi maayikiai zii ǵiligiti saama.» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵa é boga.

2

Zalaǵa ǵula nuiti tεε fai

¹ «Zalaǵa ǵula nuiti, devei ǵa niizu é veezu wo ya.» ² Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵe ma: «Ni wo la woiloni, wo va so ga ǵigi, wo va daaseigi lebi, na wo voovoozu, gè wa-undaanεiti maavalibo ga maanóǵi. Ungo, na wo-laa luyaiti maavalibo ga foovooi, tózei wo tanǵe ge la seǵeni ga yii, é va dèbi.

³ Na wo-mavofodai ǵologolosu. Na togani booiti fazasu wo-ǵaazuve, suaiti wo ti ǵulazu ga zalaǵai wa-veiti voloiti su, wo veε ma booiti ba, ti wo laavili etea velei. ⁴ Wa kwεε naazu ga gè devei nii veeve wo ya, naa ǵa a ke naama minazεǵegi yena ǵo, nii gè seǵeni Leevi mavofodai ve.» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵa é boga. ⁵ «Minazεǵegi naa maavele ma, gè zenvui ta undaanεei veeve ti ve. Gè ti veeni zea, nii a ke é unfe mà, tama é unfeni mà, sasu da bali gaaazu. ⁶ E ǵeni kalagi wosu ga gaamai, telebotala vaa la ǵeni dakólogiti su ǵεǵeεin. E ǵeni ziezu pò ziileigi zu ta soledai. E nu ma moinmoin seǵeni faaǵaaza golai volu. ⁷ Mazólo zalaǵa ǵula nui ǵa da make faaǵwεgi ma, to ǵa ta da tǵi maǵaazaǵabo ma, tózei toǵa ga Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ná-keelai. ⁸ Kele woun wa, wo ǵakaga, wo zεǵe pele vagó va, wa-ǵala bo pelei ǵea ga ma moinmoin too zabui. Gaama zu wo Leevi ná-minazεǵegi ǵologologa.» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵa é boga. ⁹ «Na Izelayεle nubuseiti kpein buzeǵezu wo laalóǵoma, ga ti wo velevili, ti wo velevele, tózei wo la ziezu ga ziima, wa zeelózoǵozui ǵεεzu, wa ǵena nuiti kalaga ga tǵi.»

GALA ná-tɔgi ɣologolo pele felegɔi

¹⁰ Ade-ɣɛ la ɣila nɔ ɓaa? GALA gilagi nɔ laade, é va ade ɓɛɛ ɓaa? Leeni vaa zu ade ɓɔɣɔ yaavazu, de da de-mɛmɛwolani ta-minazegɛgi ɣologolo? ¹¹ Zuda nuiti ti woɔvaladai ɣɛa, ti da kɔzɔba vai ɣɛ, Izelayɛle yooi ta Zeeluzalɛme. Zuda nuiti ti seizu ɲadegai ɣɔzɔa, vɛ ná nɛai ɢooɣɔ GALAGI vɛ, ga ti lii vɛlei, ti da zii ɣili anzaiti fulu, ti da nɔkɔ kɔɔɣɔ ganigiti bu. ¹² Zunui nii é naa ɣɛɛzu, ɢooɣɔ GALAGI ɣa ma zuwu ɣaaleve Zakɔɓe ná-peleyeɣei wu. Naama nui doun la mɔ ɣɛa zea, ɓa mavofoda, ɓa nu nɔpɛ nii a ɣɛ zalaɣaiti kulazu ɢooɣɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɣii vɛ.

¹³ Wɛɛ, faaɣaazagi taɣili ba, nii wo kɛɛzu mɔnɔ: Wa ɢooɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣulazuve maabɔlesu ga wo-ɣaazudeiti, naa vɛɛ ɣɔɔiti ta kpalagiti ba, tɔɔzei ɢooɣɔ GALAGI la mɔ wɛɛzu wa-zalaɣaiti ba, ta é la yeezeizu wa-veɛaniiti bu. ¹⁴ Wo da gaazaɣagi wo ga: «Leeni vaa zu naa ɣɛɛzu?» Tɔɔzei ɢooɣɔ GALAGI ɣɛni ga zeelei wo ɣilagilagi wo yɔɣɔzu wa wo-anzaiti, niiti wo ti zeini wa-zunu lounɔ ziegɛ zu, niiti wo ɣɛai ti vɛ ga woɔvalada nuiti, anɛɛ ni ti ɣɛvɛ ga wa-ziepolu nuiti ta wa-minazegɛ anzaiti. ¹⁵ ɢooɣɔ GALAGI la wo felegɔ wo ɣɛɛni ga kpuse ɣila ta zɛnvu ɣila wa tɔ? Lee ɣa é ga naama ɓɔsu vai voluve? E la ga wo-mavofodai zɔɔ nɔ ɓaa, nii GALA ge feezu? A dama ga ɓɔɣɔ, wa va ɣɛɛ anzanui va, nii wo seidai wa-zunu lounɔ ziegɛ zu! ¹⁶ ɢooɣɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI ɣɛ ma: «Anza ɣɛɛ ba vai maayo ge la ɓɛ. Zɔi é ɣɛɛzu anzai va, kulave eɣɛ nui, nii é ná-seɣei zulaavesu ga ɲamai, a ɣɛna toosu vaiti kɛa.» ɢooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa é boga. A dama ga wo-yɛnvui, wo mina ɣɛ ga woɔvalada nu!

Maliɣii ɣa ná-keelai levesu

¹⁷ Wa ɢooɣɔ GALAGI ɓɔɔzu ga wa-ɓɔɛzɔɣulaiti. Kɛɛ wa gaazaɣagi wo su, wo da ɣɛ ma: «Leeni ɣa gi kpɔɔzu la?» Wa kpɔɔzu, wa ɣɛna ɣɛa ma: «Nu-o-nu nii é faa ɲɔi volu, naa ɣa pagai ɢooɣɔ GALAGI ɣaazu, toɣa losu naama nuiti polu.» Baa mu: «Telebo GALAGI ɣa mini?»

3

¹ ɢooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣɛ ma: «Nà ná-keelai levesu, ga é pelei ɓɛɛ tɔɣɔ. Maliɣii nii wo kpɔunsu, naa ɣa va, é ɛ gaamanɔ GALA sei vɛlei wu, vɛ ná ga nɔnɔi. Minazegɛgi ma ɣeelai wo wɔin ɣɛɛzu, wɛɛ, tɔ ɣa é vaazu.»

² Kɛɛ ɓɛ ɣa a zie paa voloi wu? ɓɛ ɣa a ye lo kɔɣɔa, sieɣi zu é ɣulazu la kɛɛma? Mazɔɔ kulave ga ɣain bo nui ná-abui, eɣɛ seɣɛɛɛi zeeɣaabaai. ³ Toɣa zeɛ ga ɣain bo nui ɣɛvele, nii a da kɔlui ɓɔi, é gaawun, é wali ɣaeɛ ɲade. Toɣa Leevi mavofodai ɲade, eɣɛvelei nu a da zanugi ta walii ɲade da. Naazu ta ɣɛ ga ɢooɣɔ GALAGI nɔnɔiti, ti ɣɛ ga nuiti ti vaazu ga veɛaniiti, eɣɛvelei é la tɔgi zu. ⁴ ɢooɣɔ GALAGI ɣa yeezei naazu Zuda nuiti ta Zeeluzalɛme nuiti ta-veɛaniiti bu, eɣɛvelei zɔɔma voloiti ti ɣɛni la, kona mɔungiti su.

⁵ ɢooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣɛ ma: «Nà vaazu wo zaama, nii a ke gè wo lukpɔ. Gè zuvile ga gè zoɣoiti ta wɛɛnzo nuiti peelala, ta niiti ti zɛɛ ɣonaiti bosu, ta niiti ti la botigɛ nuiti salai veezu. Nà ɣɛ ɓalaa naati daalɔɣɔma, niiti ti la luazu ɓa, ti poanzaiti ta podointi kpɔɔzu, naa vɛɛ seikɔɣɔma nuiti ba.»

Puusieiti ta GALA kɔɔiti ta-vai

⁶ «Nà ɣa gè ga ɢooɣɔ GALAGI, gè la zeeɣa ɣɛvele ma pɛ! Naa maavele ɣa é kɛɛni, wɔi wo ga Zakɔɓe mavofodaiti, wo ma zuwui ɣaa la leveni. ⁷ Kaite wo-mɛmɛwolani ta-ziegɛti su, wo voluaveni ná-deveiti ba, wo la ɣoloni ti vɛ. A ɣale ma pɔ, ná ɣale ma wo vɔ.» ɢooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa é boga. «Kɛɛ wa gaaɣaɣasu, wo da ɣɛ ma: «Gá ɣale ma é vɔ ɣale?» ⁸ Nà wo woɣaavotesu ga

nii: Nu ɔa zoo nei é GALA unma? Mazɔlɔ wa ùnmazu. Kεε wa gàazaɔasɔ, wo da ɔe ma: «Gi è unma ve ɔale?» Wa ùnmazu, siegi zu wo ɔelezu la wa-uuusieiti ta wa-GALA kɔɔiti feezu la. ⁹ Foovooi zeelive wo ma, mazɔlɔ nà ɔa wo pe wo ùnmazu, wɔi wo ga nuɔuseiti. ¹⁰ A va mu ga wa-uuusieiti kpein naavolo makesu ve GALA sei velei wu, naa ɔa a ke, daamianigi mina vala nà-pelei wu.» ɔooɔo GALAGI Fai-Pε-Maliɔii ɔe ma: «À pòluɔula le ga naama velei, wa peε, ni gè la geegɔlɔgi ma velelaveti daalaoni wo ve, gè va tuya loo wo ve, é uuova ma.» ¹¹ ɔooɔo GALAGI Fai-Pε-Maliɔii ɔe ma: «Nà kotogiti koloɔolo wo ve. Ti la mɔ wa-yooi ɔaawaaiti koloɔologa pe. Ta wa-leezen beleiti ta ye waazu ɔo wa-balaɔaiti su.» ¹² ɔooɔo GALAGI Fai-Pε-Maliɔii ɔe ma: «Zii ɔiligiti kpein ta ɔe wo ma undaanεε nuiti, mazɔlɔ wa ɔe zou neai zu.»

GALA ka ná-telebodai kεεzu

¹³ ɔooɔo GALAGI ɔe ma: «Wa belelala bɔεzuɔfulaiti bosu dàalɔɔoma. Kεε wa gàazaɔasɔ, wo da ɔe ma: «Lee bɔɔɔbɔɔo ka gi bogai doun è laalɔɔoma?» ¹⁴ Wa ɔεεzu ma: «Nu ɔa botii ɔεεzu GALA be nɔ fuun. Gi ná-deveiti soga, gi bɔɔo maawɔin, nii a ke gi ɔooɔo GALAGI Fai-Pε-Maliɔii ná-kpɔbai zɔlɔ, keε le ɔulanuma ɔa gi sɔlɔɔgai naa zu? ¹⁵ Naa ɔa é ba, gi ɔida bu ga waso nuiti ka ti ga undaanεε nuiti. Ungo! Nuiti ti faa nɔi volu, naati ka ti kulagaanεεzui zu. Anεε ni ta GALA sugɔɔsu, faa nɔpe ge la ti va, ta ɔulazu su.» »

¹⁶ Keε, niiti ti ɔooɔo GALAGI ve ga woogεɔila nuiti, naati ti woolaani ma ga pagɔ, ɔooɔo GALAGI ɔidaani ti bɔε woointi bu, é ti woomenini. Sevei ɔεeni ga ɔizesui ɔooɔo GALAGI ɔaazu, naati ta-vaa zu, niiti ti be ga woogεɔila nuiti, ti da debi. ¹⁷ ɔooɔo GALAGI Fai-Pε-Maliɔii ɔe ma: «Yeei nɔpe gè vaazu nà-zobogi ɔulazu la keεma, naama nuɔuseiti ta ɔe ga nɔnɔiti, ta nà-nu ɔiteɔitegiti, nà ti ɔaazumaawɔinɔa, eɔevelei doun keεɔei a da ná-doun zunui ɔaazumaawɔinɔa la, nii é botii ɔεεzu be. ¹⁸ Wa weε naazu, wo ka mɔnɔ ga zɔɔzu ɔa telebo nuiti ta nu nɔiti ba, ta zɔɔzu ɔa naati ba ti botii ɔεεzu GALA be, ta niiti ti la botii ɔεεzu be.» ¹⁹ ɔooɔo GALAGI Fai-Pε-Maliɔii ɔe ma: «Foloi ta ɔa vaazu, toɔa ɔe eɔe abu bɔi golai, nii kpadi. Naama volo ná, waso nuiti kpein, ta niiti ti ga faa nɔu ɔe nuiti, ta ɔala abui zu, eɔevelei molo baɔai a da ɔala la, ma laagi, baa ma zapei tanɔpe ge la ye ga ná. ²⁰ Keε, wɔiti wo bε ga woogεɔila nuiti, telebo foloi ɔa ɔulazu keεma wo ve, ma zezei ɔa va ga keɔegi. Naazu wa da ɔula, wo da le, wo da vili ga koozunεei, eɔevelei nike yivoiti ta ɔena ɔulaa la sasai zu. ²¹ Voloi gè nà-zeeɔaabaai kεεzu la, wa zie faa nɔu ɔe nuiti ma, ti ɔe ga zuvui wo ɔɔɔwu.» ɔooɔo GALAGI Fai-Pε-Maliɔii ɔa é boga.

Eli vaa vai volu

²² «À ɔize Moize ná-tɔgi ta deveiti su, nà-botidε nui nii gè ti veeni zea ɔoolεbe gizei ma, Izelayele nuɔuseiti kpein be.

²³ A weε: Nà GALA goo wo nui Eli levesu wo ma, aisa ɔooɔo GALAGI ná-foloi va zeeli, naama volo wolai nii maayikiai. ²⁴ Toɔa doun keεɔeiti zɔɔzubeε ta ti-lointi, é lointi zɔɔzubeε ta ti-ɔεeni, naa ɔa a ke gè mina va gè va faa nɔu la zooi ma, é va ɔoloɔolo.»

Keelaiti Kεεwotiiti Σεβει Ιωζεζου με μα woo μωυγγι

Keelaiti κεεwotiiti ma σεβει γα ε ga Woo niine vagoi zavasiei ma lodai. Nu gila kpegi γα ε σεβει felegoi niiti keai, daaseigi γα ga Luke, ε γeni ga dogotoloi ta Pole zierogoi. Tosu wola γα na-seveiti ba Minazefge niinei zu, mazoloo toga ε Egilisii Iozei velei σεβει.

Siε mainmain su, σεβει nii γeni lolisu ga «Zenvu Nadegai gεεwotiiti,» tozei na zeizu mainve puuloolugo (50) ma, ε da boe ε vile Zenvu Nadegai va. Luke ghai ma na-Woo niine vagoi σεβει, ε belani no naama vaiti ba, niiti Yesu ti gzeni eteai zu. Kele ε Iozei niina Yesu le ziegi ma geeologi zu, Yesu gvelei maavaliboge na-kaladopoiti saama: Nu la mo kaa ga kpusei ma gaazugezegiti. Uele gana Egilisii na-yegefjalai Iozeizu la ga keelaiti κεεwotiiti ma σεβει: Yesu γa na-kaladopoiti saama ga na-Zenvui maavele, nii ε zebai vezu na-kaladopoiti zea. Fai niiti ti σεβει keelaiti κεεwoti σεβει zu, ta pelei laalaosu Egilisii nabotii lugoi feai zea ga ε ke yegefjalai pe su, nii ε ga: Yesu na-Woo niine vagoi laazeeli vai nubusei pe ma, eyesu zou bela ga.

Zenvu Nadegai ma minazefegi wo fai keelaiti be

¹ Teyofile: Na-seve moungi zu, ge naati pe sugulani, niiti Yesu ti gzeni, ta kalagi niiti, ε geni ti wosu, moupa, ² eyesu naama voloi zeeli, yeei ε leni la geeologi zu, kpegai ma ga deveiti fe keelaiti zea ga Zenvu Nadegai maavele, niiti ε yimazefeni ga tiye. ³ Na-kpobi voluma, naati no ga ε bogoi leni ga tiye poo mainmain su ga toga vulua. Folo ouunaanigo (40) laawu, ε geni gulazu kelema ti ve, ε da boe ti vo, ε vile GALA na-masada va.

⁴ Yeeta, ti ghai ma daamii wosu voma, ε niima levei woni ga tiye, ε ge ti ma: «A mina maagooza Zeeluzalame va, kele a Keε na-minazefegi maaboun, nii kulaa da, ge bo wo ma. ⁵ Mazoloo Zan batizei woni ga ziei, kele woun, su la mo goza, wa batize ga Zenvu Nadegai.»

Yesu lee velei geeologi zu

⁶ Teigiti ti gaaleni ba, ti gaazani, ti ge ma: «Maliqii, naama ziegi zu ga ε Izelayele masada zeizu la volu baa?» ⁷ E ti woogaavoteni, ε ge ti ma: «Wo bede la ba ga wo siegiti ta yegefjalaiti kwee, niiti Keε ti levei ba, to bogoi na-zobogi zu. ⁸ Kele siegi zu Zenvu Nadegai yeizu la wo ma, wa zebai zoloo, wo ge ga na-zeeleiti Zeeluzalame taazuve, Zudee yooi zu na pe, Samali yooi zu balaa, eyesu zou bela ga.»

⁹ Yesu begai ma ga naama beiti bo, ti gaazuyeni ba, ε le geeologi zu vele, naa voluma tonabiingi dooguni ti va. ¹⁰ Tei ti-gaazuve geni no geezuve, siegi zu Yesu geni liizu la, zunu felego gulani kelema ti ve, ti maagilii ga sege golegiti, ¹¹ ti ge keelaiti ma: «Galilee nuiti, lee vaa zu wo losu, wo da wele geezuve? Yesu nii buzegeai wo zaama, ε le geeologi zu, toga va volu mona, egevelei wo kaai la, ε da le geeologi zu.»

¹² Ti galeni ma Zeeluzalame, ti zefge Wolive gizei ma, nii ε Zeeluzalame goba, ti yogozu goozai ga kilo gila. ¹³ Siegi zu ti galeni la ma taazuve, ti leni geezu velei wu, ve ti bena zei na. Teiti ti geni na ti laaseigiti kaa: Piyele, Zan, Zake, Andelee, Filipe, Tomase, Baatelemi, Matiyo, Alefee na-doun zunui Zake, Siman nii ε geni ga Zou Maalobo Nui ta, naa ve Zake na-doun zunui Zude va. ¹⁴ Ti pe ti bena gaale ba, ti boni gi gila ma, ti gaaba GALA falii ma, naa ve anzanui tanigaa va, ta Yesu dee Maali, ta degeiti.

Zudase maavalibogi g̃aizie vai

¹⁵ Naama voloiti su, Piyεle wuzefeni keεg̃eloun ungi la puufeleg̃aiti (120) saama, ε g̃e ti ma: ¹⁶ «Kεεleaiti, keni GALA sevei zu wooi a la vile su, nii Zenvu Nadegai boni ε g̃ula Davide la, ε b̃oeni ma yeelug̃o, ε vile Zudase va, nii ε loni Yesu zo nuiti tug̃o. ¹⁷ E g̃eni ga ade ta, ε n̄n̄o z̄ōl̄ōo ada-woti g̃ilagi nii zu.» ¹⁸ (Kpegai ma ga zou g̃ila geya ga telebotala walii, nii ti feai zea, ε looni g̃ogi ma, kogi vali su, koozu z̄ōl̄aiti pe ti vaza. ¹⁹ Zeeluzalεme nuiti pe ti faa g̃wεeni su, naa g̃a ε kea ti naama yooi laasei peai ga Akeledama, ti-laawooi zu nii poluve ga «Nama ba yooi»). ²⁰ «Tama, seveve GALA sevei ma wuye zevi zu ga: <Seizuve naka ye, ε vala nubuseiti ma n̄a!>

Naa volu seveai m̄n̄o ga:

<Tag̃ili ge zeipotogi zu!>

²¹ Keni mu, nu g̃ila ge veε ade va, z̄oiti saama, niiti ti g̃ea ade va, naama ziegi pe su ade g̃eni l̄ōzu la, ade da g̃ula ada Malig̃ii Yesu, ²² ε zo Zan n̄a-batizei wo siegi ma, ε zeeli tεε voloi ma geeg̃ol̄ogi zu, naama nui g̃e ga zeelei ta, ε vile buzege vai va, ε g̃ula saai ya.»

²³ Ti nu feleg̃o leeni: Zozefe nii daa g̃eni ga Balasabase, daasei kili ge g̃eni ba ga Zusetuse, ta Matiyase. ²⁴ Naa voluma, ti GALA falini g̃ani, ti g̃e ma: «M̄alig̃ii, dei ε nui pe ziimave g̃wεε, nu feleg̃o niiti saama, naa le ga giye, nii ε yiimazegeai la, ²⁵ nii a ke ε Zudase losuve zεge, keela wotii nii zu, ve Zudase n̄a nakai yegai, ε li ga liizu vele.» ²⁶ Ti kpakutoomai g̃εeni, kpakui looni Matiyase ma, ε veε niina keela puug̃o maazu g̃ilagi (11) z̄oiti ba.

2

Zenvu Nadegai vaa vai

¹ Pantekote voloi zeelias ma, ti pe ti g̃aalεa g̃eni de ba ada g̃ila. ² Gaamago, z̄ong̃o wolai zεg̃eni geezuve, eg̃e fiile wola, ε pelei wu n̄a pe daave, ve ti g̃eni zeini n̄a. ³ Negiti, ti g̃ulaai ga abu zogi, ti g̃ulani ti ve kelema, ti g̃aag̃we ma, ti zeiti ti g̃ilagilagiti unma. ⁴ Naati pe ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti t̄ōzei ga ti da b̄oe zii woo g̃iligiti su, eg̃evelei Zenvu Nadegai g̃eni feezu la ti ya ga ti bo.

⁵ Naama ziegiti su, Zuifui tanigaa ti g̃eni nii wosu Zeeluzalεme, ti g̃eni ga GALA gaazuluaba nuiti ti zεgeai eteai zu n̄a pe. ⁶ Naama wooi ziaai ma, ti ma vebe wolai vaani, ti wola laav̄ōni, t̄ōzei ti pe ge g̃eni ti woom̄enisu ti b̄og̃o wooiti su. ⁷ Ti laav̄ōni, ti da g̃e ma: «Nui niiti ti b̄ōezu g̃ani, kebe ti pe ta ga Galilee nu, kele? ⁸ E leve g̃ale mu, ade pe ade ti woom̄enisu ade b̄og̃o wooiti su? ⁹ Adei de ga, Paate nuiti, ta M̄ede, Elame, Meez̄op̄otami, Zudee, Kapad̄ose, P̄on, Azi g̃ovii, ¹⁰ Filizi, Panfili, Ezipete, naa veε Silene lugi zu va Libi yooi zu, ta z̄oiti ti zεgeai W̄ol̄ome, ¹¹ Kelete ta Aalābi: Zuifuiti be-o b̄aa wε̄inti be-o, niiti ti vilεgai Zuifuiti ta-GALA pelei ma. Ade pe, ada ti woom̄enisu ade b̄og̃o wooiti su, ti da GALA n̄a-kεεwoti wolaiti bo.» ¹² Ti pe ti laav̄ōni, tanigaa ti g̃e unga wuulee, ti da g̃e b̄og̃o ma: «Niima vai voluve g̃a ga lee?» ¹³ Tag̃iligaa ti g̃eni g̃eezu ma: «D̄ōo n̄eεn̄egi g̃a ε ti zogai!»

Piyεle GALA daawooi wo fai Pantekote voloi

¹⁴ Piyεle wuzefeni ε lo, keela puug̃o maazu g̃ilagi (11) z̄oiti saama, ε wood̄ulani, ε g̃e ma: «À woilo ma-o! Zudee nuiti ta w̄oigi wo nii wosu Zeeluzalεme, wo niima vaiti gaag̃a, niiti ti g̃eezu. ¹⁵ D̄ō lei ε va g̃e niima nuiti ba, eg̃evelei wo g̃isiezu la, folo liegi kpaazuve n̄o g̃a de ade su. ¹⁶ Kele nii GALA goo wo nui Zow̄ele boni, naa g̃a ε g̃eezu g̃ani. E g̃eni ma:

¹⁷ <GALA ge g̃e ma: Folo g̃aabelagiti su,

nà nà-Zɛnvui yeizu nuɓusei pɛ ma.

Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta GALA gooiti bo,
wa-wuzegɛ niinɛgiti ta kulakɛɛmaiti ka,
wa-ɣɛwola vɔlɔiti ta segiti bo.

¹⁸ Ungo, naama voloiti su, nà nà-Zɛnvui yei nà-botigɛ zunuiti ta nà-botigɛ
anzanuiti ma,
ti ɗa GALA gooi wo.

¹⁹ Nà maabele vaiti kɛ geegɔlɔgi zu, ta poogiti zooi ma,
ɲamai ta abui ɗa ɣɛ ná, naa vɛɛ abu luului ma lonabiingi va.

²⁰ Foloi ɗa vote ga kpidii,
alugi ɓɔi eɣɛ ɲamai,
aisa Ɔooɣɔ GALAGI ná-foloi va zeeli,
folo wolai, nii maayikiai.

²¹ Naazu zɔi nɔpɛ a woogula Maliɣii ma, GALA ka kizo.»

²² A woilo niima woiti ma, wɔi wo ga Izelayele nuiti, wa ɓɔɣɔi wo kwɛɛni
ga GALA ge yeezeini Yesu Nazalɛte nui wu wo ɣaazu, mazɔlɔɔ GALA ge ɣɛni
laavɔɔ vaiti, maabele vaiti ta laavɔɔ voogiti kɛɛzu ga tɔun maavele wo zaama.

²³ Zunui naa ɣwɛɛni wo ma, é zoloo GALA ná-devei ta ná-seikpasui ma, nii
é kɛɛni ma yeelugɔ kaite, wo paave siegi zu wo zɛga la tɔ koloɣolo nuiti zea,
ti kpadɔ saa wului ma. ²⁴ GALA ge buzeɣɛvɛ vɔlu, é kula saai ma zooleiti su,
mazɔlɔɔ naa la ɣɛni zolooga ga saai va make ba ná-zobogi wu. ²⁵ Davide niima
wooi woni, é vɛle Yesu va, é ɣɛ ma:

«Gàazu logɛ Ɔooɣɔ GALAGI va yeenɔpɛ, mazɔlɔɔ toɣa kɔbave,
nii a kɛ gè mina ɲiikpi eysesu pɛ.

²⁶ Naa ɗa é ba, zii ɣaanɛa, gɔoiti daavege ga koozunɛɛi,
kpùsei ɓɔɣɔi ɗa loogosu, makegai kitogi zu.

²⁷ Mazɔlɔɔ è la ɣɛɛa bà, gè va ye gɔvɛalaazu,
è la vaa bu nɛi gè ga ɗa-wotii ɣɛ nui, gè ga woogɛɣɛɣila nu, gè va luula kabayeɣɛi
zu.

²⁸ E zɛnvu vɛlei ɛa ga ze,
ɗa nɔn daave ga koozunɛɛi è ɣɛɛ vai zu kɔba.»

²⁹ Kɛɛlɔinti, zobogi veevɛ bè ga gè ɣɛ wo ma: Ade-mɛmɛwola Davide zaave,
maaɣulu, ná-kabai ɓalaa ka ade zaama zaaɣaza. ³⁰ Kɛɛ è ɣɛni ga GALA goo
wo nui, ta é ɣɛni kwɛɛni ga GALA ge minazeɣɛni bɛ, é ɣona ga mavofodai ta ɗa
zei ná-masa kpɔkpɔgi ɗa. ³¹ Kilista wuzegɛ vai, é ɣula saai ya, naa ɗa Davide
kaani ma yeelugɔ, naama woi ɗa é boni ga: «GALA ge la ɣɛɛa bà, gè va ye
gɔvɛalaazu, é la vaa bu, kpùsei va luula kabayeɣɛi zu.» ³² GALA ge Yesu nii
wuzegɛvɛ, é kula saai ya, gi pɛ gá ga naama zeeleiti. ³³ Buzegɛvɛ, é zɛi GALA
zeezazuve, é Zɛnvu Nadagai zɔlɔɔ kɛɛɣɛ ya, nii ma minazeɣɛgi woni, naa ɗa é
feai, eɣɛvɛlei wo mɛnisu da, ta wo kaazu la. ³⁴ Mazɔlɔɔ Davide la ɛɛni geegɔlɔgi
zu, kɛɛ tɔ ɓɔɣɔi bogɛ ga:

«Maliɣii GALA ge ɣɛni Maliɣii ma: Zei zèezazuve,

³⁵ eysesu gè è zili nuiti kɛ ga ɗa-ɣɔɣɔloma anii.»

³⁶ Izelayele vɛɛyeɣɛi pɛ maanɛvɛ ti kwɛɛ, ti la da, ga Yesu nii wo kpadɔni saa
wului ma, naa ɗa GALA ge kɛai ga Maliɣii ta Kilista.»

Kidaaleve nu mɔungiti

³⁷ Ti naama woiti mɛnigai ma, é ti yiizoni ga gola, ti ɣɛni Piyɛɛ ta keelai
zɔiti ma: «Gi-ɣɛɛlɔinti, gá kɛ ɣale mu?» ³⁸ Piyɛɛ ti woogaaɔoteni, é ɣɛ ti ma: «À
wo zie vɛlei maavalibo, wo ɣilagilagi pɛ ge ɓatize Yesu Kilista laaseigi zu, nii
a kɛ wo zuvaaye ga wa-ɣotoiti, wa Zɛnvu Nadagai zɔlɔɔ ga faanɛ. ³⁹ Mazɔlɔɔ
minazeɣɛgi ɗa ga wɔnɔ, wa wo-lɔinti, ta naati tɔnɔ niiti ti maaɣoozaai, naati

pɛ de-Maliɣii da-GALAGI vaazu ti lolisu.» ⁴⁰ Piyɛɛ ɣɛni zeele wooi wosu ti ma wooi taɣiliga zu, ɛ da ti iɲɔɔ, ɛ da ɣɛ ti ma: «À bɔɣɔ ɣula tukpɔi laawu, nii ɛ vaazu zeelizu yamani ɲɔi nii zu nuɓuseiti ma.»

⁴¹ Zɔiti ti yeezeini gooi wu, naati ti batizeni, naama voloi nu waasavago (3 000) ɣɛɣala ɣa ɛ vɛɛni kidaaleve nuiti ba. ⁴² Ti ɣɛni woilosu yeenɔpɛ kalagi ma, nii keelaiti ti ɣɛni feezu, ti ɣɛ kpɔfaamai zu, ti da daamii wo, ta ti da GALA falii wo vɔɔma. ⁴³ Dualuagi ɣɛni ɛɛ pɛ su, mazɔɔ GALA ge ɣɛni maabele vaiti ta laavɔɔ vooɣiti kɛɛzu ga gola ga keelaiti maavele. ⁴⁴ Kidaaleve nuiti pɛ ti ɣilini va, ti-ɣɔligiti ti ɣɛ su ɣila kpe. ⁴⁵ Ti ɣɛni ta-yooiti ta ti-ɣɔligiti pɔdizu, ti va ga ma walii, ti gaagwɛ ɛɛ ba, ɛ zoloo ma nu bɛɔɔma vai ma. ⁴⁶ Ti pɛ ti ɣɛni ɣaaleɛzu ba folo-o-folo GALA sei vɛɛi wu, ti ɣɛni bului ɣaleɣalezu ta-vɛɛi bu, ti daamii wo koozunɛi zu, ta zii vagɔlai zu. ⁴⁷ Ti ɣɛni GALA maamusezu, naa vɔluma ta-vai ɣɛni nuɓusei pɛ ziilaazu. Folo-o-folo Maliɣii ɣɛni ta bɔsu kidaaleve nuiti ma bɔgi va ga niiti ɛ ɣɛni ti ɣizosu.

3

Mɛɣɛɛ nui ɣɛɛ fai

¹ Yeeta, Piyɛɛ ta Zan ti ɣɛni lɛɛzu GALA sei vɛɛi wu, GALA falii ma ziegi zu kpɔkɔ volo lelei zavasiɛi ma. ² E zolooni nɔ ga ti vaai ga mɛɣɛɛ nui ta, nii ɛ zɔɔɔni ga mɛɣɛɛgi. Folo ɣilagila ti ɣɛni vaazu la, ti da GALA sei vɛɛi ma vɛɛɛɛɛ naa laaseigi ga: «Pɛɛɛɛ Uagɔi,» nii a kɛ ɛ da faabɔɣɔ maavali naama nuiti ma, ti lɛɛzu GALA sei vɛɛi wu. ³ E Piyɛɛ ta Zan ɣaai ma, ti da lɛ nɔ, ɛ faabɔɣɔ maavalini ti ma. ⁴ Piyɛɛ ta Zan ti ɣaazuloni ba, Piyɛɛ ɣɛ ma: «Wɛɛ lɛɛ gi va!» ⁵ E ɣaazuloni ti va, ɛ da ɣisɛ ga naati ta ani veezu zea. ⁶ Kɛɛ Piyɛɛ ɣɛni ma: «Wali la zɛa, ba zanu, kɛɛ nii ɛ zɛa, nɔ naa veezu ɛ ya, naa ɣa ɛ ga: Nazalɛte nui Yesu Kilista laaseigi zu, wuzɛɣɛ, ɛ zie!» ⁷ E soni zeezai va, ɛ buzeɣɛ. Gaamago nɔ, kɔɣɔiti ta tɛɛ ɣainti ti zuloni kpe, ⁸ ɛ vili kpulu, ɛ wuzɛɣɛ, ɛ da zie. E vileni ti vɔlu, ti lɛ GALA sei vɛɛi wu, ɛ da zie, ɛ da vili, ta ɛ da GALA maamuse. ⁹ Bɛɛi pɛ ge kaani, ɛ da zie, ɛ da GALA maamuse. ¹⁰ Nuɓuseiti ti ɣɛni ɣwɛɛsu ɣaazu ba, ga tɔ ɣa ɛ ɣɛni zeizu GALA sei vɛɛi laave naa laaseigi ga: «Pɛɛɛɛ Uagɔi,» ɛ da falii wo. Fai nii ɛ ɣɛɛni zunui naa vɛ, ɛ ɣɛni ga laavɔɔ va, ta kulafilibai nuiti bɛ.

Kpɔɛi Piyɛɛ suɣulani GALA sei vɛɛi wu

¹¹ Tɔ bɔɣɔi mu ge la mɔ ɣɛni zeɣɛzu Piyɛɛ ta Zan vɔlu. Bɛɛi bizeni, ti va, ti ɣaale ba ti ma seizei bosuve, nɔ laa ga «Salɔmɔn nɔ-seizei bo kotai.» ¹² Piyɛɛ minɔ ɣaai ma, ɛ ɣɛni nuɓuseiti ma: «Izelayɛɛ nuiti, lee vaa zu niima vai wo laavɔɔzu? Lee vaa zu wo ɣaazulosu gi va, eɣɛ gá ɣa gá zunui nii wuzɛɣɛ, ɛ da zie, ga gá-zɛɛi baa gi ɣili vɛɛi GALA ba?» ¹³ Ade-mɛmɛwolani Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-GALAGI ɣa ɛ lɛɛiyai veeni ná-botigɛ nui Yesu vɛ. Pilate ɣɛni pɔ ga ɛ pile, kɛɛ wɔun, wo dɔɔni yeelɔɔzu, wo ɣɛɛ ba. ¹⁴ Wɔun, wo ɣɛɛni Telebo Nui va, nii ɲadɛgai, wo ɣɛ ti yeebe nu vaa nui va wo vɛ. ¹⁵ Zɔi ɛ zenvui unda, wo naa vaani, kɛɛ GALA ge buzeɣɛni, ɛ kula saai ya, gá ga naama zeeleiti. ¹⁶ Tɛi ɣɔun, gi ɣidaaleveai Yesu ma, naa ɣa ɛ kɛa, daaseigi naa ná-zɛɛi zobogi vea la zunui nii ya, nii wo kaazu, ta wo kwɛɛ. Kidaalevei Yesu ma, naa ɣa ɛ zunui nii ɣɛɛɛga kpezekele, eɣɛvelei wo pɛ wo kaazu la.

¹⁷ Naa pɛ poluma, kɛɛlointi, faagwɛɛɛɛɛɛ ɣa wo naa ɣɛai la, wa wa-ɣundiɣiiti. ¹⁸ Kɛɛ kaite, GALA ge boni ɛ ɣula GALA goo wo nuiti pɛ da ma yee luɣɔ, ga ná-nui nii ɛ ga Kilista naa ɣa bɔɔ, naa ɣa ɛ daazeeliai ɣani. ¹⁹ A wo zie vɛɛi maavalibo mu, wo lati vɔlu GALA ma, nii a kɛ wa-ɣotoiti bale tɛɛ. ²⁰ Naazu dooɣo yeɛɣɛɣalaiti ta va, ti zeɣɛ Maliɣii vɔ bɛ, naa vɔluma ɛ naa leve wo ma,

nii é deveni ma yeelugɔ wo ʋɛ, nii é ga Yesu Kilista. ²¹ Naa laa yɔɔɔzu, toɔa de yesu geeɔɔlɔgi zu, eyesu eteai pɛ ge ɔɛ ga ma niine, eɔɛvelei GALA ge boni la kaite wɔlɔwɔlɔ, é ɔula GALA goo wo nu nadegaiti da.

²² Tɔɔzei Moize ɔɛni ma: «Maligii, wa-GALAGI ɔa GALA goo wo nui ta wuzedeze wo ʋɛ ga ndun kevele, wo-ɔɛleaiti saama. A woilo goo ma fai pɛ su! ²³ Kɛɛ ni nui ta a ɔɛlena, ga é mina woilo GALA goo wo nui naa woo ma, naama nui ɔula ná-nubuseiti saama ga saai.» ²⁴ GALA goo wo nui niiti kpein ti bɔɛai, é lɔzei Samiyele ma, é zeeli naati pɛ ma, ti ʋaai tɔun poluma, ti pɛ ti niima voloiti ma vaa woni. ²⁵ Wa ɔa, wo ga GALA goo wo nuiti ta-ʋoganii zeɛge nuiti, wo ɔɛ ga minazedeɛgi ma ɔulanumai zɔlɔɔ nuiti, nii GALA ge keeni ademɛwɔlani bɛ, siɛgi zu é ɔɛni la Abalaame ma: «Pɛɛyeɛgeiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zɔlɔɔ è-mavofodai maavele ma.» ²⁶ Wa ɔa mɔunpa GALA ge ná-botigɛ nui wuzedeɛai ma, é teɔɛgai wo ma, nii a ke é tuya loo wo ʋɛ, ga é wo ɔilagilagi pɛ sege ná-telebotala velei ma.»

4

Piyɛɛ ta Zan ti lo fai tukpɔɔaaleve nu wolaiti kakalave

¹ Siɛgi zu Piyɛɛ ta Zan ti ɔɛni de bɔɛzu la nubuseiti pɔ, zalaɔa ɔula nuiti ti ʋaani, ta GALA sei velei maabɛɛ ɔundigii, naa ʋɛɛ Saduseyeinti ba. ² Ti wola yiiɔaawanaa ɔɛni de, tɔɔzei ti naati kaani, ti da nubuseiti kala ga tɛi Yesu wuzedeɛai, é ɔula saai ya, gɔvɛiti balaa ta wuzedeɛ, ti ɔula saai ya. ³ Ti yeeʋɛɛni ti ma, ti ti vili kasoi ɔa eyesu poluma zobui, tɔɔzei kpɔkɔi ɔɛni de niina. ⁴ Anɛɛ naa ʋɛ, nu mɔinmɔin ge ɔidaaleveni naati saama, niiti ti woiloni ti-wooi ma, kidaaleve nui lieɔi a laazeeli nu waadɔɔlugɔ (5 000) zu.

⁵ Poluma zobui, ta-ɔundigiiiti, ta totuɔɔiti, ta tɔ kalamɔinti, ti ɔaalɛni ba Zeeluzalɛme. ⁶ Zalaɔa ɔula ɔundigii wolai Ane bɔɔɔi ɔɛni ti zaama, ta Kayife, ta Zan, ta Alɛgezandele, naa ʋɛɛ zalaɔa ɔula ɔundigii wolai ná-pɛɛyeɛgei wu nuiti pɛ ba. ⁷ Ti ʋaani ga Piyɛɛ ta Zan, ti naati to ɔakala, ti ti ɔaazaɔa, ti ɔɛ ti ma: «Bɛ ná-zɛbɛ ba bɛ laasei ka wo niima vai ɔɛai la?» ⁸ Naazu tɛi Piyɛɛ laaveni ga Zenvu Nadegai, é ɔɛni ti ma: «À woilo nii ma, wɔi wo ga nubuseiti ta-ɔundigiiiti, ta totuɔɔiti. ⁹ Tɛi wo gi ɔaazaɔasɔ za faa ʋagɔi ma, nii keai seebɛ nu ɔila bɛ, wo ɔɛ gi dɛɛ, velei baloai la, ¹⁰ wo pɛ à kwɛɛ, Izelayele nuiti pɛ ti kwɛɛ balaa, ga Nazalɛte nui Yesu Kilista, nii wo kpadɔni saa wului ma, GALA ge buzeɛge, é kula saai ya, naama velei ɔa zunui nii ɔɛdeɛgai da, é loni wo ɔakala. ¹¹ Tɔ ɔa é ga:

«Kɔtui nii pɛɛ lo nuiti wo ɔɛɛai ba, tama tɔ ɔa keai ga kɔtu ɔiingi.»

¹² Yesu ɔila nɔ ɔa kizogi ɔa zoo zɔlɔɔsu saɔui zu, mazɔlɔɔ GALA ge la nu ɔili nɔpɛ daasei feeni eteai zu nuiti saama, nii da zoo ɔizosɔ ga tɔun maavele.»

¹³ Ti laavɔɔni gola siɛgi zu ti Piyɛɛ ta Zan ɔaani la, ti da bɔɛ ga ladalai, mazɔlɔɔ ti ɔɛni kwɛɛni balaa ga naati ta ga kalatala nuiti. Ti kwɛɛni ga naati ta ga Yesu zierɔɔɔ ʋɔlɔmaiti. ¹⁴ Kɛɛ tɛi ti ɔɛni zunui ɔɛdeɛgai ɔaazuloni ti ɔoba, ti la ɔɛni zooni ti ʋa faa nɔpɛ bo ga gooɔaavote. ¹⁵ Ti ɔɛni ti ma naazu, ti ɔula tukpɔɔaaleve velei wu, ti tɔɔzei ga ti da bɔɔɔ ɔaazaɔa kpɔgi zu, ¹⁶ ti da ɔɛ ma: «Leeni ɔa ada ke ga zunui niiti? Tɔɔzei Zeeluzalɛme nuiti pɛ ti kwɛɛni ga ti laavɔɔ vaa wolai nii ɔulaɛ keɛma, nii ade la zooga ade ʋa maɔaali. ¹⁷ Kɛɛ keeni ade pele leve tuɔɔ ga su mina baɔɔɔ nubuseiti saama, ade tɔ sei ti ma, ade ti maalua ga ti mina mɔ bɔɛ daaseigi naa zu nu nɔpɛ gaazu.»

¹⁸ Ti naati tolini ʋolu, ti tɔgi zeɛ ti ma, ti ɔɛ ma: «Eyesu pɛ wo mina mɔ bɔɛ, ba wo ʋa kala bo, Yesu laaseigi zu.» ¹⁹ Kɛɛ Piyɛɛ ta Zan ti ɔɛni ti ma: «Bɛgele ɔa soloogai GALA gaazu, gi ɔolo wo ʋɛ, ba gi ɔolo GALA bɛ? Wa bɔɔɔi à naama

lukpɔɔjaalevena! ²⁰ Kɛɛ gɔun, gi la zooga gi va laaɔfulu naa ma, nii gi kaai ta gi menigai.» ²¹ Ti naati maaluaani volu, ti be ti va. Ti la ɔeni naati nimiza vele nɔpe kaani, mazɔɔɔ nubuseiti pe ti ɔeni GALA debizu, tɔɔzei laavɔɔ vai naa va, nii ɛ ɔeni. ²² Mazɔɔɔ zunui nii ɛ ɔɛɛni ga laavɔɔ ɔoogi, sɔɔɔ konagi a la leve puunaanigɔ (40) va.

Kidaaleve nuiti ta-GALA falii

²³ Ti ti ɔilegai ma, Piyɛɛ ta Zan ti liini ti-wɔɔlaiti pɔ be, ti naama vaiti pe sugula ti ma, niiti zalaɔa ɔula ɔfundigiiiti ta totuɔɔiti ti boni ti ma. ²⁴ Siɛgi zu ti naama vaiti menini da, ti pe ti zolooni faa ɔila ma, ti woɔɔula GALA ma, ti ɔe ma: «Maliɔii, da ɔa ɛ geeɔɔɔlogi ta zooi beɛta, naa veɛ kpolodei va, ta ti zu aniiti pe, ²⁵ da nɔ ɔa ɛ niima wooi ɔuuni ga da-Yɛnvu Nadegai maavele, da-wotiɔe nui gi-mɛmɛwola Davide laave, ɛ ɔe ma:

«Leeni vaa zu zii ɔiligiti ti ɔeni unga wuulee?

Leeni vaa zu ziiti pe ti kisie pakaiti boni?

²⁶ Zou masagiti ti kɔɔi beɛni,
kundigiiiti ti yaavai beɛta Maliɔii laalɔɔma,
ta nɔ-zunui nii ɛ gulo padegai ziaai ma.»

²⁷ Gaamazu, Elɔde ta Pɔnse Pilate, naa veɛ Izelayeɛ nubuseiti ta zii ɔiligiti ba, ti pe ti ɔaalɛni ba taai nii zu, da-wotiɔe nu padegai Yesu laalɔɔma, nii ɛ gulo padegai ziaai ma, ²⁸ ti naama vai laazeelive nɔ, nii ɛ deveni ma yeeluɔɔ, da-zobogi ta ɛ-yiimai zu. ²⁹ Niima ziɛgi zu, Maliɔii, woilo ta-maalua bɔɛiti ma, ti bosu, va bu gei gi ga da-wotiɔe nuiti gi ɛ-laawooi laazeeli ga ladalai. ³⁰ Da-zobogi ɔula keɛma, naa ɔa a ke kedɛgi da wo, laavɔɔ ɔoogiti ta maabeɛ vaiti ti da ɔe da-wotiɔe nu padegai Yesu laaseigi zu.»

³¹ Ti begai ma ga GALA fali, ve ti ɔeni nɔ gaalɛbai zu, minɔ balini, ti pe ti laaveni ga Zɛnvu Nadegai, ti tɔɔzei ga GALA daawooi laazeelia ga ladalai.

Kidaaleve nuiti ta-ɔilibai

³² Zɔiti kpein ti ɔeni ga kidaaleve nuiti, ti ɔilini bɔɔɔ va ɔi gila ta zɛnvu ɔila su. Nu nɔpe ge la ɔeni zeaɔɔli seɔze zu ga tɔ ɔila nɔnɔ, keɛ ti pe ti bɔni ti-ɔɔligiti ma.

³³ Keelaiti ti ɔeni zeele wooi wosu ga zɛbe wolai ga Maliɔii Yesu wuzɛɔve, ɛ ɔula saai ya. GALA nɔ-zaalai ɔeni botii ɔɛɛzu ti pe ba ga zɛbe wolai. ³⁴ Ti zaama, nu nɔpe ge la ɔeni valani ani nɔpe ma, tɔɔzei zɔiti kpein zooiti ba peɛiti ti ɔeni ti ya, ti ɔeni pɔdizu, ti va ga ma zɔngɔi, ³⁵ ti fe keelaiti zea, ti gaagwe ɛɛ pe ba, eɔvelei ma nu maavai la. ³⁶ Leevi mavofodai ta ɔeni nɔ, daaseigi ga Zozefe, ɛ ɔeni ga Sipele nu. Keelaiti ti daasei peɛni ga Balanabase, (nii poluve ga «nu ijɔɔɔ nui»). ³⁷ Zooi ta ɔeni zea, ɛ pɔdini, ɛ va ga ma zɔngɔi, ɛ fe keelaiti zea.

5

Ananiase ta Safila ta-vai

¹ Kɛɛ zunui ta ɔeni nɔ, daaseigi ga Ananiase, anzai laa ga Safila, ti ti-ɔɔligi ta ɔɔdini. ² Naa volumna, ta anzai ti zolooni ma ga ti ma zɔngɔi ɔilazuve make ya, ɛ va ga mɔtai, ɛ fe keelaiti zea. ³ Kɛɛ Piyɛɛ ɔeni ma: «Ananiase, lee vaa zu Setana ɛ-yiimave laavegai? E zou zɔngɔi ɔilazuve make, ɛ zɛɛi wo Zɛnvu Nadegai ma. ⁴ E va ɔe ɛ zooi ɔɔdi, da lei dɔnɔ va ɔea de? Pɔdia volumna balaa, ma zɔngɔi la ɔea ɛ yeema baa? E levege ɔale mu, ɛ nii ɔeɔala vai beɛta yiimave? Nuiti tɛi ɛ va zɛɛi wo ti ma, GALA ka ɛ zɛɛi wogai ma.» ⁵ Ananiase naama bɔɛiti menigai ma, ɛ looni, ɛ za. Zɔiti kpein ti naama wooi menini, ti pe ti luani. ⁶ Zunu loungoiti ti wuzɛɔni, ti maavelele, ti lii la, ti maagulu.

⁷ Leɛ savagɔ ɔeɔala levegai ma, anzai vaani, keɛ ɛ la ɔeni kwɛɛni, nii keai. ⁸ Piyɛɛ gaazafani, ɛ ɔe ma: «Gaamai wo mɔ, anɔe nei nuuma walii lieɔi ɔa,

wo zooli ɔɔɔɔ la?» E naa woogaaɔɔɔɔ, ɛ ɔɔ ma: «Ungo, naa ɔɔ ɔɔɔɔ la.»
⁹ Piyɛɛ ɔɔni ma naazu: «Lee vaa zu wo zoloogai ma, ga wo Maligii na-Zɛnvu zuɔɔɔɔ? Wɛɛ, zɔiti ti liai ti ɛ-zinigi maagulu, ta pelɛlavɛ, ta liizu ga de da balaa.»
¹⁰ Gaamanɔ, ɛ looni Piyɛɛ ɔɔɔɔwu, ɛ za. Zunu loungoiti ti lɛni, ti ka ga ɛ zaa, ti liini la, ti maagulu sinigi ɔɔɔɔ. ¹¹ Naama vai dualuagi lɔni Egilisi pe su, ta zɔiti ti naama wooi mɛnini.

Laavɔɔ vai niiti keelaiti ti ɔɔni kɛɛzu

¹² Keelaiti ti ɔɔni laavɔɔ ɔɔogiti ta maabɛɛ vai ma mɔinmɔin kɛɛzu nuɔɔɔɔ saama. Kidaaleve nuiti pe ti bɛna ɔɔaɛ ba GALA sei vɛɛi ma zeizei bosuɛ, vɛ na laa ga «Salɔmɔn na-seizei bo kotai.» ¹³ Nu ɔɔli nɔpe ge la ɔɔni vɛɛzu ti va, kɛɛ ta-vai wola nɛni nuɔɔɔɔ vɛ. ¹⁴ Ti maa ɔɔni liizu ga mɔinda ga kidaaleve nu niinɛiti, zinaa vɛɛ anzaa va, niiti ti ɔɔni ɔɔɔɔ vɛɛzu Maligii ya. ¹⁵ Nuiti ti ɔɔni liizu vɔɔ ga seeɛɛ nuiti koi yɔɔɔɔ vɛɛɛti su, ti da ti la betɛiti ta daama ani goiti ma, naa ɔɔ a kɛ Piyɛɛ a ɔɔna levega, ma niinigi vɛɛ balaa tanigaa ma. ¹⁶ Nuɔɔɔɔ mɔinmɔin ge ɔɔni zegezu balaa Zeeluzalɛme ɔɔba laa goiti su, ti da va ga seeɛɛ nuiti, ta niiti kɔzɔba yɛnvuiti ti ɔɔni ti zu, tama ti pe ti ɔɔni valozu.

Keelaiti so fai volu, ta ti unɔɔɔɔ fai

¹⁷ Naazu, zalaɔa ɔɔula ɔɔundiɔi wolai wuzɛɔni ga tolo ɔɔɔɔamai, ta koba nuiti pe, niiti ti ga Saduseyɛinti ta-ɔɔɔi. ¹⁸ Ti keelaiti soni, ti naati pili kaso zigii golai zu. ¹⁹ Kɛɛ kpidi, Maligii na-geezuɔɔɔɔ gila ge vaani, ɛ kaso zigii ma bogiti daalao, ɛ ti ɔɔula, ɛ ɔɔ ti ma: ²⁰ «À li, wo lo GALA sei vɛɛi wu, wo zɛnvu niinɛi ma ɔɔɛi pe daazeeli nuɔɔɔɔ ma.» ²¹ Keelaiti ti ɔɔloni naama wooi vɛ, sobuzobui nɔ ɔɔni de, ti li GALA sei vɛɛi wu, ti tɔzei ga kalagi woga.

Zalaɔa ɔɔula ɔɔundiɔi wolai ta ba nuiti ti vaani, ti tukpɔɔaaleve nu wolaiti gaale ba ta Izelayɛɛ ɔɔwɔlaiti. Ti devei veeni ga ti keelaiti kula kasoi ɔɔ, ti va ga tiye. ²² Kɛɛ salavusuiti ti liini kaso zigii zu, ti la ti ɔɔani. Ti ɔɔaleni ma, ti va, ti voluvaawo kundiiɔi ma, ²³ ti ɔɔ ma: «Gi kaso zigii ɔɔaavɛ piligai su kpe, kaso vɛɛɛ make nuiti ti loni ti-losuɔɔti pelɛlavɛti, kɛɛ siɛgi zu gi pelɛiti daalaogai da, gi la nu nɔpe kaani bu.» ²⁴ Siɛgi zu GALA sei vɛɛi maabɛɛ ɔɔundiɔi ta zalaɔa ɔɔula ɔɔundiɔi ti naa mɛnini da, ti ɔɔdaavilini ga keelaiti ta-vai, ti da ɔɔɔɔ ɔɔaazaɔa ga vɛɛi fai nii ɔɔaa vaazu belazu la. ²⁵ Nui ta vaani, ɛ ɔɔ ti ma: «À woilo deɛ! Zunui niiti wo ti vilini kasoi ɔɔ, tiya ɔɔanu, ti loni GALA sei vɛɛi wu, ti da nuɔɔɔɔti kala.»

²⁶ GALA sei vɛɛi maabɛɛ ɔɔundiɔi ta polu nuiti ti liini naazu, ti va volu ga keelaiti, kɛɛ ti la ɔɔni kɛɛni ga maabaa vaa, tɔzei ti ɔɔni luazu ga nuɔɔɔɔ mina ye ti zɔɔzu ga kɔtuiti, ti va za. ²⁷ Ti vaai ma ga tiye, ti naati toni tukpɔɔaaleve nu wolaiti kakala. Zalaɔa ɔɔula ɔɔundiɔi wolai ti ɔɔaazaɔani, ²⁸ ɛ ɔɔ ti ma: «Gi tɔ toge wo ma kpaan ga wo mina mɔ kala bo zunui tɔna daaseigi zu, kɛɛ wɛɛ, wo Zeeluzalɛme laavega kpekpe ga kalagi wo bosu. Wa pɔ ga wo zunui naa ma ɔɔamai la gi unma mu ɔɔaa?» ²⁹ Kɛɛ Piyɛɛ ta keelai zɔiti ti googaaɔɔɔɔ, ti ɔɔ ma: «Kɛni nu ɔɔolo GALA bɛ, ɛ leve nuiti ba. ³⁰ Ade-mɛmɛwɔlani ta-GALAGI ɔɔ ɛ Yesu wuzɛɔai, ɛ kula saai ya, nii wo kpadɔni saa wului ma, wo paa. ³¹ Tɔ ma ka GALA ge buzeɔai, ɛ sei yeezazuɛ, ɛ kɛ ga Totuɔi ta Kizo Nui, nii a kɛ Izelayɛɛ nuiti ti ti zie vɛɛi maavalibo, ta-ɔɔotoiti suvaayɛ. ³² Gá ga naama vaiti ma zeeleiti, naa vɛɛ Zɛnvu Nadagai balaa ba, nii GALA ge feai naati zea, niiti ti ɔɔlozu bɛ.»

³³ Naama woiti mɛni fai wanani ti ma ga gola, ti ɔɔni ga ti keelaiti pa. ³⁴ Kɛɛ Falizien gila ge buzeɔai kundiiɔi saama, daaseigi ɔɔni ga Gamaliyɛɛ, ɛ ɔɔni pɔ ga tɔ kalamɔin, nii nuɔɔɔɔti ti ɔɔni wola unfesu ma, ɛ devei veeni ga ti keelaiti kula de eteavɛ. ³⁵ Naa vɔluma, ɛ ɔɔni ti ma: «Izelayɛɛ nuiti, à dama

ga naama vai, nii wo gεεzu wo ke ga zunui niiti. ³⁶ Su la de gjoozani, Tudase wuzegeni, é da bɔɔɔ gε ga nu biin, nu unnaanigɔ (400) gεgala vileni polu. Kεε ti paani, naa voluma zɔiti kpein ti vileni polu, naati ti vazani, gila kpalaa ge la yeni ná. ³⁷ Toun poluma, Galilee nui Zudase wuzegeni daasei seve ziegi zu, é nu mɔinmɔin mεenni, ti vile polu. Kεε tɔ balaa, ti paani, polu nuiti pe ti vaza. ³⁸ Nii niina gè bosu wo ma, naa ga ga, à mina yeevili niima nuiti ta-vai zu, à ti ye ná, ti li. Ni nubuseiti ka ti niima vaa zeikpasui, baa ma gεεwotiiti kεεzu, su ga gologolo. ³⁹ Kεε ni GALA ka é kεεzu, wo la zooga wo va ti gologolo. A dama, wo mina va kɔɔi gɔɔzu GALA daalɔɔma.»

Kundiɔiti ti vaani gooi wu. ⁴⁰ Ti keelaiti tolini volu, ti naati doɔa ga kpakɔi, ti tɔ sei ti ma kpaan ga ti mina mɔ bɔε Yesu laaseigi zu, naa voluma ti beni ti va, ti li. ⁴¹ Naati ti zegeni tukpɔɔaaleve nu wolaiti kakala ga koozunεεi, soloo fai zu ti ma ga ti jεεɔulasui zɔɔɔ Yesu laaseigi ma vaa zu. ⁴² Tama folo-o-folo GALA sei vεlei wu ta koizuveti, ti la gɛni bɔɔɔzu ga kalagi woga, ta Woo Niine Uagɔi laazeelii ga Yesu ga é ga Kilista.

6

Zeelobai wo fai ga totuɔ nu lafela

¹ Naama ziegi zu, tei kaladopoiti ti gɛni mɔinzu gola, ti zaama Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, naati ti gɛni unsuyelii losu ga Ebulu nuiti, mazɔɔ folo gɔlagila kɔnɔgi gaaɔwe ziegi zu, ti la gɛni ta-voanzaiti daazɔbosu ga pagɔ.

² Keela puugɔ maazu felegɔiti (12) ti kaladopoiti pe gaalεeni ba, ti gε ti ma: «É la zolooni ga gi GALA daawooi laazeeli vai ye ná, gɔnɔ gaaɔweε vai zu. ³ Naa ga é ba, kεεleaiti, à yeelo nu lafela va wo zaama, niiti lɔɔɔ vago ti va, ti laavegai ga Zenvu Nadegai ta gɔmalai, gi naama wotii ve ti ya. ⁴ Goun, gá gaaɔaazu GALA falii ta GALA daawooi ma wotii ma.» ⁵ Naama wooi laani bebei yii ga ga pagɔ. Ti yeeloni Etiyeni va, zunui nii daaveni ga kidaalevei ta Zenvu Nadegai, naa voluma Filipe ta Pɔɔkɔɔl, Nikenɔɔl ta Timɔn, Paalemeenase ta Antiyɔse nui Nikɔla, nii é lɔɔni mɔungi Zuifuiti ta-GALA pelei ma. ⁶ Ti ti lεeni ga keelaiti, naati kpegai ma ga GALA falii gε, ti yeelaani ti ma.

⁷ GALA daawooi zu gɛni wɔɔɔzu, kaladopoiti ti da mɔin Zeeluzalεme, zalaɔa gɔla nui ma mɔinmɔin ge gɛni gɔidaalevezu balaa.

Yesu Kilista ná-zeelei Etiyeni zɔɔ vai

⁸ Etiyeni nii GALA ná-zaalai ta ná-zεbei gɛni ba ga gola, é gɛni maaɔele vaiti ta laavɔɔ voogiti kεεzu nubuseiti saama. ⁹ Kεε nui tanigaa ti wuzegeni daalɔɔma, tanigaa ti zegeni GALA debi vεlei wu, nii daaseigi ga «Duɔi niiti ti unmɔɔgai,» naa tanigaa ti gɛni ga Silene Zuifuiti ta Alεgezandili veaiti, naa vεε Silisi ta Azi Zuifuiti ba. Ti Etiyeni maagaalini, ¹⁰ kεε ti la gɛni ziezu bu, tɔɔzei é gɛni bɔεzu ga gɔgi, nii Zenvu Nadegai gɛni feezu zea. ¹¹ Ti veleni nuiti su, ti da gε ma: «Gi goomenigε, é da woo jɔi wo Moize ta GALA daalɔɔma.» ¹² Uele gana ti vuutugi leveni la nubuseiti saama, ta totuɔiti, naa vεε tɔ kalamɔinti ba, naa voluma ti liini, ti so ga maaɔaai, ti vaa la tukpɔɔaaleve nu wolaiti pɔ. ¹³ Ti zεε zeeleiti kulani, ti da gε ma: «Zunui nii ga woo jɔi wosu nɔ gɔ ada nadegai ta tɔgi laalɔɔma. ¹⁴ Mazɔɔ gi goomenigε, é da gε ma, Nazalεte nui Yesu ga ade ve gologolosu, ta é faa vɔɔmaiti maavalibo, niiti Moize ti lεai ga adeye.» ¹⁵ Zɔiti kpein ti gɛni zeini tukpɔɔaalevezuve, ti gaazuloga gɛni de Etiyeni va, ti peteni ga gaazuve gεεve ege geezufeelai.

7

Etiyeni ná-kpɔεzugaalai

1 Zalaḡa ḡula ḡundigī wolai ḡeni ma: «Gaama ḡa nuu nei ti bosu?»
 2 Etiyeni gooḡaavoteni, é ḡe ma: «À woilo mà, woi wo ga kèeni ta kèeleaiti! Lebiya GALAGI ḡulani kelema ade-memewola Abalaame ve, siegi zu é ḡeni la Meezəpətami, aisa é va li, é zei Galan. 3 E ḡeni ma: «Zeḡe da-yooi zu, da-woladai zu, li zooi naa zu, ve gè ná leezu ga de.» 4 Názu ḡa é ḡula la Kaledde yooi va, é li é zei Galan. Miná ḡa é yeni ná, keeḡe zaai ma, GALA ge bude la zooi nii zu, ve wo zeini ná za. 5 E la ḡeni ada nəpe feeni zea naama yooi zu, anee kəḡo lo daa ḡila keḡala you, kele é minazeḡeni be ga toḡa zooi naa veezu be, ta mavofodaiti be toun poluma, naazu doun nəpe ge la ḡeni de zea. 6 A woilo dee naa ma, nii GALA ge boni ma: «Suḡwee ga è-mavofodaiti ta ḡe ga seikəḡoma nuiti zooi taḡili su, ta ḡe ná ga duḡiti, ti ti zopele nəu kona unnaanigə (400) laawu. 7 Kele ná zii naa lukpəḡaaleve, nii ta duḡlai ḡe zeezu, naa voluma, ta ḡula, ti va, ti dèbi ve.» 8 Naa voluma, GALA ge minazeḡegi bəteni ti yəḡəzu ta Abalaame, é tatipelevolui ḡe ga ma voogi. Naa ḡa é keeni, é Izaake zəḡəḡai ma, é tatini pelevolu foloi losavasiei ma, Izaake balaa keeni ḡana nə ga Zakəbe, Zakəbe balaa ke ḡana nə ga ade-memewola puuḡo maazu feleḡiti (12).

9 Ade-memewolani ti toloi ḡulani ga Zozefe, ti pədi ga ti lii la Ezipete yooi zu. Kele GALA ge ḡeni ba, 10 é kula ná-maanəḡoi pe su. GALA ge ḡigi veeni zea, é zaala zəḡə Ezipete masagi Falaḡon ḡaazu, naa sei ga kundigī Ezipete yooi ta ná-peleyeḡei unda. 11 Pului looni Ezipete yooi zu ná pe ta Kanaan yooi balaa su, kpəḡi wola wəḡəni, ade-memewolani ti la ḡeni ḡəḡə səḡəsu. 12 Zakəbe menigai ma ga moloji ḡa Ezipete yooi zu, é ade-memewolani teveni ná mounpa. 13 Ti zie laa velesiei zu, Zozefe bəḡo leeni ga keeḡelointi, Falaḡon Zozefe ḡulazuve ḡweeni. 14 Naa voluma, Zozefe valini ga ti va ga keeḡe Zakəbe, ta ná-peleyeḡei pe, ti pe kpəḡa ḡeni ga nu vuuləfela maazu ləḡuḡə (75). 15 Zakəbe liini Ezipete, é ye ná, é za, ade-memewolani balaa ti za. 16 Ti liini ga ti-ma voomaiti Sikeme, ti ti maḡulu Abalaame ná-kabamave, nii é geyani ga walii Aməḡol ná-doun zunuiti ma Sikeme.

17 Tei yeeḡeḡalai maa ḡeni buḡazu ga GALA ná-minazeḡegi laazeeli, nii é keeni Abalaame ve, ada-nubuseiti ti moinni, ti buḡu Ezipete yooi zu, 18 eyesu masagi taḡili ge wuzeeḡe Ezipete yooi zu, nii é la ḡeni Zozefe ḡwee. 19 Masagi naa zeini ada-nubuseiti ga, é da ade-memewolani kpəḡə, eyesu é ḡe naati ma, ti da ta-loun nəḡiti kula pelei va, ti da za.

20 Naama ziegi zu ḡa Moize zəḡəḡa da, gola va GALA gaazu. E keeni ga alu savagə, ti da kənəkula keeḡe velei wu. 21 Siegi zu ti kulani la pelei va, Falaḡon ná-doun anzanui seḡeni, é kulasu eeḡe kpəḡo loun zunu. 22 Moize kalagi zəḡəni Ezipete ḡimalai pe su, sebei wəḡəni kpəzeuḡulai ta keewotiiti su.

23 E kona vuunaanigəi (40) zəḡəḡai ma, ḡi ge looni be ga é wele keeḡelointi ma, Izelayele nuiti. 24 E gila kaani, ti da kpəḡə, é naa maaloboni, nii ti ḡeni kpəḡəzu, naa nənəi votokulazuve, é Ezipete nui vaani. 25 E ḡisieni ga keeḡelointi ta gaḡa ga GALA ka pə é ti ḡizo ga maavele, kele naati ti la ḡeni naa ḡaḡaani. 26 Poluma voloi, é liini, é lə tanigaa yəḡəzu, niiti ti ḡeni nəpii ḡəḡəzu, nii a ke é ti yəḡəzuβete, é ḡeni ti ma: «Wa ga ḡeeḡelointi, lee vaa zu wo bəḡo bəḡəzu?» 27 Kele zəi é ḡeni bəḡəlai bəḡəzu, naa goolaavilini, é ḡe ma: «Be ḡa é è zaidə ga kundigī ta tukpəḡaaleve nui gi unda? 28 Da pə è pəa, eeḡevelei è Ezipete nui vaani la wogi?» 29 Moize naama woiti menigai ma, é velani, é li, é zei Madiyan nuiti ta-yooi zu, é doun zunu feleḡo zəḡə miná.

30 Kona vuunaanigə (40) leveḡai ma mənə, geezuḡeelai gila ge ḡulani be kelema Sinayi gizei ma levebai zu, abuzogi zaama, nii é ḡeni kpəḡə goi va. 31 Moize laavəḡə velei ma ga naama ḡulakeləmai, é ḡeni maabuḡazu ba ga é ka, Maliḡii bəeni pə, é ḡe ma: 32 «Nà ḡa gè ga è-memewolani ta-GALAGI, Abalaame,

Izaake, ta Zakɔbe.› Moize zasubalini, ɛ la ɣeni zoosu ɛ va wele. ³³ Maligii ɣeni ma: ‹Da-zavalagiti kula ɣɔɣɔa, mazɔlɔɔ adave ve ɛ loni nɔ, zou ve gɛ maɣɛ veai ba. ³⁴ Gaamaz, gɛ nɔ-nubuseiti ta-bɔlɔi ɣaa Ezipete yooi zu, gɛ ti bala gooi mɛniga, ti bosu. Gɛ vaa ga gɛ ti unmo. Naa ɣa ɛ ba, nɔ ɛ levesu Ezipete yooi zu.›

³⁵ Moize tɔna nii ti ɣɛleni ba, ti da ɣɛ ma: ‹Be ɣa ɛ ɛ zeida ga kundigii ta tukpɔɣaaleve nui?› Naa ɣa GALA ge teveni ga kundigii ta unmo nui, geezuɣeelai nɔ-kpɔbai zabui zu, nii ɛ ɣulani be kelema kpɔvɔ goi zu. ³⁶ Tɔ ɣa ɛ ti ɣulani Ezipete yooi va ga maabele vaiti ta laavɔ vaiti, Kpolode Bɔigi zaama ta tevbai zu kona vuunaanigɔ (40) laawu. ³⁷ Moize ɣilagi naa nɔ ɣa, ɛ ɣeni Izelaye nuiti ma: ‹GALA ka GALA goo wo nui ta wuzegɛzu wo ve ga nɔn kevele, wo-ɣɛleaiti saama.› ³⁸ Siegi zu nubuseiti gaalea ɣeni de la ba tevbai zu, tɔnɔ ɣa ɛ ɣeni ade-mɛmɛwolani zɔɣɔzu ta geezuɣeelai, nii ɛ ɣeni bɛɛzu pɔ Sinayi gizei ma. E zɛnvu su woiti sɔlɔni, ga ɛ ti laazeeli ade ma. ³⁹ Ade-mɛmɛwolani ti la ɣeni keeni, ti va ɣolo be, kele ti ɣeni daavilisu, ti-yiimave pe tatiga ɣeni de Ezipete yooi ma. ⁴⁰ Ti ɣeni Aalɔn ma: ‹Wuzegena, ɛ galagiti kpɛte gi ve, ti lo gi luɣɔ, mazɔlɔɔ Moize nii, ɛ gi ɣulaai Ezipete yooi va, gi la kwɛɛ nii keai la.› ⁴¹ Naama ziegi zu, ti nike yiivoi maaniinigi bɛteni, ti da zalaɣaiti kula kɔɣɔ ganigi naa ve, ti da ɣoozune naa ma, nii ti kpɛteai ga ti bɔɣɔ yeei. ⁴² GALA ge voluaveni ti va, ɛ ti ye nɔ, ti da aniiti pe debi, ti volozu geɣɔlɔgi zu. Naa ɣa seveai GALA goo wo nuiti ta-zɛve zu ga:

‹Ee, Izelaye nuiti, zalaɣa zuai wo ɣeni ti vaazu, ta zalaɣai niiti wo ɣeni ti ɣulazu

kona vuunaanigɔ (40) laawu tevbai zu,
nɔ ɣa wo ɣeni ti ɣulazu bɛ baa?

⁴³ Ba-o, wo Mɔlɔke nɔ-sege velei zɛɣeni,
ta wa-ɣalagi Lefan ma zomideɣai,
maaniinigi niiti wo ti bɛteai ga wo da nɔkɔ ti wu!

Tɔ ɣa ɛ ba, nɔ wo levesu duɔlai zu poun Babilɔne volu velei.›

⁴⁴ Ade-mɛmɛwolani keai ma tevbai zu, sege velei ɣeni ti ya, nii minazegɛgi ma zɛve ɣeni bu, sege velei nii GALA ge Moize leveni ga ɛ to, ga naama ɣazavigi nii ɛ kaani. ⁴⁵ Ade-mɛmɛwolani ti naa zɔlɔɔgai ma, Zozuwe yeni ti luɣɔ, ti leɛ la zoi naa zu, ti kulani ziiti zea, niiti GALA ge ɣeni ti bɛɛzu ti luɣɔ. Sege velei naa yeni nɔ eyɛsu Davide nɔ-yeeɣɛɣalai, ⁴⁶ naa zaala zɔlɔni GALA gaazu, ɛ suvali ga zobo ge ve be, ɛ pele lo Zakɔbe nɔ-GALAGI ve. ⁴⁷ Kele Salɔmɔn ɣa niina, ɛ pelei loni GALA be. ⁴⁸ Kele anɛɛ naa ve, GALA nii ɛ Anii-Pɛ-Unda, naa la da ga ze pelei wu, nii togai ga nu bɔɣɔ yeei, eɣevelei GALA goo wo nui boni da, ɛ ɣɛ ma:

⁴⁹ ‹Maligii wooi ɣaa: Geɣɔlɔgi ɣa ɛ ga nɔ-masa kpɔkpɔgi,
zoi ɣɛ ga nɔ-kɔɣɔlɔma anii.

Pelei ma zii begele ɣa wa to bɛ?

Mini ɣa nɔ a ɣɛ ga seizuve?

⁵⁰ Nɔ lei gɛ va naama aniiti pe kpɛte baa?›

⁵¹ Ee, suvɔɔ nuiti, niiti ti-yiimave, ta ti-woiyegɛiti daaɣulugai! Wa Zɛnvu Nadagai zakpesu yeenɔpe! Wo ɣulave ga wo-mɛmɛwolani. ⁵² GALA goo wo nui be ɣa, wo-mɛmɛwolani ti la kpɔlɔni? Ti naati paani vɔlɔ, niiti ti ɣeni Telebo Nui vaa vai wosu ma yeeluɣɔ, nii wo yaavaai, wo pa. ⁵³ Wɔigi wo GALA nɔ-tɔgi zɔlɔɔgai ga geezuɣeelai maavele, kele wo la keeni wo va ɣolo be.›

Etiyeni zɔɔ vai ga kɔtuiti

⁵⁴ Ti naama woiti mɛnigai ma, ɛ wanani ti ma ga gola, ti da piigai zie ga Etiyeni laalɔɣma. ⁵⁵ Kele tei Etiyeni mu daavega ɣeni de ga Zɛnvu Nadagai, ɛ

ɔaazuwuzegeni geeɔɔlɔgi zu vele, ɛ GALA n-lebiyai ɔaani, ta ɛ Yesu ɔa loni GALA zeezazuve. ⁵⁶ E ɔeni ma: «N geeɔɔlɔgi laalaogai ɔaazu, ta Nu n-Doun Zunui loni GALA zeezazuve.» ⁵⁷ Nzu ɔa ti kpeei looni la, ti da ti-woiyegfeiti daaɔulu, ti biɛ vɔɔma daalɔɔma. ⁵⁸ Ti kpeeni, ti kula taai va, ti da sɔ ga kɔtuiti. Naama zeeleiti ti ɔeni ta-zegfeiti feezu zunu loungoi ta ya, nii daaseigi ɔeni ga Sɔle. ⁵⁹ Siegi zu ti ɔeni Etiyeni zɔɔzu la, ɛ ɔeni GALA falizu, ɛ da ɔe ma: «Mliɔii Yesu, yeezei zenvui wu.» ⁶⁰ Naa vɔluma, ɛ vileni niibii ɔa, ɛ bain ga woo wola, ɛ ɔe ma: «Mliɔii, mina niima ɔotoi la ti unma.» E naa wogai ma, ɛ zaani.

8

¹ Sɔle vaani bu, ti Etiyeni va.

Wainzegemai ta kidaaleve nuiti faza fai

Naama voloi nɔ, wainzegema wolai laalɛni Zeeluzalɛme Egilisii wu. E ɔula keelaiti polu, kidaaleve nuiti pe ti vazani Zudee laaiti ta Samali laaiti su. ² GALA gaazuluaba nuiti ti Etiyeni maadfuluni, ti wola wɔlɔ n-faa zu. ³ Kɛle Sɔle mu ge ɔeni Egilisi nuiti kpɔlɔzu, ɛ ɔeni lɛɛzu pelɛiti bu, ɛ da kidaaleve nuiti folo n, zunuiti ta anzanuiti, ɛ da ti vili kasoi ɔa.

GALA daawooi laazeeli vai Samali

⁴ Zɔiti ti vazani, naati ti ɔeni liizu adeti, ti da Woo Niine Dagɔi laazeeli. ⁵ Filipe yeini Samali laa wolai gila su, ɛ Kilista n-fai laazeeli n. ⁶ Bebei pe ge woiloni ga pagɔ Filipe wooi ma, siegi zu ti ɔeni gooi menisu da, ti da laavɔɔ vaiti ka, niiti ɛ ɔeni ti ɔeezu. ⁷ Mazɔlɔɔ kɔzɔba yenvui ma mɔinmɔin ge ɔeni ɔulazu inc su nuiti su, ti da kpeei loo ga gola, naa vɔluma meɔfele nuiti ta maaleɔefe nui ma mɔinmɔin ge ɔeni valozu. ⁸ Koozunɛ wolai ɔeni taa wolai naa zu.

⁹ Kaite zunui ta ɔeni taai naa zu, daaseigi ga Simɔn, ɛ ɔeni molikula fai ɔeezu, ɛ Samali nubuseiti pe daavɔɔni, ɛ ɔeni bɔɔɔ lɛɛzu ga toɔa ga nu wola. ¹⁰ Eɛ pe, ɛ zo doungoiti ma, ɛ li kpakologiti pɔ, ti ɔeni woilosu goo ma ga pagɔ, ti da ɔe ma: «Zunui nii ɔa ɛ ga GALA n-zebei, nii daaseigi ga <Zebe Wolai.> » ¹¹ Ti wola batani ba, mazɔlɔɔ ɛ lebiini gola ti laavɔɔzu ga n-molikula faiti. ¹² Kɛle siegi zu ti ɔidaaleveni la Filipe laawooi ma, nii ɛ ɔeni GALA n-masadai ta Yesu Kilista laaseigi ma Woo Niine Dagɔi laazeelizu ti ma, zinaa ta anzaa, ti batizeni. ¹³ Simɔn bɔɔɔi balaa ɔidaaleveni. Kpegai ma ga batize, ɛ la mɔ ɔeni zegezu Filipe volu. Daa ɔeni vɔɔzu ga maaɔele vaiti ta laavɔɔ vai, niiti Filipe ɔeni ti ɔeezu.

¹⁴ Keelaiti ti ɔeni Zeeluzalɛme, ti menigai ma ga Samali nuiti ti yeezeida GALA daawooi wu, ti Piyɛle ta Zan leveni ti ma. ¹⁵ Naati ti zeelii ma n, ti GALA falini ti ve, nii a ke ti Zenvu Nadegai zɔlɔɔ. ¹⁶ Mazɔlɔɔ Zenvu Nadegai la ɔeni de yeini ti tanɔpe ma, ti batizeni nɔ Maliɔii Yesu laaseigi zu. ¹⁷ Piyɛle ta Zan ti yeelaani ti ma, ti Zenvu Nadegai zɔlɔɔ.

¹⁸ Simɔn kaai ma ga kidaaleve nuiti ta Zenvu Nadegai zɔlɔɔsu siegi zu keelaiti ti yeelaazu la ti ma, ɛ walii leteni Piyɛleni ta Zan ma. ¹⁹ E ɔeni ti ma: « ma zebei ve bɛ, ga zɔi nɔpe n yeela ma, ma nu Zenvu Nadegai zɔlɔɔ.» ²⁰ Kɛle Piyɛle ɔeni ma: «Da walii ye ɛ va, wo li undaaviligi zu, tɔɔzei da ɔisiezɔu ga GALA n-vebeanii ɔa zɔlɔɔsu ga walii. ²¹ Dɔnɔ ta ɛ-vɔɔda nɔpe ge la niima vai zu, mazɔlɔɔ ɛ-yii la zɔleni GALA gaazu. ²² Nimiza mu ga ɛ ɔoozu ɔisie nɔi, Maliɔii maanɛnɛ, nii a ke ni soloo faa ve, ɛ ɛ zuvaaye ga kisiei, nii ɛ ɛ-yiimave. ²³ Mazɔlɔɔ velei gɛ kaazu la, ɛ laavege ga faa wanai, ta da ga faa nɔi n-duoi.» ²⁴ Simɔn ɔeni ma: «Wa bɔɔɔi  Maliɔii maanɛnɛ bɛ, nii a ke nii kpein wo bogai, naa tanɔpe ge mina zeeli m.»

²⁵ Piyɛɛ ta Zan ti begai ma ga zeele wooi wo, ta ti Maliɔɔii laawooi laazeeli, ti ɔaleni ma Zeeluzalɛme, ti ɔa li ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Samali nuiti ta-laa go mɔinmɔin su.

Filipe ta Etiyɔpi ɔundigɔi wolai

²⁶ Yeeta, Maliɔɔii nɔ-geezuɔeelai gila ge bɔeni Filipe vɔ, ɛ ɔɛ ma: «Wuzegɛ, ɛ li ga lɛkpɛma velei nu yeezazuve, pelei naa zu nii ɛ zɛgezu Zeeluzalɛme, ɛ yei Gaza velei, nii ɛ tevebai zu.» ²⁷ Filipe liini gaamanɔ. Nɔ-pelei zu, ɛ zunu zɛɛɔagai gila kaani, Etiyɔpi nu ɔeni de. E ɔeni ga kundigɔi wola, Etiyɔpi masa anzanui Kandase nɔ-naavoloi unda nui ɔeni de. E vaani Zeeluzalɛme GALA debizu. ²⁸ E ɔeni ɔalesu ma, ɛ zeini nɔ-soo wotoloi zu, ɛ ɔa GALA goo wo nui Ezayi nɔ-sevei ɔala. ²⁹ Zenvu Nadagai ɔeni Filipe ma: «Maabuɔa soo wotoloi nuu va.» ³⁰ Filipe bizeni, ɛ Etiyɔpi zunui woomeni, ɛ ɔa GALA goo wo nui Ezayi nɔ-sevei ɔala. E ɔeni naa ma: «Nii ɛ kalasu, ɔa gaɔaazu nei?»

³¹ Zunui gooɔaavoteni, ɛ ɔɛ ma: «Nɔ gaɔa ɔale, ni nu la sugulani mɔ?» E Filipe lolini ga naa lɛ, ɛ ze i koba wotoloi zu. ³² Uɛ ɛ ɔeni nɔ ɔalasu, ɛ zɛveni nɔ ga:

«É la ɔeni woo nɛ gila kpalaa boni,
eɔɛ baalagi ti liizu la paazuve,
eɔɛ baala zivoi ɛ loni maaleɔa leve nui ɔakala.

³³ Nɔ-bɔɔɔmaayeii zu, ti nɔ-tukpɔi ɔaaleveni ga telebotalai,
bɛ ɔa a kɛɛɔalazuveti dɛɛ?

Mazɔɔɔ zenvui ɔulani zea.»

³⁴ Etiyɔpi zunui Filipe ɔaazaɔani, ɛ ɔɛ ma: «Nɔ ɛ maanɛɛɛzu, bɛ ɔa GALA goo wo nui vaazu ma? Tɔ bɔɔɔi ve, baa nu ɔili be?» ³⁵ Filipe kpɔei zɛɔeni naazu, ɛ tɔɔzei naama zɛvei zu wooi ma, ɛ Yesu nɔ-Woo Niine Uagɔi laazeeli ma. ³⁶ Ti yeni liizu, ti zeeli aɔɛ ta, ve ziei ɔeni nɔ, kundigɔi ɔeni Filipe ma: «Wɛɛ ziei va. Lee ɔa ɛ pele levesu tɔɔɔ, gɛ va batize?» ³⁷ Filipe gooɔaavoteni, ɛ ɔɛ ma: «Ni ɔa ɔidaalevena ga ɛ-yiimave pɛ, ɔa zoo batizesu.» Zunui ɔɛ ma: «Gɛ ɔidaalevea ga Yesu Kilista ɔa ɛ ga GALA Doun Zunui.» ³⁸ Etiyɔpi zunui devei veeni ga wotoloi lo. Filipe ta zunui naa ti felegɔ ti vilɛni ziei wu, Filipe kpatize. ³⁹ Siɛgi zu ti ɔulani la ziei wu, Maliɔɔii nɔ-Zenvui Filipe zɛɔeni. Etiyɔpi zunui la mɔ ɔeni Filipe ɔaani, kɛɛ ɛ liini ga koozunɛi. ⁴⁰ Filipe wɛɛni nɔ, ɛ bɔɔɔ ɔa Azɔte, naa voluma, taa wolai niiti kpɛin ɛ ɔeni levesu ti zu, ɛ Woo Niine Uagɔi laazeelini naati pɛ, eyɛsu ɛ zeeli Seezalee.

9

Sɔle ɔidaaleve vai

¹ Naama ziesu, Sɔle ɔeni ba nɔ, ɛ ɔa maalua vaiti ta nu vaa vai wo Maliɔɔii nɔ-kaladopoiti daalɔɔɔma. E liini zalaɔa ɔula ɔundigɔi wolai vɔ bɛ, ² ɛ sevea ɔaizie zea, tevegai Damase GALA debi velei wu nuiti ma, ga ni a nu nɔpɛ kaana, zunu baa anzanu, ɛ kidaaleve vele niinei naa ma, ɛ gili, ɛ vaa la Zeeluzalɛme.

³ Kɛai ma pelei zu, ɛ ɔa li, maabuɔaai ma Damase va, gaamago nɔ woza-kalagi ta ɔulani geeɔɔɔɔgi zu, ɛ ɔa volo maɔɔoolii zu. ⁴ E looni zooi ma, ɛ wooi ta menini, ɛ ɔa toli, ɛ ɔa ɔɛ ma: «Sɔle, Sɔle, lee vaa zu ɛ wɔinzegezu?» ⁵ E ɔeni naa ma: «Bɛ ɔa ga de, Maliɔɔii?» Naa ɔɛ ma: «Nɔ ɔa gɛ ga Yesu, nii ɛ wɔinzegezu. ⁶ Kɛɛ wuzegɛ, ɛ lɛ taa zu, ta naa wo ɛ ma, nii ɔa kɛ.» ⁷ Siɛnɔɔɔiti ti loni, ti laavɔ kpaan, ti la zooni ti va woo ɔila kpalaa bo, ti ɔeni wooi menisu, kɛɛ ti la ɔeni nu nɔpɛ kaazu. ⁸ Sɔle wuzegɛni zooi ma, gaazuzegɛni ma, kɛɛ ɛ la ɔeni wozaɔaazu. Ti soni zeei va, ti lii la Damase. ⁹ E kɛɛni ga folo savagɔ, ɛ la wozaɔaazu, ɛ la laamiizu, ɛ la bɔɔlezu.

¹⁰ Tama kaladopoi ta ɣeni Damase, daaseigi ga Ananiase. Maliɣii tolini, é ɣe ma: «Ananiase!» E gooɣaavote, é ɣe ma: «Nà ɣaa, Màliɣii!» ¹¹ Maliɣii ɣeni ma: «Wuzeɣe, è li ga koiyɔɣɔzu velei nii daaseigi ga «Sɔlegai,» è wele Zudase ná-pelei wu ga zunui nii daa ga Sɔle, Taalese nui, mazɔɔ toɣa GALA falizu. ¹² Tama é zunui ta ɣaave kulakelɛmai zu, daaseigi ga Ananiase, é da le pelei wu ga é yeela ma, nii a ke gaazuve zeɣe ma.» ¹³ Ananiase ɣeni ma: «Màliɣii, gè meniga nu mɔinmɔin da, ga zunui naa faa ɣou mɔinmɔin kea ga da-nuiti Zeeluzalɛme taazuve. ¹⁴ Naa voluma, zalaɣa ɣula ɣundigiiiti ta-zobogi ɣa zea ve, nii a ke é naati gili, zɔiti nɔpe a ti ɣa, ti da woɣula GALA ma è-laaseigi zu.» ¹⁵ Kele Maliɣii ɣeni ma: «Li, tɔzei zunui nuu ɣa ga anɔnakai nii gè yimazeɣeai la, nii a ke é dàaseigi ɣula keɛma zii ɣiligiti be, ta masagiti, naa ve Izelaye nubuseiti ba. ¹⁶ Nà bɔɣɔi, nà vaazu dɛɛzu la, velei é vaazu bɔɔzu la bè.»

¹⁷ Ananiase liini, seelii ma pelei wu, é yeelaani Sɔle ma, é ɣe ma: «Kèeloun Sɔle, Maliɣii Yesu, nii kulaai è ve keɛma pelei zu, nii è vaai la, naa ɣa é tɛvegai ga è-ɣaazuve zeɣe ma, ta è laave ga Zenvu Nadegai.» ¹⁸ Gaamago nɔ, é ɣeni eɣe ani ɣalaiti ta ɣula Sɔle ɣaazuve, ti loo, gaazuve zeɣe ma. E wuzegeni, é batize. ¹⁹ E daamii wogai ma, é zebɛi zɔɔni. E foloi tanigaa ɣeeni kaladopoiti ba, niiti ti ɣeni Damase. ²⁰ E tɔzeini gaamago ga Yesu ná-fai laazeeli GALA debi veleiti bu, é da ɣe ma: «Yesu ɣa é ga GALA Doun Zunui.» ²¹ Zɔiti pe ti ɣeni goomenisu, ti laavɔni, ti da bɔɣɔ ɣaazaɣa ga: «Nii lei é ɣea naama nuiti wɔnzegɛzu Zeeluzalɛme, niiti ti GALA tolistu daaseigi nii zu? Kebe, paa ungi ɣa nɔ ga é naama nuiti gili, é li ga tiye zalaɣa ɣula ɣundigiiiti pɔ, keɛ?» ²² Kele folo-o-folo Sɔle ná-kala gooi zebɛi ɣeni baagɔzu: Zuifui niiti ti ɣeni Damase, ti la ma ɣeni kwɛɛ nii ta bo, tɔzei é ɣeni dɛɛzu ga tiye ga Yesu ɣa é ga Kilista.

²³ Yeeɣɣala zuɣooza tevegai ma, Zuifuiti ti bɔɣɔ leveni ga ti paa. ²⁴ Sɔle faa ɣwɛeni ta-yaava vai zu. Ti ɣeni weɛzu vɔɔ taa zigɣidaveti ma, folo ve kpidi va, nii a ke ti paa. ²⁵ Kele, ná-kaladopoiti ti seɣeni ga kpidii, ti da kpɔɔgi zu, ti ze ga sigɣi volu velei.

Sɔle ɣeni Zeeluzalɛme

²⁶ Sɔle zeelii ma Zeeluzalɛme, é kɔɣni ga é vɔ peɛ kaladopoiti ba, keɛ ti pe ti ɣeni luazu ba, ti la ɣeni laani da ga é ɣea ga kaladopoi ta. ²⁷ Balanabase seɣe vele ɣana, é lii la keelaiti pɔ be. E naa kpein sugulani ti ma, velei Maliɣii bɔɣɔ lɛeni la ga Sɔle pelei zu, é bɔe pɔ, ta velei Sɔle GALA daawooi laazeelini la ga ladalai Maliɣii Yesu laaseigi zu Damase. ²⁸ E zo naazu ma niina, ta naati ti ɣeni lɛɛzu, ti da yei Zeeluzalɛme taazuve, é da GALA daawooi laazeeli ga ladalai Maliɣii laaseigi zu. ²⁹ Zuifui niiti ti Geɛke wooi wosu, ta naati ti ɣeni yepezu, ti da bɔɣɔ maaɣaali, keɛ naati ti ɣeni paa ɣeɣeɣe gaiziezu. ³⁰ Kidaaleve nuiti ti naa zuɣwɛɛgai ma, ti liini la Seezalee, ti teve Taalese.

³¹ Ziileigi ɣeni Zudee Egilisii pe su, ta Galilee, naa ve Samali va, é ɣeni wɔɔɔzu kidaalevei zu, é da zie bɔɣɔmaayei zu Maliɣii ve, gaa ɣeni wɔɔɔzu ga nui lieɣi, nii é ɣeni veɛzu ba ga Zenvu Nadegai ná-kpɔbai.

Enee valo vai

³² Tei Piyɛ ɣeni levesu zooi zu ná pe, é zeelini balaa kidaaleve nuiti pɔ be, niiti ti ɣeni Lida taazuve. ³³ E zunui ta ɣaani ná, daa ga Enee, é laani seebe vetei ɣa kaite kona dɔsava laawu ga kɔɔsama zeebe. ³⁴ Piyɛ ɣeni ma: «Enee, Yesu Kilista é valoa! Wuzegɛ, da bɔɣɔi è da-vetei le ba.» E wuzegeni gaamago. ³⁵ Lida ta Salɔn nɛmei zu nuiti pe ti miná ɣaai ma, ti ɣidaaleveni Maliɣii ma.

*Dɔɔkase wuzegɛ vai,
é ɣula saai ya*

³⁶ Kidaaleve anzanu gila ge ḡeni Zṓpee, daa ga Tabita, (nii poluve ga «Dṓlṓkase»), é ḡeni botii vago mṓinmṓin keezu, é da faabṓḡṓiti ke. ³⁷ Naama zieggi zu, é zeeḡeni, é za. Ti maagbaai ma, ti daani geezu vlei ta wu. ³⁸ Zṓpee ḡaladopoiti ti menigai ma ga Piyele ḡa ti ḡobave laai zu Lida, ti zunu felegṓ leveni polu, ti ḡe ma: «Soma, è va fala gi vṓ be.» ³⁹ Piyele wuzegeni, é vile ti volu, ti li. Ti zeeliai ma, ti læni la geezu vlei wu. Poanzaiti pe ti maabuḡani ba, ti da wṓṓ, ti ḡeni seḡe goiti ta tookṓba wolaiti deezu la, niiti Dṓlṓkase ḡeni ti beṡezu ti ve, siegi zu naa ḡeni la ti va. ⁴⁰ Piyele ese pe kulani eteave, é GALA fali. Naa voluma, é ḡaavoteni poomai ma, é ḡe ma: «Tabita, wuzegé!» Naa ḡaazuzegeni ma, é Piyele ḡa, é zeba é ze. ⁴¹ Piyele yeelaani zea, é buzegé, naa voluma é kidaaleve nuiti ta poanzaiti tolini, é dee ga tiye, é vulua. ⁴² Zṓpee nuḡuseiti pe ti naa menini, ma mṓinmṓin ge ḡidaaleve Maligii ma. ⁴³ Piyele yeegḡḡala go ḡeeni Zṓpee kṓṓ beṡe nui ta vṓ be, nii daa ga Simṓn.

10

Kulakeḡmai Kṓleneye sṓṓni Seezalee

¹ Zunui ta ḡeni Seezalee, daaseigi ga Kṓleneye, é ḡeni salavusu bulu gila maazu, nii é zegeni Itali. ² Zunui naa ta ná-peḡyegḡe ti ḡeni ga GALA gaazuluaba nua, é ḡeni faabṓḡṓ mṓinmṓin keezu nuḡuseiti be, é ḡeni GALA falizu sienṓpe su. ³ Yeeta, kpṓkṓ volo yeegḡḡalai zavasieḡi ma, é GALA ná-geezuḡeelai gila kaani, kulaai keḡema kpezekete, é da le ná-peḡi wu, naa tolini, é ḡe ma: «Kṓleneye!» ⁴ E ḡaazuloni naa va, dualuagi soni, é ḡe ma: «Toḡa ḡale, Mṓligii?» Naa ḡe ma: «Da-GALA faliiti, ta da-vaabṓḡṓiti ti zeelia GALA ma, ki ka ti zu. ⁵ Keelaiti tevena ḡani ḡani nṓ Zṓpee, ti Simṓn loli, nii daasei peai ga Piyele. ⁶ Kṓṓ beṡe nui Simṓn ná-peḡi wu ḡa é niizu ná, kpolodeḡi laave.» ⁷ Geezuḡeelai nii é ḡeni bṓezu pṓ, naa liini nṓ feya, Kṓleneye ná-botigḡe nu felegṓ loli, ta GALA gaazuluaba zalavusui gila, nii é botii ḡeezu tṓun ba. ⁸ Kpegai ma ga fai pe suḡula ti ma, é ti leveni Zṓpee.

Kulakeḡmai Piyele sṓṓni Zṓpee

⁹ Polumai, tei ti ḡeni pelei ma, ti maa da buḡa Zṓpee va, Piyele læni peḡe ḡṓmave ga folo bekpegi, ná beṡeai ga dooḡṓ bosuve, ga é GALA fali. ¹⁰ Pului soni, é ḡeni pṓ ga é daamii wo. Siegi zu ti ḡeni ḡṓṓgi beṡezu la be, suḡilini. ¹¹ E geegṓṓgi laalaogai ḡaani, é ani ta ḡaani egḡe seḡe wolai toko logai seki naanigṓi pe ga, é da yei zṓoi ma. ¹² ḡṓḡṓ naani suaiti ti ḡeni su, ta kpṓkṓ suaiti, naa vee wṓniiti ba. ¹³ Wooi ta zeelini ma, é ḡe ma: «Piyele, wuzegé, è ta vaa, è mi!» ¹⁴ Keḡe Piyele ḡeni ma: «Ba-o, Mṓligii, tṓzei kaipa ḡè la de tṓ ma ani ba kṓzṓba ani miini.» ¹⁵ Wooi naa ḡeni ma volu ná velesieḡi: «Nii GALA ge ḡeezu ma ḡadegḡe, mina naa vete ga kṓzṓba ani.» ¹⁶ Naama vai zeini ma ga seizu savagṓ, naa voluma, anii naa ḡaagḡaleni ma geegṓṓgi zu.

¹⁷ Siegi zu Piyele ḡoozuvilini da ga é kulakeḡmai naa voluve ḡwḡe, gaamago Kṓleneye ná-keelaiti é ti leveni, ti gaazaḡagiti boni, ti va kwḡe ve Simṓn ná-peḡi ná, naati ti loni sigḡidave. ¹⁸ Ti toligi woni, ta ti da gaazaḡagi wo, ni Simṓn laazuve ḡa ná, nii daasei peai ga Piyele. ¹⁹ Tei Piyele ḡeni ḡisiezu kulakeḡmai voluve zu, Zenvu Nadegai ḡeni ma: «Weḡe, zunu savagṓ vaave, ti da è ḡaizie. ²⁰ Wuzegé, è yei, mina ineine, à li vṓṓma wa tiye, tṓzei nà ḡa ḡè ti levegai.» ²¹ Piyele yeini, é ḡe zunui naati ma: «Weḡe nà va, nà ḡa wo ḡaiziezu, lee ḡa é ga wo vaa ungi ve?» ²² Ti ḡooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Salavusu ḡundiḡii daa ga Kṓleneye, é ga zunui nii telebogai, ta é luazu GALA ba, nii Zuifuiti pe ti tṓḡṓ vagṓi wosu, naa ḡa GALA ge ná-geezuḡeela ḡadegai gila tevegai ma, é ḡe, é è loli ná-peḡi wu, nii a ke é è wṓmeni.» ²³ Piyele ti læni pelei wu, é ti laazuve.

Poluma zobui é wuzegeni, é vile ti volu, ti li. Zopee gidaaleve nuiti tanigaa ti vileni polu, ti maaza. ²⁴ Poluma voloi, ti zeelini Seezalee. Koleneye geni ti bounsu, é ná-nuiti ta bɔla wanawanagiti tolini ná-pelei wu. ²⁵ Siegi zu Piyele leeni la pelei wu, Koleneye daagomini, é loo kɔfɔwu, é nɔkɔ bu. ²⁶ Kεle Piyele buzegeni, é gε ma: «Wuzegε, tɔzei ná balaa, ná ga nui ga è gεvele.» ²⁷ Ti yeni yεpezu, ti le pelei wu, ti nu mɔinmɔin kaani, ti gaaleai ba. ²⁸ E geni ti ma: «Wo kwεeni ga tɔ ka Zuifuiti ma, ga ti mina bɔ faa nɔpe ma ta zii giligiti, ba ti va le naati ta-vele wu. Kεle GALA ge deεve ga ze ga maa la neeni, nu va gε nui tanɔpe ma kɔzɔba nu, ba nadetala nu. ²⁹ Naa gα é kea, siegi zu wo keela levega da mà, gè va, gè la maaɣaali nɔpe keeni su. Kεle ná wo gaazagasu, lee gα wo tɔligai ma?» ³⁰ Koleneye geni ma: «Ma volo naanisiei gα ga za, niima yeedεgalai nɔ zu, gè geni GALA falizu ná-pelei wu kpɔkɔ volo yeedεgalai zavasiei ma. Zunui gila ge vaani, é lo kàkala, kɔba zegεi gɔleai é da volo, ³¹ é gε mà: «Koleneye, da-GALA falii gaavotega, GALA ki ka da-vaabɔgɔiti su. ³² Keelaiti tevena gani gani nɔ Zopee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyele. Kɔbɔ bεte nui Simɔn ná-pelei wu gα é niizu ná, kpɔlodεi laave.» ³³ Gaamago nɔ, gè keelaiti teve è ma, è laagomi fai zu, da ma, è solooge ga è va fala. Uε niina gi pe ka gi GALA gaazu, gi woilo naa ma, nii Maliɣii è leveai ma.»

Piyele ná-kpɔei é boni Koleneye va be

³⁴ Piyele kpɔei zegeni naazu, é gε ma: «Gaamazu, gè kwεega niina ga GALA ge la zeelɔzɔgɔzu gεezu nuiti ba, ³⁵ kεle zii pe saama, zɔi nɔpe é luazu ba, ta é telebodai gεezu, naama nui neεve be. ³⁶ Wo daawooi gfwεeni, nii é tevegai Izelayele nuiti ma, é ziilei Goo Niine Uagɔi laazeeli ti ma ga Yesu Kilista maavele, tama ka é ga εse pe Maliɣii. ³⁷ Wo kwεeni nii é gεeni de Galilee, naa vɔluma Zudee yooi zu ná pe, Zan daazeelii ma bebei ma ga ti batizei. ³⁸ Wo kwεeni velei GALA ge Zenvu Nadegai yeini la Nazarete nui Yesu ma, ta é zεbei ve zea. Wo kwεeni balaa velei Yesu geni levesu da zooi zu, é da faa vagɔi gε, é da naama nuiti pe balo, niiti ti geni Inegi ná-zobogi wu, tɔzei GALA ge geni ba. ³⁹ Nii kpein é keai Zuifuiti ta-yooi zu ta Zeeluzalεme, giya gα gi ga naama zeeleiti. Ti kpadɔni saa wului ma, ti paa. ⁴⁰ GALA ge buzegeni, é kula saai ya foloi zavasiei, é zobogi ve zea ga é bɔgɔ le ga nuiti. ⁴¹ Kεle nui pe ge la geni de, keeni zɔiti niiti GALA ge yiimazegeni ga tiye kaite, ga ti gε ga zeeleiti, gá ya, gεi gi daamii ta kpɔlei woni vɔma gá tiye, GALA kpegai ma ga buzegε, é kula saai ya. ⁴² Naa vɔluma, Yesu devei veeni giya ga gi GALA daawooi laazeeli nuβuseiti ma, gi zeele wooi wo ga tɔ gα GALA ge yeelogai ba, ga é gε ga nu vuluiti ta gɔveiti ta-lukpɔgaaleve nui. ⁴³ GALA goo wo nuiti pe ta naama zeele wooi wosu ná-faa zu, ga zɔi nɔpe a gidaalevena Yesu ma, naama nui ná-kotoi zuvaa gα ye ga tɔun daaseigi maavele.»

Zenvu Nadegai yei vai zii giligiti ma

⁴⁴ Siegi zu Piyele geni de naama wootti bosu da, Zenvu Nadegai yeini nuiti pe ma, niiti ti geni woilosu. ⁴⁵ Kidaaleve nui niiti pe ti geni ga Zuifuiti ti yeni Piyele volu ti va, ti laavɔni ga Zenvu Nadegai yei vai zii giligiti balaa ma. ⁴⁶ Mazɔbɔ ti geni naati goomenisu, ti da bɔε zii woo giligiti su, ti da GALA debi. ⁴⁷ Piyele kpɔei zegeni volu, é gε ma: «Nu gα gεle nei naama nuiti kpatizesu ziei wu, niiti ti Zenvu Nadegai zɔbɔgai ga ade gεvele baa?» ⁴⁸ E devei veeni, ti naati kpatize Yesu Kilista laaseigi zu. Ti maanεneni ga é ye ti gɔba foloi tanigaa laawu.

11

Piyele ná-poluvaawogi Zeeluzalεme Egilisii zu

¹ Keelaiti ta kidaaleve nui niiti ti ʒeni Zudee yooi zu, ti menini ga zii ʒiligiti balaa, ti yeezeibe GALA daawooi wu. ² Siegi zu Piyele leeni la Zeeluzalame, kidaaleve nui niiti ti ga Zuifuiti ti peelalani, ti ʒe ma: ³ «È leve ʒale, è liai, è le zii ʒiligiti ta-velei wu, naa voluma wo laami uuma wa tiye.»

⁴ Piyele taaʒeini naazu ga faiti suʒula ti ma ga gilagila, é ʒeni ti ma: ⁵ «Gè ʒeni Zopee taazuve, gè yeni GALA falizu suʒili, gè kulakelamai ta zolooni. Ani ta zegeni geegolgi zu, eʒe seʒe wola toko logai seki naanigai pe ga, é da yei, eyesu é zeeli ma. ⁶ Gè suveteni ga pagɔ, gè ʒɔʒɔ naani suaiti kaani, ta dɔɔ zuaiti, naa ve kpokpo suaiti ta waniiti ba. ⁷ Gè woo ʒila menini balaa, é da ʒe ma: «Wuzeʒe, Piyele, è ta vaa, è mi.» ⁸ Kele gè ʒeni ma: «Ba-o, Maliʒii, taaʒe kaipa kɔzɔba ani ba to ma ani la de looni daave.» ⁹ Wooi woni ma volu ná velesiei zu, é ʒula geezuve, é ʒe ma: «Nii GALA ge ʒezu ma ʒadege, mina naa vete ga kɔzɔba ani.» ¹⁰ Naama vai zeini ma ga seizu savagɔ, naa voluma, ti pe ge ʒaʒaleni ma geegolgi zu. ¹¹ Gaamago nɔ, zunu savagɔ unkulani, ti zeʒe Seezalee, ti va tolisu, ti loni sigidave, ve gi ʒeni ná. ¹² Zenvu Nadegai ʒeni ma, gè vile ti volu gi li, gè mina inei. Wele keeloun lozitaati ba, niiti ti maazani, gi li, gi le Koleneye ná-pelei wu. ¹³ Naa balaa boni gi ma, velei é kulakelamai zolooni la, geezuʒeelai loni, é da ʒe ma: «Keela leve Zopee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyele. ¹⁴ Toʒa naa le ga de, velei da ʒizo da, wa da-vele wu nuiti.» ¹⁵ Siegi zu gè kɔezuʒulai loozeini la, Zenvu Nadegai yeini ti ma, velei é yeini la ade ma mɔungi. ¹⁶ Naama ziegi zu, kigi looni Maliʒii laawooi nii zu ga: «Mazolɔ Zan batizei woni ga ziei, kele woun, wa batize ga Zenvu Nadegai.» ¹⁷ Ni tama GALA ge vebani ʒilagi naa nɔ vea ti ya, nii feai ada balaa zea, adei de ʒidaalevei Maliʒii Yesu Kilista ma, nɔn ná ga leeni, ná li losu GALA daawu?»

¹⁸ Naama wooi ti yiimaaleini, ti lebiyai ve GALA be, ti da ʒe ma: «GALA ge va bu ga zii ʒiligiti balaa ti ti zie velei maavalibo, nii a ke ti zenvui zolɔ!»

Antiyose Egilisii loozei velei

¹⁹ Wainzeʒemai vaai ma eyesu ti Etiyeni va, kidaaleve nui zɔiti ti vazani, naa tanigaa ti zeelini fo Fenisi, ta Sipele, naa ve Antiyose va, kele ti la ʒeni GALA daawooi laazeelizu zii ʒili nape ma, keni Zuifuiti nɔ. ²⁰ Anee naa ve, ti zaama nui tanigaa, niiti ti zegeni Sipele ta Silene, ti li Antiyose, naati ti boeni balaa zii ʒiligiti pɔ, ti Maliʒii Yesu ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli ti ma. ²¹ Maliʒii ʒeni ti va, nu moinmoin ge laani ti-laawooi la, ti ʒaavote Maliʒii ma.

²² Naama wooi zeelini Zeeluzalame Egilisii zu nuiti ma, ti Balanabase leveni fo Antiyose. ²³ Naa zeelii ma, é peteni velei GALA ná-zaalai ʒeni botii ʒezu la, koozunee ni gola. E kidaaleve nuiti inoɔɔni ga ti ʒe ga woʒeʒila nu Maliʒii ve, ta ti ʒili ba ga ti-yiimave pe. ²⁴ Mazolɔ Balanabase ʒeni ga nu vago, nii daavegai ga Zenvu Nadegai ta kidaalevei. Nu moinmoin ge zolooni, ti boʒo ve Maliʒii ya. ²⁵ Naa voluma, Balanabase liini Taalese, é Sole laaʒomi. ²⁶ E naa ʒaani ná, ti ye volu, ti va Antiyose. Ti kona gila keeni miná, ti da gaalɔbai wo uuma ta Egilisii, ta ti da nu moinmoin kala. Antiyose ʒa kaladopoiti ti-laasei ge veeni ná mounpa ga keletiinti.

²⁷ Naama ziegi zu, GALA goo wo nuiti ti zegeni Zeeluzalame, ti yei Antiyose. ²⁸ Ti ʒila ge ʒeni ná, nii daaseigi ʒeni ga Agabuse. Zenvu Nadegai loni tuʒo, é wuzeʒe, é bo ga pulu wolai ʒa loozu etei zu ná pe. Pului naama ge looni Wolome masagi Kelode ná-siegi zu. ²⁹ Kaladopoiti ti deveni ti zoloo ma ga nii napegi ma zobogi ese be, ma nu ke ga kɔbai kidaaleve nuiti be, niiti ti Zudee yooi zu. ³⁰ Naa ʒa ti keeni, ti fe Balanabase ta Sole ya, naati ti teve totuʒɔiti pɔ.

12

Piyɛlɛ ɣɹula vai kasoi ɣa

¹ Naama zɛgi zu, masagi Elɔde yeevɛɛni Egilisii zu nui tanigaa ma. ² E Zan kɛɛɣɛloin Zake vaani ga boɣa zɔkpɔi. ³ Tɛi ɛ kaani ga naa wola nɛɛni Zuifuiti bɛ, ɛ Piyɛlɛ balaa soni, fɛti zɛgi zu, siɛgi zu ta da bului mi la, nii lɛvɛ la su. ⁴ E naa zogai ma, ɛ pili kasoi ɣa, ɛ kalivaani salavusu naanigɔ zeizu naanigɔ ma, ga ti da wɛlɛ ma. Nɔ-kisiɛi ɣɛni ga ɛ naa nɔ-tukpɔi ɣaaleve, siɛgi zu Pake fɛtii lɛvesu da. ⁵ Piyɛlɛ makɛga ɣɛni de kasoi ɣa, Egilisi nuiti ti la ɣɛni looɣosu GALA falii va bɛ.

⁶ Yeei Elɔde deveni la ga geelaa ɣa laona nɔ feya, ɛ naa nɔ-tukpɔi ɣaaleve kelɛzu, naama yee bidii, Piyɛlɛ ɣɛni laani, ɛ da ni salavusu felegɔ yɔɣɔzu, kaso make nuiti ti loni kaso vɛlɛi laavɛ. ⁷ Gaamanɔ, Maliɣii nɔ-geezuɣeelai gila ge ɣulani kelɛma, kaso vɛlɛi wu ɣalani kpoke, vɛ Piyɛlɛ ɣɛni nɔ. Geezuɣeelai yeelooni Piyɛlɛ bɛtɛagavɛ, ɛ maalɔɣa, ɛ ɣɛ ma: «Wuzɛɣɛ fala!» Yɔlɔɣɔiti ti vieni Piyɛlɛ yeeiti ba, ti loo. ⁸ Geezuɣeelai ɣɛ ma: «Da-zaamaɣiligi ɣili zaama, ɛ da-zavalagiti dɔ ɣɔɣɔa!» Piyɛlɛ naa ɣɛɛni. Geezuɣeelai ɣɛ ma: «Da-zɛɣɛ wolai loo ɣɔba, ɛ vile pɔlu.» ⁹ Piyɛlɛ ɣulani kaso vɛlɛi wu, ɛ vile polu, ɛ la ɣɛni laani da ga nii geezuɣeelai kɛɛzu, ɣite vaa vɛ, ɛ ɣɛni ɣisɛɛzu ga kulakelɛma nɔ ɣa ɛ kaazu. ¹⁰ Siɛgi zu ti lɛveni la kaso make nuiti seizu mɔungi ta felesɛi va, ti zeelini kɔlu bogi ma, nii daalaosu ga taazu vɛlɛi. Naa laalaoni bɔɣɔ vɛ ti luɣɔ, ti ɣulani ti vile koi yɔɣɔzu vɛlɛi gila ma, ti da li. Gaamago, geezuɣeelai jɛɛlɛni koba.

¹¹ Piyɛlɛ naama vaiti gaɣaani niina, ɛ ɣɛ ma: «Gaamazu, gɛ kwɛɛ niina ga Maliɣii nɔ-geezuɣeelai lɛvɛɣɛ ga ɛ kɹla Elɔde yeezu, ta naa pɛ su, nii Zuifui nubuseiti ki ge ɣɛa ba, ɛ lo nɔun ba.» ¹² E ɣidaai ma faiti bu, ɛ sakpani Zan nii daasei pɛai ga Maleke naa dee Maali nɔ-pɛlɛi wu, vɛ nu mɔinmɔin ge ɣaalɛni ba nɔ, ti da GALA fali. ¹³ Siɛgi zu ɛ sigiɣi ma bogi laalɔɣani la, botiɣɛ anzanui ta ɣɛni nɔ, daaseigi ga Lɔɔde, naa maabuɣani kpogi va ga ɛ woilo. ¹⁴ E ɣwɛɛsu ɣaani Piyɛlɛ wooi va, koozunɛ vɛlɛi ma, ɛ la ɣite sigiɣi laalaoni, ɛ bizɛni, ɛ li ɣɛɛzu ti ma, Piyɛlɛ ɣa ɛ sigidavɛ. ¹⁵ Ti ɣɛni ma: «È litige!» Kelɛ ɛ ti ɣisugalani ga gaamai vɛ. Ti ɣɛni ma: «Nɔ-geezuɣeelai vɛ mu.» ¹⁶ Naazu Piyɛlɛ ɣɛni ba nɔ, ɛ da pɛlɛi laalɔɣa. Ti pɛlɛi laalaogai ma, ti laavɔni ga kaa vai. ¹⁷ E yee ɣɛɛni ti ma bɛbɛ ga ti maɣɛ kpɔ, ɛ zɛba ɛ naa zuɣula ti ma, vɛlɛi Maliɣii kulaai la kasoi ɣa, naa voluma, ɛ ɣɛni ti ma: «À bo Zake ma ta kidaaleve nui zɔiti.» Naa voluma, ɛ liini ga ada ɣili pele.

¹⁸ Poluma zobui, salavusuiti ti wola ɣɛni unga wuulee naama vai zu, nii ɛ ɣɛni ga Piyɛlɛ. ¹⁹ Elɔde numaa vilɛni ga ti Piyɛlɛ ɣaizɛ, kelɛ ti la kaani. E kaso make nuiti gaazaɣani, ɛ devei vɛ ga ti naati paa. Naa voluma, ɛ zɛɣɛni Zudee yooi zu, ɛ li zeizu Seezalee.

Masagi Elɔde zaa vai

²⁰ Kpɔɛi ɣɛni Elɔdeni zɔɣɔzu ta Tiil nuiti, naa vɛɛ Sidɔn nuiti ba. Naati seizu felegɔ ti zolooni faa ɣila ma, ti voluzeigi ɣɛ ga Belasetuse, masagi nii vɛlɛi wu lotuɣɔi. Naa voluma ti liini ga ti ziileigi maavali masagi ma, tɔzei ti-ɣɔnɔgi pɛ ge ɣɛni zeɣɛzu masagi nɔ-zooi nɔ zu. ²¹ Naama voloi zeelii ma, Elɔde bɔɣɔ maagilini ga masa seɣɛi, ɛ zɛi nɔ-masa kpɔkpɔgi ɣa, ɛ da masa kpɔɛ wolai wo ti ma. ²² Nubuseiti ti ɣɛni maamusezu, ti da ɣɛ ma: «Nu woo la ga nuu, galagi ta woo vɛ de!» ²³ Gaamago nɔ, Maliɣii nɔ-geezuɣeelai gila ge Elɔde loɣani, kpɛinti ti kpudɛgi zumiini, ɛ za, mazɔlɔ ɛ la ɣɛni lɛbiya veeni GALA bɛ.

²⁴ Kelɛ GALA daawooi ɣaa ɣɛni wɔlɔzu.

²⁵ Balanabase ta Sɔle ti begai ma ga ta-wotii ɣɛ Zeeluzalɛme, ti ɣaleni ma. Ti liizu vɛ, ti liini ga Zan, nii daasei pɛai ga Maleke.

13

Balanabase ta Sɔle leve fai keela zιεgi ma

¹ GALA goo wo nuiti, ta kalamɔn wolai niiti ka ti ɣeni Antiyɔse Egilisii zu: Balanabase, Simiyɔn nii daaseigi velesiei ga ma Leiigi, Lusiyuse Silene nui, Manayen nii ta masagi Elɔde ti wɔɔlɔni vɔɔma, ta Sɔle. ²Yeeta, ti ɣeai ma Maligii lebizu vɔɔma, ti da zugi zo, Zenvu Nadegai ɣeni ti ma: «À Balanabase ta Sɔle ɣula bɔɔɔ zaama bè ye, naama wotii vaa zu, nii gè ti loligai ma.» ³Ti begai ma ga zugi zo, ti GALA fali, ti yeelaani ti ma, ti be ti va, ti li.

Balanabase ta Sɔle ti lii vai Sipele

⁴Zenvu Nadegai Balanabase ta Sɔle levegai ma, ti liini Selusi, ti le batoi zu miná, ti li Sipele. ⁵Ti zeelii ma Salamine, ti GALA daawooi laazeelini Zuifuiti ta-GALA dɛbi veleitii bu. Zan-Maleke ɣa é ɣeni ga ta-bɔba nui. ⁶Naa vɔluma, siegi zu ti beni la ga zιε zaama yooi maaleve, ti zeeli Pafɔse. Ti molikula nui ta ɣaani ná, Zuifui ta ɣeni de, é ga zεε ɣala goo wo nui, daaseigi ga Baal-Yesu. ⁷E ɣeni kundigii Selezizyuse Pɔluse va, zunui naa ɣeni ga faagwε nu wola. Naama zunui Balanabase ta Sɔle lolini, é dεε ga wɔin ɣa ma ga é GALA daawooi mɛni. ⁸Kεε molikula nui Elimase (tɔɔzei daaseigi ɣana Geleke wooi zu), naa ɣeni ti laalɔɔma, é ɣeni pɔ ga é pele leve kundigii luɔɔ ga a va ɣidaaleve Yesu ma. ⁹Naazu, Zenvu Nadegai Sɔle laaveni, nii daaseigi balaa ga Pɔle, naa ɣaazulo ba, ¹⁰é ɣε ma: «Ee, da ve, ɔei è laavegai ga kelegεle nɔi ma zii pε ta yaavai, Inegi ná-doun zunui, telebodai pε sili nui! E la bɔbɔa baa, ga Maligii ná-pele zɔlegiti segea kevele ma? ¹¹Niizu niina, Maligii ɣa yeevɔɔɣuzu è va, è ɣaazuɔole, yeeɣεɣala go laawu è la ɣaazulaa foloi ma.» Gaamago nɔ, kpidi vεeni Elimase ɣaazuveti ma, é da nuiti gaizie mεmε ga ti pelei lεε la. ¹²Kundigii naama vai ɣaai ma, nii keai, é ɣidaaleveni, mazɔɔɔ daavɔɔni ga Maligii ná-kalagi.

Pɔle ta Balanabase ti lii vai Antiyɔse Pisidi ɣovii ma

¹³Pɔle ta sieɣɔɔɔiti ti lɛeni batoi zu Pafɔse, ti li Peleze Panfili ɣovii ma. Zan-Maleke zegeni ti vɔlu, é ɣale ma Zeeluzalame. ¹⁴Tɔnɔi, ti zegeni Peleze, ti li ga luɔɔ, ti zeeli Antiyɔse Pisidi ɣovii ma. Dooɔo foloi, ti lɛeni GALA dɛbi velei wu, ti ze. ¹⁵Ti begai ma ga GALA ná-tɔgi ta GALA goo wo nuiti ta-zεvεiti su wooi tanigaa ɣala, GALA dɛbi velei ma ɣundigiiiti ti nu leveni ti ma, é ɣε ti ma: «Gi-ɣεeleaiti, ni tεnε goo ɣa wo la nuɔuseiti faa ma, à bona.»

¹⁶Pɔle wuzegeni naazu, é yee ɣε bεβε ga ti maagε kpɔ, é ɣε ti ma: «Izelayele nuiti ta wɔigiti wo luazu GALA ba, à woilo gɔo ma. ¹⁷Izelayele nuɔusei niiti ta-GALAGI ɣa é yimazegeni ga ade-mεmεwolani, é ti ɣaawɔɔɔ siegi zu ti ɣeni zeini la Ezipete yooi zu. E ti ɣulani ná va ga ná-zεβε wolai. ¹⁸E yeezeini ti wu kona vuunaanigɔ (40) ɣεɣala laawu tevebai zu. ¹⁹Kpegai ma ga zii lɔfela ɣologolo Kanaan yooi zu, é naati ta-yooi veeni ade-mεmεwolani zea ga tɔnɔ, ²⁰kona unnaanigɔ puulɔɔlugɔ (450) laawu. Naa vɔluma, é tukpɔɣaaleve nuiti fe ti ya, eyesu é zeeli GALA goo wo nui Samiyεle ma. ²¹Naa vɔluma, wɔin ɣeni ti ma ga masa ge ze ti unda. GALA ge Kise ná-doun zunui Sɔle zeini ti unda kona vuunaanigɔ (40) laawu, é ɣeni ga Benzamen ná-bolodamai zu nui ta. ²²GALA kpegai ma ga ɣεle Sɔle va, é Davide veeni ti ya ga masagi, é niima wooi woni naa ná-faa zu, é ɣε ma: «Gè Izayi ná-doun zunui Davide ɣaave, zɔima nui nii é vaazu zɔima vaiti pε kεεzu.» ²³Eɣεvelei GALA ge minazegeni la, Davide naa mavofodai zu ɣa é Yesu ɣulaai ná ga Izelayele Gizo Nui. ²⁴Aisa Yesu va zɔɔɔ, Zan ɣeni GALA daawooi laazeelizu Izelayele nuɔuseiti pε ma ga ti ti zιε velei maavalibo, ti batize. ²⁵Zan ɣeai ma ná-botii ɣaabelasu, é ɣeni ma: «Nà lei gè

va gε ga naa, nii wo g̃siesu su. Kεε taḡili ka vaazu n̄un poluma, nii gè la v̄o kula g̃eni su ga gè va ná-savalagiti daavie.»

²⁶ Kèeleaiti, wo g̃eni ga Abalaame mavofodai ta, 6a w̄iti wo luazu GALA ba, ade ya ḡa kizo kp̄ei nii levegai ade ma. ²⁷ T̄ozei Zeeluzalεme ze wo nuiti ta ta-g̃undig̃iiti ti la Yesu ná-fai ḡaaḡaani, naa v̄ε GALA goo wo nuiti gooi va, nii é ḡalasu dooḡo foloi p̄ε. Ti peelalaa ma, ti GALA goo wo nuiti daawooi naati pileni su. ²⁸ Anεε ni ti la g̃eni s̄o kaani ba, nii nu a nu vaa su, ti g̃eni Pilate ma, é Yesu va. ²⁹ Ti begai ma ga naama vaiti p̄ε daazeeli, niiti ti zεv̄eai ná-faa zu, ti kulani saa wului ma, ti da kabai zu. ³⁰ Kεε GALA ge buzeg̃eni, é kula saai ya. ³¹ Folo m̄oinm̄oin daawu, é b̄oḡo l̄eni ga niiti ti yeni ba, ti zeḡe Galilee, ti li Zeeluzalεme, ti ḡeai niina ga ná-zeeleiti nuḡuseiti koba.

³² Giya b̄oḡo balaa, ḡa naama Woo Niine Uḡoḡi laazeelizu wo ma, nii GALA ge ma minazeg̃egi woni ade-m̄εm̄εwolani b̄ε, ³³ GALA ge naa laazeelia ade v̄ε, ad̄eiti ade ga ti-lointi, ga Yesu wuzeg̃e vai, é ḡula saai ya, eḡevelei s̄εv̄eai la GALA s̄εv̄eai ma wuyei velesiei zu ga:

«Da ga d̄oun zunui,
gè è z̄oḡoḡe za.»

³⁴ GALA ge buzeg̃e vai, é kula saai ya, é mina m̄o ḡale ma, é va luula, naa ḡa é boni ga:

«Nà faa ḡadegaiti k̄ε wo v̄ε,
niiti ti maa la valiboga p̄ε,
nii gè minazeg̃eni la Davide v̄ε.»

³⁵ Naa ḡa é k̄eai é bogai la ná taḡili ga:

«E la vaa bu ḡa-wotii ḡe nui,
é ga woḡḡeḡila nui, é va luula kabayeg̃ei zu.»

³⁶ Tama Davide begai ma ga botii ḡe GALA b̄ε ná-yeeḡḡeḡalai zu, é zaani, é li m̄εm̄εwolani p̄o, é luula. ³⁷ Kεε z̄oḡo GALA ge buzeg̃eai, é ḡula saai ya, naa la luulani.

³⁸ Kèelointi, à suḡw̄εε mu ga Yesu maavele ḡa kotoi zuvaaye fai laazeelizu la wo ma. ³⁹ Z̄oḡo n̄oḡe é ḡidaalevezu ma, naama nui ná-kotoi zεḡea ba, nii Moize ná-t̄oḡi la g̃eni zooga k̄εεzu wo v̄ε. ⁴⁰ A dama ga b̄oḡo mu, naa ḡa a k̄ε nii bogai GALA goo wo nuiti ta-zεv̄eiti su, naa mina zeeli wo ma ga:

⁴¹ «W̄oḡi wo ga nuḡuseiti ti laavegai ga maayo bala bei, à w̄εε,
wo laa ḡa v̄o, wo-ma zuwu ḡaaleve.

Maz̄oḡo nà vaazu fai ta ḡεεzu wa-yeeḡḡeḡalai,
naama vai ni nu a la bona wo ma, wo la g̃eni la da.» »

⁴² B̄ebei ḡeai ma ḡulazu, ti naati maan̄εn̄eni ga ti b̄oḡe volu, é v̄ile naama vaa ḡilagi n̄o va, dooḡo foloi nii é vaazu. ⁴³ Gaalebai v̄oluma, Zuifui ma m̄oinm̄oin ta zii ḡiligi niiti ti latigai, ti v̄ile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ti v̄ileni P̄ole ta Balanabase volu. Naati ti g̃eni b̄oḡe ti v̄o, ti da ti iḡoḡo ga ti ḡili kpaan GALA ná-zaalai va.

⁴⁴ Poluma looḡo foloi, nu ḡa ḡe ma, taazuve nuḡusei p̄ε ka n̄o é ḡaal̄eni ba GALA daawooi m̄eni fai zu. ⁴⁵ Zuifuiti ti b̄ebei ḡaai ma, ti laaveni ga toloi. Nii P̄ole g̃eni bosu, ti da naa maḡaali ga wo ḡoiti. ⁴⁶ P̄ole ta Balanabase ti b̄oḡe ti v̄o ga ladalai, ti ḡe ti ma: «Wa ḡa m̄ounpa GALA daawooi maa ḡea n̄εni, é wo wo ma. Kεε t̄ei wo ḡeεzu ba, ta wo b̄oḡo levezu ga wo la zooloni ḡoḡo z̄envui ma, naa maavele ma, b̄ε gi ḡaavote zii ḡiligiti ma. ⁴⁷ T̄ozei naama levei ḡa Malig̃ii feai gi ya, é ḡe ma:

«Gè è loga, è ḡe ga ziiti ta-wozakalagi,
è kizo fai ḡula k̄εl̄ema eȳesu zou b̄ela ga.» »

⁴⁸ Zii giligiti ti naama wooi menigai ma, ti goozunεeni gola, ti da Maligii lebi daawooi vaa zu. Niiti kpein gogog zenvui gεvele beteni ti ma vaa ma, naati ti gidaaleveni. ⁴⁹ Maligii laawooi gaa gεni wααlαzu naama yooi zu ná pε. ⁵⁰ Kεε Zuifuiti ti lαni tosuba anzanuiti unsu niiti ti latini, ti vile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ta taazuve zeizumaanεεgiti, ti wainzegemai vileni Pōle ta Balanabase volu, ti naati kpe ta-yooi zu. ⁵¹ Naati felego ti ti gogoa vufiligi bukpuneni ti laalαgoma, ti li Ikoniyume. ⁵² Kaladopoiti mu, ti laaveni ga koozunεei ta Zenvu Nadegai.

14

Pōle ta Balanabase ti gεni Ikoniyume

¹ Pōle ta Balanabase ti gεai ma Ikoniyume, ti lεeni miná balaa Zuifuiti ta-GALA debi vεlei wu, ti yeni bεezu ga kεvelei ta, Zuifui ma mαinmαin ta Gεlekii ma mαinmαin ti gidaaleve. ² Kεε Zuifuiti ti gikpaai, naati ti lαni zii giligiti unsu, ti naati daavili ga ti faa nαu gε ga kidaaleve nuiti. ³ Anεε naa ve, Pōle ta Balanabase ti lebini Ikoniyume, ti gεni bεezu ga ladalai, tαzei ti laani Maligii la, naama ge gεni ná-zaala wooi ma gαamai gαulazu kεlema ga laavα vaiti ta maabele vaiti, nii é ma zobogi veeni ti ve ga ti da kε. ⁴ Taazuve nubusei gαagwεeni su fele, gilazuve gεni Zuifuiti polu, gilazuve gε keelaiti polu. ⁵ Tei zii giligiti ta Zuifuiti é vεε ta-gundigiiti ba, ti gεni gεvele betezu ga ti Pōle ta Balanabase maanogα, ti va ti zα ga kαtuiti, ⁶ naati ti sugwεεgai ma, ti velani ti li Likaoni govii ma: Lisetele, Delebe, ta ti-maagoolii zu. ⁷ Ti Woo Niine Uagoi laazeelini miná.

Pōle ta Balanabase ti gεni Lisetele

⁸ Mεgεle zunui ta gεni zeini Lisetele taazuve, nii é zαlαni ga mεgεlegi, kaipa é la gεni de zooni é va zie. ⁹ E gεni woilosu Pōle woo ma. Naa weleni ba, é ka ga kidaalevei gα zea ga é valo, ¹⁰ Pōle woodfulani, é gε ma: «Wuzegε, é lo è-gogoiiti ga!» Zunui vilini kpulu kogoiiti ga, é tαzei ga é da zie. ¹¹ Tei bebei naa gαani, nii Pōle gεni kεezu, ti gεni bainsu ga woo wola Likaoni wooi zu, ti da gε ma: «Galagiti ti nubuse gαlogi zegεa, ti yei gi zaama.» ¹² Ti Balanabase laasei pεeni ga Zuuse, ti Pōle laasei pεε ga Gεεlemεse, tαzei naa gα kpεei gεni da. ¹³ Galagi nii daa ga Zuuse, naama zalaγa gαula nui ná-gala pelei gεni taa loave, é vaani ga nike zinεiti ta tufa levelevεgaiti taa zigidave. Ta bebei ti zolooni ma niina ga ti naama aniiti kula ga zalaγai Balanabase ta Pōle ve.

¹⁴ Keela felegoiti ti naa menigai ma, ti ta-zegεiti balini ga gαba, ti bize bebei vα pelei, ti bain ga tiye, ti gε ma: ¹⁵ «Lee vaa zu wo naa gεezu? Gá balaa gá nα ga nubusei ga wo gεvele, gi vaave Woo Niine Uagoi laazeelizu wo ma, ga wo beteve gimalala vai naati ba, wo lati zenvu su GALAGI ma, nii é geegαlogi, ta zoi ti kpolodei betεa ta ti zu aniiti. ¹⁶ Yeegεgalai niiti ti levegai, é zii gilagilagiti pε zegε ná, εε ge da zie ga yiima vele. ¹⁷ Anεε naa ve, é la beni bogα kεezu ga tiye ga ná-faabogoiiti maavele, niiti é ti gεezu, tαzei tα gα é tonai ta ani betε yeegεgalaiti tevesu wo ma, é da gαnogi ve wo ya, ta é koozunεei lα wo-yiimaveti.» ¹⁸ Anεε balaa keelaiti ti naama woiti boni, kεε é gεni ga faa baaba gola, ti va pele leve bebei lugα ga naati ti mina zalaγai gαula ti ve.

¹⁹ Naa voluma, Zuifuiti ti zegεni Antiyōse ta Ikoniyume, ti va ti bebei unsu leve. Ti Pōle zαni ga kαtuiti, ti kpokpo, ti kula taai va, tαzei ti gεni gisiezū ga é za. ²⁰ Kεε siegi zu kaladopoiti ti gαalεeni ba la koba, é wuzegεni é le taazuve, poluma zobui ta Balanabase ti liini Delebe.

Ti fale ma vai Antiyōse

²¹ Siegi zu Pōle ta Balanabase ti beni la ga Woo Niine Uagoi laazeeli Delebe, ti kaladopo mαinmαin sαlαni ná, ti gαleni ma Lisetele ta Ikoniyume, ti gaabela Antiyōse. ²² Ti gεni kaladopoiti iηαdαzu, ti da ti lenε ga ti ye kidaalevei zu, ti

da ɣe naati ma: «Keni ade kpɔlɔ mɔnmɔin sɔlɔɔ pɛ, ade va lɔ GALA ná-masadai zu.» ²³ Ti yeeloni totuɣɔiti ba Egilisii ɣilagilagi pɛ su, ta la bɛna ga GALA fali ti zugi zo, ti ɣeni naati kalivaazu Maligii ma, nii ti ɣidaaleveai ma.

²⁴ Naa voluma, ti leveni Pisidi ɣovii ma, ti zeeli Panfili. ²⁵ Ti GALA daawooi laazeelini Pɛleze, naa voluma ti li Atali. ²⁶ Ti zeɣeai ma miná, ti leeni batoi zu, ti li Antiyɔse, ve ti ɣalivaani ná GALA ná-zaalai ma, botii naama vaa zu, nii ti bɛni ga ke. ²⁷ Ti zeeliai ma, ti Egilisii zu nuiti pɛ gaalɛeni ba, ti voluvaawo ti ma ga nii pɛ GALA ge keai ga ti maavele, ta vele naa kidaalevei ma velei laalaogai la zii ɣiligiti tuɣɔ. ²⁸ Ti ku ɣɛeni ná fele kaladopoiti saama.

15

Maabɔgi nii é ɣɛeni Zeeluzalɛme

¹ Zunui tanigaa ti zɛɣeni Zudee yooi zu, ti va Antiyɔse, ti da kidaaleve nuiti kala, ti da ɣe ti ma: «Ni wo la latini pɛlevolu, eɣevelei seveai la Moize ná-tɔgi zu, wo la zooga ɣizosu.» ² Naa ɣaabelani ga maagaaali baaba golai ti yɔɣɔzu ta Pɔle naa veɛ Balanabase va. Naa voluma, ti deveni ga Pɔle ta Balanabase naa veɛ taɣiligaa va ti le Zeeluzalɛme, ti naama vai yɔɣɔzule ga keelaiti ta Egilisi lotuɣɔiti. ³ Antiyɔse Egilisii ti leveni, ti liini ti leve ga Fenisi ta Samali vele, ti da naa zuɣula, velei zii ɣiligiti ti ɣidaaleveai la. Naama woiti ti ɣeni ga koozunɛ vaa wola kidaaleve nuiti be. ⁴ Ti zeeliai ma Zeeluzalɛme, Egilisii nuiti ti ti laaɣomini ta keelaiti naa veɛ totuɣɔiti ba, ti voluvaawoni naati ma ga nii pɛ GALA ge keeni ga ti maavele. ⁵ Falizieinti saama, niiti ti ɣidaaleveni, naa tanigaa ti wuzɛɣeni, ti ɣe ma: «Keni zii ɣiligiti ti lati pɛlevolu, é ti leve ga ti ɣolo Moize ná-tɔgi ve.»

⁶ Keelaiti ta totuɣɔiti ti ɣaalɛeni ba, ti naama vai wuuveɛ ga pagɔ. ⁷ Kpɔɛzuɣula wolai begai ma, Piyɛɛ wuzɛɣeni, é ɣe ti ma: «Kɛleaiti, wo kwɛeni ga kaite GALA ge yiimazɛɣeni ga ze wo zaama, nii a ke gè Woo Niine Uagɔi laazeeli zii ɣiligiti ma, ti ɣidaaleve. ⁸ GALA nii é nu yiimave ɣwɛɛ, naa bɔɣɔi ma zeele wooi woga ga é yeezeida ti wu, tɔzei é Zenvu Nadegai vea tiya ga ade ɣevele, ⁹ é la zeeɣaagwɛɛzu ɣɛeni ade yɔɣɔzu ada tiye, tɔzei é ti-yiimaɛti jadegɛ ga ta-ɣidaalevei maavele. ¹⁰ Lee vaa zu mu wo GALA suɣɔɣɔsu, ga wo unbawului naa la kaladopoiti kpɔɔɔɣa, nii ada ade-mɛmɛwolani ade la ziɛni seɣe vai wu? ¹¹ Kɛɛ adɔun, Maligii Yesu zaalai ɣa ade ɣidaaleveai la ga ade ɣizogɛ ga ti ɣevele.»

¹² Bɛbei pɛ ge maagɛni kpɔ, ti woilo Balanabase ta Pɔle woo ma, ti da naa zuɣula, velei GALA ge ɣeni laavɔɔ vaiti ta maabɛɛ vaiti keɛzu la ga ti maavele zii ɣiligiti saama. ¹³ Ti begai ma ga bɔɛ, Zake kpɔɛi zɛɣeni, é ɣe ma: «Kɛleaiti, à woilo deɛ ɣɔo ma! ¹⁴ Simɔn naa zuɣulaa ade ma, velei tɔzeizu mɔunpa GALA ge yiimazɛɣeni la zii ɣiligiti saama ga zii ɣila, nii a ɣe ga nɔnɔ. ¹⁵ Naama vai balaa zolooge GALA goo wo nuiti daawooi ma, tɔzei seveve ga:

¹⁶ «Naa voluma ná ɣale ma volu,
Davide ná-pɛlei nii goloai, ná gaalɔ volu,
veɛti náti kologologai, gè mináti kpetɛ volu.

Nà to volu,
¹⁷ naa ɣa a ke, nubusɛi mɔtaiti ti Maligii ɣaizie,
ta zii ɣiligi niiti kpein ti ɣeai ga nɔnɔ.
Naa ɣa Maligii bogai,

¹⁸ nii é ná-faazeikpasuiti kulaai keɛma kaite wɔlɔwɔlɔ.» »

¹⁹ Zake ɣeni mɔnɔ ti ma: «Naa ɣa é ba, ná kaazu ga fizogɛ ga ade mina faaba kpetɛ zii ɣiligiti tuɣɔ, niiti ti ɣidaalevezu GALA ma, ²⁰ kɛɛ ade sevei leve ti ma ga ti bɔɣɔ maɔɔ ga kɔɔɣɔ ganigiti ta-ɣɔzɔba vaiti, kologologi, ta ti mina sua mi

nii ma ɲama la ʋuuni, naa ʋεε ɲamai ʋa. ²¹ Tɔɔzei kaite wɔɔwɔɔ ziegiti su, nuiti ta taa ɣilagilagiti su ti ɔa Moize ná-tɔgi ɣala, ta toɣa ɣalasu dooɣo foloiti pε GALA ɔɔbi ʋεɛiti bu.»

Devei niiti ti zεɣeni ta sεʋei é leveni kidaaleʋe nuiti ma

²² Naama ziegiti zu, keelaiti ta totuɣɔiti, naa ʋεε Egilisii zu nuiti pε ba ti zolooni ma, ga ti nui tanigaa ɣula ɔɔɣɔ zaama, ti ti ʋile Pɔle ta Balanabase ni polu, ti li Antiyɔse. Ti yeeloni Zude ʋa, nii é lolisu ga Balabase, ta Silase, ti felegɔ ti ɣeni ga nuiti, niiti unfema wola ɣeni ti ʋε kidaaleʋe nuiti saama. ²³ Ti sεʋei veeni ti ya, nii su wooi ɣeni ga nii: «Wo-ɣεɛlointi, ti ga keelaiti ta totuɣɔiti ta wo luɔɔsu, wɔiti wo la ga Zuifua, wo Antiyɔse taazuʋε, naa ʋεε Siili ta Silisi ɣɔʋiiti ba. ²⁴ Gi menige ga gi zaama, nui tanigaa ti ʋaʋε wo ʋɔ bε, ti wo yiiɔɔɔ, ti wo ɲiikpi ga ta-ɔεzuɣulai. Gá lei gi ʋa naama levei ve ti ya. ²⁵ Gi pε gi zolooge ma ga gi yeelo nua ʋa, gi ti ʋεε gi-nεɣɔɣɔiti Balabase ta Pɔle ʋa, ti ʋa wo ʋɔ bε, ²⁶ niiti ti ɣikula ti-yenvuiti su ade-Maliɣii Yesu Kilista laaseigi ʋa zu. ²⁷ Naa ɣa é kea, gi Zude ta Silase leʋega wo ma, ga ti ʋa ti niima ɣeela woo laazeeli wo ma ga laawoo. ²⁸ Nεεʋε Zenvu Nadagai ʋε, ta gá ɔɔɣɔi gi ʋε, ga nu mina kasɔ nɔpε da wo unma, keni nii maalaasu la ná. ²⁹ Naa ɣa é ga, keni wo mina ɔa ga suaiti mi, niiti ti ɣulaai ga zalaɣai kɔɔɣɔ ganigiti bε, ta ɲamai, naa ʋεε sua ʋoomaiti ba, wo ɔɔɣɔ maɲε balaa ga koloɣologi. Wa naati keena, faa ʋagɔ ʋε wo ʋε. Ade ɣaana mɔnɔ!»

³⁰ Ti yeebeni keelai naati ba, ti li. Ti liini Antiyɔse, ti kidaaleʋe nu ɔɔgi pε gaale ba, ti sεʋei ve ti ya. ³¹ Sεʋei ɣalagai ma, ti wola ɣoozunεeni, tɔɔzei iɲɔɔɔ wooi ʋa é ɣeni su. ³² Tei Zude ta Silase ti ɣeni ga GALA goo wo nuiti, ti lebinii ɔɔzu kidaaleʋe nuiti pɔ, ti ɔa naati tεε, ta ti ɔa ti iɲɔɔɔ. ³³ Ti ku ɣεeni ná fele, naa ʋoluma ɣεεɣεlointi ti yeebeni ti ʋa ga ziileigi, ti ɣale ma naama nuiti pɔ, niiti ti valini ti ma. ³⁴ [Anεε naa ʋε, é nεeni Silase ʋε ga é ye ná.] ³⁵ Pɔle ta Balabase ti yeni Antiyɔse, naa ʋεε nu mɔinmɔin ba, ti kalagi wo, ta ti ɔa Maliɣii ná-Woo Niine ʋagɔi laazeeli.

Pɔle ta Silase lii vai keela ziegiti velesiεi ma

³⁶ Ku ɣεeni fele, naa ʋoluma Pɔle ɣeni Balabase ma: «De ɣale ma ʋogi zu, de li de kidaaleʋe nuiti ka, ʋε pε de leʋega ná, de Maliɣi laawooi laazeeli, de ka mini ɣεɣala ɣa ti ná kidaaleʋei zu.» ³⁷ Balabase ɣeni pɔ, é Zan ʋile ti ʋolu, nii daasei pεai ga Maleke, ³⁸ kele Pɔle kaani ga é la vizɔni ga ti ʋa naa ʋile ʋolu, nii é zεɣeni ti ʋolu siε mɔungi zu Panfili zɔli, é la ɣεeni ti ʋa ta-wotii zu. ³⁹ Naama maɣaalii ɔaani ti yɔɣɔzu, eyesu ti bali ma. Balabase Maleke zεɣeni, ti le ɔatoɔ zu, ti li Sipele. ⁴⁰ Pɔle ma ge yiimazeɣe ga Silase, kidaaleʋe nuiti ti ti ɣalivaani Maliɣii ná-zaalai ma, ti ɔa li. ⁴¹ Ti leveni Siili yooi zu ta Silisi, ti ɔa Egilisiiti iɲɔɔɔ.

16

Timɔtee ʋile fai Pɔle ta Silase ʋolu

¹ Naa ʋoluma, Pɔle zeelini Delebe, ta Lisetele. Kidaaleʋe nui ta ɣeni miná, daaseigi ga Timɔtee, dee ɣeni ga Zuifu anzanui ta kidaaleʋeai Kilista ma, keεɣe ɣeni ga Gelekii ta. ² Kidaaleʋe nui niiti ti ɣeni Lisetele ta Ikoniyume, naati ti ɣeni zeele woo ʋagɔ wosu, é lo Timɔtee ʋa. ³ Wɔin ɣeni Pɔle ma ga é naa ɣε ga zieɲɔɣɔ, é naa zεɣeni, ti tati pεɛʋolu, tɔɔzei Zuifuiti ta-vai ʋa, niiti ti ɣeni naama adeti, mazɔɔɔ ti pε ti ɣeni kweeni ga keεɣe ɣeni ga Gelekii. ⁴ Taai niiti é ɣeni leʋesu ti zu, é ɣeni deveiti bosu nuiti ma, niiti keelaiti ta totuɣɔiti ti ti zεɣeni Zeeluzalame, naa ɣa a ke ti ɣolo naama leveiti bε. ⁵ Egilisiiti sebe ɣeni lɔɔzu kidaaleʋei zu, ta ɔa ʋεε ti ʋa folo-o-folo.

Pɔle loli fai Maseedɔine

⁶ Ti Filizi ta Galate yooi maaleveni, tɔɔzei Zenvu Nadegai pele leveni ti luɔɔ ga ti mina wooi laazeeli Azi yooi zu. ⁷ Ti zeelii ma Misi yooi ɔɔbave, ti ɔɔni pɔ ga ti li Bitini, keɛ Yesu nɔ-Zenvui la ɔɔni vaani bu. ⁸ Ti Misi yooi maaleveni naazu, ti zeeli Toloase. ⁹ Kpidii Pɔle kulakɛɛmai ta zɔɔɔni, ɛ Maseedɔine zunu ɔɔla kaani loni, naa da maanɛɛɛ, ɛ da ɔɔ ma: «Soma kae, ɛ leve Maseedɔine, ɛ ɔɔ gi va!» ¹⁰ Pɔle nɔ-kulakɛɛmai naa maavele ma, gi pele ɔɔaizieni gaamago ga gi li Maseedɔine, mazɔɔ gi kwɛɛni ga naa maavele ga GALA ka gi lolisu ga gi Woo Niine Uagɔi laazeeli nɔ.

Lidi ɔɔdaaleve vai Filipe taazuve

¹¹ Gi lɛɛni ɔɔtoi zu Toloase, gi li Samɔtelase zie zaama yooi vɔ pelei, poluma zobui gi li ga Neyapɔlise vele. ¹² Gi zeɔe minɔ, gi li ɔɔ Filipe taazuve, nii ɛ ɔɔni ga Wɔɔme laai ta, ɛ ɔɔni ga Maseedɔine ɔɔvi mɔungi ma laai ta. Gi ku felegɔ ɔɔni naama laai zu. ¹³ Dooɔɔ foloi gi ɔɔlani taai va, gi li zie wolai laave, ɛ ɔɔni gi ɔɔsu ga gɔ Zuifuiti ta-GALA falizuve ta ɔɔaa nɔ. Tei gi zeini, gi ɔɔni anzanuiti pɔ, niiti ti ɔɔalɛa ɔɔni de ba. ¹⁴ Anzanu ɔɔla ge ɔɔni nɔ, nii ɛ ɔɔni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ga Lidi, ɛ ɔɔni ga seɔe ɔɔi pɔdi nui, ta nɔ-taazuve ɔɔni ga Tiyatiil. E ɔɔni woilosu ga pagɔ, Maligii ziilaalaoni, nii a ke ɛ naati meni, nii Pɔle ɔɔni bosu. ¹⁵ Tei ta nɔ-pele wu nuiti ti ɔɔtizeni, ɛ gi maanɛɛɛni, ɛ ɔɔe gi ma: «Ni wo kwɛɛni ga gɛ ɔɔdaalevea ga ɔɔite Maligii ma, ɔ soma wo lɛ nɔ-pelei wu, wo zeini nɔ.» E ɔɔini gi la gola ga kɛni gi naa ɔɔe.

Filipe ɔɔaso zigigi zu vai

¹⁶ Yeeta, gi ɔɔni liizu GALA falizuve, duɔ anzanu ɔɔla ge gi laaɔomini, nii adɔɔɛ yenvui ɔɔni su, nɔ-adɔɔɛ vaiti maavele ma, nɔ-duɔ kɛɛɔɔiti ti ɔɔni kulanuma wola zɔɔɔsu. ¹⁷ E vileni gi volu, gɔ-o, Pɔle-o, ɛ da ɔɔain, ɛ da ɔɔe ma: «GALA nii ɛ Anii-Pɛ-Unda, naa nɔ-botigɛ nuiti ka ga zunui niiti, ti vaave kizo pelei lɛɛzu ga woye.» ¹⁸ E ɔɔni naa ɔɔɛɛzu folo mɔinmɔin daawu. Pɔle ɔɔɔai ma ga naa, ɛ latini, ɛ ɔɔe zenvu ɔɔi ma: «Yesu Kilista laaseigi zu, nɔ ɛ levezu ga ɛ ɔɔla anzanui nii zu.» Gaamago ɛ ɔɔlani anzanui zu.

¹⁹ Siegi zu nɔ-duɔ kɛɛɔɔiti ti kaani la ga kito ge la mɔ ti ve, ti va ani mɔinmɔin ɔɔɔɔ ga maavele, ti Pɔle ta Silase zoni, ti naati kpokpo taa zaamave tukpɔɔaaleve nuiti pɔ be. ²⁰ Ti naati teveni Wɔɔme nuiti, niiti ti ɔɔni ga tukpɔɔaaleve nuiti, ti ɔɔe ti ma: «Zunui niiti ka ti faa yaɔɔabagi viliga ada-laai zu. Zuifuiti be, ²¹ ta kalagi ma zii tanigaa wosu, nii maa la nɛɛni ga adei de ga Wɔɔme nuiti ade va va bu, ɔaa ade va ke.» ²² Bebei ɔɔalaa wuzegeni ti laalɔɔma. Tukpɔɔaaleve nuiti ti ta-zegɔiti kulaai ma ti ɔɔba, ti devei veeni ga ti naati doɔa ga kpakɔi. ²³ Ti ɔɔegai ma ga ti loɔa ga kpakɔje mɔinmɔin, ti naati pilini kaso ɔɔa, ti kaso make nui leve ga ɛ da wola wele ti ma. ²⁴ Tei naama levei veeni kaso make nui ya, ɛ ti vilini kaso velei ɔɔoozu vele nuu, ɛ ti-ɔɔɔiti dɔ kpeɔɔi ɔɔa.

²⁵ Kua zaamai Pɔle ta Silase ti ɔɔni GALA falizu, ti da GALA deɔi wuyeyiti too, kasoɔa nui zɔiti ti ɔɔni ti woomɛnisu. ²⁶ Gaamago, zou ɔɔali wolai ɔɔɛni, ɛ kaso velei ma wuulaagiti niikpi, kpogiti daalaoni nɔ vɔɔma, yɔɔɔɔiti ti vieni kasoɔa nuiti pe ba. ²⁷ Kaso vele make nui wuungai ma, ɛ ka ga kaso velei ma ɔɔgiti daalaoge, ɛ nɔ-ɔɔa zɔkpɔi ɔɔlani ma laɔaigi zu, ɛ ɔɔni liizu ɔɔɔɔ vaazu niina, tɔɔzei ɛ ɔɔisieni ga kasoɔa nuiti pe ti vela. ²⁸ Keɛ Pɔle ɔɔainni ga woo wola, ɛ ɔɔe ma: «Mina faa ɔɔu nɔpe ke ga ɔɔɔɔ, gi pe gɔ ve.» ²⁹ Kaso vele make nui wozakalagi maalolini, ɛ lɛɛni ga suvile, ɛ da ɔɔali, ɛ looni Pɔle ta Silase ɔɔɔɔwu, ³⁰ ɛ ɔɔla ga tiye eteave, ɛ ɔɔe ti ma: «Kɛɛni, nɔ ke ɔɔale, gɛ va ɔɔizo?» ³¹ Pɔle ta

Silase ti googaaɔoteni, ti gɛ ma: «Gidaaleve Maliɣii Yesu ma, da gizo wa da-veleyeɣei wu nuiti.» ³² Ti Maliɣii laawooi woni ma, ta ná-peleyeɣei wu nuiti pɛ. ³³ Naama yeedɛɣalai nɔ kpídii, kaso veɛ make nui liini ga Pɔle ta Silase, é ta-valaiti gaagba, naa vɔluma ti batizeni gaamanɔ ta ná-peleyeɣei wu nuiti pɛ. ³⁴ E lɛeni ga tiye ná-pelei wu, é daamianigi ve ti ya. Zunui nii ta ná-peleyeɣei wu nuiti pɛ ti goozunɛni, ti gidaaleve vai zu GALA ma.

³⁵ Sobui, tukpɔɣaaleve nuiti ti salaɔusuiti teveni kaso veɛ make nui ma, ti gɛ ma: «Yeebe zunui niiti ba, ti li.» ³⁶ Kaso veɛ make nui naama wooi laazeelini Pɔle ma, é gɛ ma: «Tukpɔɣaaleve nuiti ti keela levege mà, ti gɛ gè wo vile, naa maavele ma à gɔla, wo li ziileigi zu.» ³⁷ Kɛɛ Pɔle gɛni ti ma: «Gɛi gi ga Wɔlɔme nuiti, ti la gá-veelala lɛeni, ti gi loɣa keɛmave, ti gi vili kasoi gɔ. Ta pɔ niina ga ti gi gɔla dɔɔɣuzu? Gi la naa gɛa pɛ! Keni tiya bɔɣɔi ti va, ti gi gɔla ti!» ³⁸ Salaɔusuiti ti liini ti naama wooiti bo tukpɔɣaaleve nuiti ma. Naati ti wola luani, ti menigai ma ga ta ga Wɔlɔme nuiti. ³⁹ Ti liini ti pee ve Pɔle ta Silase ve, ti naati maanɛɛ ga ti gɔla ta-laai va. ⁴⁰ Pɔle ta Silase ti gɔlaai ma kasoi gɔ, ti lɛeni Lidi ná-pelei wu. Ti gɛɛɣelointi kaai ma, ti naati ipɔdɔni, naa vɔluma ti da li.

17

Pɔle ta Silase ti lii vai Tesalɔnike

¹ Pɔle ta Silase ti leveni Anfipɔli ta Apɔlɔni, ti zeeli Tesalɔnike, ve Zuifuiti ta-GALA dɛbi velei ta gɛni ná. ² E lɛeni bu, eɣevelei a da kɛɛ la pɔlɔma, dooɣo folo savagɔ laawu Pɔle gɛni liizu, é da bɔɛ ti vɔ ga GALA sevei zu vaiti. ³ E gɛni suɣulazu ti ma, é dɛɛ ga tiye ga keni Kilista a la bɔbɔ, é za, naa vɔluma é wuzede, é gɔla saai ya, é gɛ ti ma: «Yesu nii gè ná-fai wosu wo ma, naa gɔ é ga Kilista.» ⁴ Tanigaa ti gidaaleveni ti zaama, ti veɛ Pɔle ta Silase va, ta Geɛkii ma mɔinmɔin niiti ti gɛni luazu GALA ba, naa veɛ tosuba anzanui ma mɔinmɔin ba.

⁵ Kɛɛ toloi Zuifuiti ziimave laaveni, ti nu nakai tanigaa zɛgɛni bebei zaama, ti ti gaale ba, ti vuutugi vili taai zu. Ti liini ti Zazɔn ná-pele laa gale, ti da Pɔle ta Silase gaizie ga ti li ga tiye bebei vɔ. ⁶ Tei ti la gɛni ti gɛani, ti Zazɔn ta kidaaleve nui tanigaa zoni, ti li ga tiye tukpɔɣaaleve nuiti kakala, ti da bain, ti da gɛ ma: «Niima zunuiti ka ti eteai pɛ keai unga wuulee, tiya gɔ ti vaai ve. ⁷ Zazɔn gɔ é yeezeidai ti wu. Ti pɛ ta faiti kɛɛzu masagi Seezaal ná-deveiti daalɔɣɔma, ti gɛ masa kili ka ná, nii daaseigi ga Yesu.» ⁸ Naama wooiti ti bebei yiiɣulani ba ta tukpɔɣaaleve nuiti, ⁹ naati ti la gɛni kɛeni, ti va yeebe Zazɔn ta zɔiti ba, keni ti kpɔunma ani gɔlani ti ya pɛ.

Pɔle ta Silase ti lii vai Beelee

¹⁰ Kpídii veeni nɔ feya, kidaaleve nuiti ti Pɔle ta Silase leveni Beelee. Ti zeeliai ma, ti liini Zuifuiti ta-GALA dɛbi velei wu. ¹¹ Naati koozu gisiei vani, é leve Tesalɔnike Zuifuiti ba, ti yeezeini GALA daawooi wu ga goozunɛɛ vele, folo-o-folo ti gɛni GALA seveiti feɣlefeɣlesu, ti pɛɛ ni nii ti bogai ti ma gaamai ve. ¹² Ma mɔinmɔin ge gidaaleveni ti zaama, naa vɔluma Geɛkiiti saama, tosuba anzanuiti ta zunui ma mɔinmɔin ti gidaaleveni. ¹³ Kɛɛ Tesalɔnike Zuifuiti ti kwɛɛgai ma ga Pɔle gɔ GALA daawooi laazeelizu Beelee, ti vaani ná ga ti bebei gaazule, ti vuutugi vili ti zaama. ¹⁴ Kidaaleve nuiti ti Pɔle leveni ga kpolodɛi laa velei, kɛɛ Silase ta Timotee ti yeni taazuve. ¹⁵ Zɔiti ti liini Pɔle maazaasu, ti liini la fɔ Atene. Ti galesuve ma, Pɔle valini ti ma ga Silase ta Timotee ti li pɔ be fala.

Pɔle gɛai ma Atene

¹⁶ Siεgi zu Pøle gɛni siεɲɔɔɔiti kpɔunsu da Atene, zii gɛni ɔɔɔɔɔɔ, tɔɔzei é kaani ga taai naa wola laavege ga kɔɔɔɔ ganigiti. ¹⁷ E gɛni ɔɔɔɔɔ Zuifuiti pɔ, GALA dɛbi vɛlei wu, ta zii gɛligiti pɔ, niiti ti vilɛgai Zuifuiti ta-GALA pelei ma, naa vɔluma folo-o-folo é gɛni ɔɔɔɔɔ nuiti pɛ pɔ, niiti ti gɛni vaaɔu ete zaamaɔvɛ. ¹⁸ Faaɔwɛ nui tanigaa, niiti ti ga Epikulieinti ta Sitɔisieiinti, ti tɔɔzeini ga ɔɔɔɔ pɔ. Tanigaa ti da gɛ ma: «Lee ma ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ naka gɔ zunui nii bosu?» Zɔiti ti da gɛ ma: «Da ka ga toɔa gala kiligaa ta-vaa laazeelizu.» Tɔɔzei ti gɛni Pøle woomɛnisu, é da Yesu ná-Woo Niinɛ Uagɔi laazeeli, ta buzege vai, é gɔla saai ya. ¹⁹ Ti li vɛle gɔna la Aleyɔpaze nuiti kakala, ti gɛ ma: «Gá zoo nei gi faa gɔwɛɛ ɔaa, é vilɛ kala niinei naa va, nii è bosu ga giye? ²⁰ Tɔɔzei gá fai tanigaa mɛnisu è-la, niiti kaipa gi la dɛ ta mɛnini. Tɔ gɔ é ba, gá pɔ gi naati polugɔwɛɛ.» ²¹ Tama Atene nuiti pɛ ta wɛɛinti ti gɛni ti zaama, ti gɛni ta-yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ pɛ kɛɛɔu nɔ ga ti da faa niinɛiti bo ɔɔɔɔ ma, ta ti da mɛni.

²² Pøle wuzegɛni naazu Aleyɔpaze nuiti saama, é gɛ ma: «Atene nuiti, gè pɛtɛ ga wo pɛ wa ga gala pele zii nu wolaiti, kɛvɛlei pɛ ma. ²³ Tɔɔzei zègɛ levesu taazuvɛ, gè da wa-gɔɔɔɔ ganigiti ka, eyɛsu gè ná ta gɔaa vɛ sɛvɛai ná ga: «Galagi nii nu la kwɛɛ, naa nɔnɔi gɔ.» Nii wo dɛbizu, wo la kwɛɛ, naa gɔ gè ná-fai laazeelizu wo ma. ²⁴ GALAGI nii é eteai ta su aniiti pɛ kpɛtɛa, tɛigi é ga geeɔɔɔɔɔɔ ta zɔoi ti-Maligii, seizu la gala pelei naa wu, nii nuiti ti togai ga yeei. ²⁵ Kpɛdɛ la ba ɔalaa ga nuiti ti ani vɛ bɛ, ege a vɔla ani ta ma zii nɔpɛ ma, tɔɔzei toɔa é zɛnvui ta zɛnvu viilei veezu nuɔuseiti pɛ zea, naa vɛɛ ani mɔtaiti pɛ ba. ²⁶ E etea nuɔusei pɛ kpɛtɛvɛ ga nu gɔla kpegi mavofodai nɔ, nii a kɛ ti zɛi zɔoi gɔ ná pɛ. E yeeɔɔɔɔɔɔɔɔɔ tɛveni ba, é nuiti ti zɛi yooiti kwɛgiti da, ²⁷ nii a kɛ ni toɔa zoo gɛɛɔu nuiti ti ye gɛɛɔu tiɔili tiɔili ti GALA gaizii ti ka. Tama tɔun maa la gɔozani de tanɔpɛ ba. ²⁸ Tɔɔzei:

«Tɔun maavele zu, zɛnvui gɔ de ya, de da niikpi, ta da vulua.»

Egɛvɛlei wa-vaa gɔwɛɛ nui tanigaa ti bogai la ga:

«Ada ga mavofodaiti.»

²⁹ Naa gɔ é ba, tɛi ade ga GALA mavofodaiti, ade mina gɔisii ga GALA kulavɛ ga kɔɔɔɔ ganigiti niiti nɛɛliɔi gɛ nuiti, ti ti ɔɛtɛai ga zanugi, ɔaa walii, ɔaa kɔtui, ga ti gɔozu gɛlegɛlegiti. ³⁰ GALA ge nuɔuseiti ta-gɔmalala yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ naati zɛga ná, kɛɛ niizu toɔa nuiti pɛ devezu adavɛ pɛ ga ti ti zii vɛlei maavalibo. ³¹ Tɔɔzei é yeeɔɔɔɔɔɔɔɔɔ levea ba, siεgi zu é vaaɔu nuɔusei pɛ tukpɔgaalevezu la ga telebodai, zunu gɔla kpegi maavele, nii é yiimazegɛai la, é naama vooɔi gɔla kɛɛma ɛɛ pɛ bɛ ga é naa wuzegɛ, é kula saai ya.»

³² Ti naama wooi mɛnigai ma ga gɔvɛiti buzege vai saai ya, tanigaa ti gɛni nɛɛɔɔɔɔɔɔ gɛɛɔu la, taɔiligaa ti da gɛ ma: «Gá è woomɛni yee gɔli, é lo naama vaiti ba.» ³³ Vɛle gɔna Pøle gɔlani la ti zaama. ³⁴ Anɛɛ naa vɛ, ti zaama tanigaa ti gɔdaaleveni, ti gɔli Pøle va, naati tanigaa ti gɛni ga Denise, nii é gɛni ga Aleyɔpaze nui gila, ta anzanu gɔla nii daaseigi gɛni ga Damalise, ta taɔiligaa.

18

Pøle gɛni Kɔlente

¹ Naa vɔluma, Pøle zegɛni Atene, é li Kɔlente. ² E Zuifu gɔla pɛtɛni ná, daaseigi ga Akilase, é gɛni ga Pɔn nu, ta anzai Pelisile ti vaaani nɔ feya ti zegɛ Itali, tɔɔzei masagi Kelode devei veeni ga Zuifuiti pɛ ti maagooza Wɔlɔme va. Pøle gɔlini ti va, ³ tɛi nɛɛliɔi gɔlagi nɔ gɔ é gɛni ti pɛ ti ya ga sege gɔta ɔɛtɛ vai, é yɛni ti vɔ bɛ, ti da boti gɛ vɔɔma. ⁴ Dooɔɔ foloi gɔlagilagi pɛ Pøle gɛni ɔɔɔɔ Zuifuiti ta zii gɛligiti pɔ, GALA dɛbi vɛlei wu, é gɛni gaaɔaaɔu ga é ti lati.

⁵ Siεgi zu Silase ta Timotee ti vaaani la, ti zegɛ Maseɔɔine, Pøle ɔɔɔɔ veeni GALA daawooi laazeeli vai nɔ ya niina, é gɛni dɛɛɔu ga Zuifuiti ga Yesu gɔ

é ga Kilista. ⁶ Kελε tεi Zuifuiti ti gεni maagaalizu ga woo naiti, é ná-segeiti subukpuneni, é gε ti ma: «Wo ma namai ga la niina wo unma, wa-vaa nape ge la ma ndun unma, be niina ge gaavote zii giligiti ma.» ⁷ E zεfeni miná, é li zunui ta ná-pelei wu, nii é gεni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi gεni ga Titiyuse Zusetuse, ná-pelei gεni GALA dεbi vεlei gjobave. ⁸ Anee naa ve, GALA dεbi vεlei ma gundigii, nii daa gεni ga Kilisepuse, naa gidaaaleveni Maligii ma, ta ná-pele wu nuiti pe. Kεlente nui ma moinmoin balaa, niiti ti gεni Pεle woomenisu, ti gidaaaleveni, ti batizei zεlε.

⁹ Yeeta kpidii, Maligii gεni Pεle ma kulakεlεmai zu: «Mina lua pe, bεe mina maage kpε, ¹⁰ tεzei ndun ná è va, nu nape ge la vεεgua è va, é va faa nου gε ga de, mazεlε nà-nubusei wola moinve taai nii zu.» ¹¹ Pεle kεeni Kεlente ga kona gila ta tukpe (1,5), é da nuiti kala ga GALA daawooi.

¹² Siεgi zu Galiyon gεni la ga Akayi masagi, Zuifuiti pe ti zolooni faa gila ma, ti wuzεge Pεle laalεgoma, ti liini la tukpεgaalevezuve, ¹³ ti gε ma: «Zunui nii ga é nuiti tatisu, é GALA dεbi vεlei tagili dεεzu ga nuiti, nii é la zolooni tεgi ma.» ¹⁴ Pεle gεnina gεεzu é bεe, eyesu Galiyon kpεi zege, é gε ma: «Ee, Zuifuiti! E ga é gεni ga telebotala va ba faa nου va, ná la woilo wo-woo ma, vεlei maaneai é gε la, ¹⁵ kεle tεi é ga maagaali nε, é vile woiti ta daaseigiti ba, naa vεe wo bεgε lεgiti ba, wa-vaa gana. Gε la pε ga gε gε ga naama lukpεgaaleve nu.» ¹⁶ E ti bεeni, ti zege tukpεgaalevezuve. ¹⁷ Ti pe ti Sεsetene zoni naazu, nii é gεni ga GALA dεbi vεlei ma gundigii, ti da dofa tukpεgaalevezuve gakala. Kεle Galiyon maavaa la gεni naa zu.

Pεle gale fai ma volu Antiyase

¹⁸ Pεle ku gεeni fele Kεlente, naa voluma é valini kidaaleve nuiti ma, é le batoi zu, dii vai zu Siili vele, ta Pelisile naa vεe Akilase va. Aisa é va zege ná, é nεungi buyeni ma bato losuve Sankelee, tεzei é minazege kεeni. ¹⁹ Siεgi zu ti zeelini la Efεze, Pεle siεnεgiti zeni miná. E lεeni GALA dεbi vεlei wu, é da bεe Zuifuiti, ²⁰ naati ti maaneeneni ga é yeedεgala go gε ti va, kεle é la gεni vaani naa wu. ²¹ Anee naa ve, segezuve ná, é gεni ti ma: «Ni GALA ka vaana bu, ná de galesu ma wo vε bε.» E lεeni batoi zu Efεze. ²² E gfulani batoi zu Seezalee, é zege miná é le Zeeluzalεme, é laali Egilisii zu nuiti ma, naa voluma é yeini Antiyase.

Pεle lii vai keela ziεgi zavasiei ma

²³ E ku gεai ma fele miná, é ghaleni ma volu, é da levetεve Galate ta Filizi, é da kaladopoiti iηεdε.

²⁴ Zuifui ta vaani Efεze, é gεni ga Alεgezandili nu, daaseigi gεni ga Apεlεse. Zunui naa gεni ga kpεεzufula nu wola, kalagai gola GALA sεvei zu. ²⁵ E ghalani ga Maligii ná-pelei ma vai, zεbei gεni ba, é da nuiti kala ga Yesu ná-faiti ga gaamai, kεle Zan ná-batizei nε ga é gεni kwεeni. ²⁶ E tεzeini ga bεea ga ladalai GALA dεbi vεlei wu, kεle siεgi zu Pelisile ta Akilase ti goomenini da, ti segeni ti maaδuεa bεgε va, ti GALA ná-pelei lεe la ga pagε. ²⁷ Tεi é deveni ga é li ga Akayi vele, kidaaleve nuiti ti iηεdεni. Ti sεvei gεeni kaladopoiti ma ga naati ti yeezei bu ga pagε. Seeliai ma miná, é gεni ga kpεba nu wola naati bε, niiti ti gidaaaleveni GALA ná-zaalai zabui zu. ²⁸ Tεzei é gεni Zuifuiti ta-bεeiti polulaazu nε kpaun kεlei zu, é da dεe ga tiye GALA sεveiti su ga Yesu ga é ga Kilista.

19

Pεle zeeli vai Efεze

¹ Siēgi zu Apōlōse ʒeni la Kōlente, Pōle leveni ga maazu vele yooi zu vele, é zeeli Efēze. E kaladopoi tanigaa ʒaani ná, ² é ti ʒaazaʒa, é ʒe ti ma: «Siēgi zu wo ʒidaalevea la, wo Zenvu Nadegai zōlōni?» Kele naati ti googaavoteni, ti ʒe ma: «Toun kaipa gi la de vōlō menini ga Zenvu Nadega ʒa ná.» ³ E ʒeni ti ma: «Batizei ma begele ʒa mu wo sōlōʒgai?» Ti ʒe ma: «Zan ná-batizei.» ⁴ Pōle kpōei zēʒeni volu, é ʒe ma: «Batizei nii Zan ʒeni keezu, naa ʒeni ga nuiti siē vele maavalibo fai, é ʒeni ʒeezu nuiti ma, ti ʒidaaleve naama nui ma, nii é vaazu toun poluma, naa ʒa é ga Yesu.» ⁵ Ti naama wooi menigai ma, ti batizei zōlōni Maliʒii Yesu laaseigi zu. ⁶ Pōle yeelaai ma ti ma, ti Zenvu Nadegai zōlō, ti tōzei ga bōea zii woo ʒiligiti su, ta ti da GALA gooi wo. ⁷ Ti pe kpōga ʒeni ga nu puugō maazu felegō (12) ʒeʒala.

Tēngi Pōle boni Efēze

⁸ Pōle ʒeni keezu GALA dēbi vėlei wu alu savagō laawu, é da bōe ladalai zu Zuifuiti pō ga GALA ná-masadai ma vai, é ʒeni ʒaabaazu ga é naati tati, niiti é ʒeni bōezu ti vō. ⁹ Kele tei tanigaa ti ʒīgi baani, ti la keeni, ti va maavalibo, toun ti da kpōe ʒōiti bo kidaaleve vele niinei ma, bebei ʒaazu, Pōle zēʒeni ti ʒoba. E ʒeni liizu ga kaladopoiti, folo-o-folo é da ti ʒala Tilanuse ná-kala bosuve. ¹⁰ E yēni naa ʒeezu, eyesu é ʒe ga kona felegō, naa maavele ma nuiti kpein ti ʒeni zeini Azi yooi zu, Zuifuiti ta zii ʒiligiti, ti pe ti Maliʒii laawooi menini.

Seva ná-doun zunu lōfelaiti

¹¹ GALA ge ʒeni laavōo vaiti keezu ga Pōle maavele, niiti ti la ʒeni ʒeezu pōlōma. ¹² Eyesu ti da Pōle ná-maabale seʒeiti ba ná-seʒe maazu zēʒeiti peē seebe nuiti ma, ti da ʒede, zenvu ʒōiti ti da ʒula ti zu. ¹³ Zuifui tanigaa niiti ti ʒeni levetevesu ga ti da inegiti kpe nuiti su, ti suʒōʒōni ga ti da Maliʒii Yesu laaseigi wo naama nuiti ma, niiti zenvu ʒōiti ti ʒeni ti zu, ti da ʒe ma: «Nà wo levezu Yesu laaseigi zu, nii Pōle ná-fai laazeelizu!» ¹⁴ Zōiti ti ʒeni niima vaiti keezu, ti ʒeni ga Seva ná-doun zunu lōfelaiti, nii é ʒeni ga Zuifuiti ta-zalaʒa ʒula ʒundigii gila. ¹⁵ zenvu ʒōi ti woogaavoteni, é ʒe ti ma: «Gè Yesu ʒwēeni, gē kwēeni balaa zōi é ga Pōle, kele wōun, wa ga bēni?» ¹⁶ Gaamanō, zunui nii zenvu ʒōi ʒeni su, naa valani ti va, é vōni ti ma, é ti loʒa ʒezēʒezē, eyesu ti vela ga ti-maʒnakaiti, ti maawanaai. ¹⁷ E se pe ge naama vai ʒwēeni, Zuifuiti ta zii ʒiligiti niiti ti ʒeni nii wosu Efēze taazuve, dualuagi lōni ti pe su, naa ʒeni ga zaʒu Maliʒii Yesu laaseigi lēbiya zōlō. ¹⁸ Zōiti pe ti ʒidaaleveni, naati ma mōinmōin ti ʒeni vaazu, ti da lo zō ga ga nii pe ti keai. ¹⁹ Niiti pe ti molikula faiti keeni, naati ti vaani ga ta-zēvėiti, ti gala e se pe gaazu. Ti naama zōngōi ʒaaluni, é ʒe ga wali ʒae waavuulōlugō (50 000).

²⁰ Vele ʒana Maliʒii laawooi wo fai zu ʒeni wōlōzu la ga gaabaai, Maliʒii bōʒōi ná-zēbei zaʒui zu.

Uuutugi é leveni Efēze ta Pōle zēʒe vai ná

²¹ Naama vaiti kpegai ma, Pōle deveni ga é li Zeeluzalēme, é leve ga Maseedōine ta Akayi vele. E ʒeni ʒeezu ma: «Siēgi zu gē zeelizu la Zeeluzalēme, keeni balaa gē ʒaazula Wōlōme ma.» ²² E ná-kpōba nu felegō leveni Maseedōine, Timōtee ta Eelasete, tō bōʒōi é yēni de Azi yooi zu.

²³ Naama yeēʒeʒalai zu ʒa kpōe wolai leveni la, é lo kidaaleve vele niinei va. ²⁴ Zanu kpēte nui ta ʒeni ná, daaseigi ga Deemeetiliyuse, é ʒeni anzanu ʒalagi Aaleteemise ná-pelei maaniini koiti kpētezu ga wali ʒolegi, é ʒeni naavolo wola ʒaalēzu ba kōʒō gani naama ʒeeliʒi ʒe nuiti be. ²⁵ E naati gaalēni ba ta zōi niiti ti ʒeni ʒeeliʒi ʒilagi ʒeezu, é ʒe ti ma: «Wo pe wo kwēeni ga adagulanumai ʒa niima wotii nō zu, ²⁶ kele wa menisu ta wa petesu nii Pōle keezu, Efēze taazuve ta Azi yooi zu ná pe, é nu mōinmōin tatiga, é da ʒe ti ma, galagi

niiti pe nuiti ti kpeteai bɔɔɔ ve, naa tanɔpe ge la ga gala. ²⁷ Naama vai ɔa vaazu baafɔlazu ada-wotii ma, ɛ beɛɔfula anzanu ɔala golai Aaleteemise nά-peɛi va, naa vɔluma toɔa vala lebiya wolai ma, nii ɛ zea, teigi nuiti ti nɔkɔsu be Azi yooi zu ta eteai pe su.»

²⁸ Naama woiti menigai ma ti ve, ti wola yiiɔaawanani, ti da bain, ti da ɔe ma: «Efeze nuiti ta-ɔalagi Aaleteemise wɔɔɔve!» ²⁹ Taai zu nά pe ge ɔeni nɔ wuulee, ti pe ti liini vɔɔma ga kpize naama adave, nά ga maabɔ bosuve, ti li ga Pɔle zierɔɔɔ felegɔiti Maseedɔine nuiti Gaiyuse ta Alisetaake. ³⁰ Pɔle ɔeni pɔ ɛ bɔɔɔ le ga bebɛi, keɛ kaladopoiti ti la ɔeni keeni. ³¹ Azi nu wolaiti tanigaa vɔɔ, niiti ti ɔeni ga bɔɔlaiti, naati ti wooleveni ma, ti ɔe ma, ɛ mina li maabɔ bosuve. ³² Eɛ pe ge ɔeni bainsu ga velei ɛ pɔ la, tɔɔzei faa wuuleegi wola wɔɔɔni bebɛi zaama, nui bɔɔɔzu ti la vɔɔ ɔeni kwɛeni lee vaa zu ti ɔaalɛi ba. ³³ Nui tanigaa ti ma vai zuɔulani Alegezandele ma, nii Zuifuiti ti ɔeni daavilisu velelave. Alegezandele yee ɔeɛni ti ma bebɛ, ɛ ɔeni pɔ ga ɛ goozuɔula bo bebɛi ɔaazu. ³⁴ Keɛ ti kwɛegai ma ga toɔa ga Zuifui ta, ti pe ti ɔeni bainsu leɛ felegɔ laawu, ti da ɔe ma: «Efeze nuiti ta-ɔalagi Aaleteemise wɔɔɔve!»

³⁵ Gaabelagi zu, taa zɛve ɔe nui zooni ɛ bebɛi ɔaabɛ, ɛ ɔeni ti ma: «Efeze nuiti, be ɔa ɛ la kwɛɛ ga Efeze taai ɔa ga Aaleteemise wolai nά-peɛi makesuve, ta maaniinigi nii ɛ ɔulani geeɔɔɔɔgi zu, ɛ loo? ³⁶ Tei nu nɔpe ge la zooga zɛɔezu naa ɔa, wo maanɛve wo maagɛ kpɔ, wo mina kazemazu vaa nɔpe ke. ³⁷ Tɔɔzei wo va ga zunui niiti, tama ti la faa ɔologoloni gala peɛi ma, ti la woo ɔɔu woni ada-anzanu ɔalagi ma. ³⁸ Ni nui tanɔpe sɔ ka Deemeetiliyuse ve ta nά-ɔeɛliɔi ɔeɛɔɔɔɔti be, tukpɔɔaaleve voloiti ta nά, tukpɔɔaaleve nuiti ta nά, ti va ti ta-baazaɔai la. ³⁹ Keɛ ni faa ɔiligaa ta wo ɔisu, naati gaagɔ ɔula ba gaaleba ɔitei zu. ⁴⁰ Zaa vai nii tevegai, ni ade la daani ma, toɔa la ade unma, ti ade veelala, eɔe ada ɔe ga gaazulee vea, tɔɔzei gi woozuɔulasu nɔpe ge la nά, nii a ɔe ga kpɔgi nii ma ungi.» ⁴¹ Siɛgi zu ɛ beni la ga naama woiti bo, ɛ bebɛi ɔaagɔaleni ma.

20

Pɔle lii vai Toloase

¹ Siɛgi zu zɔngɔi beni la, Pɔle kaladopoiti tolini, ɛ ti leɛ. Naa vɔluma ɛ valini ti ma, ɛ peɛ zo, ɛ da li ga Maseedɔine veɛ. ² E naama yooi zu zieni, ɛ da tɛɛ mɔinmɔin bo ga kidaaleve nuiti. Naa vɔluma ɛ liini Geɛki yooi zu, ³ ɛ yɛni minά alu savagɔ laawu. E ɔeveɛ beɛni niina ga ɛ le batɔi zu, ɛ li Siili, eyɛsu ɛ faa ɔwɛɛsu ga Zuifuiti ti yaavai ɔilive ma. Naa maaveɛ ma, ɛ deveni ga ɛ ɔale ma Maseedɔine veɛ. ⁴ Siɛɔɔɔɔti daaseigiti kaa: Beeɛ nui Piiluse nά-doun zunui Sopateɛ, Tesalɔnike nu felegɔi Alisetaake ta Sekɔnduse, naa veɛ Delebe nui Gaiyuse va, ta Timɔtee, naa vɔluma Azi nuiti Tisike ta Tolofime. ⁵ Naati ti toni da gi luɔɔ, ti li ti da gi bɔun Toloase. ⁶ Gɔnɔi, siɛgi zu bului nii leve la su naama veti voloiti ti beni la, gi leɛni batɔi zu Filipe taazuve, gi ke ga folo lɔɔluɔ ziei ɔa, gi li gi ti ɔa Toloase, gi ke minά ga dɔɔɔ ɔila.

Etikuse wuzeɔe vai, ɛ ɔula saai ya Toloase

⁷ Dɔɔɔɔi ma volo mɔungi, gi ɔaalɛa ɔeni de ba ga gi bului ɔaagɔwe bɔɔɔ va. Tei Pɔle maanɛni ga ɛ li poluma zobui, ɛ ɔeni bɔɛzu gaalebai zu nuiti pɔ, ɛ nά-kpɔɛi zuɔoozani, eyɛsu kua zaamai zeeli. ⁸ Lanboi wola mɔinni geezu veɛi wu, ve gi ɔeni nά gaalebai zu. ⁹ Zunu lɔungoi ta ɔeni zeini feneteɛi laave, daaseigi ga Etikuse, tei Pɔle ɔeni nά-kpɔɛi wola zuɔoozazu, niimenii leveni la ga gola, ɛ ɔula geezu veɛi zavasiei zu, ɛ loo zoi ma. Ti buzeɔeni, keɛ ɛ zaani niina. ¹⁰ Keɛ siɛgi zu Pɔle vileni da, ɛ maaveɛni zunu lɔungoi ma, ɛ seɔe ɛ da yeezu,

é gfe ti ma: «À mina yiizoolε, toga vulua!» ¹¹ Pøle læai ma volu geezu vεlei wu, é bului galegaleni, é daamii wo. Naa voluma, é yeni kpøezugulai ga eyesu wozai sege ma, é zεba é dα li. ¹² Ti vaani ga zunu loungoi, é vulua, naa gfeni ga εε pe iηødoo va.

Pøle lii vai Mile

¹³ Goun, gi toni da Pøle lufo batoi zu, gi li Asøse, miná ga maaneni ga gi Pøle zege ná, egevelei tø bøfoi é deveni la, mazøbo keni a la leve ga sie køfoa velei. ¹⁴ Seeliai ma gi ma Asøse, gi sefeni batoi zu, gi li Mitilene. ¹⁵ Gi zege miná, gi ye kpolodei ga poluma zobui, gi zeeli Siyo. Naa volu voloi, gi zeeli Samøse, naa voluma voloi gi lefa zeeli Mile. ¹⁶ Pøle deveni ga é leve Efeze goba, naa ga a ke é mina bøfo ma volo li Azi yooi zu, tøzei é gfeni zuvilezu ga é li Zeeluzaleme, ni a la zoo gεezu ná Pantekote voloi.

Pøle ná-falima wooiti Efeze lotufoiti ma

¹⁷ Kele Pøle yeni Mile, é keela leve Egilisi lotufoiti tufo Efeze ga ti va. ¹⁸ Siegi zu naati ti vaani la pø be, é gfeni ti ma: «Yeegegalai kpein ge kea wo va, wa bøfoi wo kwεeni velei gè gfa ziezu la, é løzei folo moungi ma, yee gè vileni la Azi yooi ma. ¹⁹ Gè botii gεεve Maligii ve bøfo maayeei zu naa veε gøbi ta kpøbiti ba, niiti ti gfeni zeizu mà Zuifuiti ta-yaavaiti maavele ma. ²⁰ Wo kwεeni balaa ga gè la faa nøpe døofuni wo va, kele gè naa pe daazeelini wo ma, ta gè wo gala kelei zu, ta wa-veleiti bu ga nii kpein soloogai wo ma. ²¹ Gè gfeni Zuifuiti ta zii giligiti tolisu yeenøpe ga ti ti zie velei maavalibo, é vile GALA ba, ta ti gidaaleve ade-Maligii Yesu Kilista ma.

²² Niima ziegi zu ná ga gè liizu Zeeluzaleme, Zenvu Nadegai ga é gfe, keni gè li. Noun, gè la kwεeni nii é kpøunsu ná. ²³ Kele taai kpein gè levesu su, Zenvu Nadegai ga dεezu ga ze, é bo mà ga kasoi ta maanøfoiti ta kpøunsu. ²⁴ Kele noun zenvui la gàazu ga ani nøpe, gè la petesu ga sabelama ani nøpe, nii mà yiizoolai ma, naa ga ga gè kpizei gaaβela ta botii, nii gè søløogai Maligii Yesu ya, nii é ga gè GALA ná-zaalai ma Woo Niine Uagøi laazeeli.

²⁵ Gè kwεeni niina ga wøi kpein gè gfa levesu wo zaama, ga GALA ná-masadaï ma wooi laazeelia wo ma, wo tanøpe ge la mø nòun petega. ²⁶ Naa ga é ba, ná bosu wo ma za ga: Wo tanøpe ma jamai ma gto la bà. ²⁷ Tøzei gè la GALA ziima vai tanøpe døofuni wo va, gè ti pe dεεve ga woye. ²⁸ Naa ga é ba, à make bøfo ma, ta GALA ná-baala kpulugi pe ma, nii Zenvu Nadegai wo zedai unda ga wo make. A gaaβa GALA ná-Egilisii ma, nii é geyaaï ga tø bøfoi ná-Doun zunui ma jamai. ²⁹ Gè kwεeni ga siegi zu gè liizu la, zuluβu vileiti ta lø wo zaama, ti la GALA ná-baala kpulugi maawøingfa. ³⁰ Wa bøfoi wo zaama, nui tanigaa ta wuzegezu, ti dα zεε bøeiti bo, nii a ke ti kaladopoiti tati ga ti vø pelei. ³¹ A wele bøfo ma mu, wo gize su ga kona savagø laawu, gè la bøløni folo veε kpidi va ga wo gilagilagi pe tenega yeeta vøbo ga gøbi.

³² Niizu, ná wo veezu GALA ta ná-zaalai ma wooi ya. Zobogi ga GALA be ga é wo wøbo kidaalevei zu, ta é tuyai loo wo ve, nii é makegai nu nadegaiti pe be. ³³ Gàazu la gulanu nu nøpe ná-wali βa zanu, βa nu ná-segea va. ³⁴ A wele zèeiti ba, wa bøfoi wo kwεeni ga niiti ka ti màavaiti gaafulaaï ba, ta zøiti balaa ti gfa pølu. ³⁵ Gè dεεve ga woye kevelei pe su ga vele gana wo maanai wo botii gfe la, nii wo bøsu da zebesulala nuiti ba, wo gize balaa Maligii bøfoi wooi zu, nii é boni ga: «Undaanεε gfa faanεε gfe nui ve, é leve naa va, nii é søløosu.» »

³⁶ Siegi zu é beni la ga naama wooiti bo, é vileni niibiifa ga ti GALA fali vøoma. ³⁷ Ti pe ti veleveleni Pøle gøbu, ti dα wola wøbo, ti dα nεεne. ³⁸ Pøle wooi é boni ti ma ga: «Wo la mø gàazuve vetega,» naa ga é ti wola yiizooleni. Ti liini ti pu ga pele batoi vø be.

21

Pole le vai Zeeluzalame

¹ Gi zegeai ma ti goba, gi leeni batoi zu, gi sakpa Kose, naa voluma voloi gi zeeli Lode, gi zege miná gi li Patala. ² Tei gi batoi ta jaani miná, é da kpolodei maaleve ga Fenisi vele, gi leeni su, gi da li. ³ Gi zeelii ma Sipele gobave, gi zeni ga govezu vele, gi li ga Siili vele. Gi loni Tiil, tazei miná ga batoi maaneni ga é laayei ná ná-kasai wu. ⁴ Gi kaladopoiti kaani miná, gi yeni ti goba doogó gila daawu. Zenvu Nadegai puuni naati ziima ga ti Pole lené ga é mina le Zeeluzalame. ⁵ Kéle naama voloiti tevegai ma, gi pele zoni, ti pe ti gi vuuni ga pele, ta ti-anzaiti é veé ti-lointi ba, eyesu gi gula taai va, gi vileni niibiga kpolodei laave ga gi GALA fali. ⁶ Naa voluma, gi valini bogó ma ga tiye, goun gi le batoi zu, tiya ma, ti gale ma ta-laazu.

⁷ Gi kpolode ga ziei gaabelani ga gi zege Tiil gi li Petoleemayise, gi laali kidaaleve nuiti ma miná, gi folo gila ke ti va. ⁸ Gi zege ná poluma voloi, gi zeelini Seezalee. Gi leeni woo niine vago laazeeli nui Filipe ná-pelei wu, é geni ga nu lfelaiti gila, niiti zeelobai woni ga tiye. Gi yeni ná-pelei wu. ⁹ Anza lopo naanigo geni zea, ti la de zunu vaa gwéé, naati ti geni GALA gooi wosu.

¹⁰ Tei gi ku geni ná fele, GALA goo wo nui ta zegeni Zudee yooi zu, é yei, daaseigi ga Agabuse. ¹¹ E vaani gi vo be, é Pole ná-saamaqiligi zege, é dogóiti ta zeeiti sugili, é ge ma: «Zenvu Nadegai ge: «Zunui nii nono ga saamaqiligi nii, vele ga Zuifuiti ti vaazu gilizu la Zeeluzalame, ti fe zii qiligiti zea.» » ¹² Gi naama wooi menigai ma ga taai naa zu nuiti, gi Pole maaneneni ga é mina le Zeeluzalame. ¹³ Kéle Pole gi woogaavoteni, é ge ma: «Lee gana wo keezu, wo da wolo, wo da zii dogologo? Nun, kévele beteve gili vai no laade, kéle gé za balaa Zeeluzalame Maligii Yesu laaseigi ve.» ¹⁴ Tei gi la geni zoosu gi va ná-kisiei lati, gi la mo geni daani kpaangbali, gi geni ma no: «Maligii yiimai zoo, é ge!»

¹⁵ Naama voloiti tevegai ma, gi gá-gévele beteni, gi le Zeeluzalame. ¹⁶ Kaladopoi tanigaa ti zegeni Seezalee, ti vile gi volu, ti li ti gi laazuveé Sipele nui ta ná-pelei wu, daaseigi ga Menason, zunui naa geni ga kidaaleve nu voloma.

Pole ta Zake ti gomi fai

¹⁷ Siegi zu gi zeelini la Zeeluzalame, kidaaleve nuiti ti gi laagomini ga koozunéi. ¹⁸ Poluma voloi, Pole veeni gi va, gi li Zake vo be, totugóiti gaalea geni de ba balaa ná. ¹⁹ Pole ti luwoni, naa voluma é tazei ga naa zudulaa ti ma ga gilagila, nii GALA ge kai zii qiligiti saama ga ná-botii maavele. ²⁰ Ti begai ma ga goomeni, ti lebiyai veeni GALA be. Naa voluma, ti geni ma: «Kéloun, é petega, nu waa mainmain ge gidaalevea Zuifuiti saama, ti pe ti zebzegeve togi zo fai zu ga gola. ²¹ Tama ti menige ga Zuifuiti niiti ti zii qiligiti saama, da naati pe kalasu ga ti beteve Moize ná-togiti ba, da géezu ti ma ti mina mo ti-lointi tati pelevolu, naa voluma ti mina mo vokogó faa volomaiti ma. ²² Toja ge gale mu? Tazei zege ma nape ge la ba, ta vaazu menisu ga é vaave. ²³ Naa ga é ba, nii gi bosu é ma, naa ge. Zunu naanigo ga gi zaama, niiti ti minazege kai, ²⁴ ti zege wo bogó nade vama wa tiye, é ti-maavaiti pe sege ga gaso, naa ga a ke ti tzungiti kpuye. Naazu ese pe ka kwéé ga zéi ga ti bogai ti ma da-vaa zu, kéle da balaagi da ga to so nui ta. ²⁵ Nii é ga zii qiligiti tonoi, niiti ti gidaaleveai, gi sevei levege ti ma ga ti mina da ga suaiti mi, niiti ti gulaai ga zalaqai kooqo ganigiti be, ta namai, naa veé suaiti ba ti ma nama la vuuni, ti bogó maaje balaa ga kologologi.» ²⁶ Poluma voloi Pole zunui naati segeni, ti bogó nade ta naati, naa voluma ti le GALA sei vele wu. E kui le ga tiye voloi ta-nade fai gaabelazu la, yeei zalaqai maanai la, é gula ti qilagilagi ve.

Pole zo fai GALA sei vεlei wu

²⁷ Folo lɔfelasiei gaaɓelazuve gɛai ma zeelizu, Azi yooi zu Zuifuiti ti Pole gɛai ma GALA sei vεlei wu, ti bebei pe buzegeni daalɔgɔma, ti so, ²⁸ ti da kpeei loo, ti da gɛ ma: «Izelayele nuiti, à bɔ gi va! Wεle, zunui nii gɛ é εse pe kalasu adave pe Izelayele nuɓuseiti daalɔgɔma, ta Moize ná-tɔgi ta GALA sei vεlei laalɔgɔma, é lea ga vɔlɔ zii gɛligiti GALA sei vεlei wu, ti ada ɲadegai nii gɔzɔa!» ²⁹ Ti gɛni naa wosu, tɔzei mɔunpa ti Efεze nui Tolofime gɛani Pole volu taazuve, ti gɛni kaazu ga tεεve ga naa GALA sei vεlei wu. ³⁰ Taazuve naa pe ge gɛni gaama wuulee, nuɓuseiti ti da gɛula adeti pe ga kpize, ti da va, ti Pole zoni, ti kula GALA sei vεlei wu, ti kpogiti daagɛlu gaamanɔ. ³¹ Ti gɛni gεεzu, ti Pole va, eyesu ma wooi zeeli Wɔlɔme salaɓusu bulugiti unda gɔɔgɛluɓai ma ga Zeeluzalɛme taazuve gɛ wuulee. ³² Gaamago nɔ, é salaɓusuiti ta ta-gɛndiɔiti segeni, ti li bebei vɔ pelei ga kpize. Ti kɔɔgɛluɓai gɛai ma ta salaɓusuiti, ti beni Pole loɔa vai va. ³³ Kɔɔgɛluɓai maabugani Pole va, é so, é devei ve ga ti gili ga yɔlɔgɔ felegɔ. Naa voluma, é ti gɛazaɔani ga toɔa ga bε, ta leeni gɛ é keai. ³⁴ Kele bebei zaama εse pe ge gɛni nɔnɔ wosu, ti da bain, ti woo la liini ga faa gɛla. Tei kɔɔgɛluɓai la gɛni faa nɔpe gaɔaazu naama vaa zupui zaama, é devei veeni ga ti lii la kɔɔlaɔai zu. ³⁵ Siegi zu Pole gɛni la nu leεzuve, keni salaɓusuiti ti segeni, tɔzei bebei ná-ziigɛlai va, ³⁶ mazɔlɔ bebei gɛni polu, ti da bain, ti da gɛ ma: «À paa!»

Pole bɔe vai bebei vɔ

³⁷ Siegi zu ti gɛni Pole leεzu la kɔɔlaɔai zu, é kɔɔgɛluɓai gɛazaɔani, é gɛ ma: «Da ke gɛ bɔe è vɔ baa?» Naa gɛ ma: «È Geleke wooi gɛwεε mu baa? ³⁸ Da lei è va gɛ mu ga Ezipete nui naa, nii é vɔutugi leveai feya, é li ga nu vaa nu waanaanigo (4 000) tevebai zu?» ³⁹ Pole gɛ ma: «Ba-o, nɔun, nà ga Zuifu gɛteɔite, sɔlɔge Taalese, Silisi yooi zu, nà ga sɔbelama laa wolai naa zu nu. Nà è maanεnεzu, va bu, gɛ bɔe nuɓuseiti pɔ.» ⁴⁰ Tei kɔɔgɛluɓai vaani bu, Pole yeni loni nu leεzuve, é yee gɛ bεbe nuɓuseiti ma ga ti maagɛ kpɔ. Naa leini tɔntɔn, Pole tɔzei ga bɔea ti vɔ Alame wooi zu, é gɛ ti ma:

22

¹ «Kèeni ta kèeleaiti, à woilo nii ma gè bosu ga nà-goozɔgɛlagi.» ² Naa mɔta leini volu tɔntɔn, siegi zu ti menini la ga Pole gɛ bɔezu ti vɔ Alame wooi zu. Pole gɛni ti ma: ³ «Nɔun, nà ga Zuifui ta, sɔlɔge Taalese, Silisi yooi zu, kele gɛ kulasui woge taa wolai nii zu, gɛ kalagi zɔlɔ Gamaliyele yeezu, nii a ke gɛ vile gi-memewolani ta-lɔgi gɛwεεgai volu ga gɛteɔite. Sɛbezegeni gola GALA ná-fai zu, egεvelei wo la za. ⁴ Gè kidaaleve vele niinei nii ma nuiti wɔnzegε eyesu saai da zeeli tanigaa ma, gɛ zunuiti ta anzanuiti gili, gɛ da ti vili kasoi gɛ. ⁵ Zalaɔa gɛula gɛndiɔi wolai ta totugɛiti pe ta zoo gεεzu ga nà-zeele. Gè falima zεveiti sɔlɔni vɔlɔ ti ya, ga é ve ade-gεεlɔinti Zuifuiti zea, siegi zu gɛ gɛni liizu la Damase ga gè naama gɛdaaleve nuiti gili, gɛ va ga tiye Zeeluzalɛme, nii a ke gɛ faa ze ti ma.

⁶ Tei gè gɛni pelei ma, màabugazuve Damase va, folo gaalɔgai ma ziegi zu, gaamago wozakala golai ta gɛulani geegɔlɔgi zu, é da volo màagɛoolii zu.» ⁷ Gè looni zooi ma, gɛ wooi ta menini, é da gɛ ma: «Sɔle, Sɔle, lee vaa zu é wɔnzegεezu?» ⁸ Gè gɛni ma: «Bε gɛ ga de, Màliɔii?» E gɛ ma: «Nà gɛ gè ga Nazalɛte nui Yesu, nii é wɔnzegεezu.» ⁹ Siegɛgɛiti ti wozakalagɛ gɛani, kele ti la gɛni naama nui woomenisu, nii é gɛni bɔezu pɔ. ¹⁰ Gè gɛni ma: «Màliɔii, lee gɛ nà ke?» Màliɔii gɛ ma: «Wuzegεe, è li Damase, ta naa pe bo è ma, nii maanɛai ga è ke.» ¹¹ Tei wozakalagɛ naa ma voloi gɛazugɛleni, siegɛgɛiti ti sɔni zèei va, ti li ga ze Damase.

¹² Zunui ta ɣɛni miná, daaseigi ga Ananiase. GALA gaazuluaba nu ɣɛni de, é ɣoloni GALA ná-tɔgi ve. Zuifuiti kpein ti Damase ti ɣɛni tɔɣɔ vagɔi wosu. ¹³ E vaani, é ɣɛ mà: «Kɛɛloun Sɔle, wozaɣa volu!» Gaamago nɔ, gáazuve zɛɣeni ma, gè wɛɛ ba. ¹⁴ E ɣɛni mà: «Ade-mɛmɛwolani ta-ƆALAGI yeeloge è va kaite ma yeelugɔ ga è ziimai ɣwɛɛ, è Telebo Nui vetɛ, ta è daawooiti mɛni. ¹⁵ Da ɣɛɛzu ga ná-zeelei nubuseiti pɛ gaazu, é vile naama vai va, nii è kaai ta è mɛnigai. ¹⁶ Lee vaa zu mu è nekɛsu? Wuzɛɣe, è batize, da-ɣotoiti ti gba è va, è bɔɣɔ ɣaliva Maliɣii ma.»

¹⁷ Naa voluma, siɛgi zu gè vaani la volu Zeeluzalɛme, yeeta gè ɣɛni GALA falizu GALA sei vɛɛi wu sùɣili. ¹⁸ Gè wɛɛni, gè Maliɣii ɣa, é da ɣɛ mà: «Suvile, è ɣula Zeeluzalɛme va, tɔzei nubusei niiti ti zeini ná, ti la woiloga pɛ da-zeele wooi ma, é vile nɔn ba.» ¹⁹ Gè goɔɣaavoteni, gè ɣɛ ma: «Maliɣii, ti pɛ ti suɣwɛɛni ga gè ɣɛa liizu GALA dɛbi vɛɛiti bu, gè da naama nuiti pili kasoi ɣa, ta gè da ti loɣa, niiti ti ɣidaaleveai è ma. ²⁰ Anɛɛ balaa siɛgi zu ti ɣɛni da-zeelei Etiyeni vaazu la, nà bɔɣɔi gè ɣɛni ná, gè vaani bu, nà ɣa gè ɣɛni makɛsu ma nu vaa nuiti ta-zɛɣeiti ba.» ²¹ Naazu Maliɣii ɣɛni mà: «Li, nà è levesu ɣoozama poun zii ɣiligiti pɔ bɛ.» »

Pɔle vili fai kasoi ɣa

²² Ti woiloni goo ma, eyɛsu é naama wooi wo. Kɛɛ naa voluma ti woɔɣulani, ti ɣɛ ma: «À nii ɣɛɣala nui vaa! Maa la nɛɛni ga wo va zɛ vulua!» ²³ Ti ɣɛni kpeei loozu, ti da ta-zɛɣeiti pili ya, ti da fufiligi wuzɛɣe geezuve. ²⁴ Kɔɔɣulubai devei veeni ga ti lɛ ga Pɔle kɔɔlaɣai zu, ti gaazaɣa ga kpakɔi, nii a kɛ ti kwɛɛ lee vaa zu nuiti ti bainsu ɣani tɔun daalɔɣɔma. ²⁵ Tɛi ti ɣɛni gilizu ga ti va doɣa, Pɔle salavusu ɣundigii ɣaazaɣani, é ɣɛ ma: «Zobo feeve wo ya ga Wɔlɔme nu loɣa, nii ná-tukpɔi ɣaa la de vɔɔ leveni?» ²⁶ Salavusu ɣundigii naa mɛnigai ma, é liini é ɣɛ kɔɔɣulubai ma: «Lee ɣa è vaazu kɛɛzu? Zunui nii ɣa ga Wɔlɔme nu.» ²⁷ Kɔɔɣulubai vaani, é ɣɛ Pɔle ma: «Bo mà, da ga Wɔlɔme nu ɣiteɣite?» Pɔle ɣɛ ma: «Ungo.» ²⁸ Kɔɔɣulubai ɣɛ ma: «Wali wola ɣa nɔn gè kula, gè va ɣɛ ga Wɔlɔme nu.» Pɔle ɣɛ ma: «Nɔn, sɔɔɔɔɔ su.» ²⁹ Zoiti ti ɣɛni gaazaɣasu ga kpakɔi, naati ti beni ba. Kɔɔɣulubai wola luani, é kwɛɛgai ma ga Pɔle ɣa ga Wɔlɔme nu, tama é naa ɣiliai ga yɔɔɔɔɔiti.

Pɔle ɣɛni tukpɔɣaaleve nuiti kakala

³⁰ Poluma zobui, tɛi kɔɔɣulubai ɣɛni pɔ ga é naama vai ɣwɛɛ ɣiteɣite, nii Zuifuiti ti Pɔle veelalazu su, é fiɛni, é devei ve ga zalaɣa ɣula ɣundigiiiti ta tukpɔɣaaleve nu wolaiti pɛ ti ɣaale ba. Naa voluma é devei veeni ga ti yei ga Pɔle, é naa vilɛni ti zaama.

23

¹ Pɔle wɛɛni tukpɔɣaaleve nu wolaiti pɛ ba, é ɣɛ ti ma: «Kɛɛleaiti, siɛve GALA gaazu ga kisie vagɔi eyɛsu za voloi.» ² Kɛɛ zalaɣa ɣula ɣundigii wolai Ananiase devei veeni naama nuiti zea, niiti ti ɣɛni Pɔle ɣoba, ga ti naa loɣa daave. ³ Naama ziegɛ zu Pɔle ɣɛni ma: «GALA ka è loɣa, sigi kolegi! Da zeini ga è ná-tukpɔi ɣaaleve ga tɔgi, è zɛba è da devei ve tɔgi laalɔɣɔma ga ti dɔɣa!» ⁴ Zoiti ti ɣɛni ná, naati ti ɣɛni Pɔle ma: «Da GALA ná-zalaɣa ɣula ɣundigii wolai voomusu!» ⁵ Pɔle ɣɛni ti ma: «Kɛɛleaiti, gè la ɣɛa kwɛɛ ga zalaɣa ɣula ɣundigii wolai ve, tɔzei seveve GALA sevei zu ga: «Mina woo ɲou wo da-nubuseiti ta-ɣundigii ma.» »

⁶ Tɛi Pɔle kwɛɛni ga kpɔgi ɣilazuve ɣa ga Saduseyɛinti, gilazuve ɣɛ ga Falizɛinti, é woɔɣulani tukpɔɣaaleve nu wolaiti saama, é ɣɛ ma: «Kɛɛleaiti, nà ga Falizɛn, Falizɛin ta ná-doun zunu ɣa ga ze, kitogi é zɛa ɣoveiti buzeɣe

vai zu saai ya, naa maavele ɔa za tũkpɔɔaalevezu la.» ⁷ E naama wooi wogai ma, maagaali lɔni Falizieiinti ta Saduseyeinti zɔɔɔzu, bebɛi ɔaagwɛɛni su fele. ⁸ Tɔɔzei Saduseyeinti ti ɔeni bosu ga gɔvɛiti ti la wuzegɛa saai ya, geezuɔeela la nɔ, ta zɛnvu la nɔ, Falizieiinti ma ti laave naama vaiti pɛ da. ⁹ Kpɔɛ wolai leveni, Falizieiinti pɔ pele tɔ kalamɔin tanigaa ti wuzegɛni, ti maagaali vili su, ti ɔɛ ma: «Gi la zunui nii zɔ ɔɔu nɔpɛ kaazu. Bɛ ɔa ɛ kwɛɛ ni zɛnvui ta ɔa kpɔɛai pɔ, ba geezuɔeelai ta ɔa kpɔɛai pɔ?» ¹⁰ Kpɔɛi zuwɔɔlɔni, kɔɔɔfulubai ɔeni luazu ga nuiti ti mina Pɔle vaa, ɛ devei veeni salavusu bulu gila zea ga ti yei ti Pɔle ɔula ti zaama, ti lɛɛ la kɔɔlaɔai zu.

¹¹ Naama yee bidii, Maligii ɔulani kelɛma Pɔle vɛ, ɛ ɔɛ ma: «Zɛbɛzɛɔɛ, ɛ ɔɛa ga nɔ-zeelei Zeeluzalɛme, kɛni balaa ɛ ɔɛ ga nɔ-zeelei Wɔlɔme taazu vɛ.»

Zuifuiti ta-yaavai Pɔle laalɔɔma

¹² Poluma voloi sobuzobu wolai, Zuifuiti tanigaa ti yaavai ɔilini, ti ɔona ga tanɔpɛ ge mina daami wo ba kpɔɔle, kɛni ta Pɔle vaana pɛ. ¹³ Zɔiti ti naama yaavai bɛɛni, ti mɔinni nu vuunaanigɔ (40) ma. ¹⁴ Ti liini zalaɔa ɔula ɔundigiiiti pɔ bɛ ta totuɔɔiti, ti ɔɛ ti ma: «Gi minazegɛvɛ, gi ɔona ga gi la ani nɔpɛ pokɔɔɔga, ni gi la dɛ Pɔle vaani. ¹⁵ Wa balaa mu, ɔ zoloo faa ɔila ma wa tukpɔɔaaleve nu wolaiti, wo bɔɛ kɔɔɔfulubai vɔ, ga ɛ va ga Pɔle wo vɔ, eɔɛ wa ɔɛ nɔ-fai wuu vɛɛsu ga pagɔ. Gɔun, gi ɔɛvele bɛɛvɛ naama zie su ga ɛ va ɔɛ ɛ zeeli, gi paa.»

¹⁶ Kelɛ Pɔle daabei yaavai naa zuɔwɛɛni, ɛ liini kɔɔlaɔai zu, ɛ suɔula Pɔle ma. ¹⁷ Pɔle salavusu ɔundigii gila tolini, ɛ ɔɛ ma: «Li ga zunu loungoi nii kɔɔɔfulubai vɔ bɛ, faa ɔa kisu ga ɛ bo naa ma.» ¹⁸ Salavusu ɔundigii naa liini ga zunu loungoi kɔɔɔfulubai vɔ bɛ, ɛ ɔɛ ma: «Kasɔɔa nui Pɔle ɔɛ gɛ va ga zunu loungoi nii ɛ vɔ, faa ɔa kisu ga ɛ bo ɛ ma.» ¹⁹ Kɔɔɔfulubai zunu loungoi zoni zeei va, ɛ lii la, ti maagalesa ge leve, ɛ ɔɛ ma: «Lee ɔa ɛ pɔ ga ɛ bo mɔ?» ²⁰ Naa goodaavoteni, ɛ ɔɛ ma: «Zuifuiti ti zoloogɛ ma ga ti va ɛ vɔ bɛ ga ɛ Pɔle leve tukpɔɔaaleve nu wolaiti pɔ lina, eɔɛ ta ɔɛ nɔ-fai wuu vɛɛsu ga pagɔ. ²¹ Kelɛ mina woilo ti-woo ma, tɔɔzei tanigaa ta ti zaama ta mɔin nu vuunaanigɔ (40) ma, niiti ti minazegɛai, ti ɔona ga ti la daami woga ba kpɔɔle, ni ti la dɛ Pɔle vaani, ti ɔɛvele bɛɛvɛ na, da nɔ ɔa niina, ti ɛ bɔunsu ga ɛ va bu.» ²² Kɔɔɔfulubai beni zunu loungoi va, ɛ li, kelɛ ɛ naa laa maabakpani, ɛ ɔɛ ma: «Mina bo nu nɔpɛ ma ga ɛ vaave ɛ niima vai wo mɔ.»

Ti Pɔle leve fai masagi Felikise ma

²³ Naa vɔluma, kɔɔɔfulubai nɔ-salavusu ɔundigii felegɔ lolini, ɛ ɔɛ ti ma: «À salavusu unfelegɔ (200) ɔɛvele bɛɛɛ, ta soo bize zalavusu vuulɔfela (70), naa vɛɛ kpɛɛn vili nu unfelegɔ (200) va, za bidii nɔ lɛlɛi laavuusiɛi ma, wo li Seezalee. ²⁴ Kɛni balaa wo sooiti faagɛ Pɔle vɛ, naa ɔa a kɛ ɛ zeeli zou zɛvɛ ɔundigii Felikise ma ga pagɔ.»

²⁵ Nɔ-sɛvɛi zu wooi ɔaa, nii ɛ kɛni: ²⁶ «Kelode Lisiyase ɔa ɛ nɔ-tuɔɔ gooi laazeelizu nɔ-nu vago wolai zou zɛvɛ ɔundigii Felikise ma. ²⁷ Zuifuiti ti zunui tɛi soni, nii gɛ tevesu ɛ ma, ti ɔɛnina paazu, eyɛsu gɛ zoloo nɔ ma, ga salavusui bulugiti ti kula ti ya, gɛ kwɛɛgai ma ga toɔa ga Wɔlɔme nu. ²⁸ Tɛi gɛ ɔɛni pɔ ga gɛ so ungi ɔwɛɛ, gɛ liini la ta-lukpɔɔaaleve nu wolaiti kakala. ²⁹ Gɛ pɛɛni ga ta peelalazu, ɛ vɛlɛ ta-lɔgi ma vaiti ba, kelɛ ɛ ɔula naa volu, ɛ la faa ɔili koloɔoloni, nii nu a paa su, ba nu a gili ma vaa zu. ³⁰ Kelɛ nui ta gɔi vɛa ga yaavai ɔilivɛ ma ga ti paa. Naa ɔa ɛ kɛa, gɛ la nɔ maaɔunsu, gɛ tevɛga ɛ ma, gɛ maalɔɔ nuiti deve ga ti va ɛ vɔ bɛ, ti baazaɔa nɔ.»

³¹ Tɛi salavusuiti ti naama levei zɔɔɔni, ti Pɔle zɛɔeni ga kpidi, eyɛsu ti zeeli Antipatili. ³² Poluma zobui, ti ɔaleni ma kɔɔlaɔai zu, ti zɛ soo bize zalavusuiti

zea, ti li ta naati. ³³ Ti zeelii ma Seezalee, naati ti sevei veeni zou zεve gundigii ya, ti Pøle lee la. ³⁴ Siεgi zu é beni la ga sevei gala, é Pøle gaaazaḡani naa zεgezuve ma. Tei é kwεeni ga naa zεgeve Silisi ḡovii ma, ³⁵ é ḡeni naa ma: «Nà è woomeni, siεgi zu è maaloo nuiti ti vaazu la.» E devei veeni ga ti make naa va Eløde ná-masa pelei wu.

24

Pøle maaloo vai zou zεve gundigii Felikise ma

¹ Folo loolugoo volu ma, zalaḡa ḡula gundigii wolai Ananiase, ta totuḡoiti, naa vee laavaawo gila ba daaseigi ga Teeletule, ti yeini Seezalee. Ti zeelini zou zεve gundigii Felikise vo be, ti baazaḡa ma ga Pøle laalooḡo. ² Ti naa lolini, Teeletule ná-kpøezuḡulai loozeini ḡani: «Ee, ḡá-nu vaḡoi Felikise, è zaala ḡa gi ziilei daazeelii zu la, ta falibo paḡoi niiti ti zooi zu, gi naati solooḡa ga da-ḡima wotii maavele. ³ La da ga yeeḡeḡalari pe su, ta ade pe gi da-vaa boḡoi wuuḡwee. ⁴ Kee gi la po ga gi è lebi zeini ada ḡilagi, naa ḡa é ba, soma da-nu vaḡolai zu, è woilo gi-woo ma yeeḡeḡala buḡako laawu. ⁵ Gi kaave ga zunui nii ḡa ga debulusa nu wola nuḡuseiti saama, toḡa kpøei loozu Zuifuiti pe zḡḡozu eteai zu ná pe, toḡa é ga Nazaløte ḡalabo nuiti ta-lotuḡoi. ⁶ E gaaabaani volo ga é GALA sei velei ḡozo, tama gi so. [Gi ḡeni po ga gi ná-tukpøi ḡaaleve, eḡevelei ḡá-løgi la. ⁷ Kee loozuḡulubai Lisiyase vaani ga maabaai, é kula gi ya, ⁸ é devei ve ga gi va, gi ḡá-baazaḡai la è vo be.] Da boḡoi gaazaḡa, è naama vaiti kwεe niiti gi ti-ma baazaḡai wosu è ma ga daalooḡo.» ⁹ Zuifuiti ti vaani bu, ti ḡe ma zekana niima vaiti ti la.

Pøle ná-goozuḡulagi

¹⁰ Zou zεve gundigii yeeteni Pøle ma ga é boe, Pøle kpøei zεḡeni, é ḡe ma: «Gè kwεeni ga kaite da ḡa è tukpøḡaalevezu ḡá-yooi zu, naa maavele ma ná vaazu ná-goozuḡulagi wosu è ma ladalari pe su. ¹¹ Da boḡoi da zoo è poluḡula ga é la de leveni folo puugoo maazu felegoo (12) va, gè leeni Zeeluzaløme GALA debi vai ma. ¹² Nu la kàani GALA sei velei wu, ba GALA debi veleititi bu, ba taazuve gi va da maaḡaali ḡe ga nu, gè va nuḡuseiti buzeḡe kpøeve vaa ma. ¹³ Niima nuiti ti la zooga ti va gaama ḡila kpalaa de naama vaiti su, niiti ti maaloozu ti zu. ¹⁴ Nii gè kwεeni naa ḡa ga, ná gi-memewolani ta-ḡALAGI lebizu ga kidaaleve vele niinei, nii ti ḡeezu ma, gaagwe velei. Nøun, daave naa pe da, nii sevei tḡgi zu ta GALA goo wo nuiti ta-zεveiti su. ¹⁵ Kitogi ḡa zèa, é lo GALA ba, naama ḡitogi ḡa balaa ga tønø, ga ḡoveiti ta wuzεḡe saai ya, telebo nuiti ta telebotala nuiti. ¹⁶ Naa ḡa é ba, ná gaaabaazu kele yeenøpe ga peelalazu nøpe ge mina ḡe bà ná-kisiei zu, GALA ta nuiti gaazu.

¹⁷ Naa volu kona moimøin tevegai ma, paave ga gè faaboḡoi ḡe ná-zou zu nuiti be, ta gè zalaḡa ḡula, gè fe GALA be. ¹⁸ Názu ḡa ti kàani la GALA sei velei ma ḡoizuve, kpegai ma ga ná-ḡade fai pe ke, bebe la ḡeni kòba, zongoo la ḡeni ná. ¹⁹ Kee Zuifu tanigaa ti zεḡeai Azi, naati ka ti va ti pète, tiya mu ka volo maa ḡea neeni ga ti va ti baazaḡa è ma, ni faa ḡa ti ḡisu nøun daalooḡoma. ²⁰ Ni naa laade, zḡiti ti ve, naati ti deena nii nøpe ti kaai ga peelalazuve, siεgi zu gè ḡeni la tukpøḡaaleve nu wolaiti kakala. ²¹ Keni, ni ti yiiḡaawanave mà, tḡzei naama wooi va gè boni kpaun ti zaama ga: «Kitogi é zèa ḡoveiti buzeḡe vai va saai ya, naa maavele ḡa za tukpøḡaalevezu la wo ḡakala.» »

²² Tei Felikise boḡoi faa ḡiteḡite kwεe é vile kidaaleve vele niinei va, é ku loni ma de, é ḡe ti ma: «Siεgi zu loozuḡulubai Lisiyase vaazu la, ná da-vai wuuveve niina.» ²³ E devei veeni salavusu gundigii ya ga é make Pøle ma kasoi ḡa, kee

é mina da ga naa wola бата, ta é mina pele leve naa ná-nui tanope tugó ga ti va faa gε be.

²⁴ Ku gεeni fele naa voluma, Felikise vaani ta anzai Dulisile, nii é gεni ga Zuifui ta. E nu leveni ga ti va ga Póle, é woiloni naa woo ma, é vile kidaalevei va Yesu Kilista ma. ²⁵ Kεε tεi Póle gεni bεezu, é vile telebodai va, ta bógózogi, naa vεε tukpói va é vaazu, Felikise luani gola, é gε Póle ma: «Gula volu de, voloi ná yeedεgala vago zóó da, ná è loli niina.» ²⁶ E ki gεni ba ga Póle gá wali veezu zea, naa gá é kεeni é gεni naa lolisu da valafala, é da yεpe pó.

²⁷ Ti yeni naa zu kona felegó leve, naa voluma ti Felikise maavalibo ga Pólisiyuse Fεsetuse. Tεi Felikise gεni pó é Zuifuiti ziima vai gε, é Póle yeni kasoi gá.

25

Póle wooqula vai masagi Seezaal ma

¹ Siegi zu Fεsetuse folo savagói gεni la zoi unda, é zegeni Seezalee, é le Zeeluzalεme. ² Zalaqá gúla gúndigúiti ta Zuifuiti ta-nu wolaiti ti vaani pó, ti baazaqá ma ga Póle laalógó. ³ Ti gola maanεeneni ga naa gε ga faabógó wola ti vε, é Póle leve ti ma Zeeluzalεme. Ti yaavai zeini Póle lugó ga ti paa pelei zu. ⁴ Fεsetuse ti wooqaaivoteni ga Póle gá kasoi gá Seezalee, naa voluma tó bógói toqá galesu ma fala. ⁵ E gεni ti ma: «Zóiti ti ga nu biingiti wo zaama, naati ti vile pólú, gi li, ni zunui nii faa gologolo kεεve, ti maabaazaqá la.»

⁶ Fεsetuse folo lósava ba folo puugó nó gεeni ti va Zeeluzalεme, é yei volu Seezalee. Poluma voloi, é zeini tukpógaalevezuve, é devei ve ga ti va ga Póle. ⁷ Siegi zu naa vaani la, Zuifui niiti ti zegeni Zeeluzalεme ti yei Seezalee, naati ti gáakuni ma, ti da maaló ga faaba golaiti, nii tiya bógói ti la gεni zooga gaama gεzεgεze bo su. ⁸ Póle woozufulani, é gε ma: «Gè la faa nópe gaazani Zuifuiti ta-lógi ma, ta GALA sei vεlei ma, anεε masagi Seezaal balaa ma.» ⁹ Tεi Fεsetuse gεni pó é Zuifuiti ziima vai gε, é gεni Póle ma: «Da pó ga è li Zeeluzalεme, ade pe ade yε ná da-lukpói gáaleve gáazu, é lo niima vai va?» ¹⁰ Póle googáivoteni, é gε ma: «Ba-o, ná loni vε masagi ná-tukpógaalevezuve, vε gá ná-tukpói gáalevezu ná. Gè la telebotala vaa nópe kεeni ga Zuifuiti, εgεvele da bógói è naa gfwεeni la. ¹¹ Ni ná ga sába nu, baa ni gè faa gologologε, nii soloogai saai ma, gè la gεleni ndun saa vai va, kεε ni gaama nópe ge la niiti ta-baazaqái zu, nii ti bosu ga ze, zobo ge la nu nópe zea ga é ndun fe ti ya. Ná wooqulazu masagi Seezaal ma, gè suqula ma.» ¹² Siegi zu Fεsetuse ta nu wolaiti ti beni la ga un pεε bógó va, é Póle wooqaaivoteni, é gε ma: «È wooqulaa Seezaal ma, naa gá é ba, keni niina è li nó ti Seezaal gáakala.»

Póle lo fai Agelipa ta Belenise gáakala

¹³ Ku gεeni fele, naa voluma masagi Agelipa ta Belenise ti vaani laaliizu Fεsetuse ma, Seezalee. ¹⁴ Tεi é gεni ku gεezu ná fele, Fεsetuse Póle ná-fai lεeni ga masagi, é gε ma: «Felikise zunui gíla zεge vε kasoi gá. ¹⁵ Siegi zu gè liini la Zeeluzalεme, zalaqá gúla gúndigúiti ta Zuifuiti ta-lotugóiti ti baazaqani ga daalógó, ti gε gè ná-saa vai leve. ¹⁶ Gè gεni ti ma: «Wólóme nuiti ti la da ga nui zaa vai levea nó, ni ti la ma nui loni maaló nuiti kakala, ti va lukpó ta naati é woozufula.» ¹⁷ Naa gá é kεeni ti vaani vε, gè la ku gíli toni ma, poluma zobui nó gè zeini tukpógaalevezuve, gè devei veeni ga ti va ga zunui naa. ¹⁸ Gè gεni gísiezu ga kpεnógóiti ta vaazu maalózu ga faaqáaza golaiti, kεε naa la gεeni. ¹⁹ Nii baagi é gεni ti yógózu, naa gεni nó ga fai tanigaa ti vilegai ta-gála pelei va, ta zunu gíla nii daa ga Yesu, nii é zaani, tama Póle gεezu ma toqá vulua. ²⁰ Gè pεteni ga gè la zooga deve nópe segezu naa gεgála vai zu, naa gá é kεeni, gè Póle

gaazafani, ni tofa pə ga é li Zeeluzalame, ti ná-tukpəi gaaleve miná. ²¹ Kele Pəle woofulani niina masa golai ma, é naa gwεε faa loo ná-fai zu, gè deveve ga ti make ba kasoi ga eyesu gè teve Seezaal ma.» ²² Agelipa gfeni Fεsetuse ma: «Nà balaa nà pə gè zunui naa woomeni.» Naa gfe ma: «Lina da goomeni.»

²³ Poluma voloi Agelipa ta Belenise ti lεeni tukpəgaaleve velei wu lεbiya wolai zaama, kəɔɔfulubaiti ta taazuve nu wolaiti ti gfeni ti volu. Fεsetuse devei veeni ti va ga Pəle. ²⁴ Naama ziegi zu Fεsetuse gfeni ma: «Masagi Agelipa ta wəigi pε wo gi goba, zunui nii é wo gakala, nii ga Zuifuiti ti ma vεbe wolai vaani, ti baazaɔa mà ga daaləɔ Zeeluzalame ta taai nii zu, ti da bain, ti gfe zunui nii maa la mə nεeni, é va ye vulua. ²⁵ Nəun gè kaave ga é la faa gaazani, nii nu a paa su, kele tei tə bəɔɔi é woofula masa golai ma, gè gisieve ga solooge ga gè teve naa ma. ²⁶ Kele tama faa gitegite ge la ná, nii nà seve ná-faa zu masa golai ma, naa ga é kea gè toliga wo gakala, kele da gitegite è gakala, masagi Agelipa, naa ga a ke ada bena ga gaazaɔa, gè gfe kwεε nii gè vaazu sevezu. ²⁷ Təzei tofa bè ga kelegeletala va ga gè kasofa nu leve, ni gè la səgi gfulani kelema, nii é laani unma.»

26

Pəle ná-goozufulagi masagi Agelipa gaazu

¹ Agelipa gfeni Pəle ma: «Kpəei ga è ya, da zoo è woozufula.» Pəle yeemaaleni, é woozufula, é gfe ma: ² «Ee, masagi Agelipa, gəla undaanεεve ga gè woozufula è gaazu, é vile naama vaiti pε ba, nii Zuifuiti ti daazu unma. ³ Təzei da bəɔɔi è Zuifuiti keε vaa vələmaiti kwεε kala, ta ta-bəezufulaiti. Nà è maanεεvezu soma kae, è yiilə, è woilo gəo ma.

⁴ Zuifuiti pε ti siε velei gwεε, kaite kəai ma ga buzege niinegi nà-nubuseiti saama, ma un ge da ma ga Zeeluzalame taazuve. ⁵ Kaite ti kwεeni, tiya bəɔɔi ni ta pə ta zoo ti naama zeele wooi ve, ga gè nà-eteai gεεve é zoloo kpəgi naa ma, nii ná-fai wola baai ada-GALA pelei ma, naa ga é ga Falizieinti ta-bəgi. ⁶ Niima ziegi zu ti va ga ze tukpəgaalevezuve, təzei kitogi naa va, nii é zəa minazefegi zu, nii GALA ge keeni ade-mεmεwolani bε, ⁷ ada-woloda puugo maazu felegəiti (12) pε kitoge naa laazeeli vai va, ti da GALA dεbi ma vaa zu kpidi vεε folo va. Ee, masagi Agelipa, naama gfitogi maavele ga Zuifuiti ti maałəzu su! ⁸ Tofa gale mu! Wo la laani da baa ga GALA ka zoo é zenvui ve gəveiti zea volu?

⁹ Nəun nà bəɔɔi gè gisieni dε ga keni gè leve ga pele goi ma zii pε, gè wuzefε Yesu Nazalate nui laaseigi laaləɔma. ¹⁰ Naa ga gè keeni Zeeluzalame, zobogi nii gè sələni zalaɔa gfula gfundigiti zea, gè lo naa ma, gè da kidaaleve nui ma moinmoin pili kasoi ga. Ni a la gfeni ga ti zaa vai leve vai, gè gfeni vəpεezu ba ga ti maanεεve ga ti za. ¹¹ Gè gfeni levesu siε moinmoin su GALA dεbi veleititi pε bu, ga gè gfeni faa zeizu ti ma, gè bəi ti la ga ti gfe ta-gidaalevei va, nà-ziiɔulai lateve pele ma ti laaləɔma, gè gfeni liizu gè da ti zo wεen laaiti su.

¹² Naa ga gè yeni su yeeta, zalaɔa gfula gfundigiti ti valini mà ga ta-zobogi gè li Damase. ¹³ Ee, masagi, gè yeni pelei zu, folo bekpegi gè wozakalagi ga, é zefε geegəłgi zu, é da volo gi-maagoolii zu ga siεnəɔgiti, ma zezei levegai foloi nənəi va. ¹⁴ Gi pε gi looni zooi ma, gè wooi ta menini, é da bəε pə Alame wooi zu, é da gfe mà: «Sole, Sole, lee vaa zu è wənzefezu? Da bəɔɔi maawanazu ga da bəɔɔi ləna ani gaazobagiti ga.» ¹⁵ Gè gfeni ma: «Bε ga ga dε, Məligii?» Maligii gfe mà: «Nà ga gè ga Yesu, nii è wənzefezu. ¹⁶ Kele wuzefε, è lo gəɔgiti ga, mazəłə gè gfulaa è vε kelema, nii a ke gè è gfe ga nà-botigε nui, è da zeele wooi wo nuiti ma ga è kəave, ta è naama vaiti bo ti ma, niiti gè vaazu ti lεezu ga dε mənə. ¹⁷ Nà è unmə Zuifuiti ma ta zii gfiligiti, niiti gè è levesu ti zaama. ¹⁸ Nà è levesu, nii

a κε è ti-ǵaazuveti seǵe ma, è ti ǵula kpidii zu, ti va wozakalagi ǵa, è ti ǵula Setana ná-zobogi wu, ti va GALA pǵ, nii a κε ti zuvaaye ga ta-ǵotoiti ta ti tǵnǵ zǵlǵ vǵǵma, ta niiti ti ǵadegai ga kidaalevei maavele nǵn ma.»

¹⁹ Masagi Agelipa, naa ǵa é κεeni, gè la zooni gè va ǵεε kulakεεmai naa zu vai va, nii gè sǵlǵni, é ǵula geeǵǵlǵgi zu. ²⁰ Kεε gè tǵzeini dε, gè daazeeli Damase nuiti ma, naa vǵluma Zeeluzalεme nuiti, naa ǵa é zeelini Zudee yooi zu nuiti pε ma, gaabela ga zii ǵiligiti, gè ǵeni ǵεεzu ti ma, κεni ti zie velei maavalibo, ti ǵidaaleve GALA ma, ta ti κεεwotiiti κε niiti ti zoloogai maavalibogi ma keai ta-eteai zu. ²¹ Naa maavele ǵa é kea Zuifuiti ti sǵgai GALA sei velei wu, ti ǵε ti pǵa. ²² Kεε GALA kpaave nǵn maazu, é yeǵa su za zeeli zaaǵaza, nǵ ve mu, gè da zeele wooi wo bolomadǵǵiti ta seizumaanεεgiti ma. Niima gè bosu, naa la ga faa ǵili nǵpe, κεni nii GALA goo wo nuiti ta Moizeni ti boni ga daa ǵa zeeli. ²³ Naa ǵa é κεeni Kilista a la bǵlǵ, ta é ǵε ga nu mǵungi ǵǵveiti saama, é wuzεǵe, naa vǵluma é kizo fai ma wozakalagi laazeeli dε Zuifuiti ma, é leǵa zeeli zii ǵiligiti balaa ma.»

Masagi Agelipa ǵisu vai

²⁴ Tei é ǵeni bǵεzu ǵanu, Fεsetuse ǵainni la, é ǵε ma: «È litige, Pǵle! Da-vaagǵwe ǵolai ǵana é bolǵa!» ²⁵ Pǵle ǵooǵaavoteni, é ǵε ma: «Ba-o, nǵ-nu vǵǵǵ wǵlai Fεsetuse, gè la litini. Wooi niiti gè ti wosu, ta ga gaama bǵei, gè ti woge balaa ga ǵimalai. ²⁶ Tǵun vǵlǵ masagi Agelipa bǵǵǵi niima vaiti suǵǵweε, naa ǵa é κεεzu gè la bǵεzu pǵ ga ineine, dǵave da ga niima vai tanǵpe ge la ǵεeni zeemazu, tǵzei ti la ǵεeni ga dǵǵǵuzu va. ²⁷ Masagi Agelipa, è laave nei GALA goo wo nuiti ǵooiti da? Nǵn, kǵsuǵalagε ga è laave ti la.» ²⁸ Agelipa ǵeni Pǵle ma: «Da-ǵisiei zu, su la mǵ ǵoozani, è kè ga keletien!» ²⁹ Pǵle ǵε ma: «Subuǵani ba suǵoozani, nǵ GALA falizu ga da ǵila nǵ laade, keε zǵiti pε ti ǵǵoi menisu za, wo pε wo ǵε ga kèvele, é ǵula gili ǵalui niiti polu!»

³⁰ Naa wǵgai ma, masagi ve-o, zou zεve ǵundigii ve-o, Belenise ve-o ta zǵiti pε ti sei woni ti ǵoba, ti pε ti wuzεǵeni. ³¹ Sieǵi zu ti ǵeni ǵulazu la, ti ǵeni ǵεεzu bǵǵǵ ma: «Zunui nii la faa nǵpe κεeni nu a paa ma vaa zu, ba é va vili kasǵa ma vaa zu.» ³² Agelipa ǵeni Fεsetuse ma: «Ni zunui nii la ǵeni woǵǵulani masagi Seezaal ma, nu a la yeebe ba.»

27

Pǵle lii vai Wǵlǵme

¹ Tei ti beni ga deve ga gi le batoì zu, gi li Itali yooi zu, ti Pǵle ta kasǵa nui taǵiligaa veeni masagi Oguste ná-salavusu bǵlu kundigii ta ya, nii daaseigi ǵeni ga Zuliuse. ² Gi leeni Adelaite batoì gila su, nii é ǵeni levesu bato losuveti Azi yooi zu, gi liini. Alisetaake ǵeni gi va, Maseedǵine yooi zu nu ǵeni de, ná-taazuve ga Tεsalǵnike. ³ Poluma voloi gi zeelini Sidǵn. Tei Zuliuse ǵeni ga nu bǵǵǵ Pǵle ve, é vaani bu ga naa li bǵlǵlǵiti pǵ be, é kpǵba zǵlǵ ti ya. ⁴ Gi zεǵeni minǵ, gi da zie ga Sipele ǵake ǵobu velei, tǵzei filei ǵeni gi laaǵomisu. ⁵ Sieǵi zu gi Silisi ta Panfili bolodεi budeni la, gi zeelini Miila, Lisi yooi zu. ⁶ Salavusu ǵundigii Aleǵezandili batoì gila kaani minǵ, é da li Itali, é gi le naa zu. ⁷ Folo mǵinmǵin daawu ǵǵ-batoì la ǵeni ziezǵu valafala, gi wola bǵlǵni, gi va zeeli Kenide taai ǵobave. Tei filei la ǵeni κεεzu gi va li minǵ velei, gi leveni ga Salemǵnee vele, gi leve Kelεte ǵake ǵobu velei. ⁸ Gi leveni naama ǵake ǵobuve ga kpalai nǵ, eyεsu gi zeeli adave ta naa laasei ge ga «Bato losu vǵǵǵi,» Lasee taai ǵobave.

⁹ Yeεǵεǵala mǵinmǵin ge leveni ǵana, bato zu ziei ǵeni liizu ga wola baa, tǵzei zugi ma zieǵi leveni niina. Naa ǵa é κεeni, Pǵle ǵeni ti ma: ¹⁰ «Bǵlǵlǵiti, nǵ

kaazu ga ni ada gɛna ade siei nii wo nɔ ti, faa zuɔfologolo mɔinmɔin ka gɛɛzu ga batoɪ ta suɔasɔi, kɛɛ ada balaa ade undaa ɔa gɛ é vili.» ¹¹ Kɛɛ salavusu ɔundigɔi laani bato bize nui ta bato kɛɛ nui la, é leve Pɔle wooi va, é gɛni bosu. ¹² Naa volumna tɛi bato losuvɛ la gɛni vani ga nu samai leve ná, nuɔusei bɔɔɔzu zolooni ma ga gi zeɔe ná, ni toɔa zoo gɛɛzu gi zeeli Fenikise, Kɛɛte bato losuvɛ nii gaavotegai lɛkpɛma nu yeezazuvɛ folo liizu velei ma, ta lɛkpɛma nu ɔvɛzuvɛ folo liizu velei ma, nii a kɛ gi samai leve miná.

Fiile wolai lokoleve vai kpolodei ɔa

¹³ Lɛkpɛma nu yeezazu vele viile goi vaani fɛɛ, ti ɔisieni ga ti yiima vai laazeelia ti vɛ, ti kɔlu ɔapɔgi ɔulani ziei wu, ti li ga zie zaama yooi Kɛɛte ɔoba velei. ¹⁴ Kɛɛ su la gɛni ɔoozani, fiile ɔɔi nii daaseigi ga «Wulakilɔn,» naa lokoleveni zie zaama laai maazu. ¹⁵ Fiilei batoɪ zeɔeni ya, naa la gɛni zobɔ sɔɔɔni fiilei ma, gi bɔɔɔ yɛni zea, é da li ga giye. ¹⁶ Gi leveni zie zaama you goi ta ɔoba, daaseigi ga Keloda. Tɛi é gɛni gi tago maalɔɔɔzu, gi ɔaabaani kele gi kein koi mazɔɔɔ. ¹⁷ Ti tɛai ma batoɪ zu, ti kpɔba vele ɔaizieni, ti batoɪ zaamaɔili ga galuiti. Tɛi ti gɛni luazu ga é mina vili ɔaɔae munɛmunɛgi zu, ti fiile zuzo seɔei yeini, naa ɔa é kɛɛni ti bɔɔɔ yɛni fiilei ya, é da li ga giye. ¹⁸ Poluma voloi, tɛi fiilei gɛni batoɪ wo la ɔiikpisu, ti ná-kasɔi ɔilazu vilini ya kpolodei wu. ¹⁹ Foloi zavasiei, ti batoɪ bize zɔɔlaiti pilini ya kpolodei wu ga ti bɔɔɔ yeeiti. ²⁰ Folo mɔinmɔin daawu nu la mɔ gɛni foloi ta somideɔaiti kaazu. Fiilei gɛni liizu ga zeeɔaaba nɔ kenein, gaabelasu kito nɔpɛ ge la mɔ gɛni gi vɛ, ga gá yɛ vulua.

²¹ Suɔoozani niina gi la daami wosu, Pɔle wuzegɛni nuɔuseiti saama, é gɛ ma: «Wo pɛteɔa, bɔɔlaiti, ga maanɛni ga wo woilo ɔɔo ma, ade mina zeɔe Kɛɛte, naazu ade ɔea ɔizosu niima maanɔɔi ta faa zuɔfologologi nii ma. ²² Kɛɛ ná wo lenɛsu niizu ga wo zɛbezeɔe, wo tanɔpɛ ge la valaga zɛnvui ma, kɛni batoɪ nɔ ɔa é ɔologolosu. ²³ Za kpidi GALAGI nii gɛ zea ta gɛ deɔbizu, naa ná-geezugeelai gila maabuɔvɛ bɔ, ²⁴ é gɛ mɔ: «Pɔle, mina lua, tɔɔzei kɛni è lo feya Seezaal ɔaazu, tɔ vɔɔ ka GALA ge è-zieɔɔɔiti pɛ kaliva è ma, tanɔpɛ ge la zaa.» ²⁵ Naa ɔa é ba, à zɛbezeɔe mu, bɔaiti, tɔɔzei nɔun daavɛ GALA da, ga velei bogai la mɔ, zekana é gɛɛzu la. ²⁶ Kɛɛ kɛni de ade vili ya zie zaama laai gila su.»

²⁷ Nii gɛni ga kpidi puugɔ maazu naanisiei (14), fiile wolai da li nɔ ga giye Meeditelaneɛ bolodei ɔa, kua zaamai bato bize nuiti ti gaagaani ga gi maabuɔa kakei ta va. ²⁸ Ti kɔɔ galui vilini ziei wu, ti ka ga buɔoozavɛ ga metɛle vuusavagɔ maazu lɔfela (37). Gi va lago li poun, ti pili mɔnɔ, ti ka ga metɛle vuufelegɔ maazu lɔsava (28). ²⁹ Kɛɛ tɛi ti gɛni luazu ga batoɪ mina loɔa kɔtuiti ba, ti kɔlu ɔapɔ naanigɔ vilini batoɪ boga velei, ti bala ga wozai seɔema vai. ³⁰ Tɛi bato bize nuiti ti gɛni pɔ ga ti vela, ti ɔula batoɪ zu, ti kein koi vilini ziei ɔa, eɔe ta gɛ liizu poun ga ti kɔlu ɔapɔgiti pili velela velei. ³¹ Pɔle gɛni salavusu ɔundigɔi ma ta salavusuiti: «Ni niima nuiti ti la yeini batoɪ zu, wo la mɔ ɔizoga.» ³² Salavusuiti ti kein koi ma ɔaluiti teveleveni naazu, ti be ba, é loo bu.

³³ Wozai seɔe ma la yɔɔzu, Pɔle gɛni nuɔuseiti pɛ tenɛsu ga ti daamii wo, é gɛ ti ma: «Za ɔa ga folo puugɔ maazu naanisiei (14) wo da maabɔungi wo, wo la de daamii nɔpɛ boni. ³⁴ Ná wo maanɛɛzuvɛ deɔemɛ ga wo daamii wo niina. Naa wola zolooge wo ma, nii a kɛ wo ɔula vɛ, naa volumna à la dà: Wo tanɔpɛ undeɔai ɔila kpala ge loa ya.» ³⁵ E naa wogai ma, é bului zeɔeni, é mamagi ve GALA be ti pɛ gaazu, é galeɔale, naa volumna é tɔɔzei ga mia. ³⁶ Zɔiti pɛ ti zɛbezeɔeni, ti tɔɔzei ga daamii woga. ³⁷ Gei kpein gi gɛni batoɪ zu, gi gɛni ga nu unfelegɔ puulɔfela maazu lɔzita (276). ³⁸ Ti daamii wogai ma, ti baa kpe, ti ta ɔulani batoɪ ɔasɔi ma, moloi da ga beleegi, ti da naa vili kpolodei wu.

³⁹ Siɛgi zu woza seɣeni la ma, ti la ɣwɛɛsu ɣaani kakei va, ti wɛleni, ti zie bekegi ta vɛɛ ta ma naɣaegi, ti ɣeni ɣɛɛzu, ni ta zoo ti zo batoi va miná velei.

⁴⁰ Ti kɔlu ɣapɔgiti ma ɣaluiti teveleveni, ti naati ze ziei wu, ti yeebe gaamago bato ɔize aniiti ba. Ti fiile zuzo seɣei wuzegeni, ti te, ti da li ga kakei ma vele.

⁴¹ Kɛɛ ti zigani naɣae sigigi gila ba, nii kpolodei ma veinfein felegɔi gaalɛai ba yɔɣɔzu, ti bata ná. Uelevelave batani ba kpe é la ɣeni niikpisu, voluzuve da ɣaleɣale ga kpolodei ná-zeeɣaabaai.

⁴² Salavusuiti ti zolooni ma ga ti kasoga nuiti pe paa, naa ɣa a ke ta mina ye lasesu, é va vela. ⁴³ Kɛɛ tei salavusu ɣundigii ɣeni pɔ ga é Pɔle ɣizo, é la ɣeni vaani bu, ti va naama vai ɣe. E devei veeni ga zoiti pe ti zoogai lasesu, naati ti vili ziei ɣa mounpa, ti kakei mazɔɔ. ⁴⁴ E ɣe zoiti ti zei gulu zɛvɛiti ma, ba batoi ma bulukpulugiti ma. Uele ɣana ɛɛ pe ge kakei maazɔɔni la ga pagɔ.

28

Pɔle ɣɛai ma zie zaama yooi zu daa ga Malete

¹ Gi ɣulaai ma faabaagi laawu, gi kwɛɛni ga zie zaama yooi naa laasei ka ga Malete. ² Ná nuiti ti yeezeini gi wu ga pagɔ, ti abu wolai ɣaazoni, ti gi pe toli ga gi ɣɔɔɛ, tɔzei tonai ta kɔɔɛi ɣa é ɣeni vaazu ga gola. ³ Pɔle kpatagalagi ta ɣaalɛni ba ga é pu abui ɣa, kɛɛ abui liegi maavele ma, peɣaali ɣila ge ɣulani su, é so zeei va. ⁴ Ná nuiti ti kaalii ɣaai ma zɛleni Pɔle yeei va, ti ɣeni ɣɛɛzu ɔɔɣɔ ma: «Gaama zu zunui nii ɣa ɣe ga nu vaa nui ta, kulaa nɔ ɣa feya faa ɔɔii zu kpolodei wu, gaamanɔ ada-ɣalagi ná-tukpɔi la vaani bu, é va ye vulua.» ⁵ Kɛɛ Pɔle kaalii vɔbeni abui zu, é la vɔɔ ma zoolɛ nɔpe gaɣaani. ⁶ Naama nuiti ti ɣeni ná maabɔunsu, é ɣeni ti ɣisu ga ti Pɔle ɣa zeei ve, ba é loo é za gaamanɔ. Tei ti lebini maabɔungi naa zu, ti la faa ɣɔu nɔpe kaani, é va ɣe ga Pɔle, ti-ɣigi valiboni, ti da ɣe ma: «Galagi ta ve de.»

⁷ Ná ɣobave zie zaama yooi naa ma nu wola mɔungi daaseigi ga Pubiliuse ná-kpeleiti ti ɣeni ná. E yeezeini gi wu ga neɛɛgi, é gi laazuveɛ folo savago laawu. ⁸ Pubiliuse kɛɛɣe ɣeni zeeɔɛzu, kɔɔkpadimai ta kelɛndɛgi ɣa é ɣeni ba. Pɔle leɛni pɔ be, é GALA fali be, é yeela ma, é balo. ⁹ Naa vɔluma, seebe nui niiti kpein ti ɣeni zie zaama laai zu, ti vaani balaa, tama ti pe ti valoni. ¹⁰ Ti unfema wola veeni gi ve, gi liizuve nii pe é ɣeni ga gi ɔɛɛma ani, ti naa pe feeni gi ve.

Pɔle zeeli vai Wɔlɔme

¹¹ Alu savago leveni pe gi va le Alegezandili batoi gila su, nii é samai ɣɛɛni zie zaama laai zu, batoi naa laaseigi voluve ɣeni ga «Gala felegɔiti ti ga yoogiti.»

¹² Gi zeelini Silakuse taazuve, gi ke miná ga folo savago. ¹³ Gi zɛɣeni miná, gi da li ga kake ɣobu velei, eyɛsu gi zeeli Legio. Poluma voloi lekpeɛma velei nu yeezazuve viilei lokoleveni, gi keɛni ga folo felegɔ gi va zeeli Puzɔle. ¹⁴ Gi kidaaleve nuiti tanigaa ɣaani miná, ti gi maanɛɛni ga gi dɔɔɣɔ ɣila ke ti va. Uele ɣana gi zeelini la Wɔlɔme. ¹⁵ Wɔlɔme ɣidaaleve nuiti ti gi-maawoo menini, ti vile pele ma gi laagomisu eyɛsu ti va adave ná laa ga Apiyuse Lɔɔɣɔi, ta ve ná laa ga Wɛɛn Laazu Uele Savagɔi. Siɛgi zu Pɔle ti ɣaani la, é GALA mamani, naa vɔluma iɣɔ ge lɔɔni.

¹⁶ Siɛgi zu gi zeelini la Wɔlɔme, ti vaani bu ga Pɔle ye ɔɔɣɔ vele wu, salaɔusui gila ge da wele ma.

¹⁷ Folo savago levegai ma, Pɔle Zuifuiti ta-lotuɣɔiti tolini ga ti ɣomi ta naati. Siɛgi zu naati ti vaani la pɔ be, é ɣeni ti ma: «Kɛɛleaiti, gè la faa ɣologoloni adanubuseiti ma, gè la ade-mɛmɛwolani ta-vaa vɔɔɔmai ta ɣologoloni balaa. Anɛɛ naa ve, ti sɔni, ti pili kasoi ɣa Zeeluzalɛme, ti kùla miná, ti fè Wɔlɔme nuiti zea. ¹⁸ Naati ti begai ma ga ná-faiti buuvete, ti ɣeni ɣɛɛzu, ti pille, tɔzei ti la ɣeni

ǹun sɔ kaani, nii soloogai nu va vaa ma. ¹⁹ Kεε tɛi Zuifuiti ti la ɣeni vaazu naa wu, kεε ɣeleɣele ge la ɣeni ná keni gè woogfulani masagi Seezaal ma, naa la bosu ga wɔin ɣa mà ga gè nà-nubuseiti maalɔ. ²⁰ Naa ɣa é kεa gè toligi wogai la ga ade ɣa, ade yεpε é vilε naama vai va, tɔɔzei Izelayele ná-kitogi maavele ɣa za gè yɔlɔɣɔi nii zu la.»

²¹ Zuifuiti ti googfaavoteni, ti ɣε ma: «Gi la sεve zɔlɔɔni, é va zeɣe Zudee yooi zu da-vaa zu, gi-ɣεloin gila kpalaa ge la vaani, é va da-vaa ɲɔu wo gi ma. ²² Kεε wɔin ɣa gi ma ga da bɔɣɔi è da-ɣisiɛi lε ga giye. Nii é ga kalagi naa è vɔɔpɛai ba, gi kwεeni ga ade pε nuiti ta wuzεɣezu daalɔɣɔma ga gola.»

²³ Ti ku ɣili toni ga ti ɣomi. Naama voloi zeeliai ma, ti vaani pɔ bε, ti mɔin, é leve ma mɔungi va. E zo sobui ma eyesu kpɔkɔi zeeli, Pɔle bɔeni ti vɔ, é ná-kalagi wo pelei lε ga tiye: E GALA ná-masadai ma wooi laazeelini ti ma, é Moize ná-tɔgi zu woiti seɣeni ta GALA goo wo nuiti ta-bɔɛiti, é ɣaaɔa kele ga é ti-ɣigi lati, é lo Yesu ná-fai va. ²⁴ Tanigaa ti laani gooi la, zɔiti ti la kεeni pε ti va la da. ²⁵ Siεgi zu ti ɣeni zeɣezu la Pɔle vɔ bε, tiya letele ti la ɣeni zolooni faa ɣila ma, Pɔle niima ɣisiε ɣilagi woni ti ma, é ɣε ma: «Gaama ɣeni Zenvu Nadegai ya, siεgi zu é ɣeni bɔezu la wo-mεmεwolani pɔ ga GALA goo wo nui Ezayi maavele, é ɣeni ti ma:

²⁶ ‹Li, è ɣε niima nubuseiti ma:

wa la woilo nɔ,
kεε wo la faa ɣaaɣaa pε.

Wa la wele nɔ,
kεε wo la wozaɣaa pε.

²⁷ Tɔɔzei niima nubuseiti ti ɣεa ga kigaaza nuiti,
ti bɔɣɔ woizubɔlɔa, ti yeevεε ɣaazu,
naa ɣa a kε ti ɣaazu mina wozaɣa,
ti-woiyεɣeiti ti mina faa mɛni,
ti-yii mina faa ɣaaɣa,
ti va ɣale ma pɔ,
nii a kε gè va ti ɣεdε.» »

²⁸ Pɔle ɣeni ti ma volu: «À kwεε mu ga kizo fai nii GALA ge fea, daa ɣana zeelizu zii ɣiligiti ma, naati mu ta woilo ma.» ²⁹ [Pɔle naama wooi wogai ma, maɣaali wolai yeni Zuifuiti zɔɣɔzu, ti da li.]

³⁰ Pɔle kεeni ga kona felegɔ pɛlei naa wu, nii é seɣeni. E ɣeni yeezeizu nuiti pε bu ná, niiti ti ɣeni vaazu pɔ ga ti ka. ³¹ E ɣeni GALA ná-masadai ma vai laazeelizu, é da kalagi wo, é vilε Maligii Yesu Kilista ná-fai va ladalai zu, faa nɔpε ge la ɣeni kpeteveni naa va.